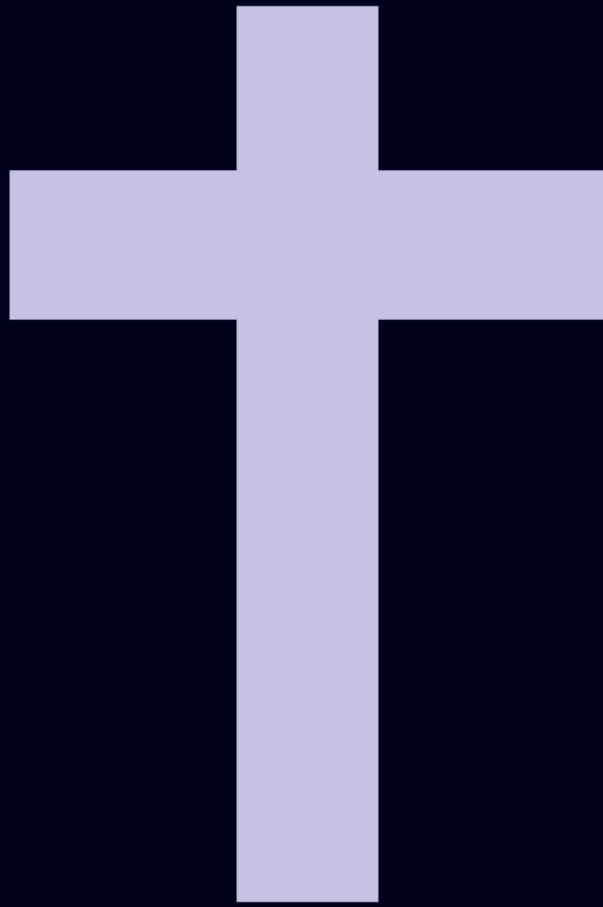

North Tanna New
Testament

The New Testament in the North Tanna Language of Vanuatu

North Tanna New Testament
The New Testament in the North Tanna Language of Vanuatu
Le Nouveau Testament dans la langue du Nord Tanna de Vanuatu

copyright © 2010 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: North Tanna

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2012-01-05

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 4 Mar 2019 from source files dated 1 Dec 2018
46e9a2b5-26b8-5301-a079-623f3a20ef8b

Contents

MATIŪ	1
MAK	59
LUK	94
JON	155
WƏK MĪN	204
ROM	256
1 KORIN	281
2 KORIN	302
KALESIA	316
EFESAS	326
FILIPAE	334
KOLOSI	340
1 TESALONAEKA	347
2 TESALONAEKA	352
1 TIMOTI	355
2 TIMOTI	363
TAETAS	368
FILIMON	372
HIPRUS	374
JEMES	398
1 PITA	405
2 PITA	413
1 JON	417
2 JON	425
3 JON	427
JUT	429
NOL ƏPƏN	432

Matiu

Namnusən Təwir Rəha İesu Kristo Itəm Matiu Təmäte

Nəghatən əkuəkir rəha naoa u Matiu

?Pah təmäte naoa u? **Matiu** təmäte naoa u. In etəm tuelef kit rəha İesu. Nərgin kit min u Lifae. Matiu in etəm İsrəl itəm tatos məni rəha takis rəha kapman rəha Rom. Məto İesu təmaun-in məmə in otuwa rəhan kit etəmim.

?Təmäte tatuwin kəm pah? Təmäte naoa u tatuwin o netəm İsrəl, məto təmäte e nəghatən Kris itəm tahmen əm e Bislama rəha netəm min rafin ikin əh.

?Nəmegəhən tahro nulan nian təmäte? **Naoa u tatilpin** Oltesteman ne Niutesteman məto-inu in tatəghat-in tepət e nəghatən rəha ien min rəha Uhgın əupən itəm kəmäte e Oltesteman. E nian rəha İesu, netəm İsrəl kəmoatatig ahgin kapman rəha Rom. Kəmoatəsaahgin suah kit itəm otuwa məsmegəh ilat. Koataun-in suah u məmə Kristo, o Mesaea.

?Təmäte naoa u o naka? **Matiu** təmäte naoa u məmə otən-iarəp wir məmə İesu in Kristo (Mesaea), etəm itəm Uhgın tinəmən rəkis məmə otəpanahl-ipa məmə otuwa məsmegəh İsrəl. Matiu təməghat-in nəghatən tepət rəha Uhgın e Oltesteman itəm ien min kotəghat-in İesu, kən matəgətun məmə nəghatən min u kotiet-pa e nəmegəhən rəha İesu. Kən Matiu tolkeike məmə netəmim okotitun məmə İesu in Kig itəm in ilis e kig min rafin.

Tipi İesu Kristo rat min

(Luk 3:23-38)

¹ Inu nərgi tipi İesu Kristo rat min, kit in Kig Tefit, kən kit min in Epraham.

² Epraham in tata rəha Aisak,

kən Aisak in tata rəha Jekop,

kən Jekop in tata rəha Juta ne pian min,

³ kən Juta in tata rəha Peres ne Sera, rəhalau mama u Temar,

kən Peres in tata rəha Hesron,

kən Hesron in tata rəha Ram,

⁴ kən Ram in tata rəha Aminatap,

kən Aminatap in tata rəha Nason,

kən Nason in tata rəha Salmon,

⁵ kən Salmon in tata rəha Poas u rəhan mama Rehap,

kən Poas in tata rəha Opet u rəhan mama u Rut,

kən Opet in tata rəha Jese,

⁶ kən Jese in tata rəha Kig Tefit.

Kən Kig Tefit in tata rəha Solomon u rəhan mama in pətan rəha Uria əupən,

⁷ kən Solomon in tata rəha Rehopoam,

kən Rehopoam in tata rəha Apia,

kən Apia in tata rəha Asa,

⁸ kən Asa in tata rəha Jehosafat,

kən Jehosafat in tata rəha Jehoram,

kən Jehoram in pipi rat rəha Usia,

⁹ kən Usia in tata rəha Jotam,

kən Jotam in tata rəha Ahas,

kən Ahas in tata rəha Hesehia,

¹⁰ kən Hesehia in tata rəha Manase,

kən Manase in tata rəha Amon,

kən Amon in tata rəha Josaea,

¹¹ kən Josaea in tata rəha Jekonaea ne pian min, kən uarisig lan, tikimīr min rəha noanol min rəha Isrel kəmotəmīk ilat motuwīn Papilon məmə ilat okotuwa slef min rəhalat.

¹² Kən inu nərgi pipi min itəm təmətuoun e nian noanol min rəha Isrel kəmotuwīn Papilon.

Jekonaea in tata rəha Sealtiel,
kən Sealtiel in pipi rəha Serupapel,

¹³ kən Serupapel in tata rəha Apiut,

kən Apiut in tata rəha Eliakim,

kən Eliakim in tata rəha Asor,

¹⁴ kən Asor in tata rəha Satok,

kən Satok in tata rəha Akim,

kən Akim in tata rəha Eliut,

¹⁵ kən Eliut, in tata rəha Eleasar,

kən Eleasar in tata rəha Matan,

kən Matan in tata rəha Jekop,

¹⁶ kən Jekop in tata rəha Josep u iərman rəha Meri.

Kən Meri təmīləs Iesu, kən kətaun-in məmə Kristo itəm Uhgīn təmən məmə otahl-
ipa.

¹⁷ Təmətuoun e Epraham mətəarus-pən Kig Tefit, pipi rat min əm u neen kəməte rəkis nərgīlat, ilat fotin. Kən təmətuoun min e Kig Tefit mətəarus-pən noanol min rəha Isrel kəmotuwīn Papilon, pipi rat min ilat rafin fotin. Kən təmətuoun min e noanol min rəha Isrel kəmotuwīn Papilon mətəarus-pən Kristo itəm Uhgīn təmən məmə otahl-
ipa, pipi rat min ilat rafin fotin.

Naiirən rəha Iesu Kristo
(Luk 2:1-7)

¹⁸ Inu namnusən rəha naiirən rəha Iesu Kristo. Mama rəha Iesu, nərgīn u Meri, kīnən rəkis məmə okos rəhan kətim kan məmə otətəu-pən suah kit, nərgīn u Josep. Məto e nian kəsueamən əh muatig kitīəh, kən Josep təsuwīnən əh mehm, mətə Narmin Rəha Uhgīn tīnol məmə Meri tīnəpək-əpək rəkis. ¹⁹ Kən rəhan iaguīhl Josep in etəm ətuatip, kən tatətəlig-in məmə otəpəs Meri, mətə in təsolkeikeən məmə otol Meri taulis, kən nīkin təht məmə otəsən-iarəpən kəm netəmīm.

²⁰ Mətə nian nīkin təmatəht məmə in otol nətəligən əh, kən nagelo kit rəha Iərəmərə təmuwa ron e napīlaiirən mən-ipən kəm in məmə, “Josep, mīpī Tefit rat. Onəkəsəgīnən məmə onakit Meri məmə in rəham pətan, mətə-inu suakəku əh tətətig lan, in təmīsī-pən əm o Narmin Rəha Uhgīn. ²¹ Kən in otīləs nətīn kit iərman, kən onəkaun-in nərgīn məmə Iesu mətə-inu in otosmegəh rəhan min netəmīm e nolən tərət min rəhalat.”*

²² Natīmnat min rafin əh kəmotuwa kol əm nīpahrienən e nəghatən rəha Iərəmərə itəm rəhan kit ien təmən aupən ikin məmə, ²³ “Pətan əkəku kit itəm iərman təsuwīnən əh ron, otəpəs məwīg, kən panīləs nətīn kit iərman, kən okaun-in nərgīn məmə Emanuel,” inu nīpətīn təmə, “Uhgīn tətətig kitat min.”

²⁴ Kən nian Josep təmaiir, kən təmətəu-pən əm nəghatən rəha nagelo rəha Iərəmərə. Kən təmuwīn mit Meri muwa e rəhan latuənu məmə rəhan pətan, ²⁵ mətə in təməsuwīnən əh mehm matuwīn matuwīn mətəarus-pən Meri tīləs nətīn iərman. Kən Josep təmaun-in nərgīn məmə Iesu.

2

Netəm-iasol kəmotairahgin Iesu

¹ Iesu təmaiir əpəh nītən rəha Jutia e taon Petlehem e nian Kig Herot Asol in tətətərəmərə lan. Kən uarisig ikin, netəm-iasol min neen kəmotīsī-par isəu motuwa Jerusalem. Kotenatīg wir e nənən nīpətī məhau min. Kən motuwa motətəpəh məmə,

1:11: 2 King 22–24; 2 Kron 36:10; Jer 27:20
məmə, “Iərəmərə tatosmegəh”

1:12: Esra 3:2
1:21: Luk 1:31; 2:21

1:18: Luk 1:27,35
1:23: Aes 7:14

* 1:21: Iesu, nīpətī tatən
1:25: Luk 2:21

² “?Suakəku u in hiə, itəm in təmaiir məmə in kig rəha netəm Isrel? Emotehm rəhan məhau təmər əpəh par, kən ekoatuwa məmə ekotos-ipən nisaiiən kəm in.”

³ Nian Kig Herot Asol təməto nəghatən əh, ilat netəm Jerusalem nikilat rafin təmərət. ⁴ Kən təmargəfimin pris asol min ne iəgətun min rəha Lou rəha nəfakən rəha netəm Isrel, kən matətapəh olat məmə, “?Kristo itəm Uhgın tinəmən rəkis məmə otahl-ipa, in otaiir hiə?” ⁵ Kən kəmotən-ipən kəm in məmə, “In otaiir əpəh taon Petlehem e nitən rəha Jutia. Məto-inu ien kit rəha Uhgın aupən, təməte tol min-nulan məmə, ⁶ ‘Ik Petlehem əpəh e nitən Juta, okol kəsənən məmə ik nat əpnəpin e netəm-iasol min əpəh ikin Juta, məto-inu etəm-iasol kit otisi-pən lam, kən in otatehm wir rəhak min netəm Isrel tahmen-pən e etəm tatehm wir rəhan sipsip min.’”

⁷ Kən Kig Herot Asol təmaun-in netəm kotenatig wir e nənən nīpəti məhau min kotuwa tuəfimin anion ilat, matətapəh olat məmə məhau əh təmər ətuatip e nian naka, kən kəmotən-ipən nian rəha məhau kəm in. ⁸ Kən in təmən-ipən kəm ilat məmə, “Otuwin Petlehem motegəs-in wir suakəku. Nian onəkotehm un, kən nakotos nəghatən lan motuwa məmə io min ekuwin mos-ipən nisaiiən kəm in.”

⁹⁻¹⁰ Nian kəmotəto nəghatən əh, kəmotiet motuwin, kən motehm məhau ilouin itəm kəmotehm əpəh par. Nian kəmotehm min məhau əh, nikilat təmagien təmagien. Kən məhau un təmaupən-in ilat muwin matətul ətuatip əh suakəku ilouin tətəpīl ikin. ¹¹ Kən kəmotuwin əh imə, motehm suakəku ilau rəhan mama Meri. Kən kəmotisin nulilat moatos-ipən nisaiiən kəm suakəku əh. Kən kəmotielig nautə e rəhalat kətim min itəm nəmtilat tiəkis, moatos-ipən kəm in. Kəmoatos-ipən iaen u kol tatipit-ipit, ne nat kit min itəm nəmiəwin təwir nian katuwan e nigəm, nərgin u frankinsens, ne fomat itəm nəmiəwin təwir, nərgin u mir.

¹² Kən Uhgın təmən-iəhau ilat e napilairən məmə okəsotitəlig-pənən o Kig Herot Asol. Kən inəh ilat kəmotawilək-in Kig Herot motuwin-pən e suatip pisin moatuwin iməlat ikin.

Josep ne Meri kəmiäləs Iesu məhlagim məhaluwin əpəh Ijip

¹³ Nian netəm kotenatig wir min u kəmotiet rəkis minoatuwin, kən nagelo kit rəha Uhgın təmuwa miet-arəpa o Josep e napilairən matən-ipən kəm in məmə, “Ətul uəhai, miləs suakəku ilau rəhan mama, onəkəhlagim məhaluwin əpəh Ijip. Kən onatəhlatig əh-ikin mətoarus-pən io əm ekən-ipinə min kəm ik məmə onəkəhalitəlig-pa min, məto-inu otəsuwəhən, Kig Herot Asol team-in suakəku u məmə otohamnu.”

¹⁴ Kən əmun e nian əh lapin, Josep təmətul miləs suakəku ilau rəhan mama məhlagim mətəhaluwin əpəh Ijip. ¹⁵ Kən kəmətəhlatig e niməptən əh mətoarus-pən Kig Herot Asol otimis. Nat u tinuwa məmə otol nīpahrienən e nəghatən itəm Iərəmərə təmən rəkis aupən e nəghatən rəha ien kit tatən min-nulan məmə, “Emaun-in nətik iərman məmə otiet rəkis Ijip.”

Mopael min rəha Kig Herot Asol kəmotohamnu nisualkələh nəman

¹⁶ Kən e nian Kig Herot Asol təmitun məmə netəm kotenatig wir e məhau min kəməsotolən nəwian motawilək-in motagim, kən nikin təmāhmə pik agin. Kən in təmahl-ipən rəhan mopael min məmə okotuwin Petlehem ne ikin min rafin titəlau lan, məmə okoteam-in nisualkələh iərman min itəm rəhalat nup təsəprəkis-inən nup kəiu, kən okotohamnu ilat rafin. In təmitəpun nup kəiu nəhlan məto-inu nikin təməht məmə nian ətuatip əh itəm netəm kotenatig kəmotehm məhau lan. ¹⁷ Natimnat min u təmol nəghatən u tuwa mol nīpahrienən lan itəm ien Jeremaea tinəmən rəkis aupən ikin məmə, ¹⁸ “Netəm Rama kəmotəto pətan kit tətəsək tətəsək məto-inu tatəto tərət agin. Pətan əh in Rejel, in tətəsək o rəhan nisualkələh. Kən məsolkeikeən məmə suah kit otuwa məghat miləs-ipər min rəhan nətəligən məto-inu rəhan min nisualkələh kinotimis rafin.”*

2:2: Nam 24:17   2:6: Maeka 5:2; Jon 7:42   2:11: Sam 72:10-15; Aes 60:6   2:15: Hos 11:1   2:18: Jer 31:15

* 2:18: E ves u, nərgin u Retiel, tatətul o mama min rafin rəha Isrel.

*Josep ne Meri ne suak*əku kəməhaliet Ijip məhalitəlig-pən Nasaret

¹⁹ Uarisig e nian Kig Herot Asol təmişis, məto Josep ne Meri ne suakəku katəhlatig əh əpəh Ijip, kən nagelo kit rəha Uhgın təmuwa o Josep e napilairən kit matən-ipən kəm in məmə, ²⁰ “Josep. Ətul miləs suakəku ne rəhan mama kən məhalitəlig-pən e nəptən əh Isrel, məto-inu netəm min u kəmotolkeike məmə okotohamnu suakəku, ilat kinotimis rəkis.” ²¹ Kən Josep təmətul miləs suakəku əh ne rəhan mama, kən məhalitəlig-pən min e nəptən əh Isrel.

²² Məto nian Josep təməto məmə Akeleas təmos nəme rəhan tata Kig Herot Asol matərəmərə e Jutia, kən in təməgin nitəlig-pənən Jutia. Kən Uhgın təməghat kəm Josep e napilairən kit min məmə in otəsuwinən Jutia, kən təmiet muwin ikin pisin e nitən asol Kalili. ²³ Kən kəməhaluwin mətəhlatig nitən əh Kalili e taon kit, nərgin u Nasaret, məmə otol nəghatən rəha ien min rəha Uhgın aupən otuwa mol nipahrienən. Ilat kəmotən-ipən məmə, “Okotən məmə in etəm Nasaret.”

3

Jon Baptais tətamnus-iarəp nəghatən rəha Uhgın

(*Mak 1:1-8; Luk 3:1-9, 15-17;*

Jon 1:19-28)

¹ Nup min neen tinuwa minuwın rəkis, kən Jon Baptais təmiet-arəpa, kən tətamnus-iarəp nəghatən rəha Uhgın əpəh Jutia ikin taruən-aruən ikin, ² matən məmə, “Otəuhlin itəmat e rəhatəmat nolən rat min, kən motuwın o Uhgın, məto-inu, nian itəm Uhgın otərəmərə e netənim rafin tinatuwa iuəhkir.” ³ Jon Baptais u, itəm Aesea, ien rəha Uhgın aupən, təmatəghat-in məmə, “Suah kit tətaun əpəh ikin taruən-aruən ikin matən məmə, ‘Itəmat, otol əpen-əpenə rəha İrəmərə, kən motol rəhan suatip tətəuatip.’ ”

⁴ Jon tatuwin e natimnat itəm kəmol e niməme nat megəh kit katən məmə kamel, kən rəhan kətət kəmol e nuwigı kau, kən nigın nagwənən, tatun pitip ne nahui sukapak.*

⁵ Kən netənim tepət kəmotisi-pən Jerusalem, ne ikin min nitən Jutia, ne ikin min iuəhkir o nəhau əh Jotan, kəmotuwa məmə okotəplan Jon. ⁶ Kən kəmotən-iarəp rəhalat nolən rat min, kən in təmol baptais elat e nəhau əh Jotan.

⁷ Məto nian Jon təməplan məmə Farisi min ne Satusi min tepət kəmotuwa məmə otol baptais elat, kən təmən-ipən kəm ilat məmə, “!Itəmat nəkotahmen e təgəluə min! Rəhatəmat nolən teko-eko. ?Nikitəmat təht məmə okəmə nəkoatol əm baptais u, kən onəkotagım tənin nalpinən ne neməha rəha Uhgın itəm otuwa? !Kəp! ⁸ Otol natimnat itəm koatəgətun məmə nəmotəuhlin nətəligən rəhatəmat, motapəs pahrien nolən rat min, kən motuwın o Uhgın.

⁹ “Kən sotən atipən kəm itəmat e nausitən məmə itəmat nəkotəuatip əm məto-inu itəmat noanol min rəha Epraham. !Kəp! Inu nat əpnapin əm. İatən kəm itəmat məmə nat əpnapin kəpiel min əm, məto Uhgın titun nəuhlinən ilat kotuwa noanol min rəha Epraham.† ¹⁰ Məto-inu roiu ne, Uhgın tinətul matip rəkis məmə otahtil-pən nig əpəh e nəukətin. Kən okəmə nig kit təsoe-inən noan itəm təwir, kən in otahtil mərakın-pən e nigəm.

¹¹ “Roiu, iatol baptais etəmat e nəhau məto-inu, itəmat nəmotəuhlin rəhatəmat nətəligən o nolən rat min rəhatəmat. Məto etənim kit otuwa itəm rəhan nəsanənən ne nepətən taprəkis-in io. Kən io ləhau agın, esahmen-pənən məmə ekiləs rəhan put

2:23: Aes 11:1; 53:2; Luk 2:39; Jon 1:45 3:2: Mat 4:17; Mak 1:15 3:3: Aes 40:3 * 3:4: Jon tatuwin e natimnat itəm tahmen e rəha ien Elaija təmatuwın lan aupən.

(2 King 1:8, Sek 13:4). Netəm Isrel, nikilat tətətəht məmə Elaija otitəlig-pa min e nətueintən nian kit min məmə otol əpen-əpenə e netənim o nuwamen rəha Kristo (Mal 4:5-6). Uarisig, İesu təmuhapik lan məmə Jon in ien kit tahmen e Elaija itəm niki netənim tətəht məmə otuwa min. (Mat 11:14, 17:10-13). 3:4: 2 King 1:8 3:7: Mat 12:34; 23:33 † 3:9: Netəm Isrel, nikilat təht məmə in nat asol məmə ilat noanol pahrien rəha Isrel, məto nat asol e nigənəmti Uhgın məmə netənim okotəkəike kəuhlin rəhalat nətəligən kən motol nəwian. 3:9: Jon 8:33,39; Rom 4:12 3:10: Mat 7:19; Luk 13:6-9

tahmen e rəhan iolwək. Kən suah əh, in otol baptais etəmat e Narmin Rəha Uhgın ne nigəm. ¹² In tatətul matip o nakilən nolən rəha netəmim məmə otoor netəmim, tahmen-pən e etəm tətəsum matoor nagwənən təwir ne nagwənən tərət. Tatos nagwənən təwir matuwın latuənu. Məto tətərakin-pən nagwənən tərət e nigəm asol itəm tatuəp namnun tikə.”

*Jon təmol baptais e Iesu
(Mak 1:9-11; Luk 3:21-22)*

¹³ Kən Iesu təmiet e nitən Kalili muwa e nəhau Jotan məmə Jon otol baptais lan. ¹⁴ Məto Jon tatən-iəhau əskasik in mən-ipən məmə, “Tətuatip əm məmə ik onəköl baptais lak. ? Tahro natuwa məmə eköl baptais lam?” ¹⁵ Məto Iesu təmən-ipən kəm in məmə, “Kəp. Pəs otol nəhlan roiu. E nolən əh, kilau okioal nat kit itəm Uhgın tolkeike.” Kən Jon təmegəhan-in.

¹⁶ Kən Jon təmol baptais e Iesu, kən roiu agın Iesu təmər e nəhau, kən əmun nego e neai təmerəh, kən təməplan Narmin Rəha Uhgın təmeiuaiu-pa tahmen e mak, kən məpələh-pər lan. ¹⁷ Kən nəwia Uhgın təmisi-pən e neai matən məmə, “Inu nətik keike itəm iakölkeike pik, kən nıkik tagien pik ron.”

4

*Setan təmos-ipən-os-ipən
kəm Iesu
(Mak 1:12-13; Luk 4:1-13)*

¹ Kən Narmin Rəha Uhgın təməghat-pən e niki Iesu məmə in otuwın əpəh ikin taruən-aruən ikin məmə Setan otos-ipən-os-ipən kəm in. Kən Iesu təmuwın ikin. ² Kən Iesu təmapəs nagwənən o nian foti, e nərauiəgən ne lapin, kən uarisig lan nəumis təmus pik. ³ Kən Setan təmuwa minatos-ipən-os-ipən kəm Iesu mən-ipən kəm in məmə, “Okəmə ik Nəti Uhgın, ən-ipən kəm kəpiel min pəs kotəuhlin ilat motuwa motol pıret lan.”

⁴ Məto Iesu təmuhalpın nəghatən rəha Setan məmə, “Kəməte e Naoa Rəha Uhgın məmə, ‘Netəmim oköl kəsotatigən e nagwənən əm, məto okotatig e nəghatən min rafin itəm tətisi-pən o Uhgın.’”

⁵ Kən Setan təmit Iesu mian əpəh Jerusalem, e nətuei nimə əpəh ilis agın e Nimə Rəha Uhgın, ⁶ kən mən-ipən kəm Iesu məmə, “Okəmə ik Nəti Uhgın, ətipən əpəh ləhau e nisip, məto-inu Naoa Rəha Uhgın tatən məmə, ‘Uhgın otən-ipən kəm rəhan nagelo min məmə okoatehm wir ik, kən motiləs əm ik ilis e nelmilat məmə nəkəsorinən nelkəm məsin ne e kəpiel.’”

⁷ Kən Iesu təmuhalpın nəghatən rəha Setan məmə, “Naoa Rəha Uhgın tatən min məmə, ‘Oköl nəkəsotos-ipən-os-ipənən kəm rəhatəmat İərəməərə Uhgın məmə otol nat kit, kən məmə onəkotəplan məmə in tətətig itəmat min, o kəp.’”

⁸ Kən Setan təmit min Iesu mian əpəh ilis e nitot asol, kən təməgətun in e kantri min rafin e nətueintən, ne nəsanənən rəhalat, ne natimnat wir agın min rafin itəm kotatig lan, ⁹ kən təmən-ipən kəm Iesu məmə, “Natimnat rafin min əh, oekos-ipinə kəm ik məmə onatərəməərə olat, okəmə nəkisin-pa nulim kən məfak-pa kəm io.”

¹⁰ Kən Iesu təmuhalpın rəhan nəghatən məmə, “!Uwın isəu, Setan! Naoa Rəha Uhgın tatən məmə, ‘Onəkotəfak əm kəm rəhatəmat İərəməərə Uhgın, kən in əm, onəkotol əm rəhan nətəligən.’”

¹¹ Kən Setan təmagim mapəs Iesu, kən nagelo min kəmotuwa motasitu lan.

*Iesu tinətuoun matən-iarəp nəghatən rəha Uhgın
e nitən Kalili
(Mak 1:14-15; Luk 4:14-15)*

¹² Kæn e nian əh, kəmaskəlīm Jon Baptais kiləs-ipən e kalapus. Kæn nian Iesu təməto nəghatən lan, kæn in təmiet muwin e nitən Kalili. ¹³ Kæn təmapəs natigən Nasaret, kæn miet muwin əpəh ləhau e taon kit, nərgin u Kapaneam, iuəhkir o Lek Kalili, kæn mətətig ikin əh e nitən asol rəha noanol min rəha Sepulun ne Nəptali aupən. ¹⁴ Təmuwin ikin əh məmə nəghatən rəha ien Aesea otuwa mol nīpahrienən lan itəm təmən aupən məmə, ¹⁵ “Nəptən rəha noanol rəha Sepulun, ne nəptən rəha noanol rəha Nəptali tatəməhl e suatip tatuwin e lek Kalili, entənipən-pən e nəhau Jotan. Inu nitən asol Kalili, ima Iaihlue min. ¹⁶ Netəm ikin kəmotətig e napinəpən, mətəto kəmotəplan nəhag-əhagən asol kit. Kæn tinatian, kæn nəhag-əhagən asol təmasiəgəpin ilat itəm kəmotətig e napinəpən rəha nīmīsən u tatəfətain ilat nian rafin.”

¹⁷ Kæn mətəuoun e nian əh, Iesu təmatən-iarəp nəghatən rəha Uhgīn matən məmə, “Otəuhlin itəmat e rəhatəmat nolən rat min, kæn motitəlig-pən o Uhgīn, mətəto-inu nərəmərəən rəha Uhgīn tinatuwa iuəhkir.”

*Iesu təmaun-in netəmim kuwit məmə okotətəu-pən in
(Mak 1:16-20; Luk 5:1-11)*

¹⁸ Iesu təmətaliwək e nīkali Lek Kalili, kæn məplan suah mil kəiu ilau pian, Antru ne Saimon, u nərgin kit min u Pita. Ilau katuərakin net e Lek Kalili mətəto-inu ilau etəmim mil rəha niuwən nəm min. ¹⁹ Kæn təmən-ipən kəm ilau məmə, “Uea, mətəu-pa io, muea rəhak etəmim mil, kæn io ekol itəmlau nakuea etəmim mil rəha niuwən netəmim məmə okotuwa rəhak min netəmim.” ²⁰ Kæn roiu agin, ilau kəmuapəs rəhalau net, kæn muətəu-pən.

²¹ Kæn Iesu təmaliwək muwin noan məsin min, kæn məplan suah mil kəiu min ilau pian, nərgilau u Jemes ne Jon, nəti Sepeti mil. Katuəpələh e nīpəgnoa pot iləhal rəhalau tata matuəhl wir rəhalau net min, kæn Iesu təmaun-in ilau məmə okuea miauarisig-in in.

²² Kæn roiu agin, ilau kəmuətul muapəs pot ne tata rəhalau, kæn muətəu-pən Iesu.

*Iesu təməgətun netəmim kæn matol-wir netəmim e nīmīsən
(Luk 6:17-19)*

²³ Kæn Iesu təmaliwək ikin min rafin e nitən Kalili, matəgətun netəmim əpəh e nīmē min rəha nuəfiminən, kæn matən-iarəp nāmnusən təwir rəha nərəmərəən rəha Uhgīn kəm netəmim, kæn matol-wir netəmim itəm koatimis e nīmīsən rafin, ne netəmim itəm nīpətīlat tərət o nīmīsən rafin. ²⁴ Kæn nāmnusən e Iesu təmītəlau rafin e profens ikin Siria, kæn netəmim kəmotəmīk netəmim rafin itəm koatimis motuwa o Iesu, rəhalat nīmīsən tol min-nulan: neen koatimis, neen nīpətīlat tītahmə, neen nārmin rat tətətig elat, neen koatos nīmīsən rəha mənīg moataut, kæn neen nīpətīlat məsin təmīmīs. Mətəto Iesu təmol-wir ilat. ²⁵ Kæn nīmanin netəmim kəmotiet e nitən Kalili, ne ikin Tekapolis, ne Jerusalem əpəh Jutia, ne ikin pisin min neen əpəh Jutia, ne ikin min entənipən-pən e nəhau Jotan, kæn ilat rafin kəmotuarisig-in Iesu.

5

Əpəh ilis e nitot, Iesu təməgətun rəhan netəmim itəm koatuarisig-in in

¹ Nian Iesu təməplan nīmanin netəmim itəm koatətəu-pən in, kæn in təmuwin əpəh ilis e nitot, kæn məpələh, kæn rəhan netəmim itəm koatuarisig-in in, ilat kəmotuwa. ² Kæn minətuoun matəgətun ilat.

Netəmim itəm koatətig e nəwirən pahrien

Iesu təmən məmə,

³ “Nakoatətig e nəwirən pahrien nian nəkoatīləs-iəhau itəmat, moatən e nīkitəmat məmə nakoatəkul-pən əm e Uhgīn. In nəwirən pahrien mətəto-inu, itəmat netəmim rəha Uhgīn, kæn in tatərəməərə etəmat.

- ⁴ Nakoatatiḡ e n w r n pahrien nian nakoatas k k n nikit mat titahm .* In n w r n pahrien m to-inu, Uhg n otos-i hau nikit mat.
- ⁵ Nakoatatiḡ e n w r n pahrien nian n sotos-ip r atip n it mat. In n w r n pahrien m to-inu, o nian kit Uhg n otos-ipin  n tueint n k m it mat u r han min.
- ⁶ Nakoatatiḡ e n w r n pahrien nian nakotolkeike pik e nikit mat rafin aḡin m m  n meg h n r hat mat okot tuatip e niḡan mti Uhg n. In n w r n pahrien m to-inu, Uhg n otol r hat mat n meg h n kot tuatip e niḡan mtin.
- ⁷ Nakoatatiḡ e n w r n pahrien nian nakotas kitun net mim. In n w r n pahrien m to-inu, Uhg n otas kitun it mat.
- ⁸ Nakoatatiḡ e n w r n pahrien nian nikit mat t tuatip m wir. In n w r n pahrien m to-inu, on kot plan Uhg n.
- ⁹ Nakoatatiḡ e n w r n pahrien nian it mat net mim r ha n l h u n n m linu n. In n w r n pahrien m to-inu, okaun-in it mat m m  nen ti Uhg n.
- ¹⁰ Nakoatatiḡ e n w r n pahrien nian n koatol natimnat it m kot tuatip e niḡan mti Uhg n, k n net mim koatol t rat k m it mat ron. In n w r n pahrien m to-inu, it mat net mim r ha Uhg n, k n in tat r m r  et mat.
- ¹¹ “Nakoatatiḡ e n w r n pahrien nian net mim koatol natimnat min t rat k m it mat m to-inu it mat net mim r hak, in h koat n rat it mat, k n moat r kin it mat, k n moateiu -in it mat moat n n ghat n t rat min moat r kin it mat lan. ¹² Niḡahrien n, net mim k moatol nol n ahmen min  m k m ien min aup n ikin it m ilat koatol k m it mat. K n otagi n pik, m to-inu n t u n asol r hat mat t tatig  p h e nego e neai.

Sol ne n hag- hag n
(*Mak 9:50; Luk 14:34-35*)

¹³ “It mat n kotahmen e sol k m net mim rafin e n tueint n.† ?M to ok m  r han n tehen n tinik , otahro muwa m tehen min? T s wir min n o nat kit min, ok rakin, k n net mim kotaliw k lan. ¹⁴ It mat n hag- hag n r ha net mim e n tueint n. Taon it m k mol  p h ilis e nitot, okul t s hluaig n. ¹⁵ K n et mim kit tik  m m  otasiep n e lait, k n m f tain-i hau e k tim. K p, nian tasi p n e lait, k n in ot k ike m tu-p r ikin lait tat p l h ikin m m  lait otasi g pin rafin niḡ gnoa nim  o net mim rafin. ¹⁶ K n e nol n ahmen min  m, otol r hat mat lait e n meg h n r hat mat tasi  m m  net mim okot plan w k wir min it m it mat n koatol, k n ilat okotil s-ip r n rgi tata Uhg n it m t tatig e nego e neai.”

Lou r ha Moses

¹⁷ K n Iesu t mat k ike mat n-ip n k m ilat m m , “T s wir n m m  nikit mat ot ht m m  emuwa m m  ek rakin Lou it m Uhg n t mos-ip n k m Moses ne ien min aup n. !K p! Em suwam n m m  ek rakin ilat, m to emuwa m m  ekol niḡ ti n ghat n min  h okotuwa motol niḡahrien n. ¹⁸ Pahrien, iat n k m it mat m m  nian n pt n ne neai k tuatig, k n Lou, in min otatig. K n okul nat kit ot sik  n lan, nat  pn pin in leta  k ku aḡin, k n Lou ot tul motol w k m toarus-p  n ghat n min rafin r ha Lou kotuwa motol niḡahrien n lan. ¹⁹ K n, o nat  h in h, suah kit it m tap s Lou mat g tun net mim min m m  ilat min okot p s, nat  pn pin in Lou kit l hau aḡin, k n okotaun-in suah  h m m  in l hau aḡin e n r m r  n r ha Uhg n. M to suah kit it m tatol Lou min  h, mat g tun net mim lan, k n okotaun-in suah  h m m  in ilis aḡin e n r m r  n r ha Uhg n. ²⁰ Iat n n hlan k m it mat m to-inu, r hat mat nol n ot k ike m tuatip wir

* 5:4: Iesu t s n  tuatip n ikin-u m m  suah kit t mahro nikin titahm . K m-naka nikin titahm  o nol n rat r han, o k m-naka nikin titahm  m to-inu suah kit t mimis, o k m-naka in nat kit min. 5:4: Aes 61:2-3; Nol  p n 7:17 5:5: Sam 37:11 5:6: Aes 55:1-2 5:10: 1 Pita 3:14 5:11: 1 Pita 4:14 5:12: 2 Kron 36:16; W k 7:52 † 5:13: Sol tatol nagw n n tat tehen wir, k n m s rat n. T wir m m  nol n r hatat ot tasitu e net mim m m  ilat kotuwa net m kot tuatip. M to t rat ok m  nol n r hatat tatiuw-p n net mim e nol n rat. 5:14: Jon 8:12; 9:5 5:15: Mak 4:21; Luk 8:16; 11:33 5:16: Efes 5:8-9; 1 Pita 2:12 5:17: Rom 3:31 5:18: Luk 16:17; 21:33 5:19: Jem 2:10

agin e niganemti Uhgín, taprækis-in nolén min rəha Farisi min ne iəgəgun min rəha Lou itəm nikilat əm təht məmə kotətuatip wir. Okəmə rəham nolén təsətuatip wirən nəhlan, kən okol nəsuwinən matig ahgin nərəməərən rəha Uhgín.”

Suah kit itəm neməha tatol
(Luk 12:57-59)

²¹ Kən Iesu təmən min məmə, “Itəmat nəmotəto rəkis nəghatən itəm iəgəgun min kəmotən kəm pipi rat min rəhatəmat aupən. Ilat kəmotən məmə, ‘əsothamnuən etəmim,’ kən ‘Etəmim itəm təmohamnu itəm, otəkəike mətul e niganemti kot mos nalpinən.’ ²² Məto io iatən kəm itəmat məmə, † okəmə suah kit neməha tatol o nat kit pian təmol, kən tətuatip məmə suah əh itəm neməha təmol, otətul e niganemti kot. Kən okəmə suah kit tatən rat pian, kən tətuatip məmə in otətul e niganemti kaonsel asol. Kən okəmə suah kit tətəu-iərmis-in suah kit, § kən tətuatip məmə etəm təmən nəghatən əh otuwín e nigəm asol.

²³ “Kən o nat əh inəh, okəmə nian natuwín e olta e Nimə Rəha Uhgín məmə onəkosi-pən nat kit kəm Uhgín, məto ikin əh, nikim tinəht pian itəm tatol neməha kəm ik o nat kit nəmol kəm in itəm təsahmenən, ²⁴ əpəs pitən rəham nat əh, kən muwín məplan pian muəg-ətuatip-in nətəligən rəhatəlau, muapəs nolə tikimir, muea iolitulau min, kən uarisig nəpanitəlig muwín mos-ipən nat kit rəham kəm Uhgín e olta əpəh e Nimə Rəha Uhgín.

²⁵ “Kən okəmə nəmol nat kit təsahmenən e etəmim kit, kən etəmim un tolkeike məmə otiləs ik muwín e kot, təwir məmə nakuwín uəhai əm, nian nəsianən əh e kot, kən muəg-ətuatip-in nípəgnəmtin rəhatəlau pitən. Okəmə nakapəs, etəmim un otiləs-ipən ik e nelmi etəm tətakil nəghatən, kən etəm tətakil nəghatən otos-ipən ik e nelmi polis, kən polis otiləs-ipən ik e kalapus. ²⁶ Nípahrienən iatən kəm itəmat məmə, okəmə tol nəhlan, okol nəsietən e kalapus mətoarus nakətou rafin agin nalpinən rəham.”

Etəmim itəm tətəkləh-in pətan

²⁷ Kən Iesu tətəkəike matən-ipən kəm ilat məmə, “Itəmat nəmotəto rəkis nəghatən u məmə, ‘Itəmat itəm nəmotol marit rəkis, nəsotəkləh-inən nípitan pisin min.’ ²⁸ Məto io, io iatən kəm itəmat məmə nian suah kit itəm tinol marit rəkis tətəplan pətan pisin kit matolkeike məmə otəkləh-in, kən in tinol rəkis təfagə rat e nikin, tahmen əm məmə in tinəkləh-in pahrien. ²⁹ Okəmə niganemtim tol ik natol təfagə, kən təwir məmə nakiləs-irəkis mərəkin. Təməwir məmə nípətim məsin tikə, taprækis-in nípətim rafin okərəkin-pən e nigəm asol namnun tikə. ³⁰ Kən okəmə nelməm tol ik natol təfagə, kən təwir məmə nakətatip rəkis mərəkin. Təməwir məmə nípətim məsin tikə, taprækis-in nípətim rafin okərəkin-pən e nigəm asol namnun tikə.”*

Etəmim itəm tətəpəs
rəhan pətan

(Mat 19:9; Mak 10:11-12;
Luk 16:18)

³¹ Kən Iesu təmən min məmə, “Itəmat nəmotəto rəkis nəghatən u məmə, ‘Etəmim itəm otəpəs rəhan pətan, in otəkəike mos-ipən naoa kit kəm in itəm tatəgəgun məmə in tinapəs in.’ ³² Məto io, io iatən kəm itəmat məmə, okəmə pətan kit itəm təmol marit təsuwinən mehm suah pisin kit, məto rəhan iərman tatol tifos mətəpəs in, kən suah un tatol təfagə rat. Kən okəmə pətan əh tətətu-pən suah pisin, kən pətan əh tatol təfagə,

5:21: Eks 20:13; Dut 5:17 † 5:22: Iesu təməsənən məmə Lou in tərət. Məto in tatən-iarəp lou itəm təwir pik, kən matek niki netəmim. § 5:22: Nəghatən u “tətəu-iərmis-in,” tatəghat-in nəghatən min tahmen e “Ik iərmis,” o “Ik ialmə,” o “Rəhm-kapə təpiə,” o “Ik nəti iərmis.” 5:22: 1 Jon 3:15 5:23: Mak 11:25 5:27: Eks 20:14; Dut 5:18 5:29: Mat 18:9; Mak 9:47 * 5:30: Inu nimaa nəghatən itəm tatəgəgun məmə Iesu tolkeike məmə kitat okotəkəike motol wək əskasik o napəsən rəhatat nolén rat min. 5:30: Mat 18:8; Mak 9:43 5:31: Dut 24:1-4; Mak 10:4

mæto næmkakiæhæn ræha iærman ræhan aupæn. Kæn suah u itæm tatit pætan æh, in min tatol tæfagæ.”

Noanawil min

³³ Kæn Iesu tæmæn min mæmæ, “Næmotæto rækis næghatæn kit min itæm iægætun min kæmotæn kæm ræhatat pipi min aupæn mæmæ, ‘Næsotætgæhlæn noanawil min ræhatæmat itæm næmotos, mæto nækotækæike motol nat naka itæm næmotos noanawil lan kæm Uhgîn mæmæ nækotal.’ ³⁴ Mæto io, io iatæn kæm itæmat mæmæ, sotos æmæn noanawil o nat kit mæmæ otol ræhatæmat næghatæn tæskasik. Sotosæn noanawil o nego e neai mæto-inu ikin æh Uhgîn tatæramæra lan, kæn nolæn æh tahmen mæmæ noatos noanawil o Uhgîn. ³⁵ Kæn sotosæn noanawil o nætueintæn mæto-inu ikin æh Uhgîn tatæramæra lan, kæn nolæn æh tahmen mæmæ noatos noanawil o Uhgîn. Kæn sotosæn noanawil o Jerusalem mæto-inu ikin æh in taon ræha Uhgîn, u in Kig asol ikin, kæn nolæn æh tahmen mæmæ noatos noanawil o Uhgîn. ³⁶ Kæn sotosæn noanawil o ræhatæmat-kapæ, mæto-inu ræhatæmat næsanænæn tikæ mæmæ nakotæuhlin noanutæmat kit tuwa mæruæn o mapin. Uhgîn æm tatæramæra e natimnat e næmegæhæn ræhatæmat. Kæn nolæn æh tahmen mæmæ noatos noanawil o Uhgîn. ³⁷ Mæto apæs ræhatæmat næghatæn nian rafin otæn æm nîpahrienæn. Kæn okæmæ ræhatæmat nætæligæn e nat kit in ‘æwæh,’ kæn nakotæn æm mæmæ, ‘æwæh.’ Kæn okæmæ ræhatæmat nætæligæn e nat kit in ‘kæpæ,’ kæn nakotæn æm mæmæ, ‘kæpæ.’ Næghatæn min itæm kotaprækis-in ‘æwæh’ o ‘kæpæ,’ koatîsi-pæn e Setan.”

Nalpinæn

(Luk 6:29-30)

³⁸ Kæn Iesu tæmatækæike matæn mæmæ, “Næmotæto rækis næghatæn kit mæmæ, ‘Okæmæ suah kit tærækin nîganæmtim kit, kæn netæmim okotærækin min nîganæmtin kit. Kæn okæmæ suah kit tærækin næluæm kit, kæn netæmim okotærækin min næluin kit.’ ³⁹ Mæto io, io iatæn kæm itæmat mæmæ, næsalpinæn næratæn kæm etæmim itæm tæmol tærat kæm ik. Okæmæ suah kit tæhai ik mem nîkapim matip, kæn nakækæike malælin-pæn min nîkapim mol pæs tem min. ⁴⁰ Kæn okæmæ suah kit tilæs ik mian e kot, kæn matakæike ron ik mæmæ nakos-ipæn ræham sot ækæku kæm in mæmæ otæg-ætuatip-in ræhatælau næratæn, kæn nakækæike mos-ipæn min ræham sot asol. ⁴¹ Kæn okæmæ mopael kit ræha netæm Rom tatakæike ron ik mæmæ nækilæs ræhan kætîm muwin kilometa kitiæh, mæto ik nakækæike milæs min muwin kilometa kit min tol kæiu. ⁴² Okæmæ suah kit tateasiæ-in ron ik, kæn ik nakækæike mos-ipæn kæm in. Kæn okæmæ suah kit tolkeike mæmæ in otos ræham nat kit muwin kæn u mos mitælig min muwa, kæn næsænæn mæmæ nakapæs, nakækæike mos-ipæn.”

*Nolæn ræha nolkeikeæn
tikimîr min*

(Luk 6:27-28, 32-36)

⁴³ Kæn Iesu tæmæn min mæmæ, “Næmotæto rækis mæmæ, ‘Onækotalkeike ræhatæmat min, kæn motetæhau tikimîr min ræhatæmat.’ ⁴⁴ Mæto io, io iatæn kæm itæmat mæmæ onækotalkeike ræhatæmat tikimîr min, kæn motæfak o netæm min u itæm koatol næratæn kæm itæmat, ⁴⁵ kæn nolæn æh otægætun mæmæ itæmat nenæti Uhgîn ræhatæmat itæm tætatig ilis e nego e neai. Kæn otol næhlan mæto-inu ræhatæmat tata Uhgîn tæmol mitgar tætasiægæpin netæmim itæm kotæwir ne netæmim itæm kotærat, kæn in mætahl-ipa nuhuæn kæm netæm min u itæm ræhalat næmegæhæn tætuatip, ne netæm min u itæm ræhalat næmegæhæn tæsetuati-pæn. ⁴⁶ ?Okæmæ nakotalkeike æm netæm min u itæm kotalkeike itæmat, kæn nikitæmat tæht mæmæ Uhgîn otætou itæmat o nolæn kit itæm tæwir? !Kæp! !Netæm min u itæm koatos mæni ræha takis, itæm katæn mæmæ netæm rat, ilat min kotalkeike ilat min! ⁴⁷ ?Kæn okæmæ nakotos æm itæmat min neen moatæghat kæm ilat min, mæto tahro? ?Nikitæmat tæht mæmæ nækoatol nat kit itæm in tæwir taprækis-in netæm æpnarîp? Kæp. Netæmim min itæm kæsotitunæn Uhgîn, ilat min koatol næhlan. ⁴⁸ Tol

5:33: 1 Kor 7:10-11   5:33: Lev 19:12; Nam 30:2; Dut 23:21   5:34: Aes 66:1; Mat 23:22; Jem 5:12   5:35: Sam 48:2; Aes 66:1   5:38: Eks 21:24; Lev 24:20; Dut 19:21   5:43: Lev 19:18   5:44: Eks 23:4-5; Luk 23:34; Wæk 7:60; Rom 12:14,20

nəhlan, itəmat nenəti Uhgın, nəkotəkəike motol nolən itəm in təwir mətuatip nian rafin, tahmen-pən əm məmə rəhatəmat Tata Uhgın in tatol.”

6

Nolən min itəm təwir kəm Uhgın

¹ Kən Iesu təmən min məmə, “Sotolən məmə nəkotol nolən min itəm təwir kəm Uhgın məmə netəmim okotəplan itəmat ron. Okəmə nəkotol məmə netəmim okotəplan, kən Uhgın əpəh e nego e neai otəsətouən itəmat ron.

Nolən itəm təwir o nos-ipənən kəm ian-rat min

² “Tol nəhlan, okəmə nakotos-ipən nat kit kəm ian-rat min məmə nakotasitu elat, nəsolən e nolən rəha netəmim itəm rəhalat nənən təwir, məto nıkilat tamkimik. Nian ilat kotasitu e ian-rat min, rəhalat iolwək min koatahl təwi moatol-arəp e nimə rəha nuəfiminən ne ihluə e suatip asol məmə netəmim okotitun. Koatol nəhlan məmə netəmim okotisiai-in ilat. Nıpahrienən iatən kəm itəmat məmə, ilat kinotos rəkis nətouən rəhalat, inəh nisaiiən rəha netəmim. ³ Məto itəmat, okəmə nakotos-ipən nat kit kəm ian-rat min məmə nakotasitu elat, nəkotəkəike motol məmə netəmim okəsotəplanən, nat əpnəpın rəhatəmat min netəmim. ⁴ Otol nəhlan məmə netəmim okotəruru rəhatəmat nolən wir min, kən rəhatəmat Tata itəm tatəplan rəhatəmat nolən anion min, in otətou itəmat o rəhatəmat nolən wir min.”

*Nolən rəha nəfakən
(Luk 11:2-4)*

⁵ Kən Iesu təmatəkəike matən məmə, “Nian nakotəghat kəm Uhgın e nəfakən, kən sotolən e nolən rəha netəmim itəm rəhalat nənən təwir, məto nıkilat tamkimik. Netəm min əh, ilat kotolkeike məmə okotətul əpəh e nimə rəha nuəfiminən, ne ihluə e suatip asol, kən motəfak məmə netəmim okotəplan motəto ilat. Nıpahrienən iatən kəm itəmat məmə ilat kinotos rəkis nətouən rəhalat, inəh nisaiiən rəha netəmim. ⁶ Məto nian nakotəghat kəm Uhgın e nəfakən, nakotuwin əpəh e nıpəgnoa nimə rəhatəmat, kən motahtosig e toa, kən motəfak kəm Uhgın itəm tətətig ikin əh itəm netəmim kəsotəplanən itəmat. Kən rəhatəmat Tata itəm tatəplan rəhatəmat nolən anion min, in otətou itəmat o rəhatəmat nolən wir min.

⁷ “Kən nian nakotəghat kəm Uhgın e nəfakən, sotərgətəinən nəghatən min tərət tərət u nıpətın tikə, tahmen e netəm kotəruru Uhgın. Nıkilat təht məmə rəhalat uhgın min okotəto ilat o nəghatən min tərət itəm koatəfak moatən. ⁸ Sotolən məmə ilat ne, məto-inu uarisig nakotəpəh ron, məto rəhatəmat Tata Uhgın tınitun rəkis nat naka itəm nakotoleike.

⁹ “Kən tol min-nəhlan, nian nakotəghat kəm Uhgın e nəfakən, kən otəfak mihin nulan: ‘Tata rəhatimat itəm nətətig e nego e neai, pəs netəmim kotisiai-in ik.

¹⁰ Pəs nərəmərən rəham tuwa, kən pəs nat itəm ik nakolkeike in otuwa mol nıpahrienən lan ikin-u e nətueintən, tahmen-pən əm ilis e nego e neai.

¹¹ Os-ipa nagwənən kəm itimat tahmen-in rəha nian roiu.

¹² Kən aluin məsalpınən, nolən rat min rəhatimat, tahmen-pən əm məmə itimat ekotaluin məsotaskəlīm-iəkisən e nıkitimat nolən rat min rəha netəmim itəm koatol nərətən kəm itimat.

¹³ Kən segəhan-inən itimat ekotuwin ima nos-ipən-os-ipənən, ikin itəm məta oekotakia motol nolən rat, məto os-irəkis itimat e nelmi Setan.’

¹⁴ “Okəmə itəmat nəkotaluin, məsotaskəlīm-iəkisən e nıkitəmat nolən rat min rəha netəmim itəm koatol kəm itəmat, kən rəhatəmat Tata Uhgın e nego e neai, in otaluin məsalpınən, rəhatəmat nolən rat min. ¹⁵ Məto okəmə itəmat nəsotaluinən, motaskəlīm-iəkis e nıkitəmat nolən rat min rəha netəmim itəm koatol kəm itəmat, kən okol rəhatəmat Tata Uhgın otəsaluinən kən malpın nolən rat min rəhatəmat.”

5:48: Lev 19:2; Dut 18:13   6:1: Mat 23:5   6:5: Mat 23:5; Luk 18:10-14   6:7: 1 King 18:26-29   6:8: Mat 6:32   6:10: Luk 22:42   6:12: Mat 6:14-15; 18:21-35   6:13: Luk 22:40; Jem 1:13; Jon 17:15; 2 Tes 3:3; 2 Tim 4:18
6:14: Mak 11:25-26

Nolən rəha nətuakəmən

¹⁶ Kən Iesu təmatən min məmə, “Nian nakotətuakəm motapəs nagwənən motəfak kəm Uhgın, sotolən niganəmtitəmat təpou tahmen-pən e netəm min u itəm rəhatəmat nənən təwir, məto nikilat tamkimik. Ilat koatol niganəmtilat tol pisin, məmə netəmim okotəplan ilat məmə nəumis tinus ilat, kən netəmim okotisiai-in ilat. Nipahrienən iatən kəm itəmat məmə ilat kinotos rəkis nətouən rəhalat, inəh nisaiien rəha netəmim. ¹⁷ Məto nian nakotətuakəm motapəs nagwənən moatəfak kəm Uhgın, onəkotaikuas e niganəmtitəmat, kən motol-pən oel etəmat, ¹⁸ məmə netəmim okəsotəplanən məmə nakotətuakəm motapəs nagwənən moatəfak kəm Uhgın, kən rəhatəmat Tata itəm tatəplan rəhatəmat nolən anion min, in otətou itəmat o rəhatəmat nolən wir min.”

*Nat təwir əpəh e nego e neai**(Luk 11:34-36)*

¹⁹ Kən Iesu təmatən min məmə, “Təsəwirən məmə nəkotuargətəin rəhatəmat nat wir min e nətueintən u məmə rəhatəmat nautə otepət, məto-inu e nətueintən u, win min kotitun nunən, kən namtəən titun nərəkinən natimnat min əh, kən iakləh min kotitun nəhapən rəhatəmat nimə motuwın imə kəkləh-in rəhatəmat natimnat. ²⁰ Məto təwir məmə nəkotuargətəin rəhatəmat nat wir min əpəh e nego e neai. Ikin əh win min kəsotunən, kən namtəən okol təsərəkinən natimnat min əh, kən iakləh min okol kəsotakləh-inən. ²¹ Iatən nəhlan məto-inu, ikin pəhruən rəhatəmat natimnat wir min koatəmahl ikin, məto nian rafin nikitəmat otəkəike matəht natimnat min əh-ikin əh.

²² “Niganəmtim in tahmen e lait itəm tatos-ipən nəhag-əhagən kəm nipətım. Okəmə niganəmtim mil kuəwir, tahmen əm məmə nipətım tərıoah e nəhag-əhagən. ²³ Məto okəmə niganəmtim mil kuərat, tahmen əm məmə nipətım in tərıoah e naluginən. ! Kən okəmə nəhag-əhagən e nipətım in napinəp əmən, tahmen əm məmə ik nəkətətig e napinəpən asol agın-əh!*

²⁴ “Etəmim tikə itəm titun nuwamən in slef rəha etəm-iasol kəiu. Okəmə in tətəlkut məmə otol nəhlan, kən otolkeike kit mol nəwian, kən metəhau kit məsolən nəwian. Okol nəsolən slef rəha Uhgın ne məni e nian kitıəh əm.”

*Təsəwirən məmə nakotətəlig-in pik**(Luk 12:22-31)*

²⁵ Kən Iesu təmən məmə, “Kən o natimnat min əh, io iatən kəm itəmat məmə, təsəwirən məmə nakotətəlig-in pik rəhatəmat nəmegəhən məmə onəkotun naka, kən motənim naka. Kən təsəwirən məmə nakotətəlig-in pik nipətıtəmat məmə onəkotos hiə rəhatəmat napən. ?Nəukəti nəmegəhən rəhatımat tatəmegəh əm e nagwənən, o kəp? Kəp. ?Kən naka in nat asol o nipətıtəmat, napən, o kəp? Kəp. ²⁶ Otəplan-tu mənıg min itəm koatiwig moatan. Ilat kəsotasumən, kən ilat kəsotələhəu-wırən nagwənən e nipəgnoa nimə, məto Tata rəhatəmat e nego neai, in tatos-ipən nagwənən kəm ilat. ?Kən e niganəmtim, nikitəmat təht məmə in tolkeike pik itəmat taprəkis-in mənıg min? !Əwəh! ²⁷ ?Nikitəmat təht məmə rəhatəmat nətəligən pik titun nolən rəhatəmat nəmegəhən təfəməh? !Kəp! Nolən rəha nətəligən pik təsəfin-pənən aua kitıəh əm e rəhatəmat nəmegəhən.

²⁸ “?Kən təhrol nikitəmat tatəht pik napən onəkotuwın lan? Nikitəmat təht-tu nəgui nıg min itəm koatəwiə əpnapın əm. Ilat kəsotol pikən wək o nəhlən rəhalat napən. ²⁹ Məto ekən kəm itəmat məmə Kig Solomon, in etəmim rəhan nautə tepət, kən rəhan napən itəm tatuwin-in, ilat kotəwir motaprəkis. Məto nəgui nıg əpnapın min kotəwir taprəkis-in rəhan napən. ³⁰ Uhgın təmol manuwihl əpnapın əm təwir pik e nəgui nıg min əh. Məto manuwihl əh in rəha nian kitıəh əm, kən olawıg kuwan e nıgəm. ?Kən

6:16: Aes 58:5-9   6:19: Jem 5:1-3   6:20: Mat 19:21; Luk 18:22   * 6:23: Nipətın kit rəha “niganəmtim mil kuəwir” təmə, ik etəm kit itəm nikim tagien o nasıtəuən netəmim e rəham məni. Kən nipətın kit rəha “niganəmtim mil kuərat” təmə, ik iaumis kit.   6:25: Fil 4:6; 1 Tim 6:6-8; 1 Pita 5:7   6:26: Mat 10:29-31; Luk 12:6-7   6:29: 1 King 10:4-7; 2 Kron 9:3-6

okəmә Uhgın tatol-wır manuwiłł əh, kən nikitəmat təht məmə Uhgın otos-ıpinə napən itəm nəkotəkəike motuwın lan? !Əwəh! In otol nəhlan. !Ei, rəhatəmat nahatətəən in təkəku aɡın!

³¹ “Tol nəhlan, təsəwırən məmə itəmat nakotətəlig-in pik məmə, “?Ekotun naka?” o “?Ekotənim naka?” o “?Ekotos hiə napən motuwın-in?” ³² Sotətəlig-in pikən. Netəm itəm kotəruru Uhgın, ilat koatətəlig-in pik natimnat itəm tol nəhlan. Məto itəmat nenəti Uhgın min, kən rəhatəmat Tata əpəh e nego e neai, in titun məmə nəkotəkəike motos natimnat min əh. ³³ Məto pəs onəkotol nərəməərəən rəha Uhgın, ne nəmegəhən ətuatip itəm Uhgın tolkeike, ilau okuətul aupən e nəmegəhən rəhatəmat. Nian nəkotol nəhlan, kən Uhgın otos-ıpinə min natimnat min əh kəm itəmat. ³⁴ Tol nəhlan, təsəwırən məmə nakotətəlig-in pik natimnat itəm onəkotəkəike motos olawıg, məto-inu natimnat rəha olawıg, ilat rəha olawıg. Nəratən rəha nian kitiəh, in tınahmen rəkis rəha nian kitiəh.

7

*Sotakilən nolən rəha
suah kit min*

(Luk 6:37-38, 41-42)

¹ Okəmә nakotakil rat netəmim, kən Uhgın otələhəu nəghatən rəha nalpinən rəhatəmat. ² Tol nəhlan məto-inu, nəghatən əskasik itəm nakoatən məmə suah kit in etəm rat, kən Uhgın otətəu-pən əm o nənən rəhatəmat nolən rat min. Okəmә nakotakil etəmim e nolən itəm tətəuətəp, kən Uhgın otakil itəmat e nolən itəm tətəuətəp. Məto okəmә nakotakil rat netəmim e nolən əskasik, kən Uhgın otakil itəmat e nolən ahmen min əm. ³ ?Tahro nakoatən nimismisi nig itəm tətətig e niganəmti piatəmat min, məto itəmat nəsoətəplanən nig asol itəm tətətig e niganəmtitəmat? ⁴ ?Kən tahro nakoatən məmə, ‘Ei piak, pəs ekos-irəkis nimismisi nig e niganəmtim,’ məto nəsoətəplanən nig asol e niganəmtitəmat? ⁵ !Rəhatəmat nənən təwır, məto nikitəmat tamkimik! Otaupən, motos-irəkis nig asol e niganəmtitəmat, kən nəkotitun nəplan wırən nohrəkisən nimismisi nig itəm tətətig e niganəmti piatəmat min.

⁶ “Sotos-ıpənən natimnat rəha Uhgın kəm kuri min, kən sotərakin-pənən rəhatəmat nat wır min kəm pikəs min.* Okəmә nəkotol nəhlan, kən ilat okotaliwək lan kən moteirair motus itəmat.”

Nolən ətuatip o nətapəh-inən nat kit o Uhgın

(Luk 11:9-13; 6:31)

⁷ Kən İesu təmatəkəike matən məmə, “Ekən kəm itəmat məmə, otətapəh-in kəm Uhgın o natimnat, kən in otos-ıpinə kəm itəmat. Kən otegəs-in pəs nakotehm. Kən otəht-əht toa pəs toa oterəh otəmat. ⁸ Ekən nəhlan məto-inu netəmim rafin itəm koatətapəh-in, kən okotos. Kən netəm min u itəm koategəs-in, kən okotehm. Kən netəmim itəm koatəht-əht toa, kən toa oterəh olat.

⁹ “?İtəmat pah, nian nətin tatətapəh-in pıret, məto in tatos-ıpən kəpiel? !Kəp! ¹⁰ ?O, nian in tatətapəh-in nəm, məto in tatos-ıpən sinek? !Kəp! ¹¹ Nat əpnarın itəmat netəmim rəha nətueintən nakotərat, məto nakoatos-ıpən natimnat wır min kəm nenətitəmat min. !Məto Tata Uhgın e nego e neai, nolən rəhan in təwır pik maprəkis-in nolən rəhatəmat, kən nıpahrienən, in otos-ıpən natimnat wır min kəm netəm min u itəm koatətapəh-in ron! ¹² Kən tol nəhlan, otol təwır kəm netəmim rafin e nolən min rafin itəm nakotolkeike məmə netəmim okotol min kəm itəmat. Inu nıpəti Lou itəm Uhgın təmos-ıpən kəm Moses, ne nəukəti nəghatən itəm təmos-ıpən kəm ien min aupən.”

6:32: Mat 6:8   6:33: 1 King 3:11-14; Sam 37:4,25; Rom 14:17   7:1: Rom 2:1; 1 Kor 4:5; Jem 4:11-12   7:2: Mak 4:24
* 7:6: Nəghatən Kris ətuatip tatən məmə, “sotərakin-pənən rəhatəmat perel kəm pikəs min.” Perel u, in kəpiel kit itəm nəmtin tiəkis. Təmisi-pən e niki iarou. Kəm-naka, “kuri” ne “pikəs” katuəpsen-pən netəm rat.   7:7: Mak 11:24; Jon 14:13; 15:7; 16:23-24   7:8: Jon 15:7; Jem 4:3; 1 Jon 3:22   7:11: Jem 1:17   7:12: Mat 22:39-40; Luk 6:31; Rom 13:8-10

Suatip kæiu
(Luk 13:24)

¹³ Iesu tæmæn min mæmæ, “Itæmat onækotækæike motuwîn-pæn e nafilua itæm tækæku, mæto-inu nafilua itæm iahgin ne suatip itæm timætig æm tatuwîn o nærækinæn, kæn netæmim tepæt koatuwîn-pæn e nafilua æh. ¹⁴ Mæto nafilua itæm tækæku, ne suatip itæm tiækis tatuwîn o næmegæhæn, kæn netæmim noan mæsîn æm okotæplan.”

Nig ilau noan
(Luk 6:43-44)

¹⁵ Kæn Iesu tæmæn mæmæ, “Oatæto wir itæmat o ien eiueiua min. Ilat koatuwa moatæghat mætig e nolæn æpou tahmen e sipsip, mæto æpæh imæ e nikilat, ilat kotahmen e kuri iarupin. ¹⁶ Kæn e næmegæhæn ræhalat, nækotæplan noan, kæn nækotitun naka tætætig e nikilat. Netæmim okol kæsotuwînæn e nolkosik o iapil-iapil moatæhl noa nig itæm tæwir mætehen tahmen e krep o fik. ¹⁷ Tol min-nulan, nig itæm tæwir tatoe-in noan itæm tæwir, mæto nig itæm tærat tatoe-in noan itæm tærat. ¹⁸ Nig itæm tæwir okol tæsoe-inæn noan itæm tærat, kæn nig itæm tærat, okol tæsoe-inæn noan itæm tæwir. ¹⁹ Nig min rafin itæm kæsotoe-inæn noalat itæm tæwir, okæte rækis ilat, kærakin-pæn ilat e nigæm. ²⁰ Tol næhlan, e næmegæhæn ræha ien eiueiua min æh, onækotæplan noan, kæn nækotitun naka tætætig e nikilat.

²¹ “Sænæmæ netæmim rafin itæm kotaun-in io motæn mæmæ, ‘Iæræmæ, Iæræmæ,’ itæm ilat kotitun nuwînæn motætig ahgin næræmæææn ræha Uhgîn mæto ilat min æm u itæm koatol næwia ræhak Tata itæm tætætig e nego e neai. ²² E nian Uhgîn otakil netæmim rafin, netæmim tepæt okotæn kæn in mæmæ, ‘!Iæræmæ, Iæræmæ! ?Tahro? ?Nækitun o kæp mæmæ, itimat emotæn-iaræp næghatæn ræham itæm næmos-ipa kæn itimat, kæn motæhg-iaræp narmin rat min e nærgæm, kæn motol natimnat pispis min e nærgæm?’ ²³ Kæn oekæn-ipæn ætuatip kæn ilat mæmæ, ‘Aupæn ekæruru itæmat, kæn u-roiu min ekæruru itæmat. ! Otuwîn isæu ron io, itæmat netæm noatol nolæn tærat!’ ”

Etæmim kæiu kæmiailækin nimæ
(Mak 1:22; Luk 6:47-49)

²⁴ Kæn Iesu tæmol namnun ræhan næghatæn mæmæ, “Okæmæ itæmat u itæm næmotæto næghatæn min u ræhak kæn moatol, kæn onækotahmen e etæmim itæm tenætig, in tæmilækin-pæn næukæti ræhan nimæ e kæpiel. ²⁵ Kæn nuhæn tæmæfik, kæn naruæh taiu, kæn nimætag asol teled moh nimæ. Mæto nimæ tæsietæn mæto-inu kæmilækin-pæn næukætin e kæpiel. ²⁶ Okæmæ itæmat u itæm næmotæto næghatæn min u ræhak kæn mæsotolæn, kæn onækotahmen e etæmim itæm tæsætælig-in wiræn nolæn natimnat kæn in ialmæl, in tæmilækin-pæn næukæti ræhan nimæ e nimæklækil æm. ²⁷ Kæn nuhæn tæmæfik, kæn naruæh taiu, kæn nimætag asol teled moh nimæ. Kæn nimæ tæmiet, kæn nian tæmiet, mæto tæmærat agin.”

Næghatæn ræha Iesu, næsanænæn tætætig lan

²⁸ Kæn nian Iesu tæmol namnun ræhan næghatæn, kæn netæmim narmilat tæmiwig pik ron, ²⁹ mæto-inu nian tatægætun, sænæmæ tahmen e ræhalat iægætun min ræha Lou, mæto ræhan næghatæn tæfigæm, nepætæn æh-ikin.

8

Iesu tæmol-wir suah kit tæmos nimisæn u leprosi
(Mak 1:40-45; Luk 5:12-16)

7:15: Mat 24:24; Wæk 20:29; 2 Pita 2:1
7:20: Mat 12:33   7:21: Luk 6:46; Jem 1:25

7:16: Kal 5:19-22; Jem 3:12
7:23: Luk 13:25-27; Sam 6:8; 2 Tim 2:19

7:19: Mat 3:10; Luk 3:9; Jon 15:6
7:29: Mak 1:22; Luk 4:32

¹ Nian Iesu tãmeiuaiu-pa e nitot, netãmim tepõt kãmotõtãu-pãn. ² Kãn suah kit nimisãn u leprosi* tãmol tãmuwa ron, misin-pãn nulin o Iesu, kãn mãn mãmã, “Iãrãmãrã, okãmã nakolkeike, kãn nãkitun nol-wirãn io kãn maføl rãkis namkimikãn lak.” ³ Kãn Iesu tãmãg-ãfãmãh-in nelmin mãlãhãu-pãn lan, mãn mãmã, “ãwãh. Iakolkeike. ãwir-ta.” Kãn roiu agin-ãh, nimisãn leprosi tãmãgim mikã lan. ⁴ Kãn Iesu tãmãn-ipãn kãm in mãmã, “ãsãn-iarãpãn natimnat min u kãm netãmim, mãto uwãn ãm mehm pris kit pãs in tehm mãmã nipãtim tinol min-nulan, kãn os-ipãn kãm in nat u itãm Lou rãha Moses tãmãn o suah kit itãm rãhan leprosi tinikã, kãn netãmim okotitun mãmã nipahrienãn ninãwir, kãn rãham namkimikãn tinikã.”

*Nahatõtãn rãha etãm-iasol kit rãha mopael min
(Luk 7:1-10)*

⁵ Kãn Iesu tãmuwin miet-ãrãpãn ãpãh e taon Kapaneam, kãn etãm-iasol kit rãha mopael min rãha netãm Rom tãmuwa mãplan Iesu, kãn mãtasãk-pãn ron matãn mãmã, ⁶ “Iãrãmãrã, rãhak iolwãk tatimis, kãn mãtapil ãpãh e nimã rãhak, nipãtin rafin tãmimis, kãn tatãto tãrat pik.” ⁷ Kãn Iesu tãmãn-ipãn kãm in mãmã, “Oekimnã mol in tãwir min.”

⁸ Kãn etãm-iasol rãha mopael min tãmãn-ipãn kãm in mãmã, “Iãrãmãrã, io etãmim kit itãm esãtuatipãn, kãn esahmenãn mãmã ik onãkuwa e rãhak nipãgnoa nimã. ãn ãm nãghatãn kit, kãn ekitun mãmã in otãto tãwir min. ⁹ Ekitun mãmã nimisãn ãh otãkãike mol nãwiam, mãto-inu io min, rãhak netãm-iasol min kotãrãmãrã lak, kãn iatol nãwialat, kãn mopael min neen ãh-ikin itãm io ekãrãmãrã elat. Okãmã ekãn kãm kit mãmã, ‘Uwãn,’ kãn tuwin. Kãn okãmã ekãn kãm kit mãmã, ‘Wa,’ kãn tuwa. Kãn okãmã ekãn kãm rãhak slef mãmã, ‘Ol nat u,’ kãn tol nat ãh.”

¹⁰ Nian Iesu tãmãto nãghatãn ãh, kãn narmin tãmiwig pik ron, kãn tãmãn-ipãn kãm netãmim itãm koatuarisig-in mãmã, “Nipahrienãn iakatãn kãm itãmat mãmã, suah u sãnãmã in etãm Isrel. Kãn nat ãnãpin noanol min rãha Isrel, mãto esehmãn ilat kit itãm rãhan nahatõtãn tãskasik tahmen-pãn lan. ¹¹ Iatãn kãm itãmat mãmã netãmim tepõt okotisi-pãn e nikalin par ikin ne e nikalin pah ikin, okotuwa motãgwãn kitãh e tepil ilat Epraham, ne Aisak, ne Jekop ãpãh e nãrãmãrãn ãpãh e nego e neai. ¹² Mãto itãmat noanol rãha Isrel itãm Uhgin tãmaupãn mitãpun itãmat mãmã in otãrãmãrã etãmat, in otãrakin-pãn itãmat ihluã e napinãpãn, kãn ikin ãh, netãmim okotasãk kãn moatãto tãrat, kãn moatãgãtain nãluilat min.”

¹³ Kãn Iesu tãmãn-ipãn kãm etãm-iasol rãha mopael min mãmã, “Atuwin. Rãham iolwãk otãwir tol ãm mãmã inu ne nãmãhatãtã mãmã Uhgin otol mihin.” Kãn e nian ãtuatip ãh, nipãti iolwãk rãha etãm-iasol rãha mopael min tãmuwa mãwir min.

*Iesu tãmol nimisãn tepõt kotãwir min
(Mak 1:29-34; Luk 4:38-41)*

¹⁴ Kãn Iesu tãmuwin e nimã rãha Pita, kãn muwin imã mãplan uhu Pita tatãtãp-ãtãp mãtapil. ¹⁵ Kãn tãmãg-ãfãmãh-in nelmin mek nelmi pãtaguãhl un, kãn nãtãp-ãtãpãn tãmãgim mikã, kãn tinãtul. Kãn minatol nagwãnãn nigã Iesu.

¹⁶ Kãn ehnaipãn in, netãmim kãmotãmik netãmim tepõt itãm narmin rat tãtatig elat motuwa o Iesu, kãn Iesu tãmãhg-iarãp narmin rat min e nãghatãn ãm rãhan, kãn mol-wir netãmim rafin itãm koatimis. ¹⁷ Natimnat min ãh tãmol nãhlan mãmã otol nãghatãn rãha ien Aesea tuwa mol nipahrienãn lan, itãm tãmãn aupãn ikin mãmã, “In tãmos-irãkis nimisãn min rãhatat, kãn mol nipãtitat min itãm kotãhmã, kotãwir.”

*Etãmim kãiu kãmioalkeike mãmã okiauarisig-in Iesu
(Luk 9:57-62)*

* 8:2: E Naoa Rãha Uhgin, nãghatãn u “leprosi” tatãghat-in nimisãn pisin pisin min rãha nuwigãtãm. Nimisãn min u tatãrãkin nuwigãtãm, kãn Lou rãha Moses tatãn mãmã suah kit itãm tãmos nimisãn nãhlan, in tamkimik e nigãnãmti Uhgin.

Afin Lev 13-14. 8:4: Lev 14:1-32; Mat 9:30; Luk 17:14 8:11: Luk 13:29 8:12: Mat 22:13; 25:30; Luk 13:28 8:17: Aes 53:4

¹⁸ Kæn nian Iesu tæmæplan nimanin netæmim itæm koatitælau in, kæn tæmæn-ipæn kæm ræhan netæmim mæmæ okotuwîn e nikali lek entænipæn-pæn. ¹⁹ Kæn iægætun kit ræha Lou tæmuwa mæn-ipæn kæm in mæmæ, “Iægætun. Hiæ ikin onakatuwin-pæn ikin, oekætæu-pæn ik.”

²⁰ Mæto Iesu tæmæn-ipæn kæm in mæmæ, “Kuri iarupin min, ræhalat nipæg tatig o napilæn, kæn mænig min nimaalat tatig o napilæn. Mæto Næti Etæmim,† in ræhan nimæ ræha napilæn tikæ mæmæ otuwîn mapil ikin.”

²¹ Kæn etæmim kit min ræha Iesu tæmuwa mæn-ipæn kæm in mæmæ, “Iæræmæ. Oekætæu-pæn ik mæto, pæs ekuwin pitæn mitænim ræhak tata.”

²² Mæto Iesu tæmæn-ipæn kæm in mæmæ, “Ætæu-pa io. Netæmim itæm kæsotolæn næwia Uhgîn, in tahmen æm mæmæ ilat kinotimis rækis. Pæs ilat okotuwîn motitænim ræhalat netæmim itæm kæmotimis.”

Iesu tæmæn-iæhau nimætæg asol e Lek Kalili

(Mak 4:35-41; Luk 8:22-25)

²³ Kæn Iesu tæmuwin e pot, kæn ræhan min netæmim kotuwîn ilat min. ²⁴ Kæn tæsuwæhæn, nimætæg asol kit tætul kæn minol peau-peau asol min e lek, kæn næhau tatær-pæn e pot, iuæhkir æm pot tætamnim, mæto Iesu tætapil. ²⁵ Kæn kæmotuwîn motæhgaiir e Iesu motæn-ipæn mæmæ, “!Iæræmæ! !Osmegæh kitat! !Otæsuwæhæn kotamnim!”

²⁶ Kæn Iesu tæmæn-ipæn kæm ilat mæmæ, “?Tahro nakotægîn pik? Ræhatæmat nahatætææn tækæku agîn.” Kæn tæmætul mæn-iæhau nimætæg ne peau-peau asol min. Kæn nimætæg tæmurahl nelmin, kæn tinæmælinu tinæmælinu. ²⁷ Kæn netæmim ræha Iesu narmilat tæmiwig pik moatæn mæmæ, “!Ei! ?Etæmim naka u? Nat ærnapin nimætæg ne næhau, mæto ilau kætioal næwian.”

Iesu tæmæhg-iaræp narmin rat e etæmim kæiu

(Mak 5:1-20; Luk 8:26-39)

²⁸ Kæn nian Iesu tæmuwa miet-pa entænipæn-pæn e lek, ikin Katara, kæn etæmim kæiu itæm narmin rat min kotatig elau kæmiaiet-aræpa mæmæ okuæplan Iesu. Ilau kæmiasipæn e nipæg kæpiel min, ikin katitænim netæmim ikin. Ilau kuæsanæn mætioh netæmim, kæn netæmim koatægîn nuwin-pænæn ikin. ²⁹ Kæn æmun narmin rat min itæm kotatig elau kæmotaget æfæmæh motæn mæmæ, “!Ik Næti Uhgîn! ?Næmuwa mæmæ nakahrol itimat? ? Næmuwa mæmæ nakol nalpinæn kæm itimat itæm tæsolæn æh nian ræhan?”

³⁰ Iuæhkir æm olat, pikæs min tepæt æh-ikin kotagwæn, ³¹ kæn narmin rat min kotasæk-pæn o Iesu motæn mæmæ, “Okæmæ nækæhg-iaræp itimat, ahl-ipæn itimat ekotuwîn e pikæs min æh.”

³² Kæn Iesu tæmæn-ipæn kæm ilat mæmæ, “Otuwin.” Kæn narmin rat min kæmotiet elau, motaiu motuwîn e pikæs min, kæn æmun pikæs min ilat rafin kæmotaiu moteiuaiu ikin tækul-ækul ikin, kæn motiet-pæn e lek motamnim. ³³ Kæn netæmim itæm koatehm pikæs min, kæmotægim motuwîn e taon motæn-iaræp natimnat rafin, ne natimnat itæm Iesu tæmol kæm suah mil itæm narmin rat min kotatig elau. ³⁴ Kæn æmun netæmim rafin ræha taon kæmotuwa mæmæ okotæplan Iesu. Kæn nian kæmotæplan in, kæn kæmoatækæike æskasik kæm in mæmæ otækæike miet æh-ikin æh.

9

*Iesu tæmol-wir etæm
nipætîn tæmimis*

(Mak 2:1-12; Luk 5:17-26)

¹ Kæn Iesu tæmuwin e pot muwin entænipæn-pæn e lek, kæn miet-aræpa iman ikin, e taon Kapaneam. ² Kæn netæmim neen kæmotilæs etæmim kit motuwa ron. Nipætîn mæsin

† 8:20: Nian Iesu tæmæn nærgîn u “Næti Etæmim,” tatægæt-in atip in. Nærgîn u tæmiet e Naoa ræha Daniel ne naoa pisin pisin min e Oltesteman. Kæn nipætîn tæmæ suah kit itæm tæmisi-pæn o Uhgîn kæn matos nepætæn ræha Uhgîn. 8:20: 2 Kor 8:9 8:24: Sam 4:8 8:26:

Mat 14:31; Sam 89:9 8:29: Mak 1:24; Luk 4:41 9:1: Mat 4:13

təmimis, kən mətapil e rəhan nimitiwin. Kən nian Iesu təməplan rəhalat nahatətəən, kən təmən-ipən kəm etəm tatimis un məmə, “Nətik, əsəginən. Rəham nolən rat min emos-irəkis rəkis.”

³ Kən nian kəmotətə nəghatən əh, iəgətun min neen rəha Lou kotən-ipən kəm ilat min məmə, “Nəghatən əh tərət. Suah əh tatəghat məmə otol məmə in Uhgın.”

⁴ Məto Iesu titun nətəligən rəhalat kən təmən-ipən kəm ilat məmə, “?Tahro itəmat nakoatos nətəligən itəm tərət min-nulan? ⁵ ?In pəhrəuən timətig məmə oekən, məmə, ‘Emafəl rəkis rəham nolən rat min,’ o ‘Ətul maliwək’?” ⁶ Kən roiu ekol nat kit məmə nəkotitun məmə Nəti Etənim tatos nepətən ikin-u e nətueintən məmə ofafəl rəkis təfagə rat min.” Kən in təmən-ipən kəm suah əh tatimis məmə, “Ətul mīləs rəham nimitiwin maliwək matuwın latuənu.” ⁷ Kən suah u tatimis təmətul maliwək matuwın latuənu. ⁸ Kən nian nimanin netənim kəmotəplan nat əh, kən kəmotəgin, kən motənwiwi nərgi Uhgın itəm təmos-ipən nepətən kəm etənim məmə otol nəhlan.

*Iesu təmaun-in Matiu
(Mak 2:13-17; Luk 5:27-32)*

⁹ Kən Iesu təmaliwək muwin məsin min, məplan suah kit, nərgin u Matiu. In etənim itəm tatos məni rəha takis, kən tatəpələh ikin katətəu-pən takis ikin. Kən Iesu təmən-ipən kəm in məmə, “Uarisig-in io, muwa etənim rəhak.” Kən in təmətul muarisig-in Iesu.

¹⁰ Kən Iesu təmuwin mətagwən e nimə rəha Matiu, kən netənim tərət rəha nosən məni rəha takis kəmotuwa, kən netənim tərət itəm koatol təfagə rat† kəmotuwa, kən ilat kəmotuwa motəpələh motagwən ilat Iesu ne rəhan netənim. ¹¹ Kən nian Farisi min kəmotəplan nat əh, kən kotən-ipən kəm netəm rəha Iesu məmə, “?Tahro rəhatəmat iəgətun tətəgwən kələh ilat netəm koatos məni rəha takis ne netəm koatol təfagə?”

¹² Məto Iesu təməto rəhalat nəghatən kən təmən-ipən kəm ilat məmə, “Etənim itəm təsimisən təsuwinən məplan tokita. Məto etənim u itəm tatimis, in otəkəike muwin məplan tokita. ¹³ Otuwin motegəs-in motol nīpəti nəghatən u pahrien itəm Naoa Rəha Uhgın tatən məmə, ‘Nat kit tatol nīkik tətəgien, inu məmə onəkotasəkitun netənim, məto sənəmə rəhatəmat sakrifais min itəm nəkoatol moatos-ipa kəm io itəm tatol nīkik tətəgien.’‡

Iatən tol min-nulan məto-inu eməsuwamən məmə ekaun-in netəm min u itəm nīkilat təht məmə kinotətuatip rəkis məmə okotuarisig-in io, məto emuwa məmə ekaun-in netəm min u, netəm nol təfagə məmə okotuarisig-in io.”

*Nolən rəha napəsən nagwənən o Uhgın
(Mak 2:18-22; Luk 5:33-39)*

¹⁴ Kən netənim rəha Jon Baptais kəmotuwa motəplan Iesu motən-ipən kəm in məmə, “Əplan-tu. Itimat ekotətuakəm motapəs nagwənən motəfak kəm Uhgın, kən Farisi min, ilat min koatol mihin. ?Məto təhrol e rəham netənim kəsotolən nəhlan?”

¹⁵ Kən Iesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “?Nian netənim koatol marit rəha suah kit, kən in tətətig e nagwənən rəhan ilat in min neen, nīkitəmat təht məmə in min neen okotasək? !Kəp! Məto nian əh-ikin itəm tatuwa məmə netənim okotiləs-irəkis etənim itəm katol nagwənən rəhan. Kən e nian əh, in min neen kotitun napəsən nagwənən.

9:4: Luk 9:47; Jon 2:25 * 9:5: Okəmə Iesu titun nol-wirən suah kit, kən tatəgətun məmə tatos nəsanənən o Uhgın məmə ofafəl rəkis nolən rat min rəha netənim. 9:6: Jon 17:2 † 9:10: Farisi min, ilat kəmoatətəu-pən wir əgin-əh Lou rafin itəm Uhgın təmos-ipən kəm Moses məmə Moses otos-ipən kəm netəm Isrel. Kən ilat koatətəu-pən wir min nəghatən min itəm kəmotisi-pən e Lou rəha Moses, məto netənim əm kəmotol, sənəmə Lou ətuatip min rəha Uhgın. Kən Farisi min, katən məmə netənim rafin itəm kəsotətəu-pənən lou əlkələh min əh, ilat iol təfagə. 9:11: Luk 15:2 9:13: Hip 10:8; Hos 6:1-6; Maeka 6:6-8; 1 Saml 15:22 ‡ 9:13: Nian Uhgın təmən nəhlan, nīpətən məmə in otapəs rəhalat sakrifais min məto-inu nəratən tətətig e nīkilat. Uhgın təmən məmə ilat kotəkəike motasəkitun netənim. 9:14: Luk 18:12

¹⁶ “Kæn etämim kit tikæ mæmæ otos nimismisi niməhan wi kit, kæn məhlətain-pæn e niməhan oas rəhan itəm tæməhap, məto-inu okæmə tol nəhlan, kæn nimismisi niməhan wi titun nəhapən niməhan oas, kæn ikin tæməhap ikin aupən titun nuwamən mol iahgin pik agin.

¹⁷ “Kæn etämim kit tikæ mæmæ otos wain itəm kəmol wi, kæn miuw-pæn e pətəl oas u təkaskik itəm kəmol e nuwigī nəni. Okæmə tol nəhlan, kæn wain otahləpik, kæn pətəl otəhap, kæn wain otəhtəg, kæn pətəl otərat.[§] Məto wain itəm kəmol wi okəkəike kiuw-pæn e pətəl itəm kəmol wi timətmətig, kæn wain ne pətəl katuəməhl wir.”*

Pətagwəhl kit itəm tatimis ne pətan əkəku kit itəm tənimis

(Mak 5:21-43; Luk 8:40-56)

¹⁸ Nian Iesu tatən-ipən natimnat min əh kəm ilat, etəm-iasol kit tuwa misin-pən nulin o Iesu mæmæ, “Nətik pətan əkəku tənimis roiu əm. Məto wa, mələhəu-pən nelməlan, kæn otəmegəh min.” ¹⁹ Kæn Iesu təmətul ne rəhan netəmim, motuarisig-in suah un motuwīn.

²⁰ Kæn əmun pətan kit əh-ikin itəm tatos nimisən rəhalat nipitan nian rafin əm, minos nup tuelef.[†] Kæn pətan əh təmisipən e məntaa Iesu ikin, kæn meapən mek nipəgnəmti kot məsin rəhan, ²¹ təmol nəhlan məto-inu tatən atip kəm in mæmæ, “Okæmə ekek əm rəhan kot, kæn rəhak nimisən otol namnun.”

²² Kæn Iesu təmeirair məplan pətan əh, kæn mən-ipən kəm in mæmæ, “Nətik pətan, əsəginən. Rəham nahatətən təmol ik ninəwir min.” Kæn e nian əh, rəhan nimisən təmikə.

²³ Kæn nian Iesu təmuwa miet-arəpa e nimə rəha etəm-iasol əh, kæn təmuwīn imə məplan netəmim koatahl nau motan napuən lan rəha nimisən, kæn netəmim kəmoatasək pik. ²⁴ Kæn Iesu təmən-ipən mæmæ, “Otiet motuwīn isəu, məto-inu pətan əkəku un təsimisən, məto in tətəpīl əm.” Kæn ilat kəmotalah e Iesu. ²⁵ Məto nian netəmim kəmotiet motuwīn ihluə, kæn tuwīn imə, maskəlīm nelmi pətan əkəku, kæn pətan əkəku un təmətul. ²⁶ Kæn namnusən rəha nat u təmaiu mītəlau rafin e nəptən əh.

Iesu təmol-wir iganəmtin rat kəiu

²⁷ Kæn nian Iesu təmiet ikin əh, məto iganəmtin rat mil kəiu kəmuətəu-pən in, kæn mətuagət əfəməh mæmæ, “!Mipi Kig Tefit, əsəkitun itimlau!”

²⁸ Nian Iesu tinuwīn əpəh imə, kæn iganəmtin rat mil kuea ron. Kæn Iesu təmən-ipən kəm ilau mæmæ, “?Itəlau nətuahatətə mæmæ ekitun nol-wirən niganəmtitəlau, o kəp?” Kæn ilau kuən-ipən mæmæ, “Əwəh, Iərəməərə.”

²⁹ Kæn Iesu təmələhəu-pən nelmin e niganəmtitəlau mən-ipən mæmæ, “Uhgīn otol-wir niganəmtitəlau məto-inu nəmuahatətə lan.” ³⁰ Kæn niganəmtitəlau tinəwir kæn kinatuəplan nat. Kæn Iesu təmən-ipən əskasik kəm ilau mæmæ, “Onəsuan-iarəpən natimnat min u kəm netəmim.” ³¹ Məto ilau kəmiaiet mian, kæn muən-iarəpəp namnusən rəha Iesu tuwīn mītəlau e ikin min rafin e nəptən u.

Iesu təməhg-iarəp narmin rat e etəm təruru nəghatən

³² Nian suah mil u kəmiaiet, netəmim kotiləs etəmim kit təruru nəghatən motuwa o Iesu. Suah əh in təruru nəghatən məto-inu narmin rat tətətig lan. ³³ Kæn Iesu təməhg-iarəp narmin rat e suah əh, kæn tinatəghat. Kæn nimanin netəmim narmilat təmiwig pik ron, kæn motən mæmæ, “Suah kit təsəplanən nat kit tol nulan əpəh Isrel nian kit ne.”

³⁴ Məto Farisi min kəmotən mæmæ, “Tatos nəsanənən o etəm-iasol rəha narmin rat min mæmæ otəhg-iarəp narmin rat min.”

Iesu nikin təmahmə pik o netəmim

§ 9:17: Afin futnot e Luk 5:37 * 9:17: Iesu təmən nəhlan mæmæ in otəgətun ilat mæmæ rəhan nəgətunən in tuwiwi mol pisin e nəgətunən rəha Farisi min ne iəgətun min rəha Lou.
 † 9:20: Lou təmən mæmæ nimisən u leprosi təmol pətan əh tamkimik, kæn okæmə tatek suah kit, kæn in min otamkimik. 9:21: Mat 14:36 9:27: Mat 20:29-34 9:30: Mat 8:4 9:33: Mak 2:12 9:34: Mat 12:24; Mak 3:22; Luk 11:15

³⁵ Kæn Iesu tæmaliwæk matuwîn e taon ne latuænu min rafin, kæn matægætun æpæh e nipægnoa nimæ min ræha nuæfiminæn, matæn-iaræp namnusæn tæwir ræha næræmæwæn ræha Uhgîn, kæn matol-wir netæmim rafin itæm koatimis, ne netæmim rafin itæm nipætilat tærat koatæwir. ³⁶ Nian tæmæplan nimanin netæmim tinepæt pik, kæn nîkin tæmahmæ pik olat mæto-inu kinotos pik nahmæn, kæn motæwuru nasitu-atipæn e ræhalat næmegæhæn, kinotahmen e sipsip min itæm etæmim tikæ o nehmæn ilat. ³⁷ Kæn Iesu tæmæn-ipæn kæn ræhan min netæmim mæmæ, “!Otæplan-tu! Nagwænæn tepæt æpæh e nasumæn itæm kinotimætæ, mæto iolwæk min noan mæsin æm kotæulæk-in. ³⁸ Kæn otæfak-pæn o etæm-iasol ræha nasumæn mæmæ otahl-ipa iolwæk min tepæt mæmæ okotuwîn kæulæk-in nasumæn ræhan.”

10

*Netæm tuelef ræha Iesu
(Mak 3:13-19; Luk 6:12-16)*

¹ Kæn Iesu tæmaun-in netæm tuelef ræhan kotuwa kitæh, kæn mos-ipæn næsanænæn kæn ilat mæmæ ilat kotitun næhg-iaræpæn narmin rat min e netæmim, kæn motitun nol-wiræn nimisæn min rafin, ne netæm min u nipætilat tæmærat.

² Kæn inu nærgi netæm tuelef ræha Iesu: in taupæn Saimon, u nærgin kit min un Pita; ne tæhan Antru; ne Jemes ne pian Jon, næti Sepeti mil; ³ ne Filip ne Patolomiu; ne Tomas ne Matiu, etæmim ræha nosæn mæni ræha takis; ne Jemes næti Alfeas; ne Tateas; ⁴ ne Saimon u kætæun-in mæmæ Selot;* ne Jutas Iskariot u tæmegæhan-in-pæn Iesu tuwîn e nelmi ræhan tikimir min.

*Iesu tæmahl-iaræp ræhan netæmim tuelef
(Mak 6:7-13; Luk 9:1-6)*

⁵ Kæn nian Iesu tæmahl-iaræp ræhan netæmim tuelef mæmæ okotuwîn motol wæk ræhan, tæmaupæn mæghat kæn ilat mæmæ, “Itæmat onæotuwînæn o netæm min un sænæmæ noanol min ræha Isrel, kæn mæotuwînæn e taon kit ræha netæm Sameria, ⁶ mæto onækotuwîn o noanol min ræha Isrel itæm kotahmen e sipsip min koatæluæ. ⁷ Kæn nian nakotuwîn, nækotækæike motæn-iaræp mæmæ, ‘Nian itæm Uhgîn otæwæwæ e netæmim rafin lan, tinatuwa iuæhkir.’

⁸ “Kæn itæmat nækotækæike motol netæm koatimis kotæwir min. Kæn itæmat nækotækæike motol netæm kæmotimis kotæmegæh min. Kæn netæmim itæm leprosi tatol ilat, nækotækæike motol nipætilat tuwa mæwir min. Kæn netæmim itæm narmin rat tætatig elat, itæmat nækotækæike matæhg-iaræp narmin rat min kotuwîn isæu olat. Kæn næsanænæn itæm næmotos, næmætosæn næmtin. Kæn onækotækæike motol wæk æm, netæmim okæstouæn itæmat lan. ⁹ Nian nakotuwîn, næsotosæn mæni. ¹⁰ Kæn mæstæmikæn ræhatæmat kætim min. Kæn natimnat itæm nakoatuwîn-in, in æm un, mæstos minæn iahgoau kit min. Kæn mæstosæn put, ne kasikin ræhatæmat min. Iatæn næhlan mæto-inu tætuatip æm mæmæ katos-ipæn kæn iolwæk min natimnat itæm tætuatip o natigæn ræhalat.

¹¹ “Nian nakotuwîn e taon kit o latuænu kit, nækotækæike motehm etæmim kit itæm nîkin tagien mæmæ nakotuwîn mætætig itæmat min, kæn nakoatætig ikin æh mætoarus-pæn nian nakotiet min. ¹² Nian nakotuwîn kætatig e nimæ kit, nækotækæike kæghat wir kæn ilat mæmæ, ‘Næmælinuæn tætatig otæmat.’ ¹³ Kæn okæmæ netæmim e nipægnoa nimæ u, nîkilat tagien mæmæ okotos itæmat, kæn pæs ræhatæmat næghatæn ræha næmælinuæn tætatig olat. Mæto okæmæ nîkilat tæsagienæn otæmat, nækotækæike motos næghatæn ræha næmælinuæn moatuwîn.

¹⁴ “Kæn okæmæ netæmim neen kæsotolkeikeæn mæmæ okotit itæmat nakotuwîn e ræhalat nipægnoa nimæ, o kæstætæg-inæn ræhatæmat næghatæn, kæn nian nækoatiet e nimæ ræhalat, o ræhalat latuænu, nækotækæike motohapispis rækis nisip e nelkitæmat mæmæ ilat okotitun mæmæ næmotæuhlin-pæn mæntæatæmat olat. ¹⁵ Nîpahrienæn iatæn kæn itæmat, e

9:35: Mat 4:23; Mak 1:39   9:36: Nam 27:17; 1 King 22:17; Sek 10:2; Mat 14:14; Mak 6:34   9:37: Luk 10:2   10:1: Mak 6:7; Luk 9:1   *   10:4: Selot in suah kit itæm in tatætul æskasik o kantri ræhan. Æplan e tiksonari.   10:6: Jer 50:6   10:7: Mat 3:2; 4:17; Luk 10:9,11   10:9: Luk 10:4   10:10: Luk 10:7; 1 Kor 9:14   10:12: Luk 10:5-6   10:14: Luk 10:10-12; Wæk 13:51

nian itəm Uhgín otakil netəmim, nalpinən rəha netəm mìn əh in otəskasik pik maprəkis-in nalpinən rəha netəm kotərat aupən e taon mil əh, Sotom ne Komora.”

Netəmim okotol tərat kəm netəmim rəha Iesu

¹⁶ Kən Iesu təmatəkəike matən məmə, “Otətəlig-in-tu. Etahl-ipən itəmat nakoatuwin tahmen e sipsip mìn itəm kəmotuwin ilugin e kuri iarupin mìn. Onəkotəkəike motenatig wir tahmen e malikim, kən itəmat motan mətig tahmen e mənig mak. ¹⁷ Onakoatəto wir itəmat o netəmim, mətə-inu ilat okotiləs itəmat məmə nəkotətul e niganəmti kaonsel rəhalat, kən okotalis itəmat əpəh imə e nimə rəha nuəfiminən.

¹⁸ “Kən mətə-inu itəmat netəmim rəhak, okotewkəkan itəmat nakotuwin motətul e niganəmti etəm-iasol mìn rəha kapman mìn, ne kig mìn məmə onəkotən-iarəp nəghatən təwir rəhak e niganəmtilat, kən e niganəmti laihluə mìn. ¹⁹ Nian ilat okotuwa motiləs itəmat, kən nikitəmat təsəht pikən məmə onəkotuwin motən məmə naka, o nakotəhrol nulan motəghat. Nəsotəginən mətə-inu Narmin Rəha Uhgín, in otos-ipinə nəghatən itəm onəkotən e nian ətuatip əh. ²⁰ Nəsotəginən mətə-inu sənəmə itəmat onəkotəghat, mətə Narmin Rəha rəhatəmat Tata, otos-ipinə nəghatən kəm itəmat məmə nakoatən-iarəp.

²¹ “Netəmim okotegəhan-in-pən pialat ətuatip mìn kəm rəhalat tikimir mìn məmə okotohamnu ilat, kən tata mìn okotol mihin mìn kəm nenətilat ətuatip mìn, kən nisualkələh okotətul motol nolən ahmen mìn əm kəm rəhalat tata mìn ne mama mìn məmə okotohamnu ilat. ²² Netəmim rafin okotəhəu itəmat o nərgək. Mətə etəm otətul əskasik mətəarus-pən natimnat mìn un okotol namnun, kən Uhgín otosmegəh. ²³ Nian okotol tərat kəm itəmat e taon kit, kən nakotiet motagim motuwin e taon pisin kit mìn. Iatən pahrien kəm itəmat məmə okol nəsotuwin rafinən e taon mìn rəha Isrel mətəarus-pən Nəti Etəmim in otuwa mìn.

²⁴ “Netəmim itəm koatətəlig-in, okol kəsotaprəkis-inən rəhalat iəgətun, kən iolwək mìn, okol kəsotaprəkis-inən rəhalat etəm-iasol. ²⁵ Netəm katəgətun ilat, kotəkəike motagien məmə okotuwa motahmen e iəgətun rəhalat, kən iolwək mìn kotəkəike motagien məmə okotuwa motahmen e etəm-iasol rəhalat. Io, io etəm-iasol rəha nimə. Okəmə netəmim neen kotən rat io məmə io Pielsepul, u nərgin kit rəha Setan, kən okol tahmen mìn əm e iolwək mìn rəha nimə rəhak.”

Etəmim rəha Iesu
təsəginən etəmim

(Luk 12:2-7)

²⁶ Kən Iesu təmən məmə, “Tol nəhlan, əsotəginən netəmim. Natimat itəm netəmim koatəfətain, Uhgín otiləs-iarəpa ikin tagəhag ikin, kən natimnat itəm netəmim koatəhluəig-in, Uhgín otiləs-iarəpa, netəmim rafin kotəplan. ²⁷ Natimnat itəm iatən kəm itəmat e napinəpən, itəmat onəkotəkəike motən-iarəp mìn e nəhag-əhəgən, kən natimnat itəm iatən anion, itəmat onəkotəkəike motən-iarəp asol e niganəmti netəmim.

²⁸ “Sotəginən netəmim itəm kotitun nohamnuən nipətəmat, mətə okol kəsotohamnuən narmitəmat. Mətə nəkotəgin Uhgín itəm titun nərəkinən nipətəmat ne narmitəmat e nigəm asol. ²⁹ Otəplan-tu. Mənig əlkələh mìn, netəmim koatol-salim-in mənəi əkəku əm. Mətə okəmə rəhatəmat Tata Uhgín təsegəhan-inən ilat, okol kit təsimisən. ³⁰ Kən noanutəmat e rəhatəmat-kapə, Uhgín tətəfin rafin ilat. ³¹ !Tol nəhlan, sotəginən! Uhgín tolkeike pik itəmat taprəkis-in mənig əlkələh mìn əh.

³² “Tol nəhlan, okəmə etəmim otən-iarəp nərgək e niganəmti netəmim, kən io mìn iatən-iarəp nərgin e niganəmti rəhak Tata e nego e neai. ³³ Mətə okəmə etəmim otən-iarəp e niganəmti netəmim məmə in sənəmə rəhak, kən ekən-iarəp e niganəmti rəhak Tata e nego e neai məmə in sənəmə rəhak.

³⁴ “Nikitəmat təsəhtən məmə emuwa məmə ekələhəu nəməlinuən e nətueintən. Eməsuwamən məmə ekələhəu nəməlinuən, məto emuwa məmə ekol netəmim kotəmou. ³⁵ İatən nəhlan məto-inu emuwa məmə ekol iərman otol timəht ilau rəhan tata, kən pətan otol timəht ilau rəhan mama, kən pətan otol timəht ilau uhun, ³⁶ kən etəmim otol tikimər ilat atip rəhan min.†

³⁷ “Kən etəmim itəm tolkeike pik rəhan tata ne mama taprəkis-in io, in təsahmenən məmə otuwa rəhak etəmim. Kən etəmim itəm tolkeike pik netin iərman o pətan taprəkis-in io, in təsahmenən məmə otuwa rəhak etəmim. ³⁸ Kən etəmim itəm təsiləsən rəhan nig kəməluau muarisig-in io,‡ in təsahmenən məmə otuwa rəhak etəmim. ³⁹ Kən etəmim itəm tatol pik wək əm məmə rəhan nəmegəhən e nətueintən u in otəwir, otəmkarəpən e nəmegəhən pahrien. Məto etəmim itəm otimis o nərgək, in otos nəmegəhən lilin.

⁴⁰ “Kən etəmim itəm tatos itəmat e nikin agien, kən tahmen əm məmə tatos io e nikin agien. Kən etəmim itəm tatos io e nikin agien, kən tahmen əm məmə tatos etəm u itəm təmahl-ipa io. ⁴¹ Kən etəmim itəm tatos e nikin agien ien rəha Uhgın, məto-inu in titun məmə suah u in ien rəha Uhgın, in otos nətouən lan, tahmen əm e itəm ien min koatos. Kən etəmim itəm tatos e nikin agien etəm ətuatip, məto-inu in titun məmə in etəm ətuatip, in otos nətouən lan, tahmen əm e etəm ətuatip. ⁴² Kən etəmim itəm tatos-ipən nəhau ətəp noan-məsin əm kəm rəhak etəmim, məto-inu in titun məmə rəhak etəmim, nat ənpərin rəhak etəmim in ləhau agin, nıpahrienən iatən kəm itəmat məmə, okol təsəmkarəpənən e rəhan nətouən.”

11

Iesu ne Jon Baptais

(Luk 7:18-35)

¹ Nian İesu tinol namnun nəgətunən rəhan netəm tuelef, təmiet ikin əh muwin e taon min e nitən Kalili, matəgətun netəmim kən matən-iarəp nəghatən rəha Uhgın kəm ilat.

² E nian əh, Jon Baptais tətətig e kalapus, kən in təməto namnusən e wək itəm İesu tatol. Kən təmahl-ipa rəhan neen netəmim kotuwın motətapəh ron məmə, ³ “?Tahro? ? İk u etəm kəmatən əpən məmə suah kit otuwa, o itəmat ekoatəsahgin etəmim kit min məmə otəpanuwa min?”

⁴ Kən İesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “Otuwin motəplan Jon motən-ipən nat naka itəm nəmotuwa motəto kən motəplan: ⁵ netəm nıganəmtilat təpis kınəotəplan nat. Kən netəmim itəm nelkilat tərət kınəotəto təwir kən minotaliwək. Kən netəm min u kəmosos nımısən leprosi, nuwigilat tinəwir. Kən netəm min u matəlgilat təmalu, roiu matəlgilat tinoag, kən netəm min u kəmotimis, kınəotəmegəh min. Kən ian-rat min, roiu əh suah kit tinatən-iarəp namnusən təwir kəm ilat. ⁶ Etəmim otatig e nəwirən pahrien okəmə in təsəhlmanən rəhan nahatətəən lak o natimnat itəm io ekol.”

Iesu təməghat-in Jon Baptais

⁷ Nian netəmim rəha Jon koatitəlig, kən İesu tinətuoun matəghat-in Jon kəm netəm min u koatəpələh əh-ikin, matən məmə, “?Əpən, nəmotuwın ikin taruən-aruən ikin məmə nəkotəplan naka? ?Nəmotuwın məmə nəkotəplan suah kit tahmen e nuwig itəm nımətag tətəhləpik-əhləpik ənpərin əm? Kəp. ⁸ ?Kən tahro itəmat nəmoatiet, məmə nəkotəplan suah kit itəm tatuwin e nəpən wir nəmtin tiəkis? Kəp. Netəm kotuwın e

^{10:36:} Maeka 7:6; Luk 12:51-53; † ^{10:36:} Nuwamən rəha İesu otol məmə netəmim okotoor ilat min məto-inu, neen okotahatətə lan, məto neen okəsotahatətəən lan, kən moatətəhau.

^{10:37:} Luk 14:26-27 ‡ ^{10:38:} Nıpətı nəghatən rəha İesu sənəmə rəhan netəmim okotəkəike kımıs e nig kəməluau tahmen əm lan. Nıpətı nəghatən u məmə kitat rafin kitiəh kitiəh kotəkəike motegəhan-in məmə Uhgın otol nəwian e nəmegəhən rəhatat. Okəm-naka netəmim okotol nəratən kəm kitat, okəm-naka kitat okotimis o nərgin, o kəm-naka nəratən min əh otəsuwamən e nəmegəhən rəhatat. Kitat kotəruru, məto kotətul matip əm o natigən e nəmegəhən itəm Uhgın tolkeike. ^{10:39:} Mat 16:24-25; Mak 8:34-35; Luk 9:23-24; 17:33; Jon 12:25 ^{10:40:} Mak 9:37; Luk 10:16; Jon 13:20 ^{11:5:} Aes 35:5-6; 61:1

napən wir tol nəhlan, nian rafin kotatig e nimə rəha kig. ⁹ ?Kən tahro itəmat nəkoatiet, məmə nəkotəplan ien kit? Əwəh, nīpahrienən, kən etəmim əh in ilis taprəkis-in ien.

¹⁰ Inu etəm Naoa Rəha Uhgīn təmatəghat-in nian Uhgīn təmən məmə, 'Otəplan-tu. Iatahl-ipinə rəhak iahləpis itəm otos rəhak nəghatən.

In otaupən-in ik məmə otol əpen-əpenə e rəham suatip.'

¹¹ Nīpahrienən iatən kəm itəmat, etəmim tikə itəm təmaiir e nətueintən in ilis taprəkis-in Jon Baptais, kən mətə etəm ləhau agin e nərəmərəən rəha Uhgīn, in ilis taprəkis-in Jon.* ¹² E nian Jon Baptais təmətəuoun matən-iarəp nəghatən rəha Uhgīn mətəorus-pa roiu, nərəmərəən rəha Uhgīn in təskasik məmə otol wək matuwīn. Kən netəmim itəm kotəskasik kotalkut pik məmə okotuwīn motatig ahgin. ¹³ Iatən nəhlan mətə-inu, aupən agin mətəorus-pa nian rəha Jon, nəghatən min rəha Lou itəm Uhgīn təmos-ipən kəm Moses, ne nəghatən min rəha ien min rəha Uhgīn, koatən-iarəp nərəmərəən rəha Uhgīn.

¹⁴ Kən okəmə nikitəmat tagien məmə nakotos nətəligən u, ekən məmə Jon in Elaija itəm in ien kit aupən kəmatən məmə otuwa. ¹⁵ Etəm matəlgīn tatig, təwir məmə in otətəlig-in wir kən mitun nəghatən min u.

¹⁶ "Netəm min u itəm koatətig roiu, ilat kotəhrol nulan? Ilat kotahmen e nisualkələh itəm koatəpələh ikin katol maket ikin moatakuhl motaun-in ilat min neen məmə, ¹⁷ 'Itimat emotahl nau kəm itəmat məmə onakoatol danis rəha nagienən lan, mətə itəmat nəkəsotolən danis. Kən itimat emoatasək eiuə rəha nimisən, mətə nəsotasəkən kitat min itimat.' ¹⁸ Iatən nəhlan mətə-inu Jon təmuwa, kən matətəuakəm mətəpəs nagwənən matəfak kəm Uhgīn, kən məsənimən wain. Kən netəmim kotən məmə, 'Suah əh, narmin rat kit tətətig lan.' ¹⁹ Mətə nian io, Nəti Etəmim, emuwa kən mətəgwən kən matənim wain, kən netəmim kotən məmə, 'Otəplan-tu, suah əh in etəmim rəha nagwən pikən ne etəmim rəha napisən, kən motan kələh ilat netəmim rəha nosən mənī e takis, ne netəmim itəm nol təfagə.' Mətə netəmim itəm koatətəu-pən nitunən rəha Uhgīn koatol wək wir min. Kən wək wir min əh koatəgətun məmə nitunən rəha Uhgīn in nīpahrienən."

Nəhməən asol otuwa
(Luk 10:13-15)

²⁰ Kən Iesu təməghat əskasik e netəm e taon min əh itəm in təmol nat pispis tēpət ikin e nīganəmtilat. Təməghat nəhlan mətə-inu ilat kəsotəuhlinən nətəligən rəhalat o rəhalat nolən rat min. ²¹ Təmən məmə, "Itəmat netəm Korasin, kəsi, nəhməən asol otuwa otəmat! Itəmat netəm Petsaeta, kəsi, nəhməən asol otuwa otəmat! Mətə-inu emol pap nat pispis tēpət e taon rəhatəmat! Kən okəmə emol natimnat min əh əpəh Taea ne Saeton aupən, okol netəmim əh-ikin əh kəmotəuhlin rəhalat nətəligən e nolən rat min, kən ilat kəmotuwīn e natimnat rat motuwīn moatəpələh e nəmtap e nīgəm motəgətun məmə koatətə tərət agin o rəhalat nolən rat min.

²² Mətə iatən kəm itəmat məmə e nian əh itəm Uhgīn otol nalpinən kəm netəmim, nalpinən rəhatəmat in otəskasik, maprəkis-in nalpinən rəha netəm Taea ne Saeton aupən ikin. ²³ "Kən itəmat netəm Kapaneam, nikitəmat təht məmə Uhgīn otələs-ipər itəmat e ikin rəha nisaiiən əpəh e nego e neai? !Kəp! Mətə Uhgīn otəhlman itəmat nakotuwīn ləhau agin, imə naulisən, mətə-inu emol nat pispis tēpət e taon rəhatəmat. Kən okəmə emol natimnat min əh əpəh Sotom, kən netəm ikin kəmotəuhlin rəhalat nətəligən, kən okol Uhgīn təməsərəkinən Sotom, kən təmətətig əm mətəorus-pa u-roiu.

²⁴ Mətə iatən kəm itəmat məmə e nian əh itəm Uhgīn otol nalpinən kəm netəmim, nalpinən rəhatəmat in otəskasik, taprəkis-in nalpinən rəha netəm Sotom aupən ikin."

11:10: Mal 3:1; Luk 1:76 * 11:11: Ves u tatən məmə wək rəha Jon, in wək itəm tatos nisaiiən. In tatol əpen-əpenə suatip rəha Kristo itəm Uhgīn otahl-ipa, kən in tatən-iarəp məmə Kristo tinatuwa. Wək u in wək asol. Kən Jon in etəm-iasol mətə-inu in tatos wək əh. Mətə nat kit itəm in təwir taprəkis-in wək rəha Jon, in məmə suah kit tatuwa etəm rəha Uhgīn nian in tətəhatətə e Iesu Kristo. 11:13: Luk 16:16 11:14: Mal 4:5; Mat 17:10-13; Mak 9:11-13 11:19: Mat 9:14 11:22: Aes 23; Esik 26-28; Joel 3:4-8; Amos 1:9-10; Sek 9:2-4 11:23: Jen 19:24-28; Aes 14:13-15 11:24: Mat 10:15; Luk 10:12

*Itəmat itəm ninotəpou
(Luk 10:21-22)*

²⁵ Kən e nian əh, Iesu təməfak matən məmə, “Tata Uhgın, ik İərəməyə rəha natimnat rafin ilis e neai ne ləhau e nətueintən. İatənwiwi ik məto-inu nəməhluaig-in nıpəti natimnat min u e nıganəmti netəmim itəm kotenatig motitun wir nat. Kən nəmol-arəp kəm netəmim itəm kotahmen-pən əm e nisualkələh məmə okotitun wir. ²⁶ Əwəh, Tata, inu nat kit itəm nakolkeike.”

²⁷ Kən Iesu təmatəkəike matən kəm ilat məmə, “Rəhak Tata təmos-ıpa nıtunən rafin ağın kəm io. Kən suah kit tikə itəm titun wir io u Nəti Uhgın, məmə io pah ətuatıp. Məto Tata Uhgın əm titun. Kən suah kit tikə itəm titun wir Uhgın, məto io pisin əm u Nəti Uhgın, ekıtun, ne netəmim itəm io emitəpun məmə ekol-arəp Tata Uhgın kəm ilat.

²⁸ “Otuwa ron io, itəmat itəm nəkotol pik wək kən ninotəpou o natıpa-inən katıpa əfigəm min, kən ekos-ıpinə namegən.† ²⁹ Pəs kotalis rəhak katıpa, kən pəs iakaupən məgətun itəmat lan. İatən nəhlan məto-inu io etəm mətig, kən rəhak nətəligən in ləhau. Kən onəkotos namegən e rəhatəmat nəmegəhən. ³⁰ Tol nəhlan məto-inu rəhak wək ekos-ıpinə kəm itəmat in timətig, kən rəhak katıpa in toigoig.”

12

*İərəməyə rəha Sapat
(Mak 2:23–3:6; Luk 6:1-11)*

¹ Kən e nian əh e Sapat kit, Iesu ne rəhan min netəmim kəmotaliwək motuwın-pən e nasumən rəha wit, nat kit tahmen e rais, kən rəhan netəmim nəumis təmus ilat, kən kəmotəhl noa wit kən motun. ² Məto nian Farisi min kəmotəplan ilat, kən kəmotən-ıpən kəm Iesu məmə, “İei, əplan-tu! Rəham netəmim koatol nat kit itəm koatətgəhl Lou rəha Sapat.”

³ Kən Iesu təmən-ıpən kəm ilat məmə, “?Nəmotafin o kəp, nat naka itəm Kig Tefit təmol aupən, nian in ne rəhan min netəmim nəumis təmus ilat? ⁴ In təmuwin imə e Nimə Tapolen Rəha Uhgın, kən mos pıret mun itəm pris min kinotos-ıpən rəkis kəm Uhgın. Kən nolən əh tatətgəhl Lou, məto-inu pıret əh, Lou tatən məmə pris min əm kotitun nunən. ⁵ ?Kən nəmotafin e Lou o kəp, məmə nian rafin e Sapat, pris min əpəh e Nimə Rəha Uhgın, ilat koatol wək rəhalat itəm tatətgəhl Lou rəha Sapat? Məto Uhgın tatəplan məmə nat əh in tətuatıp əm. ⁶ Məto iatən kəm itəmat məmə suah kit u ikin-u in ilis taprəkis-in Nimə Rəha Uhgın. ⁷ E Naoa Rəha Uhgın, in tatən məmə, ‘Nat kit tatol nıkkik tətəgien, inu məmə onəkotasəkitun netəmim, məto sənəmə rəhatəmat sakrifais min itəm nəkoatol moatos-ıpa kəm io itəm tatol nıkkik tətəgien.’

Okəmə nəkotitun nıpəti nəghatən u, kən netəm min u itəm kotətuatıp, okol nəsotakilən ilat motən məmə ilat koatol nolən rat. ⁸ İatən nəhlan məto-inu io, Nəti Etəmim, io İərəməyə rəha Sapat.”

⁹ Kən Iesu təmıet ikin əh, maliwək matuwın əpəh imə e nimə rəha nuəfiminən rəhalat. ¹⁰ Kən əmun ikin əh, suah kit əh-ıkin nelmin təmimis, təsəg-ətuatıp-inən. Kən kəmotətapəh o Iesu məmə, “?Tahro? ?In tətuatıp e Lou məmə e Sapat, etəmim titun nol-wırən etəmim itəm tatımis?” İlat kəmotətapəh ron məto-inu koategəs-in nat tətət kit rəha Iesu itəm ilat okotiləs-ıpən in e kot ron.

¹¹ Kən Iesu təmən-ıpən kəm ilat məmə, “?Okəmə itəmat kit rəhan kit sipsip, kən sipsip un tiwig-pən e noakimil e Sapat, nıkitəmat təht məmə suah əh otuwın miuw-pər-pa min?

11:25: 1 Kor 1:26-29   11:27: Mat 28:18; Jon 1:18; 3:35; 10:15; 17:2   † 11:28: Nəghatən u ‘natıpa-inən katıpa əfigəm min’ tatəghat-in Lou rəha netəm İsrəl itəm kotahmen e nat təfigəm məto-inu Lou min u, ilat kotəskasik pik, kən tiəkis o nolən.   11:28: Jer 31:25   11:30: 1 Jon 5:3   12:1: Dut 23:25   12:2: Eks 20:10   12:4: 1 Saml 21:1-6   12:4: Lev 24:5-9   12:5: Nam 28:9-10
12:6: Mat 12:41-42   12:7: Hos 6:6; Mat 9:13   12:10: Luk 14:3

!Əwəh! Otəkəike muwin miuw-pər. ¹² !Məto etəmim, in nat keike taprəkis-in sipsip! Kənu, in tətuatip əm e Lou məmə natol nat itəm təwir e Sapat.”

¹³ Kən təmən-ipən kəm etəm nelmin təminis məmə, “Əg-ətuatip-in-tu nelməm.” Kən təmäg-ətuatip-in nelmin, kən nelmin tinuwa minəwir agin min, tinahmen e nelmin kit min. ¹⁴ Məto Farisi min kəmotiet motuwin ihluə minoatəte noa ron məmə okotohamnu Iesu.

Iolwək itəm Uhgın təmitəpun

¹⁵ Kən Iesu təmitun nətəligən rəhalat, kən təmiet ikin əh. Kən netəmim tərət kəmotuarisig in. Kən in təmol-wir nimisən rafin rəhalat kotuwa motəwir min. ¹⁶ Kən təmən-iəhau ilat məmə okəsotən-iarəpən in kəm netəmim min. ¹⁷ Natimnat min əh kəmotiet məmə nəghatən rəha Naoa Rəha Uhgın otuwa mol nıpahrienən lan. Uhgın təmos-ipən kəm ien Aesea u aypən o nən-iarəpən məmə,

¹⁸ “Inu iolwək rəhak itəm io enitəpun rəkis, iakolkeike pik in, kən nıkkik tagien pik ron.

Kən io oekol məmə Narmin Rəhak otuwa mərioah lan.

Kən in otən-iarəp nolən ətuatip rəhak ne nosmegəhən rəhak e niganəmti netəmim e nəptən pisin pisin min.

¹⁹ Okol in təsərgəhəuən kən məsəgət əfəməhən, məsəghat pikən ikin netəmim kotargəfimən ilat min ikin.

²⁰ In etəm mətig,

kən in otol təwir kəm netəmim itəm koatəpou kən rəhalat nəsanənən tikə.*

In otol nəhlan mətoarus-pa nolən itəm in tətuatip, otol win e nolən itəm tərət.

²¹ Kən netəm u sənəmə noanol min rəha Isrel, ilat okotələhəu-pən əskasik rəhalat nətəligən tətətig lan, məmə in otosmegəh ilat.”

Iesu ne Pielsepul

(Mak 3:20-30;

Luk 11:14-23; 12:10)

²² Kən netəmim kəmotiləs suah kit motuwa kəm Iesu itəm niganəmtin təpis kən təsəghatən məto-inu narmin rat kit tətətig lan. Kən Iesu təmol-wir min, kən suah əh tənətplan nat kən minatəghat. ²³ Kən netəmim rafin narmilat təmiwig motən məmə, “?Okəmə naka suah u in Mipi Kig Tefit itəm Uhgın təmən məmə otahl-ipa?”

²⁴ Kən nian Farisi min kəmotəto nat əh ne nəghatən lan, kən kəmotən məmə, “Suah əh tatəhg-iarəp narmin rat min e nəsanənən əm rəha Pielsepul u etəm-iasol rəha narmin rat min.”

²⁵ Məto Iesu titun nətəligən rəhalat, kən təmən-ipən kəm ilat məmə, “Okəmə netəmim e kantri kit koatoor ilat min, kən okotərəkin rəhalat kantri. Kən tahmen-pən əm e taon kit o latuənu kit, okəmə netəmim kotoor ilat min, kən okotərəkin taon un o latuənu un.

²⁶ “Kən okəmə Setan tatəhg-iarəp narmin rat min rəhan e netəmim, kən tatol atip əm tikimir kəm in. ?Kən otahro nulan, rəhan nərəmərəən otətul? ²⁷ ?Kən okəmə io iatəhg-iarəp narmin rat min e nəsanənən rəha Pielsepul, kən tahro e rəhatəmat min netəmim? ?Ilat koatəhg-iarəp narmin rat min e nəsanənən rəha pah? ?Rəha Setan? Kəp. Kən tərət məmə nakoatən məmə io iatol nəhlan. Tol nəhlan, rəhatəmat netəmim okotakil nəghatən min rəhatəmat, motən məmə in neiuəuəən. ²⁸ Məto okəmə iatəhg-iarəp narmin rat min e nəsanənən rəha Narmin Rəha Uhgın, kən nərəmərəən rəha Uhgın tinuwa rəkis otəmat.

²⁹ “Kən ekən e suatip kit min tol nulan məmə, etəmim kit tikə məmə titun nuwinən e nimə rəha etəmim kit itəm təsanən məmə otəmik rəhan natimnat. Məto otaupən məlis ətain etəm u itəm təsanən, uarisig təpanuwın imə məmki-rəkis rəhan natimnat.

12:12: Luk 14:5   12:14: Jon 5:16   12:16: Mat 8:4; Mak 3:12   12:18: Mat 3:17   * 12:20: Nəghatən Kris ətuatip rəha ves 20 tatən məmə, “Okol təsatgəhlən nuwig kit itəm təmeko, kən okol təsəmkəmis agin-əhən wik rəha lait itəm tətəhaniəm əm.”   12:21: Aes 42:1-4   12:24: Mat 9:34; 10:25   12:28: Wək 10:38; 1 Jon 3:8

³⁰ “Etəm u itəm təsuarisig-inən io, in rəhak tikimır. Kən etəm u itəm təsargətəinən sipsip mın, in tator ilat kotagim atit. ³¹ Tol nəhlan iatən kəm itəmat məmə, Uhgın otafəl rəkis nolən rat mın rafin pisin pisin,† ne nəghatən rat mın rafin pisin pisin itəm netəmim koatən lan, məto otol nalpinən kən məsaluinən nəghatən rat mın itəm netəmim koatən e Narmin Rəhan. ³² Kən okəmə etəmim tatən rat io, Nəti Etəmim, kən Uhgın otaluin kən məsalpinən. Məto etəmim itəm tatən rat Narmin Rəha Uhgın, Uhgın okol təsaluinən nian kit, e nətueintən u, ne e nian itəm tatuwa.‡

³³ “Okəmə nig in təwir, kən noan in təwir, okəmə nig in tərət, kən noan in tərət. Tol nəhlan məto-inu itəmat nəkotəplan əm e noa nig məmə nig in təwir o nig in tərət. § ³⁴ Itəmat nəkotahmen e sinek! Itəmat noatol nolən eko-eko, kən itəmat netəm nakotərat. Okol nəsotənən nat təwir kit, məto-inu nian etəmim tatəghat, tatən əm nat naka itəm tərıoah e nikin. ³⁵ Etəmim itəm nətəligən təwir tərıoah e nikin, nian rafin in tatən nat itəm in təwir. Kən etəmim itəm nətəligən rat tərıoah e nikin, nian rafin in tatən nat itəm tərət. ³⁶ Iatən kəm itəmat məmə e nian Uhgın otakil netəmim lan, netəmim okotəkəike kən-iarəp kəm in məmə tahro ilat kəmoatən nəghatən rat əpnapın mın rafin rəhalat. ³⁷ Tol nəhlan, in otakil rafin nəghatən pisin mın rəhatəmat, məmə itəmat netəm kotətuatıp o netəm kotərat.”

Nəmtətin rəha Jona

(Mak 8:12; Luk 11:29-32)

³⁸ Kən iəgətun mın neen rəha Lou ne Farisi mın kəmotən-ipən kəm in məmə, “Iəgətun. Ekotolkeike məmə ekotəplan nəmtətin kit itəm tapispis itəm ik onəkol.”;

³⁹ Məto təmən-ipən kəm ilat məmə, “Itəmat netəm roiu ne, nakotərat, nəmotapəs rəhatəmat nahatətən o Uhgın, tahmen e pətan kit tapəs rəhan iərman matətəu-pən suah pisin. Kən roiu nakotolkeike məmə ekol nəmtətin kit itəm otəgətun məmə emisipən o Uhgın. Məto Uhgın otos-ipən əm nəmtətin kitıəh əm, kən inəh nəmtətin rəha ien əh Jona. ⁴⁰ Tahmen əm məmə Jona təməməhl e nian kışil lapın ne nərauiəgən e nərpı nəm asol, kən Nəti Etəmim, in otəməhl nian kışil lapın ne nərauiəgən əpəh e niki nəptən.

⁴¹ “E nian əh itəm Uhgın otakil netəmim rafin, kən netəm Nineva aupən, ilat okotətul motən-iarəp məmə itəmat noanol rəha Isrel nakotərat. Okotıtun nənən nəhlan məto-inu nian ilat kəmotətəo nəghatən rəha ien əh Jona, ilat kəmotəuhlin rəhalat nətəligən o rəhalat nolən rat mın. Kən otəplan-tu, suah kit itəm ilis taprəkis-in Jona tinuwa. ⁴² Kən e nian əh itəm Uhgın otakil netəmim rafin, kən kwın rəha nəptən pis ikin, in otətul mən-iarəp məmə itəmat netəm nakotərat. Otıtun nənən nəhlan məto-inu, in təmıet e nıkalin nəptən əpəh isəu ağın, kən malıwək muwa məmə otətəo nəghatən rəha Kig Solomon itəm tenatıg wır. Kən otəplan-tu, suah kit itəm ilis taprəkis-in Kig Solomon tinuwa.

⁴³ “Nian narmin rat tiet e etəmim, kən in otuwın malıwək mətan əpəh ikin nig ne nıamıtə tikə ikin, kən nəhau tikə ikin, mategəs-in ikin otatıg mameg ikin, məto təsəplanən. ⁴⁴ Kən tən atıp əm kəm in məmə, ‘Ekıtəlig-pən e rəhak nımə itəm emisipən ikin.’ Kən nian tuwa məplan nımə, etəmim tikə ikin, kən kəmafəl, kən məlın wır natımnat. ⁴⁵ Kən tuwın mit narmin rat sepin mın itəm kotərat pik taprəkis-in in, kən motuwın imə motatıg, kən natıgən rəha suah əh roiu tərət pik taprəkis-in rəhan natıgən itəm aupən. Kən kotahmen əm e itəmat netəm kotərat itəm nəkotatıg roiu.”

12:30: Mak 9:40; Luk 9:50 † 12:31: Uhgın tətəfəl rəkis nolən rat mın nian netəmim kotəuhlin rəhalat nətəligən kən moatətəpəh-in məmə in otaluin məsalpinən rəhalat nolən rat mın.

12:31: Hip 6:4-6 ‡ 12:32: Netəmim neen kotən məmə nəghatən u tatəghat-in netəm mın u itəm kəmoatən məmə İesu tatol-wır netəmim e nəsanənən rəha Setan. Tahmen əm məmə ilat kotaun-in məmə Narmin Rəha Uhgın in Setan. Netəmim neen mın kotən məmə nəghatən u tatəghat-in netəmim itəm kəsotahatətən əh e İesu, kən motapəs wək rəha Narmin Rəha Uhgın. § 12:33: Nıpətı nəghatən rəha İesu məmə in etəm təwir məto-inu tatol əm natımnat wır mın. 12:33: Mat 7:16-20 12:34: Mat 3:7; 15:18; Luk 3:7; 6:43-45 12:38: Mat 16:1; Luk 11:16; Jon 6:30 12:39: Jona 1:17; Mat 16:4; Mak 8:12 12:40: Jona 1:17 12:41: Jona 3:5 12:42: 1 King 10:1; 2 Kron 9:1 12:45: Luk 11:24-26; 2 Pita 2:20

*Mama rəha Iesu ne pian min
(Mak 3:31-35; Luk 8:19-21)*

⁴⁶ Nian Iesu tatəghat əh kəm netəmim, kən rəhan mama ne pian min koatətul əpəh ihluə moatətapəh-in məmə okotəghat kəm in. ⁴⁷ Kən etəmim kit təmən-ipən kəm Iesu məmə, “Rəham mama ne pian min əpəh ihluə koatətul. Ilat kotolkeike məmə okotəghat kəm ik.”* ⁴⁸ Kən Iesu təmən-ipən kəm suah əh itəm təmən-iarəp məmə, “?Pah u rəhak mama, kən pah u piak min?” ⁴⁹ Kən mæg-ətuatip-in-pən nelmin mægətun-pən rəhan netəmim, kən mən məmə, “!Inu rəhak mama ne piak min! ⁵⁰ Iatən nəhlan məto-inu pah u tatol nəwia rəhak Tata əpəh ilis e nego e neai, in piak, ne winik, ne rəhak mama.”

13

*Nimaa nəghatən e nəptən
(Mak 4:1-20; Luk 8:4-15)*

¹ E nian ətuatip əh, Iesu təmiet e nimə muwin matəpələh əpəh iuəhkir e nikali Lek Kalili. ² Məto-inu netəmim tepət kəmotuwa kətul kitəlau in, kən in təmuwin e bot kit matəpələh. Kən netəmim kəmoatətul ipar. ³ Kən in təmən-ipən natimnat tepət kəm ilat e nimaa nəghatən min.

Təmən məmə, “Etəmim kit təmuwin məmə oteatəgtəg rəhan nikuti wit əpəh e rəhan nasumən. ⁴ Kən nian təmərakin-rakin rəhan nikuti wit, neen kəmotisas-pən e suatip, kən mənig min kəmotuwa motun ilat rafin. ⁵ Kən nikuti wit neen kəmotisas-pən e nəptən itəm kəpiel iuəhkir əm. Kəmotəwiə uəhai əm məto-inu nəptən noan məsin əm. ⁶ Məto nian miṭgar tər, kən məhg ilat koatauke-auke məto-inu nokilat təseiuaiu pikən. ⁷ Kən nikuti wit neen kotisas-pən e niki nəkosik, kən nian nikuti wit kotəwiə məto nəkosik tətatu-atu ilat kən kəmotamis. ⁸ Kən nikuti wit neen min kəmotisas-pən e nəptən itəm təwir, kən kəmotoe-in noalat, neen noalat wan-hanrit, neen noalat sikiste, neen noalat tate. ⁹ Etəm matəlgin tatig, təwir məmə in otətəlig-in wir kən miṭun nəghatən min u.”

¹⁰ Kən netəm rəha Iesu kəmotuwa motətapəh ron məmə, “?Tahro natəghat kəm netəmim e nimaa nəghatən min?”

¹¹ Kən Iesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “Iatən nəhlan məto-inu itəmat un, Uhgın təmerəh e suatip otəmat məmə itəmat onəkotitun nəghatən anion min rəha nərəmərəən rəha Uhgın. Məto ilat əh, Uhgın təməserəhən e suatip nulan olat. ¹² Tol nəhlan məto-inu, etəm u itəm rəhan əh-ikin nitunən, Uhgın otos-ipən min nitunən kəm in, kən rəhan nitunən in otepət pik. Məto etəm u itəm rəhan nitunən tikə, Uhgın otos-irəkis rafin rəhan nitunən itəm nikin təht məmə in tatos. ¹³ Iatəghat e nimaa nəghatən kəm ilat məto-inu ilat koatəplan pap məto kəsotitunən, kən ilat koatəto pap məto kəsotitun wirən. ¹⁴ Nəmegəhən rəhalat tatol nəghatən rəha ien Aesea tatuwa matol nipahrienən lan. In təmən məmə,
‘Okəatəto, moatəto, moatəto,
məto okol kəsotitunən.

Kən okəatəplan, moatəplan, moatəplan,
məto okol kəsotitunən nian kit.

¹⁵ Tol nəhlan məto-inu nikilat tinuwa məskasik,
kən kinotəpou-in nətəlig-inən,
kən motahtosig-in niṭanəmtilat.

Okəmə təsolən nəhlan, okəm-naka ilat okəatəplan e niṭanəmtilat,
kən ilat okotətəlig-in e matəlgilat,
kən nikilat otəmət-mətig,
kən okotitun,
kən okotəuhlin-pa ilat ron io məmə ekosmegəh ilat.’

* 12:47: E kopi oas min neen rəha Niutesteman itəm kəməte e nəghatən Kris aupən, ves 47 tikə. 12:50: Rom 8:29 13:2: Luk 5:1-3 13:12: Mat 25:29; Mak 4:25; Luk 8:18; 19:26 13:15: Aes 6:9-10; Jon 12:40; Wək 28:26-27

¹⁶ Məto itəmat u, Uhgın təməwte-in rəhan nəwırən kəm itəmat, kən nian nəkotəplan, nəkotitun, kən nian nakotəto, nəkotitun. ¹⁷ Nipahrienən iatən kəm itəmat məmə, ien min tepət ne netəm ətuatıp min tepət kəmotolkeike pik məmə okotəplan nat naka itəm nakoatəplan, məto kəsotəplanən. Kən motolkeike pik məmə okotəto nat naka itəm nakoatəto, məto kəsotətəən.”

¹⁸ Kən İesu təmatəkəike matən məmə, “İtəmat otətəlig-in wir-tu məmə nəkotitun nıpəti nımaa nəghatən rəha etəm u itəm təmərakın nıkuti wit. ¹⁹ Nıkuti wit itəm təmisas e suatıp, in tahmen e etəmim itəm tətə nəghatən rəha nərəmərəən rəha Uhgın, məto in təsıtunən. Kən Setan tuwa mos-ırəkis uəhai əm nəghatən əh itəm təmuwın e nıkin.

²⁰ “Kən nıkuti wit itəm təmisas-pən e nısıp itəm kəpiel iuəhkir əm, in tahmen e etəmim itəm tatətə nəghatən rəha Uhgın, kən mos e nıkin agien, ²¹ məto nokin təseiuaiu pikən, kən tatətul əm o nian əkuəkir əm. Nian nəsəsauən, o nəratən tuwa e nəmegəhən rəhan o nəghatən əh, kən təme uəhai əm e rəhan nahatətəən.

²² “Kən nıkuti wit itəm təmisas-pən e nıki nəlkosık, in tahmen e etəmim itəm tətə nəghatən rəha Uhgın, məto rəhan nətəligən tatuwın pik o natımnat rəha nətueıntən, kən in tolkeike məmə rəhan nautə oterət, kən nətəligən min əh kotatu-atu nəghatən rəha Uhgın, kən nəghatən əh təsoe-inən noan.

²³ “Məto nıkuti wit itəm təmisas-pən e nəptən wir, in tahmen e etəmim itəm tətə nəghatən rəha Uhgın kən mıtun nıpətin. Kən e nəmegəhən rəhan, in otoe-in noan, nian neen noan wan-hanrit, nian neen noan sikiste, kən nian neen noan tate.”

Nımaa nəghatən e manuwihl itəm tərət

²⁴ Kən İesu təmuəh nımaa nəghatən kit min kəm ilat matən məmə, “Nəməmə rəha Uhgın, in tahmen e etəmim kit itəm təmərakın nıkuti wit e rəhan nasumən. ²⁵ Məto nian in ne rəhan min netəmim kəmoatapıl, rəhan kit tıkimır təmuwın mərakın nıkuti manuwihl rat min e rəhan nasumən, kən magım. ²⁶ Kən nıkuti wit wir min kəmotəwıə motol iahgın motol noalat. Məto e nian əh, nıkuti manuwihl rat min kəmotər min motuwa motol iahgın.

²⁷ “Kən slef min rəha etəmim əh, kəmotuwa motəplan in, motən məmə, ‘Etəm-iasol. ?Nıkuti wit min itəm nəmərakın e rəham nasumən, ilat nıkuti wit wir min əm, o kəp? ?Məto tahro nıkuti manuwihl rat min kınotər?’ ²⁸ Kən təmən-ıpən kəm ilat məmə, ‘Tıkimır kit təmol nat əh.’

“Kən rəhan slef min kotən-ıpən kəm in məmə, ‘?Məto tahro? ?Nakolkeike məmə itımat ekotuwin kew rəkis manuwihl rat min əh?’

²⁹ “Məto təmən-ıpən kəm ilat məmə, ‘Kəpə. Otapəs. Okəmə itəmat nakotuwin kew rəkis manuwihl rat min, kən məta nakotew rəkis min wit wir min. ³⁰ Pəs ilau kərən əm kuər mətoarus-pən wit tınımətə. Kən ekən-ıpən kəm netəmim itəm okotəulək-in wit məmə ilat okotaupən motew rəkis manuwihl itəm tərət motəlis o nərakın-pənən e nıgəm. Uarisig okotəulək-in wit wir min moatəmık moatuwa e nıpəgnoa nımə rəhak itəm katəlin nagwənən ıkin.’ ”

Nımaa nəghatən e nıkuti mastat*

(Mak 4:30-32; Luk 13:18-19)

³¹ Kən İesu təmuəh nımaa nəghatən kit min kəm ilat məmə, “Nəməmə rəha Uhgın in tahmen e nıkuti mastat itəm etəmim təmos muwın məfe e rəhan nasumən. ³² Nıkuti mastat əh in nətin agın, məto nian in otəwıə, in otuwa iahgın tahmen e nıg kit, kən mənıg min itəm koatiwıg ılıs okotuwa motol nımaalat e nelmın min.”

Nımaa nəghatən e is

(Mak 4:33-34; Luk 13:20-21)

13:17: Luk 10:23-24 13:22: Luk 12:16-21; 1 Tim 6:9-10,17 * 13:30: Mastat in nıg itəm katol-pən nıkutin e nagwənən məmə tatəpien wir. Nıkutin in natiəkəku agın.

³³ Kæn Iesu tæmuæh nimaa næghatæn kit min mæmæ, “Næræmæææn ræha Uhgîn in tahmen-pæn e is noan mæsin itæm pætæn kit tætalkin e flaoa tepæt itæm kæmol-pæn e pesin asol, kæn tætahl flaoa rafin tætasis matol iahgin.”

³⁴ Natimnat min æh rafin, Iesu tæmuæh nimaa næghatæn lan kæm netæmim. Nîpahrienæn mæmæ tæmæsenæn nat kit kæm ilat okæmæ tæmæsuæhæn nimaa næghatæn. ³⁵ Nolæn æh tæmol næghatæn ræha ien aupæn tatuwa matol nîpahrienæn lan. Tæmæn mæmæ, “Ekæn-iaræp ræhak næghatæn e nuæhæn nimaa næghatæn min. Ekæn-iaræp natimnat itæm emæhluaig-in ilat nian emætuoun matol nætueintæn mætoarus-pa u-roiu.”

Iesu tæmæn nîpæti nimaa næghatæn e manuwîhl

³⁶ Kæn Iesu tæmîet rækis e netæmim, kæn muwîn e nîpægnoa nimæ kit. Kæn ræhan min netæmim kæmotuwa ron motætæpæh mæmæ, “æn-tu kæm itimat nîpæti nimaa næghatæn e manuwîhl itæm tæmæ e nasumæn.”

³⁷ Kæn Iesu tæmæn-ipæn mæmæ, “Etæmim itæm tæmærakin nîkuti wit e nasumæn, inu io, Næti Etæmim. ³⁸ Kæn nasumæn, in nætueintæn, kæn nîkuti wit wir min, ilat u netæmim ræha Uhgîn itæm tæteræmææ elat. Kæn manuwîhl rat min, ilat netæmim ræha Setan. ³⁹ Kæn tikimîr itæm tæmuwîn mærakin manuwîhl rat, in Setan. Kæn nian okæulæk-in nasumæn, in namnun nian, kæn netæmim itæm koatæulæk e nasumæn, ilat u nagelo min. ⁴⁰ Okotæmik manuwîhl rat motan-ætîp e nîgæm, nolæn æh tahmen æm e namnun nian.

⁴¹ “Io Næti Etæmim, ekahl-ipînæ nagelo min ræhak okotuwin ikin iatæramææ ikin, motoe rækis natimnat rafin ne netæmim rafin itæm koatiuw-pæn netæmim o nolæn tæfagæ rat min. ⁴² Ilat okotæraakin-pæn ilat e nîgæm asol, kæn ikin æh netæmim okotasæk kæn moatægætæn nêluilat min. ⁴³ Kæn netæm kotætuatîp okotasæ tahmen e mit e næræmæææn ræha ræhalat Tata Uhgîn. Etæm matælgîn tatîg, in otækæike mætælig-in wir næghatæn min u.”

Nimaa næghatæn e bokis mæni itæm tætahluaig

⁴⁴ Kæn Iesu tæmatækæike matæn mæmæ, “Næræmæææn ræha Uhgîn in tahmen e bokis mæni kit itæm tætahluaig e næptæn kit. Kæn etæmim kit tæmætæn mæplan bokis mæni æh, kæn tatîg mîtænîm min. Nîkin tæmagien pîk, kæn tæmuwîn mol-salîm-in natimnat rafin ræhan, kæn mos-næmtîn næptæn æh.”

Nimaa næghatæn e kæpiel perel

⁴⁵ Kæn Iesu tæmæn mæmæ, “Næræmæææn ræha Uhgîn in tahmen e etæmim itæm tategæs-in natimnat, kæn matol-salîm-in min. Kæn in tategæs-in kæpiel wir min næmtîlat tiækis, katæn mæmæ perel. ⁴⁶ Nian tæmæplan perel kit itæm tæwir pîk agîn, kæn in tæmuwîn mol-salîm-in ræhan natimnat rafin, kæn muwîn mos-næmtîn perel æh kæn mîlæs ræhan.”

Nimaa næghatæn e net ræha niuwæn næm

⁴⁷ Kæn Iesu tæmatækæike matæn mæmæ, “Næræmæææn ræha Uhgîn in tahmen e nian netæmim koatæraakin-pæn net æpæh itæhæi moatos næm pîsîn pîsîn min lan. ⁴⁸ Nian net tînærioah e næm, kæn kotiuw-par net, kæn motoor næm min motaii-pæn næm wir min e kætîm asol min ræhalat, mæto okotæraakin næm itæm kotærat. ⁴⁹ Kæn e namnun nian, nagelo min okotuwa motos-irækis netæmim itæm kotærat o netæmim itæm kotætuatîp, ⁵⁰ kæn motæraakin-pæn netæm kotærat e nîgæm asol, kæn ikin æh netæmim okotasæk moatægætæn nêluilat.

⁵¹ “?Itæmat nækotitun natimnat min un, o kæp?” Kæn ilat kæmotæn kæm in mæmæ, “æwæh.” ⁵² Kæn tæmæn kæm ilat mæmæ, “Tol næhlan, iægætun min rafin ræha Lou itæm kæmægætun wir ilat e næræmæææn ræha Uhgîn, kotahmen e etæm-iasol ræha nimæ itæm ræhan nautæ tepæt. Kæn nian kit in tatos-irækis nat wi e ræhan nautæ, kæn nian kit min tatos-irækis nat oas.”†

13:35: Sam 78:2 13:40: Sam 78:2 13:41: Mat 24:31; 25:31; Mak 13:27 13:42: Mat 8:12 13:43: Mat 8:12

13:50: Mat 13:42; Luk 13:28 † 13:52: Kæm-naka næghatæn u ‘nat oas’ tætahlat-in næghatæn ræha Uhgîn itæm kæmæte rækis e Naoa Ræha Uhgîn æpæh e Oltesteman, kæn næghatæn u ‘nat wi e ræhan nautæ’ tætahlat-in nægætunæn wi ræha Iesu.

Ien itəm kəsisiai-inən
(*Mak 6:1-6; Luk 4:16-30*)

⁵³ Nian Iesu tinol namnun nuəhən nimaa nəghatən min əh, kən təmiet ikin əh, ⁵⁴ muwin iman ikin. Kən təmatəgətun netəmim əpəh e nimə rəha nuəfiminən, kən narmilat təmiwig, kən kotən məmə, “?Suah u təmiləs hiə nenatigən əh ne nəsanənən əh o nolən nat pispis min? ⁵⁵ Suah əh, kitat kotitun wir in. ?In neti etəmim itəm tatol nimə, o kəp? ?Kən rəhan mama, in Meri, kən pian min ilat Jemes, ne Josep, ne Saimon, ne Jutas, o kəp? ⁵⁶ ?Kən rəhan kaka min kitat min ilat, o kəp? ?Təmos hiə nitunən o nolən natimnat min əh?” ⁵⁷ Kən nikilat təsagienən ron kən motəuhlin məntaalat ron.

Məto Iesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “Okəmə suah kit in ien, netəmim rafin koatisiai-in. Məto rəhan min netəmim əpəh latuənu ne rəhan min netəmim e nipəgnoa nimə rəhan, ilat əm kəsotisiai-inən.”

⁵⁸ Kən təməsolən nat pispis tepət ikin əh, məto-inu ilat kəsotahatətən lan.

14

Kig Herot Antipas
təməghat o Iesu

(*Mak 6:14-29; Luk 9:7-9*)

¹ E nian əh, Kig Herot Antipas u tatərəmərə e nitən Kalili, təməto namnusən rəha Iesu. ² Kən təmən-ipən kəm rəhan etəm-iasol min məmə, “Suah u in Jon Baptais itəm təməməgəh min e nimisən. Tol nəhlan tatos nəsanənən əh o nolən nat pispis min.”

Nimisən rəha Jon Baptais

³⁻⁴ Herot Antipas təməghat nəhlan məto-inu in təmohamnu rəkis Jon Baptais. Inu namnusən e nimisən rəha Jon Baptais, tol min-nulan.

Aupən ikin, Kig Herot Antipas təkəkləh-in Herotias u pətaguəhl rəha pia Herot u, Filip Kitieh. Kən Jon təmən-ipən kəm in məmə, “Təsətuatipən məmə nəkiləs pətan u, məto-inu nakatətgəhl Lou.” Kən Herot Antipas təmaskəlim Jon o Herotias, məlis ətain, mīləs-ipən e kalapus. ⁵ Herot Antipas tolkeike məmə in otohamnu Jon, məto təməsolən məto-inu tatəgin netəmim. Ilat koatisiai-in Jon moatən məmə in ien kit.

⁶ Məto nian kit, Herot Antipas təmöl lafet kit rəha nian təmaiir lan, kən pətan əkəku, nəti Herotias, təmöl danis aupən e niğanəmti netəmim rafin. Kən rəhan nolən danis təmöl Herot Antipas nikin təmuwin pik lan, ⁷ kən tol nəhlan, in təmən-iəkis mos noanawil məmə in otos-ipən nat naka itəm pətan əkəku əh tolkeike. ⁸ Kən Herotias təməghat kəm nətin, kən nətin təmən-ipən kəm Herot Antipas məmə, “Os rəhn-kapə Jon Baptais e plet kit muwa ikin-u mos-ipa kəm io roiu.” ⁹ Kən kig, nikin təpou. Məto təmən-ipən kəm rəhan netəmim məmə ilat okotol nəwia nəti Herotias, məto-inu o rəhan noanawil ne nəniəkisən itəm təmöl e niğanəmti netəmim. ¹⁰ Kən təmahl-ipən netəmim neen kotuwın e kalapus, kən ilat kəmotətətip rəkis rəhn-kapə Jon ikin əh, ¹¹ motələhəupən e plet kit, motos motuwa, motos-ipən kəm nəti Herotias, kən in təmos-ipən kəm rəhan mama. ¹² Kən netəmim rəha Jon kəmotuwın motiləs nipətin motuwın motitənim, kən motuwın motən-ipən kəm Iesu.

Iesu təmagwən netəmim
faif-taosan

(*Mak 6:30-44; Luk 9:10-17; Jon 6:1-14*)

¹³ Nian Iesu təməto namnusən əh, kən təmətipən e bot kit muwin əpəh ikin kəkə-kəkə ikin. Məto nian nimanin netəmim kəmotitun ikin təmuwin ikin, ilat kəmotiet e rəhalat latuənu min motaliwək ipar motuarisig-in Iesu. ¹⁴ Nian Iesu təmuwar, təməplan nimanin netəmim tepət, kən nikin təmahmə olat matakəike ilat, kən mol-wir nimisən min rəhalat.

¹⁵ Kən ehnaipən iuəhkir o napinəpən, rəhan min netəmim kəmotuwa ron moatən məmə, “Ikin-u, ikin kikə-kikə ikin, kən otəsuwəhən talugin. Ahl-ipən nimanin netəmim məmə okotuwın latuənu min motos-nəmtin nigilat neen nagwənən.”

¹⁶ Kən Iesu təmən-ipən məmə, “Kəp. Otəpəs əm ilat kotatig, kən itəmat əm otagwən ilat.”

¹⁷ Məto komotən-ipən kəm in məmə, “Itimat ekoatos əm pıret faif ne nəm kəiu.”

¹⁸ Kən təmən məmə, “Otos motuwa kəm io.” ¹⁹ Kən mən-ipən kəm netəmim məmə okotəpələh ləhau e manuwihl. Kən təmos pıret faif ne nəm kəiu əh, masipər əpəh e neai, matəfak-pən ron, kən məmkas pıret. Kən təmos-ipən kəm rəhan min netəmim, kən ilat kotos-ipən kəm nimanin netəmim. ²⁰ Kən ilat rafin kəmotagwən, nərpilat tasis. Kən nımismisi nagwənən itəm kəmotapəs, netəmim rəha Iesu kəmotaii-pən e kətim asol ilat tuelef itəm kəmotər kər wir. ²¹ Kən netəmim itəm kəmotagwən, nəman əm tahmen e faif-taosan, məto kəsafinən nıpitan ne nisualkələh.

*Iesu təmalıwək e nəhau
(Mak 6:45-52; Jon 6:16-21)*

²² Kən Iesu təmən kəm rəhan netəmim məmə ilat okotətipən e bot motaupən moatuwin entənıpən-pən e lek, məto in otahl-ipən netəmim kotıtəlig-pən iməlat min ikin. ²³ Nian tınahl-ipən rəkis netəmim, kən muwin əpəh ilis e nitot kit in pısın əm, məmə otəfak. Nian tınalugən, Iesu pısın əm əh-ikin, ²⁴ məto bot tınuwin rəkis ilugin e lek, kən tınatıləs pıken nımətag, kən peau-peau min kınətoh bot.

²⁵ Kən lapın iuəhkir o nianən, Iesu təmalıwək e nətuei nəhau muwa olat. ²⁶ Məto nian netəmim rəha Iesu kəmotəplan in tətaliwək e nətuei nəhau, kən kəmotəgin pık moatən məmə, “!Ei, narmi etəmim kit!” Kən kəmotasək əfəməh məto-inu koatəgin.

²⁷ Məto uəhai əm, Iesu təməghat kəm ilat məmə, “!Ei, nıkitəmat tətul məha-məha. Io əpəh. Sotəginən!”

²⁸ Kən Pita təmə, “!Ərəmərə, okəmə ik pahrien, kən aun-in io ekalıwək e nətuei nəhau minə.”

²⁹ Kən Iesu təmən-ipən məmə, “Wa.”

Kən Pita tiet e nətuei bot, kən malıwək e nətuei nəhau matuwın o Iesu. ³⁰ Məto nian təməplan nımətag, kən nıkin təməgin pık, kən minətuoun mətamnim mətasək-pən o Iesu matən məmə, “!Ərəmərə, asitu lak!” ³¹ Kən roiu agın, Iesu təməa-pən maskəlım Pita, kən mən-ipən kəm in məmə, “!k rəham nahatətəən təkəku agın. ?Tahro rəham nahatətəən təkəku lak?” ³² Kən nian kəmuətıpən e bot, kən nımətag təmurahl nelmin. ³³ Kən ilat e nətuei bot kəmos-ipən nısıaiən asol kəm in moatən məmə, “Pahrien, ik Nəti Uhgın.”

³⁴ Nian kınətuwin entənıpən-pən, kəmotuwar e nəptən Kenesaret. ³⁵ Kən nian netəmim əh-ikin əh kınətitun Iesu, kotahl-ipən nəghatən tuwin mıtəlau o netəmim e latuənu min rafin əh-ikin. Kən kəmos rəhalat min netəmim itəm koatımıs motuwa o Iesu, ³⁶ kən kəmotəkəike o Iesu məmə ilat itəm koatımıs okotek əm nıpəgnəmti kot rəhan. Kən ilat rafin itəm kəmotek nıpəgnəmti kot rəhan, rəhalat nımısən təmikə, kən kəmotəwir.

15

*Nat itəm tatol
etəmim tamkımık
(Mak 7:1-23)*

¹ Kən Farisi min neen ne iəgətun min neen rəha Lou kəmotısi-pən Jerusalem motuwa o Iesu. Kən motəpəh ron məmə, ² “?Tahro rəham netəmim koatətgəhl kastom rəhatat itəm rəhatat pıpi min aupən kəmotəgətun kıtat lan? İlat kotagwən, məto kəsətaupənən motaikwas e nelmılat.”

³ Kæn Iesu tæmæn-ipæn kæm ilat mæmæ, “?Mæto tahro itæmat min nakoatætghæl Lou ræha Uhgîn o naskælîm æskasikæn kastom ræhatæmat? ⁴ Iatæn næhlan mæto-inu, Uhgîn tæmæn mæmæ, ‘Nækotækæike motisiai-in ræhatæmat tata ne mama,’ kæn tæmæn min mæmæ, ‘Etæmim itæm otæghat rat e ræhan tata o mama, okækæike kohamnu.’ ⁵ Mæto itæmat nakotæn mæmæ, okæmæ suah kit ræhan kit mæni æh-ikin itæm in titun nasituæn e ræhan tata ne mama lan, in titun nænæn kæm ilau mæmæ, ‘Kæsi, emælæhæu pisin mæni u mæmæ ræha Uhgîn,’ ⁶ kæn okol in otæsisiai-inæn ræhan tata, kæn mæsos-ipænæn mæni u kæm in. E nolæn æh, itæmat noatol næghatæn ræha Uhgîn tatol nat ærnapin lan, mæto-inu itæmat nakotolkeike mæmæ nakotaskælîm kastom ræhatæmat min æm. ⁷ !Ræhatæmat nænæn tæwir, mæto nikitæmat tamkimik! Ien Aesea tæmæghat-in itæmat ætuatip nian tæmatæn-iaræp næghatæn ræha Uhgîn itæm tatæn mæmæ,

⁸ ‘Netæm min u koatisiai-in io e nohlilat æm, mæto nikilat isæu ron io,

⁹ Ræhalat nolæn ræha næfakæn ron io in nat ærnapin æm, kæn nian koatægætun, koatæn mæmæ næghatæn min ræhak, mæto in næghatæn min ræha netæmim æm.’”

¹⁰ Kæn Iesu tæmaun-in netæmim mæmæ okotuwa ron, kæn mæn-ipæn kæm ilat mæmæ, “Otætælig-in-tu, kæn motitun nat u. ¹¹ Nat naka itæm katun, tæsolæn etæmim tamkimik e niġanæmti Uhgîn, mæto nat naka itæm tatiet e nohli etæmim, in tatol etæmim tamkimik e niġanæmti Uhgîn.”

¹² Kæn ræhan netæmim kotuwa ron moatætæpæh mæmæ, “?Nækitun mæmæ Farisi min, nikilat tærat nian kæmotæto næghatæn æh?” ¹³ Kæn tæmæn-ipæn mæmæ, “Niġ min rafin itæm ræhak Tata æpæh e nego e neai tæmæsæfææn, okew-pær ilat nokin. ¹⁴ Apæs ilat. Ilat koatit netæmim, mæto niġanæmtilat tæpis. Okæmæ etæmim itæm niġanæmtin tæpis tit etæmim kit min itæm niġanæmtin tæpis, kæn ilau kæræn okiawig-pæn e noakimil.”

¹⁵ Kæn Pita tæmæn-ipæn kæm in mæmæ, “æn-tu niġæti nimaa næghatæn kæm itimat.”

¹⁶ Kæn Iesu tæmæn-ipæn kæm ilat mæmæ, “?Itæmat ræhak netæmim, mæto itæmat min næsotitunæn æh? ¹⁷ ?Nækotitun o kær mæmæ, nat naka itæm tatuwin e nohli etæmim meiuaiu e nærpin, kæn miet min e niġæti etæmim? ¹⁸ Mæto natimnat itæm tæti-pæn e niki etæmim kæn matiet e nohli etæmim, matol etæmim tætamkimik e niġanæmti Uhgîn. ¹⁹ Tol næhlan mæto-inu, natimnat itæm tæti-pæn e niki etæmim kotol nulan: nætæligæn tærat min; nohamnuæn etæmim; naklæh-inæn pætan; niġitan ne næman ne, koatit anion ilat min; naklæhæn; næghat eiuaæn e netæmim; næn ratæn nærgi etæmim. ²⁰ Inu natimnat itæm tol etæmim tætamkimik e niġanæmti Uhgîn, mæto okæmæ suah kit tæsaikuasæn nelmin kæn mætagwæn, inu tæsolæn in tamkimik e niġanæmti Uhgîn.”

Nahatætæn ræha
pætan Iaihlua

(Mak 7:24-30)

²¹ Kæn Iesu tæmæt ikin æh, kæn muwin ikin itæm taon kæiu æh, Tæa ne Saeton katuæmæhl ikin. ²² Kæn pætan kit æh-ikin, Iaihlua u pætan Kenan, tæmuwa ron mætasæk æfæmæh mæmæ, “Iæræmæra, Mipi Tefit, asækitun io. Narmin rat kit tæskasik tæmatig e nætik pætan matæraekin in.”

²³ Mæto Iesu tæsæn-ipæn agin-æhæn næghatæn kit kæm in. Kæn ræhan netæmim kotuwa moatækæike ron, motæn mæmæ, “Ahl-ipæn in isæu, mæto-inu tætasæk æfæmæh matuarisig-in kitat.”

²⁴ Kæn Iesu tæmæn-ipæn kæm ilat mæmæ, “Kæmahl-ipa æm io o sipsip min ræha noanol ræha Isrel itæm kæmotæluæ.” ²⁵ Mæto pætan æh tæmuwa misin nulin aupæn e Iesu matæn mæmæ, “Iæræmæra, asitu lak.” ²⁶ Kæn Iesu tæmæn-ipæn mæmæ, “Tæsetuatipæn mæmæ ekos nagwænæn niġi nisualkælæh, kæn mæraekin-pæn kæm kuri min.”* ²⁷ Kæn pætan u tæmæn-ipæn mæmæ, “æwæh, Iæræmæra. Mæto kuri min koatun nimismisi nagwænæn itæm tæmisas

15:4: Eks 20:12; Dut 5:16   15:4: Eks 21:17; Lev 20:9   15:9: Aes 29:13   15:11: Mat 12:34   15:14: Luk 6:39;
Rom 2:19   15:24: Mat 10:6   * 15:26: Næghatæn u ‘nisualkælæh’ tatæghat-in netæm Isrel, kæn
næghatæn u ‘kuri’ tatæghat-in Iaihlua min.

e tepil rəha iərəməərə min rəhalat.” ²⁸ Kən Iesu təmən-ipən məmə, “Ei, pətan. !Rəham nahatətəən in iahgin! Nat naka itəm nakolkeike, otuwa mol nipahrienən.” Kən roiu agin, netin pətan təməwir.

Iesu təmol-wir nimisən tepət

²⁹ Kən Iesu təmiet ikin əh maliwək e nikali Lek Kalili. Kən mər muwin əpəh ilis e nitot kit kən matəpələh. ³⁰ Nimanin netəmim kəmotuwa ron, moatəmik netəm min u itəm nelkilat təməfaiu-əfaiu, ne netəm niğanəmtilat təpis, ne netəm nipətilat məsin təmimis, ne netəm kotəruru nəghatən, ne nimisən pişin pişin min. Kən motəlin-pən ilat iuəhkir o Iesu, kən təmol-wir ilat. ³¹ Kən nimanin netəmim narmilat təmiwig nian kəmotəplan netəm kotəruru nəghatən kinotəghat, ne netəm nipətilat məsin təmimis kinotəwir, ne netəm nelkilat təməfaiu-əfaiu kinotaliwək, ne netəm niğanəmtilat təpis kinoatəplan nat. Kən moatənwiwi Uhgın rəha Isrel.

Iesu təmagwən netəmim

fo-taosan

(Mak 8:1-10)

³² Kən Iesu təmaun-in rəhan netəmim kotuwa ron, təmən-ipən kəm ilat məmə, “Nikik tinahməh pik o netəmim min u. Kitat min ilat o nian kisil əh-roiu, kən nat tikə məmə okotun. Esolkeikeən məmə ekahl-ipən ilat koatuwin, nəumis tus ilat, mətan, neen kotimis-eah əpəh e suatip.”

³³ Kən rəhan netəmim kotən-ipən kəm in məmə, “?Okotos hiə piret u ikin-u, ikin taruən-aruən ikin itəm tahmen məmə okotagwən nimanin netəmim lan?”

³⁴ Kən Iesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “?Piret kuwəh u nakoatos?”

Kən kotən-ipən məmə, “Ekoatos piret sepin ne nəm əkəku noan məsin əm.”

³⁵ Kən Iesu təmən-ipən kəm nimanin netəmim məmə okotəpələh e nəptən. ³⁶ Kən təmos piret ilat sepin, ne nəm əlkələh, kən məfak-pən lan, kən məmkas ilat, mos-ipən kəm rəhan netəmim min, kən kotos-ipən kəm netəmim. ³⁷ Kən ilat rafin kəmotun nərpiilat tasis. Kən netəmim rəha Iesu kotaii-pən nimismisi nagwənən itəm kəmotun kapəs e kətim asol ilat sepin, kəmotər kər wir. ³⁸ Netəmim itəm kəmotun, nəman ilat fo-taosan, mətə kəsafinən nipitan ne nisualkələh. ³⁹ Kən Iesu tahl-ipən nimanin netəmim koatuwin, kən in təmətipən e bot muwin ikin Makatan.

16

Farisi min ne Satusi min koatəpəh o nəmtətin kit

(Mak 8:11-13; Luk 12:54-56)

¹ Kən Farisi min ne Satusi min kəmotuwa o Iesu, kən kəmotəghat əuhlin kəm in məmə otol kəm ilat nəmtətin kit rəha nego e neai, inu nat pişpis asol itəm otəgətun məmə Uhgın təmahl-ipa in.* ² Kən təmən-ipən kəm ilat məmə, “Nian tinehnaipən, nakotən məmə, ‘olawig təruiə, mətə-inu napuə tinasie.’ ³ Kən laulaugin nakotən məmə, ‘Nuhuən otəfik, mətə-inu napuə tinasie mitəlau.’ Nəkotitun nənən nipəti nəmtətin min e nimal napuə itəm tatiet, mətə nəkotəruru nənən nipəti nəmtətin itəm nəkotəplan əh-roiu.

⁴ “Itəmat netəm roiu ne, nakotərat, itəmat netəm Isrel nəmotapəs rəhatəmat nahatətəən o Uhgın, tahmen e pətan kit tapəs rəhan iərman matətəu-pən suah pişin. Kən roiu nakotolkeike məmə ekol nəmtətin kit itəm otəgətun məmə emisi-pən o Uhgın. Mətə Uhgın otos-ipən əm nəmtətin kitiah əm, kən inəh nəmtətin rəha ien əh Jona.” Kən təmapəs ilat matuwin.

Is rəha Farisi min ne Satusi min

(Mak 8:14-21)

15:31: Mak 7:37   15:32: Mat 14:14   * 16:1: Farisi min ne Satusi min, nikilat təht məmə Iesu təruru nolən nəmtətin kit, kən netəmim okotəplan məmə in təsisipən e Uhgın.   16:1: Mat 12:38; Luk 11:16   16:4: Mat 12:40; Jona 1:17

⁵ Nian Iesu ne rəhan min netəmim kəmoatuwin entənipən-pən e Lek Kalili, rəhan netəmim kəmotaluin məmə okotos piret neen. Kən nian kinotuwın entənipən-pən, ⁶ kən təmən-ipən kəm rəhan netəmim məmə, “Onakoatəto itəmat o is rəha Farisi min ne Satusi min.”

⁷ Kən kəmoatən-ipən kəm ilat min məmə, “Tatəghat nəhlan məto-inu kəmotaluin nəmikən piret neen.”

⁸ Məto Iesu tinitun rəhalat nətəligən, kən təmən-ipən kəm ilat məmə, “Ei, rəhatəmat nahatətəən təkəku aɡin. ?Tahro nakoatən-ipən kəm itəmat min məmə piret tikə otəmat?

⁹ ?Nəsotitunən əh, o kəp? ?Ninotaluin piret faif u itəm emagwən netəmim faif-taosan lan, kən uarisig, nəmotaii-pən nımismisi nagwənən itəm kəmapəs e kətım asol kuwəh?

¹⁰ ?Kən ninotaluin piret sepın u itəm emagwən netəmim fo-taosan lan, kən uarisig, nəmotaii-pən nımismisi nagwənən itəm kəmapəs e kətım asol kuwəh? ¹¹ ?Tahro itəmat nəsotitunən məmə esəghat-inən piret? Oatəto itəmat o is rəha Farisi min ne Satusi min.”

¹² Kən e nian əh, ilat kəmotitun məmə in təsəghat-inən is rəha nolən piret məmə okoatəto ilat ron, məto okoatəto ilat o nəghatən min itəm Farisi min ne Satusi min koatəgətun netəmim lan.

*Pita təmən məmə Iesu in Kristo
(Mak 8:27-30; Luk 9:18-21)*

¹³ Nian Iesu təmuwa ikin Sisaria Filipae, mən-ipən kəm rəhan netəmim məmə, “? Netəmim kotən məmə pah u io, Nəti Etəmim?”

¹⁴ Kən kotən-ipən məmə, “Nen koatən məmə ik Jon Baptaıs, nen koatən məmə ik ien Elaija, kən nen koatən məmə ik ien Jeremaea, o ien kit aupən ikin.”

¹⁵ Kən təmən-ipən kəm ilat məmə, “?Məto tahro etəmat? ?Nakotəmə pah u io?”

¹⁶ Kən Saimon Pita təmən-ipən məmə, “Ik Kristo itəm Uhgın təmən məmə otahl-ıpa, ik Nəti Uhgın itəm tətətig matəmegəh.”

¹⁷ Kən Iesu təmən-ipən məmə, “Uhgın təmawte-in rəhan nəwırən kəm ik, Saimon nəti Jona, məto-inu sənəmə etəmim əm təmöl-arəp nat u kəm ik, məto rəhak Tata əpəh e nego e neai itəm təmöl əp nat u kəm ik. ¹⁸ Kən ekən-ıpinə kəm ik məmə ik Pita, u nıpətın təmə kəpiel. Kən ekiləkin rəhak nıməfak e kəpiel u, kən okol nəsanənən rəha nımısən† otəsaprəkis-inən. ¹⁹ Ekos-ıpinə kəm ik nepətən itəm tətisi-pən o Uhgın əpəh e nego e neai. Kən əpəh e nego e neai, Uhgın tınegəhan-in rəkis nəwıam itəm onakən e nətueıntən. Nian onakahtosig-in nat kit, o onategəhan-in nat kit, kən otol mihin.” ²⁰ Kən mən-ipən əskasık kəm rəhan netəmim məmə okəsotən-ıpənən kəm suah kit məmə in Kristo itəm Uhgın təmən məmə otahl-ıpa.

*Iesu təmən-ıarəp
rəhan nımısən*

(Mak 8:31—9:1; Luk 9:22-27)

²¹ E nian əh, Iesu təmətuoun matən-ıarəp kəm rəhan netəmim məmə in otəkəike muwın Jerusalem, kən etəm-ıasol min rəha noanol rəha Isrel, ne pris asol min, ne iəgətun min rəha Lou, okotol in tətə nahməən e nəratən tepət, kən okotohamnu in, kən uarisig e nian kısıl, in otəmegəh min e nımısən.

²² Kən Pita tos pısın Iesu, kən mətuoun matən-ıəhau matən məmə, “İərəmərə, Uhgın otəkəike mahtosig-in nat əh. !Nat əh okol təsuwamən mol nıpahrienən lan!”

²³ Kən Iesu talalın mən-ipən kəm Pita məmə, “!Setan! !Uwın isəu ron io! Ik nətahtosig-in io. Rəham nətəligən sənəmə nətəligən rəha Uhgın, məto in nətəligən rəha netəmim əm.”

²⁴ Kən Iesu təmən-ipən kəm rəhan netəmim məmə, “Etəmim itəm tolkeike məmə otuarisig-in io, otəkəike maluin atıp in, kən mıləs rəhan nıg kəməluau mətəu-pa io. ²⁵ Tol

16:6: Luk 12:1 16:9: Mat 14:17-21 16:10: Mat 15:34-38 16:14: Mat 14:1-2; Mak 6:14-15; Luk 9:7-8 16:16: Jon 6:69 16:17: Kal 1:15-16 † 16:18: Nat u tatəghat-in nian suah kit təmımıs, məto nımısən, rəhan nəsanənən tikə o etəmim itəm tətəhatətə e Uhgın. 16:18: Jon 1:42; Efes 2:20 16:24: Mat 10:38; Luk 14:27

nəhlan məto-inu, etəmim itəm tatol pik wək əm məmə rəhan nəmegəhən e nətueintən u in otəwir, otəmkarəpən e nəmegəhən pahrien. Məto etəmim itəm otimis o nərgək, in otos nəmegəhən lilin. ²⁶ ?Okəmə etəmim kit tatos rafin natimnat e nətueintən, məto uarisig lan otimis kən təsosən nəmegəhən lilin, in təmol win e nat kit təwir, o kəp? Kəp. Okol suah əh təsos-ipənən nat kit kəm Uhgın məmə Uhgın otos-ipən nəmegəhən lilin kəm in. ²⁷ Tol nəhlan məto-inu, io Nəti Etəmim epanuwa itimat nagelo min e nəsanənən ne nepətən əhag-əhag asol rəha Tata rəhak, kən ekos-ipən nətouən kəm netəmim rafin e wək ətuatip itəm kəmotol. ²⁸ İatən-ipinə nıpahrienən məmə netəmim neen koatətul ukin-u itəm kəsotimisən motəmegəh əm nian Nəti Etəmim u in kig, otuwa məmə in otərəməre e natimnat rafin.”

17

Nıpəti İesu təmuwa mol pisin
(Mak 9:2-13; Luk 9:28-36)

¹ Nian sikis tınuwa minuwın rəkis, İesu tit Pita, ne Jemes, ne Jon u pia Jemes, mit iləhal motuwın əpəh ilis e nitot əfəməh, ilat pisin əm. ² Kən ikin əh, nıpəti İesu təməuhlin muwa mol pisin. Rəhn-kapə təmasiə məhag-əhag tahmen e mitgar, kən rəhan natimnat tınuwa məruən məhag-əhag. ³ Rıu agın, Moses ne Elaija kəmiaet-arəpa mətəhaləghat iləhal İesu.

⁴ Kən Pita təmən-ipən kəm İesu məmə, “İərəməre. Təwir məmə itiməhal eməhaluwa ikin-u. Okəmə nakolkeike, ekiləkin makeen kisil u ikin-u, rəham kit, kən rəha Moses kit, kən rəha Elaija kit.”

⁵ Nian Pita təmatəghat əh, mal napuə itəm təhag-əhag təmuwa malpin ilat, kən kəmotəto nəwia suah kit təmiet e mal napuə matən məmə, “İnu nətik itəm iakolkeike pik. Nıkik tagien pik ron. !Əhalətəlig-in in!”

⁶ Nian suah miləhal əh kəməhaləto nəghatən əh, kəməhalisi-pər məhalitənim-pən rəhaləhal-kapə e nəptən məhaləgin pik. ⁷ Məto İesu təmuwa mek iləhal matən məmə, “Əhalətul. Əsəhaləginən.” ⁸ Nian kəməhlasipər, məsəhaləplanən suah kit, məto İesu pisin əm.

⁹ Nian kəmotəiuaiu-pa e nitot, İesu təmən kəm iləhal məmə, “Əsəhalənən kəm etəmim kit nat naka itəm nəməhaləplan mətoarus-pən Nəti Etəmim otəmegəh min e nimisən.”

¹⁰ Kən kəməhalən-ipən məmə, “?Məto təhro iəgətun min rəha Lou koatən məmə Elaija otəkəike maupən muwa min?”*

¹¹ Kən İesu təmən-ipən məmə, “Nıpahrienən məmə Elaija otəkəike maupən muwa məmə otol-wır min natimnat rafin. ¹² Məto ekən-ipinə kəm itəməhal məmə, Elaija tınuwa rəkis, məto netəmim kəsotitunən in, kən motol tərət lan. E nolən ahmen min əm, Nəti Etəmim otəto nəhməən e nelmilat.” ¹³ Kən rəhan netəmim kinotitun məmə tatəghat-in Jon Baptais kəm ilat.

İesu təməhg-iarəp narmin rat e suakəku kit
(Mak 9:14-32; Luk 9:37-45)

¹⁴ Nian kinotiet-pa o nımanin netəmim, suah kit tuwa misin nulin aupən-in İesu, ¹⁵ kən məmə, “İərəməre, asəkıtun nətik. Tətaut, kən matəto pik nəhməən lan. Nian tepət tatiet-pən e nigəm, matiet-pən ləhau e nəhau. ¹⁶ Emiləs muwın o rəham netəmim, məto kotəruru nol-wırən.”

¹⁷ Kən İesu təmən-ipən məmə, “Ei, itəmat netəm rıu nəsotahətətəən, kən nınotuwın isəu o suatip rəha Uhgın. ?Onəghan nəpanotitun? ?Oekətətig kitat min itəmat mətoarus

16:25: Mat 10:39; Luk 17:33; Jon 12:25   16:26: Mat 4:8-9   16:27: Sam 62:12; Prov 24:12; Mat 25:31; Rom 2:6; Nol əpən 22:12   17:2: 2 Pita 1:16-18   17:5: Dut 18:15; Sam 2:7; Aes 42:1; Mat 3:17; Mak 1:11; Luk 3:22   * 17:10: Nian Uhgın təməghat kəm iləhal əpəh e nitot, iləhal kəhalitun məmə İesu in Kristo itəm otuwa. Kən kəhalitun məmə Elaija otəkəike maupən muwa min, məto kəsəhaləplanən məmə Elaija təmuwa mol əpen-əpenə natimnat rafin. Tol nəhlan, rəhalat nətəligən tınol nəruən, məto-inu İesu itəm in Kristo tınuwa rəkis, məto Elaija təsuwamən əh.   17:10: Mal 4:5   17:11: Mal 4:5-6   17:12: Mat 11:14   17:13: Luk 1:17

nian naka? Otiləs suakəku motuwa kəm io.”¹⁸ Kən Iesu təməghat əskasik kəm narmin rat, kən tiet e suakəku, kən roiu agin suakəku təmawir.

¹⁹ Kən rəhan netəmim kəmotuwa kətul pisin ilat Iesu, kən motətapəh ron məmə, “?Tahro itimat ekotəruru nəhg-iarəpən narmin rat?”

²⁰ Kən Iesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “Məto-inu rəhatəmat nahatətəən təkəku əm, təsahmenən. Məto iakatən pahrien kəm itəmat məmə, okəmə rəhatəmat nahatətəən əh-ikin, nat əpnapin tahmen e nīkuti mastat u nətin agin, kən nəkotitun nən-ipənən kəm nitot u məmə, ‘Otiet u ikin-u, muwin ikin əh,’ kən nitot otiet, kən nat kit tikə itəm itəmat nəkotəruru nolən.”†

²² Nian kəmotuwa kitiah əpəh Kalili, Iesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “Io Nəti Etəmim, suah kit otegəhan-in-pən io e nelmi tikimir min. ²³ Netəmim okotohamnu io, kən uarisig e nian kisil, Uhgın otosmegəh min io e nimisən.” Kən rəhan netəmim kəmotəto tərət pik agin o nəghatən əh.

Takis rəha Nimə Rəha Uhgın

²⁴ Nian Iesu ne rəhan netəmim kəmotuwa Kapaneam, netəmim rəha nosən mənə rəha takis rəha Nimə Rəha Uhgın, kəmotuwa o Pita motən məmə, “?Tahro? ?Rəham iəgətun tatətou takis u, o kəp?”

²⁵ Kən Pita təmən-ipən məmə, “Əwəh, tatətou.”

Nian Pita təmuwin e nīpəgnoa nimə, kən Iesu təmaupən məghat matən kəm in məmə, “?Saimon, nīkim təht mə naka? ?Kig min rəha nətueintən koatos takis o pah, koatos o rəhalat min netəmim, o netəm pisin min?”

²⁶ Pita təmən-ipən məmə, “Koatos o netəm pisin min.”

Kən Iesu təmən-ipən məmə, “Kən tol nəhlan, netəm rəha kig kəsotətouən. ²⁷ Məto kitat kəsotolkeikeən məmə kotol ilat kotəto tərət otat. Kən tol nəhlan, təwir məmə ik onəkuwin əpəh ləhau e lek, mərakin rəham nīpien o niuwən nəm. Nəm itəm nakaupən miuw, nakəhap nīpəgnoan, kən onəkəplan mənə silfa kit tahmen-in nətouən takis. Os muwin mos-ipən kəm ilat o nətouən rəhalau takis.”

18

Etəm-iasol e nərəməərəən rəha Uhgın

(Mak 9:33-37; Luk 9:46-48)

¹ E nian əh, netəmim rəha Iesu kəmotuwa ron motətapəh ron məmə, “?Pah u in etəm-iasol e nərəməərəən rəha Uhgın?”

² Kən Iesu taun-in suakəku kit tuwa mətul ilugin elat, ³ kən mən məmə, “Pahrien iatən kəm itəmat məmə okəmə nəsotəuhlinən itəmat motuwa motahmen e nisualkələh, okol nəsotuwınən motatig ahgin nərəməərəən rəha Uhgın. ⁴ Tol nəhlan, pah u otıləs-iahau atip in tahmen e suakəku u, in etəm-iasol e nərəməərəən rəha Uhgın.

⁵ “Okəmə suah kit in ləhau tahmen e suakəku u, kən etəmim kit nīkin tagien o nosən suah u muwin e nīpəgnoa nimə rəhan, kən okəmə tatol e nərgək, kən tahmen məmə tatos io min e nīkin agien.

⁶ “Məto okəmə etəmim kit tatiuw-pən rəhak kit etəmim u tahmen e suakəku əh, məmə otol nolən rat, kən suah əh, Uhgın otol nalpinən asol kəm in. Kən nalpinən əh otəskasik taprəkis okəmə kətu-pən kəpiel kit e nentou, kən kərakin-pən əpəh itəhəi lokamnim məmə otamnim.

⁷ “Kəsi, nahməən asol otuwa o netəmim rəha nətueintən, itəm koatos-ipən-os-ipən kəm netəmim məmə okotol təfagə rat. Nos-ipən-os-ipənən min əh okotəkəike motuwa.

17:19: Mat 10:1 † 17:20: E kopi oas min neen rəha Niutesteman itəm kəməte e nəghatən Kris aupən, kəsətəən ves 21 u: Məto suah kit itəm tolkeike məmə otəhg-iarəp narmin rat min nəhlan, in otəkəike matəfak kən matətuakəm. 17:20: Mat 21:21; Mak 11:23; Luk 17:6; 1 Kor 13:2
17:22: Mat 16:21 17:24: Eks 30:13; 38:26 18:1: Luk 22:24 18:3: Mat 19:14; Mak 10:15; Luk 18:17 18:5: Mat 10:40; Luk 10:16; Jon 13:20 18:6: Mak 9:42; Luk 17:1-2

Mæto kəsi, nahmæn asol otuwa o suah u itəm in suatip rəha nərātən əh. ⁸ Okəmə nelməm o nelkəm tol ik natol təfagə, kən nakəte rəkis mərakin. Məto-inu təwir pīk məmə nian nakuwin e nego e neai, nelkəm kit o nelməm kit tikə, taprəkis-in məmə ik nataskəlīm nelməm kərən mil ne nelkəm kərən mil əh-ikin, kən kərakin-pən ik e nīgəm itəm tatuəp namnun tikə. ⁹ Okəmə niganəmtim tol ik natol təfagə, kən asul-irəkis mərakin. Məto-inu təwir pīk məmə nian nakuwin e nego e neai, niganəmtim kit tikə, taprəkis-in inu məmə ik nataskəlīm niganəmtim kərən mil, kən kərakin-pən ik e nīgəm asol itəm tatuəp namnun tikə.”

Nimaa nəghatən o sipsip
itəm təməlue
(Luk 15:3-7)

¹⁰ Kən Iesu təmən-ipən məmə, “Nəkotəkəike moatitun wir məmə nəsotehm-iəhauən netəmim rəhak min itəm kotahmen e nisualkələh, məto-inu iatən kəm itəmat məmə nagelo min itəm koatehm ilat, nian rafin ilat koatətul e niganəmti rəhak Tata u tətətig əpəh e nego e neai məmə okotən-iarəp ilat kəm Uhgīn.*

¹² “?Nikitəmat təht məmə naka? ?Okəmə etəmim kit rəhan sipsip wan-hanrit, kən kitiəh təlue mətən, kən suah əh otol naka? In otapəs ilat nainti-nain əpəh e nitot, kən muwin megəs-in itəm un itəm təməlue. ¹³ Kən okəmə təməplan, iatən pahrien kəm itəmat məmə, nikin otəgien o sipsip u kitiəh əm, taprəkis-in ilat u sipsip nainti-nain itəm kəsotəlueən. ¹⁴ E nolən ahmen min əm, rəhatəmat Tata əpəh e nego e neai, in təsolkəikəən məmə rəhan kit suakəku otuwin məlue.”

Piam itəm tatol nərātən
kəm ik
(Luk 17:3)

¹⁵ Kən Iesu təmən məmə, “Okəmə piam kit tol nolən rat kit kəm ik, uwin məplan itəlau pisin əm, kən nakən-ipən nat naka itəm təmöl təsətuatipən. Okəmə tatətəlig-in ik, rəham nəghatən otol in tatitəlig-pa min nakuəwir otəlau min. ¹⁶ Məto okəmə təsətəlig-inən ik, os etəmim kitiəh o kəiu məhaluwin min məhaləplan məmə nəghatən min rafin itəm onəkotən, okotitun məmə ilat rafin nīpahrienən əm. ¹⁷ Məto okəmə təsətəlig-inən ilat, ən-ipən kəm nīməfak. Məto okəmə təsətəlig-inən nīməfak, kən nīməfak otəplan in tahmen e laihluə o etəmim rəha nosən mənī e takis.

¹⁸ “Iatən pahrien kəm itəmat məmə, əpəh e nego e neai, Uhgīn tīnegəhan-in rəkis nəwiətəmat itəm nakotən e nətueintən. Nian nəkoatahtosig-in nat kit o nakoategəhan-in nat kit, kən otol mihin.

¹⁹ “Kən iatən min kəm itəmat məmə, okəmə itəlau kəiu nakuən nəghatən kit muəlis e nat kit itəm nakətuətapəh ron o Uhgīn, kən rəhak Tata əpəh e nego e neai otol nat naka itəm nakətuətapəh ron. ²⁰ Tol nəhlan məto-inu, ikin pəhrəuən etəmim kəiu o kisił kəhaluwa kitiəh e nərgək, io itimat min ilat.”

Nimaa nəghatən e etəmim itəm təsəluinən kaon rəha suah kit

²¹ Kən Pita təmuwa o Iesu kən mətapəh ron məmə, “Iəməmə. ?Ekaluin nolən tərət itəm piak təmöl kəm io mau kuwəh? ?Mau sepīn tahmen, o?”

²² Kən Iesu təmən-ipən məmə, “Iakən-ipinə kəm ik məmə, sənəmə mau sepīn əm, məto mau sepīntə-sepīn.†

²³ “Nəkəkəike mol nəhlan məto-inu nəməmə rəha Uhgīn in tol nulan. Kig kit tolkeike məmə otəplan-tu kaon min itəm rəhan netəmim kəmotol kəm in məmə ilat okotətu. ²⁴ Nian tīnətuoun wək əh, kotiləs rəhan kit iolwək motuwa ron itəm təmöl

18:8: Mat 5:29-30   18:9: Mak 9:43-48   * 18:10: E naoa oas agin tepət rəha Niutesteman itəm kəmətə e nəghatən Kris aupən ikin, ves 11 tikə. In tatən məmə, “Kən io, Nəti Etəmim, emuwa məmə ekosmegəh ilat u itəm kəmotəlue.”   18:10: Hip 1:14   18:15: Luk 17:3; Kal 6:1

18:16: Dut 19:15; Jon 8:17   18:18: Mat 16:19; Jon 20:23   18:19: Mak 11:24; Jon 15:7   † 18:22: Nīpətīn rəha “mau sepīntə-sepīn” məmə kitat kotəkəike motaluin nərātən rəha suah kit nian rafin, namnun tikə.   18:22: Luk 17:4

kaon iahgin iahgin, tahmen e ten-taosan talen.[‡] ²⁵ Mæto suah əh tinəruru nətouən, kən tol nəhlan, kig təmən məmə okol-salim-in in, ne rəhan pətan, ne rəhan nisualkələh, ne rəhan natimnat min rafin məmə otətou rəhan kaon.

²⁶ “Kən rəhan iolwək təmeuiuiu misin nulīn aupən in. Kən matəkəike ron matən-ipən kəm in məmə, ‘Awi. ?Nəkitun nos-ipamən nian əkuəkīr məsīn kəm io məmə ekətou rafin rəhak kaon?’ ²⁷ Kən rəhan etəm-iasol təmasəkītun in, kən mapəs rafin rəhan kaon məmə otəsətouən nian kit ne, kən megəhan-in məmə otuwīn.

²⁸ “Mæto nian iolwək u təmuwīn, kən məplan etəmim kit u təmol kaon kəm in, wan-hanrit tenarius.[§] Ilau kərən iolwək mil kətioal wək kitīəh əm rəha etəm-iasol. Kən iolwək itəm etəm-iasol təmaluīn rəhan kaon, in təmaskəlīm itəm u kit kəmətioal wək kələh, kən matəmkətīp nentou, matən məmə, ‘!ətou-pa rəham kaon itəm nəmol kəm io!’

²⁹ “Kən iolwək un itəm təmol kaon kəm in, teiuiuiu misin nulīn matəkəike ron matən məmə, ‘Awi. ?Nəkitun nos-ipamən nian əkuəkīr məsīn kəm io məmə ekətou rəhak kaon?’

³⁰ “Mæto in təmə, kəp. Kən təmuwīn mən məmə okiləs suah u kan kiləs-ipən e kalapus mætoarus-pa otətou rafin rəhan kaon min itəm təmol. ³¹ Nian iolwək min neen kəmōtəplan nat əh, nīkilat təmahmə pik ron, kən motuwīn motən-ipən kəm etəm-iasol natimnat rafin itəm kəmōtəplan.

³² “Kən etəm-iasol təmaun-in iolwək un tuwa təmən-ipən kəm in məmə, ‘Ik iolwək itəm tərət aɡīn. Emapəs rafin rəham kaon mæto-inu nəmatəkəike ron io. ³³ ?Tahro nəsasəkītunən suah u natioal wək itəlau min, tahmen-pən əm e itəm emol kəm ik?’ ³⁴ Kən neməha təmol etəm-iasol, kən təmən məmə okiləs kan kiləs-ipən e kalapus məmə etəm tatehm kalapus otol nalpīnən kəm in mætoarus-pən otətou rafin rəhan kaon itəm təmol.”

³⁵ Kən nian Iesu təmol namnun nimaa nəghatən, təmən-ipən kəm ilat məmə, “Kən e suatīp kitīəh əm, rəhak Tata əpəh e nego e neai, otol kəm itəmat rafin, okəmə nəsotaluīn pahrienən nəratən itəm piatəmat min koatol kəm itəmat.”

19

Iərman ne pətan kətuapəs ilau min
(*Mak 10:1-12; Luk 16:18*)

¹ Nian Iesu təmol namnun nənən natimnat min u, təmīet Kalili muwīn nītən Jutia entənīpən-pən e nīkali nəhau Jotan. ² Kən nīmanin netəmim kəmōtuarisīg-in in motuwīn əh-ikīn əh, kən təmol-wīr ilat e nīmīsən min.

³ Kən Farisi min neen kəmōtol noa eko-eko məmə otiuw-pən Iesu o nənən nəghatən kit itəm təsətuatīpən. Kəmōtuwa o Iesu motən məmə, “?Lou tatən məmə iərman tītun napəsən rəhan pətan o nat əpnāpīn əm kit, o kəp?”

⁴ Kən təmən-ipən məmə, “?Nəmotafin o kəp məmə, e nətuounən muwīn mætoarus-pa u-roiu, Uhgīn u itəm təmol netəmim rafin, təmol iərman ne pətan? ⁵ Kən Suah u təmən məmə, ‘O nat əh in əh, iərman otəpanapəs rəhan tata ne mama, kən mətuatīg ilau rəhan pətan. Kən ilau okuea nīpətīlau kitīəh.’ ⁶ Kən roiu, ilau sənəmə kəiu, mæto kitīəh əm. Uhgīn tīnīlpīn ilau kīnuea minioal kitīəh, kən o nat əh, pəs etəmim kit okol təsətātīpən rəhalau natīgən.”

⁷ Kən Farisi min kotən-ipən məmə, “?Mæto tahro Moses təmən məmə etəmim tītun nos-ipənən naoa kit kəm rəhan pətan o napəsən, kən mahl-ipən tatuwīn?”

⁸ Kən Iesu təmən-ipən məmə, “Moses təmegəhan-in itəmat noanol rəha Isrel məmə onəkōtapəs rəhatəmat nīpitan min mæto-inu rəhatəmat-kapə təkāsīk pik. Mæto aupən, təməsolən nulan. ⁹ Mæto iakatən kəm itəmat məmə, okəmə suah kit tatol tifos mətəpəs rəhan pətan itəm təməsətəu-pən anionən iərman pīsīn kit, kən suah u mit pətan pīsīn, tahmen əm məmə in tətəkləh-in pətan əh, mateguafəl rəhan pətan ətuatīp.”

[‡] 18:24: Ten-taosan talen - Wan talen tahmen e faif-milian watu. Kən mənī rafin u, ten-taosan talen tahmen e fifti-taosan-milian watu. [§] 18:28: Roiu, wan-hanrit tenarius tahmen e wan-hanrit-taosan watu. 18:34: Mat 5:25-26 18:35: Mat 6:15; Mak 11:25; Efes 4:32; Kol 3:13 19:4: Jen 1:27; 5:2 19:5: Jen 2:24; Efes 5:31 19:7: Dut 24:1-4; Mat 5:31 19:9: Mat 5:32; 1 Kor 7:10-11

¹⁰ Kæn netæmim ræha Iesu kotæn kæm in mæmæ, “Okæmæ natigæn ræha iærman ne pætæn tæskasik pik nulan, tæwir mæmæ iærman ne pætæn okæsoalæn marit.”

¹¹ Kæn Iesu tæmæn-ipæn mæmæ, “Sænæmæ netæmim rafin okotitun nosæn næghatæn u, mæto netæm min æm un itæm kæmos-ipæn næghatæn u kæm ilat, in ræhalat æm. ¹² Tol næhlan mæto-inu, netæmim neen okæsolæn marit o nat pisin pisin min. Kit okol tæsolæn marit mæto-inu nipætæn mæsin tærat nian tæmaiir. Kit okol tæsolæn marit mæto-inu netæmim kæmotærækæn nipætæn mæsin. Kæn kit tatæn atip mæmæ in otæsolæn marit mæmæ otol wæk ræha næræmæææn ræha Uhgîn. Etæmim itæm titun nosæn næghatæn u, in tæike mos.”

*Iesu tæmæfak o nisualkælæh
(Mak 10:13-16; Luk 18:15-17)*

¹³ Kæn netæmim kæmotæmik nisualkælæh motuwa o Iesu mæmæ otælæhæu-pæn nelmin elat, kæn mæfak olat. Mæto netæmim ræha Iesu kæmotæn-iæhau ilat. ¹⁴ Mæto Iesu tæmæn-ipæn mæmæ, “Pæs nisualkælæh kotuwa ron io, sotæn-iæhauæn ilat, mæto-inu næræmæææn ræha Uhgîn in ræha netæmim min u kotol nulan.” ¹⁵ Kæn tæmælæhæu-pæn nelmin elat, kæn miet ikin æh.

*Etæm aluæ itæm ræhan
nautæ tepæt*

(Mak 10:17-31; Luk 18:18-30)

¹⁶ Kæn suah kit tæmuwa o Iesu mæn-ipæn mæmæ, “Iægætun. ?Io ekækæike mol wæk naka itæm in tæwir mæmæ ekos næmegæhæn lilin?”

¹⁷ Kæn Iesu tæmæn-ipæn mæmæ, “?Tahro nakatætæpæh ron io o nat naka itæm tæwir? Suah kitæh æm itæm in tæwir. Okæmæ nakolkeike mæmæ nakos næmegæhæn lilin, ætæu-pæn næghatæn min ræha Lou.”

¹⁸ Kæn suah u tæmæn-ipæn mæmæ, “?Lou min pæhræuæn?”

Kæn Iesu tæmæn-ipæn mæmæ, “Sohamnuæn etæmim, kæn mæsaklæh-inæn pætæn, kæn mæsaklæhæn, kæn mæseiueiuæn e kot, ¹⁹ kæn misiai-in ræham tata ne mama, kæn molkeike ik kit tahmen æm mæmæ nakolkeike atip ik.”

²⁰ Kæn etæm aluæ u tæmæn-ipæn mæmæ, “Natimnat rafin un iakatol. ?Nat naka min æh-ikin itæm emæsolæn?”

²¹ Kæn Iesu tæmæn-ipæn mæmæ, “Okæmæ nakolkeike mæmæ ræham nolæn otætætæpæh agin, uwîn mol-salim-in ræham nautæ, kæn mos-ipæn mæni lan kæm ian-rat min. Kæn ik onakos natimnat wir æpæh e nego e neai. Kæn wa, mætæu-pa io.”

²² Nian etæm aluæ tæmæto næghatæn æh, kæn tæmagim matuwîn nîkin tæpou mæto-inu ræhan nautæ tepæt.

²³ Kæn Iesu tæmæn-ipæn kæm ræhan min netæmim mæmæ, “Ekætæn pahrien mæmæ, tiækis o etæmim itæm ræhan nautæ tepæt mæmæ otuwîn matig ahgîn næræmæææn ræha Uhgîn.

²⁴ Kæn iatæn min kæm itæmat mæmæ, tiækis mæmæ kamel otuwîn-pæn e nipæg nitel, mæto tiækis pik mæmæ etæm ræhan nautæ tepæt otuwîn matig ahgîn næræmæææn ræha Uhgîn.”

²⁵ Nian netæmim ræha Iesu kæmotæto næghatæn æh, narmilat tæmiwig pik, kæn motæn-ipæn mæmæ, “?Kæn pah titun nosæn næmegæhæn lilin?”

²⁶ Kæn Iesu tæplan ilat kæn mæn mæmæ, “Nat u, okol etæmim tæsolæn. Mæto Uhgîn, in titun nolæn natimnat rafin.”

²⁷ Kæn Pita tæmæn-ipæn mæmæ, “Emotæpæs natimnat rafin mæmæ ekotætæu-pæn ik. ?Nat naka u, o nian kit in ræhatimat?”

²⁸ Kæn Iesu tæmæn-ipæn kæm ilat mæmæ, “Iatæn pahrien kæm itæmat mæmæ, e nian itæm natimnat rafin okotæuhlin motuwa motuwiwi, kæn Næti Etæmim otæpælæh e ræhan jea ræha kig itæm in tæhag-æhag mæwir agin, kæn itæmat un itæm næmoætætæu-pa io, onækotæpælæh min e jea ræha kig ilat tuelef, kæn motæmæææ e noanol min ilat tuelef ræha Isrel. ²⁹ Kæn netæmim rafin un itæm kæmotæpæs ræhalat nimæ min, o pialat min, o winilat min, o ræhalat tata o mama, o nenætilat min, o ræhalat næptæn min o nærgæk, Uhgîn otos-ipæn natimnat

min əh tepət pik agin kəm ilat, kən mos-ipən nəmegəhən lilin kəm ilat. ³⁰ Məto netəmim tepət itəm koatətul aupən e nətueintən roiu, okotuwa motətul uarisig e nəmegəhən itəm otuwa. Kən netəmim tətət itəm koatətul uarisig e nətueintən roiu, okotuwa motətul aupən e nəmegəhən itəm otuwa.”

20

Nimaa nəghatən e iolwək min əpəh e nasumən

¹ “Tol nəhlan məto-inu nərəmərəən rəha Uhgın tahmen e etəm-iasol kit rəha nasumən. Təmiet laulaugin agin məmə otegəs-in netəmim okotuwa motol wək e rəhan nasumən.

² Kən in təmən məmə otətou ilat kitiəh kitiəh wan tenarius* e nian kitiəh, kən mahl-ipən ilat kotuwın e rəhan nasumən.

³ “İuəhkır nain klok laulaugin, təmiet muwın e maket məplan netəmim neen koatətul məsotolən nat kit. ⁴ Kən təmən-ipən kəm ilat məmə, ‘İtəmat min, otuwın motol wək əpəh e rəhak nasumən, kən ekətou itəmat e məni itəm tətuatip.’ ⁵ Kən kəmotuwın.

“Kən iuəhkır o tina, təmiet muwın mol nat kitiəh əm, kən mol min e tri klok ehnaipən. ⁶ Kən iuəhkır e faif klok ehnaipən, təmiet muwın məplan netəmim neen min koatətul əpnarın əm. Kən təmən-ipən kəm ilat məmə, ‘?Tahro nəkoatətul ikin-u nian apiəpiə kit, məsotolən nat kit?’ ⁷ Kən kotən-ipən məmə, ‘Məto-inu suah kit təsegəs-inən itimat məmə ekotol wək rəhan.’ Kən təmən-ipən kəm ilat məmə, ‘İtəmat min otuwın kol wək e rəhak nasumən.’ Kən ilat kəmotuwın.

⁸ “Nian tینهnaipən, etəm-iasol rəha nasumən təmən-ipən kəm rəhan etəmim itəm tatehm rəhan iolwək min məmə, ‘Aun-in iolwək min kotuwa, nakos-ipən rəhalat məni. Nəkətuoun mətou netəm itəm kəmotuwa uarisig muwın mətoarus netəm kəmotaupən motol wək.’

⁹ “Kən iolwək min itəm kəmotuwa motol wək e faif klok, kəmotuwa kən təmətou ilat wan tenarius kitiəh kitiəh. ¹⁰ Tol nəhlan, netəm min u itəm kəmotaupən kol wək, nikilat təht məmə okotos məni taprəkis-in itəm min u kəmotol wək uarisig. Məto ilat kitiəh kitiəh kəmos min əm wan tenarius. ¹¹ Nian kəmos məni, kən kəmoatəghat-əghat kəm ilat min məmə nikilat təsagienən o məni, kən motən-ipən kəm etəm-iasol rəha nasumən məmə, ¹² ‘Netəm min u itəm kəmotol wək uarisig, kəmotol wək əm e aua kitiəh əm, məto ik nəmətou itimat min ilat tahmen-ahmen əm. Məto itimat emotol wək asol e nərauie əskasik e nian apiəpiə.’

¹³ “Məto etəm-iasol təmən-ipən kəm ilat kit məmə, ‘İo kit. Esakləh-inən ik. ?Nəmən məmə nakol wək o wan tenarius, o kəp? ¹⁴ Os rəham məni matuwın. İakolkeike məmə ekətou etəm u itəm təmöl wək uarisig tahmen əm lam. ¹⁵ Rəhak u məni. ?Ekıtun nolən nəhlan nat naka itəm iakolkeike, o kəp? ?Natətəhak olat məto-inu io iakəwir olat?’ ”

¹⁶ Kən nian İesu təmöl namnun nimaa nəghatən, təmən-ipən kəm ilat məmə, “Tol nəhlan, etəm tətuarisig otaupən, kən etəm tətəupən otuarisig.”

*İesu təmən-iarəp
rəhan nimisən*

(Mak 10:32-34; Luk 18:31-34)

¹⁷ Kən nian İesu təmatuwın Jerusalem, təmos rəhan netəmim tuelef motətul pisin, kən təmən-ipən kəm ilat məmə, ¹⁸ “Koatuwin əpəh ilis Jerusalem, kən io Nəti Etəmim, okegəhan-in-pən io kəm pris asol min ne iəgətun min rəha Lou. Kən okotiuw-iarəp io məmə ekimis, ¹⁹ kən motiləs-ipən io kəm İaihlua min məmə okotəsan lak, kən motalis motoh, kən motətu-pər io e nig kəməluau məmə ekimis. Kən uarisig e nian kisil, kən Uhgın otosmegəh min io e nimisən.”

19:30: Mat 20:16; Luk 13:30 * 20:2: Tenarius kitiəh in tahmen e nətouən rəha wək o nian kitiəh. Roiu, wan tenarius tahmen e wan-taosan vatu. 20:8: Lev 19:13; Dut 24:15 20:16: Mat 19:30; Mak 10:31 20:18: Mat 16:21; 17:22-23

Nətapəhən rəha mama kit
o Iesu

(Mak 10:35-45)

²⁰ Kən pətan rəha Sepeti, tīləs nətīlau mil muwa misin-pən nulin o Iesu, matətapəh-in nat kit ron. ²¹ Kən Iesu təmən-ipən məmə, “?Nakolkeike naka?”

Kən pətan təmən-ipən məmə, “Pəs nakegəhan-in məmə nətik mil u, ilau kərən kit otəpələh e nīkaləm matip, kən kit təpələh e nīkaləm mol, ikin min rəha nəsanənən ne nīsiāiən, nian natəramərə lan.”

²² Kən Iesu təmən-ipən kəm ilau məmə, “Nəkuəruru nat itəm natuətapəh ron. ?Tahro? ?Itəmlau, nīkitəlau təht məmə nəkuahmen məmə kitəhal kəhalətul e nīgəm rəha nuwigi nien itəm io ekəike mətul lan?”† Kən kuən-ipən kəm Iesu məmə, “Əwəh, ekiatun.”

²³ Kən Iesu təmən-ipən kəm ilau məmə, “Pahrien, onakuəkəike muənīm-pən e rəhak kap rəha nətoən nahməən. Məto o nəpələhən e nīkalik matip ne mol, sənəmə rəhak məmə ekən. Ikin mil əh, ilau rəha netəm min u itəm Uhgīn təmol əpen-əpenə olat.”

²⁴ Nian netəmim ten min rəha Iesu kəmotəto nəghatən əh, kən neməha təmol pik ilat o suah mil ilau pian. ²⁵ Məto Iesu taun-in ilat kotuwa kitīəh, kən mən-ipən kəm ilat məmə, “Nəkotitun rəkis nolən rəha netəm-iasol rəha Iaihlua min. Ilat koatol təskasik pik kəm rəhalat netəmim min. Kən rəhalat kapman min koatol ilat kotəməhl ləhau e nəramərəən rəhalat. ²⁶ Məto itəmat, okol nəsotolən nəhlan. Məto okəmə itəmat kit tolkeike məmə otuwa in etəm-iasol kit rəhatəmat, in otəkəike muwa təhmen e iolwək kit rəhatəmat, ²⁷ kən okəmə itəmat kit tolkeike məmə otətul aupən etəmat, in otəkəike muwa slef rəhatəmat. ²⁸ Nolən əh təhmen əm lak, Nəti Etəmim. Eməsuwamən məmə netəmim okotol wək rəhak, məto emuwa məmə ekol wək rəhalat, kən ekos-ipən rəhak nəmegəhən məmə ekikis ilat e rəhalat nolən rat min.”

Iganəmtin rat mil
kəmuəplan nat

(Mak 10:46-52; Luk 18:35-43)

²⁹ Nian Iesu ne rəhan min netəmim kəmoatiet e taon Jeriko, nīmanin netəmim kəmotətəu-pən in. ³⁰ Kən iganəmtin rat mil kəiu katuəpələh e nīkali suatip, kən nian kəmuəto məmə Iesu taliwək e suatip matuwa, kən kəmuagət əfəməh muən məmə, “! İərəməra, Mipi Tefit, asəkitun itimlau!”

³¹ Kən məto, nīmanin netəmim koatən-iəhau ilau, motən-ipən məmə kəsuagət pikən, məto ilau kuagət pik agin min məmə, “!İərəməra, Mipi Tefit, asəkitun itimlau!”

³² Kən Iesu tətul maun-in ilau, mən-ipən məmə, “?Nakioalkeike məmə ekol naka kəm itəlau?”

³³ Kən kuən-ipən məmə, “İərəməra, ekioalkeike məmə ekuəplan nat.”

³⁴ Kən Iesu təmasəkitun ilau, kən mek nīganəmtīlau. Kən roi u agin, kīnatuəplan nat, kən matuətəu-pən Iesu.

21

Iesu təmuwin əpəh Jerusalem mol əp məmə in Kig
(Mak 11:1-11; Luk 19:28-40;

Jon 12:12-19)

¹ Nian kīnotuwa iuəhkīr o Jerusalem, kīnotuwa Petfas e Nītot Rəha Nīg U Olif, kən Iesu təhləpis rəhan etəmim kəiu, ² kən mən-ipən kəm ilau məmə, “İan əpəh e latuənu aupən etat, kən ikin əh, nakuəplan togki kit kəmərūətāin ilau nətīn. Kən nəkiakīs ilau muasig muea kəm io. ³ Okəmə suah kit tən nat kit kəm itəlau, nəkuən-ipən kəm in məmə İərəməra tolkeike ilau, kən otəpanahl-īpa ilau e nian əh.”

20:21: Mat 19:28; Luk 22:30 † 20:22: Nəghatən Kris ətuatip tatən məmə, “?Itəmlau, nīkitəlau təht məmə nəkuahmen məmə kitəhal okəhalənīm kələh e kap rəha nətoən nahməən itəm io ekəike mənīm lan?” 20:22: Mat 26:39; Jon 18:11 20:25: Luk 22:25-26 20:26: Mat 23:11; Mak 9:35 20:28: Luk 22:27; Fil 2:7

⁴ Nat u tæmuwa mæmæ in otol næghatæn naka itæm ien tæmæn otuwa mol nîpahrienæn. Ien tæmæn mæmæ,

⁵ “Otæn-ipæn kæm Nætîn Pætân Sæon* mæmæ,
‘Otæplan-tu, ræhatæmat kig tatuwa otæmat,
ræhan nætæligæn in læhau,
kæn mætasuæ e togki,
ne togki u in nætîn æm.’ ”

⁶ Kæn etæmim mil ræha Iesu kæmian mioal nat naka itæm Iesu tæmæn mæmæ okioal.
⁷ Kæmuasig togki ne nætîn, kæn muæfætân noankawi togki mil e ræhalau kot min, kæn Iesu tæpælæh-pær lan. ⁸ Nîmanin netæmim tæpæt koatæpen ræhalat kot min æpæh e suatîp, kæn neen kotæte nîmali nig min, kæn motæpen ilat e suatîp. ⁹ Kæn nîmanin netæmim itæm kotaupæn e Iesu, ne nîmanin netæmim itæm kotuarisig-in Iesu, koatagæt æfæmæh moatæn mæmæ,

“!Hosana† o Mipî Tefit!

!Iæræmæra Uhgîn tætætîg ilau suah u itæm tatuwa e nærgîn!

!Hosana o Uhgîn æpæh îlis e nego e neai!”

¹⁰ Nian Iesu tæmîet-aræpa Jerusalem, netæmim rafîn æh-îkin nîkilat tæmaut, kæn moatæn næghatæn tæpæt moatætapæh mæmæ, “?Pah u?”

¹¹ Kæn nîmanin netæmim kotæn mæmæ, “Inu ien Iesu, ræha Nasaret, æpæh e nîtæn Kalili.”

Iesu æpæh e Nîmæ Ræha Uhgîn

(Mak 11:15-19; Luk 19:45-48; Jon 2:13-22)

¹² Kæn Iesu tæmuwîn æpæh imæ e Nîmæ Ræha Uhgîn, kæn mæhg-iaræp netæmim itæm koatol-salîm-in ne moatos-næmtîn natîmnat æh-îkin mæmæ okotol sakrifais lan. Kæn mahwîn tæpîl min itæm kætawluîn mæni îkin, kæn mahwîn jea min ræha netæm min u koatol-salîm-in ioen min. ¹³ Kæn mæn-ipæn kæm ilat mæmæ, “Kæmæte e Naoa Ræha Uhgîn mæmæ, ‘Ræhak nîmæ, okaun-in mæmæ nîmæ ræha næghatæn kæm Uhgîn e næfakæn,’ mæto itæmat næmotol mæmæ in ‘nîmæ ræha iaklæh min.’ ”

¹⁴ Kæn îganæmtîn rat min ne netæm nelkilat tæmæfaiu-æfaiu kæmotuwa ron æpæh e Nîmæ Ræha Uhgîn, kæn tol-wîr ilat. ¹⁵ Mæto nian pris asol min ne îgætun min ræha Lou kæmotæplan nat wîr min itæm in tæmol, kæn motæplan min nîsualkælæh koatagæt æfæmæh æpæh e Nîmæ Ræha Uhgîn, moatæn mæmæ, “!Hosana o Mipî Tefit!” nemæha tæmol ilat. ¹⁶ Kæn kotæn-ipæn kæm Iesu mæmæ, “?Nakatæto nat naka itæm nîsualkælæh koatæn, o kæp?” Kæn Iesu tæmæn-ipæn kæm ilat mæmæ, “Æwæh. ?Næmotafîn, o kæp, næghatæn suah kit tæmen kæm Uhgîn itæm tatæn nulan mæmæ, ‘E nohli nîsualkælæh agîn ne nîsualkælæh mætmætîg, næmol mæmæ ilat okotænwiwi ik?’ ”

¹⁷ Kæn tæmapæs ilat mîet Jerusalem muwîn e taon Petani, mapîl îkin.

Nîg kit fik tæmauke-auke

(Mak 11:12-14, 20-26)

¹⁸ Lauaugîn agîn, Iesu tæmatitælig-pæn Jerusalem, kæn næumis tînus. ¹⁹ Kæn tæmæplan nig u fik e nîkali suatîp, kæn tæmuwîn ron mæto tæsæplanæn noan kit, tatæplan æm nîmalîn. Kæn tæmæn-ipæn kæm nig u mæmæ, “!Okol næsoe minæn!” Kæn roiu agîn, nig tæmauke-auke.

²⁰ Nian ræhan netæmim kæmotæplan nat æh, kæn narmîlat tæmiwig, kæn motæn-ipæn kæm Iesu mæmæ, “?Tahro nig æh fik tæmauke-auke uæhai æm næhlan?”

²¹ Mæto Iesu tæmæn-ipæn mæmæ, “Iatæn-ipînæ nîpahrienæn mæmæ okæmæ nakoatos nahatætææn, kæn ræhatæmat nætæligæn tæsølæn kæiu, nækotitun nolæn nat naka itæm emol e nig u fik. Mæto sænæmæ in æm æh, nækotitun næn-ipænæn kæm nîtot æh mæmæ, ‘Uwîn mamnîm æpæh itæhæi,’ kæn otol næwîatæmat. ²² Okæmæ nakotahatætæ, kæn onækotos nat naka itæm nakoatætapæh-in e næfakæn.”

* 21:5: Næghatæn u “Nætîn Pætân Sæon” tatæghat-in netæm Jerusalem. 21:5: Sek 9:9 † 21:9: Nîpætî næghatæn u “Hosana” tæmæ, “ænwiwi.” 21:9: Sam 118:26 21:13: Aes 56:7 21:13: Jer 7:11 21:16: Sam 8:2 21:21: Mat 17:20; Luk 17:6; Jon 14:12; 1 Kor 13:2 21:22: Mat 7:7-11; 18:19

Nətapəhən o nepətən
rəha İesu

(*Mak 11:27-33; Luk 20:1-8*)

²³ İesu təmuwin e Nımə Rəha Uhgın, kən nian təmatəgətun, pris asol min ne netəm-iasol rəha netəm İsrəl, koatuwa ron motən-ipən məmə, “?Natol natımnat min u e nepətən rəha pah? ?Kən pah təmos-ipinə nepətən un?”

²⁴ Kən İesu təmən-ipən məmə, “İakətapəh-in-pinə nəghatən kit kəm itəmat. Okəmə nakotos-ıpa nəghatən kit, kən ekən-ipinə kəm itəmat məmə nepətən naka itəm ekatol natımnat min u lan. ²⁵ ?Nepətən rəha Jon təmisi-pən hiə o nolə baptais? ?Təmisi-pən e nego e neai, o rəha netəmim əm?”

Kən kəmotən-ipən kəm ilat min məmə, “Okəmə kotən məmə, ‘Nepətən rəha Jon təmisi-pən e nego e neai,’ kən otən məmə, ‘?Məto təhro nəsotənən nıpahrienən lan?’ ²⁶ Məto okəmə kotən məmə, ‘Rəha netəmim əm,’ kitat koatəgin netəmim, məto-inu nıkilat təht məmə Jon in ien kit rəha Uhgın.”

²⁷ Tol nəhlan, kəmotən-ipən kəm İesu məmə, “İtəmat ekotəruru.” Kən İesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “Kən io min, okol ekəsənən kəm itəmat məmə e nepətən naka ekatol natımnat min u lan.”

Nımaa nəghatən e suah mil kəiu

²⁸ Kən İesu təmən-ipən məmə, “?Təhro? ?Nıkitəmat tatəht məmə naka? Suah kit, nətın iərman kəiu. Kən təmuwin mən-ipən kəm itəm iahgin lan məmə, ‘Nətik, uwin mol wək u-roiu əpəh e nasumən.’ ²⁹ Məto nətın təmən-ipən məmə, ‘İakapəs.’ Kən matig məuhlin min rəhan nətəligən, kən muwin e nasumən.

³⁰ “Kən tata tuwin o nətın itəm təkəku, mən-ipən min kəm in nat kitəh əm. Kən nətın təmən-ipən məmə, ‘Əwəh, tata, ekuwin,’ məto təmapəs-pən e nasumən.

³¹ “?Otən-tu məmə suakəku mil u in pəhrüən, təmol nəwia rəhan tata?”

Kən kəmotən-ipən məmə, “Suakəku itəm iahgin lan.”

Kən İesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “Əwəh, in ətuatip. Kən iakatən-ipinə nıpahrienən məmə, netəm koatos məni rəha takis, ne nıpitan rəha suatip koatuwin e nərəmərəən rəha Uhgın əpən etəmat, ³² məto-inu Jon təmuwa otəmat məmə otəgətun suatip rəha nolən ətuatip, kən məto itəmat nəsotənən nıpahrienən lan, məto netəm koatos məni rəha takis, ne nıpitan rəha suatip kəmotən nıpahrienən lan. Kən nəmotəplan pap nat əh, məto nəməsotəuhlinən itəmat e rəhatəmat nolən rat min, kən məsotənən nıpahrienən lan.”

Nımaa nəghatən e netəmim rat itəm koatehm nasumən

(*Mak 12:1-12; Luk 20:9-19*)

³³ Kən İesu tatakəike matən məmə, “Otətəlig-in-tu nımaa nəghatən kit min. Etəm-iasol kit rəha nasumən, təmol nasumən kit e nol kit katən məmə krep, u katol wain lan. Kən mol fenis e kəpiel muwin mıtəlau lan. Kən mol ikın kit o nolən nəme naliwək-aliwəkən e noa krep məmə nahuin otaiu kən kol wain lan. Kən mol nımə kit itəm in ilis məmə etəmim otaiu lan matehm wir nasumən o nat megəh min ne netəmim. Kən təmegəhan-in-pən nasumən kəm netəmim məmə okotasum lan, kən motoor noa krep, məsin rəhan, məsin rəhalat. Kən miet muwin o naliwəkən ik pisin kit. ³⁴ Nian krep tınəmarəg, kən təhl-ipən rəhan slef min məmə okotuwin e nasumən rəha krep, motətapəh o netəm koatol wək e nasumən məmə okotos-ipən rəhan krep məsin kəm ilat.

³⁵ “Məto netəm koatol wək e nasumən kəmotaskəlim rəhan slef min, kən motoh kit, motohamnu kit, motəht e kəpiel itəm tatol kisil lan. ³⁶ Kən təhl-ipən min slef min neen kotuwin olat, ilat tərət taprəkis-in itəm əpən min. Kən netəm koatol wək e nasumən kotol tərət kəm ilat e nolən ahmen min əm itəm kəmotol kəm netəm əpən. ³⁷ Namnun ağın, təhl-ipən nətın iərman tuwin olat, kən mən məmə, ‘İlat okotəkəike motisıai-in nətik.’

³⁸ “Məto nian netəm koatol wək e nasumən kəmotəplan nətin, kən kotən-ipən kəm ilat mın məmə, ‘Inu nəti etəm-iasol itəm otərəməre e nasumən nian rəhan tata otimis. Pəs kotuwın motohamnu mın, kən motərəməre e nasumən rəhan.’ ³⁹ Kən kəmotaskəlīm motatipin-iarəp e nasumən, kən motohamnu.”

⁴⁰ Kən nian İesu təmol namnun nimaa nəghatən, kən təmən məmə, “?Tol nulan, nian etəm-iasol rəha nasumən otuwa, kən otol naka kəm netəmim itəm təmegəhan-in nasumən kəm ilat?”

⁴¹ Kən kəmotən-ipən məmə, “Otərək-rəkin agin-əh netəm rat mın əh, motohamnu ilat. Kən uarisig, təpanegəhan-in rəhan nasumən əh tuwın e nelmi netəm pisin neen, kən e nian ətuatip itəm krep tatəmarəg, ilat okotos-ipən noan məsin rəhan.”

⁴² Kən İesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “?Nəmotafin Naoa Rəha Uhgın u, o kəp? Tatən məmə, ‘Kəpiel u itəm netəm rəha niləkinən nimə kəsotolkeikeən motapəs, in tınuwa kəpiel keike o nolən nimə.

İərəməre təmol nat u, kən in nat təwir agin e niğanəmtitat.’

⁴³ Tol nəhlan, iatən kəm itəmat məmə nərəməreən rəha Uhgın okoh-rəkis otəmat, kən kos-ipən kəm netəmim mın u itəm okotol noalat. ⁴⁴ Okəmə suah kit otisi-pər e kəpiel u, kəpiel otətərəh-ətərəh, məto okəmə kəpiel otisi-pər lan, otəpələh-ərən in.”[‡]

⁴⁵ Nian pris asol mın ne Farisi mın kəmotəto nimaa nəghatən itəm İesu təmuəh, kən kinotitun məmə tatəghat-in ilat. ⁴⁶ Kən kinotegəs-in suatip kit məmə okotiləs İesu lan kan e kalapus, məto koatəgin nimanin netəmim, məto-inu netəmim koatən məmə in ien kit.

22

Nimaa nəghatən e nagwənən asol rəha marit

¹ Kən İesu təmuəh nimaa nəghatən kit mın kəm ilat məmə, ² “Nərəməreən rəha Uhgın in tahmen e kig kit itəm təmol əpen-əpenə e nagwənən asol o marit rəha nətin. ³ Kən mahl-ipən rəhan iolwək mın məmə okotuwın o netəmim mın u itəm təmahl-ipən rəkis nəghatən olat məmə okotuwa o nagwənən rəha marit. Məto kotən məmə kol kəsotuwamən.

⁴ “Kən tahl-ipən rəhan iolwək neen mın, mən-ipən kəm ilat məmə, ‘Otuwın motən-ipən kəm netəm mın u itəm emahl-ipən rəkis nəghatən olat məmə, enol əpen-əpenə rəkis e rəhak nagwənən. Rəhak kau mın ne nəti kau mın rəhak itəm kotəhg-əhg wir, emoh rəkis ilat, kən natimnat rafin tınahmen. Otuwa e nagwənən rəha marit.’

⁵ “Məto kəsotətəlig-inən iolwək mın, kən motagım mın, kit tatuwın e rəhan nasumən, kit tatuwın e rəhan stoa. ⁶ Kən neen kotaskəlīm iolwək mın rəhan, motol tərət kəm ilat, kən motohamnu ilat. ⁷ Kən kig, neməha təmol pık. Kən tahl-ipən rəhan mopael mın kotuwın, kən motohamnu netəmim mın u itəm kəmotohamnu rəhan iolwək mın, kən motasiepən e rəhalat taon asol.

⁸ “Kən mən-ipən kəm rəhan iolwək mın məmə, ‘Kinol əpen-əpenə rəkis e nagwənən rəha marit, məto netəm mın u itəm emahl-ipən rəkis nəghatən olat, nolən rəhalat təsahmenən məmə okotuwa. ⁹ Tol nəhlan, otuwın əpəh e suatip asol mın kən motən-ipən kəm netəmim əpnarın rafin itəm nakoatəplan məmə okotuwa e nagwənən rəha marit.’

¹⁰ Kən iolwək mın kəmotuwın əpəh e suatip asol mın, kəmotuəfimin netəmim rafin itəm kəmotəplan ilat, netəmim itəm kotəwir ne netəm itəm kotərat, kən ikin kətagwən ikin təmərioah e netəmim.

¹¹ “Məto nian kig təmuwa məplan netəmim, təməplan etəmim kit əh-ikin itəm təsuwınən e natimnat rəha marit. ¹² Kən kig təmən-ipən məmə, ‘?İo kit, nəmahro? ?Nəmuwa imə məto nəməsuwınən e natimnat rəha marit?’ Kən suah u tınəruru nuhalpınən nəghatən rəhan.

21:38: Mat 27:18   21:39: Hip 13:12   21:42: Sam 118:22-23; Rom 9:33; 1 Pita 2:6-8   ‡ 21:44: E kopi oas mın neen rəha Niutesteman itəm kəməte e nəghatən Kris aupən, nəghatən rəha ves 44 u tikə.
22:6: Mat 21:35

¹³ “Kæn kig tæmæn-ipæn kæm ræhan min netæmim mæmæ, ‘Okotælis ætain nelmin ne nelkin, kæn motæraikin-iaræp æpæh e naluginæn itæm ikin kætæk ikin, kæn katægætæn næluitæm ikin.’ ”

¹⁴ Kæn Iesu tæmatækæike mæn mæmæ, “Tol næhlan mæto-inu netæmim tepæt, kætahl-ipæn næghatæn olat, mæto noan mæsin æm itæm katitæpun ilat.”

Takis ræha Kig Sisa

(Mak 12:13-17; Luk 20:20-26)

¹⁵ Kæn Farisi min kæmotiet motuwîn motol noa eko-eko min mæmæ otiuw-pæn Iesu o nænæn næghatæn kit itæm tæsætuation. ¹⁶ Kæn kotahl-ipæn ræhalat netæmim kotuwîn o Iesu ilat netæmim ræha pati ræha Herot. Kæn motæn-ipæn mæmæ, “Iægætun. Ekotitun mæmæ ik etæm ætuatip, kæn matægætun ætuatip pahrien suatip ræha Uhgîn. Næsolæn mæmæ nætæligæn ræha netæmim okotiuw rækis ræham nætæligæn, mæto-inu natol tahmen-ahmen æm kæn netæmim rafin, okæmæ in etæm-iasol o etæm ærnapîn æm. ¹⁷ Kæn æn-tu kæn itimat ræham nætæligæn e nat u. ?Tætuation mæmæ okætou-pæn takis kæn Kig Sisa, o kæp?”

¹⁸ Mæto Iesu tinitun ræhalat nætæligæn rat min, kæn tæmæn-ipæn kæn ilat mæmæ, “! Ræhatæmat nænæn tæwir, mæto nikitæmat tamkimik! ?Tahro nakotalkut mæmæ nækotol noa eko-eko ron io? ¹⁹ Otægætun-tu mæni itæm katætou takis lan.” Kæn kotos mæni* motuwa kæn in, ²⁰ kæn tæmæn-ipæn kæn ilat mæmæ, “?Narmi pah u, kæn nærgi pah u e mæni u?”

²¹ Kæn kotæn-ipæn mæmæ, “Kig Sisa.”

Kæn Iesu tæmæn-ipæn kæn ilat mæmæ, “Naka u ræha Kig Sisa, otos-ipæn kæn Kig Sisa. Kæn naka u ræha Uhgîn, otos-ipæn kæn Uhgîn.”

²² Nian kæmotæto næghatæn æh, narmilat tæmiwig. Kæn kæmotapæs Iesu motagim.

Nian Uhgîn otosmegæh netæmim e nimisæn

(Mak 12:18-27; Luk 20:27-40)

²³ E nian æh inæh, Satusi min kæmotuwa o Iesu. Ilat koatæn mæmæ netæmim okæsotæmegæh minæn e nimisæn. Kæn kotæn-ipæn kæn Iesu mæmæ, ²⁴ “Iægætun. Moses tæmæn kæn itimat mæmæ, okæmæ etæmim otimis kæn mæsilæsæn nætin kit, kæn pian otækæike mit næutahlimis æh mæmæ otilæs suakæku o niuw-pæran nærig ræha pian itæm tæmimis.

²⁵ “Kæn ikin æh imatimat ikin, netæm ilat pialat min ilat sepîn. Itæm tæmaupæn maiir tæmol marit, kæn mimis, mæsilæsæn nætin kit, kæn pian itæm tatol kæiu lan tit næutahlimis. ²⁶ Kæn in min tæmimis mæsilæsæn nætin kit, kæn itæm tatol kisil lan ne ilat rafin muwîn mætoarus-pæn itæm tatol sepîn, kæmotol nat kitiæh æm. ²⁷ Kæn æmun, næutahlimis timis. ²⁸ ?Tol næhlan, æn-tu kæn itimat mæmæ, e nian itæm Uhgîn otosmegæh netæmim lan e nimisæn, pætan æh in ræha pah, mæto-inu ilat rafin æh sepîn kæmotol marit e pætan æh?”

²⁹ Kæn Iesu tæmæn-ipæn kæn ilat mæmæ, “Itæmat næmotæn-aræpæn e ræhatæmat næghatæn mæto-inu næsotitunæn Naoa Ræha Uhgîn ne næsanænæn ræhan. ³⁰ Nian Uhgîn otosmegæh netæmim e nimisæn, kæn netæmim okæsætolæn marit, okotahmen e nagelo min æpæh e nego e neai. ³¹ ?Næmotafin o kæp, Naoa Ræha Uhgîn itæm tatægætun-in nian Uhgîn otosmegæh netæmim e nimisæn? Tatæn mæmæ, ³² ‘Io Uhgîn ræha Epraham, io Uhgîn ræha Aisak, kæn io Uhgîn ræha Jekop.’ In sænæmæ Uhgîn ræha netæm kæmotimis, mæto in Uhgîn ræha netæmim itæm koatæmegæh, tahmen-pæn min e tæs milæhal.”

³³ Nian nimanin netæmim kæmotæto næghatæn æh, narmilat tæmiwig e nægætunæn ræhan.

Lou itæm in ilis pik

(Mak 12:28-34)

³⁴ Nian Farisi min kæmotæto mæmæ Iesu tæmoh-iæhau Satusi min e ræhan næghatæn, kæn Farisi min kæmotuwa kitiæh. ³⁵ Kæn kit itæm titun pik Lou, tæmæn-ipæn næghatæn kit kæn

22:13: Mat 8:12; 25:30; Luk 13:28   22:15: Mak 3:6   * 22:19: Mæni itæm kæmotos motuwa in koen mæni kit, nærgin u ‘tenarius,’ itæm tahmen e wan-taosan watu.   22:21: Rom 13:7   22:32: Wæk 23:8   22:24: Dut 25:5   22:32: Eks 3:6

Iesu mämә Iesu otән nәghatән kit tәsәtuatipән, mämә, ³⁶ “?Lou pәhruән rәha Uhgин u in ilis pik?”

³⁷ Kән Iesu tәмән-ipән mämә, “Nakәkәike molkeike Iәрәmәrә Uhgин rәham e nikum rafin, ne nәmegәhән rafin rәham, ne nәtәligән rafin rәham. ³⁸ Inu in Lou itәм tәtaupән kән in ilis pik. ³⁹ Kән Lou itәм tatol kәiu lan, in iuәhkir tahmen әm, mämә, ‘Nakәkәike molkeike ik kit tahmen әm mämә nakolkeike atip ik.’ ⁴⁰ Kән Lou mil u kәiu, ilau nәukәti Lou rafin, ne naoa rәha ien min rafin aupән.”

Kristo in nәti pah

(Mak 12:35-37; Luk 20:41-44)

⁴¹ Kән e nian Farisi min kotuәfimин ilat min, kән Iesu tәмән-ipән mämә, ⁴² “?Nikitәmat tәht mämә naka, e Kristo itәм Uhgин tәмән mämә otahl-ipa? ?In tatisi-pән e noanol rәha pah?”

Kән ilat kotән-ipән mämә, “In noanol rәha Tefit.”

⁴³ Kән Iesu tәмән-ipән mämә, “Mәto tahro e Tefit, itәм tatәghat e narmin rәha Uhgин, tәtaun-in Kristo mämә ‘Iәрәmәrә.’ Mәto-inu tatән mämә,

⁴⁴ ‘Iәрәmәrә tәмән kәм rәhak Iәрәmәrә mämә, “әpәlәh e nikalik e nelmәk matip, ikin rәha nәsanәнән ne nisaiiән, mәtoarus ekilәs-iәhau rәham tikimir min lәhau e nelkәм.”’

⁴⁵ ?Kән okәмә Tefit tәtaun-in Kristo mämә ‘rәhak Iәрәmәrә,’ kән otahro mämә Kristo in mipi Tefit rat?” ⁴⁶ Kән etәmim kit tәsuhәlpinән nәghatән rәha Iesu. Kән e nian әh matuwin, kәmotәgin o nәtapәh-inән nәghatән kit min tol min-nәhlan.

23

Nahmәән asol sepin

itәм otatuwa

(Mak 12:38-40;

Luk 11:37-54; 20:45-47)

¹ Kән Iesu tәмән-ipән kәм nimanin netәmim ne rәhan min netәmim mämә, ² “Iәgәtun min rәha Lou ne Farisi min koatos nepәtән mämә okotән-iarәp Lou rәha Moses kәм itәmat. ³ Tol nәhlan, nәkotәkәike motәtәu-pән kән motol natimnat rafin itәм koatән kәм itәmat. Mәto nәsotolән nat naka itәм koatol, mәto-inu ilat kәsotolән nat naka itәм koatән-iarәp. ⁴ Koatәkәike o netәmim mämә okotәtәu-pән lou әskasik min itәм kotahmen e katipa әfigәm, mәto okol kәsotos-ipәнән noanelmilat mämә okasitu elat.

⁵ “Natimnat rafin itәм ilat koatol, koatol әm mämә netәmim okotәplan. Nәkotitun paos itәм netәmim kәmotәii-pән nәghatән rәha Naoa Rәha Uhgин ikin, kәnu motәlis rәhalat-kapә ne nelmilat lan.* Mәto rәha iәgәtun min rәha Lou ne Farisi min, rәhalat paos in iahgin taprәkis. Kән nәkotitun nol әlkәlәh min itәм koatәkul-pән e nipәgnәmti kot min, itәм tatәgәtun mämә etәmim in tәskasik o nәtәu-pәнән Lou. Mәto rәha iәgәtun min rәha Lou ne Farisi min, rәhalat nol kaifәmәh pik. ⁶ Kән e lafet min, ilat kotalkeike ikin rәha nisaiiән, kән әpәh e nimә rәha nuәfimинән, ilat kotalkeike mämә okotәpәlәh ima netәm-iasol min ikin. ⁷ Kән e ikin katol maket ikin, ilat kotalkeike mämә netәmim kotән tәwir kәм ilat, kән motaun-in ilat mämә ‘Rapai’ u nipәtin tәmә ‘etәм in ilis.’†

22:37: Dut 6:5   22:39: Lev 19:18; Mat 7:12   22:40: Rom 13:10; Kal 5:14   22:42: Jon 7:42   22:44: Sam 110:1; Mat 26:64   23:3: Mal 2:7-8   * 23:5: paos - inu bokis әkәku kit kәmol e nuwigi kau. Kәmotәte rәkis әlkәlәh nәghatән rәha Naoa Rәha Uhgин motәii-pән lan (Eks 13:1-10,11-16; Dut 6:4-9; 11:13-21). Netәmim kәmotol nәhlan mәto-inu kәmotolkeike mämә otol nәghatән itәм tәtatig e Dut 6:8 ne 11:18. Kән nәman rafin rәha noanol rәha Isrel itәм kinotos rәkis nup tatin, ilat okotuwin e paos min әh nian tәpәt, kән nian rafin e nian rәha nәfakән. Katәlis e nipinәgin ne nelmin mol e nol kәmol e nuwigi kau. E nәghatән Inglis, katән paos min әh, “phylacteries.” 23:5: Eks 13:9; Nam 15:38-39; Dut 6:8; Mat 6:1   † 23:7: Okәмә iәgәtun rәha Lou tәmaliwәk matuwa iuәhkir ron ik, nakәtul e nisaiiән, kән nakatән tәwir kәм in, maun-in in mämә, “etәм-iasol,” o “Tata,” o “Rapai.” Kән noanol rәha Isrel kәtaun-in rәhalat iәgәtun asol min itәм ilat ilis pik mämә “Rapai,” u nipәtin tәmә “etәм in ilis” o “etәм tatәmik netәmim.”

⁸ Mæto sotolæn mæmæ netæmim okotaun-in itæmat mæmæ 'Rapai, u etæm in ilis,' mæto-inu ræhatæmat Etæm-iasol kitiæh æm, kæn itæmat piatæmat min. ⁹ Kæn sotaun-inæn suah kit u e nætueintæn mæmæ, 'Tata, etæm katisiai-in,' mæto-inu Tata ræhatæmat kitiæh æm æpæh ilis e nego e neai. ¹⁰ Kæn sotolæn mæmæ netæmim okotaun-in itæmat mæmæ, 'Iægætun,' mæto-inu ræhatæmat Iægætun kitiæh æm, Kristo itæm Uhgîn tæmæn mæmæ otahl-ipa. ¹¹ Etæm u in ilis etæmat, in iolwæk ræhatæmat. ¹² Tol næhlan mæto-inu, etæmim itæm otos-ipær atip in, Uhgîn otîlæs-iæhau, kæn etæmim itæm otos-iæhau atip in, Uhgîn otîlæs-ipær.

¹³ "I Kæsi, nahmææn asol otuwa otæmat iægætun min ræha Lou, ne Farisi min! !Ræhatæmat nænæn tæwir, mæto nikitæmat tamkimik! Nakotahtosig-in o netæmim suatip o nuwinæn matig ahgîn næræmæwæn ræha Uhgîn, mæto itæmat næsotuwînæn, kæn næsotegæhan-inæn mæmæ netæmim okotuwîn ikin, nat ærnapin ilat kotalkeike mæmæ okotuwîn. †

¹⁵ "I Kæsi, nahmææn asol otuwa otæmat iægætun min ræha Lou, ne Farisi min! !Ræhatæmat nænæn tæwir, mæto nikitæmat tamkimik! Nikitæmat tagien æm mæmæ nakotuwîn isæu e nego, o e naliwækæn æm o nuwinæn e næptæn pisin pisin min mæmæ nakotiuw-pa etæmim kitiæh æm e næfakæn ræhatæmat. Mæto nian suah kit tatos nolæn min æh ræhatæmat, kæn tatuwa etæm rat taprækis-in itæmat, kæn næmotol mæmæ in otækæike mos nalpinæn ræha nigæm asol taprækis-in itæmat.

¹⁶ "I Kæsi, nahmææn asol otuwa otæmat itæm noatit netæmim mæto niganæmtitæmat tæpis! Itæmat nakoatæn mæmæ, 'Okæmæ suah kit tatos noanawil o Nimæ Ræha Uhgîn mæmæ otol ræhan næghatæn tatætul-iækis, okæmæ tæsolæn, mæto in nat ærnapin æm. Mæto okæmæ suah kit tatos noanawil o iaen u kol tatipit-ipit ræha Nimæ Ræha Uhgîn, kæn in otækæike mol næwian itæm tæmos noanawil ron.' ¹⁷ !Itæmat netæm nakotalmæl, niganæmtitæmat tæpis! ?Naka u in ilis, iaen u kol tatipit-ipit, o Nimæ Ræha Uhgîn itæm tatol kol tasim? ¹⁸ Nakotæn min mæmæ, 'Okæmæ suah kit tatos noanawil o olta, in nat ærnapin æm. Mæto okæmæ suah kit tatos noanawil e sakrifais itæm tatæpælæh lan, kæn in otækæike mol næwian itæm tæmos noanawil ron.' ¹⁹ !Itæmat netæm niganæmtitæmat tæpis! ?Naka u in ilis, sakrifais o olta itæm tatol sakrifais tasim? ²⁰ Tol næhlan, etæm tatos noanawil e olta, pahrien, tatos noanawil e olta ne natimnat rafin itæm tatæpælæh lan. ²¹ Kæn etæm tatos noanawil e Nimæ Ræha Uhgîn, pahrien tatos noanawil e Nimæ Ræha Uhgîn ne Suah u tætatig ikin. ²² Kæn etæm tatos noanawil e nego e neai, pahrien tatos noanawil o jea ræha kig u in ræha Uhgîn, kæn tatos noanawil o Suah u tatæpælæh-pær lan.

²³ "I Kæsi, nahmææn asol otuwa otæmat iægætun min ræha Lou, ne Farisi min! !Ræhatæmat nænæn tæwir, mæto nikitæmat tamkimik! Nækoatætæu-pæn lou ælkælæh min moatos-ipæn tait ræha ræhatæmat nimali nig næmiæwilat tatæpien u katos-ipæn e nagwænæn, katæn mæmæ min, ne til, ne kumin. Mæto nakotapæs nat asol e Lou, inu etæm tatol tætuatip kæn mahmen-ahmen æm kæm netæmim, kæn mætasækitun netæmim, kæn tatol nian rafin nat naka itæm tæike matol. Tæwir nækoatol lou ælkælæh min, mæto nækotækæike moatol lou asol min, mæto kær, næsotolæn. ²⁴ !Itæmat noatit netæmim mæto niganæmtitæmat tæpis! !Itæmat netæmim noategæs-in miminao e ræhatæmat kap mæmæ ko næsotærgææn, mæto nækotæрге nat megæh asol u kamel!

²⁵ "I Kæsi, nahmææn asol otuwa otæmat iægætun min ræha Lou, ne Farisi min! !Ræhatæmat nænæn tæwir, mæto nikitæmat tamkimik! Nakotafæl ihluæ e kap ne plet, mæto æpæh imæ tamkimik, kotærioah e nagwænæn ne nænimæn itæm næmotaklæh-in, o natimnat itæm næmotos mæto-inu itæmat iaumis min kæn nian rafin nækoatol æm natimnat rat min itæm tætatig e ræhatæmat nætæligæn. ²⁶ !Itæmat Farisi min, niganæmtitæmat tæpis! Otaupæn kafæl æpæh imæ e kap ne plet, kæn ihluæ min in tæwir tæsamkimikæn.

23:11: Mat 20:26; Mak 9:35; Luk 22:26   23:12: Job 22:29; Prov 29:23; Luk 14:11; 18:14   † 23:13: E kopi oas min neen ræha Niutesteman itæm kæmæte e næghatæn Kris aupæn, næghatæn ræha ves 14 u tikæ. Tatæn mæmæ, "Kæsi, nahmææn asol otuwa otæmat iægætun min ræha Lou, ne Farisi min. !Ræhatæmat nænæn tæwir, mæto nikitæmat tamkimik! Nakotaklæh-in natimnat ræha næutahlimis min, mæto nian kitiæh æm, nækotol næfakæn æfæmæh min mæmæ netæmim okotisiai-in itæmat. E nolæn æh, ræhatæmat nalpinæn otæskasik tæhmin min."   23:16: Mat 15:14   23:22: Aes 66:1; Mat 5:34   23:23: Lev 27:30; Maeka 6:8   23:25: Mak 7:4

²⁷ “!Kəsi, nahmæn asol otuwa otəmat iəgətun min rəha Lou, ne Farisi min! !Rəhatəmat nənən təwir, məto nikitəmat tamkimik! Nəkotahmen e suwit rəha netəm kəmotimis itəm kəmuəh e pen ruən. Ihlua, netənim kotəplan məmə təwir, məto əpəh imə tərīoah e nīkilkīli netəm kəmotimis, ne natimnat rafin itəm tamkimik. ²⁸ E nolən ahmen min əm, ihlua, e nolən rəhatəmat, netənim kotəplan məmə itəmat nəkotətuatip. Məto imə, e nikitəmat, nakotərīoah e nəghatən nakotən məsotolən, ne nolən rat aɡin min.

²⁹ “!Kəsi, nahmæn asol otuwa otəmat iəgətun min rəha Lou, ne Farisi min! !Rəhatəmat nənən təwir, məto nikitəmat tamkimik! Nakotiləkin nimə e kəpiel rəha suwit rəha ien min aupən ne netəm kotətuatip, kən moatol nəhliḡ e kəpiel kən moatol malə-malə lan. ³⁰ Kən nakotən-ipən məmə, ‘Okəmə itimat emotatig e nian min rəha tipitəmin, okol itimat eməsotasituən elat motohamnu ien min.’ ³¹ E nəghatən əh, nakoatən-iarəp məmə itəmat noanol ətuatip min rəha tipitəmat min aupən itəm kəmotohamnu ien min əh, kən nakotahmen-ahmen əm elat. ³² Kən təwir əm, itəmat otəkəike motol namnun wək itəm tipitəmat min kəmotətuoun.

³³ “!Itəmat sinek min, ne neti sinek min! ?Nikitəmat tatəht məmə okol nakotəɡim e nalpinən e niɡəm asol? !Kəp! ³⁴ Tol nəhlan, ekahl-ipinə ien min, ne netəm kotenatig, ne iəgətun min. Neen, itəmat onəkotohamnu ilat motətu-pər elat e niɡ kəluau, neen onəkotalis motoh ilat əpəh e nimə rəha nuəfiminən rəhatəmat, kən neen nakotitəp ilat kotiet e taon kit motiet motuwīn e kit. ³⁵ Kən tol nəhlan, itəmat onəkotos nalpinən rəha netənim itəm kəmotohamnu netənim rafin itəm kotətuatip, itəm tətəuoun e Epel itəm in tətətuatip, muwīn mətoarus-pən Sekarəea, nəti Perekia, itəm tipitəmat min kəmotohamnu e Nimə Rəha Uhgīn iluɡin e olta ne nimə. ³⁶ Iatən pahrien kəm itəmat məmə, nalpinən rafin u otuwa o netəm rəha Isrel itəm kotatig roiu.

³⁷ “!Awe, netəm Jerusalem, netəm Jerusalem! Itəmat nakotohamnu ien min rəha Uhgīn, kən netənim itəm Uhgīn təmahli-ipa kəm itəmat, nəkotahtimnu ilat e kəpiel apin, inəh netəm u rəha Uhgīn itəm koatos nəghatən rəhan. Nian tepət iatəɡ-əfəməh-in nelmək məmə iatəmīk-əfimin wīr itəmat matos wīr itəmat, tahmen-pən e mənīɡ itəm tatu nenətīn min e nīkwīn, məto itəmat nikitəmat təsəɡienən ron kən motapəs io. ³⁸ Otəplan-tu. Uhgīn tinapəs itəmat, rəhatəmat nimə nəratən otoh, kən nat otikə ikin. ³⁹ Kən ekən kəm itəmat məmə, nat əh in nīpahrienən məto-inu onəsotəplan minən io mətoarus nakotən məmə, ‘!Iərəməərə Uhgīn tətətig ilau suah u itəm tatuwa e nərgin!’ ”

24

Nəmtətīn min rəha
namnun nian

(*Mak 13:1-37; Luk 21:5-36*)

¹ Iesu təmīet e Nimə Rəha Uhgīn maliwək matuwīn, kən rəhan min netənim kotuwa motən-ipən kəm in məmə otəplan-tu nimə min u əpəh e Nimə Rəha Uhgīn. ² Kən Iesu təmən-ipən məmə, “Əwəh, otəplan-tu nimə min əh. Nīpahrienən iatən kəm itəmat məmə nimə min əh netənim okotəhap-əhap kəpiel min elat. Okol kəpiel kit təsəməhlin e nəmeen.”

³ Kən uarisig lan, Iesu təmaliwək ilat rəhan netənim motuwīn əpəh e Nitot Rəha Niɡ U Olif kən matəpələh. Kən rəhan netənim kotuwa pişin əm ron motən-ipən məmə, “? Otən-tu məmə natimnat min u okotuwa e nian naka, kən nəmtətīn naka otol-arəp məmə rəham nuwamən ne namnun nian tinuwa iuəhkīr?”

⁴ Kən Iesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “Oatehm wīr itəmat məmə etənim kit otəseiuə-in itəmat, ⁵ məto-inu netənim tepət okotuwa motos nərgək moatən məmə, ‘Io Kristo itəm Uhgīn təmən məmə otahl-ipa,’ kən okoteiuə-in netənim tepət. ⁶ Onəkotəto namnusən rəha nəluəɡinən min, kən onəkotəto nəghatən əpnəpin min məmə netənim

23:27: Wək 23:3   23:28: Luk 16:15   23:31: Wək 7:52   23:33: Mat 3:7; 12:34; Luk 3:7   23:35: Jen 4:8; Hip 11:4   23:35: Sek 1:1   23:35: 2 Kron 24:21   23:38: 1 King 9:7-8; Jer 22:5   23:39: Sam 118:26; Luk 13:34-35   24:2: Luk 19:44   24:5: Mat 24:23-24; 1 Jon 2:18

koateluagin. Məto nakoatehm wir itəmat məmə nəsoətəginən. Natimnat min əh otəkəike motuwa motol nıpahrienən lan, məto namnun nian otəpanuwa. ⁷ Noanol min okotoh noanol min, kən kantri min okotoh kantri min. Nəumis otan, kən namig otəloal ikin min tepət. ⁸ Natimnat min əh, nətuounən əm rəha nəratən, tahmen e pətan itəm tinətuoun matəto nahməən o neməkən.

⁹ “E nian min əh, netəmim okotegəhan-in-pən itəmat məmə okol nəratən kəm itəmat, kən kohamnu itəmat, kən netəmim rəha noanol min rafin okotetəhau itəmat məto-inu o nərgək. ¹⁰ Kən e nian min əh, netəmim tepət okotapəs rəhalat nahatətəən, kən okotegəhan-in-pən ilat min e nelmi tikimir min rəhalat, kən motetəhau ilat min, ¹¹ kən ien eiueiuə min okotuwa moteiuə-in netəmim tepət. ¹² Məto-inu nəratən tinatəpət, iuəhkir netəmim rafin rəhalat nolkeikəən o Uhgın otikə, ¹³ məto etəmim itəm otətul əskasik mətoarus namnun nian, kən Uhgın otosmegəh in. ¹⁴ Kən namnusən təwir əh rəha nərəmərəən rəha Uhgın, okən-iarəp ikin min rafin e nətueintən, məmə suatip əh-ikin rəha kantri min rafin o nətəlig-inən, kən namnun nian otuwa.

¹⁵ “Ien u Taniel təməghat-in nat kit katən məmə, ‘nat itəm Uhgın tatetəhau, kən matol Nimə Rəha Uhgın tamkimik’ (nian nakotafin, otətəlig-in nıpətin). Tol nəhlan, nian nat tərət əh tatətul e Nimə Rəha Uhgın, ¹⁶ kən itəmat itəm nəkotatig Jutia, nakotiet motagim motuwın motəhluaig e nitot min. ¹⁷ Okəmə etəmim tətameg ihluə e rəhan nimə, okol təsuwinən imə mos min rəhan natimnat. ¹⁸ Okəmə etəmim əpəh e nasumən rəhan, okol təsitəlig-pənən latuənu mos rəhan kot. ¹⁹ !Kən kəsi o nıpitan u itəm kotəpik-əpik, ne nıpitan itəm kotapınahin nisualkələh e nian əh, məto-inu ilat okotəto tərət pik agin! ²⁰ Təwir nakotəfak məmə onakəsotagimən e nəratən əh e nian rəha nətəpən, o e nian rəha Sapat, ²¹ məto-inu e nian əh, nəratən asol otuwa itəm etəmim təməsəplanən tol mihin nəhlan aupən mətoarus-pa u-roiu, kən okol nəratən asol kit tol nəhlan otəsuwa minən nian kit tahmen e in əh. ²² Kən okəmə Uhgın təsətətipən nian rəha nəratən əh, okol etəmim kit təməsəmegəhən. Məto Uhgın otətətip nian əh o rəhan min netəmim itəm təmitəpun rəkis ilat.

²³ “E nian əh, okəmə suah kit otən-ıpinə kəm itəmat məmə, ‘!Otəplan-tu, inu Kristo itəm Uhgın təmən məmə otəpanahl-ıpa!’ o ‘!In əpəh!’ sotənən nıpahrienən lan, ²⁴ məto-inu netəmim neen okotuwa motən məmə ilat Kristo, ne ien eiueiuə min okotuwa, kən ilat okotol nəmtətin asol min, ne nat pıspis min məmə okoteiuə-in netəmim, kən okotalkut məmə okoteiuə-in netəmim itəm Uhgın təmitəpun rəkis ilat, okəmə ilat kotitun nolən. ²⁵ Nıkitəmat otəkəike matəht wir nəghatən min u itəm emən rəkis kəm itəmat, uarisig natimnat min u okotuwa motol nıpahrienən lan.

²⁶ “Tol nəhlan, okəmə suah kit tən kəm itəmat məmə, ‘In əpəh, ikin taruən-aruən ikin,’ əsotuwınən. O suah kit tən məmə, ‘In ikin-u e nıpəg noa nimə,’ sotənən nıpahrienən lan, ²⁷ məto-inu nian Nəti Etəmim otitəlig-pa min, otuwa uəhai əm, kən netəmim rafin okotəplan, tahmen e nıpitan itəm təmıpit masıəgəpın rafin neai. ²⁸ Nian nat megəh kit təmımis, nəkotəplan kuəriə min kotuwa məmə okotun. E nolən ahmen min əm, nian nəkotəplan nəmtətin min əh, nəkotitun məmə otəsuwəhən ekuwa min.

²⁹ “Nian ətuatip nəratən əh otol namnun, kən
‘mitgar otəpıs agin,
kən məwig otəsəmilhən minən,
kən məhau min okotısas e neai,
kən Uhgın otəloal e nəsanənən min əpəh e neai.’*
³⁰ “E nian əh, nəmtətin rəha Nəti Etəmim otol-arəp e neai, kən noanol min rafin e nətueintən okotasək e nəginən. Kən okotəplan io, Nəti Etəmim ekuwa e nımal napuə e

24:9: Mat 10:22   24:11: Mat 24:5,24; 1 Jon 4:1   24:13: Mat 10:22   24:14: Mat 28:19   24:15: Dan 9:27; 11:31; 12:11   24:17: Luk 17:31   24:21: Dan 12:1   24:23: Mat 24:5   24:24: Dut 13:1-3; 2 Tes 2:8-9; Nol əpən 13:13-14   24:26: Luk 17:23-24   24:27: Mat 24:37-39   24:28: Luk 17:37   24:29: Aes 13:10; 34:4; Esik 32:7; Joel 2:10,31; 2 Pita 3:10; Nol əpən 6:12-13   * 24:29: Məta “nəsanənən min əpəh e neai” tatəpsen-pən narmin min, o kəm-naka natimnat tahmen-pən e mit ne məwig əpəh e neai.

neai e nēsanēnēn ne nepētēn əhag-əhag asol rəha Uhgīn itəm otasiə mitəlau lak. ³¹ Kən ekahl-ipən rəhak nagelo min kotiet nian okotəto təwi otasək əfəməh, kən ilat okotuwin ikin min rafin e nətueintēn, motos-irəkis rəhak netəmim itəm Uhgīn tēmitəpun rəkis ilat, kən kuəfimin ilat kitieh.

³² “Nikitəmat otəkəike matəht nig u fik.† Nian ətuatip itəm nelmin min kinotətuoun katəwiə, kən nimalin min kīnoatəget, itəmat nəkotitun mēmə nian əh inəh itəm nakotasum lan rəhatəmat. ³³ Kən e nolēn ahmen min əm, nian nəkotəplan nēmtətin min əh, onəkotitun mēmə otəsuwəhən ekuwa min roiu agin. ³⁴ Iatēn pahrien kəm itəmat mēmə netəmim itəm kotatig u-roiu, okol kəsotimis rafinēn mətəarus natimnat min əh okotuwa kol nīpahrienēn lan.‡ ³⁵ Neai ne nətueintēn okiakə, mətə nəghatēn min rəhak okol kəsotikəən.”

Etəmim tikə itəm titun nuwamən rəha Iesu Kristo

³⁶ Kən Iesu tēmatəkəike matēn mēmə, “Suah kit tēsītunēn nian o aua ətuatip rəha natimnat min əh. Nagelo min əpəh e neai kotəruru, kən io min Neti Etəmim ekəruru. Mətə Tata Uhgīn əm in titun nian ətuatip əh. ³⁷ E nian io Nəti Etəmim ekuwa lan, otahmen e nian rəha Noah aupən ikin itəm netəmim kəsotol əpen-əpenəən ron. ³⁸ E nian əh, itəm naruəh tēsaiuēn əh, netəmim koatəgwən, moatənim, moatol marit, inəh natimnat rafin kəmoatol e nəmegəhən rəhalat, mətəarus-pən Noah təmuwin imə e nīpəgnoa nego rəhan, ³⁹ kən ilat kinotəruru nat naka otuwa mətəarus-pa naruəh təmāiu mēmik ilat rafin. In əh otol təhmen əm e nian Nəti Etəmim otuwa. ⁴⁰ Etəmim kəiu e nasumən, kən okos kitieh, kapəs kitieh. ⁴¹ Pətən kəiu katuəpələh kitieh matioal nagwənən, kən okos kitieh, kapəs kitieh.

⁴² “Tol nəhlan, nəkotəkəike motaiir, mətə-inu nəkotəruru nian naka rəhatəmat Iərəmərə otuwa lan. ⁴³ Mətə nəkotəkəike motitun nat u. Okəmə etəm-iasol rəha nīmə titun nian ətuatip lapin itəm iakləh otuwa, kən in otəkəike mətaiir matehm wir nīmə mēmə iakləh otəsəhapən muwin imə. ⁴⁴ Kən itəmat min onəkotəkəike moatətul matip, mətə-inu Nəti Etəmim otuwa e aua əm itəm nikitəmat tēsəhtən.

⁴⁵ “Nikitəmat otəkəike matəht wir nolēn rəha iolwək itəm in tenatig kən tətəskəlim wir wək rəhan kən məsapəsən. Etəm-iasol təmələhəu mēmə iolwək əh otərəmərə e rəhan min rafin iolwək min mēmə in otos-ipən nagwənən kəm ilat e nian ətuatip. ⁴⁶ Kən okəmə etəm-iasol otuwa məplan etəm tətərəmərə e iolwək min rəhan, kən matol-wir rəhan wək, kən otos-ipən nətouən kit kəm suah əh. ⁴⁷ Iatēn-ipinə nīpahrienēn mēmə etəm-iasol əh otələhəu in tərəmərə e natimnat rafin rəhan. ⁴⁸ Mətə okəmə iolwək əh, in etəm rat, kən nīkin otəht mēmə, ‘Rəhak etəm-iasol təsuwamən nuwəh,’ ⁴⁹ kən mətəuoun matoh iolwək min neen, kən muwin magwən mənīm ilat netəm kotapis. ⁵⁰ Kən etəm-iasol rəha iolwək əh otuwa e nian ne aua itəm iolwək nīkin tēsəhtən mēmə rəhan etəm-iasol otuwa lan. ⁵¹ Etəm-iasol əh otol nalpinən asol kəm iolwək əh kən mərəkin-pən ikin rəha netəm rəhalat nənən təwir, mətə nīkilat tamkimik. Ikin əh, netəmim okotasək moatəgətain nəluilat.”

25

Nimaa nəghatən o nīpitan əlkələh ilat ten

¹ Kən Iesu tēmən-ipən kəm ilat mēmə, “E nian itəm rəhatəmat Iərəmərə otuwa min, nərəmərəən rəha Uhgīn otol nəhlan. Nīpitan əlkələh* ilat ten kəmotiet lapin mēmə okotuwin e marit kit, kən moatəsahgin etəm otol marit otuwa mos rəhan pətən muwin e rəhan nīmə, əpəh ikin katol lafet ikin. Ilat ten kəmos rəhalat lait. ² Faif kotalməl,

24:30: Dan 7:13; Sek 12:10; Nol əpən 1:7   24:31: 1 Kor 15:52; 1 Tes 4:16   † 24:32: Nig u fik təhmen e naip.   ‡ 24:34: Suatip kit min rəha nəuhlinən ves 34 tatən mēmə, “Iatēn pahrien kəm itəmat mēmə noanol u rəha Isrel otəsikəən mətəarus natimnat min əh okotuwa motol nīpahrienēn lan.”   24:34: Mat 16:28   24:35: Mat 5:18   24:36: Wək 1:7; 1 Tes 5:1-2   24:37: Jen 6:5-8   24:39: Jen 7:21-23; Luk 17:26,27   24:42: Mat 25:13   24:43: Luk 12:39-40; Nol əpən 16:15   24:47: Mat 25:21,23   24:51: Luk 12:42-46   * 25:1: Nīpitan əh, kəsotolən əh marit. Koatos nup tuente ne.   25:1: Luk 12:35; Nol əpən 19:7

kən faif kotenatig. ³ Nipitan min u ilat faif itəm kotalməl kəmos rəhalat lait min, məto kəsotosən karasin məsin min o niuw-pənən e lait. ⁴ Məto nipitan min u ilat faif itəm kotenatig kəmos rəhalat lait min, kən motos min karasin məsin o niuw-pənən e rəhalat lait. ⁵ Kən etəm otol marit təsuwa uəhaiən, kən napilən tinatos ilat koatiuw nəm, kən minotapil.

⁶ “Kən lapin agin, suah kit təmagət əfəmäh məmə, ‘Etənim itəm otol marit tatuwa u-roiu! !Otuwa motəplan!’

⁷ “Kən nipitan əlkələh u ilat ten kəmotair motuarin asol rəhalat lait min. ⁸ Kən nipitan itəm kotalməl kotən-ipən kəm nipitan itəm kotenatig məmə, ‘!Awi! Otos-ipa rəhatəmat məsin karasin məto-inu rəhatimat karasin e rəhatimat lait kinotamir, otəsuwəhən kotəpis.’

⁹ “Məto nipitan itəm kotenatig kotən-ipən kəm ilat məmə, ‘!Kəp! Karasin min u kəsotahmenən o kitat rafin. Məto otitəlig motuwın motos-nəmtin rəhatəmat neen karasin əpəh e stoa.’

¹⁰ “Məto nian nipitan itəm kotalməl kəmotaliwək motitəlig moatuwin o karasin, kən etəm itəm otol marit təmuwa. Kən nipitan əlkələh itəm koatətul matip, kəmotuwın ilat min e nagwənən rəha marit, kən motuwın imə. Kən kahtosig e toa.

¹¹ “Uarisig, nipitan əlkələh itəm kotalməl kəmotitəlig-pa motaun motəmə, ‘!Etəm-iasol, etəm-iasol! !Egəhan-in itəmat ekotinnə imə!’

¹² “Məto etəm otol marit təmən-ipən kəm ilat məmə, ‘!atən-ipinə pahrien məmə, io ekəruru itəmat.’ ”

¹³ Kən nian Iesu təmol namnun nimaa nəghatən, təmən-ipən kəm ilat məmə, “Tol nəhlan, itəmat nəkotəkəike motair, məto-inu nəkotəruru nian ne aua rəha rəhatəmat ləramərə otuwa lan.”

Nimaa nəghatən e iolwək e mənı kisil

¹⁴ Kən Iesu təmuəh nimaa nəghatən kit min məmə, “Ekən min məmə e nian itəm rəhatəmat ləramərə otuwa min, nəramərəən rəha Uhgın otol nəhlan. Etəm-iasol kit təmol əpen-əpenə məmə otaliwək muwin e nəptən pisin kit muwin isəu. Kən maun-in rəhan iolwək min kotuwa, kən tələhəu-pən e nelmilat rəhan mənı min məmə okotol nat kit lan. ¹⁵ Təmos-ipən tətəu-pən nitunən rəhalat məmə okotol wək lan. E etənim kitiah, təmos-ipən kətim faif kəmotər-motərioah e mənı, u mənı tepət pik agin. Kən kit min, təmos-ipən min kətim kəiu tahmen əm, u mənı tepət pik. Kən kit min, təmos-ipən kətim kitiah tahmen əm, u mənı tepət.† Kən etəm-iasol təmıet muwin e rəhan naliwəkən.

¹⁶ Kən iolwək itəm təmos kətim faif təmuwin uəhai əm mol bisnes lan, kən təmos min kətim faif min. ¹⁷ Kən tahmen-ahmen əm, iolwək itəm təmos kətim kəiu, təmuwin mol bisnes lan, kən mos min kətim kəiu min. ¹⁸ Məto iolwək itəm təmos kətim kitiah, in təmuwin mel noakimil məhluaigin-pən mənı rəha rəhan etəm-iasol ikin.

¹⁹ “Kən nup tepət tinuwa minuwın, kən etəm-iasol rəha iolwək min u tinitəlig-pa, kən maun-in rəhan iolwək min məmə otəplan-tu məmə ilat kəmotol naka e mənı min itəm təmos-ipən kəm ilat. ²⁰ Iolwək itəm təmos kətim faif, təmuwa matos kətim faif min itəm təmos, mətul e niganəmti etəm-iasol məmə, ‘Etəm-iasol. Aupən nəmələhəu-pən kətim faif e nelmək. Kən emol bisnes lan, kən mos min iahgoau kətim faif u.’

²¹ “Kən etəm-iasol təmən-ipən kəm in məmə, ‘Nəmol təwir, kən ik iolwək təwir itəm nataskəlim wir wək rəham kən məsapəsən. Nəmol təwir nəhlan e natimnat min əh noan məsin, kən ekələhəu ik nəkərəməmə e natimnat tepət. !Wa imə matig ahgin nagienən rəha etəm-iasol rəham!’

25:11: Luk 13:25-27   25:12: Mat 7:23   25:13: Mat 24:42   † 25:15: Nəghatən Kris ətuatip tatən məmə, təmos-ipən “talen” pisin pisin min kəm ilat, faif talen, ne tu talen, ne wan talen. Faif talen tahmen e tuente-faif-milian watu. Tu talen tahmen e ten-milian watu. Kən wan talen tahmen e faif-milian watu.   25:15: Rom 12:6   25:21: Mat 24:45-47; Luk 16:10

²² “Iolwək itəm təmos-ipən kətim kəiu kəm in, təmuwa mən-ipən məmə, ‘Etəm-iasol. Aupən nəmələhəu-pən kətim kəiu e nelmək. Kən emol bisnes lan, kən mos min iahgoau kətim kəiu u.’

²³ “Kən rəhan etəm-iasol təmən-ipən məmə, ‘Nəmol təwir, kən ik iolwək təwir itəm nataskəlim wir wək rəham kən məsapəsən. Nəmol təwir nəhlan e natimnat min əh noan məsin, kən ekələhəu ik nakərəməərə e natimnat tepət. !Wa imə, kuagien!’

²⁴ “Iolwək itəm kəmos-ipən kətim kitəh kəm in, təmuwa mən-ipən məmə, ‘Etəm-iasol. Ik etəm nakatəkəike pik o netəmim. Kən ik natos nagwənən e nasumən itəm nəməsasum-inən, kən matəhl noa nig e nig itəm nəməsəfəən. ²⁵ Kən eməgin ik, məmə okəmə emərəkin rəham mənə, kən onəkol nalpinən asol kəm io, kən emos rəham mənə muwin məhluaig-in e nisip. Ah, inu rəham mənə.’

²⁶ “Kən rəhan etəm-iasol təmən-ipən məmə, ‘!Ik iolwək rat, ik iəlpah! Ik nəkitun rəkis məmə iakatos nagwənən e nasumən itəm esasum-inən, kən matəhl noa nig e nig itəm eməsəfəən. ²⁷ ?Təhro nəsuwinən mələhəu-pən rəhak mənə e bank, u in nimə rəha nələhəuən mənə? Okəmə nəmol nəhlan, nian emətəlig-pa, ekuwin mos rəhak mənə, kən ekos mənə məsin min itəm bank otos-ipa.’ ²⁸ Kən etəm-iasol təmən-ipən kəm rəhan iolwək pisin məmə, ‘Os-irəkis mənə ron mos-ipən kəm iolwək u itəm təmos kətim faif, ²⁹ məto-inu etəmim u itəm tinos rəkis nat kit mol wək lan tuwa mepət, kən okos-ipən neen min, rəhan natimnat tepət. Məto etəmim itəm təsolwəkən rəhan tuwa mepət, okos-irəkis rafin natimnat ron. ³⁰ Kən iolwək u iəlpah itəm təruru nolən nat təwir kit, əra-kin-pən ihluə e napinəpən, ikin əh kətəsək ikin katəgətəin nəluitəm.’ ”

Sipsip min ne nənə min

³¹ Kən Iesu təmən-ipən məmə, “Nian Nəti Etəmim otuwa e nepətən əhag-əhag ne nəsanənən rəhan, ilat nagelo min rafin, in Kig, kən in otəpələh e rəhan jea rəha Kig matərəməərə e nəsanənən ne nepətən əhag-əhag rəhan. ³² Netəmim rafin e noanol min rafin e nətueintən, okotuəfimin ilat min e niganəmtin, kən in otoor netəmim tahmen e etəmim itəm tatehm sipsip min tator sipsip min ne nənə min. ³³ In otoor sipsip min kotuwa kan e nelmin matip, kən nənə min okotuwin e nelmin mol.

³⁴ “Kən Kig otən-ipən kəm netəm min un e nelmin matip məmə, ‘Otuwa, itəmat u itəm Uhgın təməwte-in rəkis rəhan nəwirən kəm itəmat. Otuwa motos nat naka u itəm Uhgın təmələhəu pisin rəhatəmat. Otuwa motatig əhgın nərəməərəən rəhan itəm təmol əpen-əpenə lan aupən təpanol nətueintən. ³⁵ Otuwa motos, məto-inu nian nəumis təmus io, nəmotos-ipa nagwənən ekun; kən emətoaoa, nəmotos-ipa nəhau ekənim; kən io iapispis, nəmotit io kotuwin e rəhatəmat latuənu; ³⁶ kən rəhak napən tikə, kən nəmotos-ipa napən kəm io; kən matimis, nəmotəhm wir io; kən emətətig e kalapus, nəmotuwa kuag-pənin io.’

³⁷ “Kən netəm kotətuətip okotən-ipən kəm in məmə, ‘?Iərəməərə, nian naka emotəplan ik nəumis təmus ik, kən emotəgwən ik; o nəmoaoa, kən emotos-ipinə nəhau məmə nakənim? ³⁸ ?Nian naka emotəplan ik iapispis, kən emotit ik motuwa latuənu; o rəham napən tikə, kən emotos-ipinə napən kəm ik? ³⁹ ?Nian naka emotəplan ik nakatimis, o nəmətatig e kalapus, kən emotimnə kuag-pənin ik?’

⁴⁰ “Kən Kig otən-ipən məmə, ‘Iatən-ipinə nipahrienən məmə nat naka itəm nəmotol kəm piak min u kit, nat ərnapin in ian-rat, məto nəmotol kəm io.’

⁴¹ “Kən in otən-ipən kəm netəm min u e nelmin mol məmə, ‘Otuwin isəu ron io. Uhgın tinələhəu rəkis rəhatəmat nalpinən. Otuwin e nigəm asol itəm tatuəp namnun tikə u Uhgın təmol rəha Setan ne nagelo min rəhan. ⁴² Otuwin isəu məto-inu nian nəumis təmus io, nəsotos-ipamən nagwənən kit məmə ekun; kən emətoaoa, nəsotos-ipamən nəhau məmə ekənim; ⁴³ kən io iapispis, nəsotaun-inən io məmə ekuwa latuənu; kən

rəhak napən tikə, nəsos-ıpamən napən kit rəhak; kən ematimis, mətətig e kalapus, nəsoluwamən kuag-pənin io.’

⁴⁴ “Kən ilat min okotən-ıpa məmə, ‘İərəmə! ?Nian naka itəm emotəplan ik nəumis təmus ik, o mətəoa, o ik iapıspis, o rəham napən tikə, o nəmatimis, o nəmətətig e kalapus kən eməsotimnə kuag-pənin ik?”

⁴⁵ “Kən in otən-ıpən kəm ilat məmə, ‘İatən-ıpınə pahrien kəm itəmat məmə, okəmə nəməsotasıtuen e piak min u kit, nat əpnəpin in ian-rat, mətə nəməsotolən kəm io.’

⁴⁶ “Kən ilat okotuwın motos nalpınən itəm namnun tikə. Mətə netəmim kotətuatıp okotos nəmegəhən lilin.”

26

*Nalpəkəuən o
nohamnuən İesu*

(Mak 14:1-2; Luk 21:1-2; Jon 11:45-53)

¹ Nian İesu təmöl namnun nəghatən min əh kəm rəhan netəmim, kən mən-ıpən kəm ilat məmə, ² “Nəkotıtun məmə lafet rəha Nuhagego-ınən* otuwa, nian kəiu əm əh-ikin. Kən io, Nəti Etəmim, okegəhan-in-pən io məmə okətu-pər e nig kəməluau.”

³ Kən pris asol min ne netəm-iasol rəha noanol rəha İsrəl kəmotuəfımın ilat min e nimə rəha pris asol ağin u nərgin u Kaeafas. ⁴ Kən moatəlpəkəu məmə okotaskəlim İesu e nolən eko-eko, kən motəhamnu in. ⁵ Mətə motən məmə, “Sənəmə e nian rəha lafet rəha Nuhagego-ınən, okol mətə netəmim kotəh ilat min.”

*Pətan kit təmau İesu
e nat pien-pien*

(Mak 14:3-9; Jon 12:1-8)

⁶ Nian İesu əpəh e Petani e nimə rəha suah əh, nərgin u Saimon u leprosi təmöl, ⁷ kən pətan kit təmuwa ron mos senta kit u nəmtin tiəkis, kəmiuw-pən e pətəl kəmöl e kəpiel itəm nəmtin tiəkis, katən məmə alapasta. Nian İesu tatəpələh e tepil mətəgwən, kən pətan u təmau rəhn-kapə e senta un.

⁸ Nian netəmim rəha İesu kəmotəplan nat əh, neməha təmöl ilat, motən məmə, “?Təhro katərekın nat u? ⁹ Senta u, kitun nol-salim-ınən, kən kos məni asol lan, kos-ıpən kəm ian-rat min.”

¹⁰ Mətə İesu tınıtun nəghatən itəm koatən, kən mən-ıpən kəm ilat məmə, “?Təhro noatən rat pətan u? In təmöl nat təwir ağin kəm io. ¹¹ İan-rat min nian rafin kotatig itəmat min ilat. Mətə io, okol esatigən kitat min itəmat nian rafin. ¹² Nian təməhtəg-pən e nıpətik, təmöl məmə otol əpen-əpenə o nıtənimən io. ¹³ İatən pahrien kəm itəmat məmə, ikin min rafin e nətueintən itəm okən-ıarəp namnusən təwir u, kən okəkəike kən-ıarəp min nat naka itəm pətan u təmöl, kən nıkilat otatəht min in.”

Pris asol min kəmotətou Jutas məmə otegəhan-in-pən İesu e nelmi rəhan tikimır min
(Mak 14:10-11; Luk 22:3-6)

¹⁴ Kən netəm tueləf u kit rəha İesu, nərgin u Jutas İskariot, təmuwın məplan pris asol min, ¹⁵ kən mən-ıpən məmə, “?Onəkotos-ıpa naka kəm io okəmə ekegəhan-in-pınə İesu kəm itəmat?” Kən kəmotafin məni ilat rafin tate itəm kəmöl e silfa. ¹⁶ Kən tətouon e nian əh, Jutas təmətegəs-in suatıp məmə otegəhan-in-pən İesu e nelmi rəhan tikimır min.

Namnun nagwənən

(Mak 14:12-25; Luk 22:7-23; Jon 13:21-30; 1 Kor 11:23-26)

¹⁷ Nian e nətuounən itəm rəha lafet rəha Pret U Is Tikə Lan, netəmim rəha İesu kəmotuwa motən-ıpən kəm in məmə, “?Nəkolkeike məmə itimat ekotol əpen-əpenə hiə rəham nagwənən rəha lafet rəha Nuhagego-ınən məmə nakəgwən ikin?”

25:46: Dan 12:2; Jon 5:29 * 26:2: lafet rəha Nuhagego-ınən in ‘Pasova’ e nəghatən Bislama.
26:2: Eks 12:1-27; Mat 20:18 26:7: Luk 7:37-38 26:11: Dut 15:11 26:15: Sek 11:12; Jon 11:57 26:17:
Eks 12:14-20

¹⁸ Kən Iesu təmən-ipən məmә, “Otuwın әpәh e taon, kən onәkotәplan suah kit itәм ekән kәм itәmat, kән nakotән-ipән kәм in mәмә, ‘Iәgәtun tatән mәмә: Nian itәм Uhgın tәmitәpun rәkis mәмә rәhak, tinuwa iuәhkir. Kән ekol lafet rәha Nuhagego-inән kitiaһ itimat rәhak netәmim min e rәham nimә.’ ” ¹⁹ Tol nәhlan rәhan netәmim kәmotol nat naka itәм Iesu tәмән mәмә okotol o nol әpen-әpenәән o nagwәнән rәha lafet rәha Nuhagego-inән.

²⁰ Nian tinәhnaipән, Iesu tatәpәlәh ilat rәhan netәmim tuelef әpәh e tepil. ²¹ Kән nian kәmotagwән, kән tәмән-ipән kәм ilat mәмә, “Iatән pahrien kәм itәmat mәмә itәmat kit otegәhan-in-pән io e nelmi tikimir min rәhak.”

²² Kән nikilat tinәrou, kән moatән-ipән kәм Iesu kitiaһ kitiaһ mәмә, “?Eh, Iәrәmәrә, pah u? ?Io?”

²³ Kән Iesu tәмән-ipән mәмә, “Etәmim itәм otegәhan-in-pән io e nelmi tikimir min rәhak, in rәhak kit itәм tatos nigın piret mos-ipән meer e plet kitiaһ әm itimlau min.†

²⁴ Io, Nәti Etәmim, iatuwın e suatip rәhak, tahmen-ahmen әm e nәghatән kәmәte lak. !Mәto kәsi, nahmәән asol o etәм u itәм otegәhan-in-pән Nәti Etәmim e nelmi rәhan tikimir min! Tәwir pik agın mәмә tәmәsaiir-әmән.”

²⁵ Kән Jutas u etәм otegәhan-in-pән Iesu e nelmi rәhan tikimir min tәмән-ipән mәмә, “Iәgәtun. ?Pah әh? ?Io?”

Mәto Iesu tәмән-ipән mәмә, “Әwәh, ik. Ik atip nәmән.”

²⁶ Nian kәmoatagwән, Iesu tәmos piret, mәfak ron, mәmkas, mos-ipән kәм rәhan netәmim, mән-ipән mәмә, “Otos motun, inu nipәtik.”

²⁷ Kән mos kap wain, mәfak ron, mos-ipән kәм rәhan netәmim, mән-ipән mәмә, “Otәnim, itәmat rafin. ²⁸ Inu nitak itәм tatol mәмә nәniәkisән rәha nasituән in tatәtul matәmegәh. Nitak u okәhtәg o netәmim tepәt mәмә otafәl rәkis rәhalat nolән rat min.

²⁹ Iatән pahrien kәм itәmat mәмә ekәsәnim minән wain u mәtoarus nian itәм ekәnim wain wi kitat min itәmat әpәh e nәrәmәrәән rәha Tata rәhak.”

³⁰ Nian kәmotan napuән әfak kit, motiet motuwın e Nitot Rәha Nig U Olif.

Iesu tәмән-iarәp mәмә

Pita otapәs in

(Mak 14:26-31; Luk 22:31-34;

Jon 13:36-38)

³¹ Kән Iesu tәмән-ipән kәм ilat mәмә, “O lapin әm u, nakotapәs rәhatәmat nahatәtәән lak o nat naka itәм okol lak. Naoa Rәha Uhgın itәм tәkәike mol nipahrienән, tәмән mәмә,

‘Io ekohamnu etәmim itәм tatehm sipsip min, kән sipsip min okotan kitiaһ kitiaһ.’

³² Mәto nian ekәmegәh min e nimisән, iakaupән muwın әpәh Kalili, kән itәmat nәpanotuarisig.”

³³ Kән Pita tәмән-ipән mәмә, “Mәtan, ilat rafin okotapәs rәhalat nahatәtәән lam, mәto io, kәp, esapәsән rәhak nahatәtәән lam nian kit ne.”

³⁴ Kән Iesu tәмән-ipән kәм Pita mәмә, “Iatән-ipinә pahrien kәм ik mәмә, lapin әm u, uarisig mәnig tәpanimnән, onakән mau kisil mәмә nәkәruru io.”

³⁵ Mәto Pita tән mәмә, “Nat әnnapin ekәkәike mimis kilau min ik, okol ekәsәnән mәмә ekәruru ik.” Kән rәhan rafin netәmim kotән min tahmen e Pita.

Iesu tәmәfak әpәh Ketsemani

(Mak 13:32-42; Luk 22:39-46)

³⁶ Kән Iesu ne rәhan netәmim kәmotuwın ikin kit katән mәмә Ketsemani, kән tәмән-ipән kәм ilat mәмә, “Oatәpәlәh ikin-u, pәs io ekuwın ikin әh mәghat kәм Uhgın e nәfakән.” ³⁷ Kән tәmit Pita ne nәti Sepeti mil ilat min, kән nikin tinahmә pik, kән tinәto

† 26:23: E nian rәha Iesu, nian netәmim kotagwән kәlәh, in nәmtәtin mәмә rәhalat niel in tәwir. 26:23: Sam 41:9 26:28: Eks 24:8; Jer 31:31-34; Sek 9:11; 1 Kor 10:16 26:30: Luk 22:39; Jon 18:1

26:31: Sek 13:7; Jon 16:32 26:32: Mat 28:7,16 26:34: Mat 26:69-75

tərat. ³⁸ Kən təmən-ipən kəm iləhal məmə, “Iakəto nīkik tīnahmə pik, iuəhkīr ekimis lan. Itəməhal ətəhləpələh ukīn-u, mətəhlaiir kitat min io.”

³⁹ Kən muwin noan məsin əm, meiuaiu misin-pən rəhn-kapə e nisip matəfak, matən məmə, “Rəhak Tata, okəmə suatip kit min əh-ikīn o rəham nalpəkəuən, pəs nakohrəkis ron io nəratən itəm tatuwa. Məto sənəmə nakol nəwiak, məto nakol nəwiam.”

⁴⁰ Kən təmitəlig-pa məplan iləhal kətəhləpīl. Kən təmən-ipən kəm Pita məmə, “? Tahro nəəhlaiirən kitat min io o aua kitīəh əm ne? ⁴¹ Atəhlaiir kən mətəhaləfak məmə nəəhaluwinən ima nos-ipən-os-ipənən. Nīkitəməhal tolkeike, məto nīpətītəməhal təpou.” †

⁴² Kən mītəlig-pən min matəfak mətau kəiu, matən məmə, “Rəhak Tata, okəmə ekəkəike mos nəratən itəm tatuwa, kən pəs nakol nəwiam.”

⁴³ Kən nian təmitəlig-pa, təməplan iləhal kinəhləpīl məto-inu napīlən tinos iləhal. ⁴⁴ Kən tapəs iləhal mītəlig-pən min matəfak mətau kisīl, matən əm nəghatən kitīəh əm.

⁴⁵ Kən mītəlig-pa mən-ipən kəm iləhal məmə, “? Nəkətəhləpīl əh mətəhlameg, o? Əhaləplan-tu, aua tīnatuwa iuəhkīr, kən io Nəti Etəmim, okegəhan-in-pən e nelmi netəm nol təfagə rat. ⁴⁶ !Əhalətul-ta, koatuwin! !Etəmim u tatuwa itəm otegəhan-in-pən io e nelmi rəhak tikimīr min!”

Tikimīr min rəha Iesu kəmotiləs motaskəlim
(Mak 14:43-50; Luk 22:47-53;

Jon 18:2-11)

⁴⁷ Nian Iesu təmatəghat-əh, Jutas, in etəm tuelef kit rəha Iesu, təmīet-arəpa ilat nīmanin netəmim itəm koatəmīk naip asol rəha nəluaginən ne kəsou-əsou. Pris asol min ne netəm-iasol rəha noanol rəha Isrel kəmotahl-ipa ilat. ⁴⁸ Jutas təmən-ipən rəkis nəghatən kəm ilat məmə, “Pah u itəm ekətūilim-pən lan, kən nakotaskəlim in.” ⁴⁹ Kən roiu agīn, Jutas təmaliwək muwin o Iesu mən-ipən məmə, “! Təwir, Iəgətun!” kən mətūilim-pən lan.

⁵⁰ Kən Iesu təmən-ipən məmə, “Io kit, ol nat naka itəm nəmuwa ron.”

Kən netəmim kəmotaliwək motaskəlim Iesu məmə okotiləs-ipən e kalapus. ⁵¹ Kən etəmim kit rəha Iesu təmea-pən miuw rəkis rəhan naip asol rəha nəluaginən, kən moahin naip tətə-rəkis matəlgi slef rəha pris asol agīn.

⁵² Kən Iesu təmən-ipən kəm in məmə, “Aii-pən rəham naip e nəmeen, məto-inu netəm min u itəm koatoahin naip, okotimīs e naip. ⁵³ ?Nīkim təht məmə ekəruru naun-inən rəhak Tata, kən roiu agīn otahl-ipa nagelo min taosan tēpət tēpət[§] məmə okotasitu lak? ⁵⁴ Məto okəmə ekol nəhlan, okol Naoa Rəha Uhgīn otəsuwamən mol nīpahrienən lan, itəm tatən məmə otuwa tol nəhlan.”

⁵⁵ E nian əh, Iesu təmən-ipən kəm nīmanin netəmim məmə, “? Tahro nəmotuwa motəmīk naip asol min ne kəsou-əsou min? ?Nīkitəmat təht məmə io iatol nəluaginən o nahwinən kapman, o? !Kəp! Nian rafin iakatəpələh əpəh e Nīmə Rəha Uhgīn matəgətun netəmim, kən nətotuwamən motaskəlim io. ⁵⁶ Məto natimnat min əh rafin tīnuwa mol nīpahrienən lan məmə Naoa Rəha Uhgīn itəm ien min aupən kəmotətə otuwa mol nīpahrienən lan.” Kən rəhan min netəmim kəmotapəs in motagim.

Iesu təmətul e
nīganəmti kaonsəl

(Mak 14:53-65; Luk 22:54-55, 63-71; Jon 18:12-14, 19-24)

⁵⁷ Netəm min u itəm kəmotaskəlim Iesu, kəmotiləs motuwīn o Kaeafas u in pris asol agīn. Ikīn əh, iəgətun min rəha Lou ne netəm-iasol min rəha noanol rəha Isrel, koatuwa motuəfimin ikīn. ⁵⁸ Məto Pita tətən təlīg-təlīg matuarisig-in Iesu, muwin əpəh e latuənu

---

26:38: Jon 12:27 † 26:41: Iesu tolkeike məmə iləhal okəhalətul-iəkis məsəhalapəsən rəhalat nahatətəən lan. Afin min ves 31-35. 26:46: Jon 14:31 26:51: Jon 18:26 26:52: Jen 9:6; Nol əpən 13:10 § 26:53: Nəghatən Kris ətuatip tatən məmə, “kampani rəha nagelo tuelef,” itəm tahmen e nagelo sepinte-tu-taosan. 26:55: Luk 19:47; 21:37

rəha pris asol aġin. Kən təmuwin əpəh e iat matəpələh ilat mopael min məmə otəplan-tu məmə okol naka e Iesu.

⁵⁹ Pris asol min ne netənim rafin rəha kaonsel koategəs-in nəghatən eiueiua min e Iesu məmə okotohamnu in o nəghatən min əh. ⁶⁰ Məto kəsotəplanən nolən rat kit rəhan o nəghatən eiueiua min rəha netənim, nat əpnapin nəghatən eiueiua min tepət kəmotiet.

Kən əmun, etənim kəiu kuea aupən, ⁶¹ kən muən-iarəp məmə, “Suah u təmatən məmə titun nərəkinən Nimə Rəha Uhgın, kən miləkin min e nian kisil əm.”

⁶² Kən pris asol aġin tətul mən-ipən kəm Iesu məmə, “?Tahro nə səghatən? ?Tahro e nəghatən min əh itəm koatən-iarəp tatiləs pəkən ik?” ⁶³ Məto Iesu təpnapin əm məsəghatən.

Kən pris asol aġin təmən-ipən kəm in məmə, “Onakəkəike mos noanawil kit e Uhgın itəm tatəmegəh, kən mən-iarəp nıpahrienən kəm itimat məmə ik Nəti Uhgın ne Kristo itəm Uhgın təmən məmə otahl-ipa, o kəp.”

⁶⁴ Kən Iesu təmən-ipən məmə, “Əwəh, tol əm məmə inu nəmən mihin ne. Məto ekən-ıpinə kəm itəmat rafin məmə, e nian itəm otuwa, onəkotəplan io Nəti Etənim ekatəpələh e nıkalın matıp rəha Uhgın u Etəm Təsanən Aġin, kən mateiuiu-pa e neai e nımal napuə.”

⁶⁵ Kən pris asol aġin təməhap rəhan napən məto-inu tatəto tərət o nəghatən rəha Iesu, kən mən məmə, “!Tatəghat rat e Uhgın!* ?Tahro məmə suah kit min təkəike məghat min lan? Otətəlig-in-tu, nəmotəto nəghatən rat əh. ⁶⁶ ?Nikitəmat təht məmə naka?”

Kən kəmotən-ipən məmə, “Otəkəike mımıs.”

⁶⁷ Kən kəmotəgəh əpnapin əm nıganəmtın, kən motaht e nelmilat. Neen kotem e nelmilat, ⁶⁸ kən motən-ipən məmə, “Ei, Kristo. ?Ən-iarəp e nəsanənən rəha Uhgın məmə pah təmoh ik?”

Pita təmən məmə təruru Iesu

(Mak 14:66-72; Luk 22:56-62; Jon 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ E nian əh, Pita tatəpələh ihluə e iat rəha nimə, kən iolwək kit pətan əkəku tuwa ron mən-ipən kəm in məmə, “Ik min u, nəmatuarisig-in Iesu, etəm Kalili.”

⁷⁰ Məto Pita təmən-iamnin kəm ilat rafin məmə, “!Əkəruru nat un itəm nakatən.”

⁷¹ Kən maliwək muwin e ket rəha iat, kən ikın əh pətan əkəku kit min təməplan in, kən təmən-ipən kəm netənim ikın əh məmə, “Suah u kit u təmatuarisig-in Iesu Etəm Nasaret.”

⁷² Məto Pita təmən-iamnin əskasik min mos noanawil məmə, “!Əkəruru suah əh!”

⁷³ Təsuwəhən, netəm min u koatətul ikın əh kotuwin o Pita motən-ipən məmə, “Pahrien məmə ik kit əh, məto-inu nolən rəha nəghatən rəham tahmen əm elat.”

⁷⁴ Kən tinətuoun maun-in nəratən min koatısi-pən o Uhgın moatuwa ron okəmə teiua. Kən təmos noanawil məmə, “!Əkəruru suah əh!”

Kən roiu aġin, mənig təmımnən. ⁷⁵ Kən Pita nıkin təht nəghatən itəm Iesu təmən kəm in məmə, “Uarisig mənig otımnən, onakən mau kisil məmə nəkəruru io.” Kən Pita təmıet muwin ihluə, kən təmasək təmasək.

27

Jutas təmaril atıp in

(Mak 15:1; Luk 23:1-2; Jon 18:28-32)

¹ Lauaġin aġin, pris asol min rafin ne etəm-iasol min rəha netənim kəmotuəfımın min motəte noa məmə okotətəu-pən suatıp naka o nohamnuən Iesu. ² Kəmotəlis in, kən motiləs motuwin motəhlman-pən e nelmi Pailat, kapman rəha Rom.

³ Nian Jutas u etəm təmegəhan-in-pən Iesu e nelmi rəhan tıkimir min, təməplan məmə kəmotıuw-iarəp Iesu məmə otımis, nıkin tınahmə pık o nat naka itəm təmol, kən təmık

26:61: Jon 2:19-21   26:63: Aes 53:7; Mat 27:12   26:64: Sam 110:1; Dan 7:13; Mat 24:30   * 26:65: Etəm-iasol rəha pris min təmən məmə Iesu təmən rat Uhgın məto-inu Iesu tatən məmə in tahmen əm e Uhgın.   26:65: Mat 9:3; Jon 10:33   26:66: Lev 24:16; Jon 19:7   26:67: Aes 50:6; 53:5   26:75: Mat 26:34

mæni tate əh itəm kəmol e silfa, məmki-pən kəm pris asol mīn ne etəm-iasol mīn rəha noanol rəha Isrel. ⁴ Kən mən-ipən məmə, “Emol təfagə mətə-inu emegəhan-in-pən e nelmi tikimir mīn suah kit itəm təsələn nat tərət kit.”

Kən kotən-ipən məmə, “Inu nat əpnəpīn əm otəmat. Nat kit rəham əm.”

⁵ Tol nəhlan, Jutas təmərakin-pən mæni əpəh e Nimə Rəha Uhgīn, kən in miet magīm muwīn maril atip in.

⁶ Kən pris asol mīn kəmotuwīn motuwər mæni, kən motən məmə, “Təsətuatipən e rəhatat Lou məmə okotələhəu-pən mæni u ilat mæni rəha Nimə Rəha Uhgīn, mətə-inu kəmos-nəmtīn nita etəmim lan.” ⁷ Kən koatən məmə okotos mæni əh kən kos-nəmtīn nəptən kit u aupən katən məmə, “nəptən rəha suah kit itəm tatol sospən e nəptən,” kən koatən məmə okatitənīm iapīspīs mīn ikīn. ⁸ Tol nəhlan, muwa mətəarus-pa u-roiu, netəmim kotaun-in nəptən əh məmə, “Nəptən Rəha Nita.” ⁹ Kən nəghatən naka itəm ien Jeremaea təmən aupən, təmuwa mol nipahrienən lan. Təmən məmə, “Kəmos mæni tate əh itəm kəmol e silfa, inu nəmtīn itəm netəm Isrel kəmotən o suah u, ¹⁰ kən koatos mæni əh məmə okotos-nəmtīn ‘nəptən o nolən sospən,’ tahmen əm məmə Iərəməre təmən kəm io.”

*Iesu təmətul e
nīganəmti Pailat*

(Mak 15:2-15; Luk 23:3-5, 13-25; Jon 18:33-19:6)

¹¹ Kən Iesu təmuwīn mətul e nīganəmti Pailat, kən təmətapəh ron məmə, “?Ik kig rəha netəm Isrel?”

Kən Iesu təmən-ipən məmə, “Ik nəmən mihin.”

¹² Nian pris asol mīn ne etəm-iasol mīn rəha Isrel koatən-iarəp nəghatən mīn e Iesu, mətə Iesu təsuhəlpīnən rəhalat nəghatən. ¹³ Kən Pailat təmən-ipən kəm in məmə, “?Nakatəto nəghatən mīn itəm koatən tatiləs pīkən ik, o kəp?” ¹⁴ Mətə Iesu təpnəpīn əm məsəghatən məsuhəlpīnən nəghatən kit ilat katən, kən Pailat, narmin təmiwig pīk.

¹⁵ Kən e nian rəha lafet rəha Nuhagego-inən, in nolən rəha kapman məmə otahl-iarəp etəmim kit e kalapus itəm nīmanin netəmim kəmotən. ¹⁶ E nian əh, etəm kit tatəməhl e kalapus, nərgīn u Parapas. Kən netəmim rafin kotitun məmə in təmöl tərət pīk aɡīn. ¹⁷ Kən nian nīmanin netəmim kīnotuwa, kən Pailat təmətapəh olat məmə, “?Nakotolkeike məmə ekahl-iarəp pah e kalapus tiet matuwīn, Parapas, o Iesu, kətaun-in məmə Kristo?” ¹⁸ Təmən nəhlan mətə-inu in titun məmə kəmotegəhan-in-pən Iesu e nelmin mətə-inu koatətəhak o Iesu.

¹⁹ Nian Pailat tatəpələh e jea rəha nakilən nəghatən, rəhan pətan tahl-ipən nəghatən kəm in məmə, “Suah un təsələn nat tərət kit. Əsolən nat kit lan, mətə-inu eməpīlāir lan, kən roiu iatəto tərət aɡīn ron.”

²⁰ Mətə pris asol mīn ne netəm-iasol rəha noanol rəha Isrel kəmotəghat kəm nīmanin netəmim məmə okotəuhlin nətəlīgən rəhalat. Kən ilat kəmotətapəh o Pailat məmə otahl-iarəp Parapas, kən kotohamnu Iesu.

²¹ Kən Pailat təmətapəh olat məmə, “?Suah mil u, in pəhrəuən lan ekahl-iarəp?”

Mətə nīmanin netəmim kəmotən-ipən məmə, “Parapas.”

²² Kən Pailat təmən-ipən məmə, “?Kən oekahro Iesu u kətaun-in mə Kristo?”

Kən nīmanin netəmim rafin kəmotən-ipən məmə, “!Okətu-pər e nīg kəluau otīmīs!”

²³ Kən Pailat təmən-ipən kəm ilat məmə, “?O naka? ?Təmöl nat tərət naka?”

Mətə nīmanin netəmim kəmotəgət əfəməh, motən məmə, “!Okətu-pər in e nīg kəluau otīmīs!”

²⁴ Kən nian Pailat təməplan məmə okol təsələhəuən nəghatən rəhalat, kən ilat kīnoatətul matip o nəmouən, kən tos nəhau maikuas e nelmin aupən e nīmanin netəmim, kən mən-ipən kəm ilat məmə, “Nəghatən kit rəhak tikə o suah u, məmə nitan otəməhl-pa lak. !Nīmīsən rəhan tatəməhl-pīnə e nelmitəmat!”

²⁵ Kæn netæmim rafin kæmotæn mæmæ, “!Pæs nitan tæmæhl-pa otimat ne nisualkælæh min ræhatimat min!”

²⁶ Kæn Pailat tæmæhl-iaræp megæhan-in-pæn Parapas kæm ilat. Mæto tæmæn mæmæ okalis Iesu, kæn tæmegæhan-in-pæn in mæmæ okætu-pær e nig kæluau mæmæ otimis.

Mopael min kæmoatol milæ e Iesu

²⁷ Kæn mopael min ræha Pailat kotilæs Iesu motuwîn æpæh imæ e nimæ asol ræha kapman, katæn mæmæ Praetorium. Kæn kæmotaun-in rafin mopael min kotuwa kitælau lan. ²⁸ Kæn motæmki-rækis ræhan natimnat, motuwîn-in-pæn kot tasæ kit kæm in, tahmen e kot ræha kig kit. ²⁹ Kæn motuarin-uarin nol itæm tol nihlæn-nihlæn motol hat lan, motæfauin-pæn e ræhn-kapæ Iesu motol milæ lan mæmæ in hat ræha kig kit. Kæn motælæhæu-pæn noanig kit e nelmin matip, kæn motisin nulilat aupæn in, motol milæ lan, motæn-ipæn mæmæ, “!Ekotisiai-in ik, kig ræha netæm Isrel!” ³⁰ Kæn motagæh lan, kæn motilæs noanig motoh ræhn-kapæ lan mau tepæt. ³¹ Nian kinotol rækis milæ lan, kæn motæpeg rækis kot tasæ, motuwîn-in-pæn min ræhan natimnat. Kæn motilæs motuwîn mæmæ okotætu-pær e nig kæluau mæmæ otimis.

Kæmætu-pær Iesu e nig kæluau

(Mak 15:21-32; Luk 23:26-43;

Jon 19:17-27)

³² Nian kæmoatuwin, motæplan etæm Saerin kit, nærgin u Saimon, kæn moatækæike kæm in mæmæ otilæs nig kæluau. ³³ Kæmotuwa ikin kit katæn mæmæ, Kolkota, u nipætîn tatæn mæmæ Louipil-uipil. ³⁴ Ikin æh kæmotæmki-pæn wain kæm Iesu itæm kæmeapætîp e nat tarip. Mæto nian Iesu tæmænîm asgæwin, kæn mapæs nænimæn. ³⁵ Nian kæmætu-pær e nig kæluau, kæn moturin taes o ræhan natimnat. ³⁶ Kæn moatæpælæh moatuag-pæn moatehm Iesu ikin æh. ³⁷ Ilis e ræhn-kapæ, kæmotæte nipægnæmtîn nænæn. Tatæn næhlan mæmæ, INU IESU, KIG RÆHA NETÆM ISREL. ³⁸ Kæn etæmim kæiu itæm kætioh netæmim mætuaklæh-in ræhalat natimnat, kæmætu-pær ilau e nig kæluau, kit e nikalin matip, kit e nikalin mol. ³⁹ Kæn netæm min u itæm kæmotaliwæk motuwa moatuwin, motæn-ipæn næghatæn rat kæm Iesu, moturin-urin ræhalat-kapæ, ⁴⁰ moatæn mæmæ, “Næmatæn mæmæ onakærækin Nimæ Ræha Uhgîn kæn ik pisin æm milækin o nian kisil. !Osmegæh atîp ik! !Kæn eiuaui e nig kæluau okæmæ ik Næti Uhgîn pæhrien!”

⁴¹ E nolæn ahmen min æm, pris asol min, ne iægætun min ræha Lou, ne netæm-iasol min ræha noanol ræha Isrel kotol milæ lan, ⁴² motæn mæmæ, “Tæmosmegæh netæmim, mæto okol tæruru nosmegæh atîpæn in. In kig ræha Isrel. Okæmæ tatite atîp e nig kæluau, kæn okotæn nipæhrienæn lan. ⁴³ Tætahatætæ e Uhgîn. Pæs Uhgîn tilæs-irækis in æh-roiu okæmæ in tolkeike, mæto-inu tæmæn mæmæ in Næti Uhgîn.” ⁴⁴ E nolæn ahmen min æm, iægæhl lou mil itæm kæmætu-pær ilæhal min in e nig kæluau, katuæn-ipæn næghatæn rat tepæt kæm in.

Iesu tinimis

(Mak 15:33-41; Luk 23:44-49;

Jon 19:28-30)

⁴⁵ Kæn e tuelef klok mætoarus-pæn tri klok, napinæpæn tæmeiuaiu miræfin nat. ⁴⁶ Kæn iuæhkîr e tri klok ehnaipæn, Iesu tæmasæk æfæmæh mæn mæmæ, “!Eloi, Eloi! ?Lama sapaktani?” u nipætîn tæmæ, “!Uhgîn ræhak, Uhgîn ræhak! ?Tahro nakatapæs io?”

⁴⁷ Nian netæmim neen itæm kæmoatætul æh-ikîn kæmotæto tæmasæk æfæmæh næhlan, kæn kotæn mæmæ, “In tætaun-in Elaija.”

⁴⁸ Roiu agîn, kit tæmaiu muwîn milæs nat kit tame-ame tahmen e katæn,* kæn mau e wain u tagîn, maru e nig, kæn milæs-ipæn mæmæ Iesu otænîm. ⁴⁹ Kæn ilat min neen kotæn-ipæn mæmæ, “Apæs æm. Pæs koatæplan okæmæ Elaija otuwa mosmegæh in, o kæp.”

⁵⁰ Kæn nian Iesu tæmasæk æfæmæh min, megæhan-in atîp mæmæ otimis, kæn ræhan namegæn tiet.

27:25: Wæk 5:28   27:28: Luk 23:11   27:30: Aes 50:6   27:34: Sam 69:21   27:35: Sam 22:18   27:38: Aes 53:12   27:39: Sam 22:7; 109:25   27:40: Mat 26:61; Jon 2:19   27:43: Sam 22:8   27:46: Sam 22:1   * 27:48: Nat u tahmen e nimismis matres.   27:48: Sam 69:21

⁵¹ E nian ətuatip əh, niməhan itəm tatəkul e Nimə Rəha Uhgın təməhap mol məsin kəiu, təmətuoun əpəh ilis muwa mol namnun əpəh ləhau. Namig təməloal, kən kəpiel min kəmotimismis. ⁵² Kən suwit min itəm kəmol e nīpəg kəpiel kəmotəhap motoag, kən netəm kotətuatip tēpət itəm kəmotimis rəkis, kəmotəmegəh min. ⁵³ Kəmotiet e suwit min kəmol e nīpəg kəpiel, kən uarisig Iesu təməmegəh e nimisən, ilat kəmotuwın əpəh Jerusalem motiet-arəp o netəmin tēpət.

⁵⁴ Kən nian etəm-iasol rəha mopael min rəha netəm Rom ilat netəm min u itəm kəmoatehm Iesu, kəmotəplan namig ne natimnat min əh, kəmotəgin pik, kən motən əfəməh məmə, “!Nīpahrienən, inu Nəti Uhgın pahrien!”

⁵⁵ Nīpitan tēpət kəmoatətul isəu moatəplan. Aupən ikin kəmotiet Kalili moatətəu-pən Iesu moatasitu lan e nat pisin pisin min.[†] ⁵⁶ Ilat min neen u Meri Maktala, kən Meri u mama rəha Jemes ne Joses, kən mama rəha nəti Sepeti mil.

Kəmitənim Iesu

(Mak 15:42-47; Luk 23:50-56;

Jon 19:38-42)

⁵⁷ Etəm Aramatia u rəhan nautə tēpət, nərgin u Josep, in etəmin kit rəha Iesu. Nian tinatuwa iuəhkir o napinəpən, ⁵⁸ təmuwin məplan Pailat, kən tətəpəh-in nīpəti Iesu, kən Pailat tēgəhan-in nīpəti Iesu kəm in. ⁵⁹ Kən Josep təmiləs nīpəti Iesu muwin malpin e niməhan ruən wi kit, nərgin u linen, ⁶⁰ kən miləs muwin miləs-ipən e suwit wi kəmel e kəpiel. Suwit u in rəha Josep. Kən məsəupəlpəlin-pən kəpiel asol kit mahtosig-in nīpəg kəpiel lan, kən matuwın. ⁶¹ Meri Maktala, ne Meri kit min katuəpələh əh iuəhkir o suwit.

Mopael min itəm kəmoatehm nīpəg kəpiel

⁶² Nian əh, in nian katol əpen-əpenə o Sapat, kən kəmən lawigin e Sapat, pris asol min ne Farisi min kəmotuwın moatəplan Pailat. ⁶³ Motən-ipən məmə, “Etəm-iasol. Nīkitəmat tinəht məmə, nian suah əh, etəm rəha neiuəən, təmatəmegəh əh, matən məmə, ‘Nian kisil otuwa muwin, kən Uhgın otosmegəh min io e nimisən.’” ⁶⁴ Tol nəhlan, ahl-ipən rəham neen mopael okotuwın moatehm nīpəg kəpiel suwit mətoarus-pən nian kisil tuwa muwin. Mətan, rəhan netəmin okotuwa kakləh-in nīpətin, kən motən-ipən kəm netəmin məmə təməmegəh min e nimisən. Kən neiuəuəən u, in otərat taprəkis-in itəm aupən.”

⁶⁵ Kən Pailat təməni-pən məmə, “Otos mopael min, kən motuwın motol natimnat rafin itəm nakotolkeike məmə okotol o nehm wirən suwit e nīpəg kəpiel.” ⁶⁶ Kən kəmotuwın moatehm wir nīpəg kəpiel tol nulan, motələhəu-pən nəmtətin kit e kəpiel.[‡] Kən kəmotələhəu mopael min məmə okoatehm ikin əh.

28

Iesu təməmegəh min
e nimisən

(Mak 16:1-8; Luk 24:1-12;

Jon 20:1-10)

¹ E Sante laulaugin agin,^{*} təmatian məsian wirən, Meri Maktala ne Meri kit min kəmian məmə okiauag suwit e nīpəg kəpiel.

^{27:51:} Eks 26:31-33; Hip 10:19-20   [†] ^{27:55:} Nīpitan min əh kəmotasitu Iesu e nat pisin pisin min tahmen e nagwənən, ne nəhau, ne ikin rəha napilən.   ^{27:55:} Luk 8:2-3   ^{27:58:} Dut 21:22-23

^{27:60:} Aes 53:9   ^{27:63:} Mat 12:40; 16:21; Mak 9:31; 10:33-34; Luk 9:22; 18:31-33; Jon 2:19-21   [‡] ^{27:66:} Roiu, kitat kəsotitun ətuatipən məmə kəmol nəmtətin əh o nolən naka. Kəm-naka kəməlis nol kit itəm təmol mak lan, o kəm-naka u, kəmol e plasta. Məto netəmin rafin kotitun məmə suah kit otəsələs-irəkisən. Kən okəmə koatəplan nəmtətin məmə təməhapən, o təmiet rəkis, kən mopael min okotitun məmə suah kit təmahwin rəkis kəpiel.   ^{*} ^{28:1:} Nəghatən Kris ətuatip tatən məmə, ‘Nian Sapat tinol namnun, e nian itəm tətəpən e wik

² Kæn æmun, namig asol kit tæmæloal mæto-inu nagelo kit ræha Iæramæra tæmeiuaiu e nego e neai muwin e nipæg kæpiel, kæn mæsoupælpæl-in rækis kæpiel, kæn matæpælæh-pær lan. ³ In tætasia tahmen e nipitæn, kæn ræhan natimnat min kotæruæn tahmen e nahui noa nitæhai. ⁴ Mopael min kæmotægîn pik, kæn motasiæp-asiæp, narmilat tæmikæ tahmen e netæm kæmotimis.

⁵ Kæn nagelo tæmæn-ipæn kæm pætan mil mæmæ, “Suægînæn, mæto-inu ekitun mæmæ natuegæs-in Iesu itæm kæmætu-pær e nig kæluau. ⁶ Tikæ u ikin-u. In tæmæmegæh min e nimisæn tahmen æm e inu tæmæn mihin aupæn. Uea muæplan ikin tæmatæmæhl ikin. ⁷ Kæn ian uæhai, kæn muæn-ipæn kæm ræhan netæmim mæmæ, ‘In tæmæmegæh min e nimisæn, kæn in tætaupæn-in itæmat matuwîn æpæh Kalili. Kæn ikin æh, onækotæplan in æh-ikin.’ Itæla, ræhak u næghatæn enæn kæm itæmlau.”

⁸ Kæn pætan mil kæmuægim uæhai æm e suwit e nipæg kæpiel, matuægîn, mæto nikilau tætagien, mætian mæmæ okuæn-ipæn kæm netæmim ræha Iesu. ⁹ Kæn æmun, Iesu tiet-aræpa olau, mæn-ipæn mæmæ, “Tæwir.” Kæn kæmuea o Iesu, muaskælim nelkin, kæn muæfak kæm in. ¹⁰ Kæn Iesu tæmæn-ipæn kæm ilau mæmæ, “Suægînæn. Ian muæn-ipæn kæm piak min mæmæ okotuwîn Kalili. Ikin æh okotæplan io ikin.”

Næghatæn ræha mopael min

¹¹ Nian pætan mil kæmualiwæk mætian, kæn mopael min æh neen kæmotuwîn e taon, kæn motæn-ipæn kæm pris asol min natimnat rafin itæm kæmotæplan. ¹² Nian pris asol min kæmotuwîn motæplan netæm-iasol ræha noanol ræha Isrel, kæn moatol noa kit motælis næghatæn lan. Kæn motos-ipæn mæni asol kæm mopael min, ¹³ motæn-ipæn kæm ilat mæmæ, “Nakotæn-ipæn kæm netæmim mæmæ, ‘Ræhan netæmim kæmotuwa lapin nian itimat emotapil, motaklæh-in nipætîn motilæs motægim.’ ¹⁴ Okæmæ kapman otæto namnusæn u, kæn itimat ekotæg-ætuatip-in næghatæn u kæm in. Itæmat onæsotosæn næratæn lan.” ¹⁵ Tol næhlan, mopael min kæmotos mæni, kæn motol tahmen-pæn æm mæmæ kæmæn mihin kæm ilat. Kæn namnusæn u tæmuwin mitælau e netæm Isrel muwa mætoarus-pa roiu.

Iesu tæmiet-aræpa

o ræhan netæmim

(Mak 16:14-18; Luk 24:36-49; Jon 20:19-23)

¹⁶ Kæn netæm lepen ræha Iesu kæmotuwîn Kalili, motuwîn e nitot itæm Iesu tæmæn kæm ilat mæmæ okotuwîn ikin. ¹⁷ Nian kæmotæplan in, kæn kæmotæfak kæm in, mæto neen ræhalat nætæligæn tatol kæiu. ¹⁸ Kæn Iesu tuwa olat, kæn mæn-ipæn kæm ilat mæmæ, “Nepætæn rafin ræha nego e neai ne nætueintæn o næramæraæn, Uhgîn tæmos-ipa kæm io. ¹⁹ Tol næhlan, otuwîn motiuw netæmim ræha noanol min rafin e nætueintæn mæmæ okotuwa ræhak netæmim, kæn motol baptais elat e nærgi Tata Uhgîn, ne Nætîn, ne Narmîn, ²⁰ kæn motægætun ilat mæmæ okotætu-pæn rafin næghatæn min itæm emæn kæm itæmat. Kæn nipahrienæn, ekætatiḡ kitat min itæmat nian min rafin mætoarus namnun nian.”

Mak

Namnusən Təwir Rəha İesu Kristo İtəm Mak Təmäte

Nəghatən əkuəkir rəha naoa u Mak

?Pah təmäte naoa u? Jon Mak təmäte naoa u. In sənəmə etəm tuelef kit rəha İesu. Məto katən məmə in fren wir kit rəha Pita itəm ilau katian ikin min tepət. Naoa rəha Wək Min tatən məmə in təmuwin ilau Pol e rəhan naliwəkən təmaupən mol, kən uarisig lan, təmuwin ilau Panapas.

?Təmäte tatuwin kəm pah? Kəmotən məmə Mak təmətətiq Rom nian in təmäte naoa u, kən okəm-naka in ilau Pita, uarisig kohamnu Pita. Mak təmäte naoa u tuwin o iəfak min əpəh Rom u ilat İaihlua min. Kitat kotitun nəhlan məto-inu in tatən-iarəp nıpəti nolən min rəha netəm İsrəl itəm koatol. Kən e naoa u, təmäte nəghatən neen e nəghatən Arameik itəm netəm İsrəl kinotitun rəkis. Məto in məuhlin nəghatən min u tuwa e nəghatən Kris itəm İaihlua min əpəh Rom koatəghat lan.

?Nəmegəhən tahro nulan nian təmäte? E nian Mak təmäte naoa u, kən netəm Rom koatəməmə e nitən asol itəm titəlau-in Nitəhəi Metiterenian. Rəhalat nəghatən kitiah əm, kən rəhalat suatıp kotəwir, kən rəhalat nolən o nahl-ipənən nəghatən min in təwir. Nian əh, in nian təwir o nən-iarəpən Namnusən Təwir rəha İesu Kristo. E nian əh, Namnusən Təwir təmaiu uəhai əm e nitən pisin pisin min e suatıp min rəha Rom.

?Təmäte naoa u o naka? Mak tolkeike məmə otən-iarəp ətuatıp namnusən rafin rəha İesu, məmə in pah, kən in təmol naka, kən matəgətun naka. Okəm-naka in tolkeike məmə otıləs-ipər nətəligən rəha iəfak min əpəh Rom, məto-inu netəmim tepət kəmotol nəratən elat. Mak təmäte tepət e nian iəkis min itəm otəpanuwa e nəmegəhən rəha netəmim rəha İesu. Kən in təmən-iarəp nolən rəha İesu məmə in min təmətətiq e nian iəkis min.

Jon Baptais təmol əpen-əpenə e suatıp

(Mat 3:1-12; Luk 3:1-18; Jon 1:19-28)

¹ Inu nətuounən rəha Namnusən Təwir rəha İesu Kristo, Neti Uhgın. ² İen rəha Uhgın, nərgin u Aesea təmäte-pən mihin e naoa aupən. Uhgın təmən məmə, “Otəplan-tu. İatahl-ipinə rəhak İahləpis itəm otos rəhak nəghatən.

In otaupən-in ik məmə otol əpen-əpenə e rəham suatıp.”

³ “Suah kit tətəun əpəh ikin taruən-aruən ikin matən məmə, ‘İtəmat, otol əpen-əpenə o suatıp rəha İəməmə, kən motol rəhan suatıp tətəuatıp.’ ”

⁴ Kən tol nəhlan, Jon Baptais təmiet-pa ikin taruən-aruən ikin matol baptais e netəmim, kən matən-iarəp nəghatən rəha Uhgın kəm ilat məmə okotəkəike motəuhlin məntaalat o nolən rat min rəhalat, kən motuwin o Uhgın, məmə in otafəl nolən rat min rəhalat. Kən e nəmtətin kit, okol baptais elat. ⁵ Netəmim rafin rəha nitən əh Jutia ne taon əh Jerusalem, kəmotuwa motətəlig-in rəhan nəghatən kən motən-iarəp rəhalat nolən rat min, kən Jon təmol baptais elat əpəh e nəhau Jotan.

⁶ Jon təməsuwinən e natimnat wir. Rəhan natimnat tahmen əm e rəha ien u Elaija aupən. Rəhan natimnat kəmol e nıməmə kamel, kən rəhn kətəut kəmol e nuwigı kau, kən matun əm pitıp ne nahui sukapak e nıkinat. ⁷ Kən təmatən-iarəp kəm netəmim məmə, “Suah kit u tatarisig-in io, rəhan nəsanənən ne nəpətən taprəkis-in io. İo ekəsahmen-in minən məmə ekeiuaiu mapeg rəkis rəhan put. ⁸ Ekətol baptais etəmat e nəhau, məto in otəpanol baptais etəmat e Narmin Rəha Uhgın.”

Jon təmol baptais e İesu əpəh e nəhau Jotan

(Mat 3:13-17; Luk 3:21-22)

⁹ E nian əh, İesu təmiet əpəh Nasaret, latuənu kit rəha Kalili muwa. Kən Jon təmol baptais lan əpəh e nəhau Jotan. ¹⁰ Nian İesu təməmə əpəh e nəhau, kən masipər məplan

nego e neai tamerəh, kən Narmin Rəha Uhgın təmeiuaiu-pa ron tahmen-pən e mak.
¹¹ Kən nəghatən kit təmiş-i-pər əpəh e nego e neai matən min-nulan məmə, “Ik netik keike, ekolkeike pik ik, kən nikik tagien pik agin ron ik.”

Setan təmos-ipən-os-ipən

kəm Iesu

(Mat 4:1-11; Luk 4:1-13)

¹² Kən roiu agin-əh min, Narmin Rəha Uhgın təmit-ipən Iesu əpəh ikin taruən-aruən ikin, ¹³ ima nat iarupin min. Təmatig ikin mos nian fote. Nian min Setan tatos-ipən-os-ipən kəm in. Kən nagelo min kəmotasitu lan.

Iesu tınatətuoun matən-iarəp Namnusən Təwir

(Mat 4:12-17; Luk 4:14-15)

¹⁴ Nian kiniləs-ipən rəkis Jon e kalapus, Iesu təmuwin əpəh Kalili matən-iarəp Namnusən Təwir rəha Uhgın kəm netənim. ¹⁵ Təmən məmə, “!Ure! !Rəhan nian tınuwa! !Nian rəha nərəmərəən rəha Uhgın tınatuwa iuəhkir! !Otəuhlin nətəligən rəhatəmat, motapəs pahrien nolən rat min, kən motuwin o Uhgın, kən motahatətə e Namnusən Təwir!”

Iesu təmaun-in etənim kuwit rəha niuwən nəm

(Mat 4:18-22 Luk 5:1-11)

¹⁶ Nian Iesu tətəliwək e nikali Lek Kalili, kən məplan suah mil kəiu, etənim rəha niuwən nəm min, nərgilau u Saimon ne pian Antru. Kətuatip-in rəhalau net. ¹⁷ Kən Iesu təmən-ipən kəm ilau məmə, “Uea, mətəu-pa io, muea rəhak etənim mil, kən io ekol itəmlau nakuea etənim mil rəha niuwən netənim məmə okotuwa rəhak min netənim.”
¹⁸ Kən əmun kuapəs rəhalau net, kən muətəu-pən.

¹⁹ Kən Iesu tətəliwək muwin təhmin min məsin, kən məplan neti Sepeti mil Jemes ne pian Jon katuəpələh e rəhalau pot matuəhl wir rəhalau net. ²⁰ Kən e nian əm əh inəh, Iesu təmaun-in ilau lan, kən kuətul muapəs rəhalau tata Sepeti ne rəhan iolwək min kotəpələh e nıpəg noa pot, kən muətəu-pən Iesu.

Iesu təməhg-iarəp narmin rat e suah kit əpəh Kapaneam

(Luk 4:31-37)

²¹ Kən Iesu ne rəhan min netənim kəmotuwin əpəh Kapaneam. Kən e nian rəha Sapat, Iesu tuwin əpəh e nimə rəha nuəfiminən matəgətun netənim. ²² Kən netənim kəmotətə rəhan nəghatən, kən narmilat təmiwig pik ron mətə-inu rəhan nəghatən təfigəm, nəpətən əh-ikin, kən maprəkis-in min rəha iəgətun min rəha Lou.

²³ Kən e nian əh, suah kit narmin rat tətətig lan təmuwa imə kən mətəgət əfəməh məmə, ²⁴ “!Ik Iesu etəm Nasaret! ?Nəmuwa məmə onakahro itimat? !Okəmə naka nəmuwa məmə onakərəkın itimat! !Io enəmitun rəkis ik, ik Etəm Asim rəha Uhgın!”

²⁵ Kən mətə Iesu təmən-ipən əskasik kəm narmin rat un məmə, “!Ah! Əsəghatən, miet e suah un.” ²⁶ Kən narmin rat tətəmol nıpətə suah apon tasiəp-asiəp, magət əfəməh miet lan.

²⁷ Kən netənim kəmotaut mətən-ipən kəm ilat min məmə, “!Ei, naka u! Okəmə naka nəgətunən wi kit u. !Suah u tatos nəsanənən o nəghatən kəm narmin rat min, kən koatətəlig-in motol nəwian!” ²⁸ Kən kəmamnus ueiuəhai əm Iesu, tuwin mapəköl əpəh e nitən Kalili.

Iesu tətəmol-wir netənim tepət

(Mat 8:14-17; Luk 4:38-41)

²⁹ Nian Iesu ne Jemes, Jon, Saimon, ne Antru kəmotiet e nimə rəha nuəfiminən, kən motaiu ətuatip əm kan əpəh latuənu rəha Saimon ne Antru ikin. ³⁰ Nian kəmotuwin, mətə uhu Saimon tatətəp-ətəp, kən mətəpəl-pər e rəhan pet, kən kəmotən-ipən kəm Iesu

məmə pətan əh tatimis. ³¹ Kən Iesu təmuwin meapən o nelmin kən tətul. Kən nətəpətəpən tagim lan, kən tuwin matol nigilat nagwənən.

³² Tinehnaipən mit tinaht, nian rəha Sapat tinol namnun, kən netəm min u koatimis, ne netəm narmin rat tətətig elat, pialat min kəmotəmik ilat motuwa o Iesu. ³³ Netənim rafin e latuənu un kəmotuwa motargəfimin əm ilat min əpəh e nafiluə e nimə un rəha Saimon ne Antru. ³⁴ Kən Iesu təmol-wir netənim tepət u koatos nimisən pisin-pisin min kotəwir, kən məhg-iarəp narmin rat tepət e netənim, məto təmən-iəhau narmin rat min məmə okəsətəghatən, məto-inu kinotitun rəkis məmə pah u Iesu.

Iesu təmatamnus-iarəp rəhan nəghatən əpəh Kalili
(Luk 4:42-44)

³⁵ Kən laulaugin agin, fetukai təsirən əh, Iesu təmiet muwin əpəh ikin netənim kotikə ikin matəfak. ³⁶ Kən Saimon ne in min neen kəmotuwin kateam-in. ³⁷ Nian kəmotəplan, kən kəmotən-ipən kəm in məmə, “Netənim rafin koteam-in ik.”

³⁸ Məto Iesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “Kəpə. Pəs kotuwin əpəh e latuənu pisin min neen, ekamnus-iarəp rəhak nəghatən kəm netənim mapəköl məto-inu, nat əh in əh emuwa ron məmə ekol.”

³⁹ Kən muwin mapəköl rafin e nitən əpəh Kalili, mətamnus-iarəp rəhan nəghatən əpəh e nimə rəha nuəfiminən min, kən məhg-iarəp narmin rat min e netənim.

Iesu təmol-wir suah kit leprosi təmol
(Mat 8:1-4; Luk 5:12-16)

⁴⁰ Suah kit leprosi təmol təmuwa misin-pən nulın o Iesu mətasəkin-pən nəwirən ron məmə, “Okəmə nakolkeike, kən nəkitun nol-wirən io kən mafəl rəkis namkimikən lak.”

⁴¹ Kən Iesu nikin təmahmə pik ron, kən təməg-əfəməh-in nelmin mələhəu-pən lan, mən məmə, “Əwəh. Iakolkeike. !Əwir-ta!” ⁴² Kən roiu agin-əh, nimisən leprosi təmagim mikə lan, kən nipətın tinəwir, namkimikən tinikə. ⁴³⁻⁴⁴ Kən Iesu təmən-ipən əskasik kəm suah un məmə, “Əsən-iarəpən natimnat min u kəm netənim, məto uwin əm mehm pris kit pəs in tehm məmə nipətım tinol min-nulan, kən os-ipən kəm in nat u itəm Lou rəha Moses təmən o suah kit itəm rəhan leprosi tinikə, kən netənim okotitun məmə nipahrienən ninəwir, kən rəham namkimikən tinikə.” Kən mahl-ipən tatuwin.

⁴⁵ Məto suah un təmuwin kən mən-iarəp nat un kəm netənim min rafin mol Iesu təsuwinən e latuənu min məghat məto-inu nimanin netənim tepət pik koatətulosig-in. Kən o nat əh inəh, təmətan ikin netənim kotikə ikin. Kən netənim kotisi-pən əpəh ikin min rafin moatuwa ron.

2

Iesu təmol-wir suah kit nəwtain məsin təmimis
(Mat 9:1-8; Luk 5:17-26)

¹ Nian neen kinotuwa rəkis minotuwin, Iesu təmitəlig-pən min əpəh Kapaneam, kən nəghatən təmaiu muwin kəm netənim min məmə Iesu əpəh rəhan nimə. ² Kən netənim tepət kəmotuwa motər wir əpəh imə, ne ihluə ne, kən rum tikə o etənim kit min. Kən Iesu tatən-iarəp rəhan nəghatən kəm ilat.

³ Kən suah kuwit kəmotalis pialat kit motuwa o Iesu itəm nipətın məsin təmimis mətapıl-pər e rəhan nimitiwin. ⁴ Nian kəmotuwa, məto netənim kinotər əpəh imə, kən okol kotəruru nuwinən kehm Iesu. Kən kotiləs motuwin əpəh ilis e nimə motos-irəkis nəhgi nimə məsin ətuatip əm əh Iesu tatətul ikin imə,* kən motəhlman-əhlman suah un tatite e nimitiwin rəhan muwin iuəhkir əm o Iesu. ⁵ Nian Iesu təməplan nahatətəən rəhalat, kən tən-ipən kəm etəm tatimis un məmə, “Nətik, enos-irəkis rəkis nolən rat rəham.”

1:34: Mak 3:10-12   1:35: Mat 14:23; Mak 6:46   1:39: Mat 4:23; 9:35   1:43-44: Lev 14:1-32   * 2:4: E nian əh, kəmol nəhgi nimə neen e tael. Kən netəm min u kəmos-irəkis tael min neen məmə otol kuhal tahmen-in suah u itəm in tatimis.

⁶ Mæto iægætun min neen ræha Lou kotæpælæh æpæh imæ, kæn nikilat tæmæht mæmæ, ⁷ “?Tahro suah u tatæn rat Uhgîn? Næghatæn æh tærat. Uhgîn æm titun nos-irækisæn nolæn rat ræha etæmim. !Pah min titun nos-irækisæn!”

⁸ Kæn roiu agin-æh, Iesu tilæs ræhalat nætæligæn, kæn mæmæ, “?Tahro nikitæmat tatæht pik natimnat min-nulan? ⁹ ?Itæm pæhræuæn timætig, itæm u mæmæ ekæn-ipæn kæm suah æh mæmæ, ‘Enos-irækis rækis ræham nolæn rat,’ o itæm u timætig mæmæ, ‘ætul, milæs ræham nimitiwîn matuwîn?’ ¹⁰ Mæto ekol nat kit mæmæ onækotitun mæmæ io Neti Etæmim, iatos nepætæn ikîn-u e nætueintæn o nos-irækisæn nolæn rat ræha netæmim.” Kæn mæghat kæm suah æh mæmæ, ¹¹ “!atæn-ipinæ kæm ik mæmæ, ætul, milæs ræham nimitiwîn matuwîn imam ikîn.” ¹² Kæn æmun suah apon tæmætul, milæs ræhan nimitiwîn, maliwæk matuwîn, kæn ilat rafin kæmotæplan, motaut, narmilat tæmiwig røn kæn motænwiwi Uhgîn motæmæ, “Ekæsotehmæn æh nat kit tol min-nulan ne, nian kit.”

Iesu tæmaun-in Lifæ mæmæ otuwa muarisig-in

(Mat 9:9-13; Luk 5:27-32)

¹³ Iesu tæmuwîn min mætaliwæk æpæh e nikalkal næhau Lek Kalili, kæn nimanin netæmim kæmotuwa røn, kæn tatægætun ilat. ¹⁴ Kæn tæmaliwæk matuwîn kæn mæplan Lifæ neti Alfeas, in etæmim ræha nosæn mæni ræha takis, tatæpælæh imæ matol ræhan wæk. Kæn Iesu tæmæn-ipæn kæm in mæmæ, “ætæu-pa io, muwa ræhak etæmim.” Kæn æmun tætul muarisig-in.

¹⁵ Kæn nian kit, Iesu tæmuwîn mætagwæn æpæh ima Lifæ ikîn ilat netæmim ræha nosæn mæni ræha takis, ne netæm nol tæfagæ rat neen. Kotagwæn æm kitiæh ilat Iesu ne ræhan min netæmim mæto-inu netæmim tepæt kotal tæfagæ rat næhlan kotuarisig-in Iesu. ¹⁶ Iægætun ræha Lou neen, ilat u Farisi. Kæn neen kæmotæplan mæmæ Iesu tætagwæn æm kitiæh ilat nol tæfagæ min un, ne netæmim ræha nosæn mæni ræha takis, kæn kotæpæh o netæmim ræhan min mæmæ, “?Tahro Iesu tætagwæn æm kitiæh ilat netæm koatol næhlan?”

¹⁷ Kæn Iesu tæmæto ræhalat næghatæn, kæn tæmæn-ipæn kæm ilat mæmæ, “Netæm min u kæsotimis-imisæn kæsotuwînæn o tokita, mæto netæm min u koatimis-imis koatuwîn røn. Io emæsuwamæn o netæm min u kotæmæ kinotætuatip rækis. Mæto emuwa o netæm min u kotitun æm mæmæ ilat koatol nolæn rat min.”

Kotapæs nagwænæn o næfakæn

(Mat 9:14-17; Luk 5:33-39)

¹⁸ Kæn e nian æh, netæmim min ræha Jon Baptais ne Farisi min kæmotapæs nagwænæn motætuakæm o næfakæn kæm Uhgîn. Kæn netæmim neen kæmotuwa motæn-ipæn kæm Iesu mæmæ, “æplan-tu, netæmim ræha Jon Baptais ne Farisi min kotætuakæm o næfakæn. ?Mæto tahro ræham min kæsotolæn mihin?”

¹⁹ Kæn Iesu tæmæn-ipæn kæm ilat mæmæ, “?Nian katol lafet lan ræha etæm tatol marit, kæn iærman u otol marit tætatig æh ilat in min neen motol lafet, nikitæmat tatæht mæmæ otætuakæm motapæs nagwænæn? !Kæpæ! Nian tætatig æh ilat min, kæn nikilat tætagien, motagwæn æm. ²⁰ Mæto nian æpæh ikîn mæmæ okæpanilæs-irækis suah æh lan, kæn e nian æh in æh, in min neen nikilat otahmæ røn, kæn kæpanotætuakæm motapæs nagwænæn.”

²¹ Kæn tæmatig mæn min mæmæ, “Suah kit min okol tæsæhl-pænæn nimismisi nimæhan wi kit e nimæhan oas itæm tæmeræh. Okæmæ otæhl-pæn, kæn nimæhan wi un titun næhap asolæn nimæhan oas un.

²² “Suah kit min okol tæsiuw-pænæn wain wi kit e nuwigi nat oas kit, mæto-inu okæmæ otiuw-pæn wain wi e nuwigi nat oas itæm tæskasik, kæn wain otapuæl-apuæl kæn nuwigi nat oas un otahgig kæn mæhap, kæn wain ne nuwigi nat un okuærat. Mæto wain wi okiuw-pæn æm e nuwigi nat wi itæm timætætig.”†

Netæmim min ræha Iesu kæmotæhl wit e Sapat

(Mat 12:1-8; Luk 6:1-5)

²³ E nian kit e Sapat, Iesu ne ræhan min netæmim kæmotaliwæk motuwîn-pæn æpæh e niki nasumæn ræha wit, kæn netæmim min ræha Iesu kæmotæhl wit mæmæ okotun.

2:16: Mat 11:19 † 2:22: Afin futnot e Luk 5:37

²⁴ Kən Farisi min u kotaskəlīm əskasik Lou rəha Moses kəmotən-ipən kəm Iesu məmə, “!Ei, əplan-tu! E Sapat, kəsəuləkən əh e nasumən ne kəsolən natimnat min nəhlan kotərəkən Lou. ?Tahro rəham netəmim min kotol nəhlan?”

²⁵⁻²⁶ Iesu təmuhalpin rəhalat nəghatən məmə, “Okəm-naka itəmat nakəsotafinən əh nat u Tefit təmol aupən nian Apiata in pris asol agin rəha Uhgın. Itəmat ninotafin rəkis məmə Tefit nəumis təmus, kən tuwin əpəh e Nimə Tapolən rəha Uhgın, kən mİLəs pİret asim u pris min əm koatun, kən in mİLəs muwa motun ilat in min neen.”

²⁷ Kən təmatig mən-ipən min kəm ilat məmə, “!Kəməsolən Sapat məmə in nat figəm kəm netəmim, məto kəm ol Sapat məmə otasitu elat kotameg! ²⁸ Tol nəhlan, io Neti Etəmim ekatərəmərə rafin e natimnat min, kən matərəmərə min e Sapat.”

3

*Iesu təmol-wir nelmi
suah kit təməfaiu*

(Mat 12:9-14; Luk 6:6-11)

¹ E Sapat kit min, Iesu təmitəlig-pən min əpəh e nimə rəha nuəfiminən kən məplan suah kit nelmin təmimis, təsəg-ətuatip-inən. ² Nian Iesu təmuwin imə, kən netəmim kəmotolkeike məmə okotən iərəkən Lou lan, kən motalkəlik wir ron məmə okotehm-tu məmə otol-wir suah un e Sapat, o kəp. ³ Kən Iesu təmən-ipən kəm suah un məmə, “ətul muwa u aupən,” kən tətul muwin əpəh aupən. ⁴ Kən Iesu təməhai ilat məmə, “? Rəhatat Lou təmə kotitun nolən naka e Sapat? ?Təmə təwir məmə okotol nat wir, o nat tərət? ?Təwir məmə okotomegəh netəmim, o təwir məmə okotohamnu netəmim?” Məto kotəpnəpin əm.

⁵ Kən Iesu təmasipən məplan ilat, kən neməha tol, kən nİkin tahmə olat məto-inu rəhalat-kapə tiəkis pİk. Kən mən-ipən kəm suah un məmə, “əg-ətuatip-in-tu nelməm.” Kən suah apon təməg-ətuatip-in nelmin, əmun nelmin təwir. ⁶ Kən Farisi min apon kəmotiet motaiu ətuatip əm motuwin motəplan rəhalat tikimİr min e pati rəha Herot, motol əm kitİəh moteam-in suatip məmə okotİləs Iesu motohamnu.

Nİmanin netəmim kəmotuarisig-in Iesu

⁷ Iesu ne rəhan min netəmim kəmotiet moteiuaiu motuwin əpəh e nəhau Lek Kalili. Nİmanin netəmim kəmotuarisig-in ilat. Netəm min un neen kəmotisi-pən e latuənu rəhalat e nİtən Kalili, ⁸ neen kotisi-pən əpəh e latuənu əlkələh min ne Jerusalem rəha nİtən əpəh Jutia. Neen min kəmotisi-pis e nəwtain məsin əpəh nİtən Itumia ne e nəwtain nəhau Jotan entənipən-pən matuwin. Neen min kəmotisi-pəhap əpəh İkin min e taon mil un Taea ne Saeton. Netəm min un kinotəto rəkis natimnat min un Iesu tatol ilat, kən kotuwa məmə okotəplan.

⁹ Kən nİmanin netəmim kəmotuwa pİk, kən Iesu təmən-ipən kəm rəhan min netəmim məmə okotol-əpen-əpenə e pot kit məmə otuwin məpələh lan, məmə nİmanin netəmim okəsotəhg-əhg pİkən in. ¹⁰ Məto-inu tİnol-wir rəkis netəmim tepət, kən netəm min u kotİmis əh kotəhg-əhg ilat min məmə okotuwa İuəhkİr motek Iesu. ¹¹ Kən nian netəmim itəm narmin rat min kotatig elat kəmotəplan Iesu, koteiuaiu aupən-in motorin ilat motagət əfəməh məmə, “!İk Neti Uhgın!” ¹² Məto Iesu təmən-İəhau əskasik narmin rat min un məmə okəsotən-İarəpən in kəm netəmim.

Iesu təmaun-in rəhan netəm tuelef məmə okotuarisig-in

(Mat 10:1-4; Luk 6:12-16)

¹³ Kən Iesu ne kəmotuwin əpəh e noanu nİtot min, kən tətəun-in netəmim neen məmə okotuwa ron. ¹⁴ Nian kəmotuwin, kən təmitəpun rəkis ilat tuelef kən mos-ipər ilat məmə aposol min. In təmən min məmə netəm min əh, ilat əh okotaliwək ilat min, kən in otahləpis ilat kotuwin motən-İarəp nammusən təwir kəm netəmim əpəh İkin min, ¹⁵ kən okotos min nepətən ne nəsanənən o nəhg-İarəpən narmin rat min e netəmim.

¹⁶ Netəm min u ilat u təmitəpun ilat, ilat u, Saimon u Iesu təməhun-pən min nərgin kit min məmə Pita, ¹⁷ ne Jemes ne pian Jon neti Sepeti mil u Iesu təmos-ipən min nərgilau təhan məmə, “Poanejes,” nipəti nəghatən əh təmə neti kaluəluə mil, mətə-inu neməha tatol ueiuəhai ilau, ¹⁸⁻¹⁹ ne Antru, Filip, Patolomiu, Matiu, Tomas, Jemes u neti Alfeas, Tateas, Saimon u kətaun-in məmə Selot,* ne Jutas Iskariot u təmegəhan-in-pən Iesu e nelmi tikimir min. Netəm min əh ilat əh tuelef, Iesu təmos-ipər ilat.

Iesu ne Pielsepul

(Mat 12:22-32;

Luk 11:14-23; 12:10)

²⁰ Uarisig, təmitəlig-pən min latuənu, kən nimanin netənim kəmotuwa min ron, kən Iesu ne rəhan min netənim kinotəruu namegən ne nagwənən ne. ²¹ Nian rəhan mama ne kəmotəto nəghatən u katən e Iesu, kən motuwa məmə okotit-irəkis o netənim, mətə-inu netənim neen koatən məmə Iesu nitalməl.

²² İəgətun min neen rəha Lou kəmotisi-pən əpəh Jerusalem motuwa kən motəmə Pielsepul, u in etəm-iasol rəha narmin rat min, in tətətig e Iesu, kən motəmə in tatos-ipən nəsanənən kəm Iesu məmə otəhg-iarəp narmin rat min e netənim.

²³ Kən Iesu təmaun-in ilat kotuwa iuəhkir ron kən tatuəh nimaa nəghatən kəm ilat, məmə, “?Nikitəmat tətəht məmə okol Setan təhg-iarəp atip Setan? !Kəp! ²⁴ Okəmə netənim e kantri kit koatoor ilat min, kən okotərəkin rəhalat kantri, kən nərəməərən rəhan otisas mikə. ²⁵ Kən tahmen-pən əm, e latuənu kit, okəmə netənim lan koatoor ilat min, kən okotərəkin aɡin-əh latuənu u. ²⁶ Kən okəmə Setan tətəhg-iarəp narmin rat min rəhan e netənim, kən tatol atip əm tikimir kəm in. ?Kən otahro nulan, rəhan nərəməərən otətul? Wək rəhan otisas mikə.

²⁷ “Kən okol iakləh kit təsuwin əpnəpinən imə e rəha etəm kəgin kit ikin, mətəkləh-in natimnat rəhan, mətə otəkəike məlis e nol, mələhəu u, kən panuwın makləh-in rəhan natimnat.

²⁸ “Ekatən pahrien kəm itəmat məmə təfagə rat rafin rəha netənim, ne nəghatən rat min itəm ilat koatən, Uhgın titun nos-irəkisən. ²⁹ Mətə etəm tatən rat Narmin Rəha Uhgın, okol Uhgın təsos-irəkisən rəhan təfagə rat. Təfagə rat un otətətig kitiəh lan mətətig, okol təsikəən.” ³⁰ Iesu təmən nəhlan mətə-inu kəmotəupən motən məmə narmin rat kit tətətig lan.

Mama rəha Iesu ne pian min

(Mat 12:46-50; Luk 8:19-21)

³¹ Kən e nian əh, mama rəha Iesu ne pian min kəmotuwa, kən moatətul əm əpəh ihluə kən motahl-ipən nəghatən o Iesu məmə tuwa-tu mehm ilat. ³² Kən nimanin netənim kəmotəpələh kan keko-in Iesu, kən kən-ipən kəm Iesu məmə, “Ei, mama rəham ne pian min əpəh ihluə, kotolkeike məmə okotehm-tu ik.”

³³ Kən Iesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “?Pah u rəhak mama ne piak min?” ³⁴ Kən masipən məplan rafin ilat kən məmə, “Otasipən-tu. Itəmat u piak min ne rəhak mama ətuatip min. ³⁵ Netəm min u koatol nəwia Uhgın, ilat u piak min, ne rəhak kaka min, ne rəhak mama.”

4

Etəm tatəfe nikutin natimnat

(Mat 13:1-9; Luk 8:4-8)

¹ Kən Iesu təmitəlig-pən min əpəh e Lek Kalili matəgətun netənim, mətə nimanin netənim kəmotuwa ron, motol məmə Iesu tuwin e pot. Kən pot un tətəməhl-pən e lek, kən Iesu tatəpələh-pən lan. Kən nimanin netənim kəmotəpələh əpəh ipar e nikalkal lek.

² Kən Iesu tatuəh nimaa nəghatən min kəm ilat matəgətun ilat e natimnat tepət.

3:16: Jon 1:42   3:17: Luk 9:54   * 3:18-19: Əplan-tu futnot e Mat 10:4.   3:22: Mat 9:34; 10:25   3:31: Mak 6:3; Jon 2:12; Wək 1:14   4:1: Mak 3:7-9; Luk 5:1-3   4:2: Mat 13:34; Mak 4:33-34

³ Təmən-ipən kəm ilat məmә, “Otətəlig-tu. Suah kit təmuwin məmә oteatəgtəg rəhan nīkutin natimnat əpəh e rəhan nasumən. ⁴ Nian təmәteatəgtəg rəhan nīkutin natimnat, kən neen kotisas-pən əpəh e nīkalkal suatip, kən mənig min kotuwa moaton rəkis. ⁵ Kən neen komotisas-pən əpəh e niki kəpiel, kən motəwiə uəhai əm mətō-inu nisip noan məsīn. ⁶ Kən nian nərəuiə təhg ilat kən kotauke-auke motamis, mətō-inu nokilat təmәseiuiəu pikən. ⁷ Kən neen kəmotisas-pən e niki nolkosik. Nian kəmotəwiə mətō nolkosik tətəht-əsīn ilat kən mətatu-atu-pən elat, kən kotəwiə rat kən məsotōeən. ⁸ Kən neen min kəmotisas-pən e nəptən wir, kən motəwiə wir motol iahgin, kən motōe-in noalat, neen noalat tate, neen noalat sikiste, neen noalat wan-hanrit.”

⁹ Kən Iesu təmatig mən-ipən min kəm ilat məmә, “Etəm matəlgīn tatig, təwir məmә in otətəlig-in wir kən mitun nəghatən min u.”

Netəmim min rəha Iesu kotəmә otən-tu nīpəti nimaa nəghatən u
(*Mat 13:10-17; Luk 8:9-10*)

¹⁰ Nian Iesu ne kəmotan pisin əm ilat rəhan netəmim tuelef ne netəm kotuarisig-in, kən kotətapəh ron o nuəhən nimaa nəghatən min. ¹¹ Kən Iesu təmən-ipən kəm ilat məmә, “Itəmat un, Uhgīn tatən-ipinə nəghatən anion rəhan kəm itəmat məmә in tatuwa məmә otərəmərə e rəhan min netəmim. Mətō netəm min u Iaihlua min, kotəto əm nəghatən rəha Uhgīn e nuəhən nimaa nəghatən. ¹² Nolən u tol min-nəhlan məmә, ‘Kotarəplan pap mətō kəsotəhmən, moatəto pap, mətō kəsotitunən, kən mətō-inu rəhalat-kapə tiəkis, kən ko kəpotitəlig motapəs rəhalat təfagə rat, məmә Uhgīn otos-irəkis rəhalat təfagə rat.’”

Iesu təmən-iarəp nīpəti nuəhən nimaa nəghatən
(*Mat 13:18-23; Luk 8:11-15*)

¹³ Kən Iesu təmən-ipən kəm ilat məmә, “?Okəmә naka itəmat nəkotəruru əh nuəhən nimaa nəghatən u? ?Itəmat nakotəmә onəkotəhro motitun min nīpəti nuəhən nimaa nəghatən pisin pisin min rafin? Otətəlig-in wir-tu məmә nəkotitun.

¹⁴ “Nīpəti nuəhən nimaa nəghatən e nīkutin natimnat əh tahmen əm e nəghatən rəha Uhgīn itəm katən-iarəp kəm netəmim, kən nisip tahmen e niki netəmim. ¹⁵ Netəmim neen koatəto, mətō tahmen əm e nīkutin natimnat u tatisas-pən e suatip. Nian koatəto nəghatən rəha Uhgīn, mətō Setan tuwa mos-irəkis ueiuəhai əm olat. ¹⁶⁻¹⁷ Kən neen koatəto, mətō tahmen əm e nīkutin natimnat un tatisas-pən e niki kəpiel nokilat təseiuiəu pikən. Nian koatəto nəghatən rəha Uhgīn, koatos ueiuəhai əm e nāgienən, mətō təsətigən tuwəh e nīkilat. Nian koatətig rat, o netəmim koatol tərət kəm ilat o nəghatən rəha Uhgīn, kən koatəme ueiuəhai əm e rəhalat nəmegəhən. ¹⁸ Netəmim neen min koatəto, mətō tahmen əm e nīkutin natimnat u tatisas-pən e niki nolkosik. Nian koatəto nəghatən rəha Uhgīn, ¹⁹ mətō rəhalat nətəligən tatuwin pik o natimnat rəha nətueintən, kən ilat kotolkeike məmә rəhalat nautə ne natimnat wir min otepət. Natimnat min u kotəhmen e nolkosik tətəht e nīkilat, mol kotəpou-in nolən nəghatən rəha Uhgīn, kən məsotōe-inən noalat. ²⁰ Kən neen min koatəto, mətō tahmen e nīkutin natimnat u tatisas-pən e nəptən wir. Nian koatəto nəghatən rəha Uhgīn, kotos e nīkilat pahrien, kən motōe-in noalat, neen tate, neen sikiste, kən neen wan-hanrit.”

Lait u itəm kəməfətain
(*Luk 8:16-18*)

²¹ Kən Iesu təmən-ipən kəm ilat məmә, “?Pah tətəsiepən e lait kən mətəii-pən e pesin, o tatəhtu-pən e nīpəg pet? !Kəp! Kəsolən mihin. Nian nakotəsiepən e lait, kən motətu-pər e tepil məmә netəmim okotəhm nat lan. ²² Nat katəfətain okəike kəpik, kən ne nat tatəhluaig otəkəike miet-pa ikin təhag-əhag ikin. ²³ Etəm matəlgīn tatig, təwir məmә in otətəlig-in wir kən mitun nəghatən min u.”

²⁴ Kən matig mən-ipən min kəm ilat məmә, “Otətəlig-in wir-tu. Etəm u tatəto rəhak nəghatən mətə təsətəu-pənən, okol təsitun wir minən. Mətə etəm un tatəto matətəu-pən, in otitun tepət məsin min. ²⁵ Tol nəhlan mətə-inu, etəm u itəm rəhan əh-ikin nitunən, kən in tatətəu-pən, kən Uhgın otos-ipən min nitunən kəm in, kən rəhan nitunən in otepət pik. Mətə etəm u itəm rəhan nitunən tikə, Uhgın otos-irəkis rafin rəhan nitunən itəm nikin təht məmә in tatos.”

Nuəhən nimaa nəghatən e nisən nikutin natimnat

²⁶ Kən Iesu təmən min məmә, “Nərəmərəən rəha Uhgın tahmen e suah kit təmis nikutin natimnat əpəh e rəhan nasumən. ²⁷⁻²⁸ Lapin min tuwin mətapil, kən e nərəuiəgən min tuwin maliwək mətən, kən məsol minən nat kit lan ne, mətə-inu nisip əm tatos-ipən niamitəən kəm in məmә otoi-in noan. Mətə nikutin nat un tinəwiə muwin minol iahgin, mətə suah un təruru məmә təmähro min-nulan məwiə. Kən təmərget mol iahgin, kən mol-pən nimalin, kən moe matuwın matuwın, kən minimətə. ²⁹ Kən nian tinimətə, e nian əm əh inəh, suah apon tuwin miləs rəhan nisa muwin matəte rəkis matəulək-in, mətə-inu nian ətuatip rəhan tinuwa.”

Nuəhən nimaa nəghatən e nikuti mastat

(Mat 13:31-32; Luk 13:18-19)

³⁰ Kən Iesu təmən min məmә, “?Nərəmərəən rəha Uhgın tahro min-nulan? ?Karmə ekən naka məmә tahmen lan? ³¹ In tahmen e nikuti mastat. Mastat un in nig kit nikutin netin, netin, netin. In təkəku e nikuti nig min rafin. ³² Mətə nian kəməfe, kən təwiə mol iahgin maprəkis-in nig min itəm katəfe e nasumən, mol nelmin iahgin min, kən mənig ilis min kotuwa motol-pən niag-iağılat huə e tikəmkəmən.”

Iesu təmatəgətun netəmim e nuəhən nimaa nəghatən

(Mat 13:34-35)

³³ Iesu təmatəgətun mihin nəhlan netəmim e nuəhən nimaa nəghatən tepət, mətə təmatən-ipən əm tahmen məmә okotitun. ³⁴ In təmatəgətun əm netəmim e nuəhən nimaa nəghatən min əh tepət. Mətə nian kotan pisin əm ilat rəhan min netəmim, kən tatən-iarəp nipəti nuəhən nimaa nəghatən kəm ilat.

Iesu təmən-iəhau nimətag asol ne nəhau ne

(Mat 8:23-27; Luk 8:22-25)

³⁵ Tinehnaipən, kən Iesu təmən-ipən kəm rəhan min netəmim məmә, “Pəs-tu kotuwın-tu əpəh entənipən-pən e lek u.” ³⁶ Kən kəmotapəs netəmim, kən rəhan min netəmim kəmotuwın e pot mətə Iesu tinəmuwin rəkis matəpələh. Kən kəmotiləs Iesu e pot moatuwin ilat pot neen min kotuarisig-in ilat. ³⁷ Kəmoatuwin əmun nimətag asol kit nahgin-nahgin tahmen əm e nalip təmuwa. Kən peau-peau asol min kotoralkin-pən əpəh e nipəgnoa pot, kən nəhau tinatər-pən e pot, kən pot natol o namnimən. ³⁸ Mətə Iesu əpəh uarisig tətəpəl əlu-əlu matauloga-pən e pelo kit. Kən rəhan min netəmim kəmotaiu motuwa motəhgaiir lan, motəmә, “!Ei, ləgətun! !Tahro nikim təsəhtən itimat ne, iuəhkir əm ekotimis!”

³⁹ Kən Iesu təmaiir mətul matən-iəhau nimətag ne nəhau məmә, “!Nahmen! !Uamegta!” Kən nimətag təmurahl nelmin, kən peau-peau asol min apon kəmotikə, kən təməməlinu təməməlinu.

⁴⁰ Kən Iesu təmən-ipən kəm rəhan min netəmim məmә, “?Tahro nakotəgin pik nəhlan? Okəmә naka rəhatəmat nahatətəən tikə əh lak.”

⁴¹ Mətə rəhan min netəmim kinotəgin pik, kən motən-ipən kəm ilat min məmә, “!Ei nəman! ?Etəmim naka u? Nat ənpəpin nimətag ne nəhau, mətə ilau kətioal nəwian.”

5

Iesu tāmēhg-iarəp narmin rat e suah kit

(Mat 8:28-34; Luk 8:26-39)

¹ Iesu ne rəhan min netənim kəmotuwīn motuwar əpəh entənipən-pən e Lek Kalili, əpəh ima netəm Kerasa. ² Nian Iesu tāmiet e pot, kən məplan suah kit tāmisi-pən əpəh e nīpəg kəpiel min, ikin katitənim netənim ikin. Suah un narmin rat tətətig lan. ³ Suah un tətətig əm əpəh e suwit, okol kəsaskəlīmən, kən kəruru min nəlisən e nol o sen. ⁴ Nian tepət kotəlis nelmin ne nelkin ne e sen. Məto nian rafin tateatip-eatip sen, kən matoratip-oratip sen e nelmin ne nelkin ne, kən məsanən pik məsahmen-inən suah kit məmə otaskəlīm. ⁵ Kən lapin ne e nərauiəgən min ne nian rafin, in tətan əpəh e suwit, ne əpəh e nitot min, in pisin əm, mətəgət əfəməh, kən matəte atip əm in e kəpiel asilə min.

⁶ Nian suah un təmasipən-in Iesu əpəh isəu tatuwa əh, kən təmaiu muwin meiuaiu misin-pən nulin ron. ⁷⁻⁸ Kən mətəgət əfəməh məmə, “!Iesu, ik Nəti Uhgīn Ilis Agin! ? Nəmuwa məmə onakahro io?” Məto Iesu təmə, “!Ik narmin rat, iet e suah un!” Məto narmin rat apon təmə, “!Ekateasiə-in e nərgi Uhgīn məmə onakəsolən nalpinən kəm io!”

⁹ Kən Iesu təmətapəh ron məmə, “?Ik nərgəm pah?” Məto təmə, “Nərgək u, Nimanin Tepət, məto-inu itimat tepət.” ¹⁰ Kən kəmotən-ipən əskasik kəm Iesu məmə otəsahl-iarəpən ilat əh-ikin əh.

¹¹ Ikin əh, pikəs min tepət tepət kotalu əpəh e nikali nitot un. ¹² Kən narmin rat min apon kəmotən-ipən kəm Iesu məmə, “Kəsi, ahl-ipən-tu itimat ekotuwīn o pikəs min əpəh, megəhan-in itimat ekotuwīn motatig əpəh elat” ¹³ Kən Iesu təmegəhan-in ilat məmə okotuwīn, kən narmin rat min apon kəmotiet e suah apon motuwīn əpəh e pikəs min. Kən pikəs min un kotahmen-in tu-taosan, kəmotaiu motuwīn əpəh ikin təkul-əkul ikin, kən motiwig-pən əpəh ləhau e nəhau un motamnīm.

¹⁴ Kən netənim itəm kəmotəgwən pikəs min un, kəmotaiu motuwīn motən-iarəp natun kəm netənim min əpəh e taon rəhalat, kən motən tuwin mapəkol əpəh latuənu min. Kən netənim tepət kəmotuwa məmə okotəplan-tu nat un məmə kəmahrol min-nulan. ¹⁵ Nian kəmotuwa o Iesu, kən motəplan suah un narmin rat min kəmotatig lan aupən, tinapəs nalmələn kən minuwīn e natimnat matəpələh, kən narmilat təmiwig ron kən motəgin. ¹⁶ Kən netəm min u kəmotehm nat ətuatip e niganəmtilat kəmotamnus nat un kəmotehm Iesu təmol e suah un ne pikəs min kəm ilat min neen. ¹⁷ Məto netəm min u e nitən un kəmotən-ipən əskasik kəm Iesu məmə otatuwin məsətulən əh imlət ikin.

¹⁸ Kən nian Iesu tinatitəlig-pən min məmə otuwīn e pot, məto suah un narmin rat min kəmotatig lan, təmolkeike pik məmə otuwīn ilat Iesu ne, kən matən-ipən kəm Iesu məmə, “Egəhan-in io, pəs ekimnə kitat min itəmat.”

¹⁹ Məto Iesu təməsegəhan-inən, məto təmən-ipən kəm in məmə, “Itəlig-pən imam ikin, kən mamnus kəm netəm imam ikin nat naka itəm Uhgīn ilis pik təmol kəm ik, kən məmə in təmasəkkitun ik.”

²⁰ Kən təmuwin əpəh ikin Tekapolis matən-iarəp natimnat itəm Iesu təmol kəm in. Kən nian netənim kəmotəto, kən kəmotaut pik ron.

Pətagwəhl kit itəm tatimīs ne pətan əkəku kit itəm təimīs

(Mat 9:18-26; Luk 8:40-56)

²¹ Kən Iesu ne kəmotuwīn min e pot motitəlig-pən entənipən-pa e lek, məto nimanin netənim kəmotuwa ron motitəlau in əpəh e nikalkal lek. ²² Kən suah kit, nərgin u Jaeras, in etəm-iasol kit rəha nimə rəha nuəfiminən, təməplan Iesu kən təmuwa misin-pən nulin ron. ²³ Kən təmatətapəh o Iesu matəkəike kəm in o nasituən məmə, “Rəhak pətan əkəku tatimīs pik otəsuhəhən timīs. !Awi, wa-tu kian nəkələhəu-pən nelməm lan

pəs təwir məmegəh!”²⁴ Kən Iesu tēmətəu-pən suah un mətian, kən nīmanin netəmim tepət kəmotuarisig-in kitəlau lan katiləs-pikən-ləs-pikən.

²⁵ Kən pətan kit təmuwa o Iesu itəm tatos nīmīsən rəhalat nīpitan nian rafin əm, minos nup tuelef. ²⁶ Kən təmuwin məplan tokita tepət, kən mərakin rafin rəhan mēni elat, mətə wək rəhalat kəmotol tətə pik nahmən. Mətə rəhan nīmīsən tēməseiuaiuən, in tēmər məsin min. ²⁷⁻²⁸ In tēmətə namnusən e Iesu, kən nīkin tēməht mēmə, “Okəmə ekek əm rəhan kot, kən rəhak nīmīsən otol namnun.” Kən tol nəhlan, təmuwa maliwək muarisig-in ilat, misi-pən e məntaa Iesu ikin, kən meə-pən mek rəhan kot.

²⁹ Nian tēmək kot rəha Iesu nəhlan, kən roiu min əm rəhan nīmīsən tēmətul, kən tēmətə əm e nīpətin mēmə in tinəwir.

³⁰ Kən roiu min əm, Iesu tēmətə mēmə nəsanənən məsin tēmiet lan, kən tēmairair matətapəh mēmə, “?Pah tēmək rəhak kot?”

³¹ Kən mətə rəhan min netəmim kotəmə, “Ei, əplan-tu. Netəmim koatiləs-pikən-ləs-pikən pik ik. ?Tahro nakatən nulan mēmə, ‘pah tēmək io?’”

³² Mətə Iesu tēmategəs-in mēmə otehm-tu mēmə pah tēmək. ³³ Kən əmun pətan apon tinitun mēmə nian in tēmək kot rəha Iesu, rəhan nīmīsən tinikə. Tol nəhlan, minatəgin mətasiəp-asiəp muwa meiuaiu misin-pən nulin o Iesu matən-ipən natimnat rafin kəm in. ³⁴ Kən Iesu tēmən-ipən kəm in mēmə, “Nətik pətan, e rəham nahatətəən, ninuwa minəwir. Kən atuwin, pəs nəməlinuən rəha Uhgīn tətətig ron ik. !Rəham nīmīsən tinikə!”

³⁵ Nian Iesu tēmətəghat əh kəm pətan un, kən netəmim neen kəmotisi-pən əpəh ima Jaeras ikin motuwa motən-ipən kəm Jaeras mēmə, “Rəham pətan əkəku tinimis rəkis. Əsəlīkiamtəən iəgətun.”

³⁶ Mətə Iesu tēməsətəlig-inən rəhalat nəghatən, kən mən-ipən kəm Jaeras mēmə, “Əsəginən, məsolən nīkim tərət. Ahatətə əm lak.”

³⁷ Kən Iesu tēmən-iəhau netəmim mēmə okəsotuarisig-inən ilau, kən mit əm Pita ne Jemes ne pian Jon motuwin. ³⁸ Kən kəmotuwin əpəh ima Jaeras ikin motəplan netəmim tepət kəmotuwa motasək moatəun-əun. ³⁹ Kən Iesu təmuwin əpəh imə mən-ipən kəm ilat mēmə, “?Nakotagət pik nulan o naka? ?Kən motasək pik o naka? Pətan əkəku u təsimīsən, tətəpīl əm.” ⁴⁰ Kən netəmim kəmotalah-əmnu. Mətə Iesu tahl-iarəp ilat mēmə okotiet motuwin əpəh ihluə. Kən mit əm rəhan etəmim miləhal ne mama ne tata rəha pətan əkəku un motuwin əpəh pətan əkəku un tatəməhl ikin. ⁴¹ Kən Iesu təmos nelmin, mən e rəhalat nəghatən mēmə, “*Talita kum,*” nīpəti nəghatən un tēmə, “!Pətan əkəku, iatən-ipinə kəm ik mēmə onakətul!”

⁴² Kən roiu min əm, pətan əkəku apon tēmətul minataliwək. (Pətan əkəku un tinos nup tuelef.) Nian netəmim kəmotəplan nat un Iesu tēmol, kən narmilat tēmīwig pik ron. ⁴³ Kən Iesu tēmən-ipən əskasik kəm netəm min un mēmə, “Onakəsotən-iarəpən nat un kəm suah kit.” Kən matig mən-ipən min kəm ilat mēmə okotos-ipən nagwənən kit kəm pətan əkəku un tun.

6

Netəm Nasaret
kəməsotisiai-inən Iesu
(*Mat 13:53-58; Luk 4:16-30*)

¹ Iesu tēmiet ikin-un kən rəhan min netəmim kəmotətəu-pən motuwin əpəh iman ikin.

² Kən e nian rəha Sapat, Iesu tuwin əpəh e nīmə rəha nuəfiminən matəgətun netəmim. Kən netəmim tepət itəm kəmotətə rəhan nəghatən, kəmotaut pik ron motəmə, “?Ei nəman, kəruru mēmə suah əpəh tēməmīk hiə natimnat min əpəh? ?Kəruru mēmə tēmahrenatig nəhlan? ?O kəruru mēmə tēməhrol nəhlan matol nat pispis min əpəh?”

³ Kitat kotitun əm mēmə suah əh iol əm nīmə. In neti Meri, pia Jemes, Joses, Jutas ne Saimon. Kən kitat rəhan kaka min kotatig.” Kən nīkilat təsagienən ron kən motəuhlin məntaalat ron.

⁴ Mæto Iesu tæmæ, “Ien ræha Uhgîn katisiai-in pik ikin min rafin. Mæto ræhan min æm, ne netæm iman ikin kæsotisiai-inæn.”

⁵ Kæn ikin æh, okol tæsolæn nat pispis kit ikin, mæto ræhan æmun, titun nælæhæu-pænæn nelmin e netæm koatimis neen, kæn kotæmegæh min. ⁶ Kæn Iesu narmin tæmiwig pik o netæm iman ikin mæto-inu kæsotolkeikeæn mæmæ okotæn nipahrienæn lan. Kæn tæmaliwæk muwin latuænu min rafin, matægætun netæmim.

Iesu tæmahl-ipæn ræhan
netæm tuelef mæmæ okotuwin
e nitæn min

(*Mat 10:5-15; Luk 9:1-6*)

⁷ Kæn matig maun-in min ræhan netæm tuelef kotuwa ron, kæn mahl-ipæn ilat keiu-keiu. Tæmos-ipæn næsanænæn kæn ilat o næhg-iaræpæn narmin rat min e netæmim. ⁸ Kæn mæn-ipæn næghatæn u kæn ilat mæmæ, “Onækætosæn nat kit e ræhatæmat naliwækæn, mæto onækotos æm kasikin ræhatæmat. Onætosæn mæni kit e paos ræhatæmat, kæn mætosæn piset, o kætîm, o nat kit. ⁹ Onækotuwin e put, mæto onætosæn sot kæiu. ¹⁰ Okæmæ onækotuwin æpæh ima suah kit ikin, kæn otapil æm e ræhan nimæ motatig kætatig kætous motiet latuænu æh. ¹¹ Kæn okæmæ onækotuwin e latuænu kit, mæto netæmim neen kæsotolkeikeæn mæmæ okotit itæmat nakotuwin e ræhalat nipægnoa nimæ, o kæsotætellig-inæn ræhatæmat næghatæn, kæn nian nækotiet e ræhalat latuænu, nækotækæike motohapispis rækis nisip e nelkitæmat mæmæ ilat okotitun mæmæ næmotæuhlin-pæn mæntaætæmat olat.”

¹² Kæn kæmotiet motuwin motæn-ipæn kæn netæmim mæmæ okotæuhlin nætelligæn ræhalat, motapæs pahrien nolæn rat min, kæn motuwin o Uhgîn. ¹³ Kæn motæhg-iaræp narmin rat min tepæt e netæmim, kæn motol-pæn oel e netæm min u koatimis, kæn motol-wir ilat.

Kig Herot Antipas tæmæn Jon Baptais mæmæ tinæmegæh min

(*Mat 14:1-2; Luk 9:7-9*)

¹⁴ Kæn Kig Herot Antipas tæmæto næghatæn ræha Iesu tinuwin minapakol e nitæn min rafin. Kæn netæmim neen kotæmæ in Jon Baptais æpæh tinaiir-pa min mol tatos næsanænæn o nolæn nat pispis min.

¹⁵ Mæto netæmim neen min kotæmæ in Elaija, neen min kotæmæ ien kit ræha Uhgîn mæto tahmen e ien min ræha Uhgîn aupæn.

¹⁶ Mæto Kig Herot Antipas tæmæto, kæn mæmæ, “Jon Baptais æpæh emætætîp rækis ræhn-kapæ, mæto tinæmegæh min.”

Nolæn itæm Kig Herot Antipas tæmohamnu Jon Baptais lan

(*Mat 14:3-12; Luk 3:19-20*)

¹⁷⁻¹⁹ Kig Herot Antipas tæmæn næhlan mæto-inu in tæmol nat kit tæsahmenæn. Pian Filip tæmatit pætan kit nærgîn un Herotias mioal marit, kæn Kig Herot Antipas tit-irækis pætan un ron mioal marit. Kæn Jon tæmatæn-ipæn kæn in mæmæ, “Nakatærakîn Lou. Tæsahmenæn mæmæ onakit pætan ræha piam.” Kæn Herotias tæmæto næghatæn un kæn metæhau Jon ron, kæn molkeike mæmæ okohamnu, mæto kæp. Kig Herot Antipas tæmolkeike mæmæ otol ræhan pætaguihl nîkin tagien, kæn mahl-ipæn ræhan min netæmim kotuwin motaskælim Jon kælis ætain, kæn kilæs kan kilæs-ipæn e kalapus. ²⁰ Mæto Kig Herot Antipas tatisiai-in Jon mitun mæmæ in etæm asim, kæn in etæm ætuætîp kit mol tatehm wir kæn mæsohamnuæn. Nian tepæt tæto næghatæn ræha Jon, kæn tinæruu æfæmæh, mæto tolkeike mæmæ otatætellig-in.

²¹ Matuwin matuwin Herotias tinos ræhn matîp Jon e nian kæmatol lafet lan ræha Kig Herot Antipas e nian tæmaiir lan. Kig tæmaun-in rafin netæm-iasol ræhan min, ne netæm-iasol ræha ræhan mopael min, ne netæm-iasol ræha netæm Kalili, mæmæ okotuwa motæhm motagwæn.

²² Kən e nian əh, pətan əkəku un neti Herotias təmuwa imə matol tanis e niganəmtilat. Kəmotəplan təmol tanis kən nikilat təmagien pik ron. Kən kig apon təmən-ipən kəm pətan əkəku apon məmə, “Okəmə nakolkeike naka, nakətapəh-in ron io, kən ekos-
ipinə kəm ik.” ²³ In təmən-iəkis kən mos noanawil ron məmə, “Nat naka nakolkeike kən measiə-in ron io, ekos-
ipinə. Nat ərnapin okəmə iahgin tahmen e nipilga rəhak natimnat, məto ekəike mos-
ipinə.”

²⁴ Kən pətan əkəku apon təmuwin əpəh ihluə matətapəh o rəhan mama məmə, “? Mama, oekesiə-in naka o kig?” Məto rəhan mama təmə, “Uwin measiə-in rəhn-kapə Jon Baptais.”

²⁵ Kən pətan əkəku apon təmai uəiuəhai əm muwin əpəh imə o kig kən məmə, “Ekolkeike məmə onakiləs-
ipa rəhn-kapə Jon Baptais u-roiu agin, kəmələhəu-pən e pilet kit.”

²⁶ Kən nat un təmol kig nikin tahmə pik, məto okol təsapəsən, məto-inu tinəmos rəkis noanawil e niganəmti netəmim u kəmotuwa o lafet. ²⁷ Kən mahl-ipən rəhan kit mopael məmə otaiu əm muwin mīləs rəhn-kapə Jon Baptais muwa. Kən mopael apon təmuwin əpəh e kalapus kən mətatip-rəkis rəhn-kapə Jon Baptais, ²⁸ kən mələhəu-pən e pilet kit mīləs muwa, kən mīləs-
ipən kəm pətan əkəku apon, kən tīləs muwin kəm rəhan mama. ²⁹ Nian netəmim min rəha Jon Baptais kəmotəto netəmim kəmotamnus nat un kəmol e Jon, kən kotuwa motiləs nipətin motuwin motitənim e nipəg kəpiel rəha nolən suwit.

Netəm tuelef rəha Iesu kəmotitəlig-pa min ron

(Luk 9:10)

³⁰ Kən aposol min rəha Iesu kəmotitəlig-pa min ron, kən motən-ipən natimnat rafin itəm kəmotol, ne nəghatən min itəm kəmotəgətun netəmim lan. ³¹ Məto netəmim tepət koatuwa moatuwin moatiet moatuwin, kən Iesu ne rəhan min netəmim kinotəruru nagwənən ne namegən ne. Kən Iesu tən-ipən kəm ilat məmə, “Pəs-tu kotuwin-tu əpəh ikin kit netəmim kotikə ikin, kən nakotameg məsin.” ³² Kən ilat əm motuwin e pot kit minotuwin əpəh netəmim kotikə ikin.

Iesu təmagwən nəman

faif-taosan

(Mat 14:13-21; Luk 9:11-17;

Jon 6:1-14)

³³ Məto netəmim tepət kəmotəplan ilat nian kəmotiet, kən motitun ilat. Kən kəmotiet e latuənu min motaiu kaupən-in ilat, motuwin əpəh koatuwin ikin. ³⁴ Nian Iesu təmuwar e pot məplan nimanin netəmim tepət kinəmotuwa rəkis, kən təmasəkitun ilat, məto-inu kotahmen əm e sipsip min itəm etəmim tikə o nehmən ilat. Kən təmətul matəgətun ilat e natimnat tepət.

³⁵ Tinehnaipən, kən netəmim rəha Iesu kəmotuwa motən-ipən kəm in məmə, “Tinətalugin, kən ikin-u kəsətigən ikin. ³⁶ Təwir məmə onakahl-ipən-ta netəmim koatuwin əpəh e latuənu min, ne əpəh ikin min, məmə okotos-nəmtin nigilat nagwənən.”

³⁷ Məto in təmən-ipən kəm ilat məmə, “Kəp, itəməhal əm. Nakəhlagwən netəm min əh.” Məto kotəmə, “!Naka! ?Nakəmə oekotuwin motərakin məni asol agin u tu-hanrit tenarius o nosən pīret lan o nagwənən nimanin netəmim u?”*

³⁸ Məto Iesu təmə, “?Nakoatos pīret kuwəh? Otuwin motehm.” Kəmotuwin motehm motəmə, “Pīret faif, kən nəm kəiu.”

³⁹ Kən Iesu tən-ipən kəm rəhan min netəmim mə okotol netəmim kotəpələh e manuwiłl amiəmitə fifti fifti ne uan-hanrit uan-hanrit, ⁴⁰ kən kəmotəpələh nəhlan fifti fifti ne uan-hanrit uan-hanrit. ⁴¹ Kən Iesu təmos pīret faif ne nəm mil u kəiu, kən mətag-pər əpəh e neai məfak ron, kən məmkas pīret un məmki-pən kəm rəhan min netəmim məmə okotoor kəlin kəm netəmim. Kən matig mos min nəm mil u kəiu məmkas moor

6:30: Luk 10:17

6:34: Nam 27:17; Mat 9:36

* 6:37: Roiu, tu-hanrit tenarius tahmen e

tu-hanrit-taosan vatu.

kəm netəmim. ⁴² Kən netəmim rafin kəmotun nərpiilat tasis, ⁴³ kən motapəs nimismisi pīret un ne nəm mil un, kən netəmim mīn rəha Iesu kotaii-pən e kətim asol tuelef kotər wir. ⁴⁴ Kən netəm mīn u kəmotagwən, nəman elat kotahmen e faif-taosan.

Iesu təmaliwək e nətuei nəhau

(Mat 14:22-33; Jon 6:15-21)

⁴⁵ Kən roiu agin-əh mīn, Iesu təmən-ipən kəm rəhan mīn netəmim məmə okotiləs pot kit motaupən motuwīn entənīpən-pən əpəh ikin kit nərgin u Petsaeta, mətō in otatīg mahl-ipən paupən netəmim koatuwin iməlat mīn ikin-u panuwīn. ⁴⁶ Nian tinaiatīpin rəkis netəmim, mahl-ipən ilat koatuwin, kən muwīn əpəh e nitot məmə otəfak.

⁴⁷ Kən tinətaluḡin, pot tinuwīn əpəh iluḡin ətuatīp əpəh e lek, mətō Iesu tətān pisin əm əpəh ipar. ⁴⁸ Kən məplan ilat kotasuə kitasuə mətō kinotəpou mətō-inu nīmətag tatoh ilat. Kən tinatian-ian, kən taliwək e nətuei nəhau matuwa. Təmaliwək muwa, iuəhkīr əm taprəkis-in ilat.

⁴⁹⁻⁵⁰ Kən nian netəmim mīn rəha Iesu kəmotəplan taliwək e nətuei nəhau matuwa, kən nīkilat təht məmə narmi suah kit. Kən ilat rafin kəmotəplan, kən motəḡin katearīg əfəməh. Mətō roiu agin-əh əm, Iesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “!Ei, nīkitəmat tətul məha-məha. Io u inu. Sotəḡinən!” ⁵¹ Kən muwīn e pot məplan ilat moatəpələh, kən nīmətag təmuraḡl nelmin, kən kəmotaut pik ron, ⁵² mətō-inu rəhalat-kapə tiəkis. Kəmotəplan pap Iesu təmagwən netəmim tepət e pīret noan məsin əm, mətō ilat kotəruru əh məmə in pah.

Iesu təmōl-wir netəm koatimis əpəh Kenesaret

(Mat 14:34-36)

⁵³ Kəmotuwīn entənīpən-pən motuwar əpəh ikin kit nərgin u Kenesaret, kən motietain pot ikin. ⁵⁴ Nian kəmotuwar ikin əh, netəm ikin kəmotitun ueiuəhai əm məmə in Iesu. ⁵⁵ Kən kəmotaiu motuwīn əpəh latuənu mīn moatən-ipən kəm netəmim. Kən nian kotətō məmə Iesu əh-ikin əh, koatəmīk netəm koatimis e rəhalat pet motuwa ron. ⁵⁶ Kən ikin mīn rafin Iesu tatuwin-pən ikin e latuənu əlkələh, ne latuənu asol mīn, ne ikin mīn rafin titəlau, netəmim kotəmīk netəm koatimis motiet katəlin əm ilat əpəh maket ikin. Kən kəmoatəkəike katən-ipən kəm Iesu məmə oteḡəhan-in ilat kotek əm nīpəḡnəmti rəhan kot. Kən netəmim rafin u kəmotek rəhan kot, kən motəwir e rəhalat nīmīsən.

7

Netəm-iasol mīn kəmotətəhau Iesu o kastom rəhalat

(Mat 15:1-9)

¹ Kən Farisi mīn ne iəḡətun neen rəha Lou, kəmotisi-pən əpəh Jerusalem, motuwa moatəpələh ilat Iesu. ² Kən kəmotəplan məmə netəmim mīn rəha Iesu kəmotagwən kən məsotaikuas wirən e nelmilat e nolən rəha Farisi mīn.

³ Farisi mīn, ne netəm Isrel tepət, kəmoatətəu-pən ətuatīp kastom rəha tīpilat nuwəh mīn. Okəmə kəsotaikuas wirən e nelmilat un, kən kəsotagwənən. ⁴ Kən nian koatisi-pən e maket moatuwa, məsotagwənən pitən, motaupən kaikuas e nelmilat kən panotagwən. Kən moatətəu-pən natimnat tepət mīn nəhlan itəm kəmotos o tīpilat nuwəh mīn. Kən kastom ətuatīp əh-ikin rəha naikuasən e sospən, ne panikin, ne pesin u kəmōl e iaen.

⁵ Kən inu Farisi mīn ne iəḡətun mīn rəha Lou kotətəpəh o Iesu məmə, “?Tahro rəham mīn netəmim kəsotətəu-pənən kastom rəha tīpilat nuwəh mīn? ?Tahro kəsotaupənən motaikuas pitən e nelmilat u panotagwən?”

⁶ Mətō Iesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “Aupən Aesea təmən-iarəp nəḡhatən rəha Uḡin kən məht ətuatīp itəmat lan u rəhatəmat nənən təwir, mətō nīkitəmat tamkimik. In təmən məmə, ‘Uḡin təmə netəm mīn u kotisiai-in io e nəḡhatən əm rəhalat, mətō nīkilat tətān-pən əh əpəh isəu.

⁷ Motəfak kəm io o nat əpnapin əm mətə-inu ilat kotəgətun netəmim e lou itəm etəmim əm təmol motəmə lou rəha Uhgīn, mətə kəp.’ ”

⁸ Kən Iesu təmən min kəm ilat məmə, “Itəmat nakotapəs Lou rəha Uhgīn moatətəu-pən əm kastom rəha etəmim.”

⁹ Kən mən-ipən kəm ilat məmə, “Nakotausit pīk o nolən apon rəhatəmat məmə nakotapəs Lou rəha Uhgīn kən motətəu-pən atip əm kastom rəhatəmat. ¹⁰ Moses təmən məmə, ‘Onakisiai-in rəham tata ne mama. Okəmə suah kit tatəghat rat e rəhan tata ne mama, okəike kohamnu.’ ¹¹ Mətə itəmat nakotən məmə, suah kit okəmə tapəs nasituən e rəhan tata ne mama kən mən-ipən kəm ilau məmə, ‘Rəhak u nat u ekəmə ekasitu etəlau lan, mətə emələhəu əm məmə rəha Uhgīn. Kən nat katos-ipən kəm Uhgīn okol kəsəl minən nat kit lan.’ ¹² Kən motatig moatən-iəhau min o nasituən e rəhan tata ne mama. ¹³ Mətə e nolən əh, nakotəgətun netəmim e rəhatəmat kastom motol nəghatən rəha Uhgīn tatol əm nat əpnapin lan. Kən natimnat min tepət min nəhlan itəmat nəkoatol.”

Nat tol netəmim kotərat e niganəm̄ti Uhgīn

(Mat 15:10-20)

¹⁴ Kən Iesu təmaun-in nimanin netəmim məmə okotuwa iuəhkīr ron kən məmə, “Otətəlig-in wir-tu io məmə nəkotitun. ¹⁵ Nat etəmim tatərgə təsələn etəmim tamkīmīk e niganəm̄ti Uhgīn, mətə nat tatiet e nīki etəmim tatol etəmim tamkīmīk e niganəm̄ti Uhgīn.”*

¹⁷ Nian Iesu tēmiet e nimanin netəmim un kən muwīn əpəh imə, kən rəhan min netəmim kotətapəh o nīpətī nəghatən min un kəm in. ¹⁸ Kən Iesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “Okəmə naka itəmat min rəhatəmat-kapə tikə. Onəkotəkəike motitun məmə natimnat itəm etəmim tatərgə in tahmen əm e nat ihluə təsələn etəmim tərət e niganəm̄ti Uhgīn. ¹⁹ Mətə-inu tərgə kən təsuwīnən e nīkin, mətə tatuwīn e tīpəin u, kən matiet min.” (E nəghatən əh Iesu təmən-iarəp məmə nagwənən rafin katun təwir e niganəm̄ti Uhgīn.)

²⁰ Kən məmə, “Mətə nat itəm tatiet e nīki etəmim, in tol etəmim tətamkīmīk e niganəm̄ti Uhgīn. ²¹ Mətə-inu nīki etəmim tatəht natimnat tərət tepət, ilat u: nīpitan ne nəman ne, koatit anion ilat min; nakləhən; nohamnuən itəm; ²² nakləh-inən pətan rəha suah pisin; naumisən o natimnat; nolən rat min; neiuəən; nolən rəha nit əpnapin əmən nīpitan ne nəman; netetən; nənən nīkal itəm; nausitən; nalmələn. ²³ Nolən rat min əh, ilat əh kotisi-pən e nīki netəmim kən motol ilat kotamkīmīk e niganəm̄ti Uhgīn.”

Iesu təməhg-iarəp narmin rat e neti pətan kit

(Mat 15:21-28)

²⁴⁻²⁶ Kən Iesu tēmiet ikin-un kən məsou pəhap muwīn əpəh Fonisia, ima Iaihlua min e nitən rəha Siria, mətətig e nimə kit iuəhkīr o taon u Taea, matəhluaig məsolkeikeən məmə netəmim okotitun məmə in tətətig əh-ikin əh, mətə okol təsəhluaigən. Mətə pətan kit əh-ikin, narmin rat tətətig e rəhan pətan əkəku. Pətan un təmaiir ikin əh, kən in təsəfakən, in Iaihlua. (Netəm Isrel kotəmə Iaihlua min kotahmen e kuri.) Nian təmətə natimnat wir min itəm Iesu tatol ilat, kən tasək muwa misin-pən nulīn ron məmə otəhg-iarəp narmin rat e rəhan pətan əkəku. ²⁷ Mətə Iesu təmə, “Kəpə. Pəs kaupən kagwən nisualkələh. Təsəwirən məmə okərakin-pən nagwənən nigī nisualkələh kəm kuri min.”

²⁸ Mətə pətan u təmə, “Nīpahrienən etəm-iasol, mətə kuri min koatun əm nīmismisi nagwənən nigī nisualkələh itəm kotisas-pən e nīpəg tepil.”

²⁹ Kən Iesu təmən-ipən ron məmə, “Mətə-inu nəmuhəlpin wir rəhak nəghatən, uwīn-tu əpəh imam ikin məplan narmin rat tiniet rəkis e rəham pətan əkəku.” ³⁰ Pətan u

---

7:7: Aes 29:13   7:10: Eks 20:12; 21:17; Dut 5:16   * 7:15: E kopi oas min neen rəha Niutesteman itəm kəmətə e nəghatən Kris aupən, koatən ves 16 nəhlan: “Etəm matəlgīn tatig, təwir məmə in otətəlig-in wir kən mitun nəghatən min u.”   7:15: Wək 10:14-15

təmaiu muwīn iman latuənu məplan rəhan pətan əkəku tətəpīl-pər wīr əm e rəhan pət, kən narmin rat tiniet rəkis lan.

Iesu təmol-wir suah kit matəlgin talu məruru nəghatən

³¹ Kən Iesu təmīet ikin-un ima netəm Taea kən muwīn-pən əpəh Saeton matuwīn əpəh e nəhau Lek Kalili, məto təmuwīn-pən əpəh Tekapolis ikin. ³² Kən netəmim kəmotit suah kit matəlgin talu kən məruru nəghatən motuwa məmə Iesu otələhəu-pən nelmin lan pəs tətə təwīr. ³³ Kən Iesu təmit suah un mian əpəh isəu məsin o netəmim, kən miləs-ipən noa nelmin e matəlgin kən magəh nelmin† mələhəu-pən e nami suah un. ³⁴ Kən masipər əpəh e neai, kən mamegahl ron e rəhan nəghatən məmə, “!Efata!” Nipətin təmə, “!əwīr-tal!” ³⁵ Kən əmun suah un tīnatəto nat, kən namīn tīnəwīr minatəghat wīr.

³⁶ Kən Iesu təmən-iəhau ilat məmə okəsotənən nat un kəm netəmim. Məto nian Iesu təmatəkəike kəm ilat, kən ilat kəmotəkəike kən-iarəp kəm netəmim. ³⁷ Kəmotaut pik ron motəmə, “Natimnat rafin itəm tatol, məto in təwīr pik agin. Netəm u matəlgiilat talu kinoatəto nat, ne netəm kotəruru nəghatən kinoatəghat.”

8

Iesu təmagwən

netəmim fo-tausan

(Mat 15:32-39)

¹ E nian kit min netəmim tēpət kəmotuwa min ron, kən məto, nigilat nagwənən tīnikə. Kən Iesu təmaun-in rəhan min netəmim kotuwa kən tən-ipən kəm ilat məmə, ² “Nīkik tīnahmə pik o netəm min əpəh məto-inu, kəmotuarisig-in io minotos rəkis nian kīsīl, kən roiu əh, nigilat nagwənən tīnikə. ³ Okəmə ekahl-ipən ilat koatuwīn əh-roiu, kən niganəmtilat otapīn e suatip, kən sueiuei otoh ilat, məto-inu kəməsotagwənən nuwəh, kən neen kəmotisi-pən əpəh isəu.”

⁴ Kən rəhan min netəmim kəmotətapəh ron məmə, “?Okəmik hiə pīret tahmen-in nagwənən ilat? Ikin-u taruən-aruən ikin, netəmim kəsotatigən ikin.”

⁵ Kən Iesu təmətapəh olat məmə, “?Nakoatos pīret kuwəh?” Məto kotəmə, “Sepin.”

⁶ Kən təmən-ipən kəm netəmim məmə okotəpələh, kən mos pīret un məfak matən-ipən tagkiu ron kəm Uhgīn, kən məmkas mos-ipən kəm rəhan min netəmim məmə okotoor kəlin kəm netəmim, kən kəmotol mihin. ⁷ Kən kəmos min nəm əlkələh neen ka, kən Iesu təfak ron kən mos-ipən min kəm ilat məmə okotoor kəlin kəm netəmim. ⁸⁻⁹ Kən netəm min u Iesu təmagwən ilat kotahmen e fo-tausan, kəmotun nagwənən nərpiilat tasis, kən kapəs nīmismisi nagwənən, kən kaii-pən e kipəhau sepīn kotər. ¹⁰ Kən Iesu tahl-ipən netəmim koatuwīn iməlat min ikin. Kən ilat rəhan min netəmim kəmotuwīn e pot kan əpəh e nītən Talmanuta.

Farisi min kəmotən məmə okotehm nəmtətin kit

(Mat 16:1-4)

¹¹ Kən Farisi min neen kəmotuwa o Iesu moatərgəhəu kəm in motən-ipən kəm in məmə otol-tu nəmtətin asol kit pəs kotitun məmə in təmisi-pən pahrien o Uhgīn, o kəp. ¹² Kən Iesu nīkin təməpou, kən mamegahl ron kən məmə, “?Karmə tahro netəm min u-roiu ne kotəmə okotəplan-tu nəmtətin kit? Məto iatən pahrien kəm itəmat məmə okol kəsolan nəmtətin kit kəm itəmat.”

¹³ Kən mapəs ilat motuwīn e pot kan əpəh e nīkali nəhau lek entənīpən-pən.

Is rəha Farisi ne is rəha

Kig Herot Antipas

(Mat 16:5-12)

† 7:33: E nian min əh, netəmim nīkilat təht məmə nahui noan in tahmen e mərisin kən tətəsitə e nīmīsən. 7:36: Mak 1:43-45 7:37: Aes 35:5 8:8-9: Mak 6:35-44 8:12: Mat 12:39; Luk 11:29

¹⁴ Rəhan min netəmim kəmotaluin nəmikən pıret məto kəmos əm kitəh əm motuwın e pot. ¹⁵ Kən İesu təmatəhag kəm ilat məmə, “Otehm wir itəmat o is rəha Farisi min ne is rəha Herot Antipas.”

¹⁶ Kən kəmotən-ipən kəm ilat min məmə, “Tatən nəhlan məto-inu kəməsotəmikən pıret.”

¹⁷ Kən məto İesu tınıtun rəhalat nətəligən kən mən məmə, “?Tahro nakoatən nəghatən əh məmə nəməsotəmikən pıret? ?Tahro itəmat nəkəsotehmən əh kən məsotıtunən əh? !Rəhatəmat-kapə tiəkis! ¹⁸ Nıganəmtitəmat u ikin. ?Tahro nəkəsotehmən nat? Kən matəlgıtəmat u ikin. ?Tahro nəkəsotətəən nat? Ekitun məmə okəmə naka nınəmotaluin natımnat itəm kınotuwa rəkis. ¹⁹ ?Nıan emos pıret əh faif məmkas mos-ipən kəm netəmim min əpəh faif-tausan kotun, kən uarisig nəmotaii-pən nımısmısın e kətım asol kuwəh?” Məto kotəmə, “Tuelef.”

²⁰ Kən təmətapəh min olat məmə, “?Kən nıan emos pıret əh sepin məmə ekos-ipən kəm netəm min əpəh fo-tausan kotun, kən uarisig nəmotaii-pən nımısmısın e kətım asol kuwəh?” Məto kotəmə, “Sepın.”

²¹ Kən təmatətapəh olat məmə, “?Məto itəmat nəkotəruru əh io?”

İesu təmol-wır suah kit nıganəmtın təpis

²² Kən kəmotuwar əpəh ikin kit katən məmə Petsaeta, kən netəm ikin kəmotıt suah kit nıganəmtın təməpis motuwa kən kətəsək ahgın İesu məmə otələhəu-pən nelmin lan.

²³ Kən İesu təmos nelmi suah un mian isəu məsın o latuənu kən tagəh nıganəmtı suah un* kən mələhəu-pən nelmin mil lan, kən mətapəh ron məmə, “?Nınıtun nəhmən nat o kəp?”

²⁴ Məto suah un təmasıpər kən məmə, “Ekatəplan netəmim məto kotahmen əm e nıg min məto in əmun kotaliwək.”

²⁵ Kən İesu təmatıg mələhəu-pən min nelmin mil e nıganəmtı suah un, kən tınıtun nəplan wırən natımnat minapəs noapoapən. ²⁶ Kən İesu təmahl-ipən məmə otatuwın iman ikin məto təmən-iəhau məmə otəsuwın-pənən əh latuənu əh-ikin.

Pıta təmən-ıarəp məmə İesu in Mesaea ilouin

(Mat 16:13-20; Luk 9:18-21)

²⁷ Kən İesu ne rəhan min netəmim kəmotıet motəsou pəhap motuwın e latuənu min u iuəhkır o nat əpəh Sisaria Filipae. Nıan kəmoatuwın e suatıp kən tatətapəh olat məmə, “?Otən-tu məmə netəmim kotəmə pah u io?”

²⁸ Məto rəhan min netəmim kotəmə, “Netəmim neen kotəmə ik Jon Baptaıs. Neen min kotəmə ik Elajja. Neen min kotəmə ik ien kit rəha Uhgın əupən.”

²⁹ Kən təmətapəh olat məmə, “?Məto itəmat nəkotəmə pah u io?” Kən Pıta təmə, “Ik Mesaea ilouin, itəm Uhgın təmən məmə otəpanahl-ıpa.”

³⁰ Kən İesu təmən-iəhau əskasık ilat məmə, okəsotən-ıarəpən in kəm suah kit.

İesu təməghat-in

rəhan nımısən

(Mat 16:21-23; Luk 9:22)

³¹ Kən təmatəgətun ilat kən matən məmə, “Io Netı Etəmim oepənəto nəhməən o natımnat tēpət. Netəm-ıasol rəha netəm İsrəl, ne pris asol min, ne iəgətun min rəha Lou okotetəhau io, kən motohamnu io, məto oekos nıan kısıl un, kən panəmegəh min.”

³² Təmən wır pap kəm ilat, məto Pıta təmt İesu mian əpəh e nıkalı suatıp kən matən-iəhau əskasık məmə otəsəghatən nəhlan. ³³ Kən məto İesu təmasıpən məplan rəhan min netəmim, kən mən-ipən kəm Pıta məmə, “!Ik iərmıs Setan asol, agım muwın isəu lak! Rəham nətəligən sənəmə rəha Uhgın, məto rəha etəmim əm.”

Naulıs-inən nən-ıarəpən İesu kəm netəmim

(Mat 16:24-28; Luk 9:22-27)

³⁴ Kæn Iesu tæmaun-in rafin netæmim ne ræhan min netæmim mæmæ okotuwa ron, kæn tæmæn mæmæ, “Okæmæ suah kit tæmæ otuarisig-in io, otækæike maluïn atip in, kæn milæs ræhan nig kæmæluau muarisig-in io. ³⁵ Etæmim itæm tolkeike mæmæ otosmegæh ræhan næmegæhæn e nætueintæn u, kæn otakiæh e ræhan næmegæhæn lilin. Mæto etæm otimis ron io ne Namnusæn Tæwir ræhak, in otos næmegæhæn lilin. ³⁶ ?Okæmæ etæmim kit tatos rafin natimnat e nætueintæn, mæto uarisig lan otimis kæn tæsosæn næmegæhæn lilin, in tæmol win e nat kit tæwir, o kæp? Kæp. ³⁷ Okol suah æh tæsos-ipænæn nat kit kæm Uhgîn mæmæ Uhgîn otos-ipæn næmegæhæn lilin kæm in.

³⁸ “Netæm kotaulis-in næn-iaræpæn io ne ræhak næghatæn kæm netæm kotapæs næfakæn motol tæfagæ rat, kæn o nian io Neti Etæmim oekuwa lan, io min oekaulis-in nænæn mæmæ ilat u ræhak min netæmim. O nian æh oekuwa itimat nagelo asim min e nepætæn æhag-æhag asol ræha ræhak tata.”

9

¹ Kæn Iesu tæmæn mæmæ, “Ekatæn pahrien kæm itæmat mæmæ, itæmat neen u nækoatætul u ikin-u roiu, okol kæsotimisæn mætoahgîn kotæplan næræmæpæn ræha Uhgîn otuwa e næsanænæn asol.”

Nipæti Iesu tæmuwa mol pisin

(Mat 17:1-13; Luk 9:28-36)

² Kæn nian sikis kinotuwa minotuwin rækis, kæn Iesu tit Pita, Jemes, ne Jon, kæn ilæhal pisin æm kæhaluarisig-in motuwin æpæh e nitot æfæmæh kit, kæn ilat pisin æm æh-ikin. Kæn kæmæhalæplan nipæti Iesu tæmol pisin. ³ Ræhan napæn tæmuwa mæruæn matipit-ipit, okol suah kit tæsaikuasæn e nimæhan kit tæruæn min-næhlan. ⁴ Kæn suah milæhal apon kæmæhalæplan Elaija ne Moses kæmiaet-aræpa mæthæhalæghat ilæhal Iesu. ⁵ Kæn Pita tæmæn-ipæn kæm Iesu mæmæ, “Iægætun, tæwir mæmæ kæhaluwa ikin-u. Pæs mæhalol makeen kisil, ræham kit, ræha Moses kit, kæn ræha Elaija kit.” ⁶ Pita tinatæghat æpnæpin æm mæto-inu kinæhalægîn pik matæhlesiæp.

⁷ Kæn napuæ tæmuwa malpin ilat, kæn kæmotæto næwia suah kit tæmisi-pæn æpæh e napuæ mæmæ, “Inu netik keike u ekolkeike pik. Onakæhalækæike mæhalætælig-in in.” ⁸ Kæn roiu agîn-æh min, kæmæhaleirair, mæto kinæshæhalæplanæn suah mil un, mæto kæmæhalæplan æm Iesu tatætul ilat min ilæhal.

⁹ Nian kæmoateiuaiu e nitot un kan æpæh læhau, kæn Iesu tæmæn-iæhau æskasik ilæhal mæmæ, “Natimnat un næmæhalehm æpæh ilis e nitot, onæsæhalænæn kæm suah kit mæhalætoarus-pæn io Neti Etæmim oekæmegæh min e nimisæn.”

¹⁰ Kæn ilæhal kæmæhalisiai-in næghatæn ræha Iesu, mæto kæmatæhalæn æm kæm ilæhal min mæmæ, “Næghatæn æh tæmæn mæmæ otæmegæh min e nimisæn, kæruru mæmæ nipætæn tæmæ naka.”

¹¹ Kæn kæmæhalætæpæh o Iesu mæmæ, “?Tahro iægætun min ræha Lou kotæmæ Elaija otækæike maupæn muwa?”

¹² Kæn Iesu tæmæn-ipæn kæm ilæhal mæmæ, “Nipahrienæn, Elaija otaupæn muwa matol-wir min natimnat rafin. ?Mæto tahro Naoa Ræha Uhgîn tæmæn mæmæ io Neti Etæmim oepænæto nahmææn o natimnat tepæt, kæn netæmim okotæplan io motapæs io? ¹³ Mæto ekatæn pahrien kæm itæmæhal mæmæ Elaija tinuwa rækis, kæn kæmol nat tærat lan tahmen e Naoa Ræha Uhgîn tæmæn mæmæ okæpanol mihin.”

Iesu tæmæhg-iaræp narmin rat e suakæku kit

(Mat 17:14-21; Luk 9:37-43)

¹⁴ Nian kæmotitælig-pa min, motehm netæmim neen min ræha Iesu, mæto nimanin netæmim kæmotitælau elat, kæn iægætun neen ræha Lou ne netæmim min ræha Iesu kotærgæhæu. ¹⁵ Nian netæmim kæmotæplan Iesu, narmilat tæmiwig pik ron, kæn motaiu ka

məmə okotəghat kəm in. ¹⁶ Kən Iesu təmətapəh olat məmə, “?Naka əpəh nakotərgəhəu ron itəmat netəm min əpəh?”

¹⁷ Məto netəm min u kit təmə, “İəgətun, io emit netik muwa ron ik məmə onakol-wir, məto-inu narmin rat kit tətətig lan kən mol təruru nəghatən. ¹⁸ Kən nian narmin rat apon taskəlim in, kən moh miləs-iəhau morin əpəh e nisip, kən nahuin noan tiet tahmen əm e sop, kən matəgətəin nəluin, nīpətīn tatikimkim. Kən emətapəh o rəham netəmin məmə okotəhg-iarəp narmin rat əpəh lan, məto kotəruru nəhg-iarəpən.”

¹⁹ Məto Iesu təmə, “Kəsi, itəmat un netəm roiu ne nakəsotahətətəen lak. Karmə oekatig kitat min itəmat mətoarus-pən nian naka nəpanotahətətə lak. Kən karmə onəghan epanameg etəmat. Enəpou-in itəmat. !Otiləs suakəku un motuwa!”

²⁰ Kən kəmotiləs kan o Iesu. Kən narmin rat apon təməplan Iesu kən mol suakəku apon taut nīpətīn tasiəp-asiəp pik, kən miet morin əpəh ləhau e nisip məsəpəlpəl mətan, kən nahui noan tiet tahmen e sop. ²¹ Kən Iesu təmətapəh o rəhan tata məmə, “?Təmol min-nəhlan minos nup kuwəh?”

Məto rəhan tata təmə, “Təmətuoun e nian təmatəkəku mətoarus-pa əh-roiu. ²² Kən nian tēpət narmin rat əh toh matiləs-ipən əpəh e nigəm ne nəhau məmə otəhamnu. Okəmə nəkitun nolən, pəs nakəsəkitun itimlau masitu etimlau.”

²³ Məto Iesu təmə, “?Naka əh, nəghatən u məmə, ‘Okəmə nəkitun nolən’? Uhgīn titun nolən natimnat rafin o etəmin itəm tətəhatətə lan.”

²⁴ Kən roiu agin, tata rəha suakəku un təmagət əfəməh məmə, “Ekətəhatətə lam, məto in əmun rəhak nahatətəen təkəku əm, asitu lak məmə rəhak nahatətəen otər mēpət.”

²⁵ Kən nian Iesu təməplan məmə netəmin neen min kinotuwa iuəhkir ron, kən tən-ipən əskasik kəm narmin rat apon məmə, “Ik narmin rat itəm natol matəlgitəm tətalu kən mol itəm katəruru nəghatən. !Ekətən-ipinə ətuatip u-roiu məmə onakiet e suakəku un, kən məsuwa minən muwin lan!”

²⁶ Kən narmin rat apon təmagət əfəməh mol suakəku apon taut masiəp-asiəp min u iuəhkir agin timis, kən miet lan. Okol nəkəplan məmə tinimis rəkis, kən netəmin tēpət kotəmə tinimis. ²⁷ Məto Iesu təmə-pən maskəlim nelmin miuw-pər, kən tətul.

²⁸ Iesu təmuwin imə, kən ilat pisin əm rəhan min netəmin koatəpələh, kən kotətapəh ron məmə, “?Karmə tahro ekotəruru nəhg-iarəpən narmin rat əpəh?”

²⁹ Məto Iesu təmə, “Nəfakən əm titun nəhg-iarəpən narmin rat min əh nəhlan.”

Iesu təmən-iarəp min rəhan nimisən

(Mat 17:22-23; Luk 9:43-45)

³⁰ Kən Iesu ne rəhan min netəmin kəmotiet ikin-un kən motuwin-pən əpəh e nitən Kalili ikin, məto Iesu təsolkeikəen məmə okitun məmə in əh-ikin əh. ³¹ Təmol nəhlan məto-inu tatəgətun rəhan min netəmin. Təmən məmə, “Io Neti Etəmin, okegəhan-in-pən io kəm netəmin kotohamnu io ekimis. Məto oekos nian kisil u, kən panəmegəh min.”

³² Kən məto rəhan min netəmin kəsotitun wirən rəhan nəghatən, kən nīkilat tinəgin o nətapəh-inən nīpətī nəghatən rəhan.

?Pah in tēpət elat?

(Mat 18:1-5; Luk 9:46-48)

³³ Kəmotiet-pa əpəh Kapaneam, kən minoatuwin imə kit. Kən Iesu təmatətapəh olat məmə, “?Naka əpəh nəmoatən e suatip?”

³⁴ Məto kinotəruru nuhalpinən məto-inu, e suatip kəmoatən məmə pah in tēpət elat. ³⁵ Kən Iesu təməht-iəhau məpələh, kən maun-in rəhan netəm tueləf məmə okotuwa-tu ron, kən tən-ipən kəm ilat məmə, “Etəm tolkeike məmə in otepət e netəmin, in oteike meiuaiu elat kən muwa məmə in iolwək əm kit rəhalat.” ³⁶ Kən miləs suakəku kit muwin məf aupən-in ilat, kən maskəlim məmə, ³⁷ “Kən etəmin itəm tatos e nīkin agien suakəku

tahmen e inu, kæn tatol e nærgæk, kæn tahmen æm mæmæ tatos io e nîkin agien. Kæn etæmim itæm tatos io e nîkin agien, kæn tahmen æm mæmæ tatos etæm u itæm tæmah-l-IPA io.”

Suah kit tæmol nat pispis e nærgi Iesu

(Luk 9:49-50)

³⁸ Kæn Jon tæmæn-ipæn kæm Iesu mæmæ, “Iægætun emotæplan suah kit tatæhg-iaræp narmin rat min e nærgæm, kæn emotæn-iæhau mæto-inu sænæmæ kitat kit.”

³⁹ Mæto Iesu tæmæ, “Sotæn-iæhauæn, mæto-inu etæm tatol nat pispis min e nærgæk, okol tæsæn uæhaiæn næghatæn rat lak. ⁴⁰ Etæm itæm sænæmæ ræhatat tîkimîr, in tolkeike itat. ⁴¹ Ekætæn pahrien kæm itæmat mæmæ, okæmæ etæm tætasitu etæmat, mæto-inu ræhak u itæmat, suah u otækæike mos nætouæn ræhan, nat ærnapin in nat ækæku æm tahmen tatos-ipinæ næhau ætæp kæm itæmat nakotænîm.”

Nat tol etæmim tatæme e ræhan næmegæhæn

(Mat 18:6-9; Luk 17:1-2)

⁴² Kæn Iesu tæmatækæike matæn mæmæ, “Nisualkælæh min u kotahatætæ lak, okæmæ suah kit tol kit tæme e ræhan næmegæhæn o ræhan nahatætææn, kæn suah æh, Uhgîn otol nalpinæn asol kæm in. Kæn nalpinæn æh otæskasîk taprækis okæmæ kætu-pæn kæpiel kit e nentou, kæn kærakin-pæn æpæh itæhæi lokamnîm mæmæ otamnîm.

⁴³⁻⁴⁴ “Kæn okæmæ nelmæm tol ik natol tæfagæ, kæn tæwir mæmæ nakætætîp rækis mærakin. Okæmæ nelmæm kitîæh æm mæto onakos næmegæhæn lilin, inu tæwir pîk maprækis-in mæmæ nelmæm kæiu mæto okærakin-pæn ik e nîgæm asol namnun tîkæ.”* ⁴⁵⁻⁴⁶ Kæn okæmæ nelkæm kit tol ik nakatæme e ræham næmegæhæn nakætætîp rækis. Okæmæ nelkæm kitîæh æm mæto onakos næmegæhæn lilin, inu tæwir pîk maprækis-in mæmæ nelkæm kæiu mæto okærakin-pæn ik e nîgæm asol.† ⁴⁷ Kæn okæmæ nîganæmtîm kit tol ik nakatæme e ræham næmegæhæn, nakilæs-irækis. Okæmæ nîganæmtîm kitîæh æm mæto onækuwîn ikin Uhgîn tatæramære ikin, inu tæwir pîk maprækis-in mæmæ nîganæmtîm kæiu mæto okærakin-pæn ik e nîgæm asol. ⁴⁸ Kæn ikin æh, fîræl min okotætîp e nîpæti netæmim ikin mæsotîmisæn, kæn nîgæm tatus ilat kæn matuæp æm kîlpin okol kæsohamisæn nian kit ne.

⁴⁹ “Uhgîn tæteatægtæg-pæn nîgæm e netæmim tahmen æm e sol kæteatægtæg-pæn e nagwænæn.

⁵⁰ “?Sol tæwir, mæto okæmæ otîsiu roiu, kæn kæruru mæmæ okos-ipæn min naka pæs tætehen? Onækotækæike motos sol u tahmen e nolkeikææn e ræhatæmat næmegæhæn, kæn motatîg e næmælinuæn nian rafin.”

10

?Tæwir mæmæ nîpîtan ne næman okotapæs ilat min, o kæp?

(Mat 19:1-12; Luk 16:18)

¹ Kæn Iesu tæmîet ikin-un kæn muwîn mîet-pæn æpæh entæn æpæh Jutia entænîpæn-pæn e næhau æpæh Jotan. Kæn nîmanin netæmim kæmotuæfîmîn-pæn min ilat min ron, kæn tatægætun ilat mæmæ inu tatægætun æh mîhin ilat ne nian min.

² Kæn Farisi neen kæmotuwa keiuæ æm katætæpæh ron mæmæ, “?Tahro? ?Ræhatat Lou tategæhan-in mæmæ iærman tîtun napæsæn ræhan pætæn, o kæp?”

³ Mæto Iesu tæmætæpæh olat mæmæ, “?Lou naka un Moses tæmælæhæu aupæn kæm itæmat?”

9:37: Mat 10:40   9:40: Mat 12:30; Luk 11:23   9:41: Mat 10:42   * 9:43-44: E kopi oas min neen ræha Niutesteman itæm kæmæte e næghatæn Kris aupæn, katîlpîn næghatæn kit min e ves 44 itæm tahmen-pæn æm e ves 48.   9:43-44: Mat 5:30   † 9:45-46: E kopi oas min neen ræha Niutesteman itæm kæmæte e næghatæn Kris aupæn, katîlpîn næghatæn kit min e ves 46 itæm tahmen-pæn æm e ves 48.   9:47: Mat 5:29   9:48: Aes 66:24   9:50: Mat 5:13; Luk 14:34

⁴ Kæn mæto kotæmæ, “Moses tæmegæhan-in mæmæ okæmæ iærman tætapæs ræhan pætan un, tæike mæte naoa kit mos-ipæn kæn ræhan pætan mæmæ in tinapæs, kæn panahl-iaræp.”

⁵ Mæto Iesu tæmæ, “Moses tæmæte lou un mæto-inu ræhatæmat-kapæ tiækis pik. ⁶ Mæto e nætuounæn, Uhgîn tæmol natimnat, kæn mol iærman ne pætan. ⁷ O nat æh in æh, iærman otæpanapæs ræhan tata ne mama, kæn mætuatig ilau ræhan pætan. ⁸ Kæn ilau okuea nîpætîlau kitiæh. Kæn roiu, ilau sænæmæ kæiu, mæto kitiæh æm. ⁹ Uhgîn tinîlpîn ilau kinuea minioal kitiæh, kæn o nat æh, pæs etæmim kit okol tæsætatiþæn ræhalau natigæn.”

¹⁰ Kæn Iesu ne ræhan min netæmim kæmotuwîn æpæh imæ, kæn ræhan min netæmim kotætapæh ron o nat un. ¹¹ Kæn tæmæn-ipæn kæn ilat mæmæ, “Etæm tatol tifos mætapæs ræhan pætan kæn matit min in pîsin kit, in tategoafæl matol tæfagæ rat e ræhan ætuatîp pætan. ¹² Kæn tahmen min æm, okæmæ pætan kit tætapæs ræhan iærman kæn matætæu-pæn in pîsin kit, in min tateguafæl matol tæfagæ rat e ræhan ætuatîp iærman.”

Iesu tæmæfak o nîsualkælæh
(*Mat 19:13-15; Luk 18:15-17*)

¹³ Kæn netæmim neen kæmotæmik nîsualkælæh motuwa o Iesu mæmæ otælæhæu-pæn nelmin elat mawte-in næwiræn ræha Uhgîn kæn ilat, mæto ræhan min netæmim kæmoatæn-iæhau ilat. ¹⁴ Mæto nian Iesu tæmæplan, kæn nemæha tol, matæhai ilat mæmæ, “Pæs nîsualkælæh okotuwa ron io. æsotæn-iæhauæn nîsualkælæh min un, mæto-inu netæm min u nîkilat tahmen æm e nîki nîsualkælæh, ilat u Uhgîn tatæramæra elat. ¹⁵ Iatæn pahrien kæn itæmat mæmæ, okæmæ suah kit tæsolkæikææn mæmæ oteiuaiu mahmen e suakæku mapæs Uhgîn tæramæra lan, in okol tæsatiþ ahgînæn næramæraæn ræha Uhgîn.” ¹⁶ Kæn mæmik nîsualkælæh e nelmin, kæn mælæhæu-pæn nelmin elat mæmæ, “Pæs Uhgîn otawte-in ræhan næwiræn kæn itæmat.”

Suah kit ræhan nautæ tepæt
(*Mat 19:16-22; Luk 18:18-23*)

¹⁷ Nian Iesu tinætaliwæk matuwîn, kæn suah kit tæmaiu muwa misin-pæn nulîn ron mæmæ, “?Iægætun wir, oekækæike mol naka un mæmæ ekos næmegæhan lilin?”

¹⁸ Mæto Iesu tæmæ, “?Tahro nakatæn mæmæ io etæm tæwir? Uhgîn pîsin æm un in tæwir, suah kit min tikæ mæmæ in tæwir. ¹⁹ Ik nînæmitun rækis lou min ræha Moses mæmæ onæsohamnuæn itæm, mæsaklæhæn, mæseiuææn, mæsaklæh-inæn pætan, onækæike misiai-in ræham tata ne mama.”

²⁰ Mæto suah un tæmæ, “Iægætun, lou min un, ematol rafin ilat nian ematækæku mætoarus-pa u-roiu ne.”

²¹ Kæn Iesu tæmehm suah un molkeike pik, kæn mæmæ, “Nat kit min æm æh-ikin onækol. Uwîn mol-salîm-in rafin ræham nautæ, kæn mos-ipæn mæni lan kæn ian-rat min, kæn ik onakos nautæ tepæt æpæh e nego e neai. Kæn muwa muarisig-in io.”

²² Kæn nian suah un tæmæto næghatæn un, kæn nîganæmtîn tæmæpou, kæn nîkin tæmæpou pik ron matuwîn mæto-inu ræhan natimnat tepæt.

Tiækis o etæm ræhan nautæ tepæt mæmæ otuwîn
ima Uhgîn

(*Mat 19:23-30; Luk 18:24-30*)

²³ Kæn Iesu tæmasîpæn mæplan netæm min æh-ikin, kæn mæn-ipæn kæn ræhan min netæmim mæmæ, “!Næman! Tiækis pahrien o netæm ræhalat nautæ tepæt mæmæ okotuwîn ahgîn næramæraæn ræha Uhgîn.”

²⁴ Kæn ræhan min netæmim kæmotaut pik o næghatæn ræhan, mæto Iesu tæmæn min mæmæ, “Nenetik min, tiækis pahrien mæmæ suah kit otuwîn ahgîn næramæraæn ræha Uhgîn. ²⁵ Tiækis o kamel asol mæmæ otuwîn-pæn e nîpæg nitel, mæto tiækis pik agîn o etæm ræhan nautæ tepæt mæmæ otuwîn matig ahgîn næramæraæn ræha Uhgîn.”

²⁶ Kæn ræhan min netæmim kæmotaut pik ron motæmæ, “?Ei, mæto pah titun nosæn næmegæhan lilin?”

²⁷ Kən Iesu tēmasipən məplān ilat, kən mēmə, “Nat u, okol etēmim tēsolan. Məto Uhgīn, in titun nolən natimnat rafin.”

²⁸ Kən Pita tēmə, “Itimat emotapəs rafin rēhatimat natimnat mēmə okotuarisig-in ik.”

²⁹ Məto Iesu tēmə, “Iatən pahrien, etəm itəm otapəs rəhan nimə, o pian mīn, o kaka mīn, o mama, o tata, o nisualkələh, o rəhan nəptən ron io ne Namnusən Təwīr, ³⁰ e nāmegəhən rəha nətueintən u, in otos nītailat wan-hanrit, inu nimə mīn, ne pian mīn, ne kaka mīn, ne mama mīn, ne nisualkələh, ne nəptən mīn. Kən in otos mīn nəratən mīn itəm netēmim okotol kəm in. Kən e nāmegəhən wi itəm otəpanuwa, in otos nāmegəhən lilin. ³¹ Məto netēmim tepət u kotaupən u-roiu, okəpanotuarisig, kən netəm mīn u kotuarisig u-roiu okəpanotaupən.”

Iesu tēmən mīn mēmə otəpanimis

(Mat 20:17-19; Luk 18:31-34)

³² Kən Iesu ne kəmotaliwək e suatip katər-pən əpəh Jerusalem, kən Iesu tēmataupən-in rəhan mīn netēmim, əmun narmilat tēmīwig pik ron, kən netəm kəmotuarisig-in ilat kəmotəgīn. Kən Iesu tit-irəkis rəhan mīn netəm tuelef motuwīn, kən tatən-ipən nat naka itəm okəpanol lan, ³³ mēmə, “Otətəlig-in wīr-tu io. Roiu kinoatər minoatuwīn əpəh Jerusalem, kən okegəhan-in-pən io Neti Etēmim e nelmi pris asol mīn ne iəgətun mīn rəha Lou. Kən okotən mēmə oekimis, kən okotəhlman-pən io e nelmi laihluə mīn. ³⁴ Kən okotol mīlə lak, kən motagəh io, motalis io, kən motəhamnu io. Məto e nian tatol kisil lan u, epanəmegəh mīn.”

Jemes ne Jon kəmuətapəh mēmə Iesu otol nat kit

kəm ilau

(Mat 20:20-23)

³⁵ Kən Jemes ne Jon, neti Sepeti mil, kəmuea o Iesu, kən muən-ipən ron mēmə, “Iəgətun, ekioalkeike nat kit mēmə onəkol kəm itəmlau.”

³⁶ Kən Iesu tēmə, “?Nakioalkeike naka mēmə ekol kəm itəmlau?”

³⁷ Məto kuəmə, “O nian nakatuwa mēmə onakərəmərə e nəhag-əhagən rəha nəsanənən rəham, kən ekioalkeike mēmə onakegəhan-in itəmlau kit təpələh e rahm-matip kən kit təpələh e rahm-mol, ikīn mil rəha nəsanənən ne nisaiiən.”

³⁸ Kən Iesu tēmən-ipən kəm ilau mēmə, “Itəmlau nəkuəruru nat u nakatuən. ?Tahro? ?Itəmlau, nikitəlau təht mēmə nəkuahmen mēmə kitəhal kəhalətul e nīgəm rəha nuwigī nien itəm io ekəike mətul lan?* ?Kən muahmen-in mīn mēmə okol baptais etəmlau e nahmən mēmə okol mihin lak?”

³⁹ Kən kuəmə, “!Əwəh, ekuahmen in!” Məto Iesu tēmə, “Pahrien, onakuəkəike muətul e nīgəm rəha nuwigī nien itəm io ekəike mətul lan. Kən okol baptais etəmlau e baptais itəm okol baptais lak lan. ⁴⁰ Məto o nəpələhən e nikalik matip ne mol, sənəmə rəhak mēmə ekən. Ikīn mil əh, ilau rəha netəm mīn u itəm Uhgīn təmöl əpen-əpenə olat.”

Etəm tēmə otepət e netēmim

(Mat 20:24-28)

⁴¹ Nian rəhan netəm ten kəmotətə nəghatən un, kən neməha təmöl ilat o Jemes ne Jon. ⁴² Kən Iesu tēmaun-in rəhan mīn netēmim kotuwa, kən tən-ipən kəm ilat mēmə, “Itəmat nəkotitun mēmə netəm mīn u kotəmə okotepət e laihluə mīn, kotos-ipər atip ilat, kən netəm-iasol rəhalat koatalikiamtə rəhalat mīn netēmim.

⁴³ “Məto itəmat onəkəsotolən min-nəhlan. Okəmə itəmat kit tolkeike mēmə in otepət etəmat, in otəkəike muwa mēmə in iolwək əm kit rəhatəmat. ⁴⁴ Kən okəmə itəmat kit tolkeike mēmə in otit itəmat, kən in otəkəike muwa mēmə in slef kit rəhatəmat. ⁴⁵ Kən io mīn, Neti Etēmim, eməsuwamən mēmə netēmim okotol wək kəm io, məto emuwa mēmə

10:31: Mat 20:16; Luk 13:30   10:34: Mak 8:31; 9:31   * 10:38: Nəghatən Kris ətuatip tatən mēmə, “?Itəmlau, nikitəlau təht mēmə nəkuahmen mēmə kitəhal okəhalənīm kələh e kap rəha nətoən nahmən itəm io ekəike mənīm lan?”   10:38: Mak 14:36; Luk 12:50   10:39: Wək 12:2; Nol Əpən 1:9   10:42: Luk 22:25-26   10:43: Mat 23:11; Mak 9:35

ekol wək kəm netəmim kən mos-ipən rəhak nəmegəhən məmə ekikis ilat e rəhalat nolən rat min.”

Iesu təmol-wir niġanəmti Patimias

(Mat 20:29-34; Luk 18:35-43)

⁴⁶ Kən Iesu ne rəhan min netəmim, kəmotuwa əpəh Jeriko. Kən nian kinotiet moatuwin, kən netəmim tēpət kəmotuarisig-in ilat. Kən suah kit niġanəmtin tēpis, tatəpələh e nīkali suatip, nərgin u Patimeas neti Timeas. Nian rafin tatətapəh-in mənī o netəmim. ⁴⁷ Nian tāməto məmə Iesu etəm Nasaret tətaliwək e suatip matuwa, kən tāməgət əfəməh məmə, “!Awi, Iesu Mipī Tefit, asəkitun io, masitu lak!”

⁴⁸ Kən netəmim neen kotəmərīt lan motəmə, “!Ei, əsagətən!” motən pəp mətō in tāməha magət əfəməh pik min məmə, “!Mipī Tefit, asəkitun io, masitu lak!”

⁴⁹ Kən Iesu tətul kən mən məmə, “Otaun-in-pən-tu suah un məmə tuwa.” Kən motən-ipən kəm in məmə, “Ei, aġien, mətul, mətō-inu Iesu tətāun-in ik.”

⁵⁰ Kən suah un tāmətipin rəhn kot, mətīp mər muwin o Iesu. ⁵¹ Kən Iesu tāmətapəh ron məmə, “?Nakolkeike naka?” Mətō tāmə, “!əgətun, ekolkeike məmə nakol-wir niġanəmtək pəs ekehm nat.”

⁵² Kən Iesu tāmə, “Atuwin. Rəham nahatətəən tīnol-wir ik.” Kən roiu aġin min niġanəmtin tāməwir, tinatehm nat. Kən minatətəu-pən Iesu moatan.

11

Iesu təmasuə e togki

matuwin Jerusalem

(Mat 21:1-11; Luk 19:28-40;

Jon 12:12-19)

¹ Kəmotuwin iuəhkir o Jerusalem, iuəhkir o latuənu mil un Petfas ne Petani, moatuwin əpəh e Nītot Rəha Nīg U Olif, kən Iesu tāmahl-ipən rəhan kəiu etəmim mil kuaupən.

² Təmən-ipən nəghatən u kəm ilau məmə, “Onakian əpəh e latuənu əh kotasipənin. O nian nakian əh-ikin, roiu aġin onakuəplan nətī togki kit kəsasuəən əh lan kəmərūətain. Kən nəkiakis muasig mueia. ³ Kən okəmə suah kit tāmə, “?Onakuahro-in neti togki?” kən nakuəmə, ‘!əramərə tolkeike, kən otəpanahl-ipa min otəsuwəhən.’ ”

⁴ Ilau kəmian kən muəplan neti togki un kəmərūətain e nīkal suatip əpəh iuəhkir o nafiluə e nimə, kən kiakis. ⁵ Mətō netəmim neen kəmotətul əh-ikin kən motətapəh olau məmə, “!Ei! ?Nakətiakis neti togki un o naka?”

⁶ Kən kəmuəən-ipən nəghatən rəha Iesu kəm ilat, kən ilat kəmotegəhan-in-pən neti togki kəm ilau. ⁷ Kən kəmuasig togki mian o Iesu, kən muapeg rəhalau kot muəfətain noankawi togki un lan, kən Iesu təmasuə lan. ⁸ Kən netəmim tēpət kəmotepin rəhalat kot əpəh e suatip, kən neen kəmotaiu kan əpəh e nīkinat katəte manat motəmīk motuwa motəpən əpəh e suatip. ⁹ Netəm kotaupən ne netəm koatuarisig kəmotagət əfəməh məmə,

“!Hosana,* ənwiwi Uhgīn!

!Iəramərə Uhgīn tətatiġ ilau suah u itəm tatuwa e nərgin!

¹⁰ !Pəs Uhgīn otawte-in rəhan nəwīrən kəm nəramərəən itəm tatuwa, tahmen-pən əm e nəramərəən rəha pipi rat u rəhatat Tefit!

!Hosana o Uhgīn əpəh ilis e nego e neai!”

¹¹ Kən Iesu təmuwin əpəh Jerusalem e Nimə Rəha Uhgīn məplan natimnat. Mətō tīnapinəp rəkis, kən tiet ilat rəhan min netəm tuelef mīnoatuwin əpəh Petani.

Nīg kit fik itəm noan tikə

(Mat 21:18-19)

10:52: Mak 5:34 * 11:9: Aupən ikin, nīpətī nəghatən u “Hosana” tāmə, “osmegəh.” Kən uarisig lan, nīpətīn tīnuwa “ənwiwi.” 11:9: Sam 118:25-26

¹² Kən kəmən lawigin, kinotiet min Petani minoatuwin Jerusalem, kən nəumis tinus Iesu. ¹³ Kən tasipən-in nig kit fik tatətul əpəh isəu məsin nimalin tepət. Tuwin məmə otəhl noan kit, məto noan tikə, nimalin əm, məto-inu sənəmə nian rəha nig fik tatə lan. ¹⁴ Kən Iesu təmən-ipən kəm nig fik un məmə, “Okol netəmim kəsotun minən noam e nup min rafin.” Kən rəhan min netəmim kəmotəto rəhan nəghatən un təmən.

Iesu təmahl-iarəp netəmim e Nimə Rəha Uhgın

(Mat 21:12-17; Luk 19:45-48;

Jon 2:13-22)

¹⁵ Kən kəmotuwın motiet-pən əpəh Jerusalem, kən Iesu tuwin əpəh imə e Nimə Rəha Uhgın məhg-iarəp netəmim kotol maket, kən mahwin tepil rəha netəm kotol senis e məni, ne stul rəha netəm koatol-salim-in mak min. ¹⁶ Kən mətulosig-in netəmim məmə okəsotəmikən rəhalat natimnat motuwın-pən əpəh Nimə ikin Rəha Uhgın. ¹⁷ Kən təməgətun ilat məmə, “Kəməte-pən e Naoa Rəha Uhgın məmə Uhgın təmə, ‘Rəhak nimə, in nimə rəha nəfakən məmə netəmim rəha nitən min rafin okotəfak-pa ikin kəm io.’ Məto itəmat nəmotol məmə in ‘nimə rəha iakləh min.’”

¹⁸ Kən pris asol min ne iəgətun min rəha Lou kəmotəto rəhan nəghatən. Kən kinotəgin Iesu məto-inu nian nimanin netəmim kəmotəto rəhan nəgətunən, narmilat tiwig pik ron. Kən pris asol min ne iəgətun min rəha Lou kinotətuoun kateam-in suatip kit məmə okotohamnu in. ¹⁹ Kən tینهناipən, Iesu ne rəhan min netəmim kinotiet Jerusalem minoatuwin.

Nig fik təmamis matəgətun nahatətən rəha netəmim

(Mat 21:20-22)

²⁰ Kən kəmən lawigin, kəmotuwa min e suatip motəplan nig fik apon tinauke rəkis muwin miet əpəh e nokin. ²¹ Kən Pita nikin tənəht nəghatən rəha Iesu o nig əh, kən mən-ipən kəm in məmə, “!İəgətun, əplan-tu nig fik ilouin nəmən rat, kən tinauke rəkis!”

²² Kən Iesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “Otəhatətə əm e Uhgın. ²³ İatən pahrien kəm itəmat məmə okəmə suah kit tətəhatətə pahrien e Uhgın, kən otən-ipən kəm nitot əpəh məmə, ‘Uwin, mətipən atip əpəh itəhəi mamnim,’ kən okəmə təsənən e nikin kəiu, mahatətə əm e Uhgın, kən nat un otol pahrien. ²⁴ O nat u inu, iakatən kəm itəmat məmə okəmə nakotəfak o nat kit kən motəhatətə məmə onəkotos pahrien, kən onəpanotos rafin nat un nəmotəfak ron.

²⁵ “E nian nakotətul katəfak, məto nikitəmat məsin əh-ikin tərət məto-inu suah kit təmol nat kit təsahmənən etəmat, kən aluin rəhan nolən rat məsotalpinən rəhan nitai təfagə. Otol nəhlan pəs Uhgın əpəh e nego e neai in otaluin mafəl rəhatəmat təfagə rat min.”†

*?Pah təmə Iesu otol
natimnat min əh?*

(Mat 21:23-27; Luk 20:1-8)

²⁷ Kən Iesu ne rəhan netəm tuelef kəmotitəlig-pa min əpəh Jerusalem. Kən Iesu taliwək mətan əpəh e Nimə Rəha Uhgın, kən pris asol neen, ne iəgətun min rəha Lou, ne netəm-iasol rəha netəm Isrel kəmotuwa ron. ²⁸ Kən katətapəh məmə, “?Ən-tu kəm itimat məmə pah təməgəhan-in ik nakatol natimnat min əh? ?Kən pah təməgəhan-in nepətən əh, Uhgın o etəmim əm?”

²⁹ Kən Iesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “Oekətapəh-in-pinə-tu nəghatən kit kəm itəmat, kən okəmə nakotuhəlpin u, kən ekən-ipinə məmə pah təməgəhan-in nepətən əh məmə ekol natimnat min əh. ³⁰ ?Otən-tu məmə pah təmən məmə Jon otol bəptais e netəmim? ?Uhgın, o etəmim əm kit?”

³¹ Kən əmun kinotən-ən kəm ilat min məmə, “?Ei, okotən məmə naka? Okəmə okotən məmə Uhgın əh-roiu, kən təpanən min məmə, kən təhro kəməsotəhatətən e

11:13: Luk 13:6   11:17: Aes 56:7   11:17: Jer 7:11   11:18: Mak 14:1   11:23: Mat 17:20   11:24: Mat 7:7

† 11:25: E kopi oas min tepət rəha Niutesteman itəm kəməte e nəghatən Kris aupən, ves 26 tikə.   11:25: Mat 6:14-15

Jon. ³² Məto, okol kəsotənən məmə etəmim əm kit.” Kəmotən nəhlan məto-inu ilat kəmotəgin netəmim itəm kinotən rəkis nīpahrienən e Jon məmə in ien kit rəha Uhgīn. ³³ Kən kəmotən-ipən kəm Iesu məmə, “Itimat ekotəruru.” Məto Iesu təmə, “Kən io mīn, okol ekəsən-iarəpən kəm itəmat məmə pah təmegəhan-in nepətən məmə ekol natimnat mīn əh.”

12

Nimaa nəghatən e netəm kotasum o noa-krep
(*Mat 21:33-46; Luk 20:9-19*)

¹ Kən Iesu təmuəh nimaa nəghatən kit kəm ilat məmə, “Suah kit təmasum-in noa-krep, u nol katol wain e noan. Kən mol fənīs e kəpiel tuwīn mītəlau in, kən mol ikīn kit o nolən nəme naliwək-aliwəkən e noa krep məmə nahuin otaiu kən kol wain lan. Kən mol nimə kit itəm in ilīs məmə etəmim otaiu lan matehm wir nasumən o nat megəh mīn ne netəmim. Kən təmegəhan-in-pən nasumən kəm netəmim məmə okotasum lan, kən motoor noa krep, məsīn rəhan, məsīn rəhalat. Kən miet muwīn o naliwəkən ik pīsīn kit.

² “Matuwīn matuwīn, kən nian nol u krep təmol noan kən kinotəmarəg, etəm-iasol in təmahl-ipa rəhan kit iolwək məmə in otuwīn mehm netəm koatol wək e rəhan nasumən məmə okotəhl noa krep, kən motoor kos-ipən rəha etəm-iasol neen. ³ Məto netəm mīn əh kəmotətul motaht iolwək əh, kən motahl-ipən titəlig məsotəmki-pənən noa krep neen ne kəm in.

⁴ “Kən etəm-iasol un tahl-ipa mīn rəhan kit iolwək tuwa, kən kotoh rəhn-kapə motol naulisən kəm in. ⁵ Kən tahl-ipa mīn rəhan kit iolwək tuwa, kən kotohamnu tīmīs. Ilat tēpət kəmotuwa, kən netəm mīn un kotoheain neen, kən motohamnu neen.

⁶ “Kən kitiəh əm əh-ikīn ilau mīn kətuatīg, inu netīn keike otəpanahl-ipa. Namnun, təmahl-ipa nətīn, kən nīkin tataht məmə, ‘Ilat okotəkəike motīsiai-in nətik.’ ⁷ Məto təmuwīn kən netəm mīn un kotəmə, ‘Inu nəti etəm-iasol itəm otərəməərə e nasumən nian rəhan tata otīmīs. Pəs kotuwīn motohamnu mīn, kən motərəməərə e nasumən rəhan.’ ⁸ Kən kəmotaskəlīm motohamnu, kən motiləs nīpətīn motuwīn motərakin-pən əpəh ihluə e nasumən.”

⁹ Kən Iesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “?Etəm-iasol un otol naka? Otuwīn mohamnu ilat kən mos-ipən mīn nasumən un kəm netəm pīsīn neen.”

¹⁰⁻¹¹ Kən Iesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “?Nəmotafin Naoa Rəha Uhgīn u, o kəp? Tatən məmə, ‘Kəpiel u itəm netəm rəha niləkīnən nimə kəsotolkeikeən motapəs, in tīnuwa kəpiel keike o nolən nimə. İərəməərə təmol nat u, kən in nat təwīr agīn e niganəmtitat.’ ”

¹² Kən netəm-iasol kotolkeike məmə okotaskəlīm Iesu məto-inu kotəmə tatəghat rat elat. Məto kinotəgin nīmanin netəmim kən motapəs, kagīm.

?Tətuatīp o nətouən takīs kəm Sisa, o kəp?
(*Mat 22:15-22; Luk 20:20-26*)

¹³ Farisi mīn neen ne netəmim neen e pati rəha Kig Herot Antipas, rəhalat mīn netəm-iasol komotahl-ipən ilat məmə okotuwa keiuə e Iesu pəs təmə atīp e rəhan nəghatən.

¹⁴ Kəmotuwa ron kən motən-ipən kəm in məmə, “İəgətun, ekotītun məmə ik etəm ətuatīp kən məsəgīnən, məsaulīs-inən netəmim, ne netəm-iasol ne, matən nīpahrienən matəgətun netəmim e suatīp rəha Uhgīn. ?Ən-tu məmə tətuatīp məmə ekotətou-pən takīs kəm Sisa, kapman asol rəha netəm Rom, o kəp? ?Oekotəkəike motətou-pən, o kəp?”

¹⁵ Məto Iesu tīnitun əm məmə kotən əm e nohlilat məto nīkilat tol pīsīn, kən məmə, “? Tahro nakotəmə onəkotol məmə ekəmə e rəhak nəghatən? Otos-tu məni kit motuwa-tu pəs ekehm.”

¹⁶ Kən kəmotos kit motuwa, kən təmətapəh olat məmə, “?Narmi pah u, kən nərgi pah u e məni u?” Məto kotəmə, “Sisa.”

¹⁷ Kən Iesu təmə, “Natimnat rəha Sisa, okos-ipən kəm Sisa. Məto natimnat rəha Uhgin okos-ipən kəm Uhgin.” Kən narmilat təmiwig məto-inu təmuhalpin wir rəhalat nəghatən.

?Tahro etəmim timis kən məmegəh min?

(Mat 22:23-33; Luk 20:27-40)

¹⁸ Kən Satusi min neen kəmotuwa o Iesu. E rəhalat nətəligən, netəmim kotimis məsotəmegəh minən. Kəmoatalkut o nolən məmə rəhalat nətəligən in tətuatip, kən tol nəhlan, kəmotən kəm Iesu məmə, ¹⁹ “Iəgətun, Moses təməte rəkis lou kit u təmə, ‘Okəmə suah kit otimis, kən məpəs rəhan pətan, kən məsialəsən netilau kit ne, kən pian otəkəike mit nəutahlimis un, kən mialəs netilau kit un, kən suakəku un otos nəmə rəhan tata asol əpəh tinimis rəkis.’”

²⁰ “Kən netəmim sepin ilat pialat min. Etəm təmaupən maiir təmit pətan kit kən məsialəsən netilau kit u, kən timis. ²¹ Kən itəm tuarisig tit nəutahlimis un, kən məsialəsən netilau kit ne un, kən timis min. Kən pialau itəm tatarisig-in ilau tol əm nat kitəh. ²² Matuwın, matuwın kən netəm min un sepin ilat pialat min kəmotit pətan un motuwın kən ilat rafin minotimis, kən məsotiləsən nətilat kit ne. Kən pətan apon tinimis min. ²³ ?Kən o nian netəmim okotəmegəh min e rəhalat nimisən, kən pətan əh rəha pah, u ilat rafin sepin kəmoatit?”

²⁴ Məto Iesu təmə, “Itəmat nəmotəluə. ?Nəkotitun məmə nəmotəhrəluə? Məto-inu itəmat nəkotəruru Naoa Rəha Uhgin, kən moatəruru min nəsanənən rəha Uhgin. ²⁵ Nian netəm kəmotimis okotəmegəh min, ilat okotahmen e nagelo min əpəh e neai, kən məsotit minən pətan, ne məsotətəu-pən minən iərman. ²⁶ Kən oekəgətun itəmat e etəmim tatəmegəh min e rəhan nimisən. Okəmə naka itəmat nakəsotafinən əh nəghatən əh kəməte-pən e naoa rəha Moses, tatən namnusən rəha Moses nian nig kit nigəm təmatus. Kən e nian əh, Uhgin təməni-ipən kəm Moses məmə, ‘Roiu əh, io Uhgin rəha Epraham, ne Uhgin rəha Aisak, ne Uhgin rəha Jekop.’ ²⁷ In Uhgin rəha netəm kotəmegəh, sənəmə rəha netəm kəmotimis kitəh. Itəmat nəmotəluə pahrien.”

?Lou naka un in tepət

e lou min?

(Mat 22:34-40; Luk 10:25-28)

²⁸ Kən iəgətun kit rəha Lou təmətapələh matəto ilat kotəghat, kən Iesu tətuhəlpin wir nəghatən rəha Satusi min. Kən tuwa o Iesu təmətapəh ron məmə, “?Lou ahro u in ilis pik kən məwir məmə okotətəu-pən?”

²⁹ Kən Iesu təməni-ipən kəm in məmə, “Lou u in ilis pik u okotətəu-pən təmə, ‘!Otətəlig wir-tu itəmat netəm Isrel! Uhgin u in rəhatat Iərəmərə, in əmun in Uhgin. ³⁰ Onakolkeike Uhgin u in rəham Iərəmərə e nikim rafin, ne nəmegəhən rafin rəham, ne nətəligən rafin rəham, ne nəsanənən rafin rəham.’ ³¹ Kən lou itəm tatarisig-in itəm əh təmə, ‘Onakolkeike ik min neen tahmen-pən əm məmə natolkeike atip ik.’ Lou kit tikə min taprəkis-in lou mil əh.”

³² Kən iəgətun əh rəha Lou təmə, “Iəgətun, rəham nəghatən tətuatip. Nəməni pahrien məmə Iərəmərə əmun in Uhgin. Uhgin kit min tikə. ³³ Kən okotolkeike Uhgin e nikit rafin, ne nətəligən rafin rəhatat, ne nəsanənən rafin rəhatat, kən motolkeike kitat min neen məmə kotolkeike atip kitat min. Təwir pik məmə okotətəu-pən lou mil əh taprəkis-in nuwaan atipən nat megəh ne sakrifais min rafin itəm Lou tatən.”

³⁴ Kən Iesu təməhm məmə rəhan nəghatən tenatig pik, kən tən-ipən ron məmə, “Ik ninuwa iuəhkir o nərəmərəən rəha Uhgin.” Kən ilat rafin kinotəgin nətapəh-in minən nəghatən ron.

Mesaea sənəmə mipi Tefit əm, mətə rəhan
min etəm-iasol

(*Mat 22:41-46; Luk 20:41-44*)

³⁵ Nian Iesu təmatəgətun netəmim əpəh e Nimə Rəha Uhgın, kən matətapəh-in nəghatən kit kəm ilat məmə, “?Tahro iəgətun min rəha Lou kotəmə Mesaea u in mipi Tefit? ³⁶ Narmin Rəha Uhgın təmos-ipən nenatigən kəm Tefit məmə otən məmə, ‘Uhgın təmən-ipən kəm rəhak İərəməmə məmə, əpələh u e rəhk-matip, ikin rəha nəsanənən ne nisaiiən, mətəorus-pən oekos-iaəhau rəham tikimir min məlin-pən ilat əpəh ləhau e nelkəm.’

³⁷ Tefit atip təmən məmə Mesaea in rəhan İərəməmə. ?Kən okəmə mipi Tefit atip əm, kən tahro matol rəhan İərəməmə?” Kən netəm min un kəmotətəlig-in Iesu kəmotagien pik o rəhan nəghatən.

Netəmim okoatəto wir ilat o iəgətun min rəha Lou

(*Mat 23:1-36; Luk 20:45-47*)

³⁸ Nian Iesu təmatəgətun ilat kən məmə, “Oatəto wir itəmat o iəgətun min rəha Lou itəm kotolkeike nuwinən e kot əfəməh motaliwək e suatip, kən netəmim koatos-ipən nisaiiən kəm ilat. ³⁹ Kən motolkeike məmə okotəpələh əpən e nimə rəha nuəfiminən. Kən e nian rəha lafet, ilat koatolkeike məmə okotuwin kəpələh-pən əpən ikin rəha nisaiiən. ⁴⁰ Kən motakləh-in nimə min rəha nəutahlimis min, kən moteiuə əm katəfak kaifəməh məmə okotol pəs netəmim kotisiai-in ilat, mətə okəpanol nalpinən kəm ilat taprəkis.”

Məni rəha nəutahlimis

(*Luk 21:1-4*)

⁴¹ Kən Iesu təmatəpələh əpəh e Nimə Rəha Uhgın iuəhkir o pokis katəraikin-pən məni ikin matehm netəmim tətət kotəraikin-pən məni rəhalat. Kən netəm rəhalat nautə tətət kotəraikin-pən məni asol min. ⁴² Kən nəutahlimis kit ian-rat təmāii-pən məni əkəku kəiu əm.* ⁴³ Kən Iesu təmaun-in rəhan min netəmim kotuwa kən məmə, “İatən-ipinə kəm itəmat məmə nəutahlimis əh ian-rat pahrien, mətə in təməraikin-pən məni asol taprəkis-in rəha netəmim min rafin. ⁴⁴ İlat kəmotəraikin-pən rəhalat məni, mətə tətət min əpəh latuənu. Mətə nəutahlimis u itəm in ian-rat pahrien, in təmos-ipən rafin məni rəhan o nos-nəmtinən nigın nagwənən, kən tikə min əh-ikin.”

13

Iesu təmə Nimə Rəha Uhgın otisas

(*Mat 24:1-2; Luk 21:5-6*)

¹ Nian Iesu təmatiet e Nimə Rəha Uhgın, kən rəhan kit netəm tuelef təmən-ipən ron məmə, “!İəgətun, əplan-tu kəpiel asol min ne nimə min, kotəwir!”*

² Kən mətə Iesu təmə, “İtəmat nakoatehm natimnat min əh, mətə nian otatuwa itəm netəmim okotəhalkin-ohalkin kəpiel min rəha nimə min əh, inəh kəpiel kit otəsətulən əh-ikin tatətul ikin roiu.”

Nahməən asol otuwa

(*Mat 24:3-14; Luk 21:7-19*)

³ Uarisig lan, Iesu təmuwin matəpələh əpəh e Nitot Rəha Nig U Olif ikin kitun nəplanən Nimə Rəha Uhgın entənipən-pən. Kən Jemes, Jon, Pita ne Antru kəmotuwa ron ilat pisin əm. ⁴ Kən moatətapəh ron məmə, “?Ən-tu məmə natimnat min əh okotuwa nəghan? ? Kən nəmtətın ahro u otol pəs ekotitun məmə tinol nian ətuatip əh-roiu rəha natimnat min əh?”

12:36: Sam 110:1 * 12:42: Məni u tahmen-pən e tuente fatu. 12:43: 2 Kor 8:12 * 13:1: E Nimə Rəha Uhgın, kəmol nimə min e kəpiel asol min. Neen rəhalat kotəfigəm tahmen e foti-faif-tausan kilo. 13:2: Luk 19:44

⁵ Kən Iesu tāmən-ipən kəm ilat māmə, “Onakoatəto wir itəmat o netəmim, məsotegəhan-inən māmə koteiuə-in itəmat. ⁶ Kən mətə netəmim tepət okəpanotuwa e nərgək, kit otən māmə in Mesaea, kit otən māmə in, kən moteiuə-in netəmim tepət.

⁷ “Kən okəmə nakotəto māmə netəmim neen koatəmou əpəh iuəhkir otəmat, kən motəto min māmə neen min əpəh isəu kotoh min ilat min, mətə niğanməpitəmat otəsasiəpən. Natimnat min əh okotaupən motuwa pahrien, mətə sənəmə namnun nian əh tinatuwa. ⁸ Nītən asol min okotəluagin, kən kantri min okotoh min ilat min, kən namig asol otəpanol ikin min rafin, kən nəumis asol otus netəmim, mətə natimnat min əh nətuounən əm rəha nahməən itəm otəpanuwa, kotahmen əm e pətan itəm təmol nərpin, kən mətuoun matəto nahməən māmə otəsuwəhən temək.

⁹ “Onakoatəto wir itəmat. Okiləs itəmat kan nakotətul e niğanəm̄ti kaonsel, kən okoh itəmat əpəh imə e nimə rəha nuəfiminən min, kən onəkotətul aupən e netəm-iasol rəha kapman ne kig min mətə-inu rəhak min u netəmim itəmat. Kən onəkotən-iarəp Namnusən Təwir kəm ilat. ¹⁰ Mətə okaupən kən-iarəp Namnusən Təwir kəm netəmim ikin min rafin un, kən namnun nian təpanuwa.

¹¹ “Okəmə okotuwa motiləs itəmat kətan māmə onəkotətul e kaonsel, kən nikitəmat təsəht pikən māmə onəkotən naka. E nian ətuatip əh, onəkotən-iarəp əm nəghatən u Uhḡin otos-ipinə kəm itəmat, mətə-inu nəghatən u onəkotən, sənəmə rəhatəmat nəghatən, mətə rəha Narmin Rəha Uhḡin otos-ipinə.

¹² “Netəmim okotegəhan-in-pən pialat ətuatip min kəm rəhalat tikimir min māmə okotohamnu ilat, kən tata min okotol mihin min kəm nenətilat ətuatip min, kən nisualkələh okotətul motol nolən ahmen min əm kəm rəhalat tata min ne mama min māmə okotohamnu ilat. ¹³ Netəmim rafin okotətəhau itəmat o nərgək. Mətə etəm otətul əskasik mətəarus-pən natimnat min un okotol namnun, kən Uhḡin otosmegəh.”

Nahməən asol əpəh Jerusalem

(Mat 24:15-28; Luk 21:20-24)

¹⁴ “Nian əh, onəkotəplan ‘nat itəm Uhḡin tatətəhau, kən matol Nimə Rəha Uhḡin tamkimik.’ (Etəm tətəfin nəghatən u, in otəkəike megəs-in mitun nīpətin.) Kən e nian əh, netəm Jutia okotəkəike motaiu moatatig əpəh e nitot min. ¹⁵ Etəm tətameg ihluə e rəhan nimə, kən okol təsuw̄in minən e nīpəg noa nimə məmik rəhan natimnat. Otaiu əm magim. ¹⁶ Okəmə etəm otitasum, kən okol təsuw̄in minən latuənu o rəhan niməhan məmik. Otaiu əm magim.

¹⁷ “!Kəsi! Nahməən asol o nīpitan itəm kəmotol nərpiilat ne nīpitan kotapinahin nisualkələh. E nian əh okotos pik nahməən. ¹⁸ Otəfak əsanən kəm Uhḡin māmə natimnat min əh okəsotuwamən e nian rəha nətəpən, inəh nian rəha nalip ne nuhuən ne, ¹⁹ mətə-inu e nian əh, nahməən asol kəməsehmən kit ne kol mihin nəhlan e nian Uhḡin təmətuoun mol natimnat mətəarus-pa u-roiu ne. Kən okəsehm minən nahməən asol kit tol min-nəhlan. ²⁰ Mətə Uhḡin təmətətip əkuəkir nian əh. Okəmə təməsətətipən, kən suah kit okol təməsəmegəhən. In təmətətip rəkis nian əh o rəhan min netəmim itəm tinəmitəpun rəkis ilat māmə rəhan min.

²¹ “E nian əh, okəmə suah kit otən māmə, ‘!əplan-tu Mesaea əpə!’ o ‘!əplan-tu in əpəh!’ mətə onakəsotahatətəən lan. ²² Onakəsotahatətəən lan mətə-inu, Mesaea eiua neen, ne ien eiua min, ilat okotuwa motol nat pispis min, motol nat netəmim kotaut ron moteiuə əm. Ilat okotalkut māmə okəmə kotitun nolən, kən okotiuw-rəkis netəm min u itəm Uhḡin tinəmitəpun rəkis ilat. ²³ !O natimnat min əh, oatəto! Enaupən rəkis minən-iarəp rafin natimnat min əh kəm itəmat.”

Nian rəha Neti Etəmim otuwa

(Mat 24:29-31; Luk 21:25-28)

²⁴ “Kən e nian nahməən asol əh otikə, ‘kən mit otəpis,

kən məwig otəsasiəən,

²⁵ kən məhau min e neai okotisas

kən natimnat asol min ikin e neai okotəloal.’

²⁶ Kən netəmim okotəplan io Neti Etəmim oekuwa e napuə e rəhak nəsanənən ne nepətən əhag-əhag asol rəhak itəm otasiəəpin rafin io.† ²⁷ Kən e nian əh, oekahl-ipən nagelo min rəhak kotuwın motəmik netəm min u Uhgın təmitəpun ilat motuwa, kargətəin əm ilat kitəh. Nagelo min okotuwın e nitən min rafin ağin e nətueintən məmə okotəmik ilat.

Kəruru nian itəm

Neti Etəmim otuwa lan

(Mat 24:32-36; Luk 21:29-33)

²⁸ “Nikitəmat otəkəike matəht nig u fik. Nian ətuatip itəm nelmin min kinotətuoun katəwiə, kən nimalin min kinoatəget, itəmat nəkotitun məmə nian əh inəh itəm nakotasum lan rəhatəmat. ²⁹ Kən e nolən ahmen min əm, nian nakotehm məmə natimnat min u kinoatuwa, kən nəkotitun əm məmə otəsuwəhən ekuwa min roiu ağin. ³⁰ Iatən pahrien kəm itəmat məmə netəmim itəm kotatig u-roiu, okol kəsotimis rafinən mətoarus natimnat min əh okotuwa kol nipahrienən lan. ³¹ Neai ne nətueintən okiakə, məto nəghatən min rəhak okol kəsotikəən. ³² Suah kit təsitunən nian o aua ətuatip rəha natimnat min əh. Nagelo min əpəh e neai kotəruru, kən io min Neti Etəmim ekəruru. Məto Tata Uhgın əm in titun nian ətuatip əh.

Itəmat onakoatəto wir itəmat

(Mat 24:42-44)

³³ “Onakoatəto wir itəmat moatair, məto-inu itəmat nəkotəruru nian əh rəhak oekuwa lan məmə otuwa nəghan. ³⁴ Otahmen e etəm-iasol kit tatuwin məmə otaliwək əpəh ik pişpis kit, kən məlin rəhan min iolwək məmə okotehm rəhan natimnat, kən mos-ipən rəhalat min wək kitəh kitəh. Kən mən-ipən kəm itəm e nafiluə məmə otitair.

³⁵ “Kən itəmat onəkotair məto-inu itəmat nəkotəruru nian iərəməərə rəha nimə un otuwa lan. Kəruru məmə otuwa ehnaipən, o lapin, o fetukai tinatərikrik, o mit tinatə. ³⁶ Kəruru, okəmə naka otuwa ueiuəhai əm. !Təsəwirən məmə nakotapil nian in otuwa! ³⁷ !Məto nəghatən un itəm ekatən-ipinə kəm itəmat, ekatən min kəm netəmim min rafin məmə okotair!”

14

Netəm-iasol kəmotəam-in suatip o Iesu məmə okotoh

(Mat 26:1-5; Luk 22:1-2; Jon 11:45-53)

¹ Nian kəiu əm əh-ikin kəpanol lafet mil lan rəha Nuhagego-inən ne Pret u is Tikə Lan. Kən pris asol min, ne iəgətun min rəha Lou kəmotəam-in suatip o Iesu məmə okotiləs anion motohamnu. ² Kən kotəmə okəsotolən e nian rəha lafet məto-inu kətah nimanin netəmim okotəmou okəmə kotitun məmə kəmotohamnu Iesu.

Pətan kit təmau rəhn-kapə Iesu e senta

(Mat 26:6-13; Jon 12:1-8)

³ Kən Iesu təmətatig əpəh Petani ima Saimon u leprosi təmatol aupən. Nian təmətagwən, kən pətan kit təmos senta kit təmə e pətəl u kəmol e kəpiel itəm nəmtin tiəkis, katən məmə alapasta. Senta u, nəmiəwin təwir, kən nəmtin tiəkis, kəmol e noki nato, nig kit. Kən pətan əh təməht-irəkis, mau rəhn-kapə Iesu e senta əh. ⁴ Kən netəmim neen kəmotəpələh əh-ikin, neməha təmol ilat, kən moatən-ipən kəm ilat min məmə, “?Təhro matəəkən senta? ⁵ !Okol tapol-salim-in tapos məni asol təhmen e tri-hanrit tenarius,* mitun nos-ipənən kəm ian-rat min!” Kən moatəhai moatəhai.

⁶ Məto Iesu təmə, “!Otapəs-ta! ?Nakotəhai o naka? In təmol nat wir kəm io. ⁷ Nian min rafin itəmat ian-rat min nəkotatig, kən okəmə nakotolkeike, nəkotitun nol-wirən kəm ilat, məto io ekisatigən nian rafin kitat min itəmat. ⁸ Pətan u təmol nat u in titun. Təmau

13:25: Aes 13:10; 34:4; Joel 2:10 † 13:26: Afin-tu Dan 7:13 13:26: Nol əpən 1:7 13:27: Mat 13:41

13:35: Luk 12:38 14:3: Luk 7:37-38 * 14:5: Roiu, tri-hanrit tenarius təhmen e tri-hanrit-taosan watu. 14:7: Dut 15:11

nipätik mämə otol əpen-əpenə o nian okəpanitənim io. ⁹ Ekatən pahrien kəm itəmat mämə, ikin min rafin okəpanamnus-iarəp Namnusən Təwir, kən kəpanamnus min nat u pətan u təmol mämə okəsəluinən.”

Jutas təmən mämə

otegəhan-in Iesu

(*Mat 26:14-16; Luk 22:3-6*)

¹⁰ Kən Jutas Iskariot in e netəm tuelef rəha Iesu, təmuwin mehm pris asol min mämə otegəhan-in-pən Iesu kəm ilat. ¹¹ Nian kəmotəto rəhan nəghatən, kən kəmotagien ron, motəmə okəpanotos-ipən mənəi kit kəm in. Kən Jutas təmatəsağin əm nian wir mämə otuwa kən otegəhan-in Iesu lan kəm ilat.

Nol əpen-əpenən o lafet rəha Nuhagego-inən

(*Mat 26:17-19; Luk 22:7-13*)

¹² Nian tīnuwa o nolən lafet rəha Pret U Is Tikə Lan, kən kinatətuoun nolən lafet, kən nolən rəhalat kətoh neti sipsip o lafet rəha Nuhagego-inən. E nian əh, netəmim min rəha Iesu kəmotuwa ron motəmə, “?Nakolkeike mämə ekotuwin hiə motol əpen-əpenə ikin mämə onəkol lafet ikin rəha Nuhagego-inən?”

¹³ Kən Iesu təmahl-ipən rəhan kəiu etəmim mil mämə, “Onakian əh taon muəplan suah kit tatəhun pətəl asol kit təmətu-pən nəhau lan, kən nakuətəu-pən. ¹⁴ Əpəh e nimə itəm tatuwin-pən ikin, kən nakuətapəh o etəm-iasol rəha nimə un mämə, “?İəgətun təmə noan u in hiə mämə itimat in ne rəhan min netəmim ekotəgwən ikin e lafet rəha Nuhagego-inən?” ¹⁵ Kən in otəgətun noan asol u in ilis ağin kinəməlin wir rəkis natimnat ikin. Onakian əm mioal nigitat ikin nagwənən.”

¹⁶ Kən kəmian taon muəplan natimnat tahmen-pən əm mämə inu Iesu təmən mihin ne. Kən ilau kəmioal əpen-əpenə e nagwənən ikin rəha lafet rəha Nuhagego-inən.

Iesu təmən-iarəp mämə Jutas otegəhan-in-pən in

(*Mat 26:20-25; Luk 22:14, 21-23;*

Jon 13:21-30)

¹⁷ Tīnehnaipən, Iesu ne rəhan netəm tuelef kəmotuwa, ¹⁸ motəgwən e tepil. Iesu təmən-ipən kəm ilat mämə, “Ekatən pahrien kəm itəmat mämə itəmat kit u ikin-u roiu kotəgwən kələh kitat min, otegəhan-in-pən io kəm rəhak min tikimir.”

¹⁹ Kən rəhan min netəmim nīkilat təməpou ağin, kən moatətapəh kitiəh kitiəh ron mämə, “?Ei, İərəməərə, pah u? ?İo?”

²⁰ Kən Iesu təmən-ipən kəm ilat mämə, “İtəmat əm kit u netəm tuelef u koateer-pən pīret e pesin kitiəh moatun. ²¹ Kən io Neti Etəmim oekəike mīmīs mämə inu Naoa Rəha Uğin təmən mihin ne, məto kəsi o suah əh kəut kəsua itəm otegəhan-in-pən io Neti Etəmim. !Təməwir əm mämə in təməsaiir-pa-mən!”

Iesu ne kəmotəgwən e lafet rəha Nuhagego-inən

(*Mat 26:26-30; Luk 22:15-20;*

1 Kor 11:23-25)

²² E nian kəmoatəgwən, Iesu təmos pīret məfak mən tagkiu ron kəm Uğin, kən məmkas mos-ipən kəm ilat mämə, “Otos, inu nipätik.” ²³ Matig mos min kap wain məfak mən tagkiu ron kəm Uğin, mos-ipən kəm ilat, kən ilat rafin kəmotənim-pən lan. ²⁴ Kən təmən-ipən kəm ilat mämə, “Inu nitak itəm tatol mämə nəniəkisən rəha nasituən in tatətul matəmegəh. Nitak u okəhtəg o netəmim tepət mämə otafəl rəkis rəhalat təfəgə rat min. ²⁵ Ekatən pahrien kəm itəmat mämə oekəsənim minən wain u mətoarus-pən oepənənim min ikin Uğin otərəməərə ikin.” ²⁶ Kən motan napuən, uarisig kəpanotiet motuwin əpəh Nitot Rəha Niğ U Olif.

Iesu tāmən-iarəp məmə
Pita otəpanən məmə in
təruru Iesu
(*Mat 26:31-35; Luk 22:31-34;*
Jon 13:36-38)

²⁷ Kən Iesu tāmən-ipən kəm ilat məmə, “Itəmat rafin un onəpanotagim-tənin io mətə-
inu, Naoa Rəha Uhgın tənəmən rəkis mihin aupən məmə Uhgın otəpanoh etəmim rəha
nehmən sipsip min, kən sipsip min okotaiu kitiəh kitiəh. ²⁸ Mətə o nian oekəmegəh min,
ekaupən-in itəmat muwin əpəh Kalili.”

²⁹ Mətə Pita təmə, “Nat ərnapin ilat rafin okotagim-tənin ik, mətə io əm un okol
ekəsagim-təninən ik.”

³⁰ Kən Iesu tāmən-ipən kəm in məmə, “Iatən pahrien kəm ik məmə o lapin huə, nian
mənig otəsimmənən əh mau kəiu, kən ik onakən mau kisil məmə nəkəruru io.”

³¹ Mətə Pita tāmən əskasik məmə, “Nat ərnapin ekəkəike mīmīs kilau min ik, okol
ekəsənən məmə ekəruru ik.” Kən rəhan rafin netəmim kotən min tahmen e Pita.

Iesu təmuwin matəfak
əpəh Ketsemani
(*Mat 26:36-46; Luk 22:39-46*)

³² Kən lapin kəmotuwin əpəh kəmahwinu ikin kit, nərgin u Ketsemani, kən Iesu tāmən-
ipən kəm ilat məmə, “Otəpələh u ikin-u, pəs ekuwin məfak.”

³³ Kən mit Pita, Jemes ne Jon motuwin, kən nikin tənatahmə pik, kən tinətə tərət
agin. ³⁴ Kən məmə, “Nikik titahmə pik, kən iuəhkir ekimis lan. Atəhaləpələh u ikin-u
matəhalaiir.”

³⁵ Kən muwin məsin min meiuaiu morin e nisip matəfak məmə, “Okəmə suatip kit
min əh-ikin, pəs nian əfigəm u otəsuwamən ron io.” ³⁶ Kən matəfak məmə, “Apa,” (u
nipətin təmə rəhak tata), “ik nəkitun nolən natimnat min rafin. Awe, os-irəkis nahməən
min u itəm okəpanotuwa. Mətə əsolən rəhak nətəligən, mətə ol nat naka itəm ik əm
nakolkeike.”

³⁷ Kən mitəlig-pa mətə rəhan etəmim miləhal kinəhlapil. Kən tən-ipən kəm Pita
məmə, “?Saimon, nakatapil, o? ?Tahro nəsaairən-tu aua kitiəh əm?” ³⁸ Kən mən-ipən
kəm iləhal məmə, “Onakəhlaiir mətəhaləfak matəhalehm wir məmə onakəsəhaluwinən
e nelmi ios-ipən-os-ipən. Nikitəməhal tolkeike, mətə nipətitəməhal təpou.”

³⁹ Kən təmapəs min iləhal, mitəlig-pən min matəfak matən əm nat kitiəh. ⁴⁰ Kən
mitəlig-pa min, mətə kinəhlapil min, minəhaləruru naiirən, kən minəhaləruru min
məmə okəhalən-ipən naka kəm in.

⁴¹ Təmuwin min kən mitəlig-pa mau kisil, mətə kətəhlapil, kən tāmən-ipən kəm iləhal
məmə, “?Nakatəhalapil əh mətəhlameg? !Nahmen! Nian tinuwa məmə io Neti Etəmim
okegəhan-in-pən io e nelmi netəm nol təfagə rat. ⁴² !Halətul-ta, kotuwin! Əhaləplan,
etəmim u tategəhan-in-pən io, in tatuwa.”

Tikimir min rəha Iesu kəmotaskəlim in
(*Mat 26:47-56; Luk 22:47-53;*
Jon 18:3-12)

⁴³ Iesu təmatahghat əh, kən Jutas in e netəm tuelef rəhan min titaupən-in nimanin
netəmim. Neen kotəmik naip rəha nəluaginən, ne kəsou-əsou motuwa. Netəm min
un, pris asol min, ne iəgətun min rəha Lou, ne netəm-iasol rəha netəm Isrel kəmotahl-
ipa ilat. ⁴⁴ Suah un tategəhan-in Iesu kəm ilat tənəmən rəkis kəm ilat məmə, “Suah əh
oekətuilim-pən lan u, nəkotitun əm məmə suah əh in əh. !Nakotaskəlim motos motuwin
motaskəlim wir!”

⁴⁵ Kən əmun Jutas təmuwa iuəhkir o Iesu, kən mən məmə, “Iəgətun,” kən mətəuilim-
pən lan. ⁴⁶ Kən netəm min əh kəmotuwa motaskəlim tiəkis. ⁴⁷ Mətə ilat kit rəha Iesu

təmatətul iuahkir olat təmew rəhan naip e nəmeen mətatip rəkis matəlgi slef kit lan rəha pris asol agin.

⁴⁸ Kən Iesu təmə, “?Tahro nakotəmik naip asol rəha nəluaginən ne kəsou-əsou motuwa məmə onəkotiləs io? ?Nikitəmat təht məmə io emit netəmim muwin kotəluagin o kapman, o kəm-naka io iohamnu itəm kit? ⁴⁹ Nian min rafin kitat min itəmat əpəh e Nimə Rəha Uhgın ekatəgətun netəmim ikin. ?Kən nakotahro məsotaskəlīmən io? Məto nat Naoa Rəha Uhgın təmən, otəkəike muwa mol nīpahrienən lan.”

⁵⁰ Kən rəhan min rafin netəmim kinotapəs in, kən motagim-tənin. ⁵¹ Kən etəm alua kit itəm təməlkəhau-in nīməhan kit, matuarisig-in Iesu, kən netəmim neen kəmotiləs, kiləs-arəpən lan, ⁵² kən rəhn nīməhan tikis, taiu piəpiə əm magim.

Iesu təmətul e niganəmti kaonsel min

(Mat 26:57-68; Luk 22:54-55, 63-71; Jon 18:13-14, 19-24)

⁵³ Kən titalugin əh, kəmos Iesu motuwın əpəh ima pris asol agin u katuəfimin rafin pris asol min, ne iəgətun min rəha Lou, ne netəm-iasol rəha netəm Isrel ikin. ⁵⁴ Kən Pita tan təlig-təlig muarisig-in ilat muwin əpəh latuənu ima pris asol agin ikin. Kən təmuwin əpəh e iat matəpələh ilat mopael min rəha pris asol agin moatəto nigəm. ⁵⁵ Kən pris asol min ne netəmim rafin rəha kaonsel kəmoategəs-in nīpəgnəmtin min neen e Iesu məmə okotohamnu ron. Məto kəsotehmən kit ne. ⁵⁶ Kən netəmim tepət kəmotəiua e Iesu, məto rəhalat nəghatən tətaiu pişin-pişin.

⁵⁷ Kən neen kotətul motəiua lan məmə, ⁵⁸ “Emotəto təmən məmə otərəkin Nimə Rəha Uhgın u netəmim əm kəmotol e nelmilat, məto e nian tatol kisil lan, təpaniləkin min nitain u kəsolən e nelmitəm.” ⁵⁹ Kəmotən nəhlan məto ilat min, rəhalat nəghatən tətaiu pişin-pişin.

⁶⁰ Kən pris asol agin təmətul aypən-in ilat kən mən-ipən kəm Iesu məmə, “?Tahro nəşəghatən? ?Tahro e nəghatən min əh itəm koatən-iarəp tatiləs pikən ik?”

⁶¹ Məto Iesu təpnəpin əm məşəghatən, kən pris asol agin apon təmən-ipən min məmə, “?Tahro? ?Ik Mesaea u Neti Etəm katənwiwi?”

⁶² Kən Iesu təmə, “!Əwəh, io u! Onəpanotehm io Neti Etəmim ekatəpələh e rəhn matip Uhgın u nahgin tepət, kən panotehm min io e napuə e neai ekatuwa.”

⁶³ Kən pris asol agin tearəsin rəhan natimnat məto-inu nikin təmərat o nəghatən rəha Iesu, kən məmə, “Okəsotegəs-in minən suah kit məmə otən min nat kit lan. ⁶⁴ ! Nīnəmotəto rəkis tatəghat rat e Uhgın! ?Nakotahrətəlig? ?Okotahro suah u?” Kən ilat rafin kəmotən məmə otəkəike mimis.

⁶⁵ Kən kəmotol milə e Iesu, kən neen kəmotagəh lan, neen kotəlis niganəmtin motoh kən motəmə, “!Ei, ik ien rəha Uhgın! !Ən-tu məmə pah u təməh ik!” Kən mopael min rəha pris asol agin kəmotem.

Pita təmən məmə

in təruru Iesu

(Mat 26:69-75; Luk 22:56-62;

Jon 18:15-27)

⁶⁶ Kən Pita təmətan əh əpəh ləhau e iat. Kən slef pətan kit rəha pris asol agin təmuwa.

⁶⁷ Kən məplan tatəto nigəm, kən təmisilu wir məmə, “Ik min itəmlau Iesu etəm Nasaret nəmatuan.”

⁶⁸ Məto Pita təmən-iamnin, kən məmə, “!əkəruru nat un nakatən,” kən muwin matətul əpəh e ket rəha iat. Kən mənig kit təmimnən.

⁶⁹ Kən pətan un təməhm min ikin əh, kən mən-ipən kəm netəm kotətul əh-ikin məmə, “Suah u in ilat kit.” ⁷⁰ Məto Pita təmən-iamnin min.

Kən təsuwəhən, netəm kotətul əh-ikin kəmotən-ipən min kəm in məmə, “Nīpahrienən, ik min ilat kit məto-inu ekotitun məmə ik etəm Kalili.”

⁷¹ Məto tinətuoun maun-in nəratən min koatisi-pən o Uhgın moatuwa ron okəmə təiua. Kən təmos noanawil məmə, “!əkəruru suah əh nakotəghat-in!”

⁷² Kæn roiu agin-əh min mænig tinimnæn min, kæn nikin tinəht nəghatən rəha Iesu məmə təmən minu lan məmə, “Mænig otəsimmnænən əh mau kæiu, kæn ik onakæn mau ksil məmə nəkəruru io.” Kæn Pita tinəto tərət kæn mətəsək.

15

*Iesu təmətul e
niganəmti Pailat*

(Mat 27:1-2, 11-14; Luk 23:1-5;

Jon 18:28-38)

¹ Kæn laulaugin agin pris asol min, ne netəm-iasol rəha netəm Isrel, ne iəgətun min rəha Lou, ne netəmim min rafin rəha kaonsel kəmotuəfimin ilat min, kæn moatələhəu nəghatən kit məmə okotohamnu Iesu. Kəmotən-ipən kəm netəmim neen məmə okotəlis Iesu kæn motit motuwın motəhlman-pən e nelmi Pailat, u kapman asol rəhalat. ² Kæn Pailat təmətəpəh ron məmə, “?Ik kig rəha netəm Isrel?” Kæn mətə Iesu təmə, “Ik nəmən mihin.”

³ Kæn pris asol min kəmotən-iarəp nolən tepət lan. ⁴ Kæn Pailat təmətəpəh ron məmə, “?Təhro nəkəsuhəlpinən? ?Nəmətə kəmotən nıpəgnəmtin tepət lam?”

⁵ Mətə Iesu təsəghat minən, təməpnəpin əm, kæn Pailat narmin təmiwig ron.

Pailat təmən məmə Iesu otəkəike mimis

(Mat 27:15-26; Luk 23:13-25;

Jon 18:39—19:16)

⁶ E nup min rafin, nian katol lafet lan rəha Nuhagego-inən, nolən rəha kapman u Pailat məmə in otahl-iarəp suah əpnəpin əm kit e kalapus, suah kit itəm netəm Isrel kəmoatən. ⁷ Kæn suah kit u, nərgin u Parapas, tətətig e kalapus ilat in min neen, mətə-inu kəmotəhamnu etəmim e nian kəmatəmou o kapman. ⁸ Kæn nimanin netəmim kəmotuwa o Pailat motən-ipən kəm in məmə otol əm nat kitəh təhmen-pən e itəm tatol nian min, mahl-iarəp suah kit e kalapus.

⁹ Kæn Pailat təmətəpəh olat məmə, “?Nakotolkeike məmə ekahl-iarəp kig rəha netəm Isrel?” ¹⁰ Təmən nəhlan mətə-inu in tinitun rəkis məmə pris asol min kəmos-ipən Iesu e nelmin mətə-inu kotətəhak.

¹¹ Mətə pris asol min kəmotəkəike kəm nimanin netəmim məmə okotəuhlin nətəligən rəhalat. Kæn ilat kəmotətəpəh o Pailat məmə otahl-iarəp Parapas, mətə sənəmə Iesu. ¹² Kæn Pailat təmətəpəh olat məmə, “?Mətə ekəhro e suah u itəmat nəmotəmə in kig rəha netəm Isrel?”

¹³ Kæn kəmotəgət əfəməh məmə, “!Okəht-ipən e nig kəməluau!”

¹⁴ Kæn Pailat təmətəpəh min olat məmə, “?Nolən tərət naka u suah u təmol?” Mətə kəmotəgət əfəməh min məmə, “!Okəht-ipən e nig kəməluau!”

¹⁵ Kæn Pailat təmolkeike məmə otol nikilat, kæn mahl-iarəp Parapas, kæn məhlman-pən Iesu e nelmi rəhan mopael min məmə okotalis motətəpər e nig kəməluau.

Mopael min kəmoatol

milə e Iesu

(Mat 27:27-31; Jon 19:2-3)

¹⁶ Kæn mopael min rəha Pailat kotiləs Iesu motuwın əpəh imə e nimə asol rəha kapman, katən məmə Praetorium. Kæn kəmotəun-in rafin mopael min kotuwa kitəlau lan. ¹⁷ Kæn motuwın-in-pən kot asiə təhmen əm e kot rəha kig, kæn motuarin-uarin nol itəm tol nihlən-nihlən motol hat lan itəm təhmen e hat rəha kig, kæn motəfauin-pən kəm in. ¹⁸ Kæn motol milə lan motəmə, “Itimat ekotos-ipinə nisaiiən kəm ik, kig rəha netəm Isrel.” ¹⁹ Kæn motoh rəhn-kəpə e noanig, motəgəh lan, motisin nulilat məmə koatos-ipən nisaiiən eiuan kəm in. ²⁰ Nian kəmotəhkul rəkis lan, kæn motəpəg rəkis kot asiə un, kæn motuwın-in-pən əh rəhan natimnat, kæn motit motuwın məmə okotəht-ipən e nig kəməluau.

Kəməht-ipən Iesu e
nig kəməluau

(Mat 27:32-44; Luk 23:26-43;
Jon 19:17-27)

²¹ E suatip, kəmotehm suah kit etəm Saerin, nərgin u Saimon. In tata rəha Aleksanta ne Rufas. Tatuwin Jerusalem, kən moatəkəike kəm in məmə otıləs nig kəluau. ²² Kən kəmotit Iesu motuwın əpəh ikin kit katən məmə, Kolkota, u nıpətin təmə Louipil-uipil. ²³ Kən kəmos-ıpən wain u kəmol pıləh-pıləh ilau mərisin u mir məmə otənim pəs təsətoən nahməən e nıpətin, məto tapəs nənımən.

²⁴ Kən kəmotıləs Iesu motuwın motəht-ıpən e nig kəməluau. Kən motoor rəhan natımnat moturin tais ron məmə pah otos. ²⁵ Kəmətu-pər Iesu e nig kəməluau e nain kilok laulaugin, ²⁶ kən motəte-rəkis nıpəgnəmtin u kəmotehm lan məmə, IN KIG RƏHA NETƏM ISREL, kən motəht-ıpən nəghatən un e rəhan nig kəməluau. ²⁷ Kən etəmim kəiu itəm kətuəluagin o kapman mətioh netəmim, kəmətu-pər ilau e nig kəluau, kit e nıkalın matip, kit e nıkalın mol.*

²⁹ Kən netəmim itəm kotaliwək e suatip, moatanu-anu rəhn-kapəlat kəm in moatol milə lan motəmə, “Ei, ik nəməən məmə onakərəkın Nimə Rəha Uhgın kən nian tatol kisil lan u, nəpaniləkin min in pisin. ³⁰ Eiuaiu-tu e nig kəməluau un, mosmegəh atip-tu lam.”

³¹ Pris asol min ne iəgətun min rəha Lou kəmotol əm nat kitıəh motalah-əmnu motəmə, “Təmasitu e netəmim tepət, məto okol təsasitu atipən lan. ³² Təwir pəs kitat kotəhm-tu Mesaea u, kig rəha netəm Isrel, oteiuaiu e nig kəməluau pəs kitat koatəplan motahatətə lan.” Kən etəmim mil u katəhaləkul iləhal Iesu kinatuən min nəghatən rat lan.

Iesu tınimıs
(Mat 27:45-56; Luk 23:44-49;
Jon 19:28-30)

³³ Kən e tuelef klok mətoarus-pən tri klok, napinəpən təmeiuaiu mirəfin nat. ³⁴ Kən e tri kilok Iesu təmagət əfəməh məmə, “!Eloi, Eloi! ?Lama sapaktani?” Nıpətin rəhan nəghatən təmə, “!Uhgın rəhak, Uhgın rəhak! ?Tahro nakatəpəs io?”

³⁵ Netəmim neen kəmoatətul əh-ikin kəməsətəto wırən nəghatən un, kəmotən məmə, “Haləto-tu. Tətaun-in Elaija.” ³⁶ Kən ilat kit təmaiu muwin miuw-pən wain u tagin e nat kit tame-ame tahmen e katən, maru-pər e nuwig tuwin o Iesu məmə otənim. Kən məmə, “Pəs-tu kotəhm-tu məmə Elaija otuwa miləs-iəhau, o kəp.”

³⁷ Məto Iesu təmagət əfəməh min, kən rəhan namegən tiet.

³⁸ Kən əpəh e Nimə Rəha Uhgın, nıməhan itəm tatəkulosig-in İkin Tasim Agin İkin, təməhap məsin kəiu əpəh ilis mətoarus-pa əpəh ləhau. ³⁹ Kən etəm-iasol rəha mopael min itəm təmatətul e nıkalı Iesu, təməhm məmə təmimıs min-nulan, kən in təməən məmə, “!Nıpəhrienən, suah u in Neti Uhgın pahrien!”

⁴⁰ Nıpitan neen kəmoatətul isəu motasipa moatehm. İlat neen u Meri Maktala, ne iahunin iti Jemes əkəku ne Joses, ne Salome. ⁴¹ İləhal kəmatəhalətəu-pən Iesu nian təmətatig Kalili, mətahlasitu lan. İlat nıpitan tepət kəmotər kan əpəh Jerusalem ilat Iesu.

Josep təməhluaig-in Iesu
(Mat 27:57-61; Luk 23:50-56;
Jon 19:38-42)

⁴² Kən nian əh Iesu təmimıs lan, in nian rəha nol əpen-əpenəən natımnat rəha Sapat, kən olawigin nian rəha Sapat, kəsolən wək lan. Tınehnaipən, ⁴³ Josep in etəm Aramatia tınuwa. In etəmim kit rəha kaonsel itəm katisiai-in. In nıkin təməht pik nərəmərəən rəha Uhgın. Kən təməsəginən muwin ima Pailat ikin matətapəh-in nıpəti Iesu. ⁴⁴ Nian

15:21: Rom 16:13   15:24: Sam 22:18   * 15:27: Ekopi oas min tepət rəha Niutesteman itəm kəməte e nəghatən Kris aupən, ves 28 tikə.   15:29: Sam 22:7; 109:25; Mak 14:58   15:34: Sam 22:1   15:36: Sam 69:21   15:40: Luk 8:2-3

Pailat tāməto māmə Iesu tinimis rəkis, kən tāmaut maun-in etəm-iasol rəha mopael min matətapəh ron māmə, “?Katən pahrien māmə Iesu tinimis rəkis?”

⁴⁵ Məto etəm-iasol rəha mopael min tāmə, “Nipahrienən, tinimis rəkis.” Pailat tāməto nəghatən un kən megəhan-in-pən nipəti Iesu kəm Josep. ⁴⁶ Kən Josep təmuwin mos-nəmtin nīməhan ruən kit muwa miləs-iəhau Iesu e nig kəməluau malpin lan, miləs muwin mələhəu-pən e nipəg kəpiel u kinəmel rəkis māmə okol suwit ikin. Kən məsəupəlpəlin-pən kəpiel asol kit mahtosig-in-pən nipəg kəpiel un lan. ⁴⁷ Kən Meri Maktala ne iahunin iti Joses, ilau kəmuəplan ikin-u kəmələhəu-pən Iesu ikin.

16

Iesu tinəmegəh
e rəhan nīmīsən

(*Mat 28:1-8; Luk 24:1-12;*

Jon 20:1-10)

¹ Nian rəha Sapət tinuwa minuwın rəkis, kən Meri Maktala ne iahunin iti Jemes, ne Salome kəməhalos-nəmtin nat pien-pien min u nəmiəwilat təwir māmə okəhalol-pən e nipəti Iesu. ² Lauaugın aɡin mit tinətər e Sante, pətan miləhal un kəmatəhaluwın e suwit. ³ Nian kəmatəhaluwın e suatip kən mətəhalən kəm iləhal min māmə, “?Karmə pah otasitu etəhal mahuin rəkis kəpiel asol əpəh e nipəg kəpiel?” ⁴ Məto-inu kəpiel əh kəpiel asol. Məto nian kəməhaluwa iuəhkir, məhalətag-pən məhaləplan kinahuin rəkis kəpiel.

⁵ Kəməhaluwın imə e nipəg kəpiel məhaləplan etəm aluə kit tatəpələh e rahləhal-matip, tatuwin e kot əfəməh ruən kit, kən iləhal kəmahlaut pik ron. ⁶ Kən təmən-ipən kəm iləhal māmə, “Səhaləɡin pikən. Natəhaleam-in Iesu etəm Nasaret, etəm kəmətu-pər e nig kəməluau, məto in tikə u ikin-u roiu. In tinəmegəh rəkis e rəhan nīmīsən. Halehm-tu nəmeen u kəmələhəu-pən ikin. ⁷ Kən roiu onakəhaluwın məhalən-ipən kəm rəhan min netənim məsəhalapəsən Pita, māmə in otaupən matuwın Kalili, kən onəkotuarisig-in motuwın motəhm əh-ikin māmə inu tinəmən rəkis mihin ne kəm itəmat.”

⁸ Kəmahlaiu məhaliet e suwit məhlagim, məto-inu kinəhaləɡin pik matəhlasiəp. Kən məhaluwın məsəhalənən nat kit ne kəm netənim məto-inu kinəhaləɡin pik.

[Nəghatən rəha Mak təmol namnun ikin-u kən netəm pisin kotilpin ves 9 mətoarus-pən ves 20]

Iesu təmiet-pa

o Meri Maktala

(*Mat 28:9-10; Jon 20:11-18)*

⁹ Nian Iesu təməmegəh min e Sante laulaugin aɡin, kən maupən miet-pa o Meri Maktala, aupən təməhg-iarəp narmin rat sepın lan. ¹⁰ Kən Meri təmuwin mən-ipən kəm rəhan min netənim itəm kəmotan ilat min ilat aupən, məto nikilat titəhmə pik kən motasək. ¹¹ Məto nian kəmotəto māmə Iesu tinəmegəh rəkis e rəhan nīmīsən, kən miet-pa o pətan əh, məto ilat kəməsotənən nipahrienən lan.

Iesu təmiet-pa o rəhan etənim mil kəiu

(*Luk 24:13-35)*

¹² Uarisig, Iesu təmiet-pa o etənim mil kəiu kəmiəsipən Jerusalem mətian e suatip, məto e nian əh nipətın təmol pisin. ¹³ Kən ilau kəmiatəlig min mian muən-ipən kəm ilau min neen, məto ilat kəməsotən minən nipahrienən elau.

Iesu təmiet-pa o

rəhan netəm lepın

(*Mat 28:16-20; Luk 24:36-49; Jon 20:19-23; Wək 1:6-8)*

¹⁴ Kən uarisig, Iesu tēmiet-pa min o rəhan netəm lepin nian kəmotagwən matəhai ilat məmə, “Itəmat nakəsotahatətəən lak, rəhatəmat-kapə tiəkis pik.” Təməhai ilat məto-inu kəsotahatətəən e netəm kəmotehm məmə tinəmegəh rəkis e rəhan nimisən.

¹⁵ Kən mən-ipən kəm ilat məmə, “Otuwin motən-iarəp Namnusən Təwir kəm netəmim min e nitən min rafin. ¹⁶ Etəm otəto Namnusən Təwir tahatətə lan kən mol baptais, Uhgın otosmegəh. Məto etəm təsahatətəən lan, Uhgın otol nalpınən asol kəm in. ¹⁷ Kən netəm okotahatətə lak, Uhgın otol ilat kotol nat pispis min. Okotəhg-iarəp narmin rat tepət e nərgək, kən motəghat e nəghatən ik pisin pisin min. ¹⁸ Ilat kotitun naskəlimən sinek u tatus itəm, motitun nənimən nat kətakonə lan, məto okol təsərəkinən ilat. Ilat motitun nələhəu-pənən nelmilat e netəm kotimis kotəmegəh.”

Iesu tinər matuwın e neai
(Luk 24:50-53; Wək 1:9-11)

¹⁹ Kən nian İərəmərə Iesu tinəghat rəkis kəm rəhan min netəmim, kən Uhgın tinos minuwın e neai, kən in tatəpələh e nikali Uhgın matip, ikin rəha nəsanənən ne nisaiiən. ²⁰ Kən rəhan min netəmim kəmotiet motuwın motamnus-iarəp rəhan nəghatən əpəh ikin min rafin. Kən İərəmərə tətəsitu elat matol nəmtətin tepət. Kən nəmtətin min əh koatol nəfigəmən məmə rəhalat nəghatən in nıpahrienən.

Luk

Namnusən Təwir Rəha İesu Kristo Itəm Luk Təməte

Nəghatən əkuəkir rəha naoa u Luk

?Pah təməte naoa u? Luk təməte naoa u. In sənəmə etəm tuelef kit rəha İesu, məto in fren wir kit rəha Pol, kən təmalıwək tepət ilau Pol. In sənəmə etəm İsrəl, in İaihluə əm kit, məto in İəfak kit. In tokita kit itəm təmol wir sikul. In təməplan wir natimnat itəm kəmotiet e nəmegəhən rəha İesu. In təməte naoa mil u: Namnusən Təwir Itəm Luk Təməte, ne Wək Mın Rəha Aposol Mın.

?Təməte tatuwin kəm pah? Təməte naoa u tatuwin kəm rəhan kit fren, nərgin u Teofilas. Nipəti nərig u məmə, “Etənim itəm tolkeike Uhgın.” Luk təməte naoa u tatuwin o suah u, məto in titun məmə İaihluə mın tepət okotafin.

?Nəmegəhən tahro nulan nian təməte? Netənim tepət, nikilat təht məmə Luk təmətətig Rom o Sisaria nian təməte naoa u. E nian əh, namnusən tepət e İesu təmitəluə.

?Təməte naoa u o naka? Luk tolkeike məmə otəte namsu kit itəm tətətip məhag-əhag wir e nəmegəhən rəha İesu. Kən in təməghat ilat netəm kəmotaliwək ilat İesu moatəplan wək rəhan. Nian təməto rəkis rəhalat nəghatən, kən Luk təməte naoa u. In tolkeike məmə otəgətun məmə İesu in etəm pahrien kit, məto in təməsolən nolən rat kit. Kən in Uhgın, kən in İosmegəh.

¹ Teofilas, ik etəm-iasol katisiai-in ik.

Netənim tepət kəmotalkut pik məmə okotəte rəkis ətuətip namnusən rəha natimnat mın itəm Uhgın təmol ilugin itimat. ² Kəmotəte rəkis natimnat itəm netənim neen kəmotən, netəm mın əh kəmotətig e nian rəha nətuounən rəha natimnat mın əh, kən ilat kəmotəhm ətuətip e niganəmtilat natimnat mın əh, kən moatən-iarəp. ³ Kən io emitəp wir nəghatən mın lan məmə ekitun wir natimnat mın əh e nətuounən rəhan, kən roiu rəhak nətəligən məmə təwir io mın ekəte rəkis ətuətip natimnat rafin mın əh məmə onakatafin. Ekəte ətuətip natimnat itəm kəmotəupən, kən natimnat itəm kəmotuarisig. ⁴ Ekolkeike məmə ekən natimnat mın əh kəm ik məmə nəkitun ətuətip nipahrienən rəha namnusən itəm kəmən rəkis.

Nagelo təməghat-in naiirən rəha Jon Baptais

⁵ E nian rəha suah kit, nərgin u Herot Asol, kig rəha Jutia, inəh pris kit nərgin u Sekarəea. In kit e pris mın kətaun-in ilat məmə, Pris mın rəha Apia, u təmisi-pən e noanol rəha pris u Aron əupən ikin. Rəhan pətaguıhl, nərgin u Elisəpet, kən in mın təmisi-pən e noanol rəha pris u Eron. ⁶ Kən ilau kuətuətip e niganəmtilat Uhgın, kən e nian rafin kətuətu-pən wir nolən rəha Lou ne nəghatən mın rəhan, kən məsuəəkənən kit. ⁷ Məto nətilau tikə məto-inu Elisəpet, in təməseməkən mətoahgin minipitaguıhl, kən ilau kərən kinuaguıhl.

⁸ Kən nian ətuətip tinuwa məmə, Pris mın rəha Apia okotuwin e Nimə Rəha Uhgın motol rəhalat wək. Kən Sekarəea, in mın təmuwin mol wək rəha Uhgın. ⁹ E nolən rəha pris mın, ilat koatəra kin kəpiel əkəku mın kotahmen-pən e taes məmə okotegəs-in məmə otəgətun pah otol wək e Nimə Rəha Uhgın məmə otuwaan nat pien-pien itəm tatuwin kəm Uhgın. E nolən əh təməgətun Sekarəea. ¹⁰ Kən e nian itəm təmuwin imə matuwaan nat pien-pien, nımanin netənim tepət koatətul ihluə katəfak.

¹¹ Kən nagelo kit rəha Uhgın tiet-arəpa ron matətul əh e rəhan matip ikin, itəm kətuwaan nat pien-pien mın ikin. ¹² Kən nian Sekarəea təməplan, kən narmin təmiwig mətəsiəp minəruru əfəməh nat, kən nəginən təmərioah e nikin. ¹³ Məto nagelo təmənipən məmə, “Sekarəea, əsəginən, məto-inu Uhgın tinəto rəham nəfakən. Kən rəham pətaguıhl Elisəpet otıləs nətin kit İərman. Kən onakəkəike maun-in nərgin məmə Jon.

¹⁴ Kən onakəto təwir kən magien, kən netəmim tepət okotagien o naiirən rəhan, ¹⁵ məto-inu in otuwa etəm-iasol e niganəm̄ti İərəmərə. Kən in otəsənımən wain ne nənımən əskasik min. Kən Narmin Rəha Uhgın otərioah e nəmegəhən rəhan, nian otətətig əh e nərpi rəhan mama, matuwın əm nulan nian rafin. ¹⁶ Kən in otiuw-pa netəm Isrel tepət kotitəlig-pa o İərəmərə, Uhgın rəhalat. ¹⁷ Kən in otətaupən-in İərəmərə e narmin ne nəsanənən rəha Elaija məmə in otəuhlin nətəligən rəha tata min koatitəlig-pən min o rəhalat nisualkələh min, kən in otəuhlin min netəm koatəht nəwia Uhgın okotuwa min e nenatigən rəha netəm kotətuatip. E nolən əh, in otol nəpen-əpenəən o nəmegəhən rəha netəmim o nuwamən rəha İərəmərə.”

¹⁸ Kən Sekarəa təmən-ipən kəm nagelo məmə, “?Oekahro min-nulan mitun məmə nat u otuwa mol nıpahrienən? Məto-inu io enaguıhl rəkis, kən rəhak pətan tınipitaguıhl min.”

¹⁹ Kən nagelo təmən-ipən kəm in məmə, “İo, nərgək u Kapriel, kən io iatətul e niganəm̄ti Uhgın e nian rafin. Kən in təmahl-ipa io məmə ekuwa məghat kəm ik, kən mən-ipinə nammusən təwir u. ²⁰ !Ətəlig-in-tu! Naməm oteko kən onakəsəgətən mətoarus-pa nakehm nıpəti nəghatən u, məto-inu nəməsənən nıpahrienən e rəhak nəghatən. In otuwa mol nıpahrienən e nian ətuatip rəhan.”

²¹ Kən e nian əh, netəmim kəmoatəsahgin Sekarəa, kəmoatətəlig-in məmə təhro tınan tınuwəh-pik nəhlan e Nimə Rəha Uhgın. ²² Kən nian in təmuwa ihluə, məto tınəruru nəghatən, kən ilat kınotıtun məmə in təmehm nat kit təhmen e napılaiirən. In təmasgəwın-asgəwın əm e nelmin kəm ilat, məsəgətən məto-inu namən təmeko.

²³ Nian rəhan wək rəha pris e Nimə Rəha Uhgın tınol nammun, kən in təmitəlig-pən latuənu. ²⁴ Kən təsuwəhən, rəhan pətaguıhl tınəpəs məwig e suakəku. Kən e məwig faif, pətaguıhl u in təmatəhluəig əm latuənu, ²⁵ kən in təmən məmə, “İnu wək əm rəha İərəmərə. Aupən ikin, nətik tikə kən etaulis. Məto roiu əh, Uhgın təmol təwir ron io, kən nıkin tagien məmə ekiləs nətik, kən io esaulis minən e niganəm̄ti netəmim.”

Nagelo təmən-iarəp məmə İesu otair

²⁶ Nian Elisapet tınəpək-əpək minos məwig sikis, Uhgın təmahl-ipən rəhan nagelo, nərgın u Kapriel, məmə in otuwın e nitən Kalili e taon kit, nərgın u Nasaret. ²⁷ In təmos nəghatən kit matuwın rəha pətan kit itəm iərman təsuwınən əh mehm, məto kınən rəkis məmə okos rəhan kətım kan mə rəha suah kit, nərgın u Josep. In mipi Kig Tefit rat. Kən pətan əh, nərgın u Meri. ²⁸ Kən nagelo təmuwın met-arəpən, kən mən kəm in məmə, “Təwir, Meri. Uhgın təmələhəu rəhan nəwırən kəm ik, kən mətatig itəmlau min.”

²⁹ Məto Meri tınatəruru əfəməh nəghatən əh, kən nıkin tınatəht pik məmə nıpəti nəghatən əh təhro. ³⁰ Kən nagelo təmən-ipən kəm in məmə, “Əsəginən, Meri, məto-inu Uhgın təmitəpun məmə in otawte-in rəhan nəwırən kəm ik. ³¹ Kən inəh, ik onakəpəs-in məwig e nətım kit, kən mıləs iərman. Kən onəkaun-in nərgın məmə İesu. ³² In otuwa etəm-iasol kən etəm kəike, kən okaun-in məmə Nəti Uhgın İlis Agın. Kən İərəmərə Uhgın otol in tuwa Kig, təhmen-pən əm e tıpın rat Tefit. ³³ Kən in otərəməərə e noanol min rafin itəm koatisi-pən e Jekop, kən rəhan nərəmərəən otatig lilin matuwın matuwın nammun tikə.”

³⁴ Kən Meri təmən-ipən kəm nagelo məmə, “?Oekahro min-nulan mıləs suakəku kit okəmə esətəu-pənən əh iərman?” ³⁵ Kən nagelo təmən-ipən kəm in məmə, “Narmin Rəha Uhgın otuwa matig lam, kən nəsanənən rəha Uhgın İlis Agın otəfətain ik. Kən inəh, suakəku onəkiləs, okaun-in məmə in təmisi-pən o Uhgın, kən in Nəti Uhgın. ³⁶ Kən iatən kəm ik məmə ik kit Elisapet tınəpək-əpək rəkis in nətın kit iərman, nat əpnəpın in tınipətaguıhl rəkis. Kəmatən lan məmə pətaguıhl itəm təseməkən, məto roiu əh tınəpəs məwig sikis rəkis e nətın. ³⁷ Natımnat min u tatətəu-pən nəghatən rəha Uhgın məmə, ‘Uhgın tıtun nolən natımnat rafin, kən nat kit təsiəkisən ron.’” ³⁸ Kən Meri təmən-ipən

1:15: Nam 6:2-3
7:14; Mat 1:21-23

1:17: Mal 3:1; 4:5-6; Mat 17:11-13
1:33: 2 Saml 7:12,13,16; Aes 9:7

1:19: Dan 8:16; 9:21

1:27: Mat 1:16,18

1:31: Aes

1:37: Mat 19:26; Job 42:2; Jer 32:17

məmə, “Əwəh, io pətan iolwək əm rəha İərəmərə. Pəs in otol kəm io nat naka itəm ik nınən rəkis.” Kən nagelo təmapəs in, kən matuwın.

Meri təmalıwək matuwın məmə otətag Elisapet

³⁹ Uarisig lan təsuwəhən, Meri təmıet iman ikın malıwək uəhai əm matuwın əpəh ikın e nıtot mın e taon kit rəha nıtən Jutia məmə otətag in kit Elisapet, ⁴⁰ kən in təmuwın latuənu rəha Sekarəea, muwın imə matən təwır kəm Elisapet. ⁴¹ Kən e nıan Elisapet təməto nəghatən rəha Meri, suakəku un itəm tətətıg əpəh e nərpın təmıut, kən Narın Rəha Uhgın təmər e nıki Elisapet. ⁴² Kən təmagət əfəməh məmə, “!Uhgın təmol təwır kəm ik taprəkis-in nıpıtan mın rafın, kən in otol təwır kəm suakəku itəm onəkıləs! ⁴³ Ekısıtunən məmə o naka Uhgın təmol təwır kəm io mın-nulan məmə mama rəha İərəmərə rəhak təmuwa mətag io. ⁴⁴ İatən nəhlan məto-inu e nıan ematəto rəham nəghatən, kən suakəku un itəm tətətıg əpəh e nərpık təmagıen maut. ⁴⁵ Kən Uhgın otol təwır kəm ik məto-inu nəmən nıpahrıenən e nəghatən itəm İərəmərə təməghat-in lam.”

Nəpuən rəha Meri

⁴⁶ Kən Meri təmən məmə,
 “E nəmegəhən rafın rəhak, İatənwiwi İərəmərə,
⁴⁷ kən nıkık tətəgıen pık o Uhgın İosmegəh rəhak,
⁴⁸ məto-inu io pətan iolwək əm rəhan itəm io nat ənnapın əm, məto nıkın tatəht io.
 Kən roıu ne matuwın, netəmım rafın okotən məmə Uhgın təmol təwır kəm io;
⁴⁹ məto-inu Uhgın u nəsanənən rəhan in İahgın,
 in təmol nat pıspıs mın təwır pık agın kəm io,
 kən nərgın in tasım.
⁵⁰ Kən in tətəsəkıtun netəm mın u itəm koatısıai-in in, İnu netəm rəha noanol mın aupən İkın mətoarus-pa itəm rəha noanol mın kəsotaiırən əh.
⁵¹ In təmol nat pıspıs mın e nəsanənən e nelmın.
 In təmahl-ıarəp netəm kotasıt e nətəlıgən rəhalat.
⁵² In təmos-ıəhau İərəmərə mın e rəhalat nərəmərəən,
 kən in təmıləs-ıpər netəm mın u rəhalat nətəlıgən teıuauı.
⁵³ Netəm itəm nəumıs tatus İlat, in tətəgwən İlat e nagwənən itəm təwır,
 kən netəm rəhalat nautə tepət, in tətahl-ıarəp İlat kən nat tıkə e nelmılat.
⁵⁴ Uhgın təmasıtı e noanol mın rəha İsrel u rəhan iolwək mın,
 kən təməsaluınən məmə otasəkıtun ⁵⁵ Epraham ne rəhan mın noanol,
 matuwın matuwın nımnun tıkə.”
⁵⁶ Kən Meri tətətıg İlau Elisapet mətoarus-pən məwıg kısıl, kən in təmıtəlıg-pən mın əpəh iman ikın.

Naiırən rəha Jon Baptais

⁵⁷ Kən nıan ətuatıp rəha Elisapet tınuwa məmə otemək lan, kən təmıləs nətın İərman.
⁵⁸ Kən netəmım itəm kotatıg İuəhkır ron ne rəhan mın noanol, kəmotəto nımnusən əh məmə İərəmərə təmasəkıtun mol təwır pık kəm in nəhlan, kən İlat kəmotuwa motol kıtıəh İlat mın məmə okotəgıen kələh. ⁵⁹ Nıan suakəku əh tınos nıan İlat eıt, kən İlat kəmotuwa məmə okotəhg-ıpən. Kən İuəhkır kotasın-in nərgın məmə İahunı rəhan tata Sekarəea, ⁶⁰ məto rəhan mama tən məmə, “Kəpə. Okaun-in nərgın u məmə Jon.” ⁶¹ Kən İlat kəmotən kəm in məmə, “?Tahro? Rəham kıt noanol tıkə itəm kotasın-in nərgın əh Jon.” ⁶² Kən kəmoatəghat e noanelmılat moatətapəh o Sekarəea məmə in tolkeıke məmə otaun-in-pən nərgın məmə pah. ⁶³ Kən in təmətapəh o nat kıt məmə in otəte rəkıs nat kıt lan, kən təməte-pən məmə, “Nərgın u Jon.” Nıan kəmotəhm, narmılat təmıwıg pık ron.
⁶⁴ Kən e nıan əm əh, nəmən tınəg-ətuatıp, kən tınatəghat matənwiwi Uhgın. ⁶⁵ Kən İlat rafın itəm kotatıg İuəhkır kəmotəgın. Kən netəmım kəmotəghat-in natımnat mın

əh titəlau ikin min rafin e narit min nitən Jutia. ⁶⁶ Kən netəmim rafin itəm kəmotəto namnusən əh, kən kəmoatətəlig-in əm, kəmoatətapəh məmə, “?Suakəku əh, otuwa etəmim naka?” Kəmoatən min-nulan mətə-inu kəmotəplan əm məmə nəsanənən rəha İrəməyə tətətig lan.

Sekarəea təmən-iarəp nəghatən itəm Uhgın təmos-ipən kəm in

⁶⁷ Kən Narmin Rəha Uhgın təmər e niki Sekarəea, tata rəha Jon, kən in təmən-iarəp nəghatən itəm Uhgın təmos-ipən kəm in. Kən təmən min-nulan məmə,

⁶⁸ “Pəs kotənwiwi İrəməyə, u Uhgın rəha netəm Isrel, mətə-inu in təmuwa məmə otasitu e rəhan min netəmim, kən təməmki-rəkis ilat e nelmi tikimır min rəhalat.

⁶⁹ In təmİLəs-ipər iosmegəh təsanən itəm otosmegəh kitat, in təmisi-pən e noanol rəha iolwək rəhan Təfit.

⁷⁰ Kən in təhmen-pən əm e nəghatən u itəm Uhgın tınəmən rəkis kəm kitat e nəghatən rəha ien min rəhan əupən.

⁷¹ In tınəmən-iəkis rəkis məmə otosmegəh kitat o tikimır min rəhatat ne netəmim rafin itəm kotətəhau kitat.

⁷² In təmİLəs-ipər iosmegəh əh məmə otasəkitun pipi rat min rəhatat, kən təsaluinən rəhan nəghatən itəm in atip təmən e rəhan nəniəkisən rəha nasituən,

⁷³ inu nəniəkisən itəm təmən kəm pipi rat Epraham.

⁷⁴ In təmİLəs-ipər iosmegəh əh məmə otosmegəh kitat,

kən mİLəs-irəkis kitat e nelmi tikimır min rəhatat,

məmə nian min rafin e nəmegəhən rəhatat,

kitat kotitun nol wəkən rəhan e niganəmti Uhgın, kən məsotəginən,

⁷⁵ kən kitat okotasim, kən nəmegəhən rəhatat otətuatip e nian min rafin.

⁷⁶ “Kən ik, nətik, okaun-in ik məmə ien rəha Uhgın İlis Agın,

mətə-inu ik onakaupən-in İrəməyə məmə onəkol əpen-əpenə e rəhan suatip.

⁷⁷ Ik onakən-iarəp kəm rəhan min netəmim məmə Uhgın otosmegəh ilat nian in otafəl rəkis rəhalat təfəgə rat min.

⁷⁸ In otol mətə-inu, in tətəsəkitun kitat matol təwir kəm kitat.

E nasəkitunən rəhan, Kristo otuwa otat təhmen-pən e mitgar təmər e neai,

⁷⁹ mətəsiəgəpın kitat netəm koatatig e napinəpən ne əpəh ikin nimisən tatoh itəm ikin, kən matit wir nelkitat e suatip rəha nəməlinuən.”

⁸⁰ Kən suakəku təmatepət e nİpətın, kən narmin rəhan təsanən. Kən nian rafin in tətətig əpəh ikin taruən-aruən ikin matəsahgin nian rəhan otuwa itəm otətuoun wək lan e niganəmti netəm Isrel.

2

Naiirən rəha İesu

(*Mat 1:18-25*)

¹ E nian min əh, suah kit etəm Rom, nərgın u Sisa Okastas, in tatərəməyə nitən min rafin rəha Rom. In təmələhəu lou kit tətətig məmə okafin rafin netəmim itəm koatatig rafin əh-ikin. ² Inu nafinən netəmim itəm kəmaupən kol, kən Kuarinias in kapman rəha Siria.

³ Kən o nəghatən əh rəha nafinən, netəmim rafin kotəkəike moatitəlig-pən iməlat min ikin itəm kəmotaiir ikin məmə okafin ilat, kən kətə rəkis nərgİlat e naoa rəha kapman.

⁴ Kən Josep ne Meri kəmiaiet e nitən Kalili e taon kit, nərgın u Nasaret, mian əpəh nitən Jutia e taon kit, nərgın u Petlehem, imə Kig Təfit əupən. İlau kəmian ikin əh mətə-inu Josep in mipi Təfit rat.

⁵ İlau Meri katian məmə okos nərgİlau. Kınagətosig-in rəkis Meri məmə in otəpanətəupən Josep, kən Meri in tınəpək-əpək-in rəkis suakəku kit. ⁶ Nian ilau əpəh Petlehem, kən nian rəha Meri tınuwa məmə otemək-in nətin. ⁷ Kən suakəku itəm in təmaupən maiir,

1:68: Sam 72:18

1:69: Sam 18:2

1:71: Sam 106:10

1:72: Jen 17:7; Sam 105:8-9

1:73: Jen 22:16-17

1:75: Taet 2:12-14

1:76: Aes 40:3

1:77: Jer 31:34

1:78: Aes 60:1-2

in iərman. Kən təmalpin e nīməhan, mələhəu-pən e pokis kit itəm katələhəu-pən kras u nat megəh min kotagwən-pən ikin. Təmol min-nəhlan məto-inu nīmə tikə məmə okuapil ikin, kən ilau kətuapil əm əh e nīmə rəha nat megəh min.

Iolwək e sipsip min ne nagelo min

⁸ Kən e nikali Petlehem, iolwək e sipsip min koatehm wir rəhalat sipsip min lapin. ⁹ Kən nagelo kit rəha İərəmərə təmiet-arəpa olat, kən nəhag-əhagən asol rəha İərəmərə təmasiəgəpin ilat, kən kəmotəgin pik. ¹⁰ Məto nagelo təmən kəm ilat məmə, “Əsotəginən, məto-inu io iatuwa məmə ekos-ipinə namnusən təwir kəm itəmat itəm otol niki netəmim kotagien pik, kən namnusən u in rəha netəmim rafin. ¹¹ Əpəh e taon rəha Kig Tefit, suakəku kit təmaiir-pa u-roiu. In İosmegəh, kən in Kristo itəm Uhgın təmən aupən məmə otahl-ipa otəmat, kən in İərəmərə. ¹² Inu nəmtətin rəhatəmat: onəkotehm suakəku kəmalpin e nīməhan, kən kələhəu-pən e pokis kətagwən-pən nat megəh min ikin.”

¹³ Kən roiu agın-əh min, nagelo min tepət kəmotiet-arəpa moatətul ilat min, moatənwiwi Uhgın, moatən məmə,

¹⁴ “Katənwiwi Uhgın əpəh ilis ilis agın-əh e neai.

Kən əpəh ləhau e nətueintən u, netəmim itəm niki Uhgın tətəgien olat, ilat okotatig e nəməlinuən.”

Iolwək e sipsip min kəmotuwın motəhm İesu

¹⁵ Nian nagelo min kəmotapəs iolwək e sipsip min motitəlig-pən əpəh e nego e neai, kən iolwək e sipsip min kəmotən kəm ilat min məmə, “Pəs kotuwın Petlehem motəhm-tu nat əh itəm İərəmərə təmən kəm kitat.”

¹⁶ Kəmotəruməhlin uəhai əm motuwın motəhm Meri ne Josep ne suakəku itəm kəmuələhəu-pən e pokis itəm kətagwən-pən nat megəh min ikin. ¹⁷ Nian kəmotuwın motəhm rəkis suakəku u, kən kəmotamnus-iarəp nəghatən rəha suakəku u itəm kəmos o nagelo. ¹⁸ Kən netəmim rafin itəm kəmotəto nəghatən əh rəha iolwək e sipsip min, ilat kəmotaut, narmilat təmiwig pik ron. ¹⁹ Məto Meri təmatos əm e nikin natimnat min u rafin, matətəlig-in e nian min. ²⁰ Kən iolwək e sipsip min kəmoatitəlig, moatiləs-ipər nərgi Uhgın moatənwiwi in o natimnat rafin itəm kəmotəto kən motəhm, tahmen-pən əm e inu nagelo təmən-ipən mihin kəm ilat.

Kəmaun-in nərgi İesu.

²¹ Nian suakəku u tinos nian eit itəm təmaiir lan, kən kəhg-ipən in tatətəu-pən Lou rəhalat, kən kaun-in nərgin məmə İesu, nərgin u itəm nagelo təmən-ipən kəm Meri aupən ikin, nian in təməsəpək-əpək-inən əh.

Josep ne Meri kəmiäləs İesu mian e Nīmə Rəha Uhgın

²² Nian suakəku kit tətaiir, rəhan mama ne tata okuəike mioal sakrifais rəha naruətuəhən tatətəu-pən Lou rəha Moses. Kən inəh, tinuwa ətuatip e nian rəha Josep ne Meri məmə okioal nəhlan. Kən kiałəs suakəku un mian əpəh Jerusalem məmə okioas-ipən kəm İərəmərə. ²³ Inu tatətəu-pən əsas Lou rəha İərəmərə itəm təmən məmə, “Suakəku iərman min itəm kaupən katiləs ilat, okəkəike katos-ipən ilat kəm Uhgın məmə rəhan.”

²⁴ Kən ilau kəmian Jerusalem o nat kit min, məmə ilau okioas mak kəiu o iouen kəiu, kən mohamnu matioas-ipən kəm Uhgın o naruətuəhən, tahmen-pən əm e Lou rəha İərəmərə tatən mihin.

Simeon təmehm İesu

²⁵ Kən inəh etəmim kit tətətig əh Jerusalem, nərgin u Simeon. Rəhan nəmegəhən in tətətip wir, kən nian rafin tatətəu-pən nəghatən rəha Uhgın. Kən in tətəsağın nuwamən rəha Kristo itəm otuwa mosmegəh netəm İsrəl lan. Kən Narmın Rəha Uhgın təmuwa mərioah e nikin. ²⁶ Narmın Rəha Uhgın tinən rəkis kəm in məmə otəsimisən mətoarus in otehm Kristo itəm İərəmərə təmən məmə in otahl-ipa. ²⁷ Kən Narmın Rəha

Uhgin tāmēuhlin nīkin mēmā in otuwīn e Nīmā Rēha Uhgin. Kən Josep ne Meri kāmialəs suakəku u Iesu mian e Nīmā Rēha Uhgin mēmā ilau okioal natimnat rafin itəm Lou tatən.

²⁸ Kən Simeon tāmēplan Iesu, kən tāmīləs mēgəfəlin, kən matənwiwi Uhgin, mən-ipən mēmā,

²⁹ “Iərēmərə, nəmōl rafin rəham nəghatən o nənīəkisən kəm io, iolwək əm rəham.

Kən roiu, egəhan-in io mēmā ekimis-ta e nəmēlinuən,

³⁰ mətō-inu enəplan e nīganəmtək suakəku u itəm otosmegəh netəmin.

³¹ Ik nəmōl əpen-əpenə mēmā in Iosmegəh, kən netəmin rafin okotəplan.

³² In otuwa nəhag-əhagən, kən otəgətun rəham suatip kəm laihluə min,

kən netəmin okotīləs-ipər rəham min netəm Isrel o Iosmegəh əh.”

³³ Kən tata ne mama rəha suakəku u, narmīlau tāmīwig o nəghatən min itəm Simeon tāmən lan. ³⁴ Kən Simeon tāməfak mēmā nəwīrən rəha Uhgin otuwīn olau. Kən in tāmən kəm Meri itəm in mama rəha suakəku mēmā, “Onakatehm, Uhgin tāmītəpun mēmā suakəku u otol mēmā netəmin tēpət əpəh Isrel okoteiuaiu motorin, kən tēpət min okotər. Kən in otuwa nāmētətīn kit itəm netəmin tēpət okotəghat rat lan mēmā, ³⁵ netəmin okotəplan nətəlīgən min e nīki netəmin tēpət. Kən ik Meri, nīkim otitəgīt tahmen e suah kit tamaru nīkim e naip asol.”

Ana tāmehm Iesu

³⁶ Kən pətaguīhl kit əh-ikin tətətīg, nərgin u Ana, kən in ien kit. In nəti Fanuel, etəmin kit itəm tāmīsi-pən e noanol rəha Aser aupən ikin. Pətaguīhl əh, rəhan nup tēpət. Nian tāmətətəm-aluə əm, kən mətəu-pən rəhan iaguīhl. Kən ilau kəmuan o nup sēpīn əm, kən rəhan iaguīhl tāmīmis. ³⁷ Kən pətan u tāmətətīg əm nulan mətōarus-pa nian əh in tīnuwa pətaguīhl kit. Kən roiu minos nup eiti-fo. Nian rafin in tətətīg e Nīmā Rēha Uhgin matəfak, inəh laulaugin ne ehnaipən tatətuakəm mətəpəs nagwənən matəfak kəm Uhgin. ³⁸ Kən in təmuwa ikin əh e nian ətuatip itəm Simeon tatəghat-in suakəku əh. Kən pətaguīhl u tatənwiwi Uhgin ron, kən matəghat-in suakəku əh kəm netəmin rafin itəm kəmōatəsahgin mēmā Kristo in otikis netəm Isrel.*

Josep ne Meri kəmian Nasaret

³⁹ Nian Josep ne Meri, ilau kəmīoal natimnat rafin u itəm Lou rəha Iərēmərə tāmən, kən kəməhalitəlīg-pən Kalili e taon Nasaret, imələhal ikin. ⁴⁰ Kən suakəku tāmətəpət muwa məkāsīk, kən in tenatīg tenatīg wīr, kən nian rafin nəwīrən rəha Uhgin tāmərīoah e rəhan nāmēgəhən.

Etəm aluə Iesu əpəh e Nīmā Rēha Uhgin

⁴¹ E nup min rafin, tata ne mama rəha Iesu katian Jerusalem mēmā okotol lafet rəha Nuhagego-inən. ⁴² Nian Iesu tīnos nup tuelef, tāmətəu-pən ilau məhaluwīn əpəh ilis e lafet əh, tahmen-pən əm e nolən rəha netəm Isrel. ⁴³ Nian lafet tīnol namnun, kən rəhan min kinotitəlīg minoatuwīn imələt ikin, mətō etəm aluə Iesu in tāməsətəu-pənən rəhan tata ne mama, in mətətīg əm Jerusalem, mətō ilau kəməsīatunən. ⁴⁴ Nīkilau tatəht mēmā kətah in tətālīwək ilat nīmanin netəmin rəhalat, kən ilat kəmotaliwək o nian apīəpīə kit. Kən ilau kəmuətuoun matueam-in o rəhalau min, ne netəmin itəm kiātun ilat. ⁴⁵ Mətō nian ilau kəməsuehmən in, kən kəmīatəlīg mueam-in mian Jerusalem. ⁴⁶ Kəmueam-in nian kīsil, kən muəplan e Nīmā Rēha Uhgin, tatəpələh ilat iəgətun min matətəlīg-in ilat, kən matətəpəh olat o natimnat neen. ⁴⁷ Kən netəmin rafin itəm kəmōtətō in, narmīlat tāmīwig pik o rəhan nītunən ne rəhan nuhalpīnən nəghatən min.

⁴⁸ Kən nian rəhan tata ne mama kəmuehm, kən narmīlau tāmīwig pik ron. Kən rəhan mama tāmən-ipən kəm in mēmā, “Nətīk. ?Nəmahro mol min-nulan etīmlau? !Əplan-tu!

2:30: Aes 52:10; Luk 3:6; Taet 2:11   2:32: Aes 42:6; 49:6; 52:10   2:34: Aes 8:14; Mat 21:42; 1 Pita 2:8   * 2:38: Nəghatən u “Kristo in otikis netəm Isrel” rəhan suatip kəiu. Netəmin neen itəm kotatīg e nian rəha Iesu, nīkilat təht mēmā Kristo otīləs-irəkis netəm Isrel e nelmi tīkīmīr min u netəm Rom. Mətō nīpətīn asol mēmā Kristo otikis netəm Isrel o təfagə rat min rəhalat.

2:39: Mat 2:23   2:41: Eks 12:24-27; 23:14-17; Dut 16:1-8

Itimlau rəham tata nikitimlau təməht pik ik, kən iakatuəgəs-in pik ik.”⁴⁹ Kən in təmən kəm ilau məmə, “?Natuegəs-in io o naka? ?Nakəsiatunən məmə io ekəkəike mətətig e nimə rəha rəhak Tata?”⁵⁰ Məto ilau kəməsiatunən nīpəti nəghatən itəm təmən kəm ilau.

⁵¹ Kən in təmətəu-pən ilau məhaleiuaiu məhaluwīn əpəh Nasaret. Kən in təmətişiai-in ilau matol nəwialau. Məto nian rafin rəhan mama tatətəlig-in natimnat rafin min əh e nikin.⁵² Kən İesu təmətepət e nīpətin, kən rəhan nenatigən tatol iahgin, kən e nian min rafin, Uhgīn ne netəmim, nīkilat tətəgien əm ron.

3

Jon Baptais təmamnus-iarəp nəghatən rəha Uhgīn

(Mat 3:1-12; Mak 1:1-8; Jon 1:19-28)

¹ Kən uarisig e natimnat min əh, etəm Rom, nərgin u Sisa Taepirias, in tatərəmərə nītən min rafin rəha Rom. Kən e nian in təmatərəmərə mətoarus-pa nup fiftin, kən netəmiasol min neen koatol wək ilat min: inu Herot Antipas təmatərəmərə əpəh Kalili, ne pian Filip in təmatərəmərə əpəh Ituria ne Trakonaetas, ne Lisantias təmatərəmərə əpəh Apilin, ne Pontias Pailat u etəm Rom in kapman rəha Jutia.² Inu e nian ətuatip rəha Anas ne Kaefas itəm ilau pris asol agin mil.

E nian əh, Jon nəti Sekarəa, itəm tīnepət rəkis u-roiu, in təmətətig əpəh ikin taruən-aruən ikin, kən Uhgīn təmos-ipən nəghatən kit kəm in.³ Kən in təmuwīn mətən ikin min rafin iuəhkīr o nəhau Jotan təmatamnus-iarəp nəghatən rəha Uhgīn. In təmən-ipən məmə netəmim okotəkəike motəuhlin mənəaalat o nolən rat min rəhalat, kən motuwīn o Uhgīn, məmə in otəfəl nolən rat min rəhalat. Kən e nəmtətin kit, okul bəptais elat.⁴ In tahmen əm e nəghatən rəha ien u Aesəa itəm təmətə e naoa rəhan məmə, “Suah kit tətəun əpəh ikin taruən-aruən ikin matən məmə, ‘Itəmat, otol əpen-əpenə o suatip rəha İərəmərə, kən motol rəhan suatip tətəuətīp.’⁵ Napin nəhau min rafin okətouin wir, kən nītət min ne narit min rafin okos-iahau, kən suatip eko-eko min okəg-ətuatip-in, kən suatip itəm tapər-apər okəike kol təpiə.⁶ Kən netəmim rafin okotehm suatip rəha Uhgīn o nosmegəhən netəmim.’”

⁷ Kən e nian əh, netəmim tēpət kəmotuwa o Jon məmə in otol bəptais elat, məto in təmən-ipən kəm ilat məmə, “!Itəmat nəkotahmen əm e sīnek min! !Nīkitəmat otəsəhtən məmə onəkotəgim tənin neməha ne nalpīnən rəha Uhgīn itəm otuwa!⁸ Otol natimnat neen itəm tatəgətun məmə nəmotapəs pahrien nolən rat min kən motuwīn o Uhgīn. Kən sotən atipən kəm itəmat e nausitən məmə itəmat nəkotətəuətīp əm məto-inu itəmat noanol min rəha Epraham. !Kəp! Inu nat əpnəpīn əm. İatən kəm itəmat məmə nat əpnəpīn kəpiel min əm, məto Uhgīn tītun nəuhlinən ilat kotuwa noanol min rəha Epraham.⁹ Kən inəh roiu ne, Uhgīn tīnətul matip rəkis məmə otəhtil-pən nig əpəh e nəukətīn. Kən okəmə nig kit təsəe-inən noan itəm təwir, kən in otəhtil mərəkin-pən e nigəm.”

¹⁰ Kən nimanin netəmim kəmotətəpəh o Jon məmə, “?Naka u itimat ekotəkəike motol?”¹¹ Kən Jon təmən kəm ilat məmə, “Okəmə rəham napən kəiu, os-ipən kit kəm suah kit itəm rəhan tikə, kən okəmə nigam nagwənən tatig, os-ipən məsīn kəm netəmim u nigilat tikə.”

¹² Netəm neen rəha nosən məni rəha takis kəmotuwa məmə otol bəptais elat, kən kəmotətəpəh o Jon məmə, “?Naka u itimat ekotəkəike motol?”¹³ Kən Jon təmən-ipən kəm ilat məmə, “Sotosən məni o netəmim taprəkis-in itəm tahmen əm məmə onəkotos.”

¹⁴ Kən mopael min neen kəmotətəpəh min, “?Kən tahro etimat? ?Naka u itimat ekotəkəike motol?” Kən in təmən-ipən kəm ilat məmə, “Sotolən nəginən kəm netəmim məmə, ‘Okəmə nəsotos-ipamən məni, kən oekotol nahməən kəm itəmat.’ Kən sotolən nəginən kəm netəmim məmə, ‘Okəmə nəsotos-ipamən məni, kən oekotən-ipən kəm

netəm-iasol mēmə nēmotol nat kit tərət.’ Nīkitəmat otəkəike magien o nos ətuatipən nətouən rəhatəmat kən in əm un.”

¹⁵ Kən netəm mīn əh koatəsaḡin, kən nīkilat tatəht Jon mēmə kətah in Kristo itəm Uḡin təmən mēmə otahl-ipa. ¹⁶ Kən Jon təmuhəlpin rəhalat nətəligən mēmə, “Iatol bəptais etəmat e nəhau, məto etəmim kit tatuwa itəm rəhan nəsanənən ne nepətən taprəkis-in io. Kən io ləhau aḡin, esahmenən mēmə ekuwa io slef kit rəhan o nolən rəhan wək.* Kən suah əh, in otol bəptais etəmat e Narmīn Rəha Uḡin ne nīgəm. ¹⁷ In tatətul matip o nehmən nolən rəha netəmim mēmə otoor ilat, netəm kotəwīr ne netəm kotərat, tahmen-pən e etəm tətəsum. Tatiləs fok o nafəl rəkisən nuwigi noa wit mēmə otos nīpətīn itəm təwīr. Netəmim itəm kotəwīr kotahmen e nīpətī wit, tatos ilat matuwīn latuənu. Məto netəmim itəm kotərat kotahmen-pən e nuwigi noa wit, tatərakin-pən ilat e nīgəm asol itəm tatuəp nammun tīkə.”

¹⁸ Kən Jon təmamnus-iarəp nammusən təwīr e nəḡhatən tēpət mēmə otiuw-pa nətəligən rəha netəmim kotuwīn o Uḡin.

Herot təmīləs-ipən Jon Bəptais e kalapus

¹⁹ E nian əh, Herot Antipas təmit-irəkis Herotias inu pətəḡuīhl rəha pian, kən təmōl natīmnat tēpət itəm kotərat. Kən o nolən mīn əh, Jon təmən əskasik məhai Herot Antipas o nolən rat mīn rəhan. ²⁰ Kən Herot Antipas təmatig mol mīn nolən rat kit mīn taprəkis, inəh təmīləs Jon muwīn mahtosig-in e kalapus.

Jon təmōl bəptais e Iesu

(Mat 3:13-17; Mak 1:9-11)

²¹ Məto e nian Jon təməsuwīnən əh e kalapus, kən in təmatol bəptais e netəmim mīn, kən Iesu mīn in təmuwa, kən Jon təmōl bəptais lan. Kən nian Iesu təmatəfak, Uḡin təmerəh e neai, ²² kən Narmīn Rəha Uḡin təmīsī-pər matite, nīpətīn tahmen-pən e mak muwa məpələh-pər e Iesu, kən nəwīa Uḡin təmīsī-pən e nego e neai matən mēmə, “Ik netik keike, ekolkeike pik ik, kən nīkik tagien pik aḡin ron ik.”

Pipi rat mīn rəha Iesu

(Mat 1:1-17)

²³ Nian Iesu təmətouon rəhan wək, rəhan nup tahmen-pən e tate. Netəmim nīkilat tatəht mēmə in nətī Josep.

Kən Josep in nətī Heli,

²⁴ Heli in nətī Matat,

Matat in nətī Lifae,

Lifae in nətī Melki,

Melki in nətī Janae,

Janae in nətī Josep,

²⁵ Josep in nətī Matatias,

Matatias in nətī Amos,

Amos in nətī Neham,

Neham in nətī Esli,

Esli in nətī Nagae,

²⁶ Nagae in nətī Mahat,

Mahat in nətī Matatias,

Matatias in nətī Semein,

Semein in nətī Josek,

Josek in nətī Jota,

²⁷ Jota in nətī Joanan,

Joanan in nətī Resa,

Resa in nətī Serupapel,

Serupapel in nətī Sealtiel,

* 3:16: Nəḡhatən ətuatip rəha Jon tatən mēmə, “esahmenən mēmə ekikis rəkis nol e rəhan put.” Wək u, in wək rəha slef. 3:16: Wək 13:25 3:19: Mat 14:3-4; Mak 6:17-18 3:22: Jon 1:32

3:23: Luk 4:22; Jon 6:42

Sealtiel in nəti Neri,
²⁸ Neri in nəti Melki,
 Melki in nəti Ati,
 Ati in nəti Kosam,
 Kosam in nəti Elmatam,
 Elmatam in nəti Er,
²⁹ Er in nəti Josua,
 Josua in nəti Eliesa,
 Eliesa in nəti Jorim,
 Jorim in nəti Matat,
 Matat in nəti Lifae,
³⁰ Lifae in nəti Simeon,
 Simeon in nəti Juta,
 Juta in nəti Josep,
 Josep in nəti Jonam,
 Jonam in nəti Eliakim,
³¹ Eliakim in nəti Melea,
 Melea in nəti Mena,
 Mena in nəti Matata,
 Matata in nəti Natan,
 Natan in nəti Tefit,
³² Tefit in nəti Jese,
 Jese in nəti Opet,
 Opet in nəti Poas,
 Poas in nəti Salmon,
 Salmon in nəti Nason,
³³ Nason in nəti Aminatap,
 Aminatap in nəti Atmin,
 Atmin in nəti Ani,
 Ani in nəti Hesron,
 Hesron in nəti Peres,
 Peres in nəti Juta,
³⁴ Juta in nəti Jekop,
 Jekop in nəti Aisak,
 Aisak in nəti Epraham,
 Epraham in nəti Tera,
 Tera in nəti Nahor,
³⁵ Nahor in nəti Seruk,
 Seruk in nəti Rehu,
 Rehu in nəti Pelek,
 Pelek in nəti Eper,
 Eper in nəti Sela,
³⁶ Sela in nəti Kaenan,
 Kaenan in nəti Apaksat,
 Apaksat in nəti Sem,
 Sem in nəti Noah,
 Noah in nəti Lamek,
³⁷ Lamek in nəti Metusela,
 Metusela in nəti Inok,
 Inok in nəti Jaret,
 Jaret in nəti Mahalalel,
 Mahalalel in nəti Kenan,
³⁸ Kenan in nəti Enos,
 Enos in nəti Set,
 Set in nəti Atam,
 kən Atam təmisi-pən e Uhgin.

4

Setan tamos-ipən-os-ipən

kəm Iesu

(Mat 4:1-11; Mak 1:12-13)

¹ Narmin Rəha Uhgın təmarioah e nəmegəhən rəha Iesu, kən e nian in təmisi-pən e nəhau Jotan, kən Narmin Rəha Uhgın təməghat-pən e niki Iesu məmə in otuwın əpəh ikin taruən-aruən ikin. ² Kən e nian foti, Setan tamos-ipən-os-ipən kəm Iesu. E nian min rafin əh, in təməsagwənən, kən e namnun nian min əh, nəumis təmus wir in. ³ Kən Setan təmən-ipən kəm Iesu məmə, “Okəmə ik Nəti Uhgın, ən-ipən kəm kəpiel u məmə otəuhlin muwa mol pıret lan.” ⁴ Kən Iesu təmuhalpın məmə, “Kəməte e Naoa Rəha Uhgın məmə, ‘Netəmim okol kəsotatigən e nagwənən əm’ ”

⁵ Kən Setan təmit Iesu mian əpəh nitot əfəməh kit, kən roiu agın-əh min əm, təməgətun in e kantri min rafin e nətueintən, ne nəsanənən rəhalat, ⁶ kən təmən-ipən kəm in məmə, “Io ekələhəu-pınə e nelməm nərəmərəən e nıməptən min, ne nautə rəhalat min rafin, məto-inu natimnat rafin əh tətətig e nelmək, kən ekıtun negəhan-inən kəm etəmim pah itəm iakolkeike məmə ekos-ipən kəm in. ⁷ Məto okəmə ik onakəfak kəm io, kən natimnat rafin min u, okotuwa rəham.”

⁸ Kən Iesu təmuhalpın rəhan nəghatən məmə, “Naoa Rəha Uhgın tatən məmə, ‘Onəkotəfak əm kəm rəhatəmat İərəməə Uhgın, kən in əm, onəkotol əm rəhan nətəligən.’ ”

⁹ Kən Setan təmit in minuwın əpəh Jerusalem e nətuei nımə əpəh ilis agın e Nımə Rəha Uhgın. Kən təmən-ipən kəm in məmə, “Okəmə ik Nəti Uhgın, kən iwıg ukın-u, ¹⁰ məto-inu kəməte-pən e Naoa Rəha Uhgın məmə, ‘In otahl-ipa nagelo min rəhan okotuwa motehm wir ik,’ ¹¹ kən təməte-pən məmə, ‘Okotıləs ik ilis e nelmilat məmə onəkəsorinən nelkəm e kəpiel.’ ”

¹² Kən Iesu təmuhalpın rəhan nəghatən məmə, “Naoa Rəha Uhgın tatən min məmə, ‘Okol nəkəsotos-ipən-os-ipənən kəm rəhatəmat İərəməə Uhgın məmə otol nat kit, kən məmə onəkotəplan məmə in tətətig itəmat min, o kəp.’ ”

¹³ Kən nian Setan tınol namnun rafin nos-ipən-os-ipənən rəhan, in təmagım muwın isəu o Iesu matəsahgin məmə nian wir kit min rəhan otəpanuwa min.

*Iesu təmətuoun rəhan wək əpəh Kalili**(Mat 4:12-17; Mak 1:14-15)*

¹⁴ Kən Iesu təmitəlig-pən Kalili, kən nəsanənən rəha Narmin Rəha Uhgın təmarioah e nəmegəhən rəhan. Kən kəməmnus-amnus in titəlau e nıməptən əh. ¹⁵ Kən Iesu təməgətun e nımə rəha nuəfiminən min, kən netəmim rafin koatənwiwi in.

Netəm Nasaret

kəmotapəs Iesu

(Mat 13:53-58; Mak 6:1-6)

¹⁶ Kən Iesu təmuwa Nasaret, ikin əh in təməpət ikin aupən. Kən e nian rəha Sapat, in təmuwın e nımə rəha nuəfiminən tahmen əm məmə in təmatol mihin nian min. Kən in təmətul məmə ofafin Naoa Rəha Uhgın, ¹⁷ kən kəmos-ipən naoa itəm kəmaıu-aiu rəha ien u Aesea. Kən in təmurapık itəm Aesea təməte-pən tatən nəhlan məmə, ¹⁸ “Narmin Rəha Uhgın tətətig lak məto-inu təmitəpun io məmə ekən-iarəp namnusən təwir kəm ian-rat min. Kən təmahl-ipa io məmə ekuwın mən-ipən kəm netəm kotatig e kalapus məmə ekikis ilat, kən mahl-iarəp ilat, kən mən-ipən kəm ıganəmtin əpis min məmə okotehm min nat. Kən təmahl-ipən io məmə ekuwın mikis nıkin rat min itəm kotatig e nelmin netəm pisin, itəm koatol tərət kəm ilat, ¹⁹ kən mən-iarəp məmə nian tınuwa rəkis məmə İərəməə otəgətun rəhan nəwirən kən mosmegəh netəmim.”

²⁰ Təməfin rəkis naoa un, kən maıuıu min mos-ipən titəlig-pən o etəm tatehm wir naoa min, kən təməpələh məmə otəgətun netəmim. Kən nıganəmti netəmim rafin e

nimə rəha nuəfiminən təmatətul əm lan. ²¹ Kən in təmatəghat kəm ilat matən min-nulan məmə, “Roiu agin e nian itəm nakoatətəlig lan e Naoa Rəha Uhgın, Uhgın tatol əp nəghatən min əh məmə tinatuwa otol nıpahrienən.”

²² Netəmim rafin koatənwiwi in, kən narmilat tatiwig o nəghatən wir min itəm tatən, kən motən kəm ilat min məmə, “?Nəti Josep u, o kəp?”

²³ Kən Iesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “Ekitun məmə onakoatən nəghatən oas u kəm io u tatən min-nulan məmə, ‘Tokita, ol-wir atıp-tu nıpətim,’ u nıpətın məmə, ‘Natımnat min əh itəm katən məmə nəmol rəkis ilat əpəh Kapaneam, təwir məmə nakuwa mol min ilat ikin-u imam ikin.’ ²⁴ Nıpahrienən, iakatən kəm itəmat məmə netəmim okol kəsotisiai-inən ien kit itəm təmisi-pən elat. ²⁵ E nian rəha Elaija, nuhuən təməsəfikən mos nup kisil ne məwig sikis, kən nəumis təman ikin min rafin nagwənən təmikə. Kən ekən nıpahrienən kəm itəmat məmə, e nian əh, nəutahlımis tepət ikin-u Isrel, ²⁶ məto Uhgın təməsahl-ipənən Elaija məmə otuwın masitu elat. Kəp. In təməhl-ipən məmə otasitu əm e nəutahlımis kit əpəh ikin Saeton e taon Sarefat, kən pətan u in İaihlua kit. ²⁷ Kən e nian rəha ien Elisa, netəmim tepət kəmotatig Isrel itəm kəmoatos nımisən rəha nuwigıtəm u leprosi, kən Elisa təməsol-wirən kit ne. Məto in təmol-wir əm Neman u etəm Siria, İaihlua kit.”

²⁸ Kən e nian netəmim e nimə rəha nuəfiminən kəmotəto nəghatən əh, neməha təmol pık ilat. ²⁹ Kən kəmotəruapık kətul motaskəlim Iesu, motıləs motiet e taon, motuwın əpəh lekiəkis e nıkali taon məmə okotərakin-iarəp. ³⁰ Məto Iesu təmalıwək əm miet ilugın-in ilat minatuwin.

Iesu təməhl-iarəp narmin rat e etəmim kit

(Mak 1:21-28)

³¹ Kən Iesu təmeıuıu muwin əpəh Kapaneam, taon kit min rəha Kalili. Kən e nian rəha Sapat, in təmatəgətun netəmim. ³² Kən netəmim itəm kəmoatəto rəhan nəgətunən, narmilat təmiwig pık ron məto-inu rəhan nəghatən təfigəm, nepətən əh-ikin.

³³ Kən in əpəh imə e nimə rəha nuəfiminən, kən suah kit əh-ikin itəm narmin rat kit tətətig lan. Kən in təmagət əfəməh məmə, ³⁴ “!Ei, Iesu etəm Nasaret! ?Tahro? ? Nəmatuwa məmə onakərəkın itimat? Ekitun rəkis ik. !Ik Etəm Asim rəha Uhgın!” ³⁵ Məto Iesu təməghat əskasik lan məmə, “!Ahh, sagətən! !Iet magım e suah un!” Kən narmin rat əh təmol suah un tiet morin-pən e nıməptən ilugın-in ilat, kən in təmıet magım lan, məto təməsərəkınən suah un.

³⁶ Kən netəmim rafin ikin əh, narmilat təmiwig kən moatən-ipən kəm ilat min məmə, “!Ei! ?Nəgətunən naka u? Suah əh, in tatəghat əskasik e narmin rat min e nəghatən rəha nepətən ne nəsanənən, kən ilat koatiet e netəmim.” ³⁷ Kən namnusən rəha Iesu təməıu mıtəlau e nıtən əh.

Iesu təmol-wir netəmim tepət

(Mat 8:14-17; Mak 1:29-34)

³⁸ Iesu təmətul kən miet e nimə rəha nuəfiminən muwin əpəh e nimə rəha Saimon.* E nian əh, uhu Saimon tatımis tatətəp-ətəp asol, kən ilat kəmotən-ipən kəm Iesu məmə otol-wir. ³⁹ Kən Iesu təmətul-pən iuəhkır ron məghat əskasik kəm nətəp-ətəpən, kən nətəp-ətəpən təmikə. Kən roiu agın-əh min əm, pətaguıhl u təmətul mınatol nagwənən nıgilat.

⁴⁰ Nian mıt tınıwig rəkis,† netəmim kəmotos netəmim rafin itəm koatımis e nımisən pısın pısın min moatuwa o Iesu. Kən təmələhəu-pən nelmin elat kitiəh kitiəh, kən ilat rafin kəmotəmegəh. ⁴¹ Kən iərmis min kəmotiet motagım e netəmim tepət motagət

4:22: Luk 3:23; Jon 6:42   4:24: Jon 4:44   4:25: 1 King 17:1,7   4:26: 1 King 17:8-16   4:27: 2 King 5:1-14

4:32: Mat 7:28-29   * 4:38: Nian min neen, kətaun-in Saimon Pita məmə, “Saimon,” kən nian

neen, kətaun-in məmə, “Pita.” † 4:40: Lou tatən məmə etəmim ko təsiləsən etəm tatımis e nian rəha Sapat. Məto nian mıt tınıwig rəkis, kən Sapat tınol namnun, kən netəmim kotıtun nıləsən netəmim.

əfəmäh məmə, “!Ik Nəti Uhgín!” Məto Iesu təmagət əskasik elat mahtosig-in ilat o nəghatən məto-inu ilat kotitun məmə in Kristo itəm Uhgín təmahł-ıpa.

⁴² Kən kəmən lawıgín, Iesu təmıet ikín əh muwín əpəh ikín kit itəm netəmım kotıkə ikín. Məto netəmım kəmotəam-in, kən nıan kəmotəhm, kən kəmotuwa ron motalkut məmə okotən-ıəhau məmə in otəsagımən mapəs ilat. ⁴³ Məto in təmən-ıpən kəm ilat məmə, “Kəp. Io ekəkəıke muwín latuənu pısın mın neen, mən-ıarəp nımnusən təwır rəha nərəmərəən rəha Uhgín, məto-inu Uhgín təmahł-ıpa io məmə ekol mihın.”

⁴⁴ Kən in təmatuwın mətan nıtən Jutıa matən-ıarəp nəghatən rəha Uhgín e nımə rəha nuəfımınən mın.

5

Aposol mın itəm Iesu təmaupən maun-in ilat
(*Mat 4:18-22; Mak 1:16-20*)

¹ Nıan kit, Iesu təmatətul e nıkalı nəhau asol, nərgın u Lek Kalılı.* Kən nımanın netəmım kəmotuwa kətul kıtəlau lan məmə okotəto nəghatən rəha Uhgín. ² Kən in təmehm pot kəıu itəm netəm rəha niuwən nəm kəmotapəs katuəməhl e noa nıməkləkıl, məto-inu ilat kotaıkuas e rehalat net mın. ³ Kən Iesu təmər e pot rəha Saimon†, kən in təmətapəh o Saimon məmə otıuw-ıarəp pot tuwın ihluə məsın. Nıan Saimon təmətıg-ıarəp pot, kən Iesu təməpələh lan matəgətun netəmım.

⁴ Nıan Iesu təməghat rəkıs kəm netəmım, kən mən-ıpən kəm Saimon məmə, “Saimon, otasuə kotuwın əpəh lokamnım, kən nakotərakın rəhatəmat net məmə nakotos nəm neen.” ⁵ Kən Saimon təmən məmə, “Etəm-ıasol, lapın itımat emotalkut pık o nat u mətoahgín-pa tınıan, məto eməsotosən nəm kit ne. Məto ik nınən mın məmə okotuwın, kən tol nəhlan, pəs okotuwın mın motərakın rəhatımat net mın.”

⁶ Kən e nıan kəmotol mın-nəhlan, kəmos nəm tepət tepət e rəhalat net, kən net mın rəhalat kəmotər kasıwır e nəm mın, kən net mın kınotətuoun mınotəhap-əhap. ⁷ Kən ilat kəmotəun-in-pən ilat mın neen e pot kit mın məmə okotuwa kasıtu elat. ! Kən kəmotuwa kəmki-pən nəm e pot kərən mil kuər mərıoah e nəm, iuəhkır əm pot mil kətuamnım!

⁸ Nıan Saimon Pıta təmehm nat u, kən təmısın-pən nulın o Iesu e nııaiıən matən məmə, “!İərəməə, uwın ısəu ron io məto-inu, io esahmənən, io iol təfagə rat!” ⁹ In tatəghat mın-nulan məto-inu in ne netəm mın əh e pot mil, kəmotaut pık narmılat tiwıg o nəm mın itəm kotepət pık nəhlan. ¹⁰ Kən Jemes ne Jon, nətı Sepeti mil itəm kətəhalol wək iləhal Saimon, ilau mın kəmuaut pık narmılau tiwıg o nəm mın u.

Məto Iesu təmən-ıpən kəm Saimon məmə, “Əsəgínən. Ik etəmım rəha niuwən nəm, məto roıu əh matuwın, ik onakıuw-pa netəmım.” ¹¹ Kən e nıan ilat kəmotıuw-par rəhalat pot mın, kən moatapəs natımnat rafın motuarısıg-in əm Iesu, kən motuwa rəhan mın netəmım.

Iesu təmol-wır etəm tatos nımısən u leprosi‡
(*Mat 8:1-4; Mak 1:40-45*)

¹² Nıan Iesu təmətalıwək e taon kit, suah kit itəm tatos nımısən u leprosi təmalıwək muwa. Nımısən u leprosi təmırəfın nıpətın. Kən nıan in təmehm Iesu, təmeıuıu mısın-pən nıpınəgín e nııp matos-ıpən nııaiıən kəm in, kən in təmətasək matəkəıke ron matən məmə, “İərəməə, okəmə nakolkeıke, kən nəkıtun nol-wırən io, kən mafəl rəkıs namkımıkən lak.”

4:41: Mat 8:29; Mak 3:11-12   4:44: Mak 1:35-39; Mat 4:23   * 5:1: Nəghatən Kris ətuatıp tatən məmə, “Lek Kenesaret” u nərgın kit mın rəha Lek Kalılı.   † 5:3: Inu Saimon Pıta.   5:5: Jon 21:3-8   5:11: Mat 19:27   ‡ 5:11: E Naoa Rəha Uhgín, nəghatən u “leprosi” tatəghat-in nımısən pısın pısın mın rəha nuwıgıtəm. Nımısən mın u tatərəkın nuwıgıtəm, kən Lou rəha Moses tatən məmə suah kit itəm təmos nımısən nəhlan, in tamkımık e nıganəmtı Uhgín. Afın Levıtıkas itəm tepət 13-14.

¹³ Kən Iesu tāmæg-əfəməhin-pən nelmin mələhəu-pən lan mən məmə, “Əwəh. Iakolkeike. !Əwir-ta!” Kən roiu aġin-əh əm, nīmīsən u leprosi təmagim mikə lan.

¹⁴ Kən Iesu tāmən-iəhau məmə otəsən-iarəpən natimnat min u kəm netəmim, məto in tāmən-ipən kəm in məmə, “Uwın mehm pris kit pəs in otehm məmə nıpətım tinol min-nulan, kən os-ipən sakrifais kəm Uhgın itəm Lou rəha Moses tāmən o suah kit itəm rəhan leprosi tatikə, kən netəmim okotıtun məmə nıpahrienən nınəwir, kən rəham namkimikən tinikə.”

¹⁵ Məto namnūsən rəha Iesu tatiet matuwın ikin min rafın, kən nımanın netəmim kəmotuwa məmə okotətəlig-in rəhan nəgətuənən kən məmə in otol-wır nīmīsən min rəhalat. ¹⁶ Məto nian tərət, tatuwın ikin taruən-aruən ikin, in pısın əm, məmə otatəfak.

Iesu təmöl-wır etəm nıpətın məsın təmimis

(Mat 9:1-8; Mak 2:1-12)

¹⁷ Nian kit, Iesu təmatəgətuən əpəh imə e nımə kit, kən Farisi min, ne iəgətuən min rəha Lou, ilat əh-ikin koatəpələh, kəmotisi-pən əpəh latuənu min e nıtən Kalili, ne nıtən Jutia, ne taon Jerusalem. Kən nəsanənən rəha İərəməyə tətətig o Iesu məmə in otol-wır netəmim u koatımis. ¹⁸ E nian əh, netəmim neen kəmotıləs suah kit motuwa itəm tətəpil əm e nımitiwın rəhan məto-inu nıpətın məsın təmimis. Kən ilat kətolkeike məmə okotıləs motələhəu-pən e nelki Iesu. ¹⁹ Məto ilat kotəruru nuwınən imə məto-inu netəmim tərət əh-ikin. Kən kəmotuwın əpəh ilis e nımə motos-irəkis nəhgi nımə məsın, § kən motəhlman-əhlman suah un tatite e nımitiwın rəhan muwın iuəhkir əm o Iesu.

²⁰ Nian Iesu təmehm rəhalat nahatətəən, kən tāmən məmə, “İolik. Rəham nolən rat min, io emos-irəkis.”

²¹ Kən iəgətuən min rəha Lou ne Farisi min nıkilat təht məmə, “?Etəmim naka u tatəghat ausit məmə in Uhgın? Uhgın əm in titun nos-irəkisən nolən rat min rəha netəmim.” ²² Iesu in titun əm rəhalat nətəligən, kən in tāmən-ipən kəm ilat məmə, “?Tahro nakoatətəlig min-nulan? ²³ ?Naka in timətig məmə ekən, ‘Ekos-irəkis rəham tefagə rat min,’ o ‘Ətul maliwək’? ²⁴ Kən roiu onəkotehm məmə Nəti Etəmim tatos nərətən o nos-irəkisən təfagə rat min ikin-u e nətueintən.” Kən in tāmən kəm suah u tatımis məmə, “Ətul, mıləs rəham nımitiwın maliwək matuwın imam ikin.” ²⁵ Kən roiu aġin-əh min, suah u təmətul mıləs rəhan nımitiwın minataliwək matənwiwi Uhgın minatuwın. ²⁶ Kən ilat rafın kəmotaut pık ron narmilat tiwig, kən moatənwiwi nərgi Uhgın, kən motasiəp kən moatəgin məsın moatən məmə, “Nəman, roiu kitat kəmotehm nat pıspis aġin.”

Iesu təmaun-in Lifae

(Mat 9:9-13; Mak 2:13-17)

²⁷ Uarisig e natimnat min u, Iesu təmıet maliwək matuwın, kən in təmehm suah kit itəm tatos məni rəha takis, nərgin u Lifae, tətəpələh ikin katətou takis ikin. Kən Iesu tāmən-ipən kəm in məmə, “Wa, muarisig-in io muwa rəhak etəmim.” ²⁸ Kən in təmapəs natimnat min rafın rəhan, mətul muarisig-in Iesu.

²⁹ Kən Lifae təmöl nəgwənən asol kit rəha Iesu əpəh e rəhan nımə. Kən netəmim tərət itəm koatos məni rəha takis, ne netəmim əpnapın min kəmotuwa moatəpələh kələh ilat min ilat məmə okotəgwən. ³⁰ Kən Farisi min ne netəmim neen min rəhalat itəm iəgətuən min rəha Lou, nıkilat təsagienən kən moatən-ən kəm netəmim rəha Iesu məmə, “?Tahro itəmat nakotəgwən kələh əm itəmat netəmim itəm koatos məni rəha takis ne netəm nol təfagə rat?”

³¹ Kən Iesu tāmən-ipən kəm ilat məmə, “Etəmim itəm in təsımısən, təsuwınən mehm tokita. Məto etəm tatımis, in otəkəike muwın mehm tokita. ³² İo eməsuwamən məmə ekaun-in netəm itəm nıkilat təht məmə kotətuatıp rəkis məmə okotəuhlin nətəligən rəhalat o nolən tərət min itəm koatol. Məto emuwa məmə ekaun-in netəm kotərat məmə okotəuhlin rəhalat nətəligən.”

5:14: Lev 14:1-32 § 5:19: E nian əh, kəmol nəhgi nımə neen e tael. Kən netəm min u kəmos-irəkis tael min neen məmə otol kuhal tahmen e suah u itəm in tatımis. 5:20: Aes 43:25; Luk 7:48 5:24: Jon 5:8 5:30: Luk 15:1-2

Nolən rəha napəsən nagwənən o Uhgın
(*Mat 9:14-17; Mak 2:18-22*)

³³ Kən ilat kəmotən-ipən kəm Iesu məmə, “Netəmim rəha Jon Baptais, nian rafin koatapəs nagwənən kən katəfak kəm Uhgın, kən netəmim rəha Farisi min koatol əm nat kitəh, mətə rəham netəmim min kotagwən əm katilpin. ?Tahro?” ³⁴ Kən Iesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “?Nian itəmat nəkoatol nagwənən rəha etəmim itəm təmol əm marit, mətə nakotən kəm rəhan min məmə okotəkəike motapəs nunən nagwənən, o kəp? !Kəp! ³⁵ Mətə nian tatuwa itəm netəmim okotiləs-irəkis suah u itəm təmol əm marit motiləs kan isəu o rəhan min netəmim. Kən e nian əh inəh, ilat okotapəs nagwənən lan.”*

³⁶ Kən Iesu təmuəh min nimaa nəghatən kit tol min-nulan məmə, “Okol suah kit təsosən napən wi rəhan məhap məsin, kən məhl-pən e napən oas məmə otəhlosig-in itəm təmerəh. Mətə okəmə tatol nəhlan, kən otərəkin rəhan napən wi, kən napən wi məsin okol təsəhl-pən wirən ilau napən oas.

³⁷ “Kən okol suah kit təsosən wain wi miuw-pən e pətəl oas u təkaskik, pətəl itəm kəmol e nuwigi nəni.† Okəmə suah kit tatol min-nəhlan, kən wain wi otəhləpik kən mol pətəl oas in otasis kən mimerəh mahtiperəh, kən wain in otaiu meləg, kən pətəl min, in otərat. ³⁸ Mətə wain wi okəkəike kiuw-pən e pətəl wi. ³⁹ Kən etəmim itəm təmənim wain oas rəkis, in təsəlkeikəən məmə otənim min wain wi, mətə-inu in otən məmə, ‘Wain oas in təwir.’”

6

Netəmim rəha Iesu kəmoatəhl wit e nian rəha Sapat
(*Mat 12:1-8; Mak 2:23-28*)

¹ Nian kit e Sapat, Iesu ne rəhan min netəmim kəmotaliwək motuwa e nasumən min rəha wit, nat kit tahmen e rais, kən rəhan min netəmim kəmotəhl wit neen motawig rəkis niwin, kən moatun. ² Mətə Farisi min neen koatən məmə, “!Ei! Nian u-roiu in Sapat, kən nolən u nəkoatol tatətəghl Lou. ?Tahro itəmat nəkoatol min-nəhlan?”

³ Kən Iesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “?Itəmat nəsofəfinən e Naoa Rəha Uhgın, natimnat min əh itəm Kig Təfit təmol əupən? In ne rəhan min netəmim, nəumis təmus ilat. ⁴ Kən in təmuwin imə e nimə tapolən rəha Uhgın, təmos piret u itəm pris min kinotos-ipən rəkis kəm Uhgın. Kən Lou tatən məmə pris min əm kotitun nunən, mətə Təfit təmun kən mos-ipən neen kəm rəhan min netəmim məmə okotun.” ⁵ Kən Iesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “Io, Nəti Etəmim, ekatərəməə e nian rəha Sapat.”

Iesu təmol-wir etəmim e nian rəha Sapat
(*Mat 12:9-14; Mak 3:1-6*)

⁶ Kən e nian pisin kit min rəha Sapat, Iesu təmuwin əpəh imə e nimə rəha nuəfiminən, matəgətun netəmim. Kən ikin əh, suah kit əh-ikin nelmin matip təmimis, təsəg-ətuatip-inən. ⁷ Kən iğətun min rəha Lou, ne Farisi min, ilat koatalkəlik məmə okotəhm-tu Iesu məmə otol-wir suah u e nian rəha Sapat, pəs ilat kotitun nənən məmə Iesu təmətgəhl Lou.

⁸ Mətə Iesu təmitun əm rəhalat nətəligən, kən təmən-ipən kəm suah u itəm nəlmin təmimis məmə, “Wa, mətul əupən e niganəmti netəmim rafin.” Kən təmuwin mətul-pən əh əupən. ⁹ Kən Iesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “!akolkeike məmə ekətapəh-in nat kit otəmat. ?Tahro? ?E nian rəha Sapat, nolən naka in tətəuatip e Lou məmə okol, okol nat wir, o okol nat tərat? ?Okosmegəh etəmim, o okohamnu etəmim?” ¹⁰ Kən təmisilu ilat rafin mətəlau, kən təmən-ipən kəm etəm nelmin təmimis məmə, “Əg-ətuatip-in

5:34: Jon 3:29 * 5:35: “Etəmim itəm təmol əm marit” tatəpsen-pən Iesu, kən “rəhan min netəmim” tatəpsen-pən netəmim min rəha Iesu. † 5:37: E nian əh, kəmol pətəl rəha wain e nuwigi nəni. Pətəl wi in tīmətmətiğ o nahgigən. Mətə pətəl oas in təkaskik kən okol təsəhgigən. Nian nahui krep tatuwa matol wain, kən nahgin tətəhləpik pətəl tətəsis.

6:1: Dut 23:25 6:2: Jon 5:10 6:3: 1 Saml 21:1-6 6:4: Lev 24:5-9

nelmäm.” Kæn suah əh tæmæg-ətuatip-in nelmin, kæn nelmin tæmæwir. ¹¹ Mæto netəm min əh, nīkīlat tinərat pik agin, kæn kīnoatəghat-əghat kəm ilat min mämə okotahro e suah əh Iesu.

Iesu tæmitəpun tuelef aposol min rəhan
(*Mat 10:1-4; Mak 3:13-19*)

¹² Kæn e nian min əh, Iesu tæmuwin əpəh ilis e nitot mämə otəfak, kæn in tæmətətig matəfak kəm Uhgīn e nian əh mætoarus tian. ¹³ Kæn tinian, tæmaun-in rəhan min netəmim mämə okotuwa kehm. Kæn tæmitəpun rækis tuelef, maun-in nərgīlat mämə aposol min. ¹⁴ Nərgī aposol min u tol min-nulan: Saimon itəm Iesu tæmaun-in nərgīn wi mämə Pita, ne pian Antru, ne Jemes ne Jon, ne Filip, ne Patolomiu, ¹⁵ ne Matiu, ne Tomas, ne Jemes nəti Alfeas, ne Saimon u kətaun-in mämə Selot,* ¹⁶ ne Jutas nəti Jemes, ne Jutas Iskariot itəm tæmegəhan-in-pən Iesu kəm rəhan min tikimīr min.

Iesu tæmægətun netəmim kæn mosmegəh netəmim itəm kəmoatimīs
(*Mat 4:23-25*)

¹⁷ Kæn Iesu ne rəhan aposol min kəmotiet e nitot u moteiuaiu motuwa motətig e nitən iəməhl ilat rəhan netəmim tepət, ne nīmanin netəmim tepət min kəmotisi-pən nitən Jutia, ne Jerusalem, ne nīkalkal nitəhəi ikin Taea ne Saeton. ¹⁸ Ilat kəmotuwa mämə okotəto nəghatən rəha Iesu kæn mämə in otol-wir nīmīsən min rəhalat. Kæn in təmol-wir netəmim itəm narmin rat min kəmoatərəkin ilat. ¹⁹ Kæn netəmim itəm kəmotətul moatitəlau lan, kəmotalkut mämə okotek mæto-inu nəsanənən tātisi-pən lan matol-wir ilat rafin.

Nagienən ne nəratən
(*Mat 5:1-12*)

²⁰ Kæn Iesu tæmasipən mehm rəhan min netəmim, kæn tən-ipən kəm ilat mämə, “Itəmat u ian-rat min, nakoatətig e nəwirən pahrien. In nəwirən pahrien mæto-inu, itəmat netəmim rəha Uhgīn, kæn in tatəramərə etəmat.

²¹ Itəmat itəm nakoteam-in nagwənən əh-roiu, nakoatətig e nəwirən pahrien. In nəwirən pahrien mæto-inu, onəkotən mämə, ‘əwəh, tahmen.’

Itəmat itəm nakotasək əh-roiu, nakoatətig e nəwirən pahrien. In nəwirən pahrien mæto-inu onəkotalah.

²² Nakoatətig e nəwirən pahrien nian netəmim koatətəhau itəmat, kæn kəsegəhan-inən itəmat mämə onəkotol natimnat kitiəh itəmat min ilat, kæn katən rat itəmat, kæn katərəkin-rəkin nərgitəmat mämə itəmat rəha iərmīs min, kæn ilat koatol nolən min əh kəm itəmat mæto-inu io Nəti Etəmim, kæn itəmat rəhak min.

²³ “E nian min əh, otəgien, kæn motətip-ətip e nagienən mæto-inu nətəuən asol rəhatəmat rəha natimnat min əh tətətig əpəh e nego e neai. Nīkitəmat otəgien mæto-inu tīpīlat min kəmoatol nolən kitiəh əm kəm ien min aupən ikin.

²⁴ “Mæto, kəsi, nahməən asol otuwa otəmat itəm rəhatəmat nautə tepət roiu mæto-inu, nīnotos rækis nagienən rafin itəm onəkotos.

²⁵ Kəsi, nahməən asol otuwa otəmat itəm nakotəgwən pik moatəto təwir lan əh-roiu mæto-inu, nəumis otəpanus itəmat.

Kəsi, nahməən asol otuwa otəmat itəm nakotalah əh-roiu mæto-inu, nəpanotasək onəkotasək agin.

²⁶ Kəsi, nahməən asol otuwa otəmat nian netəmim koatiləs-ipər nərgitəmat mæto-inu, tīpīlat min kəmotiləs-ipər mihin nərgī ien eiueiuə min aupən ikin.”

Otolkeike rəhatəmat
tikimīr min
(*Mat 5:38-48; 7:12*)

²⁷ Kæn təmən min mämə, “Mæto ekatən kəm itəmat itəm nakoatətəlig-in motitun mämə, nəkotəkəike motolkeike rəhatəmat tikimīr min, kæn motol təwir kəm netəm

* 6:15: əplan-tu futnot e Mat 10:4. 6:21: Sam 126:5-6; Aes 61:3; Nol əpən 7:16-17 6:22: Jon 15:19; 16:2; 1 Pita 4:14

koatetəhau itəmat, ²⁸ kən nian netənim koatau iərmis-in itəmat, məto itəmat on-akotətapəh-in o Uhgın məmə otos-ipən rəhan nəwırən kəm ilat, kən onəkotəfak o netənim itəm koatol tərət kəm itəmat.

²⁹ “Okəmə suah kit tatem nıkapım, kən ahwin-pən nıkalın kit mın tem. Okəmə suah kit tatıləs rəham kot, kən atətul matıp o nos-ipən mınən rəham sot. ³⁰ Os-ipən nat naka kəm etənim kit itəm tateasiə-in ron ik, kən etənim itəm təmos rəham neen natimnat, apəs əm, məsətapəh-inən. ³¹ Kən otol təwir kəm netənim rafın e nolən mın rafın itəm nakotolkeike məmə netənim okotol mın kəm itəmat.

³² “?Okəmə nakotolkeike əm netəm mın u koatolkeike itəmat, nıkitəmat təht məmə okiləs-ipər itəmat ron? Kəp. Netəm rat, ilat mın koatol təwir kəm ilat mın, kən moatolkeike ilat mın. ³³ ?Kən okəmə nəkoatol əm təwir kəm netəm mın əh itəm koatol təwir kəm itəmat, nıkitəmat təht məmə okiləs-ipər itəmat ron? Kəp. Netəm rat, ilat mın koatol əm nat kitiəh mın. ³⁴ ?Kən okəmə nakoategəhan-in natimnat kəm netənim neen itəm ilat kotıtun nos-ipa mınən nitain, nıkitəmat təht məmə okiləs-ipər itəmat ron? Kəp. Netəm rat, ilat mın koategəhan-in natimnat kəm ilat mın məmə nian kit kəpanotos-ipən mın nitain tahmen.

³⁵ “Məto nəkotəkəike motolkeike rəhatəmat tikimır mın, kən moatol təwir kəm ilat, kən moategəhan-in natimnat itəm kəmos məmə okəsotalpınən. Okəmə nəkotol nəhlan, kən rəhatəmat nətouən asol tətətig, kən nakotuwa nenəti Uhgın İlis Agın, məto-inu in tatol təwir kəm netəm naumis mın, kən tatol təwir mın kəm netənim itəm kəsotənən məmə nıkilat tagien o natimnat wir itəm in tatol kəm ilat. ³⁶ Otasəkitun netənim tahmen əm e rəhatəmat Tata tətəsəkitun netənim.”

Əsənən nolən rəha etənim
(Mat 7:1-5, 17-27; 12:34-35)

³⁷ Kən İesu təmən məmə, “Əsənən nolən rəha etənim məmə in tərət, kən pəs kəsənən rəham nolən məmə in tərət; əsənən məmə suah kit otəkəike mos nalpınən o təfagə rat kit rəhan, kən pəs kəsənən məmə ik onakəkəike mos nalpınən o təfagə rat kit rəham; aluin nolən rat rəha etənim itəm təmol kəm ik, kən pəs kaluin nolən rat rəham. ³⁸ Awte kən məhan nelməm kəm netənim, kən kos-ipinə natimnat kəm ik, natimnat tepət tepət itəm kəmaii-pən kasin-asin kəgətain, tər matərioah itəm okələhəu-pən ilat e nelməm. Okəmə natos-ipən tepət, okos-ipinə tepət kəm ik, məto okəmə natos-ipən noan məsin əm, okos-ipinə noan məsin əm kəm ik.”

³⁹ Kən in təmuəh nimaa nəghatən kəm ilat məmə, “İganəmtin əpis ko təsitən iganəmtin əpis kit mın. !Kəsi, okiawig-pən e noakimil asol! ⁴⁰ Etəm tatətəlig, in təsaprəkis-inən rəhan iəgətun, məto etənim itəm tətətəlig-in wir matətəu-pən iəgətun e nətəligən mın rafın, in otuwa mahmen e rəhan iəgətun.

⁴¹ “?Təhro nakatən nisip noan məsin itəm təmuwin e niganəmti piam, məto nıkim təsəhtən nig asol itəm tətətig e niganəmtim? ⁴² ?Okəmə nakəsehmən nig asol əpəh e niganəmtim, kən onakahro mın-nulan mos-irəkis nisip e niganəmti piam? !Rəhatəmat nənən təwir, məto nıkitəmat tamkimik! Aupən mos-irəkis nig asol e niganəmtim, kən mitun nehm wirən nisip e niganəmti piam kit.

⁴³ “O nat əh inəh, iatən məmə, nig katun tikə itəm tatəe-in nig kəsunən, tahmen-pən əm e nig kəsunən təsoe-inən nig katun, ⁴⁴ məto-inu etənim tatıtun nig e nehmən noan. Ko etənim təsəhlən noa nig katun e nolkosik, kən ko etənim təsəhlən noa nig tətəhen e nol e luən. ⁴⁵ Etəm təwir, nıkin tərıoah e natimnat wir mın, kən in tatol natimnat itəm təwir. Kən etəm tərət, nıkin tərıoah əm e nolən tərət mın, kən in tatol əm nolən tərət; məto-inu e nian tatəghat, kən natimnat mın əh e nıkin koatiet.”

⁴⁶ Kən İesu təmən məmə, “?Təhro nakotaun-in io məmə ‘İəməmə, İəməmə,’ məto nəsolən nat naka itəm ekatən? ⁴⁷ Pəs ekəgətun kəm itəmat nolən rəha suah kit itəm tatuwa ron io, kən matətə nəghatən mın rəhak, kən matol natimnat mın itəm ekatən ilat.

⁴⁸ “Kæn in tahmen æm e etæmim itæm tæmilækin ræhan nimæ. Aupæn, tæmel nisip meiuaiu muwin mafæl wir kæpiel apin æpæh læhau, kæn milækin-pæn ræhan ikin nimæ. Nian nuhuæn tæfik maiu maruæh muwa milæs pikæn, mæto tæsæloalæn lan, mæto-inu tæmilækin wir tiækis. ⁴⁹ Mæto etæmim itæm tatæto næghatæn ræhak kæn mæsolæn, in tahmen-pæn e etæmim itæm tatilækin-pær ræhan nimæ tatæpælæh-pær æm e nimæptæn. Nian nuhuæn tæfik maiu maruæh muwa milæs pikæn nimæ, kæn æmun nimæ tiet morin mimækin-mælkæn.”

7

Nahatætæn ræha etæm-iasol kit ræha mopael min
(*Mat 8:5-13*)

¹ Nian Iesu tæmæghat rækis kæn netæmim un, kæn in tæmuwin æpæh e taon Kapaneam. ² Kæn ikin æh, etæm-iasol kit ræha mopael min ræha netæm Rom tætatig, kæn slef kit æh-ikin ræhan itæm in tolkeike pik, mæto slef æh tatimis pik, ræhan nahmææn tepæt. ³ Kæn e nian etæm-iasol æh tæmæto namnusæn ræha Iesu, kæn in tæmahlepis netæm-iasol neen ræha netæm Isrel mæmæ okotuwîn motæn-ipæn kæn Iesu mæmæ otuwîn mol-wir ræhan slef.

⁴ Kæn nian netæm-iasol min æh kæmotuwa motehm Iesu, motætapæh æskasik ron motæn mæmæ, “Iæræmæ, tætuatip æm mæmæ nakasitu e suah æh, ⁵ mæto-inu in tolkeike pik kitat netæm Isrel, kæn in tæmilækin nimæ ræha nuæfiminæn ræhatat.”

⁶ Kæn Iesu tæmætæu-pæn ilat. Kæn e nian kinoatuwa iuæhkir o nimæ, etæm-iasol ræha mopael min tæmahl-ipæn ræhan min netæmim kotuwîn motehm Iesu moatæn-ipæn mæmæ, “Iæræmæ, æsælikiamtæn ik o nuwamæn, mæto-inu esahmen-pænæn mæmæ onækuwa imak ikin. ⁷ Kæn tol min-næhlan, io esimnæn mehm ik. Ik etæm-iasol kit, mæto io etæm læhau æm. Mæto æghat æm, kæn ræhak slef, in otæsanæn min. ⁸ Ekitun mæmæ nimisæn æh otækæike mol næwiam, mæto-inu io min, ræhak netæm-iasol min kotæræmæ lak, kæn iatol næwialat, kæn mopael min neen æh-ikin itæm io ekæræmæ elat. Okæmæ ekæn kæn kit mæmæ, ‘Uwin,’ kæn tuwin. Kæn okæmæ ekæn kæn kit mæmæ, ‘Wa,’ kæn tuwa. Kæn okæmæ ekæn kæn ræhak slef mæmæ, ‘Ol nat u,’ kæn in tol.”

⁹ Nian Iesu tæmæto næghatæn u, narmin tæmiwig pik o næghatæn ræha suah u. Kæn in tæmeirair mæn-ipæn kæn nimanin netæmim itæm koatætul uarisig in, mæmæ, “Ekatæn kæn itæmat mæmæ, suah u sænæmæ in etæm Isrel. Kæn nat æpnæpîn noanol min ræha Isrel, mæto esehmæn ilat kit itæm ræhan nahatætæn iahgin tahmen-pæn lan.” ¹⁰ Kæn e nian iahlæpis min ræha etæm-iasol kæmotitælig-pæn imæ, kæmotehm slef æh tinæsanæn rækis.

Iesu tæmosmegæh næti næutahlimis kit

¹¹ Kæn tæsuwæhæn e natimnat min u, Iesu tæmuwin e taon kit, nærgin u Nain, ilat ræhan min netæmim ne nimanin netæmim tepæt itæm koatuarisig-in in. ¹² Kæmol fenis e kæpiel titælau e taon æh, kæn e nian Iesu tæmuwa iuæhkir o nafiluæ ræha taon, kæn tæmehm netæmim koatissi-pæn e taon moatalis etæm tæmimis kit. In etæm aluæ iærman, næti næutahlimis kit noan kitiæh æm. Kæn nimanin netæmim tepæt ræha taon koataliwæk kælæh ilat næutahlimis æh. ¹³ Kæn nian Iæræmæ tæmehm næutahlimis æh, in tæmasækitun pik, kæn mæn-ipæn kæn in mæmæ, “Æsasækæn.” ¹⁴ Kæn tæmuwin mek pet itæm kætalis suah u tæmimis lan, kæn kæmotætul. Kæn Iesu tæmæn-ipæn mæmæ, “!Etæm aluæ! !Iatæn kæn ik mæmæ, ætul!” ¹⁵ Kæn etæm tæmimis tinæmegæh minætul, kæn mætuoun matæghat. Kæn Iesu tæmos-ipæn etæm aluæ æh kæn ræhan mama.

¹⁶ Netæmim rafin kæmotægin motasiæp, kæn moatænwiwi Uhgîn mæmæ, “!Ien asol kit roiu tætatig kitat min!” Kæn motæn min mæmæ, “!Uhgîn tæmuwa mæmæ otasitu e ræhan min netæmim!” ¹⁷ Kæn namnusæn ræha Iesu tæmaiu mitælau ikin min rafin e nitæn Jutia kæn e nimæptæn min rafin iuæhkir ron.

Iesu ne Jon Baptais
(*Mat 11:2-19*)

¹⁸ Netæmim ræha Jon Baptais kæmotæn-ipæn kæn in natimnat rafin itæm Iesu tæmol ilat. Kæn Jon Baptais tæmaun-in ræhan etæmim mil kæiu kuea ron, ¹⁹ kæn tahlæpis ilau mæmæ

okian muehm Iərəmərə muətapəh ron məmә, “?Karmә ik suah əh itəm otuwa, o mətә ekotasipən o etəm pisin kit min?”

²⁰ Kən nian suah mil kəmuea muehm Iesu, kəmuən-ipən kəm in məmә, “Jon Baptais təmahl-ipa itimlau ekuea məmә ekuətapəh ron ik məmә, “?Karmә ik suah əh itəm otuwa, o mətә ekotasipən o etəm pisin kit min?” ”

²¹ Kən e nian əm əh itəm ilau kəmuea muehm Iesu lan, mətә Iesu tatol nimisən tepət koatəwir. Neen koatos nimisən pisin pisin min, neen narmin rat tətatig elat. Kən netənim tepət niganəmtilat təpis, mətә Iesu təmol-wir ilat. ²² Kən Iesu təmən-ipən kəm ilau məmә, “Iatəlig mian muən-ipən natimnat min u rafin kəm Jon, nat itəm nəmuəto kən muehm. Netəm niganəmtilat təpis kinoatəplan nat. Kən netənim itəm nelkilat tərät kinotəto təwir kən minotaliwək. Kən netəm min u kəmosos nimisən leprosi, nuwigilat tinəwir. Kən netəm min u matəlgilat təmalu, roiu matəlgilat tinoag, kən netəm min u kəmotimis, kinotəmegəh min. Kən ian-rat min, roiu əh suah kit tinatən-iarəp nammusən təwir kəm ilat. ²³ Uhgın otawte-in rəhan nəwirən kəm netənim itəm kəsotəmeən e rəhalat nahatətəən lak o rəhak nolən.”*

²⁴ E nian iahləpis mil rəha Jon ilau kəmiatəlig min, kən Iesu təmətuoun matəghat-in Jon kəm nimanin netənim. In təmən məmә, “?Aupən ikin, itəmat nəmoatuwin əpəh ikin taruən-aruən ikin məmә onəkotehm naka? ?Nəmoatuwin məmә onəkotehm suah kit əpnəpin əm itəm tahmen e nuwig itəm nimətag tətahl tatahuin-ahuin? !Kəp! ²⁵ ? Okəmә kəpə, kən nəmoatuwin məmә onəkotehm naka, suah kit itəm tatuwin e napən wir nəmtin tiəkis? !Kəp! Netəm itəm koatuwin e napən wir, motagien əm e rəhalat nautə, ilat kotatig e nimə wir min tahmen e rəha kig. ²⁶ ?Kən naka əh nəmoatuwin məmә nakotehm, ien kit, o? Əwəh, niphahrienən, mətә iatən kəm itəmat məmә in ilis taprəkis-in e ien. ²⁷ Suah u inu Naoa Rəha Uhgın təmatəghat in məmә, ‘Otəplan-tu. Iatahl-ipinə rəhak iahləpis itəm otos rəhak nəghatən. In otaupən-in ik məmә otol əpen-əpenə e rəham suatip.’

²⁸ Iatən kəm itəmat məmә, netənim itəm kəmotaiir e nətueintən u, kit təsəprəkis-inən suah əh Jon. Mətә etəm tətatig ləhau agin e netənim rafin e nərəmərəən rəha Uhgın, in ilis taprəkis-in Jon.”

²⁹ Nian netənim əpnəpin, ne netənim rəha nosən məni rəha takis kəmotəto nəghatən rəha Iesu, ilat kəmotən məmә suatip rəha Uhgın in suatip ətuatip. Koatən nəhlan mətә-inu Jon təmol baptais rəkis elat. ³⁰ Mətә Farisi min ne iəgətun min rəha Lou, ilat kəməsotegəhanən məmә Jon otol baptais elat, kən inəh kəmotərakin suatip rəha Uhgın e nəmegəhən rəhalat.

³¹ Kən Iesu təmatəghat min məmә, “?Kən io ekən nolən rəha netənim roiu, məmә tahmen e naka? ?Kən rəhalat nətəligən naka? ³² Ilat kotahmen-pən əm e nisualkələh itəm nat kit tikə otol nīkilat tagien. Kən koatəpələh e suatip katol maket ikin, kən motagət əfəməh motaun-in ilat min neen məmә, ‘Itimat emotahl nau kəm itəmat məmә onakoatol danis rəha nagiənən lan, mətә itəmat nəkəsotolən danis. Kən itimat emoatasək eiua rəha nimisən, mətә nəsotasəkən kitat min itimat.’

³³ “Iatən min-nulan mətә-inu nian Jon Baptais təmuwa, matətuakəm məsunən nagwənen nian tepət o nəfakən, məsənimən wain. Kən itəmat nakoatən məmә, ‘Suah əh, narmin rat kit tətatig lan.’ ³⁴ Mətә io, Nəti Etənim, emuwa mətəgwən matənim wain, kən itəmat nakoatən məmә, ‘!Otəplan-tu, suah əh in etənim rəha nagwən pikən ne etənim rəha napisən, kən motan kələh ilat netənim rəha nosən məni e takis, ne netənim itəm nol təfagə!’ ³⁵ Nenatigən rəha Uhgın ne nalpəkauən rəhan in tətəuatip məmә itimlau Jon ekioal nat itəm in tolkeike. Kən nəmegəhən rəha netənim itəm kotahatətə lan, tatəgətun məmә inu niphahrienən.”

7:20: Sam 40:7; Mal 3:1; Nol əpən 1:8   7:22: Aes 35:5-6; 61:1; Luk 4:18   * 7:23: E nian rəha Iesu, netənim tepət koatasipən o Kristo itəm otəpanuwa. Mətә nīkilat təht məmә in otol nolən min itəm tol pisin e nolən min rəha Iesu. Nīkilat təht məmә Kristo otos nəsanənən o nəluaginən e kapman rəha Rom.   7:26: Luk 1:76   7:27: Mal 3:1   7:29: Luk 3:12   7:30: Mat 21:32   7:34: Luk 15:2

Pətan rat kit təmau nelki Iesu e senta

³⁶ Kən Farisi kit, nərgin u Saimon, in təmətapəh o Iesu məmə otuwın magwən e rəhan nimə. Kən Iesu təmuwin latuənu, muwin e nıpəgnoa nimə rəha Farisi un matəpələh məmə otagwən.[†]

³⁷ Kən pətan kit e taon əh in iol təfagə rat, təməto məmə Iesu tətagwən əpəh imə Farisi ikin. Kən in təmos senta kit muwa itəm nəmtin tiəkis. Senta u tətətig e pətəl kəmol e kəpiel itəm nəmtin tiəkis, katən məmə alapasta. ³⁸ Kən in təmuwa iuəhkir o Iesu mətul e nikali nelkin mətasək, nahui nəmtin tətuoun mətəhl-pən e nelki Iesu minol nelkin tinəpilit. Kən təmafəl nahui nəmtin e nelki Iesu e noanun, kən mətoafəl nelki Iesu matos-ipən nisaiian kəm in,[‡] kən mol-pən senta e nelkin.

³⁹ Kən Farisi u təmehm nat əh, kən tatən atip e nikin məmə, “Okəmə suah əh in ien pahrien, kən okol in təmitun əm nolən rəha pətan əh itəm tatek nelkin, məmə in iol təfagə rat.”

⁴⁰ Kən Iesu təməni-ipən kəm in məmə, “Saimon, iakolkeike məmə ekən nat kit kəm ik.” Kən Saimon təməni məmə, “Iəgətun, ən-tu kəm io.”

⁴¹ Kən Iesu təməni məmə, “Suah kəiu, rəhalau məni təsahmenən, kən iərəmərə kit təmos-ipən məni neen kəm ilau, kən o nian kit ilau okualpin rəhan məni. Kit təmos faif-hanrit tenarius, kən kit tos fifti tenarius.[§] ⁴² Nian ilau kənuəruru nos-ipənən nitain, kən iərəmərə təməni məmə, ‘Uapəs əm nalpinən məni itəm nəmioas.’ ?Kən suah mil u in pəhruan lan otolkeike pik iərəmərə?”

⁴³ Kən Saimon in təməni məmə, “Nikik təht məmə etəm u itəm in təmos məni tepət, kən iərəmərə təmasəkitun pik, in otolkeike pik iərəmərə.” Kən Iesu təməni məmə, “Nəməni pahrien.”

⁴⁴ Kən Iesu təmeirair məplan pətan u, kən məni-ipən kəm Saimon məmə, “?Saimon, natehm pətan u, o kəp? E nian emuwa imam ikin, ik nəməsos-ipamən nəhau kit o naikuasən e nelkək, məto pətan u, in təmau nelkək e nahui nəmtin mafəl e noanun. ⁴⁵ Nian emuwa, kən Saimon, ik nəməsolən nəmtətin kit itəm tətagətun məmə nakolkeike io. Məto pətan u, tatoafəl nelkək tatuwin əm nulan, kən nolən rəhan tətagətun məmə in tolkeike pik io. ⁴⁶ Saimon, ik nəməsauən rəhk-kapə e oel məsin ne, məto pətan u, in təmau nelkək e senta itəm nat kit nəmtin tiəkis. ⁴⁷ Kən tol nəhlan iatən kəm ik məmə, enafəl rafin rəkis rəhan təfagə rat min itəm tepət tepət, kən tol nəhlan, nolən min əh itəm tatol, tətagətun məmə tolkeike pik io. Məto nian iatos-irəkis təfagə rəha etəmim noan məsin, kən kəsi, rəhan nolkeikeən in natiəkəku ron io.”

⁴⁸ Kən Iesu təməni-ipən kəm pətan u məmə, “Reham təfagə rat min, io enafəl rəkis.”

⁴⁹ Kən netəmim neen min itəm kəmotagwən ilat min, koatən kəm ilat min məmə, “?Etəmim naka əh itəm tatən məmə tatos-irəkis təfagə rəha etəmim?”

⁵⁰ Məto Iesu təməni-ipən kəm pətan u məmə, “Uhgın təmosmegəh ik məto-inu nəmahatətə lak. Kən uwin, pəs nəməlinuən rəha Uhgın tətətig ron ik.”

8

Nipitan itəm kəmotasitu e Iesu

¹ Uarisig e natimnat min əh, Iesu in taliwək matuwın e taon min neen ne latuənu min neen. In tatən-iarəp nəghatən rəha Uhgın kən mətamnus-iarəp namnusən təwir rəha nəməməən rəha Uhgın. Kən e nian əh, tuelef aposol min rəhan kəmoatətəu-pən. ² Kən

[†] 7:36: Nian min neen, netəm Isrel koatətəu-pən nolən rəha netəm Kris ne netəm Rom nian kotagwən. Məto tepil rəhalat in ləhau ləhau, kən netəmim kotapil e nikalilat motol nelmilat tatətu-pər rəhalat kaugə, kənu nelmilat matip tos nagwənən moatun. Kən nelkilat tətaməhl-iarəp katehm wir əm. Inəh Iesu təmol mihin nian pətan əh təmuwa maikuas e nelkin. Əplan narmin e Mat 26. 7:37: Mat 26:7; Mak 14:3; Jon 12:3 † 7:38: Nəghatən Kris ətuatip tatən məmə, pətan əh təmek nelki Iesu e nohlin. Inu nəmtətin məmə in tatisiai-in pik Iesu, kən nikin tagien o natimnat itəm Iesu təmol kəm in. § 7:41: Roiu, faif-hanrit tenarius tahmen e faif-hanrit-taosan watu, kən fifti tenarius tahmen e fifti-taosan watu. 7:50: Luk 8:48; 18:42

nipitan neen min kəmoatuarisig-in Iesu, inu aupən ikin ilat kəmoatimis, o kəmoatos narmin rat min tətətig elat, mətə Iesu in təməhg-iarəp narmin rat min kən təmol-wir rəhalat nimisən. Nərgi nipitan min u Meri u katən məmə Maktala itəm Iesu təməhg-iarəp narmin rat sepin lan;³ ne Joana pətaguihl rəha Jusa itəm in tatəramərə e nimə rəha Kig Herot Antipas; ne Susana; ne nipitan tepət min. Nipitan min u koatos-ipən rəhalat mənə o nos-nəmtinən natimnat o nasituən e Iesu ne rəhan min netəm tuelef.

Nimaa nəghatən e niməptən
(*Mat 13:1-23; Mak 4:1-20*)

⁴ Nimanin netənim tepət kəmotisi-pən e taon min tepət motuwa o Iesu. Nian kəmotuwa motətul kitəlau lan, kən təmuəh nimaa nəghatən kəm ilat. In təmən məmə,⁵ “Suah kit, etəm rəha nəfəən nikuti wit, təmuwin matərakin nikuti wit tatisas əpəh e nasumən. Kən neen kəmotisas e suatip, kən uarisig netənim kotuwa kaliwək lan, kən mənig min kotuwa motun rəkis ilat. ⁶ Kən nikutin neen kotisas-pən e nisip noan məsin itəm kəpiel ləhau lan. Nian koatəwiə, kən motauke mətə-inu nəhau tikə ləhau lan. ⁷ Kən nikutin neen kotisas-pən e niki nolkosik. Uarisig, nolkosik ne wit kuəwiə kələh, kən nolkosik tatu-atu-pən lan mətəarus-pən kotimis. ⁸ Kən nikutin neen min kəmotisas-pən e nəptən wir motəwiə motoe-in noalat tepət tepət tahmen e wan-hanrit.”

Nian Iesu təmən rəkis nəghatən u, kən təmagət, mən kəm ilat məmə, “Etəm matəlgin tatig, təwir məmə in otətəlig-in wir kən mitun nəghatən min u.”

⁹ Kən netənim rəha Iesu kəmotəpəh ron məmə, “Uhapik-pa nimaa nəghatən u kəm itimat.” ¹⁰ Kən in təmən-ipən kəm ilat məmə, “Itəmat, Uhgın tinerəh rəkis e rəhatəmat suatip məmə itəmat onəkotitun nəghatən rəha nəramərəən rəha Uhgın itəm tətəluaig. Mətə netənim neen, ilat koatos əm e nuəhən nimaa nəghatən min, məmə ilat okoatehm, mətə kotəruru, kən ilat okoatəto, mətə okol kəsotitunən.”

¹¹ Kən Iesu in təmatəghat məmə, “Nipəti nimaa nəghatən u tol min-nulan. Nikuti wit, inu nəghatən rəha Uhgın. ¹² Nikutin min itəm koatisas e suatip, inu tahmen-pən e netənim itəm kotəto nəghatən rəha Uhgın, kən Setan tatos-irəkis nəghatən rəha Uhgın e rəhalat nətəligən məmə okəsotənən nipahrienən lan, kən Uhgın otəsosmegəhən ilat. ¹³ Kən nikutin min itəm koatisas-pən e nisip noan məsin kəpiel əh ləhau ikin, inu tahmen-pən e netənim itəm koatəto nəghatən rəha Uhgın, kən nikilat tətəgien ron. Mətə nokilat təseiuiəuən isəu, kən koatahatətə e nian əkuəkir əm. Mətə nian nəsesəuən, o nəratən tuwa e nəmegəhən rəhalat, kən koatəme e rəhalat nahatətəən. ¹⁴ Kən nikutin min itəm koatisas-pən e niki nolkosik, inu tahmen-pən e netənim itəm koatəto nəghatən rəha Uhgın, mətə natimnat tepət tətətu-atu-pən e nəmegəhən rəhalat, inəh koatətəlig-in pik natimnat rəha nəmegəhən rəhalat, o ilat kətolkeike nautə tepət, o kətolkeike məmə okotəto təwir e rəhalat nəmegəhən. Kən nəmegəhən rəhalat təsoe-inən nat təwir kit e nəghatən rəha Uhgın. ¹⁵ Mətə nikutin itəm tatisas-pən e niməptən təwir, inu tahmen e netənim itəm koatəto nəghatən rəha Uhgın, kən nikilat tətəuətip kən məwir, kən ilat kotaskəlim nəghatən rəha Uhgın tətətig tiəkis e nikilat. Kən ilat kotalkut matuwın matuwın, kən motoe-in nəmegəhən təwir.”

Ol wək e nat itəm nakatos
(*Mak 4:21-25*)

¹⁶ Kən Iesu təmən-ipən məmə, “?Pah tətəsipən e lait kən mətəii-pən e pesin, o tətəhtu-pən e nipəg pet? !Kəp! Kəsolən mihin. Nian nakotəsipən e lait, kən motətu-pər e tepil məmə netənim okotehm nat lan. ¹⁷ Kən e nolən kitəh min əm, okəmə suah kit tətəluaig-in nat kit, mətə Uhgın otol əp in, kən okəmə suah kit tatos nəghatən anion kit, mətə Uhgın otən-iarəp. ¹⁸ Nəghatən u itəm nakoatəto, otətəlig-in wir. Etəm itəm tinitun rəkis nipəti nəghatən rəhak, in titun nosən təhmin min. Mətə etəm itəm təsitunən, in otəmkarəpən e nat itəm nikin tətəht məmə tatos.”

8:2: Mat 27:55-56; Mak 15:40-41; Luk 23:49

8:10: Aes 6:9

8:16: Mat 5:15; Luk 11:33

8:17: Mat 10:26; Luk

12:2 8:18: Mat 25:29; Luk 19:26

*Mama rəha Iesu ne pian min
(Mat 12:46-50; Mak 3:31-35)*

¹⁹ Kən e nian əh, mama rəha Iesu ne pian min kəmotuwa məmə okotehm, məto okol kəsotuwinən iuəhkir motehm məto-inu nimanin netəmim tepət koatətlosig-in.

²⁰ Kən netəmim kəmotən-ipən kəm in məmə, “Mama rəham ne pian min ilat əpəh ihluə koatətul, kən kotalkeike məmə okotehm ik.”

²¹ Kən Iesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “Netəmim rafin itəm koatəto nəghatən rəha Uhgın kən moatətəu-pən, ilat un rəhak netəmim min, rəhak mama ne piak min.”

*Iesu təmən-iəhau nimətag asol e Lek Kalili
(Mat 8:23-27; Mak 4:35-41)*

²² Nian kit Iesu ne rəhan min netəmim kəmotuwın e pot kit, kən in təmən-ipən kəm ilat məmə, “Pəs kotuwın əpəh entənipən-pən e lek u.” Kən kəmotiuw niuwən motiet.

²³ Nian pot tinətaiu, kən Iesu təmuwın mapıl. Kən nimətag asol kit təmeiuaiu-pa e lek u, kən nəhau təmuwın e nıpəgnoa pot, iuəhkir əm pot tətammim. ²⁴ Kən kəmotəhgair e Iesu kən motəmə, “!Ei, Etəm-iasol! !Etəm-iasol! Aiir-ta, okotimis roiu!”

Kən Iesu təmaiir məghat mən-iəhau nimətag ne peau-peau asol min məmə, “!Nahmen, uameg-ta!” Kən nimətag təmurahl nelmin, kən tinəməlinu tinəməlinu. ²⁵ Kən Iesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “?Tahro? ?Rəhatəmat hiə nahatətəən?”

Məto ilat kinoatəgin, kən narmilat tinatiwig min, kən minoatən-ipən kəm ilat min məmə, “!Ei! ?Etəmim naka u? Nat əpnəpın nimətag ne nəhau, məto katuətəlig-in rəhan nəghatən matioal.”

*Iesu təməhg-iarəp narmin rat min e suah kit
(Mat 8:28-34; Mak 5:1-20)*

²⁶ Kən ilat kəmotuwa kiet-arəpa rəha netəm Kerasa ikin, inəh entənipən-pən e lek u, kən kəmotuwar əpəh ipar. ²⁷ Nian Iesu təmuwar, kən əmun etəmim kit əh-ikin təmuwa mehm. Suah un, narmin rat min kotatig lan, kən nuwəh məsin in təməsuwın-inən napən, kən in təsapılən imə, məto in tətatig əm əh e nıpəg kəpiel min, ikin katitənim netəmim ikin. ²⁸⁻²⁹ Aupən ikin, nian tepət, narmin rat əh tatol in tətalməl pik, kən netəmim koatəlis nelkin ne nelmin e sen məmə otaskəlim tiəkis moatehm məmə otəsərəkın-rəkınən natimnat. Məto e nian rafin tateatıp-eatıp sen min əh, kən narmin rat tatakəike kəm in məmə otiet magım muwın əpəh ikin taruən-aruən ikin.

Kən nian ialmə u təmehm Iesu, təmearig əfəməh, muwa morin-pən e nelki Iesu, kən mətagət məmə, “!Iesu, Nəti Uhgın İlis Agın! ?Nakəmə onakahro io? !Awi, iatətapəh ron ik məmə onəsölən nalpınən asol kit kəm io!” Narmin rat u təmən nəhlan məto-inu Iesu tinən rəkis məmə in otiet magım e suah u.

³⁰ Kən Iesu təmətapəh məmə, “?Nərgəm pah?” Kən in təmən məmə, “Nimanin Tepət.” Təmən nəhlan məto-inu narmin rat tepət kəmotatig lan. ³¹ Kən narmin rat min kəmotətapəh əskasık o Iesu məmə, “Onəsahl-ipənən itimat e nıpəg itəm namnun tikə tapınəp, u imə nalpınən.”

³² Kən ikin əh e nikali nitot, pikəs min tepət kotagwən motan əh-ikin. Kən narmin rat min kəmotasək moatən-ipən kəm Iesu məmə, “Awi, egəhan-in itimat ekotuwin e pikəs min əh.” Kən Iesu təmegəhan-in ilat kotuwın. ³³ Kən narmin rat min u kəmotiet e suah un kotuwın e pikəs min, kən pikəs min ilat rafin kəmotaiu moteiuaiu ikin təkul-əkul ikin, kən motiet-pən e lek motammim.

³⁴ Nian netəm kotagwən pikəs min kəmotehm nat u, kəmotiet motagım kotuwın moatən-iarəp namnusən rəha natimnat min u e taon rəhalat ne ikin min rafin titəlau lan. ³⁵ Kən netəmim kəmotiet e taon kotuwın məmə okotehm natimnat min əh. Kən kəmotuwa motehm Iesu, kən motehm min suah un itəm narmin rat min kəmotiet rəkis lan, in tətəpələh iuəhkir e nelki Iesu, tinəsalmələn, kən minuwın-in rəkis rəhan napən. Kən netəmim rəha taon koatəgin.

³⁶ Kən netəmim itəm kəmotehm ətuatıp nat u e niganəmtilat, ilat kotamnus tatuwin kəm netəmim neen min moatən-iarəp məmə Iesu təmahro nulan mol-wır suah əh, itəm

aupən ikin narmin rat min kəmotatig lan. ³⁷ Kən netənim rafin u kotatig iuəhkir ikin Kerasa, kəmotən-ipən kəm Iesu məmə otiet iməlat ikin, məto-inu ilat kinoatəgin pik. Kən əmun in təmuwin e pot məmə okotasuə moatuwin entənipən-pən ikin.

³⁸ Məto suah u itəm narmin rat min kəmotiet lan, in təmətapəh o Iesu məmə, “!Awi, pəs ekimnə kitat!” Məto Iesu təmənpən kəm in məmə, ³⁹ “!təlig matuwin imam ikin, muwin mən-iarəp natimnat min itəm Uhgın təmol kəm ik.” Kən suah u təmuwin ikin min rafin e taon iman ikin matən-iarəp natimnat min rafin itəm Iesu təmol kəm in.

Pətagwəhl kit itəm tatimis ne pətan əkəku kit itəm tənimis

(Mat 9:18-26; Mak 5:21-43)

⁴⁰ Nian Iesu təmitəlig-pa min e entənipən-pa lan e lek u, netənim nikiilat təmagien məmə kinotehm min Iesu, məto-inu ilat kəmoatəzahgin. ⁴¹ Kən etənim kit təmuwa mehm, nərgin u Jaeras, itəm in etəm-iasol kit rəha nimə rəha nuəfiminən. Təmuwa meiuaiu misin nulin e nisaiian, matəkəike e nətapəhən kəm Iesu məmə in otuwin əpəh iman ikin, ⁴² məto-inu rəhan pətan əkəku tatimis pik rəhan nahməən tərət, kən otəsuhəhən timis. In noan kitiah əm, rəhan nup tuelef.

Kən Iesu təmaliwək matuwin o pətan əkəku əh, kən nimanin netənim tərət kəmotuwa kitəlau lan katiləs-pikən-ləs-pikən. ⁴³ Kən pətan kit təmuwa o Iesu itəm tatos nimisən rəhalat nıpitan nian rafin əm minos nup tuelef, kən təmuwin o netənim tərət itəm koatol mərisin, məto okol kit təsol-wirən. ⁴⁴ Kən pətan əh təmisi-pən e məntaa Iesu ikin, kən meapən mek nıpəgnəmti niməhan rəha Iesu, kən əmun roiu agin-əh min əm, rəhan nimisən təmol namnun. ⁴⁵ Kən Iesu tən məmə, “?Ei, pah təmek io?”

Kən nian ilat rafin kəmotən məmə kəp, kən Pita təmə, “!Etəm-iasol, nimanin netənim tərət koatiləs-pikən-ləs-pikən ik!”

⁴⁶ Məto Iesu tən məmə, “Kəp. Ekitun məmə suah kit təmek io məto-inu eməto məmə nəsanənən təmiet lak.”

⁴⁷ Kən e nian pətan əh tinitun məmə okol in təsəhluaigən, in təmuwa mətasiəp-asiəp pik, kən misin nulin matos-ipən nisaiian kəm Iesu. Kən e niganəmti netənim rafin, tatən-iarəp kəm Iesu məmə təmek in o naka, kən matən-iarəp min məmə e nian təmek in, kən roiu agin-əh min əm, rəhan nimisən təmol namnun. ⁴⁸ Kən Iesu tən-ipən kəm in məmə, “Nətik pətan, rəham nahatətəən lak təmol-wir ik. Kən atuwin, pəs nəməlinuən rəha Uhgın tətətig ron ik.” ⁴⁹ Nian Iesu təmatəghat əh, kən etənim kit təmisi-pən imə Jaeras ikin met-arəpa, kən mən kəm Jaeras məmə, “Nətim pətan əkəku tinimis rəkis. Əsəlikiamtəən iəgətun.”

⁵⁰ Məto nian Iesu təməto nəghatən əh, in təmənpən kəm Jaeras məmə, “Əsəginən. Ahatətə əm lak, kən pətan əkəku rəham, in otəwir min.” ⁵¹ E nian Iesu təmuwa met-arəpa e nimə rəha suah əh, kən təmit-irəkis əm Pita, ne Jon, ne Jemes, ne mama ne tata rəha pətan əkəku itəm in tənimis, məmə ilat əm okotuwin imə. ⁵² Netənim rafin koatasək əfəməh moatəun-əun o pətan əkəku əh, məto Iesu təmənpən kəm ilat məmə, “Əsotasəkən. Pətan əkəku u in təsimisən. In tətəpil əm.”

⁵³ Kən ilat kotalah-əsan lan məto-inu ilat kotitun məmə pətan əkəku əh tinimis rəkis. ⁵⁴ Məto Iesu təməpən miləs nelmi pətan un kən maun-in məmə, “Pətan əkəku, ətul.”

⁵⁵ Kən əmun pətan əkəku apon təməmegəh min mətul. Kən Iesu təmənpən kəm ilat məmə, “Otos-ipən nat kit tun.” ⁵⁶ Kən rəhan mama ne tata, narmilau təmiwig pik, məto Iesu tən-ipən kəm ilau məmə, “Onəkəsuan-iarəpən natimnat min u kəm suah kit.”

9

Iesu təmahl-ipən rəhan netəm tuelef məmə okotən-iarəp nərəməərəən rəha Uhgın

(Mat 10:5-15; 14:1-2; Mak 6:7-16)

¹ Kən Iesu təməfimin rəhan netəm tuelef kotuwa kitiah, kən təmos-ipən nəsanənən kəm ilat kən mətegəhan-in rəhan nərətən o nərəməərəən kəm ilat məmə ilat kotitun nəhg-iarəpən narmin rat min, kən məmə ilat okotol-wir nimisən min. ² Kən Iesu təmahl-ipən

ilat mämə okotən-iarəp nərəmərəən rəha Uhgın, kən mämə okotol-wır netəmim itəm koatimis.

³ Kən in təmən-ipən kəm ilat mämə, “Nian onəkotuwın, məsotosən natimnat neen rəha naliwəkən rəhatəmat, natimnat itəm kotahmen-pən e kasikin, o kətim, o nagwənən, o mənı, kən məsotosən napən kəiu. ⁴ Kən e nian itəmat nakotuwın e latuənu kit motatig e nimə kit, nimə u inun onəkotatig əm lan mətoarus-pən nian itəmat onəkotiet lan. ⁵ Kən ikin pəhruən onəkotuwın ikin, okəmə netəmim nikilat təsagienən mämə nakotuwa motatig itəmat min ilat, kən otohəpəpəp rəkis nimoulul e nelkitəmat motiet. Inu nəmtətin kit tatəgətun mämə nakotapəs ilat, kən niki Uhgın tərət olat.”

⁶ Kən ilat kəmotiet motaliwək motuwın latuənu min moatəmnus-iarəp nəmnusən təwir, kən ikin min rafin koatuwin ikin, moatəfak o netəmim tərət, kən kotəmegəh.

⁷ Kən Kig Herot Antipas u in iərəmərə e nitən Kalili, in təməto nəmnusən rəha natimnat min u itəm İesu tatol ilat. Kən təmətəlig-in muwin minəruru əfəməh məto-inu netəmim neen kotən mämə Jon Bəptais tinəmegəh min, ⁸ kən netəmim neen min kəmotən mämə Elaija tinuwa min, kən netəmim neen kəmotən mämə in ien kit rəha Uhgın əpən ikin itəm təməmegəh min. ⁹ Kən Herot Antipas təmən mämə, “Jon u, io enəmohtip rəkis rəhn-kapə. ?Məto etəmim pah u iatəto rəhan nəmnusən?” Kən in təmategəs-in İesu mämə otəplan.

İesu təmagwən netəmim

faif-taosan

(*Mat 14:13-21; Mak 6:30-44;*

Jon 6:1-14)

¹⁰ Kən aposol min rəha İesu kəmotitəlig-pa min ron, kən motən-ipən kəm in natimnat rafin itəm kəmotol. Kən in təmit ilat motiet rəkis e netəmim, motuwın əpəh e taon pisin kit min, nərgin u Pətsaeta. ¹¹ Məto e nian netəmim kəmotəto nəmnusən mämə İesu tinuwa, kən kəmotuwa motuarisig-in ilat. Kən İesu nikin təmagien əm nian in təmehm ilat, kən in tatəgətun ilat e nərəmərəən rəha Uhgın, kən matol-wır netəm koatimis kotəmegəh min.

¹² Kən ehnaipən iuəhkir o napinəpən, netəm tuelef rəha İesu kəmotuwa ron, moatən mämə, “İərəmərə. Ahl-ipən netəmim rafin koatuwin əpəh e latuənu min mämə okotegəs-in ikin təwir kit rəha napilən kən motegəs-in nagwənən itəm okotun məto-inu, ikin-u koatan ikin roiu, in liminan.”

¹³ Məto in təmən-ipən kəm ilat mämə, “Kəp, itəmat əm. Onəkotəgwən netəm min əh.” Kən ilat kotən mämə, “İtimat ekoatos əm pıret faif ne nəm kəiu. ?Təhro? ?Nakolkeike mämə ekotuwın motos-nəmtin nagwənən kit min nigı nimanin netəmim min əh rafin?”

¹⁴ Kəmotəghat nəhlan məto-inu netəmim tərət tərət itəm kəmotuwa ikin əh, okəmə kafin nəman əm, kən ilat rafin faif-taosan.

Məto İesu tən-ipən kəm rəhan min netəmim mämə, “Otuwin motor ilat fite fite motən mämə okotəpələh.” ¹⁵ Kən rəhan min netəmim kəmotor ilat mihin nəhlan, kən netəmim rafin kəmotəpələh.

¹⁶ Kən İesu təmos pıret əh faif ne nəm kəiu, masipər e neai, kən matəfak kəm Uhgın o nagwənən, kən məmkas matos-ipən kəm rəhan min netəmim mämə okotos-ipən kəm netəmim. ¹⁷ Kən netəmim rafin kəmotəgwən motuwın nərpilat tasis. Kəmotapəs nimismisi nagwənən, kən netəmim rəha İesu kəmotaii-pən e kətim asol ilat tuelef itəm kəmotər kər wır.

Pita təmən mämə

İesu in Kristo

(*Mat 16:13-20; Mak 8:27—9:1*)

¹⁸ Kən nian kit, İesu ne rəhan min əm kotatig, kən İesu tatəghat kəm Uhgın e nəfakən. Kən in təmətəpəh olat mämə, “?Netəmim koatəghat-in io mämə io pah?” ¹⁹ Məto kotən mämə, “Nəen koatən mämə ik Jon Bəptais. Kən neen koatən mämə ik ien Elaija. Kən

neen koatən məmә ik ien kit rəha Uhgın aupən ikin itəm tinəmegəh min.” ²⁰ Kən Iesu təmətəpəh olat məmә, “?Məto itəmat nakotəmә pah u io?” Kən Pita təmən məmә, “Ik Kristo itəm Uhgın təmən məmә otahl-ipa.”

²¹ Məto Iesu təmən-iəhau əskasik ilat məmә okəsotən-iarəpən nəghatən min əh kəm netəmim. ²² Kən in təmatig mən min kəm rəhan min netəmim məmә, “Nat kit itəm otəkəike muwa mol nıpahrienən lan, məmә io, Nəti Etəmim, oekəto nahməən e natimnat tepət. Kən netəm-iasol min rəha noanol rəha Isrel, ne pris asol min, ne iəgətun min rəha Lou, ilat okotəuhlin məntaalat kəm io, kən motohamnu io, kən ekimis. Məto nian itəm tatol kisil lan, Uhgın otol ekəmegəh min e nımısən.”

²³ Kən Iesu təmən-ıpən kəm rəhan netəmim məmә, “Etəm u tolkeike məmә otuwa muarisig-in io, in otəkəike maluin atıp in, kən e nian rafin in otəkəike miləs rəhan nig kəməluau muarisig-in io, ²⁴ məto-inu etəmim itəm tolkeike məmә otosmegəh rəhan nəmegəhən e nətueintən u, kən otakiəh e rəhan nəmegəhən lilin. Məto etəmim itəm otimis o nərgək, kən in otos nəmegəhən lilin. ²⁵ ?Okəmә suah kit tatos rafin natimnat rəha nətueintən u, kən otimis ron, in otıləs nat wir naka? ²⁶ Okəmә nətaulis-in io mətaulis-in min rəhak nəghatən, kən Nəti Etəmim in otaulis-in min ik e nian itəm in otatuwa e nepətən əhag-əhag ne nəsanənən rəhan, ne nepətən əhag-əhag ne nəsanənən rəha Tata rəhan ne nagelo min itəm kotasim. ²⁷ Məto iatən nıpahrienən kəm itəmat məmә, itəmat neen itəm nəkoatətul ikin-u, uarisig nəpanotimis məto nakotaupən motehm nərəmərən rəha Uhgın.”

Iesu ne Moses ne Elaija

(Mat 17:1-8; Mak 9:2-8)

²⁸ Uarisig e nəghatən əh rəha Iesu, kən iuəhkir nian eit tinuwa minuwın rəkis, kən Iesu təmit Pita, ne Jon, ne Jemes kəmotuwın əpəh ilis e nitot məmә okotəghat kəm Uhgın e nəfakən. ²⁹ Kən e nian in təmatəfak, kən rəhn-kapə tinuwa minol pisin, kən napən rəhan təmuwa məruən matıpıt-ıpit. ³⁰ Kən əmun Moses ne Elaija kəmuət-arəpa muətul mətəhaləghat iləhal Iesu, ³¹ kən nəhag-əhagən asol kit təmasiə mıtəlau elau, kən katəhaləghat-in nımısən rəha Iesu əpəh Jerusalem itəm otol nəghatən rəha ien min rəha Uhgın otuwa mol nıpahrienən lan.*

³² Məto Pita ne təs mil, napılən tinos rəkis iləhal, kən kəməhalapıl məsin. Məto nian kəməhalaiir, kəməhalehm nəhag-əhagən asol titəlau e Iesu, kən kəməhalehm Moses ne Elaija katuətul iləhal Iesu. ³³ Kən nian suah mil kinətuagım minatian isəu o Iesu, kən Pita təmən-ıpən kəm Iesu məmә, “Iərəmərə, təwir məmә itiməhal etəhalatig ukin-u. Pəs ekəhaliləkin makeen kisil, rəham kit, kən rəha Moses kit, kən rəha Elaija kit.” Məto in təmatəghat ənnapın əm, təsitunən məmә nəghatən naka in tatən. ³⁴ Kən e nian in təmatəghat əh, nimal napuə təmuwa malpin ilat, kən nian napuə təməfətəin iləhal, kəməhaləgın kəməhaləgın. ³⁵ Kən ilat kəmotətəo nəwia suah kit təmisi-pən e nimal napuə, tatən məmә, “Inu nətik itəm io emıtəpun. !əhalətəlig-in wir!”

³⁶ Nian kinotətəo rəkis nəwia Uhgın təməghat un, kən Pita ne Jon ne Jemes kəməhaləplan əm Iesu. Kən e nian min əh, kəsəhalənən natimnat min əh kəm suah kit min, kəsəhaləghat-inən natimnat min u itəm kəməhaləplan.

Iesu təməhl-iarəp narmin rat e suakəku kit

(Mat 17:14-23; Mak 9:14-32)

³⁷ Kən kəmən lawig in, nian Iesu ne rəhan etəmim miləhal kəmotisi-pər ilis e nitot moteiuaiu-pa, kən motehm netəmim tepət kəmotuwa ron. ³⁸ Kən netəm min əh kit təmaun-in əfəməh Iesu məmә, “Iakolkeike məmә nakuwa masitu e rəhak suakəku iərman, məto-inu in noanahli iouen kitiəh əm. ³⁹ Nian tepət, narmin rat kit tatuwa lan, kən mol in tətəgət pik, kən mol nıpətın tətasiəp-asiəp matol matol, nahui noan ruən min

9:19: Luk 9:7-8   9:20: Jon 6:68-69   9:22: Luk 9:44; 18:32-33   9:23: Mat 10:38; Luk 14:27   9:24: Mat 10:39; Mak 8:35; Luk 17:33; Jon 12:25   9:26: Mat 10:33; Luk 12:9   * 9:31: Nəghatən Kris ətuatıp tatən məmә, “kən katəhaləghat-in nian in otiet magım əpəh Jerusalem.”   9:31: Luk 9:22   9:32: 2 Pita 1:16-18   9:35: Luk 3:22

kotiet, kotahmen əm e sop. Narmin rat əh tatərəkın pik in, kən mətaskəlīm in, iuəhkır təsapəsən in. ⁴⁰ Kən io emətapəh o rəham min netəmim məmə okotəhg-iarəp narmin rat u, məto okol kəsotəhg-iarəpən.”

⁴¹ Kən Iesu in təmən-ipən kəm ilat məmə, “Itəmat netəm roiu ne, rəhatəmat nahatətəən tikə. Kən rəhatəmat nətəligən təsətuatipən. Enəpou-in itəmat. ?Oekatig kitat min itəmat nian kuwəh? It nətim muwa ukın-u.”

⁴² Kən nian suakəku u təmatuwa əh o Iesu, kən narmin rat təmahtigəpis tiet morin-pən e nisip, mol nipətın tətasiəp-asiəp. Məto Iesu təməghat əskasik kəm narmin rat un, kən məhg-iarəp narmin rat tiet, kən mol suakəku təwir. Kən təmos-ipən suakəku titəlig-pən mehm rəhan tata.

⁴³ Kən ilat rafin, narmilat təmiwig o nəsanənən asol rəha Uhgın. Məto nian netəmim narmilat təmiwig o natimnat rafin itəm Iesu təmol ilat, kən in təmən-ipən kəm rəhan min netəmim məmə, ⁴⁴ “Otos nəghatən u tatite mamnim e nikitəmat kən məsotaluinen. Io Nəti Etəmin, suah kit otegəhan-in-pən io e nelmi tikimir min rəhak.” ⁴⁵ Məto rəhan min netəmim kəsotitunən nipəti nəghatən u məto-inu Uhgın təməhluaig-in nipəti nəghatən u məmə ilat okəsotitunən, kən ilat kinotaulis-in nətapəh-inən nipəti nəghatən u o Iesu.

?Pah in iahgin etəm keike?

(Mat 18:1-5; Mak 9:33-40)

⁴⁶ Kən netəmim rəha Iesu koatol nıkilat min məmə pah in iahgin etəm-iasol, etəm keike taprəkis-in ilat. ⁴⁷ Məto Iesu təmitun rəhalat nətəligən min, kən in təmos suakəku kit mit muwa tətul e nıkalin, ⁴⁸ kən tən-ipən kəm ilat məmə, “Okəmə suah kit, nıkin tagien məmə otos suakəku kit mehm wir, kən in tatol min-nəhlan e nərgək, kən in tahmen-pən əm məmə in tatos io, matehm wir io. Kən etəm tatos io e nıkin agien, in tatos Uhgın itəm təmahl-ipa io. Inu nipahrienən məto-inu etəm tatos-iəhau in ləhau agın, in otuwa in etəm-iasol, etəm keike.”

⁴⁹ Kən Jon təmən məmə, “Iərəməərə. Itimat emotehm suah kit tatəhg-iarəp narmin rat min e nərgəm, kən emotən-iəhau məmə otəsol wəkən məto-inu sənəmə in rəhatat kit etəmin.” ⁵⁰ Məto Iesu təmən-ipən kəm in məmə, “Əsən-iəhauən in məto-inu, okəmə suah kit təsolən tikimir itəmat min, kən in iolitəmat.”

Netəm Sameria neen nıkilat təməsagienən o Iesu

⁵¹ Kən tinuwa iuəhkır o nian itəm Uhgın otos Iesu lan muwin əpəh e nego e neai, kən Iesu təmən-ipən atip kəm in məmə otəkəike muwin Jerusalem, kən nat kit tikə məmə otahtosig-in. ⁵² Kən in təmahl-ipən netəmim neen kotos rəhan nəghatən motaupən-in motuwin əpəh latuənu kit Sameria məmə okotol əpen-əpenə rəhan. ⁵³ Məto netəm əh-ikın əh, kəsotolkeikeən məmə in otuwin matig iməlat ikın məto-inu, ilat kotitun wir məmə tatuwin Jerusalem. ⁵⁴ Kən nian rəhan etəmin mil, Jemes ne Jon, ilau kəmuehm natimnat min əh, kən kəmuən məmə, “?Iərəməərə, nakolkeike məmə ekuəun-in nigəm tisi-pən əpəh ilis e nego e neai meiuai muwa mus ilat?”† ⁵⁵ Məto Iesu təmeirair məhai ilau. ⁵⁶ Kən kəmotuwin min latuənu pisin kit min.

Netəmim neen kəmoatən məmə okotuarisig-in Iesu

(Mat 8:19-22)

⁵⁷ Kən e nian Iesu ne rəhan min netəmim kəmotaliwək moatuwin e suatip, kən suah kit təmən-ipən kəm in məmə, “Io ekuərisig-in ik, ikın pəhruən onəkuwin ikın.”

⁵⁸ Kən Iesu təmən-ipən kəm in məmə, “Kuri iarupin min, rəhalat nipəg tatig məmə okotapil ikın. Kən mənig min, nimaalat tatig məmə okotapil ikın. Məto io Nəti Etəmin, nimə rəhak tikə o napılən.”

⁵⁹ Kən Iesu təmən-ipən kəm suah kit min məmə, “Wa, kilau min ik, muwa ik rəhak etəmin.” Məto suah un tən-ipən məmə, “Iərəməərə, awi. Egəhan-in io ekuwin pitən

9:44: Luk 9:22   9:45: Luk 18:34   9:46: Luk 22:24   9:48: Mat 10:40   9:50: Mat 12:30; Luk 11:23   † 9:54: Naoa oas min neen rəha Oltesteman katilpin nəghatən u məmə, “tahmen e Elaija.” Afin-tu 2 King 1:9-16   9:54: 2 King 1:9-16

mitənim rəhak tata.” ⁶⁰ Məto Iesu təməni-ipən kəm in məmə, “Kəp, apəs-pən. Pəs netəm kinotimis rəkis e nıkilat, koatitənəm atıp ilat min. Məto ik, uwin mən-iarəp nərəməyəən rəha Uhgın.”

⁶¹ Kən kit min tatən məmə, “İərəməyə, ekətəu-pən ik muwa io etəmim rəham, məto awi, əpəs pitən ekıtəlig-pən min imak ikin mauiatıpın rəhak min netəmim.”

⁶² Məto Iesu təməni-ipən kəm in məmə, “Okəmə suah kit tətəoun matol wək rəha Uhgın, məto rəhan nətəligən tatuwin o nat pisin pisin min neen, kən suah u təsahmen-pənən məmə Uhgın otərəməyə lan.”

10

Iesu təməni-ipən rəhan netəmim sepinte-tu kotamnus-iarəp namnusən təwir

¹ Uarisig e natimnat min əh, İərəməyə təmitəpun rəkis sepinte-tu netəmim neen min rəhan, kən təməni-ipən ilat kəiu kəiu kotaupən-in moatuwin e taon min ne ikin min neen min itəm Iesu təpanuarisig muwin ikin.

² Kən təməni-ipən kəm ilat məmə, “!Otəplan-tu! Nagwənən tepət əpəh e nasumən itəm kinotimətə, məto iolwək min noan məsin əm kotəulək-in. Kən otəfak-pən o etəm-iasol rəha nasumən məmə otahl-ipa iolwək min tepət məmə okotuwin kəulək-in nasumən rəhan. ³ Otuwin, məto nəkotəkəike motitun məmə io etahl-ipən itəmat məmə nakotuwin tahmen-pən e sipsip əlkələh min itəm kotaliwək moatuwin ilugin e kuri iarupin min. ⁴ Kən onəkəsotosən kətim əkəku rəha məni, ne kətim, ne put, kən əsotamegən e suatıp katəghat kəm netəmim.

⁵ “Nimə naka itəm onəkotuwin ikin, nakotaupən motən-iarəp məmə, ‘!Pəs nəməlinuən otətətig ikin!’ ⁶ Okəmə etəm rəha nəməlinuən əh-ikin, kən rəham nəfakən otuwa mol nıpahrienən, kən nəməlinuən otətətig ron. Məto okəmə etəm tol nəhlan tikə, kən noa rəham nəfakən otıtəlig-pa min ron ik. ⁷ Kən otətig əm e nimə kitiəh əm, sotapılən e nimə pisin pisin min. Kən nagwənən naka itəm okoatos-ıpinə kəm itəmat, otun. Kən nənimən naka okotos-ıpinə, otənim. Məto-inu in tətəatıp əm məmə suah kit itəm tatol wək, in tətəatıp məmə in otos nətəuən lan.

⁸ “Nian itəmat nakotuwin taon kit, okəmə nıkilat tətəgien otəmat, kən otun nagwənən naka itəm koatos-ıpinə kəm itəmat, ⁹ kən otol-wır netəmim itəm koatimis motətig ikin, kən motən-iarəp kəm ilat məmə, ‘Nərəməyəən rəha Uhgın tatuwa iuəhkır otəmat.’ ¹⁰ Məto okəmə nakotuwin e taon kit, kən netəmim nıkilat təsəgienən otəmat, kən otuwin motaliwək e suatıp asol min, kən motən məmə, ¹¹ ‘Nımoulul rəha nisip itəm tətətig e nelkitimat, ekoatoahapıspis rəkis, in nəmtətin tətəgətun məmə nəmotol təsahmenən, kən Uhgın təmapəs itəmat. Məto nəkotəkəike motitun məmə nərəməyəən rəha Uhgın tınatuwa iuəhkır rəkis.’ ¹² Kən iatən nıpahrienən kəm itəmat məmə, Uhgın otol nalpınən asol kəm ilat taprəkis-in nalpınən rəha taon rat əh Sotom aupən.”

¹³ “!Itəmat netəm Korasin, kəsi, nəhməən asol otuwa otəmat! !Itəmat netəm Petsaeta, kəsi, nəhməən asol otuwa otəmat! Məto-inu emol pap nat pıspis tepət e taon mil rəhatəmat! Kən okəmə emol natimnat min əh əpəh Taea ne Saeton aupən, okol netəmim əh-ikin əh kəmotəuhlin rəhalat nətəligən e nolən rat min, kən ilat kəmotuwin e natimnat rat motuwin moatəpələh e nəmtap e nigəm motəgətun məmə koatəto tərət agın o rəhalat nolən rat min. ¹⁴ Məto e nian əh itəm Uhgın otol nalpınən kəm netəmim, nalpınən rəhatəmat in otəskasik, maprəkis-in nalpınən rəha netəm Taea ne Saeton aupən ikin. ¹⁵ ?Kən itəmat netəm Kapaneam, nikitəmat təht məmə Uhgın otıləs-ıpər itəmat e ikin rəha nisıaiiən əpəh e nego e neai? !Kəp! Məto Uhgın otıləs-ıəhau itəmat nakotuwin ləhau agın, ikin itəmat onəkotaulis ikin.”

¹⁶ Kən Iesu təməni-ipən kəm rəhan min məmə, “Netəmim itəm koatətəlig-in itəmat, koatətəlig-in io. Kən netəmim itəm koatəuhlin məntaalat kəm itəmat, koatəuhlin

məntaalat kəm io, kən netəmim itəm koatəuhlin məntaalat kəm io, koatəuhlin məntaalat kəm suah u itəm təmahl-ipa io.”

Netəmim rəha Iesu sepinte-tu kəmoatitəlig

¹⁷ Kən netəmim min rəha Iesu ilat sepinte-tu kəmotitəlig-pa min, kən nikilat tətəgien moatən kəm Iesu məmə, “!Iərəməərə, nat əpnapin narmin rat min, məto nian itimat ekotəghat e nərgəm, kən ilat koatol nəwiatimat!” ¹⁸ Kən Iesu təməni-ipən kəm ilat məmə, “Io emehm Setan təmisi-pər ilis e neai meiuaiu tahmen-pən e nipitən. ¹⁹ Otətəlig-tu. Io enos-ipinə rəkis nəsanənən kəm itəmat, inəh itəmat nəkotitun nequətainən sinek min ne skopion* min. Kən nəsanənən itəm iatos-ipinə kəm itəmat, in taprəkis-in nəsanənən rəha tikimir rəhatat, Setan. Kən okol nat kit təsərəkənən itəmat. ²⁰ Inəh nipahrienən. Məto nəsoətagienən məmə narmin rat min koatol nəwiatəmat, məto otagien əm məto-inu Uhgın təməte rəkis nərgitəmat əpəh e neəg e neai.”

²¹ Kən e nian əh, Iesu nikin tətəgien pik e năgienən itəm tətisi-pən e Narmin Rəha Uhgın, kən in təməfak mən məmə, “Tata Uhgın, ik Iərəməərə rəha natimnat rafin ilis e neai ne ləhau e nətueintən. Iatənwiwi ik məto-inu nəməhluaig-in nipəti natimnat min u e niganəmti netəmim itəm kotenatig motitun wir nat. Kən nəmol-arəp kəm netəmim itəm kotahmen-pən əm e nisualkələh məmə okotitun wir. Əwəh, Tata, inu nat kit itəm nakolkeike.”

²² Kən Iesu təmatəkəike matəghat kəm ilat məmə, “Rəhak Tata təmegəhan-in-pa rəkis natimnat rafin e nelmək. Tata əm titun Netin. Kən Nətin əm ne netəmim neen, ilat min əm kotitun Tata. Ilat u netəmim itəm Nətin təmitəpun ilat məmə in otol-arəp Tata rəhan kəm ilat.”

²³ Kən Iesu təmeirair məghat əm kəm rəhan min netəmim məmə, “!Nəkotatig e nəwirən pahrien məto-inu itəmat nakoatehm e niganəmtitəmat natimnat min əh! ²⁴ Iatən kəm itəmat məmə, əpən ikin ien min tepət, ne kig min tepət, kəmotolkeike pik məmə okotehm natimnat min u itəm itəmat nakoatehm, məto kəməsotehmən. Kən ilat kəmotolkeike məmə okotəto natimnat min itəm nakoatəto, məto kəməsotətoən.”

Iesu təmuəh nimaa nəghatən e etəm təwir kit rəha Səmeria

²⁵ Kən e nian əh, ienatig kit e Lou təmətul meiuə əm e nətapəhən kit kəm Iesu məmə otehm-tu okəmə Iesu in tenatig wir o kəp. In təməni məmə, “?Iəgətun, oekahro minnulan mos nəmegəhən lilin?” ²⁶ Kən Iesu təməni-ipən kəm in məmə, “?Lou rəha Moses tatən məmə naka? ?Nian ik nətafin, kən nipətin tatən naka kəm ik?”

²⁷ Kən suah un tən-ipən məmə, “Onakəkəike molkeike Iərəməərə rəham Uhgın e nikim rafin, ne nəmegəhən rafin rəham, ne nəsanənən rafin rəham, ne nətəligən rafin rəham; kən molkeike min ik min neen tahmen-pən əm məmə nakatolkeike atip ik.”

²⁸ Kən Iesu tən-ipən kəm in məmə, “In ətuatip un. Okəmə nakatol nəhlan, kən ik onakos nəmegəhən lilin.”

²⁹ Məto suah əh, in tolkeike əm məmə otəgətun rəhan nolən məmə in etəm ətuatip, kən in təmətapəh o Iesu məmə, “?Məto pah min u ilat io min neen?”

³⁰ Kən Iesu tən-ipən kəm in məmə, “Suah kit təmiet Jerusalem kən maliwək meiuaiu matuwın əpəh Jeriko. Kən e suatip, iakləh neen kəmotaskəlim motəmki-rəkis rəhan natimnat, kən motoh kələhəu timiseah mətaməhl e suatip, kən kotəgim motapəs.

³¹ Kən təpəwir əh, pris kit tatitəp suatip əh matuwa, məto nian in təməplan suah əh, in təmaliwək mawilək-in matuwın. ³² Kən Lifaet† kit titəp min əm suatip kitiəh muwa, kən nian təməplan suah əh tətaməhl, in təmol əm nat kitiəh min mawilək-in. ³³ Məto etəmim

10:16: Mat 10:40; Luk 9:48; Jon 5:23   10:18: Aes 14:12; Nol əpən 12:7-10,13; Luk 10:15; Jon 12:31; Nol əpən 20:1-3,10 * 10:19: Skopion in nat kit tahmen e tupə əkəku kit itəm tatəkioah e niməptən. Tatus itəm, kən titəhmə titəhmə, taprəkis-in milpat o timar.   10:20: Fil 4:3; Nol əpən 3:5
10:22: Jon 3:35; 10:15   10:24: Mat 11:25-27; 13:16-17   10:25: Mat 22:35-40; Luk 18:18   10:27: Dut 6:5
10:27: Lev 19:18   10:28: Lev 18:5   † 10:32: Lifaet, ilat netəmim min u kotasitu e pris min e wək rəhalat, kən koatol wək pisin pisin min əpəh e Nimə Rəha Uhgın.

kit rəha Sameria, itəm koatol tikimər ilat netəm Isrel, in min titəp suatip əh matuwa, kən məplan suah əh tətəməhl. Nian təməplan, nikin təmāhmə ron, ³⁴ kən təmaliwək muwin iuəhkir ron, mafəl rəhan nīməgəm min e oel ne wain, kən malpin wir ilat. Kən təmīləs-ipər suah əh mahtu-pər e rəhan togki, kən mīləs mian əpəh e hotel matehm wir. ³⁵ Kən kəmən lawigin, in təmos mənī neen[‡] muwin mos-ipən kəm etəm-iasol rəha hotel, kən mən-ipən kəm in məmə, ‘Onakatehm wir suah u, kən okəmə nəkətuatin rəham neen mənī, kən onakən-ipa kəm io nian ekītəlig-pa min, pəs io ekos-ipinə nitain.’ ”

³⁶ Kən nian Iesu tinol namnun nəghatən u, kən təmətəpəh o ienatig e Lou məmə, “? E rəham nətəligən, suah mīləhal əh, nəkitun məmə iləhal pah təmōl təwir kəm suah əh kəmōh, tahmen məmə in in kit?” ³⁷ Kən ienatig e Lou təmən-ipən məmə, “Etəmim itəm in təmasəkītun suah əh.” Kən Iesu tən-ipən kəm in məmə, “Ita. Ik uwīn mol min tahmen-pən əm məmə inu suah əh təmōl mihin ne.”

Iesu təmuwin latuənu rəha Mata ne Meri

³⁸ Nian Iesu ne rəhan min netəmim kotaliwək e suatip, kən kəmotiet-arəpən latuənu kit. Kən pətan kit, nərgin u Mata, təmos Iesu e nikin agien muwin əpəh e rəhan nīmə. ³⁹ Pətan əh, pian kit əh-ikin, nərgin u Meri. Kən Meri təmuwa matəpələh iuəhkir o nelki İərəməərə matətəlig-in nəgətunən min rəhan. ⁴⁰ Məto Mata, rəhan nətəligən tatuwin pīk o nolən nagwənən, kən wək tinatōh in. Kən təmuwin o Iesu mən-ipən kəm in məmə, “? İərəməərə, tahro? ?Nikim təht məmə tətəuatip əm, o kəp, məmə pətan u piak təsasituən lak ne o nolən wək u, kən io pīsīn əm iatol? Ahl-ipa məmə otuwa masitu lak.” ⁴¹ Məto İərəməərə təmən-ipən kəm in məmə, “Ei, Mata. Əsətəlig-in pīkən natimnat min tepət nəhlan. ⁴² Məto nat kitīəh əm in nat keike, kən Meri in tinitəpun rəkis nat u itəm in təwir taprəkis, kən okol io esiləs-irəkisən nat əh ron.”

11

Iesu təmatəgətun rəhan netəmim e suatip rəha nəghatən kəm Uhgīn e nəfakən (Mat 6:9-15; 7:7-11)

¹ Nian kit, Iesu təmatəghat kəm Uhgīn e nəfakən əpəh ikin kit. Kən nian təmōl namnun rəhan nəfakən kəm Uhgīn, kən rəhan kit etəmim təmətəpəh ron məmə, “İərəməərə, əgətun-tu itimat e suatip rəha nəghatən kəm Uhgīn e nəfakən, tahmen-pən e Jon Baptais in təməgətun mihin rəhan min.”

² Kən Iesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “Nian nakotəghat kəm Uhgīn e nəfakən, onəkotən məmə, ‘Tata Uhgīn, nərgəm in ilis agin, pəs netəmim okotisiai-in. Pəs rəham nərəməərən tuwa matig.’ ³

Nian rafin, os-ipa nagwənən kəm itimat tahmen-in rəha nian roiu.

⁴ Kən afəl rəkis rəhatimat nolən rat min məto-inu itimat esotaskəlim-İəkisən e nikitimat nolən rat min rəha netəmim itəm koatol kəm itimat. Kən segəhan-inən itimat ekotuwin ima nos-ipən-os-ipənən, ikin itəm mətə oekotakīə motol təfagə rat.’ ”

⁵⁻⁶ Kən təmən-ipən kəm ilat məmə, “?Okəmə suah kit tuwa imam ikin lapin, kən rəham nagwənən tikə, kən onəkōl naka? Onəkuwin e nīmə rəha ik kit, kən mən-ipən məmə, ‘Io kit, os-ipa nagwənən məsīn, kən ekos muwin magwən suah kit lan itəm təmisi-pən isəu muwa imak ikin roiu lapin, kən rəhak nagwənən tikə məmə ekagwən in lan.’ ⁷ Kən in otuhalpin-pinə kəm ik məmə, ‘!Aaah! Atuwin, səhgaiirən etimat, enotapil rəkis itimat rəhak nisualkələh. Okol esətul minən mos-ipinə nagwənən kəm ik.’ ⁸ Ekən kəm itəmat məmə, nat əpnəpin ik in kit, məto suah un təsolkəikəən məmə in otos-ipinə nagwənən kəm ik. Məto iatən nīpahriənən, nian nakatəkəike matətəpəh ron, kən in otətul mos-ipinə natimnat rafin kəm ik itəm nakolkəike.

[‡] 10:35: Nəghatən Kris ətuatip tatən məmə, “Tenarius kəiu.” Nian suah kit tatol wək nian kitīəh, kən katətou-in tenarius kitīəh. 10:39: Jon 11:1; 12:2-3 10:42: Mat 6:33

⁹ “Kən tol nəhlan ekən kəm itəmat məmə, otətapəh-in kəm Uhgın o natimnat, kən in otos-ipinə kəm itəmat. Kən otegəs-in, kən nakotehm. Kən otəht-əht toa, kən toa oterəh otəmat. ¹⁰ Ekən nəhlan məto-inu netəmim rafin itəm koatətapəh-in, kən okoatos. Kən netəm min u itəm koategəs-in, kən okoatehm. Kən netəmim itəm koatəht-əht toa, kən toa oterəh olat.

¹¹ “Itəmat tata min. ?Itəmat kit, nian nətın tatətapəh-in nəm, məto in tatos-ipən sinek? !Kəp! ¹² ?O nian in tatətapəh-in noanahli-məniḡ, məto in tatos-ipən skopion?* !Kəp! ¹³ Nat əpnapın itəmat netəm nakotərat, məto nakoatos-ipən natimnat wir min kəm nenətītəmat min. Məto Tata Uhgın əpəh e nego e neai, nolən rəhan in təwir pık maprəkis-in nolən rəhatəmat, kən nıpahrienən, in otos-ipən Narmin Rəhan kəm netəm min u itəm koatətapəh-in ron.”

*Netəmim neen kəmoatən məmə Iesu tatol wək e nəsanənən rəha Setan
(Mat 12:22-30, 43-45; Mak 3:20-27)*

¹⁴ Kən e nian kit, suah kit əh-ikin itəm narmin rat tətətig lan, kən tol məmə in təruru nəghatən. Kən Iesu təməhg-iarəp narmin rat əh, kən suah əh təmətuoun matəghat, kən netəmim narmilat təmiwig pık ron. ¹⁵ Məto netəmim min əh neen koatən məmə, “Pielsepul u in etəm-iasol rəha narmin rat min, in əm əh təmos-ipən nəsanənən kəm suah u məmə in otəhg-iarəp narmin rat min e netəmim.” ¹⁶ Kən netəm pisin neen min kəmotətapəh o Iesu məmə in otol-tu nat pispis kit e nəsanənən itəm tətisi-pən e nego e neai məto-inu, ilat kotalkeike məmə okotitun-tu məmə Iesu in etəmim pah.

¹⁷ Məto Iesu tinitun rəkis nətəliḡən min rəhalat, kən təmən məmə, “Okəmə netəmim e kantri kit koatoor ilat min, kən okotərəkin rəhalat kantri, kən nərəmərəən otisas mikə. Kən tahmen-pən əm, e latuənu kit, okəmə netəmim lan koatoor ilat min, kən okotərəkin aḡin-əh latuənu u. ¹⁸ ?Kən okəmə netəmim rəha Setan koatoor ilat min, kən otahro nulan rəhan nərəmərəən otətətig? İatən min-nulan məto-inu nakoatən məmə iatəhg-iarəp narmin rat min e nəsanənən rəha Pielsepul. ¹⁹ ?Kən okəmə io, iatəhg-iarəp narmin rat min e nəsanənən rəha Pielsepul, kən tahro e rəhatəmat min netəmim, ilat koatəhg-iarəp narmin rat min e nəsanənən rəha pah? Tol nəhlan, ilat okotakil rəhatəmat min nəghatən məmə in neıueıuəən. ²⁰ Məto okəmə io iatəhg-iarəp narmin rat min e netəmim e nəsanənən rəha Uhgın, kən tatəgətun məmə nərəmərəən rəha Uhgın tınuwa rəkis otəmat.

²¹ “Nian etəm rəhan nəsanənən tēpət tətəmiḡ natimnat rəha nəluəḡinən, tatətul matip matehm wir rəhan nimə, inəh rəhan natimnat okotətig wir əm. ²² Məto nian etəm pisin kit min itəm rəhan nəsanənən taprəkis-in in, otuwa muəmou mətian mətian tol win lan, in tatos-irəkis rafin rəhan natimnat rəha nəluəḡinən itəm təmələhəu-pən rəhan nətəliḡən lan, kən in otoor natimnat rafin rəha suah əh kəm rəhan min netəmim.

²³ “Etəm u itəm təsuarisig-inən io, in rəhak tıkimir. Kən etəmim u itəm təsargətəinən sipsip min, in tatol ilat kotəḡim atit.”

²⁴ Kən Iesu təmən məmə, “Nian narmin rat tətiet e suah kit, kən in tətən əpəh ikin kıkə-kıkə ikin nəhau tıkə lan mateḡəs-in ikin otameḡ ikin, məto təsəplanən. Kən in tatən məmə, ‘Pəs ekıtəliḡ-pən e rəhak nimə itəm emisi-pən ikin aıpən.’ ²⁵ Kən nian in tətətəliḡ-pa, mehm rəhan nimə kəmafəl tēpiə wir, kən natimnat rafin koatis wir. ²⁶ Kən in otuwın mit min narmin rat sepin min motuwa itəm kotərat kotəprəkis-in in. Kən okotuwın min imə motətiḡ e nəmegəhən rəha suah u. Kən suah u, aıpən rəhan nəmegəhən tərat, məto roıu tınərat pık aḡin-əh.”

²⁷ Nian Iesu tatən nəghatən əh, pətagwəhl kit tagət əfəməh məmə, “Pəs Uhgın otawte-in rəhan nəwıran kəm pətan itəm təmēmək-in ik, kən mətapinahin ik.”

²⁸ Kən Iesu təmə, “Nıpahrienən, məto Uhgın otawte-in rəhan nəwıran taprəkis kəm netəmim itəm koatəto nəghatən rəhan, kən moatol.”

* 11:12: Skopion - afın-tu futnot əpəh Luk 10:19
Kol 2:15 11:23: Luk 9:50 11:27: Luk 1:28,42,48

11:15: Mat 9:34; 10:25

11:16: Mat 12:38

11:22:

Nəmtətin rəha Jona
(*Mat 12:38-42; Mak 8:12*)

²⁹ Kən nian netəmim kəmotuwa məmə okotəto nəghatən rəha Iesu, kəmotuwa tēpət məsin min, kən Iesu təmə, “Itəmat netəm roiu ne, itəmat nol təfagə rat agin. Itəmat nakotolkeike məmə nakotehm nat pispis u nəmtətin kit. Məto okol Uhgın təsos-ıpinən nəmtətin kit kəm itəmat. Məto Uhgın otos-ıpinə nəmtətin kitəh əm kəm itəmat, inəh nəmtətin rəha Jona. ³⁰ Tahmen əm e Jona itəm təmuwa nəmtətin kit tatuwin o netəmim rəha taon u Nineva aypən, e nolən kitəh min əm, io Nəti Etəmim ekuwa nəmtətin rəha netəmim u-roiu ne. ³¹ Kən e nian əh itəm Uhgın otakil netəmim rafin, kən kwın rəha nəptən pis ikin, in otətul mən-ıarəp məmə itəmat netəm nakotərat. Otıtun nənən nəhlan məto-inu, in təmıet e nıkalın nəptən əpəh ıseu agin, kən maliwək muwa məmə otətəto nəghatən rəha Kig Solomon itəm tenatıg wır. Kən otəplan-tu, suah kit itəm ılıs taprəkis-in Kig Solomon tınuwa. ³² Kən netəmim rəha Nineva okotətul e nian Uhgın otakil netəmim rafin lan, kən ılat okotən məmə itəmat nəmotol nolən tərat. Kən ılat kotıtun nənən nəhlan məto-inu, nian ılat kəmotətəto nəghatən rəha Jona, ılat kəmotəuhlin ılat e nolən rat min rəhalat. Kən roiu, suah kit ikin-u itəm in ılıs taprəkis-in Jona.”

Nəhag-əhagən rəha lait
(*Mat 5:15; 6:22-23*)

³³ Kən Iesu təmə nımə, “Suah kit tıkə itəm tətasiəpən e lait, kən uarisig in tatəhluagın, o tətai-pən e nıpəg kitəh. Kəp. Məto nian etəmim tətasiəpən e lait, otəkəike mətu-pər e nig rəha lait məmə netəmim itəm okotuwa e nıpəg noa nımə, kən moatehm nəhag-əhagən rəha lait o nəplanən natımnat. ³⁴ Nıganəmtım in tahmen e lait itəm tatos-ıpən nəhag-əhagən kəm nıpətım. E nian nıganəmtım mil kuəwır, tahmen əm məmə nıpətım tərıoah e nəhag-əhagən. Məto nian nıganəmtım mil kuərat, tahmen əm məmə nıpətım tərıoah e napınəpən.† ³⁵ Kən tol nulan, ik onakəkəike matehm wır məmə nəhag-əhagən e rəham nəmegəhən, in sənəmə napınəpən. ³⁶ Kən okəmə rəham nəmegəhən in tərıoah wır e nəhag-əhagən, napınəpən in otıkə agin lam, kən nəhag-əhagən in tətasiəgəpın wır rafin rəham nəmegəhən, tahmen-pən əm e nəhag-əhagən rəha lait tətasiəgəpın ik.”

Iesu təməghat əskasık kəm Farisi min ne ıgətun min rəha Lou
(*Mat 23:1-36; Mak 12:38-40; Luk 20:45-47*)

³⁷ Kən nian Iesu təməghat rəkis, kən Farisi kit təmuwa mən-ıpən kəm in məmə okian muagwən e rəhan nımə. Kən Iesu təmalıwək muwin əpəh ımə matəpələh e nıkali tēpıl o nagwənən. ³⁸ Kən Farisi apon təməut ron narmin təmiwig nian təməplan məmə Iesu təsaıkuasən pıtən e nelmin uarisig təpanagwən.

³⁹ Kən ıərəmə rə təmə nımə, “Itəmat Farisi min, nəkotahmen əm e kap ne plet itəm nakotaıkuas elat əpəh ihluə əm, məto əpəh e nıpəgnoalat, kotapın. Itəmat nakotərıoah e naumısən ne nəratən. ⁴⁰ !Itəmat nakotalməl pık! ?Nıkitəmat tatəht o kəp məmə, Uhgın itəm təmol nıpətıtəm, in təmol min nıkitəm? !əwəh! ⁴¹ Məto otos-ıpən kəm ıan-rat min e nıkitəmat agien, kən natımnat rafin ihluə ne ımə kotətuatıp motəwır.

⁴² “!Məto itəmat Farisi min, nahmə nımən asol otuwa otəmat! Itəmat nakotətəu-pən wır nımisısi Lou min, tahmen e tait rəha nımalı nig min itəm nəmiəwılat tatəpıen o nolən nagwənən. Məto nakotəuhlin məntaatəmat o nat asol min rəha Lou, inəh nəsotolən nat itəm tətətuatıp min kəm netəmim, kən məsotolkeikeən Uhgın. Nəkotəkəike motol nolən wır min asol əh, kən məsotaluinən nətəu-pən wır minən nımisısi Lou min rafin.

11:29: *Mat 16:4*   11:31: *1 King 10:1-10*   11:32: *Jona 3:5-10*   11:33: *Mak 4:21; Luk 8:16*   † 11:34: Nıpətın kit rəha “nıganəmtım mil kuəwır” təmə, ik etəm kit itəm nıkim tagien o nasıtuan netəmim e rəham məni. Kən nıpətın kit rəha “nıganəmtım mil kuərat” təmə, ik ıaumıs kit. Nıpətın kit min rəha “nıganəmtım mil kuəwır” təmə, rəham nətəlıgən kitəh əm o Uhgın.

⁴³ “Itəmat Farisi min, nahməən asol otuwa otəmat, məto-inu nakotolkeike məmə onəkotuwın motəpələh aupən e nimə rəha nuəfiminən. Kən e maket, nakotolkeike məmə netəmim okotiləs-ipər nelmilat kəm itəmat o nisaiien itəmat.

⁴⁴ “Itəmat Farisi min, nahməən asol otuwa otəmat, məto-inu itəmat nəkotahmen e suwıt itəm kotamkimik, məto kəsıtun ətuatipən məmə in hiə, kən netəmim kotaliwək pikən lan motəruru, motol rəhalat nəmegəhən tətamkimik.”[‡]

⁴⁵ Kən iəgətun kit rəha Lou təmən-ipən kəm Iesu məmə, “Iəgətun. Nian nakatən nəghatən min u, kən tatərəkin min itimat.”

⁴⁶ Kən Iesu təmə, “!Iəgətun min rəha Lou! Nahməən asol otuwa otəmat məto-inu, itəmat nakoatəlin-pər nat figəm min itəm tiəkis məmə netəmim okoatənik.[§] Məto nəsotasituən məsin e noanelmitəmat məmə onəkotasitu elat o nəmikən natimnat min əh.

⁴⁷ “Nahməən asol otuwa otəmat məto-inu əpəh e suwıt min rəha ien min rəha Uhgın aupən, nakoatiləkin nimə wir min, kən nakoatən məmə nakoatisiai-in ilat. Məto nakoteiuə. Tipitəmat min əm kəmotohamnu ilat.* ⁴⁸ Inəh itəmat nakoatən-iarəp məmə nakotegəhan-in natimnat min əh itəm tipitəmat min kəmoatol aupən, inəh kəmotohamnu ien min, kən itəmat nakoatol namnun e rəhalat wək nian nakoatiləkin suwıt min rəhalat.

⁴⁹ “Kən o nat əh, Uhgın itəm tenatig təmən məmə, ‘Io ekahl-ipən rəhak ien min ne aposol min kotuwın motəghat kəm ilat, kən ilat okotitəp motol nəratən kəm neen, kən motohamnu neen.’ ⁵⁰ Tol nəhlan, Uhgın otakil itəmat tahmen məmə itəmat əm nəmotohamnu ien min rafin rəhan, kən in otol nalpinən kəm itəmat o nimisən rəhalat, ilat itəm kəmotatig e nətuounən rəha nətueintən mətoarus-pa u-roiu, ⁵¹ ien min rafin itəm kəmotohamnu tətəuoun e Epel mətoarus-pən Sekaraea, itəm tənimis e Nimə Rəha Uhgın ilugin e olta ne nimə.[†] Nipahrienən, itəmat roiu ne, Uhgın otol nalpinən kəm itəmat.

⁵² “Itəmat iəgətun rəha Lou, nahməən asol otuwa otəmat məto-inu suatip kit əh-ikin itəm tatəgətun nat naka itəm Uhgın tolkeike. Itəmat nəkotitun suatip əh, məto nakotəhluaig-in məmə netəmim kotəruru. Itəmat nəkəsotətəu-pənən, kən nakahtosig-in netəmim məmə ilat min kotəruru nətəu-pənən.”

⁵³ Nian Iesu təmiet e nimə əh minataliwək matuwın, kən iəgətun min rəha Lou ne Farisi min, neməha təmol ilat. Tətəuoun e nian əh, kəmotuwa rəhan tikimir min. Koatərakin-pən nəghatən əskasik tēpət kəm in ⁵⁴ məmə okoteam-in nipəgnəmtin neen e nəghatən rəhan itəm təsahmenən.

12

Nəghatən min rəha nem əskasikən

(*Mat 10:19-20, 26-33; 12:32*)

¹ Kən e nian əh, netəmim tēpət kəmotuwa kitiah, okol kafin kəruru. Məto netəmim tinepət pik, kən moatəhg-irəkis-əhg-irəkis ilat min. Kən Iesu təmətəuoun matəghat kəm rəhan min netəmim məmə, “Itəmat, nakoatəto itəmat o is rəha Farisi min, is u in nolən rəhalat itəm rəhalat nənən təwir, məto nikilat tamkimik. ² Natimnat itəm etəmim tatol anion, Uhgın təpaniləs-iarəpa tagəhag ikin. Kən natimnat itəm etəmim tatəhluaig-in, kən Uhgın təpaniləs-iarəpa, netəmim okotəplan. ³ Natimnat itəm nakoatən e napinəpən, kən netəmim okotəto e nərauiəgən. Kən natimnat itəm nakoatən anion e nipəgnoa nimə, kən netəmim kəpanotən-iarəp ihluə, netəmim rafin okotəto.

[‡] 11:44: Lou rəha netəm Isrel tatən məmə, okəmə suah kit otek etəm tənimis, kən in tamkimik e Lou. Tol nəhlan, ilat kotəkəike motol mak wir e ikin rəha suwıt min məmə netəmim kəsotaliwək pikən lan. [§] 11:46: “Nat figəm” itəm Iesu tatəghat-in, in lou əlkələh min tēpət tēpət rəha noanol rəha Isrel. ^{*} 11:47: Iesu tatəhai Farisi min məto-inu koatən məmə koatisiai-in ien min aupən. Məto ilat kəsotolən natimnat itəm ien min kəmoatən.

[†] 11:51: E Naoa Rəha Uhgın əpəh e Oltesteman, Epel in ien aupən agin, kən Sekaraea in namnun. Afin-tu Jen 14 ne 2 Kron 24:22. ^{12:2: Luk 8:17}

⁴ “Rəhak min netəmim, ekən kəm itəmat məmə, əsotəginən netəmim itəm kotitun nohamnuən nipətitəmat, məto uarisig, okol kəsotol minən nat kit tərət kəm itəmat. ⁵ Məto iatən-iarəp etəmim u kəm itəmat itəm tətətip məmə onakoatəgin. Onəkotəkəike motəgin Uhgın, məto-inu nian in otohamnu suah kit, in titun nərakin-pənən in e nigəm asol. Əwəh, nıpahrienən, ekən kəm itəmat məmə nakoatəkəike motəgin Uhgın. ⁶ Mənig əlkələh min, katol-salim-in ilat tepət nəmtin məni əkəku əm, məto Uhgın təsaluin ağin-əhən kit. ⁷ Əsotəginən, məto-inu Uhgın tolkeike itəmat taprəkis-in mənig min tepət. Nıpahrienən, Uhgın təmafin mitun wir noanutəmat rafin.

⁸ “Ekən kəm itəmat məmə, okəmə etəmim tatən-iarəp e nıganəmti netəmim məmə in rəhak kit, kən io Nəti Etəmim, io min ekən-iarəp e nıganəmti nagelo min rəha Uhgın məmə in rəhak etəmim. ⁹ Məto okəmə etəmim tatən-iarəp e nıganəmti netəmim məmə in sənəmə etəmim kit rəhak, kən io ekən-iarəp e nıganəmti nagelo min rəha Uhgın məmə suah u in sənəmə etəmim kit rəhak. ¹⁰ Kən etəmim itəm tatən nəghatən rat e Nəti Etəmim, Uhgın otafəl rəkis rəhan təfagə rat. Məto etəmim itəm tatəghat rat e Narmin Rəha Uhgın, okol Uhgın təsafəl rəkisən rəhan təfagə tərət.

¹¹ “Kən nian koatiuw-iarəp itəmat e nimə rəha nuəfiminən, ne e nıganəmti iərəmərə min, ne netəm-iasol min məmə okotiuw-iarəp itəmat motakil motuəh motələhəu nəghatən rəhatəmat, kən nikitəmat təsəht pikən məmə onəkotəhro min-nulan kuhalpın rəhalat nəghatən, ¹² məto-inu e nian ətuatıp əh, Narmin Rəha Uhgın otəgətun itəmat e nəghatən naka itəm itəmat onakoatəghat-in kən moatən kəm ilat.”

Nımaa nəghatən e etəmim rəhan nautə tepət rəhn-kapə tikə

¹³ Kən netəm min əh kit təmən-ıpən kəm İesu məmə, “İəgətun. Tata rəhak tinimis rəkis. Awi, uəh niki piak məmə otoor natimnat rəha tata rəhatımlau məmə otos-ıpa rəhak neen, itəm tata təmələhəu məmə rəhak.” ¹⁴ Məto İesu təmən kəm in məmə, “Rəhak etəmim, rəhak tikə e nətəligən u rəhatəmlau o noorən rəhatəmlau natimnat.” ¹⁵ Kən İesu təmən-ıpən kəm ilat məmə, “Oatəto wir itəmat. Otahtosig-in wir itəmat məmə onəkəsotuwamən itəmat iaumis min, məto-inu nəukəti nəmegəhən, in sənəmə nautə tepət.”

¹⁶ Kən təmuəh nımaa nəghatən u məmə, “Suah kit, rəhan nautə tepət, kən rəhan nasumən tatol nipətin tepət. ¹⁷ Kən təmən-ıpən atıp kəm in məmə, “?Oekəhrol min-nulan, məto-inu rəhak nimə min kınəsotəhmenən məmə ekəlın-pən nıgak nagwənən min lan?”

¹⁸ “Kən in təmən məmə, ‘Təwir məmə ekol nulan. Ekəmki-rəkis nimə min u, kən ekiləkin nimə neen min itəm iahgin məsin. Kən ekəlın-pən nıgak nagwənən, ne rəhak nautə min ikin. ¹⁹ Kən ekıtun nənən məmə, rəhak natimnat tepət tepət təhmen o nup tepət. Kən roiu ekameg, mətagwən, matənim, kən matəto nagienən təwir əm nulan matuwın.’

²⁰ “Məto Uhgın təmən-ıpən kəm in məmə, ‘!Ik ialmə! Roiu əm lapın, onakimis. ? Okəhrol rəham natimnat u tatəməhl nəmərgətəin?’ ”

²¹ Kən İesu təmən məmə, “Uhgın otol əm nəhlan kəm netəmim itəm kotərgətəin nautə tepət məmə in rəhalat, məto nıkin təsəht pikən nolən wir min itəm Uhgın tolkeike.”

Əsotətəlig pikən natimnat rəha nipətitəm

(Mat 6:19-21, 25-34)

²² Kən İesu təmən kəm rəhan netəmim min məmə, “Məto-inu o nolən əh, iatən kəm itəmat məmə, nəsotətəlig-in pikən natimnat rəha nəmegəhən rəhatəmat məmə onəkotun naka, kən məsotətəlig-in pikən natimnat rəha nipətitəmat məmə onəkotuwın-in natimnat naka. ²³ Əsotətəlig-in pikən məto-inu nəmegəhən rəhatəmat taprəkis-in nagwənən, kən nipətitəmat taprəkis-in napən min rəha nuwın-inən. ²⁴ Otəplan-tu mənig min, ilat kəsotasumən, kən məsotəuləkən, kən rəhalat nimə rəha nagwənən tikə, məto Uhgın tətagwən ilat. !Məto Uhgın tolkeike pik itəmat taprəkis-in mənig min!

²⁵ ?Nikitəmat təht məmə rəhatəmat nətəligən pik titun nolən rəhatəmat nəmegəhən təfəməh? !Kəp! Nolən rəha nətəligən pik təsəfin-pənən aua kitəh əm e rəhatəmat nəmegəhən. ²⁶ ?Məto okəmə itəmat nəsotitunən nolən nat əkəku kit tol nəhlan, təhro nakoatətəlig-in pik natimnat pisin pisin min e nəmegəhən rəhatəmat?

²⁷ “Nikitəmat təht-tu nolən rəha nəgui-nig min itəm koatəguin. Ilat kəsotol wəkən, məsotəhlən rəhalat napən. Məto ekən kəm itəmat məmə aupən, Kig Solomon rəhan nautə tepət, kən rəhan napən təwir pik, məto rəhan napən min kəsotəwirən taprəkis-in nəgui-nig min. ²⁸ Nəgui-nig min əh koatətul rəha nian kitəh əm, kən olawigin, netənim kotoan ilat e nigəm, məto Uhgın in tatol ilat kotəwir kotəwir. ?Kən nikitəmat təht məmə in otos-ipinə napən kəm itəmat, o kəp? !Əwəh! Rəhak netənim, rəhatəmat nahatətən in natiəkəku əm.

²⁹ “Təsəwirən məmə nikitəmat tətəht pik natimnat o nəmegəhən rəhatəmat, kən nian rafin nakotegəs-in nagwənən nigitəmat ne nənimən nimitəmat. ³⁰ Nikitəmat təsəht pikən natimnat min əh, məto-inu netəm kəsotəhatətən e Uhgın, ilat koategəs-in natimnat min əh. Rəhatəmat Tata in titun natimnat itəm nəkotəkəike motos o nəmegəhən rəhatəmat. ³¹ Məto nakotətəlig-in pik natimnat rəha nərəmərəən rəha Uhgın motol tətul aupən e nəmegəhən rəhatəmat, kən in otos-ipinə min kəm itəmat natimnat min rəha nəmegəhən ikin-u e nətueintən.

³² “Əsotəginən, itəmat sipsip min u rəhak itəm itəmat noan məsin əm, məto-inu Tata rəhatəmat nikin tagien pik məmə onəkotətig ahgin rəhan nərəmərəən, kən in otehm wir itəmat, kən itəmat min onəkotərəməmə itəmat min. ³³ Otosalim-in rəhatəmat natimnat min, kən motos-ipən məni lan kəm ian-rat min. Nian nəkotol təwir min-nulan, in tahmen-pən məmə nəkotol rəhatəmat pokis rəha məni itəm otəsəratən nian kit, kən nakotələhəu-pən rəhatəmat natimnat itəm təwir əpəh e nego e neai. Kən ikin əh, okul iakləh min kəsotuwinən iuəhkir motakləh-in, kən okul win min kəsotərəkinən natimnat min əh. ³⁴ İatən nəhlan məto-inu, ikin pəhrəuən rəhatəmat natimnat wir min koatəməhl ikin, kən nikitəmat otəkəike matəht natimnat min əh-ikin əh.”

Netənim rəha İesu kotəkəike moatətul matip o rəhan nuwamən

³⁵ Kən İesu təməən məmə, “Pəs nəkoatətul matip nian rafin, tahmen-pən əm məmə nakoatuwin-in napən min rəha wək, kən moatehm wir məmə rəhatəmat lait otatuəp e nian rafin. ³⁶ Onəkotəkəike motahmen-pən e iolwək min rəha iərəməmə kit itəm tətisi-pən e lafet kit rəha marit. Kən nian in tatuwa matəht-əht toa, kən roiu əm, ilat koaterəh e toa məmə otuwa imə. ³⁷ İolwək min itəm koatair moatətul matip nian iərəməmə tatuwa, ilat okotehm motos nəwirən rəha iərəməmə. Nipahrienən ekən kəm itəmat məmə, in otuwın-in napən rəha wək, kən maun-in ilat məmə okotuwa kəpələh, kən in otehm wir ilat mətəgwən ilat. ³⁸ Kən okəmə iərəməmə tatuwa lapin e napinəpən tənəlis kinkin lan, e nian mənig min kinotətuoun kinoatimnən lan, məto iolwək min ilat koatətul matip əm, kən in otol təwir agin kəm ilat. ³⁹ Kən itəmat nəkotəkəike motitun məmə, okəmə suah kit titun nian ətuatip itəm iakləh otuwa e rəhan nimə məmə otakləh, kən in okul təsapılən, in tatətul matip matehm wir rəhan nimə məmə iakləh otəsuwamən imə. ⁴⁰ Kən itəmat, nian rafin nəkotəkəike moatətul matip məto-inu io Nəti Etənim ekuwa min e nian itəm itəmat nakəsotitunən.”

⁴¹ Kən Pita təməən-ipən kəm in məmə, “İərəməmə. ?Nakatuəh nimə nəghatən rəhatimat əm, o rəha netənim rafin?”

⁴² Kən İərəməmə tatən məmə, “?Pah u in iolwək itəm tenatig kən tatol rəhan wək e nian min rafin e nolən itəm təwir? ?Kən iərəməmə kit otıləs-ipər pah in otuwa etəm-iasol rəha iolwək min e nimə rəhan məmə in otoor nagwənən nig iolwək min rafin e nian ətuatip rəhan? ⁴³ Kən nian iərəməmə rəha suah əh tətiet-arəpa, kən məplan məmə in tatol-wir rəhan wək, kən in otol təwir kəm iolwək əh. ⁴⁴ Nipahrienən iakatən kəm itəmat məmə, iərəməmə in otıləs-ipər iolwək əh tuwa mol etəm-iasol lan məmə in otərəməmə e natimnat rafin rəhan. ⁴⁵ ?Məto təhro? Kəm-naka iolwək un nikin otəht məmə, ‘Rəhak etəm-iasol

təsuwamən nuwəh. Okotəsuwa uəhaiən.' Kən iolwək əh tınətuoun matoh iolwək min nīpitan ne nəman, kən muwin mətagwən matənim mətapis. ?Kən iərəməərə otol naka?
⁴⁶ Iərəməərə rəha suah un otiet-arəpa ron e nian kit itəm in təməsitunən kən məsətul matipən ron. Kən iərəməərə otos-ipən nalpinən asol kəm in, kən otıləs-ipən in tuwin matig ilat netəm min u itəm kəsotolən rəhan nəghatən.

⁴⁷ "Iolwək əh itəm tinitun rəkis nəghatən rəha iərəməərə rəhan, məto in təsətul matipən məmə otol wək min əh, kən okoh in tətə nahməən. ⁴⁸ Məto iolwək itəm in təsitunən nəghatən min rəha iərəməərə, kən matol natimnat itəm təsətuatipən itəm otəkəike mos nalpinən ron, kən okoh mətig əm iolwək u. Etənim itəm Uhgın tatos-ipən natimnat tepət kəm in, in otəkəike mol natimnat tepət. Kən etənim itəm katələhəu-pən natimnat tepət e nelmin, okatətapəh-in min natimnat tepət ron."

Iesu tatol netənim koatoor ilat min

⁴⁹ Kən Iesu təmən məmə, "Emuwa məmə ekəhlman nigəm e nətueintən, kən okəmə roiu əh nigəm əh tinatuəp rəkis, kən nīkik otagien. ⁵⁰ Nian əskasik kit itəm otuwa e rəhak nəmegəhən, tahmen e nolə baptais kit, kən nīkik titəhmə lan mətoarus-pən tinol namnun. ⁵¹ ?Nikitəmat təht məmə emuwa məmə ekələhəu nəməlinuən e nətueintən? !Kəp! Eməsuwamən məmə ekələhəu nəməlinuən, məto emuwa məmə ekol netənim koatoor ilat min. ⁵² Kən tətəuoun u-roiu, okəmə netənim faif e latuənu kit, kən koatoor ilat min, kīsıl katəhaləhai kəiu, kən kəiu katuəhai kīsıl. ⁵³ Tata in otəhai nətin iərman, kən nətin əh otəhai rəhan tata. Kən mama in otəhai nətin pətan, kən nətin əh otəhai rəhan mama. Kən pətan otəhai uhun, kən uhun otəhai nəgon."

Netənim okotəkəike motitun nəmtətin min
(Mat 16:1-4; Mak 8:11-13)

⁵⁴ Kən in təməghat min kəm nīmanin netənim matən məmə, "Nian nakotəhm nīmal napuə min okotər, kən nakotən uəhai əm məmə otəfik, kən otol mihin. ⁵⁵ Kən nian nəkotəplan məmə nuwig təmiləs kərpəp,* nakotən məmə nape-apeən otuwa, kən otol mihin. ⁵⁶ !Ei! !Rəhatəmat nənən təwir, məto nikitəmat tamkīmīk! Itəmat nakoatəmə nəkotitun pīk natimnat min, kən motitun nəhmən nīməptən ne neai, kən nəkotitun məmə nian otuwa min-nulan, kən otol nəhlan. ?Məto tahro nakəsotitunən nīpəti nəmtətin min itəm nakoatəplan əh-roiu?

⁵⁷ "?Tahro nakəsotitəpunən suatip itəm tətəuatip məmə onəkotətəu-pən? ⁵⁸ Nian suah kit otıləs ik nakuwin e kot, kən nian natuəliwək e suatip, kən təwir məmə nakuaupən muəghat muən wir rəhatəmlau nəratən. Okəmə nəkəsioal mihinən, kən otıləs ik muwin e kot, kən etəm-iasol rəha kot otegəhan-in-pən ik e nelmi polis, kən polis otıləs ik muwin mahtosig-in ik e kalapus. ⁵⁹ Iatən kəm ik məmə, okəmə tol nəhlan, okol nəsietən e kalapus mətoarus nakətou rafin agın nalpinən rəham."

13

Netənim okotəkəike motəuhlin ilat e rəhalat nolən rat min

¹ Kən e nian əh, netənim neen kəmotuwa kən-ipən kəm Iesu məmə netəm Kalili neen koatoh nat megəh min məmə okotol sakrifais lan kəm Uhgın, kən nian kitiəh min əm, mopaəl min rəha kapman u Pailat kəmotuwa motohamnu ilat, kən nitalat nat megəh min kəmotol əm kitiəh kətaiu.* ² Kən Iesu təmən-ipən məmə, "?Tahro? ?Nikitəmat təht məmə nīmīsən əskasik tol min-nulan rəha netəm Kalili əh, tatəgətun məmə ilat netəm rat taprəkis-in netənim rafin rəha Kalili? ³ !Kəp! Iatən kəm itəmat məmə təsol mihinən nəhlan. Məto okəmə itəmat nakəsotəuhlinən itəmat e nolən rat min rəhatəmat, kən itəmat min onəkotimīs. ⁴ ?Kən tahro e netəm eitən rəha Saəloam itəm nīmə əfəməh

12:46: Mat 24:45-51   12:47: Jem 4:17   12:48: Mat 10:34-36   12:50: Mak 10:38-39   12:53: Maeka 4:6

* ^{12:55:} Nəghatən Kris ətuatip tatən məmə, "Nian nakotətə nīmətag itəm tətisi-pis," məto-inu əpəh Isrel, nape-apeən tatuarisig nīmətag itəm tətisi-pis. ^{12:59:} Mat 5:25-26

* ^{13:1:} Netəm Isrel kəmotaut o nīmīsən rəha netəm min əh məto-inu ilat koatatig e Nīmə Rəha Uhgın u tasim, kən moatol nat itəm Lou tatən. ^{13:2:} Jon 9:2

tämiet mäfətain ilat kotimis? ?Nikitəmat təht məmə natimnat min əh tatəgətun məmə nəmegəhən rəhalat tərət taprəkis-in netəmim rafin əpəh Jerusalem? ⁵ !Kəp! İatən kəm itəmat məmə təsol mihinən nəhlan. Məto okəmə itəmat nakəsotəuhlinən itəmat e nolən rat min rəhatəmat, kən itəmat min onəkotimis.”

⁶ Kən təmuəh nimaa nəghatən u məmə, “Etəmim kit təməfe nig kit əpəh e rəhan nasumən, nərgin u fik. Kən nian nup min neen təmuwa minuwın rəkis, suah u təmuwın nian tepət mateam-in noa nig u, məto tikə, məto-inu təsoeən. ⁷ Kən in təmən kəm suah u tatehm nasumən məmə, ‘Əplan-tu. Emuwa mateam-in noa fik u minos nup kisil, məto esəhmən noa nig kit ne. Ahtihl rəkis. Təsəwirən məmə tatətulosig e niməptən rəha nasumən.’ ⁸ Kən suah u tatehm nasumən tuhalpın rəhan nəghatən məmə, ‘Etəm-iasol, əpəs əm tos nup kitəh min əm. Kən ekel nisip mitəlau e nəukətin, kən masitu lan məmki-pən nisip wir. ⁹ Kən okəmə tatoe e nup əh-ikin, kən təwir əm. Məto okəmə kəpə, ik nəkitun nəte rəkisən.’ ”

İesu təmol-wir pətan kit e Sapat

¹⁰ Kən e Sapat kit, İesu tatəgətun netəmim əpəh imə e nimə kit rəha nuəfiminən. ¹¹ Kən pətan kit əh-ikin itəm narmin rat tətətig lan e nup eitin, kən tatol məmə məntaan tətəfaiu e nian rafin, kən məsətul ətuatipən. ¹² Kən nian İesu təməhm in, kən təmaun-in məmə otuwa ron, kən tatən kəm in məmə, “Pətan. İo iatikis rəkis rəham nimisən, kol təsaskəlim minən ik.” ¹³ Kən İesu təmələhəu-pən nelmin lan, kən əmun roiu agin-əh min əm, təmətul ətuatip minəwir, kən minatənwiwi Uhgın.

¹⁴ Məto etəm-iasol rəha nimə rəha nuəfiminən, nikin təmahmə məto-inu İesu təmol-wir pətan u e nian rəha Sapat. Kən in təmən-ipən kəm netəmim məmə, “Nian sikis rəhatəmat o nol wəkən. Nəkotitun nuwamən e nian min əh məmə in otol-wir itəmat lan, məto e nian rəha Sapat, okol nəsotuwamən lan.”

¹⁵ Kən İərəməərə təmən-ipən kəm in məmə, “!Rəhatəmat nənən təwir, məto nikitəmat tamkimik! ?Pah u e nikitəmat e nian rəha Sapat, kən təsikisən rəhan pilik o togki itəm təməru ətain, masig muwın tətənəm nəhau? !Kəp! İtəmat rafin nəkoatol min-nəhlan. ¹⁶ Məto pətan əh, in noanol kit rəha Epraham, itəm Setan təməlis o nup eitin. Tətuatip əm məmə io ekəike mikis kən mosmegəh in e nian rəha Sapat.” ¹⁷ Kən nəghatən rəha İesu təmol rəhan tikimir min kəmotaulis. Kən netəmim rafin, nikilat tətəgien o wək wir agin min itəm İesu tatol ilat.

İesu təmuəh nimaa nəghatən kəiu e nərəmərəən rəha Uhgın

(Mat 13:31-33; Mak 4:30-32)

¹⁸ Kən İesu təmən məmə, “?Nərəməərəən rəha Uhgın in tahmen e naka? ?Kən io oekən nəghatən naka kən məgətun lan? ¹⁹ Nərəməərəən rəha Uhgın, in tahmen-pən e noa nəpik† itəm natiəkəku, kən suah kit təmiləs məfe e rəhan nasumən. Kən nikutin tinəwiə minol iahgin, kən mənig ilis min kotuwa moatol-pən nimaalat e nelmin min.”

²⁰ Kən təmən min məmə, “?İatəgətun nərəmərəən rəha Uhgın məmə in tahmen-pən e naka? ²¹ In tahmen-pən e is noan məsin itəm pətan kit tətətkin e flaoa tepət itəm kəmol-pən e pesin asol, kən tətəhl flaoa rafin tətəsis matol iahgin.”

Toa əkəku

(Mat 7:13-14, 21-23)

²² Kən nian İesu təmaliwək matuwın Jerusalem, kən matəgətun netəmim e taon min ne latuənu min. ²³ Kən suah kit təmətapəh ron məmə, “?İərəməərə, netəmim noan məsin əm itəm Uhgın otosmegəh ilat?”

Kən İesu təmən-ipən kəm ilat məmə, ²⁴ “İatən kəm itəmat məmə onəkotəkəike motalkut pik məmə nakotuwın-pən e toa itəm natiəkəku tatuwın e nego e neai, məto-inu netəmim tepət itəm okotalkut məmə okotuwın imə, məto ko kəsotuwınən. ²⁵ Məto o nian kit, İərəməərə rəha nimə əh in otətul mahtosig e rəhan toa. Kən itəmat itəm

13:7: Luk 3:9 13:8: 2Pita 3:9,15 13:14: Eks 20:9-10; Dut 5:13-14 13:15: Luk 14:5 † 13:19: Nəghatən Kris ətuatip tatən məmə, “nikuti mastat.” Mastat in nig kit itəm nikutin in natiəkəku. Tatəwiə əpəh İkin İsrəl, məto tikə əpəh Ntən.

nəsotuwamən əh imə e toa itəm natiəkəku əh, onakoatətul ihluə moatəht-əht toa moatən məmə, 'Awi, İərəmərə. İErəh e toa otimat!' Məto in otən məmə, 'Ekəruru agin-əh itəmat.'²⁶ Kən itəmat nakotətuoun moatən məmə, 'İərəmərə, kitat kəmotagwən kələh, kən ik nəmatəgətun itimat əpəh e rəhatimat ikin.'²⁷ Məto in otən-ipinə məmə, 'İo ekatən kəm itəmat məmə ekəruru agin-əh itəmat. Itəmat rafin netəm nakotərat agin. !Otuwin isəu ron io!'

²⁸ "E nian əh itəmat onəkotehm Epraham, ne Aisak, ne Jekop, ne ien min aupən koatətig e nego e neai itəm Uhgın tatərəmərə lan, məto itəmat onakoatətul ihluə kən okərakin-iarəp itəmat, kən onəkotasək, moatəgətəin nəluitəmat, moatəto tərət. ²⁹ Kən netəmim okotisi-par, kən motisi-pah, kən motisi-pəhap, kən motisi-pis, məmə okotuwin motəpələh motagwən e nego e neai itəm Uhgın tatərəmərə lan. ³⁰ Kən təwir məmə nəkotitun məmə, netəmim neen itəm koatuarisig əh-roiu, ilat okotuwa motətul aupən. Kən netəmim neen itəm koatətul aupən əh-roiu, ilat okəpanotuwa motətul uarisig."‡

Herot təmolkeike məmə in otohamnu İesu
(*Mat 23:37-39*)

³¹ Kən e nian əh, Farisi min neen kəmotuwa motən-ipən kəm İesu məmə, "Təwir məmə nakiet uəhai əm u ikin-u matuwin, məto-inu Herot Antipas tolkeike məmə otohamnu ik."

³² Kən İesu təmən-ipən kəm ilat məmə, "Herot Antipas in iol keko-eko, tahmen e kuri iarupin itəm tətəgwən mitə. Otuwin motən-ipən kəm in məmə io ekatən məmə, 'Ehm-tu. Nian əkuəkir əm əh-ikin tətətig itəm io ekəhg-iarəp narmin rat min e netəmim, kən matol-wir nımisən rəha netəmim, kən uarisig e nian kisiil lan, kən ekol namnun rəhak wək.'

³³ "Nat əpnapin Herot təmən nəhlan, məto io ekəike matətəu-pən rəhak suatip matuwin u-roiu, ne olawig, ne oniəh muwin miet-pən Jerusalem. Inu ikin ətuatip itəm okotəkəike kisiil-in ien min ikin. Məto Jerusalem əm, katohamnu ien min rəha Uhgın ikin.

³⁴ "!'Awe, netəm Jerusalem, netəm Jerusalem! Itəmat nakotohamnu ien min rəha Uhgın, kən netəmim itəm Uhgın təmahl-ipa kəm itəmat, nəkotahtimnu ilat e kəpiel apin, inəh netəm u rəha Uhgın itəm koatos nəghatən rəhan. Nian tepət iatəg-əfəməh-in nelmək məmə iatəmik-əfimin wir itəmat matos wir itəmat, tahmen-pən e mənig itəm tatu nenətin min e nıkwın, məto itəmat nıkitəmat təsagienən ron kən motapəs io. ³⁵ Kən nəkotitun məmə Uhgın təmapəs itəmat, kən iakatən kəm itəmat məmə okol nəkəsotehmən io matuwin matuwin mətoarus nakotən məmə, 'İərəmərə Uhgın tətətig ilau suah u itəm tatuwa e nərgin!' "

14

İesu təmuwin əpəh rəha Farisi kit ikin

¹ E nian rəha Sapat kit, İesu təmuwin e nimə rəha etəm-iasol kit rəha Farisi min məmə okotagwən, kən netəmim koatisilu wir məmə okotehm-tu naka əh otol. ² Kən inəh İesu tatəpələh ikin, suah kit tatimis e nımisən rəha kasis-asis, tatəpələh iuəhkir əm ron. ³ Kən İesu təmətapəh o iəgətun min rəha Lou ne Farisi min məmə, "?'Tahro? ?Lou tategəhan-in məmə suah kit otol-wir netəm koatimis kotəmegəh min e nian rəha Sapat, o kəp?'"

⁴ Məto ilat kəsotənən nat kit ne. Kən İesu təmos suah un, mol nıpətin təwir min, kən mahl-ipən tatuwin.

⁵ Kən təmən-ipən kəm ilat məmə, "?'Okəmə itəmat kit, rəhan suakəku, o rəhan kau otiwig-pən pikən e noakimil asol e nian rəha Sapat, kən in otol naka? In otəkəike muwin

13:25: Mat 25:10-12   13:27: Sam 6:8   13:28: Mat 8:11-12   13:29: Sam 107:3   13:30: Luk 14:9; Mak 9:35; 1 Kor 4:9; Mat 20:8   ‡ 13:30: Netəm İsrel, nıkilat təht məmə ilat koatətul aupən e netəmim rafin. Kən nıkilat təht məmə İaihluə min kotərat əm. Məto İesu təmə netəmim tepət rəha İsrel okəsotuwinən e nego e neai, kən İaihluə min tepət, ilat okotuwin e nego e neai.   13:35: Sam 118:26; Mat 21:9; 23:39; Mak 11:9-10; Jon 12:13   14:3: Luk 6:9

mīlēs-irākis uəhai əm. ?Pah u etəmat otəsol mihinən?” ⁶ Kən nəghatən rəhalat təmīkə məmə okotən.

⁷ Kən Iesu təmehm netəmim neen itəm kəmaun-in ilat o nagwənən, kən kəmotuwa imə motitəpun ikin min rəha nisaiiən məmə okotəpələh aupən ikin. Kən təmən-ipən kəm ilat məmə, ⁸ “Okəmə etəmim tətəun-in ik məmə onəkuwa o nagwənən kit rəha marit, kən nəsuwinən məpələh ikin rəha nisaiiən. Məta suah kit in ilis katisiai-in pik tuwa, ⁹ kən etəm-iasol rəha nimə otən kəm ik məmə, ‘Agim. Pəs suah u in təpələh u ikin-un.’ Kən onakaulis mətə-inu nakəkəike muwin məpələh ləhau agin itəm nisaiiən tikə ikin. ¹⁰ Mətə okəmə suah kit tətəun-in ik məmə nakuwin magwən e lafet kit, kən təwir məmə nakitəpun ikin nisaiiən tikə ikin. Kən tol nəhlan, nian etəm-iasol rəha nimə tatuwa, in otən kəm ik məmə, ‘Rəhak etəmim, uwin məpələh ilis, ikin rəha nisaiiən.’ Kən inu otīlēs-ipər nərgəm e niganəmti netəmim rafin əh imə. ¹¹ Ekən nəhlan mətə-inu etəm tatīlēs-ipər atip in məmə in otuwa etəm-iasol, Uhgīn otīlēs-iəhau in. Mətə etəmim itəm tatīlēs-iəhau atip in, Uhgīn otīlēs-ipər mol tuwa etəm-iasol.”

¹² Kən Iesu təmən-ipən kəm etəm-iasol rəha nimə məmə, “Okəmə natol nagwənən asol kit e nərauiəgən o lapin, təsəwirən məmə nakaun-in ik min neen, ne piām min, ne rəham noanol min, ne netəm rəhalat nautə tepət itəm kotatig kitəlau lam. Okəmə natol mihin, kən məta, ilat min okotaun-in ik məmə nakuwin motagwən itəmat min, kən ilat okotalpin nat nəmol kəm ilat. ¹³ Mətə nian natol lafet kit, kən onakəkəike maun-in ian-rat min, ne netəm nipətīlat məsin tərət, ne ielkin rat min, ne netəm niganəmtīlat təpis, məmə okotuwa nakotagwən. ¹⁴ Kən Uhgīn otawte-in rəhan nəwirən kəm ik, mətə-inu okol ilat kəsotalpin agin-əhən nat nəmol kəm ilat. Mətə e namnun nian, nian netəm kotəuatip okoatəmegəh min, kən Uhgīn otətou ik lan.”

Nimaa nəghatən rəha nagwənən asol

(Mat 22:1-10)

¹⁵ Kən ilat kit əh-ikin itəm tətəgwən təmətə nəghatən əh, kən təmən-ipən kəm Iesu məmə, “Təwir pik o etəmim itəm otuwin əpəh e nego e neai itəm Uhgīn tatərəmərə lan, kən magwən e lafet asol rəhan.”

¹⁶ Mətə Iesu təmən kəm in məmə, “Nian kit, suah kit təmol nagwənən asol kit rəhan, kən maun-in netəmim tepət məmə okotuwa kəgwən kələh ilat min. ¹⁷ Kən e nian rəha nagwənən, in təmahl-ipən rəhan iolwək məmə otuwin mən-iarəp kəm netəmim itəm təmaun-in rəkis ilat. Kən tən-ipən kəm ilat məmə, ‘Otuwa kəgwən, mətə-inu enol əpenə-penə rəkis e nagwənən.’ ¹⁸ Mətə ilat rafin kəmotapəs nuwinən moatən məmə okol kəsotuwamən. Kit təmaupən mən kəm in məmə, ‘Kəsi. Ən-tu kəm rəham iərəmərə məmə ko esimnən mətə-inu, emos-nəmtin əm niməptən kit, kən ekəike muwin mətəg.’

¹⁹ “Kən kit min təmə, ‘Kəsi. Ən-tu kəm rəham iərəmərə məmə ko esimnən mətə-inu, emos-nəmtin əm kau ten rəha niuwən kat, kən ekəike muwin mehm pitən rəhalat min wək.’

²⁰ “Kən kit min təmə, ‘Ən-tu kəm rəham iərəmərə məmə ko esimnən mətə-inu, kəmit rəhak pətan ka latuənu əh-roiu.’

²¹ “Kən iolwək təmuwa mən-ipən kəm rəhan etəm-iasol. Kən etəm-iasol un nikin təmāhmə təmāhmə, kən təmən kəm rəhan iolwək məmə, ‘Uwin uəhai e suatip ne ikin min neen e taon meam-in ian-rat min, ne netəm nipətīlat məsin tərət, ne netəm niganəmtīlat təpis, ne ielkin rat min, kən mit ilat motuwa.’ ²² Kən in təmol əm məmə rəhan etəm-iasol təmən mihin ne, kən təmītəlig-pa mən-ipən məmə, ‘Etəm-iasol. Natimnat rafin itəm nəmən, io enol rəkis, mətə nagwənən tepət əh-ikin kən nimə tahmen e netəmim neen min.’

²³ “Kən etəm-iasol təmən kəm iolwək məmə, ‘Kən uwin e suatip, ne ikin min rafin ihluə e taon, kən uwin muəh nīkilat məmə ilat okotuwa imə, məmə nimə u rəhak otəkəike mər wir. ²⁴ Mətə ekən kəm ik məmə netəm emaun-in ilat aupən, ko kəsotun asgəwinən nagwənən məsin rəhak.’ ”

Nolən rəha nətəu-pənən Iesu

²⁵ Netəmim tepət tepət koatuarisig-in Iesu e suatip. Kən in təmeirair mən-ipən kəm ilat məmə, ²⁶ “Okəmə suah kit tolkeike məmə otuwa muarisig-in io, in otəkəike mos io ekətul aupən e rəhan nəmegəhən. In otəkəike molkeike io maprəkis-in rəhan tata ne mama ne rəhan pətagwəhl ne nətın min ne pian min ne winin min, ne in atip min.* Okəmə təsəl mihinən, kən ko in təsahmenən məmə otuwa mol rəhak lan etəmim. ²⁷ Kən etəmim pah itəm təsələsən rəhan nig kəluau mətəu-pa io, kən ko in təsahmenən məmə otuwa mol rəhak lan etəmim.

²⁸ “Okəmə itəmat kit tolkeike məmə otələkin nimə asol kit kaifəməh, kən in otaupən məpələh mehm wir mənı rəha natimnat min məmə otehm rəhan mənı məmə tahmen, o kəp. ²⁹ In tatol nəhlan mətə-inu okəmə in təsəupənən mehm wir mənı ron, kən in tatətuoun matol fautesen† əm, mətə tinəruru nol rafinən, kən netəmim rafin itəm okotuwa motehm, kən okotalah-əmnu moatən məmə, ³⁰ ‘Əplan-tu. Suah u təmətəuoun əm rəhan nimə, mətə tinəruru nol rafinən.’

³¹ “Kən okəmə kig kit rəhan mopael ilat ten-taosan əm, tatəto namnusən məmə kig pisin kit min itəm rəhan mopael min tuente-taosan tatuwa məmə okuəluagin, kən otəsuwin uəhaiən o nəluaginən. Aupən ikin, otəkəike məpələh mehm wir məmə in titun nol winən, o kəp. ³² Okəmə titun məmə okol təsəl winən, in otəkəike mahl-ipən netəmim neen kotuwın motehm rəhan tikimır nian in əpəh isəu əh, kən okotəpəh o nəməlinuən. ³³ Kən e nolən ahmen min əm, itəmat nəkotəkəike motəpələh motehm wir nəmegəhən rəhatəmat. Okəmə itəmat kit təsəpəsən əh rəhan natimnat min rafin, kən ko in təsahmenən məmə otuwa mol rəhak lan etəmim.”

³⁴ “Nian etəmim kit takıəh nien, kən nıpətı nien in təwir o nawırən nagwənən. Mətə nian kinawır rəkis nagwənən lan, kən nıpatın təsəwir minən o nunən.‡ ³⁵ Kən okol kəsələn nat wir kit lan, kən netəmim okotərakin əm. Etəm matəlgin tatig, təwir məmə in otətəlgin-in wir kən mitun nəghatən min u.”

15

Nimaa nəghatən e sipsip
itəm təməlue

(*Mat 18:10-14*)

¹ E nian əh, netəmim tepət itəm koatos mənı rəha takis, ne netəmim tepət itəm nol təfagə rat, kəmotuwa məmə okotətəlgin-in Iesu. ² Kən Farisi min ne iəgətun min rəha Lou koatəghat rat Iesu o netəm nol təfagə rat min əh, moatən məmə, “Suah əh, nıkin tətəgien əm məmə nol təfagə rat min koatuwin ron, kən motəgwən kələh.”

³ Kən e nəghatən min u, Iesu təmuəh nimaa nəghatən u məmə, ⁴ “?Itəmat pah u, rəhan sipsip wan-hanrit, kən kitiəh təməlue, mətə in nıkin təsəhtən? Okəmə itəmat kit rəhan sipsip təmikə nəhlan, kən in otəkəike mapəs rəhan nainti-nain sipsip koatun kras moatətul əpəh təpiə ikin, kən in otuwın mategəs-in itəm təməlue mətəarus-pən in otehm. ⁵ Kən nian in təmehm, təmıləs-ipər məhun, kən nıkin tətəgien. ⁶ Kən nian in təmıet-arəpa latuənu, in otəkəike maun-in in min neen, ne netəm kotatig motitəlau lan, kən mən-ipən kəm ilat məmə, ‘Otuwa kotəgien kələh, mətə-inu emehm min rəhak sipsip itəm təməlue.’”

* 14:26: Nəghatən Kris ətuatip tatən məmə, suah itəm tolkeike məmə otuarisig-in Iesu, in tətəkəike metəhau rəhan min. Mətə nıpətı nat u məmə, kitat okotolkeike rəhatat min, mətə kotəkəike molkeike pik agin Iesu. 14:26: Luk 9:23 † 14:29: Nəghatən u “fautesen,” tatəghat-in kəpiel min itəm kaupən katəlin o niləkınən nimə. ‡ 14:34: Nəghatən ətuatip rəha Iesu təmə, “Sol in təwir, mətə okəmə rəhan nətehenən tinikə, kən nat tikə otol tətəhen min.” Mətə sol rəha netəmim e nian min əh, in təmol pıləh-pıləh e nat pisin itəm nətehenən tikə. Kən nian neen, okəmə nəhau tatol pıləh-pıləh e sol, kənu nətehenən tiet. Mətə sol rəhatat u-roiu tosələn mihin. Nian rafin tətəhen. 14:34: Mat 5:13, Mak 9:50 15:2: Luk 5:30 15:4: Esik 34:11,16; Luk 19:10

⁷ Kæn nian Iesu tæmol namnun nimaa næghatæn, tæmæn-ipæn kæm ilat mæmæ, “Kæn iatæn kæm itæmat mæmæ, tahmen-pæn æm æpæh e nego e neai. Okæmæ iol tæfagæ rat kit tatæuhlin ræhan næmegæhæn kæm Uhgîn, kæn nagienæn æpæh ilis e nego e neai o suah æh in tepæt, taprækis-in nagienæn o netæmim nainti-nain itæm nîkilat tæht mæmæ kotætuvatîp mæsotolæn nat kit tærat itæm okotækæike motæuhlin næmegæhæn ræhalat ron.”*

Nimaa næghatæn e mæni tæmikæ

⁸ Kæn Iesu tæmatig mæghat min mæmæ, “?Okæmæ pætan kit ræhan mæni ten kæmol e silfa, kæn in tæmikil kitæh, kæn in otol naka? In otasiepæn e lait kit, kæn mol pîrum megæs-in wir æpæh imæ matuwîn matuwîn mehm. ⁹ Kæn nian tæmehm mæni æh, in otaun-in ræhan min neen ne netæm kotatig motitælau lan, matæn mæmæ, ‘Otuwa kotagien kælæh mæto-inu emehm rækis mæni ilou ræhak tæmikæ.’”

¹⁰ Kæn nian Iesu tæmol namnun nimaa næghatæn, tæmæn-ipæn kæm ilat mæmæ, “Kæn ekolkeike mæmæ ekæn kæm itæmat mæmæ, e nolæn kitæh min æm, nagienæn asol e nîganæmti nagelo min æpæh ilis e nego e neai, nian iol tæfagæ rat kit tatæuhlin ræhan nætæligæn matuwîn o Uhgîn.”

Nimaa næghatæn ræha næti suah kit iærman itæm tæmæluæ

¹¹ Kæn Iesu tæmatækæike matæn mæmæ, “Suah kit, nætîn iærman kæiu. ¹² In ækæku lan tæn-ipæn kæm ræhalau tata mæmæ, ‘Tata. Oor nautæ min ræham, mos-ipa ræhak u-roiu.’ Kæn ræhalau tata toor ræhan natimnat mos-ipæn kæm ilau.

¹³ “Kæn tæsuwæhæn, nætîn in ækæku lan tos ræhan lan muwîn mol-salîm-in ilat, kæn mos mæni e nautæ min un miet imelat ikin muwîn e næptæn pîsin kit min isæu. Kæn ikin æh, tæmatærækin ræhan mæni e nolæn rat min matuwîn matuwîn. ¹⁴ Kæn nian ræhan mæni tînikæ rafîn, næumis asol tînitæn e nîtæn æh, kæn næumis tînatus suah un, nîgîn nagwænæn tînikæ. ¹⁵ Kæn tæmuwîn matol wæk kæm suah kit æh-ikin æh, kæn suah u tæmahl-ipæn mæmæ otuwîn mætagwæn ræhan pîkæs min. ¹⁶ Kæn næumis tæmus pîk mæmæ in tolkeike mæmæ otun nagwænæn nîgi pîkæs min, mæto etæmim tikæ itæm otos-ipæn nat kit kæm in.

¹⁷ “Kæn nætæligæn wir tînuwa min lan, kæn matætælig-in mæmæ, ‘Kæsi. Roiu æh iolwæk min ræha tata, nîgilat nagwænæn tepæt maprækis, mæto io ekætatig u ikin-u, otæsuwæhæn kæn ekîmis e næumis. ¹⁸ Oekiet u ikin-u mitælig-pæn o ræhak tata, kæn mæn-ipæn kæm in mæmæ, ‘Tata. Io emol tæfagæ tærat kæm Uhgîn ne ik. ¹⁹ Roiu æh esahmenæn mæmæ onækaun-in io mæmæ nætîm. Mæto aun-in io ekahmen-pæn æm mæmæ io iolwæk æm kit ræham.’” ²⁰ Kæn tæmætul maliwæk minatuwîn mæmæ otehm ræhan tata.

“Mæto nian tæmatuwa æh æpæh isæu, ræhan tata tæmasipæn mæplan, kæn tæmasækitun, maiu muwîn mîlæs muætæn mætagien ron. ²¹ Kæn netîn tæn-ipæn kæm in mæmæ, ‘Tata. Io emol tæfagæ tærat kæm Uhgîn ne ik. Roiu æh esahmenæn mæmæ onækaun-in io mæmæ nætîm.’

²² “Mæto ræhan tata taun-in ræhan iolwæk min mæn-ipæn kæm ilat mæmæ, ‘!Ei! Otuwîn uæhai motos kot itæm in tæwir maprækis motuwa kuwîn-in-pæn kæm in, kæn motos rig motarîgîn-pæn e noanelmîn, kæn motos put ka kuwîn-in-pæn e nelkîn, ²³ kæn motilæs pîlik itæm tasis-asis mæwir motuwa koh, pæs kotol kælæh lafet lan ræha nætîk, ²⁴ mæto-inu nætîk u, in tahmen æm mæmæ tæmîmis rækis, mæto roiu in tînæmegæh min. In tæmæluæ, mæto enehm min.’ Kæn ilat kînoatol lafet.

²⁵ “Kæn e nian æh, netîn asol lan in æpæh e nasumæn. Kæn e nian tæmatuwa minuwa iuæhkîr o latuænu, kæn minæto netæmim koatol napuæn min, moatol tanis. ²⁶ Kæn tæmaun-in iolwæk kit tuwa tætapæh ron mæmæ, ‘?Ei, naka æh netæmim koatol?’ ²⁷ Kæn tæn-ipæn kæm in mæmæ, ‘Piam tæmuwa, kæn ræham tata tæmoh pîlik itæm tasis-asis mæto-inu piam tînitælig-pa min, kæn in tæsanæn æm.’

²⁸ “Kæn nîkin tæmahmæ, kæn mæmæ, ‘Okol esuwînæn imæ.’ Kæn ræhan tata tæmuwa ihluæ matækæike kæm in mæmæ otuwîn imæ. ²⁹ Mæto tæn-ipæn kæm ræhan tata mæmæ, ‘Æplan-tu. Kæmuatig nup tepæt rækis, kæn iatol wæk u ikin-u tahmen-pæn æm mæmæ ræham kit iolwæk,

* 15:7: Iesu tatæghat-in Farisi min itæm koatætæu-pæn Lou ræha Moses, kæn ilat koatæn mæmæ kotætuvatîp, nat ænnapîn næratæn tætatig e nîkilat rafîn. 15:18: Sam 51:4 15:24: Efes 2:1,5

kən mäsəhtən nəwiam kit ne. ?Məto tahro, tata? Nəməsos-ipamən nat əkəku kit kəm io tahmen-pən e nənı, məmə ekol nagwənən lan itimat io min neen. ³⁰ Məto nətim əh itəm təməräkin rafin rəham nautə o nətəuən nıpıtan min lan rəha suatıp, kən nian tınıtəlig-pən latuənu, kən nakətul matoh pılik tasis-asis matol lafet lan rəhan.’

³¹ “Kən rəhan tata tən-ipən məmə, ‘Nətik. Nian rafin kilau min ik kətəuatig, kən nətimnat rafin rəhak in rəham. ³² Məto tətəuatıp əm məmə okotol lafet u motəgien, məto-inu pıam u tahmen-pən əm məmə təmımis rəkis, məto roiu in tınəmegəh min. In təmikə, məto roiu kinotehm min.’ ”

16

Nimaa nəghatən rəha etəm-iasol itəm tatol nolən teko-eko

¹ Kən İesu təmən kəm rəhan min netəmim məmə, “Suah kit rəhan nautə tepət, kən in təmos suah kit tuwa etəm-iasol o rəhan iolwək min. Kən rəhan iolwək min neen kəmotuwa moatən-ipən nəratən rəha etəm-iasol əh kəm iərəməərə, moatən məmə, ‘Ei, suah əh tatəräkin rəham nətimnat.’ ² Kən təmaun-in suah əh tuwa tatəghat kəm in məmə, ‘?Ei, nəghatən naka min u iakatəto katən lam? Ekolkeike məmə nakos rafin nəghatən min rəha wək rəham muwa, məto-inu roiu ekahl-iarəp ik e wək.’

³ “Kən etəm-iasol əh təmuwin matətəlig-in məmə, ‘Awe. Rəhak iərəməərə tolkeike məmə otəräkin io e rəhak wək u-roiu. ?Kən ekol naka əh-roiu? Nahgik təsahmenən məmə ekel nisip mos məni ikin, kən io iaulis pik o neasiə-inən məni o netəmim. ⁴ !Ei! Roiu əh enıtun nat naka itəm io ekol pəs netəmim okotit io motuwin iməlat ikin moatehm wir io nian rəhak iərəməərə otəräkin io e rəhak wək.’

⁵ “Kən in təmaun-in rafin netəmim itəm kəmotol kaon kəm iərəməərə kotuwa ron kitıah kitıah. Kən təmən-ipən kəm itəm təmaupən muwa məmə, ‘?Ik nəmol kaon e naka?’ ⁶ Kən suah əh təmən məmə, ‘Eməmik tram rəha oel o noahən ilat wan-hanrit.’* Kən etəm-iasol təmən kəm in məmə, ‘Inu ma pepe rəha kaon rəham. Əpələh uəhai əm-tu, kən əte-pən fıfti tram əm e rəham pepe.’

⁷ “Kən təmən-ipən kəm suah kit min məmə, ‘?Ik nəmol kaon e naka?’ Kən in təmə, ‘Emol kaon e wan-taosan pak wit.’ Kən etəm-iasol təmə, ‘Os ma pepe rəha kaon rəham, kən əte-pən əm eit-hanrit pak wit.’

⁸ “Kən uarisig lan, iərəməərə rəha etəm-iasol apon itəm təmatol tərət kəm in, təmatənwiwi in o rəhan nolən rəha neıueıuəən məmə in otehm wir atıp in. Nat u tatəgətun məmə netəmim rəha nətueıntən, ilat kotenatig wir o nolən min rəha nətueıntən nian ilat koatəghat kəm ilat min, taprəkis-in nenatıgən rəha netəmim rəha nəhag-əhagən.†

⁹ “Kən iatən kəm itəmat məmə, otasitu wir e netəmim e məni rəha nətueıntən məmə ilat okotuwa iolitəmat min. Kən nian məni rəha nətueıntən otıkə, kən Uhgın otos itəmat muwin əpəh e nego e neai itəm otətətıg lılin.

¹⁰ “Okəmə nəkitun məmə suah kit tatehm wir nat əkəku kit, kən nəkitun məmə in tıtun nehm wirən nat itəm iahgın. Kən okəmə nəkitun məmə suah kit tatol nolən itəm təsətəuatıpən e nat əkəku kit, kən nəkitun məmə in otol nolən təsətəuatıpən e nat itəm iahgın. ¹¹ ?Kən tol nəhlan, okəmə itəmat nəkəsotehm wirən məni rəha nətueıntən u, kən pah oteğəhan-in itəmat məmə nakotos nat itəm təwir pahrien, inəh nətimnat rəha Uhgın? ¹² Kən okəmə itəmat nəkəsotehm wirən nətimnat rəha suah kit min, kən nıkitəmat təsəhtən məmə okos-ipən əh min kəm itəmat rəhatəmat atıp nətimnat məto-inu, katəplan məmə onəkəsotehm wir minən nətimnat min əh.

¹³ “Etəmim tıkə itəm tıtun nuwamən in slef rəha etəm-iasol kəıu. Okəmə in tətəlkut məmə otol nəhlan, kən otolkeike kit mol nəwıan, kən metəhau kit məsolən nəwıan. Okol nəsolən slef rəha Uhgın ne məni e nian kitıah əm.”

* 16:6: Wan tram oel tahmen e tate o fote lita. † 16:8: Nıpətı nəghatən rəha İesu məmə netəmim rəha nəhag-əhagən kəsotolən nətimnat itəm Uhgın tolkeike məmə otətul aıpən e rəhalat nəmegəhən. Nıkilat təsəht pıkən nətəligən rəha Uhgın. 16:10: Luk 19:17-26 16:13: Mat 6:24

¹⁴ Farisi min kotolkeike pik mæni, kæn nian kæmotæto næghatæn min u, kæn kæmotalah-æsan e Iesu. ¹⁵ Mæto in tæmæn kæm ilat mæmæ, “Itæmat nækoatol nolæn min itæm koatol netæmim koatæn mæmæ nækotætutip. Mæto Uhgîn titun nikitæmat mæmæ kotærat. Iatæn næhlan mæto-inu nat naka itæm netæmim koatilæs-ipær mæmæ in nat keike, mæto e nigænæmti Uhgîn in nat ærnapin æm.”

¹⁶ Kæn in tæmatækæike matæn mæmæ, “Kæmæn-iaræp Lou ne næghatæn ræha ien min ræha Uhgîn mætoarus-pa Jon Baptais, kæn uarisig lan, katæn-iaræp namnusæn tæwir ræha næræmæææn ræha Uhgîn, kæn netæmim rafin kotalkut pik mæmæ okotuwîn motatig ahgin. ¹⁷ Mæto kæsænæn mæmæ wæk ræha Lou ne næsanænæn ræhan tæmikæ. Næghatæn rafin ræhan kotatig, in asol min mætoarus-pæn in ækæku agin. Lou otætatig taprækis-in neai ne nætueintæn.

¹⁸ “Kæn tahmen-pæn æm nulan: okæmæ suah kit tatol tifos mætapæs ræhan pætæn, kæn matit pætæn pisin kit min mætutag, kæn in tategoafæl ræhan pætæn matol tæfagæ rat. Kæn okæmæ suah kit tatit pætæn kit itæm ræhan iærman tæmapæs kæn ilau mætutag, kæn in tatol tæfagæ rat mæto-inu in tætaklæh-in pætæn ræha suah pisin kit.”

Nimaa næghatæn ræha Lasaros ne suah kit ræhan nautæ tepæt

¹⁹ Kæn Iesu tæmæn mæmæ, “Suah kit ræhan nautæ tepæt tatuwin e napæn wir min næguinaris itæm næmtin tiækis, kæn nian rafin tatun pik nagwænæn wir min. ²⁰ Kæn ian-rat kit, nærgin u Lasaros, nimægæm tæmirafin nipætîn. Kæn kæmilæs kan kælæhæu æpæh e nafilue ræha latuænu. ²¹ In tolkeike pik mæmæ otun nimismisi nagwænæn itæm tæmisas e tepil ræha etæm-iasol æh. Kæn nat kit tærat min, kuri min kotuwa moatæpæh-æpæh nimægæm min ræhan.

²² “Kæn ian-rat æh tæmimis, kæn nagelo min kæmotilæs motuwîn æpæh e nikali Epraham, ikin ræha nisaiiæn. Suah un ræhan nautæ tepæt, in tæmimis min, kæn kæmitænim. ²³ Kæn in tuwin æpæh e nigæm asol, kæn tatæto nahmææn asol, kæn nian tæmasipær, tæmæplan Epraham æpæh isæu. Kæn Lasaros æpæh e nikalin. ²⁴ Kæn tæmaun-in æfæmæh mæmæ, ‘!Tata Epraham! Awi, asækitun io. Ahl-ipæn Lasaros mæmæ oteer æm noanelmin e næhau kæn mos muwa mek namæk lan mæmæ otætæp, mæto-inu iatæto nahmææn asol e nigæm ukîn-u roiu.’

²⁵ “Mæto Epraham tæmæ, ‘Nætik, nikim tæht-tu ræham næmegæhæn aupæn. Ik næmatos natimnat wir ræham tepæt, mæto Lasaros tæmatæto nahmææn tepæt e nipætîn. Mæto roiu æh, in tatæto tæwir ikin-u, kæn ik, natæto nahmææn tepæt e nipætîn. ²⁶ Kæn nat kit min. Ilugin-in kitat, noakimil asol itæm tatoor kitat, ik un, kæn itimat u. Okæmæ itimat kit tolkeike mæmæ otimnæ mehm ik, mæto okol tæsimnææn. Kæn okæmæ itæmat kit tolkeike mæmæ otuwa mehm itimat, mæto okol tæsuwamæn.’

²⁷ “Kæn etæm ræhan nautæ tepæt tæmæn mæmæ, ‘Tata. Iakatækæike kæm ik, awi, kæsi. Ahl-ipæn Lasaros tuwin e nimæ ræha tata ræhak, ²⁸ mæto-inu piak faif æh-ikin. Tæwir mæmæ in otuwîn mæghat mem æskasik ilat mæmæ okoatæto ilat mæmæ okæsotuwamæn ukîn-u itæm iatæto nahmææn asol agin ikin.’

²⁹ “Mæto Epraham tæmæ, ‘Kæp. Næghatæn ræha Moses ne ien min ræha Uhgîn tætatig. Pæs piam min okotæto næghatæn min æh.’

³⁰ “Kæn etæm ræhan nautæ tepæt tæmæn mæmæ, ‘Kæp, Tata Epraham. Tæsahmenæn. Mæto okæmæ suah kit otæmegæh min e nimisæn otuwîn mæghat kæm ilat, kæn nipahrienæn, ilat okotæuhlin ræhalat nætæligæn kæn motapæs tæfagæ rat min ræhalat.’

³¹ “Kæn Epraham tæmæ, ‘Okæmæ kæsotælig-inæn næghatæn ræha Moses ne ien min ræha Uhgîn, kæn in nat ærnapin okæmæ suah kit tæmegæh pap e nimisæn kæn muwin matæghat kæm ilat, mæto okol kæsotæn minæn nipahrienæn lan.’”

17

*Oatæto itæmat
(Mat 18:6-7, 21-22; Mak 9:42)*

¹ Kən Iesu təmən kəm rəhan min netəmim məmə, “Nīpahrienən, nos-ipən-os-ipənən rəha təfagə tərət min itəm koatiuw-pən netəmim e nərətən, ilat okotuwa. !Məto nahməən asol tatuwin o etəmim itəm tatos-ipən-os-ipən netəmim, o in suatip rəha nos-ipən-os-ipənən! ² Məto okəmə etəmim kit tatiuw-pən rəhak kit etəmim u tahmen e suakəku, məmə otol təfagə rat, kən suah əh, Uhgīn otol nalpinən asol kəm in. Kən nalpinən əh otəskasik taprəkis okəmə kətu-pən kəpiel kit e nentou, kən kərakin-pən əpəh itəhəi lokamnīm məmə otamnīm. ³ Kən tol nəhlan, oatəto moatehm wīr rəhatəmat nəmegəhən.

“Okəmə piam tatol təfagə tərət kəm ik, kən ən-ipən rəhan nolən rat e nīganəmtin, kən okəmə tatəuhlin rəhan nətəligən, kən aluin rəhan nolən rat məsosən tatig e nīkim. ⁴ Kən nat ənnapin in tatol təfagə rat kəm ik mau sepīn e nian kitəh, kən muwa mau sepīn mən-ipinə kəm ik məmə, ‘Kəsi, emol təfagə rat kəm ik. Ekəuhlin rəhak nətəligən mapəs rəhak təfagə rat,’ kən ik onakəkəike maluin rəhan nolən rat min, kən məsosən tatig e nīkim.”*

⁵ Kən aposol min kəmotətapəh o Iərəmərə məmə, “Ol rəhatimat nahatətəən təkəsik təhmin min.”

⁶ Kən Iərəmərə təmən məmə, “Nat ənnapin okəmə rəhatəmat nahatətəən in təkəku agin əm tahmen e nīmismisi nīməkləkil, kən nəkotitun nənən kəm nig u neegin məmə, ‘Euw atip ik, kən muwin miwig-pən itəhəi,’ kən nig u otol nəwiatəmat.†

⁷ “Ən-tu. ?Okəmə suah kit rəhan iolwək tətəsum, o in tatehm sipsip min, kən in tatitəlig-pa latuənu, kən nikitəmat təht məmə etəm-iasol otən kəm in məmə, ‘!Ei! Wa uəhai məpələh mun nagwənən əh?’ !Kəp! ⁸ Məto in otən kəm rəhan iolwək məmə, ‘Uwin mol nigak nagwənən, kən uwin muwin e rəham napən təwir, kən mos-ipa nigak nagwənən ne nīmək nənīmən. Nian nəmol rafin rəham wək, nəkitun nuwinən magwən kən mənīm.’ ⁹ ?Kən nikitəmat təht məmə etəm-iasol, in otən tagkiu kəm rəhan iolwək o wək asol rəhan itəm in otəkəike mol? !Kəp! ¹⁰ Kən itəmat un, nəkotahmen əm e iolwək min rəha Uhgīn. Nian nəmotol rəkis natimnat rafin itəm Uhgīn təmən kəm itəmat məmə onəkotəkəike motol, onəkotəkəike motən əm məmə, ‘Itimat iolwək min əm. Nolən rəhatimat təsahmenən o nənwiwian. Itimat emotol əm wək itəm itimat ekotəkəike moatol.’”

Iesu təmöl-wir netəmim ten itəm leprosi təmöl ilat

¹¹ Nian Iesu təmaliwək matuwin Jerusalem, in təmaliwək muwin-pən ilugin i nəptən mil u Sameria ne Kalili. ¹² Kən nian in təmiet-arəpa latuənu kit, netəmim ten itəm nīmīsən u leprosi təmöl ilat kəmotuwa motətul isəu məsin, ¹³ kən motaun-in məmə, “!Iesu, Etəm-iasol, asəkitun itimat!”

¹⁴ Kən nian in təmehm ilat, təmən-ipən kəm ilat məmə, “Onəkotuwīn o pris məmə in otehm nīpətītəmat.”‡ Kən nian ilat kəmotaliwək əh e suatip, kən kəmotəwir, nīmīsən təmikə.

¹⁵ Kən ilat kit təməplan məmə leprosi rəhan tīnikə, kən in təməuhlin mītəlig-pən o Iesu, matən əfəməh məmə, “!Iatənwiwi Uhgīn! !Iatənwiwi Uhgīn!” ¹⁶ Kən in təmeiuiu e nelki Iesu misin nulin nīpinəgin tatek nisip, kən matən kəm Iesu məmə nīkin tətəgien məmə in təmöl-wir rəhan nīmīsən. Kən suah u in etəm Sameria.§ ¹⁷ Kən Iesu təmən məmə, “?Emol-wir netəm ten maruətuəh-in rəkis rəhalat nīmīsən, o kəp? ?Məto nain hiə? ¹⁸ ?Suah u in iapispis əm, məto in pisin əm təmitəlig-pa matənwiwi Uhgīn?” ¹⁹ Kən

17:3: Mat 18:15 * 17:4: Nīpəti nəghatən əh təsənən məmə kitat kotaluin təfagə rat rəha suah kit mau sepīn əm, məto kotəkəike motaluin namnun tīkə. † 17:6: Enəghatən ətuatip rəha Iesu, in tatəghat-in nīkuti mastat u in natiəkəku agin, ne nig kit itəm nəukətin təmeiuiu agin, nərgin u fik-malperi. 17:6: Mat 17:20; 21:21 17:13: Lev 13:45-46 ‡ 17:14: Nian nīmīsən leprosi təmöl suah kit, Lou tatən məmə in tamkimik. Nian nīmīsən təmikə, in təike muwin mehm pris məmə in otən-iarəp kəm netəmim rafin məmə nīmīsən tīkə ne namkimikən tīkə. Nian Iesu təmən məmə ilat okotuwīn motəhm pris kit, in tahmen məmə in təmən məmə in otol-wir ilat. 17:14: Lev 14:2-3; Mat 8:3-4 § 17:16: Netəm Isrel koatətəhau netəm Sameria. Afin nīpətīn e tiksonari.

Iesu tāmən kəm suah u māmə, “Ətul maliwək matuwīn. Rəham nahatətəən təmol-wīr ik.”

Nuwamən rəha nərəmərəən rəha Uhgīn

(Mat 24:23-28, 36-41)

²⁰ Nian kit, Farisi mīn kəmotətəpəh o Iesu māmə, “?Onəghan nərəmərəən rəha Uhgīn otuwa?” Kən in tāmən-īpən kəm ilat māmə, “Nərəmərəən rəha Uhgīn otəsuwamən māmə netəmim okotehm e nīganəmtilat. ²¹ Kən etəmim tikə itəm otən māmə, ‘!Asi-pa mehm, in huə!’ o ‘!Asipən mehm, in əpəh!’ mətə-inu nərəmərəən rəha Uhgīn tinuwa rəkis mətətig e nikitəmat.”

²² Kən Iesu tāmən kəm rəhan mīn netəmim māmə, “Nian mīn koatuwa itəm itəmat onakoatolkeike māmə onəkotehm nian mīn rəha Nəti Etəmim, mətə okol nəkəsotehmən. ²³ Kən netəmim okotən kəm itəmat māmə, ‘!Asi-pa, in huə!’ o ‘!Asipən, in əpəh!’ Mətə əsotuwīnən motətəu-pən ilat, ²⁴ mətə-inu e nian io Nəti Etəmim oekuwa lan, in otahmən-pən e nīpītən itəm tatīpit kən mətəsiəgəpīn neai e nīkalīn kit mətəarus-pən nīkalīn kit mīn, kən netəmim rafīn koatəplan motitun. ²⁵ Mətə auppən, io ekəkəike mətə nahmən tēpət, kən netəm kotatīg roiu, ilat okotəuhlin məntaalat motapəs io.

²⁶ “E nian io, Nəti Etəmim, ekuwa lan, otahmən-pən əm e nian rəha suah əh Noah auppən, itəm netəmim kəmoatol natīmnat mīn məsotitunən māmə Uhgīn otol nat kit lan. ²⁷ E nian əh, netəmim kəmotəgwən, moatənīm, moatol marit, inəh natīmnat rafīn kəmoatol e nəmegəhən rəhalat, mətəarus-pa nian itəm Noah tinuwīn imə e nīpəgnoa nego asol rəhan. Kən nuhuən təməfik naruəh asol təmuwa maiu əlīmīn rafīn netəmim itəm kəsotuwīnən e nego.

²⁸ “In tahmən-pən əm e nian rəha suah əh Lot. Netəmim kəmotəgwən, moatənīm, moatol-salīm-in natīmnat mīn, moatos-nəmtīm natīmnat mīn, moatasum, moatiləkīn nīmə mīn, inəh natīmnat rafīn kəmoatol e nəmegəhən rəhalat. ²⁹ Mətə e nian itəm Lot tāmīet lan e taon əh Sotom, kən nīgəm ne kəpiel mīn itəm koatuəp kəmotisi-pər e neai motoamnu ilat rafīn əpəh e taon.

³⁰ “Kən otahmən əm e nian io Nəti Etəmim oekuwa mīn lan kən Uhgīn otol əp io kəm netəmim. ³¹ E nian əh, okəmə suah kit tatəpələh ihluə e rəhan nīmə, pəs in otəgīm məsuwīn mīnən imə māmə in otos rəhan natīmnat, kən okəmə suah kit in əpəh e nasumən, pəs in otəgīm məsuwa mīnən latuənu. ³² !Onəkəsotaluīnən pətəguīhl rəha Lot! ³³ Etəm tolkeike māmə in otəkəlīm rəhan nəmegəhən e nətueintən u məsətəu-pa-mən io, in otəsosən nəmegəhən līlīn. Mətə etəmim itəm tətəpəs natīmnat rəha nəmegəhən e nətueintən u kən matətəu-pa io, in otos nəmegəhən līlīn. ³⁴ İatən kəm itəmat māmə, e nian əh lapīn, etəmim kəiu okətuapil e pet kitīəh əm, kən okos-irəkis kit, kapəs kit. ³⁵⁻³⁶ Pətən kəiu okətioal nagwənən, kən okos-irəkis kit, kapəs kit.”*

³⁷ Kən rəhan iolwək mīn kəmotən-īpən kəm in māmə, “?İərəməə, onəkuwa hiə?”

Kən in tāmən-īpən kəm ilat māmə, “Onəkotitun əm. Tahmən e nian ligkai mīn koatiwīg ilis moteiuai moatər itəhəi, kən nəkotitun māmə nəm mīn əh-ikīn əh.”†

18

Nimaa nəghatən rəha nəutahlīmīs kit itəm tətəsək o nasituən

¹ Kən Iesu təmuəh nimaa nəghatən kəm ilat matəgətun ilat lan māmə okotəkəike moatəfak nian rafīn məsotəpəsən, məsotolən māmə nīkilat otatite. ² In tāmən māmə, “Latuənu kit, ien kit əh-ikīn rəha nələhəuən nəghatən mīn. Kən təsisiai-inən Uhgīn, kən təsisiai-in mīnən netəmim. ³ Kən e latuənu əh, nəutahlīmīs kit əh-ikīn, kən nian rafīn

17:23: Mak 13:21; Luk 21:8   17:28: Jen 18:20; 19:25   17:31: Mat 24:17-18   17:32: Jen 19:26   17:33:

Luk 9:24   * 17:35-36: E kopi oas mīn neen rəha Niutesteman itəm kəməte e nəghatən Kris auppən, kəmilpīn nəghatən mīn u rəha ves 36: Etəmim kəiu okatuasum, kən okos-irəkis kit, kapəs kit. † 17:37: E nian Iesu otuwa mīn, netəmim rafīn okotəplan ikīn Iesu otuwa mihīn. Nəghatən ətuatīp rəha Iesu tatən māmə, “Tahmən e nat megəh təmamīs mətəməhl, kən kuweria mīn kotuwa katon kələh.”   18:1: Kol 4:2; 1 Tes 5:17

tatuwa matəplan ien un matən-ipən kəm in məmə, ‘Awi. Okol nakasitu lak məghat o nərātən itəm rəhak tikimir tatol kəm io.’⁴ Məto ien təməsuwinən, kən mos nian əfəməh məmə otəghat mol-wir nərātən əh rəha nəutahlimis. Məto pətan əh təmətapəh o suah əh nian rafin matuwın matuwın, kən ien tinatətəlig-in məmə, ‘Nat əpnəpın esisiai-inən Uhgın, kən məsisiai-in minən netənim,⁵ məto pətan əh tatən nat kitiah mətaləkiamtə io o rəhan nəghatən, matuwın matuwın. Io ekəkəike muwin mən wir rəhan nərātən kən mələhəu nəwirən. Okəmə ekəpəs, kən in otatuwa ron io matuwın matuwın kən ekəpou in.’”

⁶ Kən nian ləməmə təmuəh rəkis nimaa nəghatən əh, kən təmən məmə, “Otətəlig-in-tu nəghatən rəha ien əpəh itəm tərət təhmin.⁷ ?Məto tahro e Uhgın? In təmitəpun rəhan min netənim, kən ilat koatasək-pən kəm in nian rafin e nərauiəgən min ne lapin min rafin. ?Kən nikitəmat təht məmə in otən-ipən kəm ilat məmə, ‘Onakoatəsaħgin pītən?’ Kəp. ?Kən nikitəmat təht məmə in otasitu uəhai əm e rəhan min?⁸ İatən kəm itəmat məmə nıpahrienən, in otasitu uəhai əm e rəhan min, kən mol-wir rəhalat nərātən. ? Məto nian io Nəti Etənim oekitəlig-pa min lan e nətueintən, oekəhm netənim neen itəm koatahatətə e Uhgın, o kəp?”

Nimaa nəghatən rəha Farisi ne etəm tatos məni rəha takis

⁹ Kən İesu təmuəh nimaa nəghatən kit e netənim neen itəm nıkilat tatəht məmə ilat kotətuatıp taprəkis-in netənim rafin, kən motasil-ıəhau-in netənim rafin.¹⁰ In təmən məmə, “Suah mil kəiu kəmian əpəh e Nımə Rəha Uhgın məmə okuəghat kəm in e nəfakən. Kit, in Farisi, kən kit in etəm tatos məni rəha takis.¹¹ Kən Farisi təmətul mateiuə məmə in tatəfak kəm Uhgın, məto nıpahrienən tatən atıp in, matən məmə, ‘Uhgın, İatən tagkiu kəm ik məto-inu nəmol məmə ekol etəm pisin lak, inəh io min neen kotalkeike pik məni kən moateiuə məmə kotakləh-in, kən moatol tərət, kən motakləh-in pətan rəha etəm pisin. Kən io esolən məmə suah əh etəm tatos məni rəha takis.¹² Nian kəiu e wik kitiah, İatətuakəm mətapəs nəgwənən matəfak kəm ik. Kən okəmə ekos natimnat ten, ekatos-irəkis kitiah matos-ipinə kəm ik.’

¹³ “Məto suah əh, etəm tatos məni rəha takis, in tatətul-pən isəu, kən mətaulis məsasipərən e neai məfak. Kən nıkin tatitəgıt mətasək mətaht manıkiləhan matən məmə, ‘Uhgın, io etəm tərət. !Asəkitun io!’ ”

¹⁴ Kən İesu təmə, “İatən kəm itəmat. Nian suah mil u okatıatəlig-pən latuənu, etəm rəha takis, rəhan nəmegəhən in otətuatıp e nıganəmti Uhgın. Məto Farisi təsol mihinən, məto-inu etənim itəm tatıləs-ipər atıp in, Uhgın otıləs-ıəhau, məto etənim itəm tatos-ıəhau atıp in, Uhgın otıləs-ipər.”

*Nısualkələh kəmotuwa o İesu
(Mat 19:13-15; Mak 10:13-16)*

¹⁵ Kən netənim neen kəmotəmik rəhalat nısualkələh mətmətıg motuwa kəm İesu məmə in otələhəu-pən nelmin elat kən məfak olat. Məto nian rəhan min netənim kəmotəhm ilat, kən kəmotən-ıəhau ilat.¹⁶ Məto İesu təmatən-ıarəp məmə nısualkələh min un okotuwa ron, kən təmən-ipən kəm rəhan min netənim məmə, “Əsotahtosıg-inən nısualkələh məmə okəsotuwamən ron io, pəs ilat okotuwa ron io, məto-inu nəməmə rəha Uhgın in rəha netənim itəm kotahmen e nısualkələh min u.¹⁷ Okəmə suah kit tolkeike məmə in otuwa matıg aħgin nəməmə rəha Uhgın, kən in təike muwa tahmen e suakəku. Məto okəmə təsol mihinən, kol in təsuwamən.”

*Suah kit rəhan nautə tepət
(Mat 19:16-30; Mak 10:17-31)*

¹⁸ Kən etəm-iasol kit təmən-ipən kəm İesu məmə, “İəgətun, ik etəm təwir. ?Oekol naka məmə ekos nəmegəhən lılin?”¹⁹ Kən İesu təmən-ipən kəm in məmə, “?Tahro nakatən kəm io məmə io etəm təwir? Suah kit tikə in etəm təwir, məto Uhgın əm in təwir.²⁰ İk nəkitun nəghatən min e Lou rəha Uhgın koatən məmə, ‘Əsakləh-inən pətan pisin,

əsohamnuən etəmim, əsakləh-inən natimnat, əseiueiuəən e kot, isiai-in rəham mama ne tata.’”

²¹ Kən suah u təmən məmə, “Natimnat rafin u, io emol rafin ilat, nian ematəkəku mətəarus-pa u-roiu.” ²² Nian Iesu təmətə nəghatən əh, təmən-ipən kəm in məmə, “Nat kitiah əm əh-ikin itəm ik nəməsolən əh. Uwin mol-salim-in nautə rafin rəham, kən mos məni lan muwin mos-ipən kəm ian-rat min, kən ik onakos natimnat wir əpəh e nego e neai. Kən wa, muarisig-in io məmə ik rəhak etəmim.”

²³ Mətə nian təmətə nəghatən min əh, nikin təmərou mətə-inu rəhan nautə tepət. ²⁴ Kən Iesu təmasipən məplan, təmən məmə, “!Awi, tiəkis pik o etəm rəhan nautə tepət məmə in otuwın matig ahgin nərəməərəən rəha Uhgın! ²⁵ Tiəkis məmə kau otuwın-pən e nipəg nitel, mətə tiəkis pik məmə etəm rəhan nautə tepət otuwın matig ahgin nərəməərəən rəha Uhgın.”*

²⁶ Kən netəm kəmotətə nəghatən əh kəmotən məmə, “?Okəmə in tiəkis o etəm rəhan nautə tepət, mətə pah əh in tahmen məmə otos nəmegəhən əh?”

²⁷ Mətə in təmən məmə, “Natimnat itəm tiəkis, ko netəmim kəsotolən, mətə Uhgın in titun nolən.”

²⁸ Kən Pita təmən-ipən kəm in məmə, “?Mətə tahro etimat? Emotapəs rafin rəhatimat natimnat kən moatuwa məmə ekotuarisig-in ik.”

²⁹ Kən Iesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “!atən pahrien kəm itəmat məmə, etəm təmapəs rəhan nimə, o rəhan pətan, o pian min, o rəhan tata ne mama, o rəhan nisualkələh mətə-inu in tatətəu-pən nərəməərəən rəha Uhgın, ³⁰ kən e nətueintən u, in otos natimnat tepət nəhlan taprəkis-in ilat min u təmapəs ilat, kən uarisig, in otos min nəmegəhən lilin.”

*Iesu təmən-iarəp min
rəhan nimisən*

(Mat 20:17-19; Mak 10:32-34)

³¹ Kən Iesu təmən-ipən kəm rəhan netəm tuelef məmə okotiet e nimanin netəmim motuwa kitiah kuəfimin ilat min, kən təmən-ipən kəm ilat məmə, “Otətəlig-tu. Roiu koatuwin əpəh ilis Jerusalem, kən natimnat min itəm ien min rəha Uhgın aupən kəmoatən lak, Nəti Etəmim, ilat okotuwa kol nipahrienən. ³² Netəmim okotegəhan-in-pən io e nelmi Iaihlua min, kən netəmim okotəghat motalah əsan lak, motoh io, motol naulisən kəm io, kən motagəh-əpis io, motagəh e nipətik. ³³ Kən okalis io, kən kohamnu io, mətə e nian tatol kisil lan, oekəmegəh min.”

³⁴ Mətə kəsotitunən rəhan nəghatən min. In tahmen-pən e nəghatən itəm nipətin tatəhluəig, kən kəsotitunən nipəti nəghatən min əh.

*Iesu təmöl-wir
iganəmtin əpis kit*

(Mat 20:29-34; Mak 10:46-52)

³⁵ Nian Iesu tatuwa iuəhkir o taon əh Jeriko, iganəmtin əpis kit əh-ikin tatəpələh e nikalə suatip. Nian rafin in tateasiə-in məni o netəmim. ³⁶ Kən nian iganəmtin əpis təmətə məmə netəmim tepət kotaliwək e suatip, kən in təmətapəh məmə, “?Naka əh katol?” ³⁷ Netəmim kəmotən-ipən kəm in məmə, “Iesu əpəh, etəm Nasaret, tətaliwək e suatip.”

³⁸ Kən təmagət əfəməh məmə, “!Iesu! !Mipi Kig Tefit! !Asəkitun io!”

³⁹ Kən netəm min u koataliwək motaupən-in Iesu, kəmotagət lan, moatən məmə, “!Əsagətən!” Mətə in təmagət əfəməh məsin min məmə, “!Mipi Kig Tefit! !Asəkitun io!”

⁴⁰ Kən Iesu təmətul mən-ipən kəm ilat məmə okotiləs motuwa. Kən nian kəmotiləs motuwa iuəhkir, Iesu təmətapəh ron məmə, ⁴¹ “?Naka un nakolkeike məmə io ekol kəm ik?” Kən in təmən məmə, “!ərəməərə, ekolkeike məmə oekaiir mehm nat.”

18:20: Eks 20:12; Dut 5:16-20 * 18:25: Nəghatən Kris ətuatip tatən məmə, “Tiəkis məmə kamel otuwın-pən e nipəg nitel.” Kamel in nat megəh asol taprəkis-in kau. 18:31: Luk 24:44
18:32: Luk 9:22,44 18:34: Mak 9:32

⁴² Kən Iesu təmən-ipən kəm in məmə, “Aiir mehm nat. Rəham nahatətəən təmöl-wir niğanəmtim.” ⁴³ Kən roiu agin-əh min əm, təmaiir minatehm nat, kən minatuarisig-in Iesu, matənwiwi Uhgın. Kən nian netəmim rafin kəmotəplan nat əh, ilat kəmoatənwiwi Uhgın.

19

Iesu ne Sakias

¹ Kən Iesu təmaliwək muwin imə e taon u Jeriko matuwın məmə otiet-arəpən e nəwtain məsin. ² Kən e taon əh, suah kit əh-ikin, nərgin u Sakias. In etəm-iasol kit rəha netəm koatos məni rəha takis, kən rəhan nautə tepət. ³ Kən in tolkeike məmə otəplan-tu məmə Iesu in pah, mətə təruru nəplanən mətə-inu in natiəkuəkir, kən netəmim koatətulosig-in. ⁴ Kən in təmaiu aypən muwin maiu e nig kit, nərgin u sikamo, məmə otitun nəplanən Iesu nian in otuwa-pa ikin.

⁵ Kən nian Iesu təmuwa ətuatip əh in ikin, təmasipər məplan, kən mən-ipən kəm in məmə, “Sakias. Eiuaiu uəhai, mətə-inu roiu ekəkəike muwin matig əpəh e rəham nimə.” ⁶ Kən Sakias təmeiuaiu uəhai əm, kən mit Iesu mian əpəh iman ikin imə, kən nikin təmagien.

⁷ Mətə nian netəmim kəmotəplan natimnat min əh, kən koatasiwən-in nolən min əh moatən nikali Iesu məmə, “Suah əh tatuwin e nimə rəha iol təfagə rat.”

⁸ Kən nian kinotuwin e nipəgnoa nimə rəha Sakias, in tətul mən-ipən məmə, “Iərəməərə, atətəlig-in-tu. Oekoor rəhak natimnat mol niel kəiu, kit rəhak, kən kit oekosipən kəm ian-rat min. Kən natimnat itəm emakləh-in o suah kit, oekalpin mau kuwit.”

⁹ Kən Iesu tən-ipən kəm in məmə, “Roiu Uhgın tinosmegəh rəkis ik ne rəham min, mətə-inu ik min, nəmahatətə e Uhgın, kən ik noanol pahrien kit rəha Epraham. ¹⁰ Kən io, Nəti Etəmim, emuwa məmə ekeam-in netəmim itəm koatəluə, kən mosmegəh ilat.”

Nimaa nəghatən rəha netəmim itəm koatos məni rəha iərəməərə rəhalat

¹¹ Nian netəmim koatətəlig-in Iesu, in təmatəkəike matuəh nimaa nəghatən kəm ilat mətə-inu in tınatuwa iuəhkır o Jerusalem, kən nikilat təht məmə nərəməərəən rəha Uhgın otəsuwəhən tuwa. ¹² Kən təmən-ipən kəm ilat məmə, “Etəm-iasol kit tolkeike məmə in otuwın isəu məplan kig asol agin məmə kig asol otıləs-ipər in mol kig lan əpəh iman ikin, kən otəpanitəlig-pa min. ¹³ Kən təmaun-in rəhan iolwək ten, kən moor məni kitiəh kitiəh kəm ilat.* Kən in təmən-ipən kəm ilat məmə, ‘Itəmat onəkotəkəike motol wək e məni u o nosən ətain mətəarus-pən io ekitəlig-pa min.’

¹⁴ “Mətə ilat əpəh iman ikin koatətəhau suah əh, kən motahl-ipən nəghatən kəm kig asol agin məmə, ‘Itimat esotolkeikeən məmə suah u otərəməərə etimat.’ ¹⁵ Mətə kəmiləsipər in kol kig lan, kən in təmitəlig-pa min. Kən in təmaun-in rəhan iolwək min itəm təmoor rəhan məni kəm ilat. In tolkeike məmə otitun məmə ilat kəmotol win e məni naka nian in təmətatig əpəh isəu.

¹⁶ “Kən etəm tətaupən təmuwa mən-ipən kəm in məmə, ‘Iərəməərə, nəmələhəu-pa məni kitiəh e nelmək, kən emol win e məni ten min.’ ¹⁷ Kən rəhan etəm-iasol təmən-ipən kəm in məmə, ‘Ik iolwək təwir, nəmol wək itəm in təwir. Mətə-inu nəmol wək təwir o nehm wirən nat itəm natiəkəku, kən roiu oekəgəhan-in min ik məmə onəkərəməərə taon ilat ten.’

¹⁸ “Kən etəm tətuarisig lan təmuwa mən-ipən məmə, ‘Iərəməərə, nəmələhəu-pa məni kitiəh e nelmək, kən emol win e məni faif min.’ ¹⁹ Kən etəm-iasol təmən-ipən kəm in məmə, ‘Ik onəkərəməərə e taon ilat faif.’

²⁰ “Kən iolwək kit min təmuwa mən-ipən kəm in məmə, ‘Iərəməərə, inu rəham məni. Eməlis ətain e napən, kən məhluaig-in wir, ²¹ mətə-inu io iatəgin ik itəm rəham nolən

19:7: Luk 15:2   19:8: Eks 22:1; Nam 5:6-7   19:9: Luk 13:16; Wək 16:31   19:10: Luk 15:4; Jon 3:17; 1 Tim

1:15   * 19:13: Etəm-iasol təmos-ipən məni kitiəh kitiəh kəm rəhan iolwək ten, kən məni kitiəh in tahmen-pən e wan-hanrit-taosan watu.   19:17: Luk 16:10

tiäkis. Nakatos natimnat itəm kəsənəmə rəham, kən matəulək e nasumən min itəm ik nəməsəfəən ilat.'

²² “Kən etəm-iasol təmən-ipən kəm in məmə, ‘!Ik iolwək rat! Nəghatən əm rəham tatəgətun məmə nəmöl tərət agin. Ninitun rəkis məmə io etəm-iäkis, kən iakatos natimnat itəm kəsənəmə rəhak, kən iatəulək e nasumən min itəm eməsəfəən ilat. ²³ ? Tahro nəməsosən rəhak mənı muwın mələhəu-pən e pag, kən nian ekıtəlig lan, ekıtun nosən rəhak mənı ilau profit rəhan?’

²⁴ “Kən təmən-ipən kəm rəhan min əh məmə, ‘Otos-irəkis rəhan mənı, kən motos-ipən kəm suah u rəhan mənı ten.’

²⁵ “Kən ilat kəmotən məmə, ‘!Iərəmərə, təsətuatipən mətə-inu rəhan mənı ten rəkis!’

²⁶ “Kən etəm-iasol təmən-ipən kəm ilat məmə, ‘!atən kəm itəmat məmə, etəmim itəm tatos nat kit, kəpanos-ipən min neen min. Mətə etəm rəhan nat kit tikə, kəpanos-irəkis rəhan natimnat rafin. ²⁷ Kən roiu, rəhak tikimır min itəm kəməsolkeikeən məmə ekuwa kig rəhalat, onəkotit ilat motuwa, kən onəkotohamnu ilat e niganəmtək.’ ”

Iesu təmuwın Jerusalem

(Mat 21:1-11; Mak 11:1-11;

Jon 12:12-19)

²⁸ Kən nian Iesu təməghat rəkis un, kən in təmaliwək maupən matuwın Jerusalem, kən netəmim koatuarisig in. ²⁹ Nian kinotuwa iuəhkır o latuənu mil u kəiu, Petfas ne Petani e Nitot Rəha Nig U Olif, kən in təmən-ipən kəm rəhan mil etəmim kəiu məmə, ³⁰ “!an əpəh latuənu itəm kotisi-pən ikin. Ikin əh, onakuehm nəti togki kit itəm kəsasuəən əh lan. Iäkis nol lan muasig muea ikin-u. ³¹ Kən okəmə suah kit tətəpəh otəmlau məmə, ‘? Nakətiäkis togki o naka?’ kən onəküən-ipən kəm in məmə, ‘!Iərəmərə rəhatat, in tolkeike məmə otol nat kit lan.’ ”

³² Kən kəmian muehm natimnat rafin tol əm məmə inu Iesu təmən mihin ne. ³³ Kən nian kəmətiäkis nəti togki, kən netəmim min rəha togki kəmotətapəh olau məmə, “!Ei! ?Nətiäkis nəti togki o naka?” ³⁴ Kən ilau kəmuən-ipən məmə, “Kəp. Iərəmərə tolkeike məmə otol nat kit lan.” ³⁵ Kən kəmuasig muea kəm Iesu, kən kəmuapeg rəhalau kot muəfətain məntaa nəti togki lan, kən muasitu e Iesu tər masuə e nəti togki. ³⁶ Nian təmasuə lan minatuwin, kən rəhan netəmim kotapeg rəhalat min kot motəpen-pən e suatip.

³⁷ Nian Iesu tınatuwa iuəhkır o Jerusalem mətasuə e togki mateiuaiu e Nitot Rəha Nig U Olif, kən netəmim rafin rəhan nikilat tətəgien, kən minətuoun moatənwiwi Uhgın motəgət əfəməh o nat pispis min itəm kəmoatehm in təmatol. ³⁸ Kən koatən məmə, “!Iərəmərə Uhgın tətətig ilau Kig u itəm tatuwa e nərgin! !Pəs nəməlinuən tətətig əpəh e nego e neai, kən əpəh ilis ilis agin e nego e neai, katiləs-ipər nərgi Iərəmərə Uhgın!”

³⁹ Kən Farisi min neen itəm kəmotətig əh-ikin kəmotən-ipən kəm in məmə, “!əgətun. Ən-iəhau rəham min netəmim məmə okotəkəm nohlilat.”

⁴⁰ Mətə in təmən-ipən kəm ilat məmə, “Okəmə netəm min u kəsotəgətən, kən kəpiel min u, ilat okotəgət əfəməh.”

Iesu təmasək o netəm Jerusalem

⁴¹ Kən nian Iesu təmuwa iuəhkır təmehm taon əh Jerusalem, kən təmasək o netəm min əh-ikin əh. ⁴² Kən tatən məmə, “Ei, nat əpnapın nəmotapəs natimnat itəm tatos-ipa nəməlinuən mətəarus-pa u-roiu, mətə okəmə nəkotitun ilat roiu əm, kən Uhgın otos-ipinə kəm itəmat. Mətə kəp. Natimnat min əh koatəhluaig okol nəkəsotehmən. ⁴³ Mətə e nian min itəm tatuwa otəmat, rəhatəmat tikimır min okotuwa kətul kitəlau-in itəmat, okotel niməptən kətu-pər kol əpətin rəhatəmat taon, kən motahtosig-in itəmat lan məmə nəkəsotietən. ⁴⁴ Kən ilat okotərəkin rafin nimə e taon rəhatəmat, kən okotohamnu itəmat rafin təlmin nisualkələh min rəhatəmat. Okol kəpiel kit ne rəha nimə min osətətulən. Natimnat rafin u otatuwa mətə-inu itəmat nəmotəruru nian itəm Uhgın təmuwa məmə in otosmegəh itəmat lan.”

Iesu tēmāhg-iarəp netəmim itəm koatol maket e Nimə Rəha Uhgīn

(Mat 21:12-17; Mak 11:15-19; Jon 2:13-22)

⁴⁵ Kən Iesu tēmuwīn minatəhg-iarəp netəmim itəm koatol maket e Nimə Rəha Uhgīn. ⁴⁶ Kən in tēmən-ipən kəm ilat mēmə, “Kəməte rəkis e Naoa Rəha Uhgīn mēmə, ‘Rəhak nimə, in nimə rəha nəfakən kəm io,’ mətə itəmat ninoatol tinuwa in ‘nimə kit itəm iakləh min koatəhluaig ikin.’”

⁴⁷ Kən uarisig lan, e nian min rafin, Iesu tēmatəgətun əpəh imə e Nimə Rəha Uhgīn. Kən pris asol min, ne iəgətun min rəha Lou, ne netəm-iasol min rəha noanol min rəha Isrel, kəmotegəs-in suatip mēmə okotohamnu Iesu, ⁴⁸ mətə kəməsotehmən suatip kit mətə-inu netəmim rafin kotolkeike pik mēmə okoatəto nəghatən min rəhan, kən nəghatən rəhan tətəskəlīm wir rəhalat nətəlīgən.

20

Nətapəhən mēmə pah təmegəhan-in Iesu mēmə otol wək

(Mat 21:23-27; Mak 11:27-33)

¹ Nian kit, Iesu tēmatəgətun netəmim əpəh e Nimə Rəha Uhgīn, kən matən-iarəp namnusən təwir rəha Uhgīn kəm netəmim. Kən pris asol min, ne iəgətun min rəha Lou, ne netəm-iasol min rəha noanol rəha Isrel kəmotuwa kehm in, ² kən kəmotətapəh ron mēmə, “?Ən-tu kəm itimat mēmə pah təmegəhan-in ik nakatol natimnat min əh? ?Kən pah təmegəhan-in nepətən əh, Uhgīn o etəmim əm?” ³ Kən Iesu tēmən-ipən kəm ilat mēmə, “Təwir əm. Io ekətapəh-in min nəghatən kit kəm itəmat, kən itəmat onəkotaupən motuhalpīn-pa kəm io. ⁴ ?Pah təmegəhan-in nepətən kəm Jon mēmə in otol baptais e netəmim, Uhgīn o etəmim əm?”

⁵ Kən kinoatən-ən nəghatən u kəm ilat min, minoatən mēmə, “Okəmə kotən mēmə Uhgīn təmegəhan-in, kən in otən mēmə, ‘?Mətə tahro nəkəsotənən nīpahrien e Jon?’

⁶ Mətə okəmə kitat kotən mēmə netəmim əm kəmotegəhan-in, kən netəm min əh okotaht kitat e kəpiel mətə-inu ilat kīnotən rəkis nīpahrienən e Jon mēmə in ien kit rəha Uhgīn.” ⁷ Kən ilat kəmotuhalpīn mēmə, “Itimat esotitunən mēmə pah təmegəhan-in.”

⁸ Kən Iesu tēmən-ipən kəm ilat mēmə, “Kən io min, ko esənən mēmə pah təmegəhan-in nepətən kəm io mēmə ekatol natimnat min u.”

Nimaa nəghatən rəha nasumən rəha krep

(Mat 21:33-46; 22:15-22;

Mak 12:1-17)

⁹ Kən Iesu tēmuəh nimaa nəghatən kit kəm netəmim mēmə, “Etəm-iasol kit tēməfe nol u krep e nasumən asol rəhan. Kən in tēmələhəu-pən nasumən u e nelmi netəmim neen, kən ilat okotol wək lan, kən nian rəha nəulək-inən, okotos-ipən məsīn kəm in. Kən tēmuwīn əpəh e nīməptən pīsīn kit matig minos nian tēpət. ¹⁰ Kən nian krep tēmōl noan kən kīnotəmarəg, etəm-iasol in tēmahl-ipa rəhan kit iolwək mēmə in otuwīn mehm netəm koatol wək e rəhan nasumən mēmə okotəhl noa krep, kən motoor kos-ipən rəha etəm-iasol neen. Mətə netəm min əh kəmotətul motaht iolwək əh, kən motahl-ipən titəlīg məsotəmki-pənən noa krep neen ne kəm in. ¹¹ Kən etəm-iasol tēmahl-ipa min rəhan kit iolwək min. Kən ilat kotaht min, motol naulisən rat kəm in, kən motahl-ipən titəlīg məsotəmki-pənən noa krep neen ne kəm in. ¹² Kən in tahl-ipən min kit min, kən ilat kəmoatoh katoh kos-ipən nīməgəm kəm in, kən motahl-iarəp.

¹³ “Kən etəm-iasol rəha nasumən tēmə, ‘?Ekol naka əh-roiu? Təwir mēmə ekahl-ipən nətīk ətuatip itəm iakolkeike pik, okəm-naka ilat okotīsiai-in.’ Kən in tēmahl-ipən.

¹⁴ “Mətə nian netəm min əh kəmotəhm, kəmotən kəm ilat min mēmə, ‘Nətī etəm-iasol ilouin tatuwa itəm o nian kit nasumən tuwa mēmə rəhan. Pəs kotuwīn motohamnu, kən

kitat okotos nasumən rəhan məmə rəhatat.’ ¹⁵ Kən kəmotaskəlīm motewkəkan motuwīn əpəh ihluə e nasumən, kən motoh kohamnu.

“?Kən iərəməərə otol naka kəm netəm min əh? ¹⁶ In otuwa moh netəm min əh kotimis, kən in otələhəu-pən nasumən asol əh otuwīn e nelmi netəm pisin.”

Kən nian netəm kəmoatətəlig-in in kəmotəto nəghatən əh, kəmotən məmə, “!Pəs okol kəsol agin-əhən nat əh!”

¹⁷ Məto Iesu təmasipən ətuatip əm olat, kən mən məmə, “Naoa Rəha Uhgīn tatən məmə, ‘Kəpiel əh itəm netəm rəha niləkinən nimə kəmotərakin, in təmuwa kəpiel keike rəha nolən nimə.’

“?Məto nəghatən u nīpətīn naka? ¹⁸ Netəmim rafin itəm okotiet motorin-pən ilat e kəpiel əh, kən okotorapitpīt ilat motol nīmismisin. Məto okəmə kəpiel əh otiet maht suah kit, kən in otawtəwitə mərat agin.”

¹⁹ Kən iəgətun min rəha Lou, ne pris asol min kəmotitun məmə nimaa nəghatən rəhan tatən ilat, kən tol nəhlan, kəmoategəs-in suatip məmə okotaskəlīm uəhai əm, kiləs-ipən e kalapus, məto kīnoatəgin netəmim, kən motapəs.

?Tətuatip məmə netəmim okotətou takis kəm Sisa, o kəp?

(*Mat 22:15-22; Mak 12:13-17*)

²⁰ Kən iəgətun min rəha Lou, ne pris asol min koatalkəlik wir o Iesu, moatolkeike məmə okotətu-pən nīpəgnəmtin min neen e nəghatən kit rəhan məmə okotiləs-ipən in e nelmi etəm Rom, kapman rəhalat. Kən kəmotahl-ipən netəmim neen məmə ilat okotuwīn motol kəut kəsua kəm Iesu. ²¹ Kən kəut kəsua min kəmotuwīn motətapəh o Iesu məmə, “Iəgətun. Itimat ekotitun natimnat min itəm nakatən ne natimnat itəm nakəgətun netəmim lan, kotətuatip wir. Ik onakəsolən nolən pisin kəm suah kit, kən matig mol pisin min kəm suah kit. Məto onəkol tahmen ahmen əm kəm ilat rafin. Kən ik nakatəghat-in əm nīpahrienən matəgətun netəmim e suatip rəha Uhgīn. ²² ?Ən-tu kəm itimat məmə, tətuatip e Lou rəhatat məmə okotətou takis kəm Sisa u in kapman rəha Rom, o kəp?”

²³ Məto Iesu təmitun əm məmə koatol kəut kəsua kəm in, kən in təmən-ipən kəm ilat məmə, ²⁴ “Otəgətun-tu məni kit kəm io. ?Narmi pah u tətətig e məni u? ?Kən nərgi pah u tətətig e məni u?” Kən kəmotən məmə, “Narmi Sisa, ne nərgi Sisa.”

²⁵ Kən in təmən-ipən kəm ilat məmə, “Inəh natimnat rəha Sisa, os-ipən kəm Sisa. Kən natimnat rəha Uhgīn, os-ipən kəm Uhgīn.”

²⁶ Kən e niğanəmti netəmim rafin, nəghatən min itəm koatətapəh-in, okol kəsotiləs-iəhauən Iesu lan. Məto narmilat təmiwig pik o nəghatən itəm Iesu təmuhalpin, kən kəməsotəghatən.

?Təhro o etəm otimis kən məmegəh min?

(*Mat 22:23-33; Mak 12:18-27*)

²⁷ Kən Satusi min neen kəmotuwa o Iesu. Ilat koatən məmə netəm kəmotimis, okol kəsotəmegəh minən. ²⁸ Kən kəmotətapəh-in nəghatən kit kəm Iesu məmə, “Iəgətun. Moses təməte-pən e Lou rəhatat məmə okəmə suah kit otimis, kən rəhan pətaguīhl tətətig məto kəməsialəsən nətilau kit, kən inəh pian kit otəkəike mit nəutahlimis un. E nolən əh, ilau okuemək, kən nisualkələh min okotaskəlīm nərig min rəha etəm tikə.

²⁹ “Tol nəhlan, pian ilat sepīn. Kən itəm tepət elat təmaupən mit pətan kit, kən uarisig timis, məto kəsialəsən nətilau kit. ³⁰ Pian itəm tatarisig in, təmit min nəutahlimis un, məto in min təmimis, kən kəsialəsən nətilau kit. ³¹ Kən uarisig lan, pialat kit min tit min nəutahlimis un, məto təmimis min. Kən pian min əh ilat rafin sepīn kəmotit pətan un, məto kəsotiləsən nətilat kit, kən kəmotimis rafin. ³² Kən uarisig lan, nəutahlimis təmimis

min. ³³ Inəh netəm sepin, ilat pialat min kəmotit pətan əh. ?Məto e Namnun Nian, nian netəmim okotəmegəh min e nimisən, pətan əh in rəha pah lan?”

³⁴ Kən Iesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “E nətueintən u, nəman ne nıpitan koatol marit. ³⁵ Məto e nian rəha natigən wi, netəmim itəm Uhgın nikin tətəgien olat məmə ilat okotəmegəh min e nimisən kən mos ilat muwin kotatig e natigən wi, ko ilat kəsotol minən marit. ³⁶ Ilat okol kəsotimis minən məto-inu ilat okotahmen əm e nagelo min. Kən ilat nenəti Uhgın məto-inu in təmöl ilat kotəmegəh min e nimisən. ³⁷ Kən kotitun məmə inu otuwa mol nıpahrienən lan məto-inu, naoa rəha Moses tatəgətun min məmə nian netəmim okotimis, ilat okotəmegəh min. E namsu rəha nig itəm nigəm təmatuəpən lan, Moses tətəun-in İərəməərə Uhgın məmə in ‘Uhgın rəha Epraham, Uhgın rəha Aisak, ne Uhgın rəha Jekop,’ nat əpnəpin iləhal kəməhalimis rəkis nuwəh məsin. ³⁸ Uhgın u, in Uhgın rəha netəm koatəmegəh, məto sənəmə in Uhgın rəha netəm kəmotimis, məto-inu in tatehm netəmim rafin məmə ilat koatəmegəh, nat əpnəpin okəmə kəmotimis rəkis o koatəmegəh əh.”*

³⁹ Kən iəgətun min rəha Lou neen kəmotən-ipən kəm Iesu məmə, “İəgətun, nəmuhalpin wir pahrien.” ⁴⁰ Kən kəmotəgin o nətapəh-inən nəghatən kit min tol min-nəhlan.

Kig Tefit ne Kristo itəm Uhgın təmən məmə otahl-ipa
(*Mat 22:41-46; Mak 12:35-37*)

⁴¹ Kən Iesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “?Tahro netəmim koatən məmə Kristo itəm Uhgın təmən məmə otahl-ipa, in mipi Kig Tefit rat? ⁴² Məto-inu e Naoa Rəha Napuən Min,† Kig Tefit atip əm təmən məmə, ‘İərəməərə Uhgın təmən kəm rəhak İərəməərə Kristo məmə, “Əpələh e nikalik matip, ikin rəha nəsanənən ne nisaiiən,
⁴³ mətoarus-pa io ekos-İəhau rəham tikimir min, mol ilat kotahmen e niməhan kit itəm nateguafəl nelkəm lan.” ‡

⁴⁴ Kig Tefit atip təmən məmə Mesaea in rəhan İərəməərə. ?Kən okəmə mipi Tefit atip əm, kən tahro matol rəhan İərəməərə?”

Iesu təməghat-in iəgətun min rəha Lou
(*Mat 23:1-36; Mak 12:38-40;*

Luk 11:37-54)

⁴⁵ Nian netəmim kəmoatətəlig, Iesu təmən-ipən kəm rəhan min netəmim məmə,
⁴⁶ “İtəmat onəkotəkəike moatəto wir itəmat kən məsotətəu-pənən nolən min rəha iəgətun min rəha Lou. Nikilat tətəgien məmə okoatuwin-in napən əfəməh min rəha nausitən məmə netəmim okoatehm ilat ron. Kən nikilat tətəgien nian netəmim koatos-ipər nelmilat e maket e nisaiiən kəm ilat. Kən əpəh imə e nimə rəha nuəfiminən, kotolkeike məmə okotəpələh əpən əpəh təwir ikin. Kən e nian rəha lafet, ilat koatolkeike məmə okotuwın kəpələh-pən əpən ikin rəha nisaiiən. ⁴⁷ Kən ilat koatol tərət kən motakləh-in nimə min rəha nəutahlimis min. Kən ilat koatəfak əfəməh moateiuə əm məmə netəmim okoatəplan ilat ron. Nəlpinən rəha netəm min u in otəskasik maprəkis.”

21

Nəutahlimis kit təmos-ipən rəhan məni kəm Uhgın
(*Mak 12:41-44*)

¹ Kən Iesu təmatehm tatisilu wir netəm rəhalat nautə tepət itəm koatai-pən məni e pokis rəha məni əpəh e Nimə Rəha Uhgın, ² kən in təmehm nəutahlimis kit ian-rat təmāi-pən

20:37: Eks 3:6 * 20:38: Nat əpnəpin nıpəti etəmim təmimis, məto narmin tatəmegəh əh.

† 20:42: “Naoa rəha Napuən Min” in “Ol Sam” e Bislama Baebol ‡ 20:43: Nəghatən Kris ətuatip tatən məmə, “ekol rəham tikimir min ilat kotahmen e nat kit itəm nəkəpələh matəfipər nelkəm lan,” kən nıpətin u məmə, “Oekol ik ilis taprəkis-in rəham tikimir min.” 20:43: Sam 110:1

məni əkəku kəiu əm.* ³ Kən İesu təmən məmə, “Nipahrienən iatən kəm itəmat məmə, məni itəm pətan u təmāi-pən, in taprəkis-in rəha netəmim rafin, ⁴ məto-inu netəm rəhalat nautə tepət kəmotāi-pən məni neen məto in nat əpnəpən əm olat, rəhalat tepət min əh-ikin. Məto nəutahlimis u itəm in ian-rat pahrien, in təmos-ipən rafin məni rəhan o nos-nəmtinən niğin nagwənən, kən tikə min əh-ikin.”

Nəmtətin min rəha

Namnun Nian

(*Mat 24:1-35, 42-44; Mak 13:1-37*)

⁵ Kən rəhan min neen netəmim koatəghat-in Nimə Rəha Uhgın itəm rəhan kəpiel asol min kotəwir, ne natimnat wir min əh imə itəm netəmim kəmosot-ipən kəm Uhgın. Kən İesu təmən məmə, ⁶ “İtəmat nakoatehm natimnat min əh, məto nian otatuwa itəm netəmim okotəhalkin-ohalkin kəpiel min rəha nimə əh, inəh kəpiel kit otəsətulən əh-ikin tatətul ikin roiu.”

⁷ Kən kəmotətapəh ron məmə, “İəgətun. ?Natimnat min əh onəghan kotuwa? ?Kən nəmtətin naka otəgətun məmə otəsuwəhən natimnat min əh okotuwa?”

⁸ Kən İesu tatən məmə, “Onəkotəkəike moatəto wir itəmat məmə suah kit otəseiua-inən itəmat, məto-inu netəmim tepət okotuwa motən məmə, ‘!Io, io Kristo ul’ kən neen okotən məmə, ‘Nian rəha natimnat əh tinatuwa iuəhkir.’ Məto əsotuarisig-inən ilat. ⁹ Kən nian onəkotəto namnusən məmə netəmim koatəluagin, o netəmim koatətul moatəmou ilat rəhalat kapman, məto itəmat onəsotəginən. Natimnat min əh okotaupən ka pitən, məto sənəmə in Namnun Nian.”

¹⁰ Kən İesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “Noanol min neen okotoh noanol pisin neen min, kən kapman kit otoh kapman kit. ¹¹ Kən namig asol min okotan, kən nəumis otan ikin min tepət e nətueintən, kən nimisən əskasik min okotan e nətueintən, kən əpəh ilis e neai, natimnat okotuwa motol niki netəmim otəgin, kən ilat okotəplan nəmtətin asol min e neai.

¹² “Məto nian natimnat min u okəsotuwamən əh, netəmim okotəskəlim itəmat, kən motoh itəmat, kən motiləs itəmat kan əpəh e nimə min rəha nuəfimənən, ne əpəh e kalapus, kən onakoatətul e niğanəmti kig min ne netəm-iasol min rəha kapman məto-inu itəmat nakoatos nərgək moatən nipahrien lak. ¹³ Inəh nian ətuatip məmə nakotən-iarəp namnusən təwir kəm ilat. ¹⁴ Məto əsotətəlig-in paupənən məmə nəghatən naka itəm onəkotən kəm ilat, ¹⁵ məto-inu io ekos-ipinə nəghatən ətuatip kəm itəmat kən mos-ipinə nenatigən kəm itəmat, kən mol rəhatəmat nəghatən təsanən, kən rəhatəmat tikimir min okol kəsotuhəlpinən, kən okol kəsotənən məmə nakoateiuə. ¹⁶ Kən rəhatəmat tata ne mama min, ne piatəmat min, ne rəhatəmat noanol min, ne iolitəmat min okotiləs-ipən itəmat e nelmi tikimir min. Kən okotohamnu itəmat neen. ¹⁷ Netəmim rafin okotətəhau itəmat o nərgək. ¹⁸ Məto noanutəmat ne huə, kit otəsikəən. ¹⁹ Nian onakoatətul əskasik motahətətə lak e nian iəkis min itəm okoatuwa e rəhatəmat nəmegəhən, kən onəkotos nəmegəhən lilin lan.

²⁰ “Məto nian onakehm mopael min okotuwa tepət motitəlau e taon u Jerusalem, kən itəmat onəkotəkəike motitun məmə otəsuwəhən kən kərəkin agin taon əh Jerusalem. ²¹ Kən itəmat netəm nəkotatig Jutia, onəkotəkəike motaiu motagim motuwın motəhluaig əpəh nitot min. Kən itəmat netəm nəkotatig e taon əh, onəkotəkəike motiet. Kən itəmat netəm nəkotatig ikin min titəlau e taon əh, onəkəsotuwın minən əh imə e taon əh, ²² məto-inu nian əh, in nian rəha Uhgın otol nalpinən lan kəm netəm koatol nolən tərət, kən mol əp nəghatən itəm kəməte-pən e naoa rəhan tuwa mol nipahrienən. ²³ Awe, nəhməən asol rəha mama min itəm nərpilat əh-ikin, ne itəm min u koatəpinəhin nisualkələh, məto-inu nəratən asol otuwa e nətueintən, kən nəməha ne nalpinən rəha Uhgın otuwın kəm netəmim rafin rəha İsrəl. ²⁴ Kən okagimnu netəmim e naip, kən nian rəhalat tikimir min kəmotol win elat, kən okotit ilat motuwın ikin pisin pisin min kən ilat okotuwa slef min rəhalat. Kən İaihlua min okotaliwək kən katəwig-ewig e

* 21:2: Məni u təhmen-pən e tuente fatu. 21:3: 2 Kor 8:12 21:6: Luk 19:44 21:14: Luk 12:11-12
21:15: Wək 6:10 21:16: Mat 10:21-22 21:22: Jer 5:29; 46:10; Hos 9:7

Jerusalem motiləs-iəhau netəmim ikin itəm koatətig əh, motərəməə elat, kətoarus-pən nian rəhalat otol namnun.†

²⁵ “Kən nəmtətin neen okotuwa e mitgar, ne məwig, ne məhau min. Kən ikin-u e nətueintən, netəmim rafin okotəgin nərəkərikən rəha nitəhəi ne peau-peau asol min. ²⁶ Netəmim okotəgin pīk moatimiseah o nəratən asol min itəm koatuwa e nətueintən, məto-inu natimnat rəha neai itəm kotəskasik pīk, məto Uhgīn otəloal-əloal elat. ²⁷ Kən e nian əh, okotehm Nəti Etəmim tateiuaiu e mal napuə kit e nəsanənən ne nepətən əhag-əhag asol rəhan. ²⁸ Kən nian natimnat min u kinotətuoun moatuwa katol nīpahrienən lan, otətul motasipər e neai, məto-inu otəsuwəhən rəhatəmat Kristo otuwa mikis itəmat.”

²⁹ Kən in təmuəh nimaa nəghatən kəm ilat məmə, “Nəkotitun-tu nig u fik ne nig neen min. ³⁰ Okəmə kotalpətəg minotapilpīl min, kən nəkotitun məmə in nian rəha nasumən. ³¹ E nolən kitəh əm, okəmə nəkotehm natimnat min u koatol nəhlan, onəkotitun məmə otəsuwəhən, nərəməərən rəha Uhgīn tuwa.

³² “Nīpahrienən ekatən kəm itəmat məmə noanol rəha Isrel‡ otəsikəən mətoarus-pən natimnat rafin əh okotol nīpahrienən. ³³ Neai ne nətueintən okiakə, məto nəghatən min rəhak okol kəsotikəən.”

³⁴ Kən Iesu tatən məmə, “Nəkotəkəike moatəto itəmat. Əsotərəkinən rəhatəmat nian min o nolən əmən lafet, motapis lan, kən moatətəlig-in pīk natimnat rəha nətueintən u. Təsəwīrən məmə nian rəhak otuwa mos kaut kəm itəmat tahmen-pən məmə noanikulu təmohasin itəmat, ³⁵ məto-inu nian əh otuwa mīləs netəmim rafin rəha nətueintən. ³⁶ Məto nian rafin onəkotəkəike moatətul matip, kən motəkəike katəfak məmə nakotos nəsanənən tahmen məmə nəkoatətul əskasik əm e nian natimnat rafin əh koatuwa, kən inəh niki Nəti Etəmim otəgīn otəmat nian onəkotətul e nigənmətin.”

³⁷ Kən nian rafin Iesu tatəgətun netəmim əpəh e Nīmə Rəha Uhgīn, kən lapin min in tiet muwin əpəh Nitot Rəha Nig U Olif mətapil əh-ikin. ³⁸ Kən nian min rafin laulaugin ağin, netəmim koatuwa məmə okotətəlig-in rəhan nəghatən əpəh e Nīmə Rəha Uhgīn.

22

Jutas təmol-salim-in Iesu

(Mat 26:1-5, 14-16; Mak 14:1-2, 10-11; Jon 11:45-53)

¹ Kən nian rəha lafet rəha Pret U Is Tikə Lan tīnatuwa iuəhkir, kən in tīnətuoun e lafet rəha Nuhəgo-inən. ² Kən pris asol min ne iəgətun min rəha Lou koateam-in anion suatip məmə okotohamnu Iesu lan. Koateam-in anion suatip məto-inu ilat koatəgin netəmim məmə, kətah nimanin netəmim okotəmou okəmə kotitun məmə kəmotohamnu Iesu.

³ “Kən Setan təmos niki Jutas, u nərgin kit min u Iskariot, in e netəm tuelef rəha Iesu. ⁴ Kən in təmuwin matəghat kəm pris asol min ne netəm-iasol min rəha mopael rəha Nīmə Rəha Uhgīn, mateam-in suatip məmə oteghəhan-in Iesu tuwin e nelmilat. ⁵ Kən nīkilat təmagien, kən kəmotən-iəkis məmə okotos-ipən məni kit kəm in. ⁶ Kən Jutas təmegəhan lan məmə in otol, kən mateam-in suatip məmə oteghəhan-in Iesu tuwin e nelmilat nian netəmim okotikə lan.

Etəmim kəiu rəha Iesu kəmioal əpen-əpenə o lafet rəha Nuhəgo-inən

(Mat 26:17-29; Mak 14:12-25; Jon 13:21-30; 1 Kor 11:23-26)

⁷ Kən nian rəha lafet rəha Pret U Is Tikə Lan tīnuwa, kən e nian əh, netəmim okotəkəike motoh nəti sipsip rəha lafet rəha Nuhəgo-inən. ⁸ Kən Iesu təmaun-in Pita ne Jon,

† 21:24: E nup fote uarisig Iesu tīmis, mopael min rəha Rom kəmotərəkin Jerusalem e nup 70 AD. 21:24: Sam 79:1; Nol əpən 11:2 21:25: Aes 13:10; Esik 32:7; Joel 2:31; Nol əpən 6:12-13 21:27: Dan 7:13; Mat 26:64; Nol əpən 1:7 ‡ 21:32: Netəmim neen koatən məmə nəghatən u tatəghat-in netəmim itəm koatəmegəh nian Iesu tatəghat. Kitat kəmotəte tahmen netəmim neen min itəm koatən məmə tatəghat-in noanol min rafin rəha Isrel tatuwin muwin isəu. 22:3: Jon 13:2,27 22:7: Eks 12:1-27

kən mən-ipən kəm ilau məmә, “Ian kən mioal әpen-әpenә nagwәнәn rәha lafet rәha Nuhagego-inән mәмә okotuwın motagwән ikin.”

⁹ Kən kәmuән-ipән kәм in mәмә, “?Nakolkeike mәмә itımlau oekian hiә mioal әpen-әpenә e nagwәнәn ikin?”

¹⁰ Kən tәмән-ipән kәм ilau mәмә, “Uәtәlig wir-tu. Nian itәmlau onakuet-arәpән e taon, kән onakuehm suah kit tatәhun pәtәl asol kәmәtu-pән nәhau lan. Kән nәkiauarisig-in mәhaluwın e nimә kit itәм otuwın ikin. ¹¹ Kән nәkuән-ipән kәм etәм-iasol rәha nimә mәмә, “?Iәgәtun tәмahl-ipa itımlau mәмә ekuea muәtapәh ron ik mәмә noan u in hiә itәм in ne rәhan min netәmim okotuwә motol nagwәнәn ikin rәha lafet rәha Nuhagego-inән?” ¹² Kән in otit itәmlau nakian әpәh e noan ilis ikin itәм kinәlin wir rәkis natımnat rafin rәha nagwәнәn әh-ikin. Kән nakioal әpen-әpenә nagwәнәn әh-ikin.”

¹³ Kән kәmian muehm natımnat rafin tahmen әm mәмә inu Iesu tәмән mihin ne. Kән kәmioal әpen-әpenә e nagwәнәn ikin rәha lafet rәha Nuhagego-inән.

Namnun nagwәнәn rәha Iesu ne rәhan min

¹⁴ Kән e nian rәha nagwәнәn, Iesu tәmuwın mәpәlәh e tepil ilat rәhan aposol min. ¹⁵ Kән tәмән-ipән kәм ilat mәмә, “Otәsuwәhән, okul nahmәән kәм io. Mәto nıkik tinolkeike pik mәмә okotaupән kun nagwәнәn rәha lafet rәha Nuhagego-inән. ¹⁶ Iakolkeike pik mәмә kitat okotagwән min-nulan mәto-inu, okul esagwән minән e nagwәнәn rәha Nuhagego-inән mәtoarus nipәti lafet u tuwa mol nipahrienән lan e nәрәmәрәән rәha Uhgın.”

¹⁷ Kән Iesu tәmos kap wain mән tagkiu ron kәм Uhgın, kән mән mәмә, “Otos itәmat rafin, kән motәnim, ¹⁸ mәto-inu roiu iatән kәм itәmat mәмә esәnimән wain mәtoarus-pән nian natımnat rafin kotatig ahgın nәрәmәрәән rәha Uhgın.”

¹⁹ Kән tәmos pıret mән tagkiu ron kәм Uhgın, kән mәmkas mos-ipән kәм rәhan min netәmim, kән mән mәмә, “Inu nipәtik itәм iakatos-ipinә otәmat. Nian rafin onәkotәkәike motol nat u mәмә nıkitәmat tatәht io.”

²⁰ Kән e nolән kitiah әm, nian kәmotagwән rәkis, Iesu tәmos kap wain kән tәмән mәмә, “Kap wain u in nitak itәм otaiu otәmat, kән tatәgәtun nәniәkisән wi rәha nasituән rәha Uhgın kәм netәmim. ²¹ Mәto onәkotәtәlig wir-tu. Suah kit ukın-u kotagwән kitat min e tepil, kән in otәpanegәhan-in-pән io e nelmi rәhak min tikimır. ²² Io Nәti Etәmim oekәkәike mımis mәмә inu Uhgın tәмән mihin ne. !Mәto awe, nahmәән asol tatuwın o etәм tategәhan-in-pән io e nelmi tikimır min!” ²³ Kән kınоatәtapәh-әtapәh olat min mәмә, “?Kitat pah otol nat әh?”

²⁴ Kән nat kit min, ilat kınоatol nıkilat min mәмә pah u in ilis pik taprәkis-in ilat. ²⁵ Kән Iesu tәмән-ipән kәм ilat mәмә, “Kig min rәha nәtueintән u koatәрәmәрә e netәmim e rәhalat nәsanәнән, kән koataun-in atip ilat mәмә ilat ‘Netәм rәha Nasituән.’ ²⁶ Mәto itәmat onәkәsotolән min-nәhlan. Okәmә itәmat kit in ilis, in otılәs-iәhau in tahmen-pән e suakәku. Kән okәmә itәmat kit tatәtul әupән, kән in otuwa iolwәk әm kit. ²⁷ ?Pah u in ilis pik, etәmim itәм tәtagwән e tepil, o iolwәk itәм tatos nagwәнәn matuwa? Nәkotitun mәмә etәм tәtagwән e tepil in ilis taprәkis. Mәto io, etәм-iasol rәhatәmat, nian emәtaliwәk kitat min itәmat, emahmen-pән e iolwәk әm kit.

²⁸ “Itәmat u, nian rafin nәkotatig iuәhkır ron io e nian ekәtatig e nian әskasik min. ²⁹ Kән tahmen-pән әm mәмә Tata rәhak tatılәs-ipәр io mәмә ekuwa kig, kән io min iatılәs-ipәр itәmat mәмә nakotuwa kig min, ³⁰ mәмә nakotuwa kәpәlәh kitat min io, kotagwән kәlәh e nian ekuwa mol kig lan. Kән e nian әh, itәmat min onәkotәpәlәh e jea min rәha kig, kән itәmat onәkotuwә motәtul әupән e noanol min tuelef rәha Isrel moatakil ilat moatәрәmәрә elat.”

³¹ Kән Iesu tәмән-ipән kәм Saimon Pita mәмә, “Kәsi. Saimon. Әtәlig-in-tu io. Setan tinәtapәh rәkis o Uhgın mәмә otegәhan-in mәмә in otuwa mos-ipән-os-ipән

22:21: Sam 41:9; Jon 13:21-22

22:24: Luk 9:46

22:25: Mat 20:25-27; Mak 10:42-45

22:26: Mat 23:11; Mak

9:35 22:27: Jon 13:12-15

22:30: Mat 19:28

kəm itəmat mol nəratən kəm itəmat məmə otəgətun rəhatəmat nahatətəən in təskasik lak o kəp. ³² Məto enəfak rəkis ron ik məmə rəham nahatətəən otəsətiteən. Kən nian nakatəuhlin rəham nətəligən tatitəlig-pa min, ik onakəkəike mol nətəligən rəha piam min okotəskasik.”

³³ Məto Saimon Pita təmən-ipən kəm in məmə, “Iərəməərə. Iatətul matip məmə ekimne kilau min ik e kalapus, kən mīmīs kilau min ik.”

³⁴ Kən Iesu təmən-ipən kəm in məmə, “Pita, ekatən kəm ik məmə, o lapin huə, nian mənig otəsimmənən əh, kən ik onakən mau kisil məmə nəkəruru io.”

³⁵ Kən Iesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “Aupən, emətahl-iarəp itəmat, nəməsotosən mənī e paos, ne kətīm, ne put. ?Tahro? ?Rəhatəmat natimnat təsahmenən, o kəp?” Kən ilat kəmotən məmə, “Kəp.”

³⁶ Kən təmən-ipən kəm ilat məmə, “Məto roiu, okəmə suah kit tatos rəhan mənī e paos o kətīm, otəkəike mos. Kən etəm təsosən naip rəha nəluaginən, pəs otol-salim-in rəhan kot mos-nəm̄ti rəhan kit. ³⁷ Iatən kəm itəmat məmə nəghatən u e Naoa Rəha Uhḡin tatəghat-in io, kən in otəkəike mol nīpahrienən. In tatən məmə, ‘Netəmim nīkilat tət məmə in etəmim kit itəm tatərəkīn Lou.’ Əwəh, nəghatən u tatol nīpahrienən əh-roiu.”

³⁸ Kən ilat kəmotən məmə, “Iərəməərə, əplan-tu. Naip rəha nəluaginən kəiu əpəh.” Kən in təmən kəm ilat məmə, “Ah, nahmen. Otapəs-ta.”

*Iesu təmuwīn matəfak əpəh e Nītot Rəha Nīg U Olif
(Mat 26:36-46; Mak 14:32-42)*

³⁹ Kən Iesu tēmīet e taon muwīn əpəh e Nītot Rəha Nīg U Olif tahmen-pən əm məmə in tatol mihin e nian rafin, kən rəhan min netəmim koatətəu-pən. ⁴⁰ Kən nian in təmuwīn mətoarus-pən əh-ikin əh, təmən-ipən kəm ilat məmə, “Onəkotəkəike moatəfak məmə nat kit otəsos-ipən-os-ipənən kəm itəmat motol rəhatəmat nahatətəən otatite lak.”

⁴¹ Kən in təmaliwək mapəs ilat muwīn mēsīn, kən mīsīn nulan matəfak matən məmə, ⁴² “Tata, okəmə nīkim tagien, awi, os-irəkis nahmən min u itəm okəpanotuwa. Məto əsolən rəhak nətəligən, məto ol nat naka itəm ik əm nakolkeike.” ⁴³ Kən nagelo kit tēmīsi-pən e neai muwa mos-ipən nəsanənən kəm Iesu. ⁴⁴ Kən məto-inu nīkin titahmə pik, kən rəhan nətəligən tinatol wək pik, kən təməfak əskasik pik, kən noəh təmāiu lan məhl matəht nīsīp tahmen e nīta.*

⁴⁵ Nian təməfak rəkis, in təmətul mītəlig-pən məmə otehm rəhan min netəmim, kən təməplan ilat kinotapīl rəkis. Kinotəpou məto-inu nīkilat titahmə. ⁴⁶ Kən təmən-ipən kəm ilat məmə, “?Tahro nakotapīl? Otaiir motəfak məmə nat kit otəsos-ipən-os-ipənən kəm itəmat motol rəhatəmat nahatətəən otatite lak.”

*Tīkimīr min rəha Iesu kəmotuwa kiləs
(Mat 26:47-56; Mak 14:43-50;
Jon 18:2-11)*

⁴⁷ Nian Iesu təmatəghat əh, nīmanin netəmim kəmotiet-arəpa ikin əh, kən suah əh Jutas, u in etəmim kit e netəm tuelef rəha Iesu, in tēmīt ilat motuwa, kən təmuwa iuəhkīr məmə otatūilīm e Iesu. ⁴⁸ Məto Iesu təmən-ipən kəm in məmə, “?Jutas, io Nətī Etəmim, məto tahro nəmuwa məmə onəkātuilīm-pa lak kən e nolən əh megəhan-in-pən io e nelmi rəhak tīkimīr min?”

⁴⁹ Kən nian netəmim min rəha Iesu kīnotehm natimnat min əh mīnotītun məmə naka əh okol, kəmotən-ipən kəm in məmə, “?Iərəməərə, oekotahro? ?Ekotəte ilat e naip, o?” ⁵⁰ Kən ilat kit təmoahin naip tətə-rəkis matəlgin matip rəha slef rəha pris asol agīn.

⁵¹ Məto Iesu təmə, “!Ei! !Nahmen, otapəs əm!” Kən in təmələhəu-pən nelmin e matəlgi suah u, kən mol-wir min.

22:32: Jon 17:15   22:34: Mat 26:31-35; Mak 14:27-31; Jon 13:36-38   22:35: Luk 9:3; 10:4   22:37: Aes 53:12
* 22:44: E kopi oas min neen rəha Niutesteman itəm kəməte e nəghatən Kris aupən, nəghatən rəha ves 43-44 tīkə. Kəm-naka, sənəmə Luk itəm təməte ves 43-44, məto suah kit min itəm təməte kopi kit rəha naoa u.

⁵² Kən Iesu tēməghat kəm pris asol min, ne netəm-iasol min rəha mopael rəha Nimə Rəha Uhgin, ne etəm-iasol min rəha noanol rəha Isrel, u kəmotuwa məmə okotaskəlim Iesu. In təmən məmə, “?Tahro, nəman? ?Nikitəmat təht məmə io emit netəmim muwin kotəluagin o kapman, o kəm-naka io iohamnu itəm kit, kən nakotəmik naip asol min rəha nəluaginən ne nəlnal min moatuwa məmə onəkotaskəlim? ⁵³ ?Nian rafin etan əm kitat min itəmat e Nimə Rəha Uhgin, mətə tahro nəsotaskəlimən io? Mətə roiu əh, in nian ətuatip rəhatəmat, kən nəsanənən rəha napinəpən in tatərəmərə.”

Pita təmən məmə
in təruru Iesu

(*Mat 26:57-58, 69-75; Mak 14:53-54, 66-72; Jon 18:12-18, 25-27*)

⁵⁴ Kən kəmotuwa motaskəlim Iesu motiləs motuwın e latuənu rəha pris asol agin. Kən Pita tuarisig-in ilat mətə təsuwinən iuəhkir olat. ⁵⁵ Netəm min əh kəmotahl nigəm kit əpəh e iat rəha pris asol agin, kən motəpələh kitəlau e nigəm. Kən Pita tuwa matəpələh ilat min. ⁵⁶ Kən pətan əkəku kit u slef rəha pris asol agin, təmuwa mehm Pita tatəpələh, kən nəhag-əhagən rəha nigəm tətasiəgəpın in, kən niganəmti pətan əh təmətul lan, kən təmən-ipən kəm ilat məmə, “Suah u, in min ilau Iesu kəmatuan.” ⁵⁷ Mətə Pita təmən-ipən kəm pətan un məmə, “Esitunən suah un nakatən.”

⁵⁸ Kən uarisig lan təsuwəhən, suah kit min tuwa mən-ipən kəm Pita məmə, “Ei, ik min, ik etəmim kit rəhan.” Mətə Pita təmə, “Ei, sənəmə io etəmim rəhan.”

⁵⁹ Uarisig lan, aua kit tinuwa minuwın rəkis, kən suah kit tēməghat əskasik kəm ilat məmə, “!Nipahrienən məmə suah u təmatuarisig-in Iesu, mətə-inu in etəm Kalili!”

⁶⁰ Mətə Pita təmə, “!Ei! !Esitun agin-əhən nəghatən u nakatən!” Kən nian Pita təmatəghat əh, kən mənig təmimnən. ⁶¹ Kən Iərəməərə təməuhlin masipən ətuatip matehm Pita. Kən Pita, nikin təməht nəghatən rəha Iərəməərə itəm təmən lan məmə, “O lapın əm u, nian mənig otəsimmənən əh, ik onakən mau kisil məmə nəkəruru io.”

⁶² Kən Pita təmiet muwin ihluə, təmasək təmasək.

Netəmim kəmotəsan-əsan
e Iesu

(*Mat 26:67-68; Mak 14:65*)

⁶³ Kən e nian əh, netəmim itəm kəmotaskəlim Iesu kəmotəghat əsan lan, kən moatoh.

⁶⁴ Kən kəmotəlis ətain niganəmtin kən motoh, moatən-ipən məmə, “!Ei, ien! ?Ən-tu məmə pah tatoh ik?” ⁶⁵ Kən kəmoatən nəghatən rat tepət moatərəkin in lan.

Kəmiuw-iarəp Iesu e kaonsel
(*Mat 26:59-66; Mak 14:55-64;*
Jon 18:19-24)

⁶⁶ Kən laulaugin agin, netəm-iasol rəha noanol rəha Isrel, ne pris asol min, ne iəgətun min rəha Lou kəmotuwa kuəfimin e kaonsel rəhalat, kən netəmim kəmotiləs Iesu motuwa tətul e niganəmti kaonsel əh. Kən netəm rəha kaonsel kəmotəpəh ron məmə, ⁶⁷ “Okəmə ik Kristo itəm Uhgin təmən məmə otahl-ipa, ən kəm itimat.” Mətə Iesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “Okəmə ekən kəm itəmat, kən nəsotənən nipahrienən lak. ⁶⁸ Kən okəmə ekəpəh otəmat, kən okol nəkəsotuhəlpinən. ⁶⁹ Mətə tətoun roiu, io Nəti Etəmim, io oekuwin məpələh əh-ikin rəha nəsanənən ne nisaiiən, inəh e nıkali Uhgin matip, Uhgin u itəm rəhan nəsanənən iahgin.”

⁷⁰ Kən ilat rafin kəmotəpəh ron məmə, “?Tahro? ?ik Nəti Uhgin?”

Kən Iesu təmən-ipən məmə, “Nakoatən məmə io u inu.”

⁷¹ Kən kotən məmə, “?Tahro kitat koateam-in nəghatən kit min məmə otasitu e rəhatat nəghatən? Kınotəto ətuatip nəghatən əh e nohlin.”

23

Iesu tēmätul e niganəmti Pailat

(*Mat 27:1-2, 11-14; Mak 15:1-5;*

Jon 18:28-38)

¹ Kən netəmim rafin rəha kaonsel kəmotətul motit Iesu motuwın kəm Pailat. ² Kən moatən-iarəp nıpəgnəmtin min itəm otoh Iesu məmə, “Emotehm məmə suah u tatit rəhatat netəmim min, kən mol ilat kotalməl, kən matəuhlin rəhalat nətəligən koatol tikimir ilat kapman rəha Rom, mətəhtosig-in itimat məmə esotətouən takis kəm Sisa itəm tatərəmə e niməptən u. Kən in matən-iarəp məmə in Kristo itəm Uhgın təmahl-ıpa məmə in kig kit.”

³ Kən Pailat təmətarəh ron məmə, “?Tahro? ?Ik kig rəha netəm Isrel?” Məto Iesu tən-ıpən kəm in məmə, “!k nəmən mihin.”

⁴ Kən Pailat təmən-ıpən kəm pris asol min ne netəmim rafin məmə, “Esehmən nıpəgnəmtin kit ne, itəm tatən məmə suah u təmərəkın lou.”

⁵ Məto ilat kotagət əfəməh moatən məmə, “Kəp. Məto suah u tətən əpnapın matəgətun netəmim rafin ikin min əh Jutia təmətuoun əpəh Kalili muwa mətəorus-pa ukin-u, kən mol nətəligən rəha netəmim koatəluə motalməl.”

⁶ Kən nian Pailat təməto nəghatən əh, təmətarəh məmə, “?Tahro? ?Suah u in etəm Kalili?” ⁷ Kən nian təməto məmə Iesu təmıet ikin əh itəm Herot Antipas tatərəmə e ikin, in təmahl-ıpən Iesu məmə otuwın mehm Herot, məto-inu e nian əh, Herot min in tətətig Jerusalem.

Iesu tēmätul e niganəmti Herot Antipas

⁸ Kən nian Herot Antipas təmehm Iesu, nıkin təmagien pik, məto-inu nuwəh məsın in təmolkeike məmə otehm. Herot təmatəto əm namnusən rəhan, kən in təmolkeike pik məmə in otehm Iesu otol nat pıspis kit. ⁹ Kən o natımnat min u, Herot Antipas təmətarəh-in nəghatən min tətət kəm Iesu, məto Iesu təməpnapın əm məsuhalpınən rəhan nəghatən. ¹⁰ Kən pris asol min ne iəgətun min rəha Lou kəmotətul motəghat əskasik e nıpəgnəmtin min rəhalat moatoh Iesu lan. ¹¹ Kən uarisig lan, Herot Antipas ne rəhan min mopael kotagət ausit e Iesu, kən moatəsan lan. Kən Herot təmən-ıpən kəm rəhan mopael min məmə okotuwın-in-pən kot wir kit rəha kig kəm in, kən motit motuwın min kəm Pailat.

¹² Aupən ikin, Herot Antipas ne Pailat kəmətıoal tikimir kəm ilau min, məto e nian əh, ilau kəmuea minıoalkeike ilau min.

Pailat təmən məmə Iesu otəkəike mımıs

(*Mat 27:15-26; Mak 15:6-15;*

Jon 18:39-19:16)

¹³ Kən Pailat təmaun-in pris asol min, ne netəm-iasol rəha netəm Isrel, ne netəmim rafin, kən ilat rafin kəmotuwa kitıəh. ¹⁴ Kən in təmən-ıpən kəm ilat məmə, “Suah u, nəmotıləs motuwa tətul e niganəmtək, kən nəmotən məmə tatəuhlin nətəligən rəha netəmim rəhatəmat koatol tikimir kəm kapman. Məto emakil rəkis nətəligən u e niganəmtıtəmat, kən məsehmən məmə təmətgəhl lou kit, kən nıpəgnəmtin min itəm nakoatən lan təsölən nıpahrienən. ¹⁵ Kən Herot Antipas min, in təmakıl mehm məmə nolən rat kit təsəkul-pənən lan. Tol nəhlan, in tahl-ıpa tuwa min o kitat, kən təpiə əm məmə suah u in təməsölən nat kit itəm tətət məmə in otımıs ron. ¹⁶⁻¹⁷ Kən o nat əh inəh, rəhak min mopael okotalıs əm, kən uarisig kotahl-ıarəp tatuwin.”*

¹⁸ Məto ilat rafin kəmotagət əfəməh moatən məmə, “!Otıləs-ıarəp suah un kən kohamnu! !Məto ahl-ıarəp Parapas tuwa mehm itimat!” ¹⁹ (Suah u Parapas, kəmıləs-ıpən

23:7: Luk 3:1 * 23:16-17: E kopi oas min neen rəha Niutesteman itəm kəməte e nəghatən Kris aupən, katılpin nəghatən kit min ikin-u tatən məmə, “E nian rəha lafet rəha Nuhagego-inən, Pailat in otəkəike mahl-ıarəp rəhalat kit etəmim otıet e kalapus.”

e kalapus mæto-inu in tæmol netæmim kotæluagin o kapman e taon æh, kæn in iohamnu itæm.)

²⁰ Mæto Pailat in tolkeike mæmæ otahl-iaræp Iesu tatuwin, kæn in tæmæghat min kæn ilat. ²¹ Mæto ilat kæmotagæt æfæmæh pik mæmæ, “!Ætu-pær in e nig kæluau! !Ætu-pær in e nig kæluau!”

²² Mæto Pailat tæmæghat min kæn ilat minætau kisil lan æh-roiu mæmæ, “?Tahro? ? Suah u in tæmol nat tærat naka? Io esehmæn mæmæ in tæmol nat kit itæm tætuatip mæmæ in otimis ron. Mæto ræhak mopael min, ilat okotalis æm, kæn uarisig lan kotahl-iaræp tatuwin.”

²³ Mæto ilat koatækæike motæghat æskasik, kæn motagæt æfæmæh e Pailat mæmæ otætu-pær Iesu e nig kæluau. Kæn motagæt pik moatuwin moatuwin, kinol win e nætæligæn ræha Pailat. ²⁴ Kæn Pailat tæmakil Iesu mæmæ otækæike mimis tahmen-pæn mæmæ inæh ilat kæmotæn mihin ne. ²⁵ Kæn in tæmol nætæligæn ræhalat, kæn tæmahl-iaræp Parapas u aupæn in tæmætætig e kalapus o næluaginæn o kapman ne nohamnuæn itæm. Mæto tæmegæhan-in Iesu tuwin e nelmi ræhan mopael min mæmæ ilat okotos motuwin kitæp nætæligæn ræha nimanin netæmim.

Kæmit Iesu kan mæmæ otimis

(Mat 27:32-44; Mak 15:21-32;

Jon 19:17-27)

²⁶ Kæn nian mopael min kæmotit Iesu motiet e taon, kæn kæmotæplan etæm Saerin kit, nærgin u Saimon. In tæmisi-pæn isæu maliwæk matuwa e taon. Kæn kæmotaskælim motælæhæu-pær nig kæluau ræha Iesu e nuwegin mæmæ otilæs, kæn motæn-ipæn mæmæ otætæu-pæn Iesu. ²⁷ Kæn nimanin netæmim tepæt kæmotaliwæk katuarisig-in Iesu e suatip, kæn nipitan tepæt min koatuarisig-in ilat, koatasæk moatæun-æun o Iesu. ²⁸ Mæto Iesu tæmæuhlin masipæn mæplan ilat, kæn mæn-ipæn kæn ilat mæmæ, “Nipitan Jerusalem. Æsotasækæn ron io, mæto otasæk atip otæmat, ne nenætætæmat min. ²⁹ Otætælig-in-tu io. Nian tatuwa itæm okæpanæn mæmæ, ‘!Otagien itæmat netæm næsotemækæn o næsotapinahinæn suakæku!’ ³⁰ E nian æh, netæmim okotæn-ipæn kæn nitot asol min mæmæ, ‘Awi, otisas-pa etimat,’ kæn okotæn-ipæn kæn narit min mæmæ, ‘Awi, otæfætæn itimat.’ ³¹ ? Mæto okæmæ nigæm tatuæp næhlan nian nig nimalin tætamiamitæ æh, kæn tahro e nian nig tinæmætu?”†

Mopael min kæmotætu-pær Iesu e nig kæmæluau

³² Kæn mopael min kæmotilæs suah mil kæiu itæm kæmuætghil lou kan mæmæ okotohamnu ilæhal Iesu. ³³ Kæn kæmotuwa ikin kit, nærgin u Louipil-uipil. Ikin æh, kæmotætu-pær Iesu e nig kæmæluau. Kæn kæmotætu-pær iætghil lou mil æh-ikin, kit e nikali Iesu matip, kæn kit e nikalin mol. ³⁴ Kæn Iesu tæmæ, “Tata. Aluin ræhalat nolæn rat min itæm koatol kæn io, kæn mæsalpinæn, mæto-inu kæsotitunæn nat naka itæm koatol.” Kæn kæmotoor ræhan natimnat moaturin taes ron.

³⁵ Kæn netæm min u koatætul æh-ikin, moatehm natimnat min u, mæto etæm-iasol min ræha noanol ræha Isrel kotalah æsan e Iesu moatæn mæmæ, “!In tæmosmegæh netæmim tepæt rækis. Mæto okæmæ in Kristo itæm Uhgîn tæmæn mæmæ otahl-ipa, kæn in Etæm Uhgîn Tæmitæpun, kæn pæs in otosmegæh atip in!”

³⁶ Kæn mopael min, ilat min koatæghat æsan e Iesu, kæn motuwa iuæhkir ron moatætæpæh mæmæ in tolkeike wain u itæm tagin,‡ ³⁷ moatæn mæmæ, “!Okæmæ nipahrienæn ik kig ræha noanol min ræha Isrel, osmegæh atip ik æh-roiu!”

³⁸ Kæn næghatæn kit æh-ikin kæmæte kætu-pær e ræhn-kapæ nig kæluau, tatæn mæmæ, INU KIG RÆHA NETÆM ISREL.

23:29: Luk 21:23   23:30: Hos 10:8; Nol æpæn 6:16   † 23:31: “Nig nimalin tætamiamitæ æh” tatæpsen-pæn Iesu itæm tætuatip agin, mæto tatos nalpinæn. Inu tahmen e nigæm itæm tatuæp. Kæn “nig tinæmætu” tatæpsen-pæn iol tæfagæ rat min. Kæn uarisig lan, Uhgîn otol nalpinæn asol kæn ilat. Inu tahmen e nigæm asol agin.

Afin Luk 21:20-24.   23:34: Sam 22:18; Aes 53:12   23:35: Sam 22:7-8   ‡ 23:36: Wain u itæm tagin, in nænimæn ræha ian-rat min.   23:36: Sam 69:21

³⁹ Kən iətgəhl lou mil kit itəm katakul-pər e nig kəluau, in tatəghat rat e Iesu, matən məmə, “!Ei! ?Ik Kristo itəm Uhgin təmən məmə otahl-ipa, o kəp? !Okəmə tol mihin, osmegəh ik kən mosmegəh min itimlau!”

⁴⁰ Məto iətgəhl lou əh kit min təmən-ipən kəm in kit, kən mahtosig-in məmə, “?Tahro? ?Nəsəginən Uhgin, nat əpnəpən onakimis? Nəpənən u rəhatəhal in tahmen-ahmen əm. ⁴¹ Məto təmətuatip əm məmə kilau okiamis o rəhalau nolən rat min itəm kəmioal. Məto suah u, in təsolən nat tərət kit ne.”

⁴² Kən təmən-ipən kəm Iesu məmə, “Iesu, o nian onəkuwa matol kig lan, kən nīkim otatəht io.” ⁴³ Kən Iesu təmən-ipən kəm in məmə, “Nīpahrienən iatən kəm ik, məmə roiu əm kilau min ik əpəh e nego e neai.”

Iesu təmimim
(*Mat 27:45-56; Mak 15:33-41;*
Jon 19:28-30)

⁴⁴⁻⁴⁵ Kən iuəhkir tuelef klok e nərauiəgən, mit nəsasieən, kən nəpənəpən tīnan rafin ikin əh mətoarus-pən tri klok ehnaipən. Kən nīməhan itəm tatəkulosig-in-pən Ikin Tasim Agin Ikin e Nīmə Rəha Uhgin, təməhap məsin kəiu. ⁴⁶ Kən Iesu təmagət əfəməh məmə, “!Tata. Iatələhəu-pən nəmegəhən rəhak e nelməm!” Nian təmən rəkis nəghatən əh u, kən rəhan nəmegəhən tiet.

⁴⁷ Kən nian etəm-iasol rəha mopael min rəha netəm Rom təmehm natimnat min əh, kən in təmənwiwi Uhgin matən məmə, “!Nīpahrienən, suah u in tətətuatip pahrien!”

⁴⁸ Kən netəmim itəm kəmotuwa ikin əh məmə okotəplan, nian kəmotəplan natimnat min əh, kəmoatuwin moatəto tərət e nīkilat, kən motahtəht manīkiləhalat. ⁴⁹ Kən ioli Iesu min, ne nīpitan itəm kəmotisi-pən Kalili motətəu-pən Iesu motuwa, ilat kəmoatətul isəu məsin kən moatehm natimnat min əh.

Josep təmitənim Iesu
(*Mat 23:57-61; Mak 15:42-47;*
Jon 19:38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Kən etəm Aramatia kit əh-ikin, nərgin u Josep. Aramatia in taon kit rəha Isrel, kən suah əh in etəmim kit rəha kaonsel rəha netəm Isrel. In etəm təwir, rəhan nəmegəhən tətətuatip, kən in etəmim kit təmatəsahgin məmə otəplan nərəmərəən rəha Uhgin. Kən in təməsegəhanən e nəghatən rəha kaonsel itəm kəmoategəhan-in Iesu məmə okoh. ⁵² Kən in təmuwin mehm Pailat mətapəh ron məmə otegəhan-in nīpəti Iesu tos. ⁵³ Kən Josep təmuwin mīləs-iəhau nīpəti Iesu e nig kəməluau, mos muwa malpən e nīməhan wir kit, nərgin u linen. Kən təmīləs muwin mələhəu-pən e nīpəg kəpiel itəm kinəməte rəkis o nolən suwit ikin, məto kəsitənimən əh suah kit ikin. ⁵⁴ In əh e nian rəha noanol min rəha Isrel itəm koatol əpen-əpenə lan o nian rəha Sapat, kən iuəhkir Sapat tətəuoun.

⁵⁵ Kən nīpitan itəm kəmotisi-pən Kalili kəmotuarisig-in Iesu, kəmotətəu-pən suah un, motuwin motəplan nīpəg kəpiel, kən motəplan nolən itəm in tatələhəu-pən min Iesu ikin. ⁵⁶ Kən uarisig, nīpitan kəmotitəlig-pən latuənu, kən kəmoatol əpen-əpenə manat min neen ne fomat itəm nəmiəwilat təwir məmə okol-pən e nīpəti Iesu. Kən e nian rəha Sapat, ilat kəmotameg moatətəu-pən nəghatən rəha Lou.

24

Iesu təməmegəh min
e nīmīsən
(*Mat 28:1-10; Mak 16:1-8;*
Jon 20:1-10)

¹ Kən e Sante laulaugin agin, nīpitan kəmotuwin əpəh e suwit, motəmīk nat pien-pien min u nəmiəwilat təwir itəm kəmotol əpen-əpenə rəkis lan. ² Nian kəmotuwa e suwit, kəmotəhm kəpiel itəm kətahtosig-in nīpəg kəpiel lan, məto kəmahwin rəkis. ³ E nian kəmotuwin e nīpəg kəpiel, məto kəsotəhmən nīpəti Iərəməərə Iesu. ⁴ Kən ilat kinotəruru

əfəməh moatətəlig-in natimnat min əh. Kən əmun etəmim kəiu əh-ikin, katuətul ilat min nīpitan, kəmian e napən itəm tatipit-ipit. ⁵ Kən nīpitan kəmotəgin pik, kəmotisin nulilat motasil-iahau moatehm nīməptən, kən suah mil kuəmə, “?Tahro nakoategəs-in etəm tətəmegəh u ikin-u ima netəm kəmotimis? ⁶ In tikə ukin-u. !In tinəmegəh min! Nīkitəmat otəkəike matəht nəghatən itəm təmən kəm itəmat nian in tətətətig əh əpəh Kalili məmə, ⁷ ‘Natimnat min u okotəkəike motuwa motol nīpahrienən lan. Okegəhan-in-pən Nəti Etəmim tuwin e nelmi iol təfagə rat min, kən okətu-pər e nig kəluau tīmis, mətə e nian tatol kisil lan, kən in otəmegəh min.’ ” ⁸ Kən nīkilat tinəht nəghatən rəha Iesu.

⁹ Kən kəmotiet e suwit motuwīn motən-ipən natimnat min əh kəm netəm lefen rəha Iesu, ne rəhan min rafin. ¹⁰ Kən nīpitan min əh itəm kəmotən-iarəp natimnat min u kəm aposol min, inəh Meri Maktala, Joana, Meri mama rəha Jemes, ne nīpitan neen min itəm kəmotuwīn e suwit. ¹¹ Mətə aposol min kəmotətə nəghatən əh tahmen-pən əm e nəghatən alməl kit itəm nīpətin tikə, kən məsətənən nīpahrienən lan.

¹² Mətə Pita tətətul maiu muwin əpəh suwit ikin, moeg-og masipən e nīpəg kəpiel kən təmehm əm napən itəm kəmalpin nīpəti Iesu lan, mətə nat kit min tikə əh-ikin. Kən in təmaliwək mītəlig minatuwin latuənu, kən matətəlig-in pik natimnat min əh.

E suatip tatuwin Emeas

(Mak 16:12-13)

¹³ E nian əm əh inəh, suah mil kəiu rəha Iesu kəmualiwək mətian latuənu kit, nərgin u Emeas. Latuənu un mətəarus-pən Jerusalem, in iuəhkir o lepen kilometa. ¹⁴ Kən e nian ilau kəmualiwək mətian, kən ilau kəmatuəghat-in natimnat min itəm kəm ol ilat. ¹⁵ Nian ilau kəmatuəghat nəhlan, kən Iesu təmuwa iuəhkir olau, məhlaliwək kələh mətəhaluwīn. ¹⁶ Mətə kəməsiatunən məmə pah əh iləhal min kəmətəhlaliwək mətə-inu Ughin təmahtosig-in nətəligən rəhalau.

¹⁷ Kən Iesu təmən-ipən kəm ilau məmə, “Təs mil. ?Naka un nakatuən?”

Kən əmun kəmuələhl muətul, niganəmtīlau təməpou. ¹⁸ Kən suah mil əh kit, nərgin u Kleopas, təmən-ipən kəm in məmə, “Okəm-naka ik əm un iapispis kit u Jerusalem itəm nəsitunən natimnat min itəm kəm ol ilat e nian min itəm kinotuwīn rəkis.”

¹⁹ Kən in təmən-ipən kəm ilau məmə, “?Natimnat naka min əh?”

Kən kəmuən-ipən kəm in məmə, “Natimnat min itəm kəm ol e etəm Nasaret əh Iesu. In ien kit rəha Ughin, kən rəhan wək təsanən wir ne rəhan min nəghatən kotəfigəm, kən niki Ughin ne niki netəmim tətəgien lan. ²⁰ Mətə rəhatimat pris asol min ne iəgəton min rəha Lou kəmotiləs-ipən e nelmi netəm Rom məmə okotakil məmə in otimis. Kən kəmotətə-pər e nig kəluau tīmis.

²¹ “Mətə itimat emotələhəu-pən pap rəhatimat nətəligən tətətig əskasik lan məmə in otiləs-irəkis itimat noanol min rəha Isrel e nelmi tikimir min rəhatimat. Kən roiu in nian tatol kisil lan. ²² Kən nat kit min, nīpitan neen itəm emotan, kəmotol məmə narmitimat təmiwig o nəghatən kit. Roiu laulaugin aɡin-əh, kəmotuwīn əpəh e suwit itəm kəmitənīm Iesu ikin, ²³ mətə kəməsotehmən nīpətin. Kən kəmotitəlig-pa moatən məmə, ‘Emotehm nat kit tahmen e napilairən, inəh nagelo mil kəiu katuən-ipa kəm itimat məmə Iesu tətəmegəh.’ ²⁴ Kən rəhatimat neen netəmim kəmotuwīn e suwit, kəmotəhm natimnat rafin aɡin tətətip tahmen-pən əm e nəghatən əh nīpitan min əh kəmotən mihin ne, mətə kəsotehmən Iesu.”

²⁵ Kən in təmən-ipən kəm ilau məmə, “Təs mil. !Rəhatəmlau-kapə tikə, kən nakatiaiūw nifagə matialəs pik o nənən nīpahrienən o natimnat itəm ien min rəha Ughin kəmotən! ²⁶ ?Nəkiatun o kəp məmə, Kristo itəm Ughin təmən məmə otahl-ipa otəkəike mos nahməən e nīpətin, kən uarisig lan, in təpanuwīn əpəh e nego e neai mos nərgin rəha nisaiiən?” ²⁷ Kən Iesu təmən-ipən wir kəm ilau Naoa Rəha Ughin itəm koatəghat-in in, tətətuoun e naoa rəha Moses kən muwin mətəarus-pən naoa min rəha ien min rəha Ughin.

²⁸ Kən kinətəhaluwa iuəhkir o latuənu itəm suah mil katian ikin. Kən kənuəplan məmə Iesu tinətaliwək minatuwin məsətulən, ²⁹ mətə ilau kətiauəh nikin məmə, “Ei, təwir məmə nəkətətiḡ kitəhal min ik, mətə-inu tinəpinəp rəkis, otəsuwəhən roiu miṯ taht.” Kən təmuwin minəhm ilau mətəhaləpələh.

³⁰ Kən kinətəhaləpələh məmə okəhlagwən, kən in təmos pīret mən tagkiu ron kəm Uhgīn, kən məkəkas mos-ipən kəm ilau. ³¹ Kən əmun Uhgīn təmol kəniatun məmə in Iesu, kən əmun in təmikə min, kən kənəsuəplanən. ³² Kən kəmuən-ipən kəm ilau min məmə, “!Ei! ?Nian in təmatən-ipa wir Naoa Rəha Uhgīn kəm kilau e suatip, kən katuətə təwir lan nīkilau tətəgiən pīk, o kəp?”

³³ Kən roiu aḡin-əh min, kəmuətul miaiet ikin əh miatəliḡ-pən min Jerusalem. Kən ikin əh, ilau kəmuehm netəm lepen rəha Iesu ne netəmim neen min rəhan kəmotuwa kuəfimin rəkis ilat min katəpələh, ³⁴ kən moatən məmə, “!Nīpahrienən! !Iərəmərə təməmegəh min, kən Saimon Pita* təməhm rəkis!” ³⁵ Kən ilau kəmuən-ipən rafin natimnat itəm kəmol kəm ilau e suatip, kən muən-ipən nian ilau kəmatiatun Iesu lan e nian itəm in təmatəmkas pīret matos-ipən kəm ilau.

Netəmim rəha Iesu min kəmotəhm

(Mat 28:16-20; Mak 16:14-18;

Jon 20:19-23)

³⁶ Kən nian katuən əh nəḡhatən min əh, Iesu təmuwa mətul iluḡin-in ilat matən kəm ilat məmə, “Nəməlinuən tətətiḡ otəmat.”

³⁷ Mətə ilat kəmotaut lan kən minəatəḡin, nīkilat təht məmə kinətəplan narmin kit. ³⁸ Mətə in təmən-ipən kəm ilat məmə, “?Təhro rəhatəmat nətəliḡən tətərat nəhlan? ? Təhro rəhatəmat nətəliḡən tətətul pagpag? ³⁹ Otehm-tu nelmək ne nelkək məmə io əm u. Otea-pa motek nīpətik kən motitun məmə io. Narmi etəmim nīpətin ne nīkilkilin tikə, təsolən məmə inu nakoatehm io, nīpətik ne nīkilkilik əh-ikin.”

⁴⁰ Təmən nəḡhatən əh, kən təməḡəṯun nelmin ne nelkin kəm ilat. ⁴¹ Ilat kəsətən wirən nīpahrienən lan mətə-inu nīkilat tətəgiən pīk, kən narmilat tatiwig. Kən in təmən-ipən kəm ilat məmə, “?Nəḡwənən kit un nakoatos, o?” ⁴² Kən kəmos nəm məsin itəm kəmwaan rəkis motos-ipən kəm in, ⁴³ kən e nīḡanəmtilat, təmos mun.

⁴⁴ Kən Iesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “Aupən ikin, nian emətətiḡ əh kitat min itəmat, emən nəḡhatən u kəm itəmat məmə, natimnat rafin itəm koatəḡhat-in io e Naoa Rəha Uhgīn, okotəkəike motuwa motol nīpahrienən lan, inəh nəḡhatən min e naoa rəha Moses, ne naoa min rəha ien min rəha Uhgīn, ne Naoa Rəha Napuən Min.”

⁴⁵ Kən in təmerəh e rəhalat nətəliḡən məmə okotitun nəḡhatən min itəm tətətiḡ e Naoa Rəha Uhgīn. ⁴⁶ Kən təmən-ipən kəm ilat məmə, “Nəḡhatən itəm tətətiḡ e Naoa Rəha Uhgīn tatən məmə netəmim okotol tərat kəm Kristo itəm Uhgīn təməhl-ipa, motol tətəto nahməən e nīpətin matuwin matuwin timis, mətə e nian itəm tatol kisil lan, in otəmegəh min e nimisən. ⁴⁷ Kən e nəḡḡi Kristo itəm Uhgīn təməhl-ipa, netəmim okotəkəike motən-iarəp nəḡhatən əh məmə netəmim okotəkəike motəuhlin kən motitəliḡ e rəhalat təfəḡə rat min, kən Uhgīn in otəsəlpinən nītai təfəḡə, kən maluin rəhalat nolən rat min. Nəḡhatən u otəkəike muwin kəm noanol min rafin əpəh ikin min rafin, otətuoun Jerusalem kən muwin mətəahḡin-pən ikin min rafin e nətueintən. ⁴⁸ Itəmat nəmotəhm natimnat min u, kən onəkotən-iarəp ətuatip nəḡhatən min lan. ⁴⁹ Kən ekahl-ipa suah u itəm rəhak Tata təmən-iəkis məmə in otahl-ipa kəm itəmat, inu rəhan Narmin. Mətə onakoatəsahḡin e taon əh mətəahḡin-pən nakotos nəsanənən rəha Narmin Rəha Uhgīn, kən tərīoah e nəmegəhən rəhatəmat.”

*Uhgīn təmiləs Iesu
muwin e neai
(Mak 16:19-20)*

* 24:34: Nəḡhatən Kris ətuatip tatən məmə, “Saimon.” 24:34: 1 Kor 15:4-5 24:37: Mat 14:26
24:44: Luk 9:22 24:48: Jon 15:27; Wək 1:8 24:49: Jon 14:16; 15:26; Wək 1:4

⁵⁰ Kən Iesu təmit ilat motiet e taon motuwın əh latuənu Petani. Kən təmiləs-ipər nelmin məfak olat. ⁵¹ Kən nian təmatəfak olat, kən təmapəs ilat nian Uhgın təmiləs minatuwin əpəh ilis e nego e neai. ⁵² Kən kəmotəiuaiu motəfak-pən kəm in, kən uarisig lan, kotitəlig-pən Jerusalem nikilat tətəgien. ⁵³ Kən nian rafın, koatuwin e Nimə Rəha Uhgın moatənwiwi Uhgın.

Jon

Namnusən Təwir Rəha İesu Kristo Itəm Jon Təmäte

Nəghatən əkuəkir rəha naoa u Jon

?Pah təmäte naoa u? Aposol Jon təmäte naoa u. In pia Jemes, kən ilau nəti Sepeti mil. In kit rəha netəm tuelef rəha İesu, kən İesu tolkeike pik in. In təmäte naoa min u: Namnusən Təwir Itəm Jon Təmäte, 1 Jon, 2 Jon, 3 Jon, ne Nol Əpən.

?Təmäte tatuwin kəm pah? Təmäte naoa u tatuwin kəm netəmim məmə okotən nıpahrienən e İesu. In tolkeike məmə otasitu elat mol nahatətəən rəhalat tuwa məskasik, məto-inu rəhalat nahatətəən təsəskasikən əh.

?Nəmegəhən tahro nulan nian təmäte? Jon in etəm-iasol kit rəha niməfak, kən netəmim rafin rəha niməfak koatisiai-in. In tolkeike məmə netəmim rafin okotitun wir rəhan nəgətunən, kən nian nəgətunən eiua tətən, məto netəmim kotitun nahtosig-inən nəghatən eiua min e nəghatən rəha Jon e naoa u.

?Təmäte naoa u o naka? Jon təmäte naoa u matən-iarəp wir məmə İesu in nəti Uhgın, kən netəmim rafin itəm okotahatətə lan, okotos nəmegəhən itulın. Kən Jon tolkeike məmə otən-iarəp ətuatip məmə İesu in nəti Uhgın, kən İesu in Uhgın pahrien. Kən Jon tolkeike məmə in otən-iarəp namnusən min neen rəha İesu itəm naoa min rəha Matiı, ne Mak, ne Luk kəməsəhalənən. Kən in tolkeike məmə in otəg-ətuatip-in nətəligən min neen itəm netəmim koatən e İesu.

Nəghatən Rəha Uhgın Təmuwa Etəmim, in İesu

¹ Aupən agın, e nətuounən nian, Nəghatən tinatig rəkis.* Nəghatən u təmətətig ilau Uhgın, kən Nəghatən u, in Uhgın. ² E nəukəti nian, in tinəmatig rəkis ilau Uhgın, ³ kən Uhgın təmol natimnat rafin e Nəghatən u, kən natimnat rafin itəm Uhgın təmol, nat kitiəh ne tikə məmə Nəghatən u təsolən.† ⁴ Inu, in Nəukəti Nəmegəhən,‡ kən Nəmegəhən u, in Nəhag-əhagən rəha netəmim rafin. ⁵ Nəhag-əhagən əh, tətasiəgəpın napinəpən, kən napinəpən okul təsaprəkis-inən.§

⁶ Etəmim kit itəm Uhgın təmahl-ipa tuwa, nərgin u, Jon.* ⁷ Təmətul-arəp məmə otamnus-iarəp Nəhag-əhagən əh kəm netəmim, pəs ilat rafin kotən nıpahrienən lan. ⁸ Sənəmə Jon in Nəhag-əhagən əh, məto in təmuwa əm məmə otətul-arəp mən-iarəp Nəhag-əhagən əh kəm netəmim rafin. ⁹ Nəghatən əh təmātuwa e nətueintən, kən in Nəhag-əhagən pahrien, itəm in tətasiəgəpın netəmim rafin.†

¹⁰ Nat əpnəpın məmə Uhgın təmol nətueintən u e Nəghatən əh, kən təmətətig e nətueintən u, məto netəmim rəha nətueintən kotəruru in. ¹¹ Təmuwa iman ikin, məto natiman min koatəuhlin mantaalat kəm in, məsotolkeikeən. ¹² Məto netəmim rafin itəm kəmos in nikilat tagien ron, kən motahatətə e nərgin, kən in təmegəhan-in ilat koatuwa nenəti Uhgın min.‡ ¹³ Nenəti Uhgın min əh, ilat kəsotaiirən e nolən itəm nisualkələh kotaiir mihin, kən sənəmə e nətəligən rəha etəmim, o rəha tata min, məto ilat kotaiir wi min e Uhgın, e rəhan nəsanənən əm.§

¹⁴ Nəghatən əh, in təmuwa etəmim, mətatig kitat min. Kən itimat emotəplan rəhan nepətən, kən nəsanənən əsol ne nəhag-əhagən rəhan e nıganəmtitimat. Inu, in nəsanənən əsol ne nəhag-əhagən rəha Noan Kitiəh Əm, itəm in təmisi-pən e Tata Uhgın. In tərıoah e nəwırən itəm tətawte-in kəm kitat, kən mərıoah min e nıpahrienən.*

¹⁵ Jon tatətul-arəp matən əfəməh məmə, “Etəmim u inu itəm io ematən məmə, ‘Io etaupən, kən suah kit min əh-ikin tətuarisig-in io, məto in ilis taprəkis-in io, məto-inun, nian eməsaiirən əh, in tinəmatig lilin rəkis.’”

* 1:1: Jen 1:1; 1 Jon 1:1; Jon 17:5; Nol Əpən 19:13 † 1:3: Kol 1:16; 1 Korin 8:6; Hip 1:2 ‡ 1:4: Jon 5:26; 11:25; 14:6 § 1:5: Jon 9:5; 12:46 * 1:6: Aposol Jon in təmäte naoa u. In tatəghat-in Jon Paptais e ves min u. † 1:9: 1 Jon 2:8 ‡ 1:12: Kal 3:16 § 1:13: Jon 3:5; 1 Pita 1:23 * 1:14: Fil 2:7; 1 Tim 3:16

¹⁶ Kæn in tærioah e næwiræn itəm in tətawte-in kəm kitat, kæn e næwiræn əh rəhan, nian rafin in tatos-ipa, matos-ipa, matos-ipa, kəm kitat rafin. ¹⁷ Tol nəhlan mæto-inu Lou itəm Uhgîn tæmos-ipa aupən, Moses in suatip ron, mæto Iesu Kristo in suatip rəha nawte-inæn næwiræn əh ne nipahrienæn rəha Uhgîn kəm kitat.[†]

¹⁸ Suah kit tæsehmæn Uhgîn nian kit ne.[‡] Mæto Noan Kitiəh Əm, in Uhgîn, itəm in iuəhkir o noanenau rəha Tata Uhgîn, in tæmol əp Uhgîn kəm kitat kæn kotitun.[§]

Jon tæmæn mæmæ sənæmæ in Kristo itəm Uhgîn tæmæn mæmæ otahl-ipa

(Mat 3:11-12; Mak 1:7-8;

Luk 3:15-17)

¹⁹ Kæn netəm-iasol min e noanol rəha Isrel itəm kotatig Jerusalem, kəmotahl-ipən pris min neen ne Lifaet min un, netəm kotasitu e pris min e Nimə Rəha Uhgîn, mæmæ okotuwa motehm Jon motətəpəh ron, mæmæ, “?Ik etəmim pah un?” Kæn o nat u, Jon tæmətul-arəp matən-iarəp in.

²⁰ Nian ilat kəmotətəpəh ron, in tæməsəhluaig-inən, mæto tæmæn-ipən ətuatip əm in kəm ilat mæmæ, “Sənæmæ io Kristo itəm Uhgîn tæmæn mæmæ otahl-ipa.”

²¹ Kæn ilat kəmotən mæmæ, “?Okəmæ sənæmæ ik Kristo, kæn ik pah? ?Ik Elaija?”*

Mæto Jon tæmæ, “Kəpə, sənæmæ io Elaija.”

Kæn ilat kəmotətəpəh min ron mæmæ, “?Okəmæ sənæmæ ik Elaija, kæn ik pah? ?Ik ien rəha Uhgîn itəm kəmatən aupən mæmæ otəpanuwa?”[†]

Mæto Jon tæmæ, “Kəpə.”

²² Kæn ilat kəmotən mæmæ, “Ik onəkəike mæn-iarəp ik kəm itimat, pəs itimat ekotuwin motən-ipən kəm netəm kəmotahl-ipa itimat ekotuwa.”

²³ Kæn tən-ipən kəm ilat mæmæ, “Io u itəm ien rəha Uhgîn Aesea tinəmæn-iarəp rækis aupən mæmæ, ‘Suah kit tətəgət əfəməh əpəh ikin taruən-aruən ikin, matən mæmæ, Otol-wir suatip rəha Iərəməərə.’”[‡]

²⁴ Nətəmim itəm kəmahl-ipa ilat, Farisi min neen əh-ikin, ²⁵ kæn ilat kəmotətəpəh min o Jon mæmæ, “?Okəmæ sənæmæ ik Kristo itəm Uhgîn tæmæn mæmæ otahl-ipa, kæn sənæmæ ik Elaija, kæn sənæmæ ik ien itəm kəmatən-iarəp aupən, kæn təhrol nakatol baptais e netəmim?”

²⁶ Kæn tuhalpîn matən mæmæ, “Io iatol baptais e netəmim e nəhau, mæto suah kit u ikin ilugîn etəmat, itəm itəmat nəkotəruru in. ²⁷ Io etaupən, suah un in tatuarisig, mæto in ilis, kæn io ləhau ləhau əm, kæn esahmen agîn-əhən mæmæ ekol wək kit rəhan.”[§] ²⁸ Natimnat min u, kəmol əpəh e latuənu kit, nərgîn u Petani, in tətətig əpəh entənipən e nəhau Jotan. Ikin əh Jon tatol baptais e netəmim ikin.

Iesu in tahmen e nətī sipsip rəha Uhgîn

²⁹ Kəmæn lawigin, Jon tæməplan Iesu taliwək matuwa, kæn in tən mæmæ, “!Ei! !Otəplan-tu! Suah u inu, in Nətī Sipsip rəha Uhgîn.* Kæn in otəpanos-irækis nolən rat min rəha nətueintən u.[†] ³⁰ Etəmim u inu, io ematən kəm itəmat mæmæ, ‘Io etaupən, kæn suah kit min əh-ikin tatuarisig-in io, mæto in ilis taprækis-in io, mæto-inu nian eməsairən əh, in tinəmatig lilin rækis.’ ³¹ Nian io ematəghat-in, kæn io min eməruru mæmæ in etəmim pah; mæto emuwa matol baptais e netəmim e nəhau mæmæ ekol əp suah u kəm noanol min rəha Isrel.”

³²⁻³³ Jon təmatətul-arəp matən mæmæ, “Uhgîn təmahl-ipa io mæmæ io ekol baptais e netəmim e nəhau, kæn nian ematəghat-in, io min eməruru mæmæ suah u inu. Mæto Uhgîn tæmæn-ipa kəm io mæmæ, ‘Onəkəplan Narmin Rəhak oteiuaiu matig e etəmim kit. Kənu suah u inun, in otol baptais e netəmim e Narmin Rəha Uhgîn.’ Kæn əmun, uarisig

[†] 1:17: Rom 5:21   [‡] 1:18: Eks 33:20   [§] 1:18: 2 Korin 4:6; Kol 1:19; 2:9; Nol əpən 22:4   * 1:21: Mal 3:1; 4:5-6; Mat 11:14; 17:10-13   [†] 1:21: Dut 18:15   [‡] 1:23: Aes 40:3   [§] 1:27: Nəghatən pahrien itəm Jon tæmæn, tol nəhlan, “Io esahmen agîn-əhən mæmæ ekos-irækis put rəhan.” Netəmim aupən kotəmæ wək rəha nos-irækisən put rəha iərəməərə, in wək rəha slef itəm in ləhau ləhau agîn.   * 1:29: Jen 22:8; Aes 53:7; 1 Pita 1:19; Nol əpən 5:6   [†] 1:29: Hiprus 9:22,26

eməplan Narmin Rəha Uhgın təməsi-pər e neai tahmen e mak, muwa, meiuaiu məpələh-pər lan. ³⁴ Io ətuatip eməplan nat u, kən ematətul-arəp matən-iarəp məmə, ‘Suah u inu, in Nəti Uhgın pahrien.’ ”

Iesu təmətuoun mətəun-in
rəhan netəmim

³⁵ Kəmən lawigin, Jon tətətig əpəh ikin kitəh əm iləhal rəhan kəiu etəmim. ³⁶ Kən nian niganəmti Jon tətətul e Iesu taliwək matuwa kən təmə, “!Ei! !Otəplan-tu! !Suah u inu, in Nəti Sipsip rəha Uhgın!”

³⁷ Kən nian rəhan etəmim mil kəmuəto nəghatən əh, kəmuətul matiauarisig-in Iesu. ³⁸ Kən Iesu teirair məplan suah mil un katuətəu-pən-in, kən in təmə, “!Ei! !Suah mil! ? Natuegəs-in naka?”

Kən ilau kuəmə, “Rapai. ?Ik nətatig hiə?” (Nəghatən u “Rapai,” nīpətīn u “Iəgətun.”)

³⁹ Kən Iesu təmən-ipən məmə, “Pəs kəhaluwīn nakuəplan-tu.” Kən ilau kəmiauarisig-in məhaluwīn kuəplan ikin in tətətig ikin. Iuəhkir mitgar tiwig ehnaipən, ilau kəmətuan iləhal min mətəarus tapinəp.

⁴⁰ Suah mil u kit itəm təməto Jon, nərgin u Antru, pian u Saimon Pita. ⁴¹ Kən roiu agin-əh min, in təmuwīn mehm pian Saimon mit muwa, kən mən-ipən kəm in məmə, “!Ei! !Enotəplan rəkis Mesaea!” (Nəghatən u, Mesaea, nīpətīn u məmə, “Kristo,” itəm Uhgın təmən məmə otahl-ipa.) ⁴² Kən təmit Saimon muwa o Iesu.

Kən nian niganəmti Iesu tətətul lan, kən mən-ipən kəm in məmə, “Ik u inu Saimon, nəti Jon, mətə roiu okaun-in ətəgtəg ik məmə ‘Kefas.’ ” (In “Pita”[‡] e nəghatən Kris).[§]

Iesu təmaun-in Filip ne Nataniel

⁴³ Kəmən lawigin min, Iesu nīkin tīnəht məmə otuwīn-tu Kalili. Kən nian in təməplan Filip, kən tən-ipən kəm in məmə, “Wa-tu, mətəu-pa io.” ⁴⁴ Filip u, in etəm Petsaeta, ima Antru ne Pita. ⁴⁵ Kən in təmehm Nataniel, kən tən-ipən kəm in məmə, “Itimat enotəplan suah ilouin, aypən Moses təməte rəkis rəhan nəghatən min itəm tatəghat-in e naoa rəha Lou. Kən ien min rəha Uhgın aypən ilat min kəmotəte rəkis nəghatən min itəm tatəghat-in. In etəm Nasaret, in nəti Josep, kən nərgin u, Iesu.”

⁴⁶ Mətə Nataniel təmə, “?Naka lan? ?Nīkim təht məmə nat wīr kit otisi-pən e Nasaret? !Kəp!”

Kən Filip təmə, “Ita, təwīr əm, pəs-tu kian nakəplan-tu.”

⁴⁷ Nian Iesu təməplan Nataniel taliwək matuwa, kən təmə, “!Suah u, in noanol ətuatip rəha Isrel! !Neiueiuəən tikə lan!”*

⁴⁸ Kən əmun Nataniel tətəpəh o Iesu məmə, “?Nəmahro mītun məmə io etəm tol nulan?”

Kən Iesu tən-ipən kəm in məmə, “Nian ik nəmatəpələh e nəukət nig fik, kən Filip təsaun-inən əh ik, mətə io enəməplan rəkis ik.”†

⁴⁹ Kən Nataniel təmə, “!Iəgətun! !Ik Nəti Uhgın! !Ik Kig rəha noanol min rəha Isrel!”

⁵⁰ Iesu təmən-ipən kəm in məmə, “?Ik nəmatahatətə lak mətə-inu io emən əm məmə enəməplan rəkis ik, nian nəmatəpələh-pən əh e nəukəti nig fik? Ik onəpanəplan nat asol min taprəkis-in itəm u.” ⁵¹ Kən mən min məmə, “Nīpahrienən agin u iatən-ipinə kəm itəmat məmə, onəpanotəplan napuə oterəh, kən nagelo min rəha Uhgın koatər moatuwīn e neai, kən moteiuaiu moatuwa o Nəti Etəmim.”‡

‡ 1:42: nīpətī nərgin u Pita, in “kəpiel.” § 1:42: Mat 16:18 * 1:47: Jen 27:30-36; 31:26; 32:28

† 1:48: Nig fik min, ilat nig-kitun min e nasumən ikin Isrel. Netəmim koatun noalat, kən moatəpələh ahgin nimalilat. Koatəpələh ahgin pik nig fik iuəhkir o nimə rəhalat kən moatəfak məmə nīkīlat otətəht nəghatən rəha Naoa Rəha Uhgın. Nat itəm Iesu təmən e ves 47 ne 51 in tatəghat-in Nataniel məmə okəm-naka təmətəpələh ahgin rəhan nig fik, kən nīkin təmətəht nəmegəhən rəha Jekop. ‡ 1:51: Jen 28:12

2

Marit kit əpəh Kena

¹ Kəmən niəh in, katol marit kit əpəh Kena, latuənu kit e Kalili. Kən mama rəha Iesu in əpəh ikin ilat min. ² Kən ilat kotaun-in-pən min Iesu ne rəhan min netəmim, məmə ilat min okotuwın e marit əh. ³ Kən e nian əh, kəmotənim rafın wain, kən mama rəha Iesu tən-ipən kəm in məmə, “Rəhalat wain təmikə.” ⁴ Məto Iesu tən-ipən kəm in məmə, “? Pətan, təhrol nakatələhəu-pa nat u kəm io? Nian rəhak təsuwamən əh.” ⁵ Məto rəhan mama tən-ipən kəm iolwək min rəha marit məmə, “Itəmat onəkotəkəike motol natimnat rafın itəm in otən.” ⁶ Nuwigi nat asol ilat sikis, kəməlin əh-ikin əh o nəhau, məmə netəm Isrel ilat kotəike motaikuas e nelmilat məmə ilat okotarətuəh e niganəmti Uhgın. Nuwigi nat min un, kəmol e kəpiel, kən okəmə naka kitiəh titun nosən wan-hanrit lita nəhau. ⁷ Kən Iesu tən-ipən kəm netəm koatol wək məmə, “Otətu-pən nəhau e nuwigi nat min un.” Kən kəmotətu ilat kotərioah wir. ⁸ Kən tən-ipən kəm ilat məmə, “Otətu rəkis nəhau neen motos motuwın kəm etəm tərəmərə e marit.” Kən ilat kəmotol mihin.

⁹ Kən nian suah un təmənim asgəwin, məto nəhau tinol rəkis wain lan. Məto etəmim itəm tərəmərə e marit u, in təruru məmə kəmos hiə wain u. Netəm min əm un itəm kəmos nəhau motuwa, ilat əm kotitun. Kən etəm tərəmərə e marit təmaun-in etəm təmöl marit, ¹⁰ mən-ipən məmə, “Nian rafın netəmim kotaupən motos-iarəp wain wir, kən uarisig netəmim kotənim tepət un, kənu kəpanos-iarəp itəm u təsəwir pikən. Məto ik natos əh itəm təwir muwa mətoarus-pa u-roiu.” ¹¹ Kən inu nəmtətin itəm Iesu təmətuoun ağin-əh lan mol. Kən in təmöl ikin Kena, latuənu kit e Kalili. Nəmtətin əh, in təməgətun nepətən rəha Uhgın lan, kən rəhan netəmim min, kəmotahatətə əskasik lan.

Iesu təməhg-iarəp netəmim itəm kotol maket e

Nimə Rəha Uhgın

(*Mat 21:12-13; Mak 11:15-18; Luk 19:45-46*)

¹² Uarisig e marit əh, in təmeiuaiu muwın e taon əh Kapaneam ilat rəhan mama ne pian min ne rəhan netəmim min. Kən kəmotatig nian əkuəkir əm əh-ikin əh. ¹³ Kən tinuwa iuəhkir o nian rəha lafet kit rəha noanol min rəha Isrel itəm katən məmə lafet rəha Nuhagego-inən.* Kən Iesu təməh muwın əpəh Jerusalem.

¹⁴ E Nimə Rəha Uhgın, Iesu təməplan netəmim itəm koatos məni e kau, ne sipsip, ne iouen, məmə netəmim okotos-nəmtin. Kən netəmim neen əh-ikin, ilat koatol senis e məni rəha netəm ik pisin pisin min. ¹⁵ Kən in tos təulə neen, mətəl o nalis-alisən itəm. Kən in mitəp netəm min un ilat rəhalat kau min ne sipsip min məmə okotiet e Nimə Rəha Uhgın. Kən in təməhtəg məni rəha netəm min u itəm koatol senis lan, kən təmahwin-ahwin rəhalat tepil min. ¹⁶ Kən məhai ilat min u itəm koatol-salim-in iouen mən-ipən məmə, “!Otəmik nat min un motiet! !Itəmat sotolən Nimə Rəha Tata rəhak tuwa in nimə kit rəha nolən makit!” ¹⁷ Kən netəmim rəhan, nikilat tuəh nəghatən kit e Naoa Rəha Uhgın, itəm tatən məmə, “!o ekolkeike pik Nimə Rəham e nikik, nikik tatimis-pən lan.”†

¹⁸ Kən netəm-iasol min rəha netəm Isrel kotətapəh ron məmə, “?Pah təmöl məmə nəkitun nolən nat u? !Ol nəmtətin məmə otəgətun ətuatip kəm itimat!”

¹⁹ Məto Iesu təmə, “Okəmə itəmat nakotərəkin Nimə u Rəha Uhgın, kən nian kisil əm, io ekiləkin min tətul.”‡

²⁰ Kən netəm-iasol min un kotəmə, “!Ei, nəman! Netəmim kəmotol wək pik e nup ilat rafın foti-sikis motiləkin Nimə u Rəha Uhgın. ?Onakahrol nulan miləkin e nian kisil əm?”

²¹ Məto Nimə əh Rəha Uhgın itəm Iesu tatəghat-in, in nipətin. ²² Kən uarisig, nian in tinimis rəkis, kən minəmegəh min, kən rəhan netəmim min, nikilat tuəh nəghatən əh rəhan itəm təmən. Kən ilat kəmotahatətə e Naoa Rəha Uhgın, ne nəghatən itəm Iesu təmətən-ipən kəm ilat.

Iesu tinəmitun rəkis nətəligən min rəha netəmim

* 2:13: Eks 12; Dut 16:1-6 † 2:17: Sam 69:9 ‡ 2:19: Mat 26:60-61; 27:40; Mak 14:57-59; 15:29.

²³ Nian əh Iesu təmətətig e Jerusalem e nian rəha lafet rəha Nuhagego-inən, netəmim tēpət kəmotəplan nəmtətin min itəm in təmol, kən kəmotahətətə e nərgin. ²⁴ Məto Iesu in təmitun nat itəm tətətig e nikilat, kən məsatahatətən elat. ²⁵ Okol suah kit təsətul-arəpən məghat rəha netəmim lan, məto-inu Iesu titun rafin nətəligən rəha netəmim. §

3

Nikotimas təmuwin məplan Iesu

¹ Etəm-iasol kit e noanol rəha Isrel, nərgin u, Nikotimas.* In Farisi kit. ² Kən nian kit lapin, in təmuwin məmə otəghat ilau Iesu. In təmən-ipən məmə, “İəgətun, itimat ekotitun məmə ik iəgətun kit itəm Uhgın təmahl-ipa ik nakuwa, məto-inu suah kit okol təsolan nəmtətin min un ik nakatol okəmə Uhgın təsətigən ron.”

³ Kən Iesu tən-ipən kəm in məmə, “Nipahrienən agin u iatən-ipinə kəm ik məmə, okəmə etəmim kit təsaiir wiən, okol in təsəplanən nərəməərən rəha Uhgın.”†

⁴ Kən Nikotimas, narmin təmiwig pik, kən mətapəh ron məmə, “?Etəm tinol iahgin rəkis, otəhrol maiir mətmətig min? !In okol təsuwin minən e nərpi rəhan mama kən maiir-pa min!”

⁵ Kən Iesu tən-ipən kəm in məmə, “Nipahrienən agin u iatən-ipinə kəm ik məmə, okəmə etəmim təsaiir-wiən e nəhau ne Narmin Rəha Uhgın, okol təsuwinən matig ahgin nərəməərən rəha Uhgın.‡ ⁶ Nipətitəm tətaiir əm e nita rəha etəmim əm, məto Narmin Rəha Uhgın əm un in tatol məmə narmitəm tətaiir wi min. ⁷ Təsəwirən məmə narməm otiwig məto-inu emən-ipinə kəm ik məmə, ‘Onəkotəkəike motaiir wi min.’ ⁸ Tahmen əm e nimətag tətisi-pə ikin kit, matelel nat matuwin ikin kit itəm in tolkeike məmə otuwin-pən ikin. Natəto əm, məto ik nəkəruru məmə təmisi-pə hiə, kən matuwə hiə. Kən e suatip kitiəh əm, kitat kəsotəplanən Narmin Rəha Uhgın, məto koatəplan əm rəhan wək e nəmegəhən rəha etəmim itəm təmaiir wi min.”§

⁹ Kən əmun, Nikotimas tətəpəh o Iesu məmə, “?Natimnat min un, otəhrol nulan muwa?”

¹⁰ Kən Iesu təmə, “İk iəgətun asol rəha netəm Isrel. ?Təhrol nəkəruru natimnat min u?” ¹¹ Nipahrienən agin u iatən-ipinə kəm ik məmə, nəghatən min u itəm ekoatən ilat, itimat ekotitun wir, kən natimnat itəm ioatən-iarəp, itimat enotəplan rəkis. Məto itəmat nəsohatətətən e nəghatən min rəhatimat. ¹² Io iatən əm natimnat min itəm katol e nətueintən əm u, məto itəmat nəsohatətətən e rəhak nəghatən. ?Kən okəmə ekən natimnat min itəm katol e Nego e Neai, nakotəhrol nulan motahətətə lan? ¹³ Suah kit təsuwinən əpəh ilis e Nego e Neai, meiuaiu-pa, mən-iarəp nian kit ne. Məto Nəti Etəmim əm, təmisi-pən iman ikin e Nego e Neai, meiuaiu-pa, titun nən-iarəpən.

¹⁴ “Aupən, əpəh ikin taruən-aruən ikin, Moses təmiləs narmi sinek kit, mətu-pər ilis e nig əfəməh kit, kən miləs-ipər.* Kən e nolən kitiəh əm, okəike kiləs-ipər mihin Nəti Etəmim, ¹⁵ məmə netəm min u itəm okotahətətə lan, ilat okotos nəmegəhən itulin. ¹⁶ Tol nəhlan, Uhgın təmolkeike pik netəmim e nətueintən, tol-pən in təmos-ipa Nətin Noan Kitiəh Əm, məmə netəm min u itəm koatahatətə lan, ilat okol kəsotimisen, məto okotos nəmegəhən itulin.† ¹⁷ Uhgın in təməsahl-ipamən Nətin tuwa e nətueintən u məmə otən-iarəp nalpinən rəha nolən rəha netəmim rəha nətueintən, məto in təmahl-ipa, məmə otuwa mol suatip o nosmegəhən netəmim e nətueintən.

¹⁸ “Etəmim itəm tətahətətə lan, Uhgın okol təsənən nalpinən rəhan, məto etəmim itəm təsahətətən lan, Uhgın tinən rəkis nalpinən rəhan, məto-inu in təsahətətən e Nəti Uhgın Noan Kitiəh Əm. ¹⁹ Uhgın tətakil netəmim e nolən u məmə, Nəhag-əhagən tinuwa rəkis e nətueintən, məto netəmim kəsotolkeikən Nəhag-əhagən. İlat kəmoatolkeike Napinəpən ilə, məto-inu nian rafin rəhalat nolən, təsətuatipən. ²⁰ Etəmim itəm tatol

§ 2:25: Jon 1:47; 6:61; 13:11 * 3:1: Jon 7:50-51; 19:39-42 † 3:3: Jon 1:13; 1 Pita 1:23; Jem 1:18 ‡ 3:5: Esik 36:25-27; Efes 5:26; Taet 3:5 § 3:8: Esik 37:9 * 3:14: Nam 21:4-9; Jon 8:28; 12:32; 12:24 † 3:16: Esik 18:23,32; 37:9; 1 Tim 2:4; 4:10; 1 Jon 4:9-10

nolən itəm təsətuatipən, in tetəhau Nəhag-əhagən. Kən in təsuwamən e Nəhag-əhagən, mətə-inu in tapəs məmə Nəhag-əhagən əh otasiəgəpən rəhan nolən min.

²¹ Mətə etəmim itəm tatətəu-pən suatip rəha nīpahrienən in otuwa e Nəhag-əhagən, məmə Nəhag-əhagən əh, in otasiəgəpən rəhan nolən kən matəgətun məmə in təmōl ilat e nəsənənən əm rəha Uhgīn.”

Jon Təməghat-in Min Iesu

²² Uarisig e natimnat min əh, Iesu ne rəhan min netəmim kəmotuwīn e nītən Jutia. Təmatisg nuwəh məsīn ilat min ikin əh, kən matol baptais e netəmim. ²³ Mətə e nian əh, Jon min, in tatol baptais e netəmim əpəh ikin kit iuəhkīr əm o Salim, nərgīn u, Aenon, mətə-inu, ikin əh, nəhau tēpət ikin. Kən netəmim koatuwīn ikin əh, məmə Jon otol baptais elat. ²⁴ E nian əh, kəməsīləs-ipənən əh Jon e kalapus.

²⁵ Kən netəmim neen rəha Jon, ilat kəmotərgəhəu ilat etəm Isrel kit, o nolən ətuatip itəm etəmim otəkəike maikuas məmə in otaruətuəh e niganəmti Uhgīn. ²⁶ Kən ilat kəmotuwīn kehm Jon, motən-ipən kəm in məmə, “Iəgətun, ik nəkītun etəmim kit u aupən itəlau min əpəh entənīpən-pən ikin e nəhau Jotan, kən ik nəmətul-arəp matəghat-in kəm netəmim. Roiu əh, in tīnatol baptais e netəmim. Kən ilat rafin kīnoatuwīn ron.”

²⁷ Kən Jon tən-ipən məmə, “Etəmim təruru nolən nat kitīəh ne, okəmə Uhgīn əpəh e Nego e Neai təsos-ipənən wək əh kəm in. ²⁸ Itəmat u noatətul-pa ron io. Itəmat nəkotītun məmə iatən nulan məmə, ‘Sənəmə io Kristo itəm Uhgīn təmən məmə otahl-ipa.’ Mətə Uhgīn təmahl-ipa io məmə iakaupən muwa, kən Kristo in otəpanuarisig. ²⁹ Ekuəh nimaa nəghatən kit kəm itəmat. Etəmim itəm in otol marit e pətan kit, pətan əh tatətəu-pən əm in. Kən etəmim u, netəmim koatəsahgīn məmə in otuwa e lafet rəha marit, kən nīkilat kotagien lan kən motətə nəwian, ilat kəsotetetən in. Kən io u, ekahmen e in kit itəm tatəsahgīn əm matətəlig-in o nətəən nəwian, kən io min esetəhakən kəm in o netəmim itəm koatuarisig-in, mətə nīkik tagien mərīoah ron. ³⁰ Kristo əh, in otəkəike muwa mə in ilis taprəkis-in io, kənu io ekəike meiuaii.”

³¹ Etəmim itəm təmīsī-pən ilis e Nego e Neai, in ilis taprəkis-in netəmim rafin. Etəmim itəm tətən əm e nətueintən, in etəmim əm rəha nətueintən, kən in tītun əm nənən natimnat min u e nətueintən u. Mətə, etəmim itəm tātīsī-pən ilis e neai in ilis taprəkis netəmim rafin. ³² In tatətul-arəp o nən-iarəpən natimnat itəm in təməplan kən mīnətə rəkis, mətə etəmim kit ne təsahatətəən e rəhan nəghatən. ³³ Mətə etəmim itəm təmos rəhan nəghatən kən mətahatətə lan, in tatətul-arəp məmə nəghatən itəm Uhgīn təmən, in nīpahrienən. ³⁴ Tol nəhlan mətə-inu etəmim əh itəm Uhgīn təmahl-ipa tuwa, in tatən-iarəp əm nəghatən min rəha Uhgīn. Kotītun məmə in tatən-iarəp əm nəghatən min rəha Uhgīn mətə-inu Uhgīn təmos-ipən Narmīn Rəhan tərīoah lan, okol kəsolən mak lan kəsehmən namnun. ³⁵ Əwəh, Tata Uhgīn in tolkeike pīk Nətīn əh, kən in tīnələhəu-pən rəkis natimnat rafin e nelmin. ³⁶ Etəmim u itəm tətahatətə e Nətī Uhgīn u, in tatos nəmegəhən itulīn u, namnun tīkə. Kən mətə, etəm tatəht nəwīa Nətīn u, in okol təsosən nəmegəhən itulīn u nian kit ne, mətə-inu etəmim itəm tol nəhlan, neməha rəha Uhgīn tatuwīn ron namnun tīkə.

4

Iesu təmatəghat kəm pətan Sameria

¹ Farisi min kəmotətə nəghatən, məmə Iesu in tīnatiuw-pa netəmim tēpət kīnotuwa ron, kən in tatol baptais elat tēpət. Rəhalat nampa taprəkis-in nampa rəha netəmim rəha Jon.

² (Mətə nīpahrienən sənəmə Iesu in tatol baptais elat, netəmim min əm rəhan ilat kotol baptais e netəmim.) ³ Kən nian Iesu tīnītun məmə Farisi min kīnotətə nəghatən əh, kən in təmīet e Jutia mītəlig-pən əpəh Kalili.

⁴ Kæn nian in tæmatuwîn ikin əh, tæmən mə otəkəike muwîn-pæn Sameria ikin.* ⁵ Kæn in tæmuwîn-pæn e taon kit e Sameria, nærgin un, Saeka. Taon əh, in iuəhkir o niməptæn kit itəm aupæn Jekop in tæmätatipæn† kəm nətîn u Josep. ⁶ Kæn wel rəha Jekop əh-ikin. Kæn Iesu tinəpou agin, mæto-inu in tæmaliwæk e suatip əfəməh, kæn tuwa mæpələh-pær iuəhkir o wel, mitameg. E nian əh, in tinol tina.‡

⁷⁻⁸ Kæn rəhan netəmim min kəmotuwîn əpəh e taon, məmə okotos-nəmtin nagwənən. Kæn pətan Sameria kit, tæmuwa məmə otətu nəhau. Kæn Iesu tən-ipən kəm in məmə, “Eh. Os-ipa-tu nəhau noan məsîn kəm io. Ekolkeike məmə ekənim.”

⁹ Kæn pətan Sameria u, tən-ipən kəm in məmə, “!Ei! Ik etəm Isrel un, kæn io pətan Sameria. ?Təhrol nakatəpəh-in-pa nəhau kəm io?” Təmən-ipən nəhlan mæto-inun etəm Jutia ne etəm Sameria kəsüənim kələhən nəhau e pənikin kitiaəh.

¹⁰ Kæn Iesu tən-ipən kəm in məmə, “Ik nəkəruru nat naka itəm Uhgîn tolkeike məmə otos-ipinə kəm ik. Kæn ik məruru min io, io u, iatəpəh-in-pinə nəhau kəm ik. Okəmə ik nəkitun, ik onakəpəh-in-pa nəhau ron io. Kæn io oekos-ipinə nəhau megəh.”§

¹¹ Kæn pətan un, tən-ipən kəm in məmə, “Etəm-iasol, ik rəham pəkīt tikə, kæn wel u, in əpəh ləhau isəu. ?Nəhau megəh un nakatən mə onakətu əhrol minu lan? ¹² Rəhatat pipi Jekop u aupən, in təmos-ipa wel u kəm itat, kæn in tæmatətu nəhau ikin nīmīn, ilat nənətīn min, ne rəhan min kau min. ?Kæn təhrol? ?Ik nakaprəkis-in Jekop, o?”

¹³ Kæn Iesu təmən-ipən kəm in məmə, “Netəm koatənim nəhau e wel u, ilat okəpanotoaoa min. ¹⁴ Mæto etəmim itəm otənim nəhau itəm io ekos-ipən kəm in, okol təsoaoa mīnən nian kit ne.* Nəhau itəm io oekos-ipən kəm in, in tahmen e nəmti nəhau kit itəm titapuəl-apuəl mətaiu əpəh imə e nīkin nian rafin, matos-ipən nəmegəhən itulīn kəm in, itəm otəsolən namnun.”†

¹⁵ Kæn pətan un tən-ipən kəm in məmə, “!Etəm-iasol, awi! Os-ipa-tu nəhau un kit kəm io, məmə io ekəsoaoa mīnən nian kit, kæn məsuwa mīnən u ikin-u, mætu nəhau.”‡

¹⁶ Kæn Iesu tən-ipən kəm in məmə, “Uwīn maun-in-pæn rəham iaguīhl, kæn muea ikin-u.” ¹⁷ Kæn pətan un tən-ipən kəm in məmə, “Io rəhak iaguīhl tikə.” Mæto Iesu tən-ipən kəm in məmə, “Nakatən pahrien məmə rəham iaguīhl tikə. ¹⁸ Mæto-inu ik, nəmətəu-pən rəkis nəman faif, kæn iərman u itəm itəmlau min nakatuatig u-roiu, sənəmə rəham ətuatip iaguīhl. Nəghatən rəham u-roiu, in nīpahrienən.”

¹⁹ Kæn pətan u, tən-ipən kəm in məmə, “Etəm-iasol, iatəplan məmə ik ien kit rəha Uhgîn. ²⁰ Tipitimat min aupən, ilat kəmotəfak kəm Uhgîn əpəh ilis e nitot əpəh, mæto itəmat netəm Isrel, nakoatən məmə Jerusalem əm un, okəkəike kan ikin katəfak.”

²¹ Mæto Iesu tən-ipən kəm in məmə, “Pətan, ik onakəkəike mən nīpahrienən e rəhak nəghatən. Nian əh-ikin tatuwa, məmə itəmat onəsotəfak mīnən kəm Tata Uhgîn əpəh e nitot asol əh, ne Jerusalem min. ²² Itəmat netəm Sameria, itəmat noatəfak kəm Uhgîn mæto itəmat nəkotəruru in. Mæto itimat ioatəfak kəm Uhgîn u, ekotitun in, mæto-inun suatip rəha Uhgîn o nosmegəhən netəmim in təmisi-pa etimat, netəm Isrel.§ ²³ Mæto otəsuwəhən, nīpahrienən məmə nian əh tinuwa rəkis, nian Narmin Rəha Uhgîn in otasitu e iəfak pahrien min, mol ilat məmə ilat okotitun wir Uhgîn məmə Uhgîn u, in Uhgîn pahrien, kæn mol ilat məmə ilat okotəfak kəm in e nīkilat pahrien. Mæto-inu Tata Uhgîn in tategəs-in iəfak min itəm koatol nəhlan. ²⁴ Uhgîn in sənəmə etəmim. Kəpə. In narmin. Tol nəhlan, kæn netəmim itəm koatəfak kəm in, ilat kotəkəike motəfak kəm

* 4:4: E nian əh, tiəkis o netəm Isrel məmə okotuwīn ima netəm Sameria, mæto-inu e rəhalat nehman, netəm Sameria ilat kotamkīmīk e nīganəmti Uhgîn. † 4:5: Jen 48:22; Jos 24:32 ‡ 4:6: E nian əh, mitgar tinətul ətuatip. § 4:10: Pətan u təməsitun wirən nīpəti nəghatən itəm Iesu təmən-ipən məmə otos-ipən nəhau megəh. Nəghatən əh, nīpətīn ətuatip un nəmti nəhau kit itəm talien mitapuəl-apuəl. Mæto Iesu in tatəghat-in atip in, məmə Narmin Rəhan in tatos-ipən nəhau lilīn. Aes 44:3; 55:1; Jer 2:13; 17:13; Sek 14:8; Jon 7:37-38; Nol Əpən 7:17; 21:6; 22:1,17. * 4:14: Jon 6:35 † 4:14: Sam 42:1-2; 63:1, Aes 12:3; 41:17-18; 44:3; 49:10; 55:1; Jer 2:13; 17:13; Jon 7:38 ‡ 4:15: Jon 6:34 § 4:22: Rom 3:1,2; 9:4,5; 15:8,9

Uhgin mämə Uhgin u, in Uhgin pahrien, kən ilat kotəkəike motəfak kəm in e nīkilat pahrien e nəsanənən rəha Narmin Rəhan.”

²⁵ Kən pətan u, təmən-ipən kəm in mämə, “Io enitun mämə Mesaea u, otəkəike muwa. Inu, kətaun-in mämə Kristo itəm Uhgin təmən mämə otahl-ipa. Kən nian otuwa, kən in titun nən-iarəpən natimnat rafin kəm kitat.”*

²⁶ Iesu tən-ipən kəm in mämə, “Io u inu,† iatəghat kəm ik.”‡

²⁷ Kən roiu aɡin-əh, netəmim rəha Iesu kəmotitəlig-pa min. Kən narmilat təmiwig pik nian kəmotəplan in tatəghat ilau pətan kit. Məto ilat kit təməsətapəhən ron mämə, “?Ik nakolkeike naka?” o “?Ik natəghat kəm pətan əh o naka?”

²⁸ Kən pətan u, təmapəs rəhan nuwigī nəhau tatəpələh, mitəlig muwin əpəh e taon. Təmuwin matən-ipən kəm netəmim ikin əh mämə, ²⁹ “Eh. Otuwin-tu motəplan-tu suah kit əh-ikin əh, in təmən-iarəp rafin natimnat min itəm io ematol. ?Okəmə naka in Kristo itəm Uhgin təmən mämə otahl-ipa?” ³⁰ Kən ilat kəmotiet e taon əh, minoatuwin mämə okotəplan-tu Iesu.

Iesu təmuəh nimaa nəghatən e nagwənən

³¹ Kən e nian əh, netəmim rəha Iesu koatuəh nīkin mämə, “Iəgətun, ik aɡwən kit.”

³² Məto in tən-ipən kəm ilat mämə, “Io nīgak əpəh nagwənən itəm itəmat nəkotəruru.”§

³³ Tol nəhlan, rəhan netəmim kinoatətapəh-ətapəh olat min mämə, “?Tahro? ?Okəm-naka suah kit təmos-ipən nagwənən kit kəm in, o?”

³⁴ Məto Iesu tən-ipən kəm ilat mämə, “Uhgin təmahl-ipa io iakuwa, kən nagwənən u nīgak, mämə iakatol natimnat itəm in tolkeike mämə oekol.* Kənu iakol rafin wək min itəm in təmos-ipa mämə oekol, o nol namnunən rəhan wək.

³⁵ “Itəmat nəkotitun-tu nəghatən kit u katən mämə, ‘Məwig kuwit əh-ikin tətətig mämə okotoarus nian rəha nəulək-inən nagwənən e nasumən.’ Məto io iatən-ipinə kəm itəmat, otəplan-tu nagwənən u e nasumən. Roiu əh, nimalilat tinapə rəkis. Nian rəha nəuləkən əh-roiu.†

³⁶ “Etəmim rəha nəuləkən tinuwa, minətuoun minatos rəkis rəhan nətouən. Kən nagwənən u, in təməulək in o nəmegəhən lilin. E nolən u, etəmim itəm tətəsum ne etəmim itəm tətəulək in mos matuwa, ilau kərən nīkilau otagien. ³⁷ Nəghatən kit u katən mämə, ‘Suah kit tuwin mə otasum, məto etəm pişin kit min otəulək-in məmik muwa.’ Nəghatən u, in nīpahrienən. ³⁸ Io emahl-ipən itəmat mämə onəkotuwīn motəulək e nasumən itəm itəmat nəməsotasum-inən. Netəm pişin min, ilat kəmotasum in. Kən itəmat ninoatəhl noa rəhalat wək.”

Netəm Sameria tepət kəmotahatətə e Iesu

³⁹ Kən e taon u, netəm Sameria tepət, ilat kəmotahatətə e Iesu məto-inu pətan əh təmatətul-arəp matən-ipən kəm ilat mämə, “Iesu təmən-iarəp natimnat rafin itəm io ematol.”

* 4:25: Netəm Sameria kəmotitun e naoa rəha Dut 18:15-19 mämə Kristo in otən əp kəm ilat nalpəkəuən rəha Uhgin kəm ilat. † 4:26: E kopi oas min neen rəha Niutesteman itəm kəməte e nəghatən Kris aupən, nəghatən u rəha Iesu, “Io u inu,” təmən ikin-u ne ikin tepət min e naoa u, in tahmen ahmen əm e nəghatən kit itəm Uhgin təmatən o nən atipən nərgin kəm Moses, matən mämə, “Io Etətig.” Onakehm e naoa rəha Eks 3:14-16. Iesu tatən nəghatən əh, matol əp in mämə in Uhgin. Iesu in tatən mämə in Uhgin, kən matig matən min mämə in Kristo itəm pətan əh tatən. ‡ 4:26: Jon 8:24; 9:35-37 § 4:32: Job 23:12; Jon 6:27 * 4:34: Jon 5:30, 8:29 † 4:35: Nian Iesu tatəghat-in nagwənən e nasumən itəm nimalilat tinapə rəkis, in tatən ətuatip əm mämə, “!Otəplan-tu! Netəmim kīnotətul matip rəkis. Sotolən kəmin motapil o nən-iarəpən nəghatən rəha Uhgin tahmen-pən əm e netəm koatol kəmin o nəuləkən, kən moatən mämə, ‘Məwig kuwit əpəh ikin, kən nagwənən təpanəmitə.’ Kəpə, netəmim kīnatətul matip rəkis o nosən nəghatən rəha Uhgin.”

⁴⁰ Kən nian netəm Sameria kəmotuwīn motehm, kən kəmotəkəike kəm in məmə otuwīn motatīg ilat min. Kən Iesu təmuwīn moatatīg o nian kəiu. ⁴¹ Kən netəmim tepət mīn kəmotahatətə lan e rəhan mīn nəghatən.

⁴² Kən moatən-ipən kəm pətan u məmə, “Itimat emotahatətə lan o nəghatən u itəm ik nəmən-ipa, mətə roiu əh, ekoatahatətə lan mətə-inu itimat əm emotətə rəhan nəghatən mīn, kən motitun pahrien məmə in Iosmegəh rəha nətueintən.” ‡

Iesu təmōl-wīr nətī
etəm-iasol kit rəha kīg

⁴³ Nian Iesu təmatīg mos nian kəiu rəkis ikin əh, in təmīet muwīn Kalili. ⁴⁴ Mətə-inu aupən, in təmatən məmə ien mīn rəha Uhgīn, natiməlat mīn, ilat kəsotisiai-inən ilat. §

⁴⁵ Netəm Kalili, aupən ilat kəmotuwīn Jerusalem moatol lafet rəha Nuhagego-inən, kən e nian əh, ilat kəmotəplan natimnat mīn itəm in təmōl ikin əh. Kən nian Iesu təmuwīn Kalili, nīkilat təmagien ron.

⁴⁶ Kən Iesu təmītəlig-pən mīn e latuənu Kena, əpəh Kalili. Ikin əh aupən, in təmōl nəhau tuwa mol wain. * Kən e Kapaneam, etəm-iasol rəha kīg tətətig ikin. Kən nətīn kit tatimis. ⁴⁷ Kən nian suah u təmətə məmə Iesu təmisi-pən u Jutia minuwa rəkis Kalili, kən in təmuwa məplan Iesu. Kən mən-ipən ron məmə oteiuai muwīn əpəh Kapaneam kən mol-wīr nətīn. Mətə-inu suakəku nol otimis.

⁴⁸ Kən Iesu tən-ipən kəm suah un məmə, “!Nəman! Itəmat u, nakotəmə onəkotəplan əm nəmtətīn mīn ne natimnat mīn itəm narmitəmat otiwīg ron aupən, kənu uarisīg un, nəpanotahatətə lak. Mətə okəmə nəsothəplanən, okol nəsothəhatətəən lak.”

⁴⁹ Kən suah un təmə, “!Etəm-iasol, awi! !Pəs kian uəhai əm! !Otəsuwəhən roiu nətīk tīmīs!” ⁵⁰ Kən Iesu təmən-ipən kəm in məmə, “Uwīn; nətīm otəpanəmegəh.” Kən suah un təmahatətə e nəghatən rəha Iesu kən mītəlig.

⁵¹ Nian in təmatuwīn əh e suatīp, təməplan rəhan iolwək mīn, kən ilat kotən-ipən kəm in məmə, “Rəham suakəku tinəmegəh rəkis.” ⁵² Kən in təmətəpəh olat məmə, “? Təməwīr e nian naka?” Kən ilat kəmotən-ipən kəm in məmə, “Nənīəp ehnaipən e wan klok rəhan nəgəpanən təmīkə.” ⁵³ Kən suah un, təmītun məmə, e nian ətuatīp əh inəh, Iesu təmən-ipən kəm in məmə, “Rəham suakəku otəpanəmegəh.” Kən in ne rəhan mīn, kəmotahatətə e Iesu. ⁵⁴ Inu nian tatol kəiu lan itəm Iesu təmīet Jutia, muwa Kalili kən mol nəmtətīn kit.

5

Iesu təmōl-wīr suah kit əpəh iuəhkīr e nəhau Petseta

¹ Uarisīg e nian əh, Iesu təmər muwīn e taon u Jerusalem, mətə-inu katol lafet kit rəha netəm Isrel əh-ikin əh.

² E Jerusalem, noan asol kit əpəh ikin, itəm kətaig lan. E nəghatən rəha netəm Isrel katən nərgīn məmə Petseta. Kən nimə kit tatətul iuəhkīr o noan əh. Nimə un, feranta lan, faif. In əh iuəhkīr o ket u e fenis rəha taon u, nərgīn u, Ket rəha Sipsip. ³⁻⁴ Kən ikin əh, e feranta mīn, netəm koatimis tepət koatəpīl əh-ikin. Neen nīganəmtīlat təpīs, kən neen nelkīlat tərat, neen mīn nīpətīlat nəwtain təmīmīs. * ⁵ Kən suah kit əh-ikin əh

‡ 4:42: 1 Jon 4:14 § 4:44: Nat əpnapīn Iesu təmāiir latuənu Petlehem, e nəptən asol Jutia, netəmim kotəplan məmə in etəm Nasaret əpəh Kalili, mətə-inu təmətətig nuwəh ikin əh (Jon 7:41, 18:5, 19:19). Netəm Isrel e Jutia ne Kalili tepət kəsotahatətəən pahrien lan, rəhalat nahatətəən tīmətmətīg əm lan, nian kotəplan in tatol nat pīspīs neen (Jon 1:11; 2:18,23-25; 4:45,48; 6:2, 41, 66). Mətə netəm Samaria itəm kotatīg e taon u Saika, ilat kəmotahatətə pahrien lan, məmə Iesu in Kristo itəm Uhgīn təmən məmə otahl-ipa (Jon 4:40-42). * 4:46: Jon 2:1-11 * 5:3-4: E kopi oas mīn neen rəha Niutesteman itəm kəmətə e nəghatən Kris aupən, kəmətə-pən nəghatən rəha ves 3-4 tol nulan məmə, “Ilat koatəpīl ikin əh moatəsaHgīn noan əh məmə otəloal. 4 Mətə-inun, nian neen, nagelo kit rəha Uhgīn tuwa, muwīn e noan əh, kən mol tatəloal. Kən nian okəmə nəhau əh təloal un, etəmim itəm taupən meiuai matuwīn e nəhau, nat əpnapīn tatos nīmīsən naka, mətə rəhan nīmīsən otəwīr.”

tətapil. In təmatimis minos rəkis nup tate-eit. ⁶ Kən Iesu təplan suah un tətapil, kən in minitun məmə suah u təmimis nuwəh məsin, kən tətapəh ron məmə, “?Tahro? ? Nakolkeike məmə onakəwir?”

⁷ Etəm tatimis un tən-ipən kəm in məmə, “Etəm-iasol, etəmim tikə məmə otiləs io meiuaiu muwin e noan əh nian nəhau tatəloal. Nian rafin, io etalkut pik məmə ekeiuaiu muwin e noan əh, məto netəmim neen ilat kotaprəkis-in io moteiuaiu motuwın. Kən ilat motaupən motek nəhau.”

⁸ Kən Iesu tən-ipən kəm in məmə, “!Ətul! Mos rəham nimitiwın maliwək matuwın.”
⁹ Kən roiu aɡin suah apon təməwir min. Kən maiuiau rəhan nimitiwın mos matuwın.

Nat u kəmol e nian rəha Sapat,[†] ¹⁰ kən netəm-iasol min rəha Isrel kəmotəhai suah un itəm tinəmegəh e rəhan nimisən, motəmə, “Nian u-roiu rəha Sapat; kən təsətuatipən e Lou rəhatat məmə onakos nulan rəham nimitiwın.”[‡] ¹¹ Kən in tən-ipən kəm netəm min u məmə, “Məto suah u təmol-wir io, in təmən-ipa məmə ekos rəhak nimitiwın maliwək matuwın.”

¹² Kən ilat kəmotətapəh ron məmə, “?Suah pah apon təmən-ipinə kəm ik məmə onəkol nat un?”

¹³ Məto suah un təruru nərgi Iesu, məto-inu netəmim tepət ikin əh, kən Iesu təmikəpən əm əh iluɡin elat.

¹⁴ Kən uarisig, Iesu təməplan suah un e Nimə Rəha Uhgın, kən tən-ipən kəm in məmə, “!Ei! !Əplan-tu! !Ik ninəwir rəkis! Məto onatəto ik məmə nəsol minən təfagə rat min. Okəmə nakol, nəratən kit otiləs min ik, itəm tərət təhmin min.”

¹⁵ Kən suah apon təmuwin mən-ipən kəm netəm-iasol min rəha Isrel məmə, “Suah u itəm təmol-wir io, nərgin un, Iesu.”

¹⁶ Kən tol nəhlan, netəm-iasol rəha netəm Isrel, ilat kinoatitəp-itəp Iesu məmə okotol nəratən kəm in, məto-inu ilat kotəplan in tatol natimnat min tol nəhlan e nian rəha Sapat.[§] ¹⁷ Məto Iesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “Nian rafin rəhak Tata tatol əh wək, kən io min oekatol wək.”*

¹⁸ Kən nəghatən u, tol nətəligən rəhalat təskasik təhmin min, məmə okotohamnu in timis. Məto-inu roiu əh, sənəmə məmə tatətgəhl əm Lou rəha Sapat, məto nat in iahgin pik, in tatən məmə rəhan u Tata ətuatip Uhgın, kən tol nulan, in matol məmə in tahmen ətuatip e Uhgın.[†]

Iesu in tərəmərə
məto-inu in Nəti Uhgın

¹⁹ Kən Iesu tən-ipən kəm ilat məmə, “Nipahrienən aɡin un iatən kəm itəmat, Nəti Uhgın təruru nolən nat kit e rəhan atip əm nətəligən. Titun əm nolən natimnat min un itəm Tata Uhgın tatol, məto-inu natimnat rafin u itəm Tata Uhgın tatol, Nətin, in min in tatol.[‡] ²⁰ Nətin titun nolən nəhlan, məto-inu Tata Uhgın tolkeike pik Nətin, kən in tatəgətun kəm in natimnat rafin itəm in tatol. Kən in otəpanəgətun min natimnat min kəm in itəm iahgin min kotaprəkis-in in min u, məmə otol itəmat narmitəmat tatiwig pik ron.

²¹ “Məto-inu Tata Uhgın tatol netəm kəmotimis ilat koatəmegəh min, kən e nolən kitiəh əm, Nətin titun nos-ipənən nəmegəhən kəm netəmim itəm nikin tagien məmə otos-ipən kəm ilat.[§] ²² Məto-inu sənəmə Tata Uhgın itəm in otakil netəmim, məto in təmələhəu-pən rafin nakilən e nelmi Nətin,^{*} [†] ²³ məmə netəmim ilat rafin okotisiai-in

[†] 5:9: Sapat: Əplan e tiksonari. [‡] 5:10: Jer 17:21 [§] 5:16: Ekopioas min neen rəha Niutesteman itəm kəməte e nəghatən Kris aupən, kəmətu-pən nəghatən tol nulan, “kən ilat kəmoategəs-in suatip o nohamnuən in.” ^{*} 5:17: Jon 14:10 [†] 5:18: Jon 10:30,33; 19:7 [‡] 5:19: Jon 14:10

[§] 5:21: Rom 4:17; Jon 11:25 ^{*} 5:22: Kitat kotəplan ves 21-22 kən mitun məmə Iesu in otakil kitat rafin, kən in otos-ipən nəmegəhən kəm netəm min un itəm nikin tagien məmə otos-ipən kəm ilat. Məto Jon 3:17 tatəgətun məmə Iesu təməsuwamən e nətueintən o nən-iarəpən nalpinən rəhatat, məto təmuwa o nos-ipənən nəmegəhən kəm itat. [†] 5:22: Jon 5:26-27; 9:39; wək 10:42

Nətin, tahmen əm məmə inun koatisiai-in mihin Tata Uhgın. Etənim itəm təsisiai-inən Nətin, okol təsisiai-inən Tata Uhgın u itəm təmahl-ipa Nətin.‡

²⁴ “Nipahrienən agın u iatən kəm itəmat məmə, etənim itəm tatəto rəhak nəghatən, kən mətəhatətə e Uhgın itəm təmahl-ipa io iakuwa, in tınatos nəmegəhən itulın. In okol təsətulən e niganəmtək məmə oekən-iarəp nalpınən rəhan. In tinagım rəkis e nimisən, kən minuwa o nəmegəhən. § ²⁵ Nipahrienən agın u iatən kəm itəmat, məmə o nian kit itəm tatuwa, kən tinuwa rəkis, netəm min u kəmotimis, ilat okotəto nəwia Nəti Uhgın, kən netəm min u ilat kotətəlig-in, ilat okotos nəmegəhən. ²⁶ Tata Uhgın in Nəukəti Nəmegəhən, kən e nolən kitəh əm, in təmol mə Nətin in min Nəukəti Nəmegəhən,* ²⁷ kən in təmələhəu-pən nəsanənən ne nepətən e nelmi Nətin məmə in otakil nolən min rəha netənim, məto-inu in Nəti Etənim.

²⁸ “Təsəwirən məmə narmitəmat otiwig pik o nat u, məto-inu nian əh-ikin tatuwa itəm netəm kəmotimis okotəto nəwia Nətin, ²⁹ kən ilat okotətul e rəhalat min suwit, ilat min u aupən kəmoatol nolən wir min okotəkəike motətul min motos min nəmegəhən, məto itəm min aupən ilat kəmoatol nolən rat min, ilat okotəkəike motətul min e nimisən kən motətul e niganəmti Tata Uhgın məmə Nətin otən-iarəp rəhalat nalpınən.†

³⁰ “Io ekəruru nolən nat kit e rəhak atip əm nəsanənən. Io iakatakil nolən min rəha netənim min, məto iatol ətuatip əm məmə rəhak Tata tatən mihin ne məmə oekol. Kən nian iakakil nolən rəha netənim, ekıtun mə ekol tətuatip, məto-inun oesalkutən məmə ekol əm e rəhak nəsanənən. Məto io, ekəike malkut məmə iakol tahmen e nətəligən rəha Uhgın itəm təmahl-ipa io ekuwa.”‡

Nətul-arəpən o naruəsanən Iesu

³¹ Okəmə io pisin əm iakəghat-in io, kən rəhak nəghatən okol təsətulən. § ³² Məto suah kit min əh-ikin in tatətul-arəp kən matol nəfigəmən ron io, kən io ekıtun məmə nəghatən min u rəhan itəm tatən lak in nipahrienən.*

³³ “Aupən, itəmat nəmotahl-ipən rəhatəmat min netənim məmə okotuwin motətəlig-in nəghatən rəha Jon, kən in təmatətul-arəp o nipahrienən.† ³⁴ İatəghat nulan, məto esagileən e nəghatən rəha etənim əm kit məmə titun nolən nəfigəmən ron io. Kəpə. Təsölən nulan.‡ İatəghat-in nəghatən rəha Jon nulan məto-inu ekolkeike məmə Uhgın otosmegəh itəmat. ³⁵ Jon u, tahmen e lait kit. Tatuəp məhag-əhag wir, kən nikitəmat təmagien ron o nian təkuəkir əm.

³⁶ “Məto rəhak wək min, ilat min koatol nəfigəmən ron io. Kən ilat kotəsanən motəprəkis-in nəghatən min un Jon təmatən. Wək min un, rəhak Tata təmos-ipa kəm io mə oekol namnun elat. Kən wək min u rəhak, ilat koatən-iarəp io, kən ilat moatol əp io məmə rəhak Tata in təmahl-ipa io. § ³⁷ Kən Tata Uhgın itəm təmahl-ipa io, inun itəm tınatətul-arəp ron io. In tatən-iarəp io pap, məto itəmat nəsotətəon nəwian, kən itəmat nəsotəplanən niganəmtin. ³⁸ Kən nəghatən rəhan təsatig wirən e nikitəmat, məto-inun itəmat nəsotəhatətən lak, io u, itəm in təmahl-ipa io iakuwa.

³⁹ “İtəmat noatafin pik nəghatən min e Naoa Rəha Uhgın, kən mətəhatətə e nəghatən min əh məmə itəmat onəkotos nəmegəhən itəm namnun tikə. Məto otəplan-tu. Nəghatən min əh e Naoa Rəha Uhgın, ilat koatəghat-in io, moatən-iarəp io. ⁴⁰ Məto itəmat nakotəpəs nuwamən ron io məmə nakotos nəmegəhən ron io.

‡ 5:23: Luk 10:16; 1 Jon 2:23 § 5:24: Jon 3:18 * 5:26: Jen 2:7; Job 10:12; 33:4; Sam 36:9; 42:8; 66:9; Jon 1:1-4 † 5:29: Netənim itəm kotəhatətə e Iesu, koatos nəmegəhən lilin. Netənim itəm kəsotəhatətən lan, ilat okotos nalpınən lilin (Jon 3:36, 5:24, Mak 16:16, Efes 2:8-10). Natimnat min itəm netənim koatol, okotol əp okəm-naka ilat kotəhatətə pahrien e Iesu o kəpə (Mat 7:17-20; Kal 5:6, Jem 2:17,26). Uhgın tatos-ipən nahatətən kəm netənim əpnəpın əm, kən matig masitu min elat məmə okoatol natimnat wir min. ‡ 5:30: Jon 8:16 § 5:31: Dut 17:6; 19:15 * 5:32: Jon 8:17-18 † 5:33: Jon 1:19-28 ‡ 5:34: 1 Jon 5:9 § 5:36: Jon 10:25; 14:11

⁴¹ Esolən nat aġin-əh e nənwiwiən rəha netəmim. Kəpə. ⁴² Məto itəmat u inun, io ekitun wir itəmat, kən io ekitun wir məmə nolkeikeən rəha Uhgın tikə e nikitəmat. ⁴³ Io emuwa e nərġi Tata rəhak, məto itəmat nəsosən io e nikitəmat, nikitəmat təsagienən ron io; məto okəmə etəmim kit tatuwa e nərġin atip əm, kən nikitəmat tos, kən motagien ron. ⁴⁴ Nian rafin itəmat nakotolkeike məmə nakotos nənwiwiən rəhatəmat min, məto nəsotalkut aġin-əhən məmə onəkotol nat kit itəm Uhgın u, in pişin əm in Uhgın, otənwiwi itəmat ron. ?Onəkotahatətə ahro nulan lak e nolən əh?

⁴⁵ “Təsəwirən məmə nikitəmat otəht məmə, io oekən-iarəp nolən rat min rəhatəmat e niġanəmti Tata Uhgın. Kəpə. Məto Moses ilə, nian rafin itəmat noatuag-pən ron,* in otən-iarəp nolən rat min rəhatəmat. ⁴⁶ Məto-inu okəmə itəmat nəmotahatətə pahrien e nəġhatən min rəha Moses, kən itəmat onəkotahatətə min e rəhak nəġhatən min. Məto-inun, nəġhatən min itəm in təməte rəkis, ilat koatəġhat-in io. ⁴⁷ Məto itəmat nəsotahatətəən e nəġhatən min itəm in təməte, tol nəhlan, suatip tikə aġin məmə onəkotahatətə lak.

6

Iesu təmagwən netəmim tepət

(Mat 14:13-21; Mak 6:30-44;

Luk 9:10-17)

¹ Uarisig e natimnat min u, Iesu təmuwin əpəh entənipən e nəhau asol nərġin un, Lek Kalili. Kən nərġin kit min un, Lek Taepirias. ² Kən niġanin netəmim kəmoatuarisig-in, məto-inun koatəplan nəmtətin min rəhan, itəm tatol netəmim koatimis koatəto təwir. ³ Kən Iesu təmuwin əpəh ilis e nitot kit, kən matəpələh ikin əh ilat rəhan min netəmim. ⁴ E nian əh, lafet kit rəha netəm Isrel u, kətaun-in məmə lafet rəha Nuhagego-inən tınatuwa iuəhkir.

⁵ Kən nian Iesu tasipən əpəh isəu, kən məplan niġanin netəmim tepət ilat koatuwa, kən in tətəpəh o Filip məmə, “?Okotəhrol motos piřet tepət tahmen-in netəm min u məmə ilat okotun?” ⁶ In təmən asġəwin əm məmə otəplan nahatətəən rəha Filip, məto in tinitun rəkis nat naka itəm in otəpanol.

⁷ Kən Filip tən-ipən kəm in məmə, “!Ei! Okəmə okos-nəmtin piřet məni lan tahmen e tu-hanrit tenarius pəp,* məto okol təsahmenən. Netəm min u rafin ilat okotun əm noan məşin noan məşin.”

⁸ Kən etəmim kit rəha Iesu, pian u Saimon Pita, nərġin u Antru, in təmən-ipən kəm Iesu məmə, ⁹ “Suakəku kit əh-ikin əh, in tatos piřet faif kəmol e pale, ne nəm kəiu. Məto okol təsahmen-in aġin-əhən netəm min əh.”†

¹⁰ Kən Iesu təmə, “Otən-ipən-tu kəm netəmim kotəpələh.” Kən ikin əh, manuwiħl tepət, kən ilat kəmotəpələh. Kən nampa rəha nəman əm, in nat kit tahmen e faif-taosan.‡

¹¹ Kən Iesu təmos piřet, mən tagkiu kəm Uhgın ron, kən mos-ipən piřet un kəm ilat rafin u koatəpələh, kən matig mol min nat kitəh əm e nəm. Kən ilat kəmotun tahmen-in nərpilat.

¹² Kən nian kinotagwən rəkis, nərpilat tasis, kən Iesu təmən-ipən kəm rəhan min netəmim məmə, “Otuwin motuwər niġismisi piřet min əh koatis. Təsəwirən məmə okotərəkin.” ¹³ Kən ilat kəmotuwin motuwər niġismisi piřet kən motaii-pən e kətim asol min ilat tuelef kotərioah wir. Piřet u, in niġismisi piřet ilat faif kəmol e pale itəm netəmim kəmotun kapəs.

* 5:45: Jon 9:28; Rom 2:17 * 6:7: Roiu, tu-hanrit tenarius tahmen e tu-hanrit-taosan vatu. † 6:9: 2 King 4:42-44 ‡ 6:10: Niřitan ne nişualkələh ilat min e niġanin, məto kəmafin əm nəman. Nolən rəhalat tol nəhlan. !Okəmə naka, netəmim ilat rafin tuente-taosan!

¹⁴ Kæn nian netämim kæmotæplan næmtätin æh itäm Iesu tæmol, kæn ilat kæmotæn mæmæ, “Nîpahrienæn. !Ien pahrien u[§] ræha Uhgîn itäm aupæn kæmatæn mæmæ in otuwa e nætueintæn!”* ¹⁵ Kæn Iesu tæmitun mæmæ netäm min u kotæmæ okotuwa motos in motuwîn motækæike kæm in mæmæ in otuwa mol kig ræhalat. Kæn in tæmagim min, mapæs ilat muwîn æpæh e nitot, mætan in pisin æm.†

Iesu tæmaliwæk e nætuei næhau

(*Mat 14:22-27; Mak 6:45-52*)

¹⁶ Nian mitgar tæmeiuaiu, netämim ræha Iesu min kæmoteiuaiu motuwîn e lek æh. ¹⁷ Kæn tinapinæp, mæto Iesu tikæ, tæsuwamæn æh. Kæn æmun, ilat kæmotuwîn motær e pot kit, kæn minotasuæ lan motaulego min e lek un, mæmæ ilat okotuwîn Kapaneam. ¹⁸ Kæn nimætag asol kit tæmætul minol næhau tinærat-nærat. ¹⁹ Kæn nian ilat kæmotasuwæ motuwîn, tahmen e faif o sikis kilomita, kæn ilat kotæplan Iesu taliwæk e nætuei næhau‡ matuwa iuæhkir o ræhalat pot. Kæn ilat kæmotægîn pik,[§] ²⁰ mæto in tæmæn-ipæn kæm ilat mæmæ, “æsoatægîn pikæn, io u inu.*” ²¹ !Kæn nikilat tæmagien o nilæsæn in e pot, moatol æmun, roiu agîn, mæto pot tinuwîn e næwtain næhau entænipæn-pæn ikin-un kæmotæn mæmæ okotuwîn ikin!

Netämim kæmoategæs-in Iesu

²² Kæmæn lawigin, netämim min itäm kotatig æh entænipæn-pa ikin e lek asol u, ilat kæmotæplan mæmæ aupæn, pot kitæh æm tatætul ukin-u. Kæn ilat kotitun mæmæ Iesu tæsuwînæn e pot u ilat ræhan min netämim, mæto-inun nian kæmotiet, ilat pisin æm moatuwîn. ²³ Kæn pot min neen, kæmotisi-pæn e taon u Taepirias, ilat kæmotuwa. Ilat kæmotuwar iuæhkir æm o ikin-u itäm Ieræmæra tæmætul ikin mæfak matæn tagkiu o pîret, kæn netämim kæmotun. ²⁴ Kæn tol næhlan, nian ilat kæmotæplan mæmæ Iesu tinikæ u ikin-u, kæn ræhan min netämim kotikæ, ilat min kæmotasuwæ min e pot kit, motuwîn e Kapaneam, moategæs-in.

Iesu in pîret ræha næmegæhæn

²⁵ Nian netäm min u kæmotæplan Iesu æpæh entænipæn-pæn æpæh e lek u, kotætæpæh ron mæmæ, “?Iægætun, ik næmuwa ikin-u næghan?”

²⁶ Mæto Iesu tæmæn-ipæn kæm ilat mæmæ, “Nîpahrienæn agîn iatæn kæm itæmat mæmæ, itæmat noategæs-in io, sænæmæ næmotæplan næmtätin min u itäm emol, mæto itæmat næmotun æm pîret, nærpitæmat tasis. ²⁷ Mæto tæsæwiræn mæmæ itæmat nahgitæmat otikæ o nosæn pîret itäm otæpanæmnæmit mikæ.† Itæmat, nahgitæmat otækæike mikæ o nosæn pîret itäm tætatig lilin u, ræha næmegæhæn itäm namnun tikæ.‡ Pîret u, inu, Næti Etämim otæpanos-ipinæ kæm itæmat; mæto-inu Tata Uhgîn, in tæmægætun mæmæ nikin tagien o Nætin.”§

²⁸ Kæn ilat kæmotætæpæh ron mæmæ, “?Nolæn naka min un itäm Uhgîn tolkeike mæmæ itimat oekotol?”

²⁹ Kæn Iesu tæn-ipæn kæm ilat mæmæ, “Itæmat nækotækæike motahatætæ lak, mæmæ Uhgîn tæmahl-ipa io.* Nat u inu Uhgîn in tolkeike.”

³⁰ Kæn ilat kæmotætæpæh min ron mæmæ, “?Mæto ik onækol næmtätin naka, mæmæ itimat ekotæplan kæn ekotahatætæ lam? ?Ik onækol nat naka? ³¹ Nian ræhatat pipi min u aupæn, ilat kæmotan ikin taruæn-aruæn ikin, ilat kæmotun ‘mana.’† Næghatæn kit e Naoa

§ 6:14: Netäm Isrel ilat kæmotæsaahgin ien kit mæmæ in otuwa tahmen e Moses (Jon 1:21). E nian ræha Moses, Uhgîn tæmos-ipæn pîret tæmisi-pær e neai, nærgin u mana. Kæn ilat kæmoatæplan æm Iesu tæmol nat pispis, magwæn ilat e pîret. Ræhalat nætæligæn tæmætul-pæn o nagwænæn (ves 26) ne næmki-rækisæn ilat e netäm Rom (ves 15). * 6:14: Dut 18:15-19 † 6:15: Mat 4:8-10; Jon 18:36-37 ‡ 6:19: Job 9:8 § 6:19: Mat 14:26; Mak 6:49; Luk 24:37 * 6:20: “Io u inu” - æplan-tu futnot e Jon 4:26. † 6:27: Aes 55:2 ‡ 6:27: Jon 6:35, 48 § 6:27: Aes 55:2 * 6:29: Jon 6:35; 1 Tes 1:3; 1 Jon 3:23 † 6:31: Nam 11:7-9

Rəha Uhgîn tatən məmə, ‘In tatos-ipən pîret itəm tatisi-pən e Nego e Neai məmə ilat okotun.’”‡

³² Məto İesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “Nîpahrienən agin u iatən kəm itəmat məmə, sənəmə Moses təmos-ipən pîret u itəm tatisi-pən e Nego e Neai məmə nakotun. Rəhak Tata ilə in tatos-ipinə. Kən inun tatos-ipən pîret pahrien itəm tatisi-pən e Nego e Neai, məmə itəmat onəkotun. ³³ Məto-inu pîret rəha Uhgîn, inu in itəm tatisi-pən e Nego e Neai, mateiuaiu-pa e nətueintən. § Kən pîret u tatos-ipən nəmegəhən kəm netəmim e nətueintən.”*

³⁴ Kən ilat kəmotən-ipən kəm in məmə, “Etəm-iasol, awi os-ipa-tu pîret u kəm itimat nian rafin.”†

³⁵ Kən İesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “Io u, io‡ Pîret itəm tatos-ipən nəmegəhən. Etəmim otuwa ron io, in nəumis otəsus minən. Kən etəmim itəm otahatətə lak, in otəsoaoa minən. § ³⁶ Məto io emən-ipinə rəkis kəm itəmat, məmə nat əpnəpîn nəkotəplan io, məto itəmat nəsotahatətən əh lak. ³⁷ Netəmim itəm rəhak Tata tatos-ipa ilat kəm io, ilat okotuwa ron io. Kən etəmim itəm otuwa ron io, okol iakəsahl-iarəp-ən.* ³⁸ Məto-inu io eməsisipənən e Nego e Neai meiuaiu-pa e nətueintən məmə iakol natimnat min u io əm ekolkeike. Məto emuwa məmə ekol natimnat min u itəm rəhak Tata təməhl-ipa io ekuwa ron. ³⁹ Kən in tolkeike məmə io esəmkarəpən-inən netəm min un itəm in təməmki-pa ilat kəm io. In tolkeike məmə e namnun nian, io oekol netəm min u ilat okotəmegəh min e nîmisən.† ⁴⁰ Məto-inu rəhak Tata in tolkeike məmə netəmim rafin itəm kotuag-pən o Netin, kən motahatətə lan, ilat okotos nəmegəhən itulin. Kən e namnun nian, io oekol netəm min u ilat okotəmegəh min e nîmisən.”

⁴¹ O nat u, netəmim nîkilat tinətuoun mətəgət, məto-inu in tatən məmə, “Io u, Pîret itəm tatisi-pən e Nego e Neai, meiuaiu-pa e nətueintən.” ⁴² İlat koatən məmə, “?Təhrol? Suah u in İesu, nəti Josep, kitat kotitun əm rəhan tata ne mama. ?Təhrol in tatən nulan məmə, ‘Io emisi-pən e Nego e Neai, matuwa e nətueintən?’”

⁴³ İesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “Nîkitəmat təsəgət-əgətən nulan. ⁴⁴ Okəmə Tata Uhgîn itəm təməhl-ipa io ekuwa, in təsiuw-pamən etəmim kit tuwa ron io, kən okol etəmim un təsuwa atipən ron io məmə io oekol in otəmegəh min e nîmisən e namnun nian.‡ ⁴⁵ Nəghatən itəm ien kit təməte əpən e Naoa rəha Uhgîn, tatən nulan məmə, ‘Uhgîn in otəgətun netəmim rafin.’ Etəmim itəm tatətəlig-in nəgətunən rəha Tata Uhgîn, in tatuwa ron io. § ⁴⁶ Etəmim kitih ne tikə, itəm təməplan Tata Uhgîn. In pisin əm un itəm təmisi-pən lan, təməplan in.* ⁴⁷ Nîpahrienən agin u iatən-ipinə kəm itəmat məmə, etəmim itəm tətahatətə lak, in tinos nəmegəhən lilin. ⁴⁸ Io un, Pîret rəha nəmegəhən.† ⁴⁹ Nat əpnəpîn tîpətəmat min əpən, ilat kəmotun pîret u ‘mana’ əpəh ikin taruən-aruən ikin, məto ilat kinotimis rəkis. ⁵⁰ Məto Pîret itəm tatisi-pən e Nego e Neai meiuaiu-pa u-roiu, in tol pisin. Pîret u, təmeiuaiu-pa məmə etəmim itəm tatun, okol təsimisən. ⁵¹ Io u, io Pîret itəm tatəmegəh, təmisi-pən e Nego e Neai, meiuaiu-pa e nətueintən. Etəmim itəm otun Pîret u, in otəmegəh matuwîn, matuwîn, namnun tikə; kən Pîret u, itəm io oekos-ipən o nəmegəhən rəha netəmim e nətueintən, inun, noanuwəhgək.”

⁵² Nəghatən u təmol netəmim kinotətul minoatərgəhəu kəm ilat min, motəmə, “?Təhrol? ?Suah u titun nos-ipamən noanuwəhgîn kitat kotun?”

⁵³ Kən İesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “Nîpahrienən agin u iatən-ipinə kəm itəmat məmə, okəmə itəmat nəsotunən noanuwəhgî Nəti Etəmim, kən məsotənimən nitan, okol

‡ 6:31: Eks 16:4,15; Neham 9:15; Sam 78:24; Sam 105:40 § 6:33: Jon 3:13,31 * 6:33: Dut 8:3; Mat 4:4; Luk 4:4

† 6:34: Mat 6:11; Jon 4:15 ‡ 6:35: Jon 8:12; 10:7,11; 11:25; 14:6; 15:1 § 6:35: Jon 4:14; 7:37-39 * 6:37: Jon

17:2 † 6:39: Jon 17:2,12; 18:9 ‡ 6:44: Hos 11:4; Jon 6:65; 12:32 § 6:45: Aes 54:13; Jer 31:34 * 6:46: Jon 1:18;

5:37; 7:29 † 6:48: Pîret əpnəpîn əm tasitu e nîpətitat məmə kitat okotəmegəh kən motatig, məto İesu, in Pîret rəha nəmegəhən, kən in nəukəti nəmegəhən lilin, itəm tatətuoun u-roiu.

nakəsotosən nəmegəhən.‡ 54 Etəmim itəm tatun əm noanuwəhgək matənim nitak, in otos nəmegəhən lilin,§ kən e namnun nian, io oekol in otəmegəh min e nimisən.* 55 Emən nəhlan, məto-inu noanuwehgək in pıret pahrien niği netəmim. Kənu nitak, in nənimən pahrien nımı netəmim. 56 Etəmim itəm tatun noanuwəhgək, kən matənim nitak, in otatig lak. Kən iakətatig lan.† ‡

57 “Rəhak Tata itəm təmahl-ipa io ekuwa, in nəukəti nəmegəhən. Kən io iatos nəmegəhən ron. Kən e nolən kitiəh əm, etəmim itəm tatun io, inu tatos nəmegəhən ron io. 58 Io u pıret pahrien, itəm təmisi-pən e Nego e Neai, meiuaiu-pa e nətueintən. In təsahmenən e pıret u, itəm tipitəmat min aupən kəmoatun. Nat əpnarın məmə ilat kəmoatun pıret əh, məto ilat kinotimis rəkis. Məto etəmim itəm tatun pıret u, in otos nəmegəhən lilin, itəm namnun tikə.”§ 59 İesu təmən-iarəp nəghatən min u, nian təmatəgətun netəmim əpəh e nimə rəha nuəfiminən* e Kapaneam.

Netəmim min rəha İesu kəmotapəs nahatətəən lan

60 Netəmim tepət rəha İesu kəmotəto nəghatən u rəha İesu, kən ilat kotəmə, “!Nəman! !Nəghatən u tiəkis pik! ?Pah u titun nosən nəghatən tol nəhlan?”

61 Kən İesu təmitun atip məmə netəmim min rəhan, kinotasiwin-asiwin-in nəghatən əh rəhan. Kən in təmən-ipən kəm ilat məmə, “?Təhrol əh? ?Nətəligən rəhatəmat təmeiuaiu o nat u? 62 ?Məto okəmə naka nəkotəplan Nəti Etəmim tər matuwın min ikin əh, in təmisi-pən ikin aupən, təhrol u-roiu?† 63 Narmin Rəha Uhgın əm titun nos-ipənən nəmegəhən kəm etəmim.‡ Nəsanənən rəha etəmim təruru nolən nat u. Nəghatən min u ematən kəm itəmat, ilat nəghatən min rəha Narmin Rəha Uhgın itəm tatos-ipən nəmegəhən kəm netəmim. 64 Məto itəmat neen u ikin-u, itəmat nəsotahatətəən əh lak.” (İesu təmən nulan məto-inu in tinitun rəkis e nətuounən məmə netəm pah min u kəsotahatətəən lan, kən pah un in oteghən-in-pən in e nelmi tikimir min rəhan.)§ 65 Kən in təmən məmə, “O nat u inu, io enəmən rəkis kəm itəmat, məmə okol etəmim kit təsuwamən ron io okəmə Tata Uhgın təsolən suatip ron.”*

66 Uarisig e nəghatən əh, netəmim rəhan tepət kəmotagım, minotapəs nətəu-pənən.

Pita təmən-iarəp məmə in tətəhatətə e İesu

67 Kən İesu təmətapah o rəhan netəmim tuelef məmə, “?Təhrol etəmat? ?İtəmat min nakotən məmə nakotagım kapəs io?”

68 Kən Saimon Pita təmən-ipən kəm in məmə, “?İərəmərə, itimat oekotuwın o pah? Ik əm un, rəham əm nəghatən in tatos-ipən nəmegəhən itəm namnun tikə.† 69 Kən itimat enotəhatətə rəkis lam, kən itimat enotitun rəkis məmə ik Etəm Asim rəha Uhgın.”‡

70 Kən İesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “İtəmat u, netəm tuelef rəhak. Io u, emitəpun itəmat, məto itəmat kitiəh u ikin, in iərmis.”§ 71 In tatən Jutas, nəti Saimon Iskariot, məto-inu in min in etəm tuelef kit rəha İesu, məto uarisig ikin, in otəpanegəhən-in-pən in e nelmi rəhan tikimir min.*

‡ 6:53: İesu tatuəh nimaa nəghatən əh məmə katun noanuwəhgın, katənim nitan, nipətin un, məmə netəmim okotəkəike motəhatətə e rəhan nimisən kən motos nəmegəhən lilin. (Jon 6:27,29,35,47-48,60). Nat naka in təmən tol kitat nikitat tuəh nipəti Nagwənən Rəha Nəmtətin Rəha İesu; Mat 26:26,28. § 6:54: Ves 54 in suatip kit min rəha nənən ves 40. Nipətilau kuahmen ahmen elau min. In tətəuətip əm məmə nunən noanuwəhgi İesu ne nənimən nitan in nuəhən nimaa nəghatən o nahatətəən rəhatat. * 6:54: Sam 63:5 † 6:56: Nian kitat koatən məmə koatatig e İesu, o koatəper-ipən e İesu, nipətin u məmə kitat koatatig e İesu məsotietən, moatisi-pən lan, moatətul-pən ron, koatos rafin nəsanənən rəhatat ron, koatagile lan, koatılpin kitat min. ‡ 6:56: Jon 15:4-7; 1 Jon 3:24; 4:15 § 6:58: Jon 6:41,51 * 6:59: nimə rəha nuəfiminən: Əplan e tiksonari. † 6:62: Jon 3:31; 17:5 ‡ 6:63: Jon 6:68; 2 Korin 3:6 § 6:64: Jon 2:25 * 6:65: Jon 3:27; 6:44; 14:6 † 6:68: Jon 6:63 ‡ 6:69: Mak 1:24; 8:27-30; Luk 4:34 § 6:70: Jon 13:2,27 * 6:71: Jon 17:12

7

Iesu tēmāghat ilat pian min

¹ Uarisig e natimnat min u, Iesu tēsolkēikeən mēmə otuwīn latuənu min e Jutia mēmə otol rəhan wək əh-ikin əh, mətō-inun, netəm-iasol rəha netəm Jutia kəmoatəte noa anion kit ron. Kən titəlig muwīn latuənu min e nitən Kalili. ² Mətō nian tinuəkīr e nian rəha nolən lafet kit rəha netəm Isrel, nərgīn un, lafet rəha Nolən Makeen.* ³ Kən pia Iesu min kəmotən-ipən kəm in mēmə, “Təwir mēmə nakiet muwīn əpəh Jutia, mə pəs netəmim min rəham əh-ikin əh, ilat kotəplan nat pispis min rəham itəm natol. ⁴ Mətō-inu etəmim itəm tolkeike mēmə netəmim okotitun in, okol tēsəhluaig-inən rəhan wək min. Okəmə natol natimnat min u, uwīn mol əp ik, kən təwir agīn mēmə onəkōl pəs netəmim min e nətueintən kotəplan.” ⁵ Pian agīn-əh min pap, ilat min kəsotahatətəən lan, kən mol koatən nəhlan.†

⁶ Kən Iesu təmən-ipən kəm ilat mēmə, “Nian ətuatip rəhak təsuwamən əh,‡ mətō itəmat, nian min rafin əm tətəuatip otəmat. ⁷ Netəmim rəha nətueintən u, ilat okol kəsotətəhauən itəmat, mətō io, ilat kotətəhau io,§ mətō-inun io iatən-iarəp mēmə rəhalat nolən təsətuatipən.* ⁸ Itəmat onəkōtuwīn e lafet, mətō io okol esuwīn paupənən e lafet əh mətō-inun, nian ətuatip rəhak təsuwamən əh.”† ⁹ In təmatən nəghatən u, kən mətətig əpəh Kalili.

Iesu təmuwīn min e lafet rəha Nolən Makeen

¹⁰ Kən pia Iesu min kəmotəupən motuwīn e lafet əh, uarisig un, Iesu təmuwīn min. Mətō nian təmuwīn, in təmətən anion əm o netəmim mēmə okəsotehmən. ¹¹ Kən e lafet əh, netəm-iasol rəha netəm Jerusalem, koategəs-in in moatətapəh-in əpnəpīn əm o netəmim mēmə, “?Suah əpəh in hiə?”

¹² Kən ikin əh, nimanin netəmim kəmotasiwīn-asiwīn in. Ilat neen kotəmə, “In etəm wir kit,” mətō neen kotəmə, “Kəpə, in tateiuə-in əm netəmim əpəh.” ¹³ Mətō ilat koatəgin rəhalat netəm-iasol min,‡ kən kit təməsən-iarəpən Iesu əpəh e niki netəmim mēmə netəmim okotəto.

¹⁴ Lafet əh, kəmol o wik apiəpiə kit, kən ilugīn e lafet u, Iesu in təmuwīn əpəh e Nīmə Rəha Uhgīn, matəgətun netəmim. ¹⁵ Kən netəm-iasol rəha netəm Isrel, narmilat təmiwig pik, kən kotəmə, “?Suah u təmahrol mītun natimnat min u e Naoa Rəha Uhgīn? Rəhatat kit etəm-iasol təsəgətunən lan, ne.” ¹⁶ Kən Iesu təmən-ipən kəm ilat mēmə, “Nəghatən min u itəm iatəgətun netəmim lan, sənəmə rəhak əm. Ilat kotisi-pən e Tata Uhgīn itəm təmahl-ipa io ekuwa.

¹⁷ “Kən okəmə suah kit rəhan nətəligən təskasik mēmə otol natimnat min itəm Uhgīn tolkeike, kən in otitun mēmə nəghatən min u rəhak, ilat koatisi-pən o Uhgīn, sənəmə rəhak atip əm. ¹⁸ Etəmim itəm tatəghat-in atip əm rəhan nēpətən, in tətalkut atip əm ron, mēmə otuw rəkis netəmim, kən kotos-ipər nərgīn ron.§ Mətō etəmim itəm tolkeike mēmə netəmim okotiləs-ipər nərgi etəm təmahl-ipən in tuwa, in etəmim rəha nənən nīpahrienən, in sənəmə etəm tateiuə. ¹⁹ Moses təmos-ipinə Lou kəm itəmat, mətō itəmat kitiah ne təsōl-wirən Lou əh ne. ?Itəmat nakotəmə onəkōtohamnu io o naka?”*

²⁰ Kən nimanin netəmim kotəmə, “!Nəman! !Narmin rat kit un tətətig lam! ?Pah təmə otoh ik ne?”

²¹ Kən Iesu təmən-ipən kəm ilat mēmə, “Io emol wək kitiah əm,† kən itəmat rafin, narmitəmat tatiwig ron. ²² Mətō itəmat min nəkōtol wək e Sapat, noatəhg-ipən nisualkələh e nian əh, moatətəu-pən Lou rəha Moses.‡ (Nīpahrienən, sənəmə Moses ətuatip in təmətəuon nolən əh, mətō tipitəmat min ilat kəmotətəuon.)§ ²³ Mətō nian

* 7:2: lafet rəha Nolən Makeen: əplan e tiksonari. † 7:5: Sam 69:8; Mak 3:21 ‡ 7:6: Mat 26:18; Jon 2:4; 7:30 § 7:7: Jon 15:18-21 * 7:7: Jon 3:19-20 † 7:8: Jon 7:6 ‡ 7:13: Jon 9:22; 12:42-43; 19:38; 20:19 § 7:18: Jon 5:41; 8:50,54 * 7:19: Netəm-iasol min rəha netəm Isrel, kəmoategəs-in suatip o nohamnuən Iesu e Jon 5:18 ne 7:25. E Lou rəha Moses, Uhgīn tatən-iəhau nohamnuən itəm (Eks 20:13). † 7:21: Jon 7:23; Jon 5:2-9 ‡ 7:22: Lev 12:3 § 7:22: Jen 17:9-14; 21:4

rafin, itəmat noatəhg-ipən nisualkələh e nian rəha Sapat moatol məmə onasotətgəhlən Lou rəha Moses.* ?Kən təhrol neməha tatol itəmat məto-inu io emol-wir agin nipəti etənim e nian rəha Sapat?† 24 Otapəs nakilən nolən rəhak u itəm nəmotəplan əm e niğanəmtitəmat, məto itəmat onəkotəkəike motakil rəhak nolən e nətəligən itəm tətuatip.”‡

Netənim kəmoatəghat-in

Kristo

25 Kən e nian əh, netəm Jerusalem neen kotəmə, “?Təhrol əh? ?Suah u inu, netəm-iasol kotəmə okotohamnu?§ 26 Məto otəplan-tu. In tīnatəgətun-arəp əm netənim əpəh e niğanəmti netənim məto suah kit təsəhaiən in ron. ?Təhrol okəm-naka netəm-iasol mīn kinotitun rəkis məmə in Kristo itəm Uhgīn təmən məmə otahl-ipa? 27 Məto kitat kotitun ikin suah u təmisi-pən ikin. Məto nian Kristo in otuwa, okol suah kit təsītunən ikin in tātisi-pən ikin.”*

28 Kən e nian əh, Iesu in tatəgətun netənim e Nimə Rəha Uhgīn. Kən in təmagət əfəməh matən-iarəp məmə, “Nikitəmat təht məmə nəkotitun io, kən motitun mīn ikin emisi-pən ikin, məto itəmat nəkotəruru. Io, eməsuwamən e nətəligən əm rəhak. Uhgīn təmahl-ipa io ekuwa. Kən Uhgīn, in nipahrienən. Itəmat nəkotəruru in, 29 məto io ekītun,† məto-inu io emisi-pən lan. Kən in təmahl-ipa io ekuwa.”

30 O nat u, ilat kəmotolkeike məmə mopael mīn okotaskəlīm Iesu, məto kit təməseapənən mek, məto-inun təsələn əh nian rəhan.‡ 31 Məto e nimanin netənim ikin əh, ilat tēpət kəmotahatətə lan, kən motəmə, “Okəmə Kristo tuwa, kən in okol təsələn nəmtətin tēpət taprəkis-in itəm suah u Iesu tatol.”§

Mopael mīn rəha Nimə Rəha Uhgīn kəmotuwa məmə okotaskəlīm Iesu

32 Kən nian Fārisi mīn kəmotətə nimanin netənim kotasiwīn-asiwīn e Iesu nulan, ilat ne pris asol mīn kəmotahl-ipən mopael mīn itəm kotətul o Nimə Rəha Uhgīn məmə okotaskəlīm Iesu.* 33 Kən Iesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “Io ekətətig nian təkūəkir əm kitat mīn itəmat, kən uarisig, ekītəlig-pən mīn o etəm təmahl-ipa io. 34 E nian u, itəmat onəpanotegəs-in io, məto okol nəsotehmən io; məto-inu ikin əh, itəm oekuwin ikin, okol itəmat nəsotuwamən ikin.”

35 Kən netəm-iasol mīn rəha netəm Isrel kinotətapəh-ətapəh olat mīn məmə, “?In otuwīn hiə əh məmə kitat okəsotəplanən in? ?Otuwīn o noanol mīn neen rəha netəm Isrel itəm kotatig e nəptən pişin pişin mīn ilat netəm Kris, məmə otəgətun netəm Kris? 36 In tatən məmə e nian əh, kitat okotegəs-in in, məto kəsotehmən in, məto-inun ikin əh in tatuwīn ikin, okol kitat kəsotuwīnən ikin. ?Nəghatən u, nipətīn tatən naka?”

Nəhau itəm tatos-ipa nəmegəhən pahrien

37 Namnun nian rəha lafet əh, in iahgin taprəkis-in nian mīn neen rəha lafet. Kən e nian əh, Iesu təmətul əpəh e niğanəmti netənim magət əfəməh məmə, “!Etənim

* 7:23: Netəm Isrel, nətəligən rəhalat tol nəhlan. Okəmə lou kəiu, kən kioal pişin elau mīn, okəmə natol kit matətəghl kit, kən onəkəkəike mītun məmə lou naka un in iahgin. Nat əpnapin məmə kəsegəhan-inən nolən wək e nian rəha Sapat, məto netəm Isrel ilat kinotən rəkis məmə nəhg-ipənən itəm, in iahgin e lou rəha Sapat. Tol nəhlan, okəmə okəhg-ipən suakəku kit e nian rəha Sapat, kən okəkəike kəhg-ipən e nian əh, kən sənəmə nolən rat. Iesu tatən məmə onəsəkītunən itəm, in mīn un in nətəu-pənən lou kit itəm in iahgin mīn e lou rəha Sapat. † 7:23: Jon 5:2-9; Mak 3:5; Luk 13:12-14; Luk 14:4-6 ‡ 7:24: Aes 11:1-3; Jon 8:15 § 7:25: Jon 7:1 * 7:27: Netənim kotitun məmə Iesu tīnepət əpəh e Nasaret, kən in rəhan u mama ne tata u Josep ne Meri (Mat 2:23; Jon 1:45; 6:42; 18:5). Netəm Isrel neen ilat kotitun məmə Kristo in otisi-pən əpəh taon Petlehem (Maeka 5:2; Mat 2:4-6), məto neen, nikilat təht məmə in otuwa əm, netənim ilat okotəruru ikin in təmisi-pən ikin. † 7:29: Mat 11:27 ‡ 7:30: Mat 26:18 § 7:31: Jon 2:23; 4:48 * 7:32: Jon 7:45-48

itəm tatoaooa, pəs in otuwa ron io, mənīm!† ‡ 38 Etəmim itəm tətahatətə lak, in tahmen e nəghatən rəha Naoa Rəha Uhgīn u tatən nulan məmə, ‘Nəhau itəm tatos-ipən nəmegəhən pahrien, in otisi-pən e nīkin, tahmen e nəmti nəhau itəm titapuəl-apuəl matər mətaiu e nīkin.’”§ 39 Iesu təmən nəghatən u, matəghat-in Narmin Rəha Uhgīn u uarisig in otəpanos-ipən kəm netəm mīn u itəm kotahatətə lan.* Məto e nian əh, Narmin Rəha Uhgīn, təsuwamən əh e netəmim, məto-inu kəsīlās-ipərən əh Iesu.† ‡

Netəmim kəmotoor ilat mīn o Iesu

40 Nian netəmim əh-ikin kəmotətə nəghatən u, kən neen kotəmə, “Suah u, in ien rəha Uhgīn u, aupən kəmatəghat-in.”

41 Məto neen mīn ilat kotəmə, “Suah u, in Kristo itəm Uhgīn təmən məmə otahl-ipa.”

Məto in pīsīn mīn neen kotən məmə, “?Nīkitəmat təht məmə Kristo itəm Uhgīn təmən məmə otahl-ipa titun nīsī-pənən e netəm Kalili?§ 42 Naoa Rəha Uhgīn tatən məmə Kristo itəm Uhgīn təmən məmə otahl-ipa otəkəike masipən e noanol rəha Tefit, e taon u Petlehem, imə Tefit aupən.”* 43 Tol nəhlan, kən nīmanin netəmim mīn u, kəmotoor ilat mīn o Iesu. 44 Kən neen kotəmə okotaskəlīm in, məto etəmim kit təməsea-pənən mek.

Netəm-iasol mīn rəha netəm Isrel kəməsotahatətəən e Iesu

45 Kən mopael mīn kəmotitəlīg motuwīn o pris asol mīn ne Farisi mīn, kən netəm-iasol mīn əh kəmotəpəh olat məmə, “?Təhrol nəsotīlāsən Iesu motuwa?”

46 Kən mopael mīn un kotən-ipən kəm ilat məmə, “!Eməsotīlāsən məto-inun suah kit təsəghatən tahmen e suah əh!”

47 Kən Farisi mīn kəmotən-ipən kəm ilat məmə, “?Təhro? ?In tīneiuə-in mīn itəmat?”

48 ?Nəmotəplan rəkis rəhatat kit etəm-iasol o Farisi kit təmatahatətə lan? 49 Məto netəm əpnarīn mīn, ilat kotəruru agīn Lou rəha Moses, tol nəhlan, Uhgīn otərəkīn ilat.”

50 Kən Nikotimas u in Farisi kit, in əh-ikin ilat mīn. Suah u inu aupən təmuwīn matəghat kəm Iesu.† Kən in təmən-ipən kəm ilat məmə, 51 “?Təhrol? ?Tətuatīp e Lou rəhatat məmə kitat okotən-iarəp nalpīnən rəha etəmim itəm kitat kəsotaupənən motītun wīr, kənu, məsotehm ətuatīpən nat naka itəm in tatol?”

52 Kən ilat kəmotən-ipən kəm in məmə, “?Təhrol? ?Ik mīn un ik etəm Kalili? Uwīn-tu mafīn mīn Naoa Rəha Uhgīn. Ik onəkəplan məmə ien kit okol təsīsī-pənən Kalili.”

[E kopi oas mīn neen rəha Niutesteman itəm kəmətə e nəghatən Kris aupən, nəghatən u Jon 7:53—8:11 tikə.]

53 Kən netəmim kīnotitəlīg-pən mīn motuwīn latuənu mīn.

8

1 Məto Iesu təmuwīn əpəh e nītōt u, nərgīn un, Nītōt Rəha Nīg U Olif.

Pətan itəm təmapīl ilau iərman pīsīn u sənəmə rəhan iərman

2 Kəmən lawīgīn, laulaugīn agīn-əh, kən Iesu təmitəlīg-pən mīn e Nīmə Rəha Uhgīn. Kən netəmim tēpət kəmotuwa, motuəfīmīn ilat mīn ron, kən Iesu təməpələh mīnətuoun matəgətun ilat. 3 Kən nəgətun mīn rəha Lou ne Farisi mīn kəmotīlās pətan kit motuwa ron. Kən motol in tətul aupən e nīganəmtīlat. Pətan un, netəmim kəmotəplan məmə in tətəpīl ilau iərman kit sənəmə rəhan ətuatīp iərman. 4 Kən ilat kəmotən-ipən kəm

† 7:37: “Noaoaən” in nīmaa nəghatən itəm tatəpsen-pən məmə kitat kotəkəike motos Uhgīn tahmen e etəmim itəm tatoaooa təkə mənīm nəhau. “!Otuwa ron io, mənīm!” in nīmaa nəghatən itəm tatən məmə, “Ahatətə lak.” ‡ 7:37: Aes 55:1; Jon 4:13-14; 6:35; Nol əpən 22:17 § 7:38: Jer 2:13; Aes 44:3; 55:1; 58:11; Sek 14:8-9; Jon 4:10-14; 6:35; Nol əpən 7:17 * 7:39: Jon 1:33; Wək 2:17,33 † 7:39: E naoa rəha Jon, nīpətīn rəha nīlās-ipərən rəha Iesu, in nat kəiu. Kit u məmə, kəmīlās-ipər Iesu e nīg kəluau. Kən nat kit mīn, katīlās-ipər Iesu məto-inu təmīmīs, məmegəh mīn e nīmīsən, muwīn matīg ilau Tata Uhgīn əpəh e nego e neai. Kən

ikin əh təmos nēpətən əhag-əhag ətuatīp rəhan. ‡ 7:39: Jon 12:23; 13:31,32 § 7:41: Jon 1:46 * 7:42: 2 Saml 7:16; Sam 89:3-4; Maeka 5:2; Jer 23:5; Mat 2:1,22-23; Luk 2:4-7 † 7:50: Jon 3:1

Iesu mämä, “Iægätun, pëtan u netämim këmötähtimis in mämä in tətäpäl ilau iärman kit u, mätö sänämä rəhan iärman ətuatip. ⁵ E Lou rəhatat, Moses tämələhəu nəghatən kit tatən mämä, pëtan tol nulan, kitat kotəkəike motaht e kəpiel apin motahtimnu.* ?Mätö ik, rəham nətəligən təhrol?” ⁶ Ilat këmötətapəh nəhlan, mämä okotol noa eko-eko, pəs ilat motəplan-pən nolən rat neen lan, kən ilat kotitun nakilən nolən rəhan ron. Mätö Iesu təpnäpin əm, moeg-og matəte nat e nisip e noanelmin.

⁷ Ilat kəmoatətapəh-in nəghatən u kəm in, moatuwin moatuwin, kən in tətul, kən mən-ipən kəm ilat mämä, “Okämä itəmat kit u ikin-u, in təsölən nolən rat nian kit ne, pəs in otaupən maht pëtan u.”† ⁸ Kən in təmoeg-og min, matəte nat e nisip e noanelmin. ⁹ Kən nian ilat kəmötətö nəghatən rəhan, kintan kitiəh kitiəh, moatagim. Naguihl-aguihl min kotaupən moatiet kitiəh kitiəh, motapəs əm Iesu ne pëtan un.

¹⁰ Kən Iesu tämäg-ətuatip min mən-ipən kəm pëtan un mämä, “?Pëtan, netəm min u kəmötahruwin? ?Kit təsuwamən mämä otən-iarəp rəham nalpinən?”

¹¹ Kən pëtan un tämən-ipən kəm in mämä, “Etəm-iasol, ilat kotikə.”

Kən Iesu tən-ipən mämä, “Io min, okol esən-iarəpən rəham nalpinən. Mätö atuwin, mol namnun e nolən rat min.”‡

Iesu in nəhag-əhagən rəha netämim e nətueintən

¹² Kən Iesu təmatəghat min kəm ilat, matən mämä, “Io u, io Nəhag-əhagən rəha netämim u e nətueintən.§ Etämim itəm tatətəu-pa io, okol in təsaliwəkən e napinəpən nian kit ne, mätö in otos nəhag-əhagən e nəmegəhən rəhan.”*

¹³ Kən Farisi min kəmötən-ipən kəm in motəmä, “!Ik nəkatən-iarəp ik nulan, mätö suah kit təsölən rəham nəfigəmən, kən tol nəhlan, rəham nəghatən okol təsətulən!”†

¹⁴ Kən Iesu tən-ipən mämä, “Əwəh, nipahrienən mämä io atip əm iatən-iarəp io. Mätö rəhak nəghatən in tatətul əh, mätö-inun, io ekıtun ikin iatısı-pən ikin, kən mitun min ikin iatuwin min ikin,‡ mätö itəmat nəkotəruru ikin iatuwin ikin, kən motəruru ikin iatısı-pən ikin. ¹⁵ Itəmat u, nakotakil nolən rəha etämim e nətəligən rəha etämim əm. Mätö io esakilən nolən rəha etämim nəhlan. ¹⁶ Mätö okämä io, iakakil nolən rəha netämim, oekol e nolən itəm tətəuətəp, mätö-inu sänämä ekakil e nətəligən əm rəhak, mätö itimlau Tata Uhgın itəm təmahl-ipa io, rəhatimlau nakilən in kitiəh əm. ¹⁷ E Lou rəhatəmat, kəmətə mämä, okämä etämim kəiu, kətioal nəfigəmən o nəghatən kit, kən nəghatən u, in otatətul.§ ¹⁸ Kən roiu əh, io iatən-iarəp io, mätö rəhak Tata itəm in təmahl-ipa io iakuwa, in min tatol nəfigəmən ron io.”*

¹⁹ Kən tol nəhlan, ilat kintətapəh ron mämä, “?Mätö rəham Tata in hiə?”

Kən in təmə, “Itəmat nəkotəruru io, kən itəmat nəkotəruru min rəhak Tata. Okämä itəmat nəkotitun io un, kən nəkotitun min rəhak Tata.”†

²⁰ Iesu tämən nəghatən u, nian in täməgätun netämim əpəh e ikin kit itəm katələhəu-pən mən ikin e Nimə Rəha Uhgın. Mätö suah kit təməsuwinən maskəlim in, mätö-inun təsölən əh nian rəhan.

Iesu təmisi-pən ilis

²¹ Kən Iesu təmatən-ipən min kəm ilat mämä, “Io ekagim tənin itəmat, kən itəmat onakoategəs-in io. Mätö itəmat onəkotimis, kən təfagə rat u rəhatəmat‡ otatig əh etəmat. Ikin əh iakatuwin ikin, okol itəmat nəsotuwamən ikin.”

²² Kən netəm Isrel, ilat kotəmä, “?Nəghatən əh Iesu tatən mämä, ikin əh in tatuwin ikin, okol kitat kəsotuwinən ikin, nipətin tatən naka? ?Okəm-naka in otohamnu atip in, o?”

* 8:5: E Lou rəha Moses pëtan ne iärman ilau kərən okəkəike kahtimnu ilau (Lev 20:10; Dut 22:22-24). † 8:7: Dut 17:7; Rom 2:1,22 ‡ 8:11: Jon 3:17; 5:14 § 8:12: Esik 1:26-28; Jon 1:4-5; Hip 1:3
* 8:12: Sam 27:1; 44:3; 119:105; Prov 6:23; Aes 49:6; 60:19-20; Mat 5:14; Nol əpən 21:23-24 † 8:13: Jon 5:31
‡ 8:14: Jon 13:3; 16:28 § 8:17: Dut 19:15 * 8:18: Mak 1:10-11; Jon 1:33-34 † 8:19: 1 Jon 2:23 ‡ 8:21: Nian Iesu tatən “təfagə rat u,” okəm-naka in tatəghat-in təfagə rat itəm kəsotahatətən lan (Jon 9:41).

²³ Kæn Iesu tæmæn-ipæn kæm ilat mæmæ, “Imatæmat u ikin-u, mæto io, io imak æh ilis ikin æh, kæn emisi-pæn ikin, meiuaiu-pa. Itæmat netæmim ræha nætueintæn u. Mæto io, sænæmæ etæm ræha nætueintæn u. § ²⁴ Tol næhlan, iatæn-ipinæ kæm itæmat mæmæ, itæmat onæpanotimis e nolæn rat min ræhatæmat, mæto-inu okæmæ itæmat næsotahatætæn lak mæmæ Io u inu,* kæn itæmat onækotimis, kæn nolæn rat min ræhatæmat okotatig agin-æh etæmat.”†

²⁵ Kæn ilat kæmotætæpæh ron motæmæ, “!Ei! ?Ik pah un?”

Kæn in tæmæn-ipæn kæm ilat mæmæ, “Io ekahmen æm mæmæ inun ematæn kæm itæmat aupæn, mætoarus-pa u-roiu. ²⁶ Natimnat tepæt itæm ekitun nænæn etæmat, kæn mitun nakilæn nolæn min ræhatæmat ron, mæto etæmim itæm tæmahl-ipa io, ræhan næghatæn in niphahrienæn æm. Io iatæn-iaræp æm natimnat min itæm emæto ron, mæmæ netæmim ræha nætueintæn ilat okotæto.”

²⁷ Mæto ilat kæsotitunæn mæmæ Iesu in tatæghat-in Tata Uhgîn. ²⁸ Tol næhlan, in tæn-ipæn kæm ilat mæmæ, “Nian næmotilæs-ipær rækis Neti Etæmim un,‡ næpanotitun mæmæ Io u inu. § Kæn onæpanotitun min mæmæ esol atipæn nat kit e ræhak æm nætæligæn. Iatæn æm natimnat itæm Tata Uhgîn tæmægætun io lan.* ²⁹ Etæm tæmahl-ipa io ekuwa, in tætatig itimlau min. In tæsapæsæn io ekan pisin,† mæto-inu, nian rafin, iatol natimnat min itæm nikin tagien ron.”‡

³⁰ Nian Iesu tæmatæn næghatæn min æh, netæmim tepæt kæmotæn niphahrienæn lan.

Noanol ræha Epraham

³¹ Kæn Iesu tæmæn-ipæn kæm netæm Isrel min itæm kæmotæn niphahrienæn lan mæmæ, “Okæmæ nakotaskælim æskasik næghatæn min u ræhak, itæm iatæn-ipinæ kæm itæmat, itæmat ætuatip un, ræhak netæmim min. § ³² Kæn itæmat onækotitun niphahrienæn, kæn niphahrienæn u, otikis itæmat mæmæ nakæsothuwa-minæn kol slef.”*

³³ Kæn ilat kæmotæn-ipæn kæm in mæmæ, “Itæmat u noanol min ræha Epraham,† itæmat u esotol agin-æhæn slef‡ min ræha suah kit. ?Tæhrol næmæn næghatæn u mæmæ, ‘Niphahrienæn otikis itæmat, nakotapia.’?”

³⁴ Kæn Iesu tæn-ipæn kæm ilat mæmæ, “Niphahrienæn agin u iatæn-ipinæ kæm itæmat, netæmim itæm koatol nolæn rat, kæn nolæn rat u, in tatæmæmæ elat, kæn mætaskælim ilat matol ilat koatuwa ræhan slef min. § ³⁵ Kæn slef, ræhan etæm-iasol tæsegæhan-inæn mæmæ otatig e nimæ ræhan.* Mæto iæræmæ tategæhan-in mæmæ nætæn otætætig e nimæ ræhan nian rafin matuwîn matuwîn namnun tikæ. ³⁶ !Tol næhlan, okæmæ Næti Uhgîn tatikis itæmat, kæn tatikis agin pahrien itæmat, kæn itæmat nakæsothuwa-minæn kol slef! ³⁷ Ekitun mæmæ itæmat noanol min ræha Epraham, mæto noategæs-in suatip mæmæ onækotohamnu io, mæto-inu næsotolkeikeæn mæmæ onækotætælig-in ræhak næghatæn.†

³⁸ Io iatæn natimnat min un, itæm emæplan ræhak Tata tæmol. Mæto itæmat noatol natimnat min u itæm ræhatæmat æm tata tæmæn kæm itæmat.” ³⁹ Kæn ilat kæmotæn-ipæn kæm in mæmæ, “Mæto tata ræhatimat, in Epraham.”

Kæn Iesu tæmæn-ipæn kæm ilat mæmæ, “Okæmæ itæmat noanol ætuatip min ræha Epraham, kæn itæmat onækotos ræhan nolæn min, tahmen lan tæmatol aupæn. Mæto itæmat sænæmæ noanol ætuatip ræhan.‡ ⁴⁰ Io iatæn-iaræp næghatæn pahrien kæm itæmat itæm iakatæto o Uhgîn, mæto itæmat nakotæn mæmæ onækotohamnu io. ?Nikitæmat tæht mæmæ nolæn ræha Epraham tol næhlan? ⁴¹ Itæmat nakotætæu-pæn æm nolæn ræha tata ræhatæmat æm.”

§ 8:23: Jon 3:31 * 8:24: “Io u inu” - æplan-tu futnot e Jon 4:26. † 8:24: Roiu Iesu in tæsæghat-in æmæn nolæn rat asol itæm kæsotahatætæn lan, mæto tatæghat-in nolæn rat min rafin agin-æh itæm netæmim æh kæmotol. ‡ 8:28: Jon 3:14; 12:32-33 § 8:28: “Io u inu” - æplan-tu futnot e Jon 4:26. * 8:28: Jon 14:24 † 8:29: Jon 16:32 ‡ 8:29: Jon 4:34; 5:30; 6:38 § 8:31: 2 Jon 1:9 * 8:32: Rom 8:2; 2 Korin 3:17; Kal 5:1 † 8:33: Luk 3:8 ‡ 8:33: slef: æplan e tiksonari. § 8:34: Rom 6:12-23; 1 Jon 3:8-9 * 8:35: Kal 4:30 † 8:37: Jer 9:25-26; 1 Jon 3:10 ‡ 8:39: Rom 2:28-29; 9:7-9

Kən ilat kəmotən-ipən kəm in məmә, “Itimat u sənəmә nisualkələh lapin. Uhgın әm in Tata rəhatimat.”

Nenəti Setan

⁴² Kən Iesu tən-ipən kəm ilat məmә, “Okəmә Uhgın pahrien in Tata rəhatəmat, kən itəmat onəkotolkeike io, mətō-inu io emisi-pən lan, muwa ikin-u.[§] Mətō in sənəmә rəhatəmat Tata. Io esuwamən ikin-u e rəhak atip әm nətəligən, emuwa mətō-inu in təmahl-ipa io. ⁴³ ?Mətō təhrol nakəsotitunən nipəti nəghatən rəhak? !Mətō-inun nəsotolkeike aɡin-əhən məmә onəkotəto rəhak nəghatən! ⁴⁴ Itəmat, rəhatəmat nolən tahmen әm e nolən rəha tata rəhatəmat, Setan. Kən nian rafin itəmat nakotolkeike nolən noan.* Nolən rəhan itəm təmatol e nətuounən,[†] tatol əh, in etəmim rəha nohamnuən itəm. In tatətəhau nipahrienən, mətō-inu nipahrienən tikə lan. Nian in tateiuə, in tatol әm rəhan nolən, mətō-inu in etəmim rəha neiuəən, kən in tata rəha neiuə min. ⁴⁵ Mətō io iatən nipahrienən әm kəm itəmat, kən tol nəhlan, itəmat nəsotahatətəən e rəhak nəghatən. ⁴⁶ ?Təhrol? ?Itəmat kit u ikin-u titun nəgətunən məmә io emol nolən rat kit? ?Okəmә io ekatən әm nəghatən pahrien min, kən təhrol itəmat nəsotahatətəən lak? ⁴⁷ Etəmim rəha Uhgın, in tatətəlig-in nəghatən rəha Uhgın, mətō itəmat sənəmә netəmim rəha Uhgın. Tol nəhlan, nəsotətəlig-inən nəghatən rəha Uhgın.”

Iesu ne Epraham

⁴⁸ Kən netəm Isrel kəmotəhai Iesu motəmә, “!Nəman! !Itimat enotəplan ətuatip ik! Ik etəm Sameria kit. !Ik, narmin rat kit tətətig lam!”

⁴⁹ Mətō Iesu təmә, “Narmin rat tikə lak, mətō io iatiləs-ipər nərgi rəhak Tata, kən mətō itəmat, nakotərəkın nərgək. ⁵⁰ Io esalkutən o rəhak nərig asol, mətō suah kit in tətəlkut ron io. Kən in otəpanakil netəmim rafin. ⁵¹ Nipahrienən aɡin u iatən-ipinә kəm itəmat məmә, etəmim itəm tatol nəwiak, okol in təsımisən nian kit ne.”[‡]

⁵² Kən netəm min un kotən-ipən kəm in məmә, “!Roiu enotitun məmә narmin rat kit tətətig lam! Epraham təmimis, kən ien min kəmotimis min, mətō ik nakatən məmә, etəmim itəm tatol nəwiam, in okol təsımisən nian kit. ?Nəghatən naka u? ⁵³ ?Ik nakaprəkis-in Epraham u tipitimat tinəmimis rəkis? ?Kən ne ien min u kəmotimis? ?Ik nakəmә ik etəmim naka?”[§]

⁵⁴ Kən Iesu tən-ipən məmә, “Okəmә io әm iatiləs-ipər atip io, kən rəhak nisaiiən in nat əpnapin әm. Mətō rəhak Tata u itəmat nakoatən məmә in Uhgın rəhatəmat, inun in tatiləs-ipər io matos-ipən nisaiiən kəm io. ⁵⁵ Itəmat nəkotəruru in, mətō io ekitun. Okəmә ekən məmә ekəruru in, kən in otol io məmә io etəmim rəha neiuəən, tahmen әm etəmat. Mətō io ekitun in, kən io matol nəwian. ⁵⁶ Tipitəmat u Epraham, nikin təmagien pik məmә in otəpanəplan nian rəhak otuwa. Kən nian in təmitun məmә rəhak nian otəkəike muwa, kən nikin təmagien təmagien.”

⁵⁷ Kən netəm min u kəmotəhai motəmә, “!Nəman! !Ik nəsosən əh nup fifti ne! ? Nəmahrol məplan Epraham?”^{*}

⁵⁸ Kən Iesu təmә, “Nipahrienən aɡin u iatən-ipinә kəm itəmat məmә, nian Epraham təməsaiirən əh, mətō Io Etətig.”^{† ‡}

⁵⁹ Kən әmun, ilat kəmotəmik kəpiel apin, motəmә okotaht Iesu lan;[§] mətō Iesu təməhluaiɡ, kən miet e Nimə Rəha Uhgın, minatuwin.

9

Iesu təmol-wir nigənəmti suah kit

§ 8:42: 1 Jon 5:1 * 8:44: 1 Jon 3:8 † 8:44: E naoa rəha Jen 3:4, kotəplan məmә Setan təmaupən meiuə e nətuounən. In təmən-ipən kəm If, məmә, “Ik onəköl nəsimis aɡin-əhən.” Mətō Setan təmatəghat nəhlan, məuhlin nəghatən itəm Uhgın təmən e Jen 2:17. ‡ 8:51: Jon 11:26 § 8:53: Jon 4:12 * 8:57: Epraham təmimis minos rəkis nup tu-taosan, uarisig Iesu təpanaiir-pa. † 8:58: Nian Iesu təmən min məmә, “Io Etətig,” tatos nərgi Uhgın (Eks 3:14). Tol nəhlan, tahmen-pən әm məmә in təmən məmә in Uhgın ətuatip. ‡ 8:58: Jon 1:1; 17:5; 17:24 § 8:59: Lev 24:16

¹ Kæn nian kit, Iesu tæmaliwæk mætan, kæn mæplan suah kit. Nian tæmaiir, mæto niġanæmtin tæpis. ² Kæn netæmim min ræha Iesu kæmotæn-ipæn kæm in mæmæ, “Iægætun, suah u tæmaiir mæto niġanæmtin tæpis. ?O naka? ?O nolæn rat ræhan, o nolæn rat ræha tata ne mama ræhan?”*

³ Mæto Iesu tæmæ, “Niġanæmti suah u tæmærat, mæto sænæmæ e nolæn rat ræhan, o e nolæn rat ræha tata ne mama ræhan. Mæto, niġanæmti suah u tæmæpis næhlan mæmæ Uhgîn otægætun ræhan wæk e næmegæhæn ræhan.† ⁴ Nian tatian æh,‡ kitat kotækæike kol wæk ræha Uhgîn, itæm tæmahl-ipa io ekuwa. Nian lapin otæpanuwa, kæn etæmim in tæruuru nolæn wæk.§ ⁵ Nian io etatig æh e nætueintæn u, io Næhag-æhagæn ræha netæmim e nætueintæn.”*

⁶ Nian Iesu tæmæn rækis næghatæn æh, tæmagæh nisip, kæn mol næmit ækæku lan, kæn mos næmit un, mol-pæn e niġanæmti suah un. ⁷ Kæn Iesu mæn-ipæn kæm in mæmæ, “Onækuwin e noan næhau Saeloam, kæn mau niġanæmtim.” (Nærgîn u Sailom, niġætîn tæmæ, “Kæmahl-ipæn”). Kæn suah un tæmuwin, mau niġanæmtin. Nian tæmitælig-pa, mæto niġanæmtin tinæwir, kæn tinatehm nat.†

⁸ Kæn netæmim iman ikin, ne netæm min u itæm kotitun in, mæmæ in etæmim kit nian rafin tateasiæ o mæni o netæmim, ilat narmilat tæmiwig pik ron. Kæn kinotætæpæh-ætæpæh olat min mæmæ, “!Ei! !Otæplan-tu! ?Suah u inu, nian rafin tatæpælæh mateasiæ o mæni o netæmim?”

⁹ Kæn netæmim neen koatæmæ, “Æwæh, in æh.”

Kæn mæto neen kotæmæ, “Kæpæ. Tahmen æm lan, mæto sænæmæ in.”

Mæto suah un tæmæ, “!Io u inu!”

¹⁰ Kæn ilat kæmotætæpæh ron mæmæ, “?Niġanæmtim tæmahrol mæwir?”

¹¹ Kæn in tæmæ, “Suah u, nærgîn u Iesu, in tæmol næmit neen kæn mol-pæn e niġanæmtæk, kæn mæn mæmæ, ‘Uwin æpæh Saeloam, mau niġanæmtim.’ Kæn æmun, emuwin. Nian emau niġanæmtæk, mæto niġanæmtæk tinæwir, enatehm nat.”

¹² Kæn ilat kæmotætæpæh ron mæmæ, “?Mæto suah un tætætig hiæ?”

Kæn in tæmæ, “Io ekæruuru.”

¹³ Kæn netæmim kæmotilæs suah u itæm niġanæmtin tæmæpis aupæn, motuwin kæm Farisi min. ¹⁴ Nian u, itæm Iesu tæmol-pæn næmit e niġanæmti suah kit lan tæwir, in nian ræha Sapat. ¹⁵ Kæn Farisi min kæmotætæpæh ron mæmæ, “?Næmahrol niġanæmtim tæwir?” Kæn suah un tæmæn-ipæn kæm ilat mæmæ, “Iesu tæmol-pæn næmit e niġanæmtæk, kæn ekuwin mau rækis, kæn niġanæmtæk tæwir, iatæplan nat.” ¹⁶ Kæn Farisi min neen kæmotæn-ipæn mæmæ, “Suah un tæsisipænæn o Uhgîn, mæto-inun, in tæsætæu-pænæn Lou ræha Sapat.”

Mæto Farisi min neen min kotæmæ, “?Mæto tahro? Suah æh sænæmæ in iol tæfagæ rat. Iol tæfagæ rat tæruuru nolæn næmtætîn kit nulan.” Kæn ilat kæmotoor ilat min o næghatæn u. ¹⁷ Kæn ilat kæmotætæpæh min ron mæmæ, “?Suah æh tæmol-wir niġanæmtim, kæn nikim tæht mæmæ in etæmim naka?” Kæn in tæmæn-ipæn kæm ilat mæmæ, “In ien kit.” ¹⁸ Mæto netæm-iasol ræha netæm Isrel kæsotænæn niġahrienæn lan mæmæ suah u aupæn niġanæmtin tæmæpis, mæto roiu æh, tinætaiir. Tol næhlan, ilat kæmotaun-in-pæn ræhan tata ne mama kueia, ¹⁹ kæn kæmotætæpæh olau mæmæ, “?Tæhrol? ?Nætætæmlau u suah u? ?Itæmlau onakuæn-tu mæmæ nian in tæmaiir-pa, kæn niġanæmtin tæpis? ?Okæmæ niġahrienæn, kæn niġanæmtin tæmahrol mæwir?”

²⁰ Kæn ræhan mama ne tata kuæmæ, “Itæmlau ekiatun mæmæ nætætæmlau æh, kæn itæmlau ekiatun mæmæ tæmaiir-pa, niġanæmtin tæpis. ²¹ Mæto itæmlau ekuæruuru mæmæ, roiu æh, kæmahrol niġanæmtin taiir. Kæn itæmlau ekuæruuru min mæmæ etæmim pah tæmol niġanæmtin tæwir. Tæwir mæmæ itæmat nakotætæpæh ron. In tinæpæt rækis, in titun nænæn natimnat min rafin kæm itæmat.” ²² Ræhan tata ne mama, kæmuæn næhlan, mæto-inu ilau katuægin netæm-iasol min ræha Isrel, mæto-inu ilat kinotælæhæu rækis næghatæn kit mæmæ,

* 9:2: Luk 13:2-3 † 9:3: Jon 11:4 ‡ 9:4: Nian Iesu tatæn mæmæ, “Nian tatian æh,” næghatæn u tatæpsen-pæn ræhan næmegæhæn, mæto-inu in Næhag-æhagæn (ves 5). Mæto lapin tatæpsen-pæn ræhan nimisæn. § 9:4: Jon 12:35-36 * 9:5: Jon 1:4 † 9:7: Aes 35:5

etəmim itəm tatən-iarəp məmə Iesu in Kristo itəm Uhgîn təmən məmə otahl-ipa, kən ilat okotahl-iarəp in e nimə rəha nuəfiminən.

²³ Tol nəhlan, rəhan tata ne mama, ilau kəmuən məmə, “In tīnepət rəkis, təwir məmə itəmat nakotəpəh ron, pəs in tən.”

²⁴ O nat u, ilat kəmotəun-in-pən min suah un itəm niganəmtin təməpis aupən, məmə otuwa mətul aupən e niganəmtilat. Kən kəmotəhai motən məmə, “Ən nīpahrienən kən ləs-ipər nərği Uhgîn. Itimat ekotitun məmə suah u, in iol təfagə rat.”

²⁵ Məto suah u təmə, “Io ekəruru məmə suah u in iol təfagə rat, o kəp. Nat kitiah əm itəm io ekitun. Aupən niganəmtək təməpis, məto roiu enataiir.”

²⁶ Kən ilat kinotəpəh min ron məmə, “?Təmahrol ik? ?Təmahrol mol-wir ik, kən niganəmtim təwir?”

²⁷ Məto in təmə, “Enəmən-ipinə rəkis kəm itəmat, məto itəmat nəsoətəlig-inən io. ? Təhrol nakotəmə iakən min? ?Itəmat min nakotəmə rəhan u itəmat?”

²⁸ Kən ilat kəmotəhai in motən rat, motəmə, “!Ah! !Ik u rəhan etəmim! !Məto itimat u, netəmim rəha Moses!‡ ²⁹ Itimat ekotitun wir məmə Uhgîn təmatəghat kəm Moses, məto suah un, ekotəruru məmə təmisi-pən hiə.”§

³⁰ Kən suah apon təmə, “!Nəman! !Narmək təmiwig pik! !Suah u in təmol-wir niganəmtək, məto itəmat nəkotəruru ikin təmisi-pən ikin! ³¹ Kitat kotitun məmə Uhgîn təsətəlig-inən netəm koatol nolən rat. !Məto etəm tatisiai-in Uhgîn, kən matol nəwian, Uhgîn tatətəlig-in!”* ³² E nətuounən nian, mətoarus-pa u-roiu, kəsətoən əh suah kit məmə təmol-wir iganəmtin əpis kit itəm təmair-pa tol mihin, məto niganəmtin tinəwir. ³³ Okəmə suah u təməsisi-pənən o Uhgîn, okol təsol agin-əh nat kit. Məto tətətip əm məmə in tatisi-pən o Uhgîn.”†

³⁴ Kən ilat kəmotəhai min motəmə, “!Nəman! Ik etəmim rəha nolən rat nian rafin əm, tətəuon e nian nəmaiir-pa mətoarus-pa u-roiu. ?Nakahrol məmə nakəgətun itimat?” Kən ilat kəmotahl-iarəp in e nimə rəha nuəfiminən.‡

Nətəligən rəha Farisi min, tahmen e etəm niganəmtin təpis

³⁵ Kən Iesu təməto nəghatən məmə kəməhl-iarəp suah u e nimə rəha nuəfiminən, kən in təmuwin məplan, kən tətəpəh ron məmə, “?Təhrol? ?Ik nəkatahatətə e Nəti Etəmim?”

³⁶ Kən suah un təmə, “?Etəm-iasol, etəmim un in pah? !Awi! Ən-ipa-tu kəm io, pəs io ekahatətə lan.”§

³⁷ Kən Iesu tən-ipən kəm in məmə, “Roiu əh, ik nīnehm rəkis in. Suah u, mə inu io, iatəghat kəm ik u-roiu.”*

³⁸ Kən suah un tən-ipən kəm Iesu məmə, “!ərəmərə, io enatahatətə lam.” Kən in təmisin-pən nulin ron, kən matəfak kəm in.†

³⁹ Kən Iesu təmən-ipən kəm in məmə, “Io emuwa e nətueintən u məmə ekakil netəmim motor ilat, kən tol nəhlan, netəm niganəmtilat təməpis, okotehm nat, kən netəm min u koatehm nat, niganəmtilat otəpis.”‡

⁴⁰ Kən Farisi min neen əh-ikin, kəmotətə nəghatən lan, kən kotən-ipən kəm in məmə, “?Təhrol? ?Ik nakatən məmə niganəmtitimat min təpis?”§

⁴¹ Kən Iesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “Okəmə niganəmtitəmat təpis, oesənən məmə itəmat nəkotəkəike motos nalpinən o təfagə rat min rəhatəmat. Məto itəmat nakotəmə

‡ 9:28: Jon 5:45 § 9:29: Netəm-iasol rəha netəm Isrel, təməwir məmə ilat okotitun məmə Iesu təmisi-pən o Uhgîn, məto-inu Uhgîn əm titun nol-wirən niganəmtin əpis. Məsin min un, Naoa Rəha Uhgîn tatən məmə nian Kristo itəm Uhgîn təmən məmə otahl-ipa tuwa, kən in otol-wir niganəmtin əpis min okotəwir (Aes 29:18, 35:5, 42:7). Məto, netəm-iasol rəha netəm Isrel, niganəmtilat təpis o natimnat min rəha Uhgîn, kən kotəpəs nətəu-pənən Iesu. * 9:31: Sam 66:16-20; Prov 15:29; Aes 1:15; 59:2 † 9:33: Jon 3:2 ‡ 9:34: Jon 9:2; Aes 66:5 § 9:36: Rom 10:14 * 9:37: Jon 4:26 † 9:38: Mat 28:9 ‡ 9:39: Aes 6:10; Mak 4:12; Luk 4:18 § 9:40: Rom 2:19

niganəmtitəmat təwir, nakotehm nat, kən tol nəhlan, təfagə rat mīn rəhatəmat tətətiḡ əh etəmat.”*

10

Iesu təmuəh nimaa nəghatən e etəmim rəha nehmən sipsip

¹ Kən tən məmə, “Nīpahrienən aḡin u iatən kəm itəmat məmə, etəmim itəm tatuwin imə e noanikulu rəha sipsip, təsuwin-pənən e ket, mətə in tətaiu əm lan kən matiwiḡego in məmə otuwin imə e noanikulu rəha sipsip,* in iakləh ne iohamnu itəm kit.† ² Mətə etəmim itəm tatuwin-pən e ket, in etəm tatehm sipsip.‡ ³ Etəmim itəm tatətul e ket, nian rafin in taterəh e ket o suah u, kən sipsip mīn kotitun nəwian. Nian rafin in tətəun-in nərgi sipsip mīn kitiaḡ kitiaḡ, kən in matit ilat moatiet. ⁴ Nian in tatit rəhan mīn rafin sipsip moatiet e noanikulu, in tətəupən-in ilat, kən sipsip mīn koatuarisig-in, mətə-inu kotitun nəwian. ⁵ Mətə ilat kəsotətəu-pənən suah kit u itəm kotəruru, ilat okotəkəike kaḡim kapəs, mətə-inu ilat kotəruru nəwian.”

⁶ Iesu təmuəh nimaa nəghatən u, mətə ilat kotəruru nīpətīn məmə tatən naka.

Iesu in etəmim ətuatip rəha nehmən sipsip

⁷ Tol nəhlan, kən Iesu təmən-ipən mīn kəm ilat məmə, “Nīpahrienən aḡin u iatən kəm itəmat məmə, io u, io Ket rəha sipsip mīn itəm koatuwin-pən ikin.§ ⁸ Netəm mīn u itəm kotaupən-in io, ilat rafin netəmim rəha nakləhən əm ne nohamnuən itəm.* Mətə sipsip mīn kol kəsotətəliḡ-inən ilat. ⁹ Io un, io Ket u. Etəm tatuwa-pa io ikin, məmə otuwin imə, in otos nəmegəhən. In otuwa imə, miet muwin ihluə e io, kən mos manuwihl wir itəm tamiəmitə lan.† ¹⁰ Mətə iakləh, in tatuwa əm o nat kitiaḡ əm. In tatuwa məmə otakləh kən mohamnu itəm, kən mərəkin-ərəkin natimnat rafin. Mətə io, emuwa məmə iakol suatip o nosən nəmegəhən,‡ kən nəmegəhən u, in tərīoah wir e nəwīrən rafin.

¹¹ “Io u, Etəmim rəha Nehm Wirən Sipsip Mīn.§ Etəm wir un, itəm tatehm wir sipsip mīn, in nīkin tagien əm məmə otos-ipən nəmegəhən rəhan o sipsip mīn.* ¹² Mətə etəmim un itəm katətou məmə in otatehm sipsip mīn, in sənəmə etəm ətuatip rəha nehmən sipsip. Sənəmə in rəhan əh sipsip mīn. Kən okəmə tarəplan kuri iarupīn kit tatuwa məmə otus ilat, kən in otaiu mapəs ilat. Kən kuri iarupīn u, tuwin mus sipsip mīn neen, kən məhḡatit ilat kotagim kitiaḡ kitiaḡ. ¹³ Etəm nəhlan, in otagim mətə-inun katətou əm in o nehmən sipsip mīn, mətə e nīkin, in təsələn nat aḡin e sipsip mīn.

¹⁴⁻¹⁵ “Io u inu, io Etəmim rəha Nehm Wirən Sipsip Mīn. Tata Uḡin in titun io, kən io ekītun in,† kən e nolən kitiaḡ əm, io ekītun rəhak sipsip mīn, kən rəhak sipsip mīn ilat kotitun io. Io nīkik tagien əm, məmə oekimis o nosmegəhən ilat. ¹⁶ Kənu rəhak mīn neen əpəh ikin sipsip mīn, itəm kəsotatiḡən e noanikulu u, mətə io ekəkəike mit mīn ilat kotuwa. Ilat mīn, okəpanotitun nətəən nəwiak. Kənu sipsip mīn u ilat rafin u, okotuwa motuəfīmīn əm ilat mīn motol kitiaḡ. Kən etəmim kitiaḡ əm, in otatehm ilat.‡ §

* 9:41: Jon 15:22,24; Hip 10:28-31 * 10:1: Noanikulu rəha sipsip un, tahmen e ikin kit itəm katəhg-ipən sipsip mīn ikin nian rafin lapīn, məmə ilat okotatiḡ wir o kuri iarupīn mīn ne laion mīn. † 10:1: Jon 10:8,10 ‡ 10:2: E ves mīn u 1-5, ket ne etəm tatehm sipsip, ilau kərən katuəpsen-pən Iesu, kənu iakləh mīn koatəpsen-pən netəm-iasol mīn rəha netəm Isrel. Kənu sipsip mīn koatəpsen-pən netəmim mīn rəha Uḡin. § 10:7: Jon 1:51; 14:6 * 10:8: Jer 12:1; Esik 34:2 † 10:9: Sam 118:20,22-24 ‡ 10:10: Jon 1:4; 3:15-16; 5:40; 20:31 § 10:11: Sam 23:1; Aes 40:11; Esik 34; Maeka 5:2,4; Mat 2:6; Mak 6:34; 1 Pita 2:25; 5:2-4; Nol əpən 7:17; Jon 15:13; 1 Jon 3:16 * 10:11: Hip 13:20 † 10:14-15: Mat 11:27 ‡ 10:16: Ves 16 u, in tatiḡəliḡ-pən e ves mīn 1-5. Ikin əh, noanikulu rəha sipsip tatəḡətun netəm Isrel. Iesu tətəun-in ilat məmə rəhan mīn. Sipsip mīn itəm kotatiḡ əh e noanikulu əh, ilat u, netəm Isrel itəm kəsotahatətəən e Iesu. Sipsip mīn itəm Iesu tatən məmə ilat kəsotatiḡən e noanikulu u, ilat laihluə mīn. Nian in otaun-in ilat, kən ilat mīn okotətəliḡ-in nəwian, kən ilat rafin okotuwa kol kitiaḡ, kən etəmim kitiaḡ əm, inu Iesu, in otatehm wir ilat. § 10:16: Aes 56:8; Jon 11:52; Wək 10:34,35; Rom 1:16; Efes 3:6

¹⁷ “Rəhak Tata in tolkeike pik io, məto-inu nīkik tagien əm məmə oekos-ipən rəhak nəmegəhən o netəmim, məmə uarisig lan, io ekos min nəmegəhən rəhak.* ¹⁸ Etəmim kit tikə məmə otos-irəkis nəmegəhən rəhak, məto io atip əm ekos-ipən rəhak nəmegəhən məto-inun io əm iakolkeike mihin. Io atip əm iatos nepətən məmə ekəhlman rəhak nəmegəhən, kən io atip əm matos min nepətən məmə ekaskəlīm min rəhak nəmegəhən. Nat u inu, itəm rəhak Tata təmən-ipa kəm io məmə ekəkəike mol mihin.”†

¹⁹ Kən netəm Isrel u, ilat kəmotoor min ilat min o nəghatən min u. ²⁰ Ilat tepət kotən məmə, “!Suah u narmin rat kit tətətig lan! !Rəhn-kapə tətəlməl! ?Təhrol itəmat nakoatətəlig-in?”

²¹ Məto neen min, ilat koatən məmə, “Nəghatən u, sənəmə nəghatən rəha etəm narmin rat tətətig lan. ?Nikitəmat təht məmə, narmin rat titun nol-wirən iganəmtin əpis, təwir min?”‡

Netəmim kəmoatətəhau Iesu, məto-inu in təmən məmə in Nəti Uhgın

²² Tinuwa e nian rəha netəm Isrel itəm koatol lafet kit lan Jerusalem. Nərgi lafet u, in lafet rəha Nol-Wirən Min Nimə Rəha Uhgın. § ²³ In əh e nian rəha nətəpən. Kən Iesu təmətəliwək e feranta e Nimə Rəha Uhgın, nərgin u, Feranta Rəha Kig Solomon. ²⁴ Kən netəm Isrel neen kəmotuwa motətul, motitəlau in. Kəmotən-ipən kəm in məmə, “?Onəghan kən ik nəpanol itimat ekotitun ik? Okəmə ik Kristo pahrien itəm Uhgın təmən məmə otahl-ipa, nakən-ipa wir kəm itimat.”*

²⁵ Kən Iesu tən-ipən kəm ilat məmə, “Io enəmən-ipinə rəkis kəm itəmat,† məto itəmat nəsohatətəhən lak. Nəmtətin min u itəm iatol e nərgi rəhak Tata, ilat koatol nəfigəmən e nəghatən rəhak,‡ ²⁶ məto itəmat nəsohatətəhən lak, məto-inun itəmat sənəmə rəhak min sipsip min. § ²⁷ Rəhak sipsip min ilat koatəto nəwiak kən motitun. Io ekitun wir ilat, kən ilat koatuarisig-in io. ²⁸ Kən io iatos-ipən nəmegəhən lilin u namnun tikə kəm ilat, ilat okol kəsotisimisən nian kit ne. Kən etəmim kit ne okol təsiuw rəkisən ilat e nelmək.* ²⁹ Rəhak Tata itəm təmos-ipa ilat kəm io, in təsanən taprəkis-in natimnat rafin. Tol nəhlan, kən suah kit okol təsiuw rəkisən ilat e nelmin.† ³⁰ Itimlau rəhak Tata, itimlau kitih əm.”‡

³¹ Kən netəm Isrel kəmotəmik min kəpiel apin, məmə okotaht in lan. ³² Məto Iesu tən-ipən kəm ilat məmə, “Io enamol rəkis nəmtətin wir min tepət e niganəmtitəmat. Nəmtətin min əh ilat əh, rəhak Tata təmos-ipa məmə io ekol. ?Məto nəmtətin ahrol un itəmat nakotəmə onəkotaht io ron e kəpiel apin?”

³³ Kən ilat kotəmə, “Itimat esotənən məmə ekotaht ik e kəpiel apin o nat pispis wir min u ik natol. Itimat ekotəmə ekotaht ik məto-inu nakatən rat Uhgın. Ik etəmim əm, məto ik nakatən məmə ik Uhgın.”

³⁴ Kən Iesu tən-ipən kəm ilat məmə, “Kəməte-pən aupən, e rəhatəmat ətuatip Lou, məmə Uhgın təmən-ipən kəm ilat məmə, ‘Itəmat uhgın min.’ § ³⁵ Kən kitat kotitun məmə Naoa Rəha Uhgın, okol təsəuhlinən. Uhgın təmos-ipən nəghatən rəhan kəm netəmim neen. ?Tol nəhlan, okəmə Uhgın təmatəghat-in netəm min u, kən mən ilat məmə uhgın min, ³⁶ kən nakotəhrol motəhai io moatən məmə io iatən rat Uhgın məto-inu iatən məmə

* 10:17: Aes 53:12 † 10:18: Mat 26:53-54; Fil 2:8; Hip 5:8 ‡ 10:21: Eks 4:11 § 10:22: Lafet əh koatol nīkilat tatuəh nian kit aupən. Tīpilat min kəmotafəl wir Nimə Rəha Uhgın, təpiə, kən məwir, masim. Lafet əh, in katən min məmə lafet rəha Laet Min, məto-inu netəmim kəmotasiəpən e lait min tepət e rəhalat latuənu min. * 10:24: Luk 22:67-71 † 10:25: Jon 8:58 ‡ 10:25: Jon 5:36; 14:11 § 10:26: Jon 6:44 * 10:28: Jon 6:39; Rom 8:35-39 † 10:29: Jon 17:2,6,24 ‡ 10:30: Dut 6:4; Jon 17:21-23 § 10:34: E Sam 82:1-2, Uhgın təmuəh nimaa nəghatən kit məmə, netəm-iasol min rəha netəmim rəhan, ilat kotahmən e uhgın min, meto inu in təmitəpun ilat məmə ilat okoatətul o Uhgın, kən motakil rəhan netəmim min. Kəmotakil netəmim mihin, kən tol nəhlan, kən tən elat məmə, “uhgın min.” Məto kəsi, məmə ilat kəmosotakilən e suatip ətuatip, kən Uhgın otərəkin ilat. Inu e ves u Jon 10:34, Iesu in tatos e nəghatən u kəməte aupən e Sam, kən tatəghat kəm netəm-iasol min roi.

io Nəti Uhgîn? Io u inu, itəm Tata Uhgîn in təmələhəu-pən io məmə rəhan pisin əm, kən mol əpen-əpenə lak, məmə otahl-ipa io ekuwa e nətueintən. ³⁷ Okəmə esolən nəmtətin min itəm rəhak Tata tatol, kən sotahatətəən lak. ³⁸ Məto okəmə iatol nəmtətin min u rəhak Tata tatol, kən nat əpnəpən məmə itəmat nəsotahatətəən e rəhak nəghatən min, məto təwir məmə onəkotahatətə e nəmtətin min rəhak. Kən tol nəhlan, itəmat onəpanotitun wir agin məmə Tata Uhgîn tətətig lak, kən iakətətig e Tata Uhgîn.”* ³⁹ Tol nəhlan, o nəghatən min u, ilat kəmotolkeike min məmə okotaskəlīm in, məto in təmiet elat, magim.

⁴⁰ In təmeguəfimin-pən min e nəwtain nəhau Jotan, muwin əpəh, əupən, Jon təmöl bəptais e netəmim ikin. Kən mətətig ikin əh. ⁴¹ Kən netəmim tēpət kəmotuwa ron, kən moatən məmə, “Jon təməsolən nəmtətin kit ne. Məto nəghatən min itəm in təmatən e suah u, ilat rafin nīpahrienən əm.”† ⁴² Kən ikin əh, netəmim tēpət kəmotahatətə e Iesu.

11

Lasaros təmimīs

¹ Etəm Petani kit, nərgin u Lasaros, tatimīs. Petani, in latuənu kit, ima Meri ne pian Mata.* ² Meri u, inu, uarisig otəpənau nelki Iərəmərə rəhatat e senta, kən mafəl e noanun, təmiəg.† Kən pətan u, rəhan u kaka Lasaros u tatimīs. ³ Tol nəhlan, wini Lasaros mil kuahl-ipən nəghatən o Iesu məmə, “Etəm-iasol, ik kit u itəm nakolkeike pik,‡ in tatimīs.”

⁴ Nian Iesu təməto nəghatən u, kən in təmə, “Lasaros tatimīs, məto rəhan nimisən əh, okol təsolən in timis agin-əh. Nimisən əh rəhan otol məmə netəmim okotiləs-ipər motənwiwi Uhgîn ron. Kən nimisən əh otol məmə netəmim okotiləs-ipər motənwiwi Nəti Uhgîn ron.”

⁵ Iesu tolkeike pik Mata ne pian, ne rəhalau kaka Lasaros. ⁶ Tol nulan, nian tatəto pap məmə Lasaros tatimīs, in təmatig min mos nian kəiu əpəh ikin tətətig ikin.§ ⁷ Kən uarisig, tən-ipən kəm rəhan netəmim min məmə, “Pəs kotitəlig-pən min Jutia.”

⁸ Məto rəhan netəmim min kotən-ipən kəm in məmə, “Iəgətun, roiu əm huə, netəm-iasol rəha Jutia kəmotəmə okotahtimnu ik e kəpiel apin. ?Məto ik nakən məmə onakitəlig-pən min ikin əh?”

⁹ Kən Iesu tən-ipən kəm ilat məmə, “Itəmat nəkotitun məmə tuelef aua e nərauiəgən. Okəmə etəmim tətaliwək e nərauiəgən, okol təsorinən nelkin e kəpiel kit, məto-inu tatəplan nat e nəhag-əhagən rəha nətueintən.* ¹⁰ Məto okəmə in tətaliwək lapin, in titun norinən nelkin e kəpiel kit, məto-inu rəhan nəhag-əhagən tikə.” ¹¹ Iesu tinən rəkis nəghatən əh, kən in mən-ipən kəm ilat məmə, “Kitat kit u Lasaros, in tətəpəl. Məto io oekuwin əh-ikin məhgaiir lan.”†

¹² Kən rəhan min netəmim kotən-ipən kəm in məmə, “Etəm-iasol, okəmə in tətəpəl, kən rəhan nimisən otikə. !In otəto təwir min!” ¹³ E nəghatən u rəha Iesu, nīpətin u məmə Lasaros tinimīs rəkis. Məto ilat nikilat təht məmə Lasaros in tətəpəl əm. ¹⁴ Kən Iesu təmən-ipən wir məmə, “Lasaros tinimīs rəkis. ¹⁵ Nian nikik tatuəh itəmat, nikik tagien məmə eməsətigən itimlau min, məto-inu nat u, otasitu etəmat məmə onəkotahatətə lak. Məto təwir məmə pəs kotuwīn motehm in.”

¹⁶ Kən Tomas u, kətaun-in məmə Mil Mil, in tən-ipən kəm netəmim neen min rəha Iesu məmə, “Təwir, pəs kitat rafin kotuwīn, məmə kitat rafin okotimīs əm kitat min.”

* 10:38: Jon 14:10,11,20; 17:21 † 10:41: Jon 1:26-27,30,34 * 11:1: Luk 10:38-42 † 11:2: Jon 12:3 ‡ 11:3: Jon 11: 5,36 § 11:6: Iesu in tolkeike Meri ne Mata ne Lasaros, tol nəhlan in tətəsaħgin minu lan məmə Lasaros otimīs paupən, məto-inun in otol nahatətəən rəhalal təkəsik min nian in otol Lasaros tinəmegəh min e nimisən. Əplan-tu ves 14-15. * 11:9: Jon 8:12; 9:5 † 11:11: Nimisən rəha netəm kotahatətə e Iesu in tahmen əm məmə kəmotəpəl əlu-əlu əm məto-inu ilat kəmos nəmegəhən lilin. Jon 3:16; 5:24; 10:28; 11:25-26; 1 Tes 4:13-18

Iesu in nœukæti naiir-pa
min e nimisæn

¹⁷ Nian Iesu tæmiet-aræpæn Petani, kæn tæmæto mæmæ kæmitænim Lasaros, tinos nian kuwit rækis. ¹⁸ Latuænu u Petani, in iuæhkir æm o Jerusalem, okæmæ naka suatip lan tahmen e kilomita kîsil, ¹⁹ kæn netæm Isrel tepæt kæmotuwa mæmæ okotehm Mata ne Meri motilæs-ipær nætelligæn ræhalau mæto-inun katuæto tærat o ræhalau kaka tæmimis.

²⁰ Kæn nian Mata tæmæto mæmæ Iesu tatuwa, in tæmætul muwin mæmæ otæplan. Mæto Meri, in tæmatæpælæh æm imæ.† ²¹ Kæn Mata tæmæn-ipæn kæm Iesu mæmæ, “Etæm-iasol, okæmæ ik næmætætig ikin-u, okol ræhak kaka tæmæsîmisæn. ²² Mæto io enitun æh mæmæ nat naka onakætapæh-in kæm Uhgîn, kæn Uhgîn otæpanos-ipinæ kæm ik.”

²³ Kæn Iesu tæn-ipæn kæm in mæmæ, “Ræham kaka otæpanæmegæh min.”

²⁴ Mata tæmæ, “Io ekitun mæmæ Lasaros otæpanæmegæh min e Namnun Nian, itæm netæmim rafin kæmotimis okotaiir-pa min.”§

²⁵ Kæn Iesu tæn-ipæn kæm in mæmæ, “Io u, io Nœukæti Naiir-pa Minæn e Nimisæn, kæn io min, io Nœukæti Næmegæhæn. Etæmim itæm in otahatætæ lak, nat æpnarîn mæmæ in tæmimis, mæto in otæmegæh min. ²⁶ Kæn etæmim itæm tatæmegæh kæn mætahatætæ lak,* in okol tæsîmis agîn-æhæn nian kit ne.† ?Nækatahatætæ e næghatæn u ræhak?”

²⁷ Mata tæn-ipæn kæm in mæmæ, “Æwæh, Iæræmæra. Io enatahatætæ lam, mæmæ ik Kristo itæm Uhgîn tæmæn mæmæ otahl-ipa. Ik Næti Uhgîn. Ik u inun, aupæn netæmim kæmoatæn mæmæ ik onæpanuwa e nætueintæn.”

Iesu tæmasæk

²⁸ Nian Mata tînæn rækis næghatæn u, kæn muwin mæmæ otæn-ipæn kæm pian Meri tuwa. Tæmuwin kæn masiwæn-in-pæn e matælgîn mæmæ, “Iægætun‡ tînuwa rækis. Tolkeike mæmæ otæplan ik.” ²⁹ Kæn nian Meri tæmæto næghatæn u, tæmætul uæhai æm, matuwin mæmæ otæplan Iesu. ³⁰ Iesu in tæsuwamæn æh latuænu, in tatætul æh-ikin Mata tæmuwin ikin mehm. ³¹ Kæn nian netæm Isrel min u itæm kæmoatæpælæh imæ ilat Meri, moatilæs-ipær ræhan nætelligæn, kæmotæplan in tæmætul uæhai æm matuwin ihluæ, kæn ilat kotuarisig-in. Nîkilat tæht mæmæ tatuwin e suwit, otasæk.

³² Meri tæmiet-aræpæn u ikin Iesu tatætul ikin, kæn nian tæmæplan Iesu, in tæmîsin nulîn mæn-ipæn kæm in mæmæ, “Etæm-iasol, okæmæ ik næmætætig ikin-u, kæn okol ræhak kaka tæsîmisæn.”

³³ Nian Iesu tæmæplan mæmæ pætan u ne netæmim min un ilat min koatasæk, in tæmæto tærat pik, nîkin tîfim. ³⁴ Kæn in tæmætapæh olat mæmæ, “?Næmotitænim hiæ?”

Kæn ilat kæmotæn-ipæn kæm in mæmæ, “Etæm-iasol, wa-tu mæplan.”

³⁵ Iesu, nahwi næmtîn tæmaiæh.§ ³⁶ Kæn netæm Isrel min u, ilat kotæmæ, “Ei, netæmim. !In tæmolkeike pik agîn-æh suah u taprækis!”

³⁷ Mæto ilat neen min koatæn mæmæ, “Suah æh in æh aupæn, tæmol-wîr iganæmtîn æpis. ?Kæn tæhrol mæsæn-iæhauæn Lasaros mæmæ tæsîmisæn?”

Iesu tæmosmegæh min Lasaros

³⁸ Kæn Iesu tæmæto min tærat pik, kæn in tæmuwin æpæh e suwit. Ilat kæmotitænim Lasaros æpæh e nîpæg kæpiel kit, kæn motilæs-ipæn min kæpiel kit min motahtosig-in-pæn nîpæg kæpiel lan. ³⁹ Kæn Iesu tæn-ipæn mæmæ, “Otahwin rækis-tu kæpiel.”

Kæn Mata u, wini Lasaros, tæn-ipæn kæm Iesu mæmæ, “Etæm-iasol, in tînæpien rækis. Kæmitænim tinos nian kuwit rækis.”

⁴⁰ Mæto Iesu tæn-ipæn kæm in mæmæ, “?Tæhrol? ?Ik nînaluin mæmæ emæn-ipinæ rækis kæm ik mæmæ okæmæ nakahatætæ lak kæn onækæplan næsanænæn asol ne nepætæn æhag-æhag ræha Uhgîn?” ⁴¹ Tol næhlan, ilat kæmotahwin rækis kæpiel. Kæn Iesu tæmuag-pær kæn mæmæ, “Tata, io iatæn tagkiu kæm ik mæto-inu næmæto rækis ræhak næghatæn. ⁴² Kæn ekitun mæmæ e nian rafin, natæto io. Mæto iatæn næghatæn u, o netæm min u, itæm koatætul

‡ 11:20: Luk 10:38-42 § 11:24: Dan 12:2; Jon 5:28,29; 6:39,40; Wæk 24:15 * 11:26: Jon 3:15 † 11:26: Mat 25:46 ‡ 11:28: Jon 13:13 § 11:35: Luk 19:41

titəlau-in io, məmə ilat okotahatətə məmə ik nəmah-l-ipa io.”* ⁴³ Kən əmun, nian Iesu tinən rəkis nəghatən u, in təmaun əfəməh məmə, “!Lasaros, ətul miet!” ⁴⁴ Kən Lasaros tətətul miet, matəmik mətmətig əm niməhan min u itəm kəməlis ətain nelmin ne nelkin ne niğənəmtin ne lan. Kən Iesu tən-ipən kəm ilat məmə, “Otikis rəkis niməhan min əh, pəs in taliwək.”

Netəm-iasol min rəha Isrel kəmotegəs-in suatip məmə okotoh Iesu

(Mat 26:1-5; Mak 14:1-2;

Luk 22:1-2)

⁴⁵ Netəm Isrel itəm kəmotuwa o Meri kən motehm natimnat min u itəm Iesu təmöl, ilat tətət kəmotahatətə lan. ⁴⁶ Məto ilat min neen kəmotuwın o Farisi min, kən motən-iarəp kəm ilat rafin natimnat min itəm Iesu təmöl. ⁴⁷ Kən o nat u, Farisi min u ne pris asol min ilat kəmotaskəlīm nuəfiminən asol kit rəhalat, kən ilat kəmotən kəm ilat min məmə, “? Okotəhrol nulan? Suah əh tınatol nəmtətin tətət. ⁴⁸ Okəmə okotapəs əm, tatol nəhlan, kən netəmim rafin okotahatətə lan, kən netəm Rom ilat okotuwa motərəkin Nimə Rəha Uhgın ne kantri rəhatat kən motos-irəkis ilau e nelmitat.”

⁴⁹ Kən ilat kit u, nərgin u Kaeafas, in pris asol agın e nup əh. Tol nulan, in təmən məmə, “Itəmat nəkotəruru agın-əh nat u. ⁵⁰ ?Təhrol itəmat nəsoitunən? ?Itəmat nəsoitunən məmə təwir məsin otəmat məmə etəmim kitiah əm otimis o netəmim, taprəkis-in məmə kantri apiəpiə otimis?”†

⁵¹ Nian in tinən nəghatən u, in təməsən atipən e nətəligən əm rəhan. In pris asol agın e nup əh, kən in təmaupən mən-iarəp nəghatən itəm Uhgın təmos-ipən kəm in. Kən in təmən məmə Iesu in otimis o nosmegəhən netəm Isrel.‡

⁵² Kən məto rəhan nimisən, sənəmə o nosmegəhən netəm Isrel əm, məto o nosmegəh minən nenəti Uhgın min itəm kotan atit e nətueintən, kən mol ilat kotuwa motol kitiah əm. § ⁵³ Tol nəhlan, e nian əh, ilat kəmotegəhan-in məmə okotəkəike kegəs-in suatip kit o nohamnuən Iesu. ⁵⁴ Kən o nat u, Iesu təsaliwək-arəp minən ikin min e Jutia, in təmagim ikin-u, muwın əpəh e taon kit, nərgin u Efraim. Taon u, in iuəhkir əm o ikin taruən-aruən ikin. Kən in mətatig ikin əh, ilat rəhan min netəmim.

Netəmim kəmoatol əpen-əpenə o nolən lafet rəha Nuhagego-inən

⁵⁵ Tınatuwa iuəhkir o nian rəha lafet kit rəha netəm Isrel, nərgin u, lafet rəha Nuhagego-inən.* Kən netəmim tətət kınəotiet ikin pişin pişin min minəotuwa Jerusalem məmə okotol natimnat min məmə ilat okotarətuəh† e niğənəmti Uhgın, paupən un, məpanətuwın e lafet əh. ⁵⁶ Kən netəm min əh kınəotegəs-in Iesu. Kən nian kəmotuəfimin e Nimə Rəha Uhgın, kınəotətəpəh-ətapəh olat min məmə, “?Kəruru mə Iesu otuwa e lafet u, o kəp?”

⁵⁷ Məto e nian əh, pris asol min ne Farisi min kəmotələhəu nəghatən kit, məmə okəmə etəmim kit titun ikin Iesu tətətig ikin, in otəkəike muwa mən-iarəpən kəm ilat, pəs mopael min kotuwın motaskəlīm.

12

Meri təmau nelki Iesu e senta

(Mat 26:6-13; Mak 14:3-9)

¹ Nian sikis əh-ikin tətətig əh kəpənən e nian rəha lafet rəha Nuhagego-inən, kən Iesu tinitəlig-pa min Petani, imə Lasaros ikin. Suah u inu, Iesu in təmöl in təmegəh min. ² Kən

* 11:42: Jon 3:17 † 11:50: Jon 18:14 ‡ 11:51: Kaiəfəs tolkeike məmə okohamnu Iesu məto-inu təsolkeikeən məmə netəm Rom okotərəkin kantri rəha netəm Isrel. Məto, in tətəmatən aupaən nat kit itəm otuwa mol niəpəhrienən lan, məto in təruru nat əh in tatən. Rəhan nəghatən, niəpətin tatəgətun məmə Iesu otəkəike mimis məmə Uhgın otəsələn nalpinən kəm rəhan netəmim o rəhalat təfagə rat min. § 11:52: Aes 49:6; Jon 10:16 * 11:55: Eks 12:13,23,27 † 11:55: Okotarətuəh, niəpətin un, məmə ilat okotafəl wir ilat min, məto-inu ilat kotitun məmə ilat kotamkimik e niğənəmti Uhgın.

netəmim ikin-u, kəmotol nagwənən kit rəha Iesu. Kən Mata in tos nagwənən, muwa.* Kən Lasaros min əh-ikin e nagwənən əh, ilat Iesu ne, koatəmähl-pən, moatagwən.† 3 Kən Meri təmos senta kit tatər e nuwigi nat, muwa. Senta u, kəmol e noki nato.‡ Senta əh, nəmiəwin təwir, kən nəmtin tiəkis. Kən in təmau nelki Iesu e senta u, kən mafəl e noanun. Nəmiəwi senta u, təmirəfin nīpəgnoa nimə.§ 4 Məto etəmim kit rəha Iesu, nərgin u Jutas Iskariot, suah un uarisig otəpanegəhan-in-pən Iesu e nelmi rəhan tikimir min, in təməhai ron. In təmən məmə, 5 “?Ik nəkəruru nol-salim-in senta u, mos məni lan, kən mos-ipən kəm ian-rat min? Senta u, in tahmen e tri-hanrit tenarius.* 6 In təmən nəhlan, məto sənəmə in tatol nat agin e ian-rat min, məto in təmən əm, məto-inu in iakləh. In tatos kətim rəha məni rəhalat, kən nian neen, in tətakləh-in.

7 Məto Iesu təmə, “Əpəs-tu pətan u. Sərəkinən rəhan nətəligən. In təmatələhəu wir senta u, məmə otəu nīpətik, o nian əh itəm okitənim io lan. 8 Ian rat min, nian rafin itəmat min ilat nəkotatig.† Məto io, okol esatigən nian rafin kitat min itəmat.”

Pris asol min kəmotegəs-in min suatip o nohamnuən Lasaros

9 Kən nian nimanin netəm Jutia kəmotəto məmə Iesu tətətig latuənu Petani, kən ilat kinoatuwa ikin. Kəsotuwa əmən məmə okotehm Iesu, məto ilat kotuwa min məmə okotəplan-tu Lasaros u təmimis, kən Iesu tol min təmegəh.‡ 10 Kən əmun, pris asol min, kəmotegəhan-in min məmə okəkəike kohamnu min Lasaros, 11 məto-inun nian netəm Isrel tepət kəmotəplan Lasaros təməmegəh min, kən ilat kəmotəhatətə e Iesu, kən minotapəs rəhalat netəm-iasol min.

Iesu təmuwa Jerusalem matol əp in məmə in kig

(Mat 21:1-11; Mak 11:1-11; Luk 19:28-40)

12 Kəmən lawigin, nimanin netəmim itəm kəmoatuwa Jerusalem məmə okotol lafet rəha Nuhəgo-inən, kəmotəto məmə Iesu tətəliwək minatuwa e taon. 13 Kən tol nəhlan, ilat kəmotiet e taon u, moatəmik nat kit tahmen e nimali nəmil§ moatuwin mə okotəplan Iesu. Kən moatagət əfəməh moatən məmə,

“!Hosana!”*

!Iərəməərə Uhgın tətətig ilau suah u itəm tatuwa e nərgin!

!Iərəməərə Uhgın tətətig ilau Kig u rəha netəm Isrel!”†

14 Kən Iesu təməplan nəti togki kit, kən tasuə lan maliwək matuwin. Natimnat min u, Naoa Rəha Uhgın tinəmən rəkis məmə,

15 “Netəm Saeon,‡ itəmat sotəginən.

!Otəplan-tu! !Kig rəhatəmat tatuwa,

in titasuə e nəti togki maliwək matuwa!”§

16 E nian əh, netəmim rəha Iesu ilat kotəruru nīpəti nat u. Məto uarisig, nian Iesu tinəmegəh min e nimisən, kən Uhgın tinol əp rəkis nepətən rəha Iesu, kən nikilat təpanəht məmə aupən, kəməte rəkis nəghatən lan e Naoa Rəha Uhgın, kənu netəmim kinotol nəghatən min əh tinuwa minol nīpahrienən lan.

* 12:2: Luk 10:38-42 † 12:2: Nīpahrienən məmə ilat kəsotəpələhən motagwən. Məto e nolən rəhalat e nian əh, ilat kotəpəl motisin-pən nuwləlmilat e tepəl, kətagwən. ‡ 12:3: Nato in nat kit nəmiəwin tətəpien wir, tahmen e nīgpis. § 12:3: Mak 14:3 * 12:5: Roiu, tri-hanrit tenarius tahmen e tri-hanrit-taosan vatu.” † 12:8: Dut 15:11 ‡ 12:9: Jon 11:43,44 § 12:13: Nimali nəmil u in nəmtətin rəha nəptən rəhalat ne nol winən e tikimir min rəha netəm Isrel. Okəm-naka ilat kəmoturin-urin nimali nəmil məto-inu nikilat tətəht məmə Iesu in Kristo, kən in tinuwa məmə otəmki-rəkis ilat e nərəməərəən rəha netəm Rom. * 12:13: Nəghatən u, “Hosana,” nīpətin ətuatip in “Asitu, Uhgın, osmegəh itimat,” məto e nian rəha Iesu, nəghatən u, ilat kəmotəuhlin əm nīpətin məmə, “!Ənwiwi Uhgın!” Ves u ilat koatən, in təmisi-pən e Sam 118:25-26. † 12:13: Jon 1:49 ‡ 12:15: Jerusalem u, kəmotəun-in min məmə Saeon, məto-inun nərgin əh rəha nitot kit itəm kəmiləkin-pər taon lan. Saeon u, in nərgi Jerusalem kit min. § 12:15: Sek 9:9

¹⁷ E nian Iesu tēmaun-in Lasaros, kēn Lasaros tiet e nīpæg kəpiel mēmegəh min, nīmanin netəmim tepət kəmotatīg ilat əh-ikin. Kēn ilat əh kəmotətul-arəp minotən-iarəp natimnat min u in təmol. ¹⁸ Tol nəhlan, netəmim tepət kəmotuwa mēmə okotəplan Iesu, mətō-inu koatəto mēmə in təmol nəmtətin əh. ¹⁹ Kēn Farisi min kīnoatən-ən kəm ilat min mēmə, “!Otəplan-tu, okol kitat kəsotol agin-əhən nat kit. Roiu əh, netəmim rafin e nətuounən kīnoatuarisig-in!”

Netəm Kris neen kəmotolkeike mēmə okotəplan Iesu

²⁰ Kēn nian netəmim kəmotuwīn Jerusalem mēmə okotəfak e nian rəha lafet u, kēn netəm Kris neen min əh-ikin ilat min, kəmoatəfak. ²¹ Netəm Kris min u kəmotuwa motehm Filip. Filip in etəm Petsaeta əpəh Kalili. Kēn ilat kəmotən-ipən kəm in mēmə, “Etəm-iasol, iakotolkeike mēmə ekotəplan Iesu.” ²² Kēn Filip tətul muwīn mən-ipən kəm Antru, kēn ilau kəmian muən-ipən kəm Iesu.

²³ Kēn Iesu təmən-ipən kəm ilat mēmə, “Roiu əh, Nəti Etəmim, rəhan nian tinuwa rəkis, mēmə Uhgīn otol əp rəhan nepətən əhag-əhag. ²⁴ Nīpahrienən agin u iatən kəm itəmat mēmə, etəmim otəkəike mitənim nīkuti nat e nisip kēn otimis. Okəmə tāsīmīsən, kēn okol təsəwīən kēn məsəoən. Mətō okəmə otimis, kēn otōe-in noan tepət, tepət.* ²⁵ Etəm nīkin tatəht pik rəhan nēmegəhən e nətueintən u, in otəmkarəpən-in. Mətō etəmim itəm nīkin təsəht pikən nəhlan rəhan nēmegəhən e nətueintən u, in otaskəlīm wīr nēmegəhən rəhan o nēmegəhən līlin.† ²⁶ Etəm tolkeike mēmə otol wək rəhak, in otəkəike muarisig-in io,‡ kēn okəmə ikin pəhrūən io ekatīg ikin, kēn in min, in otatīg ikin-u.§ Kēn etəm tatol wək rəhak, Tata Uhgīn otisiai-in.”

Iesu təməghat-in nīmīsən rəhan

²⁷ Kēn Iesu təmən-ipən kəm ilat mēmə, “Roiu əh, nīkik tītəhmə pik.* ?Oekahrol min-nulan? Okol esənən mēmə, ‘Tata, ohrəkis nəhməən itəm tatuwa ron io.’ Natimnat u inu, io emuwa ron. ²⁸ Tata, ik os-ipər atip nərgəm.”

Kēn əmun, roiu agin-əh, ilat kəmotətō nəwīan kit təmīsī-pən e neai tatən mēmə, “Io enīlās-ipər rəkis nərgək, kēn roiu əh, oekilās-ipər min.”

²⁹ Kēn netəmim itəm kəmotətul iuəhkīr ron kəmotətō nəwīan əh, kēn ilat neen kotəmə, “!Netəmim! ?Naka u? ?Kaluəluə kit, o?” Mətō neen kotəmə, “Nagelo kit əh tatəghat kəm in.”

³⁰ Mətō Iesu tən-ipən kəm ilat mēmə, “Nəwīan u, təməsuwamən mēmə io ekəto. Mətō təmuwa mēmə itəmat onəkotətō.† ³¹ Roiu əh tīnol nian itəm Uhgīn otakil nolən rəha netəmim e nətueintən. Roiu əh, in otōh-iəhau nəsanənən rəha Setan,‡ iəramərə rəha nətueintən u.§ ³² Nian katīlās-ipər io ilīs,* kēn io oekiuw-pa netəmim rafin kotuwa ron io.”† ³³ E nəghatən u, in tīnuhapīk e nīmīsən rəhan.‡

³⁴ Kēn netəmim kəmotən-ipən kəm in motən mēmə, “Itimat enotətō rəkis e Lou rəhatat, mēmə nian Kristo itəm Uhgīn təmən mēmə otahl-ipa tuwa, in otətətīg līlin əm, matuwīn namnun tīkə.§ ?Təhrol ik nakatən mēmə netəmim okotəkəike motīlās-ipər Nəti Etəmim? ?Mətō Nəti Etəmim u, in pah?”

* 12:24: 1 Korin 15:36 † 12:25: Mat 10:39; 16:25; Mak 8:34-38; Luk 14:26; 17:33; 2 Korin 5:14-15 ‡ 12:26: Mat 10:38; Luk 14:27 § 12:26: Jon 14:3; 17:24 * 12:27: Mat 26:38,39; Jon 11:33,38; 13:21 † 12:30: Eks 19:9; Jon 11:42 ‡ 12:31: Nat əpnapīn mēmə nīmīsən rəha Iesu təmol mēmə okəm-naka Setan təmol win, mətō nīpahrienən mēmə in təsol winən. Əplan-tu Luk 10:18; Hip 2:14-15; 1 Jon 4:4; Nol Əpən 12:8-9. § 12:31: Mat 4:8-9; Jon 14:30; 16:11; 2 Korin 4:4; Efes 2:2, 6:12 * 12:32: E naoa rəha Jon, tatəghat-in nəghatən u “katīlās-ipər io ilīs” nian tepət. Kēn in nīpətīn kəiu. Nian tatən “katīlās-ipər io ilīs,” nīpətīn kit in tatəghat-in nīmīsən rəha Iesu e nīg kəməluau. Kēn nīpətīn kit min, e nīg kəməluau əh, in tatəghatun nəwīrən asol ne nepətən asol rəha Iesu. † 12:32: Jon 3:14; 6:44; 8:28 ‡ 12:33: Fil 2:8-9; 1 Tim 3:16; Hip 1:3 § 12:34: Netəmim nīkilat tatəht ves min əh, tahmen e 2 Saml 7:16, Sam 72:17; 89:4,35-37; 110:1,4, Aes 9:7; Esik 37:25; Dan 7:14. Nīkilat təsəhtən ves min itəm koatən mēmə Kristo in otəupən mīmīs.

³⁵ Kən Iesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “Nəhag-əhagən u, tətətig otəmat o nian təkəku əm. Kən nian nəhag-əhagən u tətətig otəmat, itəmat nəkotəkəike motaliwək lan. Okəmə kəpə, kən napinəpən otirəfin itəmat. Kən etəmim itəm tətəliwək e napinəpən, in təruru ikin in tatuwin ikin. ³⁶ Nian nəhag-əhagən u tətətig əh otəmat, itəmat nəkotəkəike motahatətə e nəhag-əhagən u məmə itəmat nakotuwa nenəti nəhag-əhagən.”*

Netəm Isrel ilat kəməsotahatətəən e Iesu

Nian Iesu təmən rəkis nəghatən u kəm ilat, kən magim mapəs ilat muwin matəhluaig. ³⁷ Nat əpnapin məmə in tinol rəkis nəmtətin tepət e niganəmti netəm Isrel, mətə ilat kəsotahatətəən lan. ³⁸ Ien rəha Uhgın u Aesea, təmaupən matəghat-in rəhalat nolən. Kən nat u təmuwa məmə otol nəghatən rəhan tuwa mol nipahrienən lan. In təmən məmə, “?Iərəməərə, pah otahatətə e nəghatən rəhatimat? ?Ekoatən-iarəp, kən pah otahatətə lan?

?Kən Iərəməərə otol əp kəm pah nahgın itəm təsanən pik o nosmegəhən?”†

³⁹ Kənu ilat kotəruru nahatətəən lan mətə-inu tahmen-pən əm məmə Aesea təmən-iarəp mın aupən məmə,

⁴⁰ “In təmol ilat məmə niganəmtilat otəpis.

Okəmə təsəpisən, kən ilat okotəplan nat kən motitun.

Kən in tinahtosig-in rəkis nikilat.

Okəmə təsələn, kən ilat okotenatig kən motitun nəuhlinən nətəligən rəhalat, kən motahatətə lak, ekol nəmegəhən rəhalat tuwiwi mın.”‡

⁴¹ Ien rəha Uhgın, Aesea u aupən, təmən nulan mətə-inun in təməplan nepətən əhag-əhag rəha Iesu, kən tol nəhlan, in tatəghat-in.§

⁴² Kən mətə, netəm-iasol mın tepət məsin, ilat mın kəmotahatətə e Iesu. Mətə ilat koatəgin nən-iarəpən məmə ilat kəmotahatətə lan, mətə-inun koatəgin Farisi mın məmə okotahl-iarəp ilat e nimə rəha nuəfiminən, ⁴³ mətə-inu netəm iasol mın u, ilat kotolkeike pik məmə netəmim okotənwiwi ilat, taprəkis-in məmə Uhgın nikin otəgien olat.

Nəghatən rəha Iesu titun nakilən nolən rəha netəmim

⁴⁴ Kən Iesu təmagət əfəməh məmə, “Etəmim itəm tətəhatətə lak, sənəmə tətəhatətə pisin əm lak, mətə tətəhatətə mın e Uhgın itəm təmahl-ipa io. ⁴⁵ Kən etəmim u itəm təməplan io, sənəmə təməplan əm io. In təməplan mın Uhgın u təmahl-ipa io.* ⁴⁶ Io u nəhag-əhagən.† Emuwa e nətueintən u, məmə etəmim itəm otahatətə lak, otəsətigən e napinəpən. ⁴⁷ Etəmim itəm tatətə rəhak nəghatən, məsolən, okul esən-iarəpən rəhan nalpinən, mətə-inun eməsuwamən e nətueintən u məmə ekən-iarəp nalpinən rəha netəmim. Mətə emuwa məmə ekosmegəh ilat.‡ ⁴⁸ Mətə etəmim itəm tatəuhlin-pa məntaan kəm io, məsosən rəhak nəghatən, nat kit əh-ikin tətətig məmə in otən-iarəp rəhan nalpinən. O Namnun Nian, nəghatən mın u rəhak, ilat okotən-iarəp nalpinən rəhan.§ ⁴⁹ Tol nəhlan mətə-inu nəghatən mın u, sənəmə rəhak pisin əm, mətə Tata Uhgın u təmahl-ipa io, kən in təmən məmə ekəkəike muwin mən nəhlan, kən mol nəhlan.*

⁵⁰ Kən io enəmitun rəkis məmə nəghatən mın u, itəm in təmən-ipa kəm io, nəmegəhən lilin tətətig lan. Kən tol nəhlan, nəghatən mın u iakatən ilat, Tata Uhgın təmən-ipa kən məgətun io elat, məmə ekən mihin.”

13

Iesu təmau nelki rəhan netəmim

¹ Tīnuwa mətəarus nian netəm Isrel kotol lafet lan, lafet rəha Nuhagego-inən, kən Iesu tinitun məmə rəhan nian tīnuwa rəkis məmə otiet e nətueintən u, muwin mehm Tata Uhgın.* Nian rafin in təmatolkeike pik rəhan netəmim u kotatig e nətueintən, kən mətə

* 12:36: Mat 5:14; Efes 5:8-9; 1 Tes 5:5 † 12:38: Aes 53:1; Rom 10:16 ‡ 12:40: Aes 6:10 § 12:41: Aes 6:1-4

* 12:45: Jon 14:8-9 † 12:46: Jon 1:4 ‡ 12:47: Jon 3:17 § 12:48: Jon 5:45 * 12:49: Jon 14:31 * 13:1: Jon 16:28

roiu in tatəgətuən əsas rəhan nolkeikeən rafin kəm ilat. ² Tinehnaipən, Iesu ne rəhan netəmim min kəmoatagwən, kən Setan tinatos-ipən-os-ipən rəkis kəm Jutas Iskariot, nəti Saimon, məmə in otosalim-in Iesu tuwin e nelmi tikimir min rəhan. ³ Iesu təmitun məmə Tata Uhgın təmələhəu-pən rəkis natimnat rafin u e nelmin,[†] kən tinitun min məmə in təmisi-pən o Uhgın, kən in otəpanitəlig-pən min o Uhgın. ⁴ Tol nəhlan, in təmətul, kən mapeg rəkis rəhan sot asol, kən mətəut-in tawil kit. ⁵ Kən miləs pesin kit, mətəu-pən nəhau lan, kən əmun mətəuon mətəu nelki rəhan min netəmim, kən mətəfəl e tawil, tawil u itəm in tatətəut-in.

⁶ Təmol mihin, muwin e Saimon Pita, kən Pita tən-ipən kəm in məmə, “?Iərəməərə, təhrol? Təsəwirən məmə ik onakau nelkək.”

⁷ Məto Iesu tən-ipən kəm in məmə, “Roiu ik nəkəruru nıpəti nat u io iatol, məto uarisig un, onəpanitun nıpətin.”

⁸ Kən Pita tən-ipən kəm in məmə, “Okol nəsauən nelkək nian kit ne.”

Məto Iesu təmə, “Okəmə ekəsəuən nelkəm, kən okol ik nəkəsəuwamən mol rəhak etəmim.”

⁹ Kən Saimon Pita təməni-pən kəm in məmə, “!Iərəməərə, okəmə tol nəhlan, kən onasəuən əm nelkək, məto onakau min nelmək ne rəhk-kapə!”

¹⁰ Kən Iesu tən-ipən kəm in məmə, “!Kəp! Etəm un tinaig rəkis, in tinəruən rəkis, tinahmen. Təwir əm məmə okəsəu minən nıpətin; məto io oekəike mau min əm nelkin. Itəmat ninotəruən rəkis. Məto sənəmə itəmat rafin agin-əh.”[‡] ¹¹ Iesu tinitun rəkis məmə ilat pah un otegəhan-in-pən in e nelmi rəhan tikimir min. Tol nəhlan, kən in tən məmə, “Sənəmə itəmat rafin agin-əh.”

¹² Nian Iesu tinəu rəkis nelki rəhan netəmim min, kən muwin min e rəhan napən, kən muwin min məpələh e nəmeen e tepil. Kən əmun mətəpəh olat məmə, “?Itəmat nəkotitun nıpəti nat u emol roiu agin etəmat? ¹³ Itəmat nakotaun-in io məmə İəgətun ne İərəməərə, kən tətəuəti əm nulan, məto-inun nıpəhrienən məmə io u, rəhatəmat İəgətun ne rəhatəmat İərəməərə.

¹⁴ “Məto-inu io, io u rəhatəmat İərəməərə ne io İəgətun rəhatəmat, kənu io ekau nelkitəmat, kənu itəmat min, onəkətau nelkitəmat min.”[§] ¹⁵ Io emol məgətun itəmat lan, məmə itəmat onəkətol nolən kitəh əm, məmə inu, emol mihin etəmat. ¹⁶ Nıpəhrienən agin u iatən-ipinə kəm itəmat məmə, iolwək kit, in təsaprəkis-inən rəhan etəm-iasol, kənu iahl-ipən in təsaprəkis-inən etəm titəhləpis.* ¹⁷ Roiu əh, itəmat nəkotitun wır natimnat min u. Kən o nat u, okəmə nəkoətol nulan, kən itəmat onəkətos nəwirən o Uhgın.[†]

¹⁸ “Io esənən itəmat rafin.[‡] Io ekitun wır itəmat min un itəm io emitəpun itəmat.[§] Məto nəghatən u rəha Nəoa Rəha Uhgın, otəkəike muwa mol nıpəhrienən lan. Nəghatən u tatən məmə, ‘Etəmim u, əpən itimlau emətuəgwən kələh e plet kitəh, məto roiu, in tinəuhlin rəhan nətəligən, minatol noa kəm io.’* ¹⁹ Io iatən-iarəp natimnat min u kəm itəmat u-roiu, nian okəsələn əh. Məto nian okətol, kən itəmat onəkətatəmə lak, məmə io u inu.[†] ²⁰ Nıpəhrienən agin u iatən-ipinə kəm itəmat məmə, etəmim pah itəm tatos rəhak iəhləpis kən nikin tagien ron, təhmen-pən əm məmə in tatos min io, kən nikin tagien ron io. Kənu etəmim itəm tatos wır io, kən nikin tagien ron io, təhmen-pən əm məmə in tatos wır min rəhak Tata, kən nikin tagien ron.”[‡]

Iesu təməni-iarəp məmə Jutas in otegəhan-in-pən in e nelmi tikimir min

(Mat 26:20-25; Mak 14:17-21;

Luk 22:21-23)

²¹ Nian Iesu tinən-iarəp rəkis nəghatən əh, kən nikin təməfigəm pik, kən in təmə, “Nıpəhrienən agin u iatən-ipinə kəm itəmat məmə, itəmat kit u ikin-u, otegəhan-in-pən io e nelmi tikimir min rəhak.”

[†] 13:3: Mat 28:18   [‡] 13:10: Jon 13:18   [§] 13:14: 1 Pita 5:5   * 13:16: Luk 6:40   [†] 13:17: Mat 7:24,25; Luk 11:28; Jem 1:25   [‡] 13:18: Jon 13:10   [§] 13:18: Jon 15:16   * 13:18: Sam 41:9   [†] 13:19: “Io u inu” - Əplan-tu futnot e Jon 4:26.   [‡] 13:20: Mat 10:40; Jon 17:18

²² Kən rəhan netəmim min kəmotətag-pən motəplan ilat min. Nikilat natəht məmə kəruru məmə in tatən pah. ²³ Kən ilat kit u itəm Iesu in tolkeike pik, § in tatəmahl* iuəhkir əm o Iesu. ²⁴ Kən Saimon Pita, in təmasgəwin-pən anion kəm in məmə, “Ətapəh-tu ron, məmə etəmim pah əh in tatən.”

²⁵ Kən suah əh təmiəu-iəu muwa iuəhkir o Iesu, kən mətapəh ron məmə, “?Iərəməərə, pah un nakatən?” ²⁶ Kən Iesu təmə, “Io ekəmkas pīret məsin, kənu meer-pən e sup, kən mos-ipən kəm in, kənu suah u, inun.” Kən əmun, in təməmkas pīret kit, meer-pən e sup, kən mos-ipən kəm Jutas, nəti Saimon Iskariot. ²⁷ Kən Jutas təmos pīret un. Kən Setan tinalpin rəhan nətəligən.

Kən Iesu tən-ipən kəm in məmə, “Nat u nakəmə nakol, uwīn uəhai əm mol.” †‡
²⁸ Netəmim min un rəha Iesu itəm kotəmahl titəlau e tepil moatəgwən, ilat kəsotitunən məmə Iesu təmən-ipən nəghatən u kəm in o naka. ²⁹ Jutas in titahtu kətim rəha məni rəhalat, kən ilat neen nikilat təht məmə Iesu təmən-ipən kəm in məmə otuwīn mos-nəmtin nagwənən neen nigilat o lafet, o okəm-naka tatuwīn otos-ipən məni neen kəm ian-rat min. § ³⁰ Kən nian Jutas təmos rəkis pīret u, təmətul miet uəhai əm. Kən tinaripənərəkis.*

Iesu təmən nəghatən wi kit məmə okotol

³¹ Nian Jutas tīniet rəkis, kən Iesu təmə, “Roiu əh, Uhgīn tīnatiləs-ipər nərgi Nəti Etəmim, † kən Nəti Etəmim tīnatiləs-ipər nərgi Uhgīn. ³² Məto nian Nəti Etəmim tīnol əp rəkis nepətən rəha Uhgīn, kən Uhgīn atip əm in otol əp min nepətən rəha Nəti Etəmim. Kən in otol əm huə roiu əm. ‡

³³ “Nənətik min, okol esatigən tuwəh kitat min itəmat. Kən itəmat onəpanotegəs-in io, məto io iakatən min əm nəghatən kitiəh əm kəm itəmat u-roiu, itəm ematən-ipən kəm netəm-iasol min rəha Isrel aupən. Ematən-ipən kəm ilat məmə, ‘Ikin əh ekatuwīn ikin, itəmat nəkotəruru nuwīnən ikin.’ §

³⁴ “Io iatən-ipinə nəghatən wi kit kəm itəmat məmə nəkotəkəike moatol.* Itəmat nəkotəkəike motolkeike itəmat min. † Tahmen-pən əm məmə io emolkeike mihin itəmat, kənu e nolən kitiəh əm, itəmat nəkotəkəike motolkeike itəmat min. ‡ ³⁵ Kən okəmə nakolkeike nulan itəmat min, kən netəmim rafin okotitun məmə itəmat rəhak min netəmim.” §

Iesu təmən-iarəp məmə Pita otəpanən məmə in təruru Iesu

(Mat 26:31-35; Mak 14:27-31;

Luk 22:31-34)

³⁶ Kən Saimon Pita tətəpəh ron məmə, “?Iərəməərə, ik onəkuwīn hiə?”

Kən Iesu tən-ipən kəm in məmə, “Ikin əh io ekatuwīn ikin, ik nəkəruru nətəu-pamən io roiu, məto uarisig un, onəpanuwa.”* ³⁷ Kən Pita tətəpəh ron məmə, “?Iərəməərə, oekəsətəu-pənən ik u-roiu o naka? Io, nikik tagien əm məmə ekimis ron ik.” ³⁸ Kən Iesu tən-ipən kəm in məmə, “?Ik nakəmə nikim tagien əm məmə onakimis ron io? Nīpahrienən agin u iatən kəm ik məmə, məniğ otəsimmənən əh, kən ik onakən mau kīsil məmə nəkəruru io.” †

14

Iesu in Suatip o nuwīnən o Tata Uhgīn

§ 13:23: Etəmim itəm naoa u tatən, in Jon u itəm tətəpil iuəhkir o Iesu. In u, itəm Iesu tolkeike pik, məto in təməte naoa u, kən məsənən nərgin. * 13:23: E nolən rəhalat e

nian əh, ilat kotəmahl nəhlan moatəgwən. † 13:27: Luk 22:3 ‡ 13:27: Setan: Əplan e tiksonari.

§ 13:29: Jon 12:5-6 * 13:30: Luk 22:53 † 13:31: Jon 12:23 ‡ 13:32: Jon 17:1-5 § 13:33: Jon 7:33-34

* 13:34: Jon 15:12; 1 Jon 2:7-11; 3:11 † 13:34: Lev 19:18; 1 Tes 4:9; 1 Pita 1:22 ‡ 13:34: Efes 5:1-2; 1 Jon 4:10-11

§ 13:35: 1 Jon 3:14; 4:20 * 13:36: Jon 14:2 † 13:38: Jon 18:27

¹ Kæn Iesu tæmæn-ipæn kæm ilat mæmæ, “Nikitæmat tæсахmææn. Itæmat nækotækæike motahatætæ e Uhgîn,* kæn motahatætæ min lak. ² E nimæ ræha Tata ræhak, noan tæpæt æh-ikin. Næghatæn u in nîpahrienæn. Okæmæ tæsol mihinæn, okol enæn-ipinæ rækis kæm itæmat. Roiu æh, io ekatuwin, ekol æpen-æpenæ ræhatæmat.† ³ Kæn mæto-inu ekuwin mol apen-pena otæmat, kæn io oepanitælig-pa min mos itæmat nakotuwa moatatig kitat min io,‡ mæmæ itæmat onækotatig ikin-u itæm io min iakætatig ikin.§ ⁴ Ikin æh iakatuwin ikin, itæmat ninotitun rækis suatip ræhan.”

⁵ Mæto Tomas tæn-ipæn kæm in mæmæ, “Iæremæra, itimat ekotæruuru ikin-un nakatuwin ikin. ?Ekotæhrol nulan motitun suatip tatuwin ikin æh?”

⁶ Kæn Iesu tæn-ipæn kæm in mæmæ, “Io u,* suatip ron.† Kæn io un, næukæti nîpahrienæn,‡ kænu io un, næukæti næmegæhæn.§ Etæmim kit okol tæsuwamæn o ræhak Tata okæmæ io ekæsosæn in muwin.* ⁷ Okæmæ næmotitun io, kæn næmotitun min ræhak Tata.† Kæn tol næhlan, tætuoun roiu, ninotitun rækis in, kæn minotæplan.”

⁸ Kæn Filip tæn-ipæn kæm in mæmæ, “Iæremæra, awi ægætun-tu Tata Uhgîn kæm itimat. Nat æm u inu, itimat ekotolkeike.”‡

⁹ Kæn Iesu tæn-ipæn kæm in mæmæ, “Filip, io emætatig tæfæmæh kitat min itæmat. Mæto ik nækæruuru æh io. Etæmim itæm tatæplan io, in tatæplan Tata Uhgîn.§ ?Tæhrol ik nakatæn mæmæ, ‘Awi, ægætun Tata Uhgîn kæm itimat?’* ¹⁰ ?Ik næsahatætææn mæmæ iakatig e Tata Uhgîn, kænu Tata Uhgîn tætatig lak?† Næghatæn min u iakatæn kæm itæmat, sænæmæ ræhak æm. Tata Uhgîn u, nian rafin, tætatig lak, inun in tatol ræhan min u wæk. ¹¹ Itæmat onækotæike motahatætæ lak nian io iatæn mæmæ iakætatig e Tata Uhgîn, kænu Tata Uhgîn tætatig lak. Mæto okæmæ kæpæ, tæwir mæmæ nakotahatætæ lak o næfigæmæn ræha næmtætæn min itæm ematol.‡ ¹² Nîpahrienæn agin u iatæn kæm itæmat mæmæ, etæmim itæm tætahatætæ lak, in otol nolæn wæk min un itæm io ematol.§ Æwæh, in otol nolæn wæk tæ tæhmîn min taprækis-in wæk min un itæm io emol, mæto-inun io oekatuwin o Tata Uhgîn. ¹³ Io Nætîn, kæn okæmæ nakoteasiæ-in nat kit e nærgæk, nat æpnæpin okæmæ nakoteasiæ-in nat naka, io epanol,* mæmæ wæk u ræha Nætîn otîlæs-ipær nærgi Tata Uhgîn. ¹⁴ Kæn okæmæ onækotæasiæ-in nat kit ron io, e nærgæk, kæn io ekol.”

Iesu tæmæn mæmæ Narmin Ræha Uhgîn otuwa

¹⁵ Kæn Iesu tæmæghat æh matuwin, matæn mæmæ, “Okæmæ itæmat nakotolkeike io, kænu itæmat onækotol næghatæn ræhak.† ¹⁶ Kæn io, oekeasiæ o Tata Uhgîn mæmæ in otahl-ipa Iasitu‡ kit min otæmat. Kæn in otætatig lilin itæmat min. ¹⁷ Suah un inun, in Narmin ræha Nîpahrienæn.§ Netæmim ræha nætueintæn u, okol kæsotosæn in e nikilat,* mæto-inu ilat kæsotæplanæn in, motæruuru in. Mæto itæmat, nækotitun in, mæto-inun in tætatig itæmat min. Kæn in otæpanatig e nikitæmat.

¹⁸ “Nian io ekiet etæmat, okol esapæsæn itæmat nækotatig pisin æm, tahmen e suakælh. Io epanitælig-pa min otæmat. ¹⁹ Otæsuwæhæn, netæmim ræha nætueintæn u ilat okæsotæplanæn io. Mæto itæmat onæpanotæplan io.† Kæn mæto-inun io epanæmegæh, itæmat min onæpanotæmegæh.‡ ²⁰ O nian ræha natimnat min u, kæn itæmat onækotitun mæmæ iakætatig e ræhak Tata.§ Kæn itæmat nækotatig lak, kænu io ekætatig etæmat.

²¹ “Etæmim itæm tæmos wir næghatæn ræhak, kæn matol, etæmim u inun in tolkeike io. Kæn etæmim itæm tolkeike io, ræhak Tata in otolkeike min in.* Kæn io min oekolkeike in. Kæn io oekol æp io kæm in, mæmæ in otitun æsas io.”

* 14:1: Sam 4:5 † 14:2: Hip 11:16 ‡ 14:3: 1 Tes 4:16-17; 2 Korin 5:8, Fil 1:23 § 14:3: Jon 12:26 * 14:6: Jon 6:35 † 14:6: Jon 10:9; Hip 10:20 ‡ 14:6: Jon 1:14 § 14:6: Jon 1:4 * 14:6: Wæk 4:12 † 14:7: Jon 1:18; 1 Jon 2:23 ‡ 14:8: Eks 33:18 § 14:9: Aes 9:6; Jon 1:14; 12:45; 2 Korin 4:4; Fil 2:6; Kol 1:15; Hip 1:3 * 14:9: Jon 1:18; 10:30; 12:44-45; 13:20 † 14:10: Jon 14:20; 10:38; 17:21 ‡ 14:11: Jon 5:36; 10:38 § 14:12: Luk 10:17 * 14:13: Mat 7:7 † 14:15: Dut 11:13; Jon 13:34, 1 Jon 2:3-5,24; 5:3; 2 Jon 6 ‡ 14:16: Jon 14:26; 15:26; 16:7 § 14:17: Jon 15:26; 16:13; 1 Jon 4:6; 5:6 * 14:17: 1 Korin 2:14 † 14:19: Jon 16:16 ‡ 14:19: Jon 6:57 § 14:20: Jon 10:38; 17:21 * 14:21: Jon 16:27; 1 Jon 2:5

²² Kæn Jutas u, (sænəmæ Jutas Iskariot, mæto iahunin kit), in tæmætapæh ron mæmæ, “? Iæræmæ, ik onakahrol nulan kæn mol æp ik kæn itimat æm, mæto onæsøl æpæn ik kæn netæmim ræha nætueintæn?”†

²³ Mæto Iesu tæn-ipæn kæn in mæmæ, “Etæmim itæm tolkeike io, in otatol næwïak, kænu ræhak Tata in otolkeike in. Kænu io ne ræhak Tata, itimlau ekueia mætuatig itimæhal min. Kæn itimlau ekioal imatimlau æh-ikin.‡ ²⁴ Etæmim itæm tæsolkeikeæn io, in tæsolæn næwïak. Næghatæn min u itæm næmotæto ematæn, emæsæn atipæn ilat. Mæto emos ilat o ræhak Tata itæm in tæmahl-ipa io ekuwa.§

²⁵ “Io iatæn-iaræp næghatæn min u kæn itæmat nian etatig æh kitat min itæmat. ²⁶ Mæto Narmïn Ræha Uhgïn u, in Iasitu, itæm Tata Uhgïn otahl-ipa e nærgæk, in otægætun itæmat e natimnat min rafin. Kæn in otatol itæmat mæmæ nikitæmat otatæht natimnat min u itæm iatæn kæn itæmat, mæsotaluinæn.*

²⁷ “Roiu æh tinuækir mæmæ io oekapæs itæmat. Io iatælæhæu næmælinuæn ræhak tætatig otæmat.† Kænu næmælinuæn u, itæm iakatos-ipinæ, tæсахmenæn e næmælinuæn itæm nætueintæn u tatos-ipinæ. Itæmat, nikitæmat tæсахmæn kæn mæsotægïnæn. ²⁸ Itæmat ninæmotæto rækis ræhak næghatæn, emæn-ipinæ kæn itæmat mæmæ, ‘Io oepanapæs itæmat, mæto uarisig, oepanitælig-pa min otæmat.’ Okæmæ nakotolkeike pahrien io, kæn nikitæmat otægïn æm mæmæ nækotæplan io iakatuwin o ræhak Tata, mæto-inu in ilis taprækis-in io. ²⁹ Io iatæn-iaræp rækis æm natimnat min u kæn itæmat u-roiu, nian ilat kæsotolæn æh, mæmæ nian ilat kinotuwa moatol nïpahrien lan, kæn itæmat onækotahatætæ lak. ³⁰ Roiu æh, okul esæghatæn tæfæmæh min kæn itæmat, mæto-inun Setan u iæræmæ ræha nætueintæn u,‡ in tinatuwa. In tæsosæn næsanænæn mæmæ otol win lak. ³¹ Mæto io iatol ætuatip æm næwïa Tata Uhgïn mæmæ netæmim ræha nætueintæn okotitun mæmæ io ekolkeike in.§

“Itæla, pæs kotætul motægim ikïn-u, moatuwin.”

15

Iesu in tahmen e næukæt nig pahrien

¹ Kæn Iesu tatæn mæmæ, “Io un,* io ekahmen e nokæt nig pahrien. Kæn ræhak Tata in tahmen e etæmim itæm tatitasilin nig u.† ² Nelmi nig min rafin itæm kæsotoeæn, in tatæte rækis ilat, kæn nelmi nig min rafin u itæm koatæ, in tætafæl wir ilat,‡ mæmæ ilat okotoe-in noalat tepæt.§ ³ Itæmat nækotahmen e nelmi nig u. Kæn io enafæl wir rækis itæmat e næghatæn min itæm iatæn-ipinæ kæn itæmat.* ⁴ Otæper-ipa lak,† kæn io oekæper-ipæn etæmat. Nelmi nig otæsoeæn okæmæ in tæsåper-ipænæn e næukætïn. E nolæn kitæh æm, itæmat okul næmegæhæn ræhatæmat tæsoe-inæn noan okæmæ næsotæper-ipamæn lak.‡

⁵ “Io u, io nokæt nig. Kæn itæmat nelmi nig min, nelmi nig min itæm koatætul-pæn wir lak, moatæper-ipa. Næmegæhæn ræha etæmim itæm tatæper-ipa lak kæn iatæper-ipæn lan, in otoe-in noan tepæt. Mæto itæmat u, okæmæ næsotæper-ipamæn lak, okul næsotolæn nat kit.§ ⁶ Okæmæ etæmim tæsåper-ipamæn lak, in tahmen e nelmi nig kit, itæm kinærakin kæn tinapæ rækis. Nelmi nig min tol næhlan, kitun næmikæn kærakin-pæn e nigæm, kuwaan ætip.* ⁷ Okæmæ itæmat nakotæper-ipa lak, kæn næghatæn min ræhak kotæper-ipæn etæmat, nat naka itæmat nakotolkeike, nækotitun neasiæ-inæn. Kæn Uhgïn otol kæn ik.† ⁸ Nian næmegæhæn ræhatæmat otoe-in noan tepæt,‡ nat æh in tatilæs-ipær nærgi ræhak Tata, kæn e nolæn u, tatægætun mæmæ itæmat ræhak min netæmim.§

† 14:22: Wæk 10:41 ‡ 14:23: Esik 37:27-28; Sek 2:10; Efes 3:17; 1 Jon 4:12,16; Nol æpæn 21:3 § 14:24: Jon 5:19; 7:16; 8:28; 12:49-50 * 14:26: Jon 15:26; 16:7,13; 1 Jon 2:27 † 14:27: Aes 9:6-7; Luk 2:14; 24:36; Jon 16:33; Rom 5:1; Fil 4:7 ‡ 14:30: Jon 12:31 § 14:31: Jon 10:18; 12:49 * 15:1: Jon 6:35 † 15:1: Aes 5:1-7 ‡ 15:2: Hip 12:5-11 § 15:2: Mat 7:20; Kal 5:22-23; Efes 5:8-9; Fil 1:11 * 15:3: Jon 1:29; 13:10; Efes 5:26 † 15:4: Jon 6:56 ‡ 15:4: æplan-tu futnot æpæh Jon 6:56. § 15:5: Fil 4:13 * 15:6: Mat 3:10 † 15:7: Mat 7:7 ‡ 15:8: Kal 5:22-23 § 15:8: Jon 8:31

⁹“Tata Uhgín in tolkeike pik io. E nolén kitiah ém, io ekolkeike mihin itémat. Otáper-ipán e rəhak nolkeikeən. ¹⁰Okəmá itémat nəkoatol rəhak nəghatən,* kən onəkotáper-ipa e rəhak nolkeikeən, tahmen átuatíp ém mə inun io emol nəghatən min rəha Tata Uhgín, kən iatáper-ipán e rəhan nolkeikeən. ¹¹Io ematən-iarəp nəghatən min u kəm itémat, məmə nikitəmat otətagien, tahmen ém məmə io níkik tətagien. Kənu níkitəmat otətagien otətagien mərioah.† ¹²Itémat nəkotəkəike moatol nəghatən u rəhak. Tatən məmə itémat onəkotolkeike itémat min, tahmen ém məmə io ekolkeike mihin itémat.‡ ¹³Suah kit tikə itəm tolkeike pik in kit taprəkis-in etənim un itəm tategəhan-in rəhan nəmegəhən məmə otosmegəh in min neen.§ ¹⁴Kən okəmá itémat nəkotol natimnat min u iatən kəm itémat, tatəgətun məmə itémat un, io min neen. ¹⁵Io oesaun-in minən itémat məmə iolwək min rəhak, məto-inun etəm tatol wək, in təruru natimnat min itəm rəhan etəm-iasol tatol. Məto roiu əh, io ekaun-in itémat, məmə io min neen, məto-inun natimnat min rafin u itəm eməto o rəhak Tata, enən-iarəp rəkis kəm itémat.* ¹⁶Itémat nəməsotitəpunən io, məto io emitəpun itémat.† Kən io emələhəu-pən itémat məmə itémat onəkotuwín motol wək, kən wək rəhatəmat otə-in noan.‡ Kən noan un, in otətətig. Tol nəhlan, kən okəmá nakoteasiə-in natimnat min kəm Tata Uhgín e nərgək, kən in otos-ipinə kəm itémat. ¹⁷Iatos-ipinə nəghatən kit kəm itémat in tol nulan. Itémat onəkotəike motolkeike itémat min.”§

Netənim rəha nətueintən, ilat koatətəhau netənim rəha Iesu

¹⁸Kən Iesu tən-ipán məmə, “Okəmá netənim rəha nətueintən u koatətəhau itémat, níkitəmat otəkəike muwəh məmə aúpən, ilat kəmotətəhau mihin io.* ¹⁹Okəmá itémat netənim rəha nətueintən u, kən netənim rəha nətueintən okotolkeike itémat, məto-inu rəhalat u itémat. Məto sənəmá itémat netənim rəha nətueintən u. Io enimitəpun rəkis itémat, kən mos-irəkis itémat o nətueintən. Kən o nat u inu, netənim rəha nətueintən, kotətəhau itémat.† ²⁰Níkitəmat otəkəike matəht nəghatən u emən-ipinə rəkis kəm itémat məmə, ‘Iolwək ém kit, təsaprəkis-inən rəhan etəm-iasol.’‡ Kən məto-inu netəm rəha nətueintən u, ilat koatol tərət agín ron io, kən tol nəhlan, ilat okotol nolén kitiah ém etémat.§ Okəmá ilat kəmotol rəhak nəghatən, kən ilat okotol rəhatəmat nəghatən. Məto ilat kəməsotol agín-əhən rəhak nəghatən min. ²¹Ilat okotol natimnat min nulan etémat, məto-inun itémat rəhak min netənim.* Ilat okotol nəhlan, məto-inu ilat kotəruru Uhgín itəm təmahl-ipa io.†

²²“Emuwa kən məghat kəm ilat. Tol nəhlan e noa nəghatən u, ilat kəmotəplan əsas rəhalat nolén rat min. Məto kəmoatəuhlin məntalat ron io moatəpəs rəhak nəghatən. Kən roiu, kol kəsotənən məmə rəhalat nolén rat tikə.‡§ ²³Etənim itəm tetəhau io, in tetəhau min rəhak Tata. ²⁴Emuwa mol wək min u e niganəmtílat itəm kol etəm písin kit təməsolən. Tol nəhlan, ilat kəmotitun məmə pah u io. Kən nat əpnəpín kəmotitun io, məto koatətəhau io, kən tol nəhlan məmə koatətəhau min rəhak Tata. Kən roiu, kol kəsotənən məmə rəhalat nolén rat tikə.* ²⁵Məto natimnat min əh otəkəike mol nəhlan, kən mol məmə nəghatən u otuwa pahrien itəm netəm aúpən kəmotətə rəkis e naoa rəha Lou. Rəhalat u Lou tatən məmə, ‘Io esolən nat kit elat, məto ilat kotətəhau agín-əh io, moatol tíməht kəm io.’†

²⁶“Məto nian lasitu otuwa, in otatən-iarəp io. Narmin rəha Nípahrienən u, tətisi-pən o Tata Uhgín.‡ Io ekahl-ipa in tuwa otémat. ²⁷Kənu itémat min, onəkotəkəike motən-iarəp

* 15:10: Jon 14:15 † 15:11: 1 Jon 1:4 ‡ 15:12: Jon 13:34 § 15:13: Jon 10:11; Rom 5:7,8; 1 Jon 3:16 * 15:15: Jon 8:26 † 15:16: Jon 13:18 ‡ 15:16: Jon 15:5 § 15:17: Jon 15:12 * 15:18: Aes 66:5; 1 Jon 3:13 † 15:19: Jon 13:16; 17:14 ‡ 15:20: Jon 13:16 § 15:20: 2 Tim 3:12 * 15:21: Aes 66:5; Mat 5:10-12; 10:22; Luk 6:22-23; Wək 5:41; 1 Pita 4:14; Nol Əpən 2:3 † 15:21: Jon 16:1-3 ‡ 15:22: Jon 9:41; Rom 1:20; 2:1; Luk 11:31-32 § 15:22: Iesu tínuwa kən mol əp rəhalat nolén rat, kən mol suatíp o níkisən ilat e təfagə rat. Məto netənim rəha nətueintən kotətəhau məmə Iesu tatol əp nolén rat rəhalat. Tol nəhlan, ilat kotəpəs in kən moatitəpun napinəpən maprəkis-in nəhag-əhagən (3:19-21; 9:39-41). * 15:24: Jon 5:36; Mat 11:20-24 † 15:25: Sam 35:19; 69:4 ‡ 15:26: Jon 14:26

io,[§] mæto-inu itəmat noatatig kitat min io e nətuounən e wək rəhak muwa mætoarus-pa u-roiu.

16

¹ “Io enatən-iarəp natimnat min u kəm itəmat məmə rəhatəmat nahatətəən otəseiuaiuən. ² Ilat okəpanotəhg-iarəp itəmat e nimə min rəha nuəfiminən rəhalat;*” kən nīpahrienən aɡin, nian əh-ikin tatuwa itəm netəm okotohamnu itəmat, kən nikilat tətə məmə ilat koatol wək wir kit rəha Uhgīn.† ³ Ilat okotol natimnat min u, mæto-inun ilat kotəruru Tata Uhgīn, kən motəruru min io.‡ ⁴ Mæto io ekaupən matən-iarəp natimnat min u kəm itəmat. Kən nian ilat kinotətuoun minatol etəmat, kən nikitəmat otuəh məmə io enəmən rəkis natimnat min u kəm itəmat.”

Wək min itəm Narmin Rəha Uhgīn otəpanol

Kən Iesu təghat əh matuwīn, matən məmə, “Io eməsən-iarəpən natimnat min u kəm itəmat aupən, mæto-inu emətətig kitat min itəmat. ⁵ Mæto roiu ekitəlig-pən min o rəhak Tata itəm təmahl-ipa io, mæto itəmat kit təsətapəhən ron io məmə, “?Ik onəkuwīn hiə?” ⁶ Mæto roiu, tol nulan məmə emən natimnat min u kəm itəmat, kən nikitəmat təmahlmə. ⁷ Mæto io iatən pahrien kəm itəmat məmə, otəwir pik otəmat məmə io ekagim tənīn itəmat. Mæto-inu okəmə esagim tənīnən itəmat, kən Iasitu[§] okol təsuwamən matig itəmat min. Mæto okəmə io ekagim, muwīn, kən io ekahl-ipa in tuwa mətətig otəmat.* ⁸ Kən nian in otuwa, kən otəgətun netəmim rəha nətueintən məmə ilat iol təfagə rat, kən nətəligən rəhalat təsahmenən o nolən itəm tətuatip e nīganəmti Uhgīn, kən nətəligən rəhalat təsahmenən o nakilən nolən rəha netəmim. ⁹ Narmin u otəgətun ilat məmə ilat iol təfagə rat,† mæto-inu kəsotahatətəən lak. ¹⁰ Narmin u otəgətun kəm ilat məmə nətəligən rəhalat in təsahmenən o rəhalat nətuatipən e nīganəmti Uhgīn,‡ mæto-inu io ekitəlig-pən min o rəhak Tata, kən itəmat onəsotəhmən io. ¹¹ Narmin u otəgətun kəm ilat məmə nətəligən rəhalat in təsahmenən o nakilən nolən rəha netəmim, mæto-inu Uhgīn in tīnakil rəkis iərəmərə rəha nətueintən u, Setan.[§]

¹² “Io iatos natimnat tēpət min əh-ikin məmə epanən kəm itəmat. Mæto roiu əh, okol nəsotos rafinən ilat. Ilat kotiəkis pik əh otəmat.* ¹³ Mæto nian Narmin rəha Nīpahrienən otuwa,† in otit itəmat, tol mə itəmat nəkotitun nīpahrienən rafin. In okol təsən atipən rəhan əm nəghatən. In otən-iarəpən əm natimnat min u itəm in tatəto e Tata Uhgīn. Kən in otən-iarəpīnə min kəm itəmat natimnat min u itəm nian kit okəpanotuwa. ¹⁴ In otəto nəghatən pahrien ron io kən matən-iarəp kəm itəmat. E nolən u, in otīlēs-ipər io. ¹⁵ Natimnat min rafin rəha Tata Uhgīn, in rəhak.‡ Tol nəhlan, kən io ekatən məmə, Narmin u, in otəto nəghatən pahrien ron io kən matol əp nīpətīn kəm itəmat.”

Otəsuwəhən okotəplan min Iesu

¹⁶ Kən Iesu tən-ipən məmə, “Otəsuwəhən onəsotəplanən io, mæto uarisig un, təsuwəhən, kən onəpanotəplan min io.”[§]

¹⁷ Kən netəmim min neen rəhan, ilat koatətapəh-ətapəh kəm ilat min məmə, “? Nəghatən u, nīpətīn naka? In tatən kəm itat məmə, ‘Otəsuwəhən onəsotəplanən io, mæto uarisig, otəsuwəhən, nəpanotəplan min io.’ Kən in tən məmə, ‘Mæto-inu io iakatuwīn o Tata Uhgīn.’ ¹⁸ ?Nəghatən u, ‘otəsuwəhən’ nīpətīn naka? Kitat kotəruru nəghatən min əh in tatən.”

¹⁹ Kən Iesu tīnitun rəkis məmə ilat kotolkeike məmə okotətapəh-in nat kit ron, kən in tən-ipən kəm ilat məmə, “?Tahro? Io emən məmə, ‘Otəsuwəhən itəmat nəsotəplanən io. Mæto uarisig, təsuwəhən onəpanotəplan min io.’ ?Kən roiu nakotətapəh otəmat min o nīpətī nəghatən u? ²⁰ Nīpahrienən aɡin u iatən kəm itəmat məmə, itəmat nikitəmat

§ 15:27; Luk 24:48; Jon 21:24; 1 Jon 1:2; 4:14 * 16:2; Jon 9:22; 12:42 † 16:2; Wək 26:9-10 ‡ 16:3; Jon 15:21; 1 Jon 3:1 § 16:7; Jon 14:16 * 16:7; Jon 7:39 † 16:9; Jon 15:22 ‡ 16:10; Aes 64:5; Mat 5:20; Rom 1:17; 3:21,22; 10:3; Fil 3:6-9; Taet 3:5; 1 Pita 3:18 § 16:11; Jon 12:31 * 16:12; Mak 4:33 † 16:13; Jon 14:17 ‡ 16:15; Jon 17:10 § 16:16; Jon 14:18

otahmæ, itæmat onækotasæk pik,* mæto nætueintæn, nîkin otagien. Itæmat onækotæto tærat pik agin, mæto nahmææn ræhatæmat otæuhlin-pa e nagienæn.† 21 Nian okæmæ tinuæhkir mæmæ pætan kit otemæk, kæn in tatæto tærat, mæto-inun tinol nian ræhan mæmæ otæto nahmææn e nîpætîn. Mæto uarisig, okæmæ nætîn tinaiir rækis, kæn in nîkin tæsæht minæn nahmææn æh. In nîkin tætagien pik mæto-inu nætîn tinaiir-pa e nætueintæn. 22 E nolæn kitîæh æm, roiu æh itæmat nakotæto tærat. Mæto uarisig, kænu io ekæplan min itæmat. Kænu nîkitæmat otagien otagien, okol etæmim kit tæsol minæn itæmat nîkitæmat tahmæ min. 23 O nian æh, itæmat onæsotætapæh-in minæn nat kit ron io. Nîpahrienæn agin u iatæn kæm itæmat mæmæ, okæmæ itæmat nakotætapæh-in nat kit o Tata Uhgin e nærgæk, kæn in otos-ipinæ kæm itæmat.‡ 24 Mætoarus-pa u-roiu, itæmat næsotætapæh-inæn æh nat kit ron e nærgæk. Otætapæh-in e nærgæk, kæn onækotos, mæmæ nîkitæmat otagien otagien mærioah.”§

Iesu tinol win rækis e natimnat min ræha nætueintæn

25 Kæn Iesu tatæghat æh matuwîn matæn mæmæ, “Io ematuæh nimaa næghatæn e natimnat min u, matæn kæm itæmat.* Mæto nian æh-ikin tatuwa, itæm io ekæsuæh minæn nimaa næghatæn lan, mæto oekæghat-in ræhak Tata kæm itæmat e nolæn kit itæm itæmat onækotitun wir in. 26 E nian æh, itæmat onækoteasîæ-in natimnat kæm ræhak Tata e nærgæk, mæto io esænæn mæmæ io ekuwin e nærgitæmat measîæ-in natimnat ron† 27 mæto-inu Tata Uhgin, in æmun tolkeike pik itæmat. In tolkeike itæmat mæto-inu itæmat nakotolkeike io, kæn itæmat næmotahatætæ mæmæ io emisi-pæn lan. 28 Io emisi-pæn o Tata Uhgin, muwa e nætueintæn u. Kænu roiu otæsuwæhæn kæn ekiet min e nætueintæn u, mitælig-pæn min o Tata Uhgin.”

29 Kæn netæmim ræhan min koatæn mæmæ, “!In un! !Roiu æh ik næsuæh minæn nimaa næghatæn! Ik nakatæn ætuatîp æm kæm itæmat. 30 Roiu æh enotitun mæmæ okæmæ suah kit tæsætapæh-inæn æh nat kit ron ik, mæto ik nækitun nuhalpînæn næghatæn min rafin itæm kæsætapæhinæn æh. O nat u, tol kæn itæmat ekotitun mæmæ ik næmisi-pæn o Uhgin.”

31 Kæn Iesu tæn-ipæn kæm ilat mæmæ, “?Nîpahrienæn, itæmat nakotahatætæ lak u-roiu?‡ 32 Itæmat otætælig-in-tu, nian æh-ikin tatuwa, nîpahrienæn mæmæ nian æh tiniet-aræpa rækis, itæm netæmim okotitæp itæmat rafin, nakotaiu atit, motuwîn imatæmat min ikin, motapæs io, io pişin æm.§ Mæto okol io esan pişin æmæn, mæto-inu nian rafin ræhak Tata tætatig itimlau min.* 33 Io enæmæn-iaræp rækis natimnat min u kæm itæmat, mæmæ ræhatæmat nætæligæn oteiuaiu mæto-inu nækotatig lak.† E nætueintæn u, nahmææn otepæt otæmat,‡ mæto sotæginæn, motætul mæha-mæha,§ mæto-inu io enol win rækis e næsanænæn ræha nætueintæn.”*

17

Iesu tæmfak atîp ron

1 Nian Iesu tæmæghat rækis, kæn mætag-pær ilis e neai, kæn matæfak matæn mæmæ, “Tata, ræhak nian tinuwa rækis. Io iakolkeike mæmæ ik onakilæs-ipær nærgi Nætîm, mæmæ in min otæpanilæs-ipær nærgæm,* 2 mæto-inu ik næmos-ipæn næsanænæn ne nepætæn kæm in, mæmæ in otæramæra e netæmim rafin,† kæn mitun min nos-ipænæn næmegæhæn lilin kæm ilat min u, itæm ik næmos-ipæn ilat min kæm in.‡ 3 Kæn næmegæhæn lilin u,

* 16:20: Mak 16:10 † 16:20: Jon 20:20 ‡ 16:23: Mat 7:7 § 16:24: Jon 15:7-8 * 16:25: Mat 13:34; Mak 4:33,34; Jon 10:6 † 16:26: Kitat kotitun nuwinæn o Uhgin e næfakæn, tahmen æm e nisualkælæh koatuwin o ræhalat tata min itæm kotolkeike ilat. Iesu in tatæfak o nat kitîæh æm, inun, mæmæ Uhgin otæplan kitat mæmæ kotætuatîp e nîganæmtîn (Rom 8:34, Hip 7:24-25; 1 Jon 2:1-2). Kæn tol næhlan, kitat kotitun nuwinæn measîæ-in natimnat o Uhgin. ‡ 16:31: Jon 4:23 § 16:32: Sek 13:7; Mat 26:56; Mak 14:27 * 16:32: Jon 8:29 † 16:33: Jon 14:27 ‡ 16:33: Jon 15:18-21 § 16:33: Mak 13:9 * 16:33: Rom 8:37; 1 Jon 4:4; 5:4; Nol æpæn 2:7,11,17,26; 3:5,12,21; 21:7 * 17:1: Jon 12:23; 13:31,32 † 17:2: Dan 7:14; Mat 28:18; 1 Korin 15:27-28 ‡ 17:2: 17:24; Jon 6:37,39

nipətın u məmə netəmim okotıtun ik, itəm ik əm un ik Uhgın pahrien,[§] kən motıtun min İesu Kristo u, ik nəmahl-ıpa.* ⁴ İo ematıləs-ıpər nərgəm e nətueıntən u,[†] kən enol rafın rəkis wək itəm ik nəmos-ıpa kəm io məmə iakol.[‡] ⁵ Tata, roiu əh, tınol nian rəham məmə onakos io ekımnə mətatıg kilau min ik. Ləs-ıpər io mos-ıpa nepətən əhag-əhag kəm io, tahmen əm mə inun, emos aupən kilau min ik e nian nətueıntən u təmatıkə əh.[§]

İesu təməfak o rəhan min

⁶ “Netəm min u itəm ik nəmos-ırəkis ilat o nətueıntən mos-ıpa ilat kəm io, io ematol əp nərgəm kəm ilat, məmə ilat okotıtun ik.* Aupən, ilat rəham min netəmim, məto roiu ik nəmələhəu-pən ilat e nelmək, məmə ilat rəhak min netəmim. İlat kəmoatətəu-pən rəham nəghatən, ⁷ kən roiu əh, ilat kotıtun məmə, natımnat min u itəm ik nəmos-ıpa kəm io, ilat koatısı-pən əm ron ik. ⁸ İlat kotıtun natımnat min u, məto-inu ik nınəmən-ıpa rəkis nəghatən kəm io, kən io emən-ıpən kəm ilat, kən ilat koatos e nıkilat. Kən ilat motıtun məmə nıpahrienən agın məmə io emısı-pınə ron ik, kən moatahatətə lak məmə ik nəmahl-ıpa io.

⁹ “İo iatəfak olat min u. İo esəfakən o netəmim rəha nətueıntən, iatəfak əm o netəm min u itəm ik nəmos-ıpa ilat kəm io, məto-inun ilat u rəham min. ¹⁰ Netəm min u iatos, ilat rafın rəham, kənu ilat rafın u itəm ik natos, ilat rəhak.[†] Kən netəm min u, ik nəmol ilat məmə nəmegəhən rəhalat tatıləs-ıpər nərgək. ¹¹ Roiu əh iakatuwa ron ik, kən otəsuwəhən io esatıgən u e nətueıntən u. Məto netəm min u, ilat okotatıg əh e nətueıntən u. Tata, ik nakətuatıp agın. Awi, nakaskəlım netəm min u kotatıg wır e nəsanənən rəha nərgəm u itəm ik nəmos-ıpa kəm io, məmə ilat okotatıg kitiəh əm, tahmen məmə inu, kilau min ik kitiəh.[‡] ¹² Nian io emətatıg itımat min ilat, kən ematıpəl wır[§] olat, e nəsanənən rəha nərgəm əm itəm ik nəmos-ıpa kəm io. İo ematehm wır ilat, esaiıroauınən kit.* Kitiəh əm u itəm təməlüe, inun itəm Uhgın otəkəıke mərəkın,[†] kənu nat əh otol nəhlan, məmə otol nəghatən rəha Naoa Rəha Uhgın otuwa mol nıpahrienən.

¹³ “Roiu əh, iatuwa ron ik, məto iatən nəghatən min u nian etatıg əh e nətueıntən, məmə ilat min, nıkilat otagien otagien, tahmen əm məmə io nıkik tətəgien. ¹⁴ İo emən-ıarəp rəham nəghatən min kəm ilat. Kən tol nəhlan, netəmim rəha nətueıntən u, kəsotolkeıkeən ilat, koatətəhau ilat,[‡] məto-inun ilat sənəmə netəmim rəha nətueıntən,[§] tahmen əm məmə io sənəmə etəmim rəha nətueıntən. ¹⁵ İo esətapəhən ron ik məmə onakos-ırəkis ilat e nətueıntən u. Məto ekolkeıke məmə ik onakahtosıg-in etəm rat u, Setan, məmə in otəsuwamən mərəkın ilat. İk onakıpəl wır* olat.[†] ¹⁶ İo, sənəmə etəmim rəha nətueıntən u. Kən tol nəhlan, ilat min sənəmə netəmim rəha nətueıntən. ¹⁷ Rəham nəghatən in nıpahrienən rafın. Onəkol rəham nəghatən məmə in otol wək e nəmegəhən rəhalat məmə ilat netəmim pahrien rəham motasım motətuatıp.[‡] ¹⁸ İk nəmahl-ıpa io, ekuwa e nətueıntən u,[§] kən e nolən kitiəh əm, io enatahl-ıarəp min ilat, kotuwın e nətueıntən.* ¹⁹ Kən io iatos-ıpınə atıp io məmə iakatasım o nolən nalpəkəuən rəham,[†] məmə ekasıtu e netəm min u, məmə ilat min okotasım motətuatıp, kən ilat netəmim pahrien rəham.[‡]

İesu təməfak o netəm okəpanotahatətə lan

²⁰ “İo esəfakən əm o netəm min u, məto iatəfak min o netəm min u itəm okəpanotahatətə lak e nəghatən rəha netəm min u. ²¹ Tata, io iatəfak olat, məmə ilat

§ 17:3: Jon 17:25,26 * 17:3: Fil 3:8 † 17:4: Jon 13:31 ‡ 17:4: Jon 19:30 § 17:5: Jon 1:1-2; 8:58; 16:28; Fil 2:6-11 * 17:6: Jon 1:18 † 17:10: Jon 16:15 ‡ 17:11: Jon 17:21-23; Sam 133:1; Jon 10:30 § 17:12: “Ematıpəl wır,” nıpətın u, ematehm wır məmə nat kit təsərəkınən, mol protektem elat. * 17:12: Jon 6:39 † 17:12: İnu Jutas. Jon 6:70,71 ‡ 17:14: Jon 8:23; 15:19 § 17:14: 1 Pita 2:11 * 17:15: “Onakıpəl wır,” nıpətın u, otehm wır məmə nat kit təsərəkınən, mol protektem elat. † 17:15: Mat 24:24; Jon 8:44; 1 Pita 5:8 ‡ 17:17: Lev 11:44-45; Jon 15:3; 1 Pita 1:16 § 17:18: Jon 3:17 * 17:18: Jon 20:21; Mat 28:18-20 † 17:19: Mak 14:24; Luk 22:19; Jon 6:51; 1 Kor 11:24; Dut 15:19,21; Taetas 2:14; Hip 9:14 ‡ 17:19: Hip 10:10

rafin okotuwa kitiäh əm, tahmen-pən əm məmə inun kilau kitiäh əm, kən iakətatiḡ-pinə lam, kən ik nəkətatiḡ lak. Iatəfak məmə ilat okotuwa kitiäh əm kitat min ik, məmə netənim rəha nətueintən okotahatətə məmə ik nəməhl-ipa io.[§] ²² Ik ninəmos-ipa rəkis nepətən* kəm io, kən io iatawte-in kələh nepətən rəhak kəm ilat, məmə ilat okotuwa kitiäh əm tahmen əm məmə kilau kətioal kitiäh.[†] ²³ Iakətatiḡ e nīkilat, kən ik nəkətatiḡ lak. Tol nəhlan, iatəfak məmə, ilat okotuwa kitiäh əm e natimnat min rəfin məmə netəm min u rəha nətueintən, ilat okotəplan motitun məmə ik nəməhl-ipa io, kən məmə ik nəmolkeike rəham netənim[‡] tahmen əm məmə inu, ik nəmolkeike mihin io.

²⁴ “Tata, ik nəmos-ipa ilat u e nelmək məmə ilat rəhak min, kən io ekolkeike məmə ilat okotitun nuwamən ikin-u itəm io min ekuwin ikin,[§] məmə ilat okotəplan nepətən əhag-əhag rəhak* itəm io ekatos. Nepətən əhag-əhag u, ik nəmos-ipa kəm io, məto-inu ik nəmolkeike io auppən aḡin nian nətueintən u təmatikə əh.[†]

²⁵ “Tata, ik nakətuatip aḡin.[‡] Netənim rəha nətueintən u, ilat kotəruru ik,[§] məto io ekitun ik. Kən netəm min u rəhak min, ilat kotitun məmə ik nəməhl-ipa io. ²⁶ Io emol əp ik kəm ilat, məmə ilat okotitun wir ik,* kənu io, oiakətəkəike matol əp ik nəhlan, məmə nolkeikəən rəham otinip wir nīkilat,[†] kən məmə io atip oiakətatiḡ e nīkilat. Nolkeikəən u iakatəghat-in, in nolkeikəən rəham, tahmen mə inu ik nakolkeike mihin io.”[‡]

18

Tikimir min rəha Iesu kəmotuwa motaskəlim in
(*Mat 26:7-56; Mak 14:43-50;*

Luk 21:47-53)

¹ Nian Iesu təmauppən məfak, kəmotiet e taon u, kən moteguəfimīn-pən entənīpən-pən e noanapinat kit, nərgin un, Ketron. Kən ikin əh, kəmahwinu kit ikin. Kən Iesu ne rəhan netənim min kəmotuwīn e niki nig min əh.

² Kən Jutas u, etəm u uarisig in otəpanegəhan-in Iesu kəm rəhan tikimir min, in tinitun rəkis ikin əh, məto-inu nian neen, Iesu ne rəhan min netənim ilat koatuəfimīn ilat min ikin.* ³ Kən pris asol min ne Farisi min kəmotahl-īpən mopael min itəm koatətul o Nimə Rəha Uhgīn kotuwa motehm Jutas. Kən Jutas təmit netəm min əh ilat mopael min neen rəha netəm Rom, mit ilat motuwīn e niki nig olif əh. Ilat koatəmīk noanisiə, ne lait min, ne natimnat rəha nəluaginən.[†]

⁴ Iesu tinəmitun rəkis məmə natimnat min u, in otuwa tol nulan, məto in təmalīwək muwīn olat, kən mətapəh olat məmə, “?Itəmat noategəs-in pah un?”

⁵ Ilat kəmotən-īpən kəm in məmə, “Etəm Nasaret kit, nərgin u Iesu.” Kən in tən-īpən kəm ilat məmə, “Io u inu.”[‡] § (Kən Jutas, suah u itəm təmegəhan-in-pən Iesu e nelmīlat, in tatətul ilat min.) ⁶ Kən nian Iesu təməh məmə, “Io u inu,” ilat kəmotani məntaalat motitəliḡ, moteiuaiu motorin ilat e nisip.*

⁷ Kən Iesu tatig mətapəh min olat məmə, “?Itəmat nakotegəs-in pah un?” Kən ilat kotəmə, “Etəm Nasaret kit, nərgin u Iesu.”

§ 17:21: Jon 3:17 * 17:22: Jon 1:14 † 17:22: Jon 14:20 ‡ 17:23: Jon 16:27 § 17:24: Jon 12:26

* 17:24: Netəm koatəfak koatehm nepətən rəha Iesu məsin əm roiu, (Jon 1:14, 2 Kor 3:18). Məto kitat kotitun məmə okəmə otitəliḡ-pa, kitat okotahmen lan, məto-inu e nian əh, okotəplan əsas rəhan nepətən əhag-əhag e niganəmtitat (1 Jon 3:2). Nepətən əhag-əhag rəha Iesu itəm rəhan netənim min ilat okotəplan; inu, rəhan nepətən məmə in Uhgīn, nepətən əhag-əhag əh itəm in təmos auppən nətueintən təpanatig. † 17:24: Jon 1:1-3; 1:14; 1 Pita 1:20 ‡ 17:25: Sam 119:137; Rom 3:26 § 17:25: Jon 15:21; 16:3 * 17:26: Jon 17:6 † 17:26: E ves u, nīpətin kəiu. Kitiäh, Iesu tatəfak məmə Tata Uhgīn otolkeike rəhan min netənim, tahmen əm məmə in tatolkeike Iesu. Məto in tatəfak min məmə rəhan netənim min okotolkeike ilat min tahmen əm məmə Tata Uhgīn in tatolkeike Iesu. ‡ 17:26: Jon 15:9; Rom 5:5 * 18:2: Luk 21:37; 22:39 † 18:3: Wək 1:16 ‡ 18:5: “Io u inu” - əplan-tu futnot e Jon 4:26. § 18:5: Jon 6:20; 8:24,28,58; 13:19; 8:6,8 * 18:6: Nol əpən 1:17

⁸ Kæn Iesu tæn-ipæn mæmæ, “Enæn-ipinë rækis kæn itæmat mæmæ, ‘Io u inu.’† ‡ Okæmæ itæmat nakoategæs-in io, kæn tæwir mæmæ nakotapæs netæmim min u, koatuwin latuænu.” ⁹ In tæmæn næhlan mæmæ næghatæn u itæm in tinæmæn rækis in otol nîpahrienæn. Næghatæn u tæmæn mæmæ, “Tata, netæm min u itæm næmælæhæu-pæn ilat e nelmæk, okol esaiiroauinæn kit.”§

¹⁰ Saimon Pita tæmatilæs ræhan kit nisa ræha næluaginæn. Kæn æmun, in tæmiuw-iaræp ræhan nisa, mæte rækis matelgi slef kit ræha pris asol agin, matælgin matip. Nærgi suah un, Malkas.

¹¹ Mæto Iesu tæn-ipæn kæn Pita mæmæ, “Aii-pæn ræham nisa u e ræhan sipa. Ik onækæike mitun mæmæ nahmææn u ræhak,* itæm Tata Uhgîn in tæmos-ipa kæn io, kæn io ekæike mætælig-in æm, mol.”†

Ilat kæmotilæs Iesu motuwîn tætul aupæn e niganæmti Anas

(Mat 26:57-58; Mak 14:53-54;

Luk 22:54)

¹² Kæn mopael min ræha netæm Rom ne etæm-iasol ræhalat, ne mopael min ræha netæm Isrel, kæmotaskælim Iesu, kæn motælis ætain nelmin. ¹³ Kæn kæmotaupæn motilæs in motuwîn tætul e niganæmti Anas. Anas un, in etæmaa Kæafas. Kæafas un, in pris asol agin e nup æh.‡ ¹⁴ Kæn Kæafas u inu, in aupæn tæmæn kæn netæm-iasol ræha netæm Isrel mæmæ tæwir pik mæmæ etæmim kitiæh æm otimis o netæmim, taprækis-in mæmæ netæmim rafin okotimis.§

Pita tæmæn mæmæ in tæruru Iesu

(Mat 26:69-70; Mak 14:66-68;

Luk 22:55-57)

¹⁵ Kæn Saimon Pita ne etæmim kit min ræha Iesu, ilau kêmiauarisig-in Iesu. Etæmim u kit min ræha Iesu, pris asol agin in titun wir. Tol næhlan, in tæmætæu-pæn Iesu, mian æpæh imæ e iat ræha nimæ ræha pris asol agin un. ¹⁶ Mæto Pita in tæmatætul æm e ket. Kæn etæmim kit min u ræha Iesu, itæm pris asol agin titun wir, in tæmiet muwa ihluæ, kæn mæn-ipæn kæn pætan u itæm tatætul o ket. Kæn in tæmit Pita mian imæ. ¹⁷ Kæn æmun, pætan un itæm tatætul o ket, tæmæplan Pita kæn tætapæh ron mæmæ, “?Ei, ik min un etæmim ræha suah æh?”

Mæto Pita tæmæ, “Kæpæ, sænæmæ io ræhan etæmim.”

¹⁸ Kæn e nian æh, in nian ræha nætæpæn, kæn iolwæk min ræha pris asol agin, ne mopael min, ilat kæmotasiepæn e noanæmkilip e nigæm, kæn moatætul titælau in, moatæto. Kæn Pita min, in tæmuwin motætul, moatæto nigæm.

Pris asol agin tæmæghat kæn Iesu

(Mat 26:59-66; Mak 14:55-64;

Luk 22:66-71)

† 18:8: “Io u inu” - æplan-tu futnot e Jon 4:26. ‡ 18:8: Jon 6:20; 8:24,28,58; 13:19; 8:6,8 § 18:9: Jon 6:39; 10:28; 17:12 * 18:11: Nian Iesu tæmæ, “Ik onækæike mitun mæmæ nahmææn u ræhak,” næghatæn Kris ætuatip tatæn mæmæ, “?Oesænîm-pænæn e panikin u itæm ræhak Tata otos-ipa kæn io?” E næghatæn Kris, “oekænîm e panikin” in nimæa næghatæn, nîpætîn u, mæmæ Iesu tategæhan-in mæmæ in otos nahmææn u itæm otuwa ron nian Uhgîn otol nalpinæn kæn in o nolæn rat min ræha netæmim rafin. † 18:11: Mat 20:22 ‡ 18:13: E nian ræha Oltesteman, katos-ipær pris asol agin min kotætul mætoarus nian ilat okoatimis. Mæto e nian Jon tæmæte naoa u lan, netæm Rom kæmotæuhlin nætæligæn æh, motol mæmæ etæm tatol pris asol agin, okæike katilæs-ipær nitain, mæmæ suah kit in otæsæræmæpæn nian tæfæmæh. E nup 6 AD, netæm Rom kæmos-ipær Anas mæmæ in otuwa pris asol agin, kænu e nup 15 AD, kæmotilæs-iæhau in e ræhan wæk, kæn motilæs-ipær Kaiæfæs mæmæ tatos næmeen. Mæto Anas in tatos æh næræmæpæn e nætæligæn ræha netæm Isrel, kæn netæm Isrel koatæn æh mæmæ in pris asol agin. § 18:14: Jon 11:49-51

¹⁹ Kən pris asol agin tatətapəh-in natimnat min o Iesu. Tatətapəh o netəmim min rəhan ne nəghatən min rəhan itəm təmatən matəgəتون ilat lan.*

²⁰ Kən Iesu tən-ipən kəm in məmə, “Io ematən rəhak nəghatən min e niganəmti netəmim. Nian rafin, iatəgəتون netəmim lan, əpəh e nimə min rəha nuəfiminən, kən əpəh e Nimə Rəha Uhgın, itəm netəm Isrel koatəpələh ikin nian rafin. Io esəhluaig-inən rəhak nəghatən min. ²¹ ?Təhrol nakətapəh-in nulan kəm io? Təwir mə nakuwin mətəpəh o netəm kəmoatəto rəhak nəghatən min. Təwir nakuwin mətəpəh o nəghatən min un emən-ipən kəm ilat. Ilat kotitun wir natimnat min u itəm ematən.”

²² Nian Iesu təmatən nəghatən əh, kən mopael kit itəm in tatətul e Nimə Rəha Uhgın, in tatətul əh-ikin, təmem nıkapın, kən məmə, “?Nakatən nulan e pris asol agin o naka?”

²³ Kən Iesu tən-ipən kəm in məmə, “Okəmə emən nəghatən neen itəm təsətuatipən, təwir məmə onakən-iarəp. ?Məto okəmə rəhak nəghatən min kotətuatip əm, təhrol nakatem io?”

²⁴ Kən əmun Anas tahl-ipən Iesu tuwin o pris asol agin u Kaeafas. Kən tatəmik mətmətig əm nol itəm kəməlis lan.

Pita tinən min məmə
təruru Iesu

(Mat 26:71-75; Mak 14:69-72;
Luk 22:58-62)

²⁵ Kən Saimon Pita tətul əh matəto nigəm. Kən koatətapəh ron məmə, “?Ei, ik min un, ik etəmim rəha suah əh?” Məto Pita təmə, “Kəpə, sənəmə io rəhan etəmim.”

²⁶ Kən əmun, iolwək kit rəha pris asol agin, in noanol kit rəha suah u Pita təmətətip matəlgin əupən, in təmən məmə, “?Nıkkik təht məmə eməplan ik itəmat min əpəh e niki nahwinuən, o kəpə?”

²⁷ Məto Pita təmə, “Kəpə. Sənəmə io.”

Kən roiu agin-əh min, mənig kit timnən.†

Iesu in təmətul əupən e niganəmti Pailat
(Mat 27:1-2, 11-14; Mak 15:1-5;
Luk 23:1-5)

²⁸ Kən laulaugin agin-əh, kəmotiləs Iesu motiet e nimə rəha Kaeafas, motuwin e nimə rəha Pailat. Pailat in etəm Rom, məto in tatos nərəmərən asol Isrel. Netəm Isrel koatos nətuakəmən kit rəhalat, ilat kəsotuwinən e nimə rəha etəm ik pisin kit. Okəmə okotuwin imə, kən ilat koatən məmə ilat kotamkimik e niganəmti Uhgın, kən ilat okul kəsotunən nagwənən rəha lafet rəha Nuhagego-inən.‡ ²⁹ O nətuakəmən u rəhalat, tol kən Pailat in təmiet e rəhan nimə, muwa ihluə mə otəplan ilat. Kən in təmətəpəh məmə, “?Nipəgnəmti naka un itəmat noatehm-pən e suah u?”

³⁰ Kən ilat kəmotən-ipən kəm in məmə, “Okəmə suah u in təsətgəhlən lou, okul esotiləsən in motuwa kəm ik.”

³¹ Kən Pailat tən-ipən kəm ilat məmə, “Təwir məmə itəmat onəkotiləs in motuwin, kən itəmat motakil, tətəu-pən lou min rəhatəmat.”

Məto ilat kotən-ipən kəm in məmə, “Məto netəm Rom əm ilat kotegəhan-in məmə kitun nohamnuən etəmim.” ³² Iesu təmatən əupən məmə in otimis nəhlan,§ kən natimnat min u kəmol məmə nəghatən min u rəhan okotuwa motol nıpahrienən.

³³ Kən əmun Pailat tuwin min imə, kən maun-in Iesu tuwa mətul əupən-in niganəmtin, kən tətəpəh ron məmə, “?Təhrol? ?Ik kig rəha netəm Isrel?”*

* 18:19: Nat əpnapın məmə Kaiəfəs in pris asol agin e nup əh (ves 13), məto Anas in tatos əh nepətən rəha pris asol agin kit, məto-inu in pris asol agin əupən ikin. Kən ves u tatəghat-in Anas. (Jon 18:24; Luk 3:2; Wək 4:5-6). † 18:27: Jon 13:38 ‡ 18:28: Jon 11:55 § 18:32: Iesu təmən məmə in otimis e nig kəməluu (Mat 20:19; 26:2; Jon 3:14; 8:28; 12:32-33). Kən netəm Rom, ilat koatəhamnu netəm koatol nəratən, moatətu-pər ilat e nig kəluu. Məto netəm Rom kəsotegəhan-inən məmə netəm Isrel, ilat kotol mihin. * 18:33: Mat 2:2; Luk 23:2-3

³⁴ Kæn Iesu tæn-ipæn kæn in mæmæ, “?Ik atip æm nakatətapəh nulan, o ik nakatətapəh mæto-inu netəmim koatən-ipinə io kæn ik?”

³⁵ Kæn Pailat tæn-ipæn mæmæ, “?Təhrol? ?Ik nīkim təht mə io etəm Isrel kit? Netəmim imam ikin æm ne pris asol min rəham, ilat kəmotegəhan-in-pa ik e nelmək. ?Ik nəmøl nat naka?”

³⁶ Kæn Iesu tæmæ, “Io, esolæn kig rəha nətueintən u. Okæmæ io kig kit tahmen e kig min rəha nətueintən u, kæn rəhak netəmim min okotəμου, motoh netəm min un itəm kotolkeike mæmæ okotos-ipæn io e nelmi netəm-iasol rəha netəm Isrel. Mæto io sənæmæ kig kit rəha nətueintən u.”†

³⁷ Kæn Pailat tətəpəh ron mæmæ, “?Mæto nīpahrienən mæmæ ik kig kit?”

Kæn Iesu tæmæ, “Ik nəmæn mæmæ io kig kit. Io emaiir-pa e nətueintən u o nat kitīəh æm, mæmæ ekatətul-arəp matən-iarəp nīpahrienən.‡ Kæn etəmim itəm nīkin tagien mæmæ otətəu-pən nīpahrienən, kæn in tatətəlig-in rəhak nəghatən.”§

³⁸ Mæto Pailat tæn-ipæn kæn in mæmæ, “?Naka un, nīpahrienən?”

Pailat tæmakil mæmæ Iesu in tæike mīmīs

(Mat 27:15-31; Mak 15:6-20;

Luk 23:13-25)

Kæn Pailat tæmīet min muwīn mehm netəm-iasol min rəha netəm Isrel, mæn-ipæn kæn ilat mæmæ, “Io esəplanən nolən rat kit ne e suah u, itəm tatən mæmæ suah u tæmərəkīn lou.* ³⁹ Meto e nolən rəhatəmat, e nian rəha lafet rəha Nuhagego-inən, nian rafin iatikīs suah kit mahl-iarəpən e kalapus. ?Kæn təhrol? ?Itəmat nakotolkeike mæmæ io ekegəhan-in kæn mīkīs kig rəha netəm Isrel?”

⁴⁰ Kæn ilat kotagət əfəməh motən mæmæ, “!Kəpə! !Itimat ekotapəs suah un, ekotolkeike Parapas!” Parapas un, in iakləh kit, kæn in təmatəluagin matohamnu itəm mæmæ otəhg-iarəp kapman rəha Rom.†

19

¹ Kæn Pailat tæmos-ipæn Iesu e nelmi rəhan mopael min, kæn ilat kəmotalis-alis.* ² Kæn kəmotəmīk nol itəm tol nihlən-nihlən, motol hat lan, tahmen e hat rəha kig, kæn motəfauin-pən e rəhn-kapə. Kæn motuwīn-in-pən kot əfəməh kit kæn in, tol nəguī-naris lan, tahmen e kot rəha kig. ³ Kæn ilat motuwa ron, moatol mīləh lan, kæn moatən mæmæ, “Ik u inu, kig rəha netəm Isrel. Itimat ekotos-ipæn nīsiaiīən kæn ik.” Kæn ilat moatəm-pən æm nīkapīn.

⁴ Kæn Pailat tiet min muwīn ihluə, kæn matən-ipæn kæn netəmim mæmæ, “Ei, netəmim. Io ekahl-iarəp min suah u tuwa ihluə, mæmæ itəmat onəkotəplan-tu mæmæ io esəhmən nolən rat lan ne.” ⁵ Kæn Iesu tæmīet min muwa ihluə. In tatəfauin hat u itəm kəmol e nol itəm tol nihlən-nihlən, tahmen e hat rəha kig, kæn matuwīn e kot əfəməh tol nəguī-naris, tahmen e kot rəha kig, kæn Pailat tæn-ipæn kæn ilat mæmæ, “!Netəmim! !Otəplan-tu! !Suah u inu!”

⁶ Mæto nian pris asol min ne mopael min itəm koatehm Nimə Rəha Uhgīn kəmotəplan, ilat kəmotagət əfəməh moatən mæmæ, “!Okəht-ipən e nig kəməluau! !Okəht-ipən e nig kəməluau!”†

Kæn Pailat tæmæn-ipæn kæn ilat mæmæ, “Itəla, itəmat pīsīn æm, otīləs motuwīn, motəht-ipən in e nig kəməluau. Mæto io esəplanən nolən rat kit ne lan.”

† 18:36: Luk 17:21; Jon 6:51 ‡ 18:37: Jon 3:32 § 18:37: Jon 8:47 * 18:38: Luk 23:4 † 18:40: Wək 3:14

* 19:1: Aes 50:6; 53:5 † 19:6: Wək 3:13

⁷ Mæto ilat kotæmæ, “Ræhatimat kit æh-ikin lou tatæn mæmæ in otækæike mimis, mæto-inu in tatæn mæmæ in Næti Uhgîn.”[‡] ⁸ Kæn nian Pailat tæmæto næghatæn u, in tæmægin pik tæhmin min. ⁹ Kæn in tæmatig muwin min imæ, mætapæh o Iesu mæmæ, “?Ik etæm hiæ?”[§]

Mæto Iesu tæsuhalpinæn ræhan næghatæn. ¹⁰ Kæn Pailat tæn-ipæn kæm in mæmæ, “?Tæhrol næsæn-ipamæn kæm io? ?Ik næsitunæn mæmæ io iatos næsanænæn mæmæ ekahl-iaræp ik, kæn matos min næsanænæn mæmæ okæht-ipæn ik e nig kæmæluau?”

¹¹ Kæn Iesu tæn-ipæn kæm in mæmæ, “Okæmæ Uhgîn tæmæsolæn nat u, okol ik onæsos agin-æhæn næsanænæn mæmæ onakakil io.* Tol næhlan, nolæn rat ræha suah un itæm tæmos-ipinæ io e nelmæm, in tærat maprækis-in ræham.”[†]

¹² Kæn tætuoun e nian æh, Pailat tæmolkeike mæmæ otikis Iesu. Mæto netæm-iasol min ræha netæm Isrel koatagæt æfæmæh moatæn mæmæ, “Okæmæ nakikis suah u mahl-iaræp, kæn ik sænæmæ etæmim ræha Sisa. Etæmim u itæm tatæn mæmæ in kig, in tikimir ræha Sisa.”

¹³ Kæn nian Pailat tæmæto næghatæn u, kæn tæmit Iesu muwa min ihluæ. Kæn in tæmuwin e ikin kit, nærgin un, Lou Kæpiel Epin-Epin, e næghatæn Isrel, in Kapata,[‡] kæn matæpælæhpær jea ræha nakilæn. ¹⁴ Tinuækir mitgar tætul e tina, e nian ætuatip ræha nol æpen-æpenæn o nolæn lafet ræha Nuhagego-inæn.

Kæn Pailat tæn-ipæn kæm netæm Isrel mæmæ, “!Ei netæm min æpæ! !Otæplan-tu! !Suah u in kig ræhatæmat!”[§]

¹⁵ Mæto ilat kæmotagæt æfæmæh, motæn mæmæ, “!Ohamnu! !Ohamnu! !æht-ipæn e nig kæmæluau!”

Kæn Pailat tæmæn-ipæn kæm ilat mæmæ, “?Itæmat nakotolkeike mæ io ekæht-ipæn kig ræhatæmat e nig kæmæluau?” Mæto pris asol min kotæmæ, “!Sisa æm un, in ræhatimat kig!”

¹⁶ Kæn Pailat tæmegæhan-in-pæn Iesu tuwin e nelmilat, mæmæ mopael min ræha Rom okotuwîn motæht-ipæn e nig kæmæluau.

Mopael min kæmotætu-pær Iesu e nig kæmæluau

(Mat 27:32-44; Mak 15:21-32;

Luk 23:26-43)

Kæn ilat kæmotilæs Iesu motuwîn. ¹⁷ In tatilæs nig kæmæluau ræhan,* matiet matuwîn ikin kit min, nærgin un, Kolkota e næghatæn ræha netæm Isrel. Nipætæn u, “Louipil-uipil.”

¹⁸ Kæn ikin æh, kæmotæht-ipæn Iesu e nig kæmæluau. Kæn kæmotatig motæht-ipæn min etæmim kæiu, kit e nikalin matip, kit e nikalin mol, kæn Iesu in tatækul ilugin elau.

¹⁹ Kæn Pailat tæmæn kæte rækis næghatæn kit, kilæs kan kæht-ipæn e ræhn-kapæ nig kæmæluau. Næghatæn u tatæn mæmæ, IESU, ETÆM NASARET, KIG RÆHA NETÆM ISREL.[†] ²⁰ Kæn netæm Isrel tepæt, ilat kotafin næghatæn u, mæto-inu ikin æh kæmotæht-ipæn Iesu ikin, in iuæhkir æm o taon.[‡] Kæn næghatæn u, kæmæte rækis e næghatæn ræha netæm Isrel, ne næghatæn ræha netæm Rom, ne næghatæn ræha netæm Kris. ²¹ Kæn pris asol min ræha netæm Isrel, kæmotuwîn motæn-ipæn kæm Pailat mæmæ, “Onækæsæteæn mæmæ, ‘Kig ræha netæm Isrel.’ Tæwir mæ onakæte ilæ mæmæ, ‘Suah u in tatæn mæmæ in kig ræha netæm Isrel.’”[§]

²² Mæto Pailat tæmæ, “Nat itæm emæte, emæte.”

Mopael min kæmotoor natimnat ræha Iesu

²³ Kæn nian mopael min kæmotæht-ipæn rækis Iesu e nig kæmæluau, kæn motæmik ræhan natimnat, kæn kæmotoor ilat næmtin kuwit, mæto-inun mopael min ilat kuwit. Mæto kot æfæmæh ræhan, etæmim itæm in tæmol nimæhan, in tæmisilpin-ilpinæn nimæhan lan, in

[‡] 19:7: Lev 24:16; Mat 26:63-66; Jon 5:18; 10:33   [§] 19:9: Pailat tæmætapæh næhlan o nitunæn mæmæ okæmæ naka Iesu in uhgîn ækæku kit, o okæm-naka nikin tatæht mæmæ Iesu in etæm e næptæn pisin kit kæn etæm pisin kit in otakil nolæn ræhan (Luk 23:6-7). Iesu tinuhalpin rækis ræhan næghatæn, mæto Pailat tæmæsanæn nipahrienæn lan (Jon 18:36-38a; Aes 53:7).

* 19:11: Rom 13:1   [†] 19:11: Jon 18:30; Wæk 3:13   [‡] 19:13: Kapata in ikin kit kæmælin kæpiel itæm tepin-epin min ikin, kol tahmen æm e simen itæm kæmæhlækin.   [§] 19:14: Jon 19:19,21-22

* 19:17: Luk 14:27   [†] 19:19: Jon 19:14,21   [‡] 19:20: Hip 13:12   [§] 19:21: Jon 19:14

təmöl ariəpiə əm nīməhan əh. ²⁴ Kən mopael min u kinotən-ən kəm ilat min məmə, “Ei, təsəwirən məmə okotearəsin nat u. Təwir məmə okotatipin əm tais ron. Kən etəm tatol win lan, in titol rəhan u kot.” Nat u təmiet məmə otol nəghatən rəha Naoa Rəha Uhgın tuwa mol nıpahrienən, u təmən məmə, “Ilat kəmotəmki-rəkis rəhak natimnat. Ilat kəmotoor elat min. Kən ilat kəmotatipin tais məmə otəgətun məmə pah otos natimnat min əh.”* Kən tol nəhlan, mopael min kəmotol mihin pahrien.†

Iesu ne rəhan Mama

²⁵ Kən iuəhkir əm o nig kəməluau rəha Iesu, nıpitan kuwit kəmoatətul əh-ikin. Mama rəha Iesu, ne pia rəhan mama, ne Meri kit min, pətan rəha Klopas, kən iahunin kit min Meri pətan Maktala.‡ ²⁶ Kən nian Iesu təməplan rəhan mama ne suah un itəm in tolkeike pik§ katuətul e nıkalın, kən tən-ipən kəm rəhan mama məmə, “!Pətan, nətim un!”

²⁷ Kən mən-ipən kəm suah u məmə, “!k rəham u mama.” Kən tətəuoun e nian əh, suah u təmit pətan un mian iman ikin, kən in təmatehm wir in, tahmen e rəhan mama ətuatip.

Iesu tınımis

(Mat 27:45-56; Mak 14:33-41;

Luk 23:44-49)

²⁸ Kən uarisig lan, Iesu təmitun məmə wək min itəm in təmuwa məmə otol, tınol namnun rəkis.* Kən o nolən nəghatən min e Naoa Rəha Uhgın tuwa mol nıpahrienən lan, in təmən məmə, “Enoaoa.”†

²⁹ Kən pesin əkəku kit əh-ikin tatəpələh, kəmiuw-pən wain lan u tagin. Kən ilat kəmotiləs nat kit tame-ame tahmen e katən, kən moteer-pən e wain un, kən motatu-pən e nelmi nig katən mə hisop, kən motiləs-ipər tuwin iuəhkir o nohli Iesu, məmə otirim.

³⁰ Kən nian in təmənim wain u məsin, kən məmə, “!Natimnat rafin tınol namnun!”‡

Kən təmətag-iəhau, megəhan-in-pən rəhan namegən tiet, kən mımis.

Suah kit təmaru nıkali Iesu

³¹ Nian əh rəha nol əpen-əpenəən, məto-inu okən lawigin un, nian rəha Sapat. (Kən Sapat u, in Sapat keike kit.)§ Kən netəm-iasol rəha netəm Isrel kəsotolkeikeən məmə nıpəti suah miləhal əh okətəhaləkul e nig kəməluau mətoarus-pən nian əh. Kən o nat əh, ilat kəmotuwın motətarəh o Pailat məmə otahl-ipa rəhan min netənim, kotuwın, motətgəhl nelkiləhal, pəs iləhal kəhalımis uəhai əm. Kənu ilat kotiləs-irəkis nıpətiləhal. ³² Kən mopael min kəmotaurən motətgəhl nelki suah mil un kəiu itəm kəmotəht-ipən ilau e nig kəməluau iləhal Iesu.

³³ Məto nian kəmotuwa o Iesu, motəplan məmə in tınımis rəkis. Kən əmun, ilat kəsotətgəhlən nelkin. ³⁴ Kən mopael kit təmaru əm nıkalın e rəhan nıro,* kən roiu agin-əh, nıta ne nəhau kəmuaiəh ahmen-ahmen əm, mətuatite e nıpətin.† ³⁵ (Kən suah kit əh-ikin tatətul,‡ in təmehm natimnat min u e nıganəmtin. Kən nəghatən min rəha suah u, in tətətip, kən in titun məmə in tatən pahrien. Kən in tatən-iarəp məmə itəmat min onəkotitun motahatətə lan.) ³⁶ Natimnat min u kəmotuwa məmə okotol nəghatən e Naoa Rəha Uhgın tuwa mol nıpahrienən lan,§ u tatən məmə, “Okol nıkilikilin kit təsıtəgıtən.”*

* 19:24: Sam 22:18 † 19:24: Jon 19:28,36,37 ‡ 19:25: Luk 8:2; Jon 20:1,18 § 19:26: Jon tatən atip əm in məmə, “suah un itəm in tolkeike pik” (Jon 13:23). * 19:28: Jon 17:4 † 19:28: Sam 69:21; Jon 19:29 ‡ 19:30: Luk 12:50; Jon 4:34; 17:4 § 19:31: Sapat u, in Sapat keike kit, məto-inu təmuwa ətuatip e nian rəha lafet rəha Nuhagego-inən. * 19:34: Sek 12:10; Nol əpən 1:7 † 19:34: 1 Jon 5:6-8 ‡ 19:35: Aposol Jon itəm təməte naoa u, in tatəghat-in atip əm in e ves 35 (Jon 19:26; 21:24). § 19:36: Jon 19: 24,28,37 * 19:36: Iesu in tahmen e Nəti Sipsip rəha lafet rəha Nuhagego-inən kən nıtan otosmegəh netənim rəha Uhgın. (Jon 1:29; 1 Kor 5:7; 1 Pita 1:19). Tahmen məmə kəməsətgəhlən nıkilikili nenəti sipsip min itəm katoh e lafet rəha Nuhagego-inən (Eks 12:46; Nam 9:12), e nolən kitiəh əm, nıkilikili Iesu kit, təməsıtəgıtən. Sam 34:20.

³⁷ Kæn næghatæn kit min e Naoa Ræha Uhgîn tatæn mæmæ, “Ilat okotæplan suah u itæm kæmotaru.”†

Josep ne Nikotimas, ilau kæmiatænîm Iesu

³⁸ Kæn uarisig e natimnat min u, etæm Aramatia kit, nærgîn u, Josep. Josep u, in etæmim kit ræha Iesu, mæto tatæhluaig-in nat u, mæto-inun tatægin netæm-iasol ræha netæm Isrel.‡ In tæmuwîn mæplan Pailat, kæn tætapæh ron mæmæ otegæhan-in pæs tilæs-irækis nipæti Iesu. Kæn æmun, Pailat tæmegæhan-in, kæn in tæmuwîn milæs-irækis. ³⁹ Kæn Nikotimas, u aupæn in tæmuwîn mæplan Iesu lapin,§ in tæmuwîn ilau Josep. In tatitol kætim kit, tæmærioah e nat pien-pien min u mir ne alos. Kætîm u tæfigæm tahmen e tate kilo.

⁴⁰ Kæn ilau kæmialæs-irækis nipæti Iesu, mualpin e nimæhan wir kit, nærgîn u linen. Kæn ilau kæmioal-pæn mir ne alos e nimæhan u, tahmen ætuatip æm mæ inun netæm Isrel kotalpin mihîn nipæti etæmim, moatitænîm. ⁴¹ Kæn ikin æh kæmæht-ipæn Iesu ikin e nig kæmæluau, kæmahwinu ikin, kæn e ikin æh, nipæg kæpiel kit æh-ikin, itæm katitænîm itæm ikin. Kæn ikin æh, kæsitænîm-pænæn æh suah kit ikin. ⁴² Kæn ilau kæmuælæhæu-pæn nipæti Iesu e nipæg kæpiel u, mæto-inu nian æh in nian ræha netæm Isrel koatol æpen-æpenæ lan o Sapat,* kæn nipæg kæpiel itæm katitænîm itæm ikin, in iuæhkir æm.

20

Iesu tinæmegæh min

(Mat 28:1-10; Mak 16:1-8;

Luk 24:1-12)

¹ E Sante, laulaugin agin, titapinæp-æpinæp æh, Meri u pætan Maktala,* tæmuwîn e nipæg kæpiel, kæn mæplan mæmæ kæpiel asol itæm kæmahtosig-in nipæg kæpiel lan, in kæmahwin rækis. ² Tol næhlan, kæn in tæmaiu mitælig muwîn o Saimon Pita ne etæmim u kit min ræha Iesu, u Iesu tolkeike pik, kæn mæn-ipæn kæm ilau mæmæ, “Ilat kæmotilæs-irækis nipæti Iæramæra æpæh e nipæg kæpiel. Kæn ekotæruu mæmæ kæmotælæhæu hiæ nipætîn.”

³ Kæn Pita ne etæmim kit min u ræha Iesu, kæmiaiet mætian mæmæ okuæplan nipæg æh. ⁴ Kæmuaiu æsanæn mian, mæto suah u kit in tæmaiu maupæn maprækis-in Pita, maupæn muwîn æpæh nipæg u ikin. ⁵ Kæn in tæmæmæhl-æmæhl mætag-pæn æpæh imæ, kæn mæplan nimæhan wir u linen tatæmæhl, mæto in tæmæsuwînæn imæ. ⁶ Kæn Saimon Pita in tæmiet-aræpa min, kæn megupæn uæhai æm imæ e nipæg kæpiel u, kæn tæmæplan nimæhan u koatæmæhl, ⁷ kæn mæplan min nimæhan u kæmotalpin ræhn-kapæ Iesu lan aupæn. Nimæhan u, in tæmæmæhl-pænæn ilat nimæhan min un neen, mæto in kæmaiu-aiu wir kælæhæu pisin. ⁸ Etæmim u ræha Iesu itæm tæmaupæn, in min tæmuwîn imæ e nipæg kæpiel, kæn in tæmæplan natimnat min u, kæn in tæmatahatætæ mæmæ Iesu tinæmegæh min. ⁹ (Naoa Ræha Uhgîn tatæn mæmæ Iesu otækæike mæmegæh min e nimisæn, mæto ilat kæsotitun wiræn æh næghatæn æh.)†

Meri u pætan Maktala in tæmæplan Iesu

(Mak 16:9-11)

¹⁰ Kæn etæmim mil un ræha Iesu kæmiatælig mætian imælau ikin, ¹¹ mæto Meri in tatætul iuæhkir e nipæg kæpiel u mætasæk. Kæn nian in tæmætasæk æh, kæn mæmæhl-æmæhl mætuag-pæn æpæh e nipæg. ¹² Kæn æmun tæmæplan nagelo kæiu æpæh imæ. Natimnat ræhalau in tæruæn tæruæn. Ilau katuæpælæh u ikin-u kæmælæhæu-pæn Iesu ikin. Kitiæh tatæpælæh e næme ræhn-kapæ, kæn kitiaeh e næme nelkin.

¹³ Kæn ilau kæmuætæpæh ron mæmæ, “Pætan. ?Ik natasæk o naka?” Kæn in tæmæn-ipæn kæm ilau mæmæ, “Ilat kæmotilæs-irækis nipæti Iæramæra ræhak, kæn ekæruu mæmæ kæmotælæhæu-pæn hiæ.”

† 19:37: Sek 12:10; Nol æpæn 1:7 ‡ 19:38: Jon 7:13 § 19:39: Jon 3:1-2; 7:50 * 19:42: æplan-tu futnot e 19:31. * 20:1: Luk 8:2; Jon 19:25 † 20:9: Sam 16:10; Aes 53:11; Luk 24:25-27,46; Jon 2:22; Wæk 2:24-28

¹⁴ Nian in tinən rækis nəghatən u, kən meirair, kən tәмәplan Iesu tatətul әm u ikin-un, mәto in tәruru mәмә Iesu. ¹⁵ Kән Iesu tәмәtapәh ron mәмә, “Pәtan. ?Nakәtasәk o naka? ?Ik nategәs-in pah?” Mәto pәtan u, nikin tәht mәмә okәмә naka suah u itәм tatitasilin nahwinuән, kән in tәмән-ipән kәм in mәмә, “Etәм-iasol, okәмә ik nәmilәs-irәkis nipәtin, kән mәlәhәu-pән әh kit, awi, әn-ipa-tu kәм io, pәs io ekuwin milәs.”

¹⁶ Kән Iesu tән-ipән mәмә, “Meri.” Kән Meri tәmeirair, mәtag-pән mәplan, kән mәмә, “!Raponi!” (Inu nəghatән rәha netәм Isrel u, nipәtin tәмә, “Rәhak Iәgәtun.”)

¹⁷ Kән Iesu tәмән-ipән kәм in mәмә, “Saskәlimән io, mәto-inu io esuwinән әh әpәh ilis o rәhak Tata. Mәto ik, uwin, mehm piak min kән mән-ipән kәм ilat mәмә io enatitәlig-pән ilis o rәhak Tata, kән in min rәhatәmat Tata. In Uhgин rәhak, kән in Uhgин min rәhatәmat.”

¹⁸ Kән Meri Maktala tәmuwin mәplan netәmim min rәha Iesu, kән tән-ipән kәм ilat mәмә, “!Suah min әpә! !Io emәplan Iәrәmәrә!” Kән in tәмән-iarәp nəghatән min itәм Iesu in tәмән-ipән kәм in.

Netәmim min rәha Iesu kәmotәplan Iesu

(Mat 28:16-20; Mak 16:14-18;

Luk 24:36-49)

¹⁹ E Santei ehnaipән, netәmim min rәha Iesu kәmotargәfimин ilat min әpәh e nimә kit, kән motahtosig e toa motol lok lan, mәto-inu ilat koatәgin netәм-iasol rәha netәм Isrel. Kән әmun, Iesu tәmuwa mәtul ilugin elat, kән mән-ipән kәм ilat mәмә, “Pәs nәmәlinuән tәtatig otәmat.”[‡] ²⁰ Kән in tәmurapik nelmin kән mol-pән nikalin kәм ilat, kән nikilat tәmagien pik mәto-inu kinotәplan Iәrәmәrә.[§]

²¹ Kән Iesu tән-ipән min kәм ilat mәмә, “Pәs nәmәlinuән tәtatig otәmat.* Tol mә rәhak Tata tәmahl-ipa io,[†] e nolән kitiah әm io etahl-ipән itәmat nakoatuwin e nәtueintән.”[‡] ²² Kән nian in tinən rækis nəghatән u, kән in tәmehag-pән elat, kән mәмә, “Itәmat, otos Narmin Rәha Uhgин.[§] ²³ Okәмә nәkotaluin nolән rat rәha etәmim, kән Uhgин min in otafәl rækis nolән rat rәhan. Mәto okәмә itәmat nәsotaluinән nolән rat rәha etәmim, kән Uhgин otәsaluinән kән mәsafәl rækisән.”*

Iesu ne Tomas

²⁴ Kән etәм tuelef u kit rәha Iesu, nәrgин u Tomas, u kәtaun-in mәмә, Mil Mil, in tәmikә e nian Iesu tәmiet-arәpa olat. ²⁵ Kән in min neen, ilat kәmotән-ipән kәм in mәмә, “!Ei, emotәplan rәhatat Iәrәmәrә!”

Mәto Tomas tәмән-ipән kәм ilat mәмә, “Okәмә ekәplan nәme nil e nelmin mil, kәnu ekek e noanelmik, kәnu mea-pән e nәme niro e nikalin, kәnu panahatәtә lan. Mәto okәмә esәplanән, okol esahatәtәән lan.”[†]

²⁶ Kән tinos wik kitiah rækis, netәmim min rәha Iesu koatәpәlәh min әpәh imә, e nimә kitiah әm, kән motahtosig e toa, motol lok. Kән Tomas әh-ikin ilat min. Nat әrnapin kәmol lok e toa, mәto Iesu tatig muwa min mәtul ilugin elat mән-ipән mәмә, “Pәs nәmәlinuән tәtatig otәmat.”[‡] ²⁷ Kән mән-ipән kәм Tomas mәмә, “Әplan-tu nelmәk. Wa mek e noanelmәm. Kән mәg-әtuatip-in nelmәm kән mea-pән e nәme niro u e nikalik. Sәmik mәtmәtigән rәham nahatәtәән rәun, mәto ik onәkәike mәtahatәtә lak.”[§]

²⁸ Kән Tomas tән-ipән kәм in mәмә, “Ik rәhak Iәrәmәrә, kән ik rәhak Uhgин.”*

²⁹ Kән Iesu tән-ipән kәм in mәмә, “Ik nәmahatәtә lak, mәto-inu nәmәplan io.[†] Mәto netәм min un kәsotәplanән io, kән ilat kotahatәtә lak, ilat okotos nәwirән pahrien, nikilat tagien pahrien.”[‡]

Naoa u, kәmәte mәмә netәmim okotahatәtә e Iesu

[‡] 20:19: Jon 20:21,26; Jon 14:27; 16:33   [§] 20:20: Jon 16:19-22   * 20:21: Jon 20:19,26   [†] 20:21: Jon 3:17
[‡] 20:21: Mat 28:19; Jon 17:18   [§] 20:22: Esik 37:9; Jon 7:39; Wәk 2:38; 8:15-17; 19:2; Kal 3:2   * 20:23: Mat 16:19; 18:18   [†] 20:25: Mak 16:11   [‡] 20:26: Jon 14:27; 20:19,21   [§] 20:27: Luk 24:40   * 20:28: Nol әpәn 4:11   [†] 20:29: Jon 3:15   [‡] 20:29: 1 Pita 1:8-9

³⁰ Iesu tæmol næmtätin min tepæt e niġanæmti rəhan netæmim, itəm kəsæte rækisən e naoa u. [§] ³¹ Mæto kəmæte nəghatən min u mämæ itæmat onækotahatætæ* mämæ Iesu in Kristo itəm Uhgîn tæmən mämæ otahl-ipa, inu Næti Uhgîn. Kəmæte nəhlan, mämæ itæmat onækotos næmegəhən e nərgin, mæto-inu itæmat noatahatætæ lan.†

21

Iesu tæmol əp in kəm rəhan netæmim ilat sepîn

¹ Uarisig e natimnat min u, Iesu tæmol əp min in o rəhan min netæmim,* əpəh e nimæklækil e nîkali lek asol, katən mæ Lek Kalili.† Kən tæmol əp in nulan. ² E nian əh, netæmim min u rəha Iesu kəmotaliwæk kitiəh: Saimon Pita, ne Tomas u kətaun-in mämæ Mil Mil, ne Nataniel u, etəm Kalili iman latuənu Kena, ne nəti Sepeti mil,‡ ne etæmim mil kəiu min rəha Iesu. ³ Saimon Pita tən-ipən olat mämæ, “Io enatuwin ekatipin net.”

Kən ilat kotæmæ, “Itæla, pəs kitat rafin kotuwin.” Kən ilat rafin kəmotatite, motuwin e pot kit. Kən Pita tæmæpəg rəhan natimnat o wæk. Kən ilat kəmotuwin, motatipin net, motətoarus tian. Mæto kəsotosən nəm kit ne. [§]

⁴ Kən tinatian, kən Iesu tuwa matətul ipar, mæto rəhan min netæmim, ilat kotəruru mämæ Iesu.*

⁵ In tətəpəh olat mämæ, “!Nəman! ?Nəsotosən nəm kit, o?”

Kən ilat kotæmæ, “Kəpə, nəm tikə.”

⁶ Kən in tən-ipən kəm ilat mämæ, “Itæla, otatipin-pən-tu net e matip ikin e nîkali pot u, kən onækotiww nəm neen.” Kən əmun, kotatipin-iarəp net, əmun, minotəruru niww-pərən, mæto-inu net tinər minər minərïoah e nəm.†

⁷ Kən suah u itəm Iesu tolkeike pik, in tən-ipən kəm Pita mämæ, “!Ei! !Iəræmərə ətuatip əh!” Kən nian Pita tæmæto nəghatən u, tæmætəut uəhai əm, kən mətəpən itəhəi, meai muwin ipar. ⁸ Kən netæmim min u neen rəha Iesu, ilat kəmotuwar e pot, moatiww net apon tæmərïoah e nəm, mæto-inu bot in iuəhkir əm məsin o nimæklækil, tahmen əm hanrit mita. ⁹ Kən nian ilat kəmotuwin ipar, motəplan niġəm əkəku kit əh-ikin, næmtahlin tatuəp əh, kən nəm neen əh-ikin, katuwan e niġəm, ne pîret əh-ikin. ¹⁰ Kən Iesu tən-ipən kəm ilat mämæ, “Otæmik nəm min un neen itəm næmos motuwa.”

¹¹ Kən Saimon Pita tæmuwin min e pot, kən mewkəkan net muwin əpəh ipar. Net u tərïoah e nəm asol min, ilat rafin wan-hanrit-fifti-tri. Kən nat əpnəpîn mämæ net u tæmərïoah pəp e nəm, mæto in tæməsəhəpən. ¹² Kən Iesu tæmən-ipən kəm ilat mämæ, “Otuwa motəgwən.” Kən ilat kit nîkin təsəhtən mämæ otətəpəh ron mämæ, “?Ik pəh un?” mæto-inu ilat kinotitun əsas mämæ in Iəræmərə. ¹³ Kən Iesu tæmos pîret muwa mos-ipən kəm ilat, kən mos-ipən min nəm.

¹⁴ Kən inu, nian tatol kîsil lan, itəm Iesu tæmol əp in o rəhan min netæmim uarisig e nian in tæmimis, kən mæmegəh min.‡

Iesu ne Pita

¹⁵ Nian ilat kinotəgwən rækis, Iesu tæmətəpəh o Saimon Pita, mämæ, “Saimon, nəti Jon. ?Ik nakolkeike io taprækis-in netəm min un?” Pita tən-ipən kəm in mämæ, “Əwəh, Iəræmərə, ik nəkitun mämæ io ekolkeike pik ik.” [§]

Kən Iesu tən-ipən kəm in mämæ, “Itæla, ik onakatəgwən rəhak nenəti sipsip min.”

¹⁶ Kən Iesu tatig mətəpəh min ron mämæ, “Saimon, nəti Jon. ?Ik nakolkeike io?”

In tən-ipən kəm Iesu mämæ, “Əwəh Iəræmərə, ik nəkitun mämæ iakolkeike ik.”

Kən Iesu tən-ipən kəm in mämæ, “Itæla, ik onakatehm wir rəhak sipsip min.”*

§ 20:30: Jon 21:25 * 20:31: Jon 3:15 † 20:31: Jon 19:35 * 21:1: Jon 21:14; Jon 20:19,26 † 21:1: Nəghatən Kris ətuatip tatən mämæ Lek Taepirias, in nərgi Lek Kalili kit min. ‡ 21:2: Nəti Sepeti mil kəiu, ilau u Jemes ne Jon. Jon u inu in tæmæte naoa u. § 21:3: Luk 5:5 * 21:4: Luk 24:16; Jon 20:14 † 21:6: Luk 5:4-7 ‡ 21:14: Jon 20:1,19,26 § 21:15: Mat 26:33-35; Jon 13:37-38 * 21:16: Esik 34:2; Mat 2:6; Jon 10:11; Wæk 20:28; 1 Pita 5:2-3

¹⁷ Kæn mætau kisil lan, Iesu tatig mætapəh min ron mæmə, “Saimon, næti Jon. ?Ik nakolkeike io?”†

Kæn Pita, nikin tæmahmə, mæto-inu Iesu tæmætapəh ron mau kisil, mæmə, “?Ik nakolkeike io?” Kæn in tæn-ipən kəm in mæmə, “Iærəmərə, ik nækitun natimnat rafin.‡ Ik nækitun mæmə io ekolkeike ik.”

Kæn Iesu tæn-ipən kəm in mæmə, “Itəla, ik atagwən rəhak sipsip min.

¹⁸ “Nipahrienən aġin u iatən kəm ik mæmə, auppən, e rəham netəm-aluəən, nəmatiargin atip rəham kətəut, kæn mətaliwək matuwīn ikin min rafin itəm nakolkeike mæmə nakuwīn ikin. Mæto nian ik onakaguīhl, onakəg-ətuatip-in nelməm, kæn etəm pişin kit otəlis ətain rəham kətəut, kæn mit ik nakian ikin ik nəsolkeikeən mæmə nakuwīn ikin.”

¹⁹ E nəghatən u, Iesu tæmauppən matən-iarəp rəkis əm, nolən itəm Pita otimis, kæn rəhan nimisən,§ in otiləs-ipər nərgi Uhgīn.*

Kæn Iesu tæn-ipən kəm in mæmə, “Itəla, uarisig-in io.”†

Iesu ne suah un itəm Iesu tæmolkeike pik

²⁰ Kæn Pita teirair mæplan etəmim kit rəha Iesu u, Iesu tolkeike pik, tatuarisig-in ilau. Suah əh inəh, itəm tæmiəu-iəu muwa iuəhkīr o Iesu e nian kəmotagwən e lafet rəha Nuhəgo-inən, kæn matətapəh ron mæmə, “?Iærəmərə, pah un otegəhan-in-pən ik e nelmi rəham tikimīr min?”‡

²¹ Nian Pita tæməplan in, kæn tətəpəh o Iesu mæmə, “?Iærəmərə, mæto tahro e suah əh?”

²² Kæn Iesu tæn-ipən kəm in mæmə, “?Okəmə io ekolkeike mæmə in otatəmegəh muwīn mætoarus nian iakitəlig-pa min, ik onəkītun o naka? Ik un, ik onəkəike muarisig-in io.”§

²³ Kæn tol nəhlan o nat u Iesu təmən, nəghatən kit əh-ikin katən titəlau-itəlau e piatat min mæmə, “Etəmim u rəha Iesu otəsimisən,” mæto Iesu tæməsənən kəm Pita mæmə suah u otəsimisən. In təmən əm mæmə, “?Okəmə, io ekolkeike mæmə in otatəmegəh, mætoarus-pən iakitəlig-pa min, ik onəkītun o naka?”

²⁴ Etəmim u rəha Iesu in etəmim kitəh əm itəm tatən-iarəp natimnat min u,* kæn in mæte rəkis nəghatən min u. Kæn itimat ekotitun mæmə nəghatən min u tatən, in nipahrienən əm.†

Namnun nəghatən

²⁵ Kæn natimnat tēpət min əpəh ikin itəm Iesu tæmol‡ kæn okəmə netəmim kəpoatəte rəkis natimnat min u ilat rafin e naoa min, io, nikik təht mæmə rum otikə e nətueintən rafin o nəlinən naoa min u.

† 21:17: Jon 13:38 ‡ 21:17: Jon 16:30 § 21:19: Katən mæmə e nup tate min tatuwa, kæn kəpanətu-pər Pita e nig kəməluau. * 21:19: Jon 13:36; 2 Pita 1:14 † 21:19: Mat 4:19; 16:24 ‡ 21:20: Jon 13:23,25 § 21:22: Jon 21:19; Mat 4:19; 16:24 * 21:24: Jon 15:27 † 21:24: Nian neen, Jon tatəghat nəhlan, matən mæmə, “itimat,” mæto in tatən əm in pişin əm (19:35; əplan-tu 1 Jon 1:1-4). ‡ 21:25: Jon 20:30

Wək Mìn
Wək Mìn Rəha Aposol Mìn

Nəghatən əkuəkir rəha naoa u Wək Mìn

?Pah təməte naoa u? Luk təməte naoa u. Afin e “Nəghatən əkuəkir rəha naoa u Luk” o nitunən məmə Luk in pah.

?Təməte tatuwin kəm pah? Luk təməte naoa u tatuwin kəm in kit, nərgin u Teofilas, etəm kitiəh əm itəm Luk təməte naoa u “Namnusən Təwir Itəm Luk Təməte” tatuwin kəm in. Nərig u, nipətin təmə, “Etəmim itəm tokeike Uhgìn.” Luk təməte naoa u tatuwin kəm suah u, mətə in titun məmə Iaihlua tepət okotafin mìn.

?Nəmegəhən tahro nulan nian təməte? Naoa mìn rəha Namnusən Təwir koatəghat-in nəmegəhən ne nimisən rəha Iesu. Naoa u tatən-iarəp məmə niməfak təmähro mətuoun. Naoa u məsin tatəghat-in tepət e wək rəha Pita, kən məsin mìn tatəghat-in nəmegəhən ne wək rəha Pol.

?Təməte naoa u o naka? Luk təməte naoa u matən məmə niməfak təmähro mìn nulan mətuoun, kən otahro mìn nulan niməfak otətəwiə. Kən e naoa u, kitat okotehm məmə iəfak mìn okotahruhalpìn nəghatən kəm netəm Isrel ne netəm Iaihlua mìn itəm kotalkeike məmə okotitun nəukəti nahatətəən rəhalat. E naoa u, kotəplan məmə kapman rəha Rom tatəto nəghatən rəha Pol. Kən matəplan məmə Luk ne Pol kiolkeike məmə netəmim rafin itəm Rom tatərəmərə elat, ilat okotən nipahrienən e Iesu.

Uhgìn təmən məmə otahl-ipa

Narmin rəhan

¹ Teofilas, e rəhak naoa itəm eməte aupən, eməte nolən mìn rəha natimnat rafin itəm Iesu təmatol ne matəgətun netəmim lan. ² Naoa əh tatən-iarəp nian Iesu təmətuoun rəhan wək mətoarus Uhgìn təmİLəs matuwin e Nego e Neai. Mətə aupən, təməsuwinən əh e Nego e Neai, Narmin Rəha Uhgìn təmətəsitə lan məmə otəgətun rəhan aposol* mìn. ³ E nian təməmegəh mìn e nimisən, nian tepət tatuwa olat kən ilat kotəplan in e nian kitiəh kitiəh e nian foti, kən matol əp in kəm ilat məmə okotitun məmə in təməmegəh pahrien e nimisən. Kən e nian mìn əh, təmətəgətun ilat e nərəmərəən rəha Uhgìn. ⁴ Nian Iesu təmətətig əh ilat mìn ilat, in təmən-ipən nəghaten kit kəm ilat məmə, “Itəmat onəsotaupənən motiet u e Jerusalem. Onəkotəkəike kətətig motətoarus onəkotos Narmin Rəha Uhgìn, u rəhak tata tinəmən-iəkis rəkis məmə otos-ipinə kəm itəmat, tahmen mìn məmə inu io iatən-ipinə kəm itəmat. ⁵ Aupən Jon təmatol bəptais e netəmim e nəhau, mətə otəsuwəhən, Uhgìn in otol bəptais etəmat e Narmin Rəhan.”

Uhgìn təmİLəs Iesu muwin e Nego e Neai

⁶ E nian mìn əh, itəm aposol mìn kəmotətig ilat Iesu, kəmotətapəh ron məmə, “? İərəmərə, tinuwa e nian ətuatip əh-roiu məmə ik onəköl kitat netəm Isrel okotərəmərə mìn e nitən mìn rəhatat, o kəp?” ⁷ Mətə Iesu təmən-ipən kəm ilat məmə, “E nian mìn rəha natimnat mìn əh, Uhgìn təməhluaig-in otəmat, okol itəmat nəsoititunən. Rəhak tata pisin əm, in tinitəpun rəkis e rəhan nəsanənən. ⁸ Mətə e nian Narmin Rəha Uhgìn otuwa matig etəmat, itəmat onəkotos nəsanənən. Kən itəmat onəkotəkəike motuwin motən-iarəp rəhak nəghatən əpəh Jerusalem, ne ikin mìn əpəh Jutia, ne Sameria, kən ne ikin mìn rafin e nətueintən.”

1:1: Luk 1:3 * 1:2: “Aposol” in suah kit itəm Iesu Kristo təmahl-ipa o nən-iarəpən rəhan nəghatən. Nian nakotafin nəghatən əh “aposol” e naoa u, nipətin tən məmə netəmim tuelef rəha Iesu u kəmotəliwək ilat mìn. Kən e naoa u, Pol təmən məmə in mìn aposol kit rəha Iesu, mətə in təməsaliwəkən ilat netəmim tuelef mìn əh. Naoa əh, in tatəghat tepət e aposol mil, Pita ne Pol. 1:2: Mak 16:19; Luk 24:49-51 1:3: Luk 24:36-49; Wək 10:41 1:4: Luk 24:49; Jon 14:16-17; Wək 2:33 1:5: Mat 3:11 1:6: Luk 24:21 1:7: Mak 13:32 1:8: Mat 28:19; Luk 24:48

⁹ Nian tāmən rækis əm nəghatən əh kəm ilat, kən Uhgın tāmīləs-irækis in tınər matuwın e neai. Nian ilat kəmoatəplan, kən napuə kit təmuwa malpın, kən ilat kəməsotəplan mīnən. ¹⁰ Nian kəmotitagpər əh e neai moategəs-in, roiu agın-əh, suah mil kəiu kəmian e natimnat ruən kəmuət-arəpa muətul ilugin elat, ¹¹ kən muən-ipən kəm ilat məmə, “! Nētəm Kalili! ?Təhrol nəkoatətul ikin-u moatətagpər nəpo lan e napuə? Iesu əh itəm Uhgın tāmīləs-irækis otəmat mīləs mər matuwın e neai, in otəpanitəlig-pa mīn tahmen-pən əm e itəm əh, itəm tər matuwın.”

Aposol mīn

¹² Kən aposol mīn kəmotiet e nītōt u katən məmə, Nītōt Rəha Nīg U Olif, motitəlig-pən Jerusalem itəm sənəmə in isəu pīk, in iuəhkīr əm. ¹³ Nian kəmotiet-arəpən Jerusalem, kəmotuwın e nīpəgnoa nīmə kit əpəh ilis lan itəm koatatig ikin. Aposol mīn əh, nərgilat u Pita ne Jon ne Jemes ne Antru, kən Filip ne Tomas, kən Patolomiu ne Matiu, kən Jemes nəti Alfeas, kən Saimon Selot, † kən Jutas nəti Jemes. ¹⁴ Nētəm mīn əh ne nīpitan mīn, ne Meri u mama rəha Iesu, ne pia Iesu mīn, ilat koatuwa moatəfak kitīəh nian tēpət.

Etəmim itəm otos nəme Jutas

¹⁵ Nian neen tīnuwa minuwın rækis, kən nētəm mīn u itəm koatahatətə e Iesu kəmotuwa kitīəh. Ilat tēpət, tahmen e wan-hanrit-tuente ilat rafin. Kən Pita təmətul matəghat kəm ilat məmə, ¹⁶ “Piak mīn ne winik mīn. Nəghatən rəha Naoa Rəha Uhgın otəkəike muwa mol nīpahrienən lan, itəm nuwəh aupən Narmīn Rəha Uhgın təmos-ipən nəghatən kəm Kig Tefit, kən Kig Tefit təmən-iarəp suah u Jutas məmə in otit nētəmim motuwın kaskəlīm Iesu. Kən nəghatən əh tīnuwa əh-roiu mīnol nīpahrienən lan. ¹⁷ Jutas kitat mīn kitīəh əm. Kən in rəhan əh-ikin wək itəm təmatol mətəsitə etat.”

¹⁸ (Jutas u inu təmos-nəmtin nəptən kit e mənī u təmos e nolən rat itəm təmol. E nəptən əh, təmīet mōrin kən kəhap nərpın nīsgan tīet. ¹⁹ Kən nētəm Jerusalem kəmotətō nəghatən əh, kəmotəun-in nəptən əh e nəghatən ikin məmə, “Akeltama,” nīpətin u məmə Nəptən e Nita.)

²⁰ Kən Pita təmən məmə, “E Naoa Rəha Napuən Mīn, nəghatən kit tatən məmə, ‘Təwīr məmə rəhan nīmə tatətul əpnəpın əm, okol etəmim kit tətəsigən ikin.’

“Kən nəghatən kit mīn tatən min-nulan məmə, ‘Təwīr məmə etəm pīsın kit otuwa mos nəmeen mol wək rəhan.’

²¹⁻²² “Kən tol nəhlan, okotəkəike kīlesipər suah kit itəm təmehm e nīganəmtin nəmegəhən rəha Iesu e nīmīsən, kən in otuwa mīn mehm kitat məmə otən-iarəp Iesu məmə in İərəməərə rəhatat. Suah u, in suah kit itəm kitat mīn kəmoatan aupən e nian mīn u itəm İərəməərə Iesu təmətaliwək lan. Suah un in suah kit itəm təmətətig nian Jon təmatən-iarəp nəghatən rəha nolən bəptais etəm, muwa mətəarus-pən nian itəm Uhgın təmos-irækis Iesu o kitat mīləs mər muwın e Nego e Neai.”

²³ Kən ilat kəmotən-iarəp nərgi etəmim kəiu, kit nərgin u Josep u nian neen kətəun-in məmə Pasapas o Jastas, kən kit mīn, nərgin u Matias. ²⁴ Kən ilat kəmotəfak motən məmə, “İərəməərə, ik nəkītun nīki nētəmim rafin. Ik asitə etīmat məmə suah mil u, in pəhrūən ik nīnəmitəpun rækis ²⁵ məmə otaskəlīm wək u rəha aposol itəm Jutas təmapəs məmə otuwın e suatip itəm tərət, iman ətuatip ikin.” ²⁶ Nian kəmotəfak rækis, ilat kəmoturin kəpiel neen, kotahmen e tais, məmə otəgətun məmə pah otos wək əh, kən nərgi Matias təmīet. Kən ilat kəmotiləs-ipən Matias məmə in aposol kit, kən roiu tīnol mīn tueləf aposol ilat rafin.

2

Narmīn Rəha Uhgın təmuwa e nəmegəhən rəhalat

1:11: Mat 26:64; Luk 21:27   1:12: Luk 24:50-53   † 1:13: Əplan-tu futnot e Mat 10:4.   1:13: Mat 10:2-4
1:16: Sam 41:9   1:18: Mat 27:3-8   1:20: Sam 69:25; 109:8   1:21-22: Mak 1:9; 16:19; Jon 15:27

¹ E nian rəha Pentekos,* lafet kit rəha noanol min rəha Isrel, netəm min u itəm koatahatətə e Iesu kəmotuwa kitiəh. ² Kən roiu aġin min, kəmotətə nat kit təmiš-i-pər e neai tahmen e nīmətag asol kit tatelel nat, kən nat əh kəmotətə təmuwa mər rafin e nīpəgnoa nīmə itəm koatəpələh ikin. ³ Kən ilat kəmotəplan nat kit tahmen e nīgəm təmuəp. Kən ləpləpin nīgəm min əh, kəmotiwīg motan aħmen-in netəmim rafin itəm koatəpələh əh imə. ⁴ Kən ilat rafin, Narmin Rəha Uhgīn təmuwa mərīoah mətatiġ elat, kən minos-ipən nəsanənən kəm ilat, mol ilat kīnoatəġhat e nəġhatən ik pišin min.

⁵ Kən noanol min neen əh-ikin rəha netəm Isrel itəm koatəfak kəm Uhgīn. Ilat kəmotiš-i-pən ik pišin pišin min mətə kotatiġ Jerusalem. ⁶ Nian ilat kəmotətə nəġhatən min əh, netəmim tēpət kəmotuwa. Kən ilat kəmotaut pik mətə-inu kəmotətə nəġhatən min rəhalat itəm netəm min əh koatən. ⁷ Kəmotaut pik aġin kən motən məmə, “!Ei! ?Netəm Kalili əm əh koatəġhat, o kəp? ⁸ ?Tahro kitat rafin koatətə rəhatat nəġhatən min itəm ilat koatən? ⁹⁻¹¹ Kitat u netəm ik pišin pišin min tēpət. Ikin-u netəm Patia əh-ikin, ne netəm Metia, ne netəm Elam, ne netəm Mesopotemia, ne netəm Jutia, ne netəm Kapatosia, ne netəm Pontas, ne netəm Esia, ne netəm Fritia, ne netəm Pamfilia, ne netəm Ijip, ne netəm Lipia e nīkalīn-pən əh Saerin ikin, ne netəm Rom, neen noanol ətuatīp rəha netəm Isrel, neen netəm pišin mətə koatəfak kəm Uhgīn, ne netəm Krit, ne netəm Arepia. Mətə kitat rafin kəmotətə ilat koatən nat asol itəm Uhgīn təmōl e nəġhatən ik pišin min rəhatat.” ¹² Narmilat təmiwīg pik, rehalat-kapə təmīkə, kən kəmoatətapəh olat min məmə, “!Ei! ?Naka u tol nulan?”

¹³ Mətə neen kəmotalah-əmnu ilat, motən məmə, “Nat koatapis əpəh.”

Pita təməġhat kəm netəmim

¹⁴ Kən Pita təmətul ilat lepen aposol min, təmagət əfəməh matən-ipən kəm netəmim məmə, “Itəmat rafin noanol min rəha Isrel ne netəm pišin pišin min u nakoatatiġ Jerusalem, otətəliġ-in wīr-tu io, pəs ekuhapīk e nīpətī nat əh kəm itəmat. ¹⁵ Itəmat nakoatən məmə netəm min u koatapis. Mətə kəp, kəsotapisən. Nain kilok əm əh-roiu laulaugīn. ?Kən tahro ilat koatapis?†

¹⁶ “Mətə in tol nulan. Ien rəha Uhgīn aupən, nərgīn u Joel, təmən rəkis nat u itəm itəmat nakoatəplan. In təmən məmə, ¹⁷ ‘Uhgīn təmən məmə, “E namnun nian min, ekos-ipən rəhak Narmin kəm netəmim rafin. Ilat rafin okotos nəsanənən lan. Nenətītəmat min, nəman ne nīpitan, ilat okotən-iarəp nəġhatən min rəhak itəm io iatos-ipən kəm ilat. Netəm aluə min rəhatəmat, Uhgīn otos-ipən nat kit tahmen e napīlaiirən kəm ilat. Kən naguihl-aguihl min rəhatəmat okotapīlaiir e napīlaiirən pišin pišin min. ¹⁸ Sənəmə netəm-iasol min əm, mətə nəman ne nīpitan ilat nolwək min əm rəhak, kən ekos-ipən Narmin rəhak kəm ilat. Kən ilat okotən-iarəp nəġhatən min rəhak itəm iatos-ipən kəm ilat. ¹⁹ Oekol nat pišis min əpəh e neai, ne nəmtətin pišin pišin min e nīməptən. Onəkotəplan nīta ne nīgəm ne nəhaniəm okotər motol napuə lan. ²⁰ Aupən, mītgar otapīnəp kən məwīg otasiə tahmen e nīta. Kən uarisīġ, Nian asol asol aġin rəha Iərəməərə otuwa. ²¹ E nian əh, netəmim rafin itəm okotaun-in Nərgək, io ekosmegəh ilat.” ’

²² “Noanol min rəha Isrel, itəmat otətəliġ-in nəġhatən u. Itəmat nəkotitun wīr nat pišis min, ne nəmtətin pišin pišin min itəm Iesu təmōl e nəsanənən rəha Uhgīn, itəm itəmat nəmotəplan. Natimnat min əh tatəġətun məmə Uhgīn in pišin əm təmahl-ipa Iesu tuwa. ²³ E nalpəkauən rəha Uhgīn itəm təmōl mələhəu aupən, in təmos-ipinə suah u e nelmitəmat. Kən itəmat nəmotəhamnu in e nian nəmotəġəhan-in-pən in tuwīn e nelmi netəm rat kəsotəfakən. Kəmotoh kətu-pər e nig kəməluau.

²⁴ “Mətə Uhgīn təmīkis Iesu e nahməən rəha nīmīsən, kən mol in təmegəh min e nīmīsən, mətə-inu nīmīsən, rəhan nəsanənən tikə o naskəlīmən. ²⁵ Tefit təmən nulan e Iesu aupən məmə, ‘Nian rafin ekitun məmə Iərəməərə tətatiġ itimlau min. Okol esəġinən mətə-inu tətatiġ e nīkalik itimlau min. ²⁶ Mətə-inu o nat əh, io nīkik tagien pik,

* 2:1: Pentekos: əplan e tiksonari. 2:1: Lev 23:15-21; Dut 16:9-11 2:3: Mat 3:11 2:4: Mak 16:17; Wək 4:31; 10:44-46; 19:6 † 2:15: Netəm əh kəsotənimən wain laulaugīn, kən etəm tikə itəm tətapis laulaugīn. 2:21: Joel 2:28-32

matənwiwi ik e nohlik. Kən nikik təməlinu mətə-inu ekitun məmə Uhgın otosmegəh nīpətik. ²⁷ Kən okol nəsapisən narmək tətətig ima netəm kəmotimīs ikin. Kən okol nəsəgəhan-in minən nīpəti rəham Etənim Ətuatip məmə otəmnəmit. ²⁸ Ik nəməgətun rəkis suatip rəha nəmēgəhən kəm io, kən ik onəkol io nikik tətəgien pik nian ekətətig kilau min ik.' In əh nəghatən itəm Tefit təmən e Iesu aupən.

²⁹ "Piak min. Iakolkeike məmə ekən nat ətuatip kəm itəmat. Iaguihl u pipi rəhatat aupən, Kig Tefit, in tēmimīs rəkis, kən kəmitənīm, kən rəhan suwit tətətig imətət ikin mətəarus-pa u-roiu. ³⁰ Mətə in ien kit rəha Uhgın, kən in titun məmə Uhgın təmos noanawil kit kəm in mən-iəkis nəghatən kit kəm in məmə etənim kit e nita rəhan otuarisig-in otəkəike muwa mol Kig. ³¹ Kig Tefit təməplan məmə nat u otəkəike muwa mol nīpahrienən lan. In təmən məmə Kristo əh, itəm Uhgın təmən məmə otahl-ipa, in otol təmegəh min e nīmīsən, kən Uhgın otəsapəsən narmin tətətig ima netəm kəmotimīs ikin, kən nīpətin okol təsəmnəmitən. ³² Kən nəghatən u tatəghat e Iesu itəm Uhgın təmöl rəkis təmegəh min e nīmīsən. !Kən itimat emotəplan e niganəmtitimat! ³³ Iesu, rəhan tata tēmīlēs in mər muwin e nīkalin matip e ikin rəha nisaiiən ne nəsənənən. Kən tahmen-pən əm məmə Uhgın təmən-iəkis mihin aupən, in təmos-ipən Narmin rəhan kəm Iesu məmə Iesu otos-ipən kəm rəhan min. Kən natimnat min u, noatəplan, moatəto, Narmin Rəha Uhgın tatol. ³⁴ Kig Tefit təməsuwinən e Nego e Neai tahmen e Iesu. Kən Tefit təməsəghat-in atipən in nian in təmən nəghatən min əh məmə, 'Iərəməərə təmən kəm rəhak Iərəməərə məmə, "Əpələh e nīkalik matip, ikin rəha nisaiiən ne nəsənənən, matəsahgin. ³⁵ Oekol rəham tikimīr min məmə okotahmen e nīmoulul itəm nategotain e nəptən, kən ik matərəməərə elat." ' ³⁶ Itəmat rafin noanol min rəha Isrel onəkotəkəike motitun wir məmə Iesu əh itəm itəmat nəmotətu-pər e nig kəməluau, in əh, Uhgın təmöl məmə in Iərəməərə ne Kristo - etəm itəm Uhgın təmən məmə otahl-ipa."

Netəmim tepət kəmoatən nīpahrienən e Iesu

³⁷ Nəghatən u rəha Pita təkək pahrien nīkilat, kən kotətapəh o Pita ne aposol min məmə, "Piatimat min. ?Oekol tahro nulan?"

³⁸ Kən Pita təmən-ipən kəm ilat məmə, "Onəkotəkəike kəuhlin nətəligən rəhatəmat, kən kol baptais etəmat e nərgi Iesu Kristo, məmə Uhgın otafəl rəkis nolən rat min rəhatəmat. Kən Uhgın otos-ipinə Narmin u kəm itəmat, ³⁹ mətə Uhgın təmən-iəkis nəghatən u otəmat, ne nenətītəmat min, ne namipītəmat min itəm okəpanotuwa. Nəniəkisən u tətətig o netəm min u itəm Iərəməərə Uhgın rəhatat tətəun-in ilat." ⁴⁰ Kən Pita tatən nəghatən wir tepət məmə otiuw-pa ilat kotuwa, kən matən kəm ilat məmə, "Onəkotiet rəkis e netəm un, netəm kotərat məmə Uhgın otəsölən nalpinən kəm itəmat min ilat." ⁴¹ Kən ilat tepət itəm kəmotəto nəghatən rəha Pita kəmotən nīpahrienən lan, kən kəmöl baptais elat. E nian əh, netəmim tepət tahmen e tri-taosan kəmotuwa moatuarisig-in ilat u koatahatətə e Iesu.

Naliwəkən rəha netəm min u kəmoatən nīpahrienən e Iesu

⁴² Nian rafin netəm min u koatən nīpahrienən e Iesu, koatətəlig-in nəghatən itəm aposol min koatəgətun ilat lan. E naliwəkən rəhalat kəmoatuwa kitəh, e nagwənən ne Nagwənən Rəha Nəmtətin Rəha Iesu, † ne nəfakən. Kən nian rafin nīkilat tiəkis məmə okotəkəike moatol nat əh. ⁴³ Aposol min kəmotol nat pispis ne nəmtətin pisin pisin min e nəsənənən rəha Uhgın. Kən netəmim narmilat təmiwig pik ron. ⁴⁴ Netəm min u koatahatətə e Iesu, nian rafin koatuwa kitəh moatawte-in rəhalat nautə min kəm ilat min, ⁴⁵ tahmen e okəmə suah kit rəhan nat kit tikə, kən kit otol-salim-in rəhan kit nautə kən masitu lan. ⁴⁶ Nian rafin kotuwīn katəfak kitəh e Nimə Rəha Uhgın. § Kən kəmotuwīn

2:28: Sam 16:8-11   2:29: 1 King 2:10   2:30: 2 Saml 7:12; Sam 89:3-4; 132:11   2:31: Sam 16:10   2:33: Wək 5:32; 7:55-56   2:35: Sam 110:1   2:36: Wək 5:30-31   2:39: Aes 57:19   2:41: Wək 2:47; 4:4

† 2:42: Nagwənən Rəha Nəmtətin Rəha Iesu: Əplan e tiksonari.   2:42: Wək 20:7   2:44: Wək 4:32-35   § 2:46: Nimə Rəha Uhgın - ikin itəm noanol min rəha Isrel kotuwa moatəfak ikin kəm Uhgın.

e nimə pişin pişin min moatoor nagwənən nigilat e nagienən ne nikilat pahrien, kən kəmotagwən min e Nagwənən Rəha Nəmtətin Rəha Iesu. ⁴⁷ Kən nian rafin koatənwiwi Uhgın, kən netəmim koatenwiwi ilat o rəhalat nolən. Kən nian rafin İəməmə Uhgın tatosmegəh netəmim kotuwa kitiəh ilat netəm koatahatətə e Iesu.

3

Uhgın təmol nat pişis e etəm u nelkin tərət

¹ Nian kit e tri kilok ehnaipən, nian rəha nəfakən, Pita ne Jon kəmuəliwək mətian e Nimə Rəha Uhgın. ² Suah kit itəm təsaliwəkən e nian təmaiir mətoarus-pa nian əh, kəmiləs ka kahtu e nafiluə e Nimə Rəha Uhgın u katən məmə Nafiluə Təwir. Nian rafin tateasiə-in məni o netəmim itəm koatuwin imə. ³ Nian təməplan Pita ne Jon kınatian məmə okia imə, in təmətapəh olau məmə okios-ipən məni kit kəm in. ⁴ Kən Pita ne Jon nigənəmtilau təmətul lan. Kən Pita təmə, “Ətag-pa mehm itimlau.” ⁵ Kən təmətag-pən məplan ilau nikin tatəht məmə otos məni kit olau.

⁶ Kən Pita təməpən-kəm in məmə, “Rəhak məni tikə agin. Məto nat naka itəm io iatos, ekos-ipinə kəm ik. !E nərgi Iesu Kristo etəm Nasaret, iatən-ipinə kəm ik, ətul maliwək!” ⁷ Kən in təmasitu lan, miləs nelmin matip miuw-pər məmə otətul. Kən roiu agin nelkin mil kəmuəg-ətuatip. ⁸ Kən təmətip mər mətul minataliwək, matətəu-pən ilau mətəhaluwın e Nimə Rəha Uhgın, kən minataliwək matətəpər-ətəpər matənwiwi Uhgın. ⁹ Kən netəmim rafin kəmotəplan in tətaliwək matənwiwi Uhgın. ¹⁰ Nian ilat kınotitun məmə suah ilouin inəh itəm tateasiə o məni nian rafin e nafiluə rəha Nimə Rəha Uhgın, kəmotaut pik, narmilat təmiwig e suah əh.

Pita təməghat kəm netəmim əpəh e Nimə Rəha Uhgın

¹¹ Nian təmətəkul-pən e Pita ne Jon, netəmim narmilat təmiwig ron, kotaiu motuwa məmə okotəplan iləhal e ikin kit e Nimə Rəha Uhgın u katən məmə Fəranta rəha Kig Solomon.* ¹² Nian Pita təməplan ilat, kən təməpən-kəm in ilat məmə, “Noanol min rəha Isrel. ?Tahro narmitəmat tatiwig pik o nat pişis u? ?Noatarəplan itiməhal nikitəmat təht məmə itimlau etəm iasim mil kəiu emioal-wir suah u e nəsanənən əm rəhatimlau? !Kəp! ¹³ O nat pişis u itəm nəmotəplan, Uhgın rəha Epraham, ne Aisak, ne Jekop, ne tipitə min rafin, in təmiləs-ipər nərgi rəhan iolwək lan, Iesu. Inu etəm kitiəh əm Iesu itəm nəmotiləs motuwın o netəm-iasol min rəha kapman məmə ilat okotohamnu, kən Pailat təməpən rəkis məmə okisohamnuən okəhlman əm, məto itəmat nəmotən-ipən kəm Pailat məmə nəsoltekekeən in. ¹⁴ Itəmat nəmotapəs Iesu itəm in iol ətuatip ne etəm təwir e nigənəmtilau Uhgın, kən nəmotətapəh o Pailat məmə otəhlman suah əh iohamnu itəm. ¹⁵ Kən e nolən əh, itəmat nəmotohamnu Iesu, itəm nəmegəhən rafin tatişip-pən ron. Məto Uhgın təmol təmegəh min e nimisən. Kən itimat emotəplan e nigənəmtiləmat məmə in nipahrienən. ¹⁶ Suah u itəm itəmat nəkotitun moatəplan, in təməsanən əm məto-inu itimat iotəhatətə e Iesu ne nəsanənən rəhan. In nəsanənən rəha Iesu ne nahatətən itəm təmos-ipa kəm itimat təmol-wir suah u, kən itəmat rafin nakoatəplan.

¹⁷ “Piak min. Io ekitun məmə nat un nəmotol e Iesu itəmat rəhatəmat netəm-iasol min, itəmat rafin nəmotol məto-inu nəsolitun wirən məmə Iesu in pah. ¹⁸ Məto suatip u inu rəha Uhgın o nuhapikən rəhan nəghatən itəm təməpən əpən. E nəghatən rəha rəhan min ien min, in təməpən rəkis məmə rəhan Kristo itəm təməpən rəkis əpən məmə otahl-ipa, in otəkəike məto nahməən e nipətin.

¹⁹ “İtəla, roiu əh, onəkotəkəike motəuhlin itəmat e rəhatəmat nolən rat min kən motitəlig-pən o Uhgın məmə in otəfəl rəhatəmat nolən rat min, kən məmə İəməmə Uhgın otos-ipinə nəmegən ne nəsanənən wi e nəmegəhən rəhatəmat, ²⁰ kən məmə in otahl-ipa Kristo titəlig-pa min, etəm itəm Uhgın təməpən rəkis əpən. İatəghat-in Kristo

2:47: Wək 6:7; 11:21   3:4: Wək 14:9   3:6: Wək 4:10; 16:18   * 3:11: Fəranta rəha Kig Solomon - ikin kit imə e Nimə Rəha Uhgın. İkin əh inəh, nian rafin netəm-iasol rəha noanol min rəha Isrel koatəghat-in Lou rəha Uhgın.   3:13: Eks 3:6,15; Luk 23:13-25; Wək 2:23 3:17: Luk 23:34; 1 Tim 1:13   3:19: Wək 2:38

u Iesu. ²¹ Məto Iesu otətətig pitən e Nego e Neai mətoarus Uhgın otol-wir min natimnat rafin tahmen-pən e itəm Uhgın təmən-iəkis kəm itəmat, itəm rəhan ien min aupən agin kəmotən-iarəp.

²² “Kən Moses təmən-iarəp məmə, ‘Tərəməə Uhgın otələs-ipər ien kit min etəmat tahmen lak. Onəkotəkəike motətəlig-in natimnat rafin itəm otən kəm itəmat motol nəwian. ²³ Netəm min u itəm okotəht nəwia ien əh, Uhgın otələs-irəkis ilat o rəhan min netəmim kən ilat okotimis.’ ²⁴ Inu nıpahrienən. Ien min rafin kəmotən əm nəghatən kitəh, təmətuoun e ien u Samuel, muwa mətoarus-pa u-roiu.

²⁵ “Nəniəkisən min u itəm Uhgın təmən-ipən kəm rəhan ien min aupən, in rəhatəmat. Kən nəniəkisən rəha nasituən itəm Uhgın təmən kəm tipitəmat min aupən, in rəhatəmat min, məto-inu Uhgın təmən-ipən kəm Epraham məmə, ‘Ekol təwir kəm netəmim rafin e nətueintən, kən nat kit itəm mipim Iosmegəh otol, otos-ipən nəwirən əh kəm netəmim rafin.’ ²⁶ Nian Uhgın təmələs-ipər rəhan iolwək u Iesu Iosmegəh, təmaupən mahl-ipinə kəm itəmat məmə in otəuhlin itəmat e rəhatəmat nolən rat min, kən e nolən əh, in otol təwir kəm itəmat.”

4

¹ Nian Pita ne Jon kəmatuəghat əh kəm netəmim, kən pris min, ne etəm tərəməə e mopaël min itəm koatehm Nimə Rəha Uhgın, ne Satusi min,* kəmotiet-arəpa. ² Nıkilat təmahmə pik məto-inu ilau katuəgətun netəmim məmə Iesu təmimis kən məmegəh min. Kən inu tatəgətun məmə netəm u kəmotimis, Uhgın otosmegəh min ilat. ³ Kən kəmotaskəlim ilau, kiləs-ipən ilau e kalapus məto-inu tinapınəp rəkis, kən okuəməhl əm mətoarus olauwig.† ⁴ Məto netəmim tərət itəm kəmotəto nəghatən itəm kəmuən kəmotən nıpahrienən lan. Kən netəmim rafin itəm kəmotən nıpahrienən e Iesu, ilat iuəhkir tahmen e faif-taosan.

Pita ne Jon kəmuətul e nıganəmti kaonsel

⁵ Kəmən lawıgin, pris asol, ne netəm-iasol rəha noanol min rəha Isrel, ne iəgətun min rəha Lou rəha Moses,‡ kəmotargəfimin ilat min əpəh Jerusalem. ⁶ Kəmotəpələh ilat Anas u pris asol agin, ne Kaeafas, ne Jon, ne Aleksanta, ne netəmim neen e noanol rəha suah u pris asol agin, kəmotəpələh e kaonsel. ⁷ Kəmotən Pita ne Jon kian muətul aupən elat, kən kotəpərəh olau məmə, “?Nəmios hiə nəsanənən u mioal nat u, o nəmioal e nərgi pah?”

⁸ Kən Narmın Rəha Uhgın təmərıoah e nıki Pita, kən Pita təmən-ipən kəm ilat məmə, “Itəmat u itəm noatərəməə e noanol min rəha Isrel, ne netəm-iasol min. ⁹ Itəmat noategəs-in-pa otımlau məmə suah u itəm nelkin təmərət təmos hiə nəwirən, o emuahrol nulan mioal-wir nelkin. ¹⁰ Itəmat rafin ikın-u ne noanol min rafin rəha Isrel, onəkotəkəike motıtun məmə suah u itəm nelkin tinəwir rəkis tatətul aupən-in itəmat e nəsanənən əm e nərgi Iesu Kristo, etəm Nasaret. Suah əh inəh, itəmat nəmotətu-pər e nig kəməluau, in təmimis. Məto Uhgın təmol təmegəh min. ¹¹ Suah əh inəh, itəm Naoa Rəha Uhgın təmən lan məmə, ‘Kəpiel u itəm itəmat netəm rəha niləkinən nimə, nakotəmə tərət motərakin, məto roiu in tinuwa kəpiel keike itəm nimə tatətul-pər lan.’ ¹² Nərig kit tikə e nətueintən itəm Uhgın təmos-ıpa məmə titun nosmegəhən netəmim, məto Iesu pisin əm titun nosmegəhən netəmim.”

¹³ Netəm-iasol rəha kaonsel kəmotaut pik nian kəmotəplan məmə kəsueginən ilat, nat əpnapın kəsıoalən skul, ilau etəmim əm. Kəmotıtun ətuatıp məmə suah mil əh ilat pahrien Iesu kəmotəliwək moatan. ¹⁴ Kən kinotəruru nuhalpınən nəghatən rəhalau məto-inu suah u nelkin tinəwir rəkis tatətul iləhal min ilau.

3:23: Dut 18:15,18-19   3:25: Jen 22:18   3:26: Wək 13:46   * 4:1: əplan nəghatən min əh e tiksonari: pris min, ne mopaël itəm koatehm Nimə Rəha Uhgın, ne Satusi.   † 4:3: Okuəməhl mətoarus olawig məto-inu lou təmən məmə suah kit təsolən pas e kot lapın.
4:4: Wək 2:41   ‡ 4:5: Lou rəha Moses - lou min itəm Uhgın təmos-ipən kəm Moses əpəh nıtot Saenae.   4:10: Wək 3:6,13-16   4:11: Sam 118:22   4:12: Mat 1:21

¹⁵ Kən kəmotən-ipən kəm iləhal məmə okəhaliet məhaluwīn ihluə pəs ilat əm kotəghat pitən. ¹⁶ Kən kəmoatətapəh-ətapəh olat min məmə, “?Okotahro suah mil əh? Netənim rafin u Jerusalem kinotitun rəkis məmə nat pispis u kəmol e suah u, in iahgin pik, okul kəsotən-iamninən. ¹⁷ Məto pəs kotən-iəhau əskasik ilau məmə okəsüən-iarəp minən nərgi İesu kəm netənim, kən nəghatən e nat pispis əh otəsiet minən netənim kotəto.”

kaonsel təmegəhan-in ilau məmə okiaiet

¹⁸ Kən kəmotəun-in iləhal kəhaluwa min imə, kən kəmotən-ipən kəm Pita ne Jon məmə okəsüən-iarəp minən nərgi İesu, kən məsuəgətun minən netənim lan.

¹⁹ Məto ilau kəmuən-ipən kəm ilat məmə, “Itəmat əm otakil məmə tətuatip e niganəmti Uhgīn məmə ekioal nəwiatəmat o nəwia Uhgīn. ²⁰ Məto itimlau okul es-uakimən nohlitimlau. Oekuəike muən-iarəp natimnat itəm emuəplan e niganəmtitimlau kən muəto e matəlgitimlau.”

²¹ Kən kaonsel təməni-ipən min kəm Pita ne Jon məmə ilat okotol nalpinən kit kəm ilau okəmə ilau okatuəkəike matuən-iarəp İesu kəm netənim, kən motahl-iarəp ilau. Kəmotahl-iarəp ilau məto-inu kinotəruru məmə okotahruəh ilau. Kəmotitun məmə netənim nikilat otahmə okəmə ilat okotol nalpinən kəm ilau, məto-inu netənim rafin koatənwiwi Uhgīn o nat pispis itəm Uhgīn təmol e etəm nelkin təməfaiu ²² nian təmaiir mətoarus-pa əh-roiu. Rəhan nup taprəkis-in foti.

Nəfakən rəha netəm kəmoatahatətə e İesu

²³ Nian netəm-iasol rəha kaonsel kəmotegəhan-in ilau məmə ilau okatian, kəmiaiet uəhai əm mian əpəh netəm koatahatətə e İesu koatatig ikin, kən muən-iarəp rafin nəghatən itəm pris asol min ne netəm-iasol rəha kaonsel kəmotən-ipən kəm ilau. ²⁴ Nian kəmotətə nəghatən əh, ilat rafin kəmotuwa kitiah motəfak-pən kəm Uhgīn motən məmə, “İərəməərə Uhgīn, ik nəmol neai, ne nıməptən, ne nitəhəi, ne natimnat rafin elat. ²⁵ Ik nəməghat e nəsanənən e Narmin rəham kəm tipitimat u aıpən Kig Tefit, u in rəham iolwək, kən in təməni-iarəp rəham nəghatən məmə, “?Tahro netəm e nəptən pisin pisin min nikilat titahmə pik nəhlan? Tahro ilat koatəte noa məmə okotol nəratən min əh, u itəm okul koatol pap, təsuwinən miet, otikə-pən əm olat.

²⁶ Netəm koatərəməərə e nitən min, koatol əpen-əpenə okotəmou, kən netəm-iasol min rəha nətueintən koatuwa kitiah ilat min ilat, məmə okotəmou ilat İərəməərə Uhgīn ne İosmegəh itəm in təməni’ ²⁷ İərəməərə Uhgīn, in nipahrienən nəghatən itəm Kig Tefit təməni tinuwa minet-arəp, məto-inu Kig Herot Antipas, ne Pontias Pailat, ne noanol min rəha İsrəl, ne İaihluə min, ilat rafin kəmotuwa kitiah ikin-u latuənu Jerusalem, moatol noa eko-eko məmə okotohamnu İesu, itəm in rəham iol ətuatip itəm nəmitəpun. ²⁸ Kəmoatəte noa rəhalat tatətəu-pən əsas əm rəham nəghatən itəm ik ninəmən rəkis e nəsanənən ne nenatigən rəham aıpən. ²⁹ Tol nəhlan, İərəməərə, nikim tatəht nəghatən itəm ilat kəmoatən məmə okotəh itimat, ol itimat rəham iolwək min məmə esotəginən məmə ekotən-iarəp rəham nəghatən. ³⁰ Əgəfəməhin-pa nelməm məmə otol-wir netəm koatimis, kən mol nat pispis min ne nəmtətin pisin pisin min e nərgi İesu, rəham iol ətuatip.”

³¹ Nian kəmotəfak rəkis, kən nat kit təməloal e nimə, kən Narmin Rəha Uhgīn təmuwa mərioah mətatig elat, kən kinoatən-iarəp nəghatən rəha Uhgīn məsotəginən.

Netəm kəmoatən nipahrienən e İesu koatoor nautə rəhalat kəm ilat min

³² Netəm koatən nipahrienən e İesu rəhalat nətəligən təmuwa kitiah. Kit təməsaumisən məhluəig-in rəhan nautə məto kəmoatoor nautə rəhalat kəm ilat min. ³³ Kən aposol min kəmosot nəsanənən e Narmin Rəha Uhgīn kən moatən-iarəp məmə

Iərəmərə Iesu təmegəh mīn e nīmīsən. Kən e nəwīrən rəha Uhgīn, in tətasiu elat rafin itəm koatəfak. ³⁴ Kən ilat kit, rəhan kit nat kit təməsikəən, mətō-inu netəmim neen kəmotosalīm-in rəhalat nəptən o nīmə, kən motos-ipən mēni lan kəm aposol mīn, ³⁵ kən ilat kəmoatoor kəm itəm mīn u rəhalat nat kit tikə.

³⁶ Tol nəhlan, suah kit əh-ikin nərgin u Josep, noanol kit rəha Lifae, etəm Saepas, aposol mīn kəmosot-ipən nərig wi kit kəm in, nərgin u Panapas, u nīpətīn tēmə, “etəm tətasiu matīlās-ipər nətəlīgən.” ³⁷ In təmosalīm-in rəhan kit nəptən, kən mēmīk mēni lan muwa mēmki-pən kəm aposol mīn mēmə ilat okotoor kəm ilat mīn.

5

Ananaeas ne Safaera

¹ Mətō suah kit mīn əh-ikin, nərgin u Ananaeas, ne rəhan pətan nərgin u Safaera. Ilau mīn kəmīoal-salīm-in rəhalau kit nīməptən. ² In təmaskəlīm anion mēni mēsīn, kən rəhan pətan əm titun. Kən mēmīk əm mēsīn muwīn mēmki-pən kəm aposol mīn mēmə mēni e nəptən rafin. ³ Mətō Pita təmən-ipən kəm in mēmə, “Ananaeas. ?Tahro nategəhan-in iərmīs u Setan tatuwa e nīkim? Nakateiūə-in Narmīn Rəha Uhgīn kən mətəskəlīm anion mēni mēsīn rəha nīməptən mēmə rəham. ⁴ ?Aupən nīməsosalīm-inən nīməptən u, in rəham o kəp? ?Kən nian nəmosalīm-in, rəham mēni lan o kəp? ?Tahro natol nuhlan? !Ik niseiūə-inən etəmim, mətō nateiūə-in Uhgīn!” ⁵ Nian Ananaeas təmətō nəghatən əh, əmun misi-pər morin rəhan namegən tiet. Kən netəmim itəm kəmotətō nat əh, kəmotəgīn motasiəp. ⁶ Kən netəm aluə mīn kəmotuwa motalpin nīpətīn motīlās motiet motuwīn kitənīm.

⁷ Iuəhkīr aua kisil təmuwa muwīn rəkis, kən rəhan pətan Safaera təmīet-arəpa məruru mēmə rəhan iərman tīnīmīs rəkis. ⁸ Kən Pita təmətəpəh ron mēmə, “?Ən-tu kəm io mēmə mēni e nəptən rafin əh rəhatəlau itəm nəmīosalīm-in?” Kən in tən mēmə, “Əwəh. Mēni rafin un.”

⁹ Kən Pita təmən-ipən kəm in mēmə, “?Tahro nəmātīoal anion noa kit mēmə nakueiūə-in Narmīn Rəha Iərəmərə mēmə okol tāsītunən nat u nəmīoal? !Əto-tul! Netəm kəmotītənīm rəham iərman, ilat u e nafilūə koatuwa mēmə okotīlās mīn ik.” ¹⁰ Kən roiu agīn tīsī-pər morin-pən əpəh nelki Pita ikin, mīmīs namegən tiet. Nian netəm aluə mīn kəmotuwa imə, motəplan tīnīmīs rəkis, kən kotīlās motiet motuwīn kitənīm e nīkalī rəhan iərman. ¹¹ Nian netəmim rəha nīməfak ne netəm əpnəpīn kəmotətō nat əh, kəmotəgīn kəmotəgīn.

Aposol mīn kəmotasiu e netəmim tepət motol-wir rəhalat nīmīsən

¹² Kən aposol mīn kəmotol nəmətīn tepət ne nat pīspīs mīn e nīganəmīti netəmim. Kən netəmim mīn u itəm koatən nīpahriənən e Iesu kəmoatuwa kitiəh əm e Feranta rəha Kīg Solomon e Nīmə Rəha Uhgīn. ¹³ Netəmim kəmoatīsīai-in ilat, mətō netəm mīn u kəsotənən nīpahriənən e Iesu kəmotəgīn nuwīnən ikin əh mehm ilat. ¹⁴ Mətō nian rafin netəmim tepət koatuwa moatən nīpahriənən e Iesu, nəman ne nīpitan, kən ilat tatepət. ¹⁵ Mətō-inu e nat pīspīs mīn itəm aposol mīn kəmoatol, netəmim koatos rəhalat nīmīsən mīn moatuwa, kən moatəlīn ilat kotəpīl e rəhalat pet ne nīmītiwīn e suatīp mēmə nian Pita otalīwək mapikalīn ilat, in otek neen o kəm-naka nəghənpīs in əm tos neen kən mēmə ilat okotəmegəh. ¹⁶ Kən netəmim tepət tepət kəmotīsī-pən e latuənu mīn iuəhkīr o Jerusalem kəmotuwa. Kəmotəmīk rəhalat netəm koatīmīs ne netəm itəm narmīn rat tətətīg elat motuwa, kən aposol mīn kəmotəfak elat kən ilat rafin kotəwir.

Netəm-iasol mīn kəmotəmki-pən aposol mīn e kalapus

¹⁷ Kən suah u pris asol agīn ne rəhan mīn netəmim Satusi mīn u, ilat e pati kitiəh, kəmotol pīk tīməht elat mətō-inu netəmim tepət kīnoatəpəs ilat mīnoatuwīn o aposol mīn. ¹⁸ Kən kəmotaut kəskəlīm aposol mīn kəmki-pən ilat e kalapus. ¹⁹ Mətō lapīn-in, nəgelo kit rəha Iərəmərə təmuwa mērəh e nafilūə e kalapus mit ilat motiet. ²⁰ Kən

mən-ipən kəm ilat məmә, “Otuwin e Nimә Rəha Uhgın motən-iarəp nəghatən pahrien rəha nəmegəhən wi u kəm netəmim.” ²¹ Kən kəmən lawigin, kəmotol nəwia nagelo kən minotuwin əpəh e Nimә Rəha Uhgın moatən-iarəp nərgi İesu kəm netəmim.

Aposol mın kəmotuwın e kot

Kən pris asol aɡın ne rəhan mın, kəmotauin-netəm-iasol mın rəha noanol mın rəha İsrəl, kən ilat kəmotuwa kitiəh məmә ilat okotəpələh e kaonsel* asol rəha noanol mın rəha İsrəl. Kən motahl-ipən nəghatən kəm netəm kotərəmərə e kalapus məmә okotahl-ipa aposol mın kotuwa e kot əpəh e kaonsel. ²² Məto nian mopael mın kəmotuwın e kalapus, məto aposol mın kotikə. Kən kotitəlig-pa e kaonsel motən məmә, ²³ “Nian emotuwin ket-arəpən e kalapus, motəplan toa tətəhtosiɡ, lok tatəkul-pən wir əm lan, kən mopael mın rəha kalapus koatətul katehm wir əm nafiluə e kalapus, məto nian emoterəh motuwın imə, məto kikə-kikə əh imə.” ²⁴ Nian etəm tətərəmərə e mopael mın itəm koatehm Nimә Rəha Uhgın, ne pris asol mın kəmotəto nəghatən əh, kəmotaut pik, rəhalat-kapə təmikə, minotəruru əpnəpın əm məmә nat naka otuwa mın.

²⁵ Kən əmun etəmim kit tiet-arəpa məmә, “!Ei, nəman! !Netəm mın ilouin itəm nəmotəmki-pən ilat e kalapus, ilat əpəh e Nimә Rəha Uhgın koatəɡətun netəmim!” ²⁶ Kən etəm tərəmərə e mopael mın təmit mopael mın rəhan motuwın motəmik aposol mın motuwa. Məto kəməsotewkəkanən ilat məto-inu koatəɡın məmә netəm əpnəpın okotəht ilat e kəpiel əpın okəmә okotewkəkan ilat.

²⁷ Nian kəmotit ilat motuwa imə, kən motən məmә ilat okotətul əupən-in netəm-iasol rəha kaonsel. Kən pris asol aɡın təmən-ipən kəm ilat məmә, ²⁸ “Emotən-iəhau əskasik aɡın itəmat məmә onəsətəɡətunən netəmim e nərgi suah əh İesu. Məto nəɡətunən rəhatəmat tinaiu rafin əpəh Jerusalem. Kən moatol məmә netəmim okotən məmә itimat emotoh suah əh.”

²⁹ Məto Pita təməghat rəhalat aposol mın lan məmә, “Itimat ekotəkəike motol nəwia Uhgın, sənəmә nəwia netəmim əm. ³⁰ Itəmat nəmotohamnu rəkis İesu motətu-pər e niɡ kəməluau, məto Uhgın u rəha tipitə mın əupən təmol təmegəh mın e nimisən. ³¹ Uhgın u inu təmİLəs-ipər rəkis İesu məmә otuwın matəpələh e nikalin matip, ikin rəha nisiiəh ne nəsanənən, məmә in İərəmərə ne İosmegəh. Uhgın təmol nat əh məmә in otol suatip məmә noanol mın rəha İsrəl kotitun nəuhlinən ilat e rəhalat nolən rat mın, kən in otafəl rəkis nolən rat mın rəhalat. ³² Kən itimat Narmin Rəha Uhgın ekoatən-iarəp natimnat mın u, kən Uhgın tatos-ipən Narmin rəhan kəm netəmim itəm koatol nəwian.”

³³ Nian netəmim rəha kaonsel kəmotəto nəghatən əh, təməw pik rəhalat neməha, kən kotolkeike məmә okotohamnu əm ilat. ³⁴ Məto suah kit təmətul, nərgin u Kamaliel, in Farisi kit ne iəɡətun kit rəha Lou, u itəm netəmim rafin koatisiiəh. Kən təmətapəh o mopael mın məmә okotit aposol mın motuwın ihluə pitən. ³⁵ Kən in təmən-ipən kəm ilat məmә, “Natimak mın, netəm İsrəl. Otakil wir noa rəhatəmat məmә onəkotəhro netəm mın u. ³⁶ Wi aɡın huə suah kit nərgin u Teutas, təmiet-arəp matən məmә in etəm-iasol kit, kən iuəhkir netəmim fo-hanrit kəmotuarisig-in. Məto kəməhamnu in, kən rəhan netəmim kəmotan kitiəh kitiəh, kən rəhan nətəligən təmuwin mikə. ³⁷ Uarisig lan, nian kapman təmətafin netəmim, suah kit mın nərgin u Jutas, etəm Kalili, in mın təmiw netəmim koatuarisig-in. Məto netəmim neen kəmotohamnu mın, kən rəhan netəmim kəmotan kitiəh kitiəh. ³⁸ Kən inu rəhak nətəligən e nənən u. !Ekən kəm itəmat, pəs kotapəs əm ilat motegəhan-in ilat kotiet! Məto okəmә nat koatol in rəha etəmim əm, otəpanisas. ³⁹ Məto okəmә tətisi-pən o Uhgın, okol kəsotosən nəsanənən məmә okotən-iəhau ilat. Okotəplan əm məmә kitat Uhgın koatəmou.” Kən ilat rafin kəmotegəhan-in rəhan nəghatən.

* 5:21: kaonsel - netəm-iasol rəha İsrəl koatiu-iarəp netəmim ikin e kot. 5:28: Mat 27:25
5:29: Wək 4:19 5:31: Wək 2:33-34; Efes 1:20; Hip 2:10; 12:2 5:36: Wək 21:38

⁴⁰ Kən kəmotəun-in aposol min məmə okotuwa imə, kən motən məmə moəpael min okotalis ilat. Kən motən-iəhau əskasik min ilat məmə okəsotəghat minən kəm netəmim e nərgi Iesu kən motəhlman ilat kotiet.

⁴¹ Nian aposol min kəmotiet e kaonsel, nikilat tətəgien, məto-inu Uhgın təmisiai-in ilat kən meğəhan-in məmə netəmim okotoh ilat məto-inu koatuarisig-in Iesu. ⁴² Kən nian rafin e Nimə Rəha Uhgın ne nimə min, ilat kəməsotapəsən kəmoatəkəike katən-iarəp kən moatəgətun nəghatən wir məmə Iesu in Kristo itəm Uhgın təmən məmə otahl-ipa.

6

Kəmos-ipər netəm sepın

¹ Nian neen tinuwa minuwın rəkis, kən netəm rəha Iesu tinatər minatəpət. Neen rəhalat kəmotisi-pən ikin pisin pisin min, kən koatən əm nəghatən Kris. Kən tepət, ilat netəm Isrel əm. Məto iəfak min itəm koatən əm nəghatən Kris kinoatən nikali iəfak min u netəm Isrel, moatən məmə nian koatoor məni ne nəgwənən kəm nəutahlimis min, məto kəsotehm wirən nəutahlimis min rəha itəm min u koatən nəghatən Kris.

² Kən tuwelef aposol min kəmotəun-in netəm rəha Iesu məmə okotuwa-tu. Kən kəmotən-ipən kəm ilat məmə, “Piak min. Təsəwirən məmə itimat ekotapəs nən-iarəpən ne nəgətunən nəghatən rəha Uhgın məmə itimat ekotimnə katoor məni ne nəgwənən kəm nəutahlimis min. ³ Məto roiu, otətgi-arəp-tu etəmat min, netəmim sepın u itəm noatisiai-in ilat, kən kotenatig, ne Narmin Rəha Uhgın tərıoah e nəmegəhən rəhalat. Kən itimat ekotos-ipən nat u kəm ilat məmə ilat okoatol. ⁴ Mapəs itimat e nəfakən kəm Uhgın ne nən-iarəpən ne nəgətunən nəghatən rəha Uhgın.”

⁵ Kən ilat rafin nikilat təmagiən, kən motegəhan e nəghatən əh. Kən kəmotətig-iarəp Stipen u rəhan nahatətəən təkəsik e Uhgın ne Narmin Rəha Uhgın tərıoah mətatig lan, kəmotətig-iarəp min Filip, ne Prokoras, ne Nikano, ne Timon, ne Pamenas, ne Nikolas etəm Antiok u aupən təmapəs nəfakən rəha netəm iman ikin minuwa matətəu-pən nəfakən rəha netəm Isrel. ⁶ Kəmotit ilat motuwın kəm aposol min, kən aposol min kəmotələhəu-pən nelmilat elat motəfak elat.

⁷ Kən netəm rəha Iesu koatən-iarəp nəghatən rəha Uhgın kəm netəmim, kən netəm rəha Iesu u Jerusalem tinatəpət-natəpət. E netəm əh, pris min tepət kəmotahatətə e Iesu.

Kəmaskəlīm Stipən

⁸ Kən Stipen u etəm tərıoah e nəwirən ne nəsanənən rəha Uhgın, təmol nəmtətın tepət ne nat pispis min e niğənəmti netəmim. ⁹ Məto netəmim neen e nimə rəha nuəfiminən rəha Netəm Kəmikis İlat, * kəmotəghat ilat Stipen. Netəm min u noanol min rəha Isrel u kəmotisi-pən Saerin ne Aleksantria. Kən netəmim neen min u noanol min rəha Isrel u kəmotisi-pən Silisia ne Esia, ilat kəmotuwa kitiəh, kən minoatərgəhəu ilat Stipen. Kotəmə nəghatən rəha Stipen təsətuatipən, meto rəhalat tətəuatip.

¹⁰ Məto Narmin Rəha Uhgın təmol Stipen tenatig-pik, kən nian in otəghat, rəhan nəghatən tatoh-iəhəu rəhalat. ¹¹ Kən ilat kəmotətəu anion netəmim neen məmə okotasitu elat motən-iarəp məmə, “İtimat emotətə məmə Stipen təmən rat Moses ne Uhgın.” ¹² Kən rəhalat nəghatən təmol niki netəmim, ne netəm-iasol rəha Isrel ne iəgətun min rəha Lou, kəmotətəhəu Stipen. Kən kəmotuwın kaskəlīm motiləs motuwın məmə otətul e niğənəmti kaonsel. ¹³ Kən kəmotəmik netəmim neen motuwa məmə okoteiua e Stipen. Kən netəm min un kotən məmə, “Nian rafin tatən nəghatən rat e Nimə Rəha Uhgın, kən matən rat Lou rəha Moses. ¹⁴ İtimat emotətə in təmən məmə Iesu u etəm Nasaret, in otiləs-iəhəu Nimə Rəha Uhgın, kən məuhlin nolən min itəm Moses təmos-ipa

5:40: Wək 4:18   5:41: Mat 5:10-12; 1 Pita 4:13   6:1: Wək 4:35   6:7: Wək 2:41; 16:5   * 6:9: “nimə rəha nuəfiminən rəha Netəm Kəmikis İlat” Netəm min əh, aupən ilat slef rəha suah kit, məto roiu kəmikis ilat.   6:10: Luk 21:15

kəm kitat aupən ikin.” ¹⁵ Kən netəmim rafin itəm kəmoatəpələh e kaonsel kəmotətag-pən ətuatip o Stipen, kən kəmotəplan məmə niganəmtin tinəhag-əhag tahmen e rəha nagelo.

7

Stipen təməghat-in Epraham

¹ Kən pris asol agin təmətapəh o Stipen məmə, “?Tahro, nəghatən min əh nīpahrienən?”
² Kən Stipen təmən məmə, “Piak min ne tata min. Otətəlig-in-tu io. Uhgın u itəm in ilis ilis pik, təmiet-arəpa o tīpītat Epraham nian in təmətətig əpəh Mesopotemia, məsuwinən əh əpəh Haran. ³ Uhgın təmən-ipən kəm in məmə, ‘Apəs rəham min, ne ikin nətətig ikin, muwin e ikin kit itəm io epanəgətun kəm ik.’ ⁴ Kən Epraham təmiet əh Kaltia muwin mətətig əpəh Haran. Təmətətig ikin-u kən rəhan tata təmimis, kən Uhgın təmīləs muwa e nəptən u itəmat noatətig lan əh-roiu. ⁵ Məto təmīsos-ipənən nəptən məsin huə tahmen e nuwigi iar ne kəm in məmə in rəhan ətuatip. Məto Uhgın təmən-iəkis kəm in məmə otəpanos-ipən rafin nītən əh kəm in ne namipin rat min. Kən in otuwa iməlat agin ikin, nat əpnəpin e nian əh Epraham təmīsiləsən əh nətīn kit. ⁶ Nəghatən itəm Uhgın təmən kəm in tol nulan, in təmən məmə, ‘O nian kit, noanol min rəham okotuwin katig e nəptən pisin kit. Okol iapispis elat kotal wək kəm netəmim e nəptən pisin, okol nahməən kəm ilat kətoarus nup fo-hanrit. ⁷ Məto ekol nalpinən kəm netəmim itəm koatərəməərə elat. Kən uarisig, noanol min rəham okotiet e nītən min əh motuwa kəfak kəm io e nītən u.’
⁸ Kən Uhgın təmən-iəkis məmə in otehm wir Epraham ne noanol min rəhan. Kən mən-ipən kəm in məmə in otəhg-ipən nisualkələh nəman məmə in nəmtətīn kit məmə ilat netəmim rəha Uhgın. Kən nian Epraham təmīləs Aisak, kən məhg-ipən nian təmos nian eit.* Kən nian Aisak təmīləs Jekop, kən matig məhg-ipən min. Kən nian Jekop təməmīk nenətīn ilat tuwelef, kən təməhg-ipən min ilat. Ilat tuwelef əh, nəukəti nita rəhatat.”

Stipen təməghat-in tīpīlat min

⁹ Kən Stipən təmən-ipən min kəm ilat məmə, “Məto-inu netəm min əh, nəukəti nita min u rəhatat, kəmotətəhak e Josep, kəmosalīm-in-pən kəm netəm Ijip, məmə otuwa slef rəhalat, məto ilau Uhgın e nian rafin, ¹⁰ kən Uhgın tīləs-irəkis in e nərətən. Nian təmətul e niganəmti kig rəha netəm Ijip, kən Uhgın təmos-ipən nenatīgən kəm in kən matig mol min məmə kig otolkeike in, kən mol in tatərəməərə e nītən Ijip ne netəmim ne natimnat rafin rəhan.

¹¹ “Kən əmun nəumis təman e nītən əpəh Ijip ne Kenan mol nagwənən tīkə, kən nəumis natus asol netəmim, kən tīpītat min nigilat nagwənən təmīkə. ¹² Nian Jekop tīnəto məmə nagwənən əpəh Ijip, təmahl-ipən tīpītat min əh kotuwīn, kən inu nətuounən ilat kəmotuwīn Ijip. ¹³ Kən uarisig ilat kəmotuwīn min, kən təmən-iarəp in kəm ilat, məto-inu ilat kəsotitunən məmə in Josep pialat. Kən kig rəha Ijip təməto namnusən rəha Josep ne pian min. ¹⁴ Kən Josep təmahl-ipən nəghatən kəm rəhan tata Jekop ne rəhan min məmə okotuwa motətig ilat min. E netəm əh, ilat rafin sepīnte faif. ¹⁵ Kən Jekop ne rəhan min kəmotuwīn kətətig Ijip, kən nian kəmotətig kətətig kīmīs ikin. ¹⁶ Kən kəməmīk ilat kan əpəh Sekem kītənīm ilat ikin e nīpəg kəpiel kit itəm Epraham tīnos-nəmtīn rəkis o noanol min rəha Hamor.”

Stipen təməghat-in Moses

¹⁷ Kən Stipen təmatəkəike matən-ipən kəm ilat məmə, “Tīnatuwa iuəhkir məmə Uhgın otosmegəh rəhan netəmim itəm təmən-iəkis kəm Epraham, kən noanol min rəhatat itəm kəmotətig Ijip aupən, roiu əh tīnepət-nepət. ¹⁸ Kən kig kit min rəha Ijip təmətul, in təruru

7:3: Jen 11:31; 12:1   7:4: Jen 11:31–12:5   7:5: Jen 12:7; 15:18; 17:8   7:7: Jen 15:13-14; Eks 12:40   7:7: Eks 3:12   * 7:8: Nolən rəha netəm Isrel tol min-nulan, nian suakəku iərman təmāiir, e nian eit, kotəhg-ipən.   7:8: Jen 17:9-14; 21:4   7:9: Jen 37:11,28; 39:2,21-23   7:10: Jen 41:37-44   7:11: Jen 41:54; 42:1-2   7:13: Jen 45:1-4,16   7:14: Jen 45:9-11; 46:27   7:15: Jen 46:1-7; 49:33   7:16: Jen 23:2-20; 33:19; Jos 24:32

agin Josep. ¹⁹ In tamos-iəhau tipitat min e neiuəən, matol nahməən kəm ilat. Kən in təmol lou kit məmə okotəmki-arəp nenətilat min ihluə məmə okotimis.

²⁰ “Kən e nian əh, Moses təmaiir, kən in suakəku wir kit e niganəmti Uhgīn. Rəhan mama ne tata kəmuəhluəig-in anion əpəh imə mios məwig kisil. ²¹ Nian kəmiləs-iarəp ihluə, nəti kig pətan təməplan, kən tiləs məmə otehm wir rəhan. ²² Kəmotəgətun in e nenatigən rafin rəha netəm Ijip, kən nian in təmepət, in təsanən e nəghatən ne nolən nat.

²³ “Nian tinos nup foti, nikin təht məmə otuwīn-tu muag natiman min, netəm Isrel, ²⁴ kən məplan kit etəm Ijip kit tatoh. Kən in təmuwīn məmə otasitu e in kit əmun mohamnu etəm Ijip apon. ²⁵ Kən Moses nikin təməht məmə kəm-naka in min neen netəm Isrel okotitun məmə Uhgīn təməhl-ipən in məmə otuwīn məmki-rəkis ilat e nahməən katol elat. Məto ilat kotəruru. ²⁶ Kən lawigin təməplan min noanol kəiu rəha Isrel kətioh ilau min, kən tuwīn məghat kəm ilau məmə otoor rəkis ilau, kən məmə otol ilau kioal-wir ilau min. Kən mən-ipən kəm ilau məmə, ‘Suah mil. Itəlau piatəlau agin mil. ?Tahro natioh itəlau min?’ ²⁷ Məto suah u təmətuoun nəmohən təmətgi-pən Moses isəu, kən mən-ipən kəm in məmə, ‘?Pah təmiləs-ipər ik məmə nakatərəməə kən matiuw-iarəp itimat?’ ²⁸ !Okəm-naka nakolkeike məmə onakohamnu min io tahmen e etəm Ijip u nəmoh nəniəp!’ ²⁹ Nian Moses təməto nəghatən əh, kən təməgin miet Ijip magim muwīn əpəh Mitian mətatig ikin mahmen e iapispis kit. Nian təmətatig mətatig mit pətan ikin kit, kən mialəs nətilau kəiu iərman mil.

³⁰ “Nian təmətatig Mitian minos nup foti, kən nian kit tuwīn mətan iuəhkīr o nitot asol əh Sinae əpəh ikin taruən-aruən ikin. Kən nagelo kit təmiet-arəpa ron e nigəm itəm tatuəp e nig əkəku kit. ³¹ Nian təməplan nigəm əh, narmin təmiwig pik ron, kən muwīn iuəhkīr məmə otəplan wir, kən məto Iərəməə Uhgīn təməghat kəm in məmə, ³² ‘Io Uhgīn rəha tipim min, Uhgīn rəha Epraham, ne Aisak, ne Jekop.’ Kən Moses təməgin minətasiəp minatəgin nətag-pənən əh nigəm ikin. ³³ Kən Iərəməə Uhgīn təmən-ipən kəm in məmə, ‘Oh-rəkis rəham put e nelkəm məto-inu nəptən ik natətul ikin in tol pisin agin, məto-inu io əh-ikin. ³⁴ Eməplan nəratən itəm katol e rəhak netəmim əpəh Ijip, eməto nasəkən rəhalat, kən minatite muwa məmə ekəmki-rəkis ilat o netəm Ijip. Wa. Roiu əh ekahl-ipən ik nakitəlig muwīn min Ijip.’ ”

Noanol min rəha Isrel kəməsotolkeikeən Moses

³⁵ Kən Stipen təmətəkəike matən məmə, “Inu etəm kitiəh əm Moses itəm ilat kəmotapəs nəwian nian ilat kəmotən-ipən kəm in məmə, ‘?Pah təmiləs-ipər ik məmə nakatərəməə kən matiuw-iarəp itimat?’ Məto Uhgīn pisin əm təməhl-ipən suah əh Moses məmə otərəməə kən mosmegəh ilat. Təməhl-ipən nian nagelo təmiet-pa ron e nigəm itəm tatuəp e nig əkəku kit. ³⁶ Kən Moses təmit ilat motiet Ijip, kən in təmol nat pispis ne nəmtətin tepət, təmol əpəh Ijip, ne nian kəmoateguəfimin e nitəhəi u katən məmə Nitəhəi Asia, ne nup foti e ikin taruən-aruən ikin. ³⁷ Inu etəm kitiəh əm Moses u təmən-ipən kəm netəm Isrel məmə, ‘Uhgīn otiləs-ipər ien kit min etəmat tahmen lak.’

³⁸ “Inu Moses itəm noanol min rəha Isrel kəmoatan kitiəh ilat min, kən nagelo təməghat kəm in e Nitot Sinae, kən ilat tipitat min kəmoatan. Kən Uhgīn tamos-ipən nəghatən keike min itəm koatəmegəh, kən in otəhlman tuwa kəm kitat.

³⁹ “Məto nian in təmətatig əh əpəh e Nitot Sinae, tipitat min kəmotəht nəwian, motapəs nətəlig-inən məto nikilat təmitəlig-pən o nat Ijip. ⁴⁰ Kən kəmotən-ipən kəm Eron məmə, ‘Ol narmi nat kit məmə in otuwa uhgīn rəhatat. ?Məto Moses əh inəh, itəm təməmik itat kotiet Ijip, kinotəruru məmə in tinahruwīn?’ ⁴¹ Kən e nian əh, ilat kəmotol narmi nəti kau kit məmə in otuwa uhgīn rəhalat, kən kəmotol sakrifais e nat megəh min məmə okotəfak kəm in. Kən kəmotol lafet rəha narmi nəti kau itəm ilat əm kəmotol. ⁴² Məto Uhgīn təməuhlin-pən məntaan kəm ilat, kən megəhan-in ilat məmə

okotəfak kəm mitgar ne məwig ne məhau min e napuə. Kən nat əh tatəgətun əsas əm nəghatən rəha Uhgın itəm kəməte e naoa rəha ien min rəha Uhgın. Tatən məmə, ‘! Netəm Isrel! ?Nian rafin e nup foti e ikin taruən-aruən ikin, itəmat nakoatoh nat megəh min məmə nakoatol-pa sakrifais kəm io? !Kəp! ⁴³ Məto itəmat nəmoatiləs nimə tapolen rəha uhgın eiua u Molek, ne narmi məhau rəha uhgın eiua u Refan. Nat mil u nəmoatol məmə onokotəfak kəm ilau. O nat əh ekahl-iarəp itəmat nakotuwin isəu motaprəkis-in Papilon.’ ”

Stipən təməghat e Nimə Rəha Uhgın

⁴⁴ Stipən təmatəkəike matən məmə, “Nian tipitat min kəmotatig ikin taruən-aruən ikin aupən, ilat kəmosot rəhalat nat kit, Nimə Tapolən rəha Uhgın itəm tatəgətun məmə Uhgın tətətig ilat min. Kən Moses təmol Nimə Tapolən əh tətəu-pən əm nətəligən rəha Uhgın u təmən-ipən rəkis kəm in. ⁴⁵ Kən nup tərət uarisig, e nian Josua təmit ilat motuwa məmə okotos-irəkis nitən əh o netəm Kenan, kən kəmotiləs Nimə Tapolən u motuwin e nitən u Uhgın təməhg-irəkis netəmim ikin. Kən ilat kəmotiləs motuwin motatig ilat min kətoarus-pa e nian rəha Tefit təmol kig lan. ⁴⁶ Uhgın təmol təwir kəm Tefit, kən Tefit təmətapəh ron məmə Uhgın oteghən in pəs tol nimə kit itəm Uhgın otətətig ikin. ⁴⁷ Məto nimə əh, Kig Tefit təməsolən, məto nətın Kig Solomon təmol. ⁴⁸ Məto Uhgın itəm ilis ağin, təsətigən e nimə itəm etəmim əm təmol, tahmen e nəghatən rəha Uhgın itəm ien rəhan təmən məmə,

⁴⁹ ‘Ikin min rafin e neai tahmen in əm io məmə iakəpələh ikin mərəməərə, kən nətueintən rafin tahmen in əm məmə ekəf-pən nelkək ikin.

?Məto nimə-naka itəm nəkotitun nolən məmə otahmen-in io?

?Kən ikin pəhruən nəkotitun nolən məmə ekuwin mameg ikin?

⁵⁰ Otən-tu. ?Pah təmol rafin natimnat min əh?

Io pisin əm, io Uhgın emol rafin ilat.’ ”

Stipən təməhai netəm-iasol

rəha kaonsel

⁵¹ Kən Stipən təmatəkəike matən məmə, “!Itəmat u! Rəhatəmat-kapə təkaskik. Rəhatəmat nətəligən tapinəp tahmen e rəha netəm kəsotəfakən. Itəmat nəsotolkeikeən məmə onəkotol nəwia Uhgın. !Itəmat nəkotahmen e tipitat min itəm koatəht nəwia Narmın Rəha Uhgın! ⁵² ?Ien min rəha Uhgın aupən, pah tipitəmat min kəməsolən nəratən kəm in? !Tikə! Kəmotol nəratən kəm ilat rafin. Kəmotohamnu min itəm min u koatən-iarəp nuwamən rəha Etəm Ətuatip. Kən itəmat nəmotegəhan-in-pən Etəm Ətuatip u e nelmi rəhan tikimir min kən kotohamnu. ⁵³ Itəmat nəmosot rəkis Lou rəha Uhgın u aupən nagelo min kəmosot motuwa, məto itəmat nəməsotətəu-pən ağinən Lou əh.”

Kəmahtimnu Stipən

⁵⁴ Nian kəmoatəto nəghatən min rəha Stipən, niganəmtilat təmapinəp, nikilat nahmə nahmə, kən moatəgətəin-pən nəluilat kəm in məto-inu nikilat nahmə ağin. ⁵⁵ Məto Narmın Rəha Uhgın təməríoah e Stipən, kən titəgər e Nego e Neai məplan nəhəg-əhəgən itəm təsənən pik təmiet imə Uhgın ikin, kən məplan Iesu tatətul e nikali Uhgın matip, ikin rəha nərəməərəən ne nəsanənən. ⁵⁶ Kən Stipən təmən-ipən kəm ilat məmə, “!Ei, nəman! Iatəplan Nego e Neai rəha Uhgın taterəh, kən Nəti Etəmim tatətul e nikali Uhgın matip, ikin rəha nərəməərəən ne nəsanənən.” ⁵⁷ Nian netəm-iasol rəha kaonsel kəmotəto nəghatən əh, kəmotasitig matəgilat min e noanelməlat, kən motearig e Stipən e nəwialat rafin motaut motaiu motuwin kea-pən ahmən-ahmen əm ron, ⁵⁸ motewkəkan ka kərakin-iarəp e taon, kən minoatətuon kətaht e kəpiel apin. Kən ilat kəmotapeg rəhalat sot asol min, motəlin-pən iuəhkir o nelki etəm aluə kit, nərgin u Sol. ⁵⁹ Nian kəmotəht Stipən e kəpiel apin, in təməfak məmə, “!Iərəməərə Iesu, os narmək.” ⁶⁰ Kən

7:43: Amos 5:25-27

7:45: Jos 3:14-17

7:46: 2 Saml 7:1-16

7:47: 1 King 6:1-38

7:50: Aes 66:1-2

7:51: Aes 63:10

7:52: Mat 23:31

7:55: Sam 110:1

7:56: Kol 3:1

təmeiuaiu misin nulīn kən masək əfəməh məmə, “Iərəmərə, afəl nolən rat itəm ilat koatol lak.” Nian təmōl namnun rəhan nəfakən, kən rəhan namegən tiet.

8

¹ Kən Sol tatətul əm nīkin tətagien məmə ilat kəmotəhtimnu Stipen.

Sol təmōh netəm koatəfak

Mətuoun e nian əh, nəratən asol kīnatol e nīməfak əpəh Jerusalem. Kən ilat kəmotiet Jerusalem motagim-pən Jutia ne Sameria, motapəs pişin əm aposol min koatətiḡ Jerusalem. ² Netənim neen itəm koatəfak əskasik kəmotuwa motiləs Stipen motuwīn kitənim, kən ilat kəmotasək pik ron. ³ Məto Sol təmətuoun minatərəkin-ərəkin nīməfak, matuwīn e nīmə min matewkəkan-iarəp nəman ne nīpitan itəm koatəfak, kən matəmki-pən ilat e kalapus.

Filip təmən-iarəp namnusən təwir əpəh Sameria

⁴ Kən netəm koatəfak itəm kəmotiet Jerusalem moatagim, kəmotən-iarəp nəghatən rəha Uhgīn ikin min rafin itəm ilat koatuwīn ikin. ⁵ Filip təmuwīn e taon kit rəha Sameria, kən matən-iarəp namnusən rəha Kristo itəm Uhgīn təmən məmə otahl-ipa. ⁶ Nian nīmanin netənim kəmotəto Filip, kən motəplan nat pişpis min itəm in tatol, ilat rafin kəmotuwa iuəhkīr katətəliḡ-in nat naka in tatən. ⁷ Netənim tepət narmin rat min kəmotiet elat. Nian narmin rat min kəmoatiet, kəmoteariḡ əfəməh. Kən netənim tepət itəm nīpətīlat təmimis, o itəm kəsotaliwəkən, kəmotəwir min. ⁸ Kən netənim rafin e taon əh, ilat rafin koatagien.

Saimon u təmōl natimnat e nəsanənən rəha iərmis min

⁹ Kən e taon əh, suah kit nərgin u Saimon, in təmatol nat pişpis tepət e nəsanənən rəha iərmis min, kən netənim rafin rəha Sameria, narmilat təmiwig ron. Təmōl nuwəh məsin. In matos-ipər atip in məmə in etəm-iasol kit. ¹⁰ Kən netənim rafin, netəm-iasol mətoarus-pa iolwək min əm, kəmoatətag-pən pik ron kən moatən məmə, “Suah u in uhgīn kit u nərgin u Uhgīn Itəm Rəhan Nəsanənən Ilis.” ¹¹ Kəmoatətəu-pən in nuwəh məsin məto-inu narmilat tatiwig o natimnat min itəm in tatol. ¹² Məto nian netənim kəmotəto nəghatən itəm Filip tatən-iarəp e namnusən təwir rəha nərəmərəən rəha Uhgīn ne nəghatən rəha Iesu Kristo, kəmotən nīpahrienən lan, kən kəmol bəptais elat, nəman ne nīpitan. ¹³ Suah min u Saimon, təmən min nīpahrienən e Iesu, kən kol bəptais min lan. Kən in tatətəu-pən Filip ikin min rafin. Narmīn tatiwig o nat pişpis min ne nəmtətīn min itəm in tatəplan Filip tatol.

¹⁴ Nian aposol min əpəh Jerusalem kəmotəto məmə netəm Sameria kinotahatətə e nəghatən rəha Uhgīn, kən kəmotahl-ipən Pita ne Jon məmə okian olat. ¹⁵ Nian ilau kəmian muet-arəpən olat, kəmuəfak olat məmə Narmin Rəha Uhgīn otərioah mətatig elat, ¹⁶ məto-inu kəmol bəptais əm elat e nərgi Iərəmərə Iesu, məto Narmin Rəha Uhgīn təsərioahən əh e nəmegəhən rəhalat. ¹⁷ Kən Pita ne Jon kəmuələhəu-pən nelmīlau elat muəfak elat, kən Narmin Rəha Uhgīn təmərioah mətatig elat.

¹⁸ Nian Saimon təməplan məmə Narmin Rəha Uhgīn tatuwīn e nəmegəhən rəha netənim nian aposol mil katuələhəu-pən nelmīlau elat matuəfak elat, kən in təməmki-arəp məni məmə otos-ipən kəm ilau, ¹⁹ kən mən-ipən kəm ilau məmə, “Ios-ipa min nəsanənən u kəm io məmə nian iakələhəu-pən nelmək e netənim, kən ilat kotitun nosən Narmin Rəha Uhgīn.”

²⁰ Məto Pita təmən-ipən kəm in məmə, “!Ik ne rəham məni onakian e niḡəm asoll! Məto-inu ik nīkim təht məmə nəkitun nos-nəmtinən e məni nat u itəm Uhgīn tatos-ipən əm kəm netənim. ²¹ Okol ik nəsolən wək u məsin ne, məto-inu rəham nətəliḡən təsətuatipən e niḡanəmti Uhgīn. ²² Əuhlin ik e rəham nolən rat min kən məfak-pən kəm Iərəmərə, məta in tafəl rəkis rəham nolən rat min itəm nīkim tatuəhl-uəhl ilat.

²³ Eməplan məmә nian rafin netəhakən təmol rəham nətəligən tuwin ik pisin, kən nolən rat əh təmәlis ik tiəkis.”

²⁴ Kən Saimon təmən-ipən məmә, “!Aw! Uəfak-pən kəm İərəmərə ron io məmә natimnat itəm itəlau nəmuən, kit otəsuwamən ron io.”

²⁵ Nian ilau kəmuən-iarəp nəghatən rəha İərəmərə ne natimnat itəm in təmol, kən ilau kəmiaiet Sameria mətian Jerusalem, muətul əgmagim e latuənu min rəha Sameria matuən-iarəp min namnusən təwir rəha İərəmərə.

Filip təməghat kəm etəm İtiopia kit

²⁶ Kən nagelo kit rəha İərəmərə təmən-ipən kəm Filip məmә, “Əsou pis muwin e suatip tətisi-pən Jerusalem matuwın Kasa.” (Suatip əh tatəməhl əpəh ikin taruən-aruən ikin.)

²⁷ Kən in təmatuwın əmun məplan etəm İtiopia kit e suatip. Suah əh in etəm-iasol kit rəha kwin rəha netəm İtiopia.* Kən in tatərəmərə e məni rafin rəha kwin. Suah u təmisi-pən Jerusalem e nəfakən, ²⁸ kən minitəlig matuwın iman ikin. Kən in tatəpələh-pər e nat kit katən məmә, “kat” itəm hos tatiuw. Kən mətafin naoa itəm ien rəha Uhgın Aesea təmäte. ²⁹ Kən Narmın Rəha Uhgın təmən-ipən kəm Filip məmә, “Uwin maliwək iuəhkir o kat əh.”

³⁰ Kən Filip təmaiu muwin iuəhkir ron, məto suah u tətəfin naoa itəm ien rəha Uhgın Aesea təmäte. Kən təmətapəh ron məmә, “?Nəkitun nıpəti nat un nakatafin, o kəp?”

³¹ Kən suah un təmən-ipən kəm Filip məmә, “?Ekahro mitun? Məto-inu suah kit tikə itəm otuhapik nıpəti nəghatən u kəm io.” Kən in mətapəh məmә Filip otər muwin ilau min muəpələh. ³² In təmətafin nəghatən u e Naoa Rəha Uhgın, tatən məmә, “Kəmit tahmen e sipsip kan məmә okohamnu.

Kən tahmen e nəti sipsip, təsəghatən nian katəte noanun,

Kən in təməpnarın əm, məsəghatən.

³³ Kəmol aulis in, kən nian kəmakil e kot, kisakil ətuatipən.

Nian kəmotohamnu, in etəm aluə əm kit, itəm nətin tikə.”

³⁴ Kən suah u təmətapəh o Filip məmә, “?Karmə Aesea təmatəghat atip in, o etəm pisin kit?” ³⁵ Kən Filip təmətuoun e nəghatən kitih əm itəm təmətafin, matən-ipən namnusən təwir rəha İesu.

³⁶ Nian kəmatian e suatip muea ikin kit nəhau əh-ikin, kən suah un təmən-ipən kəm Filip məmә, “!Əplan-tu! Nəhau kit əpəh. ?Tahro? ?Pəs nakol baptais lak lan?”†

³⁸ Kən təmən-iəhau kat məmә otətul, kən ilau kərən kəmian əpəh ləhau e nəhau, kən Filip tol baptais lan. ³⁹ Nian kəmuər e nəhau muea ilis, Narmın rəha İərəmərə tiləs-irəkis Filip. Kən suah un təmisiəplan minən, məto təmیتəlig matuwın iman ikin e nəgienən asol e nikin. ⁴⁰ Məto Filip təmәut əm, məplan tatətul əpəh e nitən pəhap ikin əpəh Astot. Kən in təmatuwın əpəh e taon min matən-iarəp namnusən təwir rəha İesu mətoarus in təmiet-pən əpəh Sisaria.

9

Sol təməplan İesu e suatip rəha Tamaskes

(Wək 22:6-16; 26:12-18)

¹ Kən e nian əh, Sol təmatəghat əskasik matən-iəkis məmә othamnu netəmin rəha İesu. In təmuwin məplan pris asol ağin ² mətapəh ron məmә otəte naoa kit kəm nime rəha nuəfiminən rəha netəm İsrəl əpəh Tamaskes, məmә okəmә otəplan kit tatətəu-pən

* 8:27: Nəghatən Kris ətuatip tatən məmә in suah kit itəm kəmate. E nian əh, okəmә suah kit tatol wək nian rafin iuəhkir e Kwin kit, kən okate məmә otəsitan Kwin. 8:33: Aes 53:7-8 † 8:36: E kopi oas min neen rəha Niutesteman itəm kəmate e nəghatən Kris əpən, nəghatən u e ves 37, kəməsəteən. Məto katəplan ves 37 e naoa neen uarisig, kən in tatən məmә, “Kən Filip təmən-ipən kəm in məmә, ‘Okəmә nakatən nıpahrienən e İesu e nikim rafin, ekıtun nolən baptais lam.’ Kən tən məmә, ‘Io iatən nıpahrienən e İesu, məmә in Nəti Uhgın pahrien.’” 8:36: Wək 10:47 8:40: Wək 21:8 9:1: Wək 8:3

Suatip Rəha Iesu, nat əpnapin iərman o pətan, otaskəlīm ilat məlis ilat məmīk ilat muwīn e kalapus əpəh Jerusalem.

³ Nian Sol təmuwa iuəhkir o Tamaskes, roiu agin min nəhag-əhagən kit təmisi-pər e neai tatuəp tahmen e nīpītən muwa masiəgəpīn in ne ikin min titəlau lan. ⁴ Kən in təmīet morin e nəptən, kən mətə nəwia suah kit tatən-ipən kəm in məmə, “!Sol! !Sol! ?Tahro natol nəratən kəm io?”

⁵ Kən Sol tətəpəh məmə, “?Ik pah, İərəmərə?” Kən nəwia suah un təmən-ipən kəm in məmə, “İo Iesu itəm ik natol tərət kəm io. ⁶ Mətə roiu ətul muwīn əpəh e taon. İkin əh, suah kit əh-ikin otəpanən-ipinə məmə nat naka onəkol.” ⁷ Kən netəmim itəm koatuarisig-in Sol, kəmotaut kətul kəsəghatən, kəmotətə əm nəwia suah un, mətə kəsotəplanən. ⁸ Kən Sol tətul, mətə niganəmtin tinoapoap, tınəruru nehmən nat. Kən kəmos əm nelmin motit motuwīn Tamaskes. ⁹ Təmos nian kisil təmīsehman nat, kən təmasəgwanən kən məsənimən nəhau ne.

¹⁰ Əpəh e Tamaskes, etəm rəha Iesu kit əh-ikin, nərgin u Ananaeas. İərəmərə təmaun-in e nat kit tahmen e nəpīlaiirən, kən mən-ipən kəm in məmə, “!Ananaeas!” Kən in tagət məmə, “İərəmərə, io əpəh.”

¹¹ Kən İərəmərə tən-ipən kəm in məmə, “Uwīn əh e nimə rəha Jutas e suatip asol itəm katən məmə Tətuatip, kən mətəpəh o etəmim kit, etəm Tasas, nərgin u Sol. In tatəghat roiu kəm Uhgīn e nəfakən, ¹² kən Uhgīn təmos-ipən nəpīlaiirən kit, kən təməplan etəmim kit, nərgin u Ananaeas, təmuwa mələhəu-pən nelmin lan məmə niganəmtin otəwir min.”

¹³ Mətə Ananaeas təmə, “İərəmərə, emətə nənən tepət e suah əh e rəhan nolən rat min itəm tatol e netəm koatahatətə lam əpəh Jerusalem. ¹⁴ Kən in təmuwa ikin-u e nərgi pris asol min məmə otaskəlīm, məlis netəm koatahatətə lam.”

¹⁵ Mətə İərəmərə təmən kəm Ananaeas məmə, “!Uwīn! Mətə-inu suah u in rəhak etəmim itəm enəmaun-in rəkis məmə otən-iarəp nərgək kəm netəm İaihlua u sənəmə netəm İsrəl, ne rəhalat kig min, ne netəm İsrəl. ¹⁶ Kən io epanəgətun in məmə otos nahməən o nərgək.”

¹⁷ Kən Ananaeas təmuwīn latuənu muwīn imə, kən mələhəu-pən nelmin e Sol, mən-ipən kəm in məmə, “Piak Sol. İərəmərə Iesu itəm təmīet-arəp ron ik e suatip nian nəmoatuwa ikin-u, in təmahl-ipa io məmə ik onakehm min nat, kən Narmin Rəha Uhgīn otərioah mətətig lam.” ¹⁸ Roiu agin, nat kit tahmen e nuwiligi nəm təmīet rəkis e niganəmti Sol, kən in tınaiir min minatehm nat. Kən in təmətul minataliwək, kən kol bəptais lan məmə in nəmtətin rəha nahatətəən. ¹⁹ Kən nian təmun nagwanən neen, kən nīpətīn təməsanən min.

Sol tīnətuoun matən-iarəp nərgi Iesu əpəh Tamaskes

Kən Sol təmətig mos nian neen min ilat netəm rəha Iesu əpəh Tamaskes. ²⁰ Təmətuoun min əm e nian əh, matən-iarəp nərgi Iesu əpəh e nimə rəha nuəfiminən rəha netəm İsrəl, məmə Iesu in Nəti Uhgīn pahrien.

²¹ Kən netəmim rafin itəm kəmotətə in, kəmotaut pik ron, kən motən məmə, “!Ei! ? Suah u inu təmatol nəratən kəm netəm koatahatətə e Iesu əpəh Jerusalem əpən, o kəp? Kən in təmuwa ikin-u məmə otaskəlīm ilat məlis ilat məmīk muwīn kəm pris asol min. ?In əh, o kəp?”

²² Kən nəghatən itəm Sol tatən-iarəp, in təsanən pik maprəkis-in nəghatən rəha netəm İsrəl itəm koatətig Tamaskes, kən matəgətun wir məmə Iesu in Kristo itəm Uhgīn təmən məmə otahl-ipa. Kən ilat kinotəruru nat okotən. ²³ Nian tepət təmuwa muwīn rəkis, kən netəm İsrəl neen kəmoatətə anion noa kit məmə okotohamnu Sol, ²⁴ mətə Sol təməto noa anion rəhalat. Kən roiu e nərauiəgən ne lapin min, netəm İsrəl kotətlosig əpəh e nəfilua rəha fenis kəmol e kəpiel məmə okotohamnu Sol.* ²⁵ Mətə in min neen kəmotiləs lapin

9:15: Wək 26:2,6; 27:24; Rom 1:5   9:16: 2 Kor 11:23-28   9:21: Wək 8:3   9:22: Wək 18:28

* 9:24: E taon əh Tamaskes, tahmen e taon tepət, əpən əpən kəmol fenis asol e kəpiel titəlau e taon.

motaii-pæn e kætīm asol kit itəm kəmøtu-pæn tæulæ lan, motuwīn motilæs-iaræp e nakuhāl e fenis. Kæn in tæmagīm muwīn Jerusalem.

Sol æpæh Jerusalem

²⁶ Nian Sol tæmuwīn Jerusalem, tæmalkut mæmæ otuwīn mætæu-pæn netəm ræha Iesu, mæto ilat koatægin, nikilat tæht mæmæ tateiuæ-in æm ilat mæmæ in etəm ræha Iesu. ²⁷ Mæto Panapas tæmit muwīn mit-ipæn kæm aposol min, mæn-ipæn kæm ilat mæmæ tæmahro nulan Sol tæmæplan Iæræmæra Iesu e suatip nian tæmatuwīn Tamaskes. Kæn tæmæn-ipæn min kæm ilat mæmæ Iæræmæra tæmæghat kæm Sol, kæn tahro nulan in tīnatæn-iaræp nærgi Iesu æpæh Tamaskes, mæsæginæn. ²⁸ Kæn ilat Sol kæmotatig kæn tatuwīn ikin min æpæh Jerusalem matæn-iaræp nærgi Iæræmæra Iesu mæsæginæn. ²⁹ Kæmotæghat ilat netəm Isrel itəm kotæn næghatæn ræha netəm Kris, kæmotoh ilat min e næghatæn. Kæn kinoatol mæmæ okotohamnu Sol. ³⁰ Nian in min neen ræha nimæfak kæmotæto, kæmotuwīn motit Sol motuwīn æpæh ləhau iuæhkir o itæhæi e taon æh Sisaria, kæn motahl-ipæn mæmæ otægīm muwīn æpæh isæu e taon æh Tasas.

³¹ Kæn netəm koatæfak æpæh Jutia, ne Kalili, ne Sameria kæmotatig e næmælinuæn, etæmim tikæ itəm otol næginæn kæm ilat. Kæn Narmin Ræha Uhgīn tæmætasitu elat mol ilat koatætul æskasik, kæn ilat rafin koatatig katisiai-in Iæræmæra. Kæn ilat tīnatæpæt.

Pita tæmol nelki Aeneas tæwir min

³² Pita tæmaliwæk muwīn ikin min mæmæ otuag netəm koatahatætæ e Iesu. E ræhan naliwækæn, tæmuwīn mæplan netæmim ræha Iæræmæra æpæh e taon æh Lita. ³³ Tæmuwīn ikin æh mæplan suah kit nærgin u Aeneas, nipætīn tæmimis tinos nup eit, tæsaliwækæn mætæpīl æm e ræhan pet. ³⁴ Kæn Pita tæmæn-ipæn kæm in mæmæ, “Aeneas. Iesu Kristo tosmegæh ik æh-roiu e ræham nimisæn. Øtul, maiu-aiu ræham nimitiwīn.” Kæn roiu agīn min, Aeneas tæmæwir min mætul. ³⁵ Kæn netæmim rafin Lita ne ikin min rafin æpæh Saron kæmotæplan suah u tæmaliwæk mætæn, kæn ilat rafin kīnotæuhlin ræhalat nætæligæn kæn minoatæfak kæm Iæræmæra.

Pita tæmol Tokas tæmegæh min

³⁶ E taon kit Jopa, pætæn kit æh-ikin itəm in etəm ræha Iesu, nærgin u Tapita, u nipætīn tæmæ, “tia,” u in nat megæh kit. E næghatæn ræha netəm Kris, koatæn mæmæ Tokas. Pætæn u, nian rafin tatol tæwir kæm netæmim kæn mætæsitū min e ian-rat min. ³⁷ Mæto e nian æh, nimisæn kit tæmol kæn tīmis. Kæn kæmotau kol senis kæm in, kælæhæu e nimæ æpæh ilis agīn. ³⁸ Ikin æh Lita iuæhkir æm o taon æh Jopa. Kæn nian netəm ræha Iesu kæmotæto mæmæ Pita æpæh Lita, kæmotahl-ipæn suah mil kæiu mæmæ okian mæn-ipæn kæm in mæmæ, “!Otuwa uæhai æm-tu!”

³⁹ Kæn Pita tæmætæu-pæn ilau. Nian kæmæhalet-aræpa latuænu, kæmotit motuwīn æpæh ilis agīn. Mæto næutahlīmīs min tærioah æpæh ikin koatasæk ron, kæn kæmoatægætun kæm Pita ræhalat natīmnat itəm pætæn æh tæmæhl nian tæmatæmegæh.

⁴⁰ Kæn Pita tæmahl-iaræp rafin ilat, kæn meiuaiu misin nulīn matæfak. Kæn mætæg-pæn o pætæn æh tæmimis mæmæ, “Tapita, øtul.” Kæn pætæn apon tæmaiir mæplan Pita, kæn mætul matæpælæh. ⁴¹ Kæn Pita tæmea-pæn ron maskælim miuw-pær mæmæ otætul e nelkin mil. Kæn maun-in-pæn netəm koatahatætæ e Iesu ne næutahlīmīs min mæmæ okotuwa imæ, kæn mit-ipæn pætæn æh kæm ilat. ⁴² Kæn næghatæn e nat æh tæmaiu mitælau e taon æh Jopa. Kæn tæpæt kæmotæn nipahrienæn e Iæræmæra Iesu. ⁴³ Kæn Pita tæmatig æh Jopa mæsin ilau suah kit nærgin u Saimon itəm tatol natīmnat e nuwigi kau.

10

Uhgīn tæmæghat kæm Konilias

¹ E taon Sisaria, suah kit æh-ikin nærgin u Konilias. In etəm Rom, kæn in etəm-iasol ræha mopael ilat rafin wan-hanrit. Kæn ilat koatīsi-pæn e “Mopael ræha Itali.” ² In etæmim kit itəm tatisiai-in Uhgīn ræha netəm Isrel, in ne ræhan min ne ræhan iolwæk min. In

tatos-ipən rəhan mənı tēpət kəm ian-rat mın, kən matəfak kəm Uhgın rəha Isrel nian rafin. ³ Nian kit əmun e tri kilok ehnaipən e nian tatəfak lan, təməplan nat kit tahmen e napilairən. In təməplan wir nagelo kit rəha Uhgın tatuwa ron, kən maun-in məmə, “!Konilias!” ⁴ Nian niganəmti Konilias təmətul lan, in təməgin kən mən məmə, “?İərəmərə, tahro?”

Kən nagelo təmən-ipən kəm in məmə, “Uhgın tinəplan rəkis nəfakən rəham ne nəwirən itəm natol kəm ian-rat mın. ⁵ Ahl-ipən netəmim neen kotuwın əpəh Jopa, motiləs suah kit motuwa, nərgin u Saimon Pita. ⁶ In tətətiğ ilau suah kit nərgin u Saimon u tatol natimnat e nuwigi kau. Rəhan nimə tatətul iuəhkir o itəhəi.”

⁷ Nian nagelo itəm təmatəghat kəm in təmagim, kən Konilias təmaun-in rəhan iolwək kəiu ne mopael kit itəm tatol wək kəm in, kən in etəm rəha nəfakən. ⁸ In təmən-ipən rafin natimnat itəm təməplan kəm iləhal, kən mahl-ipən iləhal məmə okəhaluwın Jopa.

Uhgın təməghat kəm Pita e napilairən

⁹ Kən kəmən lawigin, nian mitgar tinalalin, kən suah miləhal əh kəmatəhaluwa e suatip iuəhkir o taon əh Jopa, Pita təmuwın əpəh ilis e nətuei nimə itəm tepin-epin ikin məmə otəghat kəm Uhgın e nəfakən. ¹⁰ Məto nəumis tinus, kən nian kəmatol əh nigin nagwənən, in taiir məto təməplan napilairən kit itəm Uhgın tatos-ipa. ¹¹ E napilairən əh, təməplan neai təmerəh, kən nat kit tahmen e tapolən asol kətəskəlīm nīpəgnəmtin mın, kən kəhlman-əhlman teiuaiu matuwa e nəptən. ¹² E nīpəg nat əh, təməplan nat megəh pisin pisin mın əh-ikin itəm kotaliwək ne motəkioah, ne mənig pisin pisin mın. ¹³ Kən nəwia suah kit təmən-ipən kəm in məmə, “Pita, ətul. Ohamnu neen mon.”

¹⁴ Məto Pita təmə, “!İərəmərə, kəp! E rəhak nəmegəhən esonən əh nat kit nulan itəm Lou rəham təmən-iaəhu məmə kəsunən tamkimik e niganəmtin.”

¹⁵ Kən nəwia suah u təməghat mın kəm in məmə, “Əsənən məmə nat kit tamkimik itəm io Uhgın iatən məmə təwir əm, təsamkimikən.” ¹⁶ Kəmuəghat o natimnat mın əh mau kisi, kən roiu agin mın, tapolən apon təmər muwın əpəh e neai.

Pita təmos nīpəti napilairən

¹⁷ Kən Pita nikin təmatəht pik məmə otitun nīpəti nat əh tahmen e napilairən itəm təməplan. Məto suah miləhal un itəm Konilias təmahləpis iləhal, kəməhalətapəh o nimə rəha Saimon, kən mınəhaluwa mınəhaləplan. Kən mınəhaluwın mətəhalətul əpəh e nafiluə. ¹⁸ Kən məhlaun əfəməh məmə, “!Ei! ?Suah kit u ikin-u nərgin u Saimon Pita?”

¹⁹ Kən nian Pita tətəlkut əh məmə otitun nīpəti nat əh tahmen e napilairən, kən Narmın Rəha Uhgın təmən-ipən kəm in məmə, “!Ei, əto-tu! Suah miləhal kisi əpəh kətəhalegəs-in ik. ²⁰ Ətul uəhai matite muwın məplan iləhal. Kən məsəginən o nətəupənən iləhal məto-inu io emahl-ipa iləhal məmə okəhaluwa.”

²¹ Kən Pita təmeiuaiu muwın mən-ipən kəm iləhal məmə, “!Io u inu itəm itəməhal natəhalegəs-in. ?Nakəhalolkeike io o naka?”

²² Kən kəhalən-ipən kəm in məmə, “Əwəh. Etəm tətərəmərə e mopael mın, u Konilias, təmahl-ipa itəməhal məmə ekəhaluwa. In suah kit itəm tətəuatip e niganəmti Uhgın, kən in matəfak mın kəm Uhgın. Kən noanol mın rəha netəm Isrel koatisiai-in pik. Nagelo kit rəha İərəmərə təmən-ipən kəm in məmə ik onəkuwın əh iman ikin, kən mamnus nəghatən kəm in pəs in otəto.” ²³ Kən Pita təmit iləhal motuwın imə məmə ilat okotapil əh-ikin.

Pita təmuwın e nimə rəha Konilias

Kən kəmən lawigin, Pita təmətəupən iləhal, kən iəfak mın neen rəha Jopa, kəmotətəupən ilat. ²⁴ Kəmən lawigin mın, kəmotiet-arəpən əpəh Sisaria. İkin əh Konilias təmətapəh o rəhan mın ne netəmim neen məmə okotuwa kətəsağın Pita. ²⁵ Nian Pita təmatuwın məmə otuwın imə, kən Konilias təmiet misin nulin e nelki Pita ikin məmə otəfak kəm in. ²⁶ Məto Pita təmitol-ipər mın mən-ipən kəm in məmə, “Ətul, io etəmim

əm tahmen lam.” ²⁷ Kæn Pita tæmatæghat ilau Konilias kæn kəmian imæ. Pita tæplan mæmæ netæmim tepæt kinotuwa rækis katæpælæh.

²⁸ Kæn Pita tæmæn-ipæn kəm ilat mæmæ, “Itæmat rafin nækotitun wir mæmæ tasim e Lou ræha netæm Isrel mæmæ okotuwa mætan kitiæh ilat netæm sænæmæ netæm Isrel o kotuwĭn motætæg ilat. Mæto Uhgĭn tæmæn kəm io e napĭlairæn mæmæ esænæn mæmæ suah kit in tamkimik e niġanæmtĭn. ²⁹ Tol-pæn næhlan, nian næmotahl-ipĭnæ næghatæn ron io, emæsænæn nat kit, nikik tæmagien æm mæmæ ekuwa. ?Mæto iakolkeike mæmæ ekætæpæh mæmæ næmotahl-ipĭnæ næghatæn ron io mæmæ ekuwa o naka?”

³⁰ Kæn Konilias tæmæ, “Nian kisil tinuwĭn rækis tahmen æh-roiu e tri kilok ehnaipæn, ematæfak æpæh e ræhak nimæ. Kæn roiu agĭn suah kit itæm ræhan natĭmnat tæhæg-æhæg tætul aupæn-in io, ³¹ kæn mæn mæmæ, ‘Konilias. Uhgĭn tæmæto rækis ræham næfakæn, kæn mæsaluĭnæn nat wir mĭn itæm ik natol kəm ian-rat mĭn. ³² Ahl-ipæn netæmim neen kotuwĭn æpæh Jopa o suah kit æh-ikĭn, nærgĭn u Saimon Pita mæmæ otuwa. In tætætĭg e nimæ ræha suah kit, nærgĭn u Saimon, u itæm tatol natĭmnat mĭn e nuwigĭ kau. Ræhan nimæ tættætul iuæhkĭr o itæhæi.’ ³³ Kæn ekahl-ipĭnæ uæhai æm næghatæn ron ik. Kæn tæwir pik mæmæ ik næmuwa. Itimat rafin u ikĭn-u e niġanæmtĭ Uhgĭn ioatætæg-in ik mæmæ onakæn-ipa rafin natĭmnat itæm Iæræmæ ræ tæmos-ipĭnæ mæmæ onakæn-ipa kəm itimat.”

Pita tæmæghat

³⁴ Kæn Pita tæmæghat mæn mæmæ, “Roiu enitun mæmæ sænæmæ noanol ræha Isrel æm itæm Uhgĭn nikĭn tagien olat, ³⁵ mæto nikĭn tagien o netæmim ikĭn mĭn rafin itæm koatĭsiai-in ne moatol nat itæm tætuatĭp.

³⁶ “Itæmat nækotitun rækis næghatæn itæm Uhgĭn tæmos-ipæn kəm netæm Isrel itæm tatæn namnusæn tæwir ræha næmælinuæn ilat Uhgĭn e Iesu Kristo itæm in Iæræmæ ræha netæm rafin. ³⁷ Itæmat nækotitun natĭmnat mĭn itæm Iesu etæm Nasaret tæmol æpæh ikĭn mĭn e Jutia tæmætuoun e Kalili. In tæmol natĭmnat mĭn æh uarisig e wæk ræha Jon Baptais itæm tatæn-iaræp kəm netæmim mæmæ okæike kol baptais elat. ³⁸ Iesu æh, Uhgĭn tæmĭtæpun mos-ipæn Narmin Ræha Uhgĭn ne næsanænæn kəm in, kæn mæto-inu Uhgĭn tætætĭg ilau mĭn, in tæmuwĭn e ikĭn mĭn matol nat wir mĭn, kæn matol-wir netæmim itæm Setan tæmælis ilat.

³⁹ “Itimat emotæplan natĭmnat itæm in tæmol æpæh Jerusalem ne ikĭn mĭn æpæh Jutia. Kæn itimat emotæplan nian netæmim kæmotoh kætætu-pær e niġ kæmæluau kæn tĭmis. ⁴⁰ Mæto Uhgĭn tæmol tæmegæh mĭn e nian itæm tatol kisil lan, kæn matol æp in kəm netæmim neen mæmæ okotæplan mæmæ in tæmæmegæh mĭn. ⁴¹ Sænæmæ netæmim rafin kæmotæplan in, mæto netæm æm un itæm Uhgĭn tæmĭtæpun ilat mæmæ okotæplan, itimat æh inæh emotægwæn kitiæh itimat mĭn nian tæmæmegæh mĭn e nimĭsæn.

⁴² “Kæn in tæmæn-ipa kəm itimat mæmæ ekotæn Iesu kəm netæmim, kæn motæn-iaræp mæmæ Uhgĭn tæmĭlæs-ipær rækis in mæmæ in otakil nolæn ræha netæmim rafin itæm koatæmegæh ne itæm kinotĭmis rækis. ⁴³ Ien mĭn rafin ræha Uhgĭn aupæn kæmoatæn-iaræp in mæmæ, netæmim rafin itæm koatæn nipahrienæn lan, Uhgĭn otæfæl rækis ræhalat mĭn nolæn rat mĭn e nærgĭ in Iesu.”

Narmin Ræha Uhgĭn tæmuwa o Iaihlua mĭn, netæm u sænæmæ netæm Isrel

⁴⁴ Nian Pita tæmatæghat æh, Narmin Ræha Uhgĭn tæmuwa mærioah mætætĭg elat u itæm koatæto næghatæn æh. ⁴⁵ Kæn netæm Isrel itæm koatæn nipahrienæn e Iesu itæm kæmotætæu-pæn Pita æpæh Jopa motuwa, kæmotaut pik nian kæmotæplan nat æh mæmæ Uhgĭn tæmawte-in mĭn Narmin Ræhan kəm netæm u sænæmæ netæm Isrel. ⁴⁶ Kinotitun mæmæ tæmos-ipæn Narmin Ræhan kəm ilat mæto-inu kæmotæto netæmim koatæghat e næghatæn ik piĭsin mĭn moatĭlæs-ipær nærgĭ Uhgĭn. Kæn Pita tæmæ, ⁴⁷ “?Pah titun næniæhauæn netæm mĭn u mæmæ okæsølæn baptais elat? Mæto ilat kinotos rækis Narmin Ræha

10:26: Wæk 14:13-15; Nol æpæn 19:10   10:34: Dut 10:17; Rom 2:11   10:37: Mat 4:12-17   10:41: Luk 24:42-43; Wæk 1:8   10:42: Wæk 17:31; 1 Pita 4:5   10:43: Aes 53:5-6; Wæk 2:38   10:44: Wæk 11:15; 15:8   10:46: Wæk 2:4; 19:6

Uhgin tahmen etat.”⁴⁸ Kæn in tæmæn-ipæn mæmæ okol baptais elat e nærgi Iesu Kristo. Kæn ilat kæmotætæpæh o Pita mæmæ otatig mæsin ilat min.

11

Pita tæmamnus kæm netæm koatæfak æpæh Jerusalem

¹ Kæn aposol min ne netæm koatæfak æpæh ikin min e nitæn Jutia kæmotæto mæmæ Iaihlua min, ilat min kinoatæn nipahrienæn e næghatæn ræha Uhgin. ² Kæn nian Pita tæmæ muwin Jerusalem, mæto netæm ræha iæfak min itæm koatæn mæmæ okækæike katæhg-ipæn netæmim, ilat kinoatæn nikalin, ³ moatæn mæmæ, “?Tahro ik næmuwin mætætig e nimæ ræha netæm kæsæhg-ipænæn ilat, mætægwæn itæmat min ilat?”

⁴ Kæn Pita tinætuoun matæn wir kæm ilat namnusæn ræha natimnat rafin æpæh Sisaria, ⁵ tæmatæn kæm ilat mæmæ, “Nian emætætig Jopa matæfak mæplan nat kit tahmen e napilairæn. E nat æh, emæplan nat kit tahmen e tapolen asol kit itæm tæmiet e neai kætaskælim nipægnæmtin min kæhlman-æhlman teiuaiu matuwa ron io. ⁶ Emætæg-pæn wir e nipæгноа nat æh mæplan nat megæh pisin pisin min æh-ikin itæm kotaliwæk ne motækioah, ne nat megæh iarupin min, ne mænig pisin pisin min. ⁷ Kæn emæto næwia suah kit tatæn-ipa kæm io mæmæ, ‘Pita, ætul mohamnu neen mon.’

⁸ “Mæto ekæn-ipæn kæm in mæmæ, ‘!Iæræmæra, kæp! E ræhak næmegæhæn esunæn nat kit nulan itæm Lou ræham tæmæn-iæhau mæmæ ekisunæn tamkimik e niganæmtin.’

⁹ “Emæto min næwia suah un tæmisi-pæn e neai matæn-ipa kæm io mæmæ, ‘Æsænæn mæmæ nat kit tamkimik itæm io Uhgin iakæn mæmæ tæwir æm tæsamkimikæn.’ ¹⁰ Emuæghat o natimnat min æh mau kisil, kæn tapolæn apon tæmæ muwin æpæh e neai.

¹¹ “Kæn roiu agin e nian æh, suah kisil kæhaliet-aræpa e nimæ itæm iotætig ikin. Netæm Sisaria kæmotahl-ipa ilæhal mæmæ okæhaluwa ron io, kit io kan. ¹² Kæn Narmin Ræha Uhgin tæmæn-ipa kæm io mæmæ ekætæu-pæn ilæhal, nat ænæpin ilæhal sænæmæ netæm Isrel. Piatat min ilat sikis itæm kæmotætæu-pa io, emotuwîn kiet-pæn æpæh e nimæ ræha suah æh Konilias motuwîn imæ. ¹³ Kæn in tæmæn-ipa kæm itæmat mæmæ tæhrol nulan in tæmæplan nagelo kit ræha Uhgin tæmuwa miet-aræpa ron e ræhan nimæ, kæn mæn-ipæn kæm in mæmæ, ‘Ahl-ipæn netæmim neen kotuwîn æpæh Jopa o suah kit nærgin u Saimon Pita. ¹⁴ In otæn-ipinæ næghatæn kit kæm itæmat mæmæ itæmat rafin, ik ne ræham min, ne ræham iolwæk min, mæmæ Uhgin otosmegæh itæmat rafin.’

¹⁵ “Kæn nian emætuoun matæghat, Narmin Ræha Uhgin tæmeiuaiu mærioah matig elat tahmen æm e inu tæmuwa min etat aupæn. ¹⁶ Kæn nikik tatæht næghatæn itæm Iæræmæra tæmæn mæmæ, ‘Jon tatol baptais e netæmim e næhau, mæto otæsuwæhæn Uhgin tol baptais etæmat e Narmin Ræhan.’ ¹⁷ Kæn okæmæ Uhgin tatos-ipæn kæm ilat Narmin kitiæh æm itæm tæmos-ipa kæm kitat nian kitat kæmotæn nipahrienæn e Iæræmæra Iesu Kristo, io etæmim æm, okol esæn-iæhauæn Uhgin o nat naka itæm in tolkeike mæmæ otol kæm ilat.”

¹⁸ Nian kæmotæto næghatæn ræha Pita, ilat kæmæsetæhau minæn, mæto kæmotænwiwi Uhgin motæmæ, “Nat æh tol nulan mæmæ Uhgin tinol rækis suatip ræha Iaihlua min mæmæ ilat min okotæuhlin ilat e ræhalat nolæn rat min mæmæ Uhgin otosmegæh ilat.”

Nimæfak æpæh Antiok

¹⁹ Nian Sol ne ræhan min kæmotohamnu Stipen, kæmatol tærat kæm netæm koatæn nipahrienæn e Iesu. Kæn iæfak min æh kæmotægim motuwîn æpæh ikin min æpæh Fonisia ne Saepras ne Antiok, motæn-iaræp nærgi Iesu kæm netæm æm u, netæm Isrel. ²⁰ Mæto ilat neen netæm Saepras ne Saerin kæmotuwîn Antiok motæn-iaræp min namnusæn tæwir ræha Iæræmæra Iesu kæm netæm ænæpin æm, sænæmæ netæm Isrel æm. ²¹ Kæn Iæræmæra tæmatol wæk tepæt e ræhan næsanænæn kæn mætasitu pik elat, kæn netæmim tepæt tepæt kæmotæuhlin ilat motæn nipahrienæn e Iæræmæra Iesu.

²² Netəm rəha niməfak əpəh Jerusalem kəmotəto namnusən rəha nat əh, kən kəmotahl-ipən Panapas məmə otuwın əpəh Antiok. ²³ Nian təmiet-arəpən, təməplan məmə Uhgın təmolkeike pik ilat matol təwir kəm ilat, kən netəmim tepət kəmotən nıpahrienən e Iesu, kən Panapas nıkin təmagien masitu elat məmə ilat okoatətul əskasik e İərəmərə e nıkilat rafın. ²⁴ Panapas in etəm wir kit itəm Narmin Rəha Uhgın tərıoah mətətıg lan, kən rəhan nahatətəən in təskasik o Uhgın. Kən in təmasitu e netəmim tepət ikın əh məmə ilat okotən nıpahrienən e İərəmərə Iesu.

²⁵ Kən Panapas təmıet muwın Tasas mategəs-in Sol. ²⁶ Nian təməplan Sol, təmıt mıan əpəh Antiok, kəmuatıg ikın o nup kıtıəh muatəfak ilat netəm rəha niməfak əh matuəgətun netəmim tepət. İkın əh Antiok kəmətuoun kaun-in netəm rəha Iesu Kristo məmə, “Kristin.”*

²⁷ E nıan əh, ien neen rəha Uhgın kəmotıet Jerusalem motuwın əpəh Antiok. ²⁸ Kit nərgın u Akapus təmətul məghat e nəsanənən e Narmin Rəha Uhgın məmə otəsuwəhən nəumis otan e nıtən Rom apıəpıə. (Nəumis təman nıan Klotias təmatərəmərə e netəm Rom.) ²⁹ Kən netəm rəha Iesu əpəh Antiok kəmotolkeike məmə okotasıtu e netəm rəha Iesu əpəh Jutıa. Kit tahl-ipən məni naka, tepət o noan məsın, itəm tıtun nahl-ipənən. ³⁰ Kən kəmotol məni mın əh, motəmki-pən kəm Panapas ne Sol məmə okuəmık mıan kəm elta mın rəha niməfak əpəh Jerusalem.

12

Kıg Herot Akrıpa Kıtıəh təmol nəratən kəm niməfak

¹ E nıan əh, nıan Panapas ne Sol kəmatuəgətun əpəh Antiok, Kıg Herot Akrıpa Kıtıəh təmahl-ipən rəhan mopael mın məmə okotaskəlım netəmim neen rəha niməfak əpəh Jerusalem məmə otol ilat kotəto nahməən e nıpətılat. ² Təmahl-ipən rəhan mın netəmim kəmotuwın kaskəlım Jemes pıa Jon kən motətamnu e rəhalat naıp asol. ³ Nıan təmətamnu Jemes, məplan məmə netəm Isrel nıkilat təmagien pik ron. Kən in təmatıg maskəlım mın Pıta. Təmatol nat u e nıan kəmatol lafet mıl lan Rəha Nuhagego-inən ne Pret U Is Tıkə Lan. ⁴ Nıan tınaskəlım rəkıs Pıta, kən təmıləs-ipən e kalapus. Kən Herot təmən məmə mopael sıkıstın okoatətlosıg-in, kuwıt kuwıt e aua mın rafın e nərauıəgən ne lapın. Kən Herot tolkeike məmə otıuw-ıarəp tətul e nıganəmıtı netəmim nıan lafet tınol namnun. ⁵ Məto nıan Pıta təmətətıg e kalapus, kən netəm rəha niməfak kəmotəfak-pən əskasık ron kəm Uhgın.

Uhgın təmıləs-ıarəp Pıta e kalapus

⁶ E lapın itəm olawıg in, kən Herot tıuw-ıarəp, Pıta təmətəpıl ilugın e mopael kəıu, kəməlıs nelmın mıl e sen kəıu, kətu-pən kıt e mopael kıt, kən kətu-pən kıt e mopael kıt mın. Kən mopael kəıu katuətul matuehm nafıluə e kalapus. ⁷ Rıuı agın-əh, nagelo kıt rəha İərəmərə tıet-pa, kən təmasıə məhag-əhag e nıpəgnoa kalapus. Təmekek nıkalı Pıta kən məhgaiır lan. Kən məmə, “!Ətul uəhai!” Kən sen mıl kəmuısas atıp e nelmı Pıta mıl.

⁸ Kən nagelo tən-ipən kəm in məmə, “Uwın e rəham put ne natımnat.” Kən Pıta tuwın elat. Kən tən-ipən mın kəm in məmə, “Uwının rəham kot, kən mətəu-pa io.” ⁹ Kən Pıta təmətəu-pən mıaıet e nıpəgnoa kalapus, məto in təsıtunən məmə natımnat mın u nagelo tatol lan in nıpahrienən. Nıkin təht məmə tatehm nat kıt tahmen e napılaiırən. ¹⁰ Kəmualıwək muaprəkıs-in mopael kıt itəm tatehm kalapus, kən mualıwək muaprəkıs-in mın mopael kıt mın, kən kəmıuea e namnu toa itəm kəmıləkın e iaen. Toa u tatuag-pən e taon asol. Nıan kəmıuea ıuəhkır ron kən təmerəh atıp kən kəmıaıet-pən ikın. Nıan kəmualıwək məsın mıan e suatıp, kən əmun nagelo təmıkə mın.

11:22: Wək 4:36   11:25: Wək 9:30   * 11:26: E nəghatən Kıs, nıpətı nəghatən u “Kristın” tatən məmə “rəha Kristo.”   11:28: Wək 21:10   11:30: Wək 12:25   12:10: Wək 5:19

¹¹ Kən Pita in tinitun mēmə sənəmə napilairən, kən tən mēmə, “Roiu enitun ətuatip mēmə İərəmərə təmahl-ipa rəhan nagelo təmuwa miləs-irəkis io e nat naka itəm Herot tolkeike mēmə otol lak itəm netəm Isrel kəmoatolkeike mēmə okotəplan.”

¹² Nian Pita tinitun mēmə Uhgın təmiləs-irəkis in, kən təmuwin əpəh e nimə rəha Meri, mama rəha Jon Mak. Netəm koatahatətə e Uhgın tepət kəmotuwa kitiəh moatəfak-pən kəm Uhgın mēmə otasitu lan. ¹³ Kən Pita təməht-əht toa e iat rəha nimə əh, kən pətan iolwək kit, nərgin u Rota, təmaiu muwin mēmə karmə pəh əh tatəht-əht toa. ¹⁴ Nian təməto nəwia Pita, kən təmitun mēmə in Pita pəhrien. Kən nikin təmagien pik aɡin-əh kən taluin nerəhən e toa məto təmaiu mitəlig muwin məplan netəmim u koatəfak, kən təmən mēmə, “!Ei, netəmim, Pita əpəh ihluə e toa tatətul!”

¹⁵ Məto kotəmə, “Ah. Ik ialməl.” Məto in təmatəkəike matən mēmə, “!Kəp! İatən pəhrien.” Kən ilat kotən mēmə, “Okəmə naka rəhan nagelo tiə.”

¹⁶ Məto Pita tətəkəike matəht-əht toa. Kən kəmotuwin kerəh e toa, kən nian kəmotəplan in, nikilat təmaut pik ron. ¹⁷ Məto Pita təmiləs-ipər nelmin mefətutu ilat mēmə okəsotəghatən. Kən matən-iarəp kəm ilat mēmə təmahro nulan İərəmərə təmiləs-iarəp in e kalapus. Kən mən-ipən kəm ilat mēmə, “Otən-ipən nəghatən u kəm Jemes ne piatat min e niməfak.” Kən təmiet magim matuwin ik pisin kit min.

¹⁸ Kəmən lawigin, mopael min itəm kəmoatehm Pita e kalapus, kəmotətapəh-ətapəh olat min, kən minotəruru əfəməh mēmə Pita təmahruwin. ¹⁹ Kən nian Herot təməto mēmə Pita təmikə, kən təmahl-ipən mopael min mēmə okotegəs-in. Məto nian mopael min kəməsotəplanən, kən Herot təmaun-in mopael min itəm kəmotehm kalapus mətapəh olat mēmə Pita təmahrol magim. Məto ilat kotəruru kən in təmən mēmə okəmik mopael min əh kan kohamnu ilat. Kən Herot təmiet Jutia muwin e taon kit Sisaria matig ikin o nian neen.

Kig Herot Akripa Kitiəh təmimis

²⁰ E nian əh, Kig Herot Akripa Kitiəh neməha təmol pik təmetəhau netəm kotatig e taon mil əh, Taea ne Saeton. Kən netəm-iasol min rəha taon mil əh kəmotuwa kitiəh kən motuwin mēmə okotəplan kig mēmə okotaru nego, məto-inu netəm iməlat ikin kotuwin katos-nəmtin nagwənən imə kig ikin. Məto aupən ilat kəmotuwin motəplan kig, kəmotəghat ilat suah kit nərgin u Plastus, itəm tatehm wir natimnat e nimə rəha Kig Herot, motiww-pən mēmə otətəu-pən ilat.

²¹ E nian itəm Kig Herot təmitəpun lan mēmə otuwin məplan ilat, kən təmuwin e rəhan natimnat wir min itəm tatəgətun mēmə in tatərəmərə. Kən təmuwa məpələh e ikin imə kig, kən matəghat kəm netəmim. ²² Kən netəmim kəmotagət əfəməh mēmə, “!Suah u tatəghat sənəmə in etəmim məto uhgin kit!” ²³ Kən roiu aɡin min nagelo kit rəha İərəmərə təmoh e nimisən əskasik kit məto-inu Herot təmos nənwiwiən o netəmim, kən məsos-ipənən nənwiwiən kəm Uhgın, kən wom min kəmoton nisgan kən timis.

²⁴ Kən e nian əh, netəm koatən nıpahrienən e İesu kəmoatəkəike kətamnus-iarəp nəghatən rəha Uhgın e ikin min tepət, kən netəmim tepət kəmotuwa katən nıpahrienən e İesu. ²⁵ Nian Panapas ne Sol kəmioal namnun rəhalau wək əpəh Jerusalem, miatəlig mian Antiok iləhal Jon Mak.

13

Uhgın təmitəpun Panapas ne Sol mēmə okioal rəhan wək

¹ E niməfak Antiok, ien min əh-ikin ne iəgətun min. İlat u Panapas, ne Simeon katən mēmə etəm iapın, ne Lusias etəm Saerin, ne Manaen u təmepət ilau Herot Antipas u təmatərəmərə e Kalili aupən, ne Sol. ² E nian kit ilat kəmotapəs nagwənən kən moatəfak-pən kəm İərəmərə, kən Narmin Rəha Uhgın təmən-ipən kəm ilat mēmə, “İakolkeike mēmə roiu əh onəkotiləs-ipər Panapas ne Sol mēmə ilau okioal wək u itəm emaun-in

ilau ron.”³ Kən nian kinotapəs rəkis nagwənən motəfak, kən motələhəu-pən nelmilat e rəhalau-kapə məmə okotiləs-ipər ilau, kən motahl-ipən ilau məmə okian mioal wək.

Panapas ne Sol kəmuən-iarəp nəghatən rəha Uhgīn
əpəh Saepras

(*Əplan map* rəha naliwəkən rəha Pol e namnu naoa u.)

⁴ Kən mətə-inu Narmin Rəha Uhgīn təmahl-ipən ilau məmə okioal wək u, kən ilau kəmian əpəh e taon Selusia, kən ikin əh kəmian e nego kit mian əpəh e nəptən kit Saepras.

⁵ Nian kəmiet-arəpən e taon Salamis, kəmian e nimə rəha nuəfiminən rəha netəm Isrel matuən-iarəp nəghatən rəha Uhgīn. Kən Jon Mak tatətəu-pən ilau mətəsitə elau.

⁶ Kən kəməhlaliwək əm e nəptən un mətəarus məhaliet-arəpa e taon Pafos. İkin əh kəməhaləplan noanol kit rəha Isrel itəm tatol nat pispis e nəsanənən rəha iərmis min, kən in ien eiua, nərgin u Patisas. ⁷ Suah u tətaliwək nian tēpət ilau Setias Polas u kapman asol rəha netəm Saepras. Setias Polas in tenatig, rəhan nətəligən təwir. Kən in təmahl-ipən nəghatən məmə Panapas ne Sol okuea muəplan, mətə-inu tolkeike məmə otətə nəghatən rəha Uhgīn. ⁸ Mətə suah u Patisas təmatən rat ilau. (Nərgin e nəghatən Kris katən məmə Elimas). Kən mətəlkut məmə otəuhlin nətəligən rəha Setias Polas məmə otəsənən nīpahrienən e İesu.

⁹ Kən Sol u kətəun-in min məmə Pol, Narmin Rəha Uhgīn təmərīoah e nīkin, kən təmətəg-pən ətuatip o Elimas kən mən məmə, ¹⁰ “!Ei! İk nəti Setan. İk tīkimir rəha natimnat rafin itəm kotətəuatip. İk nakərīoah əm e neīueīuəən ne nəratən. ?Onəghan nəpanapəs nən ratən suatip pahrien rəha İərəməərə itəm natəuhlin? ¹¹ Roiu əh, İərəməərə otol nalpinən kit kəm ik məmə niganəmtim otəpis, onəsəplanən nəhag-əhagən kit ne o nian neen.” Kən roiu aɡin min təməplan norəu ne napinəpən kəmuea mualpin niganəmtin, kən niganəmtin təpis aɡin. Kən təmətul matea-pən əpnəpin əm məmə suah kit otəsitə lan mit. ¹² Nian kapman Setias Polas təməplan nat əh, təmən nīpahrienən e İesu mətə-inu təməut magien o nəgətunən rəha suah mil e İərəməərə.

Panapas ne Pol kəmian Antiok əpəh ikin Pisitia

¹³ Kən Pol ne rəhan min netəmim kəmotiet Pafos motuwīn e nego kit motuwīn əpəh taon Perka e ikin Pamfilia. İkin əh Jon Mak təməpəs ilat mītəlig-pən əpəh Jerusalem.

¹⁴ Kən ilat kəmotiet Perka motuwīn əpəh taon Antiok əh-ikin Pisitia. Kən e nian rəha Sapat, kəmotuwīn imə e nimə rəha nuəfiminən rəha netəm Isrel moatəpələh. ¹⁵ Nian kəmotətə nəfinən rəha Lou ne İen Min, kən netəm-iasol rəha nimə əh kəmotahl-ipən nəghatən kəm Pol ne Panapas mətən məmə, “Piak min. Okəmə itəmat kit tatos nəghatən wir məmə otən tasitə e netəmim, tətul mən-iarəp.”

¹⁶ Kən Pol təmətul mēfətutu ilat məmə okəsotəghatən, kən mən məmə, “Noanol min rəha netəm Isrel ne itəmat İaihlua min itəm noatəfak-pən kəm Uhgīn, otətəlig-in-tu io.

¹⁷ Uhgīn rəha noanol min rəha Isrel təmītəpən tīmītat min aypən kən mol ilat kotēpət nian ilat kəmoatətig əpəh ikin İjip. Kən e nəsanənən asol rəhan, təmīt-iarəp ilat e nəptən əh. ¹⁸ Kən matehm wir ilat o nup foti nian kəmotən əpəh ikin taruən-aruən ikin. ¹⁹ In təmöl noanol min rəha netəm Isrel kəmotəh kapman min rəha nəptən sepin itəm kotatig e nītən əh Kenan, kən mos-ipən nəptən əh rəhalat kəm tīpītat min məmə rəhatat. ²⁰ Natimnat min əh kəmol nup fo-hanrit-fifti tinuwa minuwīn rəkis. Uarisig e natimnat min əh, Uhgīn təmos-ipən kəm noanol min rəha Isrel netəm-iasol min məmə ilat okotərəməərə elat mətəarus-pa e nian rəha ien rəha Uhgīn Samuel. ²¹ Kən netəmim kəmotətəpəh kəm Samuel o kig, kən Uhgīn təmos-ipən kəm ilat Sol u nəti Kis, təmisi-pən e noanol rəha Benjamin. Kən in təmərəməərə elat o nup foti. ²² Kən nian Uhgīn təmīləs-irəkis Sol, kən in mol Tefit təmuwa kig. In təmən-iarəp nat kit təwir lan məmə, ‘Eməplan

13:2: wək 9:15   13:3: wək 6:6   13:5: wək 12:12; 15:39   13:11: wək 9:8   13:13: wək 15:38
13:17: Eks 1:7; 6:6; 12:51   13:18: Nam 14:34; Dut 1:31-32   13:19: Dut 7:1; Jos 14:1   13:20: Jdg 2:16; 1 Saml 3:20   13:21: 1 Saml 8:5,19; 10:20-24

suah kit Tefit nēti Jese, in etəm tətuatip itəm io iakolkeike. Kən in otol natimnat rafin itəm io iakolkeike mēmə otol.’

²³ “Kən Uhgīn təmōl mēmə Iosmegəh kit, inu Iesu, otisi-pən e noanol rəha suah u Kig Tefit, mēmə otosmegəh netəm Isrel tahmen-pən əm mēmə in təmən-iəkis mihin. ²⁴ Məto uarisig Iesu tətouon rəhan wək, Jon təmaupən mən-iarəp kəm noanol min rəha Isrel mēmə okotəkəike motəuhlin ilat e rəhalat nolən rat min kən kol baptais elat. ²⁵ Nian Jon təmatuwa iuəhkir o nolən namnun rəhan wək, in təmən mēmə, “?Nikitəmat təht mēmə io pah? Io sənəmə etəm ilouin itəm Uhgīn təmən rəkis. !Kəp! In tatuarisig lak itəm io esahmenən mēmə ekapeg rəkis rəhan put.’* ”

²⁶ “Piak min itəm nəmotisi-pən e noanol rəha Epraham, ne itəmat Iaihlua min itəm nəkoatəfak kəm Uhgīn, otətəlig-in wir, Uhgīn təmahl-ipa kəm kitat nəghatən u e Iesu mēmə in otosmegəh kitat. ²⁷ Kən netəmim itəm kotatig Jerusalem ne rəhalat netəm-iasol min kəməsotitunən mēmə suah əh inəh Iesu, Uhgīn təmahl-ipa mēmə otosmegəh ilat. Kən nat əpnapin kəmatəfin-iarəp kəm ilat e Sapat min rafin nəghatən rəha ien min rəha Uhgīn itəm kəmoatən e Iesu, məto ilat kəməsotitunən. Kən ilat kəmotən mēmə okohamnu Iesu tahmen-pən əm itəm ien min rəha Uhgīn kəmotən aupən mēmə netəmim okotol mihin. ²⁸ Nat əpnapin kəməsotəplanən nat kit mēmə otimis ron, məto kəmotəpəh mēmə Pailat otohamnu.

²⁹ “Nian kəmōl rafin natimnat itəm Nəghatən rəha Uhgīn təmən mēmə okol mihin lan, kən rəhan min netəmim kəmotiləs-iəhau e nig kəluau motiləs ka kitənim e nipəg kəpiel. ³⁰ Məto Uhgīn təmōl in təmegəh min e nimisən. ³¹ Kən e nian tepət tatiet-arəpa o rəhan min netəmim. Netəm əh, ilat Iesu kəmotən aupən əpəh Kalili mətoarus-pa Jerusalem. Kən roiu əh netəm əh koatən-iarəp kəm piatat min u noanol min rəha Isrel, mēmə ilat kəmotəplan pahrien Iesu, kən in təməmegəh pahrien.

³² “Kən roiu əh, itimat ioatən-ipinə kəm itəmat namnusən təwir əh, mēmə nəniəkisən itəm Uhgīn təmōl kəm tipitat min aupən, ³³ roiu əh, tinol rafin nəghatən rəhan kəm kitat noanol min rəhalat nian təmosmegəh Iesu e nimisən. Tahmen-pən əm e Naoa Rəha Uhgīn e Naoa Rəha Napuən Min kəiu tatən mēmə, ‘Ik nətik. Roiu enuwa rəham tata ətuatip.’

³⁴ “Uhgīn təmən-iəkis rəkis e rəhan Naoa mēmə otəpanosmegəh Iesu e nimisən, kən okol təsimis minən, kən nipətən otəsəmnəmītən. Tatən mēmə, ‘Nipahrienən, oekos-ipinə nat wir agin min kəm ik itəm emən-iəkis rəkis kəm Kig Tefit aupən.’

³⁵ “Kən e ik pišin min kit min e Naoa Rəha Uhgīn, Kig Tefit təmən kəm Uhgīn e Iosmegəh mēmə, ‘Kən onisegəhan-inən mēmə nipəti Iolwək ətuatip rəham otəmnəmīt məpien.’

³⁶ “Nian Tefit təmatəmegəh, təmōl natimnat min itəm Uhgīn tolkeike. Uarisig ikin timis, kən kəmitənim ilat tipin min, kən nipətən təməmnəmīt. ³⁷ Kən nəghatən əh, təməsəghat-inən Tefit, məto təmatəghat-in Iesu mēmə in min tənimis, məto Uhgīn təmōl təmegəh min, kən nipətən təmisəmnəmītən.

³⁸ “Kən piak min, iakolkeike mēmə onəkotitun mēmə roiu iatən-ipinə kəm itəmat mēmə e Iesu, Uhgīn otos-irəkis nolən rat min rəhatəmat. ³⁹ Kən itəmat onəkotəkəike motitun mēmə Iesu pišin əm titun nos-irəkisən nolən rat rəha netəm u itəm koatahatətə lan. In otikis ilat o nolən rat min rəhalat. Məto suatip rəha nətəu-pənən Lou rəha Moses təsahmenən o nosmegəhən etəmim. ⁴⁰ Kən itəmat onəkotəkəike moatətə itəmat mēmə nəghatən rəha ien min rəha Uhgīn otəsuwamən etəmat. ⁴¹ Kən in tatən mēmə, ‘Ei, otətəlig-in-tu, itəmat itəm noatəghat nausit moatən rat natimnat rafin. Onəkotaut kən motimis, məto-inu e nian nəkoatəmegəh, oekol nat kit tərət pik otəmat itəm

13:22: 1 Saml 13:14; 16:12; Sam 89:20   13:23: 2 Saml 7:12-16   13:24: Mat 3:1-2   * 13:25: Iolwək rəha etəm-iasol in tatapeg rəkis put rəha etəm-iasol rəhan. Wək u in ləhau agin.   13:25: Jon 1:20,27   13:28: Mat 27:22-23   13:29: Mat 27:59-60   13:31: Wək 1:3,8   13:33: Sam 2:7   13:34: Aes 55:3   13:35: Sam 16:10   13:39: Rom 10:4

okol nəsotənən nīpahrienən lan, nat əpnarın okəmə suah kit otən ətuatır kəm itəmat.’ ”

Netəmim kəmotagiən o namnusən təwīr

⁴² Nian Pol ne Panapas kīnatiaiet e niməfak, netəmim kəmotətapəh olau məmə, “Awi, okol nakuea min e Sapat u tatuwa, muən-iarəp min nəghatən əh neen kəm itimat.”

⁴³ Kən nian netəmim kəmotiet e nimə, ilat tepət kəmotətəu-pən Pol ne Panapas. Netəm əh, neen noanol min rəha Isrel, kən neen netəm rəha ikin min itəm kəmotapəs rəhalat nahatətəən moatətəu-pən nahatətəən rəha netəm Isrel.

Kən ilau kəmuəghat kəm ilat matuən-ipən əskasik kəm ilat məmə, “Onəkotəkəike motaskəlīm nahatətəən rəhatəmat e Uhgīn.”

⁴⁴ Kən e Sapat itəm tatuwa, iuəhkīr netəmim rafin e taon asol əh kəmotuwa məmə okotəto nəghatən rəha Uhgīn. ⁴⁵ Kən nian netəm Isrel kəmotəplan nimanin netəmim kəmotuwa o nəghatən rəha Pol, kən kəmotətəhak pīk olat, kən mīnotətuoun moatən rat Pol ne nat naka itəm in tatən.

⁴⁶ Kən Pol ne Panapas kəməsuağınən kəmuən məmə, “Itimlau oekuəike muən-iarəp nəghatən u rəha Uhgīn kəm itəmat pitən, noanol min rəha Isrel. Kən itəmat nəmotapəs nəghatən rəha Uhgīn, kən itəmat nakoatən atır əm məmə itəmat nəsotahmənən o nosən nəmegəhən līlīn. Kən roiu itimlau enatian məmə ekuən-iarəp namnusən təwīr u kəm Iaihlua min itəm sənəmə noanol min rəha Isrel, ⁴⁷ kən inu, inu nəghatən itəm Iərəməərə təmos-īpa rəkis kəm itimlau məmə ekioal, in tatən e Naoa Rəha Uhgīn məmə, ‘Io emol ik məmə onəkuwa ik nəhag-əhagən kit rəha Iaihlua min, məmə natən-iarəp kəm netəmim rafin məmə iakolkeike məmə ekosmegəh ilat.’ ”

⁴⁸ Nian Iaihlua min kəmotəto nəghatən əh, nīkilat təmagiən ron, kən mīnoatamnus-amnus kəm ilat min məmə nəghatən rəha Iesu Iərəməərə in təwīr pīk. Kən netəm u itəm Uhgīn təmaun-in rəkis ilat məmə okotos nəmegəhən u itəm namnun tikə, ilat kəmotən nīpahrienən lan. ⁴⁹ Kən nəghatən rəha Iərəməərə təmaiu mītəlau e nītən əh rafin e taon əh.

Noanol min rəha Isrel kəmotəhg-iarəp Pol ne Panapas

⁵⁰ Məto noanol min rəha Isrel neen kəmotuwīn motəplan nīpitan asol rəha taon əh itəm koatəfak ilat netəm Isrel, ne netəm-iasol min e taon əh, motiuw-pa ilat moatol neməha kəm Pol ne Panapas. Kən kəmotəhg-iarəp ilau iməlat ikin. ⁵¹ Məto ilau kəmīoah pīspīs nəptən e nelkīlau tahmen e nəmtətīn kit məmə Uhgīn təməuhlin məntaan kəm ilat kən otol nalpīnən kəm ilat. Kən ilau kəmīaīet mīan e taon əh Ikoniam. ⁵² Məto netəm rəha Iesu əpəh Antiok, Narmin Rəha Uhgīn tatərioah elat, kən ilat nīkilat tətagiən pīk.

14

Pol ne Panapas kəmīan Ikoniam

¹ E Ikoniam kəmīan min əpəh e nimə rəha nuəfīmīnən rəha netəm Isrel, kən matuən-iarəp nəghatən rəha Uhgīn, kən nəghatən rəhalau təwīr pīk məmə təmīuw-pa netəm Isrel tepət ne netəm Iaihlua tepət min, məmə ilat kəmoatən nīpahrienən e Iesu. ² Məto netəm Isrel itəm kəsotənən nīpahrienən e rəhalau nəghatən, kəmotuwīn o Iaihlua min, motol ilat kotətəhau pīk netəm u koatən nīpahrienən e Iesu, moatol neməha kəm ilat. ³ Məto Pol ne Panapas kəmuatīg ikin tuwəh, məsuəğīnən ilat, kəmatuəkəike matuən-iarəp nəghatən rəha nəwīrən rəha Uhgīn kəm netəmim rafin. Kən Iərəməərə təmol ilau kioal nat pīspīs ne nəmtətīn tepət məmə netəmim okotītun məmə rəhalau nəghatən rəha nosmegəhən in nəghatən pahrien.

⁴ Kən netəm ikin əh, kəmotəhap ilat min, neen kəmotətəu-pən netəm Isrel itəm kəsotənən nīpahrienən e Iesu, kən neen kəmotətəu-pən aposol mīl əh, Pol ne Panapas.

⁵ Kən netəm Isrel ne Iaihlua min, ne netəm-iasol min rəhalat min, kīnoatol nəghatən anion kit məmə okotərəkīn ilau, kən motahtīmnu ilau e kəpiel. ⁶ Məto nian kəmotəto

nəghatən anion rəhalat, kəmuagim mian əpəh e ikin Likaonia, kən mian mətuatig e taon mil əh, Listra ne Tepe. ⁷ Kən e taon mil əh ne ikin min titəlau e taon mil əh, ilau katuən-iarəp namnusən təwir rəha Iesu Iosmegəh.

Pol ne Panapas əpəh Listra

⁸ Kən e Listra, suah kit əh-ikin. Nian təmaair məto nelkin təməfaiu təruru naliwəkən, tatəpələh əm, kən in tatəpələh ikin əh ⁹ matətəlig-in nəghatən rəha Pol. Pol təmətag-pən ətuatip o suah əh, minitun məmə suah əh tinatahatətə rəkis məmə nelkin titun nəwīrən, ¹⁰ kən magət əfəməh lan məmə, “!Ei piak, ətul!” Kən əmun, suah apon təmətip mər kən minataliwək.

¹¹ Nian nimanin netənim kəmotəplan nat əh itəm Pol təmol, kəmotən əfəməh e nəghatən Likaonia məmə, “!Ei! Otəplan-tu. Uhgīn mīn rəhatat kīnotol netənim in, ilat minotuwa imətət ikin.” ¹² Kən kəmotəuhlin nərgi Panapas məmə Sus u nīpətīn təmə in iərəməərə rəha uhgīn mīn rəhalat. Kən kəmotəuhlin mīn nərgi Pol məmə Heremes, nīpətīn u məmə in iəghat asol rəha uhgīn mīn rəhalat. ¹³ Nīmə rəha narmi nat rəha uhgīn əh Sus, in tatətul ihluə e taon əh. Kən pris rəha uhgīn əh Sus təmasig kau mīn neen itəm tinətu-pən rəkis nəgui-nig elat. Kən məmik ilat muwa e nafiluə rəha latuənu rəhalat itəm kəmotol əpətīn e kəpiel. Məto in ne nimanin netənim kətolkeike məmə kətol sakrifais kəm ilau motol nənwīwīən lan kəm Pol ne Panapas.

¹⁴ Məto nian aposol mil kəmuəto nəghatən e nat əh, kəmuəhap rəhalau natimnat.* Kən kəmuaiu mian əpəh ilugin elat. Kən muagət əfəməh məmə, ¹⁵ “!Ei, nəman! ? Nəkotəmə nəkotol nat un o naka? Itimlau etənim əm təhmen etəmat. Etios namnusən təwir matuea kəm itəmat, kən ekioalkeike məmə ekuəuhlin nətəligən rəhatəmat məmə nəkotapəs nəfakən kəm uhgīn mīn u itəm rəhalat nəsanənən tikə. Məto onəkotəfak əm kəm Uhgīn itəm tatəmegəh, mətatig namnun tikə. In pisin əm təmol neai, nəptən, nītəhəi, ne natimnat rafin itəm koatatig ikin mīn rafin.

¹⁶ Aupən in təmegəhan-in məmə netənim e ikin mīn rafin məmə ilat okotətəu-pən atip əm suatip mīn rəhalat. ¹⁷ Məto nian rafin in tatol suatip kəm ilat məmə ilat kotitun nəplanən rəhan nəwīrən itəm in tatol. In tatol nuhūən tatəfik, matol nagwənən mīn e nasumən, kən koatol nīpətīlat e nian ətuatip rəhalat. In tatos-ipən nagwənən kəm itəmat mol itəmat nəkotətəto təwir.” ¹⁸ Məto kəmatuən pəp nəghatən əh kəm ilat, iuəhkīr əm kuakīə o nən-iəhauən ilat o nolən sakrifais, o nos-ipənən nənwīwīən kəm ilau.

¹⁹ Kən netənim neen e noanol mīn rəha netəm Isrel kəmotiet e Antiok əh Pisitia ne Ikoniam motiet-pa Listra motiūw-pa netənim tepət məmə okotuwa kəplan ilat. Kən kəmotiləs Pol kən motaht e kəpiel, kən motewkəkan ka kərakin-iarəp e taon motapəs tətəməhl. Nīkilat təht məmə təmimis. ²⁰ Məto nian netəm rəha Iesu kəmotuwa kətul kitəlau in, kən tətul əmun muwīn mīn əpəh imə e taon. Kən kəmən lawgīn, in ne Panapas kəmiaiet mian Tepe.

Pol ne Panapas kəmietəlig-pən Antiok əh Siria

²¹ Kən Pol ne Panapas kəmuən-iarəp namnusən təwir e taon əh Tepe, kən kəmiaiūw-pa netənim tepət kotuwa o Iesu. Kən kəmiatəlig muea Listra, kən uarisig u, kiaiet mīn muea Ikoniam, kən miaiet mīn muea Antiok əh Pisitia. ²² Kən ikin əh, kəmatuem əskasik netəm rəha Iesu. Kən matioas-ipən nəghatən məmə okotətul əskasik e nahatətəən e Iesu. Kən matuən məmə, “Kitat okotatig e nəratən tepət nian koatuwīn e suatip rəha nuwīnən matig ahgīn nərəməərən rəha Uhgīn. Məto nat əpnəpīn əm, kitat okotəkəike moatətul əskasik.” ²³ Kən e nīməfak mīn e ikin mīn rafin itəm ilau katian ikin, katuəmki-pər elta mīn rəhalat. Kən matuapəs nagwənən matioal nəfakən, kən matuələhəu e nelmi iərəməərə netənim itəm kīnoatən rəkis nīpahriənən lan.

²⁴ Kən ilau kəmian-pən Pisitia ikin muatite-pa Pamfilia ikin e taon əh Peka, ²⁵ ikin əh ilau kəmuən-iarəp namnusən təwir ikin. Kən ilau kəmuatite-pa mīn e taon kit mīn Atalia,

14:11: Wək 28:6 * 14:14: “kəmuəhap rəhalau natimnat” in nəmtətīn kit məmə kəmotətəto tərət pik e nolən əh 14:15: Sam 146:6; Wək 10:26 14:16: Wək 17:30 14:17: Jer 5:24 14:19: Wək 17:13; 2 Kor 11:25 14:22: Wək 15:32; 1 Tes 3:3

²⁶ kən kəmios nego ikin miatəlig-pa Antiok əh Siria. Netəm Antiok əh inəh, aypən ikin ilat kəmotahl-ipən Pol ne Panapas məmə okian muən-iarəp nəghatən rəha Uhgın, kən motəfak məmə Uhgın otehm wir ilau e ikin mın itəm ilau katian ikin. Kən roiu kinioal namnun wək rəhalau.

²⁷ Nian ilau kəmiatəlig-pa mın, kəmuəun-in netəmim rəha niməfak məmə okotuwa kitiəh. Kən ilau kəmuən-iarəp kəm ilat natimnat itəm Uhgın təmol elau e nəsanənən rəhan, kən məmə təmahro nulan Iaihlua mın, ilat kəmotuwa moatən nıpahrienən e İesu.

²⁸ Kən ikin əh, ilau kəmuatig tuwəh ilat netəm rəha İesu.

15

Iəfak mın neen kəmoatən məmə netəmim okotətəu-pən

Lou rəha Moses

¹ Kən netəmim neen kəmotiet əpəh Jutia motatite-pa Antiok moatəgətun piatat mın moatən məmə, “Okəmə kəsəhg-ipənən itəmat, tahmen e inu itəm Lou rəha Moses tatən mihin, okol Uhgın təsosmegəhən itəmat.” ² Kən Pol ne Panapas ilat netəm əh koatərgəhəu o nəghatən əh, kən kəmotəghat əfəməh e nənən əh. Kən uarisig, netəm rəha niməfak əh Antiok kəmotitəpun Pol ne Panapas ne ilat neen mın məmə okotuwın Jerusalem motəplan aposol mın ne elta mın rəha niməfak o nənən əh.

³ Netəm rəha niməfak kəmotahl-ipən ilat kotuwın, kən nian ilat kəmoatiet-pən Fonisia ne Sameria, kəmoatən-iarəp məmə tahro nulan Uhgın tatiuw-pa Iaihlua mın koatuwa rəhan netəmim. Kən nəghatən əh təmol piatat mın ikin əh nikilat tətəgien pik. ⁴ Nian kəmotiet-pa Jerusalem, netəm rəha niməfak ne aposol mın ne elta mın rəha niməfak, kəmotəgien məmə okotos ilat motuwın iməlat mın ikin. Kən Pol ne netəm əh kəmotən-iarəp natimnat itəm Uhgın təmasitu elat lan. ⁵ Məto Farisi neen əh-ikın itəm koatən nıpahrienən e İesu, kəmotətul motən məmə, “Iaihlua mın, okəike kəhg-ipən ilat, kən onəkotəkəike kəgətun ilat məmə okotətəu-pən Lou rəha Moses.”

Aposol mın ne netəm-iasol
mın kəmotəghat əpəh Jerusalem

⁶ Kən aposol mın ne elta mın rəha niməfak kəmotəpələh kəmotəghat-in nənən əh. ⁷ Kən nian kəmotəghat nəfəməh məsin, kən Pita təmətul mən məmə, “Piak mın. Itəmat nəkotitun wir məmə nuwəh rəkis Uhgın təmitəpun io e nikitat məmə ekən-iarəp namnusən təwir rəha İesu kəm Iaihlua mın məmə okotən nıpahrienən lan. ⁸ Uhgın titun nətəligən rəha netəmim, kən in tınəgətun rəkis məmə nikin tagien məmə otosmegəh netəm u sənəmə noanol mın rəha İsrel, məto-inu təmos-ipa Narmin Rəha Uhgın kəm ilat e suatip kitiəh əm itəm təmos-ipa kəm kitat. ⁹ In təməsol pisinən kəm ilat. !Kəp! In təmafəl rəkis rəhalat nolən rat mın məto-inu koatən nıpahrienən lan tahmen-pən əm e itəm tınol rəkis kəm kitat.

¹⁰ “?Məto tahro itəmat nakoatuwin e suatip pisin məmə Uhgın nikin otahmə? ?Tahro itəmat ninoatıləs-ipən Lou kəm ilat məmə in nat təfigəm kit itəm ilat kotalis? !Kəp! Itəmat, otəplan-tu. Kitat ne tıpitat mın kitat rafin kəsotahmenən məmə okotıləs nat figəm əh. ¹¹ Məto kitat koatahatətə məmə İesu in İərəmərə rəhatat, kən in tatosmegəh kitat e rəhan nəwirən əm, kən in matol əm nəhlan kəm ilat.”

¹² Nəghatən əh təmol ilat kotəruru nat okotən, kən moatətəlig-in Pol ne Panapas kinatuamnus-iarəp nat pispis mın ne nəmtətin pisin pisin mın itəm Uhgın təmol ilau kioal e nıganəmti Iaihlua mın.

Jemes təmahtosig-in nəghatən

¹³ Nian kəmioal namnun nən-iarəpən wək mın rəhalau, kən Jemes tətul mən məmə, “Piak mın. Otətəlig-in wir-tu rəhak nəghatən. ¹⁴ Pita təmən wir ağin kəm kitat məmə tahro nulan Uhgın təmiet-pa pitən o Iaihlua mın məmki-rəkis ilat neen məmə rəhan

14:26: wək 13:1-2

14:27: wək 15:4,12

15:1: Kal 5:2

15:2: Kal 2:1

15:4: wək 14:27

15:7: wək 10:1-43

15:8: wək 10:44; 11:15

15:10: Mat 11:30; Kal 3:10

15:11: Kal 2:16; Efes 2:5-8

15:13: Kal 2:9

min. ¹⁵ Məto nat əh tahmen-pən əm e nəghatən itəm ien rəha Uhgın təmən itəm kəməte e Naoa Rəha Uhgın. Uhgın tatən məmə,

¹⁶ ‘Uarisig e natimnat min əh, oekitəlig-pa min.

Oekol-wir nego rəha nərəmərən rəha Kig Tefit u təməhap aupən iuəhkir tamnim.

Nat ərnapin iuəhkir tamnim, məto ekiləs-ipər mılpin mafəl mol təskasik min,

¹⁷ məmə netəm ərnapin e nitən min u Iaihlua min, itəm ninəmitəpun rəkis ilat məmə rəhak netənim min, ilat okotegəs-in io.

¹⁸ Io İərəməre iatən mihin kən emol netənim kotitun rəkis nat əh aupən.’ ”

¹⁹ Kən Jemes təmən məmə, “Kən tol nəhlan, io iakən məmə roiu Iaihlua min kınəatəuhlin nətəligən rəhalat minəatuwa o Uhgın. Kən təsəwıran məmə kitat okotol tiəkis pik min olat. ²⁰ Məto pəs okotəte naoa kit tuwin kəm ilat məmə okəsotunən nagwənən min u itəm kinol rəkis sakrifais lan kəm narmi nat min u iərmis min, kən kotamkimik e nıganəmti Uhgın. Kən məsotolən təfagə e pətan. Kən məsotunən nat megəh itəm kəmaril nentou məto-inu nitən əh-ikin e nıpətin. Kən okəsotunən nitən. ²¹ Okotəkəike motən-ıəhau ilat nəhlan o nələhəuən nəməlinuən tətətig, məto-inu təmətuoun rəkis e Sapət min rafin, netənim koatafin Lou rəha Moses əpəh e nımə rəha nuəfiminən rəha netəm Isrel. Kən katən-ıarəp nəghatən min əh e taon min rafin.”

Kəməte naoa kəm iəfak min u Iaihlua min

²² Kən aposol min ne elta min ne netəm rəha nıməfak kəmotegəhan məmə okotahl-ipən ilat min neen kotətəu-pən Pol ne Panapas motuwin Antiok. Kən kəmotətgi-arəp Saelas ne Jutas u katən məmə Pasapas. Suah mil əh netənim koatisiai-in ilau. ²³ Kən kəmos-ıpən naoa kəm ilat məmə okotos motuwin. Naoa tatən məmə,

“İtimat aposol min ne elta min rəha nıməfak, itimat piatimat u itəmat. İakotən təwir kəm itəmat əpəh Antiok, ne Siria, ne Silisia u Iaihlua min, məto roiu nınətuwa piatimat min.

²⁴ İtimat emotəto məmə netənim neen u e nıkitimat kəmotol tiəkis pik kəm itəmat, kən itəmat nəmotəto tərət e nəghatən rəhalat. Məto itimat emısotos-ıpənən nəghatən məmə okotuwin kən mihin. ²⁵ Tol nəhlan kən itimat emotaun-in nəghatən kit, kən motegəhan məmə itimat kəiu okioas nəghatən rəhatimat muətəu-pən Pol ne Panapas u ilau kuəwir pik otat. ²⁶ İuəhkir kiamis o wək u rəha İərəməre rəhatat, İesu Kristo. ²⁷ Kən itimat ioatahl-ıpinə Jutas ne Saelas məmə okiamnə muehm itəmat. İlau okuən əsas kəm itəmat nəghatən kitiəh əm itəm itimat emotəte. ²⁸ Kən Narmın Rəha Uhgın nıkin tagien ne nıkitimat tagien məmə esotos-ıpinə minən lou kit kəm itəmat məmə otəfigəm pik otəmat, məto in əm u nəkotəkəike motol: ²⁹ onısotunən nagwənən min u itəm kinol rəkis sakrifais lan kəm narmi nat min u iərmis min; kən məsotunən nitən; kən məsotunən nat megəh itəm kəmaril nentou məto-inu nitən əh-ikin e nıpətin; kən məsotolən təfagə e pətan. Okəmə nakotətəu-pən nəghatən min əh, onəkətuwin e suatıp təwir.

Inu namnun rəhatimat nəghatən.”

³⁰ Kən netəm-iasol min əh kəmotahl-ipən netəm əh ilat kuwit məmə okotuwin əpəh Antiok. Nian kəmotiet-pən Antiok, kəmotəun-in netənim rəha nıməfak e ikin min əh, kən kotuwa kitiəh, kən kotos-ıpən naoa un kəm ilat. ³¹ Kən nian kəmotəfin naoa un, nıkilat təmagien məto-inu nəghatən əh təmiləs-ıpər nıkilat. ³² Jutas ne Saelas ilau ien mil rəha Uhgın. Kəmuəghat təfəməh kəm piatat min əh mətialəs-ıpər nətəligən rəhalat matioal ilat koatətul əskasik. ³³ Kəmuatig tuwəh məsin ikin əh, kən piatat min kəmotəuatipin ilau kən motətapəh məmə Uhgın otos-ıpən rəhan nəməlinuən kəm ilau, kən motahl-ıpən ilau kiatəlig-pən o netəm u kəmotahl-ıpa ilau. ³⁴⁻³⁵ Kən Pol ne Panapas kəmuatig tuwəh məsin əpəh Antiok, kən ilat netənim tepət kəmoatən-ıarəp ne moatəgətan netənim e İərəməre.

Pol ne Panapas kəmuəhap ilau min

³⁶ Nian neen uarisig, Pol təmən-ipən kəm Panapas məmə, “Təwir məmə kiatelj min mian muəplan pialau min e taon min itəm kəmuən-iarəp nəghatən ikin rəha İərəmərə kəm ilat, muəplan-tu məmə koatahratig.” ³⁷ Kən Panapas tolkeike məmə otit min Jon Mak. ³⁸ Məto Pol təplan məmə təsətuatipən, məto-inu Jon Mak tinapəs rəkis ilau əpəh Pamfilia mitəlig məsətəu-pənən ilau mətoarus kioal namnun e wək. ³⁹ Kən kəmuən təskasik e nənən əh, kən muəhap ilau min. Kən Panapas təmit Mak kən mios nego kit mian əpəh Saepras. ⁴⁰ Məto Pol təmit Saelas ilau min. Kən netəm koatəfak kəmotəfak məmə İərəmərə otehm wir ilau e rəhan nəwİRən, kən motahl-iarəp ilau. ⁴¹ Kən kəmualiwək mian-pən Siria ne Silisia ikin kən matuem əskasik niməfak min.

16

Timoti təmətəu-pən Pol ne Saelas

¹ Kən Pol təmaliwək min muwİN əpəh Tepe ne Listra. Kən ikin əh, etənim kit əh-ikin rəha İesu, nərgİN u Timoti. Mama rəhan in noanol kit rəha İsrel, məto rəhan tata in etəm Kris. ² Netəm koatəfak əpəh Listra ne İkoniam kəmotən məmə Timoti in etəm təwir kit. ³ Kən Pol tolkeike məmə otit ilau min. Kən təməhg-ipən in məto-inu təməsolkeikeən məmə noanol min rəha İsrel nikilat otəht rat məto-inu kotitun məmə tata rəha Timoti in etəm Kris. ⁴ Kən nian iləhal kəməhaluwİN e taon min, kəmətəhalən-iarəp kəm netənim rəha UhgİN nəghatən rəha aposol min ne elta min itəm kəmotələhəu əpəh Jerusalem. Kən mitəhaləgətun ilat məmə okotəkəike katətəu-pən nəghatən min əh. ⁵ Kən e nolən əh, niməfak min kəmotəskasik e rəhalat nahatətəən, kən nian rafin netənim koatuwa moatəpət e niməfak.

Pol təməplan napİlaiirən kit rəha UhgİN

⁶ Kən iləhal kəməhaluwİN-pən əpəh Fritia ne Kalesia ikin, məto-inu Narmin Rəha UhgİN təməsegəhan-inən iləhal məmə okəhaluwİN-pən Esia ikin məhalən-iarəp nəghatən u əh-ikin. ⁷ Nian kəməhaluwa iuəhkİR e ikin Misia ne ikin Pitinia, məhalolkeike məmə okəhaluwİN Pitinia. Məto Narmin rəha İesu təsegəhan-inən məmə okəhaluwİN. ⁸ Kən kəməhalaliwək məhaluwİN-pən Misia ikin, kən məhalatite-pa e taon əh Troas. ⁹ Kən lapİN in, Pol təməplan nat kit tahmen e napİlaiirən. Təməplan məmə etəm Masetonia kit tatətul matətapəh əskasik ron məmə, “Awi, okol nakuwa Masetonia masitu etimat.” ¹⁰ Nian Pol tinəplan rəkis əm nat əh, kən enoatai-pən rəhatimat natİmnat məmə ekotuwin Masetonia, məto-inu enoatitun məmə UhgİN tətəun-in itimat məmə ekotən-iarəp namnusən təwir rəha İesu kəm netəm ikin əh.

Litia əpəh Filipae təmən nİpahrienən e İesu

¹¹ Kən emotos nego kit motiet əpəh Troas motaiu ətuatip əm o nİtən Samotres. Kən kəmən lawİgin emotuwin motuar e taon Neapolis. ¹² Kən emotiet ikin-u motaliwək əm motuwİN əpəh e taon əh Filipae, u tatəməhl aupən e nİtən asol Masetonia. Netəm ikin əh, netəm Rom ətuatip. Kən emotatig məsİN əh-ikin.

¹³ Kən e Sapat, nian rəha nəfakən, emotiet e taon əh kən motuwİN əpəh ləhau e nəhau kit itəm emotətə məmə netənim kotuwİN ikin katəfak. Kən emotuwin moatəpələh katəghat itimat nİpİtan itəm kəmotəupən motuwa katəpələh. ¹⁴ Kən pətan Tuatira kit əh-ikin tatətəlig-in itimat, nərgİN u Litia. In pətan itəm tatol-salim-in nİməhan nəguİnaris u nian rafin nİməhan əh nəmtİN tİəkis pİK. Pətan əh nian rafin in tatəfak kəm UhgİN, kən İərəmərə təmol nİkin tİmətmətİg məmə otən nİpahrienən e nəghatən itəm Pol tatən. ¹⁵ Kən kəmol baptais lan ne rəhan min, ne rəhan iolwək min. Kən in təmən-İpa kəm itimat məmə, “Awi, okol nakotuwa imak ikin kotatig məsİN məto-inu itəmat nİnotitun rəkis məmə io iatən nİpahrienən e İərəmərə.” Kən in təmatəkəike kəm itimat, kən ekotuwin iman ikin.

Kəmİləs-ipən Pol ne Saelas e kalapus əpəh Filipae

¹⁶ Kæn nian kit, nian emoatuwin ikin ræha næfakæn æh, kæn pætan ækæku kit tæmæplan itimat e suatip. In slef ræha netæmim neen itæm kæmotos-næmtin. Pætan æh narmin rat kit tætatig lan itæm tol in tatæn-iaræp natimnat itæm otæpanuwa. Kæn matol win e mæni tepæt ræha ræhan netæm-iasol min mæto-inu netæmim kotætou ilat mæmæ ilat okotæto ræhan næghatæn. ¹⁷ Kæn in tæmatuarisig-in itimat Pol, kæn matæn æfæmæh mæmæ, “Netæm u, netæm ræha Uhgîn u in ilis, ilis pik. Koatæn-ipinæ kæn itæmat suatip ræha Uhgîn mæmæ in otosmegæh netæmim lan.”

¹⁸ Tæmatol næhlan etimat nian tepæt, mætoarus nian kit Pol tinæto tærat o nat æh minærou in. Kæn in tæmeirair magæt e narmin rat apon mæmæ, “E nærgi Iesu Kristo iatæn-ipinæ kæn ik mæmæ onakiet rækis e pætan ækæku un.” Kæn roiu agîn min, narmin rat apon tæmiet e pætan ækæku æh.

¹⁹ Kæn nian ræhan netæm-iasol itæm koatæramæra lan kinotitun mæmæ kinotakiæ e suatip ræhalat o nolæn win e mæni, kæmotæto tærat. Kæn kæmotaskelim Pol ne Saelas motilæs ilau motuwîn æpæh e ikin ræha kaonsel ræha taon æh, ²⁰ mæmæ okuætul e niғанæmti netæm Rom, netæm ræha kot. Kæn ilat kæmotæn mæmæ, “Suah mil u ilau noanol ræha netæm Isrel. Ilau kætial nat tærat tepæt u imætat ikin. ²¹ ilau katuæn mæmæ kitat okotækæike kætæu-pæn suatip pisin min. Mæto suatip min æh kæsotætætæpæn e lou ræhatat. Kitat netæm Rom. Okol kitat kæsotolæn næhlan.”

²² Kæn netæm ikin æh kæmotuwa motæplan ilat minoatæn rat ilau. Kæn suah mil u ræha kot kuæn-ipæn kæn mopael min mæmæ okotapeg ræhalau natimnat motalis ilau. ²³ Kæn kæmotalis ilau mau tepæt, kæn uarisig kotilæs-ipæn ilau e kalapus. Kæn motæn-ipæn kæn etæm tatehm kalapus mæmæ otæsæmkaræpænæn elau kiaiet muagim. ²⁴ Nian etæm ræha nehman kalapus tæmæto næghatæn æh, tæmilæs ilau muwin e rum kit æpæh imæ agîn, kæn mætu-pæn nig e nelkilau tahmen e hankap.

Etæm tatehm kalapus tæmæn nipahrienæn e Iesu

²⁵ Kæn nian tinælis kinkin lapin, Pol ne Saelas katuæfak, kæn ilau katuan napuæn min ræha nænwiwæn Uhgîn. Kæn netæmim min e kalapus koatætæg-in ilau. ²⁶ Kæn roiu agîn-æh min, namig asol kit tæmæloal e næptæn kæn mol nimæ kalapus tæmæloal pik, kæn nafilua min e kalapus kæmoteræh, kæn sen itæm kæmalis netæmim lan kæmotisas. ²⁷ Kæn nian etæm ræha nehman kalapus tæmaiir, mæplan mæmæ nafilua min ræha kalapus kæmoteræh, nikin tæmæht mæmæ netæm koatæmæhl e kalapus kinotagim rafin. Kæn milæs-ipær ræhan naip mæmæ otægimnu atip in lan.* ²⁸ Mæto Pol tæmagæt æfæmæh mæmæ, “!Ei! !ðsaruaen ik! Itimat rafin æpæh ikin.”

²⁹ Kæn suah æh tæmaun mæmæ okilæs lait ka, kæn in tæmaiu muwin æpæh imæ, misin-pæn nulîn æpæh e nelki Pol ne Saelas ikin mætasiær. ³⁰ Kæn mit ilau mæhaliet æpæh ihluæ kæn mætæræh olau mæmæ, “!Suah mil! ?Ekahro nulan mæmæ Uhgîn otosmegæh io?” ³¹ Kæn kuæn-ipæn kæn in mæmæ, “Onækæike mæn nipahrienæn e Iæræmæra Iesu, kæn mæmæ Uhgîn otosmegæh ik ne ræham min.” ³² Kæn kæmuæn-ipæn næghatæn ræha Iæræmæra kæn in ne netæmim itæm kotatig ilat min. ³³ Nat æpnæpin lapin agîn, mæto suah æh tæmit ilau muwin maikuas e nimægæm min e nipætillau itæm kæmalis ilau ikin. Kæn e nian æm æh, kæmol baptais lan ilat ræhan min. ³⁴ Kæn in tæmit Pol ne Saelas muwin æpæh iman ikin mos-ipæn nagwænæn kæn ilau. Kæn in ne ræhan min rafin nikilat tæmagien mærioah mæto-inu kæmotæn nipahrienæn e Uhgîn.

³⁵ Nian tæmian, etæm ræha kot mil æh kuæn-ipæn kæn mopael min mæmæ, “Okotuwîn keræh e suah mil æh katian.”

³⁶ Kæn suah æh etæm ræha kalapus tæmæn-ipæn kæn Pol mæmæ, “Etæm ræha kot mil kæmuæn mæmæ ekoteræh etæluu nakatian, kæn ialet mætian kæn muætul mætig.”

16:17: Mak 1:24   16:20: Mak 13:9   16:22: 2 Kor 11:25; 1 Tes 2:2   * 16:27: E nian æh, okæmæ mopael kit tairamæg e etæm tatol kalapus tagim, okæike kohamnu mopael æh.   16:27: Wæk 12:18-19
16:30: Wæk 2:37

³⁷ Məto Pol təmən-ipən kəm mopael min əh məmə, “?Ei, məto naka əh? Itımlau etəm Rom mil.† Kən etəm rəha kot mil əh kəsüəplanən nat kit məmə emioal tərət, məto e nıganəmti netəmim kəmotalis itımlau, kən kıləs-ipən itımlau e kalapus. ?Kən roiu kioalkeike məmə oekiaiet anion əm? !Kəp! İlau əm okuəike muea ikin-u kən mialəs-iarəp itımlau.”

³⁸ Kən mopael min əh kəmotuwın kən-ipən kəm etəm rəha kot mil əh. Kən nian kəmuəto məmə Pol ne Saelas ilau etəm Rom mil, ilau kəmuəgın pik. ³⁹ Kən kəmian muən-ipən kəm Pol ne Saelas məmə, “!Ei, kəsi! Emioal tərət etəmlau.” Kən uarisig kiaiet ilau motiet e nıpəg noa kalapus, kən muən-ipən wir kəm ilau məmə okiaiet e taon əh.

⁴⁰ Kən Pol ne Saelas, ilau kəmiaiet e kalapus mian e nimə rəha Litia. İkin əh kəmuəplan piatat ne wınıtət min rəha niməfak, kən muəghat məsin kəm ilat mətialəs-ipər nıkilat. Kən uarisig u, kiaiet mətian.

17

Pol ne Saelas kəmian əpəh Tesalonaeka

¹ Kən Pol ne Saelas kəmuəliwək mian-pən əpəh e taon mil əh Amfipolis ne Apolonia, mueia miaet-pa e taon əh Tesalonaeka. İkin əh, nimə rəha nuəfiminən kit əh-ikin rəha netəm İsel. ² Kən Pol təmol tahmen əm e itəm tatol nian min, təmuwın əpəh imə e nimə əh. Kən e Sapat kisil ilat netəm əh noanol min rəha İsel kəmoatol nəghatən tepət o Naoa Rəha Uhgin. ³ In tatən kəm ilat məmə, “Naoa Rəha Uhgin tatən wir əgın-əh məmə Kristo itəm Uhgin təmən məmə otahl-ipa, otəpanəto nahməən e nıpətin, muwa mətoarus mimis, kən Uhgin otəpanosmegəh min in e nimisən. İesu u itəm iatən kəm itəmat, inu Kristo əh.” ⁴ İlat neen kəmotən nıpahrienən e nəghatən əh, kən kəmotətəu-pən Pol ne Saelas. Kən netəm Kris tepət itəm koatəfak kəm Uhgin, ne nıpitan asol tepət itəm koatəməmə e nıpitan min, kəmotətəu-pən ilau.

⁵ Məto netəm-iasol rəha noanol min rəha İsel, kəmotətəhak, kən motuwın moategəs-in netəm nol təfagə, əpəh e nıkal suatıp min ne ikin min, motuwa minoatos ilat min, kən minoatol nəratən tepət əpəh e taon əh. Kən kəmotuwın e nimə rəha suah kit nərgın u Jeson, moteatəp nafiluə e nimə, moategəs-in Pol ne Saelas. Kəmotolkeike məmə okotıləs-ipən ilau e nelmi kaonsel əh-ikin əh.

⁶ Nian kəməsotəplanən ilau, kən kəmotaskəlim Jeson ne piatat min neen motəmki-pən ilat məmə okotətul əpən in netəm-iasol min rəha kaonsel. Kən kəmotagət əfəməh moatən məmə, “Suah mil əh Pol ne Saelas kətioal nat tərət tepət e ikin min, kən minuea e taon rəhatat. ⁷ Kən suah u Jeson təmaun-in ilau kian iman ikin, məto ilat koatətgəhl lou rəha Sisa itəm tatəməmə e nıtən min. İlat koatən məmə İəməmə kit min əh-ikin tətətig, nərgın u İesu.” ⁸ Nian noanol min rəha İsel kəmotən nəghatən əh, motol netəmim ne netəm-iasol min əh kınotəruru əfəməh məmə okotol naka. ⁹ Kən netəm-iasol min əh kəmotol Jeson ne piatat min kəmos-ıpən məni neen, məmə in nəniəkisən kit məmə okəsotol minən nat əh, kən motahl-ipən ilat koatuwın.

Pol ne Saelas kəmian əpəh Perea

¹⁰ Nian tinapınəp, kən piatat min ikin əh kəmotahl-ipən Pol ne Saelas məmə okian e taon əh Perea. Nian kəmiaiet-pa ikin əh, kəmian e nimə rəha nuəfiminən rəha netəm İsel. ¹¹ Noanol min rəha İsel ikin əh nətəligən rəhalat təwir, maprəkis-in netəm Tesalonaeka, məto-inu kətolkeike pik məmə okotətəlig-in nəghatən rəhalau. Kən nian rafın, koatafın wir e Naoa Rəha Uhgin, moategəs-in məmə nəghatən rəhalau tətəuətıp o kəp. ¹² Məto-inu e nolən əh, kən tepət kəmotən nıpahrienən e İesu. Kən nıpitan asol min Kris tepət, ne netəm Kris tepət kəmotən nıpahrienən e İesu.

† 16:37: okəmə suah kit in etəm Rom, məto katətu-pən nəghatən kit lan, kən lou kit əh-ikin rəhalat məmə əpən kapman otol nalpınən kəm in, məto in otəkəike mətul e kot mən-iarəp nəwtain nəghatən katətu-pən lan. Afin e Wək 25:15-16. 17:7: Luk 23:2; Jon 19:12

¹³ Məto nian noanol min rəha Isrel əpəh Tesalonaeka kəmotəto məmə Pol tatən-iarəp min nəghatən rəha Uhgın əpəh Perea, kən ilat kəmotuwa min əpəh ikin minoatol netəm Perea kinotol min təməht kəm ilau. ¹⁴ Kən e nian əm əh, piatat min kəmotahl-ipən min Pol tuwin əpəh itəhəi muwin e nego muwin Atens, mapəs əm Saelas ne Timoti kətuatig əpəh Perea. ¹⁵ Kən netəmim itəm kəmotit Pol moatuwin Atens, kinoatitəlig-pa min Perea, Pol tahləpis ilat məmə okotən-ipən kəm Saelas ne Timoti məmə okuaut uəhai əm mian muəplan min in.

Pol əpəh Atens

¹⁶ Nian Pol təmatəsağın Saelas ne Timoti əpəh Atens, in təməto tərət pik məto-inu nian taliwək mətan ikin əh, məplan ikin əh tərtoah e narmi nat min. ¹⁷ Məto-inu o nat əh, kən in tuwin əpəh e nimə rəha nuəfiminən rəha netəm Isrel ilat netəm Isrel ne İaihlua min itəm koatəfak kəm Uhgın, moatəghat pik o nat əh. Kən nian rafin in tatuwin ikin katol maket ikin matəghat kəm netəm əpnəpin min əm. ¹⁸ Kən iəğətun min neen netəm Kris, kətaun-in ilat Epikiurien ne Sıtoik,* ilat min koatəghat. İlat neen koatən məmə, “? Suah əh təmiləs əm nəghatən əpəh kit e suatip matən, kahrma tatən naka əpəh?”

Kən netəmim neen kotəmə, “İtimat ekotəto məmə tatəghat-in uhgın min rəha ikin pisin pisin min.” Koatəghat nəhlan məto-inu Pol tatəghat-in İesu, matən məmə tənimis məto Uhgın təmosmegəh min.

¹⁹ Kən kəmotəun-in-pən Pol məmə otuwa mətul e niğanəmti kaonsel rəha netəm koatəpələh e nitot əh Areopakus. Kən kaonsel əh təmən-ipən kəm in məmə, “Ekotolkeike məmə ekotitun niyəti nəghatən wi itəm nakatən. ²⁰ Nəghatən min əh neen, ekotəto məmə tol pisin ağın-əh, kən ekotolkeike məmə ekotitun niyətin.” ²¹ Kəmotəghat nəhlan məto-inu netəm Atens ne netəm ik pisin min itəm kəmotuwa Atens, kotolkeike məmə okotəpələh əm katətəlig-in nəghatən wi min əh, kən motəuhlin wir nənən lan.

²² Kən Pol tətul e niğanəmti netəm rəha kaonsel əh məmə, “Netəm Atens. İo enəplan rəkis məmə rəhatəmat nətəligən tepət tatuwin o uhgın min. ²³ Nian io etaliwək ikin-u imatəmat ikin, matəplan ikin nəkoatəfak min ikin ne narmi nat min, kən eməplan nəghatən kit itəm itəmat nəmotəte-pən rəkis e kəpiel kit məmə, İNU İKİN KATƏFAK-PƏN KƏM UHGİN KIT İTƏM İTİMAT EKOTƏRURU. Məto uhgın itəm itəmat nəkoatəfak kəm in, itəm nəkotəruru, Uhgın əh inəh itəm io iatən-ipinə kəm itəmat. ²⁴ Uhgın əh inəh təmol nəptən u, ne natimnat rafin itəm koatətig lan, kən in matərəməyə e neai ne nəptən, in təsətigən e niməfak min itəm kitat əm netəmim kəmotol. ²⁵ Nat kit təsikəən ron itəm kitat netəmim kotitun nolən kos-ipən kəm in. Məto-inu in pisin əm tatos-ipa nəmegəhən kəm kitat kitiəh kitiəh, matos-ipa natimnat rafin kəm kitat. ²⁶ Aupən, aupən ağın-əh, in təmol əm suah kitiəh əm. Kən netəm rafin ikin min kəmotiet əm e suah əh, kən in pisin əm təmələhəu ilat rafin e ikin min, kən in pisin əm təmən nian itəm ilat okotan lan, ne nuantən min rəhalat. ²⁷ Uhgın əh təmol nəhlan məmə kitat rafin okotəkəike kegəs-in məmə okotehm, tahmen e etəmim itəm tateameam əpnəpin əm məmə otehm nat kit. Məto niyəhriənən məmə Uhgın əh, sənəmə in isəu o kitat. ²⁸ Tahmen e itəm suah kit təmən aupən məmə, ‘Məto-inu kitat koatəkul-pən əm e Uhgın, kən moatos nəmegəhən, moataliwək, moatol natimnat rafin.’ Kən mahmen e suah kit rəhatəmat itəm təmətə rəkis napuən kit məmə, ‘Kitat min kitat nenətin min.’

²⁹ “Məto-inu kitat nenəti Uhgın, okol kitat kəsotənən məmə in tahmen e natimnat itəm netəmim koatol ilat e iaen u kol tatipit-ipit, ne silfa ne kəpiel. In sənəmə nat kit itəm suah kit titun nol əmən e nelmin o e rəhan nenatigən. !Kəp!

³⁰ “E nian əh aupən itəm netəmim kotəruru Uhgın, tahmen e itəm Uhgın təmahtosig-in niğanəmtin məmə otəsəplanən nolən rat min əh. Məto roiu tatən kəm kitat rafin e ikin

17:17: Wək 18:19 * 17:18: Epikiurien ne Sıtoik - İəğətun min neen itəm koatəgəs-in niyəhriənən. İlat Epikiurien koatən məmə natimnat itəm tatol suah kit niğin tagien, inu nəukətin rəha nəmegəhən təwir. İlat Sıtoik koatən məmə təwir okəmə suah kit təsətoən nəgienən ne nahməən e niğin. 17:25: 1 King 8:27; Wək 7:48 17:25: Sam 50:12 17:27: Sam 145:18; Jer 23:23 17:29: Aes 40:18-20; 44:10-17; Wək 19:26

min rafin mēmā, 'Itəmat rafin onəkotəuhlin itəmat e rəhatəmat min nolən rat min.' ³¹ In tāmən nəhlan, meto inu in tinəmitəpun rəkis nian itəm in otakil nolən lan rəha netəmim, kən in otol əm e suatip itəm tətutip. Uhgīn tinitəpun rəkis etəmim itəm otakil nolən min rəha netəmim, kən in tinəmol rəkis kəm netəmim mēmā in otol nəhlan, mətə-inu tinol rəkis suah əh təmegəh e nimisən."

³² Nian ilat kəmotətə nəghatən mēmā Uhgīn təmol suah kit təmegəh min e nimisən, neen kəmotalah-əmnū, mətə neen katən mēmā, "Itimat ekotolkeike mēmā ekotətə min rəham nəghatən." ³³ Kən Pol tēmiet e nəghatən əh rəha kaonsel. ³⁴ Kən netəmim neen kotuwīn kəkul-pən lan, moatən nīpahrienən e Iesu. Netəm əh kit nərgīn u Taionisiās, in etəm kit rəha kaonsel əh, ne pətan kit min nərgīn u Tamaris, ne netəmim neen min.

18

Pol təmuwīn Korin

¹ Uarisig e natimnat min əh, Pol tēmiet əh Atens, muwīn e taon pisin kit min, nərgīn u Korin. ² Ikin əh, təməplan suah kit, in noanol rəha Isrel, nərgīn u Akwila. Təmair əpəh Pontas, mətə təmuwīn mətətig əpəh Itali e taon asol əh Rom. Uarisig, kən etəm Rom əh, Klotias itəm tatəməmə e ikin min, təmol lou kit mēmā noanol min rəha Isrel okotəkəike motiet Rom. Kən Akwila ne rəhan pətan Prisila kəmiaet mēia mətutətig əpəh Korin. Kəməsuatigən təfəməh kən Pol tiet-pa, məplan ilau. ³ Kən mətətig iləhal min ilau, mətəkul-pən elau e wək rəhalau, mətə-inu wək rəhan rəha nosən mēni tahmen əm əh wək rəhalau. Ilat netəm rəha nəhlən nimə tapolən. ⁴ Kən e nian rafin e Sapat, nian rəha nəfakən, Pol ne noanol min rəha Isrel ne netəm Kris koatol nəghatən tēpət əpəh e nimə rəha nuəfiminən rəha netəm Isrel, mətə-inu Pol tolkeike mēmā otiuw-pa ilat mēmā okotən nīpahrienən e Iesu.

⁵ Kən Saelas ne Timoti kəmiaiet Masetonia, kən nian kəmiaiet-pa ikin əh, Pol təməpəs wək kən matən-iarəp əm nian rafin namnūsən təwir matən wir kəm noanol min rəha Isrel mēmā Iesu in Kristo itəm Uhgīn tāmən mēmā otahl-ipa. ⁶ Mətə ilat kəmotətəhau, kən moatəhai. Kən Pol təmorautin-orautin rəhan sot asol e niganəmtilat. Kən mən mēmā, "Okəmā nəkotatig e nəratən lan nian Uhgīn otakil netəmim e Namnun Nian, mətə rəhatəmat atip. Tətouon əh-roiu, ekuwīn mən-iarəp namnūsən təwir o Iaihlūə min." ⁷ Kən in tēmiet elat muwīn mətətig e nimə rəha suah kit sənəmā noanol rəha Isrel, mətə in tatəfak kəm Uhgīn, nərgīn u Titias Jastas. Rəhan nimə in e nīkal nimə rəha nuəfiminən rəha netəm Isrel. ⁸ Kən Krispas u in tatəməmə e nimə əh, in ne rəhan min, ilat kəmotahatətə e Iəməmə. Kən netəm Korin tēpət min kəmotətə nəghatən rəha Pol, kən kəmotahatətə e Iesu, kən kol bəptais elat.

⁹ Kən nian kit lapin, Pol təməplan nat kit tahmen e napilairən. E napilairən əh, Iəməmə təməghat kəm in mēmā, "Əsəginən ilat. Uwīn mən-iarəp rəhak nəghatən məsəmegən, ¹⁰ mətə-inu kilau min ik. Netəmim okol kəsotəəkīnən ik, mətə-inu netəmim tēpət e taon əh ilat rəhak netəmim min." ¹¹ Kən Pol təmatig ikin əh nup kitiah kən məwig sikis, matəgətun netəmim e nəghatən rəha Uhgīn.

Netəm Isrel kəmotiləs-ipən

Pol e kot

¹² Kən nian Kalio, in kapman rəha netəm Akaea, kən netəm Isrel kəmotuwa kitiah motaskəlīm Pol motiləs motuwīn e kot. ¹³ Kən motən mēmā, "Suah u tətalkut mēmā otiuw-pən netəmim mēmā okotəfak kəm Uhgīn e nolən kit itəm təsətuatipən e Lou."

¹⁴ Kən Pol təmətul mēmā otəghat, mətə Kalio tāmən-ipən kəm ilat mēmā, "Netəm Isrel. Otətəlig-in-tu. Okəmā nat u in nat kit təsətuatipən, o təsətəu-pənən lou, itəmat nəkotitun rəkis mēmā ekəike mətə nəghatən rəhatəmat. ¹⁵ Mətə, nəghatən u in musmus əm kit rəhatəmat e nərig min ne natimnat min rəha Lou rəhatəmat, kən tətətig əm etəmat mēmā onəkotən kələhəu wir. Io nīkik təsəgienən mēmā ekakil nat tol nəhlan

kit.” ¹⁶ Kən in mahl-iarəp ilat e kot. ¹⁷ Kən nian kəmotuwīn ihluə, əmun kəmotaskəlīm Sostenes u etəm-iasol rəha nimə rəha nuəfiminən rəha netəm Isrel. Kən kəmotoh kəmotoh əpəh e nafiluə e nimə kot. Məto Kalio təsolən nat kit məmə otən-iəhau ilat.

Pol təmitəlig Antiok əpəh Siria

¹⁸ Pol təmatig nian tēpət əpəh Korin ilat piatat mīn. Kən uarisig tapəs ilat muwīn ikin əh-ikin Kegkria. Aupən Pol təmol nəniəkisən kit kəm Uhgīn, kən ikin-u in təmətə mīn əm noanun matol namnun nəniəkisən lan rəhan. Kən in təmos mīn nego kit ikin əh mītəlig-pa Siria. Kən Akwila ne Prisila kəmuətəu-pən in. ¹⁹⁻²¹ Nian kəmotuwa e taon əh Efesas, iləhal kəməhaluar. Kən Pol təmuwīn əpəh imə e nimə rəha nuəfiminən rəha netəm Isrel, kən kəmotən nəghatən tēpət. Ilat kəmotəpəh ron məmə otatig məsin ilat mīn ilat. Məto in təmə, “Ei kəsi, kəpə. Okol esatigən.” Məto nian in tēmiet təmən-ipən kəm ilat məmə, “Okəmə Uhgīn tolkeike məmə ekuwa mīn, kən epanuwa mīn məplan itəmat.” Kən in təmos nego kit miet Efesas, məto təmapəs Akwila ne Prisila kətuatig ikin əh.

²² Nian Pol təmuwa e taon əh Sisaria, kən muar. Kən maliwək muwīn məmə otəplan netəm rəha niməfak əpəh Jerusalem. Kən uarisig, təmitəlig-pa mīn əpəh Antiok. ²³ Təmatig məsin ikin əh, kən miet mīn maliwək muwīn-pən əpəh Kalesia ne Fritia ikin matem əskasik netəm rəha Iesu.

Apolos təmuwīn Efesas ne Korin

²⁴ Kən suah kit təmuwa əpəh Efesas, in noanol kit rəha Isrel, nərgin u Apolos. In təmair əpəh Aleksantria, kən in etəm wir kit rəha nəghatən, kən mītun wir mīn nəghatən mīn e Naoa Rəha Uhgīn. ²⁵ Ilat kəmoatəgətun rəkis in e suatip rəha Iərəməərə. Kən nian rafin nigəm tatuəp e nīkin o nən-iarəpən nəghatən rəha Uhgīn. Kən nəghatən rəhan e Iesu in tətutip tətutip. Məto in titun əm nolən baptais itəm Jon təmatol aupən. ²⁶ Kən in təmatən-iarəp əskasik nəghatən rəha Uhgīn əpəh e nimə rəha nuəfiminən rəha netəm Isrel. Nian Prisila ne Akwila kəmuətə in, kəmiat məhaluwīn əpəh e rəhalau nimə, kən muən-iarəp wir kəm in suatip rəha Uhgīn. ²⁷ Kən nian Apolos tolkeike məmə otuwīn əpəh Akaea, kən piatat mīn əpəh Efesas kəmotasitu lan motətə naoa kit tuwīn kəm netəm rəha Iesu əpəh Akaea, motəpəh olat məmə kotitun nosən Apolos motuwīn əpəh iməlat ikin. Kən nian in təmuwīn ikin əh, in təmasitu wir elat. Ilat mīn əh, ilat kəmotahatətə e Iesu e nəwirən rəha Uhgīn. ²⁸ Apolos təmasitu elat nəhlan məto-inu in etəm wir kit rəha nəghatən, kən in matən-iarəp wir e Naoa Rəha Uhgīn məmə Iesu in Kristo itəm Uhgīn təmən məmə otahl-ipa. Kən e niganəmti netəmim, təmatoh-iəhau nəghatən rəha netəm Isrel.

19

Pol təmuwīn mīn Efesas

¹ Nian Apolos təmatatig əh əpəh Korin, Pol təmatip suatip kit əpəh ilis ikin e nitot mīn miet-pa əpəh Efesas. Ikin əh təməplan netəmim neen rəha Iesu. ² Kən təmatəpəh olat məmə, “?Tahro? ?Narmin Rəha Uhgīn tīnuwa məriəah mətatig etəmat nian nəmotahatətə e Iesu, o kəpə?”

Kən kəmotən-ipən kəm in məmə, “Itimat esotətə aginən məmə nat kit mīn əh-ikin Narmin Rəha Uhgīn.”

³ Kən Pol təmatəpəh olat məmə, “?Məto kəmol baptais ahro nulan etəmat?”

Kən kəmotən-ipən kəm in məmə, “Kəmol baptais etimat e nolən baptais itəm Jon təmatol.”

⁴ Kən Pol təmə, “Nolən baptais itəm Jon təmatol tatol e netəmim itəm koatəuhlin ilat e rəhalat nolən rat mīn. Məto Jon təmatən-iarəp məmə netəmim okotəkəike motahatətə e etəmim itəm otəpanuarisig in. Suah u in Iesu.” ⁵ Kən nian netəmim kəmotətə nəghatən əh, kən kəmol baptais elat e nərgi Iərəməərə Iesu. ⁶ Kən nian Pol təmələhəu-pən nelmīn

e rəhalat-kapə, Narmin Rəha Uhgın təmuwa marioah mətatig elat. Kən kinoatəghat e nəghatən ik pisin min, kən moatən-iarəp nəghatən itəm Uhgın tatos-ipən kəm ilat. ⁷ Kən netəm əh, ilat rafin tuelef.

⁸ Kən Pol təmatuwın e nimə rəha nuəfiminən rəha netəm Isrel e məwig kisil matən-iarəp əskasik nəghatən e namnusən təwir rəha Uhgın məsəginən. Kən ilat min ilat, kəmotol nəghatən tepət məto-inu in tolkeike məmə otiuw-pa ilat o nərəməyən rəha Uhgın. ⁹ Məto netəmim neen, rəhalat-kapə tiəkis pik məmə okotən niphrienən e rəhan nəghatən. Kən kəmoatəghat rat e suatip rəha İləməyə rəhatat e niganəmti netəmim rafin. Məto-inu o nolən min əh, kən Pol təmiet elat kən mit netəm rəha İesu kotuwa koatuarisig-in. Kən nian rafin ilat netəmim koatəghat əpəh e nima sikul asol kit itəm suah kit, nərgin u Tiranas, təmatəgətun ikin aupən. ¹⁰ Kən Pol təmatol wək əh o nup kəiu apiəpiə. Məto-inu təmatol nəhlan, kən netəmim itəm koatatig e ikin əh Esia, noanol min rəha Isrel ne netəm əpnəpin əm, ilat rafin kəmotəto nəghatən rəha İləməyə.

Nənəti Skefa min

¹¹ Kən Uhgın təmol Pol tatol nat pispis min itəm tol pisin agin-əh. ¹² Natimnat rəha Pol tahmen e iəgkəsip ne natimnat itəm təmatuwın lan, netəmim koatəmik moatuwin moatek netəm koatimis lan. Kən nimisən min kəmotəwir, kən narmin rat min kəmotiet elat.

¹³ Kən netəm Isrel neen koatuwin ikin pisin pisin min neen, moatəhg-iarəp narmin rat min e netəmim, kən netəm əh kəmotalkut məmə okotol nat əh e nərgi İləməyə İesu. Kən kəmoatən-ipən kəm narmin rat min məmə, “E nərgi İesu, etəm kitiah əm itəm Pol tatən-iarəp, otiet.”

¹⁴ Kən e netəm kəmoatol nat əh, sepin əh-ikin nənəti suah kit, nərgin u Skefa, u in pris asol agin rəha Isrel. ¹⁵ Məto narmin rat təməni-ipən kəm ilat məmə, “Ekəitun suah u İesu, kən mitun min Pol. ?Məto itəmat pah min un?” ¹⁶ Kən suah apon narmin rat tətətig lan, təmətul maht ilat mərəkin ilat, məhap-əhap rəhalat natimnat mapeg rəkis, kən kotaipiəpiə əm motəgim e rəhan nimə kəmotəg e nita kəməhap-əhap ilat. ¹⁷ Nian noanol min rəha Isrel ne netəm Kris kəmotəto nat əh, kəmotəgin pik. Kən netəmim komotiləs-ipər nərgi İləməyə İesu tər pik.

¹⁸ Kən netəmim tepət itəm kotahətətə e İesu, kəmotən-iarəp kəm netəmim nat tərət min itəm kəmoatol. ¹⁹ Neen itəm kəmoatəmik nərik, ilat min kəmotəmik naoa min rəhalat e nat əh moatuwa, moatan-ətip e niganəmti netəmim. Nian netəmim kəmotəfin e nəmti naoa min əh, tahmen e fifti-milian fatu ilat rafin. ²⁰ Kən nəghatən rəha İləməyə təmaiu iahgin e nəsanənən asol rəha Uhgın.

Nərgəhəuən asol kit əpəh Efesas

²¹ Kən uarisig e nat əh, Pol tinən e nikin məmə otitəlig-pən əpəh Jerusalem, məto otuwın-pən Masetonia ne Akəa ikin. Kən in tən məmə, “Nian emuwın rəkis Jerusalem, ekəike muwin min Rom.” ²² Kən in təmahıl-ipən Timoti ne Erastas itəm kətuasitu lan, məmə okuaupən mian əpəh Masetonia. Məto in otatig pitən məsin əpəh ikin Esia.

²³ Kən e nian əh, nərgəhəuən asol kit təməni əpəh Efesas o Suatip rəha İləməyə. ²⁴ Suah kit əh-ikin itəm tatol natimnat e iaen kit katən məmə silfa, nərgin u Temetrius. İkin-u netəmim tepət koatəfak kəm uhgin kit pətan, nərgin u Atemis. Kən Temetrius tatol narmi nimə min e silfa itəm tahmen e nimə rəha narmi nat rəha Atemis. Kən nian tatol-salim-in ilat, matos məni asol ilat rəhan netəmim min.

²⁵ Kən təmaun-in rəhan netəmim min ne netəm pisin itəm koatol wək kitiah əm məmə okotuwa kitiah. Kən tən məmə, “Io min, nəkotitun rəkis məmə koatol win e məni asol e wək u rəhatat. ²⁶ Məto itəmat nəmotəplan ne motəto məmə təhro nulan suah əh Pol tətərəkin netəmim tepət kən kinoatətəu-pən, sənəmə e Efesas əm, məto iuəhkir ikin min rafin e nitən əh Esia. In tatən-iarəp məmə uhgin min itəm netəmim əm koatol e nelmilat, sənəmə uhgin min pahrien. ²⁷ Kən roiu əh, iuəhkir əm tətərəkin suatip rəhatat o nosən

məni, kən iuəhkir əm mīn in tatol məmə netəmim okotəplan rat nimə rəha Atemis, u itəm in ilis pik. Kən namnun, okəmə naka nəghatən rəhan otərəkīn nərgīn Atemis itəm ilis pik tuwa mol nat əpnapīn əm lan. Məto ikin-u Esia ne ikin mīn rafīn, netəmim koatəfak kəm uhgīn u rəhatat.”

²⁸ Nian kəmotəto nəghatən əh, nikilat təmahmə təmahmə, kən əmun minotagət əfəməh məmə, “!Ure e Atemis u Efesas!” ²⁹ Kən nat əh təmaiu mīrəfin taon. Kən netəmim tepət kəmotuwa kitiəh motuwīn kaskəlīm etəm Masetonia mil əh itəm katualiwək iləhal Pol, nərgīlau u, Kaeas ne Aristakas. Kən kəmotuwīn kələh kiuw-pən ilau əpəh ikin nian rafīn koatol mitig asol ikin.

³⁰ Kən Pol tolkeike məmə otuwīn məghat kəm netəm əh, məto netəm rəha Iesu kəsotegəhan-inən. ³¹ Ne netəm-iasol neen rəha kaonsel asol əpəh Esia itəm kotalkeike Pol, kəmotahl-ipən nəghatən kəm in moatən-iəhau əskasik məmə otəsuwīnen əh netəm əh-ikin.

³² Kən ikin əh, netəmim koatol wilig wilig tepət motagət əfəməh. Neen koatən nat pisin, kən neen koatən nat pisin. Məto tepət kotəruru məmə kəmotuwa o naka. ³³ Kən noanol mīn neen rəha Isrel kəmotətgi-pən suah kit nərgīn u Aleksanta məmə otuwīn mətul əpən-in ilat. Kən təmos-ipər nelmīn matefətutu ilat məmə otən-iarəp nehmən rəhan. ³⁴ Məto nian netəmim kəmotitun məmə in noanol kit rəha Isrel, kəmotagət əfəməh mīn məmə, “!Ure e Atemis əpəh Efesas! !Ure e Atemis əpəh Efesas!” Kəmotagət əfəməh motos aua kəiu.

³⁵ Kən etəm-iasol kit u kapman asol rəha taon Efesas, təmətul mən-iəhau ilat məmə, “!Okəsotagətən-tu!” Kən mən məmə, “!Ei, netəmim! Atemis u, in uhgīn rəhatat. Kən nərgīn in ilis. Kən netəm ikin mīn rafīn kotitun məmə in wək rəhatat netəm Efesas məmə okotehm wir niməfak rəhan, kən motehm wir kəpiel asim rəhan itəm təmisi-pən e neai muwa. ³⁶ Kən suah kit tikə itəm otən məmə iateiuə. Kən tol nəhlan, təwīr məmə nətəlīgən rəhatəmat teiuaiu. Təsəwīrən məmə nakotalməl nulan.

³⁷ “Nəmosos suah mil un motuwa ikin-u, məto ilau kəsualkəh-inən nat kit e nimə rəha narmi nat rəhatat, kən məsuəghat ratən e nərgi pətan əh, uhgīn rəhatat. ³⁸ Okəmə Temetrius ne rəhan iolwək mīn koatəplan-pən nəghatən rat e suah kit, nian əh-ikin rəha kot ne netəm u kot əh-ikin. Təwīr məmə okotuwīn kən-iarəp nəghatən rat mīn əh itəm kəmotəto kəm ilat. ³⁹ Məto okəmə nat kit mīn əh-ikin itəm nakotolkeike məmə onəkotol, onəkotəkəike motiləs motuwīn e mitig ətuatip rəhan. ⁴⁰ Timətig əm məmə okotiləs-ipən kitat e kot o nolən u-roiu məmə koatərgəhəu pik. Iuəhkir kotəməu təpiə əm ikin. ?Kən okol kəsotənən nat kit məmə kəmotuwa ikin-u e nəpələhən u-roiu o naka? Məto-inu nəpələhən u, nīpətīn tikə.” ⁴¹ Nian təmən rəkis nəghatən əh, kən mən-iəhau nəghatən mahl-ipən ilat məmə okotagīm mīn.

20

Pol təmuwīn əpəh Masetonia ne Akaea

¹ Nian nəratən əh təmol namnun, Pol təmaun-in netəm rəha Iesu məmə okotuwa kitiəh. Kən matəghat kəm ilat o nem əskasikən elat. Kən uarisig in, tauiatipin ilat miet maliwək muwīn əpəh Masetonia. ² Təmuwīn əh-ikin əh tepət ikin kən matos-ipən nəghatən tepət kəm netəmim rəha Iesu matem əskasik ilat, kən miet-pa Kris. ³ Matig mos məwig kisil ikin əh, kən uarisig təmə otos nego kit mītəlīg-pa Siria. Məto təməto məmə noanol mīn rəha Isrel kinoatol noa anion kit məmə okotohamnu əpəh e nego. Kən təməuhlin rəhan nətəlīgən, kən mapəs nego mətaliwək əm mītəlīg-pən Masetonia. ⁴ Netəmim itəm kəmoatətəu-pən e nian əh, kit u Sopata nəti Piras etəm Perea, ne Aristakas, ne Sekantas, etəm Tesalonaeka mil, ne Kaeas etəm Tepe, ne Timoti, ne netəm Esia mil u Tikikas ne Trofimas. ⁵ Kən e Filipae, netəm əh kəmotəupən motuwīn katəsahgīn itimat əpəh Troas. ⁶ Nian lafet rəha Pret U Is Tikə Lan təmol namnun, itimat emotos nego kit motiet əpəh Filipae motaiu nian faif kən panotuwīn əpəh Troas, motuwīn motəplan ilat kən mətətig motos wik apiəpiə.

Iutikas tāmimis kən məmegəh mīn əpəh Troas

⁷ E Sarare lapin, emotuwa kitiaħ məmə ekotəfak, kən moatagwən, kən moatun Nagwənən Rəha Nəmtətin Rəha Iesu. Kən Pol tāməghat kəm netəmim məto-inu titun məmə olawig tatuwin mapəs ilat. Kən tāməghat mətoarus nalugi nian lapin. ⁸ Nipəgnoa nimə itəm ioatəpələh ikin, in e nimə kəmol kilpin-ilpin tər. Kən kəmasiepən e lait tərət əh-ikin. ⁹ Kən etəm aluə kit, nərgin u Iutikas, tatəpələh e winta ikin. Nian Pol tatən-iarəp nəghatən rəha Uhgīn matən matən, kən Iutikas, napilən tīnatos, tīnatiuw nəm, əmun məmə e winta misi-pər muwin morin əpəh ləhau e nəptən. Kən nipəg noa nimə itəm tāməmə ikin, in tatol kisil lan. Kən nian kəmotēuuiə motuwīn, məto tīnimis rəkis. ¹⁰ Kən Pol təmuwin mīn əpəh ləhau muwin misin nulīn e nīkali etəm əluə əh, kən mīləs mago-ipa e nelmīn mīl, kən mən-ipən kəm ilat məmə, “Nīkitəmat təsahmən. In tīnəmegəh mīn.” ¹¹ Kən Pol təmər mīn muwin əpəh ilis kən mol Nagwənən Rəha Nəmtətin Rəha Iesu ilat mīn ilat, kənu motagwən kitiaħ. Kən tatəghat mīn kəm ilat mətoarus tian, əmun tatuwin mapəs ilat. ¹² Kən ilat kəmotit etəm aluə un motuwīn latuənu. Nīkilat tətəgien məto-inu netəm aluə tāməmegəh mīn.

Kəmotiet Troas motuwīn Maelitas

¹³ Kən Pol təmən məmə otaliwək əm muwin əpəh e taon əh Asos, məto itimat ekotuwin e nego motuwīn kiləs in əh-ikin. Kən itimat ekotos nego kaupən kan əpəh Asos, kən in tuarisig muwa. ¹⁴ Nian tāmiet-pa, ekotit motuwīn e nego. Kən itimat rafin motuwīn əpəh Mītilen. ¹⁵ Emotiet motuwīn ikin əh, kən lawigin ekotuwa katəməhl ihluə e nəptən əh Kios. Kən lawigin mīn ekotuwa e nəptən əkəku Samos. Kən lawigin mīn epanotuwa Maelitas kən motuwar ikin. ¹⁶ Pol təmən rəkis məmə esotətulən Efesas məto-inu təsolkeikəən məmə ekotan pīk əh e nītən Esia. In tāmalkut məmə ekotuwin uəhai Jerusalem məmə in otuwīn e lafet rəha Nagwənən Wi katən məmə Pentekos.

Pol təmauiatipin netəm-iasol mīn rəha nīməfak əpəh Efesas

¹⁷ Kən nian emotuwar əpəh Maelitas, Pol təmahl-ipən nəghatən əpəh Efesas məmə elta mīn rəha nīməfak okotuwa-tu kəplan. ¹⁸ Nian kəmotuwa, tāməghat kəm ilat məmə, “Itəmat nəkotitun rəkis rəhak nolən itəm iatol nian emuwa əpis ikin-u Esia mətoarus-pa roiu. ¹⁹ Io iolwək əm rəha Iərəməərə. Kən rəhak nətəligən in ləhau əm. Kən nian rafin nahui nəmtək tətaiu otəmat. Kən nian rafin etatig e nian əskasik mīn, məto-inu noanol mīn rəha Isrel kotolkeike məmə okotohamnu io. ²⁰ Itəmat nəkotitun məmə o nian iatəghat kəm itəmat ne matəgətun itəmat e niki netəmim natimnat mīn itəm otasitu etəmat, məsəhluaig-inən nat kit otəmat, iatən-ipinə rafin e nipəgnoa nimə mīn kən ihluə e nigamnəmti netəmim. ²¹ Iatən-ipən ətuatip kəm netəm Isrel ne netəm Kris məmə okotəkəike motəuhlin ilat e rehalat nəmegəhən motuwa o Uhgīn, kən motahatətə e rəhatat Iərəməərə Iesu Kristo.

²² “Kən roiu əh, enatuwin Jerusalem məto-inu Narmin Rəha Uhgīn təmən kəm io məmə ekuwin. Esitunən məmə ekahratig əh-ikin. ²³ Nat kitiaħ əm ekitun məmə taon mīn rafin itəm iatuwin-pən ikin, Narmin Rəha Uhgīn tatən-ipa kəm io məmə nian ekuwin ikin əh ekatig e nəratən kit kən muwin e kalapus. ²⁴ Kən esəginən natimnat mīn əh. Nəmegəhən rəhak in nat ənəpin əm. Məto iakolkeike pīk məmə ekol nammun wək itəm Iərəməərə Iesu təmos-ipa məmə ekol o nən-iarəpən nammusən təwir e nəwirən rəha Uhgīn.

²⁵ “Emuwin e ikin mīn rafin matəghat kəm itəmat e nərəməərəən rəha Uhgīn, kən roiu əh ekitun məmə okol nəsoətəplan mīnən io nian kit. ²⁶ Kən iatən-ipinə kəm itəmat əh-roiu e niganəmti Uhgīn məmə, okəm itəmat kit otuwīn tərət ikin, məto sənəmə io emol. ²⁷ Emən-ipinə rafin natimnat kəm itəmat itəm Uhgīn tolkeike məmə onəkotitun.

²⁸ “Onakoatətə wir itəmat. Kən netəmim itəm Narmin Rəha Uhgīn təmos-ipinə e nelmitəmat, onəkotəkəike kehm wir ilat e nīməfak rəha Uhgīn tahmen e etəm rəha sipsip itəm tatehm wir rəhan sipsip mīn. Ilat mīn əh, Uhgīn təmos-nəmtin ilat e nita

nətin.* ²⁹ Enitun rəkis məmə nian ekiet rəkis etəmat, netənim neen itəm kotahmen e kuri iarupin min okotuwa məmə okotus itəmat netənim rəha Iesu. ³⁰ Itəmat atip min əm neen okəpanotətul moteiuə məmə okotit-irəkis netəm rəha Iesu. ³¹ Kən onakoatəto wir itəmat kən məsotaluinən məmə e nup kisil eməsəpəsən nən-ipinəən nəghatən u kəm itəmat e nian min rafin. Kən nian neen, emitasək otəmat.

³² “Kən roiu əh, iatos-ipən itəmat e nelmi Uhgın, ne nəghatən rəhan kəm itəmat məmə in təmolkeike pik itəmat. Nəghatən u nəsanənən lan əh-ikin məmə otol itəmat nakotəskasik, kən mos-ipinə nəwirən itəm Uhgın təmən rəkis məmə otos-ipən kəm rəhan netənim min.

³³ “Io sənəmə etənim itəm iakolkeike pik məni rəha etəm pisin, o natimnat itəm koatuwin lan. ³⁴ Itəmat nəkotitun rəkis məmə io atip əm, iatol wək o nosən natimnat itəm io ne netəm koatuarisig-in io kotolkeike o natigən. ³⁵ Nian nəmotehm rəhak nolən min, eməgətun suatip min əh kəm itəmat məmə onəkotol mihin motasitu e netəm u kəsotəskasikən. Kən onəsotaluinən nəghatən rəha İərəməə Iesu itəm təmən məmə, ‘Təwir agın o netəm u itəm koatos-ipən kəm netənim maprəkis-in itəm koatəsahgin məmə okos-ipən kəm ilat.’ ”

³⁶ Nian Pol təmol namnun rəhan nəghatən, təmeiuaiu misin nulin kən məfak ilat min ilat. ³⁷ Kən kəmotasək pik motaskəlim Pol katəpah nikapın motauiatipin. ³⁸ Kəmoatəto tərət pik məmə təmən kəm ilat məmə okol kəsotehm minən nigənəmtin. Kən ilat min kəmotaliwək motuwin əpəh nego ikin.

21

Pol təmuwin Jerusalem

¹ Nian emotauiatipin rəkis ilat, emotuwin e nego kən motiet, motaiu ətuatip əm o nitən əkəku əh, Kos. Kən lawigin ekotuwa e nitən əkəku əh, Rotes. Kən emotiet min ikin əh motuwa min e ikin kit katən məmə Patara, kən motuwar ikin. ² İkin əh emotəplan nego kit, kınatən məmə otiet muwin əpəh Fonisia. Kən ekotətipən lan motiet min. ³ İtimat emotuwa kəplan nitən asol əh Səpəras, kən motaiu-pən e nikalın u pis ikin kən motaiu e nitən Siria. Nego əh təmuwa e taon əh Taea məmə otəmki-par natimnat ikin. Kən ekotuwar ikin.

⁴ İkin əh emotuwin kəplan netəm rəha Iesu. Kən motatig itimat min ilat, kos wik apiəpiə kit. Kən Narmin Rəha Uhgın təghat kəm ilat, kən ilat kəmotən-ipən əskasik kəm Pol məmə otəsuwinən Jerusalem. ⁵ Məto nian rəhatimat natigən ikin-u tinol namnun, kən ekotiet minoatuwin, kən netəm rəha Iesu ikin əh, ne rəhalat nipitan min, ne nətilat min kəmotətəu-pa itimat ekotuwin əpəh itəhəi e niməkləkil. Kən motisin nulitimat ikin motəfak, kən motauiatipin itimat min. ⁶ Kən ekotuwin e nego, ilat kotitəlig-pən iməlat ikin.

⁷ Kən nego təmiet Taea maiu o nitən Toleme. Kən ekotuwar ikin motuwin kəplan piatimat min, kos nian kitiəh. ⁸ Kən lawigin, ekotiet min motuwin kuwar əpəh e taon Sisaria kən motuwin kətətig e nimə rəha Filip u itəm tatuwin ikin min matən-iarəp namnusən təwir. Kən in tatol sepın lan e netənim itəm kəməmki-pər ilat aypən o nasituen e aposol min. ⁹ Netin pətan kuwit kəsotətəu-pənən iərman. Nipitan əh koatən-iarəp nəghatən itəm Uhgın tatos-ipən kəm ilat.

¹⁰ Emotatig nian kisil o kuwit ikin əh, kən ien kit rəha Uhgın əpəh Jutia təmuwa, nərgin u Akapus. ¹¹ Təmuwa məplan itimat kən mİLəs-irəkis kətəut rəha Pol, kən məlis əfımən atip nelmin ne nelkin lan, kən mən-iarəp məmə Narmin Rəha Uhgın təmən kəm in məmə, “Netəm-iasol neen rəha İsrəl okotəlis nəhlan suah əh rəhan u kətəut, kən motiləs-ipən e nelmi İaihlua min.” ¹² Nian emotəto nəghatən əh, itimat netəm ikin əh, emotən-İəhau əskasik Pol məmə otəsuwinən Jerusalem.

* 20:28: Suatip kit min o nəuhlinən nəghatən u “nita nətin” in tol min-nulan: “nitən atip.”

20:28: 1 Tim 4:16; 1 Pita 5:2-4   20:29: Mat 7:15; Jon 10:12   20:31: 1 Tes 2:11   20:34: 1 Kor 9:11-12   20:34: Wək 18:3; 1 Tes 2:9   21:4: Wək 20:23   21:8: Wək 6:5; 8:40   21:10: Wək 11:28   21:11: Wək 20:23; 21:33

¹³ Məto Pol tən-ipin kəm ilat məmə, “?Tahro nakotasək? Nəkotol katətgəhl nīkik o nuwinən ikin əh. Io esəgin əmən o nuwinən e kalapus o nərgi İərəmərə İesu, məto iategəhan min məmə ekimis ron əpəh Jerusalem.”

¹⁴ Nian emotəplan məmə okol Pol təsəuhlinən rəhan nətəligən, kən ekotapəs əm, moatən məmə, “Pəs İərəmərə otol əm nulan itəm in tolkeike mihin.”

¹⁵ Emotətig məsin ikin-u, kən uarisig ekotaii-pən rəhatimat natimnat, moataliwək əm motuwın Jerusalem. ¹⁶ Netəmin neen rəha İesu əpəh Sisaria kəmotətəu-pa itimat motit itimat motuwın e nimə rəha etəm Saepras kit u in etəm rəha İesu nuwəh rəkis mətoarus-pa əh-roiu, nərgin u Nason. Kən motapil ikin.

Pol təmuwin məplan Jemes

¹⁷ Nian emotuwa Jerusalem, piatat min nikilat təmagien pik məmə okotəplan itimat. ¹⁸ Kən lawigin Pol ne itimat rafin ekotuwın məmə ekotəplan Jemes. Kən elta min rafin rəha niməfak kəmotuwa. ¹⁹ Pol təmən təwir kəm ilat kən mən-iarəp wir kəm ilat natimnat rafin əgin-əh e rəhan naliwəkən itəm Uhgın təmol kəm İaihlua min.

²⁰ Nian kəmotətə nəghatən əh, ilat rafin nīkilat təmagien, kən kotənwiwi Uhgın motən-ipən kəm Pol məmə, “Ik ninitun rəkis məmə roiu əh netəm İsrəl tahmen e taosan tepət kinotitun İesu, kən ilat rafin kotaskəlim pik Lou rəha Moses. ²¹ İlat kinəmotətə rəkis nəghatən neen itəm katən məmə nakatəgətun noanol min rəha İsrəl əpəh ikin rəha netəm pişin pişin min məmə okotapəs Lou rəha Moses. Kən motətə məmə ik nakatən kəm ilat məmə okəsəhg-ipənən nenətilat min, kən kəsətəu-pən minən kastom rəhatat. ²² Roiu əh ilat okotətə məmə ik ninuwa ikin-u mətətig. ?Kən okotəhro nulan əh-roiu? ²³ Təwir məmə onəkol nat u itəm ekotən-ipinə kəm ik əh-roiu. Nəman kuwit ikin-u itəm kəmotol nəniəkisən kit ilat Uhgın. ²⁴ Olawig nəkaike mit ilat motuwın, kən mos-nəmtin rəhalat nat megəh min rəha sakrifais, kən itəmat min ilat motol sakrifais rəha nafələn itəm Lou rəhatat tatən. Kən ilat kotitun nakən rəhalat-kapə təpiə. Nian natol natimnat rafin əh, kən netəmin okotitun məmə kateiua lam, məto nīpahrienən, ik nataskəlim əh Lou rəha Moses. ²⁵ İtəmat emotahl-ipən rəkis naoa kit kəm İaihlua min itəm kotəhatətə e İesu. Naoa tatən nəhlan məmə ilat okəsotunən nita, ne nagwənən itəm katol sakrifais lan kəm narmi nat min, kən məsotunən nat megəh itəm kəmaril nentou məto-inu nitan əpəh ikin e nīpətin, kən məsotolən təfagə e pətan.” ²⁶ Kən lawigin, Pol ne netəm əh kuwit kotuwın kol natimnat itəm Lou tatən. Kən Pol tuwin əpəh e Nimə Rəha Uhgın məmə otən-ipən kəm pris min məmə nian kuwəh əh-ikin tətətig əh məmə Lou tatən, kən pris min okotol sakrifais kuwit tinahmen-in netəm min əh.

Netəm İsrəl kəmotaskəlim Pol əpəh e Nimə Rəha Uhgın

²⁷ Nian tīnuwa iuəhkir o nian sepin itəm sakrifais rəha nafələn otol namnun lan, netəm İsrəl neen itəm kəmotisi-pən Esia aupa, kəmotəplan Pol əpəh e niməfak, kən kinotos nimanin netəmin rafin əh, kən motaskəlim Pol, ²⁸ motəgət əfəməh lan məmə, “!Ei, netəm İsrəl! !Otuwa kasitu etimat! Suah ilouin əpə itəm tatuwin ikin min matəgətun netəmin məmə okotətəhau kitat matən kəm ilat min məmə Lou rəha Moses in nat əpnapin əm ne Nimə Rəha Uhgın. Kən mit netəm Kris neen u İaihlua min motuwa ikin-u imətə pişin əm ikin e Nimə Rəha Uhgın, kən nolən əh təmətgəhl Lou kən minol tinamkimik ikin-u.” ²⁹ Kəmotən nəhlan məto-inu kəmotəplan suah əh Trofimas etəm Efesas təmətaliwək ilau Pol əpəh i taon. Kən nikilat təht məmə okəm-naka Pol təmit muea e ikin rəha netəm İsrəl e Nimə Rəha Uhgın.

³⁰ Kən netəmin rafin e taon kəmotəgət əfəməh o nat əh, motaiu motuwın kaskəlim Pol motewkəkan-iarəp əpəh e Nimə Rəha Uhgın. Kən pris min kotahtosig uəhai əm e nafilua e Nimə Rəha Uhgın. ³¹ Nian kəmotalkut məmə okotohamnu Pol, kən etəm tatərəməre e mopael min rəha Rom əpəh Jerusalem, təmos nəghatən məmə katol nat asol kit əpəh e taon. ³² Kən təmət məmik rəhan neen mopael min ne netəm-iasol min lan motaiu

21:13: Wək 20:24

21:19: Wək 15:12

21:20: Wək 15:1,5

21:24: Nam 6:1-20; Wək 18:18

21:25: Wək 15:29

21:26: 1 Kor 9:20

21:29: Wək 20:4

motuwĭn əpəh netəmim koatəmou ikin. Nian netəmim kəmotəplan ilat, kən kotapəs nohən Pol, kətul kəpnarĭn əm.

³³ Kən etəm tatərəmərə e mopael min təmuwa o Pol maskəlĭm, kən magət e rəhan mopael min kotuwa motəlis e sen kəiu. Kən motətapəh o netəmim məmə, “?Etəmim pah u? ?Təmol nat tərət naka?” ³⁴ Kən nĭmanĭn netəmim neen koatən nəghatən pĭsĭn, neen koatən nəghatən pĭsĭn. Məto-inu kĭnotəruru ətuatĭp nəukəti nəghatən, kən nagətən tĭnepət. Etəm tərəmərə e mopael min apon tĭnəruru məmə kəmahröl nulan, kən magət e rəhan mopael min məmə otĭləs Pol kan e nĭmə rəhalat.

³⁵ Nian Pol tĭnategupər-egupər məmə otuwĭn imə, kən mopael min kəmotəpən ron kĭləs-ĭpər, məto-inu netəmim nĭkĭlat təmahməh pĭk məmə okotoh. ³⁶ Ilat rafĭn kəmoatuarisĭg-in moatən əfəməh məmə, “!Otohamnu! !Otohamnu!”

Pol təmən nəwtain nəghatən

³⁷ Nian kəmotĭləs motuwĭn məmə okotegu-pən imə, kən tən-ĭpən kəm etəm tərəmərə e mopael min məmə, “!akolkeike məmə ekən nat kit kəm ik.”

Kən etəm tərəmərə e mopael min təmə, “?Nakahro mĭtun nəghatən Kris? ³⁸ ?Okəmə naka ik etəm lĭjĭp ilouin itəm nəmatol nəratən kəm rəhatimat kapman auppən, kən məmĭk netəmim fo-taosan ilat Netəm Rəha Neim Apĭn itəm kotəhamnu netəmim, kən motuwĭn kətatĭg əpəh ikin taruən-aruən ikin?”

³⁹ Məto Pol təmə, “Kəp. Io noanol kit rəha Isrel. Emair əpəh Silisia e taon keike Tasas, kən io iatos nərəmərən rəha ikin əh e taon əh. Awi, kol nakegəhan-in io pəs ekəghat-tu kəm netəm min əh.” ⁴⁰ Kən tegəhan in. Kən Pol tətul-pər əpəh kategupər-egupər ikin mĭləs-ĭpər nelmin mēfətutu ilat lan məmə okəsotagətən. Nian kəməsotagətən, kən təghat kəm ilat e nəghatən Isrel məmə,

22

¹ “Tata min ne piak min. Otətəlig-in-tu io. Pəs ekən rəhak kəm itəmat.” ² Nian kəmotəto məmə təməghat kəm ilat e nəghatən ətuatĭp rəhalat, kən nəghatən təmĭkə agĭn-əh, moatətəlig-in.

Kən tən məmə, ³ “Io noanol kit rəha Isrel. Emair əpəh Silisia e taon əh Tasas, məto emepət u Jerusalem. Kamaliel təməgətun io. Təməgətun wir io e Lou rəha tĭpĭtat min məmə ekətəu-pən ətuatĭp. Kən e nian əh, ematəsanən o nolən natĭmnat itəm Uhgĭn tolkeike tahmen etəmat u-roiu. ⁴ Auppən ematoh netəmim itəm kotətəu-pən Suatĭp Rəha Iesu. Kən mətaskəlĭm ilat, nəman ne nĭpĭtan, matəmki-pən ilat e kalapus. ⁵ Nəghatən min u pris asol agĭn ne netəm-iasol min rəha kaonsel rəhatat kotitun nənən məmə nĭpahrienən. E nian əh, emos naoa rəhalat muwĭn əpəh o netəm Isrel əpəh Tamaskes. Kən ematuwĭn ikin əh məmə ekaskəlĭm netəm min əh rəha Iesu məmĭk ilat muwa məmki-pən ilat e kalapus əpəh Jerusalem mol nalpĭnən kəm ilat.

Pol təmən-iarəp məmə təmahro mətəu-pən Iesu

(Wək 9:1-19; 26:12-18)

⁶ “E nian mĭtgar tĭnalalĭn əm, kən enuwa iuəhkĭr o Tamaskes, kən nəhag-əhagən kit tatuəp tərūən tərūən, təmĭsi-pən e neai, masĭəgəpĭn-pĭnə io ikin. ⁷ Kən ekĭsi-pər morĭn e nəptən. Məto nəwia suah kit tatən-ĭpa kəm io məmə, ‘!Sol! !Sol! ?Tahro natol tərət kəm io nulan?’ ⁸ Kən ekəmə, ‘?Məto İərəmərə, ik pah?’ Kən təmə, ‘Io Iesu, etəm Nasaret u itəm ik natol tərət lan.’ ⁹ Netəm itəm kəmoatuarisĭg-in io e suatĭp, kəmotəplan nəhag-əhagən əh, məto kəməsotətəon nəwia suah əh itəm təməghat kəm io. ¹⁰ Kən ekətəpəh ron məmə, ‘?İərəmərə, ekahro nulan əh-roiu?’ Kən İərəmərə tən-ĭpa kəm io məmə, ‘ətul maliwək muwĭn əpəh Tamaskes. İkin əh, suah kit əh-ĭkin itəm otən-ĭpĭnə kəm ik natĭmnat itəm Uhgĭn tĭnəmən rəkĭs məmə ik onəköl.’ ¹¹ Məto-inu nəhag-əhagən əh təsanən pĭk, kən mol nĭganəmtək təpĭs, kən netəmim itəm koatuarisĭg-in io kotos əm nelmək motit io ekotuwĭn Tamaskes.

¹² “Kən ikin əh, suah kit əh-ikin, nərgin u Ananaeas, in suah kit itəm tətaskəlīm wir Lou rəhatat, kən netəm Isrel əh-ikin əh kotisiai-in pik. ¹³ Kən təmuwa məplan io mətul-pa iuəhkir ron io məmə, ‘Piak Sol, roiu əh niganəmtim otəwir min.’ Kən e nian əm əh, niganəmtək təmair min enatəplan in. ¹⁴ Kən tən-ipa kəm io məmə, ‘Uhgın rəha tipitat min aupən, in təmitəpun rəkis ik məmə ik onəkıtun natimnat itəm in tolkeike. Kən ik məplan Etəm Ətuatip əh rəhan, kən məto ətuatip rəhan nəghatən e nohlin. ¹⁵ Onəkəike mən-iarəp kəm netəmim rafin natimnat itəm ik nəməto kən məplan. ¹⁶ ?Kən roiu əh, nakatəsaħgin naka? Ətul muwin məfak-pən kəm Iesu, kən kol baptais lam, kən in ofafəl rəham nolən rat min.’ ”

Uhgın təmahl-ipən Pol kəm netəm u sənəmə netəm Isrel

¹⁷ Kən təmatən məmə, “Uarisig e nat u, kən ekuwin Jerusalem. Ikin əh, emuwin e Nimə Rəha Uhgın matəfak, kən məplan napilairən kit itəm Uhgın təmos-ipa. ¹⁸ E napilairən əh, eməplan İərəməyə tətən-ipa kəm io məmə, ‘Ətul uəhai əh-roiu aģin miet Jerusalem. Məto-inu netəm ikin-u okol kəsotətəlig-inən rəhak nəghatən itəm ik natən.’ ¹⁹ Məto ekəmə, ‘İərəməyə, netəm əh kotitun wir məmə aupən ematuwin əpəh e nimə rəha nəfakən rəhalat mətəskəlīm netəm u kotahatətə lam muwa mətəlis ilat mətəmki-pən ilat e kalapus. ²⁰ Kən nian netəmim kəmotəhtimnu Stipen, kən nitan təmaiū məto-inu təmatən-iarəp ik. Məto io min, ematətul itimat min ilat. Kən nıkkik tətəģien məto-inu kotaht Stipen e kəpiel, kən matehm rəhalat natimnat.’ ²¹ Məto İərəməyə təmən-ipa kəm io məmə, ‘Uwin. Məto-inu io etahl-ipən ik ikin əh kəm İaihlua min.’ ”

²² Kən kəmoatətəlig-in wir kətoarus tən namnun. Məto nian kəmotətə nəghatən əh, motəģət əfəməh məmə, “!Otıləs-iarəp suah un, kohamnu! !Təsəwirən məmə otatig!” ²³ Kəmoatəkəike motəģət əfəməh motəraķin əpnəpın əm rəhalat natimnat, moatəmıkk nımoulul katəraķin əpnəpın əm. ²⁴ Kən etəm Rom itəm tərəməyə mopael min tən məmə okıləs kan əpəh e nimə rəha mopael min. Kən təmə okalis məto-inu tolkeike məmə Pol otən kəm in məmə netəmim kotəģət pik lan nəhlan o naka.

²⁵ Məto nian kəmoatietain wir Pol məmə okotalis, kən tən-ipən kəm netəm-iasol min əh kit rəha mopael min itəm tətətul iuəhkir ron məmə, “!Ei! İo etəm Rom u. ?Tətuatip məmə onəkotalis io nian esuwinən əh e kot?”

²⁶ Nian etəm-iasol rəha mopael min təməto nəghatən əh, təmuwin məplan etəm tərəməyə elat mən-ipən kəm in məmə, “!Ei! !Okəmə naka ik nəkəruru suah əh in etəm Rom!”

²⁷ Kən etəm tərəməyə e mopael min əh tətəpəh o Pol məmə, “!Ei! Ən wir-tu məmə ik etəm Rom pahrien o kəp.”

Kən Pol tən məmə, “Əwəh. İatən pahrien.”

²⁸ Kən etəm tərəməyə e mopael min təmə, “Emətou məni pik o nəģəhan-inən io məmə ekuwa io etəm Rom.”

Məto Pol təmə, “Rəhak tata in etəm Rom. Kən tol nəhlan, io etəm Rom.” ²⁹ Kən əmun mopael min itəm kəmoatətul matip məmə okotalis Pol kəmotəut kani məntaalat ka isəu. Kən nian etəm-iasol əh təmitun məmə Pol in etəm Rom, kən təməģin məto-inu tinəlis rəkis e sen.

Pol təmətul aupən e kaonsel

³⁰ Kən lawıģin, kən etəm tərəməyə e mopael min əh tolkeike məmə otitun ətuatip məmə tahro netəm Isrel koatol nəhlan e Pol. Kən mən kıkis rəkis sen lan, kən maun-in pris asol min ne netəm-iasol rəha kaonsel rəha netəm Isrel məmə okotəpələh kəģhat, kən muwin mıləs Pol muwa tətul aupən in ilat.

23

¹ Kən Pol təmətag-pən ətuatip əm o netəm rəha kaonsel, kən mən məmə, “Piak min. E rəhak nəməģəhan aupən mətoarus-pa u-roiu, esətəən məmə nıkkik otəģin məmə emol nat tərət kit e niganəmti Uhgın.” ² Kən pris asol aģin əh Ananaeas tən-ipən kəm netəm

koatətul iuəhkir ron mēmā kit otem-pən nohlin. ³ Məto Pol təmən-ipən kəm in mēmā, “!Uhgīn otol mihin mīn lam! Ik nakahmen e nimə itəm kəmōl pen lan tərūən pik əm ihluə, məto tamkimik əpəh imə. ?Tahro natəpələh ikin-u mətakil io e Lou rəhatat, məto ik nəmən mēmā kit otem io? Ik ninətgəhl rəkis Lou əh.”

⁴ Netəm koatəpələh iuəhkir o Pol kotəmā, “?Tahro natəghat rat e pris asol agin rəha Uhgīn?”

⁵ Kən Pol tēmā, “Piak mīn. Io esitun agin-əhən mēmā in pris asol agin rəha Uhgīn. Məto io ekitun mēmā Naoa Rəha Uhgīn tatən nəhlan mēmā, ‘Əsəghat ratən e netəm itəm kotepət lam.’”

⁶ Kən təməplan mēmā nəwtain kaonsel məsīn ilat Satusi mīn, kən nəwtain məsīn ilat Farisi mīn. Kən in təməghat əfəməh mēmā, “Piak mīn. Io Farisi kit. Rəhak tata ne tīpik mīn, ilat Farisi mīn. Məto netəm u kotalkeike əm mēmā okotiuw-iarəp io e kot məto-inu emələhəu-pən rəhak nətəligən e nahatətəən u rəhatat mēmā etəm təmimīs otəpanəmegəh mīn.”

⁷ Nian təmən rəkis əm nəghatən əh, kən Farisi ne Satusi mīn kəmotərgəhəu asol əpəh imə e kaonsel, kən mīnotəhap ilat mīn, mīnotol nənən kəiu. ⁸ Məto-inu Satusi mīn koatən mēmā nian etəmim otimīs, okol təsəmegəh mīnən. Kən moatən mēmā nagelo tikə, kən narmin tikə. Məto Farisi mīn koatən mēmā, nat miləhal əh, in nīpahrienən.

⁹ Məto-inu o nat əh, kən ilat kəmotagət pik ron. Kən nəghatən rəhalat təmər muwīn ilis.

Kən iəgətun mīn neen rəha Lou u Farisi mīn, kəmotən əskasik mēmā, “Itimat esotəplan-pənən nəghatən rat kit ne e suah u. Okəm-naka nīpahrienən mēmā narmin kit o nagelo kit təməghat kəm in.”

¹⁰ Kən nərgəhəuən təməskasik pik. Kən etəm tərəmərə e mopaēl mīn əh, təgin mēmā okəmā okotiləs Pol əh-roiu, okotearəsīn-earəsīn. Kən tahl-ipən rəhan mopaēl mīn mēmā okotuwīn kiləs-irəkis Pol kiləs kan mīn əpəh iməlat ikin.

¹¹ Kən lapīn əmun, Iərəmərə tuwa o Pol mən-ipən kəm in mēmā, “Nat əh, nat əpnarīn əm. Əsəginən. Ik nəmən-iarəp rəkis io ikin-u Jerusalem. Kən onəkol mihin mīn əpəh Rōm.”

Netəm Isrel neen kəmotən anion mēmā okotohamnu Pol

¹² Kən lawīgin, netəm Isrel neen kəmotəpələh e nəghatən kit, kən motən anion mēmā okotohamnu Pol. Kən motol nəniəkisən kit mēmā okəsotagwənən ne motənim nəhau kətoarus okotohamnu Pol. Kən okəmā okotətgəhl nəniəkisən əh, pəs Uhgīn otol ilat kotimīs. ¹³ Ilat taprəkis-in foti itəm kəmoatol anion noa əh. ¹⁴ Kən kəmotuwīn o pris asol mīn, ne netəm-iasol mīn rəha niməfak rəha netəm Isrel, motən-ipən kəm ilat mēmā, “Emotol nəniəkisən kit mēmā esotunən nat kit mətoarus ekotohamnu Pol. ¹⁵ Kən itəmat ne netəm rəha kaonsel onəkotəkəike kahl-ipən nəghatən kəm etəm tərəmərə e mopaēl mīn rəha Rōm motətapəh ron mēmā, otəkəike miləs mīn Pol muwa u ikin-u, kən moteiuə lan mēmā onəkotəplan o natimnat mīn əh rəhan. Kən itimat ekotəhluaig e suatip kətalkəlik mēmā okotiləs kətah u, kən ekotaskəlim kohamnu.”

¹⁶ Məto rəhn ioanian Pol kit iərman, nəti winīn, təməto nəghatən əh, kən muwīn əpəh imə mopaēl mīn ikin mən-iarəp kəm Pol. ¹⁷ Kən Pol taun-in etəm-iasol kit rəha mopaēl mīn tuwa, kən tən-ipən kəm in mēmā, “Awi, okol nakit etəm aluə u muwīn tehm etəm tərəmərə e mopaēl mīn. In tatos nəghatən kit mēmā otən kəm in.”

¹⁸ Kən mopaēl əh tit mian o etəm tərəmərə elat. Kən mən-ipən kəm in mēmā, “Suah u Pol itəm tətətig e kalapus, təmaun-in io mēmā oekit etəm aluə u muwa kəm ik. In tatos nəghatən kit mēmā otən kəm ik.”

¹⁹ Kən etəm tərəmərə e mopaēl mīn əh, tos nelmi suah apon mian əpəh ikin kit ilau pişin əm, kən mətəpəh ron mēmā, “?Naka əh nakəmā nakehm io ron?”

²⁰ Kən suah un tēmā, “Netām-iasol mīn əpəh Isrel kəmotegəhan rəkis mēmā olawīg kotuwa kətapəh ron ik mēmā onakit Pol mian əpəh e kaonsel rəhalat. Okoteiua-in ik mēmā kaonsel tolkeike mēmā otəplan wir mīn-tu nəghatən mīn rəha suah əh. ²¹ Məto awi, əsegəhan-inən ilat kotiuw-pən ik. Məto-inu rəhalat netəmim taprəkisi foti okotuwa katəhluaig e suatip katəsahgin. Ilat kəmotol nəniəkisən kit mēmā okəsotagwənən məsotənimən nəhau mətoarus okotohamnu pitən Pol. Kən minoatətul matip əm əh-roiu mēmā okotol nat əh, moatəsahgin əm rəham nəghatən.”

²² Kən etəm tərəmərə e mopael mīn apon tēmā, “Əsən mīnən kəm suah kit mēmā nəmən-ipa nəghatən u kəm io.” Kən mahl-ipən tatuwin.

Kəmahl-ipən Pol kəm Filiks u kapman rəha Rom

²³ Kən etəm tərəmərə e mopael mīn taun-in rəhan etəm-iasol kəiu mən-ipən kəm ilau mēmā, “Okian muən kəm mopael mīn ilat rafin fo-hanrit-sepinte mēmā okotətul matip o nuwinən Sisaria. Kən tu-hanrit okotaliwək əm, kən sepinte okotasuə e hos, kən tu-hanrit itəm okotəmik niro okotətul matip. Okotiet e nain klok əh-roiu lapin. ²⁴ Kən motəkəike kīləs hos neen mēmā Pol otəpələh elat, kən motiləs motuwīn kəm kapman əh Filiks, kən moatehm wir mēmā okəsolən nat kit lan e suatip.”

²⁵ Kən etəm-iasol rəha mopael mīn təməte naoa kit mos-ipən kəm itəm mil un mēmā okotiləs kan kəm kapman asol əh Filiks. Naoa un tatən mēmā,

²⁶ “Filiks. Ik etəm ilis pik pahrien. Io Klotias Lisias iatəte naoa kəm ik itəm ik natərəmərə e kapman, kən iatən təwir kəm ik.

²⁷ Suah u, noanol mīn rəha Isrel kīnotaskəlīm rəkis, kən iuəhkīr kotohamnu. Məto io eməto mēmā in etəm Rom, kən ekuwin itimat rəhak mopael mīn kīləs-irəkis olat.

²⁸ Emolkeike mēmā ekegəs-in-tu mēmā nat naka təmol təsətuatipən itəm koatəplan-pən lan, mol kotiləs motuwīn e kaonsel rəhalat. ²⁹ Kən eməplan mēmā in təsolən nat tərət kit ne itəm otimis ron, o mēmā otuwīn o kalapus ron. Nəghatən mīn itəm koatətu-pən lan in nat kit e rəhalat atip əm lou. ³⁰ Məto uarisig suah kit təmuwa mən-ipa kəm io mēmā netəm Isrel koatol anion noa kit mēmā okotohamnu, kən nikik təht mēmā təwir mēmā ekahl-ipinə kəm ik. Enən-ipən rəkis kəm netəm əh itəm koatol tīməht kəm in mēmā okotimnə kən-ipinə kəm ik nat tərət mīn itəm koatəplan-pən lan.

Inəh namnu rəhak nəghatən.”

³¹ Kən mopael mīn kəmotol əm mēmā inu ne etəm tərəmərə elat təmən mihin. Kəmotiləs Pol motuwīn e taon əh Antipatris lapin. ³² Kən lawigin, mopael mīn itəm kəmotaiu e hos mīn, ilat əm kotiləs Pol motuwīn. Kən mopael neen mīn kəmotitəlig-pa iməlat ikin. ³³ Mopael mīn əh kəmotiləs motuwīn əpəh Sisaria, kən motiləs-ipən naoa kəm etəm-iasol əh Filiks, kən motələhəu-pən Pol e nelmīn. ³⁴ Nian kapman u təmafin naoa, kən mətapəh o Pol mēmā, “?Ik etəm hiə?” Kən nian təməto mēmā Pol in etəm Silisia, ³⁵ in təmən mēmā, “Nian netəmim okotuwa kən-iarəp natimnat itəm koatəplan-pən əh lam, io ekən kot otəpələh o nətəligən u rəham, kən io ekakil.” Kən mən-ipən kəm rəhan mopael mīn mēmā okotiləs-ipən Pol e nimə rəha kapman rəha Rom itəm Kig Herot Asol təmiləkin aupən, motaskəlīm əh-ikin.

24

Pol təmətul aupən e Filiks e kot

¹ Nian faif tinuwīn rəkis, kən pris asol agin, nərgin u Ananaeas, təmuwin Sisaria ilat netəm-iasol mīn neen rəha Isrel ne ienatig e lou,* nərgin u Tetalas. Nian kəmotiet-pa, kən motuwīn kətul e niğanəmti Filiks kən motən-iarəp nəghatən mīn itəm nikilat təht mēmā Pol təmol təsətuatipən. ² Kən kəmotəun-in Pol mēmā otuwa imə e nəghatən,

23:27: wək 21:30-33; 22:25-27   23:28: wək 22:30   23:30: wək 23:16-23; 24:1-9   * 24:1: ienatig e lou in suah kit itəm titun wir lou matəghat e kot.

kən Tetalas tatən-ipən nəghatən mīn rəhalat kəm Filiks məmə, “Etəm-iasol. Ekotisiai-in pik ik mətō-inu ik ilis pahrien. Kən nolən rəham o nəmīkən itimat in tatətuatip wir. Imatimat ikin tēməmēlinu nuwəh rəkis mətōarus-pa u-roiu. Kən ik nēməg-ətuatip-in rəkis nolən u ikin-u mēmə otol nēmegəhən ne natigən rəhatimat təwir. ³ Kən nian rafin kitat koatəto təwir o natimnat mīn əh, kən ekotənwiwi pik ik ron. ⁴ Esotolkeikeən mēmə ekaskəlīm pik ik, mətō ekətapəh ron ik mēmə onakasəkitun itimat mətəlig-in wir-tu nəghatən əkuəkīr u rəhatimat.

⁵ “Itimat emotəplan rəkis mēmə suah əh in etəm tərət kit. In nəukəti nərātən tepət e ikin mīn e nītən mīn. In tatol itimat netəm Isrel ekoatərgəhəu pik, kən etəm-iasol rəha netəm koatuarisig-in suah ilouin etəm Nasaret. ⁶ Kən in mətalkut mēmə otol Nīmə Rəha Uhgīn tamkīmīk e nīganəm̄ti Uhgīn, kən ekotaskəlīm.† ⁸ Kən okəmə nakətapəh ron, nəkitun nətōən nəghatən mīn u tiet e nohlīn itəm iatən-ipinə kəm ik.”

⁹ Kən netəm Isrel kəmotegəhan e nəghatən rəha loea əh moatən mēmə, “Nəghatən mīn rafin əh, in nīpahrienən.”

Pol tēmuhālpin nəghatən

¹⁰ Kən Filiks torin-pən rəhn-kapə kəm Pol mēmə otəghat. Kən Pol təghat mēmə, “Etəm-iasol Filiks. Io ekītun wir mēmə ik nēmatakil e kot netəm u ikin-u imatimat ikin e nup tepət rəkis. Kən tol nəhlān nīkīk tagien mēmə ekən-iarəp nəwtain nəghatən rəhak kəm ik. ¹¹ Io emuwīn Jerusalem minos əm nian tuelef əm mēmə ekuwīn məkak. Kən ik nəkitun natətapəh-inən nat u mēmə in nīpahrienən o neiuəən. ¹² Netəm u koatətu-pa nəghatən u lak, kəsotəplanən ne mēmə ekuərgəhəu itimlau suah kit əpəh e Nīmə Rəha Uhgīn. Kən məsotəplanən mēmə iatol netəmim koatərgəhəu əpəh e nīmə rəha nuəfīmīnən rəha netəm Isrel, o ikin mīn əpəh e taon. !Kəp! ¹³ Kən okol təsəgətun ətuatipən kəm ik mēmə nəghatən itəm koatən lak u-roiu in nīpahrienən, mətō-inu in neiuēuəən.

¹⁴ “Mətō ekītun nən-ipinən kəm ik mēmə nīpahrienən mēmə nian iatətəu-pən Suatip Rəha Iesu itəm netəm Isrel kotəmā in nəfakən neiuəən, io iatəfak kəm Uhgīn rəha tīpītimat mīn, kən io iatən nīpahrienən e nəghatən mīn itəm kəmətē e Lou rəha Moses ne nəghatən rəha ien mīn rəha Uhgīn aupən. ¹⁵ Io iatələhəu-pən əm rəhak nətəligən kəm Uhgīn mēmə in otol kəm netəm kəmotimis mēmə okotəmegəh mīn, netəm u kotətuatip ne netəm kəsotətuatipən. Inu nətəligən kitīəh əm itəm nīkilat tatəht. ¹⁶ Mətō-inu tol nəhlān, kən etalkut pik mēmə ekol nat naka itəm io ekītun mēmə tətūatip e nīganəm̄ti Uhgīn ne netəmim.

¹⁷ “Uarisig e nup neen itəm emiet u ikin-u Jerusalem, kən emītəlig-pa mīn mēmə ekos mənī muwīn kəm netəm imak ikin, kən mol sakrifais mīn əpəh e Nīmə Rəha Uhgīn. ¹⁸ Kən nian ematol əh nat əh, kən enətuatip rəkis e nīganəm̄ti Uhgīn, kəmotəplan io əpəh e Nīmə Rəha Uhgīn. Kən sənəmā itimat netəmim tepət, kən məsotərgəhəu mīnən. ¹⁹ Mətō netəm Isrel neen itəm kəmotisi-pən Esia, kəmoatətul əh-ikīn e nian əh. Kən okəmā koatos nəghatən kit tərət lak, təwir əm mēmə ilat okotuwā kətul e nīganəm̄tim kən-iarəp. ²⁰ Mətō okəmā kəpə, təwir mēmə netəm Isrel mīn u itəm koatətul ikin-u, okotən-ipinə ətuatip kəm ik nat naka itəm emol təsahmənən e nian emətul e nīganəm̄ti kaonsel rəhalat. ²¹ Kəmotetəhau io o nəghatən kitīəh əm mēmə nian emətul aupən-in elat, magət əfəmāh elat mēmə, ‘Itəmat nakotakil io u-roiu mətō-inu io iatən nīpahrienən mēmə netəm kəmotimis okotəmegəh mīn.’”

24:5: Wək 17:6 † 24:6: E kopi oas mīn neen rəha Niutesteman itəm kəmətē e nəghatən Kris aupən, nəghatən pīsīn kit mīn əh-ikīn itəm tatīlpīn nəghatən u matən mēmə, “Kən emotən mēmə ekotətu-pən nəghatən kit lan e kot e nolən rəha Lou rəhatimat. ⁷ Mətō Lisias itəm tərəmərə e mopael mīn, tēmīlās nəlugi nənən rəhatimat, kən ilat rəhan netəmim kəmotēuw rəkis mīn suah u otimat. ⁸ Kən mələhəu nənən kit mēmə netəmim itəm koatəplan-pən nərātən kit e suah u, otəkəike muwā mən-ipinə kəm ik.” 24:6: Wək 21:28-30 24:15: Jon 5:28-29 24:18: Wək 21:17-28 24:21: Wək 23:6

²² Suah əh Filiks in titun wir Suatip Rəha Iesu. Kən təmahtosig-in nəghatən əh məmә, “Nian Lisias u etəm tərәmərə e mopael min otiet-pa ikin-u, kən epanos-ipinә nəghatən e nəpələhән u-roiu.” ²³ Kən Filiks təmән-ipән kəm etəm tepət e mopael min mēmә okoatehm wir Pol kən təmegəhan-in rəhan min mēmә kotitun nosən natimnat itəm in tolkeike motuwa kəm in.

Pol təmәghat kəm Filiks ne rəhan pətan

²⁴ Kən uarisig e nian neen, Filiks təmit rəhan pətan Trusila muwa u noanol kit rəha Isrel. Kən Filiks tən-ipән kəm ilat mēmә okotit Pol motuwa-tu tətul aupən in. Kən nian Pol təmuwa, kən matəghat kəm ilau matən-ipән nolən min rəha nahatətəən e Kristo Iesu. ²⁵ Kən Pol təmatən-iarəp rəhan nipəgnəmtin min kəm ilau mēmә otiuw rəhalau nətəligən. Kən nian in təmәghat e nolən rəha nəmegəhən itəm tətuatip, ne nolən itəm suah kit tətərәmərə e rəhan nətəligən ne nolən min, ne nian Uhgin otakil netəmin lan, kən Filiks təməgin təməgin kən mən mēmә, “Tinahmen. Iet əh. Okəmә ekos nian kit min, kən panaun-in min ik.” ²⁶ Kən nian tepət tatən-ipән mēmә Pol otuwa matuəghat, mətə-inu in tolkeike mēmә otətəo Pol, mətə nat kit min, nikin təht mēmә okəmә naka Pol otos-ipән məni neen kəm in pəs in tahl-iarəp.

²⁷ Kən nian tinos nup kəiu, Filiks təmeiuaiu e kapman, kən suah kit nərgin u Posias Festas təmos nəmeen. Mətə Filiks təmapəs Pol tətətig əm e kalapus mēmә otol niki netəm Isrel tətəgien.

25

Pol təmətapəh mēmә otəplan Sisa

¹ Nian Festas təmol kapman minos əm nian kisil, kən miet Sisaria muwin əpəh Jerusalem. ² Ikin əh, pris asol min ne netəm-iasol min rəha Isrel kəmotən-ipən kəm Festas nakilən rəhalat e natimnat neen itəm nikilat təht mēmә Pol təmol təsətuatipən. ³ Kəmotətapəh mēmә Festas otol nəwialat, kən motolkeike mēmә otahl-ipən Pol titəlig-pən əpəh Jerusalem, mətə-inu ilat kəmotol anion noa kit mēmә okotohamnu Pol e suatip. ⁴ Mətə Festas təmә, “Pol otətətig əm e kalapus əpəh Sisaria. Kən otəsuwəhən, ekitəlig-pən əh-ikin. ⁵ Kən rəhatəmat neen netəm-iasol okotəkəike motətəu-pa io ekotuwin Sisaria, kən okəmә Pol təmol nat kit təsahmenən, kən okotətu-pa kəm io.”

⁶ Kən Festas təmatig mos nian eit o ten ilat min ilat, kən mitəlig muwin əpəh Sisaria. Kən kəmən lawigin, tahl-ipən nəghatən mēmә okit Pol ka, tətul e kot, kən muwin məpələh e jea itəm etəm tətakil nəghatən tatəpələh ikin. ⁷ Nian Pol təmuwa imə, netəm Isrel itəm kəmotisi-pən Jerusalem kəmotətul kitəlau in moatən-iarəp nəghatən əskasik neen e Pol, mətə suatip tikə itəm otəgətun rəhalat nəghatən mēmә koatən pahrien. ⁸ Kən Pol təmuhalpin nəghatən rəhalat mēmә, “Esolən nat kit tərət e Lou rəha netəm Isrel, ne Nīmә Rəha Uhgin, ne Sisa u tərәmərə e ikin min.”

⁹ Mətə Festas tolkeike mēmә otol niki netəm Isrel tagien kən mətapəh o Pol mēmә, “?Nikim tagien mēmә onəkuwin Jerusalem? ?Pəs ekimnə ikin makil rəham nəghatən e nənən min u?”

¹⁰ Kən Pol təmә, “Io iatətul e kot rəha Rom, itəm rəhan etəm-iasol in Sisa. Kən tətuatip mēmә onakakil nəghatən ikin rəhak. Kən ik nəkitun rəkis mēmә esolən nat kit tərət e netəm Isrel. ¹¹ Okəmә emətgəhl lou o emol nat kit tərət mēmә ekimis ron, kən okul esətapəhən kəm ik mēmә, nakiləs-irəkis io o nat əh. Mətə okəmә nənən min əh koatən lak kəsotətuatipən, kən suah kit tikə mēmә otos-ipən io e nelmilat. Mətə ekolkeike əm mēmә Sisa in otakil nənən min u itəm koatən lak.”

¹² Kən Festas təmәghat e nənən əh məsin ilat rəhan min netəmin itəm kotakil nəghatən. Kən uarisig tən-ipən kəm Pol mēmә, “Ik nəmən mēmә nakolkeike mēmә onəkuwin məplan Sisa o nəghatən u rəham. Kən təwir əm. Ik onəkuwin məplan Sisa.”

Pol təmətul aupən e Kig Akripa 2

¹³ Nian neen min təmuwa muwin, kən Kig Akripa ne winin nərgin u Pernis, ilau kəmuea Sisaria məmә okuəplan Festas muən təwir kəm in. ¹⁴ Kən nian kəmuatig ikin əh nian neen, kən Festas tən-ipən kəm kig natimnat neen itəm katən e Pol. In təmən məmә, “Suah kit u ikin-u e kalapus, itəm Filiks təmİLəs-ipən. ¹⁵ Nian emuwin Jerusalem, kən pris asol min ne netəm-iasol rəha Isrel kəmotən-iarəp nİpəgnəmtin neen lan məmә tatol təsətuatipən motəpəh məmә ekən-iarəp məmә in təmöl tərət kən otos nalpİNən ron. ¹⁶ Məto emən-ipən kəm ilat məmә, ‘Itimat netəm Rom sənəmә nolən u rəhatimat məmә okotegəhan-in əm etəmim tuwin e nelmi netəmim itəm koatən məmә təmöl nat kit təsətuatipən. Məto təkəike mətul aupən-in ilat muhalpİN rəhalat nəghatən itəm katətu-pən lan.’ ¹⁷ Kən nian netəm Isrel min əh kəmotuwa, eməsiuw-pən minən, məto kəmən lawigin əm, kən ekotuwin kəpələh e nimə kot kən motaun-in min Pol məmә otuwa mətul aupən. ¹⁸ Nian rəhan tikimİR min kəmotətul motəghat, məto kəsotənən məmә təmöl nat naka tərət itəm nİkik təmatəht məmә okotən mihİN. ¹⁹ Ilat kəmoatən-iarəp əm nərgəhəuən kit rəhalat e nəfakən rəhalat, kən moatən nənən e etəm təmİmis kit, nərgin u Iesu, itəm Pol tatən məmә suah əh tatəmegəh. ²⁰ E natimnat min əh, io esİtun wirən nənən lan məsin, kən mol ekəpəh o Pol məmә, ‘?Tahro, nİkim tagien məmә nakuwin Jerusalem? ?Pəs ekİmnə ikin makil nənən min itəm katən lam?’ ²¹ Məto Pol təməsegəhanən, kən mətəpəh məmә ekahl-ipən in Rom kəm Sisa, pəs in otakil nənən min əh itəm katən lan. Kən emən-ipən məmә rəhak netəmim okoatehm wir mətoarus ekehm suatip kit, kən panahl-ipən tuwin məplan Sisa.”

²² Kən Kig Akripa təmən kəm Festas məmә, “Io min iakolkeike məmә ekəto nəghatən rəha suah əh.” Kən Festas təmә, “Təwir əm. Olawİg nakəto rəhan nəghatən.”

²³ Kəmən lawigin, kən Kig Akripa ne Pernis kəmuea e nimə kot, kən netəm-iasol itəm koatərəmərə e mopael min, ne netəm-iasol pİk min e taon əh Sisaria kəmotuwa, kən kəmotol nolən asol min rəha nisaiiən. Kən Festas tahl-ipən rəhan mopael min məmә okotuwin motİLəs Pol motuwa. ²⁴ Kən Festas təmә, “Kig Akripa ne itəmat rafin itəm nakoatəpələh u ikin-u roiu. Suah u itəm tatətul aupən-in itəmat, netəm Isrel u ikin-u ne Jerusalem koatəghat kəm io ron nian rafin. Nian rafin kotagət əskasİk lak məmә təsəwirən məmә ekegəhan-in suah əh tətətig, məto təkəike mİmis. ²⁵ Məto io esəplanən nat tərət kit lan ne, itəm ekol nalpİNən kəm in e nİmisən. Məto nian in təmətəpəh məmә otuwin məplan Sisa əpəh Rom, kən nİkik təht məmә ekegəhan-in. ²⁶ Məto esosən nəghatən ətuatip kit ne e nat u məmә ekəte naoa lan mahl-ipən kəm Sisa. Kən tol nəhlan, ekİLəs muwa məmә otətul aupən e nİganəmtim, Kig Akripa, ne itəmat rafin. Iakolkeike məmә ik onakehm min-tu kən mİtun natimnat min əh, kən nian kilau okuəplan natimnat rafin min əh, pəs ekİtun nətəən naoa lan kit mahl-ipən kəm Sisa. ²⁷ Ekİtun məmә təsətuatipən məmә ekahl-ipən etəm tatol kalapus kit kəm Sisa, kən məsən-ipən ətuatipən kəm in məmә nat naka təmöl tərət.”

26

Pol təməghat e nİganəmti Kig Akripa

¹ Kən Kig Akripa tən-ipən kəm Pol məmә, “Ik nəkİtun nənən nəwtain nəghatən əh itəm katən lam.” Kən Pol təmİLəs-ipər nelmin mefətutu ilat lan, kən muhalpİN rəhalat nəghatən mən məmә, ² “Kig Akripa. Nİkik tagien pİk aɡİN roiu məmә ekətul e nİganəmtim, kən mən-iarəp rafin nənən min itəm netəm Isrel koatətu-pa lak. ³ Nİkik tagien məto-inu ik nəkİtun wir nolən min e kastom rəha netəm Isrel e natimnat min itəm ilat koatəghat pİk ron. Kən awi, okol nakətəlig-in mətİg-tu rəhak nəghatən.

⁴ “Netəm Isrel rafin kotİtun natimnat rafin e rəhak nəmegəhən məmә tahro nulan e rəhak natİgən, nian ematəkəku e nətuounən imak ikin e rəhak nəptən, mətoarus-pa uarisİg emuwin Jerusalem. ⁵ Netəm əh kotİtun io nuwəh rəkis, kən okəmә nİkilat tagien, kotİtun nənən məmә io Farisi kit nian ematəkəku rəkis mətoarus-pa u-roiu. Kən netəm əh Farisi min, ilat koatətəu-pən wir aɡİN Lou rəha nəfakən rəha netəm Isrel, maprəkis-in

netämim rafin. ⁶ Kæn roiu u, iatätul ikin-u mämä ik onakakil rähak nęghatän min mätö-inu io iatälähäu-pän rähak nätäligen e näniäkisen itäm Uhgın tämöl aupän ilat tıpitimat min. ⁷ Näniäkisen u kitiäh äm itäm netäm tuelef noanol min rähätimat itäm kämötäfak käm Uhgın lapın ne e nęrauiägän mämä okotos. ?Kig Akripa, iatälähäu-pän nätäligen rähak nęhlan, mätö tahro netäm Isrel min u koatän-ipän nęghatän min äh lak? ⁸ ?Tahro tiäkis pik otämat o nәнән nıpahrienән mämä Uhgın titun nolән etäm tämimis tämegäh min?

⁹ “Aupän, io min emäplan mämä tätuatip mämä ekol natimnat tepät päs mәрәkin suah Iesu, etäm Nasaret. ¹⁰ Nat äh inäh ematol әpäh Jerusalem. Pris asol min kәmotegәhan-in io kән ekәмki-pән netämim tepät rәha Iesu e kalapus. Kән nian kәmakil ilat e kot, kән kohamnu ilat, kән io emegәhan mämә in nat tәwir agın kit. ¹¹ Nian tepät iatuwin e nimә rәha nuәfiminән rәha netäm Isrel matol nalpinән kәм ilat matol mämә ilat okotән rat Iesu. Nikik tәmәtahmә pik ematetәhau ilat, kән matitәp ilat nian rafin. Kән kotagım kan e taon isәu min ikin pisin pisin min, mätö ematitәp äh ilat.”

Pol tәмән-iarәp rәhan nuwamән o Iesu

(Wәk 9:1-19; 22:6-16)

¹² Kән Pol tәмәkәike matән mämә, “Nian kit ematuwin әpäh Tamaskes mämә ekol nat äh. Pris asol min koategәhan-in io, kән motән әskasik kәм io mämә ekәike mol. ¹³ Kig Akripa, e nilugi nian, ematuwin e suatip, kән mäplan nәhag-әhagән kit tәmisi-pән e neai muwa masiägәpin io ne netäm koatuarisig-in io. Nagәhagән äh, tatuәp taprәkis-in mitgar. ¹⁴ Kән emotiet e nәptән motätö nәwian kit tәmisi-pәр e neai matәghat kәм io e nęghatән Isrel mämә, ‘!Sol! !Sol! ?Tahro nakatol tәrat pik kәм io nulan? Nolән äh in tatәrәkin atip әm ik. Ik nakatoh rähak nalpәkauән, kән nakahmen e kau itäm kәmaru e nig kәmәgәt tasilә lan, mätö in tatol wael, kән nig tәmәha mәtaru, kән matol nahmәән asol atip әm kәм in.’ ¹⁵ Kән ekәtapәh ron mämә, ‘?Mätö Iәрәmәrә, ik pah un?’

Kән Iәрәmәrә tән-ipa kәм io mämә, ‘Io Iesu itäm nakatol tәrat lan. ¹⁶ Mätö әtul. Emitәpun rәkis ik mämә ik rähak etämim. Kән onakән-iarәp kәм netämim rafin natimnat itäm nәmäplan u-roiu, ne natimnat itäm epanol, ik nәkәplan. ¹⁷ Oekilәs-irәkis ik e nelmi netäm Isrel ne nelmi Iaihlua min itäm io ekahl-ipän ik mämә onәkuwin mән-iarәp io kәм ilat. ¹⁸ Onәkәike merәh e niganәmtilat mämә okotәuhlin ilat motiet e napinәpән motuwa e nәhag-әhagән. Kән motiet e nәsanәнән rәha iәrmis motuwa o Uhgın. Kән Uhgın otafäl rәhalat nolән rat min, mätö-inu kәmotән nıpahrienән e nęghatән itäm iatән. Kән ilat okotuwa imәlat ikin ilat netäm u Uhgın tinәmitәpun rәkis ilat.’ ”

Pol tәмән rәhan wәk

¹⁹ Kән Pol tәмәkәike matән mämә, “Kig, io iatol natimnat itäm Uhgın tәмән kәм io e nat kit tahmen e napilairән. ²⁰ Io iatән-iarәp rәhan nęghatән emätuoun әpäh Tamaskes, kән uarisig u ekuwin matән-iarәp әpäh Jerusalem, ne ikin min e nitән Jutia, ne ima netäm ikin min rafin u Iaihlua min. Kән matән-iarәp kәм ilat mämә okotәkәike kәuhlin ilat e rәhalat nolән rat min motahatätә e Uhgın, kән motol natimnat itäm tatәgәtun mämә kәmotәuhlin pahrien ilat. ²¹ Mätö-inu o nat äh, kән netäm Isrel kotilәs io әpäh e Nimә Rәha Uhgın motolkeike mämә okotohamnu io.

²² Mätö Uhgın tәtasitu lak nian rafin mol iatätul ikin-u-roiu matән kәм netäm u lәhau, ne netäm koatos nәрәmәrәән, nat naka itäm emäplan, kән matән әm natimnat itäm Moses ne ien min rәha Uhgın kәmotән mämә otәpanol mihin. ²³ Kәmotән mämә Kristo äh itäm Uhgın tәмән mämә otahl-ipa, in otätö nahmәән e nıpәtin kән panimis. Kән meto inu in otätuoun mämegäh min e nimisән, kән otәgәtun nәhag-әhagән kәм netäm Isrel ne Iaihlua min, mämә nәhag-әhagән u in suatip itäm Uhgın otosmegäh ilat.”

Pol tәмalkut mämә Kig Akripa otitun Iesu

²⁴ Nian Pol təmatəghat əh, Festas təmagət əfəmäh lan mämə, “!Pol ik ninətalməl! ! Rəham nitunən tinəfəmäh pik agin, kən roiu əh rəhm-kapə natitəlau!”

²⁵ Məto Pol tən-ipən kəm in mämə, “Etəm-iasol rəhak Festas, io esalmələn. Nəghatən min u iatən, kotətuatip əm, kən ilat niphahrienən. ²⁶ Io ekitun nəghat ətuatipən kəm kig, kən okol esaulisən məto-inu ekitun mämə in titun rəkis natimnat min u. Ekitun mämə in təmos rafin nəghatən min əh, kən sənəmə in nat kit itəm kəmol anion-pən huə kit təkəku ikin. ²⁷ ?Kig Akripa, tahro? ?Nakotən niphahrienən e nəghatən itəm ien min rəha Uhgın kəmotətə? Ekitun mämə ik nakatən niphahrienən elat.”

²⁸ Məto kig tən-ipən kəm Pol mämə, “?Nikim təht mämə e nian əkuəkir əm huə roiu, nəkitun niuw-pamən io mämə io ekuwa Kristin kit?”

²⁹ Məto Pol təmə, “Nat ərnapin əm mämə in nian əkuəkir o in nian əfəmäh, iatəfak-pən kəm Uhgın mämə sənəmə ik pisin əm, məto netəmim rafin itəm kəmotətə rəhak nəghatən roiu, Uhgın otosmegəh ilat, kən mämə otahmen lak, məto sen əm u itəm kəmälis io lan, esolkeikeən mämə okəlis itəmat lan.”

³⁰ Kən Kig təmətul ilat kapman u Festas, ne Pernis, ne netəmim rafin itəm koatəpələh, ³¹ kən motiet, moatən-ipən kəm ilat min mämə, “Suah əh təsolən nat kit tərət mämə in otimis ron o muwin e kalapus ron.”

³² Kən Kig Akripa tən-ipən kəm Festas mämə, “Nəkitun nahl-iarəpən suah əh, məto in əmun in tolkeike mämə Sisa otakil rəhan nəghatən.”

27

Mopael min kəmotit Pol motuwın Rom

¹ Nian kəmotegəhan mämə oekotuwın Itali, kəmotələhəu-pən Pol ne netəm koatol kalapus neen min e nelmi etəm-iasol kit rəha mopael min, nərgin u Julias. In tatərəməərə e mopael wan-hanrit. In e mopael u katən mämə, “Mopael Rəha Sisa.” ² Kən nego kit təmiet əpəh Atramitiam matuwa, kən minatig mämə otitəlig-pən min əpəh Esia, kən ekotuwın lan. Kən etəm Masetonia kit təmətəu-pa itimat, nərgin u Aristakas, in etəm Tesalonaeka. ³ Kən lawigin ekotiet-pa Saeton. Kən Julias təmatol təwir kəm Pol, kən megəhan in mämə otuwar muwin məplan rəhan neen netəmim itəm titun ilat. Kən ilat kəmoatehm wir Pol.

⁴ Kən ekotiet min ikin əh, kən nimətag tatiləs itimat, kən motitəlau e nikali nitən əh Saepras itəm nitəhəi təməlinu ikin. ⁵ Kən emotaiu ihluə e Silisia ne Pamfilia, kən motiet-pa Lisia e taon Maera. ⁶ Ikin əh, etəm tərərəməərə mopael min təmuwin məplan nego kit itəm təmiet Aleksantria matuwın Itali. Kən təmki-pən itimat lan.

⁷ Kən emotiet min, məto e nian tepət nego əh tətaiu mətig əm. Emotalkut məsin mämə ekotətoarus taon Nitas, kən emotuwa iuəhkir, məto tiəkis, məto-inu ioatiləs pikən nimətag, kən okol esotaiuən motuwın təhmin. Kən ekotaiu e nikalin pis ikin mämə ekotuwın Krit. Emotitəlau e poen asol əh nərgin u Salmone. Kən motitəlau e nəwtain nəptən əh, ⁸ emotaiu ipar ipar əm, məto tiəkis əh. Kən ekotuwa motiet-pa e ikin kit katən mämə, Pasis Wir, iuəhkir o taon əh Lasea.

⁹ Məto-inu emotərəkin əm nian wir tepət təmuwa muwin, kən nian wir o nuwinən e nego tinol namnun, kən otəsuwəhən əh-roiu, nian rəha niamitə, kən itəhəi tərət. Nian asol rəha netəm Isrel u katən mämə, Nian Rəha Nafələn Təfagə, tinuwa rəkis minuwın e məwig Oktopa. Kən Pol təməghat mämə okoatəto wir ilat, matən mämə, ¹⁰ “Piak min. Iatəplan mämə okotatig e nəratən tepət e naliwəkən u rəhatat. Timətig əm mämə itəhəi otərəkin kako min u, ne nego u, kən okəmə naka kitat min okotimis.” ¹¹ Məto etəm-iasol rəha mopael min tatətəlig-in pik etəm tatiləs nego ne etəm-iasol rəha nego. Kən məsətəlig-in pikən nəghatən rəha Pol. ¹² Kən pasis əh təsəwir pikən mämə nego otətul ikin e nian rəha nətəpən məto-inu nian əh, in nian nitəhəi tatəsəsau pik lan. Kən ilat tepət kotən mämə təwir mämə okotiet. Nikilat təməht mämə okotuwın əpəh e pasis əh

Finiks motəhluaiḡ ikin. Pasiḡ əh in pasis kit əpəh Krit itəm təmol nohlin kəiu, kit tatuag-pən e nəwtain pəhap ikin, kən kit tatuag-pən nəwtain pis ikin. Kən nego titun nəməhlən ikin e nian rəha nəśəsauən.

Nimətag asol təmoh ilat

¹³ Kən nimətag wir kit tinatisi-pis matelel nat, kən netəm e nego, nikilat təht məmə nimətag əh inəh kotalkeike məmə okotaiu lan. Kən motəmə pəs okotiet. Kən motiuw-pər iagke, motiuw niuwən, kən motiet. Emotaiu ipar ipar əm e nitən əh Krit. ¹⁴ Məto təsuwəhən, nimətag asol kit tinatuwa min, nərgin u, Luətuəmlae, tatisi-pən e nəptən apon, ¹⁵ minatiləs itimat, minatoh nego. Kən nego tinəruru naiuən miłəs pikən nimətag, kən ekotapəs naiuən moatətəlig-in əm nimətag tatiləs itimat.

¹⁶ Emotuwın-pa Koata ikin e nikalin pis ikin. Ikin əh emotəhluaiḡ ikin məsin, kən motalkut məmə ekotiuw-pər pot rəha nego un. Kən netəm koatol wək e nego, nahgilat təmikə o niləs-ipərən pot. ¹⁷ Kən motəmki-pən təulə neen e nəwtain nego ləhau ikin, kən kietain tiəkis məmə otaskəlim nego. Ilat kəmotəgin məto-inu ihluə e Lipia, sənəmə lokannim pik, kən nikilat təht məmə nego otiləs pikən niməkləkil ikin əh. Kən kəmotiuw-iəhau niuwən rəhalat, kən motapəs əm nimətag tiləs nego matuwın. ¹⁸ Kəmən lawigin kən nimətag tatol əm nulan, kən kəmotəmki-arəp kako neen e nego. ¹⁹ Kəmən lawigin min, kəmotəmki-arəp natimnat min katol wək lan e nego tahmen e təulə ne neen min. ²⁰ Kən nian tepət eməsotəplanən mitgar ne məhau min lapin. Kən nimətag təmatol əm nulan nikitimat təht məmə okol esotəmegəh minən.

²¹ Nian eməsotəgwənən o nian tepət məsin, kən Pol tətul aupən-in itimat mən məmə, “Nəman. Okol nəmotətəlig-in io, ko kəməsotietən Krit, kən okol kəsotətigən e nəratən u kən məsotərəkinən natimnat tepət. ²² Məto roiu ekən-ipinə kəm itəmat məmə əsotəginən. Okol kitat kit ikin-u təsimisən, məto nego əm otərat. ²³ Nagelo kit rəha Uhgın rəhak itəm iatəfak kəm in təmən-ipa nəghatən u kəm io ehnaipən məmə, ²⁴ ‘Pol. Əsəginən. Onəkəike muwın mətul e niganəmti Sisa əpəh Rom. Məto-inu Uhgın təwir, kən nikin tagien məmə otosmegəh netəm u ilat min ik itəm noatasuəh e nego.’ ²⁵ Kən Piak min, əsotəginən. Io etahatətə e Uhgın məmə natimnat min rafin otol əm məmə inu ne nagelo təmən-ipa mihin kəm io. ²⁶ Məto nimətag otiləs-ipar kitat əpəh e nəptən əkəku kit.”

Nitəhəi təmiləs-ipar nego

²⁷ Tinos nian ilat rafin fotin, kən lapin lan nimətag tiləs nego muwın əpəh e nitəhəi asol Metiterenian. Kən e nalugi nian lapin, netəm koatol wək e nego, nikilat təht məmə enoatuwa iuəhkir o nəptən kit. ²⁸ Kən kəmotətu-pən nat figəm kit əpəh e nipəgnəmti təulə kəhlman-əhlman teiuaiu məmə okotehm-tu məmə lokannim o lokipar. Kən kəmotəplan məmə tahmen e negopagən tate-sepin ilat rafin. Kən motaiu məsin min u kotəhlman-əhlman min, məto tinahmen e negopagən ilat rafin tuente-eit əm. ²⁹ Kən netəm koatol wək e nego kəmotəgin məmə nego otiləs pikən kəpiel, kən motəmki-arəp iagke kuwit əpəh uarisig moatəfak məmə otian uəhai əm. ³⁰ Kən netəm koatol wək e nego kəmotalkut məmə okotuwar kəgin, kən motiləs-iəhau pot rəha nego moteiuə məmə okotuwın əpəh e nohlin nego kəmki-arəp min iagke neen. ³¹ Məto Pol təmən-ipən kəm etəm tərəmərə e mopael min ne mopael min məmə, “Okəmə netəm əh kəsotəpələhən u ikin-u e nego, okol Uhgın təsosmegəhən itəmat.” ³² Kən mopael min kəmotətətip təulə, kən pot tiet-pən itəhəi.

³³ Tīnuwa iuəhkir əm o nianən, kən Pol təmuəh nikilat məmə okotəkəike kəgwən. Təmən məmə, “E nian ilat rafin fotin nəmoatəpələh əm moategəs məsotunən nat kit. ³⁴ Kən roiu iatən-ipinə məmə onəkotəkəike kun nat kit məmə onəkotəsanən. Kitat rafin okotəmegəh. Suah kit otəsətigən e nəratən.” ³⁵ Kən Pol təməmik pīret, kən mətul aupən-in elat məfak-pən ron kəm Uhgın, kən məmkas mun. ³⁶ Kən nikilat təməwir minoatos

nagwənən minoatun. ³⁷ Itimat rafin tu-hanrit-sepinte-sikis e nego. ³⁸ Nian ilat rafin kəmotagwən rəkis, kən motəmik pak flaoa min kəmki-arəp e nego məmə nego otoigoig.

Nego təmİLəs nİməkləkil

³⁹ Kən nian təmian, netəm koatol wək e nego kəmotəplan məmə enotuwa iuəhkir o nəptən əkəku kit, mətə kotəruru məmə nəptən naka. Kən motəplan pasis kit u nİməkləkil kit əh-ikin. Kən nİkilat təht məmə okotİLəs-ipar nego əh-ikin. ⁴⁰ Kən kəmotətətip təulə e iagke mİN kapəs ilat kotammİN İtəhəi. Kən motİKİs rəkİs təulə mİN İtəm kəməlis ətain nuwəə asol mİN lan İkİN katİLəs nego İkİN. Kən motİuw-pər niuwən əpəh aupən məmə nİmətəg otİLəs nego muwar. ⁴¹ Mətə İkİN əh lokİpar məsİN, kən nohli nego təmaru nİməkləkil, nego təməruru nəloalən. Kən nİtəhəi tİNatəhap-əhap naunİsİN nego.

⁴² Kən mopael mİN kİnoatən məmə okotohamnu netəm koatol kalapus u nego tatəmİK İlat mətə neen kotagİM. ⁴³ Mətə Julİas u tərəmərə elat tolkeİke məmə otosmegəh Pol kən mən-İəhau məmə okəsotolən nat əh koatən. Kən mən-İpən kəm netəm u kotİtun neaİən məmə okotətİpən paupən əpəh İtəhəi, moteai par. ⁴⁴ Kən mən-İpən kəm İlat rafin əh-İkİN məmə okotəmİK nİmİsmİsİ tİmpa ne nəwtain nego mİN İtəm nİtəhəi tətəhap-əhap moteai lan. Emotol nəhlan kən motuwar rafin, suah kit təsİmİsən.

28

Pol əpəh e nəptən əh Malta

¹ Nian emotuwar, kən İtİmat rafin ekotəsənən əm, kən panotəto uarisİg məmə nəptən əh, nərgİN u Malta. ² Netəm İkİN əh kəmotəwİr pİK otİmat. Kən e nian əh nuhuən təmatəfİK, nətəpən tepət. Kən kotəhl nİgəm asol kit məmə otəhg İtİmat. ³ Kən Pol təmeapən o nİg neen İtəm kəmərgətāİN məmə otəmki-pən e nİgəm. Əmun sİneİK kit İtəm tus İtəm katİmİs, təgİN nahgİ nİgəm mİet məkul-pən e nelmİ Pol matus. ⁴ Netəm İkİN əh kəmotəplan sİneİK tatəkul-pən e nelmİ Pol, kən moatən kəm İlat mİN məmə, “Okəm-naka suah u İn İol təfagə kit İohamnu İtəm. Təməsİmİsən əpəh İtəhəi, mətə uhgİN u nərgİN u NəlpİNən otəsegəhan-İnən məmə otəmegəh.”

⁵ Mətə Pol təmorautİN-pən sİneİK əpəh e nİgəm məsolən ne məmə sİneİK təmus otəto nahməən. ⁶ NetəmİM nİkilat təht məmə nİpətİ Pol otasİs o otəsuwəhən əh-roİu, tİsİ-pər morİN mİmİs. Kəmoatəpələh kətəlkəlik ron roe, mətə təsolən nat kit ne. Kən nİkilat təməuhlin kən məht məmə okəm-naka suah u İn uhgİN kit.

⁷ İkİN əh sənəmə İsəu o nəptən rəha suah kit, nərgİN u Puplıas, İtəm tətərəmərə e netəm İkİN əh. TəməmİK İtİmat ekotuwin İman İkİN, kən matol təwİr kəm İtİmat. Kən ekotatİg İman İkİN kos nian kİsİl. ⁸ Kən əmun tata rəha suah apon Puplıas, tİNatİmİs matətəp-ətəp, kən mətaİu e nİta. Kən Pol tuwin ron əpəh İman İkİN İmə, mələhəu-pən nelmİN lan, məfak lan, əmun nİmİsən rəhan təwİr mİN. ⁹ Nian netəmİM kəmotəto nat əh, kən İlat rafin e nİtən un İtəm koatİmİs kəmotuwa mİN o Pol. Kən Pol təfak elat kotəwİr. ¹⁰ Netəm İkİN əh, kəmotos-İpa natİmnat tepət kəm İtİmat. Nian enoatol əpen-əpenə məmə ekotİet, kəmotəmki-pən rafin rəhatİmat natİmnat ne nagwənən əpəh e nego İtəm otətasİtu etİmat e suatİp.

Pol təmuwin Rom

¹¹ Emotatİg İkİN əh motos məwİg kİsİl, kən emotuwin e nego kit təmİsİ-pən Aleksantria matəhluaİg e nəptən əh e nian rəha nətəpən. E nohli nego əh, kəməf aupən narmi uhgİN mİL əh mİL-mİL mİL, nərgİlau u Kasto ne Polakİs. ¹² Emotuwa əh Saerakus, kən motətul İkİN kos nian kİsİl. ¹³ Kən motİet İkİN əh motuwa e taon kit mİN, nərgİN u Retİam. Kən lawİgİN, nİmətəg İasİ-pİs tİNatelel nat, kən ekotİet motaİu o nian kəİu, motİLəs nat əpəh Puteolİ. ¹⁴ İkİN əh emotəplan pİatat mİN neen əh-İkİN İtəm koatəfak. Kən kotətapəh məmə ekotatİg İtİmat mİN İlat o wİK kİtİəh. Kən uarisİg emotalİwək əm motuwin əpəh Rom. Kən İnu suatİp rəhatİmat İtəm emotalİwək lan motİet-pa Rom.

¹⁵ Kən nian piatat min itəm koatəfak əpəh Rom kəmotəto məmə emotuwın, kən kəmotuwa məmə okotəplan itimat əpəh e suatip. Kəmotuwa katəpələh əpəh Apias təmol nimə makit ikin rəhan. İkin əh, hotel kisil əh-ikin. Kən nian Pol təməplan ilat, təmənwıwi Uhgın, kən nıkin təmagien mər ilis. ¹⁶ Nian emotiet-pa, kən kapman təmegəhan-in məmə Pol otətətig pisin əm e nimə kit, pəs mopael kit tatehm.

Pol təmən-iarəp nəghatən rəha Uhgın əpəh Rom

¹⁷ Tinos nian kisil, kən Pol tahl-ipən nəghatən kəm netəm-iasol min rəha Isrel məmə okotuwa o nəghatən kit. Nian kəmotuwa, kən təmən-iarəp kəm ilat məmə, “Piak min. İo eməsolən nat tərət kit e netəm imətət ikin, ne kastom rəhatat itəm tıpitat min kəmotəgətun kitat lan aupən. Məto netəm Jerusalem kəmotaskəlim io kiləs-ipən io kəm netəm Rom. ¹⁸ Kən netəm Rom kəmotətapəh-in nəghatən tepət ron io. Məto kəsotəplanən nəghatən kit ne məmə oekimis ron. Kən kətolkeike məmə okotahl-iarəp io. ¹⁹ Məto netəm Isrel ikin əh kəsətolkeikeən. Kən io atip əm ekətapəh məmə ekuwa ikin-u Rom mətul e kot e nıganəmti suah u Sisa, məto esənən nəghatən kit tərət e natimak min.

²⁰ “Məto-inu tol nəhlan, kən ekolkeike məmə ekahl-ipən nəghatən otəmat məmə ekəplan itəmat məghat lan məsin kəm itəmat. Kəməlis io e sen u məto-inu o İosmegəh əm u, itəm kitat netəm Isrel koatən məmə otəpanuwa.”

²¹ Kən kəmotən-ipən kəm Pol məmə, “Esotosən naoa lan kit ne itəm təmisi-pən Jutia. Kən kitat min neen kəsotisi-pənən ikin əh motos nəghatən ka məmə katən nəghatən tərət neen lam. ²² Məto ekətolkeike məmə ekotəto-tu məmə rəham nətəligən təhrol nulan. Məto-inu ekotitun məmə kınatən rat nolən rəha nəfakən u rəhatəmat əpəh ikin min rafin.”

²³ Kən ilat kəmos nian kit o nəghatən. Kən e nian əh, ilat tepət min netəm Isrel kəmotuwa əh Pol tətətig ikin. Kən in təməghat kəm ilat e nian apıəpiə əh, matən wır kəm ilat nərəmərən Rəha Uhgın. Kən matən min Lou rəha Moses ne ien min rəha Uhgın, məmə otiuw ilat kotuwa o İesu. ²⁴ Neen kəmotəto rəhan nəghatən, motən nıpahrienən lan. Məto neen kəsotənən nıpahrienən lan. ²⁵ Kən minəotərgəhəu minəotol məmə okotəgim min. Məto uarisig kotiet, Pol tən-ipən nəghatən kit min kəm ilat məmə, “Nəghatən itəm Narmin Rəha Uhgın təmos-ipən kəm ien rəha Uhgın u Aesea məmə otən-iarəp kəm tıpitat min aupən, in tətətip əm. Uhgın təmən kəm ien məmə,

²⁶ ‘Uwın mən-iarəp kəm netəm əh məmə io Uhgın iatən məmə,

“Onəkotəto motəto motəto,
məto okol nəsotitunən nian kit ne.
Kən onəkotəplan motəplan motəplan,
məto okol nəsotitunən nian kit ne.”

²⁷ In tol min-nulan məto-inu nıkilat tınıəkis rəkis.

Kəmotəhtosig-in matəlgilat ne nıganəmtilat.

Məto okəmə kəsətolən nəhlan,
okəm-naka kotitun nəplanən e nıganəmtilat ne motəto e matəlgilat,
o kotitun nitunən e nıkilat,
kən motəuhlin ilat motəhatətə lak,
kən məmə ekol ilat kotəwır min.’”

²⁸ Kən Pol təmə, “Onəkotəkəike kitun wır məmə Uhgın təmol suatip u rəhan o nosmegəhan netəmim. Tınuwın rəkis o İaihlua min. Kən netəm min əh okotətəlig-in nəghatən əh kən motən nıpahrienən lan.”*

³⁰ Kən e nup kəiu apıəpiə, Pol təmatətəu əm nimə əh mətatig lan. Kən nıkin tətəgien o netəmim rafin itəm koatuwa moatehm. ³¹ In təməkəike matən-iarəp nərəmərən Rəha

28:18: Wək 26:31   28:19: Wək 25:11   28:20: Wək 26:6-7   28:22: Wək 24:14   28:27: Aes 6:9,10

* 28:28: Ekopi oas min neen rəha Niutesteman itəm kəməte e nəghatən Kris aupən, nəghatən pisin kit min əh-ikin itəm tatilpin nəghatən u matən məmə, “29 Nian Pol təmol namnun rəhan nəghatən, kən kəmotiet nətəligən rəhalat təman kitiəh kitiəh kən moatərgəhəu.”

Uhgin, kən matəgətun əskasık ilat e namnusən təwir rəha İərəmərə İesu Kristo. Kən suah kit tikə məmə otən-iəhau o nən-iarəpən nəghatən əh.

Rom

Naoa itəm Pol təmäte tuwin kəm iəfak min ikin Rom

Nəghatən əkuəkir rəha naoa u Rom

?Pah təmäte naoa u? Aposol Pol təmäte naoa u.

?Təmäte tatuwin kəm pah? Təmäte naoa u tatuwin kəm iəfak min itəm ilat kotatig e taon asol u Rom.

?Nəmegəhən tahro nulan nian təmäte? Pol tatən məmə in tolkeike məmə otuwin mehm iəfak min əpəh Rom, uarisig in təpanuwin e kantri u Spen. Məto aupən ikin, in otəkəike muwin mos mənī neen o nos-ipənən kəm ian-rat min e niməfak rəha Jerusalem. E niməfak rəha Rom, Iaihlua min tepət, məto netəm Isrel tepət min.

?Təmäte naoa u o naka? Uarisig Pol tatuwin Rom, in tolkeike məmə ilat okotaupən motitun in, kən inəh, in təmäte naoa u. Netəm Rom kəsotosən əh nəgətunən kit rəha aposol kit. Kən inəh, in tolkeike məmə otən-iarəp suatip ətuatip rəha Uhgīn o nosmegəhən netəmim. Kən in tolkeike məmə otən əsas məmə otahro min nulan, Iaihlua min ne netəm Isrel, ilat rafin okotuwa kitiəh əm e niməfak rəha Uhgīn.

Pol təmən təwir kəm ilat

¹ Io Pol, u io slef kit rəha Kristo Iesu. Uhgīn təmaun-in io məmə io aposol, kən təmitəpun mīləs-ipər io məmə ekən-iarəp namnusən təwir rəhan. ² Namnusən təwir u, in tinəmən-iəkis nuwəh rəkis e rəhan ien min itəm kəmotəte-pən e Naoa Rəha Uhgīn. ³⁻⁴ Namnusən təwir əh tatəghat-in Nətin, Iesu Kristo rəhatat Iəramərə. In təmuwa etəmim kit e noanol rəha Kig Tefit. Kən Uhgīn təməgətun məmə in Nətin ətuatip nian təmosmegəh in e nimisən e nəsanənən e wək rəha Narmin asim. ⁵ E Kristo, Uhgīn təmöl təwir kəm io, mos-ipa kəm io wək wir məmə io aposol kit. Təmos-ipa wək əh məmə ekaun-in netəmim e niki Iaihlua* min e noanol min rafin məmə okotən nīpahrienən lan, kən tol nəhlan, moatol nəwian. Kən nian koatol nəhlan, otīləs-ipər nərgi Iesu. ⁶ Kən itəmat min, Uhgīn təmaun-in itəmat məmə itəmat rəha Iesu Kristo.

⁷ Kən roiu ekəte naoa kəm itəmat rafin əpəh Rom itəm Uhgīn tolkeike itəmat, kən təmaun-in itəmat məmə rəhan.

Pəs Uhgīn Tata rəhatat, ne Iəramərə Iesu Kristo okuawte-in rəhalau nəwīrən ne nəməlinuən kəm itəmat.

Pol təmölkeike məmə otuwin məplan netəm Rom

⁸ Uarisig epanəghat, iakən tagkiu kəm rəhak Uhgīn e Iesu Kristo otəmat rafin aɡin-əh, məto-inu netəmim rafin e nətueintən kəmotəto namnusən e nahatətəən rəhatəmat. ⁹ Kən Uhgīn titun məmə e nian rafin iatəfak, kən məsaluinən itəmat. Iatol pik wək rəhan e nikik rafin o nən-iarəpən namnusən təwir e Nətin. ¹⁰ Kən iatəfak məmə okəmə in nətəligən pahrien rəha Uhgīn, in oterəh e suatip kit məmə ekimnə məplan itəmat. ¹¹ Iakolkeike pik məmə ekimnə məplan itəmat məmə ekawte-in kəm itəmat nəwīrən kit rəha Narmin Rəha Uhgīn məmə otol itəmat nakotətul əskasik təhmin min. ¹² Nīpəti nəghatən u məmə, nahatətəən rəhatəmat titun nasituən lak, kən rəhak min titun nasituən etəmat.

¹³ Piak min ne wīnik min, təwir məmə nəkotitun məmə nian tepət, rəhak nətəligən təht məmə ekimnə muag itəmat. Məto nian rafin natimnat neen koatahtosig-in io o nimnəən. Iakolkeike məmə rəhak wək otoe-in noan e nəmegəhən rəhatəmat, tahmen e nəmegəhən rəha Iaihlua min ikin pisin pisin min. ¹⁴ Ekəkəike mən-iarəp namnusən təwir kəm netəmim rafin itəm sənəmə noanol rəha Isrel, netəm itəm kotitun nəghatən Kris ne nolən rəhalat, ne netəm itəm kotəruru, kən ilat itəm kəmotol-wir skul, ne ilat itəm

1:1: Wək 9:15   1:2: Rom 16:25-26   * 1:5: Nəghatən u "Iaihlua" tatəghat-in netəmim rafin itəm sənəmə noanol rəha Isrel.   1:5: Wək 26:16-18; Kal 2:7-9   1:7: Nam 6:25-26   1:10: Wək 19:21; Rom 15:23   1:13: Wək 19:21

kəsotol-wirən skul. Əwəh, ekəkəike mən-iarəp kəm ilat rafin. ¹⁵ Kən o nat əh, iakolkeike pik məmə ekən-iarəp namnusən təwir kəm itəmat min əpəh Rom.

¹⁶ İatəghat min-nəhlan məto-inu, io esaulis-inən namnusən təwir. Esaulisən məto-inu namnusən təwir in nəsanənən rəha Uhgın o nosmegəhən netəmim rafin itəm koatahatətə lan, təmaupən muwa o noanol min rəha İsrel, uarisig u, o İaihluə min. ¹⁷ Tol nəhlan, e namnusən təwir, Uhgın təmol əp suatip rəhan məmə Uhgın tatos-ipən rəhan əm nətuatipən kəm netəmim. E nahatətəən əm, Uhgın tatol məmə netəmim kotuwa motətuatip e niğanəmtin. Kən inu tahmen e Naoa Rəha Uhgın itəm tatən məmə, “Netəmim itəm kotətuatip e niğanəmti Uhgın e nahatətəən rəhalat, ilat okotos nəmegəhən lilin.”

Neməha tatol Uhgın o təfagə rat rafin

¹⁸ Məto Uhgın e nego e neai tatəgətun rəhan neməha ne nalpinən o netəmim rafin itəm koatəht nəwian moatol təfagə rat. İlat koatətlosig-in nıpahrienən rəha Uhgın e nolən rat min rəhalat, ¹⁹ məto-inu ilat kotitun nəplan ətuatipən natimnat rafin itəm netəmim kotitun nitunən Uhgın lan. Tol nəhlan məto-inu Uhgın atip təməgətun ətuatip ilat lan. ²⁰ Okol netəmim kəsotəplan ətuatipən Uhgın e niğanəmtilat. Məto təmətuoun e nian in təmol neai, ne nəptən, ne natimnat rafin, kən netəmim rafin kotitun nəplanən e niğanəmtilat, natimnat rafin itəm in təmol, kən tol nəhlan, kotitun nəplanən rəhan nəsanənən itəm tatuwin əm nulan namnun tikə, ne nıpahrienən məmə in Uhgın, kən motitun nitunən məmə Uhgın in təhrol nulan. O nat əh, etəmim kit tikə itəm titun nənən məmə in təruru məmə Uhgın təhrol nulan.

²¹ Tol nəhlan məto-inu, nat əpnəpin ilat kəmotitun Uhgın məsin, məto kəmotapəs nisiiən məmə in Uhgın, kən məsotənən kəm in məmə nikilat tagien o natimnat in təmol kəm ilat. Məto nikilat təmatəht nalpəkəuən alməl min məmə Uhgın təhro nulan, kən nətəligən rəhalat təmuwa mapinəp, minotəruru suatip itəm Uhgın tolkeike məmə okotitun. ²² Nat əpnəpin ilat koatən məmə ilat kotenatig, məto ilat kəmotuwa ialməl min, ²³ kən kəmotapəs nəfakən kəm Uhgın itəm rəhan nepətən təhag-əhag, kən otəsimisən tətətig lilin, kən minotətuoun moatəfak kəm narmi nat min itəm tahmen e netəmim u okotimis nian kit, o tahmen e mənig min, o nat megəh min koataliwək o koatəkioah.

²⁴ O nat u, Uhgın təmapəs ilat megəhan-in ilat məmə okotətəu-pən əm nolən rat min itəm nikilat tolkeike məmə okotol e nıpətilat. Tol nəhlan, ilat kəmotol nolən min e nıpətilat itəm tol əm naulisən. ²⁵ İlat kəmotapəs nıpahrienən rəha Uhgın motaskəlim neıueıuəən, kən moatəfak moatol wək kəm neai, ne nəptən, ne natimnat rafin itəm Uhgın təmol, məto kəmotapəs nəfakən kəm Uhgın. Məto pəs kitat kotənwiwi in nian rafin namnun tikə. Əwəh.

²⁶ O nolən min əh itəm netəmim kəmotol kəm Uhgın, təmapəs ilat, megəhan-in ilat məmə okotətəu-pən əm nolən rat min itəm nikilat tolkeike məmə okotol e nıpətilat itəm tol naulisən əm. Nat əpnəpin nıpitan min, məto ilat kotapəs nətəu-pənən rəhalat nəman, moatit atip ilat min, kən nat u in nat pisin e itəm u Uhgın təmələhəu. ²⁷ Kən e nolən ahmen-ahmen əm, nəman min, ilat kəmotapəs nitən rəhalat nıpitan min, moatolkeike pik nəman pisin min. İlat koatit atip ilat min itəm tol naulisən. Kən Uhgın təmos-ipən nalpinən kəm ilat o rəhalat nolən rat agin min.

²⁸ Kən nat kit min. Məto-inu ilat kəsotolkeikəən məmə okotitun Uhgın, in təmapəs ilat megəhan-in ilat məmə rəhalat nətəligən təsitunən məmə nat kit in təwir o nat kit in tərət, kən megəhan-in məmə okotol nat itəm təsətuatipən məmə okotol. ²⁹ Nikilat təmərioah e nolən rat pisin pisin min rafin, kən ilat naumis, kən ilat koategəs-in suatip o nərəkənən netəmim. Kən nikilat təmərioah e nolən rat min əh: ilat koatetə netəmim, ilat iohannu itəm, ilat koatol natimnat itəm koatiuw-pa neməha, ilat neıueıuə, ilat koatol tərət kəm netəmim. İlat koatən nikali netəmim, ³⁰ moatən rat netəmim, ilat koatətəhau

1:16: Mak 8:38; Wək 13:46; 1 Kor 1:18-24   1:17: Hab 2:4; Rom 3:21-22   1:19: Wək 14:15-17; 17:24-28   1:20: Job 12:7-9; Sam 19:1   1:21: Efes 4:17-18   1:22: Jer 10:14; 1 Kor 1:20   1:23: Dut 4:15-19; Sam 106:20   1:27: Lev 18:22; 20:13; 1 Kor 6:9

Uhgin, ilat nagət-irəkis, ilat nausit moatəghat ausit. Ilat koategəs-in suatip o nolən təfagə rat min itəm netəmim kotəruru əh. Ilat moatəht nəwia tata ne mama. ³¹ Ilat nenikə, ilat nəghat tipik, nolkeikeən rəhalat tikə o netəmim, kən nat ərnapin ilat atip min neen, okol təsətəlig-inən nasəkən o nasituən e netəmim. ³² Ilat kotitun pap nəghatən ətuatip rəha Uhgin itəm tatən məmə netəm min u koatol nolən min əh, kotəkəike motimis. Məto ilat koatəkəike e nolən min əh, kən ilat koatol nolən rat taprəkis-in nat əh, nikilat tagien o netəmim neen min itəm koatol nolən rat min əh, kən moatiləs-ipər rəhalat nətəligən məmə okotol.

2

Uhgin otakil muəh mələhəu nəghatən o təfagə rat*

¹ Tol nəhlan, nat ərnapin itəmat netəmim naka, okəmə nakotakil motuəh motələhəu nəghatən rəha suah kit o nolən rat kit rəhan,† məto nakotakil motuəh motələhəu rəhatəmat atip nəghatən. Kən rəhatəmat nəghatən tikə o nuhalpinən, məto-inu itəmat itəm nəkoatol nəhlan, nəkoatol nolən rat min ahmen-ahmen min əm elat. ² Kən kitat kotitun məmə nian Uhgin tətakil matuəh matələhəu nəghatən kəm netəmim itəm koatol nolən min əh itəm enəmən rəkis, rəhan nəghatən in tətuatip əm. ³ Tol nəhlan, nian itəmat nakotakil motuəh motələhəu nəghatən rəha netəmim o nəratən rəhalat, məto itəmat nəkoatol nolən ahmen-ahmen əm, kən okol nəsotagimən nian Uhgin otakil muəh mələhəu nəghatən kəm itəmat. ⁴ !Nikitəmat təsəht pikən nolən rəha Uhgin! In tatol təwir pik kəm itəmat, kən məsetəhau uəhaiən itəmat, kən rəhan nətəligən otəmat in təfəməh. Məto itəmat nəkoatol nat ərnapin əm e nolən wir min əh rəhan. Nəkotitun o kəp, məmə tatol nolən təwir min kəm itəmat məmə onəkotəuhlin itəmat e rəhatəmat nolən rat min.

⁵ Məto rəhatəmat-kapə tiəkis, kən məsotəuhlinən itəmat e rəhatəmat nolən rat min. Kən o nat u, nakotargətəin neməha ne nalpinən rəha Uhgin otəmat. Kən onəkotos neməha ne nalpinən rəhan e nian Uhgin otol əp rəhan nələhəuən nəghatən itəm tətuatip. ⁶ Kən Uhgin otos-ipən kəm netəmim kitiəh kitiəh tətəu-pən əm natimnat itəm kəmotol. ⁷ Uhgin otos-ipən nəmegəhən lilin kəm netəmim itəm koatətul əskasik nian rafin o nolən nat itəm tətuatip. Netəm min əh koatalkut pik o nolən nat wir məmə Uhgin otos-ipən kəm ilat nənwiwən, ne nisaiiən, ne nəmegəhən itəm namnun tikə. ⁸ Məto in otos-ipən rəhan neməha ne nalpinən kəm netəmim neen itəm koatalkut atip əm o nərpilat, kən moatəuhlin məntaalət o niphahrienən, kən moatətəu-pən nolən rat min. ⁹ Netəmim rafin itəm koatol nolən rat, ilat okotos nəratən ne nian iəkis min. Otaupən pitən o noanol min rəha Isrel, uarisig u o Iaihlua min. ¹⁰ Məto o netəmim rafin itəm koatol nolən wir, Uhgin otos-ipən nənwiwən, ne nisaiiən, ne nəməlinuən. Otaupən pitən o noanol min rəha Isrel, uarisig u, o Iaihlua min. ¹¹ Tol nəhlan məto-inu Uhgin tatol tahmen-ahmen əm kəm netəmim rafin. Nat ərnapin ilat noanol rəha Isrel o Iaihlua min, ilat rafin okotos nat itəm tətuatip olat, inu nalpinən o nəwirən.

¹² Uhgin otol nalpinən kəm Iaihlua min o nolən rat min rəhalat, nat ərnapin kəməsotosən Lou itəm Uhgin təmos-ipən kəm Moses. Kən noanol rəha Isrel, netəmim itəm kəmosos Lou, Uhgin otakil rəhalat nolən min e nəghatən rəha Lou, kən in otuəh mələhəu nəghatən rəhalat lan. ¹³ Tol nəhlan məto-inu sənəmə netəmim itəm koatətə Lou itəm kotətuatip e niganəmti Uhgin, məto netəmim itəm koatol nat itəm Lou tatən, ilat əh, Uhgin otən məmə ilat kotətuatip e niganəmtin. ¹⁴ Niphahrienən, Iaihlua min kəməsotosən Lou rəha Moses. Məto nian min neen, koatətəu-pən əm rəhalat nətəligən motol nat itəm

* 2: E ves min u e 2:1-3:8, Pol tatəghat ətuatip kəm netəm Isrel. Tatəghat-in nolən rəhalat itəm nikilat təht məmə kotətuatip e niganəmti Uhgin məto-inu ilat noanol rəha Isrel, kən koatətəu-pən Lou rəha Moses. † 2:1: Netəm Isrel kəmotən məmə Iaihlua min, ilat rafin netəm kotərat məto-inu Iaihlua min kəməsotosən Lou rəha Moses. 2:1: Mat 7:1-2; Jon 8:7 2:4: Efes 1:7; 2 Pita 3:15 2:6: Sam 62:12; Prov 24:12; Mat 16:27; 2 Kor 5:10 2:7: Rom 8:17-18 2:8: 2 Tes 1:8

tətuatip, tahmen-ahmen əm e itəm əh Lou tatən. Inu tatəgətun məmə lou kit əh-ikin e nikilat, kən ilat kotitun nat itəm in tətuatip, ne nat itəm təsətuatipən, nat əpnapin kəsotosən Lou rəha Moses. ¹⁵ Ilat kotitun məmə nipəti Lou əh-ikin rəha Uhgın e nikilat məto-inu nian ilat koatol təwir, nikilat tatəht məmə, “nolən u təwir,” kən nian koatol nolən rat, nikilat tatəht məmə, “nolən u tərət.” ¹⁶ Əwəh, nian kit otəpanuwa pahrien itəm Uhgın otən məmə Iesu Kristo otakil muəh mələhəu nəghatən rəha netəmim rafin o nolən min itəm netəmim kotitun nəplanən, ne nolən min ne nətəligən anion min. Inu rəhak nəghatən rəha namnusən təwir.

Netəm Isrel ne Lou rəha Moses

¹⁷ Məto pəs ekəghat kəm itəmat netəm Isrel. Nakoatən məmə itəmat noanol rəha Isrel, kən moatəgile e Lou məmə in suatip rəha Uhgın o nosmegəhən itəmat lan, kən moatəghat ausit məmə itəmat əm nəkotitun Uhgın, kən in titun min əm itəmat. ¹⁸ Kən nakoatən məmə nəkotitun rəkis nat naka itəm Uhgın tolkeike, kən itəmat nəkotitun suatip itəm tətuatip wir məto-inu Lou təməgətun itəmat lan. ¹⁹ Itəmat nakotən pik məmə nakoatit iganəmtin əpis min, kən itəmat nakotasiəgəpin suatip rəha netəm koataliwək tapinəp ikin, ²⁰ kən moatəgətun ialməl min ne nisualkələh.‡ Nakoatən nəhlan məto-inu itəmat nakoatos Lou itəm nitunən ne nipahrienən rafin koatatig lan. ²¹ Təwir əm nakoatəgətun netəm pisin pisin min. ?Məto tahro nəsotəgətun atipən itəmat? Itəmat nakoatəgətun məmə netəmim okəsotakləhən. ?Məto tahro nakotakləh? ²² Itəmat nakoatəgətun məmə okəsakləh-inən pətan. ?Məto tahro itəmat nakotakləh-in pətan? Nakoatətəhau narmi nat min kəməte e nig. ?Məto tahro nakoatakləh-in natimnat e niməfak rəha narmi nat min? ²³ Nakotəghat ausit o Lou. ?Məto tahro nakotətəghl Lou motərəkin nərği Uhgın? ²⁴ Inu tahmen e Naoa Rəha Uhgın itəm tatən məmə, “!Netəm Isrel! Iaihlua min koatən rat nərği Uhgın o nolən tərət rəhatəmat.”

²⁵ Nolən rəha nəhg-ipənən in nat təwir okəmə nəkoatətəu-pən Lou. Məto okəmə nakotətəghl Lou, kən tahmen əm məmə kəsəhg-ipənən itəmat. ²⁶ Okəmə Iaihlua kit u kəsəhg-ipənən, məto tatətəu-pən Lou, Uhgın otəplan suah əh məmə kinəhg-ipən rəkis. ²⁷ Kən netəmim itəm kəsəhg-ipənən ilat e nipətilat, məto koatətəu-pən Lou, ilat okotakil motuəh motələhəu nəghatən rəhatəmat məto-inu, nat əpnapin nəmotos pap Lou itəm kəməte, kən kəməhg-ipən itəmat, məto nakoatətəghl Lou.

²⁸ Okəmə suah kit təmol nolən rəha netəm Isrel e nipətin, təsolən məmə in təmuwa etəm Isrel pahrien. Kən nolən pahrien rəha nəhg-ipənən sənəmə nat kit rəha nipətin. ²⁹ Məto suah kit itəm in etəm Isrel pahrien, in etəm Isrel e nikin. Kən nolən pahrien rəha nəhg-ipənən, in nat kit rəha niki etəmim itəm Narmın əm Rəha Uhgın tatol, məto Lou təsolən. Kən sənəmə netəmim itəm koatıləs-ipər nərği suah əh, məto Uhgın əm tatıləs-ipər nərğin.

3

Nian rafin Uhgın tatol rəhan nəghatən

¹ Kəm-naka suah kit otən məmə, “?Okəmə nipəti nəhg-ipənən suah kit, in sənəmə nat kit rəha nipətin, kən tahro nakoatən məmə nəhg-ipənən in nat wir kit? ?Kən o nat naka in nat wir kit məmə suah kit in etəm Isrel?” ² !Kən io ekən məmə okəmə suah kit in etəm Isrel, in nat wir agin e nolən min rafin! Nat tətəupən, Uhgın təmələhəu-pən e nelmilat, nəghatən ətuatip rəhan. ³ In nipahrienən məmə ilat neen kəsotolən nəghatən itəm ilat kəmotən məmə okotol. Məto nolən rəhalat təsolən məmə Uhgın otəsölən rəhan nəghatən. ⁴ !Kəp! Nat əpnapin netəmim rafin e nətueintən koateiuə, məto Uhgın təseiuəən. Tahmen əm e Naoa Rəha Uhgın tatəghat-in Uhgın matən min-nulan məmə, “Nian nakəghat, nəghatən rəham otəgətun məmə ik nakətuatip.

2:14: wək 10:35 ‡ 2:20: Nian Pol tatən “iganəmtin əpis min,” ne “ialməl min,” ne “nisualkələh,” in tatəghat-in Iaihlua min itəm netəm Isrel koatən məmə ilat kotol nolən min əh. 2:20: 2 Tim 3:5 2:21: Mat 23:3-4 2:24: Aes 52:5 2:26: Kal 5:6 2:29: Dut 30:6; Kol 2:11

Nian netəmim okotakil rəham nolən min, motən məmə nəmol nolən tərət min, mətə onatol win elat.”

⁵ Mətə kəm-naka suah kit otən e nətəligən rəha etəmim əm məmə, “Kitat koatol nolən itəm təsətuatipən. Mətə nolən rat rəhatat tatəgətun məmə Uhgın tatol tətəuati p nian rafin. ?Kən okəmə nolən rat rəhatat tatiləs-ipər nərği Uhgın, mətə in otol nalpınən kəm kitat o naka? Rəhan nolən təsətuatipən.” ⁶ !Ei, kəp, nətəligən əh in neiueiuəən! ?Okəmə nətəligən əh in nıpahrienən, kən Uhgın otahro min-nulan makil muəh mələhəu nəghatən rəha netəmim e nətueintən? ⁷ Kən kəm-naka suah kit otən məmə, “?Okəmə ekeiuə, kən rəhak neiueən otəgətun məmə Uhgın tatən əm nıpahrienən, kən netəmim koatənwiwi in ron, kən tahro nulan Uhgın otakil muəh mələhəu nəghatən rəhak məmə emol təfagə rat?” ⁸ Mətə io ekatən məmə, okəmə kotətəu-pən nətəligən alməl min nəhlan, netəmim kotitun nənən məmə, “Pəs kotol nolən rat min məmə rəhatat nolən rat min okotə-in nəwırən.” Mətə nəghatən u tərət. Nıpahrienən, netəmim neen koatən rat nərğək moateiuə məmə io iatəghat matətəu-pən nətəligən alməl min nəhlan. Uhgın otakil muəh mələhəu nəghatən rəhalat, kən nəghatən əh in tətəuati p əm.

Suah kit tİKə itəm tətəuati p wir agin

⁹ ?Kən tahro? ?Kitat okotən naka əh-roiu? ?Nikitəmat təht məmə Uhgın otol təwir kəm netəm Isrel maprəkis-in Iaihlua min? !Kəp! Emən rəkis məmə nəsanənən rəha təfagə rat tatərəmərə e netəmim rafin, netəm Isrel ne Iaihlua min. ¹⁰ Inu tahmen e Naoa Rəha Uhgın itəm tatən məmə,

“Suah kit tİKə itəm tətəuati p, kitiaəh agin huə ne tİKə;

¹¹ Suah kit tİKə itəm titun,
suah kit tİKə itəm tategəs-in Uhgın.

¹² Netəmim rafin agin kəmotəuhlin məntaalat o Uhgın,
ilat kəmotuwa nəlpah min o nolən nəwia Uhgın,
suah kit tİKə itəm in tatol nəwırən, kitiaəh agin huə ne tİKə.”

¹³ “Nəghatən rəhalat tahmen e nəpienən rəha suwit itəm təmoag,
Namilat tərıoah e neiueiuəən.”

“Poesen rəha sinek tatisi-pən e nohlilat.”

¹⁴ “Nohlilat tərıoah e nau-iərmis-inən ne nəghatən tarip.”

¹⁵ “Kotaiu uəhai əm o nohamnuən itəm;

¹⁶ ikin min rafin itəm koatuwin ikin, koatərakin natimnat, kən moatol netəmim koatətə tərət,

¹⁷ kən ilat kotəruru agin suatip rəha nəməlinuən.”

¹⁸ “Ilat kəsotəginən Uhgın, kən nisaiiən rəhan tİKə agin e nətəligən rəhalat.”

¹⁹ Kitat kotitun məmə natimnat rafin itəm Lou tatən, in rəha netəm itəm Uhgın təmosipən Lou kəm ilat. Tol nəhlan məmə suah kit tİKə titun nuhalpınən nəghatən itəm Uhgın otən. Kən netəmim rafin e nətueintən otəkəike motətul aupən e nıganəmti Uhgın məmə in otakil muəh mələhəu nəghatən rəhalat. ²⁰ Tol nəhlan, etəmim tİKə agin itəm Uhgın otən-iarəp məmə in tətəuati p e nıganəmtin mətə-inu in təmətəu-pən Lou. Kəp, mətə e Lou, kitat rafin kotitun məmə kitat nol təfagə rat.

Nətəuati pən e nıganəmti Uhgın tatuwa e nahatətəən əm

²¹ Mətə roiu, Uhgın tinol-arəp rəkis rəhan suatip məmə netəmim okotuwa kətəuati p e nıganəmtin. Suatip əh sənəmə inu okotətəu-pən Lou. Mətə nəghatən min e Lou, ne nəghatən rəha ien min aupən, koatəghat-in suatip pisin əh. ²² Uhgın tatol suah kit tatətəuati p e nıganəmtin nian tətəhatətə e Iesu Kristo. Kən Uhgın otol kəm netəmim rafin itəm koatahatətə lan. Netəmim rafin kotahmen-ahmen əm, ²³ mətə-inu netəmim rafin kəmotol təfagə rat kən motəmkakiəh e suatip rəha nətəuati pən rəha Uhgın itəm təwir məhag-əhag, ²⁴ kən e nəwırən rəhan, Uhgın tatən əm məmə ilat rafin itəm koatahatətə lan, ilat kotətəuati p əm e nıganəmtin, motuwa netəmim rəhan, tahmen e nalpəkəuən

3:4: Sam 51:4   3:9: Rom 1:18–2:24; 3:23   3:12: Sam 14:1-3; Sam 53:1-3; Pri 7:20   3:13: Sam 5:9   3:13: Sam 140:3   3:14: Sam 10:7   3:17: Aes 59:8   3:18: Sam 36:1   3:20: Sam 143:2; Rom 7:7; Kal 2:16   3:22: Kal 2:16

rəhan. Ilat kəsotətouən nat kit məmə okotuwa nəhlan, məto Kristo Iesu təmətou suatip rəhalat, mikis ilat o təfagə rat min rəhalat e nimisən rəhan. ²⁵ Uhgın təmahl-ipa Kristo məmə in sakrifais itəm təmos nalpinən ne neməha rəhan o təfagə rat min, nian nitan təmaiu. Kən Uhgın tətəfəl təfagə rat min rəha netəmim nian netəmim kotahatətə məmə Kristo təmimis olat. Uhgın təmol suatip əh məmə otəgətun məmə rəhan nolən in tətuatip agin-əh, məto-inu e nətəligən rəhan itəm kaifəməh, in təsələn nalpinən o təfagə rat min itəm netəmim kəmotol aupən. ²⁶ Təmol nəhlan məmə otəgətun roiu məmə nolən rəhan in tətuatip. In təməsaluin əmən təfagə rat min, məto təmahl-ipa Iesu məmə in otos nalpinən o təfagə rat min. Kən Uhgın atip əm tatən məmə netəmim itəm kotahatətə e Iesu, ilat okotətuatip e niğanəmtin.

²⁷ ?Tol nəhlan, etəmim kit titun nəghat ausitən o nat kit itəm təmol, məmə in tətuatip e niğanəmti Uhgın, o kəp? Kəp, nat tikə. ?Kən etəmim təruru nəghat ausitən o naka? Məto-inu etəmim kit tikə itəm titun nətəu-pənən Lou məmə tatuwa mətuatip e niğanəmti Uhgın. Uhgın tatol etəmim tətuatip e niğanəmtin e nahatətəən əm rəhan. ²⁸ Tol nəhlan məto-inu kitat kotaskəlim əskasik nətəligən məmə etəmim tatətuatip e niğanəmti Uhgın e rəhan nahatətəən, məto sənəmə e nətəu-pənən Lou. ²⁹ Uhgın, in sənəmə Uhgın rəha netəm Isrel əm. In Uhgın min rəha Iaihlua min, ³⁰ məto-inu Uhgın kitiəh əm, itəm in otol netəmim kotətuatip e niğanəmtin e suatip kitiəh əm, nahatətəən rəhalat. Tahmen-ahmen əm o netəm Isrel ne Iaihlua min. ³¹ ?Tahro əh-roiu e Lou əh? ?Nahatətəən əh tatol Lou əh in nat əpnəpən? !Kəp! Məto nian koatahatətə əm e Uhgın, kən e nolən əh, koatətəu-pən ətuatip suatip pahrien rəha Lou.

4

Uhgın təmol Epraham tətuatip e niğanəmtin e nahatətəən

¹ Epraham in nəukəti noanol min rəha Isrel aupən. Otətəlig-in-tu nat naka itəm Epraham təməhm məmə in suatip rəha nətuatipən e niğanəmti Uhgın. ² Uhgın təmol Epraham tətuatip e niğanəmtin, məto sənəmə e nolən wir min rəha Epraham. Okəmə nolən wir min rəhan in suatip rəha nətuatipən, kən Epraham titun nəghat ausitən ron. Məto e niğanəmti Uhgın, okol Epraham təsəusitən o nat kit, ³ məto-inu Naoa Rəha Uhgın tatən məmə, “Epraham təmatahatətə e Uhgın, kən Uhgın təmən məmə Epraham in tətuatip e niğanəmtin o nahatətəən rəhan.”

⁴ Nian suah kit tatol wək o nətouən, rəhan iərəməərə təsənən məmə rəhan nətouən in presen kit kəm in, məto iərəməərə təkəike mos-ipən nətouən o rəhan wək. ⁵ Məto kitat kəsotələn wək məmə okotuwa katətuatip e niğanəmti Uhgın. Kitat kotahatətə əm e Uhgın, kən in tatol məmə kitat kotuwa katətuatip e rəhatat nahatətəən. Uhgın pisin əm itəm tatol netəm u kotərat koatuwa katətuatip e niğanəmtin. ⁶ Təfit in təmatəghat-in nat u nian in təmən-iarəp məmə nəwirən pahrien otuwın o etəm itəm Uhgın tatən məmə in tətuatip e niğanəmtin, məto sənəmə e nolən wir itəm suah u təmol. In təmən məmə, ⁷ “Nəwirən pahrien tatuwin o netəm u Uhgın təmafəl rəhalat nolən rat, kən in təmaluin rəhalat təfagə rat.

⁸ Nəwirən pahrien tatuwin o etəm u itəm Iərəməərə təsaskəlimən e nikin rəhan təfagə rat.”

⁹ ?Nikitəmat təht məmə nəwirən pahrien əh in rəha netəm əm u kəməhg-ipən ilat, netəm Isrel, o nəwirən pahrien əh, in min rəha netəm kəsəhg-ipənən ilat, Iaihlua min? Əwəh, rəha Iaihlua min. Ematən məmə, Uhgın təmən məmə Epraham in tətuatip e niğanəmtin məto-inu o rəhan nahatətəən. ¹⁰ ?Kən nəgəhan Uhgın təmən kəm Epraham məmə in tətuatip, nian kinəhg-ipən rəkis, o nian kəsəhg-ipənən əh? Uhgın təmaupən mən nəhlan, uarisig kəpanəhg-ipən. ¹¹ Kən kəməhg-ipən in tahmen e nəmtətin itəm təməgətun pahrien məmə in tətuatip e niğanəmti Uhgın e rəhan nahatətəən, nian kəsəhg-ipənən əh. Kən tol nəhlan, in tata rəha netəmim rafin itəm kəsəhg-ipənən ilat,

mæto kotahatætə e Uhgîn. Kən in tatən məmə ilat koatətuatip e niġanəmtin o nahatətəən rəhalat. ¹² Kən in tata rəha netəmim neen min, ilat itəm kəməhg-ipən ilat. Mæto in sənəmə rəhalat tata mæto-inu kəməhg-ipən ilat, mæto in rəhalat tata mæto-inu ilat min koatətəu-pən suatip rəha nahatətəən itəm rəhatat tata Epraham təmətəu-pən aupən u kəpanəhg-ipən.

¹³ Uhgîn təmöl nəniəkisən kəm Epraham ne rəhan noanol min məmə nətueintən otuwa rəhan o nian kit. Mæto Lou sənəmə suatip itəm nəniəkisən u otuwa mol niphahrienən lan. In otuwa mol niphahrienən e nətuatipən itəm təmiſi-pən e suatip rəha nahatətəən. ¹⁴ Tol nəhlan mæto-inu okəmə nəniəkisən tatuwa mol niphahrienən o netəmim itəm koatagile əm e Lou, kən nikilat təht məmə ilat kotətuatip lan, kən suatip rəha nahatətəən in nat əpnapin əm, kən nəniəkisən nipətin tikə. ¹⁵ Mæto nəghatən u, in niphahrienən: Lou tatən məmə nalpinən ne neməha rəha Uhgîn tatuwin o netəmim itəm koatətgəhl Lou, kən ikin min rafin Lou əh-ikin, netəmim koatətgəhl. Tol nəhlan, nolən rəha nətəu-pənən Lou tatiuw-pa nalpinən ne neməha rəha Uhgîn, kən təsolən məmə nəniəkisən otuwa mol niphahrienən.

¹⁶ Tol nəhlan, nəniəkisən tatuwa mol niphahrienən e nəmegəhən rəhatat e suatip rəha nahatətəən məmə nəniəkisən otuwa e nəwirən itəm Uhgîn tətawte-in kəm kitat, kən kitat kotitun niitunən pahrien məmə rəhan nəniəkisən in rəha noanol min rafin rəha Epraham, sənəmə rəha netəm min əm u itəm Uhgîn təmos-ipən Lou kəm ilat, mæto rəha netəm min u, ilat min itəm koatətəu-pən suatip rəha nahatətəən rəha Epraham. In rəhatat rafin tata. ¹⁷ Tahmen e Naoa Rəha Uhgîn itəm tatən məmə, “Emol ik nakuwa tipi noanol tepət.” E niġanəmti Uhgîn, Epraham in rəhatat tata. In təmahatətə e Uhgîn u tatos-ipən nəmegəhən kəm netəm kəmotimis, kən in titun nolən natimnat e nat aġin tikə.

¹⁸ Nian Uhgîn təmən-iəkis kəm Epraham məmə in otuwa tata rəha noanol tepət, Epraham təmahatətə e Uhgîn mitun e nikin məmə nəghatən rəha Uhgîn in niphahrienən, nat əpnapin in tiəkis aġin məmə nəniəkisən otuwa mol niphahrienən. Uhgîn təmən məmə, namipin min okotepət motaprəkis. ¹⁹ Nahatətəən rəhan təseiuaiuən, nat əpnapin in titun məmə nipətin tinaguuhl minahmen əm o nimisən mæto-inu rəhan nup iuəhkir o wan-hanrit, kən titun məmə Sera tinaprəkis-in ikin katemək ikin kən okol təseməkən. ²⁰ Epraham təməsəf-əfən rəhan nahatətəən e nəniəkisən rəha Uhgîn. Niphahrienən, rəhan nahatətəən təməwiə muwa məskasik təhmin min, kən matos-ipən nənwiwiən kəm Uhgîn. ²¹ In təmitun wir e nikin məmə Uhgîn tatos nəsanənən o nolən rəhan nəniəkisən tuwa mol niphahrienən. ²² O nat əh inəh, “Uhgîn təmən məmə Epraham in tətuatip e niġanəmtin o nahatətəən rəhan.” ²³ Nəghatən u itəm tatən məmə, “Uhgîn təmən məmə Epraham in tətuatip e niġanəmtin,” kəməsətəən məmə rəha Epraham piſin əm, ²⁴ mæto kəmətə min məmə rəhatat, itəm Uhgîn otən məmə kitat okotətuatip e niġanəmtin, kitat itəm kotahatətə lan, itəm təmosmegəh Iəsu Iərəmərə rəhatat e nimisən. ²⁵ Kəmegəhan-in-pa Iəsu tuwa mimis o təfagə rat min rəhatat, kən Uhgîn təmöl in təmegəh min e nimisən məmə in otol suatip məmə kitat okotətuatip e niġanəmtin.

5

Nəməlinuən ne nagienən

¹ Tol nəhlan, koatətig e nəməlinuən kitat Uhgîn mæto-inu, e nahatətəən rəhatat ron, in təmən məmə kitat kotətuatip e niġanəmtin. Kən natimnat min əh kəmotuwa e Iərəmərə rəhatat Iəsu Kristo. ² E nahatətəən rəhatat, natimnat itəm Kristo təmöl, təməmiġ kitat kotuwa e niġanəmti Uhgîn məmə okotos nəwirən itəm Uhgîn tətawte-in kəm kitat. Kən nəwirən əh, kotətig lan əh-roiu. Kən kitat kotagien mæto-inu kitat kotitun wir aġin məmə okotos nepətən əhag-əhag rəha Uhgîn. ³ Kən nat kit min, kitat kotagien nian kotətig e

4:11: Jen 17:10-11   4:13: Jen 17:4-6; 22:17-18; Kal 3:29   4:14: Kal 3:18   4:15: Rom 3:20; 5:13   4:16: Kal 3:7
4:17: Jen 17:5   4:17: Jon 5:21   4:18: Jen 15:5   4:19: Jen 17:17   4:22: Jen 15:6   4:25: Aes 53:4-5

nian əskasik min məto-inu, kitat kotitun məmə nian əskasik min kotasitu etat məmə okotətul əskasik e nəratən. ⁴ Kən nian koatətul əskasik, Uhgın, nikin tagien otat. Kən nian kotitun məmə Uhgın nikin tagien otat, kən kitat kotələhəu-pən rəhatat nətəligən təskasik e Uhgın. ⁵ Kən natimnat itəm koatələhəu-pən rəhatat nətəligən təskasik e Uhgın ron, kotitun məmə okotuwa kol nıpahrienən məto-inu, in təmos-ıpa Narmin Rəhan kəm kitat, kən Narmin tatos-ıpa nolkeikeən rəha Uhgın tərıoah e nikitat.

⁶ Kən nian rəhatat nəsanənən təmatikə əh o nosmegəh atıpən kitat, e nian ətuatıp itəm Uhgın təmən, Kristo təmimis o nosmegəhən kitat netəm rat u kəsotisiai-inən in Uhgın. ⁷ E rəhak nətəligən, in nat tiəkis agın məmə suah kit otegəhan-in məmə in otimis o suah kit min itəm rəhan nolən tətuatıp. Məto kəm-naka suah kit otimis o suah kit min itəm rəhan nolən təwir agın o netənim. ⁸ Məto Uhgın təməgətun rəhan nolkeikeən kəm kitat e nolən u məmə, nian kitat netəm kəmoatol əh təfagə rat, kən Kristo təmimis otat.

⁹ Tol nəhlan, Uhgın təmol kitat kotətuatıp e nıganəmtin e nıta Kristo itəm təmaıu nian təmimis otat. Kən məto-inu nat u in nıpahrienən, kitat kotitun wir məmə Kristo otosmegəh kitat o neməha ne nalpınən rəha Uhgın e namnun nian. ¹⁰ Nian kəmotol tıkimir kitat Uhgın, məto in təmol kitat kotuwa iolin min e nımisən rəha Nətin. Kən məto-inu təmol kitat kotuwa iolin min, nat kit itəm taprəkis-in inu məmə kitat kotitun wir məmə Uhgın otosmegəh kitat e nalpınən ne neməha rəhan, məto-inu Kristo tatəmegəh. ¹¹ Kən nat kit min, nikitat tagien məmə kəmotuwa kitiəh kitat Uhgın e İəməmə rəhatat İesu Kristo, itəm Uhgın təmiuw-pa kitat lan kotuwa iolin min.

Atam təmiuw-pa nımisən, kən Kristo təmiləs nəmegəhən

¹² Aupən agın, suah u Atam, təmol təfagə rat, kən tol nəhlan, təfagə rat misi-pən lan muwa e nətueintən e etəm kitiəh əm əh. Kən təfagə rat təmiləs nımisən muwa ikın. Kən tol nəhlan, netənim rafın okotəkəike motimis məto-inu ilat rafın koatol təfagə rat. ¹³ Nıpahrien, netənim kəmotol təfagə rat uarisig Uhgın təpanos-ıpa Lou. Məto nian Lou tıka, okol kəsotətgəhlən Lou, mol məmə Uhgın təsəte rəkisən təfagə rat min rəhalat. ¹⁴ Məto nat əpnapın Uhgın təməsəte rəkisən təfagə rat min rəhalat, netənim itəm koatətig e nian rəha Atam mətoarus-pa Moses, ilat rafın kəmotimis. Əwəh, nat əpnapın netəm min əh kəməsotolən təfagə rat tahmen e təfagə rat rəha Atam, məto ilat rafın kəmotimis.

E nolən min neen, Atam in tahmen e Kristo itəm təmuarisig in, məto-inu nat naka itəm Atam təmol, tatuwin o netənim rafın, tahmen-pən əm məmə nat naka Kristo təmol tatuwin o netənim rafın. ¹⁵ Məto nat naka itəm Uhgın təmos-ıpa tol pisin agın e təfagə rat rəha Atam. Təfagə rat rəha suah kitiəh əm u, Atam, təmiuw-pa nımisən o netənim tepət, kən inu in nat asol. Məto nat asol taprəkis, in nəwirən asol rəha Uhgın itəm in təməwte-in o netənim tepət o nafələn təfagə rat rəhalat, kən nat əh təmuwa e nəwirən rəha suah kitiəh əm u, İesu Kristo. ¹⁶ Ekən min məmə, nəwirən asol rəha Uhgın itəm in təməwte-in kəm netənim, in tol pisin agın e noa təfagə rat rəha suah kitiəh əm əh. Suah u təmol təfagə rat kitiəh əm, kən Uhgın təmakil muəh mələhəu nəghatən lan məmə otos nalpınən. Kən uarisig, nian netənim tepət kəmotol təfagə rat tepət, məto Uhgın təmos-ıpa nat təwir kəm kitat, kən təmol məmə kitat kotətuatıp e nıganəmtin. ¹⁷ Nıpahrienən məmə təfagə rat rəha suah kitiəh əm, Atam, təmol nımisən tatəməmə e netənim rafın, kən inu nat asol. Məto nat asol kit min itəm taprəkis məmə, nat itəm suah kitiəh əm, İesu Kristo, təmol. Netənim rafın itəm koatos nəwirən rəha Uhgın itəm in təməwte-in əpnapın əm kəm ilat, kən motahatətə məmə Uhgın tatol ilat kotətuatıp e nıganəmtin, ilat okotos nəmegəhən lilin. Kən ilat Kristo, okotəməmə.

¹⁸ Əwəh, Atam təmol təfagə rat kit mol məmə, Uhgın təmakil muəh mələhəu nəghatən rəha netənim rafın məmə okotəkəike motos nalpınən. Kən e nolən ahmen-ahmen əm, Kristo təmol nat ətuatıp kit, mol suatıp məmə netənim kotitun motuwa motətuatıp e nıganəmti Uhgın. Kən nətuatıpən əh, tatol məmə netənim rafın kotitun nosən

5:3: Jem 1:2-3; 1 Pita 1:5-7

5:8: Jon 3:16; 1 Jon 4:10

5:9: Rom 1:18; 2:5; Efes 2:3-5

5:12: Jen 3:6; Rom 6:23

5:13: Rom 4:15

nəmegəhən lilin. ¹⁹ Netənim tepət kəmotuwa nol təfagə məto-inu suah əh Atam təməht nəwia Uhgın. Məto netənim tepət okotuwa motətuatip e niğanəmti Uhgın məto-inu suah kit min, Kristo, təmol nəwia Uhgın.

²⁰ Uhgın təmos-ipa Lou məmə təfagə rat otuwa mol iahgin, kən məmə netənim okotitun nolən rat min rəhalat. Məto nian təfagə rat təmuwa mol iahgin, nəwiran itəm Uhgın təmawte-in ənpapin əm təmuwa iahgin təhmin min maprəkis, ²¹ məmə nəwiran otol win e təfagə rat min. Təfagə rat təmatərəmə e netənim rafin matiuw-pa nimisən elat. Məto roiu nəwiran itəm Uhgın tətawte-in kəm kitat otərəmə, kən nəwiran əh otol məmə netənim okotətuatip e niğanəmti Uhgın, kən motos nəmegəhən lilin e Iesu Kristo rəhatat lərəmə.

6

Nəsanənən rəha təfagə rat okol təsəlis ətainən kitat

¹ ?Kən tol nəhlan o nat əh, kitat okotəhrən? Okəmə naka suah kit otən məmə, təwir məmə koatəkəike əm o nolən təfagə rat, məmə nəwiran rəha Uhgın otəwiə mol iahgin təhmin.

² !Kəp, təsətuatipən! Nian təfagə rat tətalkut məmə otiuw-pən kitat tərət ikın, kən nikitat təike məht məmə, təhmen əm məmə kəmotimis rəkis lan, kən okol kəsotolən nəwiran roiu. ³ Nəkotitun o kəp məmə, kəmol baptais etat, kən baptais əh tətəgətun məmə kitat kəmotuwa kitiəh kitat Kristo. Kən nian Kristo tənimis, təhmen əm məmə kitat kotimis kitat min, u nipətin təmə nəmegəhən rəhatat o nolən təfagə rat, in tənimis. ⁴ Tol nəhlan, nian kəmol baptais etat, in təhmen məmə kəmotimis, kən kitənim itat kitat Kristo. Kən in tol nəhlan məmə kitat okotətəu-pən suatip rəha nəmegəhən wi, təhmen əm məmə Uhgın Tata təmosmegəh Kristo e nimisən, e nəsanənən asol rəhan.

⁵ Tol nəhlan məto-inu, kəmotuwa kitiəh kitat min e nimisən rəhan, kən okotuwa min kitiəh kitat min e nolən itəm Uhgın təmosmegəh in lan e nimisən. ⁶ Kitat kotitun məmə nian kəməht-ipən Kristo e niğ kəməluau, kəməht-ipən ilat nolən oas min rəhatat məmə, otərəkin nolən oas rəhatat itəm tolkeike pik təfagə rat. Kən təmol məmə təfagə rat otəsərəmə minən etat, ⁷ məto-inu etənim itəm tənimis, təsatig ahginən nəsanənən rəha təfagə rat.

⁸ Məto-inu kəmotimis kitat Kristo, kən tol nəhlan, kotahatətə məmə okotəmegəh kitat min roiu, ne nian itəm təpanuwa. ⁹ Kotahatətə nəhlan məto-inu kotitun məmə Uhgın təmosmegəh Kristo e nimisən, kən tol nəhlan okol təsimis minən. Nimisən təsərəmə minən lan. ¹⁰ In tənimis mau kitiəh əm, kən e nimisən rəhan, təmos-irəkis nəsanənən rafin rəha təfagə rat. Məto tatəmegəh roiu, kən e nəmegəhən rəhan, in tatəmegəh məmə otələs-ipər nərgi Uhgın. ¹¹ Kən e nolən ahmen-ahmen əm, nikitəmat təkəike məht itəmat məmə nəmotimis e təfagə rat, təfagə rat rəhan nəsanənən tikə o niuw-pənən itəmat. Məto e nəmegəhən rəhatəmat əh-roiu, nikitəmat təkəike məht itəmat məmə nakotəmegəh e Uhgın məmə onəkotiləs-ipər nərgin e Kristo Iesu.

¹² Tol nəhlan, sotegəhan-inən məmə təfagə rat tərəmə e nipətitəmat itəm otəpanimis nian kit. Sotegəhan-inən məmə nəkoatol nəwia nətəligən rat rəha nipətitəmat. ¹³ Kən sotegəhan-in minən nolən nipətitəmat min məmə nəkoatol təfagə rat lan. Məto otegəhan-in-pən nəmegəhən rəhatəmat rafin kəm Uhgın, məto-inu itəmat netənim itəm Uhgın təməmki-rəkis itəmat e nimisən məmki-pən itəmat e nəmegəhən. Kən otegəhan-in nolən nipətitəmat min məmə okotol nolən min itəm kotətuatip e niğanəmti Uhgın. ¹⁴ Tol nəhlan məto-inu, təfagə rat otəsərəməən etəmat məmə nəsotolən təfagə rat. Məto nakoatətig ahginən Lou itəm təsəsitəuən etəmat məmə nəsotolən təfagə rat. Məto nakoatətig ahgin nəwiran itəm Uhgın tətawte-in kəm itəmat, kən e nəwiran əh, in otəsitəu etəmat məmə nəsotolən təfagə rat.

Slef min rəha nolən ətuatip

¹⁵ ?Kən kitat okotährən? Okəmā naka suah kit otən mēmā, pəs okotol təfagə rat mətō-inu, Lou təsərēmərēən etat, mətō nəwirən rəha Uhgīn itəm tətawte-in kəm kitat tatərēmərē etat. !Kəp, təsətuatipən! ¹⁶ Nəkotitun o kəp mēmā, nian nakotegəhan-in-pən itəmat kəm suah kit mēmā nəkoatol nəwian, kən itəmat rəhan slef, kən itəmat slef rəha suah un noatol nəwian. Suatip kəiu o nətəu-pənən. E suatip kit, nakotuwa slef rəha təfagə rat, kən suatip u tatuwin o nimisən. Kən e suatip kit min, nakotuwa slef rəha nolən nəwia Uhgīn, kən suatip u tatuwin o nətuatipən e niganəmti Uhgīn. ¹⁷ Kitat koatənwiwi Uhgīn mēmā nat əpnapin aupən nəmoatol slef rəha təfagə rat, mətō uarisig, e nikitəmat rafin nəmotol nəgətunən itəm ematəgətun itəmat lan. ¹⁸ Uhgīn təmikis itəmat e təfagə rat, kən təfagə rat, rəhan nəsanənən tikə o nərēmərēən etəmat. Kən nəmotuwa slef rəha nolən min itəm kotətuatip e niganəmti Uhgīn.

¹⁹ Iatəghat e nətəligən min itəm netəmim kotitun, inu slef ne etəm-iasol, mətō-inu nətəligən rəhatəmat təsahmenən o nitunən natimnat rəha Uhgīn. Aupən ikīn, nəmotegəhan-in noli-noli nipətītəmat mēmā ilat slef rəha nolən min itəm tol naulisən əm, ne slef rəha nərātən itəm tatər tepət. Mətō roiu otegəhan-in-pən ilat mēmā ilat slef rəha nolən min itəm kotətuatip, kən nakotuwa netəmim itəm Uhgīn təmələhəu kalin mēmā rəhan min. ²⁰ Nian itəmat nəmoatol slef rəha təfagə rat, nolən itəm tətuatip e niganəmti Uhgīn təsərēmərēən etəmat. ²¹ ?Noan nəwirən naka nəmos e nəmegəhən rəhatəmat o nolən tərāt min itəm noataulis ron əh-roiu? !Noan nolən rat min əh, in nimisən əm! ²² Mətō roiu, Uhgīn təmikis itəmat e təfagə rat, kən nəmotuwa slef min rəhan, kən noan nəwirən itəm noatəhl, tatit itəmat mēmā nakotuwa netəmim rəha Uhgīn e nikitəmat rafin. Kən nakoatos nəmegəhən lilin. ²³ Tol nəhlan mətō-inu nətouən rəha təfagə rat in nimisən, mətō nat itəm Uhgīn tatos-ipa in nəmegəhən lilin e Kristo Iesu rəhatat lərēmərē.

7

Lou təsərēmərēən e kitat

¹ Piak min ne winik min. Itəmat nəkotitun nolən rəha lou. Lou min koatərēmərē e netəmim nian ilat koatəmegəh əm. ² Tahmen e nat u. Okəmā pətan kit itəm təmōl marit, lou tatən mēmā in rəhan əm əh iərman nian in tatəmegəh. Mətō okəmā iərman əh timis, kən lou rəha marit təsaskəlīm minən pətan əh, kən in titun nətəu-pənən suah pisin kit. ³ Mətō okəmā in tatətəu-pən iərman pisin kit nian rəhan iərman tatəmegəh əh, katən mēmā in tategoafəl rəhan iərman. Mətō okəmā rəhan iərman təmimis, lou əh rəha marit təsaskəlīm minən pətan əh, kən nat əpnapin tatətəu-pən iərman pisin, in təsegoafələn rəhan iərman.

⁴ Piak min ne winik min. E nolən ahmen-ahmen əm, mətō-inu ninotol kitiah itəmat Kristo, tahmen əm mēmā itəmat nəmotimis itəmat min e nig kəluau. Kən nian nəmotimis, Lou rəha Moses təsaskəlīm minən itəmat u-roiu. Uhgīn təmikis itəmat o nətəu-pənən ətuatip natimnat rafin agin e Lou mēmā Uhgīn otosmegəh itəmat. Kən itəmat nakotahmen-pən əm e pətan kit itəm rəhan iərman in təmimis, kən roiu in təsōlən marit, kən in titun nətəu-pənən suah pisin. Rəhatəmat iərman aupən, in Lou. Mətō roiu, itəmat nakotətəu-pən suah pisin u Kristo, itəm Uhgīn təmosmegəh e nimisən. Kən nakotətəu-pən in mēmā nakoatōe noan wir, itəm in nolən təwir min itəm koatisiai-in Uhgīn. ⁵ Nian nətəligən rat rəha etəmim* tatərēmərē e kitat, nətəligən rat min rəhatat koatiuw-pən kitat mēmā okotol nolən rat min e nipətītāt. Kən nian Lou tatən mēmā okəsotolən nolən rat min əh, tol mēmā nikitat tatəht pik nolən rat min, kən koatolkeike moatol təhmin nolən rat min. Tol nəhlan, kəmotol təfagə rat tepət. Kən noa təfagə rat min əh, in nimisən əm. ⁶ Mətō roiu, okol kitat kəsətəu-pən minən Lou rəha Moses mēmā okotos nəmegəhən lilin, mətō-inu tahmen əm mēmā kitat kəmotimis e Lou əh.

^{6:16:} Jon 8:34; 2 Pita 2:19   ^{6:23:} Rom 5:12,15   ^{7:4:} Rom 6:2,11   * ^{7:5:} Netəmim rafin koatol təfagə rat mətō-inu nətəligən rat rəha etəmim tətətig e kitat rafin. Nətəligən rat əh tatiuw-pən kitat mēmā koatol təfagə rat. Rəhatat nəsanənən tikə mēmā okəsotolən təfagə rat motol nolən wir. Uhgīn əm titun nos-ipa nətəligən wi kəm kitat.

Kən tol nəhlan, Lou təsərəmərəən e kitat u-roiu. Kən roiu, kitat slef min rəha Uhgin, mətə kəsətətəu-pənən suatip oas o nətəu-pənən Lou itəm kəmətə, mətə koatətəu-pən suatip wi rəha Narmin Rəha Uhgin.

Lou tatol məmə netəmim kotol təfagə rat

⁷ ?Kən kitat okotəhrən? Okəmə naka suah kit otən məmə, “Lou in nat tərət mətə-inu tatol məmə kitat koatol təfagə rat.” !Mətə kəp, təsətuatipən! Io ekitun əm məmə təfagə rat tahro nulan mətə-inu Lou tatəgətun io lan. Okəmə Lou in təməsənən məmə esolən nolən rəha nolkeikəən nat kit rəha etəm pisin, kən okol esitunən nolən əh məmə təhrol nulan.[†] ⁸ Mətə təfagə rat təmaskəlīm nəghatən rəha Lou, mol rəhan in iolwək, kən təmol məmə nolən rəha nolkeikəən nat kit rəha etəm pisin təmuwa tərət e nīkik. Mətə okəmə Lou təpikə, kən təfagə rat rəhan nəsanənən təpikə nəhlan, tahmen məmə təmimis. ⁹ Aupən ikin, nian eməruru əh Lou, nīkik təsəhtən təfagə rat rəhak, emətətig wir əm. Mətə uarisig emitun məmə Lou əh-ikin, kən nəsanənən rəha təfagə rat təmuwa məmegəh min məskasik, kən enitun məmə ekəike mīmīs o təfagə rat rəhak. ¹⁰ Kən eməplan məmə nəghatən əh rəha Lou itəm təmuwa məmə otol etəmim təmegəh, mətə nīpahrienən təmiuw-pa əm nīmīsən. ¹¹ Tol nəhlan mətə-inu, təfagə rat təmaskəlīm nəghatən rəha Lou, mol rəhan in iolwək, kən təmeiua-in io. Nīkik təməht məmə okəmə emalkut o nətəu-pənən Lou rəha Moses, kən ekos nəmegəhən lilin. Mətə enəruru nolən, kən e nəghatən rəha Lou, ekəike mīmīs o təfagə rat min rəhak. ¹² Mətə Lou tasim təmīsipən e Uhgin, kən nəghatən min rəha Lou kəmotīsipən e Uhgin motasim, motətuatip, motəwir motasitu e netəmim.

¹³ Kən okəmə naka suah kit otən məmə, “Lou in nat təwir, mətə təmol məmə ekimis.” !Mətə kəp, təsətuatipən! Nian emitun nəghatən rəha Lou itəm in təwir, nīkik təmuwin o nolən təfagə rat, kən io emol təfagə rat itəm noan in nīmīsən. Tol nəhlan, təfagə rat təmol məmə ekimis. Təmol nəhlan məmə ekitun məmə nolən rat min rəhak, ilat təfagə rat pahrien. Kən nian eməplan nəghatən rəha Lou, enitun məmə təfagə rat in nat tərət agin-əh.

¹⁴ Kitat kotitun məmə Lou təmīsipən e Uhgin. Mətə io, io etəmim əm. Kən kol-salim-in io məmə io slef kit, kən təfagə rat in rəhak etəm-iasol. ¹⁵ Esitunən natimnat itəm iakatol, mətə-inu nat wir min itəm iakolkeike məmə ekol, esolən, mətə iatol əm naka itəm iatətəhau. ¹⁶ Ekitun wir məmə təfagə rat rəhak in nat tərət nat əpnəpən esolkeikəən məmə ekol. Kən nian ekəto tərət e nīkik o təfagə rat u, in nəmtətin kit məmə Lou tatol rəhan wək, kən Lou in nat wir kit. ¹⁷ Tol nəhlan, sənəmə io itəm iatol təfagə rat min, mətə nolən rəha təfagə rat itəm tətətig e rəhak nətəligən nian rafin, tatol məmə ekol nolən rat min. ¹⁸ Ekitun məmə nətəligən rat rəhak otəsegəhan-inən məmə ekol nat wir kit. Ekitun in nīpahrienən mətə-inu iakolkeike məmə ekol nat itəm təwir, mətə okol esolən. ¹⁹ Nat naka iatol sənəmə in nat wir itəm iakolkeike məmə ekol, mətə iatol əm təfagə rat itəm esolkeikəən məmə ekol. ²⁰ Kən okəmə ekol nat naka itəm esolkeikəən məmə ekol, sənəmə io pahrien u iatol, mətə in təfagə rat itəm tətətig lak tatol.

²¹ Tol nəhlan, iatəplan məmə nolən kit tatol wək e nəmegəhən rəhak nian rafin. Nolən əh tol nəhlan məmə, nian iakolkeike məmə ekol nat wir, mətə təfagə rat huə iuəhkīr ron io tatiuw-pən io e təfagə rat. ²² E nīkik rafin, iakolkeike Lou rəha Uhgin, ²³ mətə iatəplan min lou kit min itəm tatol wək e nəmegəhən rəhak itəm tətəluagin ilau rəhak nitunən, məlis io, matol məmə io slef rəha təfagə rat itəm tatol wək e rəhak nəmegəhən. ²⁴ !Kəsi, iatəto tərət pik agin! ?Karmə pah otīlās-irəkis io e nīpətik u itəm tatuwin o nīmīsən? ²⁵ ! Pəs kotənwiwi Uhgin. Iesu Kristo rəhatat Iərəməərə in otol!

Kən tol nəhlan nəmegəhən rəhak tol min-nulan məmə, io slef rəha Lou rəha Uhgin e rəhak nətəligən wi, mətə e nətəligən rat rəhak, io slef rəha lou rəha təfagə rat.

7:6: Rom 8:2; 6:4 † 7:7: E nəghatən min rəha ves 7:7-25, nian Pol tatən “io,” mətə nīpətī nəghatən u məmə in tatəghat-in netəmim rafin. 7:7: Eks 20:17; Dut 5:21 7:10: Luk 10:28; Lev 18:5; Sam 19:7-10; Esik 20:11; Rom 10:5 7:11: Jen 3:13 7:12: 1 Tim 1:8 7:15: Kal 5:17 7:23: Kal 5:17; 1 Pita 2:11 7:25: 1 Kor 15:57

8

*Nol*ən rəha nətəu-pənən Narmin Rəha Uhgın

¹ Kən nəkətəi nəghatən rafin min əh tol min-nulan, məmə Uhgın tatən məmə kitat kotətuatip e niğanəmtin məto-inu kotahatətə e nat itəm Kristo təmol otat. Kən tol nəhlan, Uhgın kol təsuəhən, kən məsələhəuən nəghatən məsolən nalpınən kit rəha netəm min u kəmotuwa kitəh ilat Kristo Iesu, ² məto-inu nəsanənən rəha Narmin, itəm tatos-ipa nəmegəhən wi kəm kitat e Kristo Iesu, in təmikis kitat e nəsanənən rəha təfagə rat ne nimisən. ³ Lou təruru nikisən nəhlan kitat, mol kitat kotətuatip e niğanəmti Uhgın məto-inu, nətəligən rat rəha etəmim tatol win e nolən itəm Lou tolkeike. !Məto nat itəm Lou təruru nolən, Uhgın təmol! Inu, təməhl-ipa Nətin ətuatip kən təmuwa etəmim mahmen e kitat. Kən Uhgın təmakil muəh mələhəu nəghatən mol nalpınən o təfagə rat itəm kitat netəmim rafin koatol. In təmol nəhlan nian təmol Nətin təmuwa sakrifais o təfagə rat min rafin rəhatat. ⁴ Uhgın təmol nəhlan məmə, nəghatən ətuatip min rəha Lou okotuwa motol niphahrienən e nəmegəhən rəhatat itəm kəsotətəu-pənən suatip rəha nətəligən rat rəha etəmim, məto koatətəu-pən suatip itəm Narmin Rəha Uhgın tatəgətun kəm kitat.

⁵ Netəmim itəm koatətəu-pən nətəligən rat rəha etəmim, nətəligən rəhalat tatuwin əm o nat itəm nətəligən rat rəhalat tolkeike. Məto netəmim itəm koatətəu-pən nolən itəm Narmin Rəha Uhgın tolkeike, nətəligən rəhalat tatuwin əm o nat itəm Narmin Rəha Uhgın tolkeike. ⁶ Okəmə nətəligən rat rəha etəmim in tatərəməre lan, kən suah əh tatətəu-pən əm suatip rəha nimisən. Məto okəmə Narmin Rəha Uhgın tatərəməre e rəhan nətəligən, kən suah əh tatətəu-pən suatip rəha nəmegəhən ne nəməlinuən. ⁷ Tol nəhlan məto-inu, nətəligən rat rəha etəmim, tatol tikimir ilau Uhgın, məto-inu təsətəu-pənən lou min rəha Uhgın, kən in təruru ağin nətəu-pənən. ⁸ Netəmim itəm koatətəu-pən nətəligən rat rəha etəmim, okol kəsotolən niki Uhgın tagien.

⁹ Məto itəmat nəsotətəu-pənən nətəligən rat rəha etəmim. Okəmə in niphahrienən məmə Narmin Rəha Uhgın tətətig etəmat, kən noatətəu-pən nolən itəm Narmin Rəha Uhgın tolkeike. Etəmim itəm Narmin Rəha Kristo təsatigən lan, in sənəmə etəmim rəha Kristo. ¹⁰ Məto Kristo tətətig etəmat. Kən nat əpnəpın niphətitəmat otəkəike mimis o təfagə rat, məto narmitəmat tətəmegəh məto-inu itəmat nəkotətuatip e niğanəmti Uhgın. ¹¹ Narmin Rəha Uhgın tətətig etəmat, inu Narmin Rəha Uhgın u itəm təmol Kristo Iesu təmegəh min e nimisən. Niphahrienən, niphətitəmat otimis nian kit. Məto e Narmin Rəhan, Uhgın otos-ipən min nəmegəhən e niphətitəmat.

¹² Piak min ne winik min. O natimnat min əh, kitat kotəkəike katig kətəu-pən nat itəm Uhgın tolkeike, məto kəsotətigən kətəu-pən nat itəm nətəligən rat rəha etəmim tolkeike məmə otol, ¹³ məto-inu okəmə nəkotətig motətəu-pən nat itəm nətəligən rat rəha etəmim tolkeike, nəkotəkəike motimis. Məto okəmə e Narmin Rəha Uhgın nakotohamnu nolən rəha etəmim, kən onəkotəmegəh, ¹⁴ məto-inu netəmim rafin itəm Narmin Rəha Uhgın tatit ilat, ilat nenəti Uhgın min. ¹⁵ Itəmat nəkotitun məmə inu in niphahrienən məto-inu, Uhgın təmos-ipinə Narmin Rəhan kəm itəmat, kən Narmin təsolən itəmat nakoatəgin min Uhgın, təhmen e slef kit tatəgin rəhan etəm-iasol. Kəp, məto Narmin Rəhan təmol məmə Uhgın təməhl itəmat. Kən Narmin tatol məmə kitat kotitun nənən kəm Uhgın məmə, “!Ik rəhatimat tatal!” ¹⁶ Kən Narmin atip Rəha Uhgın tatən kəm narmitat məmə kitat nenəti Uhgın min. ¹⁷ Kən məto-inu kitat nenətin min, kitat okotos natimnat wir min itəm Uhgın təmələhəu kalin məmə rəhatat. Kən kitat Kristo okotos natimnat min əh. Kitat kotitun məmə inu niphahrienən məto-inu kitat koatəto nahməən kitat min, kən kotitun məmə Uhgın otos-ipən nisaiiən kəm kitat təhmen e itəm otol e Kristo.

*Nep*ətən əhag-əhag rəha Uhgın itəm tatuwa

8:3: Hip 4:15   8:3: Wək 13:37-39; Hip 2:14; 7:18; 10:1-2; Fil 2:7   8:4: Kal 5:16,25   8:9: 1 Kor 3:16; 12:3   8:10: Kal 2:20   8:13: Kal 6:8; Kol 3:5   8:15: Mak 14:36; 2 Tim 1:7   8:16: 2 Kor 1:22   8:17: Kal 4:5-7; Nol əpən 21:7

¹⁸ Ekitun mämə nahməən itəm kotatig lan u-roiu, okotəplan mämə ilat nat əpnapin əm nian Uhgın otol-arəp nepətən əhag-əhag rəhan e nəmegəhən rəhatat. ¹⁹ Nipahrienən, natimnat rafin itəm Uhgın təmol, inu nəptən ne natimnat itəm koatəwiə lan, ne neai, ne nat megəh min, ilat koatəzahgin motolkeike pik mämə okotəplan nian itəm Uhgın otol-arəp mämə nenətin min u pah min. ²⁰ Koatasipən nəhlan məto-inu Uhgın təmol mämə natimnat rafin itəm in təmol, ilat koatətig e nelmi nəratən, motəruru nolən wək wir min itəm rəhalat aupən ikin. Ilat kəsotolkeikeən nəhlan, məto in Uhgın itəm təmol nəhlan elat. Kən in təmolkeike mämə ilat okotələhəu-pən rəhalat nətəligən əskasik lan, ²¹ mämə in otikis ilat e nəmnəmitən ne nimisən itəm ilat kotatig pahrien lan. Kən in otikis ilat nəhlan mämə in titun nos-ipənən nepətən əhag-əhag kitiəh əm kəm ilat itəm otos-ipən kəm nenətin min.

²² Kitat kotitun mämə aupən agin mətoarus-pa əh-roiu, natimnat rafin itəm Uhgın təmol, koatekimis tahmen e pətan kit itəm tatəto nahməən mämə otıləs nətin. ²³ Kən sənəmə natimnat min əm itəm Uhgın təmol, ilat koatekimis nəhlan. Məto kitat min koatekimis nəhlan, nat əpnapin mämə Uhgın təmos-ipa rəkis nat wir kəm kitat, u Narmin Rəhan. Kən Narmin in məsin rəha natimnat wir agin min itəm Uhgın otəpanos-ipa nian kit. Kən roiu koatəzahgin e nian ətuatip mämə Uhgın otegəhan-in rafin kəm kitat natimnat itəm təməhl kitat ron. Kən in otikis nipətitat itəm toas, mos-ipa in wi. ²⁴ Təmətuoun e nian Uhgın təmosmegəh kitat, kitat koatələhəu-pən əskasik rəhatat nətəligən o natimnat min əh. ?Okəmə suah kit təmos nat kit itəm in təmatəzahgin, in otəzahgin min o naka? ²⁵ Məto koatələhəu-pən rəhatat nətəligən e nat kit itəm kəsotəplanən əh, kən motol rəhatat nətəligən təfəməh moatəzahgin moatətul əskasik.

²⁶ Kən tahmen mämə nolən əh tətəsitu etat,* Narmin Rəha Uhgın tətəsitu etat e rəhatat nəpouən. Kitat kotəruru mämə naka koatəkəike kəfak ron, məto Narmin əm Rəha Uhgın tatən rəhatat lan nian kitat koatekimis e nolən kit itəm nəghatən tikə lan. ²⁷ Kən Uhgın itəm in titun niki netəmim, in titun naka Narmin Rəhan tatən, məto-inu Narmin Rəhan tatəfak o iəfak min tətəu-pən nətəligən rəha Uhgın.

Nalpəkəuən rəha Uhgın

²⁸ Kitat kotitun mämə, Uhgın tatol mämə natimnat rafin itəm koatuwa, inəh nat wir min ne nat rat min, ilat rafin koatuwa o nasituən etat itəm kotolkeike Uhgın, inu kitat netəm itəm in təmaun-in kitat e nalpəkəuən rəhan. ²⁹ Tol nəhlan məto-inu, aupən aupən agin, Uhgın tinitun rəkis mämə kitat okotəhatətə lan. Kən e nian əh, in təmən mämə nolən rəhatat otuwa mahmen e Nətin mämə netəmim tərət okotuwa pian min ne winin min, kən in təmaupən maiir, kən in ilis e kitat rafin. ³⁰ Kən kitat itəm in təmaupən mən mämə okotuwa rəhan, in təmaun-in kitat. Kən kitat u itəm təmaun-in, in təmol kitat kotətəuatip e niğanəmtin. Kən kitat u itəm təmol kitat kotətəuatip, in otıləs-ipər mos-ipən nisiiəh ne nepətən əhag-əhag rəhan kəm kitat.

Nolkeikeən asol rəha Uhgın

³¹ ?Okotən min naka e natimnat min əh? Uhgın in kitat min, matol natimnat rafin mämə ilat natimnat wir min e nəmegəhən rəhatat, kən nat əpnapin əm okəmə pah tatol tikimər kəm kitat. ³² In təməsəginən o Nətin ətuatip mämə otimis o kitat rafin, məto in təmegəhan-in əm. Kən okəmə in təmos-ipa Nətin kəm kitat, kən in otawte-in natimnat rafin kəm kitat. ³³ ?Pah titun nətu-pa min nəghatən kit mämə kitat kəmotol tərət? Suah kit tikə, məto-inu, in Uhgın itəm təmol kitat kotətəuatip e niğanəmtin, kitat itəm in təmitəpun. ³⁴ ?Kən pah titun nələhəuən nəghatən mämə kitat kotəkəike motos nalpinən? Suah kit tikə, məto-inu Kristo Iesu tənimis o kitat, kən nat kit min, Uhgın təmosmegəh in e nimisən. Kən roiu, in tatəpələh e nikali Uhgın matip, ikin rəha nisiiəh ne nəsanənən, matəfak kəm Uhgın o kitat. ³⁵ ?Naka titun niləs-irəkisən kitat o nolkeikeən

8:20: Jen 3:17-19   8:23: 2 Kor 5:2-4   * 8:26: "nolən əh" tatəghat-in nolən rəha nələhəu-pən rəhatat nətəligən əskasik e natimnat wir itəm otəpanuwa.   8:27: Sam 139:1   8:28: Efes 1:11
8:29: Kol 1:18; Hip 1:6   8:31: Sam 118:6   8:33: Aes 50:8-9

rəha Kristo o kitat? ?Nəratən, o nian iəkis min, o nəratən itəm netəmim koatol kəm kitat, o nəumis, o rəhatat nautə tikə, o ikin tasilə ikin, o naəp rəha nəluaginən o nohamnuən itəm? Kəp. !Nat kit tikə! ³⁶ Nəmegəhən rəhatat tahmen əm e itəm Naoa Rəha Uhgīn tatən məmə,

“Uhgīn. Nian rafin, netəmim koatolkeike məmə okotohamnu itimat o nərgəm.

Itimat ekotahmen e sipsip min itəm okohamnu ilat.”

³⁷ Nīpahrienən, e natimnat min əh rafin, Kristo itəm tolkeike kitat, tatol məmə kitat koatol win agin. ³⁸ Kən ekitun məmə nat kit tikə agin titun niləs-irəkisən kitat o nolkeikeən rəha Uhgīn, inu nimisən, o nəmegəhən, o nagelo min, o iərmis min, o natimnat itəm tatuwa əh-roiu, o natimnat itəm otəpanuwa, o nəsanənən min rafin, ³⁹ o natimnat əpəh ilis, o natimnat ləhau agin, o nat kit e natimnat rafin itəm Uhgīn təmol, okol ilat rafin kəsotiləs-irəkisən kitat o nolkeikeən rəha Uhgīn itəm koatos o Iəramə rəhatat Kristo Iesu.

9

Pol təmolkeike pik məmə netəm Isrel okotahatətə e Kristo

¹ Kən roiu iakolkeike məmə ekəghat-in rəhak min netəmim u noanol min rəha Isrel, məmə kəmotapəs Kristo. Iatən nīpahrienən mətə-inu itimlau Kristo kitiəh əm, eseiuaən. Rəhak nətəligən ne Narmin Rəha Uhgīn katuən məmə nat u iatən in nīpahrienən. ² Nīkik təmitəgīt kən mətəhmə pik olat nian rafin. ³ Okəmə io ekitun nosən nalpinən ne neməha rəha Uhgīn, kən inu otasitu o natimak min məmə okotahatətə e Kristo, kən nīkik təpagien əm. Nīpahrienən, nīkik təpagien okəmə Uhgīn otiləs-irəkis io e Kristo itəm iakolkeike pik, okəmə in otasitu natimak min məmə okotahatətə lan. Ekən nəghatən u, “natimak min,” mətə-inu e nīpətīn, ilat noanol rəha Isrel. ⁴ Ilat noanol rəha Isrel, kən natimnat wir min u rəhalat: Uhgīn təməhl ilat məmə nenətīn min, kən təmol əp rəhan nēpətən əhag-əhag kəm ilat, kən mos-ipən min nəniəkisən min rəha nasituən,* kən mos-ipən min Lou kəm ilat, ne nəfakən əpəh e Nīmə Rəha Uhgīn, ne nəniəkisən min. ⁵ Kən tīpīlat min, ilat netəm-iasol min rəha Uhgīn aupən, kən e nīpətīn ikin, Kristo təmisi-pən e noanol rəhalat, kən in Uhgīn itəm in ilis e natimnat rafin, itəm okatənwiwi əm nulan kətan nammun tikə. Əwəh.

Suatip itəm Uhgīn təmitəpun netəmim lan

⁶ Noanol rəha Isrel kəməsotahatətəən e Kristo, mətə nolən əh təməsolən məmə Uhgīn tateiua e rəhan nəniəkisən, mətə-inu sənəmə ilat rafin itəm kəmotisi-pən e noanol rəha Isrel, ilat netəm Isrel pahrien. ⁷ Kən e nolən əh inəh, ilat itəm kəmotisi-pən e Epraham, ilat sənəmə netəm pahrien rəha Epraham. Mətə Uhgīn təmən kəm Epraham məmə, “Noanol ətuatip rəham otisi-pən e nīta rəha Aisak.” ⁸ Nīpətīn nat u məmə, ilat u kəmotaiir e noanol rəha Epraham sənəmə ilat rafin nenətī Uhgīn min. Mətə nenətī Uhgīn pahrien, ilat netəmim itəm kəmotaiir e nəniəkisən rəha Uhgīn. Kən ilat u noanol pahrien rəha Epraham. ⁹ Tol nəhlan mətə-inu Uhgīn təmən-iəkis kəm Epraham min-nulan, “E nian ətuatip, oekitəlig-pa, kən Sera tīniləs rəkis nətīn kit iərman.”

¹⁰ Mətə nəghatən təsolən nammun ikin-u. Nətī Sera u Aisak təmit Repeka, kən in təmīləs mil mil kəiu. Rəhalau tata kitiəh əm, pipi rat rəha noanol min rəha Isrel u Aisak. ¹¹ Mətə nian mil mil u kəməsuaiirən əh, kən məsioalən əh nat kit itəm təwir o tərat, Uhgīn təmən-ipən nəghatən kit kəm Repeka. Kən nəghatən u tatəgətun wir məmə Uhgīn tītəpun netəmim tətəu-pən əm rəhan nətəligən, ¹² mətə sənəmə məmə kitat kəmotol nat wir kit or nat tərat kit. Uhgīn təmən kəm Repeka məmə, “Nīta rəha nətīm asol lan, ilat okotol wək əm kəm rəha in əkəku lan.” ¹³ Kən inu tatətəu-pən əm nəghatən e Naoa Rəha Uhgīn itəm tatən məmə, “Emolkeike Jekop, mətə emetəhau Esao.”

8:36: Sam 44:22   9:3: Eks 32:32   9:4: Eks 16:10; 24:15-18; 33:12-23; 40:34-38   * 9:4: Nəniəkisən rəha nasituən neen tol min-nulan: (Noah) Jen 9:8-17; (Epraham) Jen 12:2-4, 15:9-21, 17:1-27; (Isrel) Eks 19-24; (Finehas) Nam 25:10-13; (Tefit) 2 Saml 7:5-16; (Isrel - in wi) Jer 31:31-34
9:7: Jen 21:12   9:8: Kal 4:23   9:9: Jen 18:14   9:12: Jen 25:23   9:13: Mal 1:2-3

¹⁴ ?Okotährän əh-roiu? ?Okotən məmə nolən rəha Uhgın təsətuatipən? !Kəp! Kotitun məmə in tatol tətuatip ¹⁵ məto-inu Uhgın təmən kəm Moses məmə,

“Oekasəkitun netəmim itəm ekitəpun ilat, kən ekol nolən təwir kəm netəmim itəm ekitəpun ilat.”

¹⁶ Kən tol nəhlan, kitat kəsotosən nəniəkisən rəha Uhgın o nat kit itəm koatol, tahmen məmə koatolkeike pik in, o məto-inu kitat koatol wək ron, kəp. Koatos əm e nasəkitunən rəha Uhgın. ¹⁷ E Naoa Rəha Uhgın, in tatən kəm Fero, kig rəha Ijip məmə, “Emiləs-ipər ik o nat kitiah əm u məmə netəmim okotəplan rəhak nəsanənən e nəmegəhən rəham, məmə netəmim okotən-iarəp nərgək e nətueintən rafin.” ¹⁸ Kən nipəti nat u məmə, Uhgın tətəsəkitun netəmim neen məto-inu in atip tolkeike məmə otol mihin. Kən in tatol netəmim neen məmə ilat kotapəs nətoən rəhan nəghatən məto-inu in atip tolkeike məmə otol mihin.

¹⁹ Kəm-naka itəmat kit otətapəh ron io məmə, “Okəmə Uhgın tatol netəmim neen məmə ilat kotapəs nətoən rəhan nəghatən, kən ilat okotəkəike motol nəhlan. ?Kən tahro Uhgın tatən məmə ilat kəmotol təfagə rat?” ²⁰ Məto ekuhalpın nəghatən u məmə, ik etəmim əm. Tahro natuhalpın əsanən nəghatən rəha Uhgın. Nikitəmat təht-tu. Nuwigi nat kəmol e noantənimtə, kol təsənən kəm etəm təmol məmə, “?Nəmahro mol io məmə ekol nulan?” ²¹ Etəmim itəm tatol natimnat e noantənimtə, in titun nosən noantənimtə kit mol nuwigi nat lan kəiu, kit itəm təwir rəha nolən lafet, kən kit min rəha wək ərnapın əm.

²² Kən Uhgın titun nətəu-pənən nolən ahmen-ahmen əm e netəmim. Okəmə in tolkeike, in titun nolən ilat məmə otərəkin ilat. In tolkeike məmə otol-arəp məmə neməha tatol o təfagə rat, kən in otol nalpınən asol kəm netəmim itəm koatol təfagə rat. Məto nat ərnapın in tatol nəhlan, rəhan nətəligən kaifəməh məsol uəhaiən nalpınən kəm ilat itəm koatol məmə nikin otahmə. ²³ Rəhan nətəligən kaifəməh nəhlan məmə in otol-arəp nəwirən asol rəhan kəm netəm min u itəm in tolkeike məmə otəsəkitun ilat. In təmol əpen-əpenə ilat aupən aupən ağin məmə ilat okotatig e nəwirən rəha Uhgın əpəh e nego e neai. ²⁴ Inu kitat rafin itəm in təmitəpun, kən sənəmə noanol əm rəha Isrel, məto laihluə min. ²⁵ Tahmen əm e naka u Uhgın təmən e Naoa u rəha Hosea məmə, “Netəm min əh itəm sənəmə rəhak netəmim, ekaun-in ilat məmə, ‘rəhak min netəmim.’ Kən netəmim itəm eməsolkeikən ilat aupən, ekaun-in ilat məmə, ‘netəmim itəm iakolkeike.’”

²⁶ Kən ikin-u ətuatip, itəm emən kəm ilat məmə, ‘Itəmat sənəmə rəhak min netəmim,’ netəmim okotaun-in ilat məmə, ‘Ilat nenəti Uhgın itəm tatəmegəh.’”

²⁷ Kən ien Aesea təmatəghat-in noanol min rəha Isrel e nian tatən-iarəp məmə, “Nat ərnapın netəm Isrel kotepət tahmen e niməkləkil əpəh itəhəi, məto Uhgın otosmegəh əm ilat noan məsin, ²⁸ məto-inu İərəməərə in otol rafin uəhai əm rəhan nəghatən o nos-ipənən nalpınən kəm netəmim e nətueintən.”

²⁹ Kən tahmen e nəghatən itəm ien Aesea təmən aupən məmə, “Okəmə İərəməərə əsanən PİK Ağin in təsegəhan-inən itat məmə rəhatat nita məsin okotəmegəh, okol kitat kəpotuwa motahmen e netəmim rəha Sotom ne Komora itəm in təmərəkin ağin ilat.”

Netəm rəha Isrel kəməsotahatətəən

³⁰ ?Naka nipəti nəghatən min u? Nipətin tol min-nulan məmə, laihluə min itəm kəsotalkut əskasikən məmə okotətuatip e niganəmti Uhgın, Uhgın təmol ilat kotətuatip e niganəmtin e nahatətəən rəhalat. ³¹ Məto netəm Isrel kəmotalkut pik e suatip rəha nətəu-pənən Lou məmə ilat kotətuatip e niganəmti Uhgın. Məto ilat kəsotətuatipən. ³² ? O naka? Məto-inu ilat kəmotalkut pik məmə okotətuatip e niganəmti Uhgın o nolən wir min rəhalat, məto kəsotətu-pən suatip rəha nahatətəən. Ilat koatoh pikən “Kəpiel Rəha Noh PİKənən.” ³³ Inu tahmen e Naoa Rəha Uhgın itəm tatən məmə,

9:15: Eks 33:19

9:16: Efes 2:8

9:17: Eks 9:16

9:20: Aes 29:16; 45:9

9:21: Jer 18:6

9:25: Hos 2:23

9:26: Hos 1:10

9:28: Aes 10:22,23

9:29: Aes 1:9

9:32: Aes 8:14

“!Otəplan-tu! Emələhəu kəpiel kit əpəh Saeon[†] məmə netəmim okotoh pikən, in kəpiel itəm otol ilat kotəme.

Məto etəmim itəm tətahatətə e Suah əh, okol in otəsaulisən nian tatətul e niganəmti Uhgın.”

10

¹ Piak min ne winik min. Iakolkeike pik məmə Uhgın otosmegəh netəm Isrel, kən nian rafin iatəfak ron. ² Io iatən-iarəp kəm itəmat məmə ilat kotalkut pik o nolən natimnat itəm otol niki Uhgın tagien. Məto nolən rəhalat təsis-i-pənən e nitunən itəm tətuatip. ³ Okol ilat kəsotətəu-pənən suatip rəha Uhgın məmə ilat okotuwa kətuatip e niganəmtin, məto-inu ilat kotəruru suatip rəhan, kən motalkut məmə okotətəu-pən rəhalat atip suatip, suatip rəha nətəu-pənən Lou. ⁴ Kristo təmol namnun e suatip rəha nətəu-pənən Lou məmə etəmim in tətuatip e niganəmti Uhgın. In təmol namnun e suatip əh məmə netəmim rafin itəm koatahatətə lan, ilat rafin okotətuatip e niganəmti Uhgın.

Nəmegəhən itəm Uhgın tatos-ipa, in rəha netəmim rafin

⁵ Moses təmətə nəghatən kit e suatip rəha nətəu-pənən Lou məmə suah kit tuwa mətuatip e niganəmti Uhgın. In təmən məmə, “Etəmim itəm tatol natimnat rafin agin-əh itəm Lou tatən, in otos nəmegəhən lilin.” ⁶ Məto suatip rəha nahatətəən məmə suah kit tuwa mətuatip e niganəmti Uhgın in təpiə əm, tahmen e Naoa Rəha Uhgın itəm tatən məmə, “Əsənən məmə nakəkəike muwin əpəh e nego e neai,” məmə onakegəs-in Kristo miləs meiuaiu muwa məmə otasitu lam. ⁷ Kən tatən min məmə, “Əsənən məmə nakəkəike muwin əpəh ləhau e ikin rəha netəm kəmotimis ikin,” məmə nakiləs-iarəp Kristo mol təmegəh min e nimisən. ⁸ ?Məto, tatən min naka? Tatən məmə, “Nəghatən Rəha Uhgın in iuəhkir əm ron ik. In əpəh e nohlim ne nikim.” Nəghatən u in nəghatən rəha nahatətəən itəm ioatən-iarəp. ⁹ Tol nəhlan məto-inu, okəmə nakən-iarəp e nohlim məmə Iesu in Iərəməərə, kən okəmə nakahatətə e nikim məmə Uhgın təmosmegəh in e nimisən, kən Uhgın otosmegəh ik. ¹⁰ Kən inu nipahrienən nəhlan məto-inu Uhgın tatol etəmim kit tatətuatip e niganəmtin nian suah əh tətahatətə lan pahrien e nikin. Kən Uhgın tatosmegəh etəmim kit nian in tatən-iarəp e nohlim məmə Iesu in Iərəməərə rəhan. ¹¹ Tahmen e Naoa Rəha Uhgın itəm tatən məmə, “Netəmim rafin itəm koatahatətə e suah əh, okol ilat okəsotaulisən nian okoatətul e niganəmti Uhgın.” ¹² Nəghatən əh in rəha netəmim rafin, nat əpnapin okəmə ik noanol rəha Isrel, o Iaihlua kit, məto-inu Iərəməərə kitiəh əm u tatərəməərə mətawte-in rəhan nəwirən kəm netəmim rafin itəm koatətapəh ron. ¹³ Tahmen e Naoa Rəha Uhgın itəm tatən məmə, “Netəmim rafin itəm koataun-in nərgi Iərəməərə məmə otosmegəh ilat, in otosmegəh ilat.”

¹⁴ ? Məto netəmim okotahro motaun-in Iərəməərə o nosmegəhən ilat, okəmə kəsotahatətəən lan? ?Kən okotahro motahatətə lan okəmə kəsotətəən namnusən lan kit? ?Kən okotahro motətəo namnusən okəmə suah kit təsən-iarəpən kəm ilat? ¹⁵ ?Kən netəmim okotahro kən-iarəp namnusən təwir okəmə Uhgın təsahl-ipənən ilat? Tahmen e Naoa Rəha Uhgın itəm tatən məmə, “!In nat wir agin nian suah kit tatuwa o nən-iarəpən namnusən təwir!”

¹⁶ Məto sənəmə netəm Isrel rafin itəm kəmos e nikilat namnusən təwir. Tahmen e nəghatən itəm Aesea təmətə məmə, “Iərəməərə, netəmim təkəku əm kəmotən nipahrienən e nəghatən rəhatimat.” ¹⁷ Kən tol nəhlan, nahatətəən tətisi-pən e nat itəm nakatətə, kən nat itəm nakatətə tətisi-pən e namnusən itəm katən e Kristo.

¹⁸ ?Məto ekətapəh məmə, ilat kəmotətəo o kəp? Əwəh, kəmotətəo. Naoa Rəha Uhgın tatən məmə, “Nəghatən təmuwin e ikin min rafin e nətueintən, təmuwin ikin min rafin agin.”

[†] 9:33: ‘Saeon’ in nərgin kit min rəha Jerusalem. 9:33: Aes 8:14; 28:16 10:5: Lev 18:5 10:6: Dut 30:13 10:7: Dut 30:13 10:8: Dut 30:14 10:11: Aes 28:16 10:12: Efes 3:8 10:13: Joel 2:32 10:15: Aes 52:7 10:16: Aes 53:1 10:18: Sam 19:4

¹⁹ ?Kæn ekætəpəh əm o nat kit mīn məmə, netəm Isrel kəmotitun, o kəp? Əwəh, kəmotitun. Moses təmaupən mən məmə,

“Ekol itəmat nakotet netəmim e kantri əpnəpīn əm itəm ekol təwīr kəm ilat, kæn ekol neməha tol itəmat mətə-inu ekol təwīr kəm kantri mīn itəm kotalməl.”*

²⁰ Kæn uarisig Aesea təsəgīnən o nənən məmə,

“Netəmim itəm kəsotegəs-inən io, kəmotəplan io;

Netəmim itəm kəsotətəpəh-inən io, emol-arəp atip io kəm ilat.”

²¹ Mətə Aesea təmən nəghatən rəha Uhgīn e netəm Isrel məmə,

“E nian rafin, nian rafin, eməg-əfəməh-in nelmək məmə ekasitu etəmat,

itəmat itəm nakoatəht nəwiak moatəuhlin məntatəmat ron io.”

11

Uhgīn tətəsakitun əh netəm Isrel

¹ Pəs ekætəpəh o nəghatən kit e netəm Isrel. ?In pahrien məmə Uhgīn təməuhlin mentan o rəhan netəmim o kəp? !Kəp! Otəplan-tu io. In təməsəuhlinən məntaan kəm io u etəm Isrel, noanol rəha Epraham, nita rəha Benjamin. ² Aupən aupən agin, Uhgīn təmitəpun noanol rəha Isrel məmə in otolkeike ilat, kæn ilat okotuwa rəhan mīn netəmim. Kæn in təməsəuhlinən məntaan olat. Nəkotitun o kəp məmə naka Naoa Rəha Uhgīn tatən e Elaija. In təmatətəpəh əskasik o Uhgīn matən-iarəp nərətən itəm Isrel təmol. ³ In təmə, “Iərəməərə, kəmotəhamnu rəham ien mīn motəhalkin-ohalkin rəham olta mīn. Kæn io pisin əm ekətətig, kæn moatalkut mīn məmə okotəhamnu io.” ⁴ ?Mətə Uhgīn təmən-ipən naka kəm in? In təmən məmə, “Iatəskəlīm netəmim sepen-taosan məmə rəhak mīn, itəm kəsotəfakən əh kəm uhgīn eiueiuə u Paal” ⁵ Kæn tahmen əm əh-roiu, netəm Isrel noan məsīn əh-ikin itəm Uhgīn təmitəpun ilat e rəhan nəwīrən. ⁶ Kæn okəmə Uhgīn tatosmegəh ilat e nəwīrən rəhan, kæn təməsələn e natimnat təwīr mīn itəm ilat koatol. Mətə okəmə təposmegəh ilat mətə-inu ilat koatol natimnat wīr mīn, kæn nəwīrən itəm Uhgīn tətawte-in kəm ilat, in tol pisin, kæn sənəmə nat kit itəm in tətawte-in kəm ilat, in nətəuən əm o rəhalat wək.

⁷ ?Kæn tahro? Netəmim tepət rəha Isrel kəmotegəs-in pik suatip rəha nuwamən mətəuətīp e niganəmti Uhgīn, mətə kəməsotosən. Mətə ilat itəm Uhgīn təmitəpun, kəmotos. Mətə ilat rafin əh itəm kəməsotosən, Uhgīn təmol ilat məmə kotəpəs nətəən rəhan nəghatən. ⁸ Tahmen əm e itəm Naoa Rəha Uhgīn tatən məmə,

“Kæn mətəarus-pa u-roiu, Uhgīn təmol məmə nətəlīgən rəhalat tətəpīl əlu-əlu,

kæn mol məmə niganəmtīlat təpis,

kæn mol məmə matəlgīlat talu.”

⁹ Kæn Kig Tefit təmən məmə,

“Pəs rəhalat nagwənən tepət otuwa mahmen e noanikulu kit, itəm otohasin ilat, mol ilat kotən məmə natimnat rafin təwīr əm.

Pəs rəhalat natimnat wīr okotuwa kəpīel kit rəha noh pīkənən ne nalpīnən kəm ilat.

¹⁰ Pəs niganəmtīlat tapinəp məmə kosotəplanən nat,

Pəs noankawīlat təfaiu kitīəh o nərətən rəhalat namnun tīkə.”

Suatip rəha Uhgīn o nosmegəhən Iaihlua mīn

¹¹ ?Kæn ekætəpəh mīn məmə, netəm Isrel kəmotəh pīkən motiet motorin məmə okol kəsotətul mīnən? !Kəp! O rəhalat nəmkakīəhən, Uhgīn təmol suatip o nosmegəhən Iaihlua mīn məmə otol netəm Isrel kotet netəm mīn əh, kæn motolkeike rəhan nəwīrən.

¹² !Tol nəhlan, okəmə Iaihlua mīn kəmotos nəwīrən rəha Uhgīn mətə-inu netəm Isrel

10:19: Dut 32:21 * 10:19: Nīpahrienən, netəm Isrel kəmotitun nəghatən rəha Uhgīn, mətə ilat kəməsotolkeikən məmə okotətəlīg-in. Kæn tol nəhlan, Uhgīn təmos-ipən nəghatən kitīəh əm kəm Iaihlua mīn məmə in otol netəm Isrel kotet ilat ron. 10:20: Aes 65:1

10:21: Aes 65:2 11:1: 1 Saml 12:22; Sam 94:14; Fil 3:5 11:3: 1 King 19:10 11:4: 1 King 19:18 11:6: Kal 3:18 11:8: Dut 29:4; Aes 29:10 11:10: Sam 69:22,23 11:11: Wək 13:46

kəmotapəs nosmegəhən rəha Uhgīn, kən netəm Isrel rafin itəm Uhgīn təmitəpun rəkis, nian ilat okotahatətə e Kristo, nəwīrən rəha Uhgīn otuwa mepət!

¹³ Roiu iatəghat kəm itəmat Iaihlua min. Məto-inu io aposol rəhatəmat Iaihlua min, io iatənwiwi rəhak wək ¹⁴ məmə, io ekol mətə natimak min netəm Isrel kotetəhak ron, kən e nolən əh Uhgīn otosmegəh neen. ¹⁵ Nian Uhgīn təməuhlin məntaan o netəm Isrel, kən in təməmīk Iaihlua min kəmotuwa iohlin min. Məto nian in otəmīk netəm Isrel kotuwa min ron, inu in nat asol kit, tahmen e netəm kəmotimīs kəmotəmegəh min. ¹⁶ Okəmə netəmim kotələhəu kalin nəwitai pīret rəha nagwənən wi məmə rəha Uhgīn, kən pīret apiəpiə, in min rəha Uhgīn.* Kən e nəghatən rəha nig, okəmə nəukətīn rəha Uhgīn, kən nelmin min, ilat min rəha Uhgīn. Nəghatən u, nīpətīn təmə okəmə Epraham ne mipīn min aupən, ilat rəha Uhgīn, kən noanol min rəhalat, ilat min rəha Uhgīn.

¹⁷ Məto nelmi nig min neen rəha nasum-inən, Uhgīn təmatgəhl rəkis, inu tahmen e netəmim neen rəha Isrel. Kən itəmat Iaihlua min, nəkotahmen e nelmi nig u olif əpnəpīn min e nīkinat. Uhgīn təmīlpīn itəmat e nəukətī nig məmə nakoatos nəmelat, kən roiu nakoatos nəwīrən itəm Uhgīn təmən-iəkis kəm Epraham ne nətīn min u in nəukətī nig.† ¹⁸ Məto itəmat Iaihlua min, nəsotəghat ausitən məmə Uhgīn təmīlpīn itəmat e nig itəm təmatgəhl rəkis ikīn, u tahmen e netəm Isrel neen. Sotaluinən məmə nəukətī nig tətəgwən itəmat, məto sənəmə itəmat nelmi nig nakotəgwən nəukətī nig. ¹⁹ Kəm-naka suah kit otən məmə, “Uhgīn təmatgəhl rəkis nelmi nig min neen məmə otīlpīn io ekos nəmelat.” ²⁰ In nīpahriənən, məto tətətgəhl rəkis ilat məto-inu kəsotahatətəən e Uhgīn. Kən itəmat nakoatəper-ipən e nəukətī nig e nahatətəən əm rəhatəmat. Tol nəhlan, əsotəusitən ron, məto itəmat nəkotəkəike motəgin, ²¹ məto-inu Uhgīn təmatgəhl rəkis nelmi nig ətuatīp neen nəhlan, kən okəmə nəkəsotəkəikeən o nosən nahatətəən əskasik lan, kən in otətgəhl rəkis itəmat.

²² Otətəlig-in nolən kərən mil rəha Uhgīn kəm netəmim: in tatol təwir kəm neen, kən matələhəu nəghatən əskasik kəm neen min. In təmələhəu nəghatən əskasik o netəmim itəm kəmotəht nəwian, məto in tatol təwir kəm itəmat, okəmə nəkotəkəike motəhatətə lan o rəhan nəwīrən. Məto okəmə nəkotapəs nahatətəən lan, kən in otətgəhl rəkis min itəmat. ²³ Kən okəmə netəm Isrel kotitəlig-pa min kahatətə e Uhgīn, kən in otīlpīn min ilat e nəukətīn, məto-inu tatos nəsanənən o nolən nəhlan. ²⁴ Kən nīpətī nəghatən u məmə, itəmat Iaihlua min, itəmat nəkotahmen e nelmi nig u olif əpnəpīn əpəh e nīkinat itəm Uhgīn təmətə rəkis, kən mīlpīn-pən e nig u olif e nasumən rəhan. Nolən əh sənəmə nolən ətuatīp kit rəha nig, o nīləsən nelmi nig pīsīn kit mīlpīn-pən e nig pīsīn kit. Məto noanol min rəha Isrel, kotahmen e nelmi nig u olif əpəh e nasumən. Kən roiu tīmətīg məmə Uhgīn otīlpīn min ilat e nəukətīlat ətuatīp.

Uhgīn tətəsəkītun netəmim rafin

²⁵ Piak min ne winik min. Iakolkeike məmə nəkotītun nat anion u məmə, itəmat nəsotīləs-ipər pīkən itəmat. Uhgīn təmōl məmə netəmim neen rəha Isrel kəmotapəs nətoən rəhan nəghatən. Məto nolən əh otətətīg əh mətoarus-pa Iaihlua min rafin itəm Uhgīn təmitəpun, ilat okotahatətə lan. ²⁶ Kən e nolən əh, Uhgīn otosmegəh rafin netəm rəha Isrel. Tahmen əm e itəm Naoa Rəha Uhgīn tatən məmə, “Etəm otosmegəh netəmim otīsī-pən e noanol rəha Isrel;‡ in otos-irəkis nolən rat rəha noanol rəha Isrel.

²⁷ Kən inu nəniəkīsən rəha nasitūən rəhak kəm ilat məmə ekafəl rəkis təfəgə rat rəhalat.”

* 11:16: Nəghatən u rəha pīret təmīsī-pən e Oltesteman. In tatəghat-in nian koatos nagwənən wi e nasumən. Netəmim koatol pīret lan, kən motaupən katos-ipən nəwitai pīret məsīn kəm Uhgīn. Kən in tatəgətun məmə pīret tapiəpiə, in min rəha Uhgīn, kən ilat kotītun nunən. Nam 15:19,20 † 11:17: Nəghatən Kris ətuatīp tatən məmə, “Kən roiu, nakoatos nahui nig wīr rəha nəukətī nig u olif.” 11:17: Efes 2:11-19 11:22: Jon 15:2,4

‡ 11:26: Nəghatən Kris ətuatīp tatən məmə, ‘otīsī-pən Saeon.’ Saeon in nərgīn kit min rəha Jerusalem, kən in tatəpsen-pən noanol rəha Isrel. 11:27: Aes 59:20, 21; Aes 27:9; Jer 31:33,34

²⁸ Noanol min rəha Isrel kəmotapəs nammusən təwir rəha Iesu Kristo, kən tol nəhlan, ilat kəmotuwa tikimir min rəha Uhgın. Məto nat u in o nəwirən rəhatəmat məto-inu roiu, Uhgın təmos-ıpinə rəhan nəwirən kəm itəmat İaihlua min. Məto Uhgın tatolkeike əh netəm Isrel məto-inu in təmitəpun ilat, kən ilat nita rəha Epraham, Aisak, ne Jekop. ²⁹ Tol nəhlan məto-inu, nian Uhgın təmitəpun rəkis netəmim kən mol təwir kəm ilat, okol in təsəuhlin minən rəhan nətəligən. ³⁰ İtəmat u İaihlua min itəm aupən nəmoatəht nəwia Uhgın. Məto roiu, Uhgın təmasəkitun itəmat məto-inu netəm Isrel kəmotəht nəwian. ³¹ Kən e nolən ahmen-ahmen əm, netəm Isrel koatəht nəwia Uhgın roiu, məmə Uhgın titun nasəkitun minən ilat. Tol nəhlan məto-inu roiu ilat koatəplan məmə Uhgın təmasəkitun itəmat, kən məta ilat okotolkeike məmə Uhgın otol mihin min elat. ³² Netəmim rafin koatəht nəwia Uhgın, kən in tatol məmə rəhalat nolən rat tətəkəlim ilat rafin agın, ko ilat atıp kəsotikisən ilat. In təmol nəhlan məmə in titun nasəkitunən ilat rafin.

Nolən rəha Uhgın in təwir agın

³³ !Otəplan-tu! !Nəwirən rəha Uhgın kəm netəmim, ne nenatigən rəhan, ne nitunən rəhan, ilat rafin kotepət agın-əh! Kitat kotəruru nitunən nolən rəha nətəligən rəhan, ne rəhan suatıp min. Inu tahmen-pən əm e Naoa Rəha Uhgın itəm tatən məmə,

³⁴ “Suah kit tikə itəm titun natimnat itəm tətətig e nətəligən rəha Uhgın.

Kən suah kit tikə itəm in titun nos-ıpənən nəghatən kit məmə otasitu e Uhgın.”

³⁵ “Suah kit tikə itəm titun nos-ıpən atıpən rəhan kit nat kit kəm Uhgın məto-inu, natimnat rafin agın rəha Uhgın rəkis.”

³⁶ Tol nəhlan məto-inu Uhgın təmol natimnat rafin, kən natimnat rafin koatətig məto-inu nəsanənən rəhan tətəkəlim ilat, kən natimnat rafin in təmol məmə rəhan. !Pəs kitat kotos-ıpən nənwıwıən kəm in tatuwın matuwın nammun tikə! Əwəh.

12

Sakrifais itəm nəmegəhən tətətig lan

¹ Piak min ne winik min. Məto-inu Uhgın təmasəkitun kitat, ekətapəh əskasik otəmat məmə nakotos-ıpən nıpətəmat rafin kəm Uhgın tahmen e sakrifais kit itəm tətəmegəh, kən nəmotələhəu kalın məmə rəhan, kən nıkin tətəgien lan. Inu suatıp ətuatıp itəm onəkotəfak kəm Uhgın lan. ² Sotosən nolən rəha netəmim e nətueintən, məto otegəhan-in pəs Uhgın otəuhlin rəhatəmat nətəligən tuwa muwiwi məmə nolən rəhatəmat okotuwa motəwir. Kən tol nəhlan, itəmat onəkotitun nakılən, kən nitunən, kən nıtəpunən nolən wır min itəm Uhgın tolkeike, inu nolən min itəm kotəwir, ne nolən min itəm kotol nıkin tagien, ne nolən min itəm kotətuatıp.

³ Kən e nəwirən itəm Uhgın təmawte-in kəm io, iatən-ıpinə kəm itəmat rafin məmə sotiləs-ıpər atıpən nətəligən rəhatəmat. Məto e nətəligən ətuatıp, otəplan nəsanənən min itəm Uhgın təmos-ıpinə kəm itəmat e nahatətəən rəhatəmat e Kristo. Kən nian nəkotəplan nəsanənən min əh, otəplan rəhatəmat nolən min, kən motakil motəplan məmə rəhatəmat nolən min kotəwir motahmen katətəu-pən rəhatəmat nahatətəən, o kəp. ⁴ Suah kit nıpətın kitiəh əm, məto tatos nolın-olın tepət, kən nolın-olın nıpətın min əh, rəhalat əh-ikın wək pısın pısın min itəm koatol. ⁵ Kən tahmen-pən əm e netəm koatahatətə e Kristo. Kitat tepət, məto kotuwa nıpətın kitiəh əm lan, kən motəgile atıp əm e kitat min. ⁶ Kən Uhgın təmos-ıpa nəsanənən o nolən wək pısın pısın min tətəu-pən nəwirən rəhan itəm təmawte-in kəm kitat. Uhgın tatos-ıpən kəm suah kit nəsanənən o nən-ıarəpən nəghatən rəhan itəm in tatos-ıpən ətuatıp kəm in. Kən pəs suah u otən-ıarəp nəghatən min əh tətəu-pən nahatətəən rəhan. ⁷ Okəmə suah kit tatos nəsanənən o nasıtuan, pəs in tasitu; okəmə in tatos nəsanənən o nəgətunən, pəs in təgətun; ⁸ okəmə in tatos nəsanənən o nıləs-ıpərən nətəligən, pəs in tiləs-ıpər; okəmə in tatos nəsanənən

o nos-ipənən mənı, pəs in tos-ipən tepət; okəmə in tatos nəsanənən o nitən niməfak, pəs in tol e nıkin rafın; okəmə in tatos nəsanənən o nasəkıtunən, pəs in tol e nıkin agıen.

Suatip reha nolkeıkeən netəmım

⁹ Nölən rəha nolkeıkeən rəhatəmat o netəmım, təkəıke muwa nolkeıkeən pahrıen. Otətəhau nolən rat mın, kən motaskəlım əskasık nolən wır mın. ¹⁰ Otolkeıke itəmat mın tahmen məmə itəmat pıatəmat ne wınıtəmat mın. Itəmat kıtıəh kıtıəh nakotalkut pık məmə onəkotısıai-in itəmat mın. ¹¹ Otəkəıke nıan rafın o nolən wək rəha Uhgın e nıkıtəmat rafın məsotəpouən, tahmen e nıgəm tatuəp. ¹² Otagıen məto-inu nəmotələhəu-pən əskasık rəhatəmat nətəlıgən e Uhgın. Kən nıan nəratən tatuwa, otol rəhatəmat nətəlıgən təfəməh. Kən motəghat kəm Uhgın e nəfakən nıan rafın. ¹³ Otawte-in kəm netəmım rəha Uhgın nat naka itəm rəhalat tıkə. Otəkəıke motol təwır kəm iapıspıs mın itəm koatuwa imatəmat ıkın.

¹⁴ Otətəpəh o Uhgın məmə otol nəwırən kəm netəm koatol nəratən kəm itəmat. Sotaun-inən nəratən tuwa olat, məto otətəpəh o Uhgın məmə otol nəwırən kəm ılat. ¹⁵ Otagıen itəmat netəm koatagıen. Kən otasək itəmat netəm koatasək. ¹⁶ Otol rəhatəmat nətəlıgən tahmen-ahmen əm etəmat rafın, nıkıtəmat təsəhtən məmə itəmat neen ılıs, məto nıkıtəmat otagıen əm nakotan kələh əm itəmat netəm u ləhau. Nıkıtəmat təsəhtən məmə nakotenatıg wır.

¹⁷ Okəmə suah kıt tatol tərət kəm itəmat, əsotalpınən rəhan nolən. Onəkotəkəıke motalkut məmə nəkotol nolən itəm netəmım rafın okotəplan məmə tətuatıp. ¹⁸ Otol natımnat rafın itəm nəkotıtun nolən məmə itəmat nəkotatıg e nəməlınuən itəmat netəmım rafın. ¹⁹ Pıak mın ne wınık mın. Sotalpınən nıtai təfagə rəha suah kıt, məto otapəs əm məmə Uhgın otəpanələhəu nalpınən ne neməha kəm in, məto-inu e Naoa Rəha Uhgın, İərəməə tətən məmə, “In rəhak pısın əm wək o nalpınən nıtai təfagə. İo ekol nəhlan.” ²⁰ Məto itəmat nəkotol əm məmə Naoa Rəha Uhgın tətən mıhın məmə, “Okəmə rəham tıkımir nəumis tatus, os-ipən nagwənən kəm in; okəmə in tatoəoa, os-ipən nat kıt kəm in tənım. Nıan natol natımnat mın u, in otaulıs pık lan.”

²¹ Sotegəhan-inən məmə nolən tərət otətoarus itəmat mıləs-ıəhau itəmat, məto otol məmə rəhatəmat nolən təwır otıləs-ıəhau nolən tərət.

13

Nərəməərəən rəha kapman

¹ Pəs kıt rafın okotəkəıke katıg ahgın kapman, məto-inu nepətən o nəərəməərəən rafın tıtısı-pən e Uhgın, kən kapman rafın itəm kotatıg, Uhgın pısın əm tatıləs-ıpər. ² Kən tol nəhlan, okəmə suah kıt tatəht nəwıa kapman, in tatəht nəwıa nat itəm Uhgın təmələhəu, kən netəmım itəm koatol nəhlan, koatiuw-pa nalpınən olat. ³ Tol nəhlan məto-inu kapman itəm Uhgın təmələhəu təsolən netəmım itəm koatol nolən wır kotəgın, məto tatol əm o netəm koatol nolən rat. Okəmə nəsolkeıkeən məmə nəkotəgın netəmıasol mın rəha kapman, nəkotəkəıke motol nolən wır mın, kən ılat okotıləs-ıpər itəmat ron. ⁴ Sotaluınən məmə ılat ıolwək mın rəha Uhgın itəm wək rəhalat məmə ılat okotol təwır kəm itəmat. Məto okəmə nəkotol tərət, nəkotəkəıke motəgın, məto-inu ılat koatos nəsanənən o nolən nalpınən. ılat ıolwək mın rəha Uhgın itəm otol neməha ne nalpınən rəha Uhgın kəm netəm koatol tərət. ⁵ Tol nəhlan, kıt rafın okotəkəıke motatıg ahgın kapman o nat kəıu. Kıt u məmə kıt okəsotosən nalpınən, kən kıt mın u, məto-inu kotıtun məmə in nolən ətuatıp.

12:8: 1 Kor 12:4-11; 1 Pıta 4:10-11   12:10: 1 Pıta 1:22   12:12: 1 Tes 5:16-18   12:13: Hip 13:2   12:14: Mat 5:44; 1 Kor 4:12   12:16: Prov 3:7   12:17: 1 Tes 5:15   12:19: Dut 32:35; Mat 5:39   12:20: Prov 25:21-22; Mat 5:44   13:1: Prov 8:15; Taet 3:1   13:3: 1 Pıta 2:13-14

⁶ Kæn o nat kitiah æm, otætou-pæn takis kæn kapman, mæto-inu netəm-iasol ræha kapman, ilat nolwæk ræha Uhgîn, kæn inu wæk ræhalat. ⁷ Otos-ipæn kæn netəmim rafin, natimnat itəm tætuatip mæmæ onækotos-ipæn. Okæmæ in takis pisin pisin min, nækotækæike kætou ilat. Okæmæ in nisiiæn, otisiai-in ilat. Okæmæ etəm tatos næramæræn, kæn otatig ahgin.

Nolkeikeæn

⁸ Nækotækæike motætou ræhatæmat kaon min. Mæto kaon kitiah æm tatækæike mætatig otæmat, inun kaon ræha nolkeikeæn itæmat min, kæn nækotækæike motætou nian rafin, namnun tikæ, mæto-inu etəm tolkeike in kit, in tatol natimnat rafin itəm Lou tatæn. ⁹ Lou tatæn mæmæ, "Sotaklæh-inæn pætan," "Sohamnuæn etəmim," "Saklæhæn," "Nikim tæsuwinæn e natimnat ræha suah kit," kæn lou neen min æh-ikin. Mæto næghatæn kitiah æm in næukætilat rafin, in tatæn mæmæ, "Olkeike ik kit tahmen æm mæmæ natolkeike atip ik." ¹⁰ Okæmæ suah kit tolkeike in kit, okol tæsolæn næratæn kæn in. Kæn tol næhlan, etəmim itəm tatolkeike netəmim, in tatol nipæti Lou rafin koatuwa motol nipahrienæn.

Nolæn ætuatip o nian ræha namnun nian

¹¹ Nækotækæike motol næhlan mæto-inu itæmat nækotitun wir nian koatatig lan u-roiu. Nian tinatuwa mæmæ nækotækæike motair mæsoþapilæn, mæto-inu nosmegæhæn ræhatat tinatuwa iuæhkir, maprækis-in nian kitat kinotahatætæ. ¹² Napinæpæn otæsuwæhæn tikæ, kæn næhag-æhagæn otæsuwæhæn tuwa. Kæn tol næhlan, pæs kotapæs nolæn ræha napinæpæn, kæn motaskælim nolæn wir min ræha næhag-æhagæn tahmen-pæn e mopael kit itəm tætaskælim wir ræhan naip ræha næluaginæn. ¹³ Pæs kitat kotol nolæn wir min, tahmen e netəmim itəm kotaliwæk e næhag-æhagæn kæn netəmim koatæplan. Okæsolæn lafet rat min, mæsoþapisæn, mæsoþit ænnapin itæmat min, kæn mæsolæn nolæn almæl min, mæsoþærgæhæuæn, mæsoþetætæn kitat min. ¹⁴ Mæto otegæhan-in mæmæ Iæramæræ Iesu Kristo otæramæræ e næmegæhæn ræhatæmat, kæn otapæs nætælig-inæn suatip min o nolæn tæfagæ rat min itəm nætæligæn rat ræhatæmat tolkeike.

14

Næghatæn ræha netəm min u itəm ræhalat nahatætæn tæsæskasikæn

¹ Nikitæmat tætagien æm mæmæ nakotos iæfak min neen kotuwa motæplan itæmat, nat ænnapin ræhalat nahatætæn tæsæskasikæn, kæn motæruu okæmæ niki Uhgîn tætagienæn o kæp, o nolæn min neen itəm netəmim neen koatæn-iæhau. Nakotos ilat kotuwa, mæto esolkeikeæn mæmæ nakotærgæhæu o nætæligæn min ræhalat. ² Etəmim kit, e ræhan nahatætæn, tæwir æm mæmæ in otun nagwænæn rafin. Mæto etəmim kit min, ræhan nahatætæn tæsæskasikæn, kæn nikin tæht mæmæ in titun nunæn nagwænæn e nasumæn æm, mapæs nunæn mit. ³ Etəmim u itəm titun nunæn natimnat rafin, tæsæwiræn mæmæ in otæplan rat etəmim itəm tæsunæn natimnat rafin. Kæn etəmim itəm tæsunæn natimnat rafin, tæsæwiræn mæmæ in otæn kæn etəmim itəm tatun natimnat rafin mæmæ, in tatol nolæn rat, mæto-inu Uhgîn nikin tagien æm ron. ⁴ Tæsæwiræn mæmæ ik natæn mæmæ iolwæk ræha suah kit min tæmol nolæn tærat. Ræhan atip æm iæramæræ otæn mæmæ tæmol tæwir o tærat.* Kæn in otol tæwir mæto-inu Iæramæræ titun nos-ipænæn næsanænæn kæn in o nolæn nat wir min.

⁵ Suah kit in tæn mæmæ nian kitiah æm in ræha Uhgîn taprækis-in nian rafin, mæto suah kit min tæn mæmæ nian rafin kotahmen-ahmen æm. Mæto etəmim otækæike mætul æskasik o ræhan nætæligæn e nat u. ⁶ Etəmim kit itəm tatæn mæmæ nian kitiah æm in ræha Uhgîn, in tatol o nilæs-ipæræn Iæramæræ. Kæn etəm tatun mit, tatun o nilæs-ipæræn Iæramæræ, mæto-inu tatæn kæn Uhgîn mæmæ nikin tagien o nigîn nagwænæn. Kæn etəm tapæs æm nunæn

13:7: Mat 22:21   13:8: Mat 22:39-40; Jem 2:8   13:9: Eks 20:13-15,17; Dut 5:17-19,21   13:10: 1 Kor 13:4-7

13:11: Efes 5:14; 1 Tes 5:6-7   13:12: 1 Jon 2:8   13:13: Luk 21:34; Efes 5:18   13:14: Efes 5:11   14:1:

Rom 15:7   14:2: Jen 9:3-4   14:3: Kol 2:16   * 14:4: Ves 4 u, in eksempol kit. "Iolwæk" tatæpsen-pæn kitat iæfak min, kæn "iæramæræ" tatæpsen-pæn Uhgîn. Nipæti næghatæn mæmæ Uhgîn otakil kitat, mæto tæsæwiræn mæmæ kitat okotakil kitat min.   14:4: Mat 7:1; Jem 4:11-12   14:5: Kal

4:10-11

mit, in min tapəs nunən o niləs-ipərən Iərəmərə, kən in min tatən kəm Uhgın məmә nıkin tagien o nıgın nagwənən. ⁷ Suah kit təsərämərə-atipən e nəmegəhən rəhan, nat ərnəpın in tatəmegəh, o in təmimıs. ⁸ Okəmә kitat koatəmegəh, koatəmegəh o niləs-ipərən Iərəmərə, kən okəmә kotımıs, kəmotımıs o niləs-ipərən Iərəmərə. Kən tol nəhlan, okəmә koatəmegəh o kəmotımıs, kitat rəha Iərəmərə. ⁹ Kristo təmimıs matıg məmegəh min, məmә in Iərəmərə rəha netəm koatəmegəh ne netəm kəmotımıs rəkıs.

¹⁰ Kən təsəwırən məmә nakən nıkalı iəfak kit min məmә təmol nolən tərat e natımnat min əh. Kən təsəwırən məmә nakehm-əhau pıam, məto-inu kitat rafın okotətul aupən e nıganəmtı Uhgın məmә in otakıl kitat. ¹¹ Tahmen e Iərəmərə tatən e Naoa Rəha Uhgın məmә,

“Inu nıpahrienən, tahmen məmә in nıpahrienən məmә iatəmegəh,

netəmım rafın okotısın nulılət kəm io,

kən netəmım rafın okotən-ıarəp e nohlılət məmә io, io Uhgın.”

¹² Kən tol nəhlan, kitat rafın kitiəh kitiəh okotətul e nıganəmtı Uhgın o nən-ıarəpən natımnat itəm kəmotol.

¹³ Tol nəhlan, pəs kotapəs nolən rəha nənən nıkalı suah kit məmә rəhan nolən in təfagə rat kit. Məto pəs kotən məmә okəsotolən nat kit itəm otol piətət kit təme e rəhan nəmegəhən. ¹⁴ Io emuwa kitiəh itımlau Iərəmərə İesu, kən o nat u, io ekıtun wır məmә nagwənən rafın kotəwır o nunən, kəsotolən suah kit tamkımık e nıganəmtı Uhgın. Məto okəmә suah kit nıkin təht məmә nat kit tamkımık e nıganəmtı Uhgın, nat əh tamkımık atıp əm ron. ¹⁵ Okəmә pıam kit tatəto tərat pik o nat kit itəm nəmün, kən nəsalıwəkən e suatıp rəha nolkeıkeən. Əsolən məmә nat nakatun tatərəkın pıam kit itəm Kristo təmimıs ron. ¹⁶ Əsegəhan-inən məmә nat kit itəm ik nakən məmә in təwır, okəghat-in məmә in nat tərat. ¹⁷ Tol nəhlan məto-inu nərəmərəən rəha Uhgın sənəmә nat rəha nagwənən ne nənımən, məto in nat kit rəha nətuatıpən e nıganəmtı Uhgın, ne nəməlinuən, ne nagıenən e Narmın Rəhan, ¹⁸ məto-inu suah kit itəm tatol wək kəm Kristo e nolən əh, in tatol nıki Uhgın tətəgien, kən netəmım koatehm in məmә in etəm təwır, kən nıkilat tagien əm ron.

¹⁹ Kən tol nəhlan, pəs kitat kotalkut pik o nolən nat itəm tatuwın o nəməlinuən, kən tatıləs-ıpər nətəlıgən rəhatat rafın. ²⁰ Əsərəkınən wək rəha Uhgın o nagwənən əm. Nagwənən rafın kotəwır, məsotamkımıkən e nıganəmtı Uhgın. Məto suah kit tatol təfagə rat nıan in tatun nat kit itəm tol pıan tatəme lan e rəhan nəmegəhən. ²¹ Kən tol nəhlan, təwır məmә nəsotunən mit, o nənımən wain, o nolən nat kit min itəm otol piətəmat otəme e nəmegəhən rəhan.

²² Kən okəmә itəmat nakotos nətəlıgən kit o natımnat min u, otaskəlım anıon əm itəmat Uhgın. Suah kit tətətıg e nəwırən pahrien nıan in tatol əm natımnat itəm in tıtun məmә tətuatıp məmә in otol. ²³ Məto etəmım itəm rəhan nətəlıgən tatol kəıu o nat itəm tatun, məmә in tətuatıp o nunən o kəp, təwır məmә in təsunən. Məto okəmә in tatun, Uhgın otən nolən rəhan in təfagə rat, məto-inu in tatun, məto nıkin təsəhtən məmә in nat ətuatıp, rəhan nolən təsətulən e nahatətəən. Kən okəmә suah kit tatol nat kit itəm nıkin təht məmә in tərat, in tatol təfagə rat.

15

Nıləs-ıpərən nətəlıgən rəha iəfak pısın pısın min

¹ Kitat neen, nahatətəən rəhatat təkəsık, kən kitat kotıtun məmә nat əlkələh min əh, ilat nat ərnəpın əm. Məto okol kitat kəsotəkəıkeən o nolən natımnat min əh məmә nıkitat tətəgien lan. Nıkitat təkəıke məht piətət min ne wınıtət min itəm rəhalat nətəlıgən kəıu e natımnat min əh. ² Kitat okotəkəıke motol nolən itəm otol nıki netəm pısın tagien lan, məmә otasıtı elat, mol nahatətəən rəhalat tuwa məskəsık. ³ Pəs kotol nəhlan məto-inu Kristo min, in təməsolən nolən kit məmә in atıp nıkin otəgien lan. Məto in təmol natımnat rafın ađın itəm Uhgın nıkin tolkeıke, kən o natımnat min u, netəmım kəmotən

rat in ron. Inu tahmen e Naoa Raha Uhgin tatən məmə, “Nən ratən min itəm netəm pisin pisin min koatol lam, koatuwa ron io.”⁴ Natimnat min əh itəm kəməte aupən e Naoa Raha Uhgin, kəməte min məmə otəgətun kitat, məmə okotələhəu-pən əskasik nətəligən rəhatat e Uhgin. Kən kitat kotitun nolən əh mətə-inu koatətul əskasik e nian iəkis min, kən Naoa Raha Uhgin tatiləs-ipər nətəligən rəhatat.

⁵ Uhgin pisin əm tətəsitə etat məmə koatətul əskasik e nian iəkis min, kən in pisin əm tatiləs-ipər nətəligən rəhatat. Kən roiu, iatətapəh ron məmə in otəsitə etəmat e nətəligən rəhatəmat məmə otuwa mol kitəh əm, tahmen əm e nolən rəha Kristo Iesu.⁶ Kən iakətapəh nəhlan otəmat rafin itəm noatos nətəligən kitəh əm, məmə nəwiatat titun nuwamən mahmen e nəwia suah kitəh əm o niləs-ipərən nərgi Uhgin, itəm in Uhgin ne Tata rəha Iərəmərə rəhatat Iesu Kristo.

⁷ Otos iəfak min neen e nikin agien məmə okotuwa motəplan itəmat, tahmen əm məmə Kristo təmos itəmat e nikin agien. Otol nəhlan məmə netənim okotənwiwi Uhgin lan.⁸ Sotaluinən nat u məmə, Kristo təmuwa iolwək rəha netəm Isrel məmə otəgətun məmə Uhgin tatol rəhan nəghatən, nəghatən inu məmə nənəkisən min rəhan kəm tipī netəm Isrel aupən, ilat kəmotuwa nipahrienən.⁹ Kən təmuwa məmə Iaihlua min okotənwiwi Uhgin o rəhan nasəkəitunən, tahmen e Naoa Raha Uhgin tatən məmə, “Tol nəhlan, oekiləs-ipər nərgəm e niki Iaihlua min, oekan napuən min mənwiwi nərgəm.”

¹⁰ Kən tatən min məmə,
“Otagien, Iaihlua min, itəmat rəhan min netənim.”

¹¹ Kən tatən min məmə,
“Itəmat Iaihlua min otənwiwi Iərəmərə,
kən itəmat rafin noanol min rəha nətueintən otənwiwi in.”

¹² Kən Aesea tatən min məmə,
“Noanol rəha Jese aupən otər min*
kən Uhgin otiləs-ipər in məmə otərəmərə e noanol min rəha nitən min rafin.
Kən Iaihlua min okotələhəu-pən əskasik nətəligən rəhalat lan.”

¹³ Uhgin təmasitə o kitat məmə okotələhəu-pən əskasik rəhatat nətəligən lan. Pəs in otol məmə nikitəmat otər marioah e năgienən ne nəməlinuən nian nakoatahatətə lan məmə, e nəsanənən rəha Narmin Raha Uhgin, onakoatələhəu-pən əskasik pik təhmin rəhatəmat nətəligən e Uhgin.

Pol in aposol rəha Iaihlua min

¹⁴ Piak min ne winik min. Ekitun wir məmə nəmegəhən rəhatəmat təmər marioah e nəwirən, kən nəmotos nitunən rafin, kən nəkotahmen o nəgətunən itəmat min.¹⁵ Mətə e naoa u rəhak, eməsəhluaig-inən nat kit, emən-iarəp e niki rafin natimnat min u kəm itəmat, kən molkeike məmə nikitəmat otəkəike matəht nəghatən min əh. Tətuatip əm məmə iatəghat nəhlan, mətə-inu Uhgin təmasitə lak e rəhan əm nəwirən¹⁶ məmə io ekuwa iolwək rəha Kristo Iesu o nən-iarəpən namnusən təwir kəm Iaihlua min. Io ekahmen e pris kit itəm iatən-iarəp namnusən təwir rəha Uhgin məmə, Iaihlua min itəm koatahatətə e Kristo, okotuwa presen wir min itəm Narmin Raha Uhgin təmələhəu kalin məmə rəha Uhgin, kən Uhgin nikin tagien o nosən.

¹⁷ Kən e wək rafin itəm iatol o Uhgin, iatəghat ausit mətə-inu in Kristo Iesu əm itəm tatol wək.¹⁸ Ko esəghat ausitən o nat kit min, ekəghat ausit əm o natimnat wir itəm Kristo təmöl nian emol rəhan wək o niləsən Iaihlua min kotuwa motol nəwia Uhgin. Kristo təmöl wək e rəhak nəghatən, ne rəhak nolən min,¹⁹ kən təmöl wək e nəsanənən rəha nəmtətin min ne nat pispis min, kən təmöl ilat rafin e nəsanənən rəha Narmin Raha Uhgin. Kən tol nəhlan, emən-iarəp rafin namnusən təwir rəha Kristo, təmətuoun Jerusalem muwin mətəarus-pən kantri u Ilirikam.²⁰ Nian rafin e nətəuonən rəhak wək

15:3: Sam 69:9   15:4: 2 Tim 3:16   15:7: Rom 14:1   15:8: Mat 15:24   15:9: 2 Saml 22:50; Sam 18:49;
Wək 3:25   15:10: Dut 32:43   15:11: Sam 117:1   *   15:12: Jese in tata rəha Kig Tefit   15:12: Aes 11:10;
Nol əpən 5:5   15:16: Rom 1:5; 11:13

mətoarus-pa u-roiu, ematolkeike məmə ekuwin mən-iarəp namnusən təwir e ikin min neen itəm kəsəto-agin-əhən nərgi Kristo ikin. Esolkeikeən məmə ekol wək e ikin kit itəm suah kit tinuwin rəkis ikin mən-iarəp namnusən təwir. ²¹ Məto tahmen əm e Naoa Rəha Uhgın itəm tatəghat-in Kristo məmə,

“Netəmim itəm kəsən-iarəpən namnusən təwir kəm ilat,
ilat okotəplan in,

kən netəmim itəm kəsotətoən əh namnusən təwir, ilat okotitun.”

²² Nian tepət, wək u rəhak o nuwinən ik pisin pisin min tətətosig-in io o nimnən məplan itəmat.

Nətəligən rəha Pol o nuwinən Rom

²³ Məto roiu, rəhak wək ikin-u tinol namnun, kən e nup tepət rəkis, iakolkeike pik məmə ekimnə məplan itəmat, ²⁴ kən tol nəhlan, nikik tatəht məmə ekimnə məplan itəmat nian ekuwin əpəh kantri u Spen. Kən nian ekimnə kotaulim o nian əkuəkir əm, kən iakolkeike məmə nakotasitu lak e rəhak naliwəkən. ²⁵ Məto roiu, iatuwin Jerusalem o nasituən e iəfak min əh-ikin, ²⁶ məto-inu iəfak min əpəh kantri mil u Masetonia ne Akaea, nikilat təmagien o nos-ipamən rəhalat məni məmə ekasitu e ian-rat min e niməfak əpəh Jerusalem. ²⁷ Nikilat təmagien əm o nolən, kən in tahmen e iehl kit itəm noanol rəha Isrel kəmotol kəm ilat. Tol nəhlan məto-inu okəmə Iaihlua min kəmos nəwirən rəha Uhgın e suatip rəha netəm Isrel, kən Iaihlua min okotəkəike motasitu e netəm Isrel e rəhalat məni. ²⁸ Oekos məni itəm ilat kəmos-ipa, muwin mos-ipən kəm iəfak min əpəh Jerusalem. Kən nian emol namnun wək u, kən ekiet Jerusalem muwin əpəh kantri u Spen, kən e rəhak naliwəkən oekimnə məplan itəmat. ²⁹ Nian ekuwa mitəlau imatəmat ikin, ekitun məmə iatos natimnat wir tepət e Kristo məmə ekos-ipinə kəm itəmat, kən itəmat onəkotəto təwir lan.

³⁰ Piak min ne winik min, məto-inu kitat koatahatətə e Iərəmə rəhatat Iesu Kristo, kən Narmin Rəha Uhgın tatol məmə kitat koatolkeike kitat min, ekətapəh əskasik otəmat məmə nəkoatəfak ron io kəm Uhgın, kən e nolən əh, nakotasitu lak e nəluaginən rəhak. ³¹ Otəfak məmə Uhgın otasitu lak mahtosig-in netəm Jutia itəm kəsotənən nipahrienən e namnusən təwir məmə, okəsotərəkinən io. Kən otəfak min məmə nian ekuwin mietpən Jerusalem, netəm min u koatahatətə e Kristo, nikilat otagien o rəhak wək. ³² Kən e nolən əh, okəmə Uhgın tolkeike mihin, ekimnə məplan itəmat e nagienən, kən kitat rafin agin-əh, nikitat otagien. ³³ Pəs Uhgın itəm in nəukəti nəməlinuən tətətig itəmat min. Əwəh.

16

Pol tətəuatipin in min neen

¹ Io iatən-ipinə kəm itəmat məmə winitat u Fipi, itəm tatos wək rəha dikon e niməfak əpəh Kegkria, in pətan wir kit. ² Iakətapəh otəmat məmə nian in otimnə, onəkotagien əm ron e nərgi Iərəmə rəhatat, e nolən itəm in tətəuatip məmə netəmim rəha Uhgın okotol mihin. Okəmə rəhan nat kit tikə, təwir məmə nakotasitu lan, məto-inu in təmasitu lak ne netəmim tepət.

³ Otən təwir kəm Prisila ne Akwila, itəm itiməhal emətəhalol wək kitiəh rəha Kristo Iesu. ⁴ Iuəhkir kiamis o nasituən lak. Sənəmə io pisin əm, məto io ne Iaihlua min rafin u koatəfak, itimat ekotənwiwi Uhgın olau.

⁵ Kən otən təwir kəm niməfak itəm kəmotuəfimin e rəhalau nimə. Otən təwir kəm io kit u Epaenetas, u itəm təmaupən mahatətə e Kristo e profens əpəh Esia.

⁶ Otən təwir kəm Meri itəm təmatol pik wək otəmat.

⁷ Otən təwir kəm Antronikas ne Junias, natimak mil itəm itiməhal min ilau eməhaluwin e kalapus. Aposol min koatisiai-in pik ilau, kən ilau kəmaupən-in io muahatətə e Kristo.

⁸ Otən təwir kəm Ampliatas, itəm iakolkeike e nolkeikeən rəha İərəmərə.

⁹ Otən təwir kəm Urpanas, itəm kitat koatol wək kitiəh e Kristo, kən otən təwir kəm io kit u Stakis.

¹⁰ Otən təwir kəm Apeles itəm təmətul əskasik e Kristo e nian iəkis min.

Otən təwir kəm Aristopolas ne noanol min rəhan, ne rəhan iolwək min.

¹¹ Otən təwir kəm Herotian, rəhak ətuatip.

Otən təwir kəm Nasisas ne rəhan min, ne rəhan iolwək min itəm koatəfak kəm İərəmərə.

¹² Otən təwir kəm Trifaena ne Trifosa, pətan mil itəm kətioal pik wək rəha İərəmərə.

Otən təwir kəm io kit u Persis, pətan kit min itəm tatol pik wək rəha İərəmərə.

¹³ Otən təwir kəm Rufas, iəfak wir kit rəha İərəmərə, ne rəhan mama itəm təmatol təwir kəm io tahmen e rəhak ətuatip mama.

¹⁴ Otən təwir kəm Asigkritas, ne Filegon, ne Heremes, ne Patropas, ne Heremas, ne piatat min itəm ilat min koatətig.

¹⁵ Otən təwir kəm Filolokas, ne Julia, ne Nereas ne winin, ne Olimpas, ne iəfak min rafin itəm ilat min kotatig.

¹⁶ Otən təwir kəm itəmat min tahmen məmə itəmat kitiəh əm e Kristo. Niməfak rafin rəha Kristo koatən təwir kəm itəmat.

¹⁷ Piak min ne winik min. İakətapəh əskasik otəmat məmə nakoatəto wir itəmat o netəm koatol məmə nakotəhap itəmat min, kən koatəgətun natimnat itəm koatol netəmim koatakia e nahatətəən rəhalat, kən nəgətunən əh tol pisin ağin e nəgətunən itəm nəmotos rəkis. Otətul isəu olat, ¹⁸ məto-inu netəm kotol nəhlan, ilat kəsotolən wək rəha İərəmərə Kristo, məto koatol wək əm o nat nipətilat tolkeike. İlat koatən wir nəghatən, kən nəghatən rəhalat tətəhen, kən ilat koateiuə, kən matərəkən nətəligən rəha netəmim tepət itəm kotəruru nat. ¹⁹ Netəmim kinotəto rəkis namnusən məmə itəmat nəkoatol nəwia Kristo. Tol nəhlan, nikik tagien pik otəmat. Məto iakolkeike pik məmə nakotenatig e nolən ətuatip min, kən məmə nəsotuwinən e nolən rat min. ²⁰ Uhgın itəm nəukəti nəməlinuən, otəsuwəhən in teguətain Setan, kən in otatig əm ləhau e nelkitəmat. Pəs nəwirən rəha İərəmərə İesu tətətig itəmat min.

²¹ Timoti itəm itimlau min etioal wək kitiəh, tatən təwir kəm itəmat. Kən Lusias, ne Jeson, ne Sosipata u natimak min, kəhalən min təwir kəm itəmat.

²² İo Tesias, itəm eməte nəghatən rəha Pol e naoa u, io iatən təwir kəm itəmat u kitat kitiəh e İərəmərə.

²³⁻²⁴ Kaeas tatən təwir kəm itəmat. İo Pol, ekətatig e rəhan nimə, kən netəm rəha niməfak kotuəfimin iman ikin.

Erastas u etəm tatərəmərə e məni rəha taon əh, ne piatat Kuartas, ilau min katuən təwir kəm itəmat.

²⁵ Pəs kotənwiwi Uhgın. In titun nolən məmə itəmat nəkoatətul əskasik e nahatətəən rəhatəmat. In otol nəhlan e namnusən təwir rəha İesu Kristo itəm iatən-iarəp. Nəghatən u təməhluaig nuwəh rəkis, ²⁶ məto roiu, təmol əp in. Kən in Uhgın u itəm tatəmegəh nian rafin, kən in təmən məmə ekotən-iarəp namnusən rəha Kristo itəm ien min aupən kəmotəte e naoa min rəhalat, kən netəmim okotitun. Ekotən-iarəp məmə noanol min rafin e nətueintən, pəs ilat okotahatətə e Uhgın, kən tol nəhlan moatol əm nəwian.

²⁷ Uhgın pisin əm in Uhgın, kən in pisin əm in tenatig. !Pəs kotənwiwi Uhgın nian rafin namnun tikə, o nat itəm İesu Kristo təmol! Əwəh.

1 Korin

Naoa itəm Pol təmaupən mäte tuwin kəm iəfak min ikin Korin

Nəghatən əkuəkir rəha naoa u 1 Korin

?Pah təmäte naoa u? Aposol Pol təmäte naoa u.

?Təmäte tatuwin kəm pah? Təmäte tatuwin kəm niməfak rəha Korin.

?Nəmegəhən tahro nulan nian təmäte? Korin in taon asol kit. Ikin əh, netəmim tepət kotos rəhalat kago o nol-salim-inən, kən netəmim tepət kotuwa məmə okotos-nəmtin. Netəmim neen kotuwa e nego, neen kotaliwək əm. In taon kit təwir pik e profens rəha Akaea, itəm tətətig e nəptən asol u Kris. Məto taon u, narmi nat min kəmotər lan, kən nolən rat min tepət e taon əh. Niməfak rəha Korin, İaihluə min kotepət lan. Pol təmätuoun niməfak u e nian rəha naliwəkən itəm tatol kəiu lan. Məto roiu əh, nəratən asol min neen tınatig e niməfak. Netəmim neen koatol nolən rat min, kən neen koatos nətəligən min itəm kəsotətətipən. Kəmotətapəh o Pol o natimnat min neen itəm ilat kəsotitun wirən, kən in təmäte naoa u tətəu-pən ətuatip əm rəhalat nətəligən. Kən təmäte naoa u məmə otəg-ətuatip-in nolən rat min itəm ilat neen kəmoatol.

?Təmäte naoa u o naka? Niməfak rəha Korin in tətətig e taon kit itəm nolən rat min rafin təmərıoah wir lan. Nolən rat min neen kəmotuwa imə e niməfak. Pol təmäte naoa u məmə otən-iarəp nolən rat min itəm tətətig e niməfak, ne nəratən pisin min neen min. In təmən kəm ilat məmə okotahro min nulan motəkəike kitəlig-pa min o Uhgın, kən nolən naka u tətətip itəm etəmim otol okəmə in etəmim rəha İesu.

Pol təmən təwir kəm ilat

¹ İo Pol, itəm Uhgın təmaun-in kən mıtəpun e nəwian məmə io aposol rəha Kristo İesu, iatəte naoa u itimlau piətət Sostenes. ² Naoa u tatimnə kəm itəmat niməfak rəha Uhgın əpəh Korin, itəmat itəm Uhgın təmələhəu kalın məmə rəhan min e Kristo İesu, kən təmaun-in itəmat məmə rəhan min, itəmat min netəm e ikin min rafin itəm koatəfak kəm İərəməərə rəhatat İesu Kristo itəm in İərəməərə rəhatat rafin. ³ Pəs Uhgın Tata rəhatat ne İərəməərə İesu Kristo, okuawte-in nəwıwıwı ne nəməlinuən kəm itəmat.

Pol təmənwiwi Uhgın e nəfakən

⁴ Nian rafin iatən kəm Uhgın məmə nıkkı tagien otəmat məto-inu təmawte-in rəhan nəwıwıwı kəm itəmat e Kristo İesu. ⁵ Təmawte-in rəhan nəwıwıwı u tepət kəm itəmat e nolən min rafin, e nasıtıuən o nən-iarəpən ne nıtunən nəghatən rəhan. ⁶ Təmöl nəhlan məto-inu, nəmotəplan məmə namnusən e Kristo in nıpahrienən. ⁷ Tol nəhlan, nian nəkoatətul matip moatəsahgin nuwamən rəha İərəməərə rəhatat İesu Kristo, Uhgın tatosipinə kəm itəmat rəhan nəsanənən e Narmin o nolən wək rəhan, nəsanənən rafin min əh itəm kotətətip o nəmegəhən rəhatəmat. ⁸ Kən in otol itəmat nəkoatətul əskasık mətoarus-pən namnun nian məmə okəsehm-pənən nolən rat kit etəmat e Nian rəha İərəməərə rəhatat İesu Kristo, itəm tatuwa min lan. ⁹ Kən Uhgın otol nat u kəm itəmat məto-inu nian rafin in tatol rəhan nəghatən. In Uhgın itəm təmaun-in itəmat nakotuwa kitıəh itəmat Nətin İesu Kristo u İərəməərə rəhatat.

Netəmim rəha niməfak kəmotəhap ilat min

¹⁰ İatətapəh əskasık otəmat, piak min ne wıwık min, e nərgı İərəməərə İesu Kristo, məmə itəmat rafin nakotətəlig-in itəmat min, məsotolən məmə nətəligən kit otuwa məhap itəmat, kən məto nakotuwa pahrien kol kitıəh e nətəligən ne nıkin kitıəh. ¹¹ Piak min ne wıwık min, iatən nəhlan məto-inu netəmim neen rəha Kloe* kəmotən-iarəp kəm io məmə itəmat nakoatərgəhəu. ¹² Nıpəti nəghatən itəm iatən tol nulan, itəmat neen kotəmə, “İtimat ekoatuarisig-in Pol,” neen kotəmə, “İtimat ekoatuarisig-in Apolos,”

1:8: 1 Tes 3:13; 5:23

1:9: 1 Tes 5:24; 1 Jon 1:3

1:10: Fil 2:2

* 1:11: Kloe in pətan kit itəm rəhan

nautə tepət, kən netəmim koatısıai-in.

neen kotəmā, “Itimat ekoatuarisig-in Pita,” neen min kotən mēmā, “Itimat ekoatuarisig-in Kristo.”¹³ ?Nikitəmat təht mēmā nəkotitun nəhap-əhapən nulan Kristo? ?Nikitəmat təht mēmā io Pol eməkul e nig kəməluau otəmat? ?O kəmol baptais etəmat neen e nərgi Pol?

¹⁴Io iakən tagkiu kəm Uhgīn mēmā io eməsələn baptais etəmat kit, mətō emol baptais əm e Krispas ne Kaeas. ¹⁵Nikik tagien nəhlan mətō-inu suah kit okol təsənən mēmā kəmol baptais lan e nərgək. ¹⁶Ei, emaluin, emol baptais min e Stefanas ne rəhan min. Uarisig e itəm əh, emaluin okəmā emol baptais min e suah kit o kəp. ¹⁷Nipəti nəghatən min u mēmā, Kristo təsahl-ipamən io mēmā ekol baptais e netəmim, mətō təmahl-ipa io mēmā ekən-iarəp əm namnusən təwir. Kən esən-iarəp əmən e nitunən rəha etəmim mətō-inu, esolkeikēn mēmā nəghatən e nimisən rəha Kristo e nig kəməluau in otoigoig.

¹⁸Tol nəhlan mətō-inu, nəghatən e nimisən rəha Kristo in toigoig malməl o netəm u koatitəp suatip rəha nuwinən e nigəm asol, mətō o kitat itəm Uhgīn tatosmegəh kitat, in nəsanənən əm rəha Uhgīn. ¹⁹Kən Naoa Rəha Uhgīn tatən mēmā, “Io ekərəkīn agin nenatigən rəha netəm kotenatig, kən mahtosig-in nitunən rəha netəm kotitun pik nat.”

²⁰?Netəm kotenatig hiə? ?Iəgətun min rəha Lou hiə? ?Netəmim itəm kotitun wir suatip rəha nəghatən hiə? Uhgīn təmol nenatigən rəha nətueintən tinuwa rəkis nalməl əmən. ²¹Tol nəhlan mətō-inu, e nenatigən rəha Uhgīn, təmol mēmā netəmim rəha nətueintən okəsotitunən in e nenatigən əm rəhalat. Mətō in təmol mēmā nəghatən alməl min rəhatimat otosmegəh netəmim itəm koatən nipahrienən lan. ²²Noanol min rəha Isrel koatəpəh-in nat pispis min, kən Iaihlua min koategəs-in nenatigən mēmā okotəplan Uhgīn, ²³mətō kitat koatən-iarəp əm nimisən rəha Kristo e nig kəməluau, kən nəghatən u in tahmen e kəpiel e suatip itəm tatol noanol min rəha Isrel koatəme, kən in tahmen e nalmələn kəm Iaihlua min. ²⁴Mətō o netəm min un itəm Uhgīn təmaun-in ilat, noanol min rəha Isrel neen ne Iaihlua min neen ilau kərən, Kristo in nəsanənən rəha Uhgīn ne nenatigən rəhan. ²⁵Tol nəhlan mətō-inu, nalmələn rəha Uhgīn in tenatig taprəkis-in nenatigən rafin rəha netəmim, kən nəpouən rəhan in təsənən taprəkis-in nəsanənən rafin rəha netəmim.

²⁶Piak min ne winik min, nikitəmat otəkəike məht mēmā itəmat netəm ahro nian Uhgīn təmaun-in itəmat. Itəmat tepət nəsotenatigən e niganəmti netəmim, kən məsotosən nəsanənən, kən sənəmā itəmat nenəti netəm-iasol neen. ²⁷Mətō Uhgīn tatitəpun nat alməl min e nətueintən mēmā okotol aulis netəm kotenatig, kən mitəpun nat əpou min e nətueintən mēmā okotol aulis netəm kotəsənən. ²⁸In təmitəpun natimnat itəm, e nətəligən rəha netəmim, ilat nat əpnəpin əm, ne itəm netəmim kəsotolkeike pikən, ne natimnat itəm kotikə. Kən təmitəpun natimnat min əh mēmā in otol nat keike e nətəligən rəha netəmim, kəmotuwa nat əpnəpin əm elat. ²⁹Təmol nəhlan mēmā suah kit otəsəghat ausitən e niganəmti Uhgīn. ³⁰Mətō-inu e nəwia Uhgīn, itəmat nəmotuwa kitiəh itəmat Kristo Iesu. Kən Kristo təmuwa o kitat mēmā nenatigən rəha Uhgīn, inəh e Kristo, Uhgīn təmol kitat kotətuatip e niganəmtin, kən mələhəu kalin kitat mēmā rəhan min, kən mosmegəh kitat. ³¹Tol nəhlan, tahmen e Naoa Rəha Uhgīn tatən, “Etəm itəm tatəghat ausit, otəghat ausit əm o nat itəm Iərəməərə təmol lan.”

2

¹Piak min ne winik min. Nian emimnə otəmat, eməsən-iarəpən nəghatən rəha Uhgīn e nəghatən itəm kotenatig ne nolən rəha etəmim itəm titun wir nəghatən. ²Kən nian emətatig kitat min itəmat, nikik təkaskik mēmā esən-iarəp minən nat kit, mətō Iesu Kristo əm, ne nimisən rəhan e nig kəluau. ³Emuwa otəmat e nəpouən ne nəginən, kən matəgin mətasiəp-asiəp. ⁴Kən nian emən-iarəp rəhak nəghatən e namnusən təwir,

1:12: Wək 18:24-28; 1 Kor 3:4   1:14: Wək 18:8; Rom 16:23   1:16: 1 Kor 16:15   1:18: Rom 1:16

1:19: Aes 29:14   1:20: Job 12:17; Aes 19:12; 33:18; 44:25   1:21: Mat 11:25   1:23: Rom 9:32; 1 Kor 2:14

1:24: Kol 2:3   1:25: 2 Kor 13:4   1:26: Mat 11:25; Jem 2:5   1:29: Efes 2:9   1:30: Jer 23:5-6   1:31: Jer

9:24   2:3: Wək 18:9; 2 Kor 10:1

eməsənən e nenatigən rəha netəmim, ne nəghatən asol min itəm otiuw itəmat, məto nian eməghat, nəmotəplan nəsanənən rəha Uhgın ne wək rəha Narmin Rəha Uhgın. ⁵ Emol nəhlan məmə nahatətən rəhatəmat otəsətul əmən e nenatigən rəha netəmim, məto in otətul e nəsanənən rəha Uhgın.

Nenatigən rəha

Narmin Rəha Uhgın

⁶ Məto in nıpahrienən məmə itimat ekotən-iarəp nəghatən tenatig kəm netəm itəm kinotəskasik rəkis e nəmegəhən rəhalat, məto sənəmə nenatigən rəha netəm u-roiu, o netəm koatərəməre u-roiu, itəm ilat okotuwa nat əpnapın min əm. ⁷ Kəp. Itimat ekoatəghat-in nenatigən rəha Uhgın aıpən itəm təmatəməhl anion, kən in nenatigən itəm təmatəhluaiğ, kən Uhgın təmol nalpəkauən aıpən aıpən aıpən əgin məmə, nenatigən əh, in otol nəwıreən kəm kitat. ⁸ Nətem koatərəməre e nəptən əh-roiu, ilat kinotəruru nalpəkauən əh rəha Uhgın, məto okəmə ilat kinəmotıtun, ko kəsotətu-pərən İərəməre rəha nəwıreən rafın e nig kəməluau. ⁹ Məto Naoa Rəha Uhgın tatən məmə,

“Suah kit təsəplanən,

suah kit təsətoən,

suah kit təsıtunən

nat naka itəm Uhgın təmol əpen-əpenə lan rəha netəm u kotalkeike in,”

¹⁰ məto Uhgın təmol əp nalpəkauən anion əh rəhan kəm kitat e Narmin. Kən Narmin titun natımnat rafın, kən mıtun min natımnat rəha Uhgın itəm etəmim kit okul təsıtunən. ¹¹ ?Tol nəhlan, etəmim pah titun nətəligən rəha etəmim kit, məto narmin əm? ?E nolən kitıah əm, etəmim pah titun nətəligən rəha Uhgın, məto Narmin əm?

¹² Uhgın təməsos-ipamən kəm kitat nətəligən rəha netəmim e nətueintən, məto təmos-ıpa Narmin itəm tətisi-pən ron. In təmos-ıpa kəm kitat məmə kitat okotıtun nat naka itəm Uhgın təmos-ıpa əpnapın əm kəm kitat. ¹³ Inu nəghatən itəm itimat ioatən, kən nenatigən rəha netəmim təsəgətunən itimat e nəghatən min əh, məto Narmin Rəha Uhgın təməgətun itimat, kən ekotən-iarəp natımnat pahrien rəha Narmin Rəha Uhgın e nəghatən min itəm təmisi-pən lan.

¹⁴ Etəmim itəm Narmin Rəha Uhgın tikə lan, okul təsosən natımnat itəm tətisi-pən e Narmin Rəha Uhgın məto-inu ilat nat alməl min əm kəm in, kən okul in təsıtunən ilat məto-inu Narmin Rəha Uhgın əm titun nasıtunən e netəmim o nıtunən natımnat rəha Uhgın. ¹⁵ Kitat itəm koatos Narmin Rəha Uhgın kotəplan motıtun natımnat min əh, məto netəm əpnapın, ko koatəplan məsotıtun aıpən-əhən kitat. ¹⁶ Tol nəhlan məto-inu Naoa Rəha Uhgın tatən məmə,

“?Pah u titun nətəligən rəha İərəməre

məmə in otəgətun in?”

Məto kitat kotıtun nətəligən rəha Kristo.

3

Nəhap-əhapən e niməfak

¹ Piak min ne wınik min. Nian emətətig kitat min itəmat, okul esəghatən kəm itəmat tahmen e netəmim itəm kinotəskasik rəkis e nəmegəhən rəhalat e Narmin Rəha Uhgın, kəp. Eməghat kəm itəmat tahmen məmə itəmat netəmim rəha nətueintən əm, kən eməghat kəm itəmat tahmen məmə itəmat nisualkələh əm e nəmegəhən wi rəhatəmat e Kristo. ² Nian emətəgətun itəmat, tahmen məmə emətəgwən itəmat e melek əm, eməsos-ıpınə nagwənən əskasik kəm itəmat məto-inu itəmat nəsotahmenən o nunən. Kən nıpahrienən, itəmat nəsotahmenən əh o nunən, ³ məto-inu nolən rəhatəmat tahmen əm e rəha netəmim rəha nətueintən. Tol nəhlan məto-inu itəmat nakoatətet itəmat min, kən moatərgəhəu, kən tahmen əm məmə itəmat netəmim rəha nətueintən əm u. Nəkotahmen e netəm əpnapın min. ⁴ Nian suah kit otən məmə, “İo rəha Pol,” kən kit min

tən məmə, “Io rəha Apolos,” nolən əh tatəgətun məmə itəmat netəm rəha nətueintən əm.

⁵ Otəplan-tu. ?Apolos in pah, kən Pol in pah? Itımlau e kuahmen əm e iolwək itəm emuasitu etəmat o nuwamən o Iesu. Itımlau etioal əm wək itəm İərəmərə təmos-ıpa pısin pısin kəm itımlau məmə ekıoal. ⁶ Tahmen məmə io eməfe nıkutın nat, kən Apolos in tətəu e nəhau, məto Uhgın tatol tatəwiə. ⁷ Tol nəhlan, etəmim itəm tatəfe nat, o etəm tətəu e nəhau, in nat əpnəpın əm, məto Uhgın pısin əm in nat keike itəm tatol natımnat koatəmegəh moatəwiə. ⁸ Etəm tatəfe, ne etəm tətəu, katian əm o nat kitiəh əm. Kən Uhgın otətou ilau kitiəh kitiəh e rəhalau wək pısin pısin mın. ⁹ Itımlau iolwək mil rəha Uhgın, kən itəmat nəkotahmen e nasumən rəha Uhgın, o nimə rəha Uhgın.

¹⁰ E nəwırən itəm Uhgın təmawte-in kəm io, emiləkin wır nelki nimə tahmen e etəm titun wır niləkinən nimə. Kən suah kit mın tatiləkin nimə məsin. Məto ilat rafın okotəkəike moatehm wır wək rəhalat rəha niləkinən nimə, ¹¹ məto-inu okol suah kit təsiləkinən nelki nimə kit mın itəm tol pısin e inu itəm kıniləkin rəkis. Kən nelki nimə u in İesu Kristo. ¹² Okəmə suah kit tiləkin-pər rəhan nimə itəm nelki nimə in İesu Kristo, kən in titun niləkinən e iaen u kol tatıpit-ıpit, o e silfa, o e kəpiel nəmtın tiəkis, o e nig, o e nuwig, o e maniah. ¹³ Kən nian kit netəmim okotəplan wək rəhan, məto-inu e nian İesu tatuwa mın, rəhan wək otuwa e nəhag-əhagən. Rəhan wək okələhəu-pən e nigəm, kən nigəm otəgətun məmə rəhan wək təwır or tərət. ¹⁴ Okəmə nigəm təməsusən rəhan nimə, in otos rəhan nətouən. ¹⁵ Məto okəmə nigəm təmus rəhan nimə, kən rəhan natımnat rafın təmikə. In əm, Uhgın otosmegəh, məto tahmen-ahmen əm e suah kit itəm taiu mətagım e nimə itəm nigəm tatus.

¹⁶ ?Nəkotıtun o kəp məmə, itəmat un nimə rəha Uhgın, kən Narmin Rəha Uhgın tətətig etəmat? ¹⁷ Okəmə suah kit tərəkin nimə rəha Uhgın, kən Uhgın otərəkin in, məto-inu nimə rəha Uhgın, in rəhan pısin əm. Kən nimə u rəha Uhgın, itəmat.

¹⁸ Təsəwırən məmə suah kit tateıuə-in atıp in. Okəmə suah kit nıkin təht məmə in tenatig u-roiu e nıganəmıti netəmim, in otəkəike muwa ialməl kit e nıganəmıtilat məmə in otuwa ienatig pahrien. ¹⁹ Tol nəhlan məto-inu nenatıgən rəha netəmim rəha nətueintən, in talməl pik e nıganəmıti Uhgın. Tahmen e Naoa Rəha Uhgın tatən məmə, “Uhgın tatol noanıkulu kit e nəghatən rəha suah kit itəm tatən məmə in tenatig wır, kən Uhgın taskəlım in.” ²⁰ Kən Naoa Rəha Uhgın tatən mın məmə, “İərəmərə titun məmə, nətəligən rəha netəm kotenatig, ilat nat əpnəpın əm.” ²¹ Kən əsotənən məmə itəmat rəha suah u o rəha suah əh məmə onəkotıləs-ıpər atıp itəmat ron. Uhgın tatos-ıpən natımnat rafın rəhatəmat məmə otasitu etəmat. ²² Pol, o Apolos, o Pita, o nətueintən, o nəmegəhən, o nımisən, o nian roiu, o nian itəm tatuwa, ilat rafın rəhatəmat məmə Uhgın otol təwır kəm itəmat lan, ²³ kən itəmat rəha Kristo, kən Kristo in rəha Uhgın.

4

Aposol mın rəha Kristo

¹ Tol nəhlan, netəmim okotəkəike motos itimat tahmen e iolwək mın rəha Kristo itəm Uhgın təmələhəu-pən e nelmıtımat məmə itimat ekotol əp nalpəkəuən anıon rəha Uhgın. ² Kən netəmim itəm koatehm natımnat rəha etəm-iasol kit, ilat kotəkəike motol rəhalat wək təwır məmə nian etəm-iasol tətəplan rəhalat wək, kən titun nahatətəən elat. ³ E io, in nat əpnəpın əm okəmə itəmat, o netəm pısin neen kotən-ıarəp nətəligən rəhalat e rəhak wək. Kən io atıp esahmenən o nakilən rəhak wək. ⁴ E rəhak nətəligən, məmə emol əm nat itəm in təwır, məto nat u təsənən məmə io ekətuatıp. İərəmərə əm tətəuatıp o nakilən rəhak wək. ⁵ Tol nəhlan, sotautautən o nakilən natımnat. Nakoatəsahgın e nian İərəmərə otuwa lan. In otəmki-pən e nəhag-əhagən natımnat itəm koatəhluaig e napınəpən, kən in otol-arəp nat naka tətətig e niki netəmim o nolən mın rəhalat. E nian əh Uhgın otənwiwi ilat kitiəh kitiəh.

3:4: 1 Kor 1:12

3:6: Wək 18:4,11,27-28

3:9: Mat 16:27; Efes 2:20-22

3:11: Aes 28:16; 1 Pita 2:4-6

3:13: 1 Kor 4:5

3:16: 1 Kor 6:19; 2 Kor 6:16

3:19: Job 5:13

3:20: Sam 94:11

4:2: Luk 12:42

4:5:

1 Kor 3:8

⁶ Piak min ne winik min. Emən-ipinə nəghatən min əh kəm itəmat etimlau Apolos məmə itəmat onəkotos nitunən ikin, kən okəmə nakotos nipəti nəghatən min u, “Nəkotəkəike motol əm nəghatən min itəm kinəte rəkis,” kən nəstos-iperən netəmiasol neen motos-iahau neen. ⁷ ?Tahro? ?Itəmat ilis taprəkis-in netəmim min rafin? ? Itəmat nakoatos natimnat neen itəm Uhgın təsos-ipinə kəm itəmat? !Kəp! ?Kən tahro nakoatəghat ausit o natimnat itəm Uhgın təmos-ipinə kəm itəmat tahmen əm məmə itəmat əm nəmotol natimnat min əh?

⁸ Nikitəmat təhat məmə ninotos rafin rəkis natimnat rəha Uhgın. Nikitəmat təhat məmə ninotos rafin rəkis nautə rəha Uhgın. Nolən rəhatəmat tahmen məmə nəmotuwa kig min rəha Uhgın, mətə itimat ekotatig ləhau əm. !Mətə kəp, sənəmə niphahrienən! !Nəman! Okəmə niphahrienən məmə itəmat nəmotuwa kig min rəha Uhgın, nikitimat otagiən pik, kən okəmə tol nəhlan, itimat min ekotol kig kitat min itəmat. Mətə təsolən mihin. ⁹ Itimat aposol min, mətə nikik təht məmə Uhgın təmələhəu itimat əpəh ləhau ağin-əh, ioatatig tahmen e netəm itəm kəmakil rəkis məmə okotəkəike motimis. Nikik təht nəhlan mətə-inu tahmen məmə ekoatətul e niğanəmti nagelo min ne netəmim rafin məmə ilat okotəplan nolən rəha nimisən rəhatimat.* ¹⁰ !Netəmim tepət koatən məmə itimat ialməl min o nərgi Kristo, mətə nikitəmat təht məmə itəmat nakotenatig wir e Kristo! Mətə sənəmə niphahrienən. !Netəmim tepət koatən məmə rəhatimat nepətən tikə, mətə nakoatəghat ausit məmə rəhatəmat nepətən iahgin! Mətə sənəmə niphahrienən. Netəmim tepət koatisiai-in itəmat, mətə katən rat itimat.

¹¹ Mətə, inu niphahrienən. Mətoarus-pa roiu, nəumis tatus itimat, kən moatoaoa, kən ekoatuwin e natimnat kəmotəhap-əhap, kən netəmim koatoh itimat, kən rəhatimat nimə tikə. ¹² Itimat atip əm ioatol pik wək e nelmitimat. Nian okotən rat itimat, mətə itimat ekotəfak o nəwirən olat. Nian netəmim koatol nəratən kəm itimat, mətə itimat ekotəpnapin əm. ¹³ Nian netəmim koatən rat itimat, mətə itimat ekoatəghat wir əm kəm ilat. Mətoarus-pa roiu itimat ekotahmen e nuwitik rəha netəmim rafin, o namkimik rəha nətueintən rafin.

Ilət okotəkəike kətəu-pən
nolən rəha Pol

¹⁴ Esətəən nəghatən min u məmə ekol itəmat nakotaulis, mətə məmə otəhgaiir etəmat, mətə-inu itəmat nenətik min itəm ekolkeike itəmat. ¹⁵ Rəhatəmat iəgətun tepət itəm okotəgətun itəmat e Kristo, kən okəm-naka ilat kotahmen əm e rəhatəmat tata kalin ten-taosan, mətə rəhatəmat tata ətuatip kitiah əm, inu io, mətə-inu e Kristo Iesu emuwa rəhatəmat tata ətuatip nian emən-iarəp namnusən təwir kəm itəmat aupən. ¹⁶ Tol nəhlan, ekətapəh əskasik otəmat məmə onəkotətəu-pa rəhak nolən min. ¹⁷ Mətə-inu o nat u, etahl-ipinə nətik e Kristo u Timoti itəm iakolkeike. In tətaiu əskasik e İərəməərə. In otən min kəm itəmat suatip rəha nəmegəhən rəhak e Kristo Iesu itəm tatətəu-pən natimnat itəm iatəgətun e niməfak min rafin ikin min rafin.

¹⁸ Itəmat neen koatən məmə esimnə minən, kən motausit pik o rəhatəmat nepətən. ¹⁹ Mətə otəsuwəhən, ekəike mimnə məplan itəmat okəmə İərəməərə tegəhan-in io. Kən ekəsəplan əmən nəghatən min itəm netəm iausit min koatən, mətə ekəplan nəsanənən rəhalat. ²⁰ Mətə-inu nərəməərəhən rəha Uhgın sənəmə in nat kit rəha nəghatən, mətə in nat kit rəha nəsanənən. ²¹ ?Kən nakotolkeike naka? ?Ekimnə malis itəmat, o ekimnə e nolkeikəən ne narmin rəha nəmeiən?

4:6: Rom 12:3   4:7: Rom 12:6   * 4:9: Nian kig kit təməl win e nəluaginən, minatitəlig matit rəhan mopael min ne rəhan tikimir min. Rəhan mopael min kotuarisig-in, kən tikimir min kotuarisig-in ilat, kən netəmim rafin kotitun məmə tikimir min okotimis. Netəmim kəmotol lafet kit, kən netəmim rafin koatəplan tikimir min atip koatoh ilat min, o kəm-naka koatol fait ilat nat iarupin min tahmen e laion. Kən Pol tatən məmə in ne rəhan min netəmim kotahmen e tikimir min itəm okotimis, kən netəmim rafin koatəplan.   4:11: 2 Kor 11:23-27   4:12: Mat 5:44; 2 Tes 3:8   4:15: Kal 4:19   4:16: Fil 3:17   4:17: Wək 19:22   4:20: 1 Kor 2:4

5

Pian kit, rəhan nolən tərət agin

¹ Kəmən-iarəp kəm io məmə suah kit u e nikitəmat tətəkləh-in pətan kit, kən təmol e nolən tərət kit itəm taprəkis-in nolən rəha netəm kəsotəfakən, nat əpnapin kəsotəfakən. In tətəkləh-in pətan wi rəha rəhan tata. ² !Kən itəmat nakotəusit ron məmə təwir əm! Nəsotətoən tərət, mətə onəkotəkəike motətə tərət o nolən əh, kən nəsotahl-iarəpən suah əh, mətə onəkotəkəike motahl-iarəp itəm təmol nolən rat əh e nikitəmat.

³ Nat əpnapin esatigən kitat min itəmat, mətə e narmin etatig kitat min itəmat, kən tahmen əm okəmə kitat koatatig, enən rəkis e nərgi İərəmərə İesu məmə naka in tətəuatip məmə kitat okotol e suah əh. ⁴ Nian nakotuwa kitəh, kən e narmin, etatig kitat min itəmat, kən nian nəsanənən rəha İərəmərə rəhatat İesu in əh-ikin kitat min, ⁵ kən otıləs-ipən suah u əh-roiu e nelmi Setan məmə otərəkin nıpətin, mətə İərəmərə otosmegəh narmin nian in tatuwa min e namnun nian.

⁶ Rəhatəmat nausitən tərət. ?Nəkotitun o kəp məmə, is noan məsin əm tətələpik apiəpiə flao itəm kəmətig? ⁷ Otərəkin rəkis is oas min rəhatəmat məmə itəmat flaoa wi itəm kəmətig u is tikə lan, kən nıpahrienən itəmat nəkotahmen ətuatip e pıret əh. Tol nəhlan mətə-inu Kristo itəm in nəti sipsip rəha lafet rəha Nuhagego-inən, təmimis rəkis tahmen e sakrifais o nolən rat min rəhatat. ⁸ Tol nəhlan, pəs kotol lafet əh, mətə kəsotolən e is oas, itəm tahmen e nolən tərət min itəm netəmim kotolkeike pik nolən kəm netəmim, ne nolən rat min rafin. Mətə pəs kotol lafet e Pıret U Is Tikə Lan, tahmen e nolən rafin itəm kotol nıpahrienən motətuatip.

⁹ Emətə rəkis naoa kəm itəmat məmə nəsotan kələhən itəmat netəm koatakləh-in pətan. ¹⁰ Esən-iəhauən məmə nəsotanən itəmat netəm kəsotəfakən, nat əpnapin nolən rəhalat tol min-nulan: ilat koatakləh-in pətan, ilat naumis, ilat iakləh min e neiuəən, kən ilat koatəfak kəm narmi nat min. Okəmə nəsotanən itəmat min ilat, kən nəkotəkəike motiet ikin-u e nətueintən. ¹¹ Mətə nıpəti naoa itəm emətə kəm itəmat məmə onəsotan kələhən itəmat suah kit itəm tatən məmə in piatəmat kit, mətə in tətəkləh-in pətan, o in tətəumis, o in tatəfak kəm narmi nat min, o in tatən rat netəmim, o in tətəpis nian tərət, o in tətəkləh-in e neiuəuəən. Əsotolən nat kit itəmat min ilat, nat əpnapin in nat əkəku əm tahmen e nəkotəgwən kitəh.

¹² Sənəmə in rəhak kit wək məmə ekakil netəm kəsotəfakən. Mətə in wək rəhatəmat məmə onəkotakil nolən rəha netəmim əpəh e niməfak itəm koatol təfagə e nolən min u. ¹³ Uhgın otakil netəm İaihlua min, mətə Naoa Rəha Uhgın tatən məmə, “Otahl-iarəp e nikitəmat etəm tatol nolən rat.”

6

Nolən rəha niuw-iarəpən itəm

¹ Nian okəmə itəmat kəiu kuəhai ilau min, in tol naulisən məmə otıləs muwin kəm netəm kəsotəfakən məmə okotiuw-iarəp ilau motakil rəhalau nərgəhəuən. Mətə nəkotəkəike motıləs motuwın kəm iəfak min. ² ?Nəkotitun o kəp məmə iəfak min, ilat okotakil netəmim e nətueintən? ?Kən okəmə itəmat onəkotakil netəmim e nətueintən, kən tahro nikitəmat təht məmə nəsotahmenən o nakilən rəhatəmat nolən əlkələh min? ³ ?Nəkotitun o kəp məmə, kitat okotakil nagelo min? !Kən natimnat min rəha nətueintən, ilat kotimətig əm o nakilən! ⁴ ?Kən tol nəhlan, okəmə nakoatərgəhəu o nətəligən min neen, tahro nakoatuwin o netəm ihluə məmə ilat okotakil nərgəhəuən rəhatəmat? İlat kəsotosən nisaiiən rəha niməfak mətə-inu ilat kəsotahmenən məmə okotakil nat asol min neen tahmen e kitat. ⁵ İatən nəhlan məmə nakotaulis lan. ?Tahro? ?İtəmat kit tikə itəm tenatig məmə in titun nələhəuən nənən min əh? ⁶ !Mətə kəp! İtəmat piak min nakoatuwin o netəm ihluə məmə ilat okotakil rəhatəmat nərgəhəuən min. Kəsi.

⁷ İtəmat nakoatuwin o suah kit məmə otakil rəhatəmat nərgəhəuən. Inu tatəgətun məmə nəmotəmkakiəh e suatip rəha Uhgın e nəmegəhən rəhatəmat. ?Tahro? Okəmə

suah kit tatol tərət kəm ik, təwir məmə nakaluin əm. Okəmə tateiuə-in ik mətakläh-in ik, aluin min əm. ⁸ Məto kəp. Itəmat piatəmat min əm, məto itəmat atip nəkoatol tərət kəm itəmat min, kən moateiuə-in itəmat min motakläh kəm itəmat min.

⁹ ?Nəkotitun o kəp məmə, netəm koatol nərətən, okol kəsotuwinən e nərəmərən rəha Uhgın? Əsotətəlig-inən neiueiuəən. Inu nıpahrienən məmə netəm koatakläh-in pətan, ne netəm koatəfak kəm narmi nat min, ne nəman itəm kinotol marit rəkis koatakläh-in pətan, ne nəman itəm koatit atip ilat min, ¹⁰ ne iakläh min, ne naumis min, ne netəm koatapis e wain, ne netəm koatəghat rat e nərği netəmim, ne netəm koateiuə motakläh kəm netəmim, ilat okol kəsotuwinən e nərəmərən rəha Uhgın. ¹¹ Kən itəmat neen, nəmoatol nəhlan. Məto, Narmin Rəha Uhgın rəhatat təmafəl itəmat, mələhəu kalin itəmat məmə rəhan, mol itəmat nəkotətuatip e nıganəmtin e nərği İərəmərə İesu Kristo.

Nolən rəha nakläh-inən pətan in təfəğ rat

¹² Netəmim neen koatən məmə, “Natınnat rafın təwir əm məmə ekol.” Məto, sənəmə ilat rafın kotasitu etəmat. Suah kit tətən min məmə, “Natınnat rafın təwir əm məmə ekol.” Məto, okol esegəhan-inən məmə nat neen okotərəmərə e rəhak nəmegəhən.

¹³ Netəmim neen koatən məmə, “Nagwənən in nat təwir rəha nərpiətəm, kən nərpiətəm in tolkeike nagwənən. Kən tahmen əm, okəmə nıpətıtət tolkeike pətan, kən nolən əh rəha nitən pətan in təwir əm.” Nat mil əh, nagwənən ne nərpiətəm, kuəwir, nat ənnapın məmə Uhgın otol namnun ilau kərən. Məto Uhgın təsos-ipamən nıpətıtət məmə kotıtəp nıpitan. Uhgın təmos-ipa nıpətıtət məmə kotisiai-in İərəmərə lan, kən İərəmərə in tərəmərə e nıpətıtət. ¹⁴ E rəhan nəsanənən, Uhgın təmosmegəh İərəmərə e nimisən, kən in otosmegəh min kitat.

¹⁵ ?Nəkotitun o kəp məmə, nıpətıtəmat, ilat rəha Kristo pişin əm? ?Kən nikitəmat təht məmə ekiləs nıpətık itəm in kitiəh ilau Kristo, kən mol kioal kitiəh ilau pətan rəha suatıp? !Kəp! Okol təsolən mihin. ¹⁶ ?Kən nəkotitun o kəp məmə, etəm tətən ilau pətan rəha suatıp, ilau katuea kitiəh əm e nıpətın? Məto-inu nəghatən rəha Naoa Rəha Uhgın tətən məmə, “İlau okuea nıpətın kitiəh əm.” ¹⁷ Məto etəm itəm tatol kitiəh ilau İərəmərə, tatuwa kitiəh ilau min e narmin.

¹⁸ Otagım rəkis otuwın isəu o nolən rəha nıtəpən nıpitan. Nolən rat rafın itəm suah kit tatol itəm tol pişin e itəm u, in təsərəkinən nıpətın. Məto itəm u tətərəkin nıpətın. ¹⁹ ?Nəkotitun o kəp məmə, nıpətıtəmat in nimə kit rəha Uhgın itəm Narmin Rəha Uhgın tətətiğ ikin, kən Uhgın təmos-ipinə Narmin kəm itəmat, mətətiğ etəmat? Kən itəmat sənəmə rəhatəmat atip u itəmat. ²⁰ Uhgın təmətou rəkis itəmat e nətouən itəm nəmtin tiəkis. Tol nəhlan, otisiai-in Uhgın e nolən min rəha nıpətıtəmat.

7

Nəghatən e marit

¹ Roiu ekən-ipinə nənən e naoa rəhatəmat itəm nəmotəte kəm io. Əwəh, in təwir məmə etəmim kit təsolən marit. ² Məto netəmim tepət itəm koatıtəp pətan, tol nəhlan, təwir məmə etəmim otəkəike mos atip rəhan pətan, kən pətan tatos rəhan iərman. ³ İərman otəkəike man ilau rəhan pətan okəmə pətan tolkeike, kən pətan otəkəike man ilau rəhan iərman okəmə iərman tolkeike. ⁴ Pətan təsərəmərə atipən e nıpətın, məto rəhan iərman tətərəmərə lan. Kən tahmen-ahmen əm e iərman, in təsərəmərə atipən e nıpətın, məto rəhan pətan tətərəmərə lan. ⁵ Təsəwirən məmə pətan o iərman təğın o nıpətın okəmə kit tolkeike. Məto okəmə ilau kərən kuegəhan məmə təwir əm okuəpəs o nəfakən o nian neen, kən təwir əm. Məto okueike muea min kitiəh. Okəmə kəsioalən, kən Setan otehm suatıp o nos-ipən-os-ipənən kəm ilau. İatən nəhlan məto-inu itəmat rafın nəsotəskasikən. ⁶ Nəghatən əh məmə, “okuəpəs o nəfakən o nian neen,” in nətəliğən əm rəhak, sənəmə lou kit. ⁷ E rəhak nətəliğən, təwir məmə netəmim rafın okəsotolən marit tahmen lak. Məto Uhgın tatol suatıp pişin pişin min kəm kitat kitiəh kitiəh, kən tatol

6:10: Kal 5:19-21; Efes 5:5; Nol əpən 22:15

6:11: Taet 3:3-7

6:12: 1 Kor 10:23

6:13: 1 Tes 4:3-5

6:14: Rom 8:11; 1 Kor 15:20; 2 Kor 4:14

6:15: Efes 5:30

6:16: Mat 19:5

6:17: Jon 17:21-23; Rom 8:9-11

6:20: 1 Kor 7:23; 1 Pita 1:18-19

məmə neen koatol marit, kən neen koatan əm. ⁸ Kən iatən kəm netəm kəsotolən marit ne nəutahlimis min məmə, təwir məmə koatan əm məmə io ne. ⁹ Məto okəmә tiäkis olat məmə okotaliwək e suatip ətuatip, kən təwir məmə okotəkәike motol marit pəs nikilat tәsәht pikән.

¹⁰ Itəmat itəm nəmotol marit, ekən-ipinә nəghatən u kəm itəmat, sənəmə rəhak məto rəha lərəmərә məmə, pətan otəsapəsən rəhan iərman. ¹¹ Məto okəmә in otol, kən təwir məmə otəsetəu-pən minən suah kit min, o okəmә tahro, titəlig-pən min əm o rəhan iərman. Kən iərman otəsapəsən rəhan pətan.

¹² Itəmat itəm rəhatəmat nəman o nipitan kəsotəfakən, inu rəhak əm nəghatən, sənəmə rəha lərəmərә, məmə okəmә itəmat kit, rəhan pətan tәsəfakən, məto tolkeike məmə ilau kətuatig, iərman otəsapəsən. ¹³ Kən okəmә itəmat kit, rəhan iərman tәsəfakən, məto tolkeike məmə ilau kətuatig, pətan otəsapəsən. ¹⁴ Otol nəhlan məto-inu nian pətan kit tatəfak, kən Uhgın tatələhəu kalın min rəhan iərman məmə rəha Uhgın. Kən nian iərman kit tatəfak, kən Uhgın tatələhəu kalın min rəhan pətan məmə rəha Uhgın. Okəmә tәsolən nulan, kən rəhatəmat nisualkələh, ilat rəha nətueintən əm, məto tol nəhlan, Uhgın tatələhəu kalın ilat məmə rəhan min, məto-inu təmələhəu kalın rəkis tata ne mama.

¹⁵ Məto okəmә etəm tәsəfakən tolkeike məmə otapəs rəhan pətan o iərman itəm tatəfak, egəhan in əm. Etəm tatəfak, iərman o pətan, Uhgın tәsaskəlimən ilat e marit əh. Məto, Uhgın təmaun-in itat məmə okotatig mətig e nəməlinuən. ¹⁶ Pətan, kəm-naka Uhgın otosmegəh rəham iərman e nolən təwir rəham. Kən iərman, kəm-naka Uhgın otosmegəh rəham pətan e nolən təwir rəham.

¹⁷ Məto in əm u, nian Uhgın təmaun-in itəmat, nəmotatig e natigən pisin pisin min itəm lərəmərә təmələhəu, kən təwir məmə nəkotatig əm lan. Inu rəhak nəghatən iatələhəu kəm niməfak min rafin. ¹⁸ Nian Uhgın təmaun-in suah kit, okəmә kəməhg-ipən in, kən otəshluaig-inən nəhg-ipənən itəm kəmol lan. Kən nian Uhgın təmaun-in suah kit min, okəmә kəsəhg-ipənən, kən təwir məmə tәsegəs-inən məmə okəhg-ipən. ¹⁹ In nat əpnəpin əm okəmә kəməhg-ipən suah kit o kəsəhg-ipənən. Nat keike məmə kitat kotətəu-pən əm nəghatən min rəha Uhgın. ²⁰ Nian Uhgın təmaun-in itəmat, nəmotatig e natigən pisin pisin min, kən təwir məmə nəkotatig əm elat.

²¹ ?Nian Uhgın təmaun-in ik, ik slef əm kit? Nikim tәsәht pikән, məto okəmә nəkitun nətəu-pənən suatip itəm kəmikis slef min lan, ətəu-pən əm. ²² Tol nəhlan məto-inu etəm slef əm nian lərəmərә təmaun-in, in etəm rəha lərəmərә itəm kəmikis rəkis, kən tahmen-ahmen əm, etəm itəm sənəmə slef kit nian lərəmərә təmaun-in, in slef əm rəha Kristo. ²³ Uhgın təmətou rəkis itəmat e nətəuən itəm nəmtin tiäkis. Sotolən məmə itəmat nakotuwa slef min rəha netəmin. ²⁴ Piak min ne winik min, nian Uhgın təmaun-in itəmat, nəmotatig e natigən pisin pisin min, kən təwir məmə nəkotatig əm elat itəmat Uhgın.

²⁵ Inu nəghatən kit rəhatəmat netəm wi itəm nəsololən marit. Esos ətuatipən nəghatən kit o lərəmərә, məto iakən əm rəhak nətəligən. Məto itəmat nəkotitun məmə rəhak nəghatən in nipahrienən, məto-inu lərəmərә təmasəkitun io. ²⁶ Məto-inu o nəratən asol itəm nəkotatig lan, rəhak nətəligən tol min-nulan məmə, nəkotatig əm nulan nəkotatig mihin u-roiu. ²⁷ ?Tahro? ?Nəmol marit? Segəs-inən suatip o nəpəsən rəham pətan. ?Tahro? ?Nəsolən marit? Segəs-inən suatip o nosən rəham kit pətan. ²⁸ Məto okəmә natol marit, nəsolən təfagə rat. Kən okəmә pətan wi tatol marit, in tәsolən təfagə rat. Məto netəm kəmotol marit, okotatig e nəratən tēpət e rəhalat natigən, kən iakolkeike məmə nəsotuwinən e nəratən min əh.

²⁹ Piak min ne winik min, inu nipətәi nəghatən rəhak. Natigən rəha netəmin e nətueintən in tinəkuəkir əm. Kən roiu ne matuwın, netəm kəmotol marit, okəsotətəlig-in pikən nolən rəha marit rəhalat. ³⁰ Kən okəmә suah kit tətəsək, təwir məmə otaliwək e nəmegəhən rəhan tahmen məmə tәsasəkən. Kən okəmә suah kit nikin tagien, in

otaliwək tahmen mēmə nikin tāsagienən. Kən okəmə suah kit tatos-nəmtin nat kit, təwir mēmə nikin təht mēmə sənəmə rəhan. ³¹ Kən təwir mēmə netəmim itəm koatol bisnes e nətueintən, ilat okotətəlig-in mēmə rəhalat bisnes in nat əpnapin əm, mətə-inu nətueintən ne nəwirən rəhan otəpanikə.

³² Iakolkeike mēmə nikitəmat təsəht pikən nat kit rəha nətueintən u. Tol nəhlan, okəmə suah kit təsələn marit, nikin tatəht pik wək rəha İərəməmə mēmə tahro nulan mol İərəməmə nikin tagien o wək itəm in tatol. ³³ Mətə etəm təmol marit, nikin tatəht pik əm natimnat rəha nətueintən mēmə otahro nulan mol niki rəhan pətan tagien, ³⁴ kən rəhan nətəligən tatuwin o nat kəiu, rəhan pətan ne wək rəha İərəməmə. Kən pətan itəm təsələn marit, o pətan wi, nikin tatəht pik wək rəha İərəməmə mēmə tahro nulan in otətuakəm o İərəməmə e nipətin ne narmin. Mətə pətan itəm təmol marit, in tatətəlig-in pik əm natimnat rəha nətueintən mēmə otahro nulan mol rəhan iərman nikin tagien.

³⁵ İatən-ipinə nəghatən min u o nəwirən atip rəhatəmat, sənəmə iatən-iəhau itəmat, mətə mēmə nakotətəu-pən suatip rəha nəmegəhən itəm tətəuatip, kən nikitəmat tatəht pik wək rəha İərəməmə.

³⁶ Mətə okəmə iərman kit ne pətan wi kit, kinən-iəkis mēmə ilau okioal marit, kən iərman təmə okuəpəs pitən, mətə roiu nikin təht mēmə təsələn nolən ətuatip e pətan əh, kən okəmə pətan əh tətətig wir əm o nup min neen, kən iərman nikin təht mēmə təike mol-tə marit e pətan əh, kən təwir əm, in titun nolən. In təsələn təfagə rat. Mətə təwir mēmə in otol marit. ³⁷ Kən okəmə kəiu min nəhlan kioalkeike mēmə okioal marit, mətə iərman nikin tinəht rəkis mēmə okuəpəs marit, kən suah kit tikə itəm tətəkəike kəm in mēmə in tapəs marit, mətə iərman əm in tatərəməmə e nikin, kən nikin tinəht rəkis mēmə otəsələn marit e pətan əh, suah əh, in min tatol nolən ətuatip. ³⁸ Tol nəhlan, iərman itəm tatol marit e pətan wi, in tatol ətuatip, mətə iərman itəm təsələn marit, in tatol təwir maprəkis.

³⁹ Pətan otəkəike mətətig ilau rəhan iərman e nian rafin, mətə okəmə rəhan iərman timis, in titun nolən marit e suah kit min itəm in tolkeike, mətə nat kitiah əm, in təike mol marit e iərman kit itəm tatəfak kəm İərəməmə. ⁴⁰ Mətə e rəhak nətəligən, okəmə in tətətig əm nəhlan məsolən marit, kən nikin otəgien taprəkis-in okəmə in tatol marit. Kən nikik təht mēmə Narmin Rəha Uhgın tətətig min lak mos-ipa nəghatən əh kəm io.

8

Nagwənən itəm katol sakrifais lan kəm narmi nat min

¹ Kən roiu, iakəghat e nagwənən min itəm katol-pən sakrifais lan kəm narmi nat min. Kitat kotitun mēmə, “kitat rafin koatos nitunən.” “Nitunən” in nat kit itəm suah kit tətəusit ron, mətə nolkeikəən tatiləkin matiləs-ipər etəmim. ² Okəmə suah kit nikin təht mēmə in titun pik nat, mətə in təsitunən əh natimnat itəm in otəkəike mītun. ³ Mətə etəmim itəm tolkeike Uhgın, Uhgın titun in.

⁴ ?Kən tahro e nagwənən min itəm katol-pən sakrifais lan kəm narmi nat min? Kitat kotitun mēmə narmi nat in nat əpnapin əm kit e nətueintən, kən uhgın əlkələh min kotikə, mətə Uhgın kitiah əm. ⁵ Katən mēmə, “uhgın əlkələh” min ne “İərəməmə əlkələh” min tepət əh-ikin. Inu neiuəən əm. Mətə nipahrienən netəmim neen koatəfak kəm ilat. Mətə nat əpnapin okəmə uhgın əlkələh min əh-ikin, əpəh e neai o əpəh ləhau e nətueintən, ⁶ mətə o kitat, Uhgın kitiah əm, Tata Uhgın. Natimnat rafin təmisi-pən lan, kən təmos-ipa nəmegəhən kəm kitat mēmə kitat okotol nəwian. Kən İərəməmə kitiah əm, İesu Kristo, kən Uhgın təmol natimnat rafin agin e Kristo, kən e Kristo kitat koatəmegəh.

⁷ Mətə sənəmə netəmim rafin kotitun nəghatən u. Aupən, netəmim neen kəmotəfak kəm narmi nat min nian rafin. Mətə roiu, nian koatun mit itəm kəmol sakrifais lan kəm narmi nat, nikilat təht mēmə koatəfak kəm uhgın əlkələh min pahrien. Kən ilat koatəto mēmə koatol təfagə rat mətə-inu nikilat təsəskasikən. ⁸ Mətə nagwənən təsələn kitat

kotuwa iuəhkir o Uhgín. Okəmə kəsotunən mit əh, o kotun mit əh, nətəligən rəha Uhgín kəm kitat in tahmen əm.

⁹ Təwir əm, nəkotitun nətəu-pənən suatip itəm nakotolkeike, məto oatəto itəmat. Sotolən nat kit itəm nakotolkeike məto in otol məmə piatəmat kit o winitəmat kit itəm nikin təsəskasikən təme e rəhan nəmegəhən. ¹⁰ Ekən nəhlan məto-inu okəmə suah kit itəm nikin təsəskasikən, tatehm itəmat itəm nakoatos nitunən əh, kən nakotuwin e nime rəha narmi nat min məmə nakotagwən, kən tahro? Kəm-naka rəhatəmat nolən otuwpən rəhan nətəligən, kən in min otuwin mun mit itəm kəmotol sakrifais lan kəm narmi nat min, kən in tatol təfagə rat kit. ¹¹ Kən nitunən itəm nikitəmat təht məmə nakoatos, in tatərekin etəm nikin təsəskasikən. Məto in piatat kit itəm Kristo təmimis ron. ¹² Nian nəkoatol nolən rat e itəmat kit e nolən əh, matərekin nikin təsəskasikən, kən nəkoatol təfagə rat e Kristo. ¹³ Tol nəhlan, okəmə nat kit itəm iatun tol piak tatəme e rəhan nəmegəhən, kən təwir məmə esun minən mit nian kit ne məmə otəsəmeən e rəhan nəmegəhən.

9

Pol təmuhalpin nəghatən itəm katətu-pən lan

¹ ?Nikitəmat təht məmə ekitun nolən nat naka itəm iakolkeike, o kəp? !Əwəh! ?Io aposol kit, o kəp? !Əwəh! ?Eməplan Iesu İərəməre rəhatat e niğanəmtək, o kəp? !Əwəh! ? Itəmat u noa rəhak wək e İərəməre, o kəp? !Əwəh! ² Okəmə netənim neen koatən məmə sənəmə io aposol, məto niphrienən, itəmat nəsoitun nənən nəhlan, məto-inu nəmegəhən rəhatəmat e İərəməre tatəgətun məmə io aposol kit.

³ Ekuhalpin nəghatən rəha netənim neen itəm koatən məmə io sənəmə aposol kit. ⁴ ?Nian kitat aposol min koatəpəh otəmat o nagwənən ne nat okənim ne, in ətuatip o kəp? Əwəh, itəmat nəkotitun. ⁵ Aposol min neen, ne pia İərəməre min, ne Pita, * rəhalat niptan itəm koatəfak koatuarisig-in ilat nian ilat kotaliwək moatol wək rəha İərəməre. ?In tətətip məmə kitat kotol tahmen-ahmen əm, o kəp? Əwəh, itəmat nəkotitun. ⁶ ? O nikitəmat təht məmə io əm ne Panapas, itimlau pisin əm ekuəkəike mioal atip wək o natigən rəhatimlau?

⁷ Otətəlig-in-tu, tol nəhlan. ?Pah tatol mopael məto təsolkeikəən məmə katətou in lan? ?O, pah tətəsum məsunən nagwənən lan? ?O, pah tətəgwən nat megəh min məsunən əh kit ne?

⁸ ?Nikitəmat təht məmə natimnat min itəm iatəghat-in, koatisi-pən əm o nətəligən rəha netənim? !Kəp! Lou tatən nat kitəh əm. ⁹ Kəməte e Lou rəha Moses məmə, “Nian nakotasig kau motuwa məmə otol wək mewig-ewig e wit, sotəlisən nohlin pəs ton nismisi wit neen.”† ?Tahro? ?Niki Uhgín tatəht əm kau min, ¹⁰ o nikin tatəht min kitat? Əwəh, kəmos-ipa lou u o rəhatat nəwirən, məto-inu netəm itəm kotaupən motəfe nat e nasumən, ne netəm koatuarisig motəulək ikin, ilat rafin nətəligən rəhalat kitəh əm məmə okotos nagwənən e nasumən u. ¹¹ E wək min rəhatimat, tahmen əm məmə emotasum kit məmə itəmat nəkotagwən ikin, inu nagwənən rəha narmitəmat. ? Kən tahro, tiəkis otəmat məmə nakotos-ipa nagwənən neen rəha niptən kəm itimat? ¹² Netəm pisin neen kotitun nətapəh-inən nagwənən otəmat, kən in tətətip əm, məto ilat koatol wək rəha Uhgín. ?Kən tahro e itimat? !Nətapəhən rəhatimat in tətətip agin!

Məto itimat esətəolən kəm itəmat məmə itimat ekotitun mihin nolən. Məto itimat ekotol natimnat rafin itəm ekotitun nolən, nat ənəpin in tiəkis, məmə esotahtosig-inən namnusən təwir rəha Kristo. ¹³ ?Nəkotitun o kəp məmə, netənim itəm koatol wək e Nime Rəha Uhgín, koatos nigilat ikin nagwənən? Kən netənim itəm koatol wək e olta, ikin katol sakrifais ikin, koatos nigilat ikin nagwənən. ¹⁴ E suatip kitəh əm, İərəməre

8:9: Rom 14:13-15; Kal 5:13   8:11: Rom 14:15,20   8:13: Rom 14:21   9:1: Wək 22:17-18; 26:16; 1 Kor 15:8-9   9:2: 2 Kor 3:2-3   9:4: Luk 10:8   * 9:5: Nəghatən Kris ətuatip tatən məmə, ‘Kefas’ itəm in nərgin kit min rəha Pita   † 9:9: wit: əplan e tiksonari.   9:9: Dut 25:4; 1 Tim 5:18   9:10: 2 Tim 2:6   9:11: Rom 15:27   9:12: Wək 20:34; 2 Kor 11:9   9:13: Dut 18:1-3

təmən məmə, netəmim itəm koatən-iarəp namnusən təwir, rəhalat natimnat o natigən otəkəike misi-pən ikin.

¹⁵ Məto esətapəh-inən kəm itəmat o nat naka itəm tətəuatip əm kən ekitun nətapəh-inən. Eməsəteən naoa u məmə itəmat nəkotol natimnat min neen əh kəm io. Iatausit məsin məmə iatən-iarəp namnusən təwir kəsətouən io lan. Kən esolkeike agin-əhən məmə ekətəu-pən suatip pisin. Nimisən in təwir taprəkis-in suatip pisin. ¹⁶ Məto esausitən məmə iatən-iarəp namnusən təwir məto-inu, ekəike mən-iarəp. !Kəsi, nahməən asol otuwa ron io okəmə esən-iarəpən namnusən təwir! ¹⁷ Okəmə iatən-iarəp nəghatən rəha Uhgın məto-inu iakolkeike mol nulan, kən tətəuatip məmə ekos nətouən lan. Məto in Uhgın əm itəm təmitəpun io məmə ekol wək u, kən tol nəhlan, ekəike mol. ¹⁸ ?Kən rəhak nətouən in naka? In əm u, məmə nian ekən-iarəp namnusən təwir, ekən-iarəp əpnapin əm, məsosən nətouən lan, kən tol nəhlan esətapəhən o nat kit, nat əpnapin in tətəuatip məmə ekol.

¹⁹ Suah kit təsərəmərən lak, məto io emos-iəhau atip io məmə io slef əm rəha netəmim rafin məmə ekiuw-pa tepət kotuwa o Kristo. ²⁰ Nian emətan itimat netəm Isrel, emuwa mahmen e netəm Isrel məmə ekiuw-pa ilat kotuwa o Kristo. Kən nat əpnapin Lou təsərəmərən lak, nian emətan itimat netəm koatətəu-pən Lou, emuwa mahmen elat, məmə ekiuw-pa ilat kotuwa o Kristo. ²¹ Nian emətan itimat netəm kəsətətəu-pənən Lou, emuwa mahmen elat. Məto esəra kinən lou rəha Uhgın, kəp. Lou rəha Kristo tatərəmərə lak. Emol nəhlan məmə ekiuw-pa ilat kotuwa o Kristo. ²² Nian emətan itimat netəm rəhalat nahatətən təsəskasikən, emuwa mahmen elat məmə ekiuw-pa ilat kotuwa o Kristo. Emuwa mahmen e netəmim rafin məmə e nolən min rafin ekiuw-pa neen kotuwa o Kristo. ²³ İatol nəhlan o namnusən təwir məmə io min ekos natimnat wir min rəhan.

²⁴ ?Nəkotitun o kəp məmə, e naiuən, netəmim rafin koataiu, məto kitiəh əm tatol win? Kən təwir məmə nakotaiu e nolən rəha naiuən itəm nakotalkut pık məmə onəkotol win. ²⁵ Netəmim itəm kotolkeike məmə kotuwın e naiuən, kotətuakəm əskasik o rəhalat naiuən. Koatol məmə okotol win e nat kit itəm otəpanikə, məto kitat koatol məmə kitat okotol win e nat kit itəm tətətig lilin. ²⁶ Tol nəhlan, tahmen e naiuən, esaiu əpnapinən, kən tahmen e boksıg, esəht-arəpənən tahmen e etəmim tataht magoagəp. ²⁷ !Kəp! İatətuakəm kəm nıpətik məmə otuwa rəhak slef. İatol nəhlan məmə, nian emən-iarəp namnusən təwir kəm netəmim tepət rəkis məmə ilat okotuwa e naiuən əh, kən io ekəsuwamən mahmen e etəmim itəm tətətgəhl lou rəha naiuən kən kərakin e naiuən.

10

Pol təməni-iarəp nolən rəha netəm Isrel aupən

¹ Piak min ne winik min, iakolkeike məmə nəkotitun məmə nian tıpitimat min kəmotiet İjip, ilat rafin, mal napuə tətətgəhl olat, kən ilat rafin kəmotuwın-pən itəhəi u katən məmə Nıtəhəi Asia. ² Kən e mal napuə ne nıtəhəi, Uhgın təmöl baptais elat rafin məmə okotuwa netəmim rəha Moses. ³ Kən ilat rafin kəmotun nagwənən kitiəh əm itəm təmisi-pən e Narmin Rəha Uhgın, ⁴ kən motənim nəhau kitiəh əm itəm təmisi-pən e Narmin Rəha Uhgın, məto-inu kəmotənim nəhau e kəpiel rəha Narmin Rəha Uhgın itəm tətətan ilat min ilat, kən kəpiel əh in Kristo. ⁵ Nat əpnapin ilat kəmotol nəhlan, məto Uhgın nıkin tətəsagienən olat tepət, kən ilat tepət kəmotimis əpəh ikin pisin pisin min taruən-aruən ikin.

⁶ Kən Uhgın təmegəhan-in natimnat min əh məmə ilat nəmtətin min məmə otəhgaiir etat motəgətun itat, kən okəsotolən tikirilət motələhəu-pən rəhatat nətəligən e nolən rat min tahmen e itəm kəmotol aupən. ⁷ Əsətətəu-pənən nolən rəha nəfakən kəm narmi nat min tahmen elat neen kəmoatol aupən. Naoa Rəha Uhgın tatən məmə, “Netəmim kəmotəpələh məmə okotagwən motənim, kən motətul məmə okotol danis u tiuw-pən ilat

9:14: Mat 10:10; Kal 6:6   9:16: Jer 20:9   9:20: Wək 21:20-26   9:22: 2 Kor 11:29   9:25: Fil 3:14; 2 Tim 2:4-5; 4:7-8   9:27: Rom 8:13; 13:14   10:1: Eks 13:21-22   10:1: Eks 14:22   10:3: Jon 6:31; Eks 16:4,35
10:4: Eks 17:6; Nam 20:11   10:5: Nam 14:29-30   10:6: Nam 11:4,34; 1 Kor 10:11

tərat ikin.” ⁸ Tərat məmə kitat okotit anion nīpitan tahmen elat neen kəmoatol aupən, kən ilat rafin tuente-tri-taosan kəmotimis e nian kitiəh əm. ⁹ Tərat məmə kitat okotol natimnat itəm otiuw neməha rəha İəramərə* tahmen elat neen kəmoatol aupən, kən sinek tus ilat kotimis. ¹⁰ Tərat məmə nakotən nīkali Uhgın tahmen elat neen kəmoatol aupən, kən nagelo rəha nimisən tohamnu ilat.

¹¹ Kən Uhgın təmegəhan-in natimnat min əh məmə otuwa e nəmegəhən rəhalat, məmə ilat nəmtətin min, kən kəməte ilat məmə okotəhgaiir etat motəgətun itat, itəm koatətiğ roiu məmə namnun nian tatuwa iuəhkir. ¹² Kən okəmə nikitəmat təht məmə nakotətul əskasik, oatəto wir itəmat, məto-inu itəmat min nəkotitun nəmeən e nolən rat min əh. ¹³ Nos-ipən-os-ipənən itəm tatuwa e nəmegəhən rəhatəmat tahmen əm e itəm katol mihin e netəmim rafin. Məto nian rafin, Uhgın tatol rəhan nəghatən, kən otəsegəhan-inən nos-ipən-os-ipənən otuwa e nəmegəhən rəhatəmat məmə in təskasik maprəkis-in nəsanənən rəhatəmat. Məto nian nos-ipən-os-ipənən tatuwa e nəmegəhən rəhatəmat, Uhgın otol suatip kit məmə onəkotitun nosən nətulən rəhatəmat, məmə nat əh otəsiuw-pənən itəmat e nəratən.

Narmi nat min ne iəfak min

¹⁴ Tol nəhlan rəhak min, otagim rəkis e nolən rəha nəfakən kəm narmi nat min. ¹⁵ Itəmat netəm kotenatig, kən otakil atip nəghatən rəhak məmə in təwir o tərat. ¹⁶ Nian kitat kotagwen e Nagwənən Rəha Nəmtətin Rəha İesu, kən motən kəm Uhgın məmə nikitat tagien o nənimən, kən moatənim nənimən əh, tahmen məmə kitat koatuwa moatol kitiəh kitat Kristo e nitan. ?İatən pahrien, o kəp? Kən nian kitat koatun pıret itəm kotəmkas katoor, kitat koatuwa kitiəh kitat Kristo. ?İatən pahrien, o kəp? ¹⁷ Kitat u netəmim tepət, məto kotahmen e nıpətın kitiəh əm, məto-inu pıret kitiəh əm, kən kitat rafin koatun əm pıret əh.

¹⁸ Nikitəmat tətəht nolən rəha netəm İsrəl. Nian etəm tatol sakrifais kəm Uhgın, kən netəmim neen koatun mit itəm kəmol sakrifais lan, tahmen əm məmə ilat rafin kəmotuwa kitiəh ilat Uhgın e sakrifais əh. ?İnu nıpahrienən, o kəp? Əwəh, in nıpahrienən.

¹⁹ ?Naka nıpəti rəhak nəghatən min? ?Tahro? ?İakatən məmə mit itəm katol sakrifais lan kəm narmi nat min nəsanənən əh-ikin rəhalat, o kəp? Kəp. ?O tahro? ?İakatən məmə narmi nat min, ilat uhgın əlkələh min neen, o kəp? Kəp. ²⁰ Məto iakatən məmə nian netəmim koatol sakrifais kəm narmi nat min, koatol kəm iərmis min, kəsotolən kəm Uhgın. Kən esolkeikəən məmə nakotuwa kitiəh itəmat iərmis min. ²¹ Okol nəsuwinən mun pıret ne wain e Nagwənən Rəha Nəmtətin Rəha İesu, kən matig muwin min e niməfak rəha narmi nat min mun sakrifais ne wain rəha iərmis min ilat netəm koatəfak lan. ²² ?Tahro? ?Nəkoatol məmə İəramərə otetet itəmat tahmen e netəm İsrəl? ? Nikitəmat təht məmə nəsanənən rəhatat tepət maprəkis-in rəha Uhgın?

²³ Itəmat nakoatən məmə, “Təwir əm məmə ekol natimnat rafin itəm iakolkeike.” Məto io ekən məmə, sənəmə ilat rafin koatasitu etəmat. Itəmat nakoatən məmə, “Təwir əm məmə ekol natimnat rafin itəm iakolkeike.” Məto io ekən məmə sənəmə ilat rafin itəm koatasitu e nəmegəhən rəhatəmat. ²⁴ Təsəwirən məmə itəmat kit tategəs-in atip rəhan nəwirən, məto tətəkəike megəs-in min rəha netəmim min neen.

²⁵ Otun əm mit rafin itəm katol-salim-in e maket, kən məsotətapəh-inən nəghatən lan məmə kəmol sakrifais lan kəm narmi nat min, o kəp. Kən nikitəmat təsəht pikən. ²⁶ Nolən əh təwir əm məto-inu Naoa Rəha Uhgın tatən məmə, “Nətueintən ne natimnat rafin əh-ikin, ilat rəha İəramərə.”

²⁷ Kən okəmə etəm təsəfakən kit tətəpəh-in ik məmə nakuwin e rəhan nimə muagwən, kən nıkim tagien məmə onəkuwin, un əm nagwənən naka itəm tatos-ipinə, məsətapəhən

10:7: Eks 32:4,6,19   10:8: Nam 25:1-9   * 10:9: Tatəghat o nolən rəha netəmim itəm koatol nolən rat kit, kən nolən rat kit min, tatuwin matuwin məmə okotəplan okəmə Uhgın otol nalpınən o kəp.   10:9: Eks 17:2   10:9: Nam 21:5,6   10:10: Nam 16:41-50; 17:5,10   10:16: Mat 26:26-28   10:17: Rom 12:5   10:18: Lev 7:6   10:19: 1 Kor 8:4   10:20: Dut 32:17; Nol Əpəh 9:20   10:21: 2 Kor 6:15-16   10:22: Dut 32:21   10:23: 1 Kor 6:12   10:24: Rom 15:1-2   10:26: Sam 24:1

məmə kəmol sakrifais lan kəm narmi nat min o kəp. Nikim təsəht pikən. ²⁸ Məto okəmə kit tən-ipinə kəm ik məmə, “Kəmol sakrifais e mit u kəm narmi nat min,” kən təwir məmə nəsunən. Nikim otatəht suah əh, ne nətəligən rəhan. ²⁹ Sənəmə nat tərət ron ik, məto in nat tərət e nətəligən rəhan əm. ?Məto təhro nətəligən rəha suah kit min otakil rəhak nolən itəm iakolkeike məmə ekol, kən mahtosig-in io məmə esolən nat kit? ³⁰ ?Okəmə iatən kəm Uhgın məmə nikik tagien o nagwənən, təhro okən rat io o nat kit itəm emən rəkis kəm Uhgın məmə nikik tagien lan?

³¹ Nəukəti nəghatən rafin əh tol nəhlan, nat naka itəm onəkol, o nakagwən, o nakənim, nəkəike mol ilat rafin e nolən itəm otələs-ipər nərgi Uhgın lan. ³² Solən məmə suah kit təme e rəhan nəmegəhən, okəmə in noanol rəha Isrel, o Iaihlua, o suah kit e niməfak rəha Uhgın. ³³ Otol nolən əh tahmen e nolən rəhak itəm iatalkut məmə ekol niki netəmim rafin kotagien e nolən min rafin. Iatol nəhlan məto-inu esegəs-in atipən rəhak nəwirən, məto rəha netəmim tepət, məmə Uhgın otosmegəh ilat.

11

¹ Otasgəwin io tahmen məmə io iatasgəwin Kristo.

Nolən rəha nəfakən

² Iatənwiwi itəmat məto-inu nəsotaluinən io e natimnat rafin itəm emol kən məgətun, kən naskəlīmən nəgətunən min tahmen əm məmə eməgətun itəmat lan.

³ Məto iakolkeike məmə itəmat rafin nəkotitun məmə rəhn-kapə netəmim rafin in Kristo itəm tərəmərə elat, kən rəhn-kapə pətan in rəhan iərman itəm tərəmərə lan, kən rəhn-kapə Kristo in Uhgın itəm tərəmərə lan. ⁴ Suah kit tatol aulis Kristo okəmə təfətəin rəhn-kapə nian in tatəghat kəm Uhgın e nəfakən o tatən-iarəp nəghatən itəm Uhgın təmos-ipən kəm in. ⁵ Məto pətan tatol aulis rəhan iərman okəmə təsəfətəinən rəhn-kapə nian in tatəghat kəm Uhgın e nəfakən o tatən-iarəp nəghatən itəm Uhgın təmos-ipən kəm in. Nolən əh tahmen əm məmə təkək rəhn-kapə.* ⁶ !Okəmə pətan kit təsəfətəinən məmə otəfətəin rəhn-kapə nəhlan, təwir məmə otəte əm noanun! Məto okəmə in tətəulis o nəteən noanun, o nakən rəhn-kapə, kən təwir məmə otəfətəin rəhn-kapə. ⁷ Təwir məmə suah kit təsəfətəinən rəhn-kapə məto-inu nian Uhgın təmol etəmim, etəmim təmos narmi Uhgın, kən matol-arəp nəwirən rəha Uhgın; məto pətan tatol-arəp nəwirən rəha iərman rəhan. ⁸ Tol nəhlan məto-inu iərman təsis-pənən e pətan, məto pətan təmisi-pən e iərman, ⁹ kən Uhgın təməsolən iərman məmə in iasitu rəha pətan, məto təmol pətan məmə in iasitu rəha iərman. ¹⁰ Tol nəhlan, pətan otəkəike məfətəin rəhn-kapə itəm tatəgətun məmə tətisi-in rəhan iərman məto-inu nagelo min koatəplan.

¹¹ Məto o kitat u kəmotuwa kitəh kitat Iərəmərə, pətan təsətig atipən e iərman, kən iərman min təsətig atipən e pətan, ¹² məto-inu pətan təmisi-pən e iərman, kən tahmen min əm, iərman, pətan təmİLəs. Məto natimnat rafin təmisi-pən o Uhgın.

¹³ Otakil atip nat u məmə otətuatip məmə pətan itəm tatəfak kəm Uhgın təsəfətəinən rəhn-kapə, o kəp. ¹⁴ Netəmim rafin kotitun məmə iərman itəm noanun kaifəməh, tatol aulis in. ¹⁵ Məto okəmə pətan kit noanun kaifəməh, niki tagien lan kən kətisi-in in lan, məto-inu noanun əh Uhgın təmos-ipən məmə otəfətəin rəhn-kapə. ¹⁶ Məto okəmə suah kit tolkeike məmə otəghat o nat əh, kən iatən nəhlan məmə nolən kit min tikə e itəm u, kən niməfak pişin pişin min rafin koatol tahmen-ahmen əm.

Nagwənən Rəha Nəmtətin Rəha Iesu

¹⁷ E nəghatən min itəm ekən kəm itəmat əh-roiu, oesənwiwiən itəmat məto-inu nəpələh-kələhən rəhatəmat təsəsitəun, məto tatərək in əm itəmat. ¹⁸ Emaupən məto

10:28: 1 Kor 8:7   10:30: 1 Tim 4:4   10:31: Kol 3:17   10:32: Rom 14:13   10:33: 1 Kor 9:20-22   11:1: 1 Kor 4:16   11:3: Jen 3:16; Efes 5:23   * 11:5: Okəmə pətan kit təkək rəhn-kapə, in nat kit rəha naulisən. Netəmim neen koatən məmə in nəmtətin kit məmə katol nalpinən kit kəm in, kən netəmim neen koatən məmə in nəmtətin kit məmə in pətan rəha nausitən.   11:7: Jen 1:26-27   11:9: Jen 2:18-23

məmә nian nakoatuəfimin itəmat min məmә nakotəfak, kən moatəhap-əhap itəmat min. Kən nikik təht məmә o nəghatən min əh, neen niphahrienən, ¹⁹ mətō-inu nəhap-əhapən min otəkəike motuwa məmә okəplan ətuatip məmә pah tatəfak pahrien.

²⁰ !Nian nakoatuəfimin itəmat min, nakoatən məmә nakoatun Nagwənən Rəha Nəmtətin Rəha Iesu, mətō otəplan-tu nolən u rəhatəmat! Sənəmә Nagwənən Rəha Nəmtətin Rəha Iesu, ²¹ mətō-inu nian nakotagwən, itəmat kitiah kitiah koatəkəike əm kəsəsaḡinən ilat min neen. Kit nəumis tatus əh, kit tinapis rəkis. ²² ?Rəhatəmat latuənu tikə məmә nakotaupən motagwən ikin? ?O itəmat nəsotisiai-inən niməfak rəha Uḡin, kən moatol aulis ian-rat min? ?Kən ekən məmә naka kəm itəmat? ?Ekənwiwi itəmat o nolən əh? !Kəp, tiəkis aḡin-əh!

²³ Mətō-inu, eməḡətuḡ rəkis itəmat nəḡətuḡnən itəm təmisi-pən o Iərəmərə. E lapin əh uarisig keḡəhan-in-pən e nelmi tikimər min, in təmos piret, ²⁴ kən mən kəm Uḡin tagkiu ron, kən məmkas, kən məmә, “Inu niphətik itəm otitəḡit otəmat. Otol mihin kən nikitəmat tatəht io.” ²⁵ E nolən kitiah əm, nian kinotagwən rəkis, in tos kap wain mən məmә, “Kap wain u in nəniəkisən wi rəha nasituən itəm tatuwa e nitak. Otol mihin nian rafin nakoatənim, nikitəmat tatəht io.” ²⁶ O nat əh, nian rafin nakotun piret u, o nakotənim kap wain u, onəkotəkəike motən-iarəp nimisən rəha Iərəmərə mətōarus titəlig-pa min.

²⁷ Tol nəhlan, etənim pah itəm tatun piret o tatənim kap wain u rəha Iərəmərə e nolən kit itəm təsətuatipən, in tatol təfagə o nərəkinən niphətin ne nita Iərəmərə. ²⁸ Etənim otəkəike makil rəhan nəmegəhən pitən, uarisig təpanun piret ne mənim kap wain, ²⁹ mətō-inu etənim itəm tatun matənim, mətō nikin təsəht wirən niphəti Iərəmərə, nunən ne nənimən itəm in tatol tatiuw-pa atip əm nalpinən kəm in. ³⁰ Mətō o nat əh, itəmat tepət nakotəpou matimis, kən itəmat neen kinotimis rəkis. ³¹ Mətō okəmә kitat kotakil atip nolən min rəhatat, Iərəmərə təsakilən kitat mol nalpinən kəm kitat. ³² Nian Iərəmərə takil kitat mol nalpinən kəm kitat, in tatol məmә kitat okotətuatip, məmә nian in otakil netənim e nətueintən mən nalpinən rəhalat məmә okotimis, kən kitat okəsotosən nalpinən əh kitat min ilat.

³³ Tol nəhlan piak min ne winik min, nian nakotuwa kitiah məmә nakotagwən, otəsaḡin itəmat min. ³⁴ Okəmә suah kit nəumis nus, təwir məmә otəḡwən iman ikin latuənu, məmә nian nakoatuəfimin, Uḡin otəsos-ipənən nalpinən kəm itəmat o nolən min əh rəhatəmat. Nian ekimnə, oekos-ipinə suatip e natimnat pisin neen min itəm nakoatətapəh ron.

12

Nəsanənən pisin pisin min rəha Narmin Rəha Uḡin

¹ Piak min ne winik min, pəs ekəḡhat e nəsanənən pisin pisin min rəha Narmin Rəha Uḡin itəm tatos-ipa kəm kitat, mətō-inu iakolkeike məmә itəmat nəkotəkəike motitun.

² Itəmat nəkotitun məmә aupən, nian nəməsotəfakən kəm Uḡin, katiuw-pən rəhatəmat nətəligən katit itəmat e suatip o nəfakən kəm narmi nat min itəm kəsotəḡhatən. ³ Tol nəhlan, ekən kəm itəmat məmә suah kit tikə itəm tatəḡhat e nəsanənən rəha Narmin Rəha Uḡin matən rat Iesu, kən suah kit min okol təsənən məmә, “Iesu in Iərəmərə,” mətō Narmin Rəha Uḡin, in əm tol etənim tatən.

⁴ Nəsanənən pisin pisin min rəha Narmin Rəha Uḡin itəm tatos-ipa kəm kitat, mətō koatisi-pən e Narmin Rəha Uḡin kitiah əm. ⁵ Kitat koatol wək pisin pisin tepət, mətō Iərəmərə kitiah əm itəm koatol wək rəhan. ⁶ Kitat koatol wək e nolən pisin pisin tepət, mətō in Uḡin kitiah əm itəm tatol wək e nəmegəhən rəha netənim rafin məmә ilat okoatol wək min əh rafin.

⁷ Kən Narmin Rəha Uḡin tatos-ipa rəhan nəsanənən pisin pisin min kəm kitat kitiah kitiah məmә kitat okotasitu etat rafin. ⁸ O suah kit, Narmin tatos-ipən nəghatən rəha nenatigən. Kən kit min, Narmin kitiah əm tatos-ipən nəghatən rəha nitunən nat. ⁹ Kən

kit min, Narmin kitiah əm tatos-ipən nahatətəən. Kən kit min, Narmin kitiah əh tatos-ipən nəsanənən o nol-wirən nimisən. ¹⁰ Kən kit min, tatos-ipən nəsanənən o nolən nat pispis min. Kən kit min, tatos-ipən nəghatən min itəm Uhgın tatos-ipa. Kən kit min, tatos-ipən nəsanənən o nakilən narmin pisin pisin min. Kən kit min, tatos-ipən nəsanənən rəha nənən nəghatən ik pisin min.* Kən kit min əh, tatos-ipən nəsanənən o nənən nipətəti nəghatən ik pisin min əh. ¹¹ Nəsanənən min əh ilat rafin, koatisi-pən əm e Narmin kitiah əm, kən tatos-ipa kəm kitat kitiah kitiah e suatip min itəm in əm tolkeike.

¹² Nipətəti etəmim in kitiah əm, məto nolın-olın tepət; kən nat ərnapın nolın-olın pisin pisin min, ilat koatılpin e nipətın kitiah əm. Kən tol nəhlan, tahmen-amen əm e Kristo. ¹³ Kitat neen, kitat noanol min rəha Isrel, kitat neen laihluə min, neen slef min əm, neen sənəmə slef min, məto Narmin Rəha Uhgın kitiah əm təmol baptais e kitat rafin agın-əh məmə, kəmotuwa nipətəti Kristo kitiah əm, kən kitat kəmos Narmin Rəha Uhgın u kitiah əm.

¹⁴ Otətəlig-in, nipətəti etəmim kəməsolən nolın kitiah əm, məto nolın tepət. ¹⁵ Okəmə nelkin tatən məmə, “Sənəmə io nelmin, kən tol nəhlan, sənəmə io noli nipətın kit,” kən nəghatən rəhan təsolən məmə nelkin in sənəmə nolın nipətın məsin. ¹⁶ Kən okəmə matəlgın tən məmə, “Sənəmə io niganəmtin, kən tol nəhlan, sənəmə io noli nipətın kit,” kən nəghatən rəhan təsolən məmə matəlgın in sənəmə noli nipətın məsin. ¹⁷ ?Okəmə nipətın in niganəmtin rafin əm, kən otahro məto nat? ?Kən okəmə nipətın in matəlgın rafin əm, kən otahro məto nəmiəwin nat? ¹⁸ Məto kəp, Uhgın təmoor nolın-olın nipətın ilat rafin itəm in tolkeike məmə ilat okotol mihin. ¹⁹ ?Okəmə ilat rafin nolın kitiah əm, kən nipətın pəhrüən ikin? ²⁰ Məto nipahrienən, nolın-olın tepət, məto nipətın kitiah əm.

²¹ Niganəmtin okol təsənən kəm nelmin məmə, “Io ekapəs ik, io enahmen rəkis.” Kən rəhn-kapə okol təsənən kəm nelkin mil məmə, “Io ekapəs itəmlau, io enahmen rəkis.”

²² Təsolən nəhlan. Nolın-olın nipətıtət itəm nikitat təht məmə ilat kotəpou agın, ilat nat keike o nipətıtət. ²³ Kən nolın-olın nipətıtət itəm nikitat təht məmə ilat nat ərnapın əm, koatol nolən rəha nisaiiən elat. Kən nolın-olın rəha naulisən, kitat koatehm wir ilat. ²⁴ Məto nolın-olın nipətıtət itəm təsolən naulisən, kitat kəsotolən nat agın elat. Məto Uhgın təmuəfimin nolın-olın nipətıtət min, kən matisiai-in nolın-olın min itəm kitat koatehm-pən əm ilat. ²⁵ Kən e nolən əh, nolın-olın nipətıtət okəsotəhap-əhapən ilat min, məto ilat okoatehm wir ilat min rafin. ²⁶ Okəmə nolın məsin tatəto nahməən, kən nolın min ilat rafin okotəto nahməən ilat min. Kən okəmə nolın məsin katos-ipən nisaiiən kəm in, kən nolın min rafin okotagien ilat min.

²⁷ Nipətəti nəghatən u məmə itəmat nipətəti Kristo, kən itəmat rafin kitiah kitiah, itəmat nolın min rəha nipətəti Kristo. ²⁸ Kən e niməfak, Uhgın təmaupən mələhəu-pən aposol min, kən uarisig un, ien min, kən uarisig un, iəgətun min. Kən təmələhəu-pən netəm koatol nat pispis, ne ilat itəm koatol-wir nimisən min, kən netəm kotasitu e netəmim, kən netəm kotenatig itəm kotasitu o nənən rəha niməfak, kən netəm koatəghat e nəghatən ikin pisin min. ²⁹ ?Netəmim rafin aposol min? ?O netəmim rafin ien min? ?O netəmim rafin iəgətun min? ?O netəmim rafin nol nat pispis? ³⁰ ?O netəmim rafin koatol-wir nimisən min? ?O netəmim rafin koatəghat e nəghatən ik pisin min? ?O netəmim rafin koatən-iarəp nipətəti nəghatən ik pisin min? Kəp, təsolən nəhlan. ³¹ Məto təwir məmə nakotələhəu-pən əskasik nətəligən rəhatəmat o nosən nəsanənən pisin pisin min itəm Narmin Rəha Uhgın tatos-ipa, ilat min əh itəm kotəwir agın.

Məto roiu ekən-ipinə suatip wir agın-əh.

13

Nolkeikəən

¹ Okəmə iatəghat e nəghatən rəha netəm ik pisin min, o nəghatən rəha nagelo min, məto esosən nolkeikəən e nıkik, iatəghat pik əm tahmen e suah kit itəm tatoh nuwigi

* 12:10: Nəsanənən rəha nənən nəghatən ik pisin min, tatəghat-in nəghatən min itəm suah kit təsitunən. Əplan-tu 1 Kor 13:1, ne Wək 2:4. 12:11: 1 Kor 7:7 12:12: 1 Kor 10:17 12:13: Kal 3:28 12:27: Rom 12:5 12:28: Efes 4:11-12 12:31: 1 Kor 14:1

dram, o tatoḥ əpnapin əm bel. ² Okəmə iatos nəsanənən itəm Narmin Rəha Uhgın tatos-ipa o nən-iarəpən nəghatən min itəm Uhgın tatos-ipa, məto esosən nolkeikeən e nīkik, io nat əpnapin əm. Kən okəmə ekitun nat anion rafin ne nitunən rafin, məto esosən nolkeikeən e nīkik, io nat əpnapin əm. Kən okəmə rəhak nahatətəən təskasik məmə otol nitot kit tiet, məto esosən nolkeikeən e nīkik, io nat əpnapin əm. ³ Okəmə ekəmki-pən rafin rəhak natimnat kəm ian-rat min, o ekegəhan-in nipətik məmə nigəm otus, məto esosən nolkeikeən e nīkik, esolən win e nat kit.

⁴ Nolən rəha nolkeikeən tol nulan: suah kit rəhan nətəligən təfəməh, kən matol təwir kəm netəmim, kən məsetəhakən e netəmim, kən məsos-ipər atipən, kən məsausit pikən, ⁵ kən məsol-pənən netəmim, məsalkutən o nərpin, kən nīkin təsəhmə uəhaiən, kən təsəskəlīm-iəkisən e nīkin nərətən itəm suah kit tatol lan. ⁶ Kən nīkin təsəgienən o nolən rat min, məto nīkin tagien əm o nolən wir min rəha nipahrienən. ⁷ Nolən rəha nokeikeən tol nulan: nat əpnapin suatip rəha suah kit tiəkis, məto nian rafin suah əh tatətəu-pən əm, məsəhlmanən rəhan nahatətəən nian kit, kən nian rafin tatələhəu-pən əskasik rəhan nətəligən e Uhgın, rəhan nahatətəən tatətul əm nulan e nian rəha nərətən.

⁸ Nolən rəha nolkeikeən namnun tikə. Məto rəha nən-iarəpən nəghatən itəm Uhgın tatos-ipa, otəpanikə. Rəha nəghatən ik pisin min, okotəpanikə. Rəha nitunən nat, otəpanikə. ⁹ Tol nəhlan məto-inu nitunən rəhatat noan məsin əm, kən koatən-iarəp nəghatən itəm Uhgın tatos-ipa noan məsin əm. ¹⁰ Məto nian Iesu Kristo otuwa min mol ətuatip natimnat rafin, kən nəsanənən min itəm Narmin Rəha Uhgın tatos-ipa roiu okotikə. ¹¹ Nian ematəkəku, ematəghat tahmen e suakəku, kən nitunən rəhak tahmen e rəha suakəku, kən nolən rəha nətəligən rəhak tahmen e rəha suakəku. Məto nian emuwa mol etəm-iasol in io, emələhəu nolən min rəha suakəku e məntaak. ¹² Roiu, kitat koatəplan noan məsin əm tahmen e suah kit itəm tateranəm e klas itəm toapoap. Məto e nian əh, kitat okotəplan əsas niğanəmti Uhgın. Roiu, ekitun noan məsin əm, məto e nian əh, epanitun əsas natimnat rafin, tahmen məmə Uhgın titun mihin io əh-roiu.

¹³ Kən roiu, nolən miləhal u kisil kətəhalətul: nolən rəha nahatətəən, nolən rəha nələhəu-pənən əskasik nətəligən e Uhgın, ne nolən rəha nolkeikeən. Məto itəm təwir pik agin eləhal, in nolən rəha nolkeikeən.

14

Nən-iarəpən nəghatən itəm Uhgın tatos-ipa, ne nənən nəghatən ik pisin min

¹ Otalkut əskasik məmə nolkeikeən otərəməərə e nəmegəhən rəhatəmat, kən otalkut əskasik məmə onəkotos nəsanənən min itəm Narmin Rəha Uhgın tatos-ipa, kən otalkut pik təhmin min o nəsanənən rəha nən-iarəpən nəghatən itəm Uhgın tatos-ipa. ² Ekən nəhlan məto-inu itəmat kit itəm tatəghat e nəghatən ik pisin min, təsəghatən kəm netəmim, məto tatəghat əm kəm Uhgın. Pahrien, suah kit tikə itəm titun nəghatən itəm in tatən, məto in tatən-iarəp nəghatən anion min e Narmin Rəha Uhgın. ³ Məto netəmim rafin itəm kotən-iarəp nəghatən itəm Uhgın tatos-ipa, koatən kəm netəmim o niləkinən ilat, o niləs-ipərən nətəligən rəhalat, kən o nasituən miləs-ipər nīkilat. ⁴ Etəmim itəm tatəghat e nəghatən ik pisin min, tatiləkin atip əm in, məto etəmim itəm tatən-iarəp nəghatən itəm Uhgın tatos-ipa, tatiləkin niməfak. ⁵ Iakolkeike məmə itəmat rafin agin-əh nakotəghat e nəghatən ik pisin min, məto təwir pik məmə nakotən-iarəp nəghatən itəm Uhgın tatos-ipa. Etəmim itəm tatən-iarəp nəghatən itəm Uhgın tatos-ipa, in tətəsitu pik e niməfak taprəkis-in etəmim itəm tatəghat e nəghatən ik pisin min mətoarus in tən nipətin məmə otiləkin niməfak.

⁶ Piak min ne winik min. ?Okəmə iatuwa otəmat kən matəghat e nəghatən ik pisin min, tahro nulan io iakəwir otəmat okəmə esol-arəpən nəghatən neen itəm kəmoatəhluaig aupən, o esosən nitunən neen, o nəghatən itəm Uhgın tatos-ipa, o nəghatən rəha nəgətunən? ⁷ Otətəlig-in o natimnat tahmen e nau itəm kətahl, o kita itəm katoh. Natimnat min əh kəsotəmegəhən, etəmim əm tatol ilat kotagət. Məto okəmə kəsotagət

ətuatipən, kən itəmat onəkotəruru məmə napuən naka ilat koatan. ⁸ Kən okəmə təwi təsagət ətuatipən, kən netəmim okotəruru məmə kotəkəike motol əpen-əpenə o nəluaginən. ⁹ Məto tahmen əm etəmat. ?Okəmə noatəghat e nəghatən itəm netəmim kotəruru, tahro nulan okotitun nipəti nəghatən nakoatən? Itəmat onəkotəghat əm kəm magoagəp, məto netəmim kəsotosən nipətin. ¹⁰ Pahrien məmə nəghatən min tepət e nətueintən, məto ilat rafin nipətilat əh-ikin. ¹¹ Kən okəmə esitunən nipəti nəghatən itəm suah kit tatən-ipa kəm io, io iapispis kəm in, kən in iapispis kəm io. ¹² Tahmen əm etəmat. Itəmat nakotolkeike nəsanənən min rəha Narmin Rəha Uhgın, kən tol nəhlan, otalkut məmə nakotiləkin niməfak e nəsanənən min itəm okotasitu pik lan.

¹³ Məto-inu o nat əh, okəmə itəmat kit tatəghat e nəghatən ik pisin min, otəkəike məfak min məmə Uhgın otos-ipən nipəti nəghatən u məmə otən-iarəp kəm niməfak. ¹⁴ Okəmə iatəfak e nəghatən ik pisin min, nıkkik tatəfak məto nətəligən rəhak tatətul əpnapın əm. ¹⁵ ?Kən ekahro? Ekəfak e nıkkik, məto ekəfak min e nətəligən rəhak. Kən ekan napuən e nıkkik, məto ekan min napuən e nətəligən rəhak. ¹⁶ ?Okəmə nakatənwiwi Uhgın e nıkkim e nəghatən pisin, tahro suah kit itəm təruru nəghatən u in otən “əwəh” e rəham nəfakən, məto-inu in təruru nat itəm nakatən? ¹⁷ Kəm-naka natənwiwi wir Uhgın, məto nəsiləkinən etəmim pisin kit min.

¹⁸ İatən tagkiu kəm Uhgın məmə iatəghat e nəghatən ik pisin min taprəkis-in itəmat rafin. ¹⁹ Məto e niməfak, okəmə iatəgətun netəmim e nəghatən faif əm itəm kotitun, inu təwir agin maprəkis-in məmə ekən nəghatən ten-taosan e nəghatən pisin itəm kinotəruru.

²⁰ Piak min ne winik min. Sotolən nətəligən rəhatəmat tahmen e nisualkələh. Təwir məmə nəkotahmen e nisualkələh itəm kotəruru əh nolən rat. Məto e nətəligən rəhatəmat, təwir məmə nakotimətə. ²¹ Kəmətə nəhlan e Lou rəha Moses məmə, “Ekol məmə netəm koatəghat e nəghatən ik pisin min okotən rəhak nəghatən kəm rəhak netəmim.

Kən ilat okotətə nəghatən min rəha iapispis min,

Məto nat əpnapın ilat okotətə nat əh itəm tol pisin, okol kəsotətəlig-inən io.

İərəmərə tatən mihin.”

²² Tol nəhlan, nəghatən ik pisin min, in nəmtətın kit rəha netəmim itəm kəsotəfakən, sənəmə nəmtətın kit rəha iəfak min. Məto nian suah kit tatən-iarəp nəghatən itəm Uhgın tatos-ipa, in rəha iəfak min, sənəmə rəha netəm kəsotəfakən. ²³ ?Tol nəhlan, okəmə niməfak apıəpiə tatuəfimin, kən netəmim rafin koatəghat e nəghatən ik pisin min, kən ilat neen itəm kəsotitunən, o netəm kəsotəfakən kotuwa imə, ilat okotən məmə itəmat nakotalmə, o kəp? ²⁴ Məto okəmə etəm təsəfakən kit, o etəm təruru tuwa imə nian netəmim rafin koatən-iarəp nəghatən itəm Uhgın tatos-ipa, kən nəghatən rəhatəmat otek nıkin, kən in otitun məmə in iol təfagə, kən nəghatən min əh otakil rəhan nolən, ²⁵ kən rəhan təfagə min itəm koatəhluaig otuwa e nəhag-əhagən. O nat əh, in otiet morin e nisıaiən matəfak kəm Uhgın, matən-iarəp məmə, “!İtəmat pahrien Uhgın nakoatan!”

Nələhəu ətuatipən nolən rəha nəfakən

²⁶ Piak min ne winik min. Pəs iakən nipəti rəhak nəghatən min roiu. Nian itəmat rafin nakotuwa kitiəh e nuəfiminən o nəfakən, itəmat rafin kitiəh kitiəh rəhatəmat əh-ikin wək o nolən, neen koatan napuən, neen katəgətun ilat, neen koatol-arəp nəghatən neen itəm kəmoatəhluaig aupən, neen koatəghat e nəghatən ik pisin min, neen koatən nipəti nəghatən min əh. Onəkotəkəike moatol natimnat min əh o niləkinən niməfak təskasik. ²⁷ Okəmə netəmim neen koatəghat e nəghatən pisin, kəiu o kəm-naka kısıl əm okotəghat. Kit otən rəhan u, uarisig kit, kənu kit min tən rəhan, kən suah kit otəkəike mən nipəti nəghatən min əh. ²⁸ Okəmə etəmim tikə o nən-iarəpən nipəti nəghatən min əh, etəm itəm otəghat e nəghatən pisin, otəkəike məsəghatən e niməfak, kən məghat anion kəm Uhgın.

²⁹ Təwir məmə ien kəiu o kisił okotəghat, kən netənim neen okotakil wir nəghatən koatən. ³⁰ Kən okəmə Uhgın tatol əp nəghatən kit itəm təmatəhluaig aupən tatuwa o suah kit itəm tatəpələh, təwir məmə etəm təmaupən matəghat otapəs nəghatən. ³¹ Tol nəhlan, itəmat itəm nakotən-iarəp nəghatən itəm Uhgın tatos-ipa, kit otaupən məghat, kənu kit mın, u kit mın məmə nakotəgətun netənim rafin, kiləs-ipər nətəligən rəhalat. ³² Sotaluinən məmə ien mın koatərəməyə e nikilat məmə kotitun nən-iarəpən nəghatən rəhalat e nian itəm in tətuatip o nənən, ³³ məto-inu Uhgın sənəmə in Uhgın rəha nolən nəruruən e nat, məto in Uhgın rəha nəməlinuən, tahmen e niməfak mın rafin.

³⁴ Nian katəfak lan, nıpitən okəsotagətən, məto-inu təsətuatipən məmə okotəghat. Məto okotəkəike moatətəlig-in netəm-iasol rəha niməfak, tahmen əm e itəm Lou tatən mihin. ³⁵ Okəmə kotolkeike məmə kotitun nat kit, okotəkəike kətapəh o rəhalat nəman mın əpəh latuənu, məto-inu tol naulisən məmə pətan otəghat əpəh e niməfak.

³⁶ ?Tahro? ?Nikitəmat təht məmə nəghatən rəha Uhgın təmaupən miet-arəpa otəmat? ?O nikitəmat təht məmə nəghatən rəha Uhgın təmuwa əm otəmat? ³⁷ Okəmə itəmat kit nikiñ təht məmə in ien kit, o Narmin Rəha Uhgın təmos-ipən nəsanənən kit kəm in, in otəkəike mən nıpahrienən e nəghatən itəm iatəte kəm itəmat məmə in nəwıa İərəməyə. ³⁸ Okəmə tapəs nənən nıpahrienən e nəghatən u, in okəsən mınən nıpahrienən e rəhan nəghatən.

³⁹ Tol nəhlan, piak mın ne winik mın, təwir məmə nakotolkeike məmə nakotən-iarəp nəghatən itəm Uhgın tatos-ipa, kən məsotətlosig-inən nənən nəghatən ik pişin mın. ⁴⁰ Məto e natimnat rafin ağıñ itəm nəkoatol e nəfakən, otol e nolən itəm in tətuatip o niməfak, motətəu-pən wir nolən rəha nəfakən.

15

Kristo təməmegəh mın e nimisən

¹ Piak mın ne winik mın. İakolkeike məmə ekən-iarəp mın kəm itəmat namnusən təwir itəm ematən-iarəp kəm itəmat aupən, nəmotos e nikitəmat, kən motos rəhatəmat ikiñ nətulən lan. ² Okəmə nakotaskəlim əskasik namnusən təwir ətuatip itəm io emən-iarəp kəm itəmat, Uhgın otosmegəh itəmat lan. Məto okəmə nakotapəs nat ətuatip, motahatətə e nəghatən pişin, kən nahatətəən rəhatəmat in nat əpnəpın əm.

³ Natimnat itəm io eməto, ilat nat keike, kən enən-ipinə rəkis kəm itəmat məmə, Kristo təmimis o rəhatat nolən rat mın tahmen e Naoa Rəha Uhgın təmən rəkis mihin, ⁴ kəmitənim, kən təmegəh mın e nimisən e nian itəm tatol kisił lan tahmen əm e Naoa Rəha Uhgın təmən rəkis mihin, ⁵ kən təmaupən miet-arəp o Pita, uarisig u, o rəhan netəm tuelef. ⁶ Uarisig lan, in təmiet-arəp mın o piətət mın taprəkis-in faif-hanrit e nian kitiağ əm, u ilat tepət koatəmegəh əh, məto neen kinotimis rəkis. ⁷ Kən uarisig, tiet-arəpa o Jemes, kən o aposol mın rafin. ⁸ Kən uarisig elat rafin, in təmiet-arəpa mın ron io, nat əpnəpın io ekahmen e suakəku itəm təsaiirən e nian ətuatip rəhan.

⁹ Tol nəhlan, io ləhau ağıñ e aposol mın rafin, kən esahmenən məmə netənim okotaun-in io məmə io aposol kit, məto-inu ematol nərətən kəm niməfak rəha Uhgın aupən. ¹⁰ Məto e nəwırən itəm Uhgın təmawte-in kəm io, emuwa mahmen nulan roiu, kən nəwırən əh təsuwa əpnəpınən məto noan əh-ikiñ. Nıpahrienən, emol wək taprəkis-in rafin aposol mın, məto sənəmə e rəhak əm nəsanənən, məto e nəwırən əm itəm Uhgın təmawte-in kəm io. ¹¹ Nat əpnəpın io emən-iarəp, o ilat kəmotən-iarəp namnusən təwir kəm itəmat, məto nəghatən u inu itəm iatən-iarəp, namnusən təwir itəm nəmotən nıpahrienən lan.

Nəmegəhən e nimisən rəha netəm kəmotimis

14:29: 1 Tes 5:21   14:34: 1 Kor 11:3; 1 Tim 2:12   14:37: 1 Jon 4:6   15:3: Aes 53:5-12   15:4: Mat 12:40;
Wək 2:24-32   15:5: Mat 28:16-17; Luk 24:34   15:7: Wək 1:3-4   15:8: Wək 9:3-6   15:9: Efes 3:8;
1 Tim 1:15   15:10: 2 Kor 11:23

¹² ?Məto okəmә kəmatən-iarəp məmә Kristo təməmegəh min e nimisən, kən tahro itəmat neen nakoatən məmә netəm kəmotimis okol kəsotəmegəh minən? ¹³ Məto okəmә nəghatən rəhatəmat in nīpahrienən, məmә netəm kəmotimis kəsotəmegəh minən, kən okol Kristo min təsəmegəhən e nimisən. ¹⁴ Kən okəmә Kristo təsəmegəhən e nimisən, kən wək rəhatimat o nən-iarəpən namnusən təwir, in nat əpnapin əm, tahmen min əm e nahatətəən rəhatəmat. ¹⁵ Nat kit min nəhlan, okəmә Kristo təsəmegəhən e nimisən, itimat emoateiuə e Uhgın məto-inu emotən-iarəp məmә Uhgın təsosmegəh Kristo e nimisən. Məto okəmә netəm kəmotimis ko kəsotəmegəh minən e nimisən, kən okol Uhgın təsosmegəhən Kristo e nimisən. ¹⁶ Məto-inu okəmә netəm kəmotimis ko kəsotəmegəh minən e nimisən, kən okol Kristo təsəmegəh minən e nimisən. ¹⁷ Kən okəmә Kristo təsəmegəh minən e nimisən, kən nahatətəən rəhatəmat nīpətin tikə, kən itəmat noatətig əh e təfagə rat min. ¹⁸ Kən netənim itəm kəmotən nīpahrienən e Kristo itəm kinotimis rəkis, ilat min kəmotakiah. ¹⁹ !Okəmә koatələhəu-pən əskasik rəhatat nətəligən e Kristo o nəmegəhən əm rəhatat e nətueintən, kəsi, təwir məmә netənim okotəto tərət otəmat maprəkis-in netənim rafin məto-inu, kəm-naka kitat kəmotəmkakiah!

²⁰ !Məto kəp! Nīpahrienən məmә Kristo təməmegəh min pahrien e nimisən. In təmaupən e netəm rafin itəm kəmotimis kən məmegəh min e nimisən, kən okol təsimis minən.* ²¹ Otətəlig-in. Nīmisən tinuwa e nətueintən e etənim kit, kən e suatip kitiah əm, nəmegəh minən e nimisən təmuwa e etənim kit. ²² Tol nəhlan, netənim rafin okotimis məto-inu kəmotisi-pən e Atam, kən tahmen-ahmen əm, netənim rafin itəm kəmotuwa kitiah ilat Kristo okotəmegəh min. ²³ Məto ilat min u, okotəmegəh min e nian ətuatip rəhalat. Kristo in təmaupən məmegəh min, kən nian in otuwa min, rəhan min okotəmegəh min. ²⁴ Kən namnun nian otuwa. In otərəkin nərəməərəən rafin, ne nəpətən rafin, ne nəsanənən rafin. Uarisig lan, in otəhlman-pən nərəməərəən rəhan e nelmi Uhgın Tata. ²⁵ Tol nəhlan məto-inu, in təike matərəməərə mətoarus məmki-pa rəhan tikimir min meguətain ilat e nelkin. ²⁶ Namnu rəhan tikimir itəm otərəkin, in nimisən. Kən nimisən otikə min, ²⁷ məto-inu “tinəmki-pa natimnat rafin meguətain e nelkin.” Otətəlig-in-tu, nian tatən məmә natimnat rafin agin-əh tinateguətain e nelkin, nəkotəplan məmә sənəmә Tata Uhgın min əh-ikin e nelkin. In Uhgın itəm təmələhəu-pən natimnat rafin agin-əh ləhau e nelki Kristo. ²⁸ Nian Uhgın tinol natimnat min əh, kən Nətin atip otuwa ləhau e nərəməərəən rəha Uhgın itəm təmələhəu-pən natimnat rafin e nelkin, məmә Uhgın əm otərəməərə e natimnat rafin.

²⁹ Otətəlig-in-tu. ?Tahro e netənim itəm katol baptais elat o netəm kinotimis rəkis? ?Okəmә netəm kəmotimis kəsotəmegəh minən nian kit, kən tahro katol baptais e netənim olat?[†] ³⁰ ?Kən tahmen əm etimat, tahro ioatiləs pikən nian əskasik min e nəmegəhən rəhatimat nian rafin? ³¹ !Iatos noanawil, piak min ne winik min, məmә netənim kotalkut məmә okotohamnu io e nian tepət! Nəkotitun məmә inu nīpahrienən tahmen-ahmen məmә iatausit o nahatətəən rəhatəmat e Kristo Iesu İərəməərə rəhatat. ³² ?Okəmә eməluagin e nat megəh min itəm koaton itəm əpəh Efesas[‡] o nətəligən rəha netənim əm, emol win e naka? Okəmә netəm kəmotimis kəsotəmegəh minən, pəs kotol əm tahmen e nəghatən u itəm tatən məmә,
“Pəs kotagwən motənim,
məto-inu olawig kotimis.”

* 15:20: Kristo in tahmen e nəniəkisən rəha Uhgın məmә netənim rafin okotəmegəh min e nimisən. 15:21: Rom 5:12 15:23: 1 Tes 4:16; Nol əpən 20:5 15:25: Mat 22:44 15:26: Nol əpən 20:14 15:27: Sam 8:6 † 15:29: Pol təsən ətuatipən məmә in tolkeike məmә netənim okotol baptais elat o netənim itəm kinotimis rəkis, məto təməən əm məmә netənim neen kəmoatol nəhlan. Kən kitat roiu, tiəkis o nitunən nīpəti nəghatən u. 15:30: Rom 8:36 ‡ 15:32: Pol tatəghat o tikimir min rəhan əpəh Efesas, məto sənəmә nat megəh min pahrien. 15:32: Aes 22:13

³³ Sotolən netəmim koteiuə-in itəmat. Inu nīpahrienən itəm suah kit təmən, “Nian netəm rəhalat nolən təwir koatan ilat netəm kotərat, netəm kotərat koatəra kin nolən wir rəhalat.” ³⁴ Otitəlig-pa min motos ətuatip nenatigən rəhatəmat itəm tətuatip məmə nəkotol mihin, kən motəhlman təfagə rat min, mətə-inu itəmat neen kotəru ru əh Uhgīn, kən inu nat kit rəha naulisən.

Nīpəti etəm təmimis tatəmegəh min

³⁵ Mətə okəmə netəmim neen kotəpəh məmə, “?Etəm təmimis okotəmegəh ahro nulan? ?Okotos nīpəti naka motuwa?” ³⁶ !Nəghatən əh talməl! Nīkuti nat itəm nəməfə, otəkəike mīmis pitən, uarisig u təpanəmegəh. ³⁷ Nian nakəfə nīkuti nat, nə səfəən nəukətīn itəm otuwa, mətə nīkuti nat əm, kəm-naka in nīkuti wit o nat pīsīn kit. ³⁸ Mətə Uhgīn tol tatəwiə e nəukətīn itəm in tolkeike mihin, kən e nīkutin nat rafin, in əm tatos-ipa nīpətīlat. ³⁹ Nīpətīlat rafin kəsotahmen-ahmenən. Nīpəti etəmim tol pīsīn e rəha nat megəh min, ne mənīg min, ne nəm itəhai. ⁴⁰ Əpəh e neai, natimnat əh-ikin, kən e nətueintən natimnat min əh-ikin tol pīsīn. Nian kotəplan nat əpəh ilis e neai məmə in təwir, rəhan nəwīrən in tol pīsīn e nəwīrən rəha nat əpəh ləhau e nətueintən. ⁴¹ Kən nəhag-əhagən rəha mītgar tol pīsīn e nəmīhlən rəha məwig ne nasiəən rəha məhau min. Kən nasiəən rəha məhau min neen, kotol pīsīn e rəha neen min.

⁴² Kən tahmen-ahmen əm e nīpəti netəm kəmotīmīs itəm koatəmegəh min. Nīpətīn itəm kəmitənīm otəmnəmit, mətə nian otəmegəh min, otəsəmnəmit minən. ⁴³ Nian katitənīm, in nat kit itəm netəmim kəsotolkeikeən, mətə nian otəmegəh min, in nat kit itəm netəmim okotəplan rəhan nəwīrən. Nian katitənīm, nəsanənən rəhan tikə, mətə nian otəmegəh min, təsanən. ⁴⁴ Nian katitənīm nīpətītāt, in nat rəha nətueintən, mətə nian otəmegəh min, in nat rəha nego e neai. Okəmə nīpətīn əh-ikin rəha nətueintən, rəha nego e neai min əh-ikin. ⁴⁵ Naoa Rəha Uhgīn tatən məmə, “Etəm tətəupən agīn-əh, Atam, təmuwa mos namegən.” Kən namnu Atam, inu Kristo, təmuwa narmin u tatos-ipa nəmegəhən. ⁴⁶ Nat rəha narmin təməsaupənən muwa, mətə nat rəha nətueintən, uarisig lan nat rəha narmin təpanuwa. ⁴⁷ Etəm təmaupən agīn, kəmol e nīmoulul rəha nīməptən, mətə etəm tatarisig u Kristo, təmīsī-pən e nego e neai. ⁴⁸ Netəmim rafin rəha nətueintən, nīpətīlat kotahmen e nīpəti Atam, mətə netəmim itəm okotuwin e nego e neai, nīpətīlat okotahmen e nīpəti Kristo, etəm u təmīsī-pən ikin. ⁴⁹ Roiu kitat kotahmen e Atam u rəha nətueintən, kən tol nəhlən, o nian kit okotahmen e Kristo u rəha nego e neai.

⁵⁰ İatən-iarəp kəm itəmat, piak min ne winik min məmə, nīpətīn ne nīta etəmim otəsūwinən e nərəməərən rəha Uhgīn, kən tahmen-ahmen əm, nat itəm otəmnəmit otəsosən nat itəm tətətig līlīn. ⁵¹ Otətəlig-in-tu, kən oekən nat anion məmə, sənəmə kitat rafin okotīmīs, mətə Uhgīn otol nīpətītāt rafin tuwiwi, ⁵² in otol uəhai əm tahmen e nīpitən, nian namnu təwi rəha Uhgīn otasək, mətə-inu təwi otasək, kən netəm kəmotīmīs okotəmegəh min məsotīmīs minən, kən Uhgīn otol nīpətītāt tuwiwi. ⁵³ Tol nəhlən mətə-inu, nat itəm otəmnəmit otəkəike muwin e nat itəm otəsəmnəmitən, kən nat itəm otīmīs otəkəike muwin e nat itəm otəsīmīsən mətatīg līlīn. ⁵⁴ Nian nat itəm tatəmnəmit təmuwin e nat itəm təsəmnəmitən, ne nat itəm otīmīs təmuwin e nat itəm otəsīmīsən mətatīg līlīn, kən nəghatən itəm kəməte otuwa nīpahrienən, tatən məmə, “Nəluaginən tinol namnun. Uhgīn təmol win agīn. Nīmīsən tīnikə.”

⁵⁵ “!Ei, Nīmīsən! ?Onakahrol nulan mol win etimat? !Ei, Nīmīsən! ?Onakahrol nulan mus itimat?”

⁵⁶ Təfagə rat in tahmen e nat kit tatus itəm kən matuwa in nīmīsən, kən Lou tatol təfagə rat nəsanənən rəhan tətət. ⁵⁷ !Mətə pəs kotənwiwi Uhgīn! Tatol məmə kitat koatol win e rəhatat İərəməərə İesu Kristo.

⁵⁸ Tol nəhlən, piak min ne winik min, otətul əskasik. Sotegəhan-inən nat kit tələal etəmat. Nian rafin, otol wək rəha İərəməərə e nīkītəmat rafin, mətə-inu nəkotitun məmə wək rəha İərəməərə itəm nəkoatol, sənəmə nat əpnəpīn əm.

16

*M*əni o nasituən e iəfak min əpəh Jerusalem

¹ Roiu iakən məni o nasituən e iəfak min əpəh Jerusalem. Otol tahmen əm məmə emən mihin kəm niməfak min əpəh profens əh Kalesia. ² E Sante min rafin, itəmat rafin kitiah kitiah otəkəike mələhəu kalin məni neen. Etənim itəm in tatos məni asol, otələhəu kalin tepət, kən etənim itəm tatos məni əkəku, otələhəu kalin noan məsin. Tol nəhlan, nian ekimnə, okol nəkəsotalkut minən o nolən məni ilat rafin nian kitiah əm. ³ Kən otətgi-arəp itəmat neen məmə okotəmik məni motuwın, kən nian ekimnə, ekəte naoa mən-iarəp ilat kəm netəm Jerusalem, kən mahl-ipən ilat kotəmik məni motuwın əpəh ikin. ⁴ Okəmə ekəplan məmə təwir məmə io min ekuwın, kən ilat okotətəu-pa io.

*N*aliwəkən min rəha netəm-iasol min neen

⁵ Uarisig epanimnə muag itəmat, ekuwın-pən Masetonia, mətə-inu ekaupən muwın muag niməfak min əpəh ikin. ⁶ Kəm-naka ekatig məsin kitat min itəmat, mə kəmə tahro, koatatig əm mətəarus nətəpən tol namnun. Tol nəhlan, nəkotitun nasituən lak e rəhak naliwəkən itəm iatuwın-pən min ikin. ⁷ Esolkeikeən məmə ekimnə məplan itəmat u miet min, mətə iakolkeike məmə ekimnə kotatig məsin okəmə İərəmərə tegəhan-in io. ⁸ Mətə etatig əm Efesas mətəarus nian rəha Pentekos, lafet rəha Nagwənən Wi, ⁹ mətə-inu Uhgın təmerəh e suatip asol ron io məmə ekol wək təwir itəm otoe-in noan tepət, nat əpnəpin netənim tepət kotalkut məmə okotahtosig-in io o nolən wək.

¹⁰ Okəmə Timoti timnə məplan itəmat, otol təwir kəm in motos-ipən nisaiien kəm in, mətə-inu in tatol wək rəha İərəmərə tahmen əm lak. ¹¹ Sotolən məmə itəmat kit tatehm əhau in. Otahl-ipa tuwa kən motasitu lan e rəhan naliwəkən məmə otitəlig-pa ron io. İatəshgin piatət min ilat Timoti məmə okotuwa motehm io.

¹² Kən e piatət Apolos, emətarəh əskasik məmə in otəkəike mətəu-pən piatət min mimnə məplan itəmat. In təsolkeikeən pik məmə otimnə əh-roiu, mətə in otimnə e nian itəm tətufip ron.

¹³ Otegəs. Otətul əskasik e nahatətən rəhatəmat. Məsotəginən. Motol nətəligən rəhatəmat təskasik. ¹⁴ Natimnat rafin agın itəm itəmat nəkoatol, otol e nolkeikeən.

¹⁵ Itəmat nəkotitun məmə Stefanas ne rəhan min, ilat kəmotəupən motən nıpahrienən e İesu əpəh Akaea, kən ilat kotalkut əskasik o nasituən e iəfak min. İatən əskasik kəm itəmat piak min məmə, ¹⁶ otisiai-in ilat motol nəwialat, ne netənim rafin itəm koatol pik wək o niməfak. ¹⁷ Nıkkik təmagien nian Stefanas, ne Fotunatas, ne Akaekas kəməhaliet-arəpa, mətə-inu nat əpnəpin itəmat nakotikə, mətə nian eməplan iləhal, tahmen əm məmə eməplan itəmat. ¹⁸ İləhal kəməhaləs-ipər pik rəhak nətəligən tahmen əm məmə kəməhalol etəmat. Netəm kotol nəhlan, okəike kisai-in ilat.

*N*amnun nəghatən rəha Pol

¹⁹ Niməfak min e profens əpəh Esia koatən təwir kəm itəmat. Akwila ne Prisila kioalkeike pik məmə okuən təwir kəm itəmat e nərgi İərəmərə ilat iəfak min itəm kəmotuəfimin e nimə rəhalau. ²⁰ Piatət min rafin ikin-u koatən təwir kəm itəmat. Otən təwir kəm itəmat min tahmen məmə itəmat kitiah əm e Kristo.

²¹ Io Pol, iatos pen matəte əm e nelmək nəghatən u rəha nənən təwir kəm itəmat.

²² Okəmə suah kit təsolkeikeən İərəmərə, pəs nalpinən rəha Uhgın tatuwın ron.

!İərəmərə rəhatimat, wa-ta!

²³ Pəs İərəmərə İesu tawte-in rəhan nəwirən kəm itəmat.

²⁴ Ekahl-ipinə rəhak nolkeikeən kəm itəmat rafin e Kristo İesu. Əwəh.

2 Korin

Naoa itəm tatol kəiu lan itəm Pol təməte tuwin kəm iəfak min ikin Korin

Nəghatən əkuəkir rəha naoa u 2 Korin

?Pah təməte naoa u? Aposol Pol təməte naoa u.

?Təməte tatuwin kəm pah? Təməte tatuwin kəm niməfak rəha Korin, ne iəfak min rəha profens Akaea.

?Nəmegəhən tahro nulan nian təməte? Pol tinəməte rəkis naoa kisil mahl-ipən kəm niməfak rəha Korin. Inu naoa itəm tatol kuwit lan. Məto naoa itəm tatol kitiah, ne naoa itəm tatol kisil, ilau kəmiakə. Naoa itəm tatol kəiu, inu 1 Korin, kən e naoa u in təməghat əskasik kəm ilat məmə okotəg-ətuatip-in nolən rat min rəhalat, kən in təməgətun min ilat e natimnat pisin min neen. Ilat tepət e niməfak kotətəu-pən nətəligən rəha Pol itəm təməte e naoa 1 Korin. Məto neen əh-ikin, ilat koatən məmə Pol in sənəmə etəm-iasol, kən təsətuatipən məmə in otəghat min nəhlan. Kən ilat koatən məmə in tatol wək rəhan o nosən əm mənı.

?Təməte naoa u o naka? Pol in təməte naoa u matəgətun məmə in aposol kit, kən Uhgın in təmos-ipən wək u kəm in, kən tətəuətıp əm məmə in otəghat nəhlan kəm ilat. Kən in tolkeike məmə otən-iəhau nəgətun eiueiuə min itəm koatatig Korin.

Pol təmən təwir kəm ilat

¹ Io Pol, itəm Uhgın təmitəpun e nəwian məmə io aposol rəha Kristo Iesu, iatəte naoa u itimlau piətat Timoti. Naoa u tatimnə kəm itəmat, niməfak rəha Uhgın əpəh Korin, ne iəfak min ilat rafin əpəh ikin Akaea. ² Pəs Uhgın Tata rəhatat ne Iərəmərə Iesu Kristo, okuawte-in nəwırən ne nəməlinuən kəm itəmat.

Uhgın itəm tatol kepin netəmim

³ Pəs kotənwiwi Uhgın, u in Uhgın ne Tata rəha Iərəmərə rəhatat Iesu Kristo. In Tata itəm in nəukətin nasəkitunən, kən in Uhgın itəm nol kepinən rafin tətisi-pən ron. ⁴ In tatol kepin kitat e nəratən rafin rəhatat məmə kitat kotitun nol kepinən netəmim e nəratən pisin pisin min. Kən kitat kotol kepin ilat e nolən rəha nol kepinən itəm Uhgın təmol kəm kitat. ⁵ Tahmen əm e nahməən itəm Kristo təmos, təmuwa min e nəmegəhən rəhatat. Kən e nolən kitiah əm, Kristo in suatip məmə nol kepinən təmuwa pik e nəmegəhən rəhatat, kən roiu nol kepinən rəhatat tatuwin min o netəmim pisin pisin min. ⁶ Okəmə itimat ekoatəto nahməən, nahməən əh tatuwa otimat nian ekoatən-iarəp namnusən təwir, kən namnusən təwir əh otol kepin itəmat mosmegəh itəmat. Okəmə Uhgın təmol kepin itimat, tatol məmə itimat ekotitun nol kepinən itəmat. Kən noan nol kepinən əh, tatoe-in e nəmegəhən rəhatəmat, kən nian nəkotatig e nahməən kitiah əm itəm kitat kotatig lan, tətəsitə etəmat məmə onəkotətul əskasik matuwın matuwın. ⁷ Itimat emotələhəu-pən əskasik rəhatimat nətəligən o Uhgın otəmat məmə onəkotətul əskasik. Tol nəhlan məto-inu kitat rafin koatatig e natigən kitiah əm məmə, itəmat nakoatəto nahməən itəm ekoatatig lan, kən tahmen-ahmen əm məmə nakotos nol kepinən kitiah əm rəha Uhgın itəm emotos.

⁸ Piak min ne winik min, ekotolkeike məmə nəkotitun wir nian əskasik min itəm emotatig lan e profens ikin Esia. Nəratən asol min kəmotu itimat, taprəkis-in nəsanənən rəhatimat, təmol nikitimat təht məmə okəm-naka ekotimis. ⁹ Nipahrienən, itimat emotəto məmə kinegəhan-in rəkis itimat məmə ekotimis. Məto nian əskasik min əh kəmotuwa məmə esotəgileən etimat, məto ekotəgile e Uhgın itəm tatol etəm təmimis təmegəh min. ¹⁰ In təmosmegəh itimat e nəratən asol əh itəm təmatuwın o nimisən, kən in otosmegəh itimat e nəratən itəm otəpanuwa. Emotələhəu-pən əskasik rəhatimat nətəligən lan məmə in otosmegəh min itimat. ¹¹ Kən in otol nəhlan nian nakotəfak

otimat mämə, netämim tepət okotənwiwi Uhgın o natimnat wir itəm in otol kəm itimat mətö-inu netämim tepət kəmotəfak otimat.

Pol tāməuhlin rəhan nətəligən o rəhan naliwəkən

¹² Roiu ekən nəghatən u məsaulisən mämə, e nətəligən rəhatimat, nikitimat təht mämə esotolən nat kit tərət e nolən rəhatimat. E nolən min rafin itəm emotol, itimat emotətəu-pən suatip itəm Uhgın təmitəpun mämə emotəghat ətuatip əm moatən əhag-əhag nəghatən. Emotol nolən əh kəm netəm əpnəpin əm rəha nətueintən, kən motol taprəkis kəm itəmat. Esotəghatən e nitunən əm rəhatimat rəha nətueintən, mətö emotəgile əm e nəwirən rəha Uhgın. ¹³⁻¹⁴ İatən nəhlan mətö-inu, esotətəən nəghatən kit itəm tiäkis otəmat o nəfinən, o nitunən nipətın. Roiu, nəkotitun məsin nətəligən rəhatimat, mətö iakolkeike pik mämə nian kit onəkotitun rafin. Kən e nolən əh, nian İərəməərə İesu otuwa min, itəmat onəkotəgien otimat tahmen min mämə itimat ekotəgien otəmat.

¹⁵⁻¹⁶ Mətö-inu enitun mämə nakotəgien otimat, nıkkik təht mämə nian ekatuwin Masetonia, ekaupən mımınə məplan itəmat, kən nian ekıtəlig Masetonia, ekımınə min məplan itəmat. Tol nəhlan, nakatos nəwirən mau kəiu. Kən uarisig e itəm min əh, onəkotasitu lak motahl-ipən io ekuwin nitən Jutia. ¹⁷ ?Nikitəmat təht mämə, nian emol nətəligən min əh, mətö emol əpnəpin əm? ?O, kəm-naka nətəligən rəhak təmisipən e nolən rəha nətueintən, tahmen e netämim itəm koatən “əwəh” ne “kəp” e nəghatən kitıəh əm?

¹⁸ İtəmat nəkotitun mämə Uhgın nian rafin tatol rəhan nəghatən, kən io min, rəhak nəghatən kəm itəmat sənəmə, “əwəh” ne “kəp,” ¹⁹ mətö-inu rəhak nəghatən o Nəti Uhgın İesu Kristo, itəm eməhalən-iarəp kəm itəmat itiməhal Saelas ne Timoti, sənəmə, “əwəh” ne “kəp,” mətö e Kristo, nian rafin rəhak nəghatən in “əwəh,” in nıpahrienən. ²⁰ Tol nəhlan mətö-inu, nat əpnəpin nənıəkısən kuwəh Uhgın təmol, ilat kotuwa nıpahrienən e Kristo, inu nəghatən “əwəh” rəha Uhgın. Tol nəhlan, e Kristo, kitat koatən “Amen, əwəh” kəm Uhgın, kən moatıləs-ipər nərgin lan. ²¹ Uhgın əm tatol itimat ekoatətul əskasik e Kristo kitat min itəmat. In təmitəpun kitat, ²² kən təmol mak e nəmegəhən rəhatat mämə kitat rəhan min, kən təmələhəu-pən rəhan Narmin e nıkkit mämə kitat okotitun roi u mämə rəhan nənıəkısən min, ilat rafin okotuwa nıpahrienən e nəmegəhən rəhatat o nian kit.

²³ Kən roi u, okəmə esənən nıpahrienən, pəs Uhgın otol nalpinən kəm io. Eməsuwamən Korin mətö-inu esolkeikəən mämə ekən nəghatən əskasik kit kəm itəmat. ²⁴ Esotolkeikəən mämə ekotərəməərə e nahatətəən rəhatəmat, kəp. Mətö ekotol wək kitat min itəmat o nıgienən rəhatəmat, mətö-inu itəmat nınoatətul əskasik rəkis e nahatətəən rəhatəmat.

2

¹ Tol nəhlan, enən rəkis e nıkkik mämə okul esımınə mınən məplan itəmat mol nıkkitəmat tahmə. ² ?Emən nəhlan mətö-inu, okəmə ekol nıkkitəmat tahmə, pah u ikın-un otol io nıkkik tagien? İtəmat əm, itəm emol nıkkitəmat tahmə. ³ Kən eməte naoa əh, mämə nian ekımınə, esətəən tərət e nıkkik. Esolkeikəən mämə netämim itəm okotəkəike motol nıkkik tagien, ilat okotol mämə ekəto tərət. Eməte naoa əh e nolən əh, mətö-inu enitun mämə kitat kitıəh əm, kən nian nıkkik tagien, kən nıkkitəmat min tagien. ⁴ Tol nəhlan, nian eməte naoa əh kəm itəmat, nıkkik təpou pik otəmat, kən nıkkik tıtəgıt, nahui nəmtək taiəh otəmat. Esətəən naoa əh mämə otol nıkkitəmat təpou, mətö eməte mämə onəkotitun rəhak nolkeikəən asol otəmat.

Aluin nolən rat min rəha nol təfagə

⁵ Etämim itəm təmol nəratən, təmol io ekəto tərət, mətö təmol itəmat rafin nakotətö tərət pik, mətö esolkeikəən mämə nəghatən rəhak e nat u in təskasik pik. ⁶ Nalpinən

itəm itəmat tepət nəmos-ipən kəm in tinaħmen. ⁷ Məto roiu əh, nəkotəkəike motaluin rəhan nolən rat kən motol-wir nikin, məmə nikin otəsəpou pikən mol təme e rəhan nəmegəhən. ⁸ İatətapəh əskasik otəmat məmə nakotuwin motol təwir kəm in məmə in otitun rəhatəmat nolkeikəən ron. ⁹ Eməte naoa əh kəm itəmat məmə ekəplan məmə onəkotol nəwiak e natimnat rafin, o kəp. ¹⁰ Okəmə itəmat nəkotaluin nolən rat rəha suah kit, io min ekaluin rəhan nolən. Okəmə suah əh təmol nat tərət neen məmə io ekəkəike maluin rəhan nolən, məto enaluin rəkis rəhan nolən e niġanəmti Kristo. Emol nəhlan məmə otasitu etəmat ¹¹ məmə Setan otəsərəkənən kitat e rəhan neiueiuəən min, məto-inu kitat kotitun rəkis rəhan nətəliġən o nolən nəratən.

*Netəmim itəm koatən-iarəp
namnusən təwir*

¹² Nian emuwin əpəh Troas o nən-iarəpən namnusən təwir rəha Kristo, eməplan məmə İərəməərə təmol suatip kəm io. ¹³ Məto esatig əməlinuən e rəhak nətəliġən məto-inu, eməsəplanən piak Taetas ikin əh. Kən emauiatipin ilat, miet muwin Masetonia.

¹⁴ Pəs kotənwiwi Uhgın, məto-inu in təmol win e rəhan tikimır min e nəluaginən. Kən tahmen e kig kit itəm təmol win e nəluaginən minatitəliġ matit rəhan mopael min ne rəhan tikimır min, Uhgın tatit itimat e Kristo. Kən itimat rəhan min netəmim itəm ioatən-iarəp nenatigən rəha Kristo, kən nenatigən əh in tahmen e nəmiəwin kit itəm tatuwin ikin pişin-pişin min. ¹⁵ E niġanəmti Uhgın, itimat ekotahmen e nəmiəwin rəha Kristo kəm netəmim rafin, netəmim itəm Uhgın tatosmegəh ilat, ne netəmim itəm okotuwin e nalpinən rəha Uhgın. ¹⁶ İtimat nəmiəwin rəha nimisən kəm neen itəm tatəġətun ilat məmə okotimis. Kən itimat nəmiəwin rəha nəmegəhən kəm neen, itəm tatəġətun ilat məmə Uhgın otosmegəh ilat. ?Kən pah u titun nolən wək asol əh? ¹⁷ Məto itimat esotahmenən e netəm əpnəpin min, itəm koatən-iarəp nəġhatən rəha Uhgın o nos əmən məni. Kəp, məto Uhgın təməhl-ipən itimat, kən e Kristo, itimat ekotən-iarəp namnusən təwir e niġanəmti Uhgın, kən nəġhatən rəhatimat təmisi-pən e nikitimat itəm tətuatip əm.

3

¹ Okəmə naka nikitəmat təht məmə enoatıləs-ipər itimat məmə itəmat onəkotegəhan lan. Netəmim neen okotəkəike motos naoa kit itəm kəməte elat nian koatuwin o netəm kotəruru ilat. ?Tahro nikitəmat təht məmə suah kit otəkəike məte naoa nəhlan etimat kəm itəmat? ?O, tahro itəmat əm nakotolkeike məmə onəkotəte? !Kəp! ² İtəmat atip əm nəkotahmen e naoa itəm tatol əp wək rəhatimat. Naoa əh kəməte-pən e nikitimat, itəm netəmim rafin koatafin kən moatitun. ³ İtəmat noa rəha wək rəhatimat. Kən nəmegəhən rəhatəmat tatəġətun məmə itəmat naoa kətafin itəm Kristo təməte. Kristo təməte naoa əh e Narmin Rəha Uhgın itəm tətəmegəh, məto təsəteən e nelmi etəmim. Kən in təməsəte-pənən e kəpiel epin-epin, məto təməte-pən e niki netəmim.*

⁴ İtimat esotəġinən o nənən nəhlan otəmat məto-inu itimat ioatətiġ e Kristo, kən moatahatətə əskasik e Uhgın. ⁵ Nikitimat təsəhtən məmə itimat əm ekotahmen o nolən wək u, ne noan rəha wək. Məto Uhgın əm tatol məmə itimat ekotitun nolən wək. ⁶ In təmol məmə itimat ekotahmen məmə ekotuwa rəhan iolwək min rəha nəniəkisən wi rəha nasituən itəm Uhgın təmən. Nəniəkisən wi əh təsisi-pənən e Lou itəm kəməte, məto təmisi-pən e Narmin Rəha Uhgın, məto-inu Lou itəm kəməte tatol məmə netəmim koatuwin o nimisən, məto Narmin Rəha Uhgın tatos-ipa nəmegəhən.

Nəhag-əhəġən rəha Nəniəkisən Wi Rəha Nasituən

⁷ Otətəliġ-in-tu. Nian Uhgın təməte Lou e kəpiel, mos-ipən kəm Moses, nəhag-əhəġən əh-ikın rəha Uhgın, kən nəhag-əhəġən əh təmalpin niġanəmti Moses, kən netəm İsrəl

2:11: Luk 22:31   2:12: Wək 14:27; 1 Kor 16:9   2:13: Wək 20:1   2:16: Luk 2:34; 2 Kor 3:5-6   3:1: Wək 18:27; 2 Kor 5:12   3:2: 1 Kor 9:2   * 3:3: Nian Pol tatəġhat e nəġhatən “kəməsəte-pənən e kəpiel epin-epin,” tatəġhat e Lou itəm Uhgın təmos-ipən kəm Moses, kən Moses təməte e kəpiel.   3:3: Eks 24:12; Jer 31:33; Esik 36:26-27   3:4: Wək 20:31   3:6: Jer 31:31; Jon 6:63; 1 Kor 11:25

okol kəsotəplanən niganəmtin, nat əpnapin nəhag-əhagən tinateiuaiu. Kən okəmə wək rəha Lou in suatip itəm tatuwin o nimisən, məto in təhag-əhag, ⁸ kən wək rəha Narmin Rəha Uhgın otəhag-əhag pik. ⁹ !Okəmə wək itəm kəmakil netəmim məmə otəkəike motimis, in tatəhag-əhag, kən wək itəm tatol netəmim kotətuatip e niganəmti Uhgın, in tatəhag-əhag pik agin! ¹⁰ Nipahrienən, nəniəkisin oas rəha nasituən itəm təməhag-əhag aupən, roiu in təsəhag-əhagən, məto-inu nəniəkisin wi itəm təhag-əhag pik agin, tinaprəkis-in itəm aupən. ¹¹ !Kən okəmə wək rəha Lou itəm otəpanikə, tinuwa e nəhag-əhagən, kən wək rəha Narmin Rəha Uhgın itəm otatig lilin, tatəhag-əhag pik agin-əh!

¹² Tol nəhlan, məto-inu emotələhəu-pən əskasik rəhatimat nətəligən e wək əh rəha Narmin Rəha Uhgın, nətəligən rəhatimat təskasik e Uhgın, kən məsotəginən o nəniarəpən rəhan nəghatən. ¹³ Itimat esotahmenən e Moses, itəm təmətalpin niganəmtin e niməhan agege məmə netəm Isrel okəsotəplanən məmə nəhag-əhagən teiuaiu muwin mikə. ¹⁴ Məto Uhgın təmol nətəligən rəhalat tiəkis. Kən mətoarus-pa əh-roiu, niməhan əh tətahtosig-in nətəligən rəhalat nian kotafin Naoa Rəha Nəniəkisən Oas.† Uhgın təsosirəkisən əh niməhan əh, məto-inu tatos-irəkis əm e Kristo. ¹⁵ Əwəh, mətoarus-pa əh-roiu ne, nian kotafin Lou rəha Moses, niməhan kit tatəfətain nīkilat. ¹⁶ Məto okəmə etəmim pah təuhlin mətag-pən o ləramərə, niməhan əh otiet rəkis. ¹⁷ Otətəlig-in-tu, ləramərə əh, in Narmin. Kən ikin Narmin rəha ləramərə tətətig ikin, in tatikis kitat. ¹⁸ Kən kitat, itəm kəsəfətainən niganəmtitə e niməhan, koatəplan nəhag-əhagən asol rəha ləramərə, kən netəmim koatəplan nəhag-əhagən əh e nəmegəhən rəhatat. Kən in tatəuhlin nəmegəhən rəhatat məmə okotuwa kahmen lan e nəhag-əhagən itəm rəhan nəsanənən tatər tatər. Kən nəhag-əhagən əh təmisi-pən o ləramərə itəm in Narmin Rəha Uhgın.

4

Nat keike e kipəhau oas

¹ Tol nəhlan, nikitimat təsəpouən o wək u məto-inu itimat emotos e nasəkitunən rəha Uhgın. ² Məto e nolən rəhatimat esotəgəhan-inən nolən itəm tatəhluaig ne nolən aulis min. Ko esoteiuəən məsotəuhlinən nəghatən rəha Uhgın. !Kəp! Məto itimat ioatən ətuatip əm nipahrienən, kən e nolən əh, e niganəmti Uhgın, emotol-arəp e niganəmti netəmim rafin məmə rəhatimat nolən in tətətuatip. ³ Kən okəm-naka namnusən təwir itəm ekoatən-iarəp in tatəhluaig o netəmim neen, məto kəp, tatəhluaig əm o netəmim itəm koatətəu-pən suatip o nuwinən e nigəm asol. ⁴ Koatətəu-pən suatip əh məto-inu Setan, u in lərmis itəm tətəramərə e nətueintən u, təməfətain nətəligən rəhalat, məmə kəsotəplanən nəhag-əhagən wir rəha namnusən təwir itəm tatuəp mətəsiəgəpin ilat. Nəhag-əhagən əh təmisi-pən e Kristo. Kən nian kitat koatəplan Kristo, kən kitat koatəplan məmə Uhgın in tahro nulan. ⁵ Itimat esotən-iarəp atipən itimat, məto ioatən-iarəp İesu Kristo məmə in ləramərə, kən itimat iolwək min rəhatəmat o nərgi İesu. ⁶ Tol nəhlan məto-inu Uhgın u təmən məmə, “Pəs nəhag-əhagən tuəp məsiəgəpin ikin tapinəp ikin,” in təmasiəgəpin e nikitat məmə kitat kotitun nəhmən nəsanənən, ne nəpətən əhag-əhag rəha Uhgın, kən kitat koatehm natimnat min əh e niganəmti Kristo.

⁷ Məto kitat koatos nat keike əh e kipəhau oas, inu nipətətat. Tol nəhlan məmə otəgətun məmə nəsanənən wir əh taprəkis, təmisi-pən e Uhgın, təsisi-pamən otat. ⁸ Nəratən tepət koatıləs pikən itimat e suatip min rafin, məto təsərəkinən itimat. Nian neen ekotəruru suatip, məto esotəpəsən nalkutən. ⁹ Netəmim koatol nəratən kəm itimat, məto Uhgın təsapəsən itimat. Koatoh itimat, məto kəsotərəkinən itimat. ¹⁰ İkin pəhrüən ioatuwin ikin, katohamnu nipətətimat tahmen e kəməhamnu İesu. Tol nəhlan məmə, netəmim okotəplan nəmegəhən rəha İesu e nipətətat. ¹¹ Kən itimat itəm ekoatəmegəh, nian rafin kətegəhan-in itimat məmə ekotimis o nərgi İesu. Tol nəhlan məmə netəmim

3:7: Eks 34:29   3:9: Dut 27:26; Rom 1:17   3:11: Luk 22:31   3:12: Wək 14:27; 1 Kor 16:9   3:13: Eks 34:33   † 3:14: “Naoa Rəha Nəniəkisən Oas” in “Oltəstəman.”   3:16: Eks 34:34   3:17: Jon 8:36; Rom 8:2   4:2: 2 Kor 2:17; 1 Tes 2:5   4:4: Efes 2:2; Kol 1:15; Hip 1:3   4:6: Jen 1:3; Aes 9:2; 2 Kor 3:18   4:7: 2 Kor 5:1   4:8: 2 Kor 1:8; 7:5   4:10: 1 Kor 15:31

okotəplan rəhan nəmegəhən e nīpətītat itəm otəpanīmīs nian kit. ¹² Kənu, nian rafin itimat ioatiləs pikən nimisən məmə itəmat onəkotītun nəmegəhən itulin.

¹³ Naoa Rəha Uhgīn tatən məmə, “Emahatətə, kən tol nəhlan ekatən.” Kən e nolən kitīəh əm rəha nahatətəən, itimat min ekotahatətə, kən tol nəhlan ekoatən, ¹⁴ məto-inu itimat ekotītun məmə, etəm təmol Iərəməərə Iesu təmegəh min e nimisən, in otol itimat ne itəmat, kitat rafin kotəmegəh min e nimisən kitat Iesu, kən məf-iarəp kitat e niḡanəmtin. ¹⁵ Natimnat rafin u o nəwīrən rəhatəmat, kən nian nəwīrən rəha Uhgīn tatiuw-pa netənim tepət təhmīn min okotuwa o Kristo, kən okotos-ipən nənwiwīən tepət kəm Uhgīn, kən okotiləs-ipər nərgīn ilis ilis agin.

¹⁶ Tol nəhlan, nikitimat təsəpouən. Nat ənnapin məmə nīpətītat tateiuaiu roiu, məto Uhgīn tatol nikitimat tatuwiwi nian rafin. ¹⁷ Tol nəhlan məto-inu, nəratən itəm koatətiḡ lan, ilat nat ənnapin əm, kəsotatiḡən tuwəh. Məto noalat in nəhag-əhagən wir itəm otətatiḡ lilin, kən in təwir məfiḡəm taprəkis-in ilat. ¹⁸ Kən tol nəhlan, niḡanəmtitāt kəsotətulən e nat itəm katəplan, məto koatətul e nat itəm kəsəplanən, məto-inu nat itəm katəplan in nat rəha roiu əm, otəpanikə, məto nat itəm kəsəplanən in namnun tikə.

5

Nīpətīn wi əpəh e nego e neai

¹ Tol nəhlan, kotītun məmə nīpətītat in tahmen e nimə tapolən itəm kitat kotatiḡ lan ikin-u e nətueintən, kən nian kit otəmnəmit mərat. Kən nian nimə tapolən əh tikə e nətueintən, məto əpəh e nego e neai, rəhatat nimə wi əh-ikin itəm sənəmə etənim təmol, məto Uhgīn əm təmol, nīpətītat wi itəm otatiḡ lilin. ² Məto roiu e nīpətītat rəha nətueintən, koatəhḡ nikitat, kən kotolkeike pik məmə nian otatuwa itəm kitat okotuwīn e nīpətītat wi rəha nego e neai, tahmen e kitat koatuwīn e natimnat wi. ³ Tol nəhlan məto-inu sənəmə kitat okotuwa narmin əm nīpətīn tikə, məto okotos nīpətīn wi rəha nego e neai. ⁴ Nīpətītat itəm otimis tol kitat koatekimis moatehag rəha nəpouən, məto sənəmə koatolkeike məmə okotimis kən nīpətītat otikə, kəp. Məto kitat kotolkeike məmə okotuwīn e nīpətītat wi məmə nəmegəhən lilin otəwiək nīpətītat rəha nətueintən itəm otimis. ⁵ Kən Uhgīn pišin əm təmol kitat o natimnat min əh, kən təmos-ipa Narmin Rəhan məmə otəḡətun wir kəm kitat məmə rəhan nəniəkisən min otuwa pahrien.

⁶ Kən tol nəhlan, nətəliḡən rəhatat təskasik, kən kitat kotītun wir məmə nian koatos əm nīpətīn rəha nətueintən u, kitat koatətul əh ihluə imə Iərəməərə ikin rəhatat. ⁷ Kitat kotatiḡ e nətueintən e nahatətəən e Uhgīn, sənəmə e natimnat itəm koatəplan. ⁸ Iatən məmə nətəliḡən rəhatat təskasik, kən kotolkeike məmə kotapəs nīpətītat motuwīn e nimə wi rəhatat kitat Iərəməərə. ⁹ Tol nəhlan, okəmə kotatiḡ e nīpətītat, o okəmə kotapəs nīpətītat rəha nətueintən, kitat kotalkut pik məmə kotol natimnat itəm koatol niki Iərəməərə tagien. ¹⁰ Kotol nəhlan məto-inu kitat rafin okotəkəike motətul aupən e Kristo məmə in otakil rəhatat nolən min, kən kitat kitīəh kitīəh okotos nətəuən tətəu-pən natimnat itəm kəmotol e nətueintən, okəmə nat təwir o nat tərət.

Ien əhrūin min rəha Uhgīn

¹¹ Kən roiu əh, məto-inu ekotisiiai-in Iərəməərə, kən motalkut məmə ekotiuw-pa netənim. Uhgīn titun itimat ne wək rəhatimat, kən ekotolkeike məmə itəmat min onəkotītun wir itimat. ¹² Esotolkeikeən məmə ekotiləs-ipər itimat e niḡanəmtitəmat, məto ekotos-ipinə rəhatimat nətəliḡən məmə okəm-naka nikitəmat otagiən otimat. Kən roiu, nəkotītun nuhalpinən nəḡhatən rəha netənim itəm kotausit o nolən itəm netənim koatəplan, məto nikilat təsəhtən nat itəm tətatiḡ e niki etənim. ¹³ Okəmə itimat ialməl min, məto o nərgi Uhgīn. Kən okəmə rəhatimat nətəliḡən tətəuatip əm, in nat kit itəm otasitu etəmat.

4:11: Rom 8:36   4:13: Sam 116:10   4:14: 1 Kor 6:14   4:16: Efes 3:16   4:17: Rom 8:17-18   4:18: Kol 1:16   5:1: 2 Kor 4:7   5:2: Rom 8:23   5:6: Hip 11:13-16   5:8: Fil 1:23   5:9: Kol 1:10; 1 Tes 4:1
5:10: Pri 12:14

¹⁴ Tol nəhlən məto-inu, nolkeikeən rəha Kristo tatərəmərə etimat, məto-inu itimat ekotitun wir məmə suah kitiəh əm təmimis o netəmim rafin, kən tol nəhlən, netəmim rafin kinotimis. ¹⁵ Kən təmimis o netəmim rafin məmə ilat itəm koatəmegəh, okotapəs nolən natimnat itəm ilat əm kotalkeike, məto ilat kotəkəike motol nolən min itəm Iesu tolkeike, u etəm təmimis olat kən məmegəh min e nimisən.

¹⁶ Tol nəhlən, roiu ne, itimat esotakilən netəmim e nolən itəm netəmim rəha nətueintən kotakil netəmim lan. Nat ənnapin nian kit emotakil Kristo e nolən əh, məto roiu esotolən. ¹⁷ Tol nəhlən, okəmə suah kit təmuwa kitiəh ilau Kristo, in təmuwa etəmim wi. !Nat oas təmikə, kən nat wi tinuwa! ¹⁸ Natimnat rafin min əh tətisi-pən e Uhgın. Aupən kitat tikimır min kitat Uhgın, məto e Kristo, in təməmik kitat kotuwa iuəhkır ron, mol kitat iolin min. Kən təmos-ipa kəm itimat wək u rəha niuw-pamən tikimır min rəha Uhgın okotuwa iolin min. ¹⁹ Inu tatən məmə Uhgın təmiuw-pa rəhan tikimır min e nətueintən məmə okotuwa iolin min e Kristo, kən məsafin minən rəhalat nolən rat min. Kən təmos-ipa kəm itimat nəghatən u rəha niuw-pamən tikimır min rəhan okotuwa iolin min.

²⁰ Tol nəhlən, itimat ien əhrui min rəha Kristo, kən tahmen məmə Uhgın tətəun-in netəmim e nəwiatimat. Kən ioatətapəh əskasik otəmat e nərgi Kristo məmə: nakotapəs nolə tikimır, kən motuwa ioli Uhgın min. ²¹ Uhgın təmol suah u itəm rəhan nolən rat tikə, məmə in sakrifais rəha nolən rat min rəhatat, məmə e in, kitat okotətuatip e niganəmti Uhgın.

6

¹ Məto-inu itimat ioatol wək kitiəh itimat Uhgın, ekotətapəh əskasik otəmat məmə nian Uhgın tətawte-in rəhan nəwirən kəm itəmat, nəsosən tahmen in nat ənnapin əm,

² məto-inu Uhgın tatən məmə,

“E nian ətuatip, eməto ik,

kən e nian rəha nosmegəhən, emasitu lam.”

Iakən kəm itəmat, məmə roiu, in nian ətuatip rəha Uhgın, roiu in nian rəha nosmegəhən.

Nian əskasik min e nəmegəhən rəha Pol

³ Esotolən nat kit itəm suah kit otəme lan e rəhan nahatətəən, məto-inu esotolkeikeən məmə okəsən ratən wək rəhatimat. ⁴ Məto nolən min rafin e nəmegəhən rəhatimat koatəgətun məmə itimat iolwək min pahrien rəha Uhgın: itimat ekotətul əskasik e nian rəha nəratən, ne nian iəkis min, ne nian itimat ekotəto tərət. ⁵ Netəmim kəmotoh itimat, kən kəmki-pən itimat e kalapus, kən katitəp itimat məmə okoh itimat. Emotol pik wək, məsotapılən lapin, kən nəumis tus itimat. ⁶ Esotolən nolən kit itəm tatol nikitimat tamkimik, itimat ekotenatig, nətəligən rəhatimat kaifəməh, ekotol təwir kəm netəmim, Narmin Rəha Uhgın tatər e nikitimat, kən ekotolkeike netəmim e nolkeikeən pahrien. ⁷ Ekoatən əm nipahrienən, kən nəsanənən rəha Uhgın tətətig etimat. Rəhatimat nolən ətuatip in tahmen e natimnat rəha nəluaginən o nohən ne nətlosigən. ⁸ Netəmim neen koatisiai-in itimat, neen koatehm-əhau itimat, neen koatən rat itimat, neen koatən wir itimat, neen koatən məmə itimat ekoateiuə məmə itimat iolwək min rəha Uhgın, məto itimat iolwək min pahrien rəhan. ⁹ Netəmim neen kəsotegəhan-inən məmə itimat aposol min pahrien, məto netəmim tepət koatən məmə itimat aposol min pahrien. Nian rafin nimisən tatitəp itimat, məto ekoatəmegəh əh. Katoh itimat, məto kəsəhamnuən əh itimat. ¹⁰ Nikitimat təpou, məto nian rafin ekotagien əh. Rəhatimat nautə tikə, məto itimat ekotol netəmim tepət rəhalat nautə tepət. Rəhatimat nat kit tikə, məto ekoatos natimnat rafin.

¹¹ Piak min əpəh Korin, emotən rafin nəghatən kəm itəmat kəsapəsən kit, kən ekotolkeike itəmat e nikitimat rafin. ¹² Itimat esotahtosig-inən nolkeikeən rəhatimat otəmat, məto itəmat notahtosig-in rəhatəmat otimat. ¹³ Roiu əh, iatəghat kəm itəmat

məmə itəmat nenətik ətuatip. Tətuatip əm məmə itəmat min, nakotolkeike itimat e nikitəmat rafin.

¹⁴ Sotənən kəm netəm kəsotəfakən məmə nəkoatol wək kit itəmat min ilat. ?Nolən ətuatip ne nolən tərət kiatur nol kələhən nat kit? ?O, nəhag-əhagən ne napinəpən kiatur nuwamən məpələh kələh muəghat? !Kəp! ¹⁵ Kən e nolən kitiəh əm, Kristo ne Setan, okol kəsuanən nəghatən kitiəh nian kit. ?İəfak ne etəm təsəfakən kiatur nolən nat e nətəligən kitiəh? !Kəp! ¹⁶ E Nimə Rəha Uhgın, ikin kit tikə əh-ikin o narmi nat min, məto-inu kitat u Nimə Rəha Uhgın itəm tatəmegəh. Kən Uhgın təmən məmə, “Ekatiğ itimat min ilat, kən maliwək itimat min ilat, kən ekuwa io Uhgın rəhalat, kən ilat okotuwa rəhak netənim.”

¹⁷ Kən İərəməərə təmən məmə, “Tol nəhlan, otiet rəkis elat, motan isəu olat. Kən məsotəkən nat itəm tamkimik e niganəmti Uhgın, kən nikik tagien məmə ekos itəmat.”

¹⁸ “Kən ekuwa rəhatəmat tata, kən itəmat onəkotuwa nenətik min,” inu nəghatən rəha İərəməərə itəm in ilis agin.

7

¹ İolik min. Nəniəkisən min u rəhatat. Kən tol nəhlan, pəs kotafəl nikitat, motos-irəkis natimnat rafin itəm koatol nıpətıtat ne narmitat kotamkimik. Kən pəs kotələhəu kalın kitat məmə rəha Uhgın əm motətəu-pən rafin suatip itəm nıkin otagien lan.

Niki Pol təmagien olat

² Oterəh e nikitəmat kəm itimat. Esotolən tərət kəm suah kit, esotiuw-pənən suah kit tərət ikin, esotalkutən məmə ekotos nat kit rəhatəmat e nolən eko-eko. ³ Esənən nəghatən u məto-inu nəmotol nolən rat. Emən rəkis kəm itəmat məmə ekotolkeike pik itəmat nian rafin, kən nat əpnapın nımısən o nəwırən otuwa e nəmegəhən rəhatimat, məto itəmat əpəh imə e nikitimat. ⁴ İo etahatətə əskasik etəmat. İatausit otəmat. İtəmat nəmotıləs-ıpər pik rəhak nətəligən. Emos nərətən tərət təmuwa e rəhak nəmegəhən, məto nikik tagien maprəkis otəmat.

⁵ Tol nəhlan məto-inu, nian emotuwa Masetonia, esotamegən, məto nian rafin, nərətən tatıləs itimat təmisi-pən ikin pısın pısın min. E nəmegəhən rəhatimat, netənim kəmotəmou motol nərətən kəm itimat, kən itimat ekoatəgin. ⁶ Məto Uhgın tatol kepin netənim itəm nətəligən rəhalat tərəu, kən təmol kepin itimat e nuwamən rəha Taetas. ⁷ Kən sənəmə e nuwamən əm rəhan itəm təmol nikitimat tagien, məto e nəghatən wır rəha nol kepinən itəm nəmotən-ıpən kəm in. In təmən-ıpa kəm itimat məmə itəmat nakotolkeike pik məmə nəkotəplan io, kən təmən məmə nikitəmat tatətə tərət o nəghatən rəhak, kən təmən məmə nakolkeike pik io moatətul əskasik o nərgək. Nian eməto, nagienən e nikik təmər marioah.

⁸ Nat əpnapın okəmə rəhak naoa aupən təmol itəmat nakotətə tərət, məto esətoən tərət ron. Məto aupən, eməto tərət ron, məto-inu eməplan məmə naoa u təmol itəmat nakotətə tərət, məto rəha nian əkuəkır əm. ⁹ Məto roiu, nikik tagien, kən sənəmə məmə nəmotətə tərət, kəp. Nikik tagien məmə nian nəmotətə tərət, nəmotəuhlin itəmat e rəhatəmat nolən rat min. Nıpahrienən, Uhgın tolkeike məmə kitat okotətə tərət o nolən tol min-nulan. Kən məto-inu nəmotəuhlin itəmat, kən natimnat itəm emotən aupən kəm itimat təməsolən məmə nəmotakiəh e rəhatimat nahatətən.

¹⁰ Kən nian koatətə tərət e nolən itəm Uhgın tolkeike, kən kotəuhlin kitat e rəhatat nolən rat, kən Uhgın tatosmegəh kitat. Kən nikitat otəsəpouən o nolən əh. Məto nian koatətə tərət e nolən rəha nətueintən, tatiuw-pən kitat e nımısən. ¹¹ Otəplan-tu nəmegəhən rəhatəmat nian nəmotətə tərət e nolən itəm Uhgın tolkeike. Nolən əh,

6:13: 1 Kor 4:14   6:14: Efes 5:11   6:16: Lev 26:12; Esik 37:27; 1 Kor 3:16   6:17: Aes 52:11; Esik 20:34,41;
Nol əpən 18:4   6:18: 2 Saml 7:14; 7:8; Jer 31:9   7:5: 2 Kor 2:13   7:8: 2 Kor 2:4   7:10: Mat 27:3-5; Hip
12:16-17

noan tepət: nakotolkeike motalkut əskasik məmə nəkotol nolən ətuatip, kən motoalkut əskasik məmə nokotəg-ətuatip-in rəhatəmat nolən rat min, kən motetəhau nolən rat min, kən narmitəmat təmiwig nəmotaut motəgin nolən rat min. Nəmotolkeike məmə nəkotəplan min io, kən nakotolkeike pik məmə nakotətul əskasik o nərgək. Kən nəmoatətul matip məmə nəkotol nalpınən kəm netəm kotol nolən rat. E nolən min rafin rəhatəmat, nəmotəgətun məmə nəsotolən nat kit tərət e natimnat u. ¹² Kən eməte naoa u kəm itəmat, məto esəteən o suah u itəm təmol nolən rat, kən esəteən o suah u itəm in təmərəkin. Kəp. Eməte ilə məmə itəmat onəkotəplan əsas e niğanəmti Uhgın məmə nəkoatətul əskasik o nərgitimat. ¹³ Natimnat rafin min əh koatıləs-ipər nətəligən rəhatimat.

Sənəmə itimat əm itəm nəmoatıləs-ipər nətəligən, məto nikitimat tagien pik o Taetas, məto-inu nikin tagien məmə nəmoatıləs-ipər min nətəligən rəhan. ¹⁴ Emən-ipən kəm in məmə etausit pik otəmat, kən itəmat nəməsotolən io ekaulis. Natimnat rafin itəm emotən kəm itəmat, ilat nıpahrienən. Kən e nolən kitəh əm, natimnat rafin itəm emotən kəm Taetas etəmat, kən motausit ron, ilat min nıpahrienən. ¹⁵ Taetas, nikin tatəht əh məmə itəmat rafin ağin-əh nəmotol nəwian, kən moatəgin moatasıp nian nəmotegəhan-in məmə otuwa məplan itəmat. Kən nian nikin tatəht natimnat min əh, nolkeikəən rəhan otəmat tatər təhmin min. ¹⁶ Nıkkik tagien pik məto-inu etahətə əskasik etəmat məmə nəkoatol naka itəm tətuatip.

8

Pol təmətapəh məmə okotawte

¹ Piak min ne wınik min, ekotolkeike məmə nəkotıtun nəwıran rəha Uhgın itəm təmawte-in kəm nıməfak min əpəh Masetonia məmə ilat kotıtun nasıtıuən e netəmim neen min. ² İlat kəmotatig e nərətən asol kit ne nian əskasik min, kən nat əpnarın ilat nan rat rəhalat nautə tıka ağin, məto nəmegəhən rəhalat tərıoah wir e nagiənən. Kən nan ratən ne nagiənən kəmuoe-in nolən təwir. E nolən əh, kəmotərakin məni tepət motosipən kəm iəfak min əpəh ikın min. ³ İatən-ıarəp kəm itəmat məmə ilat kəmosotol ipən tepət, taprəkis-in itəm netəmim nıkilat təht məmə okol kəsotolən. Kən ilat atıp kəmotol. ⁴ Kəmotətapəh amul otimat məmə itimat ekotegəhan pəs ilat kotasıtıu e wək rəha nosipən məni kəm iəfak min əpəh Jerusalem. ⁵ Kəmotəpən kos-ipən nəmegəhən rəhalat kəm İərəməyə, kən uarisig, kəm itimat, e nolən itəm Uhgın tolkeike. Nikitimat təsəhtən məmə okotol tepət nəhlan, məto kəmotol.

⁶ Kən tol nəhlan, emotıuəh nıki Taetas məmə otıtəlig-pınə otəmat. In təmaupən məghat kəm itəmat o nolən nat u, kən tol nəhlan, emotətapəh məmə in otəghat kəm itəmat məmə nəkotol namnun wək wir rəha nawteən əh itəm nəmotətuoun. ⁷ E natimnat min u rafin, itəmat nəmotol təwir pik maprəkis, inu nahatətəən rəhatəmat, ne nəghatən rəhatəmat, ne nıtunən rəhatəmat, ne nolən rəha nətul əskasikən, ne nolkeikəən rəhatəmat otimat. Kən roıu, iakolkeike məmə nəkotol wək kit min e nolən təwir pik maprəkis, inu wək wir rəha nawteən.

⁸ Esənən məmə nəkotəkəike motol. Məto emotəgətun kəm itəmat məmə netəm pısın pısın min nıkilat tagien o nasıtıuən e wək əh. Kən roıu əh, iakolkeike məmə ekısılı wir məmə nolkeikəən rəhatəmat in nıpahrienən tahmen elat, o kəp. ⁹ İtəmat nəkotıtun wir nəwıran rəha İərəməyə İesu Kristo itəm təmawte-in kəm itəmat, məmə nat əpnarın rəhan nautə tepət, məto təmol otəmat məmə in rəhan nautə tıka. Kən məto-inu təmol məmə rəhan nautə tıka, kən mol itəmat rəhatəmat nautə tepət.

¹⁰ Kən inu rəhak nətəligən e natimnat min u, itəm otasıtıu etəmat. Otol namnun e wək itəm nəmotətuoun e nup uarisig. Nıkitəmat təmaupən məht məmə nəkotol wək əh, kən itəmat nəmotəpən motətuoun motol. ¹¹ Tol nəhlan, roıu otol namnun wək u rəha nosipənən. Kən rəhatəmat nətəligən o nolən wək u itəm nakotolkeike pik məmə nəkotol, in otuwa nıpahrienən, kən itəmat onəkotol e rəhatəmat atıp natimnat. ¹² Okəmə nikitəmat

tagien o nos-ipənən, kən Uhgin nikin tagien o nosən natimnat əm itəm nakoatos moatos-ipən. Kən in təsətapəh-inən natimnat itəm tikə otəmat.

¹³ Esotolkeikeən məmə nəmegəhən rəha netəmim neen otimətig məto-inu kəmotos rəhatəmat məni, məto nəmegəhən rəhatəmat in otəkis məto-inu nəmotasitu elat. Kəp. Iakolkeike məmə tahmen-ahmen əm otəmat rafin. ¹⁴ Roiu, itəmat nakoatos tepət kən motitun nasituən elat. Kən o nian min neen, ilat kotitun noorən kəm itəmat okəmə rəhatəmat tikə. Kən itəmat nakotahmen-ahmen əm, ¹⁵ tahmen e itəm Naoa Rəha Uhgin tatən məmə, “Netəmim itəm kəmotəulək tepət, tahmen əm, təsaprəkisən. Kən netəmim itəm kəmotəulək noan-məsın, rəhan nagwənən tahmen əm, təsikəən.”

Taetas təmuwin Korin

¹⁶ İatənwiwi Uhgin məmə təmələhəu-pən e niki Taetas nətəligən o nasituən etəmat, tahmen-ahmen e rəhak. ¹⁷ Tol nəhlan məto-inu Taetas, nikin tagien o nimnəən məplan itəmat tahmen e itəm emən kəm in. Kən taprəkis-in itəm əh, nikin tagien pik o nasituən etəmat, kən in rəhan əm nətəligən məmə in otimnə məplan itəmat. ¹⁸ Kən itimat ekotahl-ipinə min piətət kit min timnə ilau min. Suah u, netəm e niməfak min koatisiai-in o rəhan wək o nən-iarəpən namnusən təwir. ¹⁹ Kən taprəkis-in inu, niməfak min kəmotitəpun məmə otuwa itimat min o niləsən məni u muwin əpəh. Kən itimat ekotərəməyə lan o noorən məmə otıləs-ipər nərgi İərəməyə, kən matəgətun məmə nikitimat otagien pik o nasituən. ²⁰ Itimat esotolkeikeən məmə suah kit otən rat itimat o nolən rəha noorən məni asol əh. ²¹ Tol nəhlan, itimat ekotalkut pik məmə ekotol nat itəm tətətip, məto sənəmə e niganəmti İərəməyə əm, məto e niganəmti netəmim min.

²² Kən ekotahl-ipinə piətət kit min iləhal suah mil u. Suah əh, e wək tepət ne nolən tepət, emotisilu wir məmə in tolkeike pik məmə otasitu. Kən roiu, in tolkeike pik məmə otasitu məto-inu in tətəhatətə pik etəmat. ²³ Kən o Taetas, itimlau min ekioal wək kitiah əm, kən in min tatol wək e nikitəmat o nasituən etəmat. Kən o piətət min, ilat ien əhrui rəha niməfak min, kən nolən wir min e nəmegəhən rəhalat koatisiai-in Kristo. ²⁴ Tol nəhlan, otol rəhatəmat nolən kəm suah miləhal əh məmə nakotolkeike pəhrien iləhal, kən iləhal okəhalitun o nat naka itimat ekotausit otəmat. Kən otol-wir kəm ilat məmə niməfak min okotəplan.

9

¹ Okəmə esətəən naoa u kəm itəmat, in təwir əm məto-inu nəkotitun rəkis wək u rəha nasituən e iəfak min əpəh Jerusalem. ² İatən nəhlan məto-inu io ekitun məmə nakotolkeike məmə onəkotasitu. Kən emətıləs-ipər nolən wir rəhatəmat o netəm Masetonia, matən kəm ilat məmə e nup itəm tinuwin rəkis, itəmat əpəh Akaea, nəmoatətul matip o nos-ipənən. Kən nian kəmotəplan məmə nikitəmat tagien pik o nasituən, təmol min ilat tepət kotolkeike məmə okotasitu min.

³ Məto roiu, etahl-ipinə piətət miləhal u məmə iləhal okəhaləplan itəmat məmə itəmat onəkotol nat itəm nəmotən, tahmen əm məmə emən mihin, kən tol nəhlan rəhatimat nəghatən o niləs-ipərən nolən wir rəhatəmat, sənəmə nat əpnəpin əm. ⁴ Məto okəmə nəsolən, kən nian ekimnə itimat netəm Masetonia neen, kən okotəplan məmə itəmat nəsolən əh, kən nolən əh otol itimat ekotaulis, məto-inu itimat enoatıləs-ipər rəkis itəmat. Kən otol itəmat nakotaulis taprəkis. ⁵ Tol nəhlan, niki təht məmə ekəkəike mətapəh o piətət miləhal məmə okotimnə rəkis pitən kəplan itəmat, kən motol namnun wək o nəmki-pamən məni asol itəm nəmotən-iəkis məmə nakotos-ipən. Məto iakolkeike məmə in nos-ipənən kit itəm tətisi-pən atip e nikitəmat, sənəmə suah kit tətəkəike kəm itəmat məmə nakotos-ipən.

Nolən nawteən

⁶ Sotaluinən nat u. Etəm tatəfe noan məsın, matəulək-in noan məsın. Kən etəm tatəfe tepət, matəulək-in tepət. ⁷ Itəmat kitiah kitiah nakəkəike mos-ipən nat naka nəmən e nikim məmə nakos-ipən. Okəmə nikim təsəgienən ron, təsəwirən məmə nakos-ipən.

Kən okəmә nakos-ipən mətō-inu suah kit tatəkəike kəm ik mēmә nakos-ipən, in min tēsawirən. Ekən nəhlan mətō-inu Uhgın tolkeike etəm u tatos-ipən e nikin pahrien. ⁸ Kən Uhgın titun nawte-inən nəwirən rafin agın kəm itəmat mēmә e nian rafin e natimnat rafin, nakotos natimnat rafin itəm tətutıp mēmә nəkotəkəike motos, kən moatos tepət min əh-ikin mēmә nakotoor kəm netəmim. ⁹ Naoa Rəha Uhgın tatən mēmә, “In tatoor rəhan natimnat tepət kəm ian-rat min, kən rəhan nolən ətuatıp tətatig lilin.”

¹⁰ Kən Uhgın itəm tatos-ipən nikuti nat o etəm tatəfe, kən matos-ipinə pıret o nunən, e suatıp kitiəh əm in otos-ipinə nat tepət kəm itəmat mol in tepət min mēmә, itəmat nəkotitun nasituən e netəmim neen min, kən in otol noan tepət itəm təmişipən e nolən ətuatıp rəhatəmat. ¹¹ E natimnat rafin e nəmegəhən rəhatəmat, Uhgın otos-ipən rəhan nəwirən kəm itəmat mēmә itəmat nəkotitun nawteən e nian rafin. Kən nian ekotoor rəhatəmat nasituən, netəmim okotənwiwi Uhgın ron.

¹² Wək u itəm itəmat nəkotol, tatos-ipən məni o nagwənən kəm netəmim rəha Uhgın u nəumis tatus ilat, mətō tatol nat wir kit min taprəkis, inu nənwiwiən itəm təmər marioah e niki netəmim matuwın o Uhgın. ¹³ Nian nəkotol wək u, natol-arəp nolən rəhatəmat kəm netəmim tepət. Kən ilat okotiləs-ipər nərgi Uhgın ron, mətō-inu itəmat nəkoatol pahrien nolən rəha netəmim itəm koatən nıpahrienən e namnusən təwir rəha Kristo. Kən okotiləs-ipər nərgi Uhgın o nawteən rəhatəmat e məni asol kəm ilat ne netəmim rafin. ¹⁴ Kən nian koatəfak otəmat, nikilat tuwın otəmat mətō-inu Uhgın təmawte-in rəhan nəwirən kəm itəmat taprəkis agın-əh mēmә nəmotasitu pik elat. ¹⁵ !Pəs kotən kəm Uhgın mēmә nikitat tagien o Nətın itəm təmos-ıpa kəm kitat, u in nat təwir agın maprəkis!

10

Pol tēmuhəlpin nəghatən e rəhan wək

¹ Io Pol, io atıp, iatəkəike e nat kit kəm itəmat. Netəmim neen koatən mēmә nian kitat min itəmat, rəhak nətəligən in ləhau əm, mətō nian ekiet rəkis etəmat, rəhak nolən təskasik pik. Kristo, in rəhan nətəligən ləhau, kən in etəm mətig. Kən e nolən kitiəh əm, ² iatətapəh otəmat mēmә, onəkotol nolən rəhatəmat tətutıp mēmә nian ekimnə, məsəhai pikən itəmat. Mətō ekıtun mēmә ekəhai netəmim neen u koatən mēmә ekoatətəu-pən nolən rəha nətueintən u, ³ mətō-inu nat əpnəpın ekotatig e nətueintən u, itimat esotəluaginən e nolən rəha nətueintən u. ⁴ Natimnat rəha nəluaginən itəm itimat ekoatəluagin lan, sənəmә nat itəm nətueintən koatəluagin lan. Kəp, natimnat rəhatimat, ilat koatos nəsanənən rəha Uhgın o nərəkinən ikin tiəkis o nuwınən ikin ima tikimır min. ⁵ Itimat ekoatərəkın nəghatən eiueiuə min ne nətəligən ausit min, ilat rafin itəm koatən-iəhau netəmim o nıtunən Uhgın. Nətəligən min rafin itəm tikimır min rəha Uhgın, itimat ekoatəluagin elat, motol win elat, motol mēmә ilat rafin okotol nəwia Kristo. ⁶ Kən nian itəmat nakotətəu-pən wir nəwia Kristo, itimat ekoatətul matıp o nolən nalpınən kəm netəmim rafin itəm koatəht nəwian.

⁷ Itəmat nakoatəplan nat itəm ihluə, mətō nəkotəruru nıpətın. Okəmә suah kit titun pahrien mēmә in etəmim rəha Kristo, kən in otətəlig-in wir min mēmә itimat min rəha Kristo tahmen lan. ⁸ Nat əpnəpın iatəghat ausit məsin o nepətən itəm İrəmərə təmos-ıpa, okol esaulisən ron. Təmos-ıpa o niləkinən itəmat, sənəmә o niləs-iəhauən itəmat. ⁹ Esolkeikeən mēmә nikitəmat təht mēmә ekəte naoa min kəm itəmat e nolən itəm netəmim neen koatən, mēmә otol itəmat nakotəgin. ¹⁰ İlat kotən rat io mēmә, “Rəhan naoa təfigəm kən masilə, mətō nian tətən kitat min, in sənəmә etəm əskasik kit, kən rəhan nəghatən in nat əpnəpın əm.” ¹¹ Netəm tol nəhlan kotəkəike motitun mēmә, nolən rəhatimat itəm koatəplan e naoa min emotahl-ipən nian itimat isəu, mətō nian ekotimnə, ekotol rafin nolən min əh.

¹² Esotolkeikean mämә ekotәplan ahmen itimat ne netәm pisin neen itәm koatilәs-ipәr atip ilat. !Kәsi, itimat esotahmenән! !Kәp, iatәsan әm! Nian ilat atip әm koatәplan ahmen ilat min, kәn koatakil atip әm ilat min, tol rәhalat nitunән talmәl. ¹³ Mәto itimat, esotәghat ausitән taprәkis e nepәtән rәhatimat, mәto ekotәghat ausit e wәk itәm Uhgин tәmәlәhәu-pән mämә rәhatimat, kәn wәk u, itәmat min әpәh ikin. ¹⁴ Kәn nәghat ausitән e nepәtән rәhatimat otәmat in әtuatip әm, in tәsepәt pikән. Okәмә esotuwamән otәmat, okol esotәghatән nәhlan. Mәto niphrienән, emotaupән motuwa mәtoarus-pa itәmat nian emotan moatән-iarәp namnusән tәwir rәha Kristo. ¹⁵ Netәmim neen koatәghat ausit o wәk itәm suah pisin tәmol. Mәto itimat ekoatәghat ausit әm e wәk itәm Uhgин tәmәlәhәu-pән kәm itimat. Itimat emotәlәhәu-pән әskasik nәtәligән rәhatimat mämә nahatәtәn rәhatәmat otәwiә tәhmin min, kәn tol nәhlan, rәhatimat wәk e nikitәmat otol iahgin mepәt, ¹⁶ kәn tol nәhlan, ekotitun nuwinән motән-iarәp namnusән tәwir e ikin min e nikali imatәmat ikin muwin tәhmin min. Kәn e nolән әh, itimat esotolән wәk e ikin kit itәm suah kit tinol wәk rәkis ikin, kәn mәsotәghat ausitән o wәk rәha etәm pisin. ¹⁷ Mәto Naoa Rәha Uhgин tatән mämә, “Pәs etәm tatәghat ausit, in otәghat ausit әm e natimnat itәm Iәрәmәrә tәmol.” ¹⁸ Iatән nәhlan mәto-inu, kәsisiai-inән etәmim itәm tatilәs-ipәr atip in, mәto kәsisiai-in әm etәmim itәm Iәрәmәrә tatilәs-ipәr.

11

Pol ne aposol eiueiuә min

¹ Iakolkeike mämә nakotegәhan-in io pәs ekән rәhak mәsin nalmәlән kәm itәmat. Mәto pahrien, noatol rәkis. ² Iatehm wir itәmat, mәsolkeikean mämә suah kit min otәmkirәkis itәmat e nelmäk, kәn nolән әh rәhak tәmisi-pән әm o Uhgин. Io tata rәhatәmat, kәn itәmat nәkotahmen e pәtan әkәku wi kit itәm kinән rәkis mämә okos rәham kәtim kan mämә otәtәu-pән suah kitih әm, nәrgin u Kristo. Kәn iatehm wir rәhak pәtan әkәku әh mämә ekegәhan-in-pән in kәm rәhan iәрman, kәn in tәruru әh iәрman.

³ Mәto iatәgin mämә onәkotahmen e If itәm Setan tәmeiuә in e nәghatән әtehen. Iatәgin mämә suah kit otiuw-pән rәhatәmat nәtәligән tuwin ik pisin, kәn nakotapәs rәhatәmat nolkeikean o Kristo, itәm in tәtuatip mәpiә wir. ⁴ Iatән nәhlan mәto-inu okәмә suah kit tatuwa otәmat matән-iarәp Iesu itәm tol pisin e Iesu itәm ekoatән-iarәp, o okәмә itәmat nakoatos narmin itәm tol pisin e Narmin nәmotos rәkis, o nakotәto namnusән tәwir itәm tol pisin e itәm nәmotos rәkis, mәto itәmat ialmәl min, nakotegәhan-in әm. ⁵ Aposol min әh itәm itәmat nakoatән mämә ilat “aposol min ilis pik,” mәto e rәhak nәtәligән esәplanән mämә ilat ilis maprәkis-in io. ⁶ Okәмә naka kәsәgәtun wirән io e nәghatән, mәto ekitun wir nәukәtin namnusән tәwir. Itimat emotәgәtun nat әh kәm itәmat e nolән min rafin nian tepәt.

⁷ Nian ematән-iarәp namnusән tәwir rәha Uhgин kәm itәmat, esolән mämә nakotәtou nat kit. Io atip әm emos-iәhau io o nilәs-ipәrән itәmat. ?Kәn tahro? ?Nolән әh in tәfagә rat kit? !Kәp! ⁸ Nian ematol wәk kitat min itәmat, nimәfak min ik pisin kәmoatәtou io. Iuәhkir tahmen mämә emaklәh-in ilat mämә ekasitu etәmat. ⁹ Kәn nian kәmoatan, kәn rәhak nat kit tikә, esәtapәhән o suah kit o nasituән mәto-inu piatat min itәm kәmotisi-pән Masetonia kәmotos-ipa natimnat itәm rәhak tikә. Tol nәhlan, esәtapәh-inән nat kit otәmat, kәn mәsos-ipәнән wәk әskasik otәmat o nehman io, kәn ekol nәhlan nian rafin. ¹⁰ Tahmen e niphrienән rәha Kristo tәtatig lak, iatән pahrien mämә suah kit tikә ikin min rafin әpәh Akaea o nән-iәhauән io o nәghat ausitән o nәsәtapәh-inән nasituән. ¹¹ ? Kәn tahro ekәsәtapәh-inән nat kit otәmat, mәto-inu esolkeikean itәmat? !Kәp! Uhgин titun mämә ekolkeike pik itәmat.

¹² Netәmim neen kotolkeike mämә nikitәmat tәht ilat mämә kotahmen etimat e wәk itәm koatәghat ausit ron. Mәto iakatakәike o nolән rәha nәsәtapәh-inән natimnat mämә rәhalat nәghatән otiet morin. ¹³ Netәm nәhlan, ilat aposol eiueiuә min, kәn koateiuә-in

10:13: Rom 12:3

10:17: Jer 9:24; 1 Kor 1:31

10:18: 1 Kor 4:4

11:2: Efes 5:26-27

11:3: Jen 3:4,13

11:4: Kal 1:8-9

11:5: 1 Kor 15:10; 2 Kor 12:11

11:6: 1 Kor 2:1,13

11:7: 1 Kor 9:18

11:9: 2 Kor 12:13;

Fil 4:15-16

netəmim e wək rəhalat. !Kən ilat koatan tahmen məmə ilat aposol min pahrien rəha Kristo, mətə kəp! ¹⁴ Mətə kəsotautən e nolən əh, mətə-inu Setan atip, tətən tahmen məmə in nagelo kit rəha nəhag-əhagən. ¹⁵ Kən sənəmə in nat kit itəm okotaut lan, okəmə iolwək min rəha Setan kotan tahmen məmə ilat iolwək min rəha nolən tətuatip. E namnun nian, ilat okotos rəhalat nətouən tətəu-pən nolən min rəhalat.

¹⁶ Ekisimatip min. Pəs suah kit tikə nikin təht məmə io ialməl. Mətə okəmə nikitəmat təht nəhlan, kən otegəhan-in io pəs ekol nolən rəha ialməl məsin, kən ekəghat ausit məsin. ¹⁷ Nəghatən u rəhak sənəmə nat itəm lərəməərə təmən-ipa kəm io məmə ekən. Mətə iatəghat əm tahmen e ialməl kit. ¹⁸ Netəmim tepət koatəghat ausit o nolən min rəha nətueintən, kən tol nəhlan, io min, ekəghat ausit. ¹⁹ !Ei! !Nakotenatig wir, kən tol nəhlan, motegəhan-in məmə iaməl min kotəgətun itəmat!* ²⁰ Nakotegəhan-in əm okəmə suah əpnəpin kit tatol itəmat slef, o okəmə tatos nat kit rəhatəmat e nolən eko-eko, o tatiləs-ipər atip in, o tatem-pən nigəntitəmat. ²¹ !Iataulis məmə nətəligən rəhatimat təpou pik məmə esotolən nolən rat min əh!

Rəhak nəghatən in talməl, mətə nolən naka itəm netəm əh kotəmə okotəghat ausit ron, io min, ekəghat ausit ron. ²² ?Tahro? ?Ilat koatən məmə ilat netəm Hipru? Io min. ?Koatən məmə ilat netəm Isrel? Io min. ?Koatən məmə ilat noanol rəha Epraham? Io min. ²³ ?Koatən məmə ilat iolwək min rəha Kristo? Io min, mətə ekəpəkis-in ilat. Kəsi, iatəghat tahmen e ialməl kit. Emol wək pik tapəkis-in ilat, kən kiləs-ipən io e kalapus nian tepət tapəkis-in ilat, kən kəmalis io tapəkis-in ilat, kən iuəhkir ekimis nian tepət. ²⁴ Nian faif, noanol rəha Isrel kəmotalis io mau tate-nain. ²⁵ Nian kisil, kəmalis io e nikilkil. Nian kit kəmaht io e kəpiel apin. Nian kisil emuwın e nego kən nego tamnim, kən nian kit emeai əpəh itəhəi lokənim o nian apipəpə kit, lapin ne nərauiəgən. ²⁶ Nian rafin etaliwək o nolən wək rəhak. Kən iuəhkir narua əsol tiləs io ekimis, kən emətətig ikin tasilə ikin imaa iakləh min, kən ikin tasilə ikin imaa natimak min noanol rəha Isrel, kən ikin tasilə ikin imaa laihluə min, kən ikin tasilə ikin e taon əsol, kən ikin tasilə ikin e ikin taruən-aruən ikin, kən ikin tasilə ikin əpəh itəhəi, kən ikin tasilə ikin imaa piak eiueiua min. ²⁷ Emol pik wək, kən nian tepət əsapilən lapin. Nian min neen, nəumis tus io, kən mətəoaə, kən nian tepət nigak nagwənən tikə. Kən nian tepət iatətəp, kən rəhak natimnat təsahmenən o nətəpən. ²⁸ Kən tapəkis-in natimnat min əh, nian rafin nikik təht pik niməfak min rafin. ²⁹ Okəmə suah kit rəhan nəmegəhən teiuiə, kən io min, rəhak nəmegəhən teiuiə. Okəmə suah kit tatit suah kit min e təfagə rat, kən nikik titahmə pik ron.

³⁰ Okəmə ekəike məghat ausit, kən ekəghat ausit o nat itəm tatəgətun məmə rəhak nəsanənən tikə. ³¹ Kən Uhgın, u in Uhgın ne Tata rəha lərəməərə Iesu, itəm katiləs-ipər nərgin nian min rafin namnun tikə, titun məmə io, eseiuan. ³² Əpəh Tamaskes, etəm-iasol rəha Kig Aretas təməlin rəhan mopaəl min o nehm wirən nafiluə rəha taon məmə okotegəs-in motaskəlim motiləs-ipən io e kalapus. ³³ Mətə kəmiləs-ipən io e kətim əsol kit, kətu-pən nol lan, kiləs-ipən e winta e fenis əsol kəmol e kəpiel, kən kəhlman-əhlman tuwin əpəh ləhau, kən inəh suatip eməgin lan.

12

*Nihl*in kit ne nat kit tahmen e napilairən

¹ Ekəike matəghat ausit, nat əpnəpin təsolən win e nat kit ikin, mətə ekəike matən natimnat min tahmen e napilairən ne nəghatən wi min itəm lərəməərə təmol əp kəm io. ² Ekıtun iəfak kit itəm tətəhatətə e Kristo.* E nup fotin tinuwın rəkis, Uhgın təmiləs muwin əpəh ilis e nego e neai.† Iəkəruru okəmə nipətın tinatuwin, o narmin əm, Uhgın

* 11:19: E ves 19-21, Pol tatəghat əsan ilat. Nipahrienən, in tatən-iəhau ilat. 11:22: Fil 3:5
11:23: Wək 16:23 11:24: Dut 25:3 11:25: Wək 16:22; 14:19 11:26: Wək 9:23; 14:5 11:33:
Wək 9:23-25 * 12:2: Pol tatəghat-in atip. † 12:2: Nəghatən Kris ətuatip tatən məmə, “neai
tatol kisil lan.” Mətə nipətın tatən məmə “nego e neai u in ikin rəha Uhgın.”

əm titun. ³ Kən ekən min məmә iäkəruru okəmә nipätin tinatuwin, o narmin әm, Uhgın әm titun. Mәto ekitun mәмә suah әh, ⁴ Uhgın tәmilәs muwin әpәh iman ikin. [‡] Kән in tәmәto nat anion min itәm tәsәtuatipән mәмә etәmim rәha nәtueintән otән. ⁵ Ekәghat ausit o etәm tol nәhlan, mәto esәghat ausit atipән ron io, mәto ekәghat ausit әm o rәhak nolән min itәm nәsanәнән tikә elat. ⁶ Mәto okәмә ekән mәмә ekәghat ausit, okol esalmәlән, mәto-inu ekәghat-in nipahrienән. Mәto esәghat ausitән nәhlan, kән tol nәhlan, suah kit tikә itәm otilәs-ipәр io ilis taprәkis nat itәm tәtuatip. Iakolkeike mәмә otәplan ahmen io e nat naka itәm ekән, o ekol.

⁷ Uhgın tәsolkeikeән mәмә etausit o nәghatән wi min itәm in tәmol әp kәм io, kән nәghatән min әh kotәwir maprәkis. Kән tol nәhlan tәmahl-ipa nәratән kәм io tahmen e nihlin kit tәtaru nipәtik. Nәratән әh in iahlәpis rәha Setan mәмә tol nahmәән e nipәtik, kән tol nәhlan esausitән. ⁸ Emuәh niki Iәрәmәrә mau kisil mәмә otilәs-irәkis ron io. ⁹ Mәto tән kәм io mәмә, “Rәhak nәwirән asol titun naskәlimән ik, mәto-inu nian rәham nәsanәнән tikә, nәsanәнән rәhak titun nuwamән mol iahgin e rәham nәmegәhән.” Tol nәhlan, etagien pik mәмә ekәghat ausit e rәhak nәmegәhән itәm nәsanәнән tikә, mәмә nәsanәнән rәha Kristo otatig e nәmegәhән rәhak. ¹⁰ O nat әh, etagien nian nәsanәнән tikә e nipәtik, kән etagien nian katән rat io, kән etagien e nian iәkis min, kән etagien nian katol nәratән kәм io, kән etagien e nian itәm tiәkis ron io. Etagien elat rafin o nәrgi Kristo, mәto-inu nian rәhak nәsanәнән tikә, kән iatәsanән.

¹¹ Emol nolән rәha ialmәl, mәto itәmat әm nәmoatәkәike kәм io mәмә ekol. Nәmәsotilәs-ipәрән nәrgәk, mәto tәpәwir pik okәмә nәmotol mihin, mәto-inu io sәnәmә lәhau e “apосol min ilis pik” e nat kit әkәku әm, nat әpnarpin io etәm әpnarpin әm. ¹² Nian emәtan kitat min itәmat, ematol natimnat itәm tatәgәtun io mәмә io apосol pahrien kit. Ematol nәmtәtin min, ne nat asol min itәm tol narmi netәmim tatiwig, ne nat pispis min e nikitәmat, kән emol e nәtәligән rәhak kaifәmәh. ¹³ Nat kitiәh әm emәsolән e nikitәmat, emәsәtapәh-inән mәni kit otәmat. !Otaluin o tәfagә rat u rәhak!§

¹⁴ Roiu iatәtul matip mәмә ekimnә muag itәmat itәm otol kisil lan. Kән ekәsәtapәh-inән mәni kit otәmat, mәto-inu esotolkeikeән rәhatәmat nautә, mәto iakolkeike әm itәmat. Otәtәlig-in-tu. Sәnәmә wәk rәha suakәku mәмә otehm wir rәhan tata ne mama. Mәto in wәk rәha tata ne mama mәмә okuehm wir rәhalau suakәku. ¹⁵ Tol nәhlan, nikik tagien mәмә ekos-ipinә rafin rәhak natimnat otәmat, kән mos-ipән min rәhak nәmegәhән otәmat. Rәhak nolkeikeән otәmat in tәpәt, mәto rәhatәmat ron io in tәkәku әm. !Inu tәsәtuatipән! ¹⁶ Pәs kotән mәмә esәtapәh-inән mәni kit otәmat. Mәto itәmat neen koatән mәмә emos natimnat otәmat e nolән eko-eko. ¹⁷ ?Tahro? ?Io emos natimnat e nolән eko-eko nian emahl-ipән netәmim kәм itәmat, o kәp? !Kәp! ¹⁸ Emuәh niki Taetas mәмә otuwin otәmat, kән mahl-ipән piәtat kit ilau min. ?Taetas tәsosән natimnat otәmat e nolән eko-eko, o kәp? ?Nәkotitun o kәp mәмә, rәhatimlau nәtәligән kitiәh әm, kән matioal nolән kitiәh әm?

¹⁹ Kәм-naka nikitәmat tәht mәмә e nәghatән min rafin әh, emotuhalpin nәghatән kәм itәmat itәm suah kit tәmән otimәt. Kәp. E niganәmti Uhgın, emoatәghat tahmen e netәm rәha Kristo. Kән iolik min, natimnat rafin itәm koatol, koatol mәмә itәmat nakotәsanән. ²⁰ Iatән nәhlan mәto-inu iatәgin mәмә nian ekimnә, kәм-naka ekәplan mәмә nәsotolән mәмә inu iakolkeike mihin. Kән itәmat min nәkotәplan mәмә io esolән mәмә inu nakotolkeike mihin. Iatәgin mәмә ekәplan itәmat neen kotәrgәhәu, neen koatәtet, neen koatәmәrit e nemәha, neen kotәhap-әhap ilat min, neen koatән rat netәmim, neen koatән nikalin netәmim, neen koatausit, neen koatol әpnarpin nat. ²¹ Iatәgin mәмә nian ekimnә min, rәhak Uhgın otilәs-iәhau io e niganәmtitәmat, kән nikik otitәgit kән ekasәk otәmat neen itәm nәmotol nolән rat aupән, kән mәsotәuhlinән

‡ 12:4: Nәghatән Kris әtuatip tatән mәмә, “Paradaes” itәm nipätin tatән mәмә “nego e neai,” ikin itәm netәmim itәm kotәtuatip koatuwin ikin nian okotimis. 12:7: Job 2:6

12:9: Fil 4:11-13 12:11: 2 Kor 11:5 12:12: Rom 15:19 § 12:13: Pol tatol milә elat e nәghatән u. 12:13: 2 Kor 11:9 12:18: 2 Kor 8:6,16-18

ilat o nolən rat min rəhalat itəm koatol nian rafin, inu koatol nolən rat itəm tol naulisən o nənən, kən nəman ne nipitan koatan anion, kən koatol nəhlan əpnarın əm.

13

Namnun nəghatən rəha Pol o nəhgaiirən elat

¹ Inu rəhak naliwəkən itəm tatol kisił lan otəmat. Naoa Rəha Uhgın tatən məmə, “Nian suah kit tatətu-pən nəghatən e suah kit min, etəmim kəiu o kisił okotəkəike motən nəghatən kitiəh, kən tol nəhlan netəmim kotitun məmə nəghatən koatətu-pən lan, in nipahrienən.”* ² Nian emimnə otəmat itəm tatol kəiu lan, emən-iarəp rəkis nəghatən o nəhgaiirən e netəm koatol təfagə rat ne itəmat rafin, məmə okotapəs təfagə rat min. Kən roiu ekən min nian io əpəh isəu. Nian ekimnə min, ekol nalpınən kəm ilat itəm kəsotapəsən təfagə rat. ³ Ekotol nəhlan məto-inu nikitəmat təht məmə rəhak nəsanənən tikə, kən itəmat kotolkeike motitun əsas məmə nian iatəghat, in nəghatən rəha Kristo əm. In təsəpouən o nolən wək itəmat min, məto rəhan nəsanənən tərət e nikitəmat. ⁴ Nipahrienən, nian kəmətu-pər e nig kəluau, rəhan nəsanənən tikə e nipətin. Məto tatəmegəh roiu e nəsanənən rəha Uhgın. Kən e nolən kitiəh, rəhatimat nəsanənən tikə e nipətitimat, məto itimat ekotəmegəh itimat Kristo e nəsanənən rəha Uhgın, kən nian ekotəghat kəm itəmat, onəkotəplan nəsanənən əh.

⁵ Itəmat atip, otakil wir nəmegəhən rəhatəmat məmə rəhatəmat nahatətəən in pahrien, o kəp. Itəmat atip, nakotehm wir rəhatəmat nolən. ?Nəkotitun o kəp, məmə Kristo Iesu tətətig e nəmegəhən rəhatəmat? !Məto okəmə rəhatəmat nəmegəhən təsətəu-pənən nolən rəha nahatətəən, kən Kristo təsətigən e nəmegəhən rəhatəmat! ⁶ Kən emələhəu-pən əskasik rəhak nətəligən məmə onəkotəplan məmə itimat aposol min pahrien. ⁷ Kən roiu, ekoatəfak kəm Uhgın məmə itəmat kit təsələn nat kit tərət. Esotolkeikeən nəhlan məmə otəgətun məmə rəhatimat wək e nikitəmat in təwir mətuatip. Məto ekotolkeike məmə itəmat nəkoatol nolən itəm tətəuətəp, nat əpnarın netəmim neen koatən məmə wək rəhatimat tərət. ⁸ Tol nəhlan məto-inu okol itimat esotolən nat kit itəm tahtosig-in nipahrienən, məto ekotitun nolən əm nat itəm tatiləs-ipər nipahrienən. ⁹ Nikitimat tagien nian itimat ekotitun nolən u, itəm nəsanənən tikə lan, məto nəmegəhən rəhatəmat tatətul əskasik. Kən nəfakən rəhatimat otəmat məmə nəmegəhən rəhatəmat tahmen o nətəu-pənən suatip ətuatip. ¹⁰ Nian io əpəh isəu otəmat, ekəte nəhlan o nat kit. İərəməərə tinos-ipa rəkis nepətən kəm io, məto esolkeikeən məmə nian ekimnə otəmat, ekəike mol əskasik etəmat e nepətən əh. In təmos-ipa nepətən əh məmə ekiləs-ipər itəmat, sənəmə məmə ekərəkın itəmat.

Namnun nəghatən

¹¹ Piak min ne winik min. Inu rəhak namnun nəghatən. Otəghien. Otəuhlin rəhatəmat nolən min. Otəto rəhak nəghatən. Otuwa e nətəligən kitiəh. Otətig e nəməlinuən. Kən Uhgın rəha nolkeikeən ne nəməlinuən otətig itəmat min.

¹² Otən təwir kəm itəmat min tahmen məmə itəmat kitiəh əm e Kristo. ¹³ İəfak min rafin koatən-ipinə təwir kəm itəmat.

¹⁴ Pəs İərəməərə İesu Kristo otawte-in rəhan nəwirən kəm itəmat rafin. Kən pəs Uhgın otos-ipən rəhan nolkeikeən kəm itəmat rafin. Kən pəs Narmin Rəha Uhgın otol nikitəmat rafin tol kitiəh.

12:21: 2 Kor 13:2 * 13:1: Dut 19:15 Kəm-naka, Pol tatən məmə rəhan naliwəkən kisił tahmen e nəghatən rəha netəmim kəiu o kisił. 13:1: Dut 19:15; Mat 18:16; 1 Tim 5:19 13:4: Fil 2:7-8
13:5: 1 Kor 11:28 13:10: 2 Kor 10:8

Kalesia

Naoa itəm Pol təmäte tuwin kəm iəfak min ikin Kalesia
Nəghatən əkuəkir rəha naoa u Kalesia

?Pah təmäte naoa u? Aposol Pol təmäte naoa u.

?Təmäte tatuwin kəm pah? Təmäte tatuwin kəm niməfak min itəm kotatig pis ikin e nitən Kalesia, inu Ikoniam, Listra, ne Tepe. Pol in təmätuoun niməfak min əh nian in təmaupən maliwək e rəhan naliwəkən min.

?Nəmegəhən tahro nulan nian təmäte? Nəratən asol kit e niməfak e nian əh rəha Pol. Netəm Iaihlua tərət koatən nīpahrienən e Iesu Kristo. Kən netəm Isrel tərət koatən nīpahrienən e Iesu. Məto netəm Isrel neen koatən məmə Iaihlua min itəm kotən nīpahrienən e Iesu, okotəkəike kətəu-pən lou min rəha Moses, tahmen e nəhg-ipənən. Ilat kəmoatən məmə Iaihlua min okəkəike kəhg-ipən ilat okəmə kotalkeike məmə okotuwa kətuatip e niganəmti Uhgın.

?Təmäte naoa u o naka? Pol in təmäte naoa u, məmə otəg-ətuatip-in nətəligən rəha netəm Isrel itəm koatən məmə Iaihlua min okotəkəike kətəu-pən lou rəha Moses okəmə ilat kotalkeike məmə Uhgın in otosmegəh ilat. Pol tolkeike məmə iəfak min okotitun məmə nahatətəən in suatip itəm Uhgın təmöl məmə etəmim otətuatip e niganəmtin, kən in tatosmegəh ilat e nikin agien. Məto nolən rəha nəhg-ipənən, o nolən rəha wək əskasik min, o nolən rəha nətəu-pənən lou, kəsotosmegəhən etəmim. Netəm-iasol rəha niməfak rəha Isrel kəmoatəpələh əpəh Jerusalem moatəghat-in nətəligənən min əh. Kən moatən məmə təwir əm məmə Iaihlua min okəsotətəu-pənən lou rəha Moses. Afin e Wək Min 15:1-35.

Pol təmätuoun matəghat kəm ilat

¹⁻² Piak min ne winik min itəm nəkoatəfak latuənu pisin pisin min ikin Kalesia, io Pol, io aposol kit rəha Uhgın, ekatəte naoa u, mitahl-ipinə kəm itəmat. Io ne piatat min neen itəm koatəfak u ikin-u, ekotalkeike məmə ekotən “təwir” kəm itəmat. Io u inu, itəm Iesu Kristo ne Tata Uhgın kəmiäləs-ipər io məmə io rəhalau aposol. Uhgın u, in təmiləs-ipər Iesu taiir-pa min e rəhan nīmīsən. Sənəmə etəmim ənpapın əm kit təmaun-in io kən mīləs-ipər io, məto Uhgın. !Tol nəhlan, onəkotəkəike motəto!

³ Pəs Uhgın, u Tata rəhatat, ne Iesu Kristo, u Iərəmərə rəhatat, ilau okuawte-in nəwirən rəhalau kəm itəmat kən muələhəu nəməlinuən tətətig otəmat. ⁴ Iesu Kristo təmegəhan-in atip məmə in otimis o nolən rat rəhatat, kən miuw rəkis itat e nolən rat min ne nətəligən rat min rəha nətueintən. In təmimis məto-inu Tata Uhgın tolkeike məmə in otol mihin. ⁵ Tol nəhlan, təwir mə kitat okotənwiwi pik Uhgın u rəhatat, tatuwin, matuwın, namnun tikə. Əwəh. Pəs otol mihin.

Namnusən Təwir kitiah əm

⁶ Narmək təmiwig pik otəmat məto-inu roiu agin-əh huə Uhgın təmaun-in pap itəmat e nəwirən rəha Iesu, təmawte-in-pinə ənpapın əm kəm itəmat. Məto roiu itəmat nakotapəs Uhgın, moatəgim, moatətəu-pən nəghatən eiueiua min. ⁷ Nəghatən min əh sənəmə Namnusən Təwir rəha Uhgın. Netəmim neen kəmotəuhlin Namnusən Təwir rəha Uhgın moatən in pisin, kən katən məmə in namnusən təwir, kən katiuw kalin itəmat lan, kən katərəkın rəhatəmat nətəligən lan. !Məto Namnusən Təwir kitiah əm, kən kit min tikə! ⁸ Nat ənpapın okəmə io, o nagelo kit rəha nego e neai tətəmnus-iarəp nəghatən pisin kit min, itəm təsahmenən e inun emotən-iarəp rəkis kəm itəmat aupən, pəs Uhgın otıləs-ipən e Nīgəm Asol. ⁹ Kən ekisimatip min, matən məmə, okəmə suah kit otəmnus-iarəp nəghatən pisin u, təsahmenən e Namnusən Təwir itəm itəmat ninəmotitun rəkis, pəs Uhgın otıləs-ipən e Nīgəm Asol.

¹⁰ Rəhak nəghatən əh in təskasik, kən nat əpnapin əm okəmə netəmim neen kəsotagienən ron io. İakolkeike əm məmə niki Uhgın otagien o nəghatən rəhak. Okəmə iatəghat əh məmə netəmim neen nikilat otagien ron io, kən ko sənəmə io iolwək pahrien kit rəha Kristo.

Uhgın Təmaun-in Pol

¹¹ Piak min ne winik min, ekolkeike mə ekən-ipinə ətuatip kəm itəmat məmə Namnusən Təwir itəm iatən-iarəp nian rafin sənəmə nat kit itəm təmisi-pən e nətəligən rəha etəmim əm. ¹² Namnusən Təwir u, sənəmə suah kit təmos-ipa kəm io, kən mægətun io lan, mətə İesu Kristo əm in təmerəh e rəhk-kapə.

¹³ Itəmat ninəmotitun rəkis rəhak nolən min itəm ematol aupən e nian ematəfak itimat netəm İsrəl. Kən emən mə oekoh rafin netəmim min rəha İesu, mərəkin-ərəkin ağin niməfak, kən matol nalpınən əskasik kəm ilat. ¹⁴ E nian əh, io ematətul-iəkis o nəukət kastom rəha netəm İsrəl, itəm rəhak pipi min kəmotəgətun io lan aupən. Emitun taprəkis-in io min neen, itəm emotaiir ahmen.

¹⁵ Nat əpnapin ematərəkin pap rəhan min netəmim, mətə Uhgın təmasəkitun io. Aupən ikin təmitəpun kən mawle rəkis io e nian emətətig əh e nərpi rəhak mama. Kən təmuwa e nian ətuatip rəhan, in təmaun-in io mə ekuwa io, rəhan etəmim. ¹⁶ Kən Uhgın təmerəh e rəhk-kapə, mægətun io e nətın İesu, məmə oekitun wir in, kən muwin mamnus-iarəp Namnusən Təwir rəhan kəm netəm min u sənəmə ilat netəm İsrəl, katən ilat məmə İaihlua min. E nian əh, io eməsuwinən mehm suah kit mə otəgətun io e Namnusən Təwir əh. ¹⁷ Kən io eməsuwinən əpəh ilis Jerusalem məmə oekəhm netəm min u kəmoatol aposol aupən. Eməsuwinən mə okotəgətun io e Namnusən Təwir rəha İesu. E nian əh, io eməsou-pis-pən əpəh ikin kit Arepia, kən matig mitəlig-pa min muwin əm latuənu kit, nərgin u Tamaskes. ¹⁸ Matuwin, matuwin nup kisil kinəhaluwa minəhaluwin rəkis un, kən io ematig mitəlig-pən min Jerusalem məmə ekehm Pita. Kən eməsətigən tuwəh, emuatig mios nian fiftin əm. ¹⁹ Kən e nian əh, emehm əm Jemes u, pia İesu, İərəmə rəhatat, mətə eməsəplanən aposol min u neen. ²⁰ İatən pahrien e niganəmti Uhgın məmə nəghatən u, nıpahrienən, sənəmə neiuəən.

²¹⁻²² Eməsətigən tuwəh əpəh ilis Jerusalem. Kən uarisig un, emuwin əpəh nitən Siria ne Silisia. Kən e nian əh, netəmim itəm koatəfak kəm Kristo latuənu pisin pisin min nitən Jutia, (nitən asol rəha Jerusalem), ilat kəməsotəplanən əh io motəruru niganəmtək. ²³ Mətə kəmoatəto əm namnusən u, netəmim neen kəmoatən məmə, “Suah əpəh in əpəh, rəhatat tikimır, təmatoh itat o nəfakən, matərəkin nəmegəhən rəhatat, kən mətəlkut məmə otərəkin min rəhatat nahatətəən. Mətə roiu əh, in min tinatən-iarəp Namnusən Təwir rəha İesu.” ²⁴ Kən ilat kəmotənwiwi pik Uhgın o natimnat min itəm in təmol e rəhak nəmegəhən, in təməuhlin-pa io ekol nulan.

2

Aposol min neen kəmotegəhan-in wək rəha Pol

¹⁻² Tatuwin, matuwin minos nup fotin tinuwa minuwin rəkis un, kən Uhgın təmən-ipa kəm io məmə ekəike mitəlig-pən min əpəh ilis Jerusalem. Kən itimlau Panapas emian kən miat Taetas itiməhal min məhaluwin. Kən eməhaluwin kiet-ərəpən Jerusalem, emotuəfimin itimat netəm-iasol min əm rəha niməfak. Nian emotəpələh e nuəfiminən əh, io ematən-ipən wir nəghatən min itəm ekuwin matən-iarəp kəm İaihlua min, ilat sənəmə netəm İsrəl. Emən-ipən wir natimnat min rafin ağin kəm ilat mətə-inu esolkeikəən məmə nikilat otəht məmə rəhak nəghatən təsətuatipən, kən moatən rat rəhak wək, tol nat əpnapin əm lan, noan tikə. ³ Kən e nian əh, nikik təmatəht pik məmə kətəh okotəhai io mə ekəike mən-ipən kəm İaihlua min, məmə okəike kəhg-ipən ilat.

Mæto kəməsotənən. Kən io kit u, Taetas, in etəm Kris, sənəmə etəm Isrel, kəsəhg-ipənən əh. Mæto ilat kəməsotənən mə okəike kəhg-ipən.

⁴ Nənən rəha nəhg-ipənən təmisi-pən e netəmim neen kəmoateiua əm məmə ilat piatat min. Kən ilat kəmotalkəlik wir məmə okotehm-tu məmə itimat ekoatətəu-pən əh Lou, o kəp. Mæto itimat enotiet rəkis minotuwin o Iesu Kristo, kən minotol kitiəh itimat min, kən itimat sənəmə slef rəha Lou. Mæto netəm min əh, nikilat təməsagienən o rəhatimat nəghatən min, kən motolkeike məmə okotəgo-pən itat rafin e Lou ne kastom rəha nəfakən rəha netəm Isrel. Kən kəmotən məmə okəike kəhg-ipən Iaihlua min tahmen e Taetas. ⁵ Mæto emotən-iəhau ilat məsotolən məmə rəhalat nəghatən otər maprəkis-in rəhatimat. Kən itimat emotaskəlim əskasik nəghatən pahrien tətətig e Namnusən Təwir, məmə itəmat onəkotitun wir.

⁶ Kən netəmim neen əh-ikin katən ilat məmə ilat netəm-iasol min rəha niməfak, (mæto e nehmən rəhak, etəm tatos nərig asol, ne etəm təsosən nərig asol, ilau kuahtən ahmen əm. Kən e niganəmti Uhgın, in təsəfinən nərig min əh). Kən netəm min əh kəməsotəgətunən io e nəghatən wi kit, məmə ekuwin mamnus-iarəp. ⁷⁻⁸ !Kəpə! Kəməsotolən, mæto-inun ilat kəmotitun əm məmə, e nəsanənən rəha Uhgın, in təmİLəs-ipər io məmə io aposol, kən mitəhləpis-pən io mə ekuwin mən-iarəp Namnusən Təwir kəm Iaihlua min. Kən e nəsanənən əh, tİNİLəs-ipər rəkis mihin Pita, məmə in min in aposol. In otatən-iarəp Namnusən Təwir kəm netəm Isrel.

⁹ Kən Jemes ne Pita* ne Jon, katən iləhal məmə nəukəti niməfak miləhal. Nian kəməhaləplan, kən məhalitun məmə e nəwirən rəha Uhgın, in təməs-ipa wək u e nelmək. Kən kəhaluwa məhalol sekhan etimlau Panapas məmə itimat ekotol əm kitiəh. Kən emotən mə oekotoor wək min. Itimlau oekian muamnus-iarəp Namnusən Təwir kəm Iaihlua min, kən iləhal okəhaluwin məhalən-iarəp kəm netəm Isrel. ¹⁰ Kən ilat kəmotən-ipa əm nəghatən kitiəh əm məmə nikitimlau otəkəike matəht ian-rat min əpəh Jerusalem məmə ekuasitu elat. Mæto, nikik tinagien rəkis o wək əh.

Pol təməhai Pita

¹¹⁻¹⁴ Kən uarisig un, emitəlig-pən əpəh ləhau taon kit Antiok. Nian emətətig ikin əh, kən Pita təmuarisig min muwa. Kən Pita təmətagwən ilat in min neen koatəfak, mæto ilat Iaihlua min. Kən nian netəmim min rəha Jemes, itəm kəmotisi-pən Jerusalem motiet-arəpa, ilat kəmotəhai Pita, motəmə, “Iaihlua min u, okəike kəhg-ipən ilat. Mæto okəmə kəsolən, Uhgın okol təsasituən elat.” Kən nəghatən u kəmoatən təmərəkın Pita, mol taulis kən məgin nuwin minən magwən təlmin netəm kəsəhg-ipənən ilat. Kən nolən rat əh Pita təmol, miuw e kitat min neen əpəh Antiok, ilat iəfak min u noanol min rəha Isrel, ilat min kəmosos o Pita moatol nolən rəha etəmim itəm tətəghat e nolən kəiu, kən moatəgin netəm kəsəhg-ipənən ilat. Motətig kiuw min e Panapas, təgin min ilat. Kən e nian eməplan məmə ilat kİNəsotətəu-pən ətuatipən suatip itəm Namnusən Təwir tatən, kən eməhai-pən əm Pita e niganəmtilat, matən-ipən əskasik məmə, “Nat əpnəpin ik etəm Isrel, mæto nəsosən əh rəhatat nolən. ?Kən tahro natəkəike kəm netəm min u kəsəhg-ipənən ilat məmə okəhg-ipən ilat?”

Etəmim itəm otətəhətə e Iesu, Uhgın in otasitu lan

¹⁵ Kən e nian əh, io emən-ipən wir kəm Pita məmə nİpahrienən məmə itimlau emiasipən ətuatip e noanol rəha netəm Isrel. Itimlau sənəmə Iaihlua mil itəm netəm Isrel nikilat tətəht məmə ilat rafin nol təfəgə mæto-inu kəsotətəu-pənən e lou. ¹⁶ Mæto roiu ekiatun məmə Uhgın təsəfinən etəmim kit məmə in tətəuətİp e nİganəmtİN mæto-inu in tətətəu-pən ətuatip Lou rəha netəm Isrel. Etəmim itəm tətəhətə pahrien e Iesu Kristo, in əmun tətəuətİp e nİganəmtİ Uhgın. Nətəligən əh in əh, tol itimat min netəm Isrel, oekotəkəike motəhətə əm e Iesu Kristo məmə ekotətəuətİp e nİganəmtİ Uhgın. Uhgın təsəfinən itimat mæto-inu ekotətəu-pən Lou, mæto in tətəfin əm itimat mæto-inu

2:4: Kal 1:7; 5:1,13   2:7-8: Wək 22:21   * 2:9: Nəghatən Kris ətuatip tatən nərgİ Pita ikin-u məmə, “Sİfas.”   2:10: Wək 11:29-30   2:11-14: Wək 11:3

ekotahatətə e Iesu Kristo. Etəmim kit okol təsətuatipən e niġanəm̄ti Uhḡin məto-inu in tatətəu-pən pik Lou.

¹⁷ Itimat u netəm Isrel, kən ekotahatətə e Iesu Kristo məmə ekotuwa motətuatip e niġanəm̄ti Uhḡin. Məto netəm Isrel neen, nikilat tatəht məmə itimat nol təfagə məto-inu esotətəu-pənən lou. ?Tol nəhlan, in Kristo itəm tatol məmə itimat nol təfagə, o kəp? !Kəp! Sənəmə tol min nəhlan. ¹⁸ Məto təfagə pahrien in tol min nulan, okəmə ekitəlig-pən min matətəu-pən lou. Okəmə ekatol min nəhlan, kən io esətuatipən e niġanəm̄ti Uhḡin. Nolən əh tatəgətun əsas əm məmə io iol təfagə rat. ¹⁹⁻²⁰ Tol nəhlan məto-inu, nian emalkut pik o nətəu-pənən Lou, kən eməplan məmə nolən u təsahmenən məmə tatol io ekətuatip e niġanəm̄ti Uhḡin. Tol nəhlan, emapəs nətəu-pənən Lou o nuwamən etəm ətuatip. Tahmen məmə emimis, kən roiu e nəmegəhən wi rəhak, Lou təsərəmərən lak. Emol nəhlan məmə ekol əm nətəligən rəha Uhḡin. In tahmen məmə itimlau Kristo, kəmətu-pər itimlau min e niġ kəməluau. Nəmegəhən oas rəhak təmimis. Məto emaiir-pa min itimlau Kristo. Kən roiu u, sənəmə io iatəmegəh, məto Kristo in tatəmegəh e nikik. Kən e nəmegəhən rafin rəhak, ekətahatətə əm e Nəti Uhḡin, itəm təmolkeike pik io, kən muwa mimis mos megəh io. ²¹ Nolkeikeən u, Uhḡin təmawte-in-pa kəm itat, in iahgin pik. Kən okol esərəkənən nolkeikeən əh itəm Uhḡin təmawte-in-pa əpnapin əm. Məto iatəplan məmə itəmat min neen, nəkoatətəu-pən Lou mə otol itəmat nəkotətuatip e niġanəm̄ti Uhḡin. Məto okəmə nəkoatol nəhlan, kən itəmat nəkotol nat əpnapin əm e nimisən rəha Iesu Kristo

3

Netəm Kalesia kəmotapəs suatip

¹ !Netəm Kalesia, itəmat ninotalməl pik! ?Pah təmasig itəmat matuw̄in e suatip eko-eko nəhlan? Emotən-iarəp wir pap kəm itəmat məmə Iesu təmos nahməən e rəhan nimisən otəmat, məto tahro? ?Okəm-naka suah kit təmos-ipən-os-ipən kəm itəmat kən miuw rəkis itəmat mol itəmat ninotalməl pik? ² ?Otən-tu kəm io məmə, Uhḡin təmos-ipinə Narmin Rəhan kəm itəmat məto-inu itəmat nakotətəu-pən Lou, o kəp? Kəpə, in təmos-ipinə kəm itəmat məto-inu itəmat nakotahatətə e Namnusən Təwir rəha Iesu Kristo. ³ ?Tahro? ?Nakotalməl pik nəpo lan? Itəmat nəmotətuoun wir nəmegəhən wi rəhatəmat e Iesu Kristo e nasituən rəha Narmin Rəha Uhḡin, kən məto roiu, itəmat ninotalkut məmə onəkotapəs, kən motuwa netəm ətuatip e rəhatəmat əm nəsanənən. ⁴ Nəmoatəto nahməən tepət məto-inu nəmotahatətə e Namnusən Təwir. ?Nəmotəto nahməən əh əpnapin əm? Kəp, nahməən əh sənəmə rəha nat əpnapin əm. ⁵ Narmin Rəha Uhḡin təməsolən nat pişpis min kəm itəmat məto-inu nəkoatətəu-pən Lou. In təmol məto-inu itəmat nəmotəto Namnusən Təwir rəha Iesu Kristo kən itəmat nakotahatətə lan.

Nətəu-pənən Lou, ne nahatətəən e Iesu

⁶ Otətəligin-tu nat kit oekən. Suah kit, Epraham, itəm Naoa Rəha Uhḡin təməghat-in-iarəp rəkis minu lan məmə:

“Epraham in təmahatətə əskasik e Uhḡin, kən tol nəhlan, Uhḡin təmən məmə in tətətuatip e niġanəm̄tin.”

⁷ E suatip kitiəh əm, netəmim itəm koatahatətə e Uhḡin, in tətəfin ilat məmə kotahmen e noanol ətuatip rəha Epraham.

⁸ Naoa Rəha Uhḡin təmən rəkis aupən məmə Uhḡin otos Iaihlua min, kotuwa ron mol ilat kotətuatip e niġanəm̄tin e nahatətəən rəhalat. Aupən, Naoa Rəha Uhḡin təmən-iarəp nəghatən wir kit kəm Epraham məmə:

“Otisi-pən e rəham noanol, kən ekawte-in rəhak nəw̄irən e netəmim rəha noanol min rafin e nətueintən.”

⁹ Kæn Uhgîn tæmawte-in ræhan næwîræn kæm Epraham mæto-inu in tæmahatætæ æskasik lan. E suatîp kitîah min æm, Uhgîn titun nawte-inæn næwîræn kæm netæmim itæm koatahatætæ pahrien lan.

¹⁰ Mæto netæmim min un, itæm nikilat tatæht mæmæ ilat okotos næmegæhæn mæto-inun ilat koatætæu-pæn rafin nat naka itæm Lou tatæn, netæm min æh, ilat kinotatig rækis e nelmi næratæn. Tahmen-pæn æm e Naoa Ræha Uhgîn tatæn mæmæ:

“Netæmim itæm kæsotol ætuatîpæn natîmnat min rafin itæm kotatig e naoa ræha Lou, ilat kinotatig rækis e nelmi næratæn, kæn okotækæike motos nalpînæn kit.”

¹¹ Kæn tol næhlan, tætuatîp æm o kitat mæmæ suah kit tikæ itæm tatuwa tætuatîp e nigænæmtî Uhgîn mæto-inu in tæmætæu-pæn Lou, mæto Naoa Ræha Uhgîn tatæn min-nulan mæmæ:

“Etæmim itæm tætahatætæ e Uhgîn, in tatuwa tætuatîp e nigænæmtîn, kæn in otos næmegæhæn pahrien.”

¹² Næghatæn æh, tatæghat-in nahatætææn ræhatat e Uhgîn. Nolæn ræha nætæu-pænæn Lou, in tæsahmen-ahmenæn e nolæn ræha nahatætææn e Uhgîn. In æh, mæto-inu nolæn ræha nætæu-pænæn Lou, tahmen-pæn æm nulan, Naoa Ræha Uhgîn tatæn mæmæ:

“Etæmim itæm tolkeike mæmæ otos næmegæhæn pahrien mæto-inu tatætæu-pæn ætuatîp Lou, in otækæike mol natîmnat min rafin agîn itæm Lou tatæn.”

¹³ Netæmim rafin agîn kæsotol ætuatîpæn nat naka itæm Lou tatæn. Tol næhlan, Lou in tæmælæhæu nalpînæn tætatig o kitat rafin, kæn kitat rafin kotatig e nelmi næratæn. Mæto Iesu Kristo tæmîmis e nig kæmæluau, kæn miuw rækis kitat e nelmi næratæn æh. Iesu in tæmos nalpînæn otat tahmen-pæn æm e Naoa Ræha Uhgîn tatæn mæmæ:

“Etæmim kit, itæm kæmohamnu kætu-pær e nig, nolæn æh tatægætun-pæn mæmæ Uhgîn in tæmol nalpînæn kæm in.”

¹⁴ Mæto roiu, Iesu tæmîmis næhlan mæmæ netæmim ærnapîn min rafin, ilat okotatig e næwîræn itæm Uhgîn tæmæn kæm Epraham mæmæ, in otos-ipæn kæm noanol min ræhan. Kæn nat æh tol næhlan mæmæ inu roiu kitat netæm kotahatætæ e Iesu, kitat kotitun nosæn Narmin Ræha Uhgîn itæm Uhgîn tæmæn mæmæ otos-ipæn kæm netæmim.

Uhgîn tæmaupæn mol næniækisæn ræhan, mæto Lou tæmuarisig tæsafælæn

¹⁵⁻¹⁶ Piak min ne winik min, e næmegæhæn ræhatat, kitat kotitun nolæn u ræha næniækisæn. Nian suah kit tatol, okol kæsafælæn, kæsætu-pænæn kit min. E suatîp kitîah æm, Uhgîn tæmol næniækisæn kit kæm Epraham o ræhan kit noanol. Kæn e næghatæn æh, tæmæsænæn mæmæ Uhgîn tæmæn-iækis noanol min rafin ræha Epraham, mæto tæmæn æm mæmæ etæmim kitîah æm otîsi-pæn e ræhan noanol, etæmim u, in Iesu Kristo. ¹⁷ Kæn ræhak næghatæn, nipætîn tol nulan mæmæ, aupæn, Uhgîn tæmæn-iækis mæmæ otætaskælim næghatæn ræhalau Epraham, mæto uarisig nup fo-hanrit-tate tæmuwîn rækis, kæn Lou tæmuwa. Mæto Lou æh, okol tæsærækinæn næghatæn itæm in tæmæn kæm Epraham, okol tæsafælæn næniækisæn ræha Uhgîn. ¹⁸ Kæn okæmæ kitat kotatig e næwîræn ræha Uhgîn mæto-inun kitat koatætæu-pæn Lou u, tatægætun-pæn mæmæ næniækisæn itæm Uhgîn tæmol aupæn in nat ærnapîn æm. Mæto tæsolæn næhlan. Mæto-inu kitat kotæplan Epraham in tæmætatig e næwîræn min ræha Uhgîn mæto-inu in tæmaskælim-iækis næniækisæn ræha Uhgîn.

Lou ræhan æh-ikin wæk

¹⁹ Suah kit otæpanætæpæh mæmæ, “?Okæmæ tol næhlan, kænu Uhgîn tæmos-ipæn Lou kæm Moses o naka?” Kæn ekîtun nænæn kæm itæmat u-roiu mæmæ næniækisæn itæm Uhgîn tæmol kæm Epraham in tæmaupæn matig, mæto Lou in tæmuarisig in. Tæmuwa mæmæ otægætun æm kitat netæmim mæmæ okotitun mæmæ kitat nol tæfagæ rat. Mæto Uhgîn tæmælæhæu Lou æh mæmæ otatig matuwîn matuwîn mætoarus etæmim u noanol ræha Epraham otaiir-pa otat. Kitat kotitun mæmæ Lou æh, ræhan wæk tæwir, mæto nikitat otækæike matæht mæmæ Lou æh, Uhgîn tæmaupæn mos-ipæn kæm nagelo min, uarisig tæpanos-ipæn kæm etæmim kit u Moses. Moses, in suatîp o nos-ipa min Lou kæm itat. Mæto nian Uhgîn tæmol næniækisæn

ilau Epraham, tāmēsōlən nēhlan. ²⁰ Uhgīn in tāmēsōlən suatip kit mēmə suah un otəghat kəm Epraham. Məto in ətuatip əm tāmēghat mən-ipən nənīəkisən rəhan e niganəm̄ti Epraham.

²¹ Kən sənəmə Lou əh təmuwa mə otərəkin nənīəkisən rəha Uhgīn. Kəpə, təsōlən nēhlan. Okəmə Lou titun nos-ipamən nəmegəhən wi kəm kitat, kən kitat kapotitun nuwamən kətuatip e niganəm̄ti Uhgīn. Məto təsōl mihinən. ²² Məto Lou kit tol nēhlan tikə. Məto-inu Naoa Rəha Uhgīn tatən mēmə nolən rat tāmēlis rafin kitat. Kən kitat rafin koatətgəhl Lou min. Tol nēhlan mēmə, suatip kitīəh əm mēmə kitat okotos nəwīrən min rəha Uhgīn itəm təmən-iəkis rəkis. Kən suatip u mēmə koatahatətə e Iesu Kristo.

Nian u-roiu rəha nahatətəən e Iesu Kristo

²³ Aupən, Lou itəm Uhgīn təmos-ipən kəm Moses, in təmataskəlim kitat tiəkis, tahmen əm mə kitat kəmotatig e kalapus, mətoarus-pa u-roiu, Uhgīn təmerəh e niganəm̄titat kotəplan suatip rəha nahatətəən. ²⁴ Kən Lou əh, in tahmen əm e etəm-iasol kit itəm təmatərəmərə etat, muwa mətoarus-pən nian Kristo təmuwa, mēmə e nian əh, kitat kinotuwa motətuatip e niganəm̄ti Uhgīn, məto-inun, kitat kəmotahatətə lan. ²⁵ Məto roiu əh, Lou okol təsərəmərə minən etat, məto-inun nian rəha nahatətəən e Iesu Kristo tinəmuwa rəkis.

Itəmat rafin kitīəh əm e Iesu

²⁶ Kən məto-inun itəmat nəmotahatətə e Iesu Kristo, itəmat rafin, nenətī Uhgīn min. ²⁷ Kən kinol baptais rəkis etəmat, mēmə itəmat nakotuwa motol kitīəh itəmat min. Tol nēhlan mēmə, itəmat ninotos nolən wir min rəha Iesu tahmen əm mēmə nəmotəlpin nīpətītəmat e natimnat wi. ²⁸ Kən itəmat rafin agin nəmotuwa motol kitīəh itəmat Iesu Kristo, kən itəmat rafin ninotahmen əm. Təwir mēmə kitat kəsotoor minən netəmim, nat əpnəpīn okəmə in etəm Isrel o in Iaihlua kit, in slef kit o in sənəmə slef kit, in iərman kit o in pətan kit. ²⁹ Itəmat rafin netəmim rəha Iesu. Tol nēhlan, itəmat noanol min pahrien rəha Epraham. Kən e suatip kitīəh əm, nəwīrən min itəm Uhgīn təmən-iəkis kəm Epraham, itəmat onəkotos motatig lan.

4

Kitat nenətī Uhgīn

¹ Roiu əh, oekəghat məsīn min e nolən rəhatat, oekən muəh nimaa nəghatən lan. Okəmə suah kit, in otīmīs kənu nətīn in otos rəhan nəwīrən min rafin, məto okəmə nətīn tatakəku əh, kənu kol təsosən nəwīrən rəhan. Nətīn tahmen əm e slef kit, nat əpnəpīn rəhan nəwīrən min rafin. ² In otəkəike mətatig əm e nelmi rəhan min, tatuwīn matuwīn mətoarus-pən nian rəhan tata təmən in minitun nosən natimnat min itəm rəhan tata təmələhəu kəm in. ³ Kənu kitat min kotahmen-pən əm nēhlan. Aupən kitat kotahmen əm e suakəku əh. Kitat slef min rəha iərmīs min itəm kəmoatərəmərə etat. ⁴ Məto tinuwa e nian ətuatip itəm Uhgīn təmən, kən Uhgīn təmahl-ipa nətīn tuwa, pətan kit təmīlēs taiir-pa e nətueintən, kən in matətəu-pən wir natimnat rafin itəm Lou in tatən. ⁵ Təmōl nēhlan mēmə otikis rəkis kitat u, Lou təmēlis ətain itat, kənu Uhgīn otəhl kitat, mīlēs-irəkis kitat tahmen əm e nenətīn ətuatip min.

⁶ Kənu roiu əh, Uhgīn tolkeike mēmə in otol pəs kitat kotitun mēmə kitat nenətīn min, təmahl-ipa Narmin rəha Nətīn təmuwa e nikitat min rafin, kən matol itat kotaun-in Uhgīn mēmə, “Tata.” ⁷ O nat əh, kitat sənəmə slef min əm, məto kitat nenətī Uhgīn pahrien min. In tatos-ipa natimnat wir min kəm kitat, itəm in tinəmən rəkis mēmə otos-ipən kəm nenətīn min.

Pol nīkin titəhmə o netəm Kalesia

⁸ Aupən itəmat nəmotəruru Uhgīn. Itəmat nəmoatəfak əm iərmīs min mēmə rəhatəmat uhgīn min, ilat kəmotəlīs ətain itəmat, məto ilat sənəmə ilat uhgīn pahrien

min. ⁹ Mæto roiu əh, ninotitun Uhgîn. O tæwir ilə mæmə ekən nəhlan mæmə Uhgîn tinitun rækis itəmat. ?Mæto ekolkeike mæmə ekətapəh-tu otəmat mæmə nəkotitəlig-pən min o iərmis min o naka? Rəhalat nəsanənən tikə, kənu kol kəsotolən-ta nat wir kit kəm itəmat nian kit ne. Təhrol nakotəmə ilat okoatəlis min itəmat? ¹⁰ ?Təhrol itəmat nakotətəu-pən nətua-kəmən rəhalat e nian min rəhalat, ne mæwig min rəhalat, ne nian asim min, ne nup min rəhalat o naka? ?Nikitəmat təht mæmə okol Uhgîn nikin tagien otəmat ron? ¹¹ !Kəsi nəman! !Io ekatəgin agin otəmat! !Ekatəplan mə emol wək pik etəmat o nat əpnapin əm!

¹²⁻¹³ Piak min ne winik min, io ekatən əskasik kəm itəmat mæmə, aupən itəmat nəməsotatigən e Lou kit, kən io emuwa mehm itəmat koatatig, emos nolən rəhatəmat. Eməsətəu-pənən Lou. Kən roiu, ekolkeike mæmə itəmat min onəkotos nolən rəhak, ekəsolən mæmə Lou otaskəlim pik io tiəkis. Itəmat nikitəmat təht u, aupən nian io ematən-iarəp Namnusən Təwir kəm itəmat, mæto-inu nimisən rəhak təmol, kən ekətatig kitat min itəmat. Mæto nat əpnapin mæmə io ematimis e nian əh, mæto itəmat nəməsotolən io ekəto tərat. ¹⁴ Nimisən rəhak təmaləkiamtə itəmat, mæto itəmat nikitəmat təməsəht ratən io, kən məsotən ratən io. Itəmat nəmoatos wir io moatuwin e nipəg noanimə min rəhatəmat, tahmen əm mæmə io nagelo kit rəha Uhgîn, o io, io Iesu Kristo.

¹⁵ Aupən, itəmat nəmoatolkeike pik io, eməplan mæmə okol napotitun nolən nat u, napotos-iarəp əm niğanəmtək u tərat, kawluin ilau itəm tæwir kit rəhatəmat, pəs tasitu lak. ?Mæto tinahrol əh-roiu? ¹⁶ Nikik təht mæmə, okəmə naka nəghatən min pahrien rəhak təmol itəmat nakotətəhau io.

¹⁷ Iəgətun eiua min un, koatalkut pik mæmə onəkotəuhlin rəhatəmat nətəligən moatətəu-pən ilat. Mæto ilat kəsotolən mæmə otasitu etəmat. Kotolkeike əm mæmə okotiuw rækis itəmat ron io mæmə itəmat onəkotalkut pik o nətəu-pənən ilat. ¹⁸ In nat tæwir mæmə nakotalkut pik o nolən natimnat, mæto nəkotəkəike motalkut o nat itəm in tæwir, nat əpnapin ekətatig kitat min itəmat, o esatigən kitat min itəmat.

¹⁹ Io min neen, io iatəto tərat agin-əh otəmat tahmen-pən əm e pətan itəm məntaan tinatahmə mæmə otemək, matuwin matuwin mætoarus itəmat nakotos nolən ətuatip rəha Iesu Kristo e rəhatəmat nəmegəhən. ²⁰ Ekolkeike pik mæmə ekətatig kitat min itəmat u-roiu mæto-inu okəmə ekətatig, okol esagət pikən etəmat. Mæto roiu etatig isəu otəmat nəhlan, kən məruru mə ekahrol nulan masitu etəmat.

Namsu rəha Heka ne Sera

²¹ Itəmat netəm nakotolkeike pik nətəu-pənən Lou, onəkotuhalpən-tu rəhak nəghatən. ?Nəmotəto rækis nat naka itəm Lou tatən, o nəsotətoən əh? ²² In tatən Epraham itəm təmiləs nətən iərman kəiu. Kit itəm slef rəha pətan rəhan təmiləs, kən kit rəhan pətan ətuatip təmiləs, sənəmə in slef mæto pətan əh rəhan. ²³ Suakəku itəm pətan slef təmiləs in təmaiir e nətəligən əm rəha netəmin. Mæto suakəku itəm pətan ətuatip əh rəhan təmiləs, in təmaiir mæto-inu Uhgîn in tinəmən-iəkis rækis mæmə pətan əh otəlis. ²⁴⁻²⁵ Kən kitat kotitun nənən namsu rəha pətan mil əh kən motəuhlin-pa nipətən etat. Pətan mil əh ilau katuəgətun nənən mil itəm Uhgîn təmol kəm netəmin. Pətan u Heka, in ne nətən min ilat slef min əm, okətələkiəmtə ilat. Kən pətan əh Heka, in tahmen e nənən itəm Uhgîn təmol e nitot Sinae əpəh e nitən asol Arepia, ikin əh inəh Uhgîn təmos-ipən Lou ikin kəm Moses. Kən in tahmen min e taon asol kit u Jerusalem itəm netəm ikin kotaskəlim əskasik Lou, kən ilat kotahmen e slef min itəm Lou tatəlis ətain ilat. ²⁶ Mæto Jerusalem kit min əpəh ilis e neai, in tahmen e pətan itəm sənəmə slef, itəm Lou təsəlis ətainən, kən in mama rəhatat. ²⁷ Inu nəghatən kit e Naoa Rəha Uhgîn tatən nəhlan mæmə, “!Ik u inu, niməgi-nig, agien!

Ik u inu, nəməsətoən nahməən kit o neməkən, agət əfəmə, mæto-inun nikim tətəgien!
Ik nəməsiləsən suakəku nian kit ne, mæto roiu əh, nenətəm min tinol tepət tepət agin,
taprəkis-in nenəti pətan itəm rəhan iərman təsəpəsən.”

²⁸ Piak min ne winik min, itamat nenati Uhgîn min mato-inun tamen-iakis mamə otol mihin. Itamat onəkotahmen e Aisak u aupən, nati Sera. ²⁹ Kən aupən suakəku u Ismael, nati Heka, itəm təmaiir e nətəligən əm rəha netəmim, in təmatərəkin pik suakəku u Aisak itəm təmaiir e wək rəha Narmin Rəha Uhgîn. Kənu roiu ne, nolən əh tatuwin əm nulan, ilat itəm slef rəha Lou koatərəkin kitat itəm kəmotaiir wi e Narmin Rəha Uhgîn e nahatətəən. ³⁰ ?Məto Naoa Rəha Uhgîn tamen mamə naka? In tamen mamə, “Ik onakəkəike mahl-iarəp pətan un slef ne natin. Ilau kuagim rəkis u ikin-u, mato-inun, nati pətan əh, in okol təsosən nəwirən kit rəha tata. Nəwirən min rafin rəha tata otuwin kəm nati pətan itəm sənəmə slef.”

³¹ Məto kitat u, kitat sənəmə nenati pətan slef, kitat nenati pətan itəm sənəmə slef.

5

Iesu təmikis rəkis rəhan min netəmim

¹ Nian Iesu Kristo təmikis rəkis itat, təmol kitat mamə Lou təsəlis ətainən kitat. O nat əh inəh, itamat onəkotəike motətul əskasik. Sotətəu-pənən Lou, mamə otərəməərə etəmat. Lou əh, titaləkiamtə itəmat, mamə itəmat onəkotuwîn motol wək min rəhan.

² Otətəlig-in-tu io. Io Pol iatən nəghatən u kəm itəmat. Okəmə itəmat onəkotegəhan mamə ilat okotəhg-ipən itəmat, kənu nat u itəm Iesu təmol təsəlitu aginən etəmat. ³ Kən io iatagət əskasik otəmat mamə etəmim itəm otegəhan mamə okəhg-ipən in, in otosipən atip əm in e nelmi Lou. Kən etəmim itəm tətətig e nelmi Lou, otəkəike matətəu-pən rafin agin natimnat min itəm Lou tatən mamə otol. ⁴ Itəmat u, itəm nakotalkut-alkut o nətəu-pənən Lou mamə otol itəmat nəkotətəuatip e niganəmti Uhgîn, itəmat ninotətə rəkis atip itəmat o Iesu Kristo. Itəmat ninotəhən-ipən rəkis mənətaətəmat o nəwirən rəha Uhgîn. ⁵ Kən məto kitat u, okotələhəu-pən əm rəhatat nətəligən e Uhgîn, pəs in otol kitat kotətəuatip e niganəmtin, mato-inun kitat kotəhatətə əm e Iesu Kristo. Kən Narmin Rəha Uhgîn, in otol itat koatətul əskasik kən motəsahgin mətoarus nat un otiet-ərəpa. ⁶ Nian kitat kotuwa motakul-pən e Iesu Kristo, nat əpnəpin okəmə etəmim kəməhg-ipən o kəsəhg-ipənən, məto nat asol un, in rəhatat əm nahatətəən e Iesu Kristo. Nahatətəən əh, in tol kitat kotolkeike Uhgîn, motatig katol min nolkeikəən kəm netəmim min.

⁷⁻⁸ Aupən, eməplan itəmat kən mitun mamə itəmat nakotaiu əsanən e suatip ətuatip e nəmegəhən rəhatəmat, mamə nakotətoarus mak, məto roiu, nəmotitəlig. Uhgîn təmaun-in rəkis itəmat. ?Tol nəhlan, ekolkeike mamə ekətapəh-tu mamə, pah min kotaiuosig e rəhatəmat suatip, moatiuw kalin itəmat mamə onakoatətəu-pən min Lou? !Ekitun mamə okol Uhgîn təsən-iəhəuən itəmat nəhlan!

⁹ In tahmen e nəghatən kit itəm katən nulan mamə, “Ilat kəmotis noanig rat kit, tinatəwiə, matərəkin nətəligən rəhatəmat.” ¹⁰ Məto ekitun mamə niphərienən lərəməərə in otol nətəligən rəhatəmat tuwa min mol kitəh kitat min io. Kən io ekitun wir mamə etəmim u itəm tatərəkin rəhatəmat nətəligən nulan, nat əpnəpin in etəm-iasol o in etəm ahrol kit, məto Uhgîn otol nalpinən kit kəm in.

¹¹ Piak min ne winik min, nəghatən neen itəm katən mamə io, ekatən-iarəp əh mamə netəm kəmotəhatətə e Uhgîn okəike kəhg-ipən ilat mamə Uhgîn otəsitə elat. Məto nəghatən əh, sənəmə niphərienən. Okəmə io ekatən-iarəp nəhlan, kən netəm min u itəm koatan itəmat min ilat, nikilat otəgien əm ron io. !Məto otəplan-tu! Netəm Isrel neen, koatərəkin əh io, koatitəp io, moatoh io, mato-inun io iatən-iarəp mamə nimisən rəha Iesu e nig kəməluau, in əm un, in otosmegəh kitat. ¹² !E rəhak nətəligən, netəm min un itəm koatərəkin nətəligən rəhatəmat moatən mamə okəike kəhg-ipən itəmat, təwir mamə ilat okotuwîn motətə-atip ilat min!

¹³ Məto piak min ne winik min, Uhgîn təmaun-in itəmat, kən mikis rəkis itəmat, mamə Lou itəm Uhgîn təmos-ipən kəm Moses in otəsəlisən itəmat. !Otətə wir itəmat! Nikitəmat otəsəhtən mamə, “Təwir, io enəgim rəkis e Lou əh. Roiu əh, io ekitun nolən natimnat

rafin itəm nīkik tolkeike.” Itəmat, onakəsotənən nəhlan. Məto nolkeikeən rəhatəmat otəkəike mol itəmat nīkitəmat tagien məmə onəkotasitu etəmat min.

¹⁴ Nolən əh, in tatətəu-pən wir nəghatən kit rəha Lou, u itəm titargəfimin rafin nəghatən pisin pisin min rəha Lou, in tatən məmə, “Ik, onakolkeike netənim rafin, kən matol təwir kəm ilat, tahmen əm mə ik nakatol atip kəm ik.” ¹⁵ Itəmat onəkotəkəike katəto wir itəmat. Okəmə itəmat nəkoatol timəht kəm itəmat min, nəkotahmen əm e kai min, koatus atip əm ilat min, kən nəghatən rəhatəmat otərəkin itəmat.

Nolən rəha Narmin Rəha Uhgın ne nolən rəha netənim

¹⁶ Io, ekolkeike mə ekən nəghatən kit kəm itəmat. Itəmat, Narmin Rəha Uhgın otəkəike matit itəmat kən itəmat nakotətəu-pən, kən itəmat məsotosən nolən rat aupən rəhatəmat, itəm nəmotos kaiir-pa. ¹⁷ Nolən rat aupən əh, inun, nəkoatol natimnat tərət itəm nīkitəmat tolkeike. Məto nolən əh, in tetəhau nolən rəha Narmin Rəha Uhgın. Kən Narmin Rəha Uhgın in təsolkeike minən nolən rat aupən kəmosos kaiir-pa moatol. Nolən mil əh kətioal təməht kəm ilau min, kən tatol məmə nəkəsotolən nolən wir min itəm nakotolkeike məmə onəkotol. ¹⁸ Sotaluinən nat kit, okəmə Narmin Rəha Uhgın tatit itəmat, kənu Lou in təsəlis ətain minən itəmat.

¹⁹ Kitat kotitun əm nolən rat aupən rəha netənim itəm kəmosos kaiir-pa moatol. Nipitan ne nəman ne, koatit anion ilat min; kən ilat koatol nolən rat rafin itəm tol naulisən o nənən; rəhalat nətəligən tatuwin pik o nolən rat min əh. ²⁰ Ilat koatəfak kəm narmi nat min, moatəmik nərik, moatos təmafah rat min, moatol kilepa, ne. Kənu moatol min timəht, moatəmu, moatetet, moatol neməha, moatos-ipər atip əm ilat, moator ilat min, kən okəmə rəhalat nətəligən tol pisin pisin, kən ilat koatəhai ilat min. ²¹ Nīkilat tətəkləh-in natimnat rəha netəm pisin, moatənim nənimən min kətapis lan, kən moatol lafet katagien lan o nolən nat tərət min əm, moatol min natimnat tepət min tol nəhlan. !latən min tahmən-pən əm məmə emən aupən məmə, oətəto wir itəmat! Məto netəm koatol nolən min əh, okol ilat kəsotuwamən motatig ahgin nərəmərən Rəha Uhgın itəm tatol əpen-əpenə lan.

²² Məto noa Narmin Rəha Uhgın itəm tatəwiə e nəmegəhən rəha netənim rəha Uhgın, in tol nulan. Ilat koatolkeike netənim, kən nīkilat tətəgien, kənu nəməlinuən tətətig e nīkilat, kən rəhalat nətəligən kaifəməh, kən moatasəkitun etənim, kən rəhalat nolən in təwir təwir. Kən netənim kotitun mə ilat netəm ətuatip, koatol noa. ²³ Kən ilat netəm mətig. Kən nian nətəligən rat tatig elat, ilat kotətul əskasik, məsotolən natimnat rafin itəm ilat atip kotolkeike nolən. Nolən min u, ilat kotəwir pik, kən nəghatən kit tikə o Lou kit, məmə otən-iəhau itəmat məmə onəkəsotolən natimnat min əh. ²⁴ Kitat u netəm rəha Iesu Kristo, kitat kinəmotapəs rəkis nolən rat min rəhatat, u kəmoatol natimnat min itəm nətəligən əm rəhatat tolkeike. Tahmen əm nulan mə, kəməht-ipən nətəligən rat min rəhatat e nig kəməluau.

²⁵ !Kotəplan-tu! Narmin Rəha Uhgın in təmos-ipa rəkis nəmegəhən kit kəm kitat, kən təwir məmə kitat okotaliwək e nolən wir min rəhan. ²⁶ Tərət məmə kitat okotausit motos-ipər pik kitat, motiww-pər nəratən, moatetet kitat min.

6

Təwir məmə kotasitu e katipa əfigəm rəhatat min

¹ Piak min ne winik min, okəmə itəmat kit təme e rəhan nəmegəhən, təwir mə itəmat un, Narmin Rəha Uhgın tatit itəmat, onəkotəkəike motasitu lan motəg-ətuatip-in. Məto onakəsotagət pikən lan, onəkotəghat mətig əm kəm in, motol məmə nīkitəmat min titəhmə ron. Məto otəto min itəmat, məmə nat kitiəh əm itəm itəmat nakotən-iəhau etənim ron, otəseko-pa minən otəmat. ² Itəmat onəkotasitu nəhlan etəmat min. Onəkotalis kələh nat əfigəm rəhatəmat min. Okəmə nəkotol nəhlan, kən itəmat

nakotətəu-pən wir nat naka itəm Lou rəha Kristo tatən. ³ Təsəwirən məmə kitat okotos-
ipər atip kitat. Okəmə suah kit nikin tatəht mə “Io, io etəm agin-əh kit,” etəmim un,
nikin tateiuə-in, məto in təruru məsəplanən məmə in nat əpnapin əm. ⁴⁻⁵ Məto itəmat
onəkotəike motəplan wir-tu natimnat itəm noatol min. Tol nulan məmə, okol etəmim
kit in təsakil atipən rəhan wək ne wək rəha suah kit min. Məto in otəkəike mehm wir
rəhan pisin əm wək aupən. Məto-inun, netəmim rəhalat wək min tol pisin pisin. Kən
ilat koatos katipa əfigəm pisin pisin min e nəmegəhən rəhalat kitiah kitiah. Məto təwir
məmə etəmim kitiah nikin otəgien o rəhan wək, okəmə rəhan wək təwir əm.

⁶ Itəmat u, təwir məmə itəmat onəkotawte-in natimnat min neen kəm rəhatəmat
nəgətun min, itəm koatəgətun itəmat e nəghatən rəha Uhgın.

⁷ Oatəto itəmat, soteiuə-in atipən itəmat min məmə itəmat nəkotitun nolən nat
əpnapin kit itəm nikitəmat rat aupən nakotolkeike. Kən okol nəkəsotolən ialmə e
Uhgın. Ik nəmis noanig naka e rəham nasumən, kən ik onəkəhl atip min noan, mun.
⁸ Etəmim itəm tatasum-in nolən rat aupən, itəm kəmos kair-pa moatol, tahmen e
noanig rat e rəhan nəmegəhən, in otəkəike məhl noan tərət mun, kənu noanig un, otə-
in, nīpətın u, Nīmīsən. Məto etəmim itəm tatis noanig wir, itəm Narmin Rəha Uhgın
təmos-ipən, Narmin Rəha Uhgın otol toe-in, noan wir kit, kən in otəhl. Nərgin noanig
un, in Nəmegəhən Lilin itəm namnun tikə.

⁹ Sotəpou-inən nolən itəm təwir, məto-inu kitat okotəhl noanig wir əh, e nian ətuatip
rəhan, okəmə kəsotapəsən wək. ¹⁰ Kən nian min rafin itəm kotitun nolən, pəs koatol
təwir kəm netəmim rafin, kən motatig katol tepət min kəm netəm min u kotahmen e
piatat min ne winitat min e Iesu Kristo.

Namnun nəghatən rəha Pol təmən kəm ilat

¹¹ Oekəte rəkis namnun nəghatən rəhak e naoa e nelmək əm.* Itəmat onəkotəplan
məmə leta min rəhak, ilat iahgin min. ¹² Netəm Isrel u koatən məmə okəike kəhg-ipən
itəmat, ilat kotasit əm e niğanəmtilat min neen o nat u. Məto ilat koatən nəhlan o nat
kitiah əm, məmə netəm Isrel neen min okəsotolən nərətən kəm ilat. ¹³ Kən ne nat kit
min, netəm min əh, kotolkeike məmə okəhg-ipən itəmat məto-inu kotasit əm məmə
okotol win etəmat lan. Kən motiww kalin itəmat, nakotitəlig motuwın min e nelmi Lou
rəha netəm Isrel. Məto otəplan-tu, ilat min kəsotətəu-pən wirən natimnat min itəm Lou
tatən. ¹⁴ Məto io rəhak, io ekəsən wi atipən io o nat kit itəm emol. Məto ekolkeike məmə
ekənwiwi əm nat naka Iərəmərə Iesu Kristo təmol e nian in təmimis e nig kəməluau.
O nat əh inəh, nolən min rəha nətueintən okol kəsotiuw rəkisən rəhak nətəligən, kənu
netəm e nətueintən itəm kəsotahatətəən e Uhgın, ilat kəsotolkeikeən nolən itəm iatətəu-
pən. ¹⁵ Okəmə Uhgın in otol suah kit tuwa in etəm wi, kən in otol suah əh, tətutip e
niğanəmtin, nat əpnapin okəmə kəməhg-ipən o kəsəhg-ipənən. ¹⁶ Kən roiu, ekatəfak o
netəm min u koatətəu-pən wir nəghatən u, ilat noanol ətuatip min rəha Uhgın. Iatəfak
məmə, pəs nəməlinuən rəha Uhgın ne rəhan nasəkitunən otatig olat.

¹⁷ Rəhak u namnun nəghatən. Io esolkeikeən məmə suah kit otən min nat tərət lak.
Məto-inun iatəmik əh nəme nīməgəm itəm kəmaht io e kəpiel apin kən kəmalis io. Nəme
nīməgəm min u, tatəgətun məmə io, slef rəha Iesu.

¹⁸ Piak min ne winik min, iatəfak məmə Iərəmərə Iesu Kristo otawte-in rəhan nəwirən
otəmat. Əwəh.

6:2: Rom 15:1   6:4-5: Rom 14:12   6:6: 1 Kor 9:11,14   6:8: Rom 8:13   * 6:11: Nian Pol təmətə naoa
u, in təməghat, kən suah kit min təmətə rəhan nəghatən e naoa. Roiu in tatos pen, kən
tatətə atip e nelmin.   6:15: Kal 5:6; 2 Kor 5:17   6:17: 2 Kor 4:10

Efesas

Naoa itəm Pol təmäte tuwin kəm iəfak min ikin Efesas

Nəghatən əkuəkir rəha naoa u Efesas

?Pah təmäte naoa u? Aposol Pol təmäte naoa u.

?Təmäte tatuwin kəm pah? Təmäte naoa u tatuwin kəm niməfak əpəh Efesas, kən molkeike məmә ilat okotahl-ipən tuwin kəm niməfak pisin pisin min iuəhkir.

?Nəmegəhən tahro nulan nian təmäte? Pol təməsəteən naoa u məmә otəg-ətuatip-in nərātən neen rəha niməfak əpəh Efesas. In təmäte əm məmә otiləs-ipər nətəligən rəhalat. Pol təmätuoun niməfak əpəh Efesas, kən mətətig ilat min ilat o nup kisil. Kən in tolkeike pik ilat, kən ilat kotalkeike pik in. Efesas in taon asol kit e nitən asol u Esia, kən in rum wir kit məmә Pol otən-iarəp nəghatən ikin rəha Uhgın.

?Təmäte naoa u o naka? Pol tolkeike məmә otiləs-ipər nətəligən rəhalat. In tolkeike məmә otən-iarəp nolən ətuatip, ne wək rəha niməfak itəm in nıpəti İesu Kristo, kən nəghatən u tatuwin kəm niməfak e ikin min rafin.

¹ Io Pol, u io aposol kit rəha Kristo İesu, itəm Uhgın təmitəpun rəkis məmә rəhan. İatən təwir kəm itəmat rafin iəfak min əpəh Efesas itəm nakoataskəlim əskasik nahatətəən rəhatəmat e Kristo İesu. ² Pəs Uhgın u Tata rəhatat, ne İərəmərə İesu Kristo, okuawte-in nəwirən ne nəməlinuən kəm itəmat.

Nəwirən itəm Uhgın təmos-ipən e Kristo

³ Nənwiwıən tuwin o Uhgın u Tata rəha İərəmərə İesu Kristo rəhatat. E Kristo, in təmawte-in o narmitat nəwirən rafin rəha nego e neai. ⁴ Tol nəhlan, mətə-inu nian Uhgın təməsolən əh neai ne niməptən, mətə in təmitəpun kitat məmә kotuwa kitiəh kitat Kristo, kən məmә e nıganəmtin, kitat kotətuatip kən kəsehm-pənən nolən rat kit e kitat. ⁵ Mətə-inu Uhgın tolkeike pik kitat, uarisig in təmol natimnat, mətə in təmitəpun rəkis kitat məmә okotuwa nenətin min e İesu Kristo. Nat əh tatətəu-pən əm nəwian ne nat naka itəm in tolkeike. ⁶ Təmol nəhlan məmә kitat okotənwiwi Uhgın o rəhan nəwirən itəm in təwir taprəkis, nəwirən əh itəm təmawte-in əpnəpin əm kəm kitat e Nətin itəm in tolkeike pik. ⁷ Mətə-inu nıta Kristo təmaiu, kitat kəmotuwa kitiəh lan, kən Uhgın təmikis kitat e rəhatat nolən rat min, inəh təmafəl rəkis nolən rat min rəhatat. ! Nıpahrienən, nəwirən rəha Uhgın in iahgin taprəkis! ⁸ Kən təmos-ipa nəwirən əh itəm təfigəm maprəkis.

E nenatigən ne nitunən min rafin rəhan, ⁹ nıkin tagien məmә təmol əp kəm kitat nat anion e nalpəkəuən e rəhan nəghatən, itəm in otol e Kristo. ¹⁰ Kən inu nalpəkəuən. E nian ətuatip rəhan, in otəhlman natimnat rafin e neai ne niməptən okotuwa ləhau e nərəmərəən rəha Kristo.

¹¹ Uhgın tatol natimnat rafin tatuwa tahmen əm məmә inu təmən mihin. Aupən aupən agin in təmitəpun kitat məmә okotuwa rəhan min nian təmiuw-pa kitat kotuwa kol kitiəh kitat Kristo. ¹² Təmol nəhlan məmә itimat noanol min rəha İsrəl u emotaupən katahatətə e Kristo, itimat ekotol məmә katiləs-ipər nərgi Uhgın. ¹³ Kən itəmat İaihlua min, nəmotuwa kitiəh itəmat Kristo nian itəmat nəmotətə nəghatən pahrien, namnusən rəha nosmegəhən. Nəmotahatətə lan, kən Uhgın təmos-ipən Narmin Rəhan kəm itəmat tahmen e nəmtətin kit məmә itəmat rəhan min. ¹⁴ Mətə-inu kitat kəmos Narmin Rəha Uhgın, kən kitat kotitun wir məmә Uhgın otos-ipa natimnat wir min kəm kitat itəm in təmən-iəkis məmә in otol mihin. Kitat okotos natimnat min əh nian Uhgın otikis kitat u rəhan min. Inu otol məmә netəmim okotənwiwi Uhgın mətə-inu in ilis taprəkis.

Nənwiwıən ne nəfakən rəha Pol

¹⁵⁻¹⁶ Məto-inu o natimnat min u, iatəfak otəmat nian rafin mətoarus-pa u-roiu, kən iatən tagkiu kəm Uhgin otəmat. Nolən əh emətuoun nian eməto namnusən o rəhatəmat nahatətəən e ləramərə Iesu, ne rəhatəmat nolkeikeən o iəfak min rafin. ¹⁷ Iatəfak otəmat kəm Uhgin itəm in Uhgin rəha ləramərə Iesu Kristo rəhatat, kən in Tata itəm katənwiwi katisiai-in pik agin. Iatəfak məmə in otos-ipinə narmin rəha nenatigən ne nitunən məmə nəkotitun wir in təhmin min.

¹⁸ Kən iatəfak min məmə in oterəh e rəhatəmat nətəligən məmə onəkotitun nat naka nəmotələhəu-pən əskasik rəhatəmat nətəligən lan, itəmat itəm Uhgin təmaun-in. Kən iatəfak min məmə onəkotitun məmə Uhgin otos-ipinə nat təwir taprəkis kəm itəmat u noatahatətə e Kristo.

¹⁹ Kən iatəfak min məmə onəkotitun nəsanənən rəhan məmə in iahgin pik agin, kən nəsanənən əh tatol wək e nəmegəhən rəhatat itəm koatən nıpahrienən e Iesu. Kən nəsanənən əh in tahmen əm e rəhan nəsanənən asol ²⁰ itəm təmol Iesu təmegəh min e nimisən, kən təmol məmə in təmuwa matəpələh e nikali Uhgin matip e nego e neai, ikin rəha nəsanənən ne nisaiian. ²¹ Kən Iesu in ilis e netəm-iasol min ne nepətən min rafin, ne nəramərəən ne nəsanənən rafin, ne nərig min rafin, e nian u-roiu, ne e nian itəm otəpanuwa. ²² Kən Uhgin təmələhəu-pən natimnat rafin agin ləhau e nelkin, kən mol in tuwa rəhn-kapə natimnat rafin, kən inu otasitu e niməfak. ²³ Kən niməfak in nıpəti Iesu, kən nalpəkauən rəha Uhgin o Kristo tatuwa nıpahrienən e niməfak, kən e nolən kitiəh əm, nalpəkauən rəha Uhgin o natimnat rafin tatuwa pahrien e Kristo.

2

Nəmegəhən wi e Kristo

¹ Itəmat u, aupən tahmen əm məmə nəmotimis məto-inu nəmotəht nəwia Uhgin, kən motol nolən rat min. ² Nəmotan motol nolən tərət rəha nətueintən, kən moatol nəwia etəm tərəmərə e nəsanənən rəha nəratən rəha magoagəp. In əm əh narmin rat itəm tatol wək roiu e nəmegəhən rəha netəm u koatəht nəwia Uhgin. ³ Itimat min emotatig nəhlan itimat min ilat nian kit aupən. Nikitimat tolkeike nolən rat min, kən itimat emotol nəratən əh itəm kəmotol nikitimat tagien. Nat naka itəm təmisi-pən e nikitimat ne nətəligən rat min rəhatimat, məto itimat emoatətəu-pən əm ilat. Kən nian emotaiir, məto nolən rat tinatig rəkis e nikitimat, tahmen e netəm ərnapin min. Kən niki Uhgin titahmə o nolən rat min rəhatimat, kən in otəkəike mol nalpinən kəm itimat. ⁴ Məto Uhgin, in tərıoah e nolkeikeən o kitat, kən rəhan nasəkitunən o kitat in iahgin pik. ⁵ Kən nat ərnapin e nian əh kəmotimis e narmitat o rəhatat nolən rat min, məto in təmol kitat kotəmegəh kitat Kristo məto-inu in tolkeike pik kitat. (Otətəlig-in-tu. E nəwırən rəhan, in təmosmegəh itəmat.) ⁶ Kən Uhgin təmiləs-ipər kitat, kitat Kristo, kən təmol məmə kitat kotəpələh kitat Kristo e nego e neai. ⁷ Uhgin təmol nəhlan məmə e nian itəm otəpanuwa, in otəgətun rəhan nəwırən itəm in iahgin taprəkis agin-əh, kən kitat koatəplan rəhan nəwırən e nolən wir rəhan kəm kitat e Kristo Iesu. ⁸ E nəwırən asol rəha Uhgin itəm təmawte-in kəm itəmat, in təmosmegəh itəmat e nahatətəən, kən natimnat min əh, sənəmə itəmat atip nəmotol, məto in nat kit itəm Uhgin tatos-ıpa ərnapin əm kəm itəmat, ⁹ sənəmə e wək kit itəm itəmat nəmotol, kən tol nəhlan ko suah kit təsos-ıpər atipən in ron. ¹⁰ Tol nəhlan məto-inu in Uhgin itəm tatol wək e nəmegəhən rəhatat, kən in təmol kitat e Kristo Iesu məmə kitat okotol wək min itəm kotəwir. Wək min u, Uhgin tinol əpen-əpenə rəkis lan məmə kitat okotol ilat.

İlat kəmotuwa kitiəh e Kristo

¹¹ Tol nəhlan, itəmat onəsotaluinən məmə nian nəmotaiir, kən itəmat sənəmə noanl rəha Isrel. Kən netəm Isrel itəm kınəhg-ıpən rəkis ilat, ilat kəmotən məmə itəmat İaihlua min məto-inu kəsəhg-ıpənən itəmat. Məto nat u, in nat kit itəm katol əm e

1:17: Kol 1:9   1:19: Kol 1:11   1:20: Sam 110:1; 2 Kor 13:4; Kol 2:12   1:21: Kol 1:16; 2:10   1:22: Sam 8:6
 1:23: Rom 12:5; Efes 4:10,15; Kol 1:18   2:2: Kol 3:7; Taet 3:3   2:3: Kol 3:6   2:5: Kol 1:21; 2:13   2:6: Kol
 2:12   2:9: 1 Kor 1:29-31; 2 Tim 1:9   2:10: Taet 2:14

nipæti etæmim. ¹² Kæn onəsotaluinæn mæmæ e nian əh, itæmat næmotætul isəu o Kristo, itæmat sənæmæ netəm Isrel ətuatip, mæto itæmat Iaihlua min əm, kæn nənækisən min rəha nasituən rəha Uhgîn kəm netəm Isrel aupən itəm kəmælis ilat lan e Uhgîn, okol tæsuwamæn mæmæ rəhatæmat. Nægəhæn rəhatæmat e nətueintən u in tæmol nəhlan mæmæ, nat kit tikæ mæmæ onəkotələhəu-pən əskasik rəhatæmat nətəligən lan, kæn itæmat næmotæruru agin Uhgîn. ¹³ Mæto itæmat itəm aupən næmotan isəu o Uhgîn, næmotuwa kitiəh itæmat Kristo Iesu, kæn roiu næmotuwa pahrien o Uhgîn e nita Kristo.

¹⁴ Tol nəhlan mæto-inu Kristo pisin əm tæmələhəu næmælinuən, tæmælis noanol rəha Isrel ne Iaihlua min kotuwa kitiəh mæmæ ilat netəm kitiəh min əm. Aupən, Lou rəha noanol min rəha Isrel in tahmen-pən əm e noanapinat iækis kit itəm tæmatoor ilat kæn matol mæmæ ilat koatol tikimir. Mæto Kristo tæmætəwin noanapinat əh. ¹⁵ Tæmol nəhlan nian in tæmimis e nig kəmæluau, kæn tæmol mæmæ kitat okotapəs nətəu-pənən Lou min rafin rəha noanol min rəha Isrel mæmæ okotətuatip e niganəmti Uhgîn. Kristo tæmol nəhlan mæmæ in otol noanol min rəha Isrel ne Iaihlua min kotuwa kitiəh lan. Kæn e nolən əh, in tæmələhəu næmælinuən. ¹⁶ Kæn e nimisən rəhan e nig kəmæluau, Kristo tæmiləs ilat kotuwa kitiəh, kæn mit ilat motitəlig-pən o Uhgîn, kæn mol rəhalat timəht tauke. ¹⁷ In tæmuwa matən-iarəp næmælinuən kəm itæmat u aupən næmotatig isəu o Uhgîn, kæn matən-iarəp næmælinuən kəm itimat u emotatig iuəhkir o Uhgîn. ¹⁸ Kæn roiu o nat naka itəm Kristo tæmol, kitat rafin noanol min rəha Isrel ne Iaihlua min, kotitun nuwamæn o Tata Uhgîn e Narmin Rəhan kitiəh əm.

¹⁹ Kæn tol nəhlan, sənæmæ itæmat iapispis min o netəm ihlua, mæto roiu itæmat natig e nego e neai itæmat netəm koatahatətə e Iesu, kæn itæmat nenəti Uhgîn min. ²⁰ Kitat kotahmen e nimæ kit rəha Uhgîn itəm nelki nimæ in Kristo Iesu, kæn aposol min ne ien min, ilat nelmi nimæ asol min, ²¹⁻²² kæn Kristo tatilpin itæmat Iaihlua min e nimæ əh tahmen e nelmi nimæ min, kæn tatiləkin nelmi nimæ min rafin mæmæ ilat okotuwa nimæ ətuatip rəha nəfakən o Iərəmərə, itəm Uhgîn tətətig ikin e Narmin Rəhan.

3

Pol tæmən-iarəp nalpəkəuən anion rəha Uhgîn

¹ O nəghatən min əh, emən-iarəp namnusən rəha Kristo Iesu kəm itæmat u sənæmæ noanol min rəha Isrel, kæn roiu etatig e kalapus ron. ² Itæmat nəkotitun rækis mæmæ Uhgîn tæmos-ipa wək asol u kəm io mæmæ ekən-iarəp nəwirən rəhan kəm itæmat. ³ Tahmen e nəghatən itəm eməte rækis kəm itæmat, iatən mæmæ Uhgîn pisin əm tæmol əp nat anion rəhan kəm io. ⁴ Nian onəkotəfin nəghatən əh, kæn onəkotitun rəhak nitunən e nipæti nəghatən rəha nalpəkəuən anion rəha Uhgîn. ⁵ Uhgîn tæmæsol əpən nat u kəm netəm aupən, mæto roiu tinol əp e Rəhan Narmin kəm rəhan min aposol min ne ien min itəm tæmitəpun rækis. ⁶ Nat anion əh mæmæ e namnusən təwir əm, netəm u sənæmæ noanol min rəha Isrel, ilat min kəmotuwa kahmen e netəm Isrel o nosən nəwirən rəha Uhgîn, kæn ilat kəmotuwa kitiəh, kæn koatos kələh nəwirən rəha Uhgîn e nənækisən rəhan e Kristo Iesu.

⁷ Io emuwa iolwək rəha namnusən təwir əh e nəwirən asol itəm Uhgîn tæmos-ipa əpnəpin əm kəm io e nəsanənən asol rəhan. ⁸ Nat əpnəpin io ləhau agin e netəmim rafin rəha Uhgîn, mæto e nəwirən rəhan, Uhgîn tæmos-ipa wək u, mæmæ ekən-iarəp kəm itæmat u sənæmæ noanol min rəha Isrel, nəwirən min rəha Kristo itəm ko kitat kəsotitunən ilat rafin mæto-inu ilat tepət namnun tikæ, ⁹ kæn ekol əp kəm netəmim rafin nolən itəm Uhgîn tæmol rəhan nalpəkəuən anion otuwa met-arəp. Uhgîn u tæmol natimnat rafin, in tæmatəhluaig-in nalpəkəuən əh nuwəh rækis. ¹⁰ In tæmol nəhlan mæmæ roiu in otol-arəp kəm iərəmərə min ne nepətən min əpəh e magoagəp rəhan nenatigən itəm suatip rəhan tepət tepət. Kæn ilat okotəplan rəhan nenatigən nian okotehm niməfak. ¹¹ Inu

2:12: Rom 9:4; Kol 1:21   2:13: Kol 1:20   2:14: 1 Kor 12:13   2:15: Kol 2:14   2:16: Sek 9:10; Kol 1:20,22
2:17: Aes 57:19   2:19: Efes 3:6   2:20: 1 Kor 3:11   2:21-22: 1 Kor 3:16; 1 Pita 2:5   3:1: Fil 1:7,13   3:2:
Kol 1:25   3:3: Efes 1:9-10; Kol 1:26   3:6: Efes 2:13,16-19   3:7: Kol 1:25   3:8: 1 Kor 15:9-10

nalpækauən rəhan itəm tətatiḡ lilin, kən təmuwa nīpahrienən e Kristo Iesu, Iərəməərə rəhatat. ¹² Kən məto-inu o Kristo ne rəhatat nahatətəən lan, kitat kotitun nuwamən nian rafin motətul e niḡanəmti Uhgīn məsotəḡinən. ¹³ Tol nəhlan, ekətapəh otəmat məmə sotolən məmə nətəliḡən rəhatəmat teiuaiu o nəratən itəm ekətatiḡ lan ikin-u. Iatəto nahməən otəmat, kən in otasitu e rəhatəmat nəmegəhən.

Nəfakən rəha Pol

¹⁴ O natimnat min əh itəm io emən rəkis, kən iatisin nulək matəfak kəm Uhgīn Tata, ¹⁵ itəm in təmol noanol min rafin e nətueintən ne əpəh e nego e neai. ¹⁶ Nəsanənən ne nolkeikeən ne nenatiḡən rəha Uhgīn in tepət təwir taprəkis, kən ekətapəh o Uhgīn məmə Narmīn Rəhan otol nikitəmat təsanən e nat wir min əh rəhan ¹⁷ məmə e nahatətəən rəhatəmat e Kristo, in otətatiḡ kitiəh e nikitəmat. Kən iatəfak min məmə nəmegəhən rəhatəmat oteiuaiu mamnim wir e nolkeikeən rəha Uhgīn ¹⁸ məmə itəmat netəm rafin itəm nakoatahatətə e Kristo, onəkotehm wir nolkeikeən asol rəha Kristo, e nəfəməhən rəhan, ne nepətən rəhan, ne rəhan nərən ilis, ne rəhan neuaiuəən ləhau. ¹⁹ Nolkeikeən əh rəha Kristo, okol kəsotitun rafinən məto-inu in iahḡin pīk, məto iatəfak məmə onəkotitun wir nolkeikeən əh məmə Uhgīn otərioah e nəmegəhən rəhatəmat e nolən wir min rafin rəhan.

²⁰ !Kən pəs kotiləs-ipər nəḡḡi Uhgīn! E nəsanənən rəhan itəm tatol wək e nəmegəhən rəhatat, in titun nolən natimnat taprəkis-in aḡin natimnat rafin itəm nikitat tatəht o koatətapəh ron. ²¹ Pəs kitat niməfak kotol kitiəh kitat Kristo Iesu moatənwiwi Uhgīn nian rafin matuwīn matuwīn namnun tikə. !Əwəh!

4

Kitat kitiəh e Kristo

¹ Tol nəhlan, io Pol u ekətatiḡ e kalapus o Iərəməərə, iatətapəh əskasik otəmat məmə nəkotatiḡ e nəmegəhən kit itəm tətuatip e naunən itəm Uhgīn təmaun-in itəmat lan. ² Otos-iəhau atip itəmat e natimnat rafin, kən motuwa itəmat netəm mətiḡ, kən nətəliḡən rəhatəmat otəfəməh, kən nian suah kit otol nat kit təsahmenən e niḡanəmtitəmat, kən nikitəmat otəsahmə uəhaiəən ron e nolkeikeən rəha Uhgīn. ³ Narmīn Rəha Uhgīn təmeafimīn itəmat, tol nəhlan onəkotalkut əskasik məmə nəkotatiḡ kitiəh e nəməlinuən. ⁴ Kitat nīpətīn kitiəh əm, kən Narmīn Rəha Uhgīn kitiəh əm, kən itəmat noatələhəu-pən əskasik rəhatəmat nətəliḡən e nat kitiəh əm, nəwirən itəm Uhgīn təmaun-in itəmat ron. ⁵ Kən Iərəməərə kitiəh əm, nəḡətunən kitiəh əm, baptais kitiəh əm; ⁶ kən kitat koatəfak kəm Uhgīn kitiəh əm u in rəhatat rafin Tata. In tatərəməərə rafin e kitat, kən tatol rəhan wək e nəmegəhən rafin rəhatat, kən mətatiḡ e nikitat rafin.

⁷ Məto e kitat rafin aḡin kitiəh kitiəh, Kristo təmoor rəhan nəsanənən o nolən wək piḡin piḡin min. ⁸ Tol nəhlan, Naoa Rəha Uhgīn tatən məmə, “Nian in təmər ilis aḡin, kən mit-iarəp rəhan tikimīr min itəm təmol win elat. Kən təmos-ipən nat wir kəm netəmin.”

⁹ Əplan-tu nəḡhatən əh məmə, “In təmər.” Nīpətīn təmə, Kristo təmaupən meiuaiu ləhau aḡin, ikin-u e nətueintən. ¹⁰ Suah u itəm təmeiuaiu-pa, in etəm kitiəh əm itəm in təmər min ilis aḡin-əh maprəkis-in neai məmə in otatiḡ ikin min rafin. ¹¹ In etəm kitiəh əm itəm in təmos-ipən nəsanənən rəhan kəm netəmin piḡin piḡin min məmə neen okotuwa aposol min, neen okotuwa ien min, neen okotuwa netəmin rəha nən-iarəpən namnusən təwir, neen okotuwa pasta min ne iəḡətun min. ¹² Kristo təmol nəhlan məmə ilat okotasitu motol əpen-əpenə e netəmin rəha niməfak, kən netəm rəha niməfak okotol wək rəha Uhgīn məmə nīpətī Kristo otəskasik, ¹³ mətoarus kitat rafin kotuwa motol kitiəh e nahatətəən rəhatat, ne nitunən e Nəti Uhgīn, kən moatepət motuwa motahmen e Kristo itəm in tətuatip aḡin. ¹⁴ Kən məmə kitat okotapəs nolən min rəha niḡualkələh itəm

nian rafin koatəuhlin rəhalat nətəligən e nat kinotahətətə rəkis lan, tahmen e kinu kit itəm peau-peau min kotahl əpnapin əm kətan. Nətəligən rəhatəmat tatol nəhlan məto-inu suah kit tatəgətun nat pisin, o suah kit min tatiuw rəhatəmat nətəligən e nəghatən rəhan itəm nikitəmat təht məmə in təwir, məto e niphahrienən, suah əh tateiuə. ¹⁵ Məto kəp, kitat okəsotolən nəhlan. Okotən əm niphahrienən e nolkeikeən, kən e nolən əh, e natimnat rafin itəm koatol, okotepət motuwa motahmen e Kristo, itəm in rəhn-kapə niməfak. ¹⁶ Kən Kristo tatol məmə rəhan min netəmim kotuwa kitiəh, tahmen-pən əm e noanol min itəm koatilpin nipəti etəmim. Nian nolın-olın nipətin koatol-wir wək ətuatip rəhalat e nolkeikeən, mol nipətin tatepət matəskasik.

Nolən wi rəha iəfak min

¹⁷ E nərgi ləramərə iatən əskasik kəm itəmat məmə onəsotətəu-pən minən nolən rəha netəm min u kəsotənən niphahrienən e Uhgın. Nətəligən rəhalat tol nat əpnapin lan. ¹⁸ Nitunən rəhalat tətən əm əpəh tapinəp ikin, kən moatan isəu o nəmegəhən itəm Uhgın tatos-ipa məto-inu rəhalat-kapə tiəkis kən kəsotolkeikeən məmə okotitun Uhgın, kən kinotəruru nat. ¹⁹ Kən məsotaulisən o rəhalat nolən rat min, kən minotegəhan-in nolən rat min koatəramərə e nəmegəhən rəhalat, tahmen e nitəpən nipitan, ne nolən min nəhlan. Kən nian rafin koatolkeike min məmə okotol təhmin min.

²⁰ !Məto nian kəmatəgətun itəmat e Kristo, nəgətunən in tol pisin agin-əh e inəh! ²¹ Kəmatəgətun itəmat e nolən rəha Kristo, kən itəmat rəhan min, kən kəgətun itəmat e niphahrienən itəm tətətig lan. ²² Kən kəməgətun itəmat nəhlan e nolən min rəhatəmat aupən məmə, otəhlman rəhatəmat nolən oas min itəm kotərat tahmen e nat pien kit, kən nolkeikeən tərət min atip koateiuə-in itəmat. ²³ Nəmegəhən ne nətəligən rəhatəmat otəkəike muwa muwiwi min. ²⁴ Kən itəmat onəkotəkəike motuwa netəm wi min e nolən min rəhatəmat, itəm Uhgın təmol məmə okotahmen lan, inu nolən min itəm nikin tətəgien lan, ne nolən min ətuatip pahrien.

²⁵ Tol nəhlan, itəmat rafin nəkotəkəike motapəs nolən rəha neiueiuəən, məto nakotən niphahrienən kəm itəmat min, məto-inu kitat nolın-olın nipəti Kristo. ²⁶ Nian nikim titahmə, əsolən nolən rat, kən aluin uəhai əm məsolən neməha tətətig lam mətoarus mitgar tuwin miwig, ²⁷ kən əsos-ipənən kuhal kit kəm Setan. ²⁸ Itəm tətəkləh otəkəike məhlman nolən əh, məto in otəkəike mol atip nat e nelmin, məmə in otol win e nat wir kit itəm titun nos-ipənən kəm ian-rat min.

²⁹ Əsənən nəghatən rat e nohlım, məto ən əm nat wir itəm otasitu e netəmim nian kotaliwək e suatip pisin pisin min, məmə nəghatən əh otawte-in nəwirən rəha Uhgın kəm ilat. ³⁰ Əsotolən Narmın Rəha Uhgın tətə nahməən o nolən rəhatəmat, məto-inu in nəmtətin rəhatəmat məmə itəmat rəha Uhgın, kən in otıləs-irəkis itəmat e nolən rat min e nian rəha nosmegəhən. ³¹ Kən əra kin rafin natimnat min u: nahməən e nikitəmat itəm tətətig tatuwəh; ne nolən neməhaa; ne nolən rəha nən ratən netəmim; ne nolən rəha nikitəmat ne nohlitəmat titatiperəh pik tahmen e kaluəluə; ne nolən rəha nərgəhəuən; ne nolən min rafin itəm okotol nərətən kəm netəmim. ³² Məto otəwir otəmat min, kən motol nikitəmat timətmətig otəmat min. Kən motaluin nolən rat min itəm nəkoatol etəmat min, tahmen-pən əm məmə Uhgın təmaluin rəhatəmat nolən rat min e Kristo.

5

Nəmegəhən e nəhag-əhagən

¹ Tol nəhlan, otalkut əskasik məmə onəkotasgəwin Uhgın məto-inu itəmat nenəti Uhgın min itəm in tolkeike pik itəmat. ² Kən otaskəlım əskasik nolən rəha nolkeikeən, tahmen əm məmə Kristo təmolkeike mihin kitat kən muwa mimis otat, kən nimisən rəhan tahmen e sakrifais kit nəmiəwin təwir itəm katos-ipən kəm Uhgın mol nikin tagien lan.

4:16: Kol 1:18; 2:19   4:17: Rom 1:21; 1 Pita 1:14   4:22: Rom 8:13; Kol 3:9   4:23: Rom 12:2   4:24: Jen 1:26; Kol 3:10   4:25: Sek 8:16; Kol 3:8-9   4:26: Sam 4:4; Jem 1:19-20   4:29: Kol 4:6   4:30: Aes 63:10; Efes 1:13-14; 1 Tes 5:19   4:31: Kol 3:8   4:32: Mat 6:14; 18:22-35; Kol 3:12-13   5:1: Mat 5:48   5:2: Eks 29:18; Hip 10:10

³ Məto-inu itəmat netənim rəha Uhgın itəm nəkotətuatip, kən itəmat nəsolən agın nolən rat kit məmə okən rat itəmat ron, iatən nolən rat min tahmen e nıpitan ne nəman ne, koatit anion ilat min; ne nolən rat rafin itəm tol naulisən o nənən; ne netənim naumis. ⁴ Kən təsəwirən məmə nakotən nəghatən itəm taulis o nənən, o nəghatən alməl min, o nəsanən, o nəpoaən. Təsətuatipən məmə nakotən nəghatən rat min əh, məto otən nəghatən wir min kəm Uhgın, məmə nikitəmat tagien o natimnat itəm in təmol otəmat. ⁵ Kən nəkotəkəike motitun nat u məmə, netənim itəm koatitəp nıpitan, o netənim itəm koatol nolən rat itəm tol naulisən o nənən, o netəm naumis, ilat min əh ko kəsotuwinən e nərəmərəən rəha Kristo ne Uhgın, (netəm naumis kotahmen e netəm koatəfak kəm narmi nat min, rəhalat nautə in uhgın rəhalat). ⁶ Sotegəhan-inən məmə suah kit otiuw-pən itəmat e nəghatən eiueiua min rəhan itəm nıpahrienən lan tikə. Məto-inu o nolən rat min əh, Uhgın nikin otərat kən otol nalpınən kəm netənim itəm koatəht nəwian. ⁷ Tol nəhlan, əsotuwinən motan kələh itəmat min ilat motol nolən rat min itəm koatol.

⁸ Nian kit aupən, napinəpən tatərəməərə etəmat, məto roiu itəmat ninotuwa o Kristo kən nəhag-əhagən tinatərəməərə etəmat. Kən tol nəhlan, otan tahmen e netəm rəha nəhag-əhagən, ⁹ məto-inu nəhag-əhagən e nəmegəhən rəhatəmat tatəe-in nəwirən, ne nətuatipən, ne nıpahrienən. ¹⁰ Kən otalkut məmə onəkotegəs-in motitun nolən min itəm okotol Uhgın nikin tagien lan. ¹¹ Əsotətəu-pənən netənim rəha napinəpən motol nolən rat min itəmat min ilat. Noa təwir min e nolən min əh tikə. Məto otəmki-pa nolən min əh e nəhag-əhagən, kən netənim okotitun məmə nolən min əh kotərat. ¹² In naulisən asol o nən-iarəpən nolən anion min rəha netəm u itəm koatəht nəwia Uhgın. ¹³ Məto natimnat rafin itəm okotuwa e nəhag-əhagən, netənim kotəplan wir məmə ilat kotəhro nulan. ¹⁴ Tol nəhlan məto-inu nian nəhag-əhagən tatol əp nat kit, kən in min tatuwa nəhag-əhagən. O nat u inu katən məmə,
“Itəmat u noatəpəl, otaiir-ta,
otəmegəh e nimisən,
pəs Kristo otəsiəgəpən itəmat.”

¹⁵ Kən oatəto wir itəmat, məsotətigən məmə netəm kotalmələ ne, məto nəkotətig e nenətigən, ¹⁶ kən nian rafin okəmə nəkotəplan suatip o nolən nəwirən kit, otol, məto-inu roiu kotətig e nian rəha nəratən tərət. ¹⁷ Kən tol min-nəhlan, sotəlmələn-ta, məto otəkəike motalkut məmə onəkotitun nat naka itəm İərəməərə tolkeike. ¹⁸ Sotəpisen e alikol məto-inu otiuw-pən itəmat e nalmələn, məto təwir məmə nəmegəhən rəhatəmat otəriəh əm e Narmın Rəha Uhgın. ¹⁹ Otəghat kəm itəmat min e napuən min e Naoa rəha Napuən, ne napuən min rəha niməfak, ne napuən min itəm tətisi-pən e Narmın Rəha Uhgın. Otan, kən otan napuən min e nikitəmat kəm İərəməərə, ²⁰ kən nəkotəkəike moatən kəm Tata Uhgın məmə nikitəmat tagien o natimnat rafin, kən otən e nərgi İərəməərə İesu Kristo.

Nolən rəha netəm kəmotol marit

²¹ Otətəlig-in kən motol nəghatən rəhatəmat min məto-inu nakotisiəi-in Kristo.

²² Itəmat nıpitan itəm ninotol marit rəkis, otətəlig-in kən motol nəghatən rəha nəman min rəhatəmat məmə noatol kəm İərəməərə. ²³ Otol nəhlan məto-inu iərman in tərəmərə e rəhan pətan tahmen e Kristo in tərəmərə e niməfak u nıpətin, kən in rəhan İosmegəh. ²⁴ Niməfak tatətəlig-in kən matol nəghatən rəha Kristo, kən tahmen-ahmen əm, nıpitan itəm kinotol marit rəkis okotəkəike kətəlig-in kən motol nəghatən rəha rəhalat min nəman e natimnat rafin.

²⁵ Kən itəmat nəman itəm ninotol marit rəkis, otolkeike rəhatəmat nıpitan tahmen əm məmə Kristo təmolkeike niməfak, kən mos-ipən rəhan nəmegəhən ron. ²⁶ Təmol nəhlan məmə in otol niməfak otətuatip, kən təmaikuas lan e nəghatən rəha Uhgın, tahmen e nəhau tətaikuas e netənim. ²⁷ Təmol min nəhlan məmə Kristo titun nosən rəhan

5:5: 1 Kor 6:9-10; Kol 3:5   5:6: Rom 1:18; Kol 2:4,8   5:8: Jon 12:36; Efes 2:13; Kol 1:13; 1 Pita 2:9   5:13: Jon 3:20-21   5:14: Aes 26:19; Rom 13:11   5:16: Kol 4:5   5:18: Luk 21:34   5:19: Kol 3:16   5:20: Kol 3:17
5:21: 1 Pita 5:5   5:22: Kol 3:18; 1 Pita 3:1   5:23: 1 Kor 11:3; Efes 1:22   5:25: Kol 3:19; 1 Pita 3:7   5:26: Taet 3:5

niməfak muwa ron, kən niməfak u tətuatip wir, kən kəsehm-pənən nolən rat kit lan, kən in təwir məhag-əhag. Niməfak əh in tahmen e pətan kit itəm kəmol-pən malə-malə kəm in məmə otol marit, kən nat kit tikə e nipətin itəm təsətuatipən. ²⁸ Kən e suatip kitiah əm, nəman okotəkəike motolkeike rəhalat nipitan min tahmen məmə koatolkeike atip əm nipətilat. Etəm itəm tolkeike pik rəhan pətan, tolkeike atip in. ²⁹ Otətəlig-in-tu, suah kit tikə itəm tatətəhau atip nipətin, məto in tətəgwən wir kən matehm wir, tahmen əm məmə Kristo tatol kəm niməfak, ³⁰ məto-inu kitat nəwtain nipətin. ³¹ Naoa Rəha Uhgın tatən məmə, “O nat əh, suah kit otiet rəkis e rəhan tata ne mama, kən mol kitiah ilau rəhan pətan, kən ilau okuea tahmen e nipətin kitiah əm.” ³² Nəghatən əh in nəghatən wir kit itəm təfigəm, kən nipətin tatəhluag. Məto iatən məmə in nimaə nəghatən kit məmə Kristo ne niməfak, ilau kitiah. ³³ Məto nəghatən əh tatuwa min otəmat. Kən itəmat nəman kitiah kitiah onəkotolkeike rəhatəmat nipitan min tahmen e nakotolkeike atip min itəmat. Kən nipitan, nəkotəkəike motisiai-in rəhatəmat nəman.

6

Nolən rəha nisualkələh ne tata ne mama

¹ Itəmat nisualkələh. Otol nəwia tata ne mama rəhatəmat məto-inu rəha İərəməyə u itəmat, kən nolən əh in tətuatip məmə itəmat nəkotol. ² Nəghatən kit e Naoa Rəha Uhgın tatən məmə, “Otos-ipən nisiiəhən kəm rəhatəmat tata ne mama.” Inu tatətul aupən e lou min itəm nəniəkisən kit tətətig lan, kən nəniəkisən əh tatən nəhlan məmə, ³ okəmə nəkotol nəhlan, “natimnat min e nəmegəhən rəhatəmat okotaiu wir, kən natigən rəhatəmat e nətueintən u otəfəməh.”

⁴ Tata min. Əsotolən nolən əskasik e nenətitəmat min məmə otol nikilat təpou mahmə, məto ehm wir ilat, məg-ətuatip-in nolən min rəhalat, kən məgətun ilat e suatip rəha İərəməyə.

Nolən rəha slef min ne rəhalat etəm-iasol min

⁵ Slef min. Otol nəwia netəm-iasol min rəhatəmat e nətueintən u, otol e nisiiəhən, ne nəginən, kən otol e nikitəmat pahrien tahmen əm məmə rəhatəmat etəm-iasol in Kristo. ⁶ Kən otol nəwialat, məto sənəmə nian əm itəm ilat koatehm itəmat lan məmə nikilat otətagien otəmat. Məto otol nəwialat tahmen məmə itəmat slef min rəha Kristo, kən moatol nolən min itəm Uhgın tolkeike e nikitəmat pahrien. ⁷ Otol rəhatəmat wək e nikitəmat rafin tahmen-pən əm mə noatol wək rəha İərəməyə, sənəmə noatol wək rəha etəmim əm, ⁸ məto-inu nəkotitun məmə İərəməyə otos-ipinə nətouən kəm netəmim rafin e nat wir min itəm kəmotol, nat əpnəpin okəmə in slef kit o in etəm əpnəpin əm kit.

⁹ Kən itəmat netəm-iasol min. Otehm mihin min əm rəhatəmat slef min e suatip kitiah əm. Əsotəghat əskasikən kəm ilat məmə ilat okotol nəwiam, məto-inu nəkotitun məmə Etəm-iasol rəhalat ne rəhatəmat in kitiah əm əpəh e nego e neai, kən in tatol tahmen-ahmen əm kəm netəmim rafin.

Nuwinən e natimnat rəha Uhgın o nəluaginən

¹⁰ Namnun nəghatən rəhak tol min-nulan. Otətul əskasik e İərəməyə ne rəhan nəsanənən asol. ¹¹ Otuwin e natimnat rafin rəha Uhgın o nəluaginən məmə nəkotitun nosən nətulən rəhatəmat nian Setan tatol nalpəkəuən e neiueiuəən o nohən itəmat. ¹² Iatən nəhlan məto-inu kitat kəsotəluaginən kitat netəmim rəha nətueintən, məto koatəluagin kitat nat pisin itəm kəsotəplanən, inəh İərəməyə min, ne nepətən min, ne nat itəm kotəsanən e nəratən rəha napinəpən roiu e nətueintən, ne İərmis min e magoagəp. ¹³ Tol nəhlan, otuwin e natimnat rafin rəha Uhgın o nəluaginən məmə nian nəratən itəm Setan tatol otuwa, nəkotitun nosən nətulən rəhatəmat, kən nian nəmol əpən-əpənə rafin o nəluaginən, nəkotitun nosən nətulən rəhatəmat.

5:27: 2 Kor 11:2; Kol 1:22   5:31: Jen 2:24; Mat 19:5   5:32: Nol əpən 19:7   6:1: Kol 3:20   6:3: Dut 5:16
6:4: Sam 78:4; Prov 22:6; Kol 3:21   6:5: Kol 3:22-23; Taet 2:9-10; 1 Pita 2:18   6:8: 2 Kor 5:10; Kol 3:24-25
6:9: Rom 2:11; Kol 4:1   6:11: Rom 13:12; 2 Kor 10:4   6:12: 1 Pita 5:8-9

¹⁴ !Kæn, otol æpen-æpenə! Nian nakotətul æskasik o nəluaginən, rəhatəmat natimnat rəha nəluaginən tol min-nulan:

Otaskəlim æskasik nəghatən pahrien, inu tahmen e kətəut itəm nəmotəlis nəlugitəmat lan.

Otol nolən rəhatəmat otətuatip e niganəmti Uhgīn e nahatətəən, inu tahmen e iaen itəm tatətlosig-in manikiləhatəm.

¹⁵ Otol rəhatəmat nətəligən təskasik e namnusən təwir rəha nəməlinuən, inu tahmen e put æskasik itəm tətəsitə etəmat o nətulən.

¹⁶ Kæn nat kit min e in min əh, otahatətə æskasik e Uhgīn, inu tahmen e sil u in timba asol kit itəm titun nahtosig-inən məwiəmis nigəm e nəgənīn nifagə rəha Setan itəm tatuəp.

¹⁷ Otən nīpahrienən e nosmegəhən rəha Uhgīn, inu tahmen məmə natuwīn e hat æskasik kəmol e iaen itəm tatətətain rəhn-kapətəm.

Otitun wir Naoa Rəha Uhgīn, inu tahmen məmə nakos e naip rəha nəluaginən itəm Narmin Rəha Uhgīn tatos-ipinə kəm itəmat.

¹⁸ Kæn otegəhan-in məmə Narmin Rəha Uhgīn otit itəmat e rəhatəmat nəghatən kəm Uhgīn e nian rafin, kæn otəghat kəm Uhgīn e nəfakən e nolən pisin pisin min ne nətapəhən min. Tol nəhlan, otegəs wir, kæn motəfak nian rafin o iəfak min rafin.

¹⁹ Kæn otəfak min ron io məmə nian rafin itəm iatəghat, kæn Uhgīn otos-ipa nəghatən kəm io, məmə esəginən o nən-iarəpən nat anion rəha namnusən təwir itəm Uhgīn təmol əp kəm kitat. ²⁰ Kæn roiu, io ien əhrūin rəha Iesu Kristo, məto ekətətig əm e kalapus kəməlis io e sen u iaen, məto-inu iatən-iarəp namnusən təwir əh. Ekəike mən-iarəp namnusən təwir əh məsəginən, kæn otəfak ron io məmə ekol min-nulan.

Namnun nəghatən rəha Pol

²¹⁻²² Io iakolkeike məmə itəmat nakotətəo namnusən rəhak, kæn tol nəhlan, ekahl-ipinə Tikikas timnə. In piətət keike kit itəm tətəiu æskasik e wək rəha Iərəməərə ikin-u. In otən-iarəp namnusən rəhatimat kəm itəmat məmə io etəhratig nulan, kæn namnusən əh otiləs-ipər nətəligən rəhatəmat.

²³ Pəs Uhgīn Tata ne Iərəməərə Iesu Kristo okios-ipinə nəməlinuən, ne nolkeikeən, ne nahatətəən. ²⁴ Pəs Uhgīn otawte-in nəwirən rəhan kəm netənim rafin itəm kotolkeike rəhatat Iərəməərə Iesu Kristo e nolkeikeən itəm namnun tikə.

Filipae

Naoa itəm Pol təmäte tuwin kəm iəfak min ikin Filipae

Nəghatən əkuəkir rəha naoa u Filipae

?Pah təmäte naoa u? Aposol Pol təmäte naoa u.

?Təmäte tatuwin kəm pah? Təmäte tatuwin kəm niməfak əpəh Filipae.

?Nəmegəhən tahro nulan nian təmäte? Pol in təmätuoun niməfak əpəh Filipae e rəhan naliwəkən itəm tatol kəiu lan. Nian Pol təmätatig e kalapus əpəh Rom, netəm rəha niməfak əpəh Filipae, kəmotahl-ipən Epafrotaetas məmə otəmik məni neen muwin kəm in. Okəm-naka, niməfak əpəh Filipae in təmätuoun mahl-ipən məni kəm Pol.

?Təmäte naoa u o naka? Pol təmäte naoa u məmə otən tagkiu o niməfak əpəh Filipae o natimnat itəm kəmotahl-ipən kəm in. Pol tolkeike məmə otələs-ipər nətəligən rəhalat, kən mən-ipən kəm ilat məmə suatip kitiəh əm məmə okotagien lan. Iesu Kristo pişin əm titun nolən ilat nikilat tagien, nat əpnarın məmə koatatig e nian wir o nian iəkis.

Pol təmən təwir kəm ilat

¹ Io Pol, ne Timoti, slef mil rəha Kristo Iesu, iatuən təwir kəm itəmat rafin netəm koatəfak kəm Kristo Iesu əpəh Filipae, ne netəm-iasol rəha niməfak, ne dikon min. ² Pəs Uhgın u Tata rəhatat, ne İərəməə Iesu Kristo, okuawte-in nəwirən ne nəməlinuən kəm itəmat.

Pol təməfak o netəm Filipae

³ İakolkeike mə iakən kəm itəmat məmə nian min rafin itəm nikik təht itəmat, iatən kəm rəhak Uhgın məmə nikik tagien otəmat. ⁴ Kən nian rafin e rəhak rafin nəfakən otəmat rafin, iatəfak əm e nagienən, ⁵ mətə-inu rəhatəmat nawteən təmasitu lak e wək rəha namnusən təwir, e nətuounən, nian nəmotahatətə e namnusən təwir, mətəarus-pa u-roiu. ⁶ Tol nəhlan ekıtun wir məmə Uhgın itəm təmätuoun wək təwir e nəmegəhən rəhatəmat, in otəpanol namnun lan e nian Kristo Iesu otitəlig-pa min.

⁷ Nian rafin, iakolkeike pik itəmat, kən ekəike mətə nagienən nəhlan mətə-inu itəmat nəmotuwa kotol kitiəh e nəwirən rəha Uhgın o wək itəm təmos-ıpa kəm io. E nian emətətig e kalapus, ne nian emətan əm matətul-arəp o namnusən təwir məmə in nıpahrienən, mətə itəmat nəmotasitu lak. ⁸ Uhgın titun məmə iatən pahrien məmə iakolkeike məmə ekəplan itəmat, mətə-inu iakolkeike pik itəmat, tahmen əm məmə Iesu Kristo tolkeike mihin itəmat.

⁹ Kən inu rəhak nəfakən məmə rəhatəmat nolkeikeən otəwiə təhmın min e nitunən nat ne nenatigən rafin ¹⁰ məmə itəmat onəkotıtun nehmən nat naka in təwir pik agın-əh, kən məmə onəkotətuatıp wir, kəsehm-pənən nat tərət kit etəmat e nian itəm Kristo otuwa min lan. ¹¹ Pəs rəhatəmat nəmegəhən otəe-in noan nəwirən ne nətuatıpən itəm Iesu Kristo tatol e nəmegəhən rəhatəmat, o nənwıwıən ne nıləs-ıpərən nərgı Uhgın.

Nian Pol əpəh e kalapus, netəmim kəmotətə namnusən təwir

¹² Io min neen, iakolkeike məmə onəkotıtun məmə nat əpnarın nahməən naka itəm kəmol lak, mətə təmasitu pik o nən-ıarəpən namnusən təwir kəm netəmim tepət, ¹³ mətə-inu tol nəhlan, mopael min itəm koatehm nimə rəha Sisa, ne netəm pişin pişin min tepət, kınotıtun rəkis məmə io etatig e kalapus mətə-inu io iolwək rəha Kristo. ¹⁴ Kən rəhak natigən e kalapus təmol məmə iəfak min iuəhkır ilat rafin kəmotahatətə əskasık təhmın min e İərəməə, kən matol nətəligən rəhalat təskasık o nən-ıarəpən nəghatən rəha Uhgın məsotəginən.

¹⁵ Nıpahrienən, neen kəmotən-ıarəp namnusən təwir rəha Kristo mətə-inu koatet e io kən motolkeike məmə okotaprəkis-in io. Mətə neen koatən-ıarəp əm namnusən təwir rəha Kristo e nətəligən ətuatıp. ¹⁶ Itəm min u nətəligən rəhalat tətətuatıp əm, ilat koatən-ıarəp namnusən təwir mətə-inu kotolkeike io, kən motıtun məmə Uhgın təmələhəu-pən

io ikin-u e kalapus mēmә iatәtul-arәp o namnusән tәwir mēmә in nīpahrienән. ¹⁷ Mәto neen itәм koatetet io, kәsotән-iarәpән Kristo e nīkilat pahrien, mәto koatol әm mәto-inu kotolkeike mēmә okotilәs-ipәр atip ilat, kән nīkilat tәht mēmә okotol nәratән kәм io roiu, nian etatig e kalapus. ¹⁸ Mәto nat әh, nat әpnapin әm. Okәмә koatol e nīkilat pahrien o kәp, mәto nat asol mēmә koatән-iarәp namnusән tәwir rәha Kristo, kән inu tatol nīkik tәtagien.

¹⁹ Pahrien, kән nīkik otagien min mәto-inu ekitun mēmә e noa nәfakән rәhatәmat, ne nasituән rәha Narmin rәha Iesu Kristo, in otosmegәh io e nәratән u, ²⁰ tahmen әm mēmә iakolkeike pīk kән matәlәhәu-pән rәhak nәtәligән mēmә oesolән nat kit itәм otol aulis io e nīganәmti Uhgīn. Mәto roiu ne nian rafin, nīkik tәskasik mēmә okәмә iatәmegәh o ekimis, mәto iatisiai-in Kristo e nәmegәhән rәhak. ²¹ Tol nәhlan mәto-inu nәmegәhән rәhak in Kristo әm, kән okәмә ekimis, in nat tәwir taprәkis. ²² Okәмә iatәmegәh әh, in tәwir o nolән wәk mәsin min rәha Uhgīn e nәtueintән. ?Kән ekitәpun itәм pәhruән? !Iәkәruru! ²³ Roiu әh suatip kәiu katuәmәhl aupән in io, mәto iakolkeike ilau kәрән. Iakolkeike pīk mēmә iakapәs natigән ikin-u muwin mәplan Kristo itәм in tәwir agin maprәkis-in natigән u ikin-u. ²⁴ Mәto iakәplan mēmә ekәike mәtatig ikin-u o nasituән etәmat. ²⁵ Kән mәto-inu ekitun mēmә inu in nīpahrienән, kән ekitun mēmә oekәtatig kitat min itәmat, o nasituән etәmat mēmә nahatәtәән rәhatәmat otәwiә e nagienән. ²⁶ Kән e nolән әh, nian ekuwa min mәplan itәmat, nīkitәmat otagien nakotәнwiwi Kristo Iesu, mәto-inu io emitәlig-pa min otәmat.

Nәtulән әskasik

²⁷ Kән nat asol, itәmat onәkotәkәike motol mēmә nolән min rafin e nәmegәhән rәhatәmat koatos-ipән nisaiiән kәм namnusән tәwir rәha Kristo. Kән, nat әpnapin okәмә ekimnә o esimnәән, pәs oekәto mēmә nakotәtul әskasik e nәtәligән kitiaһ әm, kән mēmә itәmat rafin, itәmat nakotalkut e nәtәligән kitiaһ әm o nән-iarәpән namnusән tәwir, ²⁸ kән mēmә nәsotәginән rәhatәmat tikimir min. Inu nәmtәtin kit olat mēmә Uhgīn otәrәkin ilat, mәto in otosmegәh itәmat. Uhgīn otol natimnat min әh rafin. ²⁹ Otol nәhlan mәto-inu in tәmegәhән-in mēmә onәkotahatәtә e Kristo, kән nat kit min, mēmә onәkotos min nahmәән ron. ³⁰ Kitat rafin koatatig e nәmouән kitiaһ әm, itәм nәmotәplan e rәhak nәmegәhән aupән, kән roiu nakoatәto mēmә ekәtatig lan.

2

Kotәkәike kәtәu-pән suatip rәha Iesu Kristo

¹ ?Nīkitәmat tәskasik e Kristo mәto-inu noatol kitiaһ itәmat min, o kәp? !Әwәh! ? Nakoatәto tәwir e nolkeikeән rәhan, o kәp? !Әwәh! ?Moatauilim itәmat Narmin Rәha Uhgīn, o kәp? !Әwәh! ?Moatol tәwir kәм itәmat min kән moatasәkitun itәmat min, o kәp? !Әwәh! ² Tәwir, pәs nәtәligән rәhatәmat tuwa kitiaһ; kән motolkeike itәmat min; kән motuwa kitiaһ e narmin ne nәtәligән o natimnat itәм nakoatuwin ron. Kәnu, okәмә nәkoatol natimnat min әh, in otol nīkik tagien pīk agin. ³ E nolән kitiaһ әm, sotolән nat kit mēmә itәmat nakotәwir motaprәkis-in itәmat min neen, kән sotolән nat kit mēmә nakotilәs-ipәр atip itәmat lan. Mәto otos-iaһau atip itәmat, kән otәtәlig-in pīk itәmat min neen taprәkis-in itәmat әm. ⁴ Kән otasitu etәmat min e nәmegәhән rәhatәmat. Tәsәwirән mēmә suah kit tatehm atip әm rәhan nәmegәhән.

⁵ Rәhatәmat nәtәligән otәkәike mahmen e nәtәligән rәha Iesu itәм tol min-nulan:

⁶ Kristo in tahmen әm e Uhgīn

mәto in tәmәsalkutән mēmә in otaskәlim nepәtән rәha Uhgīn,

⁷ mәto tәmapәs rәhan nepәtән, kән tәmuwa mahmen e iolwәk әm kit, kән tәmaiir e nәtueintән muwa etәmim әm kit.

- ⁸ Kæn nian in etämim kit, nipätin tahmen æm etat, in tæmos-iəhau atip in mol nəwia Tata Uhgín e natimnat rafin muwa mætoarus mimis, itæm kæmol aulis in e nimisæn e nig kæluau.
- ⁹ Mæto-inu tæmol nəhlan, Uhgín tæmiləs-ipær agin in, kæn mos-ipæn nærig kæm in itæm taprækis-in nærig min rafin,
- ¹⁰ mæmæ e nærgi Iesu, natimnat rafin itæm koatæmegəh ikin min rafin e neai, ne nətueintən, ne niki nitən ləhau ikin, okotisin nulilat motos-ipæn nisiiæn kæm in,
- ¹¹ kæn ilat rafin okotən-iarəp mæmæ Iesu Kristo in Iərəmərə, o nos-ipənən nisiiæn kæm Tata Uhgín.

Itæmat nækotahmen e nəhag-əhagən e nitən min

¹² Rəhak netämim min itæm iakolkeike pik, nian emətan kitat min itæmat, itæmat næmoatol nəwiak nian rafin. Kæn roiu, mæto-inu etatig isəu otæmat, itæmat atip nækotəkəike motalkut əskasik mæmæ nəkoatol nəwiak e natimnat min u: mæto-inu ninotitun rækis nolən əh rəha Kristo, otalkut əskasik o nətəu-pənən suatip rəha nosmegəhən. Otətəu-pən suatip əh e nigənəmti Uhgín motasiəp motəgin. ¹³ Kæn otətəu-pən suatip əh mæto-inu Uhgín tatol wək e nəmegəhən rəhatəmat mæmæ onəkotolkeike mæmæ nəkoatol nəwian, kæn tatos-ipinə nəsanənən kæm itæmat mæmæ onəkotol pahrien nəwian.

¹⁴ E natimnat rafin itæm nəkoatol, sotəghat-əghatən ron, kæn mæsotərgəhəuən ron ¹⁵ mæmæ nəmegəhən rəhatəmat otətəuatip wir, kæn kəsehəp-pənən nərətən kit lan, kæn itæmat nenəti Uhgín itæm nolən eko-eko tikə etæmat, itæm nækotatig e nəlugi netəm koteko-eko, iapinəp min. Kæn itæmat nakotəhag-əhag tahmen e məhau min e nətueintən ¹⁶ itæm nakotaskəlīm wir nəghatən e nəmegəhən. Ken otol natimnat min əh rafin mæmæ nian Kristo tatuwa min, kæn ekausit otæmat, kæn oekitun mæmæ esaiu əpnapinən, nəhgik təkəən o nat əpnapin əm. ¹⁷ Nolən rəhatəmat rəha nahatətəən e Uhgín tahmen e sakrifais* kit kæm Uhgín. Okəm-naka ekimis, kæn muwa mahmen e sakrifais e wain itæm katəhtəg-pən ilau sakrifais rəhatəmat. Mæto nat əpnapin əm, niki tagien əm kitat min itæmat. ¹⁸ Kæn e nolən kitəh əm, nikitəmat təkəike magien itæmat min io.

Timoti ne Epafrotaetas

¹⁹ Okəmæ Iərəmərə Iesu tegəhan-in, iakolkeike mæmæ ekahl-ipinə Timoti timnə məplan itæmat mæmæ nian iakəto namnusən etæmat, kæn io min, niki otagien. ²⁰ Suah kit tikə min u ikin-u itæm rəhan nətəligən tahmen e rəha Timoti, itæm niki tatəht pik itæmat. ²¹ Netəm pisin pisin koatətəlig-in atip əm wək min rəhalat, məsotətəlig-inən wək rəha Iesu Kristo. ²² Mæto itæmat nækotitun mæmæ nian rafin tahro nulan Timoti tatol wək rəha Uhgín, kæn rəhan wək in təwir, kæn tahmen e suakəku tatol wək ilau rəhan tata, in təmasitu lak e wək rəha namnusən təwir. ²³ Mæto-inu o nat əh, niki tatəht mæmæ nian oekitun mæmæ rəhak natigən otəhro nulan, oekahl-ipinə uəhai əm timnə mehm itæmat, ²⁴ kæn ekahatətə e Iərəmərə mæmæ otəsuwəhən io min ekimnə mehm itæmat.

²⁵ Mæto niki təht mæmæ ekəike mahl-ipinə Epafrotaetas titəlig-pinə məplan itæmat. In piak itæm iatuea kitəh matioal wək kitəh, kæn matuəluagin e nəluaginən kitəh rəha Uhgín. Aupən nəmotahl-ipa e nærgitəmat mæmæ otuwa mən-iarəp kæm io namnusən rəhatəmat, kæn mæmæ otasitu lak. ²⁶ Mæto roiu, in tolkeike pik mæmæ otəplan rafin itæmat, kæn matəto tərət pik mæto-inu itæmat ninəto rækis mæmæ in tatimis. ²⁷ Pahrien, in təmatimis pik, iuəhkir əm timis. Mæto Uhgín təmasəkitun, mæto sənəmæ in əm, mæto io min, kæn təmahtosig-in nat əh itæm otol niki titəgit pik. ²⁸ Mæto-inu o nat əh, niki tagien pik o nahl-ipinə mæmæ nikitəmat otagien nian onəkotəplan, kæn mæmæ

2:8: Hip 5:8; 12:2   2:9: Wək 2:33; Efes 1:20-21; Hip 1:3-4   2:10: Rom 14:11   2:11: Rom 10:9   2:16: Dan 12:3; Fil 1:10; 1 Tes 2:19   * 2:17: Nian tēpət netəm Isrel koatoh nat megəh min motuwaan e nigəm əpəh e Nimə Rəha Uhgín mæmæ okotəfak. Nian neen koatəhtəg-pən wain o nəhau e nat megəh itæm nigəm tatus tahmen e nos-ipənən kæm Uhgín.   2:18: Fil 3:1; 4:4   2:21: 2 Tim 4:10   2:25: Fil 4:18

io ekaluin nīkik tāsəht minən. ²⁹ Nīkitəmat otəkəike magien məmə onəkotəplan min, tahmen məmə in piatəmat kit e Iərəmərə. Kən otos-ipən nisiiian kəm netəm kotahmen əm lan, ³⁰ mətə-inu iuəhkīr in timis o wək rəha Kristo, məsəginən o rəhan nəmegəhən e nian əskasik min məmə in otasitu lak, nian rəhatəmat suatip tikə o nasituən.

3

Suatip pahrien o nosən nolən ətuatip

¹ Rəhak min netəmim itəm iakolkeike pik, inu namnun nəghatən rəhak. Otagien o Iərəmərə. Kən ekəte min əm nəghatən kitiəh itəm eməte kəm itəmat aupən, mətə sənəmə in nat tiəkis ron io, kən in otasitu etəmat mahtosig-in itəmat o nəghatən eiueiuə min.

² Roiu, iatən kəm itəmat məmə, !Oatəto kuri min əh! !Oatəto netəm koatol nolən rat min! !Oatəto netəm koatəte itəm! Ilat koatən məmə okəike kəhg-ipən suah kit məmə in otətuatip e niganəmti Uhgīn. Netəm min əh kotahmen e kuri iarupin min itəm koatol nərətən.* ³ Mətə kitat u nenəti Uhgīn pahrien min itəm in təməte rəkis nolən rat min e nīkitat, kən Narmin Rəha Uhgīn tatol məmə kitat kotitun nəfakən kəm Uhgīn e rəhatat nəmegəhən. Kən kitat kotasit pik e Kristo Iesu kən motagile əm lan, mətə sənəmə in nat kit itəm kitat atip kəmotol e nīpətitat o nosmegəhən itat. ⁴ Mətə aupən, rəhak natimnat nəhlan tepət itəm emətagile lan o nosmegəhən io. Kən okəmə suah kit nīkin təht məmə titun nagile əmən e natimnat tol nəhlan, mətə rəhak natimnat kotol nəhlan taprəkis agin-əh. ⁵ Nian emos nian eit ətuatip, kən kəməhg-ipən io. Kən io etəm Isrel, emisi-pən e noanol rəha Benjamin, tipik min ilat min netəm Isrel ətuatip, kən io min iatətəu-pən suatip kitiəh. Aupən, io Farisi kit, kən iatətəu-pən wir Lou. ⁶ Emolkeike pahrien e nīkik rafin məmə ekol Uhgīn nīkin tagien məmə emol nərətən kəm netəm koatahatətə e Iesu. Kəməsehm-pa-mən nat tərət kit ne e nəmegəhən rəhak mətə-inu emətəu-pən rafin lou min rəha nat Isrel. ⁷ Mətə natimnat min rafin əh itəm emətagile elat aupən, kən nīkik təht ilat kotəwir pik agin, mətə roiu əh iatəplan məmə ilat nat əpnapin əm mətə-inu enitun nat itəm Kristo təmol.

⁸ Mətə təsələn namnun ikin əh. Kən roiu etakil məmə natimnat rafin agin, ilat nat əpnapin əm mətə-inu iatəplan nat kit itəm in təwir pik agin, məmə ekitun Kristo Iesu, Iərəmərə rəhak. Emapəs rafin ilat o Kristo. Iatakil ilat tahmen e nəme nərīk məmə ekitun wir Kristo, ⁹ kən məmə ekioal kitiəh itimlau min. Uhgīn təsəplanən io məmə ekətuatip mətə-inu io atip emətəu-pən ətuatip Lou, mətə in tatəplan io məmə ekətuatip mətə-inu iatahatətə əm e Kristo. Uhgīn tatol məmə io etəm ətuatip e nahatətəən rəhak. ¹⁰ Iakolkeike məmə ekitun təhmin min Kristo, ne nəsanənən itəm Uhgīn təmol in təmegəh min e nīmīsən, kən iakolkeike məmə ekuwa iuəhkīr ron nian ekəto nahməən tahmen e nahməən itəm in təmətə. Kən iakolkeike məmə ekuwa mahmen lan e nīmīsən rəhan, ¹¹ kən e suatip əh, ekitun nələhəu-pən əskasikən rəhak nətəligən lan məmə, io min, Uhgīn otol ekəmegəh min.

Pol təmallkut əskasik məmə in otitun təhmin Kristo

¹² Esənən məmə enos rəkis natimnat min əh, kən məmə e nəmegəhən rəhak əh-roiu, io ekətuatip wir. Kəp. Mətə emitəp mətəllkut pik məmə ekos maskəlim natimnat min əh məmə rəhak, mətə-inu Kristo Iesu təmitəp io kən maskəlim tiəkis, təmol io rəhan, məmə ekos natimnat min əh. ¹³ Piak min, esənən məmə enos rəkis natimnat min əh. Kəp. Mətə nat kitiəh əm itəm etalkut ron, məmə ekaluin natimnat e məntaak, mətəllkut pik matos noəh o nat itəm tatəməhl aupən-in io, ¹⁴ kən tahmen e suah kit itəm tətəiu məmə in otol

* ^{3:2}: Netəmim neen e noanol rəha Isrel kəmotəgətun e nīməfak məmə okəike kəhg-ipən suah kit, kən in təike mətəu-pən Lou rəha netəm Isrel məmə in otətuatip e niganəmti Uhgīn. Mətə Pol təsəlkeikəən ilat mətə ilat koateiuə matərəkīn nahatətəən rəha nīməfak.

3:3: Rom 2:29   3:4: Wək 22:3   3:5: Luk 1:59; Wək 23:6; 2 Kor 11:22   3:6: Wək 8:3   3:7: Mat 13:44-46   3:9: Rom 3:21-22   3:10: Rom 6:3-5; 8:17   3:12: 1 Tim 6:12,19

win o nosən nat kit, kən io etaiu o nosən noan nalkutən rəhak, kən noan nalkutən əh in nəmegəhən wi e Kristo Iesu itəm Uhgın təmaun-in io məmə ekos.

¹⁵ Kən kitat rafin itəm kinotəskasik rəkis e nəmegəhən rəhatat, okotəkəike motaskəlīm nətəligən min əh. Məto okəmə itəmat neen nətəligən rəhatəmat tol pisin e nat u, pəs Uhgın otol tagəhag kəm itəmat nətəligən itəm tətəuatip. ¹⁶ Məto nat keike məmə kotətəu-pən suatip itəm kinotitun rəkis.

¹⁷ Piak min, otuwa kitiəh motətəu-pən nəme nelkək, itəm itimat emotol rəkis nəkotəplan, kən otisilu wir netəm koatitəp nəme nelkitimat. ¹⁸ Otətəu-pən nəme nelkək məto-inu enən-ipinə rəkis kəm itəmat nian tepət, kən roiu nahui nəmtək tətaiu ron məmə, netəmim tepət rəhalat naliwəkən tatəgətun məmə ilat tikimir min rəha namnusən təwir rəha Kristo məmə in təmimis e nig kəməluau. ¹⁹ Uhgın otərəkin ilat. Koatətəlig-in pik əm nərpiilat, məmə in uhgın rəhalat, kən motausit o nolən natimnat itəm tol naulisən, kən nətəligən rəhalat tatuwin pik əm o natimnat rəha nətueintən. ²⁰ Məto kitat netəm rəha nego e neai, koatəsağgin Iosmegəh itəm otisi-pən e nego e neai, u Iərəməərə Iesu Kristo. ²¹ Kən in otəuhlin nipətitat rəha nətueintən u, inu nagwənən niggi mətikolo, kən mol tahmen e rəha Kristo nian təməmegəh e nīmīsən. In otol nəhlan e nəsanənən rəhan itəm titun nələhəu-pənən natimnat rafin e rəhan nərəməərən.

4

¹ Tol nəhlan, rəhak min, otətul eskasik mihin nulan e Iərəməərə. Iakolkeike itəmat kən molkeike pik məmə ekəplan min itəmat. Rəhak min netəmim, nəmegəhən rəhatəmat itəm tətəuatip tatol nikik tətəgien, kən itəmat noa wək rəhak itəm təwir agin.

Pol təmiləs-ipər nətəligən rəhalat

² Iuotia ne Sintike, awi, okol nəkuəpəs rəhatəmlau nərgəhəuən muegəhan e nətəligən rəhatəmlau məto-inu rəha Iərəməərə kərən u itəmlau.

³ Əwəh, kən ik min, itəm kilau min ik kəmioal wək nuwəh rəkis, iakolkeike məmə nakasitu e pətan mil u, məto-inu emol pik wək itiməhal min ilau. Katuasitu lak matuən-iarəp namnusən təwir rəha Iesu Kristo, itimat Klemen ne piak min neen min itəm kəmotasitu e wək. Uhgın təməte nərgilat e naoa rəha nəmegəhən.

⁴ Otagien o Iərəməərə nian rafin. !Kən ekən min, otagien! ⁵ Otol kəm netəmim məmə okotəplan məmə itəmat netəm mətig. Kən məsotaluinən məmə otəsuhəhən Iərəməərə titəlig-pa min. ⁶ Nikitəmat təsəht pikən natimnat min, məto e natimnat min rafin, otəfak-pən əm kəm Uhgın o nat naka itəm nakotolkeike. Kən nian nakotəfak moatətapəh ron, otən kəm in məmə nikitəmat tagien o rəhan nəwīrən. ⁷ Kən Uhgın otos-ipən kəm itəmat nəməlinuən itəm iahgin pik taprəkis-in nitunən rafin rəha netəmim. Kən nəməlinuən əh otərəməərə wir e nikitəmat ne nətəligən rəhatəmat məto-inu nakoatahatətə e Kristo Iesu.

⁸ Kən roiu piak min, otətəlig-in natimnat min itəm tol nipahrienən, itəm tətəskəlīm nisaiiən, itəm tətəuatip, itəm nolən rat tikə lan, itəm kitat kotolkeike, itəm nərgilat kotəwir, itəm kotəwir pik, itəm netəmim koatənwiwi. Otətəlig-in natimnat min əh. ⁹ Otol nat naka itəm eməgətun itəmat lan, itəm nəmotos e nəmegəhən rəhatəmat, kən otol min nat naka itəm io emən, kən otol nat naka nəmotəhm-pa lak. Nian nəkoatol nəhlan, kən Uhgın itəm tatos-ipinə nəməlinuən kəm itəmat, otitan itəmat min e nian min rafin.

Pol nikin tagien o nasituən rəhalat

¹⁰ Nikik tagien iatənwiwi Iərəməərə məto-inu nuwəh məsin nəməsotasituən lak, məto əh-roiu nikitəmat tətəht min io. Nipahrienən nəmoatətəlig-in pik io, məto suatip tikə məmə nakotasitu lak. ¹¹ Esənən nat u məto-inu natimnat itəm iakolkeike tikə ron io, kəp. Məto-inu roiu ekitun məmə nikik tagien əm o natimnat itəm iatos. ¹² Ekitun suatip rəha nagienən okəmə rəhak natimnat tikə, o okəmə rəhak natimnat tepət. Enitun rəkis

suatip anion əh e nian rafin, okəmə nigak nagwənən tepət o noan məsin əm, okəmə rəhak nautə tepət o noan məsin əm. ¹³ Məto-inu Kristo tatos-ipa rəhan nəsanənən kəm io, kən ekitun naliwəkən e nəwirən o nərətən.

¹⁴ Məto itəmat nəmotol nolən təwir nian nəmotasitu lak e nərətən itəm emətətig lan. ¹⁵ Nipahrienən, itəmat netəm Filipae ninotitun rəkis məmə nian nəmətuoun motətə namnəsən təwir e Iesu Kristo, nian emiet əpəh Masetonia, itəmat əm un nəmotasitu lak e məni. Niməfak min tikə itəm təmos-ipa natimnat neen kəm io. ¹⁶ Kən nian emuwın iuəhkır əm, e taon Tesalonaeka, mətətig əpəh ikin, nəmotahl-ipa min məni kəm io, kən sənəmə mau kitiəh əm. ¹⁷ Sənəmə iategəs-in məni məmə nakotos-ipa kəm io, məto iakolkeike məmə Uhgın otəplan nəwirən əh kən mətou itəmat lan. ¹⁸ Emos rafin məni itəm nəmotahl-ipa kəm io, kən in tahmen maprəkis məto-inu nian Epafrotaetas təməmik natimnat min u muwa kəm io, roiu rəhak natimnat rafin tepət. Itəmat nəmos-ipən nat kit kəm Uhgın tahmen e sakrifais itəm nəmiəwın təwir. In tatos əm, nikin tətəgien ron. ¹⁹ Kən Uhgın rəhak in otos-ipinə kəm itəmat natimnat rafin itəm tətətip o nəmegəhən rəhatəmat. Kən rəhan rafin nos-ipənən koatisi-pən e rəhan nautə tepət təwir, kən moatuwa e Kristo Iesu.

²⁰ Pəs netəmim rafin okotisiai-in Uhgın Tata rəhatat tatuwin matuwın namnun tikə. Əwəh.

Namnun nəghatən rəha Pol

²¹ İatən təwir kəm itəmat rafin itəm nakoatahatətə e Kristo Iesu. Piatat min ilat min io u ikin-u koatən min təwir kəm itəmat. ²² Netəm rafin itəm koatahatətə e Kristo Iesu, koatən-ipinə təwir kəm itəmat, kən ilat min əpəh e nimə rəha Sisa koatən təwir pik kəm itəmat. ²³ Pəs İərəməyə Iesu Kristo otawte-in rəhan nəwirən kəm itəmat rafin.

Kolosi

Naoa itəm Pol təmäte tuwin kəm iəfak min ikin Kolosi

Nəghatən əkuəkir rəha naoa u Kolosi

?Pah təmäte naoa u? Aposol Pol təmäte naoa u.

?Təmäte tatuwin kəm pah? Təmäte tatuwin kəm niməfak əpəh Kolosi, taon asol kit əpəh nitən asol Esia.

?Nəmegəhən tahro nulan nian təmäte? Katən məmə okəm-naka Epafras təmätuoun niməfak əh Kolosi. Pol təsuwinən məplan niməfak əh, mətə iəgətun eiueiuə neen kəmotuwa e niməfak. Koatən məmə okotəkəike kətəu-pən suatip neen rəha nagwənən ne nənimən, kən kəfak kəm nagelo min, moatən məmə Kristo in sənəmə ilis pik. Koatən məmə koatos nitunən neen itəm koatəhluaig, moatən məmə nitunən ne nolən rəha etəmim in nat kit itəm iahgin pik.

?Təmäte naoa u o naka? Pol təmäte naoa u məmə otoh nəgətunən eiueiuə min itəm koatətig e niməfak. Molkeike məmə otən-iarəp məmə Kristo in ilis taprəkis-in natimnat rafin, kən iəfak min okəsotagileən e nəgətunən eiueiuə min əh, mətə-inu ilat nat əpnəpin əm.

Pol təmätuoun rəhan nəghatən

¹ Io Pol, u io aposol kit rəha Kristo Iesu, itəm Uhgın təmitəpun rəkis io məmə rəhan. Itimlau piətat Timoti etuatig, ² kən nikitimlau tətəgien məmə iatuəghat kəm itəmat e naoa u, itəm iatuəte matuahl-ipinə kəm itəmat netəmim rəha Uhgın əpəh Kolosi, inu piak min ne winik min e Kristo itəm nakotahatətə əskasik lan. Itimlau iatuəfak məmə nəwirən ne nəməlinuən rəha Uhgın Tata rəhatat in otəkəike mətətig otəmat.

Pol təmənwiwi Uhgın o netəm Kolosi

³ Nian ekoatəfak otəmat kəm Uhgın u tata rəha Iərəməərə Iesu Kristo, kən nian rafin ekoatən tagkiu kəm in o rəhan wək e nəmegəhən rəhatəmat, mətə-inu emotətə ⁴ məmə rəhatəmat nahatətən təkəsik ron ne nolkeikeən rəhatəmat tatuwin o netəmim itəm koatəfak. ⁵ Nahatətən ne nolkeikeən rəhatəmat tol min-nulan mətə-inu nəkotitun wir e nikitəmat məmə Uhgın otos-ipinə kəm itəmat nat naka itəm in təmol əpen-əpenə lan əpəh ilis e nego e neai. Nəmotətə rəkis natimnat min əh e nəghatən pahrien, inu namnusən təwir rəha Iesu Kristo. ⁶ Ikin min e nətueintən u, namnusən təwir tatəe-in noan matəwiə matol wi nəmegəhən rəha netəmim. Tol əm mə inu nian itəmat nəmotətə motitun nipahrienən əh e nəwirən rəha Uhgın, kən tatəwiə min matəe e rəhatəmat nəmegəhən. ⁷ Inu suah u Epafras, tinən rəkis nəghatən u kəm itəmat. In etəmim wir kit itəm tatos rəhatimlau nəghatən. In etəmim kit tatətul əskasik o nolən wək rəha Kristo kən mətasitu etəmat. ⁸ In təmən kəm itimlau nolkeikeən rəhatəmat itəm tatuwin o netəmim itəm Narmin Rəha Uhgın təmos-ipinə kəm itəmat.

⁹ Tol min-nulan, e nian itimat emoatəto namnusən əh, kən ekoatəfak e nian rafin otəmat. Ekoatəpəh-in o Uhgın məmə in otətəlmən itəmat e rəhan nətəligən ne nənatigən pəs nəkotitun wir nəwian. ¹⁰ Ekoatəfak nulan məmə naliwəkən rəhatəmat otos-ipən nisiiən kəm Uhgın pəs tol nikin tətəgien ron. Mətə-inu nəmegəhən rəhatəmat tatəe-in noan itəm təwir o wək rafin rəha Uhgın itəm noatol. Pəs Uhgın otasitu etəmat məmə nəkotitun wir in. ¹¹ Ekoatəfak məmə nəsanənən asol rəha Uhgın otol itəmat nakotəsanən e nian nəratən tatuwa. Pəs nəkoatətul əskasik kən nətəligən rəhatəmat təfəməh, kən nagienən tətətig etəmat, ¹² kən nakoatən kəm Tata Uhgın məmə nikitəmat tətəgien o natimat itəm təmol. In təmol itəmat nəkotətuatip, məmə nəkotitun nosən nautə rəha Uhgın itəm otəpanuwa. Onəkotos rəhatəmat nautə tahmen e netəmim rafin itəm koatəfak motaliwək e nəhag-əhagən rəha Uhgın. ¹³ Kən Uhgın təmol nəhlan nian in təmİLəs-irəkis kitat e nərəməərən rəha napinəpən, minol kitat kınotuwa e nərəməərən

rəha Nətin itəm in tolkeike pik. ¹⁴ Kən nətin təmikis kitat e nalpənən rəha təfagə, inəh təmafəl kitat e təfagə rat min rəhatat.

Kristo in ilis taprəkis-in
natimnat rafin

¹⁵ Nəti Uhgın tahmen-pən əm e rəhan tata itəm kol netəmim kəsotehmən.

Aupən aupən agin, nian niməptən ne neai ne natimnat rafin kəmoatikə əh, məto Nətin, in tinimaupən matig rəkis, kən tol-pən in, in ilis tatəramərə o natimnat rafin min u.

¹⁶ In ilis məto-inu in təmol natimnat rafin e nətueintən u, ne neai, natimnat itəm katehm ilat o kəsehmən ilat, inəh nagelo min, ne iərmis min, ne narmin rat min, ne iəramərə min rafin. Kən in təmol natimnat min rafin u məmə rəhan.

¹⁷ Kən in tinimaupən matig rəkis e natimnat rafin. Kən natimnat min rafin koatətig məto-inu nəsanənən rəhan tətəskəlīm ilat.

¹⁸ Kən in əm tatətul aupən o niməfak, kən niməfak in tatol wək tahmen-pən e nipətin, kən in rəhn-kapə.

Kən in nəukəti niməfak, inəh in etəmim itəm in təmaupən məmegəh lilin e nimisən.

Tol nəhlan, in ilis e natimnat rafin.

¹⁹ Məto-inu e nəwia Uhgın, nəmegəhən ne nəsanənən rafin rəhan tətətig əm e Kristo, kən Kristo in ilis e natimnat rafin.

²⁰ Kən e Kristo, Uhgın təmələhəu nəməlinuən nian nita Kristo təmaiu e nig kəməluau, kən netəmim, ne nat megəh min, ne nagelo min, ne iərmis min, ne natimnat rafin kəmotuwa kuəfimin ilat min e nəramərəən rəha Uhgın.

E Kristo əm Uhgın təmol natimnat min əh.

²¹ Aupən ikin, itəmat nəmoatətul isəu o Uhgın, kən itəmat tikimir min rəhan e nətəligən rəhatəmat, kən nəmoatol təfagə rat. ²² Məto roiu əh, Uhgın təmol məmə itəmat nəmotuwa kol kitiah itəmat min e nimisən rəha Kristo itəm nipətin təməkul e nig kəməluau. Uhgın təmol mihin əh lan məmə otos itəmat nakotuwa iuəhkir ron, kən motəuatip e niganəmtin, kən rəhatəmat nolən rat tikə, kən okol suah kit təsən ratən itəmat. ²³ Natimnat min u tol nəhlan okəmə itəmat nəkoatətul əskasik e rəhatəmat nahatətəən e Iesu. Nəmoatəto namnusən təwir itəm tatəgətun natimnat itəm Uhgın otol kəm itəmat əpəh e nego e neai, kən rəhatəmat nətəligən otəkəike matətul əskasik e natimnat min əh. Namnusən təwir u, itəm nəmotəto rəkis, kəmamnus-iarəp ikin min e nətueintən, kən io Pol, Uhgın təmaun-in io məmə iatən-iarəp namnusən təwir əh.

²⁴ Nəik tagien məmə ekatəto nahməən e nipətik o rəhatəmat nahatətəən. Kristo təməto nahməən e nipətin məmə niməfak otaiir. Kən e suatip kitiah əm, io min iatəto nahməən e nipətik o nipəti Kristo, inu in niməfak, məmə otəwiə məskasik. Kən tol min-nəhlan, wək itəm Iesu təmətuoun, iakolkeike məmə iakasitu e wək rəha Iesu o niməfak, kən matəto nahməən ron.

²⁵ Uhgın əm təmiləs-ipər io məmə ekol wək e niməfak rəhan. Roiu əh, ekitun nasituən etəmat o wək itəm Uhgın təmələhəu-pən e nelmək. Rəhak wək məmə iatən-iarəp nəghatən min rafin rəha Uhgın pəs nəkotitun wir, ²⁶ nəghatən əh in nalpəkəu anionən rəha Uhgın itəm təmatəhluəig o netəmim rafin aupən ikin, məto roiu əh Uhgın tinuhapik nipətin kəm rəhan netəmim. ²⁷ Kən Uhgın nəikin tagien əm məmə otən-iarəp natimnat wir min rəha Iesu kəm itəmat, netəm naihlua min u kəsənən mə itəmat netəm Isrel, məmə onəkotitun min. Nalpəkəu anionən itəm təwir rəha Uhgın, in tol min-nulan, Kristo təmos nəkitəmat, kən nəkotitun motahatəto lan məmə onəkotos rəhan nəwiran itəm təwir agin-əh əpəh e nego e neai. ²⁸ Kən itimat ekoatən-iarəp Kristo kəm netəmim rafin. Kən ekoatən əskasik moatəhgaiir e nəkilat, kən moatəgətun ilat e nenatigən wir, məmə ilat kotuwa iəfak min itəm koatətul əskasik e rəhalat nahatətəən e Kristo. ²⁹ Iatol

1:13: Luk 22:53; Efes 2:2   1:14: Efes 1:7   1:15: Jon 1:18; 2 Kor 4:4   1:17: Jon 1:1; 8:58   1:18: Wək 26:23; Efes 1:22-23; Nol Əpən 1:5   1:19: Kol 2:9   1:20: Efes 1:10   1:21: Rom 5:10; Efes 2:12
1:22: Rom 5:10; Efes 5:27   1:26: Rom 16:25-26; Efes 3:2-9

wək əskasik o nat əh, kən e nian rafin iatol wək əskasik pik e nəsanənən asol rəha Kristo itəm tatol wək e nəmegəhən rəhak.

2

Nəkotəkəike motahatətə əskasik e Iesu

¹ Iakolkeike məmə nəkotitun mə iatol wək əskasik pik otəmat netəm Kolosi, ne netəm Laotisia, ne neen min itəm koatəfak məto esəhmən ilat. ² Iatol wək nəhlan o niləs-ipərən nətəligən rəhatəmat rafin, nian itəmat nakotilpin wir nikitəmat məmə nikitəmat otol kitiah əm, kən natimnat min u in tatuwa nian nakoatolkeike itəmat min. Kən iatol wək məmə itəmat rafin onəkotos nitunən təwir itəm otol nikitəmat təsanən, kən in otol min məmə nəkotitun wir nəghatən pahrien rəha Uhgın itəm aupən təmatəhluaiğ məto roiu tinet-arəp. Kən nalpəkauən anion əh, in Kristo, ³ itəm Uhgın təmərgətəin nenatigən ne nitunən wir min rafin rəhan tətətig lan. ⁴ Io iatəghat nulan kəm itəmat o nahtosig-inən nəghatən eiueiuə min rəha netəmim itəm tətəhen o niuw-rəkisən rəhatəmat nətəligən. ⁵ Tol mə etətig pap isəu otəmat, məto nikiç tətəht pik itəmat. Kən nikiç tagien pik məto-inu eməto məmə rəhatəmat nətəligən kitiah əm, kən itəmat nakotahatətə əskasik əm e Kristo.

Rəhatəmat nəmegəhən otəkəike mətətig əm e Kristo.

⁶ Məto-inu itəmat nəmotos Kristo Iesu məmə in İərəmərə rəhatəmat, kən nəkotəkəike moatətəu-pən əskasik in. ⁷ Otəskəlim Kristo tiəkis tahmen e noki nig tateiuaiu miłəs nəptən, kən pəs rəhatəmat nəmegəhən təwiə məskasik lan. Pəs rəhatəmat nahatətəən otəkəike məwiə matəskasik e nian rafin, nahatətəən inu kəməgətun itəmat lan aupən. Kən nian rafin okotəike moatən kəm Uhgın məmə nikitəmat təmə mərioah e nagienən o natimnat itəm təmol otəmat.

⁸ Oatəto wir itəmat məmə netəmim kəsotatuən itəmat e iəgətun eiueiuən rəhalat. Nəgətun eiueiuən əh tətətəu-pən nətəligən rəha netəmim əm ne nəukəti lou min itəm tatəghat-in natimnat rəha nətueintən əm. Nəghatən min əh tətisi-pən o nətəligən oas min rəha netəmim, məto kəsotisi-pənən o Kristo.

⁹ Kən Kristo in Uhgın. Kən in təmuwa mos niçətəi etəmim tahmen e kitat, kən natimnat rafin rəha Uhgın tətətig lan.

¹⁰ Kən nian nəmotahatətə e Kristo, kən Uhgın in təmos-ipən natimnat rafin rəha nəwirən kəm itəmat. Kən Kristo tətərəməyə e netəmim ne natimnat rafin itəm koatərəməyə e nətueintən ne neai. ¹¹ Kən nat kit min e Kristo, nian itəmat nəmotahatətə lan, kən in təməhg-ipən itəmat. Məto sənəmə nəhg-ipənən rəha niçətəin itəm netəmim koatol, məto nəhg-ipənən rəha nikitəmat itəm Iesu tatol. In təməte rəkis nətəligən ne nolən rat min e rəhatəmat nəmegəhən. ¹² Kən e nian itəm kəmau-təlimin itəmat e nəhau, in nəmtətin kit məmə nəmegəhən aupən rəha təfəgə rat rəhatəmat koatimis kən katitənim ilat Iesu, kən Uhgın təməmegəh min e nəmegəhən wi min itəmat Iesu e nəmegəhən rəhatəmat, in əh e nahatətəən rəhatəmat e nəsanənən asol rəha Uhgın itəm təmol Iesu təmegəh min e nimisən.

¹³ Aupən ikin, nian Uhgın təməsəte rəkisən əh nolən rat min e nikitəmat, kən e niçanəmtin, itəmat nəmotimis rəkis o nolən rat min əh. Məto nian nəmotuwa kol kitiah itəmat Iesu, kən Uhgın tosmegəh min itəmat min. Uhgın təməfəl rəkis nolən rat min rəhatat. ¹⁴ Nian kitat kəmoatol nolən rat, kən kəmotəht Lou rəha Moses itəm tətən məmə okotimis o nolən rat min əh, kən tətətu-pa niçəgnəmti nəghatən min kəm kitat. Məto Uhgın təməht-ipən nəghatən min əh e nig kəməluau, kən nəsanənən rəhalat tikə. ¹⁵ E nig kəməluau-in, Kristo in təmol win e nəsanənən rəha iərəmərə min rafin, kən təmərəkin nərəmərəən rəha iərmis min tahmen-pən mə in təmol win elat e nəluaginən asol kit. Kən roiu əh, in təmol rəhan tikimir min kəmotuwa nat əpnapin əm e niçanəmti netəmim.

Iesu tətərəməyə etəmat

1:29: Efes 3:7,20; Fil 4:13   2:3: 1 Kor 1:24,30   2:4: Rom 16:18   2:5: 1 Kor 5:3   2:7: Efes 3:17   2:9: Jon 1:14,16   2:10: Efes 1:21-22   2:11: Rom 2:29   2:12: Rom 6:4   2:13: Efes 2:1,4-5   2:14: Efes 2:14-16;
1 Pita 2:24

¹⁶ Tol min-nulan, əsotətəlig-inən nəghatən rəha netəmim itəm kotələhəu-osig məmə nəkəsotolən natimnat neen, məsotunən nagwənən u o məsotənimən nat u. Əsotətəlig-inən nəghatən rəhalat itəm koatən məmə nakol natimnat min u e nian asim min, o e nian rəha məwig wi min, o e nian rəha Sapat. ¹⁷ Lou min u rəhalat itəm koatəghat-in, kotahmen e narmi nat kit itəm otəpanuwa, məto nıpəti natimnat rafin tətətig e Kristo. ¹⁸ Netəmim neen kotasit pik məto-inu ilat koatən mə koatehm nəməhlairən min neen itəm nıpətilat tatig. Ilat koatən kəm itəmat məmə nəkotəkəike motol natimnat neen itəm tatəgətun məmə rəhatəmat nətəligən teiuaiu, kən itəmat onəkotəkəike moatəfak kəm nagelo min. Əsotətəu-pənən nətəligən min rəhalat. Nətəligən min əh etəmim əm tatol. Okəmə nəkoatətəu-pən nəghatən rəhalat, kən onəkotəkəih e rəhatəmat nəmegəhən. Məto-inu netəm min əh koatos-ipər ilat o nat nıpətin tikə. ¹⁹ Netəm min əh kəsotəkəlimən Iesu tiəkis. Məto Iesu tahmen-pən mə in rəhn-kapə niməfak kənu niməfak in nıpəti Iesu. E nolən kitiəh tahmen-pən e nıpəti etəmim, itəm tatilpin ikin e noanol min tatuwin e nikkililin, kən Iesu tatol mihin əm nat kitiəh e niməfak rəhan mə niməfak otəskasik, kən matəwiə e nəmegəhən wir itəm Ughin tatol tatəwiə.

Nəmotos nəmegəhən wi məto-inu itəmat nəmotol kitiəh e Iesu

²⁰ Nian nəmotahatə e Iesu, in tahmen mə nəmotimis itəmat min. Kən məto-inu lou təsuwinən o etəmim itəm təmimis, kən nəukəti lou min itəm tatəghat-in natimnat rəha nətueintən əm, nəsanənən rəhalat tikə məmə okotərəmə e etəmat. Tol min-nəhlan, iatətapəh otəmat məmə, tahro itəmat nəkoatətəu-pən lou min rəha nətueintən ne, inəh nəghatən oas min itəm koatən məmə, ²¹ “əskəlimən nat u,” o “əsun asgəwinən nat u,” o “əsekən nat u.” ²² Məto nəghatən min u təmisi-pən əm e nətəligən rəha etəmim. Ilat koatəghat-in əm natimnat rəha nətueintən u, tahmen-pən e nagwənən neen, ne nənimən neen. Məto natimnat min un, okol təsasituən, kən təsərəkinən nikitəmat, məto-inu e nian onəkotos o nakotun, kən tikə min. ²³ Ekitun mə nian nəkoatehm nəghatən min əh, nakotəmə kətah nəghatən agin-əh min neen. Ilat koatən məmə netəmim okotəfak min-nulan o nəhlan, kən ilat koatən məmə okotol rəhalat nətəligən teiuaiu min-nulan o nəhlan, kən ilat koatən min məmə netəmim okotəike moatehm wir nıpətilat min-nulan o nəhlan e nolən itəm in tiəkis o nıpətilat. Məto iatən-ipinə kəm itəmat məmə nəghatən min əh, rəhalat nəsanənən tikə məmə otahtosig-in nətəligən rat min ne nolən rat min itəm netəmim koatol e nıpətilat.

3

¹ Məto-inu Ughin təmosmegəh min itəmat min Kristo, kən tol mihin nəhlan, roiu əh itəmat onəkotəkəike motol nikitəmat tətətig əskasik e natimnat itəm tətətig əpəh e nego rəha Ughin, ikin əh Iesu tatəpələh ikin e nikali Ughin matip, ikin əh, ikin rəha nəsanənən ne nisaiiən. ² Itəmat onəkotəkəike motol rəhatəmat nətəligən tətətig əm e nego rəha Ughin, pəs nətəligən rəhatəmat otəsətigən e natimnat rəha nətueintən u, ³ məto-inu itəmat nəmotimis itəmat Kristo, kən nəmegəhən pahrien rəhatəmat koatəhluag ilat Kristo itəm tətətig e nego e neai ilau Ughin. Nəmegəhən wi u, netəmim kəsotəplanən. ⁴ Nəmegəhən pahrien rəhatəmat in e Kristo əm. Kən nian Kristo otitəlig-pa min, kən Ughin otəgətun Kristo kitat min kəm netəmim rafin, kən ilat okotəplan nəwirən ne nəsanənən rəhan.

Suatip ətuatip

⁵ Məto itəmat onəkotəkəike motapəs agin nolən tərət min rəha nətueintən, nolən tərət tol min-nulan: nıpitan ne nəman ne, koatit anion ilat min; ilat koatol nolən tərət tol naulisən o nənən; ilat koatolkeike pik ilat min o nolən tərət; təfagə rat tepət e rəhalat nətəligən; ilat naumis, kən nolən əh tahmen-pən məmə koatəfak kəm narmi nat min. ⁶ Nolən rat min əh tatol niki Ughin titəhmə, kən in otol nalpinən asol kəm netəmim itəm koatol nolən rat min əh. ⁷ Aupən ikin, nolən rat min əh koatərəmə e rəhatəmat

nəmegəhən. ⁸ Məto roiu əh, nəkotəkəike motos-irəkis ilat e rəhatəmat nəmegəhən, kən tol min-nəhlan: nikitəmat təsarətən; nikitəmat ne nohlitəmat təsatiperəh pəkən tahmen e kaluəluə; əsolən tərəat kəm netəmim; əsən ratən netəmim; əsənən nəghatən itəm tol naulisən o nənən. ⁹ Soteiuə-inən itəmat min məto-inu itəmat nəmotapeg rəkis nətəligən oas rəhatəmat kən motapəs rəhan nolən min, ¹⁰ kən nəmotuwın-in nətəligən wi. Uhgın tatos-ipinə nəmegəhən wi u kəm itəmat, matol məmə itəmat onəkotuwa motol əm mə in ne. Kən pəs nəkotitun wir in. ¹¹ Məto e natimnat min əh, in nat əpnəpən əm okəmə ik etəm Isrel, o sənəmə ik etəm Isrel; okəm kəməhg-ipən ik o kəsəhg-ipənən ik; okəmə nəmol-wir skul o nəsol-wirən skul; okəmə ik slef əm kit o ik nakatərəməərə e netəmim. Məto nat asol in Kristo, kən tətətig min e nəmegəhən rəhatat rafin.

¹² Uhgın təmolkeike itəmat, kən mitəpun itəmat məmə rəhan min. Kən tol min-nulan: onəkotəkəike motasəkitun netəmim; motol təwir kəm netəmim; rəhatəmat nətəligən otəkəike mətatig ləhau; itəmat netəm mətig; kən nətəligən rəhatəmat otəfəməh. Otol nəghatən min əh, tahmen-pən mə nakoatuwin-in napən wir rəha Uhgın. ¹³ Nian suah kit otol nat kit otəsahmenən e niğanəmtitəmat, kən nikitəmat otəsahmə uəhaiən ron. Okəmə suah kit tatol tərəat kəm itəmat kit, pəs in otos əm timis e nikin, məto in otəkəike maluin kən in mol təwir əm kəm suah un. Saskəlim-iəkisən e nikin nolən tərəat rəha etəmim itəm təmol kəm ik, məto ol təwir əm kəm in, tahmen-pən əm mə İərəməərə təmisaskəlim-iəkisən nolən tərəat rəhatat e nikin, məto in təmol təwir əm kəm kitat. ¹⁴ Nat kəike itəm otəkəike matig e nikitəmat, in nolkeikeən. Otos motuwın-in tahmen-pən mə napən wir rəha Uhgın. Nian onəkotolkeike itəmat min, kən tol itəmat nakoatuwa kitəh. ¹⁵ Otos nəməlinuən rəha Kristo pəs in tətərəməərə e nikitəmat, məto-inu Uhgın təmaun-in itəmat məmə nakotuwa kol kitəh, kən nakoatatig əm e nəməlinuən. Kən nian rafin otən kəm Uhgın məmə nikitəmat tətəgien o natimnat itəm in təmol kəm itəmat.

¹⁶ Otəgətun itəmat min e nəghatən rəha Kristo, kən moatən e nətəligən təwir kəm itəmat min məmə nəkotəkəike moatol, məsotapəsən. Otan napuən min e Naoa rəha Napuən, ne napuən min rəha niməfak, ne napuən min itəm tətisi-pən e Narmin Rəha Uhgın. Otan ilat rafin tahmen-pən e nənwiwiən kit itəm tətisi-pən e nikitəmat matuwın kəm Uhgın. İnəh e nolən min əh, pəs nəghatən wir rəha Kristo tətətig matəmegəh matəwiə wir e nikitəmat e nian min rafin. ¹⁷ Natimnat rafin itəm noatol, ne nəghatən min rafin itəm noatən, məto nəkotol əm e nərgi İərəməərə İesu. Kən nian rafin itəmat onəkotəkəike motən kəm Uhgın, tata rəhatat, məmə nikitəmat tətəgien o natimnat itəm İesu təmol kəm itəmat.

Nolən wi rəha tata, ne mama, ne nisualkələh

¹⁸ Nipitan, otisiai-in nərəməərəən rəha iaguıhl min rəhatəmat, tahmen-pən əm mə pətan u in iəfak in otəkəike mol mihin.

¹⁹ Kən nəman, otolkeike rəhatəmat nipitagwəhl, kən motol təwir kəm ilat, məto əsotolən rəhatəmat nərəməərəən məmə otərəkin rəhatəmat nipitaguihl min.

²⁰ Nisualkələh, otisiai-in rəhatəmat tata ne mama, məto-inu İərəməərə rəhatat nikin otəgien o nolən əh.

²¹ Itəmat tata min, esotolən nalpınən taprəkis-in nəratən itəm nisualkələh koatol, məmə nikilat otəhmə ron. Məto okəmə nəkoatol nəhlan elat, kən rəhalat nətəligən in otatite.

Nolən rəha slef ne rəhan İərəməərə

²² Slef min, nian rafin onəkotəkəike motol nəwia netəm-iasol min rəhatəmat, məto sənəmə nian əm itəm ilat koatehm itəmat lan məmə nikilat otətagien otəmat. Məto itəmat onəkotəkəike motol wək e nikitəmat pahrien rəha nos-ipənən nisiiən kəm Uhgın. ²³ Wək naka itəm nəkoatol, otol e nikitəmat rafin tahmen-pən əm mə noatol wək rəha İərəməərə rəhatat, sənəmə noatol wək rəha etəmim əm. ²⁴ Məto-inu onəkotəkəike

3:8: Efes 4:25-29; 5:4   3:9: Efes 4:22,25   3:10: Efes 4:24   3:11: Kal 3:28   3:12: 1 Pita 2:9   3:13: Efes 4:2,32
3:14: Rom 13:8-10   3:15: 1 Kor 12:27; Efes 4:4; Fil 4:7   3:16: Efes 5:19   3:17: 1 Kor 10:31; Efes 5:20
3:18: Efes 5:22   3:19: Efes 5:25   3:20: Efes 6:1   3:21: Efes 6:4   3:22: Efes 6:5-8

motitun wir mämə ləramərə rəhatat in otos-ipa nətouən ətuatip rəha natimnat min itəm nəkoatol ilat. Nətouən əh Uhgin tinəmən rəkis mämə otos-ipən kəm nenətin min. ?Kən nəkotitun nat u? Nəkotol wək rəha suah inəh ləramərə pahrien rəhatat, in ləramərə Kristo. ²⁵ Məto etəmim itəm tatol nolən tərət, in otos ətuatip min noan nətouən rəhan o nolən tərət, məto-inu Uhgin, in tatol tahmen-ahmen əm kəm netəmim rafin.

4

¹ Netəm-iasol min itəm koatərəmərə, onəkotəkəike motol tətəuatip kən mahmen kəm rəhatəmat slef min, məto-inu itəmat min nəkotəkəike motitun mämə rəhatəmat min Etəm-iasol in tətətig min əpəh e nego e neai.

Pol təməgətun ilat

² Itəmat onəkotəkəike moatəghat-pən kəm Uhgin e nəfakən e nian rafin. Kən nian onakoatəfak, rəhatəmat nətəligən otəkəike mətətig lan, kən nian rafin aɡin nəkotəkəike moatən kəm Uhgin mämə nikitəmat tətəgien o natimnat itəm in təmöl kəm itəmat. ³ Kən io iakolkeike mämə itəmat nəkotəkəike motəfak min otimət min, mämə Uhgin oterəh e suatip mə ekotən-iarəp nalpəkau anionən rəha Uhgin e Kristo. Məto-inu ematən-iarəp nəghatən u inu kən kahtosig-in-pən io ron e kalapus. ⁴ Otəfak mämə iatən-iarəp nəghatən əh tətəuatip kən məpiə wir tahmen əm mə ekəike mol mihin.

⁵ Itəmat netəm noatəfak, pəs netəm kəsotəfakən kotehm-pən Iesu e nolən min rəhatəmat, kən e nian rafin onəkotəkəike moatehm wir mə nolən, ne nəghatən min rəhatəmat in otuw lailhluə min kotuwa o Iesu. ⁶ Itəmat nəkotəkəike moatəghat wir kəm ilat e nəghatən min əm u itəm təwir kən mətəhen, kən pəs ilat okotəto nəghatən min əh mə kotəwir. Kən itəmat onəkotəkəike motitun wir suatip min o nuhalpinən nəghatən min rəhalat itəm koatəpəh o rəhatəmat nahatətəən o Iesu.

Pol təmahl-ipən təs mil katian olat

⁷⁻⁸ Etahl-ipinə piətət etəm təwir, Tikikas, in tatimnə otəmat o nat kəiu əm mämə in otamnus nəghatən rafin rəhatimət kəm itəmat, kən in otol nikitəmat təmegəh. In piətət kit itəm io ekolkeike pik. Nian rafin in tatətul matip o nasituən lak e wək rəha ləramərə. ⁹ In tatimnə ilau piətət Onesimas. Nian rafin in tətəhatətə əskasik e Iesu, kən itimət ekotolkeike pik in. In etəmim kit rəhatəmat. Ilau okuən kəm itəmat namnusən rəha natimnat rafin ikin-u.

Namnun nəghatən rəha Pol təmuwin kəm ilat

¹⁰ Aristakas in tətətig e kalapus itimlau min. In tətəhl-ipinə nəghatən wir kəm itəmat. Kən Mak, in pia Panapas, in min tətəhl-ipinə nəghatən wir rəhan kəm itəmat. Itəmat nənamos rəkis rəhak nəghatən ron. Okəmə in otimnə rəhatəmat ikin, kən nakotit motuwın moatehm wir. ¹¹ Kən Josua Jastas, in min tətəhl-ipinə nəghatən wir rəhan kəm itəmat. E noanol min rəha Isrel itəm koatahatətə e Iesu, suah miləhal əm əh, iləhal kətəhalasitu lak o wək rəha nego rəha Uhgin. Kən suah miləhal əh, iləhal kətəhalasitu pik lak e nian əskasik min itəm tatuwa e rəhak nəmegəhən.

¹² Epafra in rəhatəmat kit etəmim, in min tətəhl-ipinə nəghatən wir kəm itəmat. In etəmim kit nian rafin tatol wək rəha Iesu Kristo, kən e nian rafin in tatəfak əskasik otəmat. In tətəpəh o Uhgin mämə itəmat onakoatətul əskasik kən motimətə motitun wir natimnat rafin itəm Uhgin tolkeike. ¹³ Ekitun nənən kəm itəmat mämə suah u in tatol wək əskasik o nasituən etəmat, ne netəm Laotisia, ne netəm Hierapolis. ¹⁴ Tokita Luk etəm kitat kotalkeike pik, ne suah u Temas, ilau min katuah-iphinə nəghatən wir kəm itəmat.

¹⁵ Otəhl-ipən min rəhak nəghatən wir kəm piətət ne winitat min əpəh Laotisia, ne pətan əh Nimfa, ne netəm koatəfak e nian min rafin əh rəhan ikin. ¹⁶ Məto e nian onəkotəfin rəkis rəhak naoa un, kən motəike motəhl-iphən kəm netəm Laotisia mə ilat

3:25: Rom 2:11   4:1: Efes 6:9   4:2: Efes 6:18; Fil 4:6   4:3: Rom 15:30; Efes 6:19   4:5: Efes 5:15-16
4:6: Efes 4:29; 1 Pita 3:15   4:7-8: Efes 6:21-22   4:9: Flm 10-12   4:10: Wək 12:12; 13:13; 15:37-39;
2 Tim 4:11   4:14: Kol 1:7; Flm 23-24

okotafin min kəm netəmim rəha niməfak əh-ikin. Kən e nolən kitiaħ min, itəmat onəkotəkəike motafin min naoa rəha netəm Laotisia. ¹⁷ Kən itəmat nəkotəkəike motən-
ipən kəm Akipas məmə in otəkəike mol rafin wək itəm İərəməərə rəhatat in təmos-ipən
kəm in məmə otol.

¹⁸ İo Pol, iatos pen matəte əm e nelmək nəghatən u rəha nənən təwir kəm itəmat.
Sotaluinən sen itəm kəməlis io lan e kalapus. Pəs Uhgın otasitu etəmat kən mawte-in
rəhan nəwirən tətatiğ otəmat.

1 Tesalonaeka

Naoa itəm Pol tēmaupən mēte tuwin kəm iəfak min ikin Tesalonaeka

Nəghatən əkuəkir rəha naoa u 1 Tesalonaeka

?Pah tēmōte naoa u? Aposol Pol tēmōte naoa u.

?Tēmōte tatuwin kəm pah? Tēmōte tatuwin kəm niməfak əpəh Tesalonaeka.

?Nəmegəhən tahro nulan nian tēmōte? Pol tēmōtuoun niməfak əpəh Tesalonaeka e nup kəiu o kisil əm tinuwin rəkis, kən in niməfak wi kit. Netəm rəha niməfak okotəkəike kəwiə e nəmegəhən rəhalat. Ilat neen, kəmotuwīn e nian iəkis min mətō-inu kotahatətə e Kristo. Kən neen kəsotitun wirən nian itəm Iesu otitəlig-pa min lan e nətueintən. Neen nīkilat təht mēmə Iesu otuwa uəhai min əm. Kən motəruru mēmə netəmim kəmotimīs uarisig e Iesu titəlig-pa min, okahro ilat.

?Tēmōte naoa u o naka? Pol tēmōte naoa u mēmə otiləs-ipər nətəligən rəhalat, kən mol nahatətəən rəhalat təkaskik. Kən molkeike mēmə otos-ipən nəgətunən neen itəm tətuatip e nitəlig-pa minən rəha Iesu Kristo.

Pol təmən təwir kəm ilat

¹ Io Pol, ne Saelas,* ne Timoti, etəhalən təwir kəm itəmat u niməfak əpəh ikin Tesalonaeka. Itəmat nəmotuwa kitiah o Tata Uhgīn ne Iərəmərə Iesu Kristo.

Pəs Uhgīn otawte-in rəhan nəwirən ne nəməlinuən kəm itəmat.

² Nian rafin etəhalən-ipən kəm Uhgīn mēmə nīkitiməhal tagien otəmat, kən mətəhaləfak otəmat e nəfakən rəhatiməhal. ³ Nian etəhaləfak kəm Tata Uhgīn, nīkitiməhal tagien mətō-inu nian rafin nīkitiməhal tatəht nat kisil, kit u rəhatəmat wək itəm tətisi-pən e nahatətəən rəhatəmat, ne rəhatəmat wək əskasik o nasituən e netəmim itəm tətisi-pən e nolkeikəən rəhatəmat, ne nolən rəha nətul əskasikən rəhatəmat e nian iəkis min itəm koatuwa e rəhatəmat nəmegəhən, kən nəkotol nəhlan mətō-inu nəmotələhəu-pən əskasik rəhatəmat nətəligən e Iərəmərə Iesu Kristo.

⁴ Piak min ne winik min itəm Uhgīn tolkeike itəmat. Nīkitiməhal tagien min otəmat mətō-inu ekəhalitun mēmə Uhgīn təmitəpun itəmat. ⁵ Kən ekəhalitun nat u, mətō-inu namnusən təwir itəm eməhalən kəm itəmat, sənəmə təmuwa e nəghatən əm, mətō təmuwa min e nəsanənən, ne Narmin Rəha Uhgīn, kən kitat kotitun wir mēmə in nīpahrienən. Kən nian emotatig kitat min itəmat, nəkotitun mēmə nolən rəhatimat in təwir mēmə otasitu etəmat. ⁶ Kən itəmat nəkotasgəwin itiməhal ne Iərəmərə e nolən u: nəmotos pap nahmən asol, mətō nəmotos nəghatən e nīkin agien itəm Narmin Rəha Uhgīn təmos-ipinə. ⁷ Tol nəhlan, e nolən rəhatəmat nəmotəgətun suatip wir kit kəm iəfak min əpəh Masetonia ne Akaea mēmə kotasgəwin itəmat. ⁸ Nəmotən-iarəp nəghatən rəha Uhgīn tahmen e təwi təmasək kəto ikin min rafin, kən sənəmə əpəh Masetonia ne Akaea əm, mətō netəmim ikin min rafin kotitun rəhatəmat nahatətəən. ?Kən ekəhaləkəike məhalən-iarəp namnusən rəha nahatətəən rəhatəmat, o kəp? ⁹ Kəp, mətō-inu ilat atip koatən-iarəp mēmə nian emotuwa moatəplan itəmat, nīkitəmat tagien o nətōən nəghatən rəhatiməhal. Koatən-iarəp mēmə itəmat nəmotəuhlin mənətaətəmat o narmi nat min, kən motuarisig-in Uhgīn itəm tatəmegəh, kən in Uhgīn pahrien, ¹⁰ kən nakoatəsaħgin Nətin u Iesu, itəm təmisi-pən e nego e neai, kən Uhgīn təmosmegəh in e nīmīsən, kən in otosmegəh kitat o nalpīnən ne neməha rəha Uhgīn itəm tatuwa.

2

Wək rəha Pol əpəh Tesalonaeka

¹ Piak min ne winik min. Nəkotitun mēmə nian itiməhal eməhaluwa məhalehm itəmat, nuwamən rəhatiməhal, in sənəmə tol nat əpnəpīn əm, mətō təmōl noan.

* 1:1: E nəghatən Kris, nərgīn u Saelas in 'Silfanus' 1:1: Wək 17:1-9 1:3: 1 Kor 13:13; Kol 1:4-6 1:5: 1 Kor 2:4-5 1:6: Wək 17:5-9

² Kæn itæmat nækotitun mæmæ æpæh Filipae, netæmim kæmotol tærat kæm itimæhal, kæn motæhai motæn rat itimæhal, mæto Uhgîn ræhatat tæmasitu etimæhal, kæn itimæhal esæhalægînæn næn-iaræpæn ræhan namnusæn tæwir kæm itæmat, nat æpnæpin netæmim kæmotalkut mæmæ okotæn-iæhau itimæhal. ³ Tol næhlan mæto-inu ræhatimæhal næghatæn o niuwæn ræhatæmat nætægæn tæsietæn e nætægæn rat min o nikin itæm tæsætutæpæn, kæn esæhlalkutæn o neiua-inæn itæmat. ⁴ Kæp, esæhalolæn næhlan. Mæto nian etæhalægæt, ekæhalitun mæmæ Uhgîn tæmuag-pæn rækis e nikitimæhal, kæn tæmæn mæmæ itimæhal etæhalahmen mæmæ etæhalæn-iaræp namnusæn tæwir, kæn in tæmælæhæu-pæn e nelmitimæhal. Kæn ekæsalægætæn mæmæ netæmim nikilat otagien otimæhal, mæto etæhalægæt mæmæ Uhgîn nikin otagien otimæhal, kæn in Uhgîn itæm tatuag-pæn e nikitimæhal. ⁵ Nækotitun mæmæ itimæhal esæhaluwamæn otæmat mæmæ ekæhaliuw nætægæn ræhatæmat e næghatæn ætehen min. Kæn esæhalæn-iaræpæn namnusæn tæwir kæm itæmat mæmæ ekæhalos ræhatæmat mæni. Kæn Uhgîn, in titun nikitimæhal mæmæ næghatæn u in nîpahrienæn. ⁶ Itimæhal esæhaluwamæn mæmæ itæmat kit o etæmim æpnæpin æm kit otîlæs-ipær itimæhal.

⁷ Kæn nat kit min, mæto-inu itimæhal aposol min ræha Kristo, ekæhalitun nænæn mæmæ nækotækæike motisiai-in itimæhal tahmen e etæm-iasol milæhal, mæto emæsæhalolæn. Nian etæhlatig kitat min itæmat, nolæn ræhatimæhal timætig tahmen e mama kit itæm tatehm wir nætin min. ⁸ Nikitimæhal tagien mæmæ ekæhalæn-iaræp namnusæn tæwir, mæto sænæmæ mæmæ ekæhalæn-iaræp æm, mæto emæhalol natimnat rafin itæm ekæhalitun nolæn mæmæ otasitu etæmat. In tahmen mæmæ emæhalos-ipinæ næmegæhæn ræhatimæhal, mæto-inu itimæhal emæhalolkeike itæmat, kæn næmotuwa ræhatimæhal netæmim. ⁹ Piak min ne winik min. ?Nikitæmat tatæht, o kæp, wæk æskasik itæm emæhalol? Nian itimæhal emæthlamnus-iaræp namnusæn tæwir ræha Uhgîn kæm itæmat, itimæhal emæhalol wæk e nelmitimæhal laulaugin mætoarus-pæn lapin mæmæ esæhalætæpæh-inæn nat kit otæmat.

¹⁰ Itæmat ne Uhgîn, næmotæplan kæn motitun næn-iaræpæn mæmæ nian emæthlatig kitat min itæmat iæfak min, nolæn ræhatimæhal in tætuatip, kæn Uhgîn tætagien lan, kæn etæmim kit tæsosæn nîpægnæmtin kit itæm tærat otimæhal. ¹¹ Itæmat nækotitun mæmæ itimæhal emæhalol tæwir kæm itæmat rafin tahmen e tata kit tatehm wir nenætin min. ¹² Kæn e nolæn kitiæh æm, etæhalem æskasik itæmat, kæn mæthæhalilæs-ipær ræhatæmat nætægæn, mæthæhalætæpæh æskasik mæmæ næmegæhæn ræhatæmat otætutæp e niganæmti Uhgîn, kæn nikin tagien lan. Uhgîn u, tætaun-in itæmat mæmæ nakotuwa e næræmæpæn ne næwiræn ræhan.

¹³ Kæn nian rafin, itimæhal ekæhalæn tagkiu kæm Uhgîn mæto-inu nian næmotos næghatæn ræha Uhgîn itæm næmotæto otimæhal, kæn motos tatig e nikitæmat, kæn nikitæmat tæsæhtæn mæmæ in næghatæn ræha netæmim æm, mæto nikitæmat tæht mæmæ in næghatæn ræha Uhgîn, kæn pahrien in næghatæn ræhan. Kæn næghatæn u tatol wæk e næmegæhæn ræhatæmat, netæm nakoatæn nîpahrienæn lan. ¹⁴ Kæn piak min ne winik min, næmotos næratæn tahmen e nimæfak min ræha Uhgîn e Kristo Iesu æpæh Jutia aupæn. Nat æpnæpin mæmæ ilat netæmim imatæmat atip ikin, mæto ilat kæmotol terat kæm itæmat tahmen æm e noanol min ræha Isrel kæmotol tærat kæm iæfak min æpæh Jutia. ¹⁵ Kæmotohamnu Iæpæmæ Iesu, ne ien min, kæn motæhg-iaræp itimat ekotiet. Nolæn ræhalat tatol niki Uhgîn tæsægînæn, kæn ilat tikimir min o netæmim rafin, ¹⁶ mæto-inu kotalkut mæmæ okotæn-iæhau itimat o næghatæn kæm Iaihlua min mæmæ Uhgîn otosmegæh ilat. E nolæn æh, ilat koatûargætæn ræhalat nolæn rat mætoarus tahmen. Mæto roiu æh, nemæha ne nalpinæn ræha Uhgîn tinuwa olat.

Pol tæmolkeike mæmæ otæplan ilat

¹⁷ Piak min ne winik min. Nian emæhaluwîn isæu otæmat nian noan mæsin æm, mæto emæhalolkeike pik mæmæ ekæhalæplan min itæmat. Nîpahrienæn, nîpætîtat isæu otat min, mæto nætægæn ræhatat kitiæh. Kæn emæhlalkut pik mæmæ ekæhalitæg mæhalæplan

itəmat, ¹⁸ məto-inu eməhalolkeike məmə ekəhalimnə otəmat. Io, Pol, emalkut nian tepət, məto Setan təmahtosig-in suatip otiməhal. ¹⁹ ?Tahro ekəhalolkeike pik məmə ekəhaləplan min itəmat? ?Tol nəhlan məto-inu, nian İərəmərə İesu otuwa min, pah min un eməhalələhəu-pən nətəligən əskasik rəhatiməhal elat məmə ilat noa wək wir rəhatiməhal? ?Kən nikitiməhal otagien min o pah min? ?Kən pah min un in rəhatiməhal nətouən itəm nikitiməhal otagien elat? ?Itəmat, o kəp? Əwəh, itəmat u. ²⁰ Nipahrienən, itiməhal ekəhlausit otəmat, kən nikitiməhal tagien otəmat.

3

¹ Tol nəhlan, nian nikitiməhal təməpou kən iuəhkir nikitiməhal titəgit, məto-inu itiməhal ekəhaləruru məmə nəkotatig təwir əm o kəp, kən itiməhal eməhaləlis nəghatən məmə io ne Saelas ekətuatig Atens, ² emuahl-ipinə Timoti məmə in otimnə məplan itəmat. In piatat kit itəm tatol wək rəha Uhgın itiməhal min o nən-iarəpən nəghatən rəha Uhgın. In təminəh otəmat məmə atasitu etəmat miləs-ipər rəhatəmat nətəligən, kən mol itəmat nəkoatətul əskasik e rəhatəmat nahatətəən, ³ məmə nərətən itəm tatuwa roiu, okol təsolən nikitəmat təht pik. Nəkotitun rəkis məmə in nətəligən rəha Uhgın məmə netəmim okotol tərət etat nəhlan. ⁴ Nipahrienən, nian emətəhlatig kitat min itəmat, eməhaləkəike mətəhalən kəm itəmat məmə okol tərət kəm kitat. Kən itəmat nəkotitun wir məmə tınuwa mol nipahrien lan tahmen əm məmə itiməhal eməhalən mihin. ⁵ O nat əh, nian nikitiməhal təməpou kən iuəhkir nikitiməhal titəgit, kən emahl-ipinə Timoti məmə otimnə məplan-tu rəhatəmat nahatətəən, məmə tatəskasik əh, o kəp. Ekətəgin məmə e suatip kit, Setan u etəmim rəha nos-ipən-os-ipənən, in tos-ipən-os-ipən kəm itəmat, kən wək rəhatiməhal in tol nat əpnəpin əm.

Timoti təmən-iarəp namnusən təwir

⁶ Kən roiu əh, Timoti təmitəlig-pa min otimlau, kən matos namnusən təwir e rəhatəmat nahatətəən ne nolkeikəən. Təmən-ipa kəm itimlau məmə nikitəmat tatəht əh itiməhal e năgienən, kən motolkeike məmə nəkotəplan itiməhal, tahmen əm məmə itiməhal ekəhalolkeike məmə ekəhaləplan itəmat. ⁷ Tol nəhlan, piak min ne winik min, nat əpnəpin eməhlatig e nərətən, kən mətəhaləto nahməən, məto namnusən rəha nahatətəən rəhatəmat təmiləs-ipər rəhatiməhal nətəligən otəmat. ⁸ Nian eməhalos namnusən məmə nəkoatətul əskasik əh o İərəmərə, kən ekəhaləto məmə enəhalos min nəmegəhən. ⁹ Nian ekəhalətul e niganəmti Uhgın, năgienən rəhatiməhal otəmat in iahgin, kən ekəhalən kəm Uhgın məmə nikitiməhal tagien pik otəmat. ¹⁰ E nian rafin, nərəuigəən ne lapin, etəhaləfak əskasik məmə ekəhaləplan min itəmat, kən məhaləgətun itəmat e nat naka nəkotəruru əh məmə rəhatəmat nahatətəən otəwiə məskasik.

¹¹ Kən pəs rəhatat Uhgın atip, u Tata rəhatat, ne İərəmərə İesu rəhatat, kioal suatip rəhatiməhal məmə ekəhalimnə məhalehm itəmat. ¹² Pəs İərəmərə tol nolkeikəən rəhatəmat otepət mər mərioah otəmat ne netəmim rafin, tahmen e nolkeikəən rəhatiməhal otəmat tepət. ¹³ Pəs in tol nikitəmat təsanən məmə, nian İərəmərə İesu tatuwa min ilat rəhan min netəmim, kən nakotətul e niganəmti rəhatat Uhgın u Tata rəhatat, kən nəkotətuatip kən nolən kit tikə məmə otıləs pikən itəmat.

4

Nəmegəhən rəhatəmat təkəike mol Uhgın nikin tagien

¹ Piak min ne winik min, roiu ekəike məghat e natimnat min neen. Eməhaləgətun rəkis etəmat nolən naka itəm nəkotol məmə Uhgın nikin otagien otəmat. Kən pahrien, nəkoatol mihin. Kən roiu etəhalətapəh otəmat kən mətəhalətapəh əskasik e İərəmərə İesu məmə nəkoatol əm nulan tatuwin matuwin məsin min. ² Otol nəhlan məto-inu itəmat nəkotitun suatip itəm eməhaləgətun itəmat lan e nərəmərəən rəha İərəmərə İesu.

³ Nətəligən rəha Uhgın məmə in təmələhəu kalin itəmat məmə rəhan min məmə nəkoatol nat itəm tətəuatip wir: sotətəu-pənən suatip rəha nipitan ne nəman itəm koatit

anion ilat min. ⁴ Itəmat kitiəh kitiəh nəkotəkəike motərəmərə e nipətitəmat e nolən itəm təwir mətuatip kən katisiai-in. ⁵ Sotolən nolən rəha nətəu-pənən nətəligən əskasik o nit anionən pətan o iərman. Nolən əh rəha netəm kəsotəfakən kotəruru Uhgın. ⁶ Kən e natimnat min əh, sotolən tərət e piatəmat min o nakləh-inən pətan rəha suah pisin. İərəmərə otol nalpinən kəm netəm min u itəm kotol nolən min itəm tol nəhlan, kən enəhalən rəkis nat u kəm itəmat o nəhgaiirən etəmat. ⁷ Tol nəhlan məto-inu Uhgın təməsəun-inən kitat məmə okotəmkimik e niganəmtin, məto okotətig e nəmegəhən itəm kəmotələhəu kalin məmə rəhan. ⁸ Tol nəhlan, etəm tatəuhlin məntaan e nəgətunən əh, sənəmə tatəuhlin məntaan kəm etəmin, məto tatəuhlin məntaan kəm Uhgın itəm təmos-ipa Narmin Rəhan kəm itəmat.

⁹ Nəkotitun rəkis nolən rəha nolkeikeən itəmat iəfak min, kən inu sənəmə nat kit itəm ekəkəike məte e naoa, məto-inu Uhgın təməgətun rəkis itəmat o nolkeikeən itəmat min. ¹⁰ Kən pahrien, nakotolkeike piatə min rafin ikin Masetonia. Məto, piak min ne winik min, ekəhalətapəh əskasik məmə nəkotol mihin tatuwin nulan məsin min.

¹¹ Itəmat nəkotəkəike motalkut o nətəu-pənən suatip rəha nəmegəhən itəm in təməlinu, kən motol atip rəhatəmat wək, kən nəkotol wək e nelmitəmat tahmen əm məmə eməhalən mihin kəm itəmat. ¹² Otol nəhlan məmə rəhatəmat nəmegəhən otiuw-pa nisaiiən rəha netəm ihluə min, kən itəmat nəsotəgileən e suah kit.

Nuwamən rəha İərəmərə

¹³ Piak min ne winik min. Ekəhalolkeike məmə itəmat nəkotəkəike motitun netəm min u itəm kəmotimis. Kən esəhalolkeikeən məmə itəmat nakotəsək tahmen e netəmim itəm kəsotələhəu-pənən rəhalat nətəligən e Uhgın. ¹⁴ Kitat kotəhatətə məmə İesu təminis kən məmegəh min, kən nikitə titun məmə nian İesu otuwa min, kən Uhgın otol məmə, netəm min u itəm kinotəhatətə rəkis e İesu nian kəmotimis, okotuwa min ilat İesu. ¹⁵ Kən ekəhalən kəm itəmat nəghatən ətuatip rəha İərəmərə məmə, kitat u itəm koatəmegəh əh motətig mətoarus nuwamən rəha İərəmərə, pahrien kitat okol kəsotaupən-inən netəm min u itəm kəmotəupən kəmotimis. ¹⁶ Məto İərəmərə ətuatip əm oteiuaiu-pa e nego e neai, kən mən-iarəp əfəməh, kən etəm-iasol rəha nagelo min otagət əfəməh, kən netəmim okotəto təwi rəha Uhgın, kən netəm min u itəm kinotəhatətə rəkis e İesu nian kəmotimis, okotəmegəh motəupən motər. ¹⁷ Kən uarisig lan, kitat netəm koatəmegəh əh motətig, okotər kitat min ilat e nimal napuə məmə okotəplan İərəmərə e magoagəp. Kən tol nəhlan, okotətig kitat İərəmərə namnun tikə. ¹⁸ Tol nəhlan, otiləs-ipər nətəligən rəhatəmat min e nəghatən min u.

5

¹ Piak min ne winik min. Təwir əm məmə esətəən kəm itəmat e nian ətuatip rəha natimnat min əh, ² məto-inu itəmat nəkotitun rəkis məmə Nian Rəha İərəmərə otuwa tahmen e iakləh itəm tatuwa lapin, nian netəmim kotəruru. ³ Nian netəmim koatən məmə, “Natimnat rafin təməlinu, kən nəratən tikə,” kən nəratən otuwa olat uəhai əm, tahmen e pətan itəm məntaan titəhmə o neməkən, kən okol netəmim kəsotəgimən.

⁴ Məto piak min ne winik min, nəsotətulən e napinəpən e natimnat min əh, kən nuwamən rəha nian əh otəsələn itəmat nəkotəut tahmen e nuwamən rəha iakləh kit. ⁵ Itəmat rafin nenəti nəhag-əhagən ne nenəti nianən. Kitat sənəmə netəmim rəha lapin ne napinəpən. ⁶ Kən tol nəhlan, pəs kəsotolən tahmen e netəm min u kotəpəl, məto pəs kotəiir kən moatehm wir rəhatat nətəligən ne rəhatat nolən min, ⁷ məto-inu netəm min u kotəpəl, ilat kotəpəl lapin, kən netəm min u itəm koatəpis, ilat koatəpis lapin. ⁸ Məto pəs kitat kotərəmərə e rəhatat nolən min, məto-inu kitat netəm rəha nianən. Pəs kotəskəlim nolən rəha nahatətəən ne nolkeikeən, inu tahmen e mopaəl kit itəm tatuwin-in iəen kit itəm tatətəlosig-in manikiləhatəm, kən pəs kotələhəu-pən əskasik rəhatat nətəligən e

4:3: 1 Tes 5:23; 1 Pita 1:16   4:5: 1 Kor 6:13   4:7: Hip 12:14   4:8: Luk 10:16; 2 Kor 1:22   4:9: Jon 13:34
4:11: Efes 4:28   4:14: Rom 14:9; 1 Kor 15:3-4,12   4:16: 1 Kor 15:51-52   5:2: Mat 24:42-43; 2 Pita 3:10; Nol
əpən 3:3   5:3: Mat 24:39; Luk 21:34-35   5:5: Rom 13:12

Uhgin, inu tahmen e mopael kit itəm tatuwin-in hat əskasik kəmöl e iaen itəm tatəfətain rəhn-kapətəm.

⁹Pəs kotal nəhlan məto-inu Uhgin təsitəpunən kitat məmə neməha ne nalpinən rəhan otuwa otat, məto təmitəpun kitat məmə in otosmegəh kitat e rəhatat İərəməyə İesu Kristo. ¹⁰Təmimis otat məmə kitat kotitun natigən kitiəh kitat min okəmə koatəmegəh o kəmotimis. ¹¹Tol nəhlan, otıləs-ipər rəhatəmat min nətəligən, kən otasitu etəmat min məmə natol nahatətəən rəhatəmat təskasik. Pahrien, inu nolən itəmat nəkotol u-roiu.

Namnun nəghatən rəha Pol

¹²Piak min ne winik min. Roiu ekəhalətapəh otəmat məmə nakotisiai-in netəm min u koatol wək əskasik itəmat min ilat, moatərəməyə etəmat e İərəməyə, kən moatən kəm itəmat nian nəkoatol tərət. ¹³Otisiai-in wir ilat motolkeike ilat o wək itəm koatol, kən motatig e nəməlinuən itəmat min itəmat min. ¹⁴Kən piak min ne winik min, etəhalətapəh əskasik məmə nakotəghat əskasik kəm netəm min u kəsotolən nat kit. Otıləs-ipər nətəligən rəha netəm nikilat təpou. Otasitu e netəm itəm rəhalat nəsanənən tikə. Otol rəhatəmat nətəligən təfəməh kəm netəmim rafin. ¹⁵Okəmə suah kit otol nat kit təsahmenən etəmat, kən itəmat nəsotalpinən nitai nərətən, məto nian rafin, itəmat nəkotəkəike motalkut məmə nəkoatol təwir kəm itəmat min ne netəmim pisin min.

¹⁶Nikitəmat otəkəike mətagien nian rafin; ¹⁷kən moatəghat kəm Uhgin e nəfakən nian rafin; ¹⁸kən nian rafin otən kəm Uhgin məmə nikitəmat tagien, nat ərnapin nəkotatig e nəwirən, o nərətən. Otol nat miləhal əh məto-inu iləhal nəwia Uhgin otəmat e Kristo İesu.

¹⁹Sotahləmisən nigəm rəha Narmin Rəha Uhgin; ²⁰əsotənən məmə nəghatən itəm Uhgin təmos-ipinə kəm suah kit, in tol nat ərnapin əm lan. ²¹Otəplan wir kən motakil wir natimnat rafin, kən otaskəlim tiəkis nat itəm təwir, ²²kən motapəs natimnat rafin itəm tərət.

²³Pəs Uhgin pisin əm itəm in Uhgin rəha nəməlinuən, otol itəmat məmə rəhan pisin əm un itəmat. Pəs Uhgin otol məmə narmin rafin rəhatəmat, ne nəmegəhən rafin rəhatəmat, ne nipətətəmat rafin okotətuatip məmə nipəgnəmtin tikə otəkul-pən etəmat nian rəhatat İərəməyə İesu Kristo tatuwa min. ²⁴Etəm tətaun-in itəmat, nian rafin tatol rəhan nəghatən, kən in otol natimnat min əh.

²⁵Piak min ne winik min. Otəfak otimat. ²⁶Otən təwir kəm itəmat min tahmen məmə itəmat kitiəh əm e Kristo. ²⁷E nərgi İərəməyə, iatən əskasik kəm itəmat məmə nakotafin naoa u kəm piak min ne winik min rafin.

²⁸Pəs rəhatat İərəməyə İesu Kristo otawte-in rəhan nəwirən kəm itəmat.

2 Tesalonaeka

Naoa itəm tatol kəiu lan itəm Pol təməte tuwin kəm iəfak min ikin Tesalonaeka
 Nəghatən əkuəkir rəha naoa u 2 Tesalonaeka

?Pah təməte naoa u? Aposol Pol təməte naoa u.

?Təməte tatuwin kəm pah? Təməte tatuwin kəm niməfak əpəh Tesalonaeka

?Nəmegəhən tahro nulan nian təməte? Netəmim tepət e niməfak, koatol nəruruən e nuwamən rəha Iesu. Koatos nian iəkis tepət, kən neen nikilat tatəht məmə inəh nəmtətin itəm tatəgətun məmə otəsuwəhən, Iesu titəlig-pa min. Kəsotitun wirən nīpəti naoa aupən rəha Pol (inu 1 Tesalonaeka). Kən neen koatən məmə Iesu otitəlig-pa uəhai əm, kən ko kəsotol wək pikən. Məto ilat koateiuə əm məto-inu koatəlpah.

?Təməte naoa u o naka? Pol təməte naoa u məmə otələhəu ətuatip nətəligən rəhalat e nitəlig-pa minən rəha Iesu.

Pol təmən təwir kəm ilat

¹ Io Pol, ne Saelas,* ne Timoti, etəhalən təwir kəm itəmat u niməfak əpəh ikin Tesalonaeka. Itəmat nəmotuwa kitəih o Uhgin rəhatat Tata, ne Iərəməərə Iesu Kristo.

² Pəs Uhgin Tata, ne Iərəməərə Iesu Kristo okuawte-in rəhalau nəwirən ne nəməlinuən kəm itəmat.

Nənwiwien ne nəfakən rəha Pol

³ Piak min ne winik min. Nian rafin itiməhal ekəhaləto məmə ekəhaləkəike məhalən kəm Uhgin məmə nikitiməhal tagien otəmat. Kən tətəuətəp əm məmə ekəhaləl mihin nəhlan, məto-inu nian rafin nahatətəən rəhatəmat tatuwa matəskasik, kən nian rafin itəmat rafin noatolkeike pik itəmat min, kən nolkeikeən ne nahatətəən əh katutəwə matuər mətian mətian. ⁴ Tol nəhlan, itiməhal etəhalən-iarəp kəm netəmim rəha niməfak rəha Uhgin e ikin min rafin məmə nikitiməhal tagien pik otəmat. Itiməhal etəhalən nəhlan məto-inu nian rafin, itəmat nəkoatətul əskasik e nəmegəhən rəhatəmat e Kristo, kən itəmat motaskəlīm əskasik əh nahatətəən rəhatəmat, nat əpnəpin netəm ihluə koatol tərət kəm itəmat, kən mol itəmat nakoatəto nahməən tepət.

⁵ Natimnat min əh tatəgətun məmə nolən rəha Uhgin o nakilən netəmim, in tətəuətəp əm. Nakoatos nahməən o nərəməərəən rəha Uhgin, kən noan nətul əskasikən e nərətən rəhatəmat, Uhgin otəfin itəmat məmə nakotahmen-in nuwinən e nərəməərəən rəhan. ⁶ Tol nəhlan məto-inu nolən rəha Uhgin in tətəuətəp, kən in otol nalpinən kəm ilat u koatol nərətən kəm itəmat, ⁷ kən o nian kit in otos-ipinə namegən kəm itəmat itəm nakoatos nahməən, kitat min itəmat. Natimnat min əh okotuwa motol nīpahrienən nian Uhgin otol-arəp Iərəməərə Iesu itəm otisi-pən e nego e neai. In otuwa e nigəm itəm tatuəp pik ilat rəhan nagelo min itəm kotəsanən. ⁸ In otol nalpinən kəm itəm min u kotəruru Uhgin kən məsotətəu-pənən namnusən təwir rəha Iərəməərə Iesu rəhatat. ⁹ Uhgin otol nalpinən kəm ilat e nərətən itəm namnun tikə. Kən otahtosig-in lilin ilat e niganəmti Iərəməərə ne nəhag-əhagən asol rəha nəsanənən asol rəhan. ¹⁰ Nat u otuwa e nian Iesu tatuwa min. In otos nənwiwien o natimnat itəm təmöl kəm iəfak min rəhan, kən narmilat otiwig ron, itəmat min itəmat min ilat məto-inu nəmotahatətə e rəhatiməhal nəghatən itəm eməhalən kəm itəmat.

¹¹ O natimnat min u, nian rafin etəhaləfak otəmat məmə Uhgin otəfin itəmat məmə nakotahmen-in rəhan naunən. Kən etəhaləfak məmə Uhgin otol wək e nəsanənən rəhan

* 1:1: E nəghatən Kris, nərgin u Saelas in 'Silfanus' 1:2: Rom 1:7 1:4: 2 Kor 7:4; 1 Tes 2:19
 1:6: Rom 12:19 1:7: 1 Tes 3:13 1:8: Aes 66:15 1:9: Aes 2:10 1:10: Kol 3:4

məmə, nətəligən wir itəm nakotolkeike məmə nakotətəu-pən, ne wək wir min itəm tətisi-pən e nahatətən rəhatəmat, okotol noan. ¹² Itiməhal etəhaləfak nəhlan məmə katiləsipər nərği İərəməərə İesu o natimnat itəm təmol e nəmegəhən rəhatəmat, kən in otiləsipər itəmat. Natimnat min əh otuwa e nəwirən rəha Uhgın rəhatat ne İərəməərə İesu Kristo.

2

Etəm Tatol Təfagə Rat Agın Nian Rafin

¹ Piak min ne winik min. Pəs ekəghat e nian rəhatat İərəməərə İesu Kristo otuwa min lan, kən Uhgın otuəfimin kitat min Kristo lan. ² Etəhalətapəh məmə nikitəmat təsəht pikən, kən məsotautən e nəghatən eiua kit itəm katən məmə itiməhal eməhalən. Katən məmə in nəghatən itəm tətisi-pən o Uhgın, o namnusən kit, o naoa kit itəm tatən məmə Nian Rəha İərəməərə tinuwa rəkis. ³ Sotolən etəmim kit teiua-in itəmat e nəghatən kit, məto-inu nian əh otəsuwamən mətoarus nian itəm netəmim okotuwa tikimir min rəha Uhgın motol nəluaginən ilat min, kən Uhgın otol-arəp Etəm Tatol Təfagə Rat Agın Nian Rafin, itəm Uhgın otərəkin pahrien tətəu-pən əm rəhan nalpəkəuən əupən rəkis. ⁴ In otuwa tikimir e natimnat rafin itəm netəmim koatəfak rən, ne natimnat rafin itəm koatən məmə rəhalat uhgın min. In əm un otiləsipər atip in ilis e natimnat min rafin. Kən in otuwın məpələh e Nimə Rəha Uhgın, kən mən məmə in Uhgın.

⁵ ?Tahro? ?Nəmotaluin məmə nian emətətig kitat min itəmat, emətən-ipinə natimnat min u? ⁶ Kən ninotitun nat naka itəm tətəhtosig-in etəm əh-roiu məmə Uhgın otol-arəp in e nian ətuatip rəhan. ⁷ Nəsanənən anion rəha Təfagə Rat Agın tinatol wək rəkis. Məto etəm itəm tətəhtosig-in nəsanənən əh, in otol nəhlan mətoarus-pən Uhgın otos-irəkis. ⁸ Kən Uhgın otol-arəp Etəm Tatol Təfagə Rat Agın Nian Rafin, itəm İərəməərə İesu otərəkin in e nimətag e nohlin, kən mərəkin agın e nəhag-əhagən rəha nuwamən rəhan. ⁹ Etəm Tatol Təfagə Rat Agın Nian Rafin otuwa mol wək e nəsanənən rəha Setan, kən in otol nat pispis eiueiua min, ne nəmtətin eiueiua min, ne nat eiueiua min itəm otol narmi netəmim tatiwig, ¹⁰ ne nəratən pisin pisin min rafin itəm koteiua-in netəm min u itəm kotaliwək e suatip tatuwin e nalpinən. Uhgın otərəkin ilat məto-inu kəmotən əskasik məmə kəsotolkeikəən niphahrienən itəm titun nosmegəhən ilat. ¹¹ O nətəligən əh, Uhgın tahl-ipən kəm ilat nat kit təsanən itəm tatol nətəligən rəhalat tətəluə. Tahl-ipən nat əh məmə okotən niphahrienən e neiueiuaən. ¹² Kən tahl-ipən məmə Uhgın otən-iarəp nalpinən rəha netəmim rafin itəm kəsotənən niphahrienən e niphahrienən, məto koatəto təwir agın nian koatol nolən min itəm tərat.

İəfak min okotəkəike motətul əskasik

¹³ Piak min ne winik min itəm İərəməərə tolkeike. Nian rafin ekəhaləkəike məhalən tagkiu kəm Uhgın otəmat, məto-inu e nətuounən Uhgın təmitəpun itəmat məmə otosmegəh itəmat. In otol nəhlan e wək rəha Narmin Rəhan itəm tətələhəu kalin itəmat məmə rəhan, kən otosmegəh itəmat e nahatətən rəhatəmat e niphahrienən. ¹⁴ Uhgın təmaun-in itəmat o natimnat min əh e namnusən təwir itəm etəhalən-iarəp, məmə kitat kotuwa kitiəh kitat rəhatat İərəməərə İesu Kristo e rəhan nisiiəh, ne nəsanənən, ne nəhag-əhagən. ¹⁵ Tol nəhlan, piak min ne winik min, otətul əskasik kən motaskəlim nəgətənən itəm eməhalos-ipinə kəm itəmat e nəghatən itəm təmiet e nohlitiməhal, o nəghatən itəm nəmotafin e naoa eməhalahl-ipinə.

¹⁶ Uhgın rəhatat Tata təmolkeike kitat, kən e nəwirən rəhan təmiləsipər nikitat namnun tikə, kən təmol məmə kitat okotələhəu-pən əskasik rəhatat nətəligən lan. Kən pəs rəhatat İərəməərə İesu Kristo atip ilau Uhgın Tata, ¹⁷ okialəs-ipər nikitəmat kən mioal itəmat nakotəsanən e nolən wir min rafin ne nəghatən wir min rafin.

3

Pol tēmätapäh o näfakän

¹ Piak min ne winik min. Inu namnun nęghatän. Otäfak otimähäl mämä nęghatän rähä Iärämärä otuwın uəhai əm ikın min rafin, kən netənim okotisiai-in motätəu-pən, tahmen əm etəmat itəm nəmotisiai-in motätəu-pən. ² Kən otäfak otimähäl mämä Uhgın otıləs-iräkis itimähäl o netəm rat, mətö-inu sənəmə netənim rafin kotahatətə e Iärämärä. ³ Mətö Iärämärä, nian rafin tatol rəhan nęghatän, kən in otol itəmat nakotəsanən, kən matehm wir itəmat o Setan mämä otəsərəkinən itəmat. ⁴ Kən kitat kotitun wir e Iärämärä mämə roiu itəmat nəkoatol nat naka itəm eməhalən, kən nəkoatol əm nulan moatuwin moatuwin. ⁵ Pəs Uhgın otit nikitəmat e suatip rähä nolkeikeən rähä Uhgın ne nolən rähä Kristo o nətul əskasikən nian nərätən otuwa.

Əsolən nolən rähä nəlpahən

⁶ Piak min ne winik min. E nęrgi Iärämärä Iesu Kristo, etəhalən əskasik kəm itəmat mämə nakotətul isəu o piatat min itəm koatol nolən rähä nəlpahən, kən məsotatigən motätəu-pən nęgətunən itəm nəmotos otimähäl. ⁷ Itəmat atip nəkotitun mämə nəkotəkəike motätəu-pən nolən itəm eməhalol. Nian emətəhlatig kitat min itəmat, eməsəhaləlpahən, ⁸ kən eməhalos-nəmtin nagwənən o netənim, eməsəhalos əpnəpinən. Mətö eməhalol wək pik, lapın ne lenian, eməhalol wək e nelmitimähäl mämə esəhalos-ipinən wək əskasik otəmat o nehmən itimähäl. ⁹ Tətuatip otimähäl mämə ekəhalətapäh otəmat mämə nakoatehm itimähäl, mətö itimähäl eməsəhalolən nəhlan mətö-inu itimähäl ekəhalolkeike mämə ekəhaləgətun itəmat e nolən itəm tətuatip mämə nakotətəu-pən. ¹⁰ Kən nian emətəhlatig əh kitat min itəmat, eməhalos-ipinə lou u mämə, “Okəmə etənim tapəs wək, okol kəsos-ipənən nagwənən kəm in.”

¹¹ Ekəhalən nəhlan mətö-inu eməhalətö mämə netənim neen un itəmat min ilat koatəlpah, ilat kəsotolən wək kit, ilat iəghat tipik min, mətö kəsotolən wək. ¹² E nęrgi Iärämärä Iesu Kristo, ekəhalən kən məhaluəh niki netənim itəm kotol nəhlan mämə okotəkəike motapəs negəsən motatig mətig əm, kən motol wək o nətouən nagwənən nigilat. ¹³ Kən itəmat piak min ne winik min, əsotəpouən o nolən nat itəm tətuatip.

¹⁴ Okəmə suah kit təsətəu-pənən rəhatimähäl nęghatən e naoa u, kən nəkotəkəike motol mämə netənim okotitun mämə in pah. Kən məsotuwınən iuəhkır ron mämə nəkotol in taulis o nolən rəhan. ¹⁵ Mətö nəsotəplanən in mämə rəhatəmat kit tikimır, mətö in piatəmat kit, kən təwir mämə nakotəhgair lan.

Namnun nęghatən

¹⁶ Kən pəs Iärämärä rähä nəməlinuən, in pisin əm otos-ipinə nəməlinuən nian rafin e nolən min rafin. Pəs Iärämärä tətətig itəmat min itəmat rafin.

¹⁷ Io Pol, iatos pen matətə əm e nelmək nęghatən u rähä nənən təwir kəm itəmat. Kən e naoa min rafin ekətə nəhlan mämə nəkotitun in naoa rəhak. Inu nolən rähä nətəən rəhak.

¹⁸ Pəs rəhatat Iärämärä Iesu Kristo otawte-in rəhan nəwirən kəm itəmat rafin.

1 Timoti

Naoa itəm Pol tēmaupən mēte tuwīn kəm Timoti

Nəghatən əkuəkir rəha naoa u 1 Timoti

?Pah tēməte naoa u? Aposol Pol tēməte naoa u.

?Tēməte tatuwīn kəm pah? Tēməte tatuwīn kəm Timoti. Timoti in etəm aluə kit itəm tēmaair e taon u Listra. Mama rəhan in noanol kit rəha Isrel, kən rəhan tata in Iaihlua kit. Timoti in fren kit rəha Pol, kən nian rafin katian əpəh ikin mīn matuən-iarəp namnusən təwīr rəha Iesu Kristo. Pol tolkeike pik Timoti, tol nəhlan kən in tətəun-in Timoti mēmə tahmen e nətīn ətuatip.

?Nəmegəhən tahro nulan nian tēməte? Pol tēməto mēmə iəgətun eiueiuə neen e niməfak əpəh Efesas, kən mol in tahl-ipən Timoti mēmə otuwīn mäg-ətuatip-in neiueən əh. Okəm-naka, Timoti tēmuwa tahmen e pasta rəha niməfak əh Efesas, nat əpnarīn mēmə in etəm aluə əm. Nəgətun eiueiuəən mīn əh koatəgətun mēmə netəmim okotəkəike motətəu-pən nətəligən rəhalat e nolən rəha netəmim o nosən nəmegəhən itəm namnun tikə. Koatən mēmə netəmim okotəkəike motitun nīpəti nəghatən anion mīn, kən motol natimnat neen itəm ilat kəmoatən.

?Tēməte naoa u o naka? Pol tēməte naoa u matən-iarəp nətəligən neen rəhan kəm Timoti matiləs-ipər rəhan nətəligən, kən mēmə otasitu e niməfak rəha Efesas. Pol tatəghat-in nolən wīr mīn rəha nəfakən, ne nehm wīrən netəm koatəfak. Kən matən-iarəp nolən wīr mīn itəm netəm-iasol mīn rəha niməfak ne iəfak mīn u okotətəu-pən. Kən namnun nəghatən itəm Pol tēmən kəm Timoti tatən mēmə, in otəkəike muwa etəm wīr kit rəha nol wəkən rəha Iesu Kristo. Kən rəhan nolən otəkəike mətəuatip wīr.

Pol tēmən təwīr kəm Timoti

¹ Timoti. Io Pol, iakatən təwīr kəm ik. Kən io aposol kit rəha Kristo Iesu mətə-inu Uhgīn u itəm tēmosmegəh kitat, ne Kristo Iesu itəm in nīpəti nahatətəən rəhatat mēmə o nian kit Uhgīn otosmegəh kitat, ilau əm kəmuahləpis io mēmə ekol wək u. ² Rəhalau nahatətəən e Kristo tahmen ahmen əm, kən tol nəhlan in tahmen-pən əm mēmə ik nətīk pahrien. Pəs Uhgīn Tata rəhatat ilau Kristo Iesu, Iəramərə rəhatat, okuawte-in rəhalau nəwīrən kəm ik, kən muasəkitun ik, kən muələhəu nəməlinuən tətətig ron ik.

Pol tēmolkeike mēmə Timoti otahtosig-in iəgətun eiueiuə mīn

³ Aupən ikin e nian ematuwīn Masetonia, kən io emən kəm ik mēmə io ekolkeike pik mēmə onakətətig Efesas, kən rəhak nətəligən tatol əm mīn-nulan. Netəmim neen əh-ikin kotətig itəm ilat koatəgətun netəmim e nəghatən mīn itəm kotərat. Mətə ik onakahtosig-in ilat mēmə okəsotolən nolən əh. ⁴ Ilat okotəkəike motapəs nolən mīn əh itəm koatən nəghatən eiueiuə mīn itəm koatəghat-in noanol mīn aupən ikin. Nəghatən mīn əh in tatiuw-pa əm timəht, mətə in to təsasituən e netəmim mēmə ilat okotitun nalpəkəuən rəha Uhgīn inu okotahatətə əm lan. ⁵ Mətə noa nəghatən u mēmə nolkeikeən tatər e nikitəmat. Nolkeikeən tatər e niki suah kit nian nikin təwīr təfagə rat tikə lan, kən in titun mēmə nolən rat kit təsətigən lan, kən tətəhatətə pahrien əm e Iesu. ⁶ Netəmim neen kinotapəs nolən ətuatip u, kən ilat kinotəruru rəkis rəhalat suatip, mətə koatətəu-pən nəghatən alməl mīn əh. ⁷ Ilat kəkolkeike mēmə netəmim koatən mēmə ilat kotenatig wīr e Lou rəha Uhgīn, mətə ilat kəsotitun wīrən nīpəti nəghatən itəm koatən, ne nəghatən mīn itəm koatən pik ilat.

⁸ Kitat kotitun wīr Lou rəha Uhgīn mēmə təwīr okəmə kitat kotitun wīr wək rəha Lou kən moatətəu-pən e nolən itəm Uhgīn tolkeike. ⁹ Nian rafin kitat okotəkəike motitun mēmə Lou tēməsuwamən o netəm kotətəuatip, mətə Lou in rəha netəm rat ne netəm koatəht Lou: netəm kəsotisiai-inən Uhgīn ne nol təfagə rat; netəm rəhalat nolən

teko-eko kotəuhlin mentalat o nəfakən; netəm kəmotohamnu rəhalat tata ne mama; netəm koatohamnu itəm; ¹⁰ nəman ne nīpitan itəm kinotol marit rəkis, məto koatan əpnəpən; nəman koatit atip ilat min kən nīpitan koatit atip ilat min; netəmim katosalim-in iolwək min məmə okotos məni elat; ne netəm koateiueiuə, ne netəm koateiueiuə e nian koatəghat e kot; ne netəm koatol nolən pisin neen min. Əwəh, in nīpahrienən məmə Lou in rəha netəmim itəm koatol natimnat rafin əh itəm tatəəkən nəghatən min itəm kotətəatip. ¹¹ Nəghatən ətuatip min u, koatisi-pən e namnusən təwir moepən rəha Uhgın, Uhgın etəm təwir tətəatip. Namnusən u in təmos-ipa kəm io məmə ekən-iarəp.

Pol nikin təmagien o Kristo

¹² Io ekatən tagkiu kəm Kristo Iesu, İərəmə rəhatat, itəm tatos-ipa nəsanənən kəm io o wək u, məto-inu in tatehm io məmə iakaskəlīm wir wək rəhan kən məsəpəsən, kən in təməhləu-pa wək u mətəhləpıs io məmə ekol. ¹³ Aupən ematəghat rat e nərgin, kən ematoh nəfak matol tərət kəm Iesu. Nat əpnəpən io ematol pəp min-nulan məto in təmasəkıtun io məto-inu io eməsənən əh nīpahrienən lan, kən eməruru məmə nat naka itəm io ematol in tərət. ¹⁴ Məto nolkeikən rəha İərəmə rəhatat in iahgin iahgin pik ron io, maprəkis-in nolən rat min rəhak. Kən tatətəlmin nıkık o nahatətən lan ne nolkeikən itəm tətisi-pən o Kristo Iesu.

¹⁵ Inu nəghatən tatən pahrien, kən kitat kotəkəike motən nīpahrienən lan: Kristo Iesu təmuwa e nətueintən məmə otosmegəh netəm kotərat, kən io etəm rat agin taprəkis-in rafin ilat. ¹⁶ Məto Uhgın təmasəkıtun io, etəm rat agin, təhmen e nəmtətın kit itəm tatəgətun məmə nətəlīgən rəhan kaifəməh, namnun tikə, tatuwin o netəm kotərat, pəs netəmim neen kotehm kən motuarisig-in suatip kitıəh əm məmə okotahatətə e Iesu kən in tosmegəh ilat mos-ipən nəmegəhən lılın kəm ilat. ¹⁷ !Kotənwiwi Uhgın! Pəs kotısıai-in Uhgın rəhatat. In İərəmə lılın; in təsımısən; kəsehmən in; kən in pısın əm in Uhgın. Pəs koatıləs-ipər nərgin tatuwin matuwın matuwın namnun tikə. Əwəh.

¹⁸ Kən inəh nətik Timoti. Inu rəhak nəghatən təhmen-pən e nəghatən rəha ien min itəm kəmoatən kəm ik aupən. Ik onakəkəike maskəlīm nəghatən min əh pəs tol rəham nətəlīgən təskasık, kən ik onakəluagin wir e nəluaginən rəha nahatətən. ¹⁹ Askəlīm rəham nahatətən təskasık, kən ol nolən itəm ik nəkıtun məmə in tətəatip e nıganəmtı Uhgın. Məto netəmim neen ilat koatol nolən neen itəm ilat kotıtun məmə tərət, kən kəmotəəkən rəkis rəhalat nahatətən, təhmen e suah kit itəm tatıləs nego matər e nımas tətəhap-əhap agin matərət. ²⁰ Suah mil u Haemeneus ne Aleksanta ilau kəmian motol kitıəh əm ilat netəm min u. Io enegəhan-in rəkis ilau məmə katuəməhl-pən e nelmi Setan məmə okıatun məmə okəsüən ratən Uhgın.

2

Nolən rəha nəfakən

¹ Nat aupən itəm ekolkeike məmə ekən, in tol nulan. Io iatən əskasık kəm itəmat məmə itəmat nəkotəkəike moatəfak kəm Uhgın o netəmim rafin, kən motən kəm Uhgın məmə nıkıtımat tətəgien o natimnat itəm in təmol ilat. ² Kən e nian rafin itəmat onəkotəkəike moatəfak o netəm koatərəmə rə ne netəm-iasol min rəhatat məmə kitat rafin okotatig e nəməlinuən kən motatig mətig, pəs kitat kotısıai-in wir Uhgın kən rəhatat nalıwəkən in tətəatip. ³ Nolən rəha nəfakən min u in təwir pik, kən in otol Uhgın İosmegəh rəhatat nıkın otəgien lan. ⁴ Uhgın u, in tolkeike məmə otosmegəh netəmim rafin, kən molkeike məmə ilat okotıtun motən nīpahrienən e nəghatən pahrien rəhan.

⁵ Otəfak o netəmim rafin məmə ilat okotahatətə e Uhgın məto-inu Uhgın kitıəh əm tətətig, kən suah kitıəh əm tatətul in suatip o nosən netəmim muwin kotal kitıəh ilat Uhgın, etəmim əh Kristo Iesu. ⁶ E nian ətuatip, in əm təmos-ipa rəhan nəmegəhən o nətəuən suatip rəha netəmim rafin məmə otıkıs ilat e təfagə rat rəhalat. Kən inu tatəgətun məmə Uhgın tolkeike məmə otosmegəh netəmim rafin. ⁷ Kən o nəghatən

1:12: Wək 9:15; 1 Kor 15:9-10; Kal 1:15-16

1:13: Wək 8:3; 9:1-5

1:15: Luk 19:10

1:20: 1

Kor 5:5; 2 Tim 4:14-15

2:6: Rom 3:29-30; Kal 1:4

əh, Uhgín tāmīlās-ipər io māmə io aposol kit rəhan o nən-iarəpən namnusən təwir u kəm Iaihlua min, netəmim itəm kəsənən māmə netəm Isrel, kən tāmīlās-ipər io māmə iəgətun kit rəha nahatətəən pahrien. Io iatən pahrien, eseiueiuəən. ⁸ Kən ikin min rafin, iakolkeike māmə nəman okotəghat kəm Uhgín e nəfakən. Kən nian koatilās-ipər nelmilat māmə okotəfak kəm Uhgín, iakolkeike māmə nəmegəhən rəhalat otətuatip, kən nikilat təsahmən, kən məsotəhaiən ilat min.

⁹ Kən io iakolkeike māmə nīpitan u iəfak min okotuwīn e rəhalat napən itəm tətuatip kən matəfətəin wir ilat, məsotiuwən nətəligən rəha nəman, kən məsotolən māmə netəmim okotehm o nausitən. Kən ilat kəsotolən noanulat māmə okotəusit ron. Kən ilat kəsotuwīn-inən natimnat min o niuwən nətəligən rəha netəmim, iatən natimnat min tahmen-pən e napən min itəm nəmtilat tiəkis, o nat kit kəmol e iaen u kol tatipitipit, o nat kit kəmol e perel inu kəpiel itəm nəmtin tiəkis. ¹⁰ Məto iakolkeike māmə nīpitan u iəfak min, rəhalat nətəligən otəsuwīnən o malə-malə rəha nīpətilat o nehman, məto okotol malə-malə e nəmegəhən rəhalat, inəh ilat okotol nolən min itəm otasitu e netəmim, nolən min itəm tətuatip o nīpitan itəm koatən māmə ilat koatəfak kəm Uhgín.

¹¹ Nian nəman okoatəgətun e niməfak, nīpitan okotəkəike moatətəlig-in məsotəgətən, kən motəkəike motos-iəhau ilat, kən motisiai-in iəgətun min, kən motətəu-pən iəgətun min əh itəm koatəgətun. ¹² Io esegəhan-inən nīpitan māmə okotəgətun kən motərəməə e nəman. Ilat okotəkəike kəsəghatən, ¹³ məto-inu aupən ikin, Uhgín təmaupən mol Atam, uarisig ikin təpanol If. ¹⁴ Kən sənəmə Atam u Setan təmeiuə-in aupən kən tol nəwian, məto If u təmol nəwia Setan kən mətəghl lou rəha Uhgín. ¹⁵ Məto Uhgín otosmegəh nīpitan nian ilat koatol ətuatip wək rəhalat, inu neməkən ne nehm wirən nisualkələh. In otosmegəh ilat okəmə koataskəlim əskasik nolən rəha nahatətəən, ne nolən rəha nolkeikəən netəmim, ne nolən rəha nəmegəhən itəm tətuatip.

3

Netəm-iasol min rəha niməfak

¹ Inu nəghatən tatən pahrien māmə, “Okəmə etəmim kit tolkeike māmə in otuwa etəm-iasol kit rəha niməfak, kən in təmolkeike wək kit itəm təwir.”

² Kən etəm-iasol tol nəhlan:

okəkəike kəsəhm-pənən nolən rat kit lan;
in rəhan pətan kitiəh əm;
tatehm wir nəmegəhən rəhan nian rafin;
tatol natimnat e nitunən;
katisiai-in;
tatehm wir netəmim itəm koatuwīn iman ikin;
in iəgətun wir kit;

³ sənəmə etəmim kit rəha napisən o nəmouən;
məto in etəm mətig;

sənəmə in etəmim rəhan nəghatən titatiperəh pik tahmen e kaluəluə;
nikin təsuwīn pikən e mənī;

⁴ in otəkəike matərəməə wir e rəhan min, kən mol māmə rəhan nisualkələh koatol nəwian moatisiai-in wir. ⁵ Məto okəmə in təruru nəməməə wirən o rəhan min, kən in otaroh nəhlan məməməə o niməfak rəha Uhgín?

⁶ Etəm tətəhatətə wi e Iesu, in təsahmenən māmə otos wək u məta in tatos-ipər pik in, kən Uhgín tol nalpīnən kəm in tol māmə təmol mihin e Setan u iausit pik.

⁷ Kən etəm-iasol, rəhan nolən otəkəike məwir mətuatip māmə netəm kəsotəfakən okotən māmə in etəm təwir. Okəmə təsol mihinən, məta noanikulu rəha Setan toh pikən, kən nərgin in otərat.

Netəm kotasitu e niməfak

⁸ E nolən kitiah əm, dikon min, rəhalat nəmegəhən otəkəike mətuatip wir, kən moatən əm nīpahrienən e nian rafin. Netəm koatapis o kotolkeike pik məni, kəsotahmenən o naskəlīmən wək u. ⁹ Ilat netəmim itəm kotitun məmə nolən rat kit təsatigən elat, kən moataskəlīm əskasik nəghatən pahrien min rəha Iesu Kristo itəm Uhgın təmol əp. ¹⁰ Netəm kotol nəhlan, nīməfak otəkəike makil wir rəhalat nəmegəhən, okəmə kəsehm-pənən nat kit tərət elat, kən ilat okotos wək rəha dikon. ¹¹ Məto nīpitan rəha netəm koatasitu e wək rəha nīməfak, ilat min okotəkəike motol rəhalat nəmegəhən tətuatip wir. Təsəwirən məmə ilat nīpitan iən nikalitəm, o nīpitan rəha nāpisən, məto ilat nīpitan itəm netəmim koatahatətə elat e nian rafin. ¹² Suah kit itəm tatos wək rəha dikon, in otəkəike mos rəhan pətan kitiah əm, kən in otəkəike matərəməmə wir e rəhan min nisualkələh ne rəhan latuənu. ¹³ Netəmim itəm koatol-wir wək u rəha dikon, nərgilat in otəwir lan, kən rəhalat nətəligən in otəskasik pik o naskəlīmən nahatətəən rəhalat e Kristo Iesu.

Nəukətin nahatətəən rəhatat

¹⁴ Roiu əh, nian iakatəte naoa u kəm ik, nīkik tatəht məmə, otəsəwəhən kən ekimnə mehm ik. ¹⁵ Məto okəmə esimnə uəhaiən, kən naoa u in otən natimnat rafin itəm kitat nenəti Uhgın okotətəu-pən. Inu kitat u nəfak, kən Uhgın rəhatat tətəmegəh mətatig namnun tikə. Kitat netəm nəfak u kotaskəlīm nəghatən pahrien, kən matehm wir. ¹⁶ Nīpahrienən, nəghatən pahrien rəha Iesu Kristo itəm Uhgın təmol əp, in nat pispis itəm in iahgin, kən tol nəhlan:

Kristo in təmuwa etəmim kən netəmim kəmotəplan.

Kən Narmin Rəha Uhgın tatəgətun wir məmə Iesu tətuatip wir.

Kən nagelo min kəmotəhm in.

Kən katən-iarəp namnusən təwir rəhan kəm netəmim ikin pisin pisin min.

Kən netəmim rəha nətueintən u kotahatətə lan.

Kən Uhgın təmos muwin ilis e neai mətuatig ilau min.

4

Iəgətun eiueiuə min

¹ Narmin Rəha Uhgın tatən-iarəp wir məmə e nian min uarisig Iesu otəpanuwa lan, netəmim tərət okotapəs nətəu-pənən nolən pahrien rəha nahatətəən e Uhgın. Ilat okotətəu-pən narmin eiueiuə min kən motətəu-pən nəgətunən rəha iərmis min. ² Nəgətunən min əh koatisi-pən o iəgətun min itəm koatən məmə rəhalat nəghatən in nīpahrienən, məto ilat koateiueiuə, kən məsotolən nat itəm koatən. Netəm min əh, nətəligən rəhalat teko-eko agin, kən kinotəruru nakilən məmə nəghatən pahrien hiə kən nəghatən eiueiuə hiə. ³ Ilat koatəgətun netəmim moatən məmə okəsotolən marit, kən moatəgətun ilat məmə okəsotunən nagwənən min neen. Məto Uhgın təmol nagwənən min əh məmə okotun ilat. Kən kitat u koatəfak kotitun nīpahrienən, kotitun nosən, kəfak kənwiwi Uhgın ron, kən motun, ⁴ məto-inu natimnat rafin itəm Uhgın təmol ilat kotəwir əm. Nat kit tikə məmə okəsotunən. Kitat kotitun nunən natimnat rafin okəmə kitat koatəfak moatənwiwi Uhgın ron, ⁵ məto-inu Naoa Rəha Uhgın tatən məmə ilat kotəwir, kən kitat koatəfak ron. Kən roiu, nagwənən min əh kotəwir əm.

Iolwək təwir rəha Kristo Iesu

⁶ Okəmə natən-iarəp nəghatən u kəm piatat min ne winitat min, kən ik iolwək təwir kit rəha Kristo Iesu. Kən tatəgətun məmə ik etəmim kit itəm natun nəghatən wir min rəha nahatətəən ne nəgətunən ətuatip matəmegəh lan, kən rəham nəmegəhən tatətəu-pən nəghatən min əh rafin. ⁷ Apəs, əsətəlig-inən nəghatən eiueiuə min itəm nətəligən rəha Uhgın tikə lan, nəghatən min u tahmen namsu əpnəpin min itəm nīpətin tikə. Məto əgətun atip rəham nəmegəhən məmə tatətəu-pən Naoa Rəha Uhgın. ⁸ Nolən rəha nehm wirən nīpətim məmə in otəsənən, in təwir o natimnat min neen, məto okəmə natəgətun atip rəham nəmegəhən e nolən rəha Uhgın, kən in təwir məmə otasitu e natimnat rafin

e nāmegāhān rāha nātueintān u, ne rāha nāmegāhān lilin. ⁹ Inu nāghatān tatān pahrien, kēn kitat kotākāike motān nipahrienān lan. ¹⁰ Kēnu kitat koatol pik wāk o iāgātun atipān rāhatat nāmegāhān e nolān āh, mātō-inu kinotahatātā rākis e Uhgīn u tatāmegāh kēn mātātīg itulin, kēn in losmegāh rāha netāmim rafin, mātō in tatosmegāh ām netām min u itām koatahatātā lan.

¹¹ Āgātun natimnat min āh kām netāmim, kēn mēn-ipān kām ilat mēmā okotākāike moatātāu-pān. ¹² Pās netāmim okāsotehm āhauān ik mātō-inu ik etām aluā ām kit. Mātō ol rāham nāmegāhān tātūatip wir mēmā netāmim okotāplan mēmā ik etām mātā, kēn ilat kotitun nātāu-pānān ik e nāghatān min, ne naliwākān, ne nolkeikeān, ne nahatātān, ne nolān ātūatip. ¹³ Ol natimnat min āh, kēn nat kisil min, ol ilāhal u mēmā rāham wāk okāhalātul aupān e rāham nāmegāhān mātōarus ekimnā: afin Naoa Rāha Uhgīn kām netāmim, kēn mēn-iarāp Naoa Rāha Uhgīn, kēn mēgātun Naoa Rāha Uhgīn. ¹⁴ Timoti, Uhgīn tāmōs-ipinā kām ik rāhan nasitūān o nolān wāk rāhan nian elta min rāha nimāfak kāmōtālāhāu-pān nelmilat lam, kēn ien min neen rāhalat kāmōtān-iarāp nāghatān itām Uhgīn tāmān lam. āsapāsān nasitūān āh.

¹⁵ Ik onakākāike matol wāk min u, kēn rāham nātāligān otākāike mātātīg āskasik e natimnat min u pās netāmim kotitun nehmān mēmā rāham nāmegāhān ne rāham wāk tatāwīā wir. ¹⁶ Atehm wir nolān min e nāmegāhān rāham, kēn ol rāham nāgātunān mēmā in tatātūatip e nian rafin. Onakākāike mātālkut āskasik mēmā onākol natimnat min āh, mātō-inu okāmā nakol, kēn onakōsmegāh itāmat netām koatātālig-in ik.

5

Nolān rāha nisiiān o nāghatān kām netāmim

¹ Sāghat āskasikān e iāguihl min, mātō āghat kām ilat e nisiiān mēmā nakiuw rāhalat nātāligān, tahmen ām mā ilat rāham tata ātūatip min. E nolān kitāh min ām, ol tahmen ām kām netām aluā tahmen mēmā ilat piam ātūatip min. ² Āghat mātīg e nisiiān kām nipitāguihl min tahmen mēmā rāham mama ātūatip min. Rāham nāghatān ne nolān min kām nipitān itām koatētām aluā otākāike mātūatip āgīn, tahmen mēmā ilat winim min.

Nolān rāha nehm wirān nātāhlīmīs min

³ Nimāfak otākāike matehm wir nātāhlīmīs min itām rāhan min kotikā āgīn o nehmān ilat. ⁴ Mātō nātāhlīmīs kit u nenātin min āh-ikin o mipin min āh-ikin, ilat okotākāike motitun paupān mēmā wāk rāha netām koatāfak, ilat okotāupān motehm wir atip rāhalat min. Nolān u tahmen ām mēmā koatātōu rāhalat kaon kām rāhalat mama ne tata ne pipi min, kēn ināh Uhgīn nikin tagien ron.

⁵ Mātō nātāhlīmīs itām tātātīg in pisin āgīn ām, etāmim tikā o nehmān in, in tatālāhāu-pān āskasik rāhan nātāligān tātātīg e Uhgīn. In āh e nian rafin, lapin ne e nērauiāgān, in tatāfak kām Uhgīn mēmā otātasitū lan. ⁶ Mātō nātāhlīmīs u tatātālig-in pik natimnat rāha nipātin o nātōān tāwir lan, in tatāmegāh, mātō e narmīn tahmen mēmā in tinimis rākis. ⁷ Ik onakākāike mēn-ipān nāghatān min āh kām nimāfak mēmā ilat okotākāike motol pās netāmim kāsōtān ratān ilat. ⁸ Suah kit otākāike mehm wir rāhan min, kēn maupān mehm wir rāhan ātūatip min. Mātō okāmā in tāsōlān, tatāgātun mēmā tāmāuhlin mēntān e nolān rāha nāfakān, in tērat māprākis-in etām tāsāfakān.

⁹ Okāmā nakōte-pān nārgi nātāhlīmīs kit e naoa rāha nasitūān mēmā nimāfak otāsitū elat, rāhan nup in otākāike mos sikiste, kēn rāhan iārman kitāh ām aupān. ¹⁰ Kēn in pētāguihl kit itām netāmim koatīsiai-in o rāhan nolān wir ne nasitūān min itām in tatol, tahmen mēmā in tatehm wir rāhan nisualkālāh; kēn nian iāpispīs min okotūwā iman ikin, tatol tāwir kām ilat; kēn matōs-iāhau atip in mātāsitū e netām koatāfak;* kēn mātāsitū e iān-rat min; kēn rāhan nātāligān tāsāsik mēmā otol wāk min itām tāwir.

4:10: 1 Tim 2:3-4   4:12: Taet 2:15   4:14: 2 Tim 1:6   * 5:10: Nāghatān Kris ātūatip tatān mēmā, “Kēn tātāikuas e nelki netāmim rāha Uhgīn.” - Nolān āh tatāgātun mēmā in pētān kit tātōs-iāhau atip in; kēn nikin tagien o nasitūān e netāmim.

¹¹ Mæto sæte-pænən nærgi nautahlimis min itəm kəsotipitaguihlən əh e naoa rəha nasituən, mæto-inu uarisig ikin okəmə nətəligən rəha nol minən marit tinuwa məskasik e nikilat minaprəkis-in nətəligən rəhalat e Kristo, kən ilat kotəmə okotol min marit. ¹² Kən Uhgın in otakil mol nalpınən kəm ilat mæto-inu kəmotətəghl rəhalat noanawıl itəm kəmotol kəm in aupən.† ¹³ Kən nat tərət kit min, mæta ilat koatərou kən motos nolən rəha nuwinən e nimə min rafin moatən nəghatən itəm nipətin tikə. Uarisig ilat kotuwa motərat pik o nosən musmus e nəghatən rəha suah pisin o nosən muwin məhləmisin niməmə mənig lan, kən ilat kətolkeike məmə okotən pik nəghatən rəha netəm pisin, kən ilat koatən nəghatən min neen itəm təsahmenən məmə okotən. ¹⁴ Kən io ekatən kəm nautahlimis min itəm kəsotipitaguihlən məmə təwir ilat okotol min marit, kən motiləs nisualkələh, kən okotehm wir rəhalat min. Kən okəmə kətol nəhlan, kən məsotos-ipənən kuhal kit kəm rəhatat tikimir min məmə okotən rat kitat. ¹⁵ Mæto nautahlimis neen kinotapəs rəkis suatip ətuatip kən moatətəu-pən Setan. ¹⁶ Nipitan u iəfak min okotəkəike moatehm wir nautahlimis min rəhalat, məsotəhlman-pənən ilat kəm niməfak məmə otatehm ilat. Kən niməfak in otatehm əm nautahlimis min u rəhalat netəmim kotikə aɡin məmə okoatehm ilat.

Wək rəha netəm-iasol rəha niməfak

¹⁷ Elta min itəm koatərəməwə wir e wək rəha niməfak, niməfak otəkəike misiai-in ilat, kən matətou ilat. Kən iəgətin min ne netəm koatən-iarəp Naoa Rəha Uhgın, ilat koatətul aupən məmə okisiai-in ilat. ¹⁸ Mæto-inu Naoa Rəha Uhgın tatən məmə, “Nian kau kit tatol wək kit rəham, kən okəmə tolkeike məmə otun kit, sahtosig-inən.” Kən tatən min məmə, “Nian suah kit tatol wək, mæto okəike kətou in lan.”

¹⁹ Əsətəlig-inən nəghatən rəha etəmim kitiəh əm itəm tatən məmə elta kit rəha niməfak təmol nolən rat, mæto okəmə etəmim kəiu o kisil katəhalən, kən nakətəlig-in rəhaləhal nəghatən. ²⁰ Kən okəmə etəm-iasol kit rəha niməfak tatol nat kit tərət, kən natəghat əskasik kəm in e niganəmti netəmim rafin rəha niməfak, kən tol nəhlan netəmim okotəgin o nolən nat tərət min.

²¹ E niganəmti Uhgın, ne Iesu, ne nagelo min itəm Uhgın təmitəpun rəkis ilat, io ekatən əskasik kəm ik məmə ik onakəkəike mətəu-pən nəghatən rəhak e nolən itəm in tətəuatip. Ik onakəsolən nolən pisin kəm suah kit, kən matig mol pisin min kəm suah kit. Mæto onəkəol tahmen ahmen əm kəm ilat rafin.

²² Əsələs-ipər ueiuəhaiən etəmim məmə in otos wək rəha niməfak, inu nakoatələhəu-pən nelmitəmat moatəfak lan. Mæto-inu okəmə in suah kit itəm rəhan əh-ikin nolən rat, kən rəhan nolən rat otatig lam, tahmen məmə ik min nəmos rəhan nolən rat. Mæto ol əm rəham nəmegəhən tatuwiwi matətuatip e nian rafin.

²³⁻²⁵ Netəmim neen kitat kotitun məmə ilat nol təfagə rat, kən kotitun məmə Uhgın otol nalpınən kəm ilat. Mæto neen rəhalat təfagə rat tatəhluaig əh-roiu, mæto uarisig okəpanotəplan. Kən tahmen ahmen əm, nian tərət wək itəm təwir min, kitat kotitun əm. Mæto neen əh-ikin itəm koatəhluaig əh-roiu, mæto okəpanotəplan ilat.

Təsəwirən məmə onakənim əm nəhau mæto-inu, nian neen ik nakatimis. Mæto təwir məmə onakənim wain noan məsin pəs in tasitu e nərpəm.

6

Nolən ətuatip o slef min

¹ Slef min itəm koatəfak okotəkəike motisiai-in netəm-iasol min rəhalat. Nolən əh in otahtosig-in naihlua, məmə kəsotən ratən nərgi Uhgın, kən məsotən ratən nəgətinən rəhatat. ² Mæto slef min itəm rəhalat etəm-iasol in iəfak, ilat okəsotolən nolən əh u kotəmə, “Ei. Etəm-iasol əh in piatat əm kit,” kən ilat məsotisiai-in wirən. Mæto ilat

† 5:12: E nian əh, nautahlimis min neen kəmos noanawıl rəhalat kəm Uhgın məmə okəsotolən marit, kən ilat okotol əm wək rəha niməfak. Kən okəmə nautahlimis kit tolkeike məmə in otol marit min, kən in otətəghl rəhan noanawıl itəm təmol kəm Uhgın.

5:13: 2 Tes 3:11   5:14: 1 Kor 7:9   5:18: Dut 25:4; Mat 10:10; 1 Kor 9:9   5:19: 2 Kor 13:1   5:20: Efes 5:11
6:1: Efes 6:5

okotəkəike motol wək pik təhmin min e nīkilat pahrien, mətō-inu rəhalat etəm-iasol in iəfak kit itəm koatolkeike in.

Nəgətunən neueiuəən min ne natimnat wir min pahrien

Natimnat min u, ik onakəkəike matəgətun netəmim lan. Kən e nian rafin ik onakəkəike matəghat əskasik kəm ilat o nətəu-pənən.

³ Mətō netəmim neen koatəgətun nəghatən neen itəm tol pisin e nəghatən əh rəhak, kən ilat koatən məmə nəgətunən rəha ləramərə rəhatat Iesu Kristo, in neueiuəən, kən koatən məmə nəgətunən rəha nolən rəha nəmegəhən itəm Uhgīn tolkeike, in neueiuəən. ⁴ Netəm min əh koatol nəhlan ilat kəsotitun aɡin-əhən nat kit, kən ilat nausit pik. Ilat kotalməl o nuwinən məghat pik o nəghatən min itəm tatiuw-pa neməha, o nəghatən min itəm netəmim koatətəhau ilat min ron. Nolən u in tatol netəmim koatetet ilat min, kən motəhap-əhap ilat min, kən moatəghat rat e nərgilat min, kən moatətəlig rat elat min. ⁵ Kən e nian rafin ilat koatol timəht. Inu nolən rəha netəmim itəm rəhalat nətəligən tərət, ilat koatəlu e nəghatən pahrien. Ilat koatən məmə suatip rəha nahatətəən e Uhgīn in suatip kit o nosən mənī ne nautə min.

⁶ Mətō nat itəm təwir pik sənəmə kitat kotos mənī ne nautə. Nat itəm təwir pik in məmə kitat okotaliwək e nolən itəm Uhgīn tolkeike, kən motəghat əm, nat əpnarip rəhatat nautə noan məsin o tepət, ⁷ mətō-inu nian kitat kəmotair-pa e nətueintən u, kən kəməsotosən nat kit motuwa. Kən e nian okotimis lan, okol kəsotos minən nat kit motitəlig. ⁸ Mətō okəmə nigitat nagwənən ne napən tahmen əm, kən kitat kotəghat. ⁹ Netəmim itəm kotalkeike pik məmə rəhalat nautə otepət, in timətig əm olat məmə okotol nolən rat min tepət. In tahmen-pən e noanikulu tətəhasin ilat e noakəmihl rəha nərətən, kən ilat kotalkeike məmə okotol natimnat tepət rəha nalmələn, kən natimnat tepət itəm tərət olat. Kən nolkeikəən rəha natimnat rat min əh okoatərəkīn-rəkīn nəmegəhən rəhalat. ¹⁰ Mətō-inu nolən rəha nolkeike pikən mənī, in nəukətīn natimnat rat tepət. Kən netəmim neen ilat koatətul-īəkis o nətəu-pənən suatip u, kən ilat kinotuwīn rəkis isəu o nolən rəha nahatətəən, kən ilat koatol natimnat min neen itəm tatərəkīn atip nīkilat, kən moatətə tərət lan.

Nəghatən wir rəha Pol tatuwin kəm Timoti

¹¹ Mətō ik Timoti, etəm rəha Uhgīn, aiu muwin isəu o nolən rat min əh. Ik onakəkəike malkut pik o nətəu-pənən nolən ətuatip, itəm Uhgīn tolkeike. Rəham nahatətəən otəkəike məskasik, kən ik onakəkəike molkeike netəmim. Askəlīm rəham nahatətəən tatuwin əm nulan, namnun tikə. Kən onəkəike muwa ik etəm mətig kit. ¹² Onakəluəgin wir e nəluəginən rəha nahatətəən. Kən maskəlīm nəmegəhən lilin itəm Uhgīn təmaun-in ik ron. Aupən ikin in təmaun-in ik ron nian nəmən-iarəp nahatətəən rəham e Iesu e niganəmti netəmim tepət.

¹³ E niganəmti Uhgīn, itəm tatos-ipa nəmegəhən kəm natimnat rafin, ne niganəmti Kristo Iesu itəm təmən-iarəp wir nəghatən pahrien e niganəmti Pontias Pailat, iatəghat əskasik kəm ik nəhlan: ¹⁴ ol natimnat min u, kən məsapəsən kit mətōarus-pən ləramərə rəhatat Iesu Kristo otuwa ¹⁵ e nian ətuatip itəm Uhgīn təmitəpun. Uhgīn itəm kitat okotəkəike moatənwiwi e nian rafin, in pisin əm tatərəmərə e natimnat rafin. In Kig rəha kig min rafin, kən ləramərə rəha ləramərə min rafin. ¹⁶ In əm təsimisən mətətig lilin, rəhan nətuounən tikə, kən namnun tikə. Ikin tətətig ikin, nəhag-əhəgən təsiə mītəlu in, kən okol kəsənən iuəhkīr ron. Suah kit təsehmən əh in, kən okol suah kit təsehmən nian kit. Nian rafin kitat okotəkəike motisiāi-in in, kən moatən-iarəp rəhan nəsanənən ne nəramərəən matuwīn matuwīn namnun tikə. Tol nəhlan. Əwəh.

Nəfak u rəhalat nautə tepət

¹⁷ Əghat əskasik kəm netəm koatəfak itəm rəhalat nautə rəha nətueintən u tepət. Ən məmə ilat okəsotiləs-ipər pikən ilat, kən kəsotahatətəən e rəhalat mənī u tepət rəha

roiu əm, məto olawig ne tikə min. Ilat okotəkəike motahatətə əm e Uhgın itəm tatos-
ipa natimnat wir tepət kəm kitat məmə kitat okotəto təwir lan. ¹⁸ Əghat əskasik kəm
ilat məmə okotimətə e nolən təwir, ne nasituən wir min. Kən nikilat otəkəike magien
o nawteən kəm netəmim. ¹⁹ E nolən əh, in tahmen məmə ilat koatələhəu natimnat wir
min tepət, tahmen-pən əm məmə kəmotasa wir o nəmegəhən itəm otəpanuwa. Kən ilat
kotitun nosən nəmegəhən, itəm nəmegəhən pahrien.

Namnun nəghatən rəha Pol

²⁰ Timoti, ik onakəkəike matehm wir natimnat min itəm Uhgın təmələhəu-pən rəkis
e nelməm. Apəs kən mətul isəu o nəghatən min itəm nipətilat tikə kən kəsotos-
ipənən nisaiiən kəm Uhgın, kən nəghatən min itəm kəsotətuatipən e Naoa Rəha
Uhgın. Nəghatən min əh katən məmə koatos-ipa nitunən, məto kəp, koateiuə. ²¹ Məto
netəmim neen koatuarisig-in nəghatən eiueiuə min əh, kən minotos-arəpən e suatip
rəha nahatətəən pahrien.

Pəs Uhgın otawte-in rəhan nəwīrən kəm itəmat.

2 Timoti

Naoa itəm tatol kəiu lan itəm Pol təməte tuwin kəm Timoti

Nəghatən əkuəkir rəha naoa u 2 Timoti

?Pah təməte naoa u? Aposol Pol təməte naoa u.

?Təməte tatuwin kəm pah? Təməte tatuwin kəm Timoti. Kən in molkeike məmə ilat min əpəh e niməfak rəha Efesas, məmə okotafin. Afin e “Namnusən Əkuəkir Rəha Naoa u 1 Timoti” o nitunən məmə Timoti in pah.

?Nəmegəhən tahro nulan nian təməte? Nian kapman rəha Rom taskəlim Pol əpəh Rom, in təsətətigən e kalapus, mətə in təmətətig e rəhan kit nimə, kən mopael min kəmotatig ilat min motehm məmə in otəsəgimən. Namnun japta rəha Wək Min tatəghat-in nian min əh. Kən əmun kapman təmahl-iarəp in, kən taliwək əm mətən o nup kəiu. Mətə roiu əh, tinuwin min e kalapus əpəh Rom, kən kalapus əh in tərət ikin pahrien. Naoa rəha Wək Min təsəghat-inən nian əh, naoa tinol namnun rəkis. Kalapus əh in tətəp ikin, kən tiəkis o netənim o nuwinən mətəg-pən-in. Luk əm ilau min. Pol təmölkeike məmə Timoti otuwa mehm mətə-inu in rəhan fren wir. Kən in molkeike məmə Timoti in otəmik naoa min rəhan.

?Təməte naoa u o naka? Pol təmitun məmə otəsuwəhən kohamnu in timis. Tol nəhlan, in təməte naoa u o nələhəu-pənən niməfak e nelmi netəm-iasol pisin min neen tahmen e Timoti. Nian iəkis min koatuwa o niməfak, kən Pol in tolkeike məmə Timoti otətəskəlim Namnusən Təwir, kən matətul əskasik e nahatətəən rəhan, kən məsəginən nən-iarəpən Namnusən Təwir, kən in otətul matip o nətoən nahməən e nipətin okəmə nəratən otuwa.

Pol təmən təwir kəm Timoti

¹ Io Pol, u io aposol kit rəha Kristo Iesu, itəm Uhgın təmitəpun rəkis io məmə rəhan, kən mahl-ipa io məmə ekən-iarəp rəhan nəniəkisən rəha nəmegəhən lilin e Kristo Iesu.

² Iatən təwir kəm ik Timoti, nətik itəm iakolkeike pik ik. Pəs Uhgın Tata ne Kristo Iesu rəhatat Iərəməərə okuawte-in rəhalau nəwirən, ne nasəkitunən, ne nəməlinuən kəm ik.

Pol təmİLəs-ipər nətəligən rəha Timoti

³ Nian rafin, lapin ne lenian, iatəfak ron ik, kən matən tagkiu kəm Uhgın ron ik. Kən iatol wək rəhan tahmen-pən əm e tipik min, kən ekitun məmə nolən rat kit təsətigən lak. ⁴ Nīkik tatuəh nahui nəmtəm, kən iakolkeike pik məmə ekəplan min ik pəs nīkik otəgīen. ⁵ Nīkik tatuəh nahatətəən pahrien rəham itəm tahmen-pən əm e nahatətəən itəm təmaupən mətətig e rəham pipi Lois ne rəham mama Iunis, kən ekitun məmə roiu in tinətətig lam. ⁶ Kən tol nəhlan, iatən min kəm ik məmə onakelel nigəm rəha nəsanənən itəm Uhgın təmos-ipinə o nolən rəhan wək. Uhgın təmos-ipinə nəsanənən əh nian emələhəu-pən nelmək matəfak-pinə lam. ⁷ Ol wək e nəsanənən əh, mətə-inu Uhgın təsos-ipamən kəm kitat nīkin rəha nəginən, mətə təmos-ipa nīkin rəha nəsanənən, ne nīkin rəha nolkeikəən, ne nīkin itəm tatol nolən min itəm in titun məmə kotətuatip.

⁸ Kən inəh, əsaulis-inən o nən-iarəpən Iərəməərə, kən əsaulis-inən io itəm etatig e kalapus o nərgin. Mətə e nəsanənən itəm Uhgın tatos-ipinə kəm ik, nəkəike mol məmə io ne, itəm iatəto nahməən o namnusən təwir. ⁹ Uhgın təmosmegəh kitat kən maun-in kitat məmə kitat okotuwa rəhan min netənim itəm kotasim, kən təməsolən o nat kit itəm kitat kəmotol, mətə in təmol e rəhan atip nətəligən, ne nəwirən. Nian Uhgın təməsolən əh nətueintən ne, mətə in təmələhəu rəkis nalpəkəuən məmə in otawte-in rəhan nəwirən kəm kitat e Kristo Iesu, ¹⁰ mətə roiu, in təmol əp nəwirən əh kəm kitat e nuwamən rəha Iosmegəh rəhatat, Kristo Iesu. Kən Kristo təmərəkin nīmīsən ne rəhan nəsanənən, kən təmasiəgəpin nəmegəhən u namnun tikə, kən kitat koatehm e namnusən təwir. ¹¹ Kən Uhgın təmitəpun io məmə io iəghat, ne aposol, ne iəgətun o namnusən təwir əh. ¹² Tol nəhlan iatəto pik nahməən ron u ikin-u e kalapus. Mətə esaulis-inən, mətə-inu ekitun

1:2: Wək 16:1; 1 Tim 1:2

1:3: Wək 23:1

1:5: Wək 16:1

1:6: 1 Tim 4:14

1:7: Rom 8:15

1:9: Efes 2:8-9; Taet 3:5

1:10: Hip 2:14

1:11: 1 Tim 2:7

məmə pah u iatahatətə lan, kən mitun wir məmə in titun nehm wirən nat naka itəm in təmələhəu-pa e nelmək o namnun nian.*

¹³ Ətəu-pən əm suatip rəha nəgətunən u tətəuatip itəm emən kəm ik, kən ol nat u e nahatətəən ne nolkeikeən e Kristo Iesu. ¹⁴ E nasituən rəha Narmin Rəha Uhgın itəm tətətig e nikitat, kən atehm wir nat wir itəm Uhgın təmələhəu-pən e nelməm.

¹⁵ Nəkitun məmə rəhak min netəmim əpəh Esia, ilat Fukelas ne Hermokenes, ilat rafin kəmotagım rəkis motapəs io.

¹⁶ Pəs İərəməərə otasəkitun Onesiforas ne rəhan min, məto-inu nian tepət təmətəsitu lak matiləs-ipər rəhak nətəligən. Kən təməsaulisən məmə emətətig e kalapus.

¹⁷ Nipahrienən, nian in təmuwa Rom, təmeam-in io, təmeam-in io mətoarus-pən məplan io. ¹⁸ !Pəs İərəməərə otasəkitun in e namnun nian! İk nəkitun wir natimnat wir min itəm təmöl kəm io əpəh Efesas.

2

Mopael təwir rəha Kristo Iesu

¹ İk u nətik, pəs Uhgın otol nikim təsanən e nəwirən itəm tətisi-pən e Kristo Iesu.

² Nəməto rəkis natimnat min u itəm eməgətun itəmat lan e niganəmti netəmim tepət. Kən os rəhak nəghatən mələhəu-pən e nelmi netəmim neen itəm natən nipahrienən elat, kən ilat okotitun nəgətunən netəmim neen min lan. ³ Nian nəratən tatuwa, məto ətul əskasik kitat min ik, tahmen e mopael wir kit rəha Kristo Iesu. ⁴ E nian rəha nəluaginən, mopael kit təsölən natimnat rəha nəmegəhən rəha netəmim əpnapın əm, məto tatol əm wək rəha mopael məto-inu, in tolkeike məmə rəhan etəm-iasol rəha mopael, nikin otəgien lan. ⁵ E nolən kitiəh, etəm tətəiu məmə in otol win, in otəkəike mətəu-pən lou min rəha naiuən, məto okəmə təsölən, kən in otəsosən nətəuən rəha nol winən. ⁶ Tətəuatip əm min-nulan məmə etəm tatol pık wək e nasumən, in otaupən məulək-in. ⁷ Ətəlig-in wir nat naka iatən kəm ik, məto-inu İərəməərə otəsitu lam o nitunən nipəti nəghatən min u.

⁸ Atətəlig-in İesu Kristo u noanol rəha Tefit, kən Uhgın təmosmegəh in e nimisən. Kən inu namnusən təwir iatən-iarəp. ⁹ Kən iatəto nahməən o namnusən təwir əh, kən nipahrienən, kəməlis io e sen tahmen-pən məmə io iakləh kit o iohamnu itəm. Məto kəsəlisən nəghatən rəha Uhgın. ¹⁰ Tol nəhlan, iatətul əskasik e nahməən min rafin o netəmim itəm Uhgın təmitəpun ilat, məmə in otəsmegəh ilat e Kristo Iesu, kən ilat okotətig e nəwirən itəm təhag-əhag rəha Uhgın, itəm namnun tikə.

¹¹ İnu nəghatən tatən pahrien məmə, Okəmə kotuwa kitiəh e Kristo e nimisən rəhan, kən okotəmegəh min kitat min.

¹² Okəmə koatətul əskasik e nian iəkis min, kən kitat okotərəməərə min kitat min.

Okəmə kitat kotən-iamnin in, kən in otən-iamnin kitat.

¹³ Okəmə kitat kəsotölən rəhatat noanawıl, məto in tatol rəhan noanawıl, məto-inu in otəkəike matol rəhan nolən.

Iolwək təwir rəha Uhgın

¹⁴ Natimnat min u, onəkəike matən matisimatip lan kəm rəham min netəmim. Ən əskasik kəm ilat nəhlan məmə, “İatən e nərgin Uhgın məmə itəmat nəsotərgəhəuən o nipəti nəghatən min.” Nərgəhəuən nəhlan təsəsituən e suah kit, məto tətərəkin əm netəmim itəm koatəto. ¹⁵ Alkut əskasik məmə onəkuwa iolwək təwir itəm nian Uhgın tatəplan rəham wək, in titun nənən məmə, “Əwəh, nəmol təwir,” kən nəsaulisən

* 1:12: Suatip pisin o nəuhlinən ves 12b: “kən mitun wir məmə in titun nehm wirən nat naka itəm io emələhəu-pən e nelmin o namnun nian.” 1:14: 1 Tim 6:20 2:3: 2 Tim 1:8

2:5: 2 Tim 4:8 2:6: 1 Kor 9:7 2:8: Rom 1:3; 1 Kor 15:4 2:9: Efes 3:1,13; Fil 1:12-14 2:11: 2 Kor 4:11

2:12: Mat 10:33 2:13: Rom 3:3-4; Taet 1:2 2:14: 1 Tim 6:4; Taet 3:9

o rəham wək, məto-inu natəgətun ətuatip nəghatən rəha nīpahrienən. ¹⁶ Məto apəs nəghatən əpnapin min əm itəm kotərat məsotisiai-inən Uhgīn, məto-inu netəmim itəm koatəghat nəhlan, nəmegəhən rəhalat tatuwin matuwin əm o nolən min itəm kəsotisiai-inən Uhgīn. ¹⁷ Nəgətunən rəhalat in tahmen-pən əm e niməgəm pien itəm tatəməhal materət matol iahgin. Təs mil u kioal min-nulan, ilau u Haemeneus ne Faelitas, ¹⁸ itəm kinuəmkarəpən rəkis e suatip rəha nīpahrienən. Katuən məmə Uhgīn təmöl kitat kotəmegəh min rəkis e nimisən, kən okol Uhgīn təsos-ipa minən nīpətītāt wi min nian Iesu tatuwa min. Kən təs mil u katuərəkīn nahatətəən rəha netəmim neen. ¹⁹ Məto tol pap nəhlan, nimə itəm Uhgīn tatiləkīn tatətul tiəkis, kən təməte-pən lan məmə, “Iərəməərə titun netəm min u rəhan min,” ne “Netəm min u koatən məmə ilat netəm rəha Iərəməərə, okotəkəike motapəs nolən rat min.”

²⁰ Ətəlig-in-tu. E nimə rəha etəm rəhan nautə tepət, plet pisin pisin min tepət. Kəmöl neen e iaen u kol tatipit-ipit, neen e silfa, neen e nig, neen e niməptən. Wək rəha neen, in wək asol itəm katisiai-in. Kən wək rəha neen, in wək əpnapin əm itəm tol naulisən. ²¹ Okəmə suah kit tatol rəhan nəmegəhən tatuwiwi mətapəs nolən rəha naulisən, in titun nolən wək asol itəm katisiai-in, kən Uhgīn otələhəu kalin məmə rəhan pisin əm, kən mol əpen-əpenə məmə otol wək min itəm kotəwir.

²² Aiu muwin isəu o nolən rat min itəm tatəwiə e niki netəm aluə. Kən ətəu-pən wir suatip rəha natimnat min u: nolən itəm tətəuatip, ne nahatətəən, ne nolkeikeən, ne nəməlinuən. Ətəu-pən suatip əh itəmat netəm min u itəm koatətapəh o nasituən rəha Iərəməərə e nikilat itəm təwir. ²³ Apəs magim rəkis e nəghatən alməl min itəm nīpətīlat tikə. Nəghatən min əh koatiuw-pa əm timəht o nərgəhəuən. ²⁴ Iolwək rəha Iərəməərə, okol in təsərgəhəuən, məto in tatəkəike matol təwir kəm netəmim rafin, kən otəkəike muwa etəm rəha nəgətunən, kən rəhan nətəligən kaifəməh. ²⁵ Okəmə netəmim neen koatən rat rəhan nəgətunən, kən in otəkəike məgətun wir ilat e nolən mətig əm. Kən okəm-naka Uhgīn otegəhan-in məmə ilat okotəuhlin rəhalat nəmegəhən, məmə ilat okotitun nīpahrienən, ²⁶ kən ilat okotuwa min e nətəligən təwir, kən motagim rəkis-in noanikulu rəha Setan, itəm təmaskəlīm ilat kən koatol nəwian.

3

Nolən rat min iuəhkīr o Namnun Nian

¹ Məto onəkəike mitun nəghatən u məmə nian əskasik min okotuwa iuəhkīr o Namnun Nian. ² Tol nəhlan məto-inu, netəmim okoatətəlig-in atip əm ilat, kən ilat okotolkeike pik məni. Netəmim okotəusit, moatos-ipər atip əm ilat. Ilat okotən rat netəmim ne Uhgīn, kən ilat okotəht nəwia tata ne mama, kən okəsotənən məmə nikilat tətəgien o nat itəm katol kəm ilat, kən okəsotisiai-inən Uhgīn. ³ Rəhalat nolkeikeən kəm netəmim otikə, kən okəsotaluinən nəratən itəm suah kit otol kəm ilat. Ilat okotəəkīn nərgi netəmim. Okəsotərəməərəən e nolən min rəhalat. Nikilat otagien əm o nərəkīnən netəmim. Okotətəhəu nat itəm in təwir. ⁴ Ilat kəut kəsua min, kən okotol natimnat rat neen məto kəsotətəlig-inən məmə nat naka otiet lan. Kən ilat okotiləs-ipər atip ilat, kən ilat okotolkeike pik natimnat o nətəən təwir e nīpətīlat, məto ilat okəsotolkeikeən Uhgīn. ⁵ Okotol nolən min rəha iəfak min məmə netəmim okotəplan, məto ilat okəsotolkeikeən məmə nəsanənən rəha Uhgīn otəuhlin rəhalat nəmegəhən mol kotuwiwi. Uwin isəu o netəm min u.

⁶ Apəs əm ilat məto-inu neen koatehm suatip o nuwinən latuənu min, kən moatiuw rəkis nətəligən rəha nīpitan itəm rəhalat nətəligən təsəskasikən. Təfagə rat min rəha nīpitan min u, in tiəkis pik olat, kən nolən rat min tepət itəm ilat koatolkeike, koatiuw-pən ilat. ⁷ Kən nīpitan min əh koatətəlig-in wir e nəghatən min rafin rəha netəm min əh, məto ko kəsotitunən nəghatən rəha nīpahrienən. ⁸ Aupən ikin, Janes ne Jampres kəmatioal timəht kəm Moses,* kən e nolən kitih min əm, netəm min əh koatəht

2:15: 1 Tim 4:6   2:16: 1 Tim 4:7   2:17: 1 Tim 1:20   2:19: Nam 16:5; Aes 52:11; Jon 10:14; 1 Kor 8:3   2:22:

1 Tim 6:11   2:23: 1 Tim 4:7   3:1: 1 Tim 4:1   3:5: Mat 7:15,21; Taet 1:16   * 3:8: Janes ne Jampres, ilau iəmik nərik mil rəha kig rəha Ijip.

nəghatən rəha nīpahrienən. Netəm mīn u, rəhalat nətəligən tərīoah e nolən rat mīn, kən nolən rəha nahatətəən rəhalat in neiueiuə-əmən. ⁹ Məto nəgətun eiueiuəən rəhalat, ko təsətulən tuwəh, məto-inu netəmim rafin okotəplan məmə ilat kəsotitunən nat itəm koatəghat-in, kotahmen-pən əm e suah mil əh.

Nəghatən rəha Pol kəm Timoti

¹⁰ Məto ik, Timoti, ik nəmətəu-pən rəhak nəgətunən, ne nolən rəha nəmegəhən rəhak, ne nat naka itəm ekolkeike məmə ekol, ne rəhak nahatətəən, ne nolən rəha nətəligən rəhak itəm təfəməh, ne rəhak nolkeikeən, ne nətul əskasikən rəhak, ¹¹ kən nəkitun nian iəkis mīn itəm koatuwa e rəhak nəmegəhən, ne nolən tərət mīn itəm katol lak. Kən nəkitun nolən iəkis mīn itəm kəmōl lak əpəh Antiok, ne Ikoniam, ne Listra. Məto Iərəməərə təmīlās-irəkis io e natimnat mīn əh rafin. ¹² Nīpahrienən, netəmim rafin itəm kōtolkeike məmə okotol nolən itəm Uhgīn tolkeike, kən motol e Kristo Iesu, netəmim okotol tərət kəm ilat, ¹³ məto nian kitīəh mīn əm, nol təfagə rat mīn ne netəm rəha neiueiuəən, ilat okotol nolən rat motuwīn kol itəm in tərət agīn. Ilat netəmim kateiuə-in ilat, † kən ilat okoteiuə-in pīk agīn-əh netəmim.

¹⁴ Məto ik, Timoti, onakəkəike matətəu-pən əm natimnat wir mīn itəm kəməgətun ik lan itəm nəmən əskasik rəkis nīpahrienən lan, məto-inu ik nəkitun wir netəmim itəm kəmōtəgətun ik lan. ¹⁵ Kən nian nəmatəkəku mətoarus-pa u-roiu, nəmitun Naoa Rəha Uhgīn itəm titun nos-ipənən nenatīgən məmə nəkitun nosən nəmegəhən līlīn lan o nahatətəən e Kristo Iesu. ¹⁶ Nəghatən mīn rafin e Naoa Rəha Uhgīn, kəmotisi-pən əm e nohli Uhgīn, kən koatasitu etat. Koatəgətun kitat, moatəniəp nolən rat mīn rəhatat, moatəg-ətuatip-in kitat, kən moatəgətun kitat e nolən mīn itəm kotətuatip. ¹⁷ Koatasitu etat nəhlan məmə, kitat netəm rəha Uhgīn, okotos nasituən rafin mīn əh, kən motuwa netəmim itəm kotitun nolən wək mīn rafin itəm kotəwir.

4

¹ Timoti, oekən-ipinə nəghatən keike kit kəm ik e nīganəmti Uhgīn ne Kristo Iesu itəm otakil nolən rəha netəmim rafin, netəm koatəmegəh ne netəm kəmotimīs, kən oekən-ipinə nəghatən u məto-inu in otuwa mīn matərəməərə. Kən inəh, iakatəkəike matən kəm ik məmə, ² ən-iarəp nəghatən rəha Uhgīn, kən ətul matip o nən-iarəpən, nat əpnapīn məmə otimətīg əm, o tiəkis. Əg-ətuatip-in nolən rəha netəmim, kən ən-iəp nolən rat mīn, kən mīlās-ipər nətəligən rəha netəmim, kən nian natol wək mīn u, rəham nətəligən otəkəike məfəməh, kən rəham nəgətunən otəkəike mətuatip məwir. ³ Nəkəike mol nəhlan məto-inu, nian itəm tatuwa, netəmim okəsotolkeikeən məmə okotətəlig-in nəghatən pahrien. Məto ilat okotos iəgətun pīsīn pīsīn mīn itəm okotəgətun nəghatən mīn itəm ilat əm kōtolkeike. ⁴ Kən ilat okotəuhlin matəlgīlat o nətəlig-inən nəghatən pahrien, kən motuwīn moatətəlig-in namsu eiueiuə mīn.

⁵ Məto ik, atəhm wir rəham nətəligən ne rəham nolən mīn e nian mīn rafin, nat əpnapīn nat pīsīn pīsīn mīn koatuwa e rəham nəmegəhən, kən ətul əskasik nian nərātən tatuwa, kən uwīn mən-iarəp namnusən təwir, kən ol rafin wək itəm Uhgīn təmos-ipən kəm ik məmə onəkōl.

⁶ Timoti, ol natimnat mīn əh, məto-inu otəsuwəhən, io ekimīs. Kən roiu nəmegəhən rəhak tahmen e wain itəm kīnatəhtəg-pən e olta məmə okol sakrifais lan. ⁷ E rəhak fait wir rəha nahatətəən, ematipin wir nelmək, kən e rəhak naiuən, io emaiu wir rəkis mətoarus-pa namnun naiuən, kən io emataskəlīm wir nolən ətuatip rəha nahatətəən kən eməsapəsən wək rəha nən-iarəpən namnusən təwir. ⁸ Kən roiu, Iərəməərə itəm rəhan nakilən tətuatip wir, in təmōl əpen-əpenə e nətouən rəhak, inu hat rəha etəm tatol win e rəhan naiuən, kən in otəfauin-pa kəm io e nian rəha nakilən məto-inu in təkakil io məmə

3:8: Eks 7:11   3:11: Wək 13:50; 14:5; 14:19   3:11: Sam 34:19   3:12: Mat 16:24; Jon 15:20; Wək 14:22

† 3:13: Setan o netəmim pīsīn mīn okoteiuə-in ilat.   3:16: Rom 15:4   4:3: 1 Tim 4:1   4:6: Fil 2:17   4:7: 1 Tim 6:12

rəhak nəmegəhən tətuaṭip. Kən sənəmə io pisin əm, məto otos-ipən kəm netəmim rafin itəm kotolkeike moatəsaḡin məmə in otuwa min.

Pol təmən-iarəp namnusən rəha in min neen

⁹ Eam-in uəhai əm rəham suatip məmə onəkuwa mehm io, ¹⁰ məto-inu Temas, u tolkeike pik nətueintən u, in təmapəs io maiu muwin Tesalonaeka. Kresens tinuwin rəkis əpəh Kalesia, kən Taetas tinuwin rəkis Talmesia. ¹¹ Məto Luk pisin əm itimlau min. Təwir məmə nian nakatuwa, onakit Mak itəmlau min, məto-inu in titun nasituən e wək rəhak. ¹² Emahl-ipən rəkis Tikikas tuwin əpəh Efesas. ¹³ Kən nian nakatuwa, onakos rəhak kot itəm emələhəu kəm Kapas əpəh Troas, kən onakos min rəhak naoa min itəm kəmaiu-aiu, kən iakolkeike pik min məmə onakos naoa min u kəmol e nuwigṭi sipsip.

¹⁴ Suah u Aleksanta itəm etəmim rəha nolən wək e iaen, in təmatol tərət kəm io. İərəməərə otos-ipən nitai nətouən rəhan o natimnat min əh. ¹⁵ Kən ik min, atəto ik o suah əh, məto-inu tətəhtosig-in nəḡhatən min rəhatat.

¹⁶ Nian emaupən mətul e kot məmə ekən-iarəp nəḡhatən min rəhak, suah kit təməsətul-arəpən masitu lak, məto netəmim rafin kəmotagim motapəs io. Pəs Uḡin nikin otəsəhtən natimnat rafin itəm ilat kəmoatol. ¹⁷ Məto İərəməərə təmətul e nikalik mos-ipa nəsanənən kəm io məmə ekən-iarəp wir nəḡhatən rəhan, kən pəs İaihlua min okotəto. Kən təmiləs-iarəp io e nohli laion. ¹⁸ İərəməərə otiləs-irəkis io e nəratən min rafin itəm okol kəm io, kən in otaskəlīm wir io, kən miləs io ekuwin e nərəməərəən rəhan əpəh ilis e nego e neai. Pəs kotiləs-ipər nəḡgin tatuwin matuwin namnun tikə. Əwəh.

Namnun nəḡhatən

¹⁹ İatən təwir kəm Prisila ne Akwila, ne Onesiforas ne rəhan min. ²⁰ Erastas təməsətəupa-mən io, in əpəh Korin. Kən nian emiet Maelitas, emapəs Trofimas tətətig məto-inu in tatimis. ²¹ Alkut pik məmə nakuwa uəhai əm ikin-u, uarisig in nian rəha nətəpən. İupulas tatən təwir kəm ik, kən Putens, ne Linus, ne Klotia, ne piətət min rafin ikin-u koatən təwir kəm ik.

²² Pəs İərəməərə tətətig itəmat min. Pəs Uḡin otawte-in rəhan nəwirən kəm ik.

Taetas

Naoa itəm Pol təmäte tuwin kəm Taetas

Nəghatən əkuəkir rəha naoa u Taetas

?Pah təmäte naoa u? **Aposol Pol** təmäte naoa u.

?Təmäte tatuwin kəm pah? **Pol** təmäte naoa u tatuwin kəm Taetas. Taetas in Iaihlua kit itəm təmahatətə e Kristo. Pol təmiuw-pa in o Kristo, kən Taetas təmöl wək tepət ilau Pol tahmen əm e Timoti. Koatehm nərgin nian tepət e Niutesteman.

?Nəmegəhən tahro nulan nian təmäte? **Pol ne Taetas** kəmian e nəptən u Krit, kən ilau kəmuətuoun niməfak kit ikin-u. Pol təmiet min, məto təmən-ipən kəm Taetas məmə in otətətig mol rafin wək min ikin əh. Krit in nəptən kit itəm tərıoah wir e nolən rat min, tahmen məmə inu netəmim koateiuə pik nian rafin, moatəgwən pik, kən moatəlpah koatəlpah. Neen koatuwa e niməfak kən moatən nəghatən eiua tepət məmə okotos məni lan.

?Təmäte naoa u o naka? **Pol tolkeike** məmə otasitu e Taetas e rəhan min wək əpəh e niməfak əpəh Krit. Taetas otəkəike miləs-ipər netəmim məmə okotuwa elta min o nehmən niməfak. Kən Pol tatəghat-in nolən rəha nəghatən kəm netəm min u kəsotətəu-pənən nətəligən rəha Taetas. Kən mos-ipən nəgətunən neen rəha nahatətəən ne naliwəkən ətuatip. Kən in təmən məmə Timoti otahtosig-in wir nəgətunən eiua min. Namnun nəghatən təmən məmə otahl-ipa etəmim kit tuwa masitu e niməfak, kən Taetas in otəkəike muwa min masitu e Pol.

Pol təmən təwir kəm Taetas

¹ Taetas. Io Pol, iatəte naoa u kəm ik. Io slef kit rəha Uhgın, kən io aposol kit rəha Iesu Kristo. Təmahl-ipa io məmə ekasitu e netəmim itəm Uhgın təmıtəpun rəkis ilat məmə rəhan min, miləs-ipər nahatətəən rəhalat, masitu elat məmə okotitun nəgətunən pahrien. Nian netəmim koatətəu-pən nəgətunən pahrien əh, kən rəhalat nəmegəhən otətuatip kotahmen-pən e nolən itəm Uhgın tolkeike. ² Kitat kotitun nipahrienən əh, kən motahatətə lan. Kən e nolən əh, rəhatat nətəligən tətətig əskasik rəkis məmə okotos nəmegəhən lilin. Aupən aupən aɡin itəm Uhgın təməsölən əh natimnat rafin, məto Uhgın tinəmən rəkis nəmegəhən lilin əh, məmə in otol mihin. Kən kitat kotitun məmə in təseiuən nian kit ne. ³ Kən e nian ətuatip itəm Uhgın təmən, in təmöl məmə netəmim okotitun nəghatən rəhan. Ilat kotitun məto-inu Uhgın losmegəh rəhatat təmən mələhəu nəghatən kit məmə təmos-ipa wək u tətətig e nelmək məmə io ekən-iarəp nəghatən əh rəha nəmegəhən lilin.

⁴ Taetas, rəhalau nahatətəən kitiəh, kən e nolən rəha nahatətəən, in tahmen əm mə ik nətik pahrien. Rəhak nəfakən məmə Uhgın Tata rəhatat ilau Kristo Iesu, losmegəh rəhatat, pəs okuawte-in rəhalau nəwirən kəm ik, kən muələhəu nəməlinuən tətətig ron ik.

Wək rəha Taetas əpəh Krit

⁵ E nian emiet Krit, kən emələhəu ik nəkətətig məmə onəkol rafin wək itəm tətətig, kən məmə onakiləs-ipər elta min rəha niməfak, e taon min rafin e nitən Krit tahmen əm mə inu emən mihin kəm ik. ⁶ Elta min rəha niməfak okəike kəsehm-pənən nolən rat kit e rəhalat nəmegəhən, kən rəhalat pətan kitiəh əm, kən rəhalat nisualkələh okotəkəike motahatətə e Uhgın, kən məsotan əpnəpənən motol natimnat təsahmenən, kən məsotəhtən nəwia rəhalat tata ne mama məmə netəmim okotən rat ilat ron. ⁷ Nəmegəhən rəha elta min rəha niməfak otəkəike mətuatip wir məto-inu ilat koatos wək asol rəha Uhgın. Ilat itəm koatehm wir netəmim okotəkəike motol mihin məmə kəsotiləs-ipər atipən ilat motol rəhalat nəghatən məmə netəmim okotəgin, kən nikilat təsahmə uəhaiən. Sənəmə ilat netəmim rəha napisən o nəmouən, kən sənəmə ilat netəmim rəha nosən məni e neueiuəən.

⁸ Mæto næmegəhən rəhalat in otəkəike mol min-nulan. Ilat okotəkəike moatehm wir netəmim itəm koatuwa əh rəhalat ikin. Ilat netəm kotalkeike mə okotol əm natimnat itəm təwir, kən nolən rəhalat in tatəgətun mə ilat netəm mətə, kən kotenatig. Ilat netəm rəha nətəu-pənən nəghatən rəha Uhgīn. Rəhalat næmegəhən in otəkəike mətuatip wir e niganəm̄ti Uhgīn. Ilat kotitun nən atipən e nikilat məmə kotapəs nolən natimnat itəm tərət kən moatol əm nat itəm təwir. ⁹ Ilat okotəkəike motahatətə əskasik e nəghatən rəha namnusən təwir məmə in nīpahrienən tahmen-pən mə kəməgətun ilat lan. Kən inəh, ilat kotenatig wir o nəgətunən netəmim e nəgətunən pahrien itəm tətuatip məmə ilat okotətəu-pən. Kən nian netəmim neen okoatən nəghatən min itəm tol pisin e nəgətunən pahrien, kən netəm-iasol min rəha niməfak okotəgətun ətuatip ilat motən-ipən kəm ilat məmə rəhalat nəgətunən in neiueiuəən.

¹⁰ Iatəghat min-nulan mətə-inu netəmim tepət e niməfak əpəh Krit kotetəhau nəgətunən pahrien u. Ilat, nəghatən rəhalat titatipərəh pik tahmen e kaluəluə, mətə nuhuən lan tikə, kən moatiuw rəkis netəmim neen e nəgətunən eiueiuə min rəhalat. Netəmim tepət itəm koatən məmə okəkəike kəhg-ipən netəmim, ilat iəgətun eiueiuə min. ¹¹ Ahtosig-in nəghatən rəhalat məmə okəsotəgətunən e niməfak nəgətunən əh kotərət itəm kəsotətuatipən məmə okotəgətun, mətə-inu nəgətunən rəhalat tatərəkīn-rəkīn nahatətəən rəha noanol min rafin rəha netəmim neen. Ilat koatəgətun neiueiuəən əh mətə-inu kotalkeike məmə okotos mənī lan, mətə kəsotaulisən lan. ¹² Etəm Krit kit aupən, in ien kit rəhalat, in min təmən min-nulan məmə, “Netəm Krit, ilat netəm rəha neiueiuəən nian rafin. Kən ilat kotahmen e kuri iarupin min. Kən ilat nəlpah, nian rafin kotalkeike məmə kotagwən əm lan.” ¹³ Mətə nəghatən rəha ien u, in tol əm nīpahrienən. Kən tol nəhlan, əhai ilat mən-ipən kəm ilat məmə rəhalat nəgətunən in neiueiuəən, pəs ilat okotahatətə əm e nəghatən pahrien, ¹⁴ kən ilat okəsotətəu-pənən noanage rəha netəm Isrel ne nəghatən rəha netəm koatapəs nəghatən pahrien. ¹⁵ Kən nəkotitun məmə netəmim itəm kotətuatip e niganəm̄ti Uhgīn, nat tikə itəm otol ilat kotamkimik. Mətə netəmim itəm koatamkimik e niganəm̄ti Uhgīn mətə-inu ilat kəsotahatətəən e Iesu, kən nolən kit tikə itəm otol ilat kotətuatip. Kən tol min-nəhlan, nətəligən ne nikilat kərən kəsətuatipən, kən ilat kotəruru nakilən nat itəm təwir, ne nat itəm tərət. ¹⁶ Ilat koatən məmə kotitun Uhgīn, mətə nolən rəhalat tatəgətun məmə koateiuə, ilat koatəuhlin məntaalat kəm Uhgīn. Netəm min əh kotərət aɡin, kotalməl koatəht nəwia Uhgīn, kən okol ilat kəsotolən nat wir kit ne.

2

Nəgətunən itəm tətuatip

¹ Mətə ik Taetas, ik onəkəike məgətun wir netəmim e nəgətunən itəm tatətəu-pən nəghatən ətuatip e Iesu. ² Ik onəkəike məgətun iaguīhl min məmə e naliwəkən rəhalat, ilat okotan mətig, kən məsotənim pikən wain, kən nolən rəhalat otəkəike mətuatip wir pəs netəmim okotisiai-in ilat, kən ilat okotəkəike moatətul əskasik kən moatol natimnat e nenatigən. Nahatətəən rəhalat otəkəike mamnim wir e nəghatən rəha Uhgīn. Kən ilat okotəkəike motolkeike netəmim. Kən motəkəike kətul tiəkis e nian iəkis min itəm koatuwa e rəhalat næmegəhən. ³ Kən e nolən kitiaħ əm, nəkəike məgətun wir nīpitaguīhl min məmə ilat okotəkəike motol nolən itəm tətuatip məmə otos-ipən nisiiəən kəm Uhgīn. Kən ilat okəsotənən nikali netəmim. Kən sənəmə nīpitan rəha napisən. Mətə ilat otəkəike motəgətun næmegəhən ətuatip. ⁴ Inəh, ilat okotəgətun nīpitan min e suatip itəm ilat okotalkeike rəhalat min nəman ne nenətilat min. ⁵ Ilat okotəkəike motəgətun nīpitan məmə ilat nīpitan mətig itəm næmegəhən rəhalat in tətuatip, kən ilat kəsotan əpnarīnən, kən moatisiai-in rəhalat nəman min, kən moatehm wir natimnat min rəha latuənu, kən ilat moatol təwir kəm netəmim. Nian koatol nolən tol min-nulan, kən otahtosig-in netəmim məmə kəsotən ratən nəgətunən rəha Uhgīn.

1:9: 1 Tim 3:2-7; 2 Tim 2:24-26
1:16: 1 Jon 1:6; 2:4

1:10: 1 Tim 4:7
2:3: 1 Tim 3:11

1:11: 2 Tim 3:5-6; 1 Pita 5:2
2:5: Efes 5:22

1:13: 2 Tim 4:2

1:14: 1

⁶ Kæn e suatip kitiäh min, otəghat əskasik kəm netəm aluə mämə ilat kotitun næn atipæn e nikilat mämə kotapəs nolən natimnat itəm tərät kæn moatol əm nat itəm təwir. ⁷ Kæn ik, e natimnat rafin, onəköl əm nat ətuatip min, pəs ilat okotətəu-pæn nat naka itəm ik nakatol. Nian onakəgətun, nəmegəhən rəham otəkəike mətuatip, mol nəghatən rəham təfigəm. ⁸ Ik onakəkəike matən əm nəghatən pahrien itəm netəmim okol kəsotəplanən məntaa rəham nəghatən kæn motən rat. Pəs in otol rəham tikimir min okotaulis lan mətə-inu ilat kəsotehm-pənən nolən rat kit ne lam, kæn məsotənən nat tərät kit etat.

⁹ Əgətun wir slef min mämə ilat okotol nəwia rəhalat etəm-iasol min e natimnat rafin, mämə nikilat otagian o wək rəhalat. Slef min okəsotənən nitai nəghaten rəha etəm-iasol min rəhalat, ¹⁰ kæn məsotakləhən kəm ilat, mətə nian rafin ilat okotəkəike moatol natimnat ətuatip min, mämə rəhalat etəm-iasol min okotən niphahrienən e rəhalat wək. E nolən itəm okotol e natimnat rafin, otəgətun mämə nəgətunən rəha Uhgın, Iosmegəh rəhatat in tətəuatip məwir.

¹¹ Ik onakəkəike məgətun natimnat min əh rafin mətə-inu Uhgın təmerəh rəkis e suatip kəm netəmim rafin mämə otosmegəh ilat lan nian tətawte-in rəhan nəwirən kəm ilat. ¹² Nəwirən əh rəha Uhgın tatəgətun mämə nian kitat koatatig əh e nətueintən, kotəkəike motapəs nətəu-pənən nolən rat min ne natimnat rat min rəha nətueintən itəm koatəwiə e nikitat, mətə okotan mətig, kæn nəmegəhən rəhatat otətuatip wir motahmen-pən mə kitat netəmim rəha Uhgın. ¹³ Nəmegəhən rəhatat in otəkəike matol min-nulan nian kitat okoatəsağhin nian Iesu Kristo, rəhatat Uhgın ne rəhatat Iosmegəh, in otuwa min lan e nəsanənən ne nəwirən. Nian əh in təwir ağin, kæn kitat kotitun mə otəpanuwa, kæn matol nikitat tətəgien. ¹⁴ Iesu nikin təmagien mämə otimis otat, kæn mətou nəmegəhən rəhatat mos-irəkis e nəsanənən rəha nolən rat min rafin, kæn mafəl wir kitat mämə kitat okotuwa rəhan min netəmim itəm kotalkeike mämə koatol əm nat itəm təwir.

¹⁵ Natimnat min u, onatəgətun ilat e niməfak. Ləs-ipər nətəligən rəhalat mämə okoatətəu-pən İərəmərə, kæn məghat əskasik kəm netəm koatətəu-pən nəghatən eiueiuə min. Uhgın təmos-İpınə wək əh kəm ik, kæn əghat min-nulan. Əsolən mämə etəmim kit otən rat ik.

3

Nolən rəha İəfak min

¹ Taetas, ən-İpən wir min kəm rəham netəmim mämə okotisiäi-in netəm-iasol ne kapman rəhalat. Okotəkəike moatol nəwialat, kæn moatətul matip e nian rafin o nolən wək itəm otasitu e netəmim. ² Kæn ilat okəsotəghat eiuan o nərəkinən nərgi netəmim, kæn okəsotolən timəht, mətə ilat nan mətig əm kæn moatol təwir kəm netəmim, kæn motos-İəhau rəhalat nətəligən moatisiäi-in netəmim rafin.

³ Koatol min-nulan mətə aupən kitat kotərät kəmotahmen əm elat. Kæn Uhgın təmasitu etat nian kitat min kəmoatol nolən rat min əh, kitat ialmə min. Kəməsotolən nəwia Uhgın. Nos-İpən-os-İpənən rəha nəratən təmərəkin kitat. Kæn nolən rat min rəhatat itəm kitat kəmoatolkeike, kəmoatərəmərə etat. Kitat kəmoatol əm nəwialat, kæn kəmoatol nolən rat rafin. Kæn kəmoatolkeike natimnat min rəha netəm pisin. Nolən rat rəhatat təmol mämə netəmim kotətəhau kitat, kæn kitat kəmoatətəhau kitat min.

⁴ Mətə nian nolkeikeən ne nəwirən rəha Uhgın Iosmegəh rəhatat təmiet-arəpa, ⁵ kæn in təmosmegəh kitat, mətə sənəmə təmol mətə-inu kitat netəm ətuatip. !Kəp! In təmosmegəh kitat mətə-inu təmasakitun kitat. In təmosmegəh kitat nian Narmın Rəha Uhgın təmafəl rəkis nolən rat min kæn kotaiir wi min, kæn Narmın təməwiək-in nikitat. ⁶ Narmın u inu, Iesu Kristo Iosmegəh rəhatat in suatip mämə Uhgın tatətəlmın nikitat tatər lan e nikin aģien. ⁷ In təmol kitat kotətəuatip e niğanəmtin e nəwirən rəhan mämə

2:7: 1 Tim 4:12   2:8: 1 Pita 2:15   2:9: 1 Tim 6:1   2:12: 1 Jon 2:16   2:14: Eks 19:5; Dut 7:6; Esik 37:23; Kal 1:4; 1 Pita 2:9   2:15: 1 Tim 4:12   3:1: Rom 13:1-7; 1 Pita 2:13-14   3:3: 1 Kor 6:9-11; Efes 2:1-2; 5:8   3:5: 2 Tim 1:9; Hip 10:22   3:6: Wək 2:17-18

okotahatətə e rəhan nəghatən itəm təmən kəm kitat mə o nian kit kitat kotatig itulən kitat min. ⁸ Inu nəghatən kit in nəghatən pahrien.

Kən io ekolkeike məmə onakəgətun wir netəmim lan məmə okotitun wir. Nəgətunən min əh okotasitu e iəfak min məmə rəhalat nətəligən otətətig əskasik əm e nolən natimnat itəm təwir. Nəgətunən min u ilat kotəwir kən okotasitu wir e netəmim. ⁹ Məto apəs nəghatən alməl min itəm netəmim koatən tol min-nulan: koatəghat o noanol min rəhalat tuwin muwin miləs tīpilat rat agin min; kən moatetet ilat min kən moatən-iəhau ilat min o nīpəti nəghatən rəha Lou rəha Moses. Apəs əm nəghatən min u məto-inu okol təsasituən e suah kit ne, kən rəhan nəwirən tikə. ¹⁰ Okəmə suah kit tatol netəmim koatoor ilat min o nəghatən tol min-nulan, onəkuwin məghat əskasik kəm in kən mən-iəhau. Məto okəmə tatol min, kən nakuwin min mən-iəhau min. Okəmə nəmən-iəhau pap mau kəiu, məto in tatəkəike e rəhan nolən, kən otətul-pən isəu ron motapəs. ¹¹ Məto ik nəkitun məmə suah kit tol min-nulan, rəhan nətəligən tərət kən tatol keko-eko, kən matol təfagə rat e niğanəmti Uhgīn. Rəhan əm nolən tatəgətun mə in iol tərət.

Namnun nəghatən rəha Pol

¹² Oekahl-ipinə suah mil u kit, Ateamas o Tikikas otimnə mehm ik. Nian otimnə, ik onakəkəike meam-in uəhai əm suatip mə onakimnə mehm io əpəh taon Nikopolis, məto-inu io emolkeike məmə ekuwin matig ikin e nian rəha nətəpən. ¹³ Kən etəmim kəiu, Apolos ne Sinas u in ienatig e lou,* ilau katualiwək e rəhalau naliwəkən, məto ik onakasitu elau məmə natimnat rafin rəhalau otəkəike mətətig.

¹⁴ Rəhatat netəmim okotəkəike motitun wir suatip o nolən wək kən moatol nat itəm təwir məmə ilat kotitun nasituən e netəmim neen itəm rəhalat natimnat təsahmenən. Təsəwirən məmə ilat kotatig əpnəpən əm.

¹⁵ Netəm min u itəm itimat ekoatətig koatahl-ipinə nəghatən wir kəm itəmat. Kən ən təwir kəm iəfak min itəm kotalkeike itimat.

Pəs Uhgīn otawte-in rəhan nəwirən kəm itəmat.

3:9: 2 Tim 2:14,16   3:10: Mat 18:15-17   3:12: Efes 6:21-22; Kol 4:7-8   * 3:13: Ienatig e lou - Suah kit itəm titun wir lou rəha kot, kən in tatəghat rəha netəmim itəm koatuwin e kot.   3:13: wək 18:24; 1 Kor 3:5-6   3:14: Efes 4:28

Filimon

Naoa itəm Pol təmäte tuwin kəm Filimon

Nəghatən əkuəkir rəha naoa u Filimon

?Pah təmäte naoa u? Aposol Pol təmäte naoa u.

?Təmäte tatuwin kəm pah? Təmäte tatuwin kəm Filimon əpəh e niməfak ikin Kolosi. Ila u fren wir. Filimon in etəmim kit itəm tatos slef min.

?Nəmegəhən tahro nulan nian təmäte? E nian əh, netəmim tepət koatos slef. Kən iəfak min neen min, ilat min koatos slef min. Filimon, rəhan kit əh ikin slef, nərgin u, Onesimas. Məto Onesimas, in təmākləh-in məni neen rəha Filimon, kən əmun, in magim. Okəmə Filimon otəplan Onesimas, lou rəha Rom tatən mə Filimon titun nohamnuən timis. Məto Onesimas təməplan Pol əpəh e kalapus ikin Rom, kən Pol təmən-iarəp Namnusan Təwir kəm in, kən təmāhatətə e Iesu Kristo. Kən Onesimas in təmasitu e Pol. Kən Pol təmahl-ipən in titəlig-pən o Filimon. Pol təmən kəm Filimon məmə nat əpnəpin Onesimas in slef rəhan, məto roiu in pian e Iesu Kristo.

?Təmäte naoa u o naka? Pol təmäte naoa u matətapəh o Filimon məmə otaluin nolən rəha Onesimas, kən mos in titətlig-pa min. Nat əpnəpin məmə in rəhan slef, məto Pol tolkeike məmə Filimon otəplan Onesimas tahmen əm məmə in pian kit e Iesu Kristo.

¹ Io Pol, itəm etatig e kalapus o Kristo Iesu, itimlau piətət Timoti, iatuən təwir kəm ik Filimon. Ik iolitimlau itəm ekioalkeike pik, kən kitəhal kətəhalol wək kitəh əm rəha Iesu.

² Kən iatuən təwir kəm winitat Apia, ne Akipas itəm kitat mopael min koatəluagin rəha Uhgın, kən iatuən təwir kəm netəm rəha niməfak itəm koatuwa moatəfak e rəham nimə.

³ Pəs Uhgın u Tata rəhatat, ne Iərəməre Iesu Kristo okuawte-in nəwirən ne nəməlinuən kəm itəmat.

Nəfakən rəha Pol

⁴ E nian min rafin itəm iatəfak ron ik, matən tagkiu kəm Uhgın ron ik, ⁵ məto-inu eməto nahatətəən rəham e Iərəməre Iesu, ne nolkeikeən rəham itəm tatuwin o nəfak min rafin.

⁶ Kən iatəplan nolən rəham, məmə natawte e niki agien məto-inu e rəham nahatətəən. Kən iatəfak məmə nolən əh otasitu lam məmə onəkitun wir kən mos nat wir min rafin rəha Uhgın itəm tətawte-in e Kristo kəm kitat. ⁷ Piak, iatəfak nəhlan məto-inu rəham nolkeikeən təmol niki nəfak min koatəto təwir, kən nian eməto, io min, niki təmagien kən tatiləs-ipər rəhak nətəligən lan.

Nətapəhən rəha Pol

⁸ Tol nəhlan, e Kristo esəginən o nənən kəm ik məmə onəkol nat kit itəm nəkəike mol, ⁹ məto esol mihinən. Iatətapəh-in əm e nolkeikeən. Io iaguıhl kit, etatig e kalapus o Kristo Iesu. Kən io inu Pol, ¹⁰ iatətapəh-in suah kit ron ik e rəhak nıpahrienən məmə nakos e niki agien. Suah əh in təmuwa tahmen-pən e nətik nian emətətig e kalapus, inu Onesimas, rəham slef. ¹¹ Aupən ikin, in təməsol wək wirən kəm ik, məto roiu in titun nolən wək təwir kəm kilau kərən.*

¹² Kən roiu, etahl-ipinə min suah u, etəm itəm iakolkeike pik. ¹³ Okəmə tətətig itimlau min, niki tagien ron, kən in otatos nəmeem mətasitu lak nian etatig ikin-u e kalapus o namnusan təwir. ¹⁴ Məto esolkeikeən məmə ekol nat kit itəm ik nəsegəhan-inən. Kən okəmə natol nat wir, iakolkeike məmə in tətisi-pən əm e niki agien, məto sənəmə nat io iatəkəike kəm ik məmə nakol.

¹⁵ Esitunən, okəm-naka Onesimas təmagim e nian əkuəkir u məmə onakos min in titəlig-pa min nətuatig agin-əh, ¹⁶ məto sənəmə in otol min əm slef rəham, kəp. Məto roiu əh, in suah wir taprəkis-in slef kit, in pialau etəm təwir. Io iakoleike pik in, məto ik onakolkeike pik in taprəkis, məto-inu in rəham slef, kən in piam e Iərəməre.

1:2: Kol 4:17; 2 Tim 2:3   1:7: 2 Kor 7:4   1:10: 1 Kor 4:15; Kol 4:9

* 1:11: Nərgin u “Onesimas” in

təmə, “etəm itəm titun nolən wək wir.”   1:16: 1 Tim 6:2

¹⁷ Nakatehm io mēmā kāmuea kitiāh e wək ne nolkeikeən rəha Kristo, kən tol nəhlan, iatətapəh mēmā nian in otimnə, nakos in e nīkim agien tahmen-pən əm mēmā io.

¹⁸ Okāmə təmol nat kit tərət kəm ik, o təmos rəham nat kit kən məsətouən, pəs nəkələhəu-pən tətətig e kaon rəhak. ¹⁹ Kən əh-roiu, Io Pol, iatəte e nelmək — pəs io epanətou. Məto təwir mēmā nəsaluinən rəham kaon asol agin kəm io, itəm tol min-nulan, emasitu lam kən nəmos rəham nəmegəhən lili. ²⁰ Piak, iakolkeike mēmā onakətuoun matətou rəham kaon† kəm io, kən ol nat u iatətapəh-in e nərgi Iəramərə, kən ol nīkik tatəto təwir e Kristo. ²¹ Iatəte naoa u kəm ik məto-inu ekitun mēmā onəkol nəwiak, kən onəkol taprəkis-in nat naka itəm iatətapəh-in.

²² Kən nat kit min, afəl rəhak kit rum məto-inu emələhəu-pən rəhak nətəligən e Uhgın mēmā in otos io ekitəlig-pinə min otəmat, inu noa nəfakən rəhatəmat.

Namnun nəghatən rəha Pol

²³ Epafra, itimlau min etuatig e kalapus o nərgi Kristo Iesu, kən in tatən təwir kəm itəmat. ²⁴ Kən Mak, ne Aristakas, ne Temas, ne Luk, itəm itimat ekoatol wək kitiāh, ilat min koatən təwir kəm itəmat.

²⁵ Pəs Iəramərə Iesu Kristo otawte-in rəhan nəwirən kəm itəmat rafin.

---

† 1:20: E nəghatən Kris, nəghatən rəha Pol ikin-u “mətou rəham kaon” in iuəhkir əm e nərgi Onesimas. 1:22: Fil 1:25; 2:24 1:23: Kol 1:7 1:24: Kol 4:10-14

Hiprus

Naoa itəm kəmäte tuwin kəm noanol rəha Isrel
 Nəghatən əkuəkir rəha naoa u Hiprus

?Pah təmäte naoa u? Kitat kotəruru məmә pah təmäte naoa u. Etəm təmäte naoa u tәмәsәteән nәrgin e naoa. Etəm tәмәte tәмәsәplanән Iesu Kristo. Mәto tәмәto Namnusән Tәwir o netәmim pisin-pisin min itәм kәmotәplan Iesu. Kән suah u, in titun nəghatән rəha Oltesteman, ne nolән rəha netәм Isrel aupән. Okәм-naka Panapas o Apolos tәмәte naoa u, mәto-inu ilau kiatur nat tahmen e suah u. Kән ilau iahgin e nimәfak. Netәmim neen, nikilat tәht mәмә Pol tәмәte, mәto nikilat tәsәhtән nəhlan mәto-inu e leta tepәt rəha Pol, tәмәlәhәu-pән nәrgin, mәto nәrgin tikә e naoa u.

?Tәмәte tatuwin kәм pah? Tәмәte naoa u kәм netәм Isrel itәм kotahatәtә e Kristo Iesu, mәto okәм-naka neen kәmotitәlig-pән noan mәsin e nolән rəha nәtәu-pәнән Lou rəha Moses. Okәм-naka ilat kәsotitun wirән nәukәti Namnusән Tәwir.

?Nәmegәhән tahro nulan nian tәмәte? E nian әh, netәм Isrel koatәrәkin netәм Isrel itәм koatahatәtә e Iesu Kristo. Nikilat tәpou ron. Tәwir mәмә ilat okotәto mәмә nahatәtәән rәhalat in nipahrienән, kән Iesu in Kristo itәм Uhgин tәмән mәмә otahl-ipa.

?Tәмәte naoa u o naka? E nian әh netәmim neen e nimәfak, nikilat tәht mәмә nolән rəha nәtәu-pәнән Lou rəha Moses e Oltesteman, in ilis taprәkis-in nolән rəha nahatәtәән e Iesu Kristo. Mәto nolән min nəhlan rəha Oltesteman, ilat narmin min әm rəha natimnat min itәм Iesu otol. Kәmotәte naoa u mәмә netәmim okotәplan motitun mәмә Iesu Kristo in ilis taprәkis-in natimnat rafin, tahmen-pән e ien min, ne nagelo min, ne Moses, ne Aron ne pris min. Nolән rəha nahatәtәән e Iesu Kristo in tәwir pik taprәkis-in nolән rəha nәtәu-pәнән lou rəha Moses. Inu, in nipahrienән mәto-inu natimnat rafin rəha Oltesteman tәmuwa mol nipahrienән lan e Iesu Kristo. Kән nimisән rәhan in tahmen әm mәмә otos-irәkis nolән rat min rəha etәmim.

Kristo tәmol әp Uhgин kәм itat

¹ Aupән ikin, Uhgин tәmatән* nəghatән rәhan, mәto tәmatәlәhәu әm e sәpag kәм tipitat min e nian tepәt ne suatip pisin pisin min. ² Mәto roiu әh, kinotegu-pән e namnun nian,† kән tinatәghat әtuatip әm kәм kitat e Nәtin, itәм in tәmilәs-ipәр mәмә otәrәmәrә e nautә rafin rəha tata rәhan.‡ Kән e Nәtin әh, in tәmol natimnat rafin e nәtueintән.§ ³ Nәti Uhgин in nəhag-әhagән rəha nәwirән ne nәsanәнән rəha Uhgин.* In tәmәru әtuatip rәhan tata e natimnat rafin.† In tatәmik әtain natimnat rafin e nәsanәнән rəha nəghatән rәhan.‡ Nian in tәmimis rәkis mәмә otafәl rәkis rәhatat nolән rat min,§ kән in tatәpәlәh e rәhn matip kig, ikin rəha nepәtән ne nisaiiән, e nego e neai.*

Nәti Uhgин u, in ilis taprәkis-in nagelo min

⁴ Tol nəhlan, Uhgин tәmilәs-ipәр rәkis Nәtin u, kән in ilis taprәkis-in nagelo min, tahmen-pән mәмә nәrig u itәм Uhgин tәmos-ipән kәм in, in ilis pik taprәkis-in nәrgilәt rafin.† ⁵ Uhgин tәмәsән agin-әhән kәм nagelo kit rәhan mәмә,

“Ik nәtik.

Roiu enuwa rәham tata әtuatip.”‡

Mәto in tәmәghat nulan kәм Iesu. Kән Uhgин tәмәsән agin-әhән kәм nagelo kit mәмә,

“Io tata rәham,

kән ik onәkuwa nәtik.”

Mәto in tәmәghat nəhlan kәм Iesu.§

* 1:1: Hip 2:2 † 1:2: 1 Pita 1:20 ‡ 1:2: Sam 2:8 § 1:2: Jon 1:1-3; Kol 1:16 * 1:3: Jon 1:14; 12:41; Aes 6:1-4
 † 1:3: Jon 14:9; Fil 2:6-7; Kol 1:15; 2 Kor 4:4 ‡ 1:3: Kol 1:17 § 1:3: Taet 2:14 * 1:3: Fil 2:5-11; Kol 1:15-18.
 † 1:4: Efes 1:20-21; Fil 2:9 ‡ 1:5: Sam 2:7; Wәk 13:33; Hip 5:5; 1 Kron 17:13 § 1:5: Mat 3:17

⁶ Məto e nian Uhgın tahl-ıpa Nətin itəm təmaupən maiir* tuwa e nətueintən, kən in tən məmə,

“Pəs rəhak rafin nagelo min,
nıpinəgilat taru nisip e nisıaiən, motənwiwi in.”

⁷ Nian Uhgın tatəghat-in nagelo min, in tatən məmə,

“Io emol rəhak nagelo min

ilat kotahmen e nımətag itəm tətən ikin min rafin, matol rəhak wək.

İlat iolwək min rəhak, tahmen e nigəm.”†‡

⁸ Məto təmatəghat-in Nətin kən matən məmə,

“Uhgın, rəham nərəməərəən otətətig lilin, namnun tikə.

Kən nətuatıpən in nəlnal rəha nərəməərəən rəham.

⁹ İk nəmolkeike əm nətuatıpən

kən metəhau nolən eko-eko min.

Tol nəhlan, io u, rəham ətuatıp Uhgın,

io emələhəu aıpən ik, kən ik ilis e ik min neen.

Kən emol-pən oel e rəhm-kapə, tatəgətun məmə ik kig,

matol nıkim tagien taprəkis-in ik min neen.”§

¹⁰ Kən Uhgın tatən-ıpən min kəm in məmə,

“İərəməərə, e nətuounən, ik nəmol nətueintən u,
mol in təkəsik.

Kən e nelməm atıp əm,

ik nəmol natımnat rafin itəm kotatig e neai.

¹¹ Natımnat min u rafin, ilat okəpanotikə,

ilat okotoas tahmen e nıməhan itəm təməmnəmit,

məto ik nətatig lilin əm.*

¹² İk onakaiu-aiu ilat,

tahmen əm məmə etəmim təmaıuıu rəhan nıməhan.

İk onakəuhlin natımnat min u,

tahmen e etəmim təmikis rəhan nıməhan,

məmə in otətəut-in in pisin.

Məto ik, nəkətətig lilin əm nulan,

kən okol nəsimisən nian kit.”†

¹³ Uhgın təməsən-ıpən agın-əhən kəm nagelo kit rəhan məmə,

“İk əpələh e rəhak matıp, ikin rəha nəpətən ne nisıaiən,

kən matəsahgın.

Pəs io ekos-ıəhau rəham tikimir min,

mol ilat kotahmen e nıməhan kit itəm nateguafəl nelkəm lan.”‡ §

¹⁴ Məto nagelo min, ilat iolwək min əm. Nagelo min, ilat narmin min itəm Uhgın təmaıh-ıpa məmə okoatehm nətəmim itəm okotos nəmegəhən ron.

2

Nən-ıəhauən itəm o nuwınən e naiəh

¹ İesu in ilis pik. Tol nulan, təwir məmə kitat okotətəlig-in wir nat naka itəm kitat kəmotəto,* məmə naiəh rəha nitəhəi təsiləsən kitat. ² Nəghatən† itəm nagelo min

* 1:6: Katən məmə in təmaupən maiir məto-inu təmaupən maiir e pian min. Katəghat-in nəhlan İesu, məto-inun in təmaupən matig, uarisig natımnat min rafin (Əplan min Kolosi 1:15). Tol nəhlan, kən natımnat rafin min, in rəhan əm. Tatos nəpətən ne nisıaiən nəhlan tahmen e suakəkə itəm təmaupən maiir. Sam 89:27; Hip 2:10; Rom 8:29. † 1:7: Sam 104:4 ‡ 1:7: Nımətag ne nigəm kəmueia nian Uhgın təmos-ıpa Lou. Hip 2:2; 12:18-21. § 1:9: Sam 45:6-7 * 1:11: Aes 34:4; 51:6; Nol Əpən 6:12-17 † 1:12: Sam 102:25-27 ‡ 1:13: Nəghatən Kris ətuatıp tatən məmə, “ekol rəham tikimir min ilat kotahmen e nat kit itəm nəkəpələh matəfipər nelkəm lan,” kən nıpətın u məmə, “Oekol ik ilis agın taprəkis-in rəham tikimir min.” § 1:13: Sam 110:1 * 2:1: Rom 11:22 † 2:2: Nəghatən u tatəghat-in, in Lou rəha Moses.

kəmoatən-iarəp[‡] in nīpahrienən, kən netəmim ilat okotos nalpīnən o nətəghlən Lou ne nəlpaḥ-inən nolən nat Lou tatən. ³ ?Tol nəhlan, kən kitat okotəhrol nulan motagim okəmə kitat kotol nat ərnaḥin əm e nosmegəhən asol əh rəha Iesu? Nosmegəhən u, itəm Iəramərə təmaupən mən-iarəp, kən netəm min u itəm kəmotəto, ilat kəmotəgətun kəm kitat məmə in nīpahrienən. [§] ⁴ Uhgīn təmatig mol mīn nəfigəmən o nəghatən əh e nolən nəmtətin mīn, ne natimnat mīn itəm narmi netəmim tatiwīg ron, ne nat pīspis mīn, ne nos-ipamən nəsanənən mīn rəha Narmin Rəha Uhgīn o nolən wək.*

Iesu təmuwa mahmen e pian mīn

⁵ Nagelo mīn okol kəsotərəmərəən e nətueintən itəm otəpanuwa, itəm kotəghat-in.†

⁶ Məto-inu Naoa Rəha Uhgīn tatən məmə,

“Etəmim in nat ərnaḥin əm,

məto ik, nīkim tatəht in, ik nəsaluinən,

kən ik natehm wir nəti etəmim.‡

⁷ E nian əkuəkīr əm itəm ik nəmos-iahau in, teiuaiu ləhau e nagelo mīn,

kənu mos-ipən nəramərəən ne nepətən ne nisaiiən kəm in.

⁸ Kən ik mos-ipən nepətən məmə in otərəmərə e natimnat rafin.”§ *

Roiu əh, tatən məmə, “natimnat rafin,” nīpətin un məmə Uhgīn təsapəsən nat kitiah ne məmə etəmim təsərəmərəən lan. Məto kitat kəsotehmən əh natimnat mīn əh kotuwa.

⁹ Məto nat kitiah kitat kəmotehm, inu Iesu, itəm “e nian əkuəkīr əm nəmos-iahau in teiuaiu ləhau e nagelo mīn” kən roiu əh “kīnos-ipən nepətən ne nisaiiən kəm in” məto-inun in təmos nahməən mīmīs o kitat. Əwəh, e nəwīrən rəha Uhgīn, Iesu təmīmīs o netəmim rafin e nətueintən.†

¹⁰ Uhgīn təmol natimnat rafin məto-inun in təmolkeike mihin, kən natimnat rafin kotatig-pən e nelmīn.‡ Kən təwīr agin məmə Uhgīn təmol Iesu u, təmaupən mohatip nol o nosmegəhən netəmim, in təməto nahməən e nīmīsən, məmə in tətuatip agin§ o nəmikən nenəti Uhgīn mīn tepət kotuwīn katig e nəhag-əhagən rəha nəwīrən ne nəsanənən rəhan.* ¹¹ Iesu in tatol rəhan netəmim kotasim, məmə rəha Uhgīn əm, rəhalat nolən rat tikə.† Kən Iesu ne rəhan mīn netəmim, rəhalat tata kitiah əm. Tol nəhlan kən Iesu in təsaulisən məmə otaun-in ilat u məmə pian mīn ne wīnīn mīn.‡ ¹² In təmən-ipən kəm Uhgīn məmə,

“Io oekən-iarəp ik kəm piak mīn ne wīnik mīn ne natimnat mīn itəm ik nəmol.

Oekan napuən mənwiwi ik e nuəfiminən asol e niganəmtilat.”§

¹³ In tatən mīn məmə,

“Io oekələhəu-pən nahatətəən rəhak e Uhgīn.”*

Kən matən mīn məmə,

“Io u, itimat nisualkələh itəm Uhgīn təmos-ipa kəm io.”†

¹⁴ Nisualkələh mīn əh, Iesu tatəghat-in ilat, ilat nīpətilat ne nitalat əh-ikin. Ilat u netəmim agin-əh əm. O nat u, Iesu təməkəike muwa e nətueintən mos nīpətin ne nitan tahmen əm elat məmə in otuwa pialat pahrien.‡ Təmol nəhlan məmə in otīmīs, kən nīmīsən rəhan, in otərəkīn nəsanənən rəha Iərmīs, itəm tətəskəlīm nəsanənən rəha nīmīsən. [§] ¹⁵ Məto-inu netəmim koatəgin nīmīsən.* Nəginən rəhalat tətəskəlīm ətain ilat nian rafin, tahmen əm məmə ilat slef mīn. Məto Iesu in təmīmīs məmə otiuw rəkīs netəm mīn u, məmə sənəmə ilat slef mīn. In təmikīs ilat. ¹⁶ Kotitun əsas məmə sənəmə in təmasitu e nagelo mīn, məto in təmasitu e noanol mīn rəha Epraham.†

‡ 2:2: Wək 7:53 § 2:3: Hip 10:28-29; 12:25 * 2:4: Mak 16:20 † 2:5: Netəm Isrel ilat koatən məmə nīpahrienən məmə nagelo mīn ilat koatərəmərə roiu ikin mīn rafin e nətueintən; Dut 32:8. ‡ 2:6: “nəti etəmim,” inu Iesu. § 2:8: Sam 8:4-6 * 2:8: Jen 1:26; Nol əpən 20:4,6; 22:5 † 2:9: Fil 2:8-9 ‡ 2:10: Rom 11:36 § 2:10: Hip 2:17; 4:15; 5:8-9 * 2:10: Luk 24:26; Rom 8:17; 2 Tes 2:14; 1 Pita 5:1; Hip 2:7 † 2:11: Hip 13:12; Efes 5:26 ‡ 2:11: Mat 28:10 § 2:12: Sam 22:22 * 2:13: Aes 8:17 † 2:13: Aes 8:18; Jon 10:29 ‡ 2:14: Jon 1:14 § 2:14: Jen 3:15; 1 Kor 15:54-57; 2 Tim 1:10; 1 Jon 3:8 * 2:15: 2 Tim 1:7 † 2:16: Aes 41:8-9; Luk 3:8

¹⁷ Iesu tæike mos nipætín ne nítan nǎhlan, mǎmǎ in otuwa mol tahmen e pian mǎn e nolǎn mǎn rafín,[‡] mǎmǎ in titun nasakitunǎn[§] kitat, kǎn koatagile lan. In otǎkǎike muwa mol nǎhlan, tǎgǎtun mǎmǎ in pris asol agín pahrien, tatol wǎk rǎha Uhgín, kǎn mǎmǎ in otílpin nemǎha rǎha Uhgín. ¹⁸ Kǎn roiu ǎh, nian Setan tatos-ipǎn-os-ipǎn kǎm ilat, kǎn Iesu titun nasituǎn elat, mǎto-inu in mǎn, in tinǎto tǎrat rǎkis nian Setan tǎmos-ipǎn-os-ipǎn kǎm in.*

3

Iesu in taprǎkis-in Moses

¹ Piak mǎn ne winík mǎn, Uhgín tinaun-in* kǎlǎh kitat mǎn itǎmat o nuwinǎn e nego e neai, kǎn mol mǎmǎ kitat netǎm iasim. Mǎto-inu Iesu tǎtasitu nulan e kitat, itǎmat onǎkotǎkǎike katǎtǎlig-in pik Iesu ǎh, in aposol kǎn in pris asol agín rǎha nǎfakǎn rǎhatat itǎm kitat koatǎn-iarǎp. ² Uhgín tǎmilǎs-ipǎr Iesu mǎmǎ in otol wǎk u, kǎn in tǎmol nǎwia Uhgín e natimnat rafín, tahmen e Moses aupǎn tǎmol nǎwia Uhgín e rǎhan wǎk rafín, mǎmǎ in otatehm wir nimǎ, inu netǎmim rǎha Uhgín.[†] ³ Ilau kǎrǎn kǎtioal nǎwia Uhgín, mǎto etǎm tǎmilǎkin nimǎ, netǎmim koatilǎs-ipǎr nǎrgín ron taprǎkis-in nimǎ itǎm in tǎmol. Kǎn e nolǎn kitǎih ǎm, tǎtuatip mǎmǎ Uhgín otílǎs-ipǎr Iesu taprǎkis-in Moses. ⁴ Kǎn nimǎ mǎn rafín, netǎmim koatilǎkin, mǎto Uhgín in tǎmilǎkin natimnat rafín itǎm tǎtatig. ⁵ Moses in iolwǎk kit e nipǎgnoa nimǎ rǎha Uhgín, itǎm tatol nǎwia Uhgín, matehm nimǎ rǎhan, inu netǎmim rǎha Uhgín. Kǎn nǎmegǎhǎn rǎha Moses tǎtǎpsen-pǎn natimnat itǎm Uhgín otǎpanǎgǎtun. ⁶ Kristo, in mǎn tatol nǎwia Uhgín. Mǎto sǎnǎmǎ in iolwǎk ǎm kit tahmen e Moses. In Nǎtin, kǎn tatos nepǎtǎn o nǎrǎmǎrǎn e rǎhan nimǎ. Kǎn okǎmǎ kitat kǎsotǎginǎn, kǎn motalkut mǎmǎ okotǎtul ǎskasik[‡] o nat un itǎm kitat kǎmotǎlǎhǎu-pǎn nǎtǎligǎn rǎhatat lan, kǎn motausit ron, kǎn nipahrienǎn mǎmǎ kitat u, netǎmim rǎhan, kitat rǎhan nimǎ.[§]

Oatehm mǎha-mǎha itǎmat mǎn e nahatǎtǎn rǎhatǎmat

⁷ Nǎghatǎn u inu, Narmin Rǎha Uhgín tǎmǎn e Naoa Rǎha Uhgín mǎmǎ,
“Roiu ǎm, onǎkotǎkǎike moatǎtǎlig-in nǎwian,

⁸ mǎsotolǎn rǎhatǎmat-kapǎ tǎskasik pik,
tahmen e tipitǎmat mǎn ilat kǎmoatol mihin aupǎn moatǎht nǎwia Uhgín,
nian ilat kǎmoatek asgǎwin Uhgín e ikin taruǎn-aruǎn ikin.*

⁹ Ikin ǎh, tipitǎmat mǎn kǎmotǎkǎike kǎm io mǎmǎ okotǎplan rǎhak nǎsanǎnǎn,
nat ǎpnǎpin ilat kǎmotǎplan pap natimnat mǎn itǎm emol o nup foti.[†]

¹⁰ Kǎn io iatol nemǎha kǎm ilat, kǎn matǎn mǎmǎ,
‘Níkilat tǎtan isǎu ron io nian rafín.

Kǎn ilat motǎpǎs nolǎn nat itǎm iatǎn kǎm ilat.’

¹¹ Nemǎha tǎmol io,
kǎn ekos noanawil kit mǎn mǎmǎ,

‘Ilat okol kǎsotuwǎnǎn e ikin katos nǎmegǎn ron io ikin.’ ”[‡] [§]

¹² Piak mǎn ne winík mǎn, oatehm wir itǎmat mǎn o nat u. Otol mǎmǎ níkitǎmat atip otǎsǎratǎn kǎn kit tǎsǎpǎsǎn nahatǎtǎn, mol mǎmǎ nǎkotǎuhlin-pǎn itǎmat isǎu o Uhgín itǎm tǎtǎmegǎh. ¹³ Uhgín tǎmǎn “Roiu ǎm,” kǎn nian u “roiu” tǎtatig ǎh. Tol nǎhlan, nǎkotǎkǎike moatǎghat roiu kǎm itǎmat mǎn, moatehm mǎha-mǎha itǎmat mǎn nian rafín, mǎmǎ nolǎn rat otǎseiuǎ-inǎn itǎmat kit mol rǎhn-kapǎ tǎskasik o Uhgín. ¹⁴ Mǎto-inu okǎmǎ kitat kotǎtul tímim mǎtoarus-pǎn namnun, motahatǎtǎ e Uhgín tǎskasik miǎkis, tahmen ǎm mǎmǎ inu kǎmotǎtuoun motahatǎtǎ wi ǎm lan, kǎn tǎtǎgǎtun mǎmǎ kitat kǎnoatos kǎlǎh natimnat mǎn rǎha Kristo. ¹⁵ Mǎto sotaluinǎn nǎghatǎn itǎm kǎmǎn,

[‡] 2:17: Fil 2:7; Hip 2:10; 4:15; 5:1,8-9   [§] 2:17: Hip 5:2   * 2:18: Hip 4:15   * 3:1: Rom 8:28   † 3:2: Nam 12:7

[‡] 3:6: Hip 3:14; 4:14; Rom 11:22   [§] 3:6: 1 Kor 3:16; 1 Pita 2:5   * 3:8: Eks 17:1-7; Nam 20:2-5   † 3:9: Nam 14:3;

Dut 1:3; Wǎk 7:36   [‡] 3:11: Nam 14:21-23   [§] 3:11: Sam 95:7-11

“Roiu əm, onəkotəkəike motətəlig-in nəwian məsotolən rəhatəmat-kapə təskasik pik, tahmen e tipitəmat min ilat kəmoatol mihin aupən moatəht nəwia Uhgın.”*

¹⁶ ?Kən pah min un itəm kəmotəto pap nəwia Uhgın, məsotolən? İlat un Moses təmit-irəkis ilat İjip.† ¹⁷ ?Pah min un kəmotol Uhgın neməha tol o nup foti? İlat un, netəm kəmotol nolən rat, kən moatəme motimis moatəməhl ərnapın əm əpəh ikin taruən-aruən ikin.‡ ¹⁸ ?Kən pah min un Uhgın təmatəghat kəm ilat, matos noanawil məmə ilat okəsotuwinən motiet-arəpən ikin katos namegən ron ikin? In təmatəghat kəm netəm kəmotəht nəwian.§ ¹⁹ Kən kitat koatəplan məmə kəmasegəhan-inən ilat məmə okotiet-arəpən ikin katos namegən ikin ron, mətə-inu ilat kəsotahatətəən lan.

4

İkin katos namegən o Uhgın ikin

¹ Mətə kitat u, Uhgın təmən-iəkis rəkis məmə kitat kotitun nuwinən imə ikin katos namegən ron ikin, kən nəniəkisən u, tatətul əh, materəh otat. Tol nəhlan, pəs kitat koatəto itat, kən moatəgin məmə kitat kit okol mətən təsosən namegən əh. ² Mətə-inu kitat kınotəto rəkis namnusən təwir məmə Uhgın təmol əpen-əpenə ikin kit o namegən rəhatat, tahmen əm məmə inu netəm aupən kəmotəto nəghatən mihin. Mətə nəghatən əh, təməsasituən elat, mətə-inu ilat kəmoatəto əm, məsotahatətəən lan. ³ Mətə-inu kitat netəm kəmotahatətə əm lan, kitat kotitun nuwinən imə, ikin katos namegən ron ikin. Mətə rəha netəm min u itəm kəsotahatətəən lan, Uhgın təmən məmə,

“Neməha təmol io, kən ekos noanawil kit, mən məmə, ‘İlat okol kəsotuwinən ikin katos namegən ron io ikin.’ ”*

Təmən nəhlan, nat ərnapın məmə tinol əpen-əpenə rəkis ikin katos namegən ron ikin nian in təmətuoun matol nətueintən. ⁴ Kitat kotitun məmə tinol əpen-əpenə rəkis lan, mətə-inu Naoa Rəha Uhgın in tatəghat-in Sapat, matən məmə, “Təmol nətueintən, kən e nian sepın lan, Uhgın təmameg e rəhan wək.”† ⁵ Mətə ikin min neen e Naoa Rəha Uhgın, Uhgın tatən məmə, “İlat okol kəsotuwinən ikin katos namegən ron io ikin.”‡

⁶ Tol nəhlan, ikin katos namegən o Uhgın ikin əh, in tətətig əh məmə netəmim okotuwin ikin. Mətə netəm min u aupən itəm kəmotəto namnusən təwir, ilat kəmotəmik-arəpən-in nuwinən ikin katos namegən ron ikin, mətə-inu kəmotəht nəwia Uhgın. ⁷ Kənu, uarisig lan, tol-pən Uhgın təmələhəu min nian kit min o nuwinən ikin katos namegən ron ikin. Nian əh, inu roiu. Uhgın təmən-iarəp nat u kəm Tefit məmə,

“Roiu əm, onəkotəkəike motətəlig-in nəwian məsotolən rəhatəmat-kapə təskasik pik.”§

⁸ Nikitəmat tuəh-tu suah u Josua* aupən. Okəmə Josua təmos-ipən namegən kəm ilat nian in təmit ilat moatuwin Kenan, kənu Uhgın okol təsən minən məmə otələhəu nian kit min məmə in nian rəha nuwinən imə ikin katos namegən ron ikin.† ⁹ Kən tol nəhlan, kən in təmən nian pisin kit min, nian əh-ikin tətətig əh o rəhan netəmim məmə okotuwin motos namegən, e nolən kitiah əm itəm Uhgın təmameg mihin e rəhan wək min aupən, e nian rəha Sapat. ¹⁰ Mətə-inu etəm tatuwin imə məmə otos namegən u, in otameg e rəhan wək, tahmen əm e Uhgın itəm təmameg e rəhan wək aupən.‡ ¹¹ O nat u, kitat okotalkut

* 3:15: Sam 95:7-8; Hip 3:7-8 † 3:16: Nam 14:1-35 ‡ 3:17: Nam 14:29; 1 Kor 10:1-13 § 3:18: Nam 14:22-23; Sam 95:11; Hip 3:11 * 4:3: Sam 95:11; Hip 3:11 † 4:4: Jen 2:2 ‡ 4:5: Sam 95:11 § 4:7: Sam 95:7-8; Hip 3:7-8

* 4:8: Josua in nərgin kit e nəghatən rəha Isrel. Kən nərgin u İesu, nərgilau tahmen-ahmen əm e Josua e nəghatən rəha netəm Kris. Nian Josua təmos-ipən namegən kəm netəm Isrel əpəh Kenan, nəmegəhən rəha Josua in tatəpsen-pən nat itəm İesu otəpanol, mos-ipa namegən pahrien kəm kitat. † 4:8: Dut 31:7; Jos 22:4 ‡ 4:10: Jen 2:2; Hip 4:4

askasik mämə okotuwın imə motos namegən u. Təsəwirən mämə kitat kit, otətəu-pən nolən rəha netəm aupən itəm kəmotəht nəwia Uhgın, moatəme.

¹² Məto-inu Naoa Rəha Uhgın, § in tatəmegəh məsanən mitahləpik e wək rəhan.* Kən in tahmen e naip tasilə e nikalin kərən mil.† In titun nətarerəhən matəplan nətəligən min ne nikin pisin pisin min e netəmim, tahmen əm e naip itəm tatətarerəh matəplan ikin tatilpin min ikin e nikilkilitəm ne nəhau imə agın. In tətakil nətəligən min ne nolən anion min e nikitəm.‡ ¹³ Uhgın tatəplan natimnat rafin e nətueintən tahmen əm mämə kəməte kitalkin-italkin katepik, koatəməhl piəpiə əm. Kitat okotəkəike motən-iarəp rafin agın natimnat itəm kəmotol kəm Uhgın u inu.§

Iesu in təmuwa pris asol agın itəm təwir maprəkis, məto-inu in Uhgın pap, məto təmuwa etəmim

¹⁴ Tol nəhlan, pəs kitat kotaskəlim-iəkis nahatətəən rəhatat itəm kinoatən-iarəp rəkis, məto-inu kitat koatos pris asol agın kit rəhatat in iahgin. Inu Iesu, Nəti Uhgın, itəm tinuwın rəkis imə e nego e neai.* ¹⁵ Məto-inu rəhatat pris asol agın, in Pris kit itəm tatəto wır nikitat, matəto wır otəhrol kitat kəsotahmenən, məto-inu natimnat rafin itəm tatek asgəwın kitat e nəmegəhən, natimnat kitiəh min əm, kinotek asgəwın rəkis in e rəhan nəmegəhən. Rəhatat pris asol agın, in tinitun rəkis rəhatat nəpouən min.† Məto nat kitiəh əm un, in təsolən nat tərət kit. ¹⁶ O nat u, pəs kitat kəsotəginən o nuwamən iuəhkır o jea rəha kig‡ u, tətawte-in rəhan nəwirən kəm kitat. Kən ikin əh, in otasəkitun itat, kən mos-ipa nəwirən kəm kitat e nikin agın, e nian rəha nəratən otuwa otat.§

5

¹ Kitat kotitun mämə nian rafin Uhgın tatitəpun suah kit kən matiləs-ipər in mämə otuwa pris asol agın, mämə in suatip rəha netəmim okotuwın o Uhgın. In suatip rəhalat o nos-ipənən natimnat kəm Uhgın, kən in matol sakrifais o rəhalat nolən rat min.* ² Roiu əh, məto-inu pris asol agın u in etəmim kit, in titun nolən timətig əm o netəmim,† nat əpnapın mämə ilat kotəruru agın nat itəm tətuatip, ilat kotagım rəkis e suatip, məto-inu in min, in təsahmenən, in tatol təfagə rat‡ nian tepət. ³ In tatol təfagə rat nəhlan, kən tol mämə e nian rəha sakrifais, in otəkəike mol sakrifais o rəhan atip təfagə, kən matig mol min rəha netəmim min.§

⁴ Suah kit okol təsənən mämə in otol wək rəha pris asol agın, matiləs-ipər atip in. Kəpə, Uhgın otəkəike maun-in rəhan kit etəmim mämə in otol wək u, tahmen əm mämə inu təmaun-in mihin Eron aupən.* † ⁵ Tol nəhlan, Kristo in təmisiləs-ipər atipən in mämə in pris asol agın. Məto Uhgın in təmitəpun, kən mən-ipən kəm in mämə, “Ik nətik.

Roiu enuwa rəham tata ətuatip.”‡

⁶ Kən ikin kit min e Naoa Rəha Uhgın, § in tatən mämə

§ 4:12: 1 Pita 1:23; Aes 49:2; Nol əpən 19:13-15; Jon 12:48 * 4:12: Aes 55:11; Jer 23:29 † 4:12: Efes 6:17
‡ 4:12: 1 Kor 4:5 § 4:13: Nol əpən 2:23 * 4:14: Hip 7:25 † 4:15: Hip 2:17 ‡ 4:16: Jea rəha kig
u, in Uhgın tatəpələh ikin, kən matərəmərə, məto o natimnat min itəm Iesu təmol, jea
rəha kig u, in tatuwa tahmen e Ikin Katilpin Neməha rəha Uhgın Ikin itəm Oltesteman
tatəghat-in (Onakehm e Eks 25:18-22; Lev 16:1-15). Ikin əh inəh, itəm Uhgın tətəsəkitun
kənu matəhlman nəwirən rəhan ikin kəm itat kən mətafəl rəkis nolən rat min rəhatat.
In titun nolən e nita Iesu itəm təmaiu otat, kən təmərəkin-rəkin rəhan neməha. § 4:16:
Eks 25:18-22; Lev 16:2,14,15; Hip 9:5 * 5:1: Hip 2:17; 7:27; 8:3; 9:9 † 5:2: Hip 2:17-18 ‡ 5:2: Hip 4:15; 7:28
§ 5:3: Lev 9:7; 16:6-15; Hip 7:27; 9:7 * 5:4: Hip 5:1-4 koatəghat-in ətuatip wək itəm pris asol agın
min kəmotol aupən, muwa mətoarus nian netəm Rom kəmotərəkin Nimə Rəha Uhgın e
nup fote tinuwın rəkis uarisig Iesu təpanimis. † 5:4: Eks 28:1; Nam 18:7 ‡ 5:5: Sam 2:7; Wək
13:33; Hip 1:5 § 5:6: Sam 110:4

“Ik pris kit tahmen e Melkisetek aupən, *†
kən ik onakatol wək rəha pris nian rafin,
matuwīn matuwīn namnun tikə.”

⁷ E nəmegəhən rəha Kristo e nətueintən u, in tatəfak kəm Uhgīn, matətapəh-in nasituən, mətəsək əfəməh, nahui nəmtin titaiəh. Uhgīn tatos nəsanənən o nosmegəhən in e nimisən. Kən in təmatisiai-in Uhgīn, kən matol nəwian, ‡ kən o nat u, Uhgīn təməto in. § ⁸ Nat əpnapīn məmə Kristo in Nəti Uhgīn, mətəto in təməto nahmən. Tol nəhlan, nahmən rəha Iesu, təmol in titun wīr nīpəti nolən nəwia Uhgīn, * ⁹ kən təmuwa etəm ətuatip rəha nolən wək rəha pris asol aɡin rəhatat. Kən in təmol suatip o nosmegəhən lilin rəhan netəm min u koatol nəwian, matos wīr ilat, matuwīn matuwīn namnun tikə. ¹⁰ Kən Uhgīn təmos-ipən nərig u kəm in, məmə in pris asol aɡin tahmen əm e suah u Melkisetek aupən. †

¹¹ Itimat emotos nəghatən tepət mə ekotən-ipinə kəm itəmat, məmə Iesu in pris asol aɡin tahmen e Melkisetek. Mətəto tiəkis pik o nən wīrən ilat rafin kəm itəmat, mətəto-inun itəmat nəkoatəpəh-in pik nətoən nat kit kən mitun. ¹² Itəmat nəmotahatətə nuwəh rəkis, kən təwīr məmə itəmat ninotuwa rəkis iəgətun min rəha nəghatən rəha Uhgīn. Mətəto kəpə, itəmat nəkoatol əm nulan. Roiu əh, kəike kəgətun min itəmat, tətuooun min e nəukətīn nəghatən min rəha Uhgīn. Nīpahrienən u, itəmat ninotahmen-in rəkis nunən nagwənən əskasik min, mətəto nəkotahmen əm məmə kətapinahin əh itəmat. ‡ ¹³ Mətəto e netəm min u itəm koatəmāh əh nəhlan, ilat u nisualkələh mətəmətiɡ, itəm koatəkəku əh, kəsotenatiɡ wīrən əh o nitunən nəgətunən min rəha nolən ətuatip. ¹⁴ Mətəto nagwənən əskasik in niɡi netəm rəhalat nitunən tinimətə rəkis, itəm kəmotiww rəhalat nətəliɡən o nitunən natimnat pišin pišin min itəm tətəuatiɡ ne itəm tərət, kən ilat moatol itəm təwīr, § in əm in əm.

6

¹ Tol nulan, təwīr məmə kitat okəsotəgətun minən nəukətī* nəgətunən rəha nahatətəən e Kristo, mətəto pəs kitat okoatəkəike moatuwīn məmə okotimətə e Iesu Kristo. Kitat kinotəuhlin rəkis kitat e nolən min itəm kotitun nit-ipənən item e nimisən. † Kitat kinotahatətə rəkis e Uhgīn. Tahmen əm məmə kinotafəl rəkis nəme nimə. Nian əh-roiu in rəha nəgpəhap-inən nimə. ² Kitat kinotitun rəkis nəgətunən min rəha nolən pišin pišin min rəha naukasən, kən minotitun rəkis nəgətunən min rəha nələhəu-pənən nelmitəm e rəhn-kapə etəmim, o nəfakən lan. Kən kitat kinotitun rəkis məmə kitat okotətul min e nimisən, kən motitun min məmə Uhgīn otakil netəmim, kən mos-ipən nalpinən lilin rəhan kəm netəm kotol təfagə rat. Natimnat min u, kitat kinotəghat-in rəkis, təsəwīrən məmə kitat koatisimatip e nəghatən kitiəh min əm nian rafin. ³ Tol nulan məmə okəmə Uhgīn təmegəhan-in əm kəm kitat, kən kitat okotuwa netəm kinotimətə rəkis.

⁴ ?Okotalkut məmə okotol nulan, mətəto təhrol e netəmim itəm kəmotuwa o Uhgīn mətəto roiu kinotapəs Uhgīn motəuhlin min mənətaalət o Kristo? Ilat əh, ilat netəm kəmotəhm nəhag-əhagən, ‡ kən kinotun asgəwīn rəkis noan e nego e neai itəm Uhgīn tatos-ipa, § kən minoatitun məmə in təwīr, kən minoatos rəkis o Narmin Rəha Uhgīn. * ⁵ Kən ilat u, netəm kinotun asgəwīn rəkis məmə nəghatən rəha Uhgīn in təwīr, † ilat kinotətə rəkis nəsanənən rəha nərəmərəən rəha Uhgīn itəm otəsuwəhən tuwa. ⁶ Mətəto okəmə ilat kəmotəuhlin mənətaalət o Uhgīn, suatip kit tikə min məmə okotəuhlin-pa min ilat o

* 5:6: Jen 14:18-20; Sek 6:13; Hip 5:10; 6:20; 7:1-22 † 5:6: Melkisetek (Jen 14:18) in kig rəha Salem (Salem u, nīpətīn u, Nəməlinuən) kən in pris rəha Uhgīn ilis Pīk. In təmətatiɡ e nian rəha Epraham. Kristo in tahmen e Melkisetek mətəto-inu in pris ne in kig min. Mətəto noanol rəha Eron min, ilat pris min əm, mətəto sənəmə kig min; Hip 7:2. ‡ 5:7: Luk 22:42 § 5:7: Mat 26:36-46; Mak 14:32-42; Luk 22:39-46 * 5:8: Fil 2:6-8 † 5:10: Sam 110:4; Hip 5:6 ‡ 5:12: 1 Pita 2:2 § 5:14: Rom 16:19 * 6:1: Hip 5:12 † 6:1: Hip 9:14 ‡ 6:4: Hip 10:32 § 6:4: Efes 2:8 * 6:4: Kal 3:2 † 6:5: Sam 34:8

Uhgin.‡ Ilat kəmotərəkīn atip əm ilat, məto-inu tahmen-pən əm məmə kinotəht-ipən min əm Nəti Uhgin e nig kəməluau, moatīləs-ipər min e niganəm̄ti netəmim, kən ilat kīnoatol min milə lan, moatərəkīn.

⁷ Nīkim tuəh-tu nat u. Nəptən u tatos wir nuhuən itəm tatəfik, kən in nagwənən tepət lan nigī netəm min un, koatol wək ikin. Uhgin nīkin tagien pīk ron, kən nəwīrən rəhan tətatiḡ lan. ⁸ Məto nīməptən rat itəm təsosən nat wir tepət lan, kən iapīl-iapīl ne kiras əm katuəwiə lan. Nəptən əh tīnəsəwir minən o nat kit. Tīnətaiu əm o nərəkīnən. E namnun, nigəm otus natīm̄nat itəm kotatiḡ lan.

⁹ Piak min, nat əpnapīn io iatəḡhat nulan kəm itəmat, məto ekītun wir məmə itəmat nəsoṭahmenən e nəptən rat əh. Ekītun wir məmə itəmat noatos natīm̄nat min u itəm təwīr maprəkis, itəm Uhgin təmos-ipīnə kəm itəmat məto-inun in tatosmegəh itəmat. ¹⁰ Uhgin okol təsaluīnən rəhatəmat wək min nəmoatol məto-inu Uhgin rəhan nolən tətutapī əm nian rafin. Kən okol in təsolən nat əpnapīn e nolən wir rəha nolkeikeən itəm nəmotol kəm in, kən moatol əh, nian nəmotasitu e rəhan netəmim. ^{§ 11} Itimat ekotolkeike məmə itəmat rafin nakoatakəike katos nolkeikeən itəm nəkoatol, moatol məmə otatuwīn e namnun, kən itəmat nakotos nat un itəm nakotagīle lan. ^{* 12} Itimat esotolkeikeən məmə nakotəlpah, məto ekotolkeike məmə onəkotos nolən† rəha netəm min un itəm kotaiu aupən. Ilat kotahatətə əskasik e Uhgin kən moatol rəhalat nətəliḡən kaifəməh.‡ Moatol nəhlan, kən roiu, ilat kinotos rəkis natīm̄nat itəm Uhgin təmən-iəkis məmə rəhalat. [§]

Rəhatat iagke tətatiḡ e nego e neai

¹³ Nəniəkisən kit tol nəhlan, itəm Uhgin təmən kəm Epraham aupən. Nian Uhgin təmol nəniəkisən rəhan, kən nəriḡ kit tīkə min məmə in otos mol nəniəkisən lan rəhan təfiḡəm. Məto-inu nərgīn in ilis taprəkis-in nərgīn min rafin. Tol nəhlan, Uhgin təmos noanawīl atip əm e nərgīn, matən məmə, ^{* 14} “Io oekəhlman rəhak nəwīrən kəm ik, iahgin. Io oekol rəham noanol otuwa tepət tepet.”† ¹⁵ Məto-inu Epraham rəhan nətəliḡən təfəməh, in təmatəsahgin matuwīn matuwīn, mətoarus nian in təmos natīm̄nat min un itəm Uhgin təmən-iəkis məmə otos-ipən kəm in.‡

¹⁶ Nian etəmim tatos noanawīl e nərgī etəm-iasol kit rəhan, [§] kən noanawīl u rəhan, tətalis rəhan nəḡhatən təfiḡəm. Kən netəmim okotəkəike motahatətə e rəhan nəḡhatən, okol kəsotərgəhəu minən ron. ^{* 17} Uhgin təmos noanawīl e nərgīn nəhlan, məto-inu in tolkeike məmə otol netəm min un itəm okotos natīm̄nat min itəm in təmən-iəkis,† ilat okotītun wir məmə rəhan nalpəkəuən, okol təsəuhlinən nian kit.‡ ¹⁸ Uhgin tatos noanawīl nəhlan məmə otīləs-ipər nətəliḡən rəhatat u, itəm kinotiet rəkis motagim kən moatahḡīl-pən lan. Kən pəs kitat kotaskəlīm-iəkis nolən əh itəm Uhgin tīnos-ipa rəkis kəm itat, məmə kitat okotagīle əskasik e nəniəkisən min rəhan. Nat mil u, ilau okol kəsəuhlinən nian kit, məto-inu Uhgin, təsəiuəən nian kit. ¹⁹ Kitat kotələhəu-pən rəhatat nətəliḡən təskasik o nosən natīm̄nat min əh, tol nəhlan, mol məmə in tahmen e iagke kit itəm tətəskəlīm wir rəhatat nəmegəhən, [§] məmə nat kit otəsəloalən lan kən məsiuw rəkis minən kitat. Tahmen əm məmə iagke u, in tīnatiḡ rəkis əpəh imə e Ikin Tasim Agin Ikin, əpəh ilis e nego e neai, e nəwtain nīməhan imə-pən ikin. ^{* 20} Ikin əh, Iesu tīnuwīn rəkis ikin rəhatat lan, məmə oterəh e suatip rəhatat.† In təmuwa rəkis pris

‡ 6:6: 2 Pīta 2:21 § 6:10: Mat 10:40,42 * 6:11: Hip 3:6 † 6:12: Hip 13:7 ‡ 6:12: Jem 1:3; Nol əpən 13:10; 14:12 § 6:12: Hip 10:36 * 6:13: Jen 22:16 † 6:14: Jen 22:17 ‡ 6:15: Jen 21:5 § 6:16: E nolən rəha nəlisən nəḡhatən təskasik, okəmə kitat kit tolkeike məmə otol nəhlan, kən in tatos noanawīl e manīn ne winin ne. Məto netəm Isrel aupən, ilat kəmoatos noanawīl e nərgī etəm asim kit, o nat kit itəm tasim, kən nian netəmim neen koatətə, kən ilat koatahatətə e nəḡhatən itəm koatən. Okol kəsotərgəhəu minən ron, məto-inu nəriḡ əh kəmotən, in tətalis ətain nəḡhatən, təskasik. * 6:16: Eks 22:11 † 6:17: Rom 4:16 ‡ 6:17: Nam 23:19; Taet 1:2 § 6:19: Fil 3:12 * 6:19: Lev 16:2; Hip 9:2,3,7 † 6:20: Hip 4:14

asol agin[‡] tahmen əm e pris u Melkisetek[§] aupən, kən in otatos wək u nian rafin, namnun tikə.

7

Melkisetek,
Kig rəha Nətuatipən,
Kig rəha Nəməlinuən,
ne pris rəha Uhgın Ilis Agın

¹ Suah u, Melkisetek,* in kig rəha Salem[†], kən in pris rəha Uhgın u Ilis Pık Agın. Aupən, nian Epraham təmuwin e nəluaginən ilat kig min, kən in təmol win elat. Kən in minitəlig minatuwa. Melkisetek, in təmatuwın məplan Epraham e suatip, kən in təməfak mətapəhin-pən məmə Uhgın otəhlman nəwırən kəm Epraham. ² Kən Epraham, təmos-irəkis tait e rəhan natimnat min itəm təmol win lan e nəluaginən, kən mos-ipən kəm Melkisetek. Melkisetek u, nipəti nərgin un, “Kig rəha Nətuatipən.” Kən nərgin kit min u, kətaun-in məmə Kig rəha Salem, nipətin u məmə, “Kig rəha Nəməlinuən.” ³ Naoa Rəha Uhgın təməsəghat-inən rəhan tata ne mama ne rəhan noanol min. Kən təsənən nian təmaiir lan, ne nian itəm təmimis lan. Tahmen əm məmə in təməsimisən, in tatol əh wək rəha pris. Tol nəhlan, nəkəplan məmə in tahmen e Nəti Uhgın u, in pris lilin kit[‡]

⁴ Nikim tuəh-tu Melkisetek. In etəm-iasol kit. Nat əpnəpın məmə tipitat u Epraham in etəm-iasol, məto in təmatisiai-in pık Melkisetek, matos-ipən rəhan nat asol min əm, in əm in əm, məmə rəhan tait kəm in.[§] ⁵ Kitat kotitun məmə, e nup min rafin, netəm Isrel ilat kotəkəike moatos-ipən rəhalat tait kəm noanol min rəha Lifae, ilat u pris min, tahmen-pən əm məmə inu Lou rəha Uhgın tatən mihin. Nat əpnəpın məmə pris min əh, ilat noanol min rəha Epraham, məto netəm iməlat ikin ilat kotəkəike moatos-ipən tait kəm ilat. ⁶ Melkisetek u, in sənəmə noanol kit rəha Lifae. Məto in təmos tait min u rəha natimnat rəha Epraham. Kən in təməfak-pən kəm Uhgın məmə otəhlman nəwırən rəhan* kəm Epraham u, Uhgın təmos-ipən rəhan nəniəkisən kəm in. ⁷ Kən tətuatip agın məmə etənim itəm tatos nərig asol otəfak məmə Uhgın otəhlman nəwırən tatuwin e etənim itəm ləhau əm lan. ⁸ Kən pris min u itəm koatos tait u, ilat netənim əm, itəm okəpanotimis. Məto Melkisetek u, in tatos tait, katən məmə in tatəmegəh.[†] ⁹ Epraham təmatətou rəhan tait tatuwin kəm Melkisetek nulan, kən kitun nənən məmə Lifae u, etəm tatos tait rəha netəm Isrel, in min təmos-ipən tait kəm Melkisetek. ¹⁰ Məto-inu nian Melkisetek təməplan Epraham, Lifae təməsaiirən əh. Məto nian Epraham təmətou nulan tait tuwin kəm Melkisetek, in tahmen əm məmə rəhan u noanol, Lifae, in min təmətou-pən tait kəm Melkisetek, məto-inun in tinətətig rəkis e nipəti rəhan pipi.[‡]

Kristo in tahmen e Melkisetek

¹¹ Wək rəha pris min u, kəmotisi-pən e noanol rəha Lifae, in nəukəti Lou itəm Uhgın təmos-ipən kəm netəm Isrel. Məto wək rəha pris min u, in təsəwırən mahmen.[§] Məto-inu pris min u, ilat kəsotahmenən. Uhgın təməgətun məmə ilat kəsotahmenən nian in təmiləs-ipər pris kit min tuwa.* Kən pris un in təruru nisi-pənən e noanol rəha Lifae ne Eron,[†] məto in pris kit tahmen e Melkisetek. ¹² Nian kəməuhlin nolən rəha nitəpunən pris, kən okəike kəuhlin min Lou. ¹³ Otəkəike mol nulan məto-inun, kitat koatətəghat-in İərəməərə rəhatat, itəm təmisi-pən e noanol kit itəm sənəmə noanol ətuatip rəha pris

‡ 6:20: Hip 2:17 § 6:20: Hip 5:16 * 7:1: Jen 14:17-20 † 7:1: Nərgin əh, Salem, in nərgin oas rəha Jerusalem aupən. Nərgin əh, Salem, nipətin u “nəməlinuən.” ‡ 7:3: Sam 110:4 § 7:4: Jen 14:20 * 7:6: Jen 14:19,20 † 7:8: Hip 5:6 ‡ 7:10: Nat kisił kətəhaləgətun məmə Melkisetek in ilis taprəkis-in pris min u noanol rəha Lifae. Kitiəh un, Melkisetek in təməsimisən, tatəmegəh əh. Kəiu un, tipi Lifae u Epraham, in təmatos-ipən tait rəhan kəm Melkisetek. Kisił un, Melkisetek təməfak-pən kəm Uhgın məmə otəhlman nəwırən kəm Epraham, məto sənəmə Epraham təməfak o Melkisetek. § 7:11: Hip 7:18,19; 8:7 * 7:11: Hip 10:1 † 7:11: Lifae in noanol rəha pris min, məto Eron in təmisi-pən e noanol rəha Lifae, kən noanol min rəhan, katən məmə ilat pris asol agın min.

min, itəm koatol wək e olta. ¹⁴ Kitat kinotitun rəkis məmә İərәmәrә rəhatat in tәмisi-pән e noanol rəha Juta, † kән nian Lou rəha Moses tәmatəghat-in wək rəha pris min, in tәмәsəghat-in agin-əhән noanol u. ¹⁵ Mәto tәwir әm, mәto-inu kitat kinotitun mәмә pris kit min tinәmuwa rəkis, itәм tahmen e Melkisetek. ¹⁶ In tәmuwa pris, mәto sәнәmә Lou tәmol mak e noanol rəhan mәмә noanol u in rəha pris min. In tәmos wək rəha pris e nat kit itәм tәsanән maprəkis-in Lou, inu nәsanәнән rəha nәmegəhән u rəhan itәм namnun tikә. § ¹⁷ Naoa Rəha Uhgın tatән mәмә,

“İk pris kit tahmen e Melkisetek* әupән,
kән ik onakatol wək rəha pris nian rafin,
matuwın matuwın namnun tikә.”

¹⁸ Kәмәләhәu kalın Lou әupән, mәto-inun rəhan nәsanәнән tikә, in tәsasituән, okul tәsolән nat kit. † ¹⁹ Mәto-inu Lou әh, tәruru nәләhәu әtuatipән nat kit. † Kән roiu әh, nolән pisin kit itәм tәwir maprəkis, in tinos nәmeen, mәмә kitat okotәләhәu-pән rəhatat nәtәligән lan. Kән in suatip rəhatat u, o nuwinән iuәhkır o Uhgın. §

²⁰ Uhgın tәмән-iәkis mәмә Kristo in otol wək rəha pris matuwın matuwın namnun tikә, kән tәmos noanawıl ron, mәмә rəhan nәghatән otәfigәм. Mәto tәмәsosән noanawıl mihin e pris min әupән. ²¹ Mәto Uhgın tәmos әm noanawıl nian İesu tәmuwa pris. Naoa Rəha Uhgın tatән mәмә,
“İərәmәrә tәmos noanawıl kit,

kән okul kәsәuhlinән nәtәligән rəhan.*
In tatән mәмә,

‘İk onәkol wək rəha pris nian rafin, †
matuwın matuwın namnun tikә.’ ”

²² Uhgın tәmos noanawıl nәhlan, matol mә İesu tuwa mol suatip itәм tatol kitat kotitun әsas mәмә nәniәkisән rəha nasituән in tәwir, maprəkis-in nәniәkisән u әupән. †

²³ Әupән, pris min ilat tepәt, mәto-inun kitiah tol wək matuwın matuwın mimis un, kit tos nәmeen, mol wək matuwın matuwın, mimis moatol әm nulan. İlat kәsotolән wək lilin. ²⁴ Mәto İesu, in otos wək rəha pris rəhatat matuwın matuwın namnun tikә, mәto-inun, tәtatig lilin. ²⁵ Tol nәhlan, in titun nosmegəh lilinән § kitat u, kotilpin kitat min mәмә koatuwin o Uhgın, mәto-inu in tatәmegəh lilin, tatәghat rəhatat lan kәм Uhgın.*

²⁶ O nat u, inun in pris asol agin † itәм in tahmen o nasituән etat. In tasim, kән mәtuatip wir, in tәsolән nolән rat. In tol pisin agin e netәм koatol tәfagә rat, kән in ilis taprəkis-in ilat әpәh e nego e neai. ²⁷ In tol pisin e pris asol agin min un әupән. Nian rafin, ilat kotәkәike kaupән moatol sakrifais o nafәl rәkisән tәfagә rat rәhalat. † Uarisig lan un, ilat kәpanotol min sakrifais kit min, o nafәl rәkisән tәfagә rat rəha netәmim min. § Mәto nian İesu tategəhan-in mәмә in otol sakrifais atip e rəhan nәmegəhән,* kән mau kitiah әm † in tahmen moau. ²⁸ Lou in tatilәs-ipәр pris min itәм kәsotahmenән. † Mәto noanawıl rəha Uhgın, itәм tatuarisig-in Lou, in tatilәs-ipәр Nәtin u, § itәм tәwir mahmen agin* o nolән wək u, matuwın namnun tikә.

8

İesu in pris asol agin tәwir maprəkis-in netәм min un kәmotol wək rəha pris asol agin әupән

† 7:14: Jen 49:10; Mat 1:3; 2:6; Nol әpән 5:5 § 7:16: Jon 1:4; 5:26; Hip 7:25 * 7:17: Jen 14:18; Sam 110:4; Sek 6:13; Hip 5:6,10; 6:20; 7:1-22 † 7:18: Rom 8:3; Kal 3:21; Hip 9:9; 10:1 † 7:19: Rom 3:20 § 7:19: Hip 4:16; 10:22; Jem 4:8 * 7:21: 1 Saml 15:29; Mal 3:6 † 7:21: Sam 110:4; Hip 5:6; 6:20; 7:17 † 7:22: Luk 22:20; Hip 8:6; 12:24 § 7:25: Suatip kit min әh-ikin o nәнән, mәмә, “titun nosmegəh agin-әhән.” * 7:25: Rom 8:34; 1 Jon 2:1 † 7:26: Hip 2:17; 4:14; 6:20; 8:1 † 7:27: Lev 9:8; 16:6, § 7:27: Lev 9:15; 16:15; Hip 5:1,3 * 7:27: Efes 5:2 † 7:27: Rom 6:10; Hip 9:12, 26,28; 10:10; 1 Pita 3:18 † 7:28: Hip 5:1-2 § 7:28: Hip 1:2 * 7:28: Hip 2:10

¹ Kitat koatəghat-in nat u,* mətə nəukətīn tol nulan. Kitat koatos pris asol agin kit, tətuatip əm e itəm un ematən. In tinatəpələh rəkis† e rəhn matip Etəm-iasol əpəh ilis e nego e neai, ikin rəha nepətən ne nisaiiən. ² In tatol wək əpəh İkin Tasim İkin e nego e neai, inu Nimə Tapolən pahrien‡ itəm Uhgīn əm təmiuw. Sənəmə etəmim itəm təmiuw Nimə Tapolən əh.§

³ Kəmiləs-ipər rafin pris asol agin min u aupən, məmə okoatos-ipən natimnat min kəm Uhgīn, kən moatol sakrifais. E suatip kitiah əm, rəhatat u pris asol agin, in min otəkəike mos-ipən sakrifais kit kəm Uhgīn.* ⁴ Okəmə in tətətig əh e nətueintən u, kən okol sənəmə in pris kit, mətə-inu pris min əpəh ikin koatatig itəm koatos-ipən natimnat kəm Uhgīn, tahmen əm mə inu Lou təmən mihin. ⁵ Pris min u, ilat koatol rəhalat wək e narmi nimə əm itəm tatasgəwin† natimnat min itəm tətətig e nego e neai. Tol nəhlan, nian Uhgīn təmən-ipən kəm Moses aupən, məmə otiuw Nimə Tapolən Asim, in təmən məmə, “Onakəkəike matehm wir məmə onəkol natimnat min u tətuatip tahmen əm e rəhak mak itəm emol matəgətun rəkis ik lan əpəh ilis e nitot asol.”‡ ⁶ Mətə roiu, İesu, pris asol agin u rəhatat, in tinos rəhan wək itəm təwir təwir maprəkis-in wək rəhalat. Kən e nolən kitiah əm, İesu in suatip rəha nəniəkisən wi rəha nasituən u, in təwir maprəkis-in nəniəkisən oas rəha nasituən. Mətə-inu nəniəkisən wi u, in tatətul-pər e nəghatən min itəm kotəwir motaprəkis.§

⁷ Mətə-inu okəmə kəsehmən nat tərət kit e nəniəkisən oas,* okol nəniəkisən wi təsosən nəmeen. ⁸ Mətə Uhgīn təməplan nəratən rəha netəmim, kən təmən məmə, “Nian əh-ikin otəpanuwa, itəm io, oekol nəniəkisən wi rəha nasituən rəha noanol min rəha İsrel ne noanol min rəha Juta.

⁹ Nəniəkisən rəha nasituən u, in otol pisin agin e nəniəkisən oas rəha nasituən, itəm io emol kəm tipilat min aupən, e nian u itəm io emos nelmilat matit ilat moatiet rəkis İjip. Oiakol nəniəkisən wi rəha nasituən, mətə-inu ilat kəməsotaskəlimən nəniəkisən u itəm io emol kəm ilat aupən, kən tol məmə io emapəs ilat, maluin.†

¹⁰ Kən io, İərəməərə, iatən-iarəp məmə, e nian itəm otəpanuwa, io oekol nəniəkisən wi kit rəha nasituən‡ kəm noanol min rəha İsrel. Oekos-ipən rəhak lou min e rəhalat-kapə, kən oekəte rəkis-pən e nikilat,§ kən io ekuwa mol Uhgīn ətuatip rəhalat, kən ilat okotuwa kol rəhak ətuatip netəmim.*

¹¹ İlat kit okol təsuwinən məgətun netəm iman ikin məmə, ‘İk onakəkəike mitun İərəməərə u.’ Kən etəmim kit okol təsuwinən mən-ipən nəghatən u kəm pian, mətə-inun ilat rafin okotitun io,† tətuooun e netəm əpnəpin min muwin mətəarus-pən netəm koatos nərig asol min.

¹² Mətə-inun, io, ekasəkitun ilat o rəhalat nolən min itəm təsətuatip agin-əhən. Io oekafəl rəkis nolən rat min rəhalat, kən io oekaluin nolən rat min rəhalat.”‡ §

* 8:1: Hip 1:3; 2:17; 3:1; 4:14; 6:20; 7:26; 9:11; 10:12; 12:2 † 8:1: Əplan-tu futnot e 1:3 ‡ 8:2: Hip 3:6; 10:21; 1 Pita 2:5; Nol Əpən 13:6 § 8:2: Hip 9:11, 24 * 8:3: Hip 9:14 † 8:5: Kol 2:17; Hip 9:23 ‡ 8:5: Eks 25:40 § 8:6: Hip 8:8,13; Luk 22:20; Hip 7:22; 9:15; 12:24 * 8:7: Hip 7:11,18; 10:1 † 8:9: Eks 19:5-6 ‡ 8:10: Rom 11:27 § 8:10: Lou oas min u, kəməte-pən e kəpiel kəiu kuepin-epin. 2 Kor. 3:3; Hip 10:16 * 8:10: Esik 11:20 † 8:11: Aes 11:9; Jon 6:45 ‡ 8:12: Aes 43:25; 64:9; Maeka 7:19; Hip 10:17; Jer 31:31-34 § 8:12: Hip 10:16

¹³ Nian Uhgîn tatəghat-in naniäkisən rəha nasituən u, mämə in naniäkisən wi, nipätin u mämə naniäkisən rəha nasituən aupən, tinoas minərat. Kən nat itəm in tinuwa minoas, tinəsahmen minən, kən otəsuwəhən, tikə.

9

Ikin Tasim Ikin e nətueintən ne Ikin Tasim Ikin e nego e neai

¹ Kən e naniäkisən rəha nasituən itəm təmaupən matig, ilat okotəike motətəu-pən suatip ətuatip min o nəfakən. Kən Nimə Tapolən Asim, in rəha nətueintən əm u. ² Netəm aupən, kəmotiuw Nimə Tapolən Asim u,* moatol noan kit əpəh ilugin ətuatip, kəmagəhl noan kəiu. Noan itəm tətaupən lan, koatən mämə Ikin Tasim Ikin.† E noan əh, kəmotələhəu-pən nat katəhtu-pər lait lan‡ ikin, ne tepil kit itəm kəməlin-pər pīret asim min lan.§ ³ Kəmiuwosig niməhan e noan uarisig, kən noan əh, katən mämə, “Ikin Tasim Agin Ikin.”* ⁴ Ikin əh, nat kit əh-ikin kəmol e iaen u kol tatipit-ipit, itəm katəmki-pən nat pien-pien lan, katuwaan. Kən ikin əh, Bokis rəha Naniäkisən Rəha Nasituən† tatəpələh əh-ikin. Bokis u, kəmol e nig, kən kalpin e iaen u kol tatipit-ipit. Kən e nipəgnoa Bokis əh, pətəl kit əh-ikin kəmol e iaen u kol tatipit-ipit, kəmarigin-pən pīret u mana,‡ noan məsin ikin. Kənu kəmələhəu-pən min kasikin rəha Eron e Bokis u, kasikin itəm aupən Uhgîn təmol təwiə min.§ Kən kəpiel mil kəiu əh-ikin, itəm kuepin-epin, kəməte rəkis-pən Lou ilat ten elau.* ⁵ Kən ilis e rəhn-minat Bokis u, narmi Jerubim rəha Nəhag-əhagən,† ilau kəiu əh-ikin. Kətiauwsig niməlməilau o Ikin Katilpin Neməha rəha Uhgîn Ikin.‡ § Məto okol esənən natimnat min u, mətə əlkələh, pəs ekələhəu əm e səpag.

⁶ Nian kəmotəlin wir rafin natimnat min u, pris min kotitun nuwinən imə miet e noan itəm tətaupən nian ilat koatol wək rəha nəfakən.* ⁷ Məto pris asol agin, in əm titun nuwinən imə e Ikin Tasim Agin Ikin. Məto okol təsuwinən nian rafin.† In titun nuwinən nian kitiəh əm e nup min rafin.‡ Kən nian in tatuwin, in təike mos nita, kən mol sakrifais lan o nolən rat rəhan,§ kən matig mol min o nolən rat rəha netənim,* itəm ilat kotəruru mämə koatol təfagə rat. ⁸ Kən e natimnat min u, Narmin Rəha Uhgîn tatəgətun mämə, nian Nimə Tapolən Asim aupən təmatətul əh, kən suatip† tikə o kitat o nuwinən e Ikin Tasim Agin Ikin. ⁹ (In tahmen əm e narmi nat kit‡ itəm tatəgətun e nian u itəm kotatig lan roiu.) Natimnat min u, kəsotahmenən o nələhəu ətuatipən nətəligən rəha netənim itəm kotuwa o nəfakən. ¹⁰ Məto-inu nəfakən oas aupən, in tatəgətun əm suatip min itəm koatən pik nolən rəha nagwənən* ne nənimən† ne naikuasən.‡ Natimnat min u, in nat

* 9:2: Eks 25:8,9 † 9:2: Eks 26:33,34 ‡ 9:2: Eks 25:31-40; Jon 8:12; Nol əpən 1:20 § 9:2: Eks 25:23-29; Jon 6:35,48 * 9:3: Eks 26:31-33 † 9:4: Bokis rəha Naniäkisən Rəha Nasituən u, in “Covenant Box.” Eks 25:10-22 ‡ 9:4: E nian rəha Moses, Uhgîn təmos-ipən pīret təmisi-pən e neai, nərgin u mana. Eks 16:31-33; Jon 6:48-51. § 9:4: Nam 17:1-10 * 9:4: Eks 31:18 † 9:5: Jerubim inu, katən mämə Jerubim rəha Nəhag-əhagən, məto-inun nəhag-əhagən asol rəha nəwiran ne nəsanənən rəha Uhgîn tətətig ilugin elau. Nian neen ilau katioas nəhag-əhagən rəha Uhgîn mətian əh kit (Esik 1:4-21; 10:9-22; Sam 18:10). ‡ 9:5: Ikin Katilpin Neməha rəha Uhgîn Ikin, inun, rəhn-minat Bokis rəha Naniäkisən ilis ikin. Ikin əh, nəhag-əhagən asol rəha nəwiran ne nəsanənən rəha Uhgîn tətətig ikin. Netənim kotəruru nuwinən imə Ikin Tasim Agin Ikin mämə okotəplan natimnat min u, məto pris asol agin əm. Kən in təsuwinən nian rafin. Nian kitiəh əm e nup kitiəh tatuwin. Pris asol agin titun nuwinən imə Ikin Tasim Agin Ikin, in təmik nita rəha sakrifais kən muwin kən təmorautin nita e rəhn-minat bokis u. Nolən əh, in nəmtətin wir kit, itəm tatəgətun mämə netənim okotəkəike kimis o rəhalat nolən rat min. Məto e nita əh rəha sakrifais, in tatilpin neməha rəha Uhgîn. § 9:5: Eks 25:17-22; Hip 4:16 * 9:6: Nam 28:2-4 † 9:7: Lev 16:2 ‡ 9:7: Lev 16:34 § 9:7: Lev 16:3,11,14; Hip 5:3 * 9:7: Lev 16:15 † 9:8: Luk 23:45; Jon 14:6; Hip 10:19-20 ‡ 9:9: Hip 10:1-2 § 9:9: Hip 5:1; 8:3 * 9:10: Lev 11:2-23 † 9:10: Nam 6:3; Kolosi 2:16 ‡ 9:10: Lev 11:25,28,40

rəha nīpətītəm əm. Məto nolən mīn əh, ilat katīpa əfīgəm əm kit rəha netəmim, matuwīn mətoarus-pən nian Uhgīn otəuhlin natīmnat rafin tuwa muwiwi.

Nīta Iesu in sakrifais kit itəm in təwir maprəkis agīn-əh

¹¹ Məto roiu əh, Kristo tinuwa rəkis, kən in pris asol agīn itəm təməmīk natīmnat wir mīn, mīnuwa.[§] Kən in təmuwīn imə e Nīmə Tapolən Asim itəm təwir təhmin mīn, maprəkis-in itəm təmaupən.* Nīmə əh, in sənəmə nat kit itəm netəmim kəmotol, kən sənəmə nat kit rəha nətueintən u itəm Uhgīn təmol. ¹² Nian Kristo təmuwīn imə e Ikin Tasim Agīn Ikin, təməsuwīnən e nup mīn rafin, tahmen e pris asol agīn mīn aupən kəmotol mihīn. In təmol mau kitiəh əm, kən tahmen, məto-inun in təsosən nīta nēni ne nīta nēti kau muwīn imə məmə otos-irəkis təfagə rat. Kəpə, in təmos atīp əm nītan, muwīn imə, kən in əm təmətou nəmītāt mikis itat e təfagə rat mīn.[†] ¹³ E nolən rəha nēniəkisən rəha nasituən aupən, kəmorautin-pən nīta nēni ne kau, o nəmtapi kau itəm kəmuwaan atīp e olta, korautin-pən e suah kit itəm tamkīmīk e nīganəmīti Uhgīn məmə nīpətīn otaruətuəh, namkīmīkən tikə lan. ¹⁴ Məto nīta Iesu[‡] in tatos nəsanənən asol taprəkis-in natīmnat mīn u.[§] Kristo in təmol atīp sakrifais lan, e nəsanənən rəha Narmīn itəm tətātīg līlīn. In sakrifais kit itəm tətuatīp agīn, nərātən kit tikə lan. Tol nəhlan, kən nītan in tatos nəsanənən, tahmen o nəfələn nīkitəmat* o nolən mīn itəm kotitun nītīpənən itəm e nīmīsən, məmə itəmat onəkotəfak əm kəm Uhgīn itəm tətəmegəh.[†]

¹⁵ O natīmnat mīn u itəm Iesu təmol, in suatīp o nosən nēniəkisən wi rəha nasituən.[‡] Uhgīn təmaun-in netəmim rəhan, kən mən-iəkis kəm ilat məmə natīmnat wir mīn u, in rəhalat. Kən natīmnat mīn u, okol kəsotīkəən nian kit,[§] məto okoātātīg līlīn. Ilat okotos natīmnat mīn un, məto-inun nīmīsən rəha Kristo in tīnətou rəkis nəmīti təfagə rat rəha netəm mīn un itəm kəmoatətəghl Lou rəha nēniəkisən rəha nasituən itəm təmaupən matīg.

¹⁶ Okəmə Iesus təsīmīsən nəhlan, kən rəhan netəmim okəsotosən natīmnat wir mīn itəm in təmən-iəkis mə rəhalat. Məto-inu okəmə suah kit tol nēniəkisən kit məmə nian in otīmīs, kən rəhan natīmnat otuwīn o suah pīsīn kit, kən suah u in otəkəike mīmīs pītən, kənu nēniəkisən rəhan in otətātīg matəmegəh. ¹⁷ Nēniəkisən kit tol nəhlan, təsatīgən məsəmegəhən nian etəm təmən tətātīg əh. Rəhan nēniəkisən in otətātīg matəmegəh əm nian in tīnīmīs rəkis. ¹⁸ O natīmnat mīn u, e nēniəkisən rəha nasituən aupən, nīta nat megəh kit təkə maiəh, təgətun məmə nat kit təmīmīs, kən otol məmə nēniəkisən in tətəmegəh mətātīg. ¹⁹ Tol nəhlan, nian Moses in təmatən-iarəp rəkis nəghatən mīn rafin rəha Lou kəm netəmim, kən uarisīg lan, in təmos nīməme sipsip kəmol tasiə, ne nelmi nig u hisop, meer-pən e nīta nēti kau ne nīta nēni ne nəhau, kən təmorautin-pən nīta e naoa rəha Lou ne netəmim mīn.* ²⁰ Kən in təmən-īpən kəm ilat məmə, “Inu nīta nat megəh kit itəm tətīmīs o nolən nēniəkisən rəha nasituən rəha Uhgīn tətātīg matəmegəh. Kən itəmat nəkotəkəike moatīsiāi-in, moatol nəwīan.”[†] ²¹ E nolən kitiəh əm, Moses təmorautin-pən nīta e Nīmə Tapolən Asim ne natīmnat mīn itəm kəmos o nəfakən. ²² Lou tatən məmə pris otəkəike matol-pən nīta e natīmnat tepət, iuəhkir natīmnat rafin, məmə ilat okotasim. Kən okəmə nīta təsaiuən ron, kən Uhgīn okol təsafələn təfagə rat.[‡]

²³ Tol nəhlan, nīta rəha nolən sakrifais, in təmaiəh o nolən natīmnat mīn u, kotasim. Məto Nīmə Tapolən Asim ne natīmnat mīn rəhan əh-īkin, ilat narmi natīmnat mīn əm[§] itəm tətəpsen-pən natīmnat itəm koātātīg e nego e neai. Məto nəfakən o natīmnat itəm tol nīpətī nat agīn-əh mīn, itəm kotātīg e nego e neai, nīta nat megəh təsahmenən o nolən ilat kotasim. Okəike kol sakrifais kit itəm təwir maprəkis. ²⁴ Iesu in təsuwīnən imə e Ikin Tasim Ikin rəha nətueintən u, itəm netəmim əm kəmotol. Nīmə əh, in narmi nat əm rəha Ikin Tasim Ikin pahrien əpəh ilīs e nego e neai. Məto Iesu təmuwīn e nego e

§ 9:11: Hip 10:1 * 9:11: Hip 8:2; 9:24 † 9:12: Rom 3:25 ‡ 9:14: 1 Pita 1:2,18-19 § 9:14: Hip 10:4
* 9:14: Sek 13:1; Hip 10:2,22; 1 Jon 1:7 † 9:14: Taet 2:14 ‡ 9:15: Luk 22:20 § 9:15: Hip 10:34 * 9:19: Eks
24:6-8 † 9:20: Eks 24:8; Luk 22:20 ‡ 9:22: Lev 17:11 § 9:23: Hip 8:5

neai, kən roiu əh in tatən-ipən natimnat rəhatat lan kəm Uhgın e niganəmtin.* 25 Kən nian Iesu təmol atip sakrifais e rəhan nəmegəhən, in rəhan nolən tol pisin e pris asol agin u aupən. E nəniəkisən rəha nasituən u aupən, pris asol agin otəkəike muwin imə e Ikin Tasim Agin Ikin kən mos nita nat megəh, sənəmə nitan atip, mol sakrifais lan. Təike matol nəhlan e nup min rafin. Məto Kristo təmuwin e Ikin Tasim Agin Ikin e nego e neai, təmos atip nitan kən mol sakrifais lan mau kitiəh əm kən tinahmen. 26 Okəmə Kristo təmatol sakrifais nəhlan e nup min rafin, tahmen e pris min u aupən, in otəkəike məto nahməən nian tepət tətououn e nian Uhgın təmol nətueintən. Məto roiu, kitat kinotatig e namnun nian, in təmiet-arəpa mau kitiəh əm,† məmə otol atip sakrifais e rəhan nəmegəhən o nos-irəkisən təfagə rat. Kən rəhan sakrifais, in namnun. 27 Kitat netəmim, Uhgın tinələhəu nian ətuatip rəhatat kitiəh kitiəh məmə okotimis lan, mau kitiəh əm. Kən uarisig lan un, in otakil rəhatat nolən min.‡ 28 E nolən kitiəh əm, Kristo təmol atip sakrifais lan, mau kitiəh əm,§ məmə in otatipa-in təfagə rəha netəmim tepət.* Məto uarisig, nian otatitəlig-pa min,† in otəsuwa-minən o nos-irəkisən təfagə rat, məto o nosmegəhən netəmim itəm kotəsahgin, nəumis tatus ilat ron.‡

10

Sakrifais rəha Iesu, təmol nian kitiəh əm, kən in tinahmen

¹ Natimnat min rəha Lou, ilat kotahmen e narmi nat* itəm otəsuwəhən kotuwa, məto toapoap. Ilat sənəmə nipəti nat. E nup min rafin pris min koatol sakrifais. Məto nat ərnapin məmə ilat koatol sakrifais, məto Lou in təruru nolən iəfak min itəm kotuwa o Uhgın kotətuatip e niganəmtin, məto-inun ilat narmi sakrifais agin, itəm toapoap.

² Okəmə sakrifais min ilat kotahmen, motitun nolən netəmim kotətuatip. Kən iəfak min kotitun nələhəuən motapəs nolən rəha sakrifais, məto-inun nikilat tinəruən rəkis mau kitiəh əm. Kən okəmə tinafəl rəkis nikilat nəhlan, kən ilat kəsotəto minən tərət o rəhalat nolən rat. Məto, kəpə, ilat koatəto əh tərət. ³ Tol nəhlan, e nup min rafin, ilat koatol pap sakrifais, məto nat u tatol əm məmə ilat okol kəsotaluinən nolən rat min rəhalat, ⁴ məto-inu nita nəni ne kau in təruru agin nos-irəkisən təfagə rat.†

⁵ Tol nəhlan, nian Kristo tinatimnə e nətueintən, in təmən-ipən kəm Uhgın məmə, “Ik nakapəs sakrifais min ne natimnat min koatos-ipən kəm ik.

Məto ik nəmol-pən nipətik kit məmə ekuwin lan.”‡

⁶ Kəmotuwaan ətip natimnat e olta tahmen e nəfakən rəhalat otimnə ron ik, kən moatol sakrifais o nafəl rəkisən təfagə.

Məto nat ərnapin koatol nəhlan,
məto kəsotolən məmə nikim tagien elat.

⁷ Kən io iatən məmə,

“Kəməte nəghatən kit tətətig e Naoa Rəha Uhgın itəm tatəghat-in io məmə,

‘Uhgın, io u, emuwa o nolən rəham nətəligən.’”§

⁸ Kristo təmən aupən məmə,

“Ik nakapəs sakrifais min

ne natimnat min itəm koatos-ipinə kəm ik,

ne natimnat min itəm katuwaan ətip e olta,

ne sakrifais min itəm katol o nafəl rəkisən təfagə.

Natimnat min u, ik nakapəs,

kən kəsotolən məmə nikim tagien elat,”

(nat ərnapin məmə ilat koatətu-pən suatip itəm Lou təmən.) ⁹ Məto Kristo tatən min məmə, “Io u, emuwa məmə ekol nətəligən rəham.” E nəghatən u rəhan, in tatoh-irəkis nəniəkisən oas rəha nasituən, məmə in otələhəu nəniəkisən wi rəha nasituən kit. ¹⁰ Kən

* 9:24: 1 Jon 2:1; Rom 8:34 † 9:26: Hip 9:12,28 ‡ 9:27: 2 Kor 5:10 § 9:28: Hip 7:27; 9:12,26; 10:10 * 9:28: Aes 53:12 † 9:28: Mat 16:27 ‡ 9:28: 2 Tim 4:8 * 10:1: Kol 2:17; Hip 8:5 † 10:4: Hip 9:12-14 ‡ 10:5: Hip 2:14; Sam 40:6-8 § 10:7: Mat 26:39

Iesu Kristo tæmol nætelligən rəha Uhgın tol nulan. In tæmol sakrifais atıp e nıpətın,* mau kitiəh əm,† məmə otol kitat kotasim, kitat u rəhan netəmim min.‡

¹¹ Nian rafin, pris min ilat koatətul moatol wək rəha nəfakən, moatol sakrifais, moatol nat kitiəh əm nian rafin, o nafəl rəkisən nolən rat. Məto sakrifais min u, ilat kəsotahmen agın-əhən o nos-irəkisən təfagə rat nian kit. ¹² Məto pris u rəhatat, tinol rəkis rəhan sakrifais mau kitiəh əm, kən sakrifais əh in tahmen mahgoau o nafəl rəkisən nolən rat rəha netəmim tatuwin matuwın namnun tikə. Kən nian tinələhəu rəkis nəhlan rəhan sakrifais, kən in tinətəpələh§ e nelmi Uhgın matıp, ikin rəha nıpətən ne nisaiiən. ¹³ Kən ikin əh, in tatəzahgin əm məmə Uhgın otol rəhan tikimir min kotahmen e niməhan itəm tateguafəl nelkin lan,* ¹⁴ məto-inu e nolən sakrifais mau kitiəh əm əh, Kristo tæmol rəhan netəmim kinotətuatıp e niganəmtin, matuwın matuwın, namnun tikə. Netəm min u, ilat un, itəm in tatol ilat koatuwa motasim.

¹⁵ Kən Narmın Rəha Uhgın, in min tatən wir natimnat min u kəm itat. In təmən məmə,

¹⁶ “Iərəməə tatən məmə,

‘Nian itəm otəpanuwa,

oekol nəniəkisən wi rəha nasituən kəm rəhak netəmim tol nulan.

Io oekos-ipən lou min rəhak e nikilat,

kən oekəte rəkis-pən e rəhalat-kapə.’”†

¹⁷ Kən in tatən min məmə,

“Io oekaluin rəhalat nolən rat min,

kən nikik otəsəht minən nolən min rəhalat itəm koatətgəhl Lou.”‡

¹⁸ Nian Uhgın təmafəl rəkis nolən rat rəhalat, kən tol məmə ilat okəsotol minən sakrifais tuwin kəm Uhgın ron.

Pəs kotətul əskasik e rəhatat nahatətəən

¹⁹ Piak min ne winik min. Tol nulan, kən niita Iesu tæmol məmə kitat kotitun nuwinən imə ikin Tasim Agın Ikin, kən məsotəginən. ²⁰ Roiu əh, Iesu in təməte suatıp wi kit, itəm tatəmegəh. In təməhap niməhan itəm tatəkulosig Ikin Tasim Agın Ikin, tatəpsen-pən nıpətın. Kən mol suatıp wi u rəhatat məmə kitat kotitun nuwin-pənən ikin, motuwın o Uhgın.§ ²¹ Kən pris asol agın rəhatat, in etəm-iasol itəm tatərəməə* e nimə rəha Uhgın, inun rəhan netəmim.† ²² Tol nulan, pəs kotuwın iuəhkır e niganəmti Uhgın,‡ e nikitat itəm tərıoah e nahatətəən pahrien. Məto-inu Kristo təmorautin-pən nitan e nətelligən min rəhatat məmə kitat okotasim.§ Kən in təmaikuas rəkis e nıpətıtət e nəhau talien, in əm in əm.* ²³ Kitat kotəmə kəmotələhəu-pən nətelligən rəhatat e Kristo. Tol nəhlan, pəs kotətul tımtım lan, məsotəloal-əloalən, məto-inu kitat kotitun nagileən e rəhan nəghatən min itəm tinəmən-iəkis rəkis kəm itat. ²⁴ Pəs kotahluia-ahluia e nətelligən rəhatat min, məmə kitat okotolkeike kitat min, kən moatol təwir təwir kəm kitat min tatuwin təhmin min nəhlan. ²⁵ Təsəwirən məmə okotəhlman nolən rəha nuəfiminən kitat min. Netəmim neen ilat koatol nəhlan, məto pəs kitat koatem məha-məha kitat min nian rafin.† Kən nian kotəplan məmə nian rəha nuwamən rəha Iesu tatuwa iuəhkır, təwir məmə kitat koatəkəike e nem əskasikən itat min, moatol tatər təhmin min.

²⁶ Təwir məmə koatem əskasik itat min nəhlan, məto-inu okəmə kitat kinotitun rəkis nıpahrienən, məto kəsotolən nat agın lan, kən kitat moatəkəike e nolən rat, kən tatol məmə sakrifais kit min tikə agın o nos-irəkisən təfagə rat rəhatat.‡ ²⁷ Kən okəmə

* 10:10: Hip 2:14 † 10:10: Hip 7:27 ‡ 10:10: Hip 10:14; Efes 5:26 § 10:12: Pris min, ilat koatətul əm nian ilat kinotol rəkis sakrifais min rəhalat, məto-inun rəhalat sakrifais min okol təsolən namnun nian kit. Məto Iesu in təməpələh, məto-inun in, rəhan sakrifais, tatol nian kitiəh əm o nafələn rəhatat nolən rat min. Rəhan sakrifais in tahmen agın maprəkis. Kən Iesu tatəpələh lilin. Əplan min-tu Hip 1:3; 7:26-27; 9:12; 9:25-26; 10:11-14. * 10:13: Əplan-tu futnot e 1:13 † 10:16: Jer 31:33; Hip 8:10 ‡ 10:17: Jer 31:34; Hip 8:11 § 10:20: Lev 16:2; Mat 27:51; Efes 2:18; Hip 9:8 * 10:21: Sek 6:13 † 10:21: Hip 3:6 ‡ 10:22: Hip 7:19; Efes 3:12 § 10:22: Esik 36:25; Hip 9:14; 12:24 * 10:22: 1 Pita 3:21 † 10:25: Hip 3:13 ‡ 10:26: Hip 6:4-8; 2 Pita 2:20-21

sakrifais kit min tikə mə otos-irəkis təfagə rat rəhatat nəhlan, kən nat kitəh əm əh-ikin tətətig. Inun, kitat koatəgin, moatasiəp, məto-inun kitat kotitun wir məmə kitat koatəsağgin əm nalpənən əskasik, ne nigəm asol rəha neməha rəha Uhgın itəm otəkəike mus rəhan tikimər min. § 28 E Lou oas rəha Moses aupən, okəmə suah kit tatol nat əpnapin e Lou, kən etəmim kəiu o kisil okəhalən-iarəp in, kən suah u təike mimis. Okol kəsotasəkitunən.* 29 ?Məto təhrol e netəm min un itəm koteguafəl-eguafəl Nəti Uhgın?† Uhgın təmol nəniəkisən rəha nasituən kəm kitat, kən nita Kristo təmol nəniəkisən u tətətig matəmegəh.‡ Nitan əm un, titun nolən etəmim tasim, kən in etəmim rəha Uhgın. § ?Məto təhrol e etəmim itəm tatehm əpnapin əm nita u, məmə in sənəmə nat iasim kit? ?Narmin Rəha Uhgın in tator nəwirən rəhan kəm netəmim, məto təhrol e etəmim itəm tatən rat Narmin əh? Suah u, tətuatip ağin əm məmə nalpənən rəhan in otəkəsik maprəkis-in nalpənən rəha etəm tatətgəhl Lou rəha Moses. 30 Məto-inu kitat kinotitun rəkis Uhgın u itəm təmən məmə, “Nalpənən nitai nat, inu wək rəhak əm.

Kən io oekalpin nitai nolən rəhalat tahmen ahmen əm.”*

Kən in təmən min məmə

“Iərəməre in otakil nolən rəha netəmim rəhan.”†

31 Uhgın u itəm tatəmegəh, tətətig tətətig. Kən okəmə kitat kotatig əh e təfagə rat, kən motəməhl e nelmin nəhlan, nat u in nat kit rəha nəginən.

32 Təwir məmə nikitəmat tatuəh nian u aupən, nian nəhag-əhagən təmatasiəgəpin itəmat aupən. E nian u, itəmat nəmotatig e nəluaginən asol e nəmegəhən, kən in nian iəkis kit, itəm nəmotatig e nahməən asol.‡ Məto itəmat nəmoatətul əskasik. 33 Nian neen netəmim koatən rat itəmat e nigənəmti netəmim, § kən moatol min natimnat rat min neen kəm itəmat. Nian neen, itəmat nəmos moatətul-pən o netəm min un itəm katol tərət elat nəhlan. 34 Itəmat nəmos moatətul-pən olat nəhlan, kən nian kəmotuwın e kalapus, kən itəmat nəmotatig e nəratən məsin rəhalat.* Kən nian netəmim kəmotakləh-in natimnat min rəhatəmat, kən itəmat nikitəmat təmagien əm,† məto-inu itəmat nəmotitun rəkis məmə rəhatəmat natimnat neen əh-ikin tətətig, itəm in təwir maprəkis, kən natimnat min u, okol təsikəən nian kit.‡

35 Inəh, in nətouən asol rəhatəmat itəm Uhgın otəpanos-ipinə kəm itəmat. Kən məto-inun o nat wir min əh itəm koatəməhl aupən-in itəmat, təsəwirən məmə onəkotəmkarəpən-in nahatətəən əskasik rəhatəmat. 36 Itəmat nəkotəkəike motol rəhatəmat nətəligən təfəməh, § məmə nəkoatol natimnat itəm Uhgın tolkeike. Kən itəmat onəpanotos natimnat min itəm in təmən-iəkis məmə otos-ipinə kəm itəmat.*

37 Məto tol nulan, inun Uhgın təmən mihin məmə,

“Otəsuwəhən, kən suah u itəm tatuwa,

in otiet-arəpa, otəsölən kəmin.†

38 Məto rəhak etəmim itəm tətuatip e nigənəmtək,

in otətəkəike e rəhan nahatətəən.‡

Məto okəmə ekəplan məmə tapəs io,

minətan təlig-təlig,

kən nikik otəsagienən ron.”

39 Məto kitat u, kəsotolən nəhlan. Kitat okol kəsotan təlig-təligən məmə Uhgın otərəkin kitat. Kəpə. Kitat netəm rəha nahatətəən e Uhgın, məmə kitat koatos nəmegəhən.

11

Nahatətəən

§ 10:27: 2 Tes 1:7-9; Hip 12:29 * 10:28: Dut 17:6,7 † 10:29: Hip 6:6 ‡ 10:29: Mat 26:28 § 10:29: Nol əpən 1:5 * 10:30: Dut 32:35 † 10:30: Dut 32:36; Sam 135:14 ‡ 10:32: Fil 1:29,30 § 10:33: 1 Pita 4:14 * 10:34: Hip 13:3 † 10:34: 1 Pita 4:13 ‡ 10:34: Hip 11:16; 1 Pita 1:4,5 § 10:36: Rom 5:3,4; Hip 12:1; Jem 1:3,4,12; 5:11 * 10:36: Hip 6:15; 9:15 † 10:37: Nol əpən 22:20 ‡ 10:38: Hab 2:3-4; Rom 1:17; Kal 3:11

¹ ?Nat naka u, in nahatətəən? Kitat kotələhəu-pən rəhatat nətəligən e natimnat min u, itəm otəpanuwa, kənu nahatətəən rəhatat in tatol məmə kitat okotitun wir məmə natimnat min u, ilat nīpahrienən. Nat əpnəpən məmə kəsotehmən* natimnat min u, mətə kitat kotitun wir məmə kitat okotos mətə-inun nahatətəən tatəgətun nəhlan kəm kitat. ² Kən Uhgīn təmənūwi netəm min u aupən o rəhalat nahatətəən.

³ Nahatətəən tatol məmə kitat kotitun wir məmə natimnat rəha nətueintən u, Uhgīn təməghat əm, kən ilat kəmotatig.† Natimnat itəm kotəplan roiu, in təməsosən nat kit itəm tinatig rəkis mol ilat lan. ⁴ Epel in təmāhatətə əskasik e Uhgīn, tol nəhlan in təmosipən nat kit kəm Uhgīn itəm təwir maprəkis-in rəha Ken.‡ Kən mətə-inu in təmāhatətə əskasik e Uhgīn nəhlan, kən Uhgīn təmən-iarəp məmə in etəm ətuatip kit, kən nīkin tagien o nosən rəhan natimnat. Kən nat əpnəpən məmə suah u təmimis rəkis, mətə nolən rəha nahatətəən rəhan in tatəghat əh kəm kitat.§

⁵ Kən Inok təmāhatətə əskasik e Uhgīn, tol nəhlan in təsīmīsən. Uhgīn təmos-irəkis in e nətueintən u, məmə otuwīn əpəh ilis e nego e neai. Netəmim kəsotəplan minən, mətə-inu Uhgīn təmīlēs-irəkis.* Mətə nian Uhgīn təmāsīlēs-irəkīsən-əh, Uhgīn təməgətun kəm in məmə nīkin tagien ron. ⁶ Mətə okəmə etəmim təsahatətəən e Uhgīn, in təsolən Uhgīn nīkin tagien ron, mətə-inu nian suah kit tolkeike məmə otuwa o Uhgīn,† in otəkəike mahatətə məmə Uhgīn tətatig, kən matətou netəm min un itəm kotalkut o nītunən in.

⁷ Noah in təmāhatətə əskasik e Uhgīn. Tol nəhlan, nian Uhgīn təmatən-ipən natimnat min kəm in aupən, itəm netəmim kəsotəplanən əh,‡ Noah təmātīsīai-in, matol nəwian. Kən in təmīləkīn nego asol kit§ məmə otosmegəh rəhan min. E rəhan nahatətəən, tahmen əm məmə Noah in təmatakil netəmim. Kən e rəhan nahatətəən, Uhgīn təmōl in tətuatip e niganəmtin.*

⁸ Epraham in təmāhatətə əskasik e Uhgīn. Tol nəhlan, e nian Uhgīn təmaun-in rəkis məmə otuwīn e nəptən pīsīn kit, in təmatol nəwīa Uhgīn. Nəptən əh, Uhgīn təmən-iəkis rəkis kəm in məmə otos-ipən kəm in. Kən Epraham təmīet, mətə in təruru məmə tatuwīn hiə ne. ⁹ Təmāhatətə əskasik e Uhgīn nəhlan, kən mətatig e nəptən u itəm Uhgīn təmən-iəkis aupən məmə otos-ipən kəm in.† Mətə təmətatig ikin əh e nīmə tapolən əm, tahmen əm e iapīspīs kit. Kən Aisak ne Jekop itəm Uhgīn təmos-ipən nəniəkīsən u kəm iləhal kərən, ilau min kəmətuatig əm e nīmə tapolən.‡ ¹⁰ Epraham təmōl nulan, mətə-inu in tətəshgīn məmə otuwīn e taon kit§ itəm nəukətīn tiəkis, otətatig tuwəh.* Taon u, Uhgīn əm təmōl mak lan, kən mīnol rəkis tətatig.†

¹¹ Sera tətahatətə əskasik e Uhgīn, nat əpnəpən məmə in tinīpītaguīhl agīn, mətə Uhgīn təmos-ipən nəsanənən kəm in məmə in otemək. In təmīlēs nətīn u, mətə-inun in təmāhatətə lan məmə otol nəniəkīsən rəhan tuwa mīet-arəp.‡ § ¹² Epraham tinaguīhl rəkis, otəsuwəhən tīmīs,* mətə noanol min tepət kəmotīsī-pən lan. Nat əpnəpən məmə in etəmim kitīəh əm, mətə noanol min əh rəhan, ilat tepət tepət, tahmen əm e məhau əpəh e napuə ne nīməkləkīl əpəh itəhəi itəm kəruru nəfīnən.†

¹³ Netəm min u, ilat kəmotahatətə əskasik e Uhgīn, mətə nian kəmotīmīs, ilat kəməsotosən əh natimnat min u itəm Uhgīn təmən-iəkis məmə otos-ipən kəm ilat.‡ Ilat koatəplan natimnat min u məmə natimnat min u koatan isəu əh olat, mətə nīkilat tagien

* 11:1: 2 Kor 4:18 † 11:3: Jen 1 ‡ 11:4: Jen 4:4-5 § 11:4: Hip 12:24 * 11:5: Jen 5:21-24 † 11:6: Hip 7:19 ‡ 11:7: Hip 11:1 § 11:7: Jen 6:13-22 * 11:7: Jen 6:9 † 11:9: Wək 7:5 ‡ 11:9: Jen 12:1-8 § 11:10: Hip 12:22; 13:14 * 11:10: Nol əpən 21:2, 14 † 11:10: Hip 11:16 ‡ 11:11: Suatip kit min rəha nəuhlinən nəghatən u tol nulan. 'Epraham təmāhatətə əskasik e Uhgīn, nat əpnəpən Sera tinīpītaguīhl agīn, mətə Uhgīn təmos-ipən nəsanənən kəm in məmə otəpīk-əpīk. In təmīlēs nətīn u mətə-inu Epraham təmāhatətə e Uhgīn məmə in otol rəhan nəniəkīsən tuwa mīet-arəp.' § 11:11: Jen 17:19; 18:11-14; 21:2 * 11:12: Rom 4:19 † 11:12: Jen 22:17 ‡ 11:13: Hip 11:39

pik mämə okotəplan.[§] Kən ilat moatən-iarəp mämə koatətig e nətueintən u mətə ilat kotahmen əm e iapispis min əm.* Nətueintən u, sənəmə in iməlat pahrien ikin. ¹⁴ Nian netəmim koatəghat nəhlan, in tatəgətun əsas əm, mämə ilat koategəs-in iməlat ətuatip ikin. ¹⁵ Rəhalat nətəligən təsitəlig-pənən e nəptən rəhalat aupən, itəm kinotapəs rəkis. Okəmə nikilat tatəht nəhlan, kotitun nitəligən matuwın, mətə təsolən mihin.† ¹⁶ Ilat kotolkeike iməlat ik pisin kit itəm təwir maprəkis, inun e nego e neai.‡ Kən o nat u, in təsaulis-inən[§] mämə okən mämə in rəhalat Uhgın.* Kən Uhgın təmol əpen-əpenə rəkis e taon kit† ikin əh.

¹⁷⁻¹⁸ Epraham təmahatətə e nəniəkisən min itəm Uhgın təmən-ipən kəm in. Kən nəghatən kit itəm Uhgın təmən-iəkis kəm in tol nulan, “Kən okən Aisak u mämə in noanol ətuatip rəham,‡ kən e Aisak u, oekol rəham noanol otepət otepət.” Mətə e nahatətəən rəha Epraham, nian Uhgın təmek asgəwın in, kən in təmətul matip o nohamnuən nətin noan kitiəh əm[§] u Aisak mämə otol sakrifais lan kəm Uhgın.* ¹⁹ Məto-inu Epraham nikin tatəht mämə Uhgın titun nolən etəmim təmegəh min e nimisən.† Kən in təmos min netin, iuəhkir əm tahmen mämə in təmegəh min e nimisən.

²⁰ Aisak təmahatətə əskasik e Uhgın, kən tol nəhlan, təməfak mämə Uhgın otəhlman nəwirən rəhan tuwın kəm Jekop ne Esao, matən-iarəp natimnat min itəm otəpanuwa nian kit.‡

²¹ Jekop təmahatətə əskasik e Uhgın. Tol nəhlan, nian iuəhkir əm in timis, in təməfak mämə Uhgın otəhlman nəwirən kəm nəti Josep mil.[§] In təməf kasikin, mətul əməhl-əməhl, kən in matənwiwi Uhgın.

²² Josep təmahatətə əskasik e Uhgın. Tol nəhlan, iuəhkir əm in timis, kən in təmatəghat-in nian noanol min rəha Isrel okəpanotiet Ijip. Kən in təmatən rəkis əm kəm ilat mämə okotəhrol e nikilkilin.*

²³ Tata ne mama rəha Moses kəmuahatətə əskasik e Uhgın. Tol nəhlan, nian Moses təmaiir,† ilau kəmuəplan mämə in suakəku wir kit, kən ilau kəmatuəhluaig-in o məwig kisil. Kən ilau kəməsuaginən nətgəhlən nəghatən rəha kig.‡

²⁴ Moses təmahatətə əskasik e Uhgın. Tol nəhlan, nian in təmol iahgin, kən təməsolkeikeən mämə okən mämə in nəti pətan əkəku rəha Fero, kig rəha Ijip.[§] ²⁵ In təməsolkeikeən mämə otətətig e nagienən e nolən rəha təfagə rat məto-inu nagienən rəha təfagə, in tətətig o nian əkuəkir əm. In nikin təmagien mämə otuwın moatətig ilat netəmim rəha Uhgın, moatətə tərət ilat min ilat. ²⁶ Nikin təmatəht mämə okəmə netəmim okotalah-əmnu* in o Kristo itəm otəpanuwa, kən in okol təsaulisən. In nikin otəgien təhmin min o nat u taprəkis-in mämə otətətə təwir e natimnat wir min e nəmegəhən əpəh Ijip.† In təmatol nulan məto-inun nian rafin in tatuag-pən o nətouən itəm Uhgın otos-ipən kəm in.‡ ²⁷ Moses in təmahatətə əskasik nəhlan e Uhgın, kən təmagim Ijip[§] məsəginən kig u itəm neməha tatol pik. In təməseirairən mitəlig, in təməkəike matuwın, tahmen mämə inu tatəplan Uhgın u, itəm etəmim təsəplanən e niğanəmtin. ²⁸ Təmahatətə əskasik e Uhgın nəhlan, kən in təmətuoun nolən lafet rəha Nuhagego-inən. In təmən-iarəp kəm noanol min rəha Isrel mämə okotəkəike motorautin-pən nita sipsip e toa e nimə min rəhalat. Okotol nəhlan mämə nagelo itəm

§ 11:13: Mat 13:17 * 11:13: Jen 23:4; Lev 25:23; Fil 3:20; 1 Pita 1:17; 2:11 † 11:15: Jen 24:6-8 ‡ 11:16: 2 Tim 4:18 § 11:16: Mak 8:38 * 11:16: Jen 26:24; 28:13; Eks 3:6, 15 † 11:16: Hip 11:10; 13:14 ‡ 11:17-18: Jen 21:12; Rom 9:7 § 11:17-18: Nat əpnapin mämə Epraham nətin kit min u Ismael, rəhan slef təmiləs, məto nətin u Aisak katən mämə in noan kitiəh əm məto-inun Uhgın təmən-iəkis aupən mämə otos-ipən kəm Epraham, kən in nəti pətan ətuatip rəhan u Sera. Əplan-tu Jon 3:16 * 11:17-18: Jen 22:1-10; Jem 2:21 † 11:19: Rom 4:21; Jon 5:21 ‡ 11:20: Jen 27:27-29,39,40 § 11:21: Jen 48:1,8-22 * 11:22: Jen 50:24,25; Eks 13:19; Jos 24:32 † 11:23: Eks 2:2 ‡ 11:23: Eks 1:16, 22 § 11:24: Eks 2:10 * 11:26: Hip 13:13 † 11:26: Luk 14:33 ‡ 11:26: Hip 10:35 § 11:27: Eks 12:50, 51

Uhgin otahl-ipa o nohamnuæn itəm,* in otəsohamnuæn nenətīlat mīn u nəman,† itəm kəmotəupən kaiir.

²⁹ Noanol mīn rəha Isrel kəmotahatətə əskasik e Uhgin. Tol nəhlan, ilat kotitun nequəfiminən e Nītəhəi Asiə itəm təmoor, kən kotaliwək lan tahmen əm e nītən iasək. Məto nian netəm Ijip kəmotalkut o nətəu-pənən ilat, kən nītəhəi təməmik ilat, kən kotəmmim.‡

³⁰ Noanol mīn rəha Isrel kəmotahatətə əskasik e Uhgin, kən tol nəhlan, ilat kotaliwək motitəlau e fenis rəha Jeriko. Fenis u, kəmol e kəpiel. Ilat koatitəlau, moatitəlau e fenis əh, mətoarus-pən nian sepīn, kən əmun, fenis asol un, təmitəgit misas.§

³¹ Rehap u, pətan e suatip, təmahatətə əskasik e Uhgin. Kən tol nəhlan, nīkin təmagien məmə otos suah mil un noanol rəha Isrel mil, itəm kəmueia anion məmə okuəplan kən miatun wir natimnat ikin. Ila kəmuea e rəhan nīmə.* Kən o nat u, noanol mīn rəha Isrel ilat kəməsothamnuæn pətan u nian ilat kəmotohamnu netəm ikin əh itəm kəmotəht nəwia Uhgin.†

³² Məto okol esənən tuwin təhmin mīn. Okol esəghatən təfəməh mən Kiteon,‡ ne Parak,§ ne Samson,* ne Jefata,† ne Tefit,‡ ne Samuel,§ ne ien mīn. ³³ Ilat u kəmotahatətə əskasik e Uhgin, kən tol nəhlan, ilat kəmotol natimnat tepət. Ilat kəmotit noanol mīn rəha Isrel motuwin motəluagin ilat netəm ik pisin pisin mīn, kən moatol win elat.* Ilat kəmoatol nolən ətuatip mīn, kən moatos natimnat wir mīn itəm Uhgin təməni-ikis məmə otos-ipən kəm ilat. Kəmotəhtosig-in nohlin laion mīn, məmə okəsotunən ilat,† ³⁴ kən ilat kəmotohamis nigəm asol itəm tatuəp,‡ kən ilat motəgim tənin netəm kotəmə okotohamnu ilat e nisa rəha nəluaginən.§ Ilat rəhalat nəsanənən tikə, məto Uhgin təmos-ipən nəsanənən kəm ilat.* Kən ilat koatol win e mopael mīn rəha nīməptən pisin pisin mīn.† ³⁵ Nipitan neen əh-ikin itəm kotahatətə əskasik e Uhgin, kən tol nəhlan Uhgin tatol nenətīlat kotaiir-pa mīn e nīmisen.‡ Məto netəmmim neen əh-ikin itəm kotahatətə əskasik e Uhgin. Məto ilat kotegəhan-in rəhalat tikimīr mīn koatol nəratən ne nahməən kəm ilat e nipətīlat, kən nīkilat təsəhtən nat u. Ilat kəməsothapənən rəhalat nahatətəən, məmə rəhalat tikimīr mīn okotikis ilat. Ilat koatahatətə məmə Uhgin in otol ilat kotəmegəh mīn e nəmegəhən kit itəm təwir maprəkis. ³⁶ Kən ilat neen, netəmmim koatalah əsan elat, kən koatalis-alis ilat.§ Kən ilat neen, netəmmim koatəlis ətain ilat e sen, kən moatəmki-pən ilat e kalapus.* ³⁷ Ilat neen, kəmahtimnu ilat e kəpiel apin,† kən ilat neen, netəmmim kəmotəmik soə rəha nətəhlən nig, motətətip nipətīlat nəwtain kəiu, motohamnu ilat. Kən ilat neen, kəmətamnu ilat e nisa rəha nəluaginən.‡ Kən ilat neen koatuwin əm e nuwigi nəni ne sipsip.§ Ilat ian-rat mīn agin, nian rafin netəmmim koatəəkīn ilat, moatol tətə agin elat. ³⁸ Ilat, netəm wir mīn. Nətueintən u, təsahmenən məmə ilat okotətig ikin. Məto ilat kəmoatətig əpnapin əm, əpəh ikin taruən-aruən ikin, ne e nītōt mīn, ne e nipəg kəpiel mīn,* ne nipəg mīn əpəh e nisip.

³⁹ Netəm mīn u, ilat rafin kəmotahatətə əskasik nulan e Uhgin, kən in təmos-ipən nərig wir kəm ilat.† Məto ilat kəməsothosən əh nat u‡ itəm Uhgin təməni-ikis rəkis məmə otos-ipən kəm ilat,§ ⁴⁰ məto-inu in tinol rəkis nalpəkəuən kit rəhan, məmə in otol təwir

* 11:28: 1 Kor 10:10 † 11:28: Eks 12:21-23 ‡ 11:29: Eks 14:21-31 § 11:30: Josua 6:12-20 * 11:31: Jos 2:1-16 † 11:31: Jos 2:1,9-14; 6:22-25; Jemes 2:25 ‡ 11:32: Jaj 6-8 § 11:32: Jaj 4-5 * 11:32: Jaj 13-16 † 11:32: Jaj 11-12 ‡ 11:32: 1 Saml 16:1,13 § 11:32: 1 Saml 1:20; 3:19-4:1 * 11:33: 2 Saml 8:1-3 † 11:33: Dan 6:22 ‡ 11:34: Dan 3:19-27 § 11:34: Eks 18:4 * 11:34: 2 King 20:7; Jaj 16:28 † 11:34: Jajes 15:8 ‡ 11:35: 1 King 17:22, 23; 2 King 4:36, 37 § 11:36: Jer 20:2; 37:15 * 11:36: Jen 39:20 † 11:37: 2 Kron 24:21 ‡ 11:37: 1 King 19:10; Jer 26:23 § 11:37: 2 King 1:8 * 11:38: 1 King 18:4; 19:9 † 11:39: Hip 11:2, 4 ‡ 11:39: E ves 33 kitat kotəplan məmə netəm mīn u neen kəmoatos natimnat wir mīn itəm Uhgin təməni-ikis məmə otos-ipən kəm ilat. Məto nəniəkisen kit əh-ikin itəm kəsothosən əh. Ilat kotətag-pən o nian itəm Uhgin otahl-ipa Kristo tuwa, məto ilat u, kəməsothəmən e rəhalat nəmegəhən. § 11:39: Hip 11:13; 10:36

maprækis kəm kitat. Kən e nətəligən rəhan, in tolkeike məmə otəlpin kitat min ilat u aupən, məmə kitat min ilat əm, okotətoarus ahmen ahmen əm mak e namnun naiuən.*†

12

Uhgin tətəg-ətuatip-in
nenətın min

¹ Kən netəm min u, ilat tepət tepət, koatatig kitəlau e kitat, koatətul-arəp o Uhgin, moatahatətə əskasik lan, kən rəhalat nəmegəhən in tatiləs-ipər nahatətəən rəhatat. O nat u, pəs kotəlin rafin nat figəm itəm otaskəlim ətain itat məmə kəsotaiu pikən, ne təfagə rat itəm tatəper-ipən e kitat. Kən pəs kitat kotaiu* məsotəpou-inən† naiuən itəm Uhgin təmələhəu aupən-in kitat. ² Kotitun nolən nian niganəmtitə otatətul-pən əm o Iesu,‡ itəm in nəukəti nahatətəən rəhatat,§ kən inun itəm otol məmə kitat kotətoarus mak e nahatətəən rəhatat. Pəs kitat nikitə otuəh nolən rəha Iesu, inun in rəhan nətəligən kaifəməh, nian in təmimis e nig kəluau, kən mətə nahməən.* Mətə in təmöl nat əpnapin lan, megəhan-in naulisən rəha nīmīsən e nig kəməluau, mətə-inu təmöl rəhan nətəligən təkəsik o nagienən itəm in otəpanos. Kən roiu, in tatəpələh e rəhn matip Uhgin u in Kig,† ikin nepətən ne nisaiiən tətətig ikin. ³ Təwir məmə nikitəmat otatəht Iesu, ne rəhan nətul əskasikən e nian iol təfagə min kəmotərakin-pən nəghatən rat min kəm in, məmə nikitəmat otəsəpouən‡ kən motapəs nahatətəən rəhatəmat.

⁴ Ekitun məmə itəmat, noatəluagin o noh rəkisən təfagə rat e nəmegəhən rəhatəmat, mətə itəmat kit tikə itəm nitan təmaiəh o nəluaginən u.§ ⁵ Itəmat ninotaluin rəkis nəghatən itəm tatiləs-ipər nətəligən rəhatəmat. E nəghatən u, Uhgin təməghat nulan kəm itəmat, tahmen e nenətın ətuatip min, matən məmə,

“Nətik, nian Iərəməərə tətəg-ətuatip-in ik,
solən nat əpnapin lan.

Əsolən nikim təpou nian in tətəgət pik lam.

⁶ Mətə-inu okəmə Iərəməərə tolkeike pik suah kit,

kən in təike məg-ətuatip-in suah un.*

Kən okəmə in tos suah kit məmə nətın,

kən in təike malis-alis.”†

⁷ Tol nəhlan, otətul məha-məha e nian iəkis min. Uhgin tatos-ipa nian iəkis min u o nəg-ətuatip-inən itəmat. Itəmat nenəti Uhgin min, mol məmə in tətəg-ətuatip-in nulan itəmat.‡ ?Mətə suakəku naka un itəm tata rəhan in təsəg-ətuatip-inən? ⁸ Uhgin tətəg-ətuatip-in rafin nenətın ətuatip min.§ Okəmə Uhgin təsələn nəhlan etəmat, kən nipətın u məmə sənəmə itəmat nenətın ətuatip min, itəmat nisualkələh lapin. ⁹ Rəhatat tata min e nətueintən u, koatəg-ətuatip-in itat. Kən kitat, koatisiai-in ilat. ?Kən okotəhrol nulan e tata rəha narmitat* itəm tətətig e nego e neai? Təwir məmə okotos-iəhau agin itat, kən motatig ahgin.† Kən e nolən əh, kitat okotos nəmegəhən.‡ ¹⁰ Rəhatat min tata, kotəg-ətuatip-in itat o nian əkuəkir əm, e rəhalat əm nətəligən. Mətə Uhgin tətəg-ətuatip-in itat məmə otasitu etat, kənu otol kitat kotasim tahmen lan.§ ¹¹ Okəmə Uhgin tətəg-ətuatip-in kitat, in tahmen e nat kit itəm nian kitat kəmotun, mətə tisiu, kən marəp. Mətə uarisig, okəmə kotegəhan-in məmə nəg-ətuatip-inən əh otiuw asilə e rəhatat nətəligən, kən in otoe noan təwir, inun nəməlinuən* itəm tətisi-pən e nətuatipən.

* 11:40: Nol Əpən 6:11; Hip 2:10 † 11:40: Suatip kit min rəha nənən “okotətoarus ahmen ahmen əm mak,” tol nulan, “kitat min ilat min un, okol kələh kitat kotətuatip agin.”

* 12:1: 1 Kor 9:24 † 12:1: Hip 10:36 ‡ 12:2: Sam 25:15 § 12:2: Hip 2:15 * 12:2: Fil 2:8,9; Hip 2:9 † 12:2: Mak 16:19 ‡ 12:3: Kal 6:9; Nol Əpən 2:3 § 12:4: Hip 10:32-34 * 12:6: Sam 94:12; 119:75; Nol Əpən 3:19 † 12:6: Prov 3:11-12 ‡ 12:7: Dut 8:5; 2 Saml 7:14; Prov 13:24 § 12:8: 1 Pita 5:9 * 12:9: Nam 16:22; 27:16 † 12:9: Jem 4:7 ‡ 12:9: Aes 38:16 § 12:10: 2 Pita 1:4 * 12:11: Aes 32:17; Jem 3:17,18

¹² Tol nəhlan, nat əpnapin məmə itəmat noatatig e nian iəkis, məto otıləs-ipər nelmitəmat itəm təpou, məmə otəsanən. Ne nulitəmat itəm kətuawig-awig, motol məmə kuəskasik o naiuən.†

¹³ “Otol suatip rəhatəmat tətuatip wir,‡ məmə pah un itəm noataliwək kələh, nelkin təmimis, nelkin okol təsərat agin-əhən, miet rəkis,§ məto in otəpanəwir min.”*

Etəm təsahatətəən e Uhgın, in otəkəike mos nalpinən

¹⁴ Otalkut məmə onakatig wir itəmat netəmim rafin e nəməlinuən.† Kən motalkut məmə nəkotol itəmat məmə rəhatəmat nəmegəhən tasim.‡ Etəmim itəm təsasimən, okol təsəplanən nigənəmti İerəmərə nian kit.§ ¹⁵ Otəto wir itəmat məmə itəmat kit itəm tətaiu matuwın otəpou e nəlugi suatip, kən məsosən nəwırən rəha Uhgın.* Otəto wir min itəmat məmə noki nig akona kit† in otəsuwinən e nikitəmat, kən məwiə, mol noan tərət e nəmegəhən rəhatəmat. Kən nahuin titun nərəkinən nəmegəhən rəha netəm iasim neen min. ¹⁶ Otəto wir itəmat məmə suah kit təsit əpnapinən iərman o pətan.‡ Itəmat kit otəsahmenən e Esao u, rəhan nəmegəhən təsətuatipən, in tatol nat əpnapin e Uhgın. In təmaupən maiir, məto in təmol-salim-in nepətən rəha suakəku itəm təmaupən maiir.§ Məto nəmti nat u, in təmol-salim-in, in nagwənən itəm təmun mau kitəh əm. ¹⁷ Itəmat nəkotitun məmə uarisig, nikin otəpanuwın min e nepətən rəha nəmti-nipin. Kən təmalkut pik məmə rəhan tata otəfak məhlman nəwırən kit kəm in. Məto nat əpnapin məmə təmətasək pik pap ron,* məto okol təsəuhlinən nikin əh-roiu, kən rəhan tata okol təsəfakən məhlman nəwırən kəm in.

Lou təhrol nulan mol pisin e namnusən təwir

¹⁸⁻²¹ Aupən ikin, noanol min rəha İsrəl, kəmotuwın e nitot asol u Sinae, e nətueintən u. Kən ikin əh, kəmotəplan nigəm itəm tatuəp, kən napinəpən asol təmeiuaiu mırəfin nat, kən kəmotəto nimətag asol ne təwi tətəgət əfəməh,† kən kəmotəto nəwian kit tatəghat kəm ilat.‡ Kən nian kəmotətəlig-in rəhan nəghatən min, kən ilat kəmoatən əskasik məmə ilat kotapəs agin-əh nəto minən nəwian u.§ Kəmotəgin motasiəp o nəghatən u, təmən məmə, “Okəmə nat megəh əm kit otuwın e nitot u, məto itəmat onəkətəike moataht e kəpiel apin motahtimnu timis.”* Nian Moses təməplan natimnat min u, in min təməto tərət kən məmə, “Io enəgin u enəgin, minətasiəp.”†

Məto itəmat nəsotuwamən ikin-u.‡

²² Itəmat nəmotuwa e nitot u Saeon,§ ne taon asol* u ima Uhgın ikin itəm tatəmegəh, tətətig tətətig. Inun Jerusalem wi əpəh ilis e nego e neai,† u nagelo min taosan taosan kəmuəfimin ilat ikin o nagienən asol. ²³ Kən itəmat nəmotuwa e nuəfiminən asol rəha netəmim rəha Uhgın, itəm kotahmen e netəm kəmotəpən kaiir u rəhan min,‡ nərgilat kəməte rəkis e nego e neai.§ Kən itəmat nəmotuwa o Uhgın, itəm otəpanakil netəmim rafin.* Itəmat nəmotuwa motol kitəh itəmat narmi netəm ətuatip itəm kinotimis rəkis, kən Uhgın tinol ilat kinotətoarus mak.†‡ ²⁴ Itəmat nəmotuwa o İesu u, in suatip rəha nəniəkisən wi rəha nasituən u itəm Uhgın təmol kəm itat. Kən nəmotuwa o nita İesu,

† 12:12: Aes 35:3 ‡ 12:13: Prov 4:26 § 12:13: Kal 6:1 * 12:13: Aes 35:3; Hip 10:36-39; 12:1-3; Prov 4:26
 † 12:14: Rom 14:19 ‡ 12:14: Rom 6:22 § 12:14: Mat 5:8 * 12:15: Hip 3:12; 4:1 † 12:15: Dut 29:18; Hip 3:12 ‡ 12:16: 1 Kor 6:18 § 12:16: Jen 25:29-34 * 12:17: Jen 27:30-40 † 12:18-21: Eks 19:12-22; 20:18; Dut 4:11 ‡ 12:18-21: Dut 4:12 § 12:18-21: Eks 20:18-19; Dut 5:5,25; 18:16 * 12:18-21: Eks 19:12,13 † 12:18-21: Dut 9:19 ‡ 12:18-21: Eks 19:16-19; 20:18-21; Dut 4:11-12 § 12:22: Aes 24:23; 60:14; Nol Əpən 14:1 * 12:22: Hip 11:10; 13:14; Mat 16:16 † 12:22: Kal 4:26 ‡ 12:23: Eks 4:22 § 12:23: Nol Əpən 20:12 * 12:23: Jen 18:25; Sam 94:2 † 12:23: Fil 3:12 ‡ 12:23: Suatip kit min o nəuhlinən nəghatən u, “Uhgın tinol ilat kinotətoarus mak” tol nulan, “Uhgın tinol ilat kinotətuatip agin.”

itəm in təmorautin-pən[§] mol itəmat nakotasim. Nita əh in təmən-iarəp natimnat min u itəm kotəwir motaprəkis-in natimnat min itəm nita Epel təmən-iarəp.*†

²⁵ O natimnat min u, oatəto wir itəmat, məmə itəmat onəsotəuhlinən məntaatəmat o Uhgın[‡] u tatəghat kəm itəmat.[§] Məto-inu Moses, in etəmim əm. Kən kitat kotitun məmə netəm aupən kəməsotətəlig-inən rəhan nəghatən o nəhgaiirən elat. Ilat kəməsotəgim rəkisən e nalpinən rəhalat. ?Kən okəmə tol nəhlan, kən okahrol kitat okəmə kəsotətəlig-inən nəghatən rəha Uhgın itəm təmisi-pən e nego e neai muwa məmə otəhgaiir etat? * ? Kitat okotəgim rəkis-in ahrol nulan? ²⁶ Nian aupən, nəwia Uhgın təməloal e nəptən.† Məto roiu əh, təmən-iəkis kəm itat məmə, “Nian kit min əh-ikin, io ekəloal min e nətueintən. Kən o nian əh, sənəmə nətueintən əm ekatigtig lan tasiəp, məto neai min otasiəp-asiəp məloal.”[‡] ²⁷ Nian Uhgın tatəghat-in məmə, “Nian kit min əh-ikin,” nıpətın un məmə in otatigtig[§] e natimnat rəha nətueintən əm itəm Uhgın təmol, məmə otoh rəkis ilat. Otoh rəkis nəhlan natimnat, məmə natimnat itəm okəsotəloalən, ilat okotatig, kən inun, natimnat itəm okotatig lilin.

²⁸ O nat u, təwir məmə kitat kotən tagkiu o Uhgın, məto-inu kitat koatos nego rəha Uhgın u, kəruru nəloal-əloalən lan, kən okol təsietən nian kit.* Təwir məmə kitat kotəfak kəm in, e nolən itəm nikin tagien lan, məmə kitat okotisiəi-in, kən motəgin min,† ²⁹ məto-inun Uhgın rəhatat, in tahmen e nigəm asol kit itəm tatuwaan ətip natimnat rafin.[‡]

13

Namnun nəghatən

¹ Təwir məmə nəkotəkəike əh moatol nolkeikəən kəm itəmat min tahmen e piatəmat min.* ² Sotaluinən nehmən iapispis min itəm koatuwa imatəmat ikin.† !Okəm-naka ilat nagelo min! Netəmim neen itəm kəmoatol nulan, ilat kəmoatehm wir netəmim, məsotitunən məmə ilat nagelo min.[‡] ³ Sotaluinən netəm kotatig e kalapus.[§] Nikitəmat otatueh ilat, mətahmə olat tahmen əm məmə inun ik min nəkətətig e kalapus. Otəto kələh nahməən e nikitəmat, itəmat netəm min un itəm katol tərət elat, tahmen əm məmə inun ik natəto nahməən e nıpətım atıp.

⁴ Pəs netəmim rafin kotisiəi-in natigən rəha marit, məmə in tasim nian rafin.* Pəs netəmim rafin kotəgin o nıməhan rəhalat min, məsoteguafələn. Uhgın otakil etəm aluə ne pətan əkəku itəm kətuapil kələh, kən makil min iərman ne pətan itəm kətuapil kələh, iərman itəm tətəpıl ilau pətan u sənəmə rəhan pətan, ne pətan itəm sənəmə rəhan ətuatıp iərman.†

⁵ Ətul-pən isəu o nolkeikəən rəha məni.[‡] Nikim təike magien əm o rəham natimnat u natos tahmen[§] məto-inu Uhgın tatən məmə,

“Okol esapəsən ik,

məsəhlmanən ik nian kit”*

⁶ Kən tol nəhlan kitat kotitun əsas, kən moatən məmə,

“İərəmərə in iasitu rəhak,
tol nəhlan esəginən.

Oesəginən nat kit itəm etəmim əm otol kəm io.”†

§ 12:24: Hip 9:19; 10:22; 1 Pita 1:2 * 12:24: Jen 4:10; Hip 11:4 † 12:24: Nita Epel in təmən-iarəp məmə Uhgın otol nalpinən, məto nita İesu təmən-iarəp məmə Uhgın otoh rəkis nalpinən.

‡ 12:25: Hip 3:12 § 12:25: Hip 1:1 * 12:25: Hip 2:2,3; 10:29 † 12:26: Eks 19:18 ‡ 12:26: Hag 2:6 § 12:27:

Aes 34:4; 54:10; 1 Kor 7:31; Hip 1:11,12; 2 Pita 3:10; 1 Jon 2:17 * 12:28: Sam 15:5; Dan 2:44 † 12:28: Mal 2:5; 4:2

‡ 12:29: Eks 24:17; Dut 4:24; 9:3; Sam 97:3; Aes 33:14; 2 Tes 1:7 * 13:1: Rom 12:10 † 13:2: Job 31:32; Mat 25:35;

Rom 12:13 ‡ 13:2: Jen 18:1-33 § 13:3: Mat 25:36; Hip 10:34 * 13:4: Mal 2:15 † 13:4: Dut 22:22 ‡ 13:5:

1 Tim 3:3 § 13:5: Fil 4:11; 1 Tim 6:6-8 * 13:5: Dut 31:6,8; Jos 1:5 † 13:6: Sam 118:6,7

⁷ Nikitəmat otəkəike matəht netəm-iasol min u rəhatəmat[‡] itəm kəmotəupən motəgətun itəmat e nəghatən rəha Uhgīn. Otətəlig-in-tu natimnat wir min itəm tēmiet e nəmegəhən rəhalat, kən motahatətə e Iərəməərə tahmen əm elat.[§]

⁸ Iesu Kristo in tatol əm nulan, nəniəp, ne roiu, kən otəpanətətig nulan, namnun tikə.*

⁹ Sotolən məmə nəgətunən wi pisin pisin min tiuw rəkis itəmat o suatip ətuatip.[†] Itəmat otuag-pən əm o Uhgīn, itəm tətəsitu etəmat e nikin agien məmə otol rəhatəmat nətəligən təkəsik.[‡] Təsəwirən məmə kitat okotətou-pən nətuakəmən rəha nunən nagwənən,[§] məmə in otol kitat kotəkəsik, mətə-inu in nīpahriənən, nətuakəmən əh, okol təsəsitun e netəm koatol.

¹⁰ Rəhatat olta tatig. Mətə pris min itəm koatol wək rəhalat əpəh imə e tapolən rəha nətueintən u,* ilat u, kəsegəhan-inən ilat məmə okotun[†] nagwənən[‡] kit e olta u rəhatat.[§]

¹¹ E nolən rəha pris asol agin, nian in tatohamnu rəkis nat megəh, kən matos nitan kən muwin əpəh imə e Ikin Tasim Agin Ikin, kən mos-ipən kəm Uhgīn o nafəl rəkisən təfagə rəha netəmim.* Mətə uarisig, katiləs-iarəp nat megəh u əpəh ihluə ikin e nimə tapolən min rəhalat, motaan ətip.[†] ¹² E nolən kitiəh əm, Iesu tēmiet rəkis e taon,[‡] kən ikin əh in təmətə nahməən e nīpətin, kən mīmīs ikin əh, məmə nitan[§] titun nafəl rəkisən təfagə rat rəha netəmim, mol ilat kotətuatip, motasim, məmə ilat rəha Uhgīn.* ¹³ Tol nulan, pəs kitat kotol məmə inu okotiet ihluə imətət ikin, motol kitiəh kitat min əpəh ihluə.[†] Kən okotəkəike motətul matip məmə netəmim okotol naulisən kəm itat, tahmen əm mə inun, kəmotol mihin lan.[‡] ¹⁴ E nətueintən u, rəhatat kit taon ətuatip imətət ikin tikə, itəm otətətig lilin.[§] Mətə kitat koategəs-in rəhatat taon ətuatip itəm kotitun məmə otəpanuwa.*

¹⁵ Tol nulan, e nasituən rəha Iesu, pəs kitat kotos-ipən sakrifais rəhatat kəm Uhgīn nian rafin.[†] Sakrifais min u rəhatat, inun, okoatiləs-ipər nərgi Uhgīn nian rafin, moatən-iarəp nərgin.[‡] ¹⁶ Sotaluinən o nolən təwir ne nawte-inən nat rəhatəmat tatig kəm netəm rəhalat nat kit tikə,[§] mətə-inun in min tahmen e sakrifais* itəm niki Uhgīn tagien ron.[†] ¹⁷ Otol nəwia netəm-iasol min e niməfak,[‡] kən motatig ahgin ilat. Ilat u, koatehm wir nəmegəhən rəhatəmat,[§] məsotamegən, mətə-inu ilat kotitun məmə okotəike motən nəmtət lan kəm Uhgīn məmə ilat kəmotol wək u, təhrol nulan. Itəmat nakotəike motol ilat nikilat tagien o wək u. Okəmə itəmat noatol nikilat təsəgienən ron, nolən u okol təsəsitu agin-əhən etəmat.

¹⁸ Otəfak otimat,* mətə-inu ekotitun əsas məmə rəhatimat nolən in tətətuatip əm,[†] kən ekotolkeike agin məmə nian rafin itimat ioatol nolən təwir əm. ¹⁹ Io ekolkeike pik məmə itəmat onəkotəkəike motətapəh-in o Uhgīn, məmə io ekitun nītəlig-pa-minən otəmat uəhai əm.

²⁰ Iatəfak min otəmat min məmə, Uhgīn otəsitu etəmat. Uhgīn u, in nəukəti nəməlinuən.[‡] Kən in təmol rəhatat Iərəməərə Iesu təmegəh min e nimisən,[§] mətə-inu nitan təmaiu o nolən nəniəkisən lilin* in tətətig matəmegəh.[†] Iesu əh, in etəm təwir

[‡] 13:7: Hip 13:17, 24; 1 Kor 16:16   [§] 13:7: Hip 6:12   * 13:8: Sam 102:27; Hip 1:12   [†] 13:9: Efes 4:14   [‡] 13:9: Kol 2:7   [§] 13:9: 1 Kor 8:8; Hip 9:10   * 13:10: Hip 8:5   [†] 13:10: 1 Kor 9:13; 10:18   [‡] 13:10: Jon 6:48-58
[§] 13:10: “Nagwənən” itəm katol sakrifais lan e “rəhatat olta” inun Kristo pisin əm (Jon 6:48-58). Pris min əupən, ilat kəmotitun nunən noanuəhgin nat megəh min e sakrifais min neen ilat koatol o nos-ipənən kəm Uhgīn. Mətə kəsegəhan-inən kəm ilat o “nunən” Kristo, nīpətin u məmə kəsotosən ron.   * 13:11: Lev 16:15   [†] 13:11: Eks 29:14; Lev 4:12,21; 9:11; 16:27   [‡] 13:12: Jon 19:17   [§] 13:12: Rom 3:25   * 13:12: Efes 5:26   [†] 13:13: Luk 9:23   [‡] 13:13: Hip 11:26
[§] 13:14: Hip 12:27   * 13:14: Fil 3:20; Hip 11:10; 12:22   [†] 13:15: 1 Pita 2:5   [‡] 13:15: Sam 50:2-15; Hos 14:2; Aes 57:19   [§] 13:16: Rom 12:13   * 13:16: Fil 4:18   [†] 13:16: Sam 50:21-15; Hos 14:2   [‡] 13:17: Hip 13:7,24
[§] 13:17: Aes 62:6; Wək 20:28   * 13:18: 1 Tes 5:25   [†] 13:18: Wək 23:1   [‡] 13:20: Rom 15:33   [§] 13:20: Wək 2:24   * 13:20: Jen 17:7,13,19; Aes 55:3; 61:8; Esik 37:26; Mat 26:28   [†] 13:20: Hip 9:20

maprækis o nehm wirən sipsip min rəhan.‡ Iatəfak məmə Uhgın u, ²¹ in otos-ipinə natimnat wir min rafin kəm itəmat, itəm otol itəmat nəkotahmen o nolən nat itəm in tolkeike. Kən iatəfak məmə, Uhgın otol wək e nəmegəhən rəhatat kitiah kitiah,§ kən e nasituən rəha Iesu Kristo, in otol rəhatat nolən təwir təwir, kən nikin otagien pīk ron. Kən pəs kotiləs-ipər nərği Kristo ilis nian rafin, matuwın matuwın namnun tikə. Əwəh.*

²² Piak min ne winik min. Naoa u rəhak təsəfəməh pikən. Məto iakətapəh əskasik otəmat məmə, otol-tu rəhatəmat nətəligən təfəməh min məmə nakotətəlig-in rəhak nəghatən min itəm otiləs-ipər nətəligən rəhatəmat.

²³ Iakolkeike məmə onəkotitun məmə piətət u Timoti, ilat kəmotiləs-iarəp in e kalapus. Okəmə in otuwa uəhai əm, kən itimlau min, ekiamnə.

²⁴ Itəmat otən təwir kəm netəm-iasol min rəhatəmat, ne iəfak min u imatəmat ikin. Netəm Itali kəmotən təwir kəm itəmat.

²⁵ Pəs Uhgın otawte-in rəhan nəwirən kəm itəmat rafin. Əwəh.

---

‡ 13:20: Jon 10:11   § 13:21: Fil 2:13   * 13:21: Rom 11:36

Jemes

Naoa itəm Jemes təmäte

Nəghatən əkuəkir rəha naoa u Jemes

?Pah təmäte naoa u? **Jemes, u in pia Iesu, in təmäte naoa u.** In etəm-iasol rəha niməfak əpəh Jerusalem.

?Təmäte tatuwin kəm pah? **Jemes təmäte** naoa u tatuwin kəm netəm Isrel itəm koatahatətə e Iesu Kristo motatig e nəptən pisin min rəha laihluə min.

?Nəmegəhən tahro nulan nian təmäte? **Netəm-iasol** min e netəm Isrel kəmotohamnu Stipen, uarisig kotol nolən rat min e niməfak min əpəh Jerusalem. Kən tepət itəm kotahatətə e Iesu kəmotiet əpəh Jerusalem motuwin e ikin pisin pisin min. Məto nian əskasik min koatiləs-pikin əh ilat.

?Təmäte naoa u o naka? **Jemes təmäte** naoa u məmə otiləs-ipər nətəligən rəhalat məto-inu kotatig e nian əskasik min. Kən molkeike məmə otəgəton ilat e nəukəti nahatətəən itəm tətuatip. Nian etəmim kit tətahatətə pahrien e Iesu Kristo, kən rəhan nolən rat min kotəuhlin motuwa motəwir. Tətapəs nolən rat min, kən matol nolən wir min.

Jemes tatən təwir kəm ilat

¹ Io Jemes, io slef rəha Uhgın ne Iesu Kristo, İərəmərə rəhatat. İatən təwir kəm itəmat noanol min rəha Isrel u tuelef itəm kotahatətə e Iesu, itəm nəmotiet motatig ikin min rafin e nətueintən.

Nahatətəən ne nenatigən

² Piak min ne winik min. Nian nəratən pisin pisin min koatuwa e rəhatəmat nəmegəhən, kən otehm natimnat min əh tahmen e natimnat itəm nikitəmat tətəgien pik əm lan. ³ Nəkoatol nəhlan məto-inu, itəmat nəkotitun məmə nian nəratən min koatiləs pikən rəhatəmat nahatətəən e Uhgın, kən nian nəkotol win lan, ilat okotol məmə nəkotitun nətul əskasikən məsin min. ⁴ Kən nian onakoatətul əskasik e nəratən min əh, kən onəkotuwa kəmətə e nahatətəən, kən nolən min ne nətəligən min rafin rəhatəmat okotətuatip motəsənən, kən nakotaskəlim nolən wir min rafin.

⁵ Okəmə itəmat kit, rəhan nenatigən təsahmenən, kən tolkeike məmə in otitun natimnat min itəm Uhgın tolkeike məmə otol, pəs in tətapəh-in-pən o Uhgın, kən Uhgın otos-ipən kəm in e nikin agien. Uhgın tətawte-in nitunən əh kəm netəmim rafin e nikin agien, kən məsəhaiən ilat o nat itəm koatətapəh-in. ⁶ Məto nian suah kit in tatətapəh o Uhgın nəhlan, in otəkəike mahatətə lan, kən rəhan nətəligən otəsolən kəiu lan, məto-inu etəm itəm rəhan nətəligən kəiu, rəhan nətəligən tətən əpnəpin əm, in tahmen e peau-peau min əpəh itəhəi itəm nimətag tatəhig-əhig ilat. ⁷ Okəm-naka nikin tatəht məmə İərəmərə otos-ipən nat kit kəm in, məto kəp, otəsosən. ⁸ Etəmim itəm tatos nətəligən kəiu nəhlan, okol təsətul əskasikən e nat kit itəm nikin tatəht məmə otol.

⁹ Piatat kit itəm in ləhau, kən rəhan nautə tikə, nikin otəkəike magien məto-inu in etəm-iasol e niganəmti Uhgın. ¹⁰ Kən pəs etəm itəm rəhan nautə tepət, nikin tagien min o nat u itəm in titun məmə in nıpahrienən, məmə Uhgın otos-iəhau, məto-inu in tahmen e nəgui-nig itəm otəpanikə. ¹¹ Nian miit tatər, tape-ape tape-ape, kən matəhg nagwən nig tauke məmə, kən rəhan nəwirən təmikə. Tahmen əm e etəm rəhan nautə tepət. Nian tatol rəhan wək min matos nautə tepət lan, kən in min otəpanikə.

¹² Etəmim itəm tatətul əskasik nian nəratən tatuwa e rəhan nəmegəhən, in tətətig e nəwirən pahrien, məto-inu, nian tinol win e nəratən min əh, kən Uhgın otos-ipən kəm in rəhan nətouən, inu nəmegəhən lilin. Uhgın təmən-iəkis rəkis məmə nəmegəhən lilin u, in rəha netəmim itəm kotolkeike in.

1:1: Mat 13:55; Wək 15:13; Kal 1:19; 1 Pita 1:1

1:2: Rom 5:3-5

1:3: 1 Pita 1:7

1:5: Prov 2:3-6

1:11: Aes 40:6-8

¹³ Nian nat kit tatiuw-pən suah kit mēmā in otol təfagə rat, okol in təsənən mēmā Uhgin tatos-ipən-os-ipən o nolən təfagə rat min, mətō-inu okol nat kit təsiuw-pənən nətəligən rəha Uhgin mēmā in otol təfagə rat, kən Uhgin təsos-ipən-os-ipənən təfagə rat kəm etəmim. ¹⁴ Mətō nətəligən rat atip rəha etəmim, in tatos-ipən-os-ipən kəm in, kən matiuw-pən in mēmā in otatətəlig-in. ¹⁵ Nətəligən rat tatōe-in təfagə rat, kən nian təfagə rat tinuwa minepət, kən tatuwa in nīmīsən.

¹⁶ Piak min ne winik min itəm iakolkeike pik itəmat. Sotegəhan-inən mēmā suah kit oteiuə-in itəmat mēmā Uhgin in etəm rəha nos-ipən-os-ipənən kəm netəmim o nolən təfagə rat. ¹⁷ Natimnat wir min rafin ne natimnat rafin itəm kotətuatip, koatisi-pən əm o Uhgin əpəh ilis itəm təmol nəhag-əhagən min rafin əpəh e neai. Mətō nolən rəha Uhgin tol pisin e natimnat min u itəm kotaliwək e neai, kən kotol mēmā nəghanpis koatətəu-pən. Uhgin təsol pisinən. In tətətig tətətig. ¹⁸ Kən e rəhan əm nətəligən, Uhgin təmitəpun mēmā kitat kəmotuwa nenətin min nian kəmotahatətə e nəghatən pahrien rəhan. In təmol nəhlan mēmā e natimnat rafin itəm in təmol, kitat pisin əm rəhan nat keike, kotahmen e nagwənən wi e rəhan nasumən.

ətəlig-in kən mol nəghatən rəha Uhgin

¹⁹ Piak min ne winik min itəm iakolkeike pik itəmat. Nikitəmat otəkəike matəht nəghatən u. Pəs itəmat kitəh kitəh onəkotəkəike motətul matip o nətəligən, mətō onəsotəfig-afig pikən o nəghatən, sotolən mēmā neməha tatol uəhai əm itəmat, ²⁰ mətō-inu nian neməha tatol suah kit, neməha u təsōe-inən noan itəm tətətuatip Uhgin tolkeike. ²¹ Otəra kin rəkis nolən min rafin itəm tamkimik, ne təfagə rat min itəm kotepət e nəmegəhən rəhatəmat. Uhgin təmələhəu-pən rəhan nəghatən e nikitəmat, kən nəghatən əh rəhan titun nosmegəhən itəmat. Kən təwir mēmā nakotos-iəhau rəhatəmat nətəligən, kən moatətəlig-in wir nəghatən u.

²² Sotətəlig-in əmən nəghatən rəha Uhgin, mətō otətəlig-in kən motol nat naka itəm tatən. Okəmā nakotətō məsotolən nəghatən u, kən nakoateiuə-in atip əm itəmat. ²³ Etəm tatətō kən məsolən nəghatən u, in tahmen-pən e etəmim itəm tateranəm wir e klas matəplan narmin, ²⁴ kən nian tineranəm rəkis magim, mətəluin uəhai əm mēmā niganəmtin tahro min-nulan. ²⁵ Mətō etəmim itəm tatətəg-pən əskasik e lou itəm tətətuatip agin u tatikis netəmim,* kən matol e nian min rafin, məsəluinən nat itəm təmətō, mətō in tatol, in otətətig e nəwirən pahrien nian in tatol nəhlan.

²⁶ Okəmā suah kit nikin təht mēmā in tatətəu-pən wir nolən min rəha nəfakən, mətō tatəghat-pən əm məsətəlig-in wirən rəhan nəghatən min, in tateiuə-in atip əm in, kən rəhan nolən min rəha nəfakən in nat əpnəpin əm. ²⁷ Nolən min rəha nəfakən itəm rəhatat Tata Uhgin tatəplan mēmā in tətətuatip wir kən nəratən tikə lan kotol nulan: iəfak kit tatəkəike matehm wir suakəlh min ne nəutəhlimis min e nəratən min rəhalat. Kən matəkəike matehm wir nəmegəhən rəhan mēmā nolən rat min rəha nətueintən otəsolən mēmā in otamkimik lan.

2

Sotehmən netəmim neen mēmā ilat ilis kotəprəkis-in netəmim neen

¹ Piak min ne winik min. Itəmat nakotahatətə e Iesu Kristo, Iərəməra rəhatat itəm ilis agin kən katisiai-in pik. Mətō təsəwirən mēmā nəkotol təwir kəm suah kit kən moatehm mēmā in ilis, kən moatehm rat suah kit min moatol tərət kəm in. ² Tol mə inu ne. Suah kəiu katuea e niməfak rəhatəmat. Suah kit tatuwin-in napən wir min u nəmtilat tiəkis, ne noanat min kəmol e iaen u kol tatipit-ipit. Kən suah kit min tatuwin-in e napən rat min

1:18: Jon 1:13   1:20: Pri 7:9   1:21: Kol 3:8; 1 Pita 2:1   1:22: Mat 7:24-26; Rom 2:13   * 1:25: Nəghatən u, “lou itəm tətətuatip agin u tatikis netəmim,” tatəghat-in suatip rəha nahatətəən mēmā suah kit otuwa mətətuatip e niganəmti Uhgin. Kən okəmā suah kit tatətəu-pən suatip əh, Uhgin tatikis in e nəsanənən rəha təfagə rat, kən tatikis in e nalpinən itəm in təkə mos. Əplan-tu Kal 5:13-14.   1:25: Rom 8:2; Jem 2:12   2:1: Wək 10:34-35; Jem 2:9

əm. ³ Təsəwirən məmə nakotos-ipən nisaiian kəm etəmim itəm tatuwin-in natimnat wir min, motən-ipən məmə, “Wa, məpələh u ikin təwir ikin.” Məto etəm tatuwin-in napən rat min, nakotən-ipən kəm in məmə, “Ətul-pən əpəh,” o “Əpələh əm e nisip.” ⁴ Nian nəkoatol nolən tol min-nulan, nakoatehm netəmim neen məmə ilat ilis taprəkis-in netəmim neen min, kən e rəhatəmat nətəligən rat, nakotakil netəmim.

⁵ Piak min ne winik min itəm iakolkeike pik. Otətəlig-in-tu. Uhgın təmitəpun rəkis ian-rat min rəha nətueintən məmə rəhalat nahatətəən e Kristo oterət. Kən təmitəpun min ilat məmə okotos nərəməərəən rəha Uhgın itəm təmən-iəkis məmə rəha netəmim itəm kotolkeike in. ⁶ Məto itəmat nəmotəhm rat ian-rat min. ?Məto netəmim pah min u koatol nahməən kəm itəmat, kən moatiuw-pən itəmat e kot? ?Netəm rəhalat nautə terət, o kəp? Əwəh, ilat əh. ⁷ Kən netəm min u koatəghat rat e nərgin u ilis, nərgi İesu itəm rəhan u itəmat.

⁸ Lou rəha Kig itəm tətətig e Naoa Rəha Uhgın tatən məmə, “Olkeike ik kit tahmen əm məmə nakolkeike atip ik.” In təwir pik otəmat okəmə nəkoatətəu-pən pahrien nəghatən u. ⁹ Məto okəmə nakoatehm netəmim neen məmə ilat ilis taprəkis-in netəmim neen min, nəkoatol təfagə rat, kən nəghatən rəha Lou tatən məmə itəmat netəm rəha nətgəhlən Lou. ¹⁰ Tol nəhlan məto-inu, etəmim kit itəm tətətgəhl nəghatən kitəh əm rəha Lou, təmöl təfagə rat tahmen-pən əm məmə in tətətgəhl nəghatən min rafin rəha Lou. ¹¹ Tol nəhlan məto-inu, Uhgın u itəm tatən məmə, “Sakləh-inən pətan,” in Uhgın kitəh əm itəm tatən məmə, “Sohamnuən etəmim.” Kən okəmə nəsoakləh-inən nipiən, məto nəmotohamnu netəmim, itəmat netəmim itəm nəmotətgəhl Lou.

¹² Nian nakoatəghat kən motol nat kit, otol nolən min rəha netəmim itəm kotitun məmə Uhgın otakil ilat e lou itəm tatikis ilat. ¹³ Otol nəhlan məto-inu okəmə suah kit təsasəkitunən netəmim, kən Uhgın min otəsasəkitunən suah u nian in otakil netəmim. Məto okəmə itəmat nakotasəkitun netəmim, kən Uhgın otasəkitun itəmat, kən mən-ipinə məmə onəsotosən nalpinən e nian in otələhəu-pən nəghatən rəha nalpinən kəm netəmim.

Nahatətəən ne wək wir min

¹⁴ Piak min ne winik min. ?Okəmə suah kit tatən məmə tətəhatətə e İesu Kristo, məto in təsolən wək wir kit, kən rəhan nahatətəən in təwir o nat kit? Kəp. Nahatətəən tol nəhlan, okol təsosmegəhən suah kit. ¹⁵ Tol mə inu ne. Piatat kit o winitat kit, rəhan napən tikə, kən nigin nagwənən təsahmenən. ¹⁶ Kəm-naka itəmat kit tatən-ipən kəm in məmə, “Atuwin, pəs Uhgın otasitu lam, kən onəsətəpən, onakagwən wir.” ?Məto okəmə in təsolən nat kit məmə otasitu lan, in təmöl nat wir naka? ¹⁷ E nolən əh inəh, okəmə suah kit tatos nahatətəən pisin əm, məto məsolən wək wir kit tətəu-pən, kən rəhan nahatətəən təmimis, nipiən tikə.

¹⁸ Məto okəm-naka suah kit otən məmə, “Netəmim neen koatos nahatətəən, kən netəmim neen koatol wək wir min.” Məto iatən kəm ik nəhlan məmə, “Okəmə esəhmən rəham wək wir min, kən esitunən okəmə rəham nahatətəən in nipiənən, o kəp. Məto nian onakehm wək wir min rəhak, kən tatəgətun məmə nahatətəən rəhak, in nipiənən.” ¹⁹ Inu nəghatən kit itəm nəmən nipiənən lan məmə, “Uhgın kitəh əm.” !Təwir ron ik! Məto iərmis min, ilat min kotitun məmə nəghatən əh in nipiənən, kən moatasip katəgin pik. ²⁰ !Ik rəhm-kapə tikə! Etəmim itəm tətəhatətə, məto təsolən wək wir min, rəhan nahatətəən in nipiən tikə. Pəs ekəgətun ik e nat kit itəm otən kəm ik məmə inu nipiənən.

²¹ Nikim otəht tipitat u Epraham. Uhgın təməplan məmə in tətətip e nigənəmtin e wək itəm təmöl, məto-inu təmos nətin u Aisak, muwin mələhəu-pər e olta. ²² Kən rəhan nahatətəən ne rəhan wək min kətiəal nat kitəh, kən rəhan nahatətəən təmoə-in noan, inu rəhan wək min. ²³ Kən nəghatən u rəha Naoa Rəha Uhgın təmuwa mol nipiənən, tatən məmə, “Epraham təmahatətə e Uhgın, kən Uhgın təmən məmə

Epraham in tətuatip e niganəmtin.” Kən katən məmə in ioli Uhgın. ²⁴ Kən roiu nəkitun nehmən məmə, Uhgın tatol suah kit tətuatip e niganəmtin o natimnat itəm tatol, məto sənəmə e nahatətəən pisin əm rəhan.

²⁵ Kən e nolən əh inəh, Uhgın təməplan məmə Rehap u, pətan rəha suatip, in təmuwa mətuatip e niganəmti Uhgın o wək itəm təmol, kən wək u məmə in təmatehm wir iahləpis anion mil rəha Isrel, kən mahl-ipən ilau e suatip pisin kiatəlig mətian. ²⁶ Nipəti etənim, okəmə namegən tikə lan, tənimis. Kən e nolən əh inəh, kitat kit itəm tatos nahatətəən, məto təsolən wək wir min, rəhan nahatətəən tənimis.

3

Namitəm ne rəhan wək

¹ Piak min ne winik min. Təsəwirən məmə itəmat tepət nakotuwa iəgətun min rəha niməfak, məto-inu nəkotitun məmə Uhgın in otəplan wir kən makil nəmegəhən rəhatəmat iəgətun min, taprəkis-in netəm ənnapin. ² Nipahrienən, kitat rafin koatəme e nəmegəhən rəhatat nian tepət. Məto okəmə suah kit təsəmeən e rəhan nəghatən, nat u tatəgətun məmə in etəm mətə, kən nətəligən rəhan titun nehm wirən rəhan min nolən min rafin.

³ Tol məmə nat min u ne. Katətu-pən pit e nohli hos məmə otol nəwia etənim, kətəlalın rəhn-kapə hos, kən tatəuhlin nipətin rafin. ⁴ Kən nego, in iahgin, kən nimətag asol tatəhtig, məto stia in nat əkəku kit itəm nian kapten tətəlalın, kən nipəti nego asol rafin tateko-pən əh kapten tolkeike məmə okian-pən ikin. ⁵ E nolən əh inəh, namitəm in nat kit nətin, məto titun niuw-pamən nat asol min. Nikitəmat təht-tu, noanəmtahlı nigəm əkəku kit titun nuəpən mus nig mətu tepət. ⁶ Kən nipahrienən, namitəm in tahmen-pən e nigəm. Namitəm in noli nipəti etənim itəm nəratən min rafin rəha nətueintən u kotərioah wir lan. Kən nəratən min rəhan koatərakın nəmegəhən rafin rəhatat. Kən Setan əm tətahl nigəm e namitəm. Kən namitəm tətahl nigəm rat e suatip min rafin e nəmegəhən rəhatat matərakın natimnat rafin.

⁷ Netənim kotitun nahkulən e nat iarupin min məmə okotuwa kəpou, inəh nat megəh min, ne mənig min, ne nat kotəkiəh min, ne nat itəm kotatig itəhəi. Netənim kəmotəhkul elat kotəpou. ⁸ Məto etənim tikə otəhkul e namitəm təpou. In nat iarupin tatol wael, mərioah e nəratən ne nakonən rəha nimisən.

⁹ E namitə, kotənwiwi İəməmə Tata Uhgın rəhatat, kən e namitə kotən rat netənim lan itəm Uhgın təmol ilat kotol məmə in ne. ¹⁰ Nohlitəm kitiəh əm tatən-iarəp nənwiwian ne nən ratən. Piak min ne winik min. Pəs okəsələn min-nəhlan. ¹¹ Nəhau wir ne nəhau arıp, okol kəsiasipənən e nəmti nəhau kitiəh. ¹² Piak min ne winik min. ?Nig u fik otəe-in noa olif? ?Kən nol u krep otəe-in noa fik? !Kəp! Kən nəmti nəhau arıp təsos-ipamən nəhau wir.

Nenatigən təwir itəm tətisi-pən o Uhgın

¹³ ?Suah kit əh-ikin ilugin etəmat itəm nikin təht məmə in tenatig wir kən mitun nat naka itəm Uhgın tolkeike? Təwir. Kən pəs in otol wək wir min e nolən itəm tətisi-pən e nenatigən, inəh nolən rəha etənim itəm rəhan nətəligən ləhau. Kən nolən ətuatip rəhan otəgətun nenatigən ne nitunən rəhan. ¹⁴ Məto okəmə nikitəmat təht məmə nakotenatig, məto nikitəmat tərrioah e netətən, kən nakoatətəlig-in atip əm itəmat o niləs-ipərən itəmat, tol nəhlan, nakoateiuə-in atip əm itəmat. Sotəghat ausit pikən o nenatigən eiuəiuə rəhatəmat, məto-inu kəsənəmə nolən u rəha etənim u tenatig. ¹⁵ Nenatigən tol min-nəhlan təsisi-pənən e nego e neai, məto rəha nətueintən əm u, ne nətəligən rəha etənim, ne rəha Setan. ¹⁶ Tol nəhlan məto-inu nian netənim koatətet motolkeike məmə koatos-ipər atip ilat, kən netənim koatətəu-pən əm rəhalat atip nətəligən moatol nəratən, kən nolən tərət rafin kotet-arəp.

¹⁷ Məto etəm itəm tatos nenatigən itəm tətisi-pən e nego e neai, rəhan nolən tol min-nulan. Nat aupən, rəhan nəmegəhən in tətuatip wir, kən in tolkeike pik nəməlinuən,

kən in etəm mətig, in tatisiai-in nətəligən rəha netəmim pisin pisin min, kən in təriaoah e nasəkitunən, kən matoe-in noan tepət e nəmegəhən rəhan, in tatehm netəmim məmə kotahmen-ahmen əm, kən təsənən nat kit kən matol nat pisin. ¹⁸ Netəm rəha nəghat-inən nəməlinuən, kotahmen-pən e netəmim itəm kəmotəfe nikuti nat e nasumən, kən tatəwə matoe-in noan. Okəm kotol natimnat min əh motasitu e netəmim o nələhəuən nəməlinuən, kən ilat okotəplan noan məmə in nətəuatipən.

4

Nolən rəha nuwamən iuəhkir o nətueintən, o Uhgin

¹ ?Naka u nəukəti nəmouən ne nərgəhəuən rəhatəmat? Natimnat min əh koatuwa mətə-inu itəmat nakotolkeike nətəən təwir e nīpətītəmat, kən nətəligən min əh rəha nətəən təwir, ilat koatol fait e nikitəmat kitəh kitəh məmə okotuwa netəm-iasol min e nəmegəhən rəhatəmat. ² Nikitəmat tatuwin o natimnat rəha netəm pisin, mətə nəsotosən, kən nakotərgəhəu moatəmou ron. Nakoatolkeike natimnat neen, mətə nəsotosən. Kən mətə onəkotohamnu netəmim ron. Nəməsotosən natimnat mətə-inu nəsotətapəh-inən o Uhgin. ³ Kən nian nakotətapəh-in, mətə nəsotosən, mətə-inu nəmotətapəh-in e nətəligən itəm tərət məmə otol itəmat atip əm nakotətə təwir lan.

⁴ Itəmat nəkotahmen e pətan itəm təsisiai-inən rəhan iərman, tapəs kən matətəu-pən əpnapin əm nəman. E nolən əh inəh, itəmat nəmotapəs Uhgin kən moatətəu-pən natimnat rəha nətueintən. Nəkotitun o kəp məmə, etəmim itəm tolkeike pik natimnat rəha nətueintən, in tatətəhau Uhgin. Kən etəmim kit itəm tatitəpun məmə otolkeike natimnat rəha nətueintən, in tatuwa məmə in tikimīr rəha Uhgin. ⁵ Kən nəghatən u rəha Naoa Rəha Uhgin sənəmə nəghatən əpnapin əm. Tatən məmə, “Uhgin tolkeike pik məmə nikitat itəm in təmos-ipa kəm kitat, otuwin əm ron.” ⁶ Mətə Uhgin tətawte-in rəhan nəwirən tatuwa matahgoau kəm kitat. O nat əh, Naoa Rəha Uhgin tatən məmə, “Uhgin tətəhtosig-in netəm kotausit, mətə tətawte-in rəhan nəwirən kəm netəmim koatos-iəhau rəhalat nətəligən.”

⁷ Kən tol nəhlan, otos-iəhau itəmat kən motatig ahgin nelmi Uhgin. Otətul əskasik nian Setan tatuwa matos-ipən-os-ipən kəm itəmat, kən in otaiu muwin isəu otəmat. ⁸ Otuwin iuəhkir o Uhgin, kən in otuwa iuəhkir otəmat. Itəmat u nol təfagə rat, otaiquas e nelmitəmat. Kən itəmat u rəhatəmat nətulən kəiu, otol nikitəmat tətəuatip. ⁹ Təwir məmə nikitəmat otahmə məpou, kən nakotasək əfəməh o rəhatəmat təfagə rat. Otəuhlin rəhatəmat naləhən otuwa nasəkən, kən rəhatəmat nagienən otuwa nikin əpou. ¹⁰ Otos-iəhau rəhatəmat nətəligən tuwin kəm lərəmərə, kən in otiləs-ipər itəmat.

¹¹ Piak min ne winik min. Sotəghat ratən e nərgitəmat min. Okəmə suah kit tatəghat rat e nərgi pian kit, o in tatələhəu nəghatən kit məmə in təmol təfagə rat kit,* kən suah əh, in tatəghat rat e lou† matələhəu nəghatən məmə lou təsahmenən məmə in otol rəhan wək, o kəm-naka lou in nat əpnapin əm. Kən nian nakoatəplan lou məmə in təsahmenən, itəmat nəkəsotətəu-pənən lou, mətə nəmotər kəpələh-pər e lou, kən məsotatig ahginən lou. ¹² Uhgin əm in tatos-ipa Lou, kən in əm tətakil netəmim matələhəu nəghatən lan. Kən in titun nosmegəhən, kən mitun nərəkənən. ?Mətə itəmat, nikitəmat təht məmə itəmat Uhgin min, məmə nakotakil təfagə rat min rəha piatəmat min motuəh ilat? !Kəp!

Nəghatən ausit

¹³ Otətəlig-in-tu, itəmat netəm nakoatən məmə, “Roiu o olawig, kotuwin e taon u o taon əh, motatig e nup kit, motol bisnes ikin, kən moatərgətəin mənī.” ¹⁴ ?Nakotəhro

3:18: Mat 5:9 4:1: Rom 7:23 4:4: Rom 8:7; 1 Jon 2:15 4:6: Prov 3:34; 1 Pita 5:5 4:7: Efes 6:12 4:8: Aes 1:16; Sek 1:3; Mal 3:7 4:10: Job 5:11; 1 Pita 5:6 * 4:11: Nəghatən u rəha Jemes nīpətīn təsənən məmə kitat okəsotəgətunən təfagə rat rəha netəmim. Nəghatən min tepət e Naoa Rəha Uhgin tatən məmə kitat kotəkəike motəgətun təfagə rat rəha etəmim məmə in otiet rəkis lan. Mətə kotəkəike motol e nətəligən itəm tətətig ələhəu. Kal 6:1; Luk 17:3; 2 Tim 3:16; Jem 5:20; Kal 5:21; 1 Tes 5:14; 2 Tes 3:15; Taet 3:10. † 4:11: “Lou” e ves u tatəghat-in ‘lou rəha nolkeikən.’ Əplan-tu Jem 2:8 4:12: Rom 2:1; 14:4

kitun mēmā naka u otuwa olawig? ?Nəmegəhən rəhatəmat in naka? Itəmat nəkotahmen e nəhaniəm itəm tətətig noan məsin əm kən matig mikə min. ¹⁵ Məto nəghatən itəm tətətip mēmā onəkotən in tol nulan, nəkotəkəike motən mēmā, “Okəmā in nəwia İərəmərə pahrien, kən ekotatig kən motol natimnat min u, o natimnat min əh.” ¹⁶ Məto roiu, nakotəghat ausit moatos-ipər pik itəmat. Kən nəghatən min əh itəm nakoatən, ilat rafin kotərat.

¹⁷ Tol nəhlan, etəmim itəm titun nat kit itəm tətətip mēmā otol, məto təsolən, in tatol təfagə rat.

5

Nəghatən tatuwin o netəm rəhalat nautə tepət

¹ Itəmat netəm rəhatəmat nautə tepət. Otətəlig-in-tu nəghatən u. Təwir mēmā nakotəto tərət motasək əfəmāh o nəratən itəm tatuwa otəmat. ² Rəhatəmat nautə tinəmnəmit rəkis, kən win min kinoaton rəhatəmat napən. ³ Rosta tatus rəhatəmat iaen u kol tatipit-ipit, ne silfa. Kən rosta min okotən-iarəp nolən rat min rəhatəmat kən motus nipətitəmat tahmen e nigəm. Nian rəha namnun nian tatuwa iuəhkir, məto itəmat nəmotargətəin rəhatəmat nautə min. ⁴ !Otətəlig-in-tu nat u! Rəhatəmat iolwək min kəmotəulək e rəhatəmat nasumən min, məto nəmotakləh-in məni məsin rəhalat. Kən nətəuən itəm nəməsotos-ipənən kəm ilat, koatən-iarəp rəhatəmat nolən rat min. İərəmərə Əsanən Pik Agin, tinatəto nasəkən rəha iolwək min rəhatəmat. ⁵ E nətueintən u, itəmat nəmotatig e nəmegəhən itəm timətig əm, nəmotol nikitəmat tagien o rəhatəmat nautə e nian itəm otəsuwəhən Uhgın otakil muəh mələhəu nəghatən o rəhatəmat nolən rat min. Itəmat nəkotahmen e nat megəh min itəm kətagwən ilat, kol kotasis-asis o nian rəha nohən ilat. ⁶ Nəmotiuw-iarəp netəmim itəm kotətətip e kot, kən motakil motuəh motələhəu nəghatən motohamnu ilat, kən ilat kəməsotolən nat kit mēmā okotən-iəhau itəmat.

Nətəligən əfəmāh e nian rəha nəratən

⁷ Piak min ne winik min. Otol mēmā rəhatəmat nətəligən otəfəmāh nian nakoatəsağin mēmā İərəmərə otitəlig-pa min. Nikitəmat tatəht nolən rəha suah kit rəha nasumən. Tatəsağin nian ətuətip rəha nətəən nimai, kən matəsağin nian rəha nəfəən, kən mos rəhan nətəligən təfəmāh nian matəsağin mətoarus-pən tinimətə, kən matəulək-in rəhan nagwənən keike. ⁸ E nolən əh tahmen əm, itəmat min, otol mēmā rəhatəmat nətəligən otəfəmāh, kən motətul əskasik, məto-inu otəsuwəhən İərəmərə otitəlig-pa min.

⁹ Piak min ne winik min. Sotəghat-əghatən o nən ratən itəmat min mēmā nikitəmat təsağienən o natimnat min neen. Okəmā nəkoatol nəhlan, Uhgın otakil mələhəu-pən nəghatən o rəhatəmat nolən rat min. !Roiu ağin-əh tatətul matip, kən otəsuwəhən tuwa mol!

¹⁰ Piak min ne winik min. Nikitəmat tatəht-tu ien min aupən itəm kəmotən-iarəp nəghatən min e nərgi İərəmərə. Rəhalat nəmegəhən tatəgətun kitat mēmā rəhatat nətəligən otəkəike məfəmāh e nian nəratən tatuwa. ¹¹ Kən nəkotitun inu, katən mēmā netəmim itəm koatətul-iəkis e nian nəratən tatuwa, ilat koatətig e nəwirən pahrien. Nəmotəto namnusən rəha Jop mēmā təmətul əskasik e nian iəkis min, kən motitun nalpəkəuən wir rəha İərəmərə o Jop, kən uarisig e nian tepət rəha nəratən, İərəmərə təmol təwir ağin kəm in. Kən tol nəhlan, sotaluinən mēmā niki İərəmərə təmər mərioah e nasəkitunən kitat, kən nikin titahmə otat.

¹² Piak min ne winik min. Nat u in nat keike, mēmā nəsotosən noanawil. Sotosən noanawil e nego e neai, o nətueintən, o nat kit min. Nian rafin, otən əm nipahrienən. Nian itəmat kit otən mēmā, “Əwəh,” kən rəhan nəghatən otəkəike mol nipahrienən. Kən nian itəmat kit otən mēmā, “Kəp,” kən rəhan nəghatən otəkəike mol nipahrienən.

Okəmə suah kit təsolən nəhlan, kən Uhgın otələhəu-pən nəghatən rəha nalpınən kəm in.

Nəfakən itəm noan əh-ikin

¹³ Okəmə itəmat kit tətətig e nərātən, təwir məmə otəghat kəm Uhgın e nəfakən. Okəmə itəmat kit nikin tagien, təwir məmə otan napuən min rəha nənwiwiən. ¹⁴ Okəmə suah kit tatimis, təwir məmə otaun-in elta min rəha niməfak məmə okotuwa kəfak lan, kən motol-pən oel lan e nərgi lərəmərə. ¹⁵ Kən nian ilat koatahatətə məmə Uhgın otol-wir suah əh, kən motəfak lan, rəhalat nəfakən in suatip məmə lərəmərə otol məmə etəm tatimis otəto təwir min. Kən okəmə in təmöl təfagə rat kit itəm tatiuw-pa nimisən, kən Uhgın otafəl rəhan təfagə rat. ¹⁶ Tol nəhlan, təwir məmə nakoatən-iarəp rəhatəmat nolən rat min kəm itəmat min, kən motəfak otəmat min pəs motəmegəh. Suah kit itəm tətuatip, rəhan nəfakən in təsanən, kən tatoe-in noan. ¹⁷ Elaija in etənim kit tahmen əm e kitat. Kən in təməfak təməfak məmə otəsəfikən, kən nuhuən təməsəfikən mos nup kisil ne məwig sikis. ¹⁸ Kən təməfak min, kən Uhgın təmahl-ipa nuhuən tuwa min, kən nasumən rafin, nagwənən təmatig min elat.

Iuw-pa min netənim kəmotuwın isəu e rəhalat nahatətəən

¹⁹ Piak min ne winik min. Okəmə itəmat kit tateko mətapəs suatip rəha nıpahrienən, kən okəmə suah kit min tatiuw-pa min, ²⁰ təwir məmə nəkotitun nat u məmə, etəm u itəm otol iol təfagə otitəlig-pa min e suatip rəha nıpahrienən, in otosmegəh suah u o nimisən, kən otol suatip məmə Uhgın otafəl rəkis təfagə rat min tepət rəha suah əh.

1 Pita

Naoa itəm Pita tēmaupən mäte

Nəghatən əkuəkir rəha naoa u 1 Pita

?Pah tēmäte naoa u? Pita tēmäte naoa u.

?Tēmäte tatuwin kəm pah? Tēmäte naoa u tatuwin kəm netəmim rəha Uhgın itəm kotatig ikin pisin pisin e profens min rəha Pontas, ne Kalesia, ne Kapetosia, ne Esia, ne Pitnia (1 Pita 1:1). Roiu katən nərgi nəptən min əh məmə Turke.

?Nəmegəhən tahro nulan nian tēmäte? E nian əh, etəm-iasol rəha Rom, nərgin u Nero, təmərəkın pik niməfak. Təmoh niməfak min neen kotimis, kən moh neen. Otəsuwəhən toh Pita.

?Tēmäte naoa u o naka? Pita tolkeike məmə otıləs-ipər nətəligən rəha iəfak min itəm kotatig e nərətən. In tolkeike məmə okotətul əskasik e rəhalat nahatətəən kən moatol nat kit itəm təwir, nat əpnarın nərətən tatuwa.

Pita tēmən təwir kəm ilat

¹ Io Pita, io aposol kit rəha Iesu Kristo. Iatən təwir kəm itəmat netəm rəha Uhgın itəm nəkotatig ikin min rafin əpəh e profens min u Pontas, ne Kalesia, ne Kapetosia, ne Esia, ne Pitinia. Uhgın təmitəpun rəkis itəmat, kən imatəmat ikin sənəmə nətueintən u, itəmat iapispis min əm u ikin-u. ² Tata Uhgın təmitəpun itəmat mətə-inu, aupən aupən agin, təmol rəhan nalpəkauən mələhəu, kən in tinitun rəkis suatip min rafin rəha nəmegəhən rəhatəmat. Kən Narmin Rəhan tatol itəmat nakotətul pisin kasim məmə, nəkotol nəwia Iesu Kristo, kən nitan taikuas etəmat e nolən rat min rəhatəmat.*

Pəs Uhgın otawte-in rəhan nəwirən ne nəməlinuən tepət kəm itəmat.

Otənwiwi Uhgın o nalpəkauən rəhan

³ !Pəs kotənwiwi Uhgın itəm in Uhgın ne Tata rəha İərəmərə Iesu Kristo rəhatat! E nasəkitunən asol rəhan, in təmol məmə kitat kotaiir-pən e nəmegəhən wi, kən moatələhəu-pən əskasik rəhatat nətəligən lan. Tatuwa min-nəhlan mətə-inu Iesu Kristo təməmegəh min e rəhan nimisən. ⁴ Kən e nəmegəhən wi u, kitat okotos natimnat wir min əpəh e nego e neai itəm Uhgın təmələhəu pisin məmə rəhatat. Kən nat u okol təsəmnəmitən, kən okol təsəmkimikən, kən okol rəhan nəhag-əhagən təsikəən. ⁵ E nahatətəən rəhatəmat, nəsanənən rəha Uhgın tatətulosig-in itəmat mətəarus-pa in otosmegəh itəmat, kən Uhgın otol əp rəhan nosmegəhən e namnun nian.

⁶ Nikitəmat tətəgien o nat u, nat əpnarın okəmə nian iəkis pisin pisin min koatuwa pap e rəhatəmat nəmegəhən. Mətə koatuwa o nian əkuəkir əm. ⁷ Nian iəkis min əh moatuwa məmə okotəgətun məmə itəmat nakotahatətə pahrien. Iəen u kol tatipit-ipit, in nat kit itəm nigəm tatus mətəfəl rəkis in rat min lan. Kən nian iəkis min əh kotahmen e nigəm itəm tatus rəhatəmat nahatətəən mətəfəl rəkis in rat min lan. Iəen u kol, in nat təwir, mətə otəpanikə min nian kit. Mətə rəhatəmat nahatətəən, in nat təwir taprəkis-in iəen u kol. Kən o rəhatəmat nahatətəən, Uhgın otənwiwi itəmat, mıləs-ipər nərgitəmat, mos-ipən nisaiiən asol kəm itəmat e nian Iesu Kristo otuwa met-arəpa lan. ⁸ Nat əpnarın nəməsotəplan papən Iesu Kristo, mətə nakoatolkeike. Kən nat əpnarın nəsotəhmən u-roiu, mətə nakotahatətə lan. Kən nikitəmat təmər mərıoah e nagienən itəm in təwir agin-əh taprəkis, kən okol suah kit təsənən nəwirən rəha nagienən əh. ⁹ Nikitəmat tətəgien nəhlan mətə-inu itəmat noatos nat u itəm nakotahatətə lan, inu məmə Uhgın otosmegəh rəhatəmat nəmegəhən.

* 1:2: Nəghatən Kris ətuatip tatən məmə, Uhgın “təmorautin nita Iesu etat” u nipətin məmə tətəikuas etəmat o nolən rat min. Afin min e nəghatən min u “tətorautin nitan” ne “nitan taikuas e netəmim”: Lev 14:6-7; Sam 51:7; Eks 24:5-8; Hip 9:19; 1 Jon 1:7. 1:4: Kol 1:12 1:5: Jon 10:28; 17:11 1:6: Jem 1:2; 1 Pita 5:10 1:7: Prov 17:3; Sek 13:9; Mal 3:3; Jem 1:3 1:8: Jon 20:29; 2 Kor 5:7

¹⁰ Suatip rəha Uhgın o nosmegəhən netəmim lan, in nat kit itəm ien min aupən kəmotolkeike pik məmə okotitun tuwin təhmin min, kən tol nəhlan kəmotafin kategəsin wir nətəligən min lan. Kən ilat kəmoatəghat-in nəwırən u itəm otuwa kəm itəmat. ¹¹ Narmin rəha Kristo təmətatig ilat min, kən matəghat kəm ilat, kən aupən ikin matəniarəp nahməən itəm okotuwa e nəmegəhən rəha Iesu, kən uarisig lan e nəsanənən asol rəhan. Məto ien min kəmotalkut o nitunən suatip itəm natimnat min əh okotuwa lan, ne rəhalat nian ətuatip. ¹² Uhgın təmol əp kəm ien min məmə, nəghatən min itəm ilat kəmoatən, kəməsotəghat-inən nian itəm ilat kəmotatig lan, məto kəmotəghat-in əm nian rəhatat. Kən roiu, netəmim kinotən-iarəp nəghatən rəha namnusən təwir kəm itəmat e nəsanənən rəha Narmin Rəha Uhgın itəm tətisi-pən e nego e neai. Kən natimnat min u kotəwir aɡin məmə nagelo min, ilat min kotolkeike məmə okotəplan kən motitun natimnat min u itəm kəmotuwa.

Nolən rəha nəmegəhən itəm tətəuatip

¹³ Tol nəhlan, nəkotəkəike motol rəhatəmat nətəligən tətul matip o nolən wək, kən motəgətun wir rəhatəmat nətəligən. Otələhəu-pən əskasik rəhatəmat nətəligən e nəwırən itəm Uhgın otawte-in kəm itəmat nian Iesu Kristo otuwa min. ¹⁴ Otol nəwia Uhgın tahmen-pən əm məmə nisualkələh itəm kotəwir koatol nəwia tata min. Aupən ikin, itəmat nəməsotitunən nıpahrienən rəha Uhgın, kən nəmoatol nolən rat min itəm nikitəmat əm tolkeike. Məto roiu, otəsegəhan-inən nətəligən min əh okotiuw rəkis min itəmat. ¹⁵ Uhgın u itəm təmaun-in itəmat, in tasim mətuatip. Kən e nolən əh inəh, itəmat min onəkotəkəike motasim motətuatip e natimnat rafin itəm nəkoatol. ¹⁶ Nəkotəkəike motol nəhlan məto-inu Naoa Rəha Uhgın tatən məmə, “Nəkotəkəike motasim motətuatip məto-inu lo ekasim mətuatip.”

¹⁷ Itəmat nakotəpəh-in nasituən o Uhgın u tahmen məmə in rəhatəmat Tata, məto onəkəsotaluinən məmə nian Uhgın tətakil nolən min rəha netəmim, in tatol əm e nolən itəm tahmen-ahmen əm. Tol nəhlan, nian nakotəmegəh əh e nətueintən u, onəkotəgin motisiai-in Uhgın e nolən min rəhatəmat, kən otol nolən təwir tahmen məmə itəmat iapispis min əm e nətueintən u. ¹⁸ Nəkotəkəike motol nəhlan məto-inu itəmat nəmotitun rəkis nat keike itəm Uhgın təmətou rəkis itəmat lan. Otətəlig-in-tu nolən rəha nəmegəhən rəhatəmat aupən itəm nıpətin tikə u təmisi-pən o tipitəmat min. Məto Uhgın təmikis rəkis itəmat e nolən rat əh. Kən Uhgın təməsos-nəmtinən rəhatəmat nəmegəhən e nat kit rəha nətueintən itəm otəpanikə, tahmen e silfa ne iaen u kol tatipitipit, ¹⁹ məto in təmos-nəmtin itəmat e nita Kristo itəm in nat keike təwir pik aɡin. Kristo in tahmen e nəti sipsip wir itəm nimisən o nəratən tikə aɡin lan.† ²⁰ Aupən aupən aɡin, nian Uhgın təməsolən əh nətueintən u, təmıtəpun rəkis Kristo məmə otol wək əh. Məto roiu iuəhkır o namnun nian, Uhgın təmol əp in, məmə otuwa masitu etəmat. ²¹ O natimnat itəm Iesu təmol, itəmat nakotahatətə e Uhgın, itəm təmosmegəh Iesu Kristo e nimisən, kən mıləs-ipər in mos-ipən nəsanənən itəm təhag-əhag ne nisiiəən kəm in. Kən tol nəhlan, nakotahatətə e Uhgın, kən moatələhəu-pən əskasik rəhatəmat nətəligən lan.

²² Nəmotaikuas e rəhatəmat nəmegəhən tinuwa minuwıwi min rəkis məto-inu nəmotətəu-pən nəghatən rəha nıpahrienən. Kən o natimnat min u, nakotos nolkeikeən pahrien tatuwin otəmat min neen. Kən tol nəhlan, otolkeike pik itəmat min e nıkin pahrien. ²³ Otol nəhlan məto-inu, nəmotaiir wi rəkis min, kən nəmegəhən wi rəhatəmat təməsisi-pənən o netəmim itəm ilat rafin okəpanotimis. Məto nəmegəhən wi u rəhatəmat in otətətig namnun tikə məto-inu təmisi-pən e nəghatən kit itəm tətəmegəh mətətig namnun tikə, inu nəghatən rəha Uhgın. ²⁴ Naoa Rəha Uhgın tatən məmə,

1:10: Mat 13:16-17   1:11: Sam 22; Aes 53; Luk 24:26-27   1:14: Rom 12:2; Efes 2:3; 4:17-18   1:16: Lev 11:44,45; 19:2; 20:7   1:17: Rom 2:11; Nol əpən 2:23   † 1:19: E nian rəha Oltesteman, netəmim kəmotol sakrifais kəm Uhgın o təfagə rat min e nəti sipsip min itəm nəratən tikə lan. Afin e Eks 12:5.   1:19: Wək 20:28; Hip 9:12-14   1:20: 2 Tim 1:9-10   1:21: Jon 14:6; Rom 5:1-2   1:22: Jon 13:34; Rom 12:10

“Netəmim rafin kotahmen e ma kiras,
kən nəwīrən rafin rəhalat tahmen əm e nəgui-niğ əpəh e nīkinat.

Ma kiras əh tətəuke, kən nəguin min koatisas,

²⁵ mətə nəghatən rəha İərəməərə tətətig lilin namnun tikə.”

Kən inu nəghatən rəha namnusən təwīr itəm netəmim kəmotən-iarəp rəkis kəm itəmat.

2

¹ Mətə-inu o nəghatən min əh, otərakin nolən min u kotiet rəkis e rəhatəmat nəmegəhən: nolən rafin rəha netəhauən netəmim kən matol nəratən kəm ilat; nolən rafin rəha neiuəən; nolən rəha netəm koatən pik əm nat, mətə kəsotolən; nolən rəha netetən; nolən rafin rəha nən ratən netəmim. ²⁻³ Itəmat nəmotitun rəkis məmə İərəməərə təmol təwīr kəm itəmat. Tahmen-pən məmə nəmotun asgəwīn noa niğ itəm tətəhen. Kən roiu nəkotəkəike motuwa kahmen e nīsualkələh mətmətīg itəm kotasək o nəməhən. Itəmat nəkotəkəike kolkeike pik nagwənən ne nənīmən itəm tətəuətīp məwīr məmə nakotəgwən nikitəmat lan. Kən natimnat min əh okotol nakotepət e rəhatəmat nəmegəhən itəm Uhgīn təmosmegəh itəmat lan.

Kəpiel megəh e nimə rəha Uhgīn

⁴ Uhgīn tolkeike məmə otīləkin rəhan kit nimə e kitat netəmim, kən təmitəpun Kəpiel kit itəm netəmim kəmotapəs, mətə in kəpiel keike tatəmegəh məmə Uhgīn otətəuon nimə lan. Kən nian nakotuwa o kəpiel u Kristo e suatīp rəha nahatətəən, ⁵ itəmat min, nəkotahmen e kəpiel megəh min itəm Narmīn Rəha Uhgīn tatos itəmat matīləkin Nimə lan Rəha Uhgīn. Kən itəmat pris asim min, itəm nakoatos-īpən sakrifais min kəm Uhgīn itəm nīkin tətəgien ron mətə-inu o natimnat itəm İesu Kristo təmol. ⁶ Tahmen-pən e Naoa Rəha Uhgīn tatən mihin məmə,

“Otəplan-tu. İakatələhəu kəpiel əpəh Jerusalem,*
inu kəpiel keike pik ağin itəm io emitəpun,

kəpiel u in rəha nətuounən nimə,
kən etəmim itəm otahatətə lan,
in otəsaulisən.”

⁷ Kəpiel u in nat keike kəm itəmat itəm nakoatahatətə lan. Mətə kəm netəmim itəm kəsotahatətəən lan, kəpiel u in tahmen-pən e nəghatən u e Naoa Rəha Uhgīn itəm tatən məmə,

“Kəpiel u itəm netəm rəha nīləkinən nimə kəmotərakin,
mətə Uhgīn təmol tuwa kəpiel itəm in rəha nətuounən nimə,”

⁸ kən Naoa Rəha Uhgīn tatən məmə,

“Kəpiel u tatol netəmim koatīləs pikən,

kən in kəpiel itəm tatol məmə netəmim kotiet katorin.”

İlat koatīləs pikən kəpiel u mətə-inu koatəht nəwīa nəghatən, kən inu nalpəkəuən itəm Uhgīn təmol olat.

⁹ Mətə Uhgīn tīnəmitəpun rəkis itəmat məmə rəhan min, kən itəmat pris min rəha Kig, kən itəmat netəm asim min itəm Uhgīn tatərəməərə etəmat, kən itəmat noanol min kit rəha Uhgīn. In təmol itəmat nəhlan məmə nəkotitun nən-iarəpən nənwiwīən itəm tatīləs-īpər in o rəhan nəwīrən ne natimnat itəm in təmol. In təmaun-in rəkis itəmat məmə onəkotiet e napinəpən məmə nakotuwin e nəhag-əhagən wīr rəhan. ¹⁰ Aupən ikin, itəmat netəm əpnəpīn min əm, mətə roiu, itəmat noanol min rəha Uhgīn. Aupən ikin, nəməsotitunən nasəkītunən rəha Uhgīn, mətə roiu, nəkotitun nasəkītunən rəha Uhgīn.

¹¹ İolīk min itəm iakolkeike pik itəmat, nikitəmat otəkəike matəht məmə nətəueintən u sənəmə imətət ətuatīp ikin. Kitat kotahmen e iapīspis min ne iaihlə min ikin-u. Tol nəhlan, iatən əskasīk kəm itəmat məmə nakotətul isəu o nolən rat min itəm nətəligən

1:25: Aes 40:6-8   2:1: Efes 4:22; Jem 1:21   2:2-3: Sam 34:8   2:2-3: Sam 34:8   2:5: Rom 12:1; Efes 2:21-22; Nol əpən 1:6   * 2:6: Nəghatən Kris ətuatīp tatən məmə, “Səeon,” nərgīn kit min rəha Jerusalem.   2:6: Aes 28:16; Efes 2:20   2:7: Sam 118:22   2:8: Aes 8:14   2:9: Dut 7:6; 14:2; Aes 9:2; Wək 26:18; Efes 5:8

rəhatəmat tolkeike. Nətəligən min əh, ilat tikimər min rəhatəmat kən koatəluagin e nikitəmat. ¹² Nian rafin kitat kotatig ilugin e netəmim itəm rəhalat nahatətəən tikə. Kən nəmegəhən rəhatəmat in otəkəike mətuatip wir agin məmə nat ərnapin ilat okoatətu-pinə nəghatən rat etəmat, məto okotəplan nolən wir min rəhatəmat, kən ilat okotos-ipən nisiiən kəm Uhgın e nian in otuwa min makil netəmim lan.

Nisiiən netəm-iasol

¹³ Kitat netəmim rəha İrəmərə, kən kotalkeike məmə okotisiai-in nərgin. Tol nəhlan, nəkotol nəwia netəm-iasol min rafin itəm netəmim koatıləs-ipər ilat məmə okotərəmə, tahmen e kig, itəm in etəm-iasol agin, ¹⁴ o tahmen e rəhan netəm-iasol min itəm tətahl-iarəp ilat o nolən rəhan wək. Ilat okotuwın motələhəu nalpınən kəm netəmim itəm koatətgəhl lou rəhalat, kən moatənwiwi netəm koatol nolən təwir. ¹⁵ Nəkoatol nəhlan məto-inu Uhgın tolkeike məmə rəhatəmat nolən wir min okotən-iəhau nəghatən alməl min rəha netəm min u rəhalat nitunən tikə. ¹⁶ Itəmat sənəmə slef min rəha təfagə rat min, məto-inu Uhgın təmikis rəkis itəmat. Tol nəhlan, otətəu-pən nolən rəha suah kit nəhlan. Məto sotənən məmə, “Uhgın təmikis rəkis io, kən tol nəhlan, ekıtun nolən nat naka itəm iakolkeike, nat ərnapin in təfagə rat.” Kəp. Itəmat slef min rəha Uhgın, kən tol nəhlan, otətəu-pən nolən min itəm kotətəuatip. ¹⁷ Otos-ipən nisiiən itəm tətəuatip kəm netəmim rafin. Otolkeike iəfak min, inu netəmim min rəha Uhgın, kən onəkotəgin motisiai-in Uhgın, kən otisiai-in kig.

¹⁸ Itəmat slef min, onəkotəkəike motol nəwia rəhatəmat etəm-iasol min, kən motos-ıpən nisiiən kəm ilat. Nəkotol nəhlan kəm ilat rafin, netəm koatol timətig kən motəwir kəm itəmat, ne netəm min u koatol nolən əskasik min kəm itəmat. ¹⁹ Okəm-naka nəkoatol əm nat ətuatip min əm, məto rəhatəmat netəm-iasol min koatol tərət kəm itəmat kən nakoatəto tərət lan. Niki Uhgın otəgien otəmat okəmə nakoatos əm nian iəkis min əh kotuwa katimis əm e nikitəmat məto-inu nakotasıpən əm o Uhgın. ²⁰ Məto kəsənən məmə itəmat netəm wir okəmə nəkoatol nolən rat kit, kən netəm-iasol koatoh itəmat ron, kən nəsotaiuən motəgin. Nalpınən u, in rəhatəmat atip əm. Məto, Uhgın nikin tətəgien otəmat okəmə nakoatos nahməən məto-inu nəkoatol nat təwir əm, kən nəsotaiuən motəgin. ²¹ Uhgın təmaun-in itəmat məmə nakoatos nahməən məto-inu Kristo təmos nahməən otəmat. In təmaupən mөгətun nolən ətuatip əh məmə itəmat nəkoatətəu-pən əm nəmə nelkin. ²² Naoa Rəha Uhgın tatən məmə, “In təməsolən təfagə rat kit, kən in təməsənən nəghatən eiueiua min nian kit ne.”

²³ Nian netəmim kəmotəghat rat lan, məto in təməsəhaiən ilat. Nian in təməto nahməən e nıpətın, məto in təməsənən məmə in otalpin nitai nərətən. Məto in təmələhəu-pən natımnat rafin e nelmi Uhgın itəm nian rafin rəhan nakılən in tətəuatip əm. ²⁴ Nian İesu təməkul e nig kəluau, kən təmos nalpınən rəha təfagə rat min rafin rəhatat e nıpətın. In təmimis məmə təfagə rat min okotimis e nəmegəhən rəhatat, kən kitat okotəmegəh məmə okotətəu-pən suatip rəha nətuatipən. Təmosmegəh kitat e nahməən rəha nıməgəm e nıpətın. ²⁵ Aupən, itəmat nəkotahmen e sipsip min itəm kəmotəluə. Məto roiu, nəmotəuhlin itəmat motuwa o Etəm Tatehm Wir Sipsip, inu Etəm Tatehm nəmegəhən rəhatəmat.

3

Nolən təwir rəha İərman ne pətən itəm kəmioal marit

¹ Kən e nolən kitiəh əm rəha nisiiən İrəmərə, itəmat nıpitan nəkotəkəike kol nəwia iaguıhl min rəhatəmat məto-inu o nat u. Okəmə ilat kəsotahatətəən e nəghatən rəha Uhgın, kən rəhatəmat nolən wir min əm okotiuw-pən rəhalat nətəligən kəm Uhgın. Nolən wir min rəhatəmat kotahmen, motəprəkis-in məmə onakoatəghat kəm ilat.

2:11: Kal 5:17,24   2:12: Mat 5:16   2:13: Taet 3:1   2:15: 1 Pita 3:16   2:17: Rom 12:10   2:18: Efes 6:5
2:20: 1 Pita 3:14,17   2:21: Mat 16:24; Jon 13:15   2:22: Aes 53:9; Jon 8:46; 2 Kor 5:21; 1 Jon 3:5   2:23: Aes 53:7; 1 Pita 3:9   2:24: Aes 53:5-6; Rom 6:11   2:25: Esik 34:5-6; Mat 9:36; Jon 10:14; Hip 13:20-21   3:1: Efes 5:22

² Nian ilat koatəplan məmə nolən rəhatəmat in tətəuatip wir, kən koatəplan nisiiəən e nəmegəhən rəhatəmat, inu tahmen əm məmə otiuw-pa ilat kotuwa o Uhgīn. ³ Pəs malə-malə rəhatəmat in sənəmə rəha nīpətītəmat, tahmen e nolən rəha nəlisən noanutəm, o nuwinən e natimnat kəmol e iaen u kol tatipit-īpit,* o nuwinən e napən wir min. ⁴ Məto otol malə-malə e nikitəmat itəm nəwīrən rəhan okol təsikəən, inu nolən əpou, ne nolən mətīg nəməlinuən əh-ikin. Ilat nolən keike e niganəmti Uhgīn. ⁵ Inu nolən rəha nīpitan iəfak min aupən itəm kəmotələhəu-pən əskasik rəhalat nətəlīgən e Uhgīn. Ilat kəmotol nəwia iaguīhl min rəhalat, kən e nolən əh, kəmoatol malə-malə e nīkīlat,⁶ tahmen e Sera itəm təmol nəwia Epraham, kən mətəun-in məmə in rəhan etəm-iasol. Kən itəmat nenəti Sera okəmə itəmat nəkoatol nolən min itəm kotətuatip, kən məsotəgīnən.

⁷ Kən itəmat nəman itəm nəmotol marit, e nolən əh inəh rəha nisiiəən İərəmərə, nəkotəkəike motos nenatīgən o nehm wīrən rəhatəmat nīpitauguīhl min e nəmegəhən rəhatəmat məto-inu, ilat kəsotosən nəsanənən tahmen etəmat. Kən mətīsiai-in ilat e rəhatəmat nolən min məto-inu ilat min okotos min nat wir u, nəmegəhən līlīn. Otol nəhlan məmə nat kit otəsəhtosīg-inən rəhatəmat nəfakən.

Iəfak min rafin

⁸ Namnun nəghatən əh. Itəmat rafin nəkotəkəike kol nolən min u: otos nətəlīgən kitīəh, otəsəkītun itəmat min, otolkeike itəmat min, otol nikitəmat timətīg otəmat min, otos-īəhau rəhatəmat nətəlīgən. ⁹ Okəmə netəmim koatol tərət kəm itəmat, məto nəkəsotalpīnən nītai nəratən. Okəmə netəmim koatəghat rat kəm itəmat, məto nəkəsotalpīnən. Məto otəfak motən-īpən kəm Uhgīn məmə in otol təwīr kəm ilat. Otol nəhlan məto-inu Uhgīn təmaun-in itəmat məmə onəkotol nolən əh, pəs onəkotos nəwīrən rəhan. ¹⁰ Naoa Rəha Uhgīn tatən məmə, “Etəmim itəm tolkeike nəmegəhən təwīr, kən molkeike məmə otatəto təwīr e nian rafin, in otəkəike məsənən nəghatən rat min, kən in otəkəike məsənən neiuəən.

¹¹ In otəkəike məuhlin in, miet rəkis e nolən rat min, kən mol əm natimnat min itəm kotəwīr.

In otəkəike malkut pīk məmə otatīg ilat netəmim rafin e nəməlinuən.

¹² In otəkəike mol nəhlan məto-inu İərəmərə tatehm wīr netəmim itəm kotətuatip, kən matətəlīg-in wīr rəhalat nəfakən, məto tatol tikimīr ilat netəm koatol təfagə rat.”

¹³ ?Okəmə nakotalkut pīk o nolən natimnat min itəm kotəwīr, pah otol nəratən kəm itəmat? ¹⁴ Məto okəmə nīpahriənən nakoatəto nəhməən o nolən ətuatip rəhatəmat, kən nakoatatīg e nəwīrən pahriən. Sotəgīnən nəratən itəm netəmim kotītun nolən kəm itəmat, kən pəs nikitəmat təsəht pīkən. ¹⁵ Məto e nikitəmat, otīsiai-in Kristo məmə in İərəmərə. Otətul matip e nian rafin o nuhalpīnən nəghatən rəha etəmim pah itəm tatətapəh-in otəmat məmə təhro nakoatələhəu-pən əskasik rəhatəmat nətəlīgən e İesu. Məto otəghat mətīg kəm ilat e nisiiəən. ¹⁶ Kən nian rafin nəkotəkəike kitun e nətəlīgən rəhatəmat məmə rəhatəmat nolən in tətəuatip əm. Kən okəmə netəmim kotəghat rat e nolən wīr min rəhatəmat məto-inu itəmat rəha Kristo, ilat okotaulis e nəghatən rat min rəhalat.

¹⁷ Okəmə in nalpəkəuən rəha Uhgīn məmə nakoatos nəhməən o nolən wīr min rəhatəmat, nat u in nat təwīr taprəkis-in məmə nakoatos nəhməən o nolən rat min rəhatəmat. ¹⁸ Tol nəhlan məto-inu, Kristo təmimīs o təfagə rat min, təmimīs nian kitīəh əm tinahmen, okol təsīmīs minən nian kit. In etəm tətəuatip aģin, məto təmimīs o netəm kəsotətuatipən məmə otos itəmat muwīn kəm Uhgīn. Kəmotohamnu in kən nīpətin tīmīs, məto Uhgīn təmol məmə in təmegəh min e nīmīsən, e nəmegəhən kit itəm rəha nego e neai. ¹⁹ Kən e nəmegəhən əh, təmuwīn mən-iarəp nəghatən rəha Uhgīn kəm

* 3:3: Nat kətoanin kəmol e iaen u kol tatipit-īpit, o iaring, o rig, o noanat katəlis nelmitəm lan. 3:3: 1 Tim 2:9 3:6: Jen 18:12 3:7: Efes 5:25 3:12: Sam 34:12-16 3:14: Aes 8:12-13; Mat 5:10; 1 Pita 2:20; 4:14 3:16: 1 Pita 2:12

narmi netəm kəmotimis itəm kotatig e kalapus, ²⁰ ilat u kəmoatəht nəwia Uhgín aupən aupən agin nian Uhgín təmatos rəhan nətəligən əfəməh matəsahgin ilat e nian suah u Noah təmatiləkin nego. Netəmim eit əm, itəm kəmotatig e nego, Uhgín təmosmegəh ilat e nian kəmotaiu motuwín motiet-pən e nəhau asol. ²¹ Kən nəhau əh, in narmi nolən baptais itəm tatosmegəh itəmat min roiu. Nolən baptais u, nípətin sənəmə tətəfəl rəkis nəmit e nípəti etəmim, mətə in tahmen məmə nakotətapəh o Uhgín məmə in otos-ipa kəm itəmat nítunən məmə rəhatat təfagə rat min kəmotikə. Kən nəsanənən asol itəm Uhgín təmól Iesu Kristo təmegəh min e nimisən lan, in nəsanənən itəm tatosmegəh itəmat e nolən baptais. ²² Kən Iesu Kristo tinuwín rəkis əpəh e nego e neai, kən mətətig e nikalí Uhgín matip, ikin rəha nisaiiən, ne nəsanənən, ne nepətən. Kən Uhgín təmól məmə nagelo min, ne natimnat rafin itəm koatos nepətən ne nəsanənən, ilat rafin kotatig ahgin nərəmərən rəha Iesu.

4

Suatip rəha nolən nəwia Uhgín

¹ O natimnat min əh, itəmat min onəkotəkəike motos nətəligən rəha Kristo kən moatətul matip o nətoən nahmən e nípətitəmat, mətə-inu in təmətə nahmən asol e nípətin. Nəkoatol nəhlan mətə-inu okəmə itəmat nínótəto tərət e nípətitəmat, nat ənpəpin nəkoatol nolən təwir min, kən tatəgətun məmə nínótəpəs nolən rəha təfagə rat. ² Tol nəhlan, nian itəmat nəkotatig e nətueintən u, nəsotətəu-pənən suatip rəha nolən natimnat rat min itəm tətətig e rəhatəmat nətəligən, mətə onəkotətəu-pən suatip rəha nolən nəwia Uhgín. ³ Nəmotərəkin rəkis nian tepət o nətəu-pənən nolən min rəha netəm min u kəsotənən nípəhriənən e Uhgín. Aupən, itəmat nəmoatit ənpəpin nípitan; kən nətəligən rəhatəmat təmatuwín o natimnat rat min; kən nəmoatəpis; kən nəmoatol lafet rəha nítəpən nípitan; kən nəmotənim alikol kəpis motalməl; kən nəmoatəfak kəm narmi nat min itəm in nolən tərət agin. ⁴ Netəm əh itəm kəsotənən nípəhriənən e Uhgín, narmilat təmiwig mətə-inu itəmat nəmotəpəs nətəu-pənən ilat motuwín kəmmim e naruəh rəha təfagə rat rəhalat, kən ilat koatən rat pik itəmat ron.

⁵ Mətə ilat okotəkəike motən-iarəp natimnat min rafin e nəmegəhən rəhalat kəm Uhgín itəm in tatətul matip məmə otakil muəh mələhəu nəghatən rəha nalpínən rəha netəm kəmotimis, ne netəm koatəmegəh. ⁶ Tol nəhlan, netəm min u itəm kəmotimis rəkis, ilat kəmotətəo namnusən təwir* məmə nat ənpəpin kəmos nalpínən e nípətilat motimis, mətə Uhgín titun nolən ilat okotəmegəh min e narmín, tahmen lan.

⁷ Kitat koatuwa iuəhkír e nian rəha namnun natimnat rafin. Tol nəhlan, otol rəhatəmat nətəligən tətəiir o nítun wírən natimnat, kən motehm wír rəhatəmat nətəligən məmə nəkotitun nəghatən kəm Uhgín e nəfakən itəm təsənən. ⁸ Kən nat keike in ilis taprəkis-in natimnat rafin məmə, nakotolkeike itəmat min e nikitəmat rafin mətə-inu, e nian nəkotol nəhlan, kən nian rafin, nəkoatətul matip o naluinən nolən rat min rəhatəmat. ⁹ Kən nəkotəkəike motit itəmat min motuwín e latuənu min rəhatəmat məmə nakotəgwən itəmat min, kən motəgətun ikin netəmim okotəpíl ikin. Kən əsotənən nikalín məmə nikitəmat təsəgienən ron.

¹⁰ Uhgín təmos-ípənə nəsanənən písin písin min kəm itəmat kitíəh kitíəh. Təwir məmə nəkotol wək e nəsanənən min əh moatasitu etəmat min. Kən otol wək əh e nolən rəha iolwək min itəm koatol wək ətuatip rəha Uhgín nian rafin. Onəkotoor nəwírən rəhan e suatip písin písin min itəm in tatos-ípənə. ¹¹ Okəmə Uhgín təmos-ípən kəm suah kit nəsanənən rəha nən-iarəpən, kən təwir məmə in otən-iarəp tahmen əm məmə rəhan nəghatən in rəha Uhgín. Okəmə Uhgín təmos-ípən kəm suah kit nəsanənən rəha nasituən, kən təwir məmə in otasitu e netəmim e nəsanənən itəm Uhgín təmos-ípən

3:20: Jen 6—7   4:1: Rom 6:2,7   4:3: Efes 2:2-3   4:5: Wək 10:42   * 4:6: Kəm-naka nəghatən u, “Netəm min u itəm kəmotimis rəkis,” tatəghat-in netəmim itəm kəmotahatə e Kristo, kən uarisig lan kəmotimis. O kəm-naka tatəghat-in netəmim itəm kəmotimis e nian rəha suah u Noah (əplan-tu 3:19).   4:7: Rom 13:11-12   4:8: 1 Pita 1:22

məmə, e natimnat rafin, netəmim okotənwiwi Uhgın o nat itəm Iesu Kristo təmol. Pəş kitat koatən-iarəp rəhan nəwırən ne nəsanənən tatuwin matuwın namnun tikə. Əwəh.

Iəfak min okotos nahməən e nıpətılət

¹² Io min neen itəm iakolkeike pik itəmat, ekıtun məmə roiu nəratən əskasik tatıləs pikən itəmat tahmen e nıgəm, kən nakoatəto nahməən asol lan. Məto təsəwırən məmə narmıtəmat otıwıg pik o nəratən mın əh. Nəratən mın əh koatuwa o netəmim tərət, sənəmə itəmat əm. ¹³ Məto təwır məmə nikitəmat otətagien əm məto-inu nakoatəto nahməən tahmen-pən əm e Kristo. Kən okəmə nəkoatol nəhlan, kən nikitəmat otagien pik aɡın nian in otol əp rəhan nəhag-əhagən asol rəha nəwırən ne nəsanənən rəhan. ¹⁴ Okəmə netəmim koatən rat itəmat o nərgı Kristo, kən onəkotatıg e nəwırən pəhrien, məto-inu Narmın Rəha Uhgın itəm təsanən məhag-əhag mətatıg otəmat. ¹⁵ Tərat məmə itəmat kit otol nolən rəha nohamnuən itəm, o nakləhən, o nətgəhlən lou, o təfagə rat əkəku kit tahmen e nəghat tıpikən. Okəmə in tatos nalpınən matəto nahməən ron, kən tətuatıp əm. ¹⁶ Məto okəmə itəmat nakoatos nahməən məto-inu itəmat Kristin mın, sotaulısən ron, məto nəkotəkəike motənwiwi Uhgın məmə nakoatos nərgın u Kristin. ¹⁷ Tol nəhlan məto-inu nian rəha nakılən netəmim rəha Uhgın tınətuoun. !Kən okəmə nakılən əh tınətuoun e netəmim rəha Uhgın, kən awe o netəm mın u itəm koatətə namnusən təwır rəha Uhgın! ¹⁸ Naoa Rəha Uhgın tatən məmə, “Okəmə in tıəkıs o netəm kotətuatıp məmə Uhgın otosmegəh ilat, ?Kən tahro o netəm kotəruru Uhgın moatol təfagə rat?”

¹⁹ Kən tol nəhlan, netəmim itəm koatəto nahməən məto-inu in nətəlıgən rəha Uhgın, təwır məmə ilat okotələhəu-pən nəmegəhən rəhalat e nelmi Uhgın itəm təmol neai ne nıməptən ne natimnat rafin, kən nian rafin in tatol rəhan nəghatən. Kən təwır məmə ilat okoatəkəike katətəu-pən mın əm suatıp rəha nolən təwır.

5

Nəghatən tatuwin kəm elta mın ne netəm aluə

¹ Kən roiu, iakolkeike məmə ekəghat məsın kəm itəmat elta mın rəha nıməfak. Io elta kit ekahmen etəmat, kən io atıp eməplan nahməən rəha Kristo, kən Uhgın otos-ipa kəm kitat rəhan məsın nəhag-əhagən asol rəha nəpətən ne nəsanənən rəhan, itəm in otol əp.

² Inu rəhak nəghatən kəm itəmat məmə, otol wək rəha nehm wırən netəmim rəha Uhgın itəm koatatıg e nelmitəmat, tahmen e etəm rəha sipsip itəm tatehm wır rəhan sipsip mın. Kən otol e nıkin aɡien məto-inu nakotolkeike məmə onəkotol. Inu nətəlıgən itəm Uhgın tolkeike. Məto təsəwırən məmə nəkotol e nikitəmat təsagienən məmə nəkotol. Kən sotolən məto-inu nikitəmat təht məmə onəkotos pik məni lan. Məto otol əm məto-inu nikitəmat tətətagien məmə onəkotasıtu. ³ Kən təsəwırən məmə itəmat nakotuwa motahmen e etəm-iasol itəm tatol təskasik kəm rəhan iolwək mın, məto itəmat onəkotol nolən itəm in tətuatıp məwır məmə iəfak mın kotıtun nəplanən kən motətəu-pən nolən rəhatəmat. ⁴ Etəm-iasol rəha netəm koatehm sipsip mın otiet-arəpa mın, kən e nian əh, in otos-ıpınə nətouən wır rəha nısiııən kəm itəmat itəm okol rəhan nəwırən təsıkəən.

⁵ Kən e nolən kitiəh əm, itəmat netəm aluə, otısiıı-in motol nəwıa elta mın rəha nıməfak. Kən itəmat rafin aɡın onəkotos-ıəhau rəhatəmat nətəlıgən teıuıu moatısiıı-in itəmat mın rafin. Otol nəhlan məto-inu Naoa Rəha Uhgın tatən məmə, “Uhgın təsagienən mətahtosıg-in netəm kotasıt, məto tətawte-in rəhan nəwırən kəm netəm koatos-ıəhau atıp ilat.”

⁶ Kən tol nəhlan, otos-ıəhau atıp itəmat motatıg əhɡın nelmi Uhgın əsanən, məmə in otıləs-ıpər itəmat e nian ətuatıp rəhan. ⁷ Kən otos rafin rəhatəmat katıpa əfıgəm mın ka kələhəu-pən kəm Uhgın məto-inu, in tolkeike itəmat matehm wır itəmat.

4:11: Rom 12:6-8   4:13: Wək 5:41; Jem 1:2; 1 Pita 1:6-7   4:14: 1 Pita 2:20   4:18: Prov 11:31   5:1: Rom 8:17-18; 2 Kor 1:5-7; Efes 3:13; Fil 1:29   5:2: Jon 21:15-17; Wək 20:28   5:3: 2 Kor 1:24; Fil 3:17; Taet 2:7
5:5: Prov 3:34; Efes 5:21; Jem 4:6   5:6: Mat 23:12; Luk 14:11; Jem 4:10   5:7: Mat 6:25-30

⁸ Otaiir moatehm wir mæto-inu, rəhatəmat tikimīr Setan in tahmen-pən e laion kit itəm tatilik-ilik mətaiu anion mətəgət mategəs-in suah kit məmə otun. ⁹ Otətul əskasik e nahatətəən rəhatəmat nian Setan tatuwa otəmat, mæto-inu itəmat iəfak min neen əpəh ikin min rafin e nətueintən, koatuwin əm e nahməən kitiəh əm.

¹⁰ Mæto uarisig lan nəmōtəto rəkis nahməən e nian əkuəkīr əm, kən Uhgin otol nakotəto təwir min e rəhatəmat nəmegəhən, kən mol nakotəsanən e rəhatəmat nahatətəən, motətul əskasik, kən nat kit otəsiuw rəkisən itəmat. Nəwirən min rafin tətisi-pən əm o Uhgin, kən in təmaun-in itəmat nakotuwa e Kristo məmə nakotuwin e nəhag-əhagən asol rəha nəwirən rəhan, ne rəhan nəsanənən itəm tətətig lilin. ¹¹ Pəs koatən-iarəp nəsanənən rəha nərəmərən rəhan, tatuwin matuwin namnun tikə. Əwəh.

Namnun nəghatən

¹² Saelas* itimlau min, təmasitu o naoa u, kən ekatehm məmə in piak etəm təwir, kən rəhak nīpahrienən tətətig lan. Iatəte naoa əkuəkīr u kəm itəmat məmə ekiləs-ipər rəhatəmat nətəligən, kən iatən-iarəp məmə natimnat itəm eməte rəkis, koatəghat-in nəwirən pahrien rəha Uhgin. Otətul əskasik lan. ¹³ Piatəmat min ne winitəmat min e niməfak u ikin-u Rom koatən təwir kəm itəmat.† Uhgin təmitəpun itəmat min ilat. Kən nətik u Mak, in min tatən təwir kəm itəmat. ¹⁴ Otən təwir kəm itəmat min tahmen məmə itəmat kitiəh əm e Kristo.

Pəs Uhgin otawte-in rəhan nəməlinuən kəm itəmat rafin u netəmim rəha Kristo.

5:8: 1 Tes 5:6   5:9: Efes 6:10-18; Jem 4:7   5:9: Efes 6:11-13; Jem 4:7   * 5:12: Nəghatən Kris tatən nərgin u məmə, “Silfanus” itəm in nərgin əkuəkīr u “Saelas.”   5:12: Wək 12:2,25; 13:13; 15:22,30   † 5:13: Nəghatən Kris ətuatip tatən məmə, “Pətan itəm tətətig Papilon,” mæto nīpətin məmə “niməfak əpəh Rom.” E nian rəha Oltesteman, Papilon in taon asol kit itəm nepətən ne nəsanənən rafin rəha nətueintən tətətig lan, kən netəmim ikin koatol tikimīr kəm netəmim min rəha Uhgin. Kən tahmen-pən əm e nian rəha Jemes, Rom tatərəmərə e latuənu min rafin matətəhau netəm koatəfak kəm Uhgin.   5:13: Wək 12:2; 2 Tim 4:11

2 Pita

Naoa itəm tatol kəiu lan itəm Pita təməte

Nəghatən əkuəkir rəha naoa u 2 Pita

?Pah təməte naoa u? **Pita** təməte naoa u.

?Təməte tatuwin kəm pah? Təməte tatuwin kəm netəmim rəha niməfak.

?Nəmegəhən tahro nulan nian təməte? **Pita** titun məmə otəsuwəhən timis, kən molkeike məmə otos-ipən rəhan namnun nəghatən kəm niməfak.

?Təməte naoa u o naka? **Tolkeike** məmə otəhgaiir kən məgətun netəmim rəha niməfak məmə iəgətun eiua min okotuwa ilugin elat. Məto niməfak otəkəike matətul əskasik matətəu-pən əm nəgətunən itəm tətuatip. Kən molkeike məmə nahatətəən rəhalat e Iesu otəkəike muwa məskasik, kən nitunən rəhalat o Iesu otəkəike məwiə.

Pita təmən təwir kəm ilat

(Jut 4-13)

¹ Io Saimon Pita, io slef ne aposol rəha Iesu Kristo. Iatən təwir kəm itəmat itəm nəmotos nahatətəən itəm in təwir tahmen e rəhatimat. Nəmotos nahatətəən əh e nolən ətuatip rəha rəhatat Uhgın ne Iosmegəh, inu Iesu Kristo.

² Pəs Uhgın otawte-in rəhan nəwirən ne nəməlinuən taprəkis agin kəm itəmat məto-inu nəkotitun Uhgın, ne Iesu rəhatat Iərəməə.

Uhgın təmaun-in ilat məmə rəhan min netəmim

³ E nəsanənən rəha Uhgın, təmos-ipa kəm kitat natimnat rafin itəm okotəkəike kos rəha nəmegəhən ne nolən min itəm kotətuatip kən Uhgın tolkeike. Tatos-ipa e nitunən rəhatat ron. In təmaun-in kitat e rəhan atip əm nəsanənən ne nəwirən. ⁴ Kən e nəsanənən ne nəwirən rəhan, in təmos-ipa rəhan nəniəkisən min itəm iahgin kən məwir pik. Təmos-ipa nəhlan məmə e nəniəkisən min əh, nəkotitun nuwamən motol kitiah e nolən rəha Uhgın, kən motagim rəkis e nərətən rəha nətueintən itəm təmisi-pən e nolkeikeən rat min e niki netəmim.

⁵ Kən tol nəhlan, nəkotəkəike motalkut pik məmə nolən rəhatəmat otuwa təwir agin. Rəhatəmat nahatətəən əh-ikin, kən nəkotəkəike motol min nolən min u: otol təwir kəm netəmim, kən otos nitunən, ⁶ otehm wir rəhatəmat nətəligən ne rəhatəmat nolən min; kən otətul əskasik e Uhgın nian nərətən tatuwa, kən otos-ipən rəhatəmat nəmegəhən rafin kəm Uhgın kən motol nəwian, ⁷ kən otolkeike iəfak min, kən otolkeike netəmim rafin. ⁸ Təwir məmə nəkotol nolən min əh, məto-inu nian nəkotol motol motol ilat, kən rəhatəmat nitunən e rəhatat Iərəməə Iesu Kristo otoe-in noan e nəmegəhən rəhatəmat. ⁹ Məto okəmə etəmim kit təsolən ilat, kən in tahmen e suah kit itəm təruru nuag-pənən isəu, o kəm-naka niganəmtin təpis, kən in təmaluin məmə Uhgın təmafəl rəkis nolən rat min rəhan aupən.

¹⁰ Tol nəhlan piak min ne winik min, nəkotəkəike kalkut əskasik məmə nəkotol nolən min əh, kən ilat okotəgətun məmə niphrienən, Uhgın təmitəpun itəmat, kən maun-in itəmat məmə rəhan netəmim. Məto-inu okəmə nəkotol natimnat min əh, kən okol nəotəməən nian kit, ¹¹ kən Uhgın nikin otagien məmə oterəh e toa otəmat məmə nəkotitun nuwinən ikin itəm Iesu Kristo, rəhatat Iərəməə ne Iosmegəh, in otərəməə lilin ikin.

¹² Tol nəhlan, nian rafin ekəkəike matən-ipinə natimnat min u kəm itəmat məmə nikitəmat otəht min, nat əpnəpin nəkotitun ilat, kən motətul tiəkis e niphrienən itəm nəmotos rəkis. ¹³ E nian iakatəmegəh e nətueintən u, niki təht məmə tətuatip məmə ekən-iarəp min natimnat min əh məmə nikitəmat otəht min, ¹⁴ məto-inu ekitun məmə otəsuwəhən ekimis, tahmen məmə rəhatat Iərəməə Iesu Kristo təmol əp ətuatip kəm io. ¹⁵ Kən ekəkəike malkut pik roiu məmə onəsotaluinən natimnat min u nian oekimis rəkis.

¹⁶ Nian emotən-iarəp kəm itəmat məmə Iesu Kristo otuwa min e nəsanənən, eməsənən namsu min itəm suah kit təmol e rəhan əm nətəligən, məto itiməhal eməhaləplan ətuatip e niganəmtitiməhal məmə rəhan nəsanənən ne nəhag-əhagən in ilis agin. ¹⁷⁻¹⁸ Itimat min Iesu əpəh ilis e nitot rəha Uhgın nian Uhgın Tata təmos-ipən nisiiən kəm in, kən mol in nəhag-əhagən tasiə miet e nipətın, kən təməto nəwia Uhgın u Nəhag-əhagən Asol təmən kəm in məmə, “Inu nətik itəm iakolkeike, nikik tagien pik ron.” Itiməhal atip eməhaləto nəwian əh təmisi-pən e nego e neai.

¹⁹ Natimnat min əh təmol itimat ekotitun wir məmə nəghatən rəha ien min aupən in nipahrienən. Kən təwir məmə itəmat min onəkotəto wir nəghatən əh. In tahmen e lait kit tətasiə e napinəpən, mətoarus-pən tian, kən fetukai tınər e nikitəmat. ²⁰ Kən nat asol e natimnat min u, nəkotəkəike motitun məmə nəghatən rəha ien min e Naoa Rəha Uhgın, ien kit təməsən atipən nəghatən min əh,* ²¹ məto-inu nəghatən rəha ien min təsisi-pənən e nətəligən rəha netəmim əm, məto netəmim kəmotən-iarəp nəghatən itəm təmisi-pən e Uhgın nian Narmin Rəhan təmek nikilat.

2

Iəgətun eiueiua min

¹ Məto ien eiueiua min əh-ikin e niki netəm Isrel aupən, kən e nolən kitiah əm, iəgətun eiueiua min okotuwa min e nikitəmat. E nolən anion, okotən-iarəp nəgətunən eiueiua min itəm otərəkin rəhatəmat nahatətəən, kən taprəkis-in nat u, ilat okotəuhlin məntaalat o rəhalat Etəm-iasol, nat əpnəpin in təmos-nəmtin ilat. Kən otəsuwəhən, Uhgın otərəkin ilat e nalpinən itəm ilat atip əm koatiuw-pa. ² Kən netəmim tēpət okotətəu-pən nolən rat min rəhalat itəm tol naulisən. Kən tol nəhlan, netəmim tēpət okotən rat suatip rəha nipahrienən. ³ Kən məto-inu ilat iaumis min o məni, kən okotos rəhatəmat natimnat e nolən eko-eko e noanage min itəm kəmotisi-pən əm e nətəligən atip əm rəhalat. Nuwəh agin, Uhgın təmən-iarəp nalpinən rəhalat, kən otəsuwəhən in otərəkin ilat.

⁴ Itəmat nəkotitun məmə in otol nalpinən əh məto-inu nəmotəplan nolən rəhan aupən. Nian nagelo min kəmotol təfagə, Uhgın təsaskəlim əmən rəhalat nalpinən, məto təmərakin-pən ilat e nipəg asol teiuaiu agin, ikin rəha netəm kotərat, kən təməlis ilat e sen, kən kotatig e napinəpən mətoarus-pa in otələhəu nəghatən o nalpinən rəhalat. ⁵ Kən Uhgın təməsaskəlim-əmən nalpinən rəha netəmim aupən itəm kəmoatəht nəwian e nian rəha Noah, məto təmohamnu ilat e naruəh asol itəm təmaiu. Məto Noah təmatən-iarəp nəghatən rəha nolən itəm tətəuati e niganəmti Uhgın, kən Uhgın təmosmegəh in, ne rəhan netəmim sepin. ⁶ Kən Uhgın təmol nalpinən o nəratən rəha netəm Sotom ne Komora, kən təmaan taon mil əh e nigəm, kioal nəmtap lan. Inu tatəgətun nat naka itəm otol kəm netəm min u itəm koatəht nəwian. ⁷ Məto in təmosmegəh Lot. Suah əh in etəm tətəuati e niganəmti Uhgın, kən nikin titəhmə o nolən rat min itəm tol naulisən rəha netəm min əh-ikin əh u kəmoatəht nəwia Uhgın. ⁸ Kən in təmətatig ilat min ilat, kən nian rafin in təməplan nolən rat min rəhalat, kən matəto nəghatən rat min rəhalat, kən nian rafin əm, nikin itəm tətəuati əm, təmahmə pik o nolən rat min rəhalat.

⁹ Natimnat min əh tatəgətun məmə Iərəməra Uhgın titun nosmegəhən netəmim itəm kotahatətə lan, kən titun nəmki-rəkisən ilat e nəratən itəm kotatig lan. Məto netəmim itəm kəsotəuati-pən, Uhgın titun naskəlimən mol nalpinən kəm ilat roiu muwin mətoarus nian in otələhəu nəghatən o nalpinən rəha netəmim. ¹⁰ Uhgın otol nalpinən kəm netəm rat rafin, məto in otol nalpinən asol kəm netəmim itəm koatol

---

1:16: Mat 17:1-5   1:17-18: Mat 17:5; Mak 9:7; Luk 9:35   * 1:20: Suatip kit min o nəuhlinən nəghatən Kris e 1:20 tol nəhlan: “Kən nat asol e natimnat min u, nəkotəkəike motitun məmə suah kit tikə məmə, in pisin əm otən nipəti nəghatən rəha ien min itəm kəməte e Naoa Rəha Uhgın,”   1:21: 2 Tim 3:16; 1 Pita 1:11-12   2:1: Mat 24:11; Jut 4   2:4: Jut 6   2:5: Jen 6–8; 2 Pita 3:6
2:6: Jen 19:24; Jut 7   2:7: Jen 19:1-16

natimnat rəha naulisən itəm nīpətilat tolkeike məmə okotol, kən natimnat u koatol ilat tamkimik, kən netəm min əh koatapəs nərəmərəən rafin.

Netəm min əh kotalit məsotəginən nat kit, kən məsotəginən nən ratən natimnat e nego e neai itəm koatəmegəh u ilat ilis pik. ¹¹ Nat əpnəpən nagelo min, itəm ilat kotəsanən kən nahgilat tepət taprəkis-in netəm min əh, mətə nagelo min kəməsotəhaiən natimnat ilis pik əh, məsotətu-pənən nəghatən kit elat e niganəmti Iərəmərə Uhgīn. ¹² Mətə netəm min əh koatən rat natimnat itəm kəsotitun wirən. Ilat kotahmen e nat iarupin min, itəm rəhalat nətəligən tikə, mətə koatol əm nat itəm nīpətilat tolkeike. Nat iarupin min əh kəmotair məmə netəmim okotarupin-in ilat motohamnu ilat. Kən Uhgīn otərəkin min netəm rat min əh tahmen e nat iarupin min əh. ¹³ Uhgīn otətou ilat e nərətən mətə-inu ilat kəmotol nərətən kəm netəmim.

Kən iəgətun eiueiuə min əh, nīkilat tagien məmə okotagwən ne motənim pik, sənəmə lapin əm mətə e nərəuiəgən. Ilat kotahmen e napinən e nīməhan, o kotahmen e nīməgəm itəm tatol aulis itəmat, moatərəkin nərgi nīməfak. Kotuwa motagwən itəmat min ilat, mətə koateiuə-in itəmat, moatol nolən tərət. ¹⁴ Nian rafin rəhalat nətəligən tatuwin o nakləh-inən nīpitan itəm rəhalat nətəligən timətig əm, kən nian rafin koatol təfagə rat məsotapəsən. Koatiuw rəkis netəmim itəm rəhalat nətəligən tətaliwək-aliwək, koatuwin e nolən rat rəhalat. Ilat koatəgətun atip ilat e nolən rəha naumisən. Uhgīn təmən rəkis nalpinən rəhalat. ¹⁵ Ilat kəmotapəs suatip itəm tətuatip, kən moteko motətəu-pən suatip rəha Palam nəti Peor, itəm təmolkeike pik nosən məni e nolən tərət. ¹⁶ Mətə togki kit təməhai o rəhan nolən tərət min. Kitat kotitun məmə togki təsəghatən, mətə Uhgīn təmol məmə togki tatəghat e niki etəmim məmə otən-iəhau nolən eko-eko rəha ien u.

¹⁷ Iəgətun eiueiuə min əh kotahmen e nəmti nəhau itəm təmami, o kotahmen e nimal napuə itəm nīmətag asol təməmki-rəkis, kən nuhuan tikə lan, mətə-inu nəgətunən rəhalat kotərat. Uhgīn təmələhəu kalin napinəpən asol məmə rəhalat. ¹⁸ Ilat koatəghat ausit e nəghatən itəm nīpətin tikə. Koatəghat e nəghatən min rəha nolən min itəm nīpəti netəmim kotolkeike, kən moatiuw-pa netəmim kotuwa e nərətən itəm kəmotiet wi əm lan. ¹⁹ Koatən-iəkis məmə netəmim kotitun nətəu-pənən natimnat itəm ilat kotolkeike, lou kit tikə lan. Mətə ilat atip slef min rəha nolkeikeən rat min rəhalat, mətə-inu suah kit in slef rəha nat naka itəm tətərəmərə lan. ²⁰ Mətə okəmə kotagim rəkis e nərətən rəha nətueintən nian kotitun Iərəmərə ne Iosmegəh rəhatat Iesu Kristo, kən uarisig lan kotitəlig e nolən rəha təfagə rat, motuwa slef rəhan, ilat kotatig e nərətən itəm in tərət taprəkis-in itəm in aupən. ²¹ Okəmə ilat kəmotəruru agin suatip rəha nolən ətuatip, in təməwir pik olat, taprəkis məmə ilat kinotitun suatip əh kən uarisig lan kotəuhlin məntaalat o nəghatən rəha Uhgīn itəm kəmos-ipən kəm ilat. ²² Ilat koatol məmə nīmaa nəghatən mil u kueia mioal nīpahrienən elat. Katuən məmə, “Kuri kit təmitəlig muwin matun nat itəm in təmeoa-in rəkis,” ne “Pikəs itəm təmaig mərəuən, kən mitəlig min muwin mətəig e nəmit.”

3

Nian rəha Iərəmərə

¹ Iolik min, inu rəhak naoa itəm tatol kəiu lan tatimnə otəmat. Eməte ilau kərən məmə nīkitəmat otəht min natimnat min əh, kən məmə katuəhgair itəmat mol nətəligən rəhatəmat tətuatip. ² Iakolkeike məmə onəkotətəlig-in min nəghatən min itəm ien min rəha Uhgīn kəmotən aupən, ne nəghatən rəha Iərəmərə Iosmegəh rəhatat itəm rəhatəmat aposol min kəmotən-iarəp kəm itəmat.

³ Nat kit itəm nakotaupən motitun məmə, e nian Namnun Nian tatuwa iuəhkir, netəmim neen okotuwa itəm kotətəu-pən əm nat nīpətilat tolkeike məmə okotol, kən

ilat okotəghat ausit motən rat nəghatən rəha Uhgın. ⁴ Okotən məmə, “?Tahro? ?Təmən-iəkis rəkis məmə otuwa min, məto in hia? E nian itəm tipitat min kəmotimim mətoarus-pa u-roiu, natimnat rafin tahmen-ahmen əm. Kən aupən aupən agin, nian Uhgın təmol nətueintən mətoarus-pa roiu, natimnat rafin kotahmen-ahmen əm.” ⁵ Koatəghat nəhlan, məto ilat kəsotolkeikeən məmə okotətəlig-in məmə e nəghatən rəhan, Uhgın təmol neai ne nətueintən. Kən mol nəptən tiet ilugin e nəhau, kən mos nəhau mol ikin min rafin e nətueintən. ⁶ Kən təmatig mos min nəhau əh mau-təlimin mərəkin nəptən aupən ikin lan. ⁷ Kən nəghatən əh rəha Uhgın tətəskəlim neai ne nıməptən kətuatig roiu, kən ilau okətuatig mətoarus-pa nian in otaan ilau e nigəm e nian rəha nakilən ne nalpinən rəha netəm koatəht nəwia Uhgın.

⁸ Məto io min neen, sotaluinən nat kitiaħ u məmə, e nətəligən rəha İərəməərə Uhgın, nian kitiaħ in tahmen e nup wan-taosan, kən nup wan-taosan in tahmen e nian kitiaħ. ⁹ Netənim neen, nıkilat təht məmə Uhgın təpou o nol uəhaiən nəniəkisən rəhan, məto sənəmə tol nəhlan. Rəhan nətəligən təfəməħ otəmat, kən təsolkeikeən məmə in otərəkin etənim kit, məto tolkeike məmə netənim rafin okotəuhlin məntaalət o nolən rat min rəhalat motitəlig-pən ron.

¹⁰ Məto Nian Rəha İərəməərə otuwa tahmen e etənim təmuwa məmə otakləh, otuwa e nian itəm etənim təruru. E nian əh, kotəto nərkərikən asol, kən neai otikə. Kən nigəm otus mərəkin mitgar, ne məwig, ne məhau min, kən nigəm otus nətueintən ne natimnat rafin kotatig lan, kotikə agin.

¹¹ Kən məto-inu Uhgın otərəkin rafin agin natimnat min əh e nolən əh, itəmat nəkotəkəike motətəlig-in nolən rəha nəmegəhən rəhatəmat. Nəkotəkəike motətəu-pən suatip itəm nəmegəhən rəhatəmat okotəuatip e niganəmti Uhgın, kən nəmotələhəu kalin məmə rəhan. ¹² Nıkitəmat otəkəike magien o nian əh itəm tatuwa, kən motol natimnat itəm okotol nian əh otuwa uəhai əm. E nian əh, nigəm otus mərəkin neai, kən nəgəpanən otol mitgar, ne məwig, ne məhau min okotaiəħ motikə. ¹³ Məto Uhgın təməni-əkis məmə otol neai wi ne nətueintən wi, ikin rəha netənim itəm kotətuatip e nigənəmtin. Kən koatəsahgin nat əh o nəniəkisən əh.

¹⁴ Tol nəhlan, io min neen. Kən məto-inu nakoatəsahgin nian əh itəm tatuwa, otalkut əskasik məmə Uhgın otəsehman napinən kit e nəmegəhən rəhatəmat, kən təfagə rat kit tikə lan, kən nəkotatig e nəməlinuən itəmat min. ¹⁵ Nəkotəkəike motos e rəhatəmat nətəligən nat u məmə, nolən rəha nətəligən əfəməħ rəha İərəməərə otat, tatol məmə in otosmegəħ netənim neen min. Inu tahmen e nəghatən itəm piətət wir Pol təməte kəm itəmat e nenatigən itəm Uhgın təmos-ipən kəm in. ¹⁶ Tatəghat-in natimnat min əh e naoa min rafin rəhan. E naoa min əh, natimnat neen əh-ikin itəm tiəkis məmə okotitun. Kən netəm kəsotolən skul məsotitunən nat, kən rəhalat nətəligən tətaliwək-aliwək, ilat koatəuhlin nəghatən min rəha Pol, e nolən kitiaħ əm itəm koatəuhlin nəghatən rəha naoa neen min rəha Uhgın. Kən Uhgın otərəkin ilat ron.

Namnun nəghatən

¹⁷ Kən tol nəhlan, io min neen. Məto-inu nəkotitun rəkis nat u, otaiir məmə nəghatən alməl rəha netənim itəm koatəht nəwia Uhgın, okəsotiuw-rəkisən itəmat e ikin rəhatəmat nahatətəən təskasik ikin, kən nakoatəme e rəhatəmat nahatətəən. ¹⁸ Məto otol rəhatəmat nahatətəən təwiə məskasik e nitunən rəha İərəməərə ne İosmegəħ rəhatat İesu Kristo, kən təwiə min e nəwirən itəm tətawte-in kəm itəmat. !Pəs kotənwiwi in nian rafin, roiu tatuwin matuwin namnun tikə! Əwəh.

3:3: 1 Tim 4:1; Jut 18   3:4: Mat 24:48   3:5: Jen 1:6-9   3:6: Jen 7:11; 2 Pita 2:5   3:8: Sam 90:4   3:9: Hab 2:3; 1 Tim 2:4   3:10: Mat 24:29,35; Luk 12:39; 1 Tes 5:2   3:13: Aes 65:17; 66:22; Nol Əpən 21:1,27   3:15: Rom 2:4   3:17: Mak 13:33; 1 Kor 10:12

1 Jon

Naoa itəm Jon təmaupən mətə

Nəghatən əkuəkir rəha naoa u 1 Jon

?Pah təmətə naoa u? Aposol Jon təmətə naoa u. In pia Jemes, kən ilau nəti Sepeti mil. In kit rəha netəm tuelef rəha Iesu. Kən in etəm u itəm Iesu tolkeike pik. In təmətə naoa min u: Namnusən Təwir Itəm Jon Təmətə, 1 Jon, 2 Jon, 3 Jon, ne Nol Əpən.

?Təmətə tatuwin kəm pah? Təmətə naoa u tatuwin kəm netəmim rəha niməfak min ikin min rafin. In tolkeike məmə netəmim ikin kitiəh-kitiəh okotafin, kən motahl-ipən naoa u tatuwin e niməfak min ikin pisin pisin min.

?Nəmegəhən tahro nulan nian təmətə? Netəmim neen kotəmə Iesu Kristo sənəmə in Nəti Uhgın pahrien itəm təmuwa etəmim pahrien kit. Koatən məmə narmin rəha Kristo təmuwa e nipəti suah əh Iesu nian Jon Baptaes təmol baptaes lan. Kən narmin rəha Kristo tiet e nipəti Iesu, uarisig timis e nig kəməluau. Məto nəgətunən əh in neiuəən. Kən moatəgətun məmə nolən rat in tikə. Ilat neen kotəmə təwir əm məmə netəmin okotol əpnapin əm nolən rat məto-inu e rəhalat nəgətunən, nipəti etəmim in nat əpnapin əm. Nərgi nəgətunən min əh, kətaun-in məmə “Nostisisim.”

?Təmətə naoa u o naka? Təmətə naoa u məmə otəgətun min nəghatən itəm tətətip, kən məmə otən-iarəp neiuəiuə minən rəha iəgətun eiuə min. Kən təməgətun məmə nolkeikəən in nat asol. Kən molkeike məmə otasitu, kən mol nahatətəən rəha iəfak min tuwa məskasik kən motitun wir məmə Uhgın təmosmegəh pahrien ilat, kən ilat moatos nəmegəhən lilin.

Nəghatən Megəh

¹Nəghatən rəha nəmegəhən* təmaupən matig e nətuounən nian,† inun, itimat‡ emotəto kən motəplan e niganəmtitimat ətuətip.§ Emotehm, kən motek e nelmitimat ətuətip.* In un, in nəghatən rəha nəmegəhən itəm ekoatəghat-in, moatən-iarəp. ²Nəmegəhən əh təmiet-arəpa;† emotehm kən moatətul-arəp o nən-iarəpən,‡ kən moatən-ipinə kəm itəmat məmə in nəmegəhən lilin, in təmətatig ilau Tata Uhgın kən təmiet-arəpa otimat.§ ³Ekoatən-iarəp kəm itəmat natimnat min itəm emotehm kən motəto rəkis, məmə itəmat min onəkotuwa kol kitiəh kitat min itəmat. Okotuwa kitiəh kitat Tata Uhgın ne Nətin, Iesu Kristo.* ⁴Ekoatəte natimnat min u məmə otol nagienən e nikitat tər mərioah.

Okotaliwək e nəhag-əhagən

⁵Nəghatən u inu, itimat emotəto ron kən ioatən-ipinə kəm itəmat, məmə Uhgın nəhag-əhagən,† kən napinəpən tikə agin lan. ⁶Okəmə kitat kotəmə kinoatol kitiəh kitat min, məto kitat kotaliwək e napinəpən,‡ kən koateiuə, kən məsotatigən e nipahrienən.§ ⁷Məto in tətətig e nəhag-əhagən, kən okəmə kotaliwək e nəhag-əhagən tahmen lan,* kən kitat koatol kitiəh kitat min, kən kitat okotarətuəh† ‡ e nolən rat min rafin e nita Nətin, Iesu.

* 1:1: Jon 14:6 † 1:1: Jon 1:1,3 ‡ 1:1: Naoa u, Aposol Jon in təmətə. Kitat kotəruru təmətə kəm pah. Nat əpnapin məmə in tatən pik “itimat,” məto Jon pisin əm təmətə. Tatən itimat, matəghat-in atip in ne aposol min neen. § 1:1: Luk 24:48; Jon 1:14; 19:35; 2 Pita 1:16; 1 Jon 4:14 * 1:1: Jon 20:27 † 1:2: Jon 1:1-4; 11:25; 14:6 ‡ 1:2: Jon 15:27 § 1:2: Jon 1:1-4 * 1:3: 1 Kor 1:9 † 1:5: 1 Tim 6:16 ‡ 1:6: Jon 3:19-21; 8:12; Efes 5:8; 1 Jon 2:11 § 1:6: 1 Jon 2:4; 4:20 * 1:7: Aes 2:5 † 1:7: Okəmə kotarətuəh e niganəmti Uhgın, okotən-iarəp əm təfagə rat min kəmotol kəsotahmenən e niganəmti Uhgın. Məto sənəmə tahmen e naruətuəhən itəm kətaig e nien o nos-irəkisən nətuakəmən kit e nipətitəm. Kitat okotəkəike motarətuəh e nita Iesu, məmə in otos-irəkis nolən rat min rəhatat. Tol nəhlan, kitat kotətuətip, motarətuəh e niganəmti Uhgın, in təsəplanən nolən rat rəhatat, məto-inu nita Iesu təmafəl rəkis. ‡ 1:7: Hip 9:14; Nol əpən 7:14

⁸ Okəmə kitat kotəmə sənəmə kitat nol təfagə rat, § kitat koateiuə-in atip əm kitat min, kən nīpahrienən tikə etat.* ⁹ Uhgīn in etəm kitun nagileən lan, kən rəhan nolən in tətuatip əm. † Tol nəhlan, okəmə kitat kotən-ipən nolən rat min rəhatat kəm Uhgīn, ‡ kən in otafəl kitat kən maluin rəhatat nolən rat min, kən maruətuəh rəkis in nolən rat min rafin rəhatat mə okotətuatip e niğanəmtin. § ¹⁰ Okəmə kitat kotəmə kəsotol agin-əhən nolən rat, kən kitat koatən neiuəən e Uhgīn, kən rəhan nəghatən təsətig agin-əhən e nəmegəhən rəhatat.*

2

Iesu Kristo in etəmim rəha nasituən etat

¹ Rəhak nisualkələh min,* iatəte natimnat min u kəm itəmat, matən-iəhau itəmat məmə onəsotolən nat tərət. Məto okəmə suah kit otol nolən rat, rəhatat kit əh-ikin etəm tatəghat rəhatat lan kəm Tata Uhgīn, † inu Iesu Kristo in Etəm Tətuatip. ² In un, itəm təmol sakrifais atip e rəhan nəmegəhən o rəhatat nolən rat min, kən o nat u, neməha otəsol minən Uhgīn. ‡ § Kən təməsolən o rəhatat pisin əm nolən rat min, məto rəha netəmim rafin agin-əh e nətueintən.*

³ Kitat okotitun əsas məmə kotitun Uhgīn † okəmə kitat koatol nəwian. ‡ § ⁴ Etəm u tatən mə “Ekitun Uhgīn,”* məto təsolən nəwian, in ieiua, kən nīpahrienən tikə lan. † ⁵⁻⁶ Məto etəm un tatol rəhan nəghatən, ‡ nolkeikeən rəha Uhgīn təmatig minip wir pahrien e nīkin. § Etəm u itəm tatən məmə tatəper-ipən lan,* otəkəike mətəp suatip kitiah əm itəm Iesu təmitəp. † Nolən u tatəgətun əsas ‡ məmə kitat koatətig lan. §

Kitat kotəkəike motol nolkeikeən kəm kitat min

⁷ Nīkik keike min, io esətəən nəghatən wi kit kəm itəmat məmə onəkotol, kən məto iatəte in oas* itəm nəmotos rəkis e nətuounən, nian nəmotəto namnusən təwir; † nəghatən oas u in nəghatən nīnəmotitun. ⁸ Məto e nehmən kit min, nəghatən u itəm iatəte tatimnə otəmat məmə onəkotol, in tatəuhlin məmə nəghatən wi, ‡ məto-inu kinəplan e suatip wi kit e nəmegəhən rəha Iesu ne rəhatəmat. Məto-inu roiu, napinəpən tinatagim, § kənu nəhag-əhagən pahrien* tinatasia rəkis. †

⁹ Kən etəm u tatən mə in tətətig e nəhag-əhagən məto tatətəhau pian, ‡ in tətətig əh e napinəpən. § ¹⁰ Etəmim u itəm tolkeike pian, in tatətul e nəhag-əhagən,* kən nat kit tikə e nīkin məmə otapitətəl lan, morin. † ¹¹ Məto etəmim u itəm tetəhau pian, in

§ 1:8: Jer 2:35; Rom 3:9,19; Jem 3:2 * 1:8: 1 Jon 2:4 † 1:9: Enaluinən nolən rat rəha nol təfagə min, Uhgīn in tatol e nətuatipən, məto-inu nimisən rəha Iesu in təmətou rəkis nolən rat min. Tol nəhlan, tətuatip məmə Uhgīn otaluin nolən rat min rəhatat mətafəl rəkis. ‡ 1:9: Sam 32:3-5; 51:2; Prov 28:13 § 1:9: Jer 31:34; Maeka 7:18-20; Hip 10:22 * 1:10: Jon 5:38 * 2:1: 1 Tes 2:11 † 2:1: Rom 8:34; 1 Tim 2:5; Hip 7:25 ‡ 2:2: Rom 3:25; 1 Jon 4:10 § 2:2: Iesu in təmol sakrifais atip e nəmegəhən rəhan o rəhatat nolən rat min, kən o nat əh, neməha təsol minən Uhgīn. Iesu in sakrifais, kən in pris min itəm təmol sakrifais u. Iesu təsəpəhən o Uhgīn məmə otən məmə kitat kəməsotolən nolən rat kit, məto tətəpəh o Uhgīn məmə otəplan kitat məmə kitat netəm rəhatat nolən rat min kəmotos rəkis nalpinən. Neməha rəha Uhgīn, Kristo in təmos, təmol sakrifais atip e rəhan nəmegəhən. Kən nat u, in tinahmen. * 2:2: Jon 3:17 † 2:3: 1 Jon 4:13; 5:2 ‡ 2:3: Nolən nəwian un, təsolən kitat kotətuatip, məto tatəgətun əm məmə kitat kotitun Uhgīn. § 2:3: Jon 14:15 * 2:4: Taet 1:16; 1 Jon 3:6; 4:7,8 † 2:4: 1 Jon 1:6,8 ‡ 2:5-6: Jon 14:15 § 2:5-6: 1 Jon 4:12 * 2:5-6: Nian tatən məmə suah kit tatəper-ipən e Iesu, nīpətīn u məmə in tətətig lan məsietən, tətisi-pən lan, tatətul-pən ron, tatos rafin nəsanənən rəhan ron, tatəgile lan, tatilpin ilau min. † 2:5-6: Mat 11:29 ‡ 2:5-6: 1 Jon 2:3 § 2:5-6: Jon 15 * 2:7: Dut 6:5; Lev 19:18 † 2:7: 1 Jon 2:24; 3:11,23; 4:21; 2 Jon 5,6 ‡ 2:8: Jon 13:34 § 2:8: Rom 13:12 * 2:8: Jon 1:9 † 2:8: Efes 5:8; 1 Tes 5:5 ‡ 2:9: 1 Jon 3:10,15,16; 4:20,21 § 2:9: 1 Jon 1:5 * 2:10: 1 Jon 3:14 † 2:10: Sam 119:165

tətatiḡ e napinəpən,[‡] kən mətan e napinəpən, kən məruru ikin tatuwin-pən ikin, məto-inu napinəpən tatohamis niganəmtin.[§]

¹² Rəhak nisualkələh min, iatəte naoa u kəm itəmat, məto-inu Uhgīn təmafəl rəkis nolən rat min rəhatəmat o nat u itəm Iesu təmol.

¹³ Tata min, iatəte nat u kəm itəmat, məto-inu itəmat nəmotitun in, itəm təmaupən matig e nətuounən.*

Netəm aluə min, iatəte nat u kəm itəmat, məto-inu itəmat nəmotol win[†] e etəm rat, Setan.

¹⁴ Nisualkələh, eməte nat u kəm itəmat, məto-inun nəmotitun Tata Uhgīn.

Tata min, eməte nat u kəm itəmat, məto-inu itəmat nəmotitun in, itəm təmaupən matig e nətuounən.[‡]

Netəm aluə min, eməte nat u kəm itəmat, məto-inu itəmat nakotəsanən,[§] kən nəghatən rəha Uhgīn tətatiḡ e nikitəmat, kən nəmotol win e etəm rat, Setan.*

*Sotolkeike*ən natimnat rəha nətueintən

¹⁵ Sotolkeikeən nətueintən[†] o natimnat min rəha nətueintən. Okəmə suah kit tatolkeike nətueintən, kən nolkeikeən rəha Tata Uhgīn təsatigən e nikin.[‡] ¹⁶ Məto-inu natimnat rafin e nətueintən u, təsisi-pənən o Tata Uhgīn, məto rəha nətueintən əm. Natimnat u rafin rəha nətueintən, ilat u, naumisən o natimnat rəha nīpətītəm əm,[§] kən naumisən o natimnat itəm tatiuw rəkis niganəmtitəm,* ne nausitən o rəhan nautə min ne nepətən. ¹⁷ Kən nətueintən u otəpanikə. Kən naumisən o nautə min otəpanikə. Kən naumisən o nolən min rəha nətueintən itəm koatiuw nətəligən rəha netəmim otəpanotikə.[†] Məto etəmim itəm tatol nəwia Tata Uhgīn,[‡] in otətatiḡ lilin.

Tikimir min rəha Kristo kinotuwa rəkis

¹⁸ Nisualkələh, kotegu-pən e namnun nian.[§] Nəmoatəto məmə tikimir kit rəha Kristo* otuwa.[†] Kən roiu tikimir min rəha Kristo tepət, kinotuwa rəkis.[‡] Tol nəhlan, kitat kotitun məmə inu, kinoategu-pən e namnun nian. ¹⁹ Netəm min u, kəmotapəs rəhatat nīməfak min[§] məto-inun ilat sənəmə rəhatat aḡin-əh min. Okəmə rəhatat aḡin-əh min, kəməsotietən etat. Məto ilat kəmotiet etat, məmə otəgətun məmə ilat sənəmə rəhatat min.

²⁰ Məto itəmat un, Etəm Tətuatip, in təmətəfiə* kəm itəmat e Narmin Rəha Uhgīn,[†] kən itəmat rafin nəkotitun nat u. ²¹ Iatəte nat u kəm itəmat, sənəmə nəkotəruru nīpahrienən, məto itəmat ninotitun rəkis nīpahrienən, kən motitun məmə nīpahrienən təsoe-inən neiuəən.[‡] ²² ?Pah u in ieiua? Etəmim u itəm tatən məmə Iesu sənəmə in Kristo itəm Uhgīn təməh məmə otahl-ipa. Etəmim u inu, in tikimir rəha Kristo. In təsənən nīpahrienən e Tata Uhgīn ne Nətin.[§] ²³ Etəm təsənən nīpahrienən e Nətin təruru nosən Tata. Etəm tatən nīpahrienən e Nətin, in tatos min Tata Uhgīn.*

[‡] 2:11: 1 Jon 1:6   [§] 2:11: Jon 11:9; 12:35   * 2:13: Jon 1:1   [†] 2:13: Jon 16:33   [‡] 2:14: Jon 1:1   [§] 2:14: Efes 6:10   * 2:14: 1 Jon 2:13; Sam 119:9-11; Jon 5:38; Hip 4:12; 1 Jon 1:10   [†] 2:15: Rom 12:2   [‡] 2:15: Jem 4:4   [§] 2:16: Jen 3:6; Rom 13:14; Efes 2:3   * 2:16: Prov 27:20   [†] 2:17: Hip 12:27   [‡] 2:17: Mat 12:50   [§] 2:18: Rom 13:11   * 2:18: Tikimir rəha Kristo in 'antichrist' e Inglis.   [†] 2:18: 1 Jon 2:22; 4:3; 2 Jon 1:7   [‡] 2:18: 1 Jon 4:1   [§] 2:19: Wək 20:30   * 2:20: Netəm Isrel kotətəfiə-pən e rəhn-kapə pris min e oel, moatol kən tatəgətun məmə ilat u, sənəmə netəmim əpnapin əm, məto ilat u, netəmim rəha Uhgīn əm, itəm in təmitəpun o nolən wək u. Kən e nolən kitiah əm, Iesu in tatos-ipa Narmin Rəha Uhgīn kəm netəm min un itəm koatən nīpahrienən lan, matəgətun məmə Kristo təmitəpun ilat mə rəhan əm. Netəm min u itəm koatos nətəfiəh e Narmin Rəha Uhgīn, in tahmen e nəmtətin kit məmə ilat u, rəhan min netəmim. Tatətəfiə-in-pən Narmin Rəha Uhgīn elat məmə ilat kotahmen-in nolən wək rəhan.   [†] 2:20: 1 Jon 2:27; 2 Kor 1:21-22   [‡] 2:21: 2 Pita 1:12   [§] 2:22: 1 Jon 4:3; 2 Jon 1:7   * 2:23: Jon 8:19; 14:7; 1 Jon 4:15; 5:1; 2 Jon 1:9

²⁴ Pəs nat naka nəmotəto e nətuounən, nian nəmotəto namnusən təwir, otatəper-ipən əh etəmat tiəkis. Okəmə nat naka nəmotəto e nətuounən otatəper-ipən etəmat, kən itəmat onakoatəper-ipən e Nətin, ne Tata Uhgın.[†] ²⁵ Kən nat u inu, nəmegəhən itulin, in təməni-ikis məmə otos-ipa kəm kitat.

²⁶ İatəte nəghatən min u kəm itəmat matən-iarəp netəm min u itəm okotiuw rəkis itəmat.[‡] ²⁷ Məto itəmat u, nətəfiəən rəha Narmin Rəha Uhgın itəm nəmos e Kristo,[§] in tətətiğ əh e nikitəmat. ?Tol nəhlan, pah min titun nəgətunən nat wi kit kəm itəmat? Narmin Rəha Uhgın tatəgətun natimnat rafin kəm itəmat,^{*} kən nətəfiəən əh rəhan, in nıpahrienən, sənəmə neiuəən. Tol nəhlan, otəper-ipən əskasik lan,[†] tahmen-pən əm məmə in təməgətun itəmat məmə nəkotol.

²⁸ Kən roiu əh, nisualkələh, otəper-ipən lan, məmə nian in otuwa[‡] kən kitat kəsotəginən məsotaulis-inən nıganəmtin[§] e rəhan nuwamən.

²⁹ Okəmə nəkotitun məmə in tətəuatıp,^{*} onəkotitun əsas məmə netəmim rafin itəm koatol nolən ətuatıp, ilat u, nenətin min.[†]

3

İtəmat u nenəti Uhgın min

¹ !Oteplan-tu! !Nolkeikeən itəm tepət mahgoau kəm kitat,^{*} itəm Tata Uhgın təmos-ıpa, inun, məmə tətaun-in kitat məmə nenətin min![†] Kən nıpahrienən məmə kitat əh. Netəmim rəha nətueintən kəsotitunən kitat, məto-inun ilat kotəruru Uhgın.[‡] ² Nıkkik min, kitat nenəti Uhgın min u-roiu. Kitat kəsotitunən məmə okotəhrol nulan motol pisin nian Kristo otitəliğ-pa. Məto kitat kotitun məmə nian otitəliğ-pa,[§] kitat okotahmen lan,^{*} məto-inu e nian əh, okotəplan əsas məmə in tol nəhlan.[†] ³ Kən etəmim itəm tatəliğ məmə otahmen e Kristo, in tətəruətuəh rəkis[‡] in atıp nolən min rəhan,[§] məto-inu Kristo in min in tətəuatıp wir agin.

⁴ Etəmim itəm tatol nolən rat, in tatətgəhl min lou rəha Uhgın, məto-inu nəghatən u nolən rat, nıpətın u, nətgəhlən lou rəha Uhgın. ⁵ Kən itəmat nəkotitun məmə Kristo təmuwa məmə otos-irəkis rəhatat nolən rat min,^{*} məto-inu nolən rat tikə lan.[†] ⁶ Tol nəhlan, okəmə kitat koatəper-ipən lan, tol-pən okol kəsotəkəikeən e nolən rat min. Məto netəm min un itəm koatəkəike əh e nolən rat min, tol-pən kotəruru agin-əh in, məsotəplanən in.[‡]

⁷ Nisualkələh, sotətəliğ-inən suah kit teiuə-in itəmat o nat u. Etəm tatol nat ətuatıp, nıpətın u məmə in etəm ətuatıp, tahmen əm e Kristo in etəm ətuatıp. ⁸ Məto etəmim itəm tətəkəike əh e nolən rat min, tatəgətun məmə in rəha Setan u, etəm təmatol nolən rat e nətuounən.[§] Məto Nəti Uhgın təmuwa o nərəkinən wək min əh rəha Setan.^{*} ⁹ Netəm min u itəm kəmotair wi min motuwa nenəti Uhgın min,[†] ilat okol kəsotəkəikeən e nolən rat,[‡] məto-inu ilat koatos niamitə rəha Uhgın. Kən o nat u, okol ilat kəsotəkəikeən e nolən rat, məto-inu ilat nenəti Uhgın min.[§] ¹⁰ Tol mə, kotitun nənən məmə pah min u

[†] 2:24: Jon 14:23; 15:4; 1 Jon 1:3; 2 Jon 9   [‡] 2:26: 1 Jon 3:7   [§] 2:27: 1 Jon 2:20   ^{*} 2:27: 1 Kor 2:12   [†] 2:27: Jon 15:4   [‡] 2:28: 1 Jon 3:2; Kol 3:4   [§] 2:28: Efes 3:12   ^{*} 2:29: 1 Jon 3:7   [†] 2:29: Jon 1:13   ^{*} 3:1: Jon 3:16   [†] 3:1: Jon 1:12   [‡] 3:1: Jon 15:21; 16:2,3   [§] 3:2: Kol 3:4; 1 Jon 2:28   ^{*} 3:2: Rom 8:29; 2 Pita 1:4   [†] 3:2: Jon 17:24; 2 Kor 3:18   [‡] 3:3: Tətəruətuəh, nıpətın u, titafəl rəkis.   [§] 3:3: 2 Kor 7:1; 1 Jon 1:7; 2 Pita 3:13,14   ^{*} 3:5: 1 Jon 3:8   [†] 3:5: 2 Kor 5:21   [‡] 3:6: 1 Jon 3:9; 2:4; 5:18; 3 Jon 1:11   [§] 3:8: Jon 8:44   ^{*} 3:8: Hip 2:14   [†] 3:9: Jon 1:13   [‡] 3:9: 1 Jon 5:18   [§] 3:9: Nıkuti nat tatəwiə noe-in atıpən noan. E suatıp kitiəh əm, Uhgın tatələhəu-pən rəhan niamitə e suah kit, kən in tatəwiə tahmen e nıkuti nat itəm kəməfe e nəmegəhən rəha etəmim un, kən matoe in noan e nolən min rəha Uhgın. Tol nəhlan, netəmim min u itəm kəmotair wi min motuwa nenəti Uhgın min, ilat kəsotəkəikeən e nolən rat.

nenəti Uhgín,* kənu pah mìn u nenəti Setan.† Etəmim u itəm təsəl ətuatipən, kən in məsolkeikeən pian kit,‡ in sənəmə nəti Uhgín kit.

Kitat kotəike motolkeike kitat mìn

¹¹ Nəghatən u inu, nəmotəto e nətuounən e nammusən təwir,§ məmə kitat okotəike motolkeike itat mìn.* ¹² Sotolən tikiri Ken, itəm in etəmim rəha Setan kən tohamnu pian.† ?Kən təmohamnu pian o naka? Təmohamnu məto-inun rəhan nolən mìn tərət kənu rəha pian, nolən mìn in tətətip.‡ ¹³ Piak mìn, narmitəmat təsiwig pikən okəmə netəmim rəha nətueintən u koatətəhau itəmat.§ ¹⁴ Okəmə kitat kotalkeike piat mìn, tatəgətun məmə kitat kinotaprəkis-in rəkis nimisən, minotegu-pən e nəmegəhən.* Məto etəm un nolkeikeən tikə lan, in tətətip əh e nimisən.† ¹⁵ Etəmim un itəm tatətəhau pian‡ in tahmen e etəm tatohamnu itəm,§ kən itəmat nəkotitun məmə iohamnu itəm, in təsosən nəmegəhən lilin.*

¹⁶ O nat u kitat kotitun wir məmə nolkeikeən in tol nulan, məto-inun Iesu təmos-ipa rəhan nəmegəhən otat.† Kən e nolən kitəh əm, təwir mə kitat mìn kotos-ipən nəmegəhən rəhatat o piat mìn.‡ ¹⁷ ?Okəmə suah kit rəhan natimnat tepət kən pian kit rəhan nat kit tikə, məto in təsasəkitunən pian,§ məsolən nat əgin lan, nolkeikeən rəha Uhgín otəhrol nulan matig e suah u? * ¹⁸ Nenətik mìn, pəs kitat kəsotənən nolkeikeən e nohlitə əm, məto okotol əp nolkeikeən pahrien e nolən mìn rəhatat.† ¹⁹⁻²⁰ Okəmə kotol nəhlan, kən nat ənpəpən okəmə kotəto-pən e nikitat məmə okotos nalpənən, məto kitat okotitun məmə kotatig e nipahrienən, kən mem məha-məha nikitat e niganəmtin. Məto-inu Uhgín in ilis maprəkis-in nikitat, kən in titun natimnat rafin.

²¹ Piak mìn, okəmə kotəto-pən e nikitat məmə okəsotosən nalpənən, kitat okəsotəginən e niganəmti Uhgín,‡ ²² kən motos natimnat rafin ron itəm koatəpəhin-pən,§ məto-inu kitat koatol nəwian* kən moatol nolən itəm in tolkeike.† ²³ Kənu nəghatən u rəhan tatən məmə kotəkəike motahətətə e Nətin,‡ Iesu Kristo,§ kən motolkeike kitat mìn, tahmen məmə inu in təmən mihin kəm itat.* ²⁴ Netəm mìn u itəm koatol nəwian,† ilat koatəper-ipən lan,‡ kən in tatəper-ipən elat. Kən kitat kotitun məmə in tətətip e nikitat, məto-inun Narmin Rəha Uhgín itəm in təmos-ipa, in tatəgətun kəm kitat.§

4

Onakakil mehm mətig narmin mìn

¹ Nətik mìn, okəmə etəmim kit tatən məmə Narmin Rəha Uhgín tətətip lan, matol in tatən-iarəp rəhan nəghatən, kən təwir pik məmə onəkotehm wir motakil mətig məmə narmin əh tətətip lan, in rəha Uhgín pahrien, o sənəmə rəha Uhgín.* Kitat okotəkəike motəplan wir məto-inun ien eiueiə mìn tepət kinotiet rəkis moatəghat e nətueintən.† ² O nat u, itəmat onəkotitun əsas məmə in Narmin Rəha Uhgín itəm tətətip e etəmim kit, inun, Narmin itəm tatən-iarəp məmə Iesu in Kristo itəm Uhgín təmən məmə otahl-ipa, kən in təmuwa e nipətin,‡ narmin əh in Narmin ətuatip rəha Uhgín.§ ³ Məto etəmim kit itəm təsən-iarəpən məmə Iesu in Kristo itəm Uhgín təmən məmə otahl-ipa, narmin rəha etəmim əh, sənəmə rəha Uhgín. Inəh, in narmin rəha tikimər rəha Kristo,*† itəm

* 3:10: 1 Jon 3:1,2; Jon 1:12 † 3:10: 1 Jon 3:8 ‡ 3:10: 1 Jon 2:9; 4:8 § 3:11: 1 Jon 2:7 * 3:11: Jon 13:34-35; 15:12; 1 Jon 4:7,11,21; 2 Jon 1:5 † 3:12: Jen 4:8 ‡ 3:12: Prov 29:10 § 3:13: Jon 15:18,19; 17:14 * 3:14: Jon 5:24 † 3:14: 1 Jon 2:9 ‡ 3:15: 1 Jon 2:9 § 3:15: Mat 5:21,22; Jon 8:44 * 3:15: Kal 5:20,21 † 3:16: Jon 10:11 ‡ 3:16: Jon 15:13; 1 Tes 2:8 § 3:17: Dut 15:7,8; Jem 2:15,16 * 3:17: 1 Jon 4:20 † 3:18: Esik 33:31; Rom 12:9 ‡ 3:21: Efes 3:12; 1 Jon 5:14 § 3:22: Mat 7:7 * 3:22: Jon 14:15 † 3:22: Hip 13:21 ‡ 3:23: Jon 6:29 § 3:23: Jon 1:12; 3:18; 20:31 * 3:23: Jon 13:34 † 3:24: 1 Jon 2:3 ‡ 3:24: 1 Jon 2:6; 4:15 § 3:24: 1 Jon 4:13 * 4:1: Jer 29:8 † 4:1: Mat 7:15; 1 Jon 2:18 ‡ 4:2: Jon 1:14; 1 Jon 2:23 § 4:2: 1 Kor 12:3 * 4:3: 1 Jon 2:22; 2 Jon 1:7 † 4:3: E Inglis, katən əm 'antichrist,' kən nipətin u məmə in tikimər rəha Kristo.

ninamotəto rəkis məmə in otəpanuwa, kən roiu tinətətig rəkis e nətueintən.‡

⁴ Nisualkələh, itəmat netənim rəha Uhgīn min, kən nəmotəhg-irəkis ien eiueiua min əh,§ məto-inu Narmin itəm tətətig e nikitəmat in taprəkis-in narmin itəm tətətig e nətueintən u. * ⁵ Ilat netəm rəha nətueintən,† tol nəhlan, nəghatən min rəhalat koatən, in rəha nətueintən əm, kən netəm koatətəlig-in ilat, ilat min netəm rəha nətueintən u. ⁶ Məto itimat nenəti Uhgīn min. Tol nəhlan, netənim itəm kotitun Uhgīn, ilat kotətəlig-in itimat. Məto netənim itəm ilat sənəmə nenəti Uhgīn min, ilat kəsotətəlig-inən itimat.‡ O nat u, kitat okotitun əsas Narmin itəm tatən pahrien,§ ne narmin itəm tateiua.*

Nolkeikeən rəha Uhgīn ne rəhatat

⁷ Nīkik min, pəs kitat kotalkeike kitat min,† məto-inu nolkeikeən in tətisi-pən o Uhgīn, kən etəm tatol nolkeikeən, in təmaiir wi min muwa nəti Uhgīn kit,‡ kən titun Uhgīn.§ ⁸ Məto etəm u, rəhan nolkeikeən tikə, in təruru Uhgīn, məto-inu Uhgīn, in nəukəti nolkeikeən. ⁹ Uhgīn təmol əp rəhan nolkeikeən kəm kitat nulan, məmə in təmahl-ipa Nətin noan kitiəh əm,* tuwa e nətueintən, məmə kitat okotos nəmegəhən ron.† ¹⁰ Nat u in nolkeikeən pahrien, sənəmə kitat kəmotolkeike Uhgīn, məto in təmolkeike kitat.‡ Uhgīn təmahl-ipa Nətin tuwa, kən in təmol sakrifais atip e rəhan nəmegəhən o rəhatat nolən rat min, məmə neməha otəsol minən Uhgīn.§

¹¹ Piak min, Uhgīn təmolkeike pik kitat nulan,* kən tol nəhlan, kitat min okotəkəike motol mihin nolkeikeən əh kəm itat min.† ¹² Suah kit təsehmən Uhgīn nian kit ne.‡ Məto okəmə kitat kotalkeike itat min, kən Uhgīn tatəper-ipən e nikitat, kən nolkeikeən rəhan tinatə-in nolkeikeən e nikitat.§

¹³ Kitat kotitun* məmə kitat kotəper-ipən lan, kən in tətətig etat, məto-inun tinos-ipa rəkis rəhan Narmin kəm kitat.†

¹⁴ Kənu itimat emotəplan rəkis kənu moatən-iarəp‡ məmə Tata Uhgīn in təmahl-ipa Nətin məmə in Iosmegəh rəha nətueintən.§ ¹⁵ Etənim itəm tatən-iarəp məmə Iesu in Nəti Uhgīn, kən Uhgīn tətətig lan, kən in min tətətig-pən e Uhgīn.* ¹⁶ Kən tol nəhlan, kitat kotitun nolkeikeən rəha Uhgīn kəm kitat, kən motagile lan.

Uhgīn in nolkeikeən.† Etəm tətətig e nolkeikeən, tətətig-pən e Uhgīn, kən Uhgīn min tətətig lan.‡ ¹⁷ Nian kotətig nəhlan e Uhgīn, kən nolkeikeən rəhan tinatə-in nolkeikeən e nikitat,§ məmə kitat kəsotəginən* e nian Uhgīn otətakil itəm, məto-inu e nətueintən u rəhatat nolən tahmen e Kristo. ¹⁸ Etəm u tərīoah e nolkeikeən, okul təsəginən Uhgīn. Məto nolkeikeən pahrien u, itəm tinatə rəkis e nikitat, tatəhg-irəkis nəginən,† məto-inu nətəligən rəha nosən nalpinən tatol kitat koatəgin, kən nat u tatəgətun məmə rəhan nolkeikeən təsoe-inən əh e nikitat. ¹⁹ Kitat kotalkeike itat min məto-inun Uhgīn təmaupən molkeike itat. ²⁰ Məto okəmə suah kit təmə, “Io ekolkeike Uhgīn,” məto tatətəhau əh pian,‡ in ieiua.§ Məto-inu etəm təsolkeikeən pian u in tatehm e niganəmtin,* okul təsolkeikeən Uhgīn, itəm in təsehmən.† ²¹ Kən in təmos-ipa rəhan nəghatən kəm itat məmə etənim pah tolkeike Uhgīn in otəkəike molkeike min pian.‡

5

Kitat koatol win məto-inu kitat koatahatətə e Iesu

‡ 4:3: 1 Jon 2:18 § 4:4: Jon 16:33 * 4:4: 2 King 6:16; Rom 8:31 † 4:5: Jon 15:19; 17:14,16 ‡ 4:6: Jon 8:47
 § 4:6: Jon 14:17 * 4:6: Mak 13:5 † 4:7: 1 Jon 3:11 ‡ 4:7: Jon 1:15 § 4:7: 1 Jon 2:4 * 4:9: Jon 1:18
 † 4:9: Jon 3:16,17; 1 Jon 5:11 ‡ 4:10: Rom 5:8,10 § 4:10: Rom 3:25 * 4:11: Jon 3:16 † 4:11: Jon 15:12; 1
 Jon 3:11 ‡ 4:12: Jon 1:18 § 4:12: 1 Jon 4:17; 2:5 * 4:13: 1 Jon 2:3 † 4:13: 1 Jon 3:24 ‡ 4:14: Jon 15:27
 § 4:14: Luk 2:11; Jon 3:17 * 4:15: 1 Jon 3:24 † 4:16: 1 Jon 4:8 ‡ 4:16: 1 Jon 3:24 § 4:17: 1 Jon 4:12; 2:5
 * 4:17: Efes 3:12 † 4:18: Rom 8:15 ‡ 4:20: 1 Jon 2:9 § 4:20: 1 Jon 1:6; 2:4 * 4:20: 1 Jon 3:17 † 4:20:
 1 Jon 4:12; Jon 1:18 ‡ 4:21: 1 Jon 2:7,9

¹ Etəmim itəm tətahatətə* e Iesu məmə in Kristo itəm Uhgın təmən məmə otahl-ıpa, suah u inu, in nətı Uhgın,† kən etəmim itəm in tolkeike tata kit, in tolkeike mın nenətın mın.‡ ² Kən kitat kotıtun məmə okəmə kotolkeike Uhgın kənu moatol nəwian,§ kənu okotolkeike mın nenətın mın.* ³ Məto-inu okəmə kotolkeike Uhgın, nıpətın un, okotol noan,† kən rəhan nəghatən otahmen e katıpa itəm taluk-aluk əm.‡ ⁴ Netəm kotaiir e Uhgın,§ ilat koatol win e nolən mın rəha nətueıntən. Kənu nahatətəən rəhatat in tatos-ıpa nəsanənən o nolə win e nolən mın rəha nətueıntən. ⁵ ?Pah mın un ilat koatətul əskasik motol win e nəluaginən rəha nətueıntən u? İlat əm un, netəm kotatahatətə məmə Iesu in Nətı Uhgın.

Iaruəsan kısıl kətəhalol əp

Iesu Kristo kəm kitat

⁶ Iesu Kristo, in etəm u itəm təmuwa, kən nəhau ne nıtan* kətıoal əp in kəm itat. Sənəmə nəhau əm itəm tatol əp in, məto nəhau ne nıtan. ⁷ Narmin Rəha Uhgın in tətaruəsan nəghatən mil u rəha nəhau ne nıta, matən-ıarəp məto-inu Narmin Rəha Uhgın in nıpahrienən.† ⁸ Kən nuəfımınən kısıl kətəhalaruəsan iləhal mın. İləhal un, Narmin Rəha Uhgın, ne nəhau, ne nıta. Kən iləhal u, kətəhalegəhan-in mətəhalol əp nəghatən rəhaləhal mın. ⁹ Nıan mın, kitat koatətə nəghatən mın itəm netəmim koatən-ıarəp, motahatətə elat.‡ Məto nıan Uhgın tatən-ıarəp nat kit, in ıahgın taprəkis, kən kitat okotıtun nahatətəən təhmin mın e rəhan nəghatən, məto-inu in Uhgın,§ kən in tatətul-arəp o Nətın.

¹⁰ Etəmim itəm tətahatətə e Nətı Uhgın, in tatən nıpahrienən e nıkin o nəghatən rəha Uhgın. Məto etəmim itəm təsahatətəən e nəghatən u rəha Uhgın, təhmen əm məmə in tatən məmə Uhgın in ıeıueıuə əm,* məto-inu Uhgın təmətul-arəp o Nətın, mən-ıarəp kəm in, məto in təsənən nıpahrienən lan. ¹¹ Kənu nəghatən itəm Uhgın təmən-ıarəp o Nətın, in tol nulan. Uhgın təmos-ıpən nəmegəhən lılın† kəm itat, kənu nəmegəhən u, katos o Nətın.‡ ¹² Etəm tatos Nətın, in tatos nəmegəhən. Məto etəm təsosən Nətı Uhgın, in təsosən nəmegəhən.§

Namnun nəghatən

¹³ İatətə nəghatən mın u kəm itəmat netəm kotahatətə e Nətı Uhgın, məmə onəkotıtun məmə itəmat nakotos nəmegəhən lılın.* ¹⁴ Pəs kəsotəginən,† məto kotəskasik o nətapəh-ınən nat kit e nıganəmıti Uhgın, məto-inu kotıtun məmə nəghatən u inu, tatem əskasik itat. Nıan okotətapəh-in nat kit kəm in itəm təwir e rəhan nətəlıgən, kən in otətə rəhatat nəfakən.‡ ¹⁵ Kən okəmə kotıtun məmə in otətə itat, kən nat naka okoteasıə-in-pən, kən kınotıtun rəkis məmə okotos.§

¹⁶ Okəmə kotehm piatat kit tatol nolən rat, məto sənəmə nolən rat itəm titun nıt-ıpənən e nımısən, ik onakəfak ron, kən Uhgın otos-ıpən nəmegəhən kəm suah u.* Məto nolən rat kit əh-ıkın itəm tatıt-ıpən itəm e nımısən,† kən ıo esənən məmə onəkotəfak o netəm mın itəm koatol nolən əh.‡§ ¹⁷ Nolən rat mın rafın un, in təfagə rat,* kən məto təfagə rat mın əh-ıkın itəm kəsotıt-ıpənən itəm e nımısən.†

* 5:1: Jon 3:15 † 5:1: Jon 1:13; 1 Jon 2:22; 1 Jon 2:23 ‡ 5:1: 1 Jon 2:23 § 5:2: 1 Jon 2:3 * 5:2: 1 Jon 3:14 † 5:3: Jon 14:15 ‡ 5:3: Mat 11:30 § 5:4: Jon 1:13 * 5:6: Jon 19:34,35 † 5:7: Jon 14:17 ‡ 5:9: Jon 5:33,34 § 5:9: Mat 3:16,17; Jon 5:32,37; 8:17,18 * 5:10: Jon 3:33; 1 Jon 1:10 † 5:11: Mat 25:46 ‡ 5:11: Jon 1:4 § 5:12: Jon 3:15,16,36 * 5:13: 1 Jon 5:11 † 5:14: Efes 3:12; 1 Jon 3:21 ‡ 5:14: Mat 7:7 § 5:15: 1 King 3:12 * 5:16: Jem 5:15 † 5:16: Hip 6:4-6; 10:26 ‡ 5:16: Jer 7:16; 14:11 § 5:16: E ves u, ne ves 17, Jon tatəghat-in təfagə rat itəm tatıt-ıpən itəm e nımısən. Jon tatəghat-in təfagə rat itəm kətəuhılın məntaatəm o Kristo ne netəhauən rəhan netəmim. Nolən rat mın əh, tatəgətun məmə netəm koatol ilat kəsotosən nəmegəhən lılın, kənu məsın mın u məmə narmılat tınımıs. Nat u inu, Jon tatən əhag-əhag kəm itat e 1 Jon 5:12 ne 1 Jon 3:14.

E Mat 12:31-32 tatəghat-in təfagə rat u, nən ratən Narmin Rəha Uhgın. * 5:17: 1 Jon 3:4 † 5:17: 1 Jon 5:16; 1 Jon 2:1

¹⁸ Kitat kotitun mämə etəm tətaiir e Uhgïn[‡] täsəkäikeən e təfagə rat, məto-inu Nəti Uhgïn tatəmik ətain wir in, kən etəm rat u Setan, təruru nekən.[§] ¹⁹ Kitat kotitun mämə kitat nenəti Uhgïn min,^{*} məto netənim rəha nətueintən rafin, ilat u kotatig e nelmi Setan.[†] ²⁰ Kitat kotitun min mämə Nəti Uhgïn təmuwa kən mos-ipa nenatigən kəm itat,[‡] mämə kitat okotitun in, u in nīpahrienən.[§] Kənu kitat koatətul-pən e Uhgïn u in nīpahrienən, məto-inu kitat koatətul-pən e Nətin İesu Kristo. In un, in Uhgïn pahrien, kən in nəukəti nəmegəhən lilin.^{*}

²¹ Nenətik min, otagim rəkis o natimnat min itəm okotos nəme Uhgïn e nikitəmat.^{†‡}

[‡] 5:18: Jon 1:13   [§] 5:18: Jon 14:30   ^{*} 5:19: 1 Jon 4:6   [†] 5:19: Jon 12:31; 14:30; 17:15   [‡] 5:20: Luk 24:45
[§] 5:20: Jon 17:3   ^{*} 5:20: 1 Jon 5:11   [†] 5:21: 1 Kor 10:14; 1 Tes 1:9   [‡] 5:21: Nəghatən Kris ətuatip tatən mämə, “onakagim o narmi nat min,” məto Jon tatəghat-in təfagə rat, mämə in tahmen e narmi nat, məto okəmə kətolkeike rəhatat təfagə rat min taprəkis-in Uhgïn, kən təfagə rat in tatos nəme Uhgïn e nikitat.

2 Jon

Naoa itəm tatol kəiu lan itəm Jon təməte

Nəghatən əkuəkir rəha naoa u 2 Jon

?Pah təməte naoa u? Aposol Jon təməte naoa u.

?Təməte tatuwin kəm pah? Təməte tatuwin kəm pətan kit rəha niməfak. Məto okəm-naka nəghatən u “pətan,” nīpətin təmə niməfak kit. Kən “nenətin min,” ilat netəmim rəha niməfak. Jon təməte nəghatən min əh, tahmen e nəghatən kit tatəhluaiğ. Təsolkəikəən məmə otən-iarəp nərgin məto-inu, kol mətan netəmim neen kotol nolən rat elat.

?Nəmegəhən tahro nulan nian təməte? E nian əh, iəğətu min tepət kotaliwək e ikin pisin pisin min. Netəmim itəm kəmotəto nəghatən rəhalat kīnotos-ipən nagwənan kəm ilat. Kən motos-ipən ikin min rəha napilən, kən motasitu elat. Məto iəğətu min eiuə min koatuwin ərnəpən min o niuw-rəkisən netəmim rəha niməfak məmə okotapəs nəghatən pahrien.

?Təməte naoa u o naka? Nian iəğətu min eiuə min kotuwa, Jon təmə netəmim itəm kotahatətə e nəghatən pahrien rəha Uhgīn, okotəkəike kapəs iəğətu min eiuə min əh, kən motapəs nolən ne nəğətuənən rəhalat, kən məsotasituən elat. Məto Jon tolkeike məmə netəmim rəha niməfak okotəkəike kolkeike netəmim rəha niməfak. Inu nalpəkəuən rəha Uhgīn.

Nətuounən

¹ Naoa u rəha elta tatuwin kəm pətan Uhgīn təmitəpun* ne nenətin min. Nīpahrienən məmə iakolkeike pik itəmat. Məto sənəmə io pisin əm iakolkeike itəmat, məto netəm min un rafin itəm kotitun min nīpahrienən,† kotolkeike itəmat. ² Kən ekotolkeike itəmat, məto-inun o nīpahrienən itəm tətətig e nikitat‡ kən otətig lilin e nikitat.

³ Pəs Tata Uhgīn ne Nətin Iesu Kristo okuawte-in rəhalau nəwīrən, ne nasəkitunən, ne nəməlinuən kəm kitat e nīpahrienən ne nolkeikəən.

Kitat okotətəu-pən nəghatən pahrien min

⁴ Nīkik təmagien asol nian eməplan nenətin min neen kotaliwək e suatip rəha nīpahrienən,§ tahmen əm məmə inun, Tata Uhgīn təmən mihin kəm kitat məmə kotəkəike kol. ⁵ Kən roiu əh, winik, io esətəən nəghatən wi kit kəm itəmat, məto itəm əm un kīnotəto rəkis e nətuounən.* Kən iakatəpəh məmə okotol əm nolkeikəən kəm kitat min. ⁶ Kən nolkeikəən u, nīpətin u nolən nəwīa Uhgīn. Kən in tatən məmə kitat okotəike motətəp suatip rəha nolkeikəən, tahmen əm məmə inun nəmotəto e nətuounən.

⁷ Məto-inu iəğətu min eiuə min tepət koatan e nətueintən.† Ilat kəsotahatətəən məmə Iesu in Kristo itəm Uhgīn təmən məmə otahl-ipa,‡ in təmuwa etəmim pahrien, e nīpətin pahrien.§ Etəm tol nəhlan in ieiua kən in tikimīr rəha Kristo.* ⁸ Tol nəhlan, oatəto itəmat məmə okəsətətipən nətuəən rəhatəmat, pəs itəmat onəkotos nətuəən rafin lan, məto-inun itimat emotol pik wək etəmat.† ⁹ Okəmə etəm tatətu-pən atip əm nəğətuənən kit rəhan e nəğətuənən rəha Kristo, kən məsətəkəikəən e nəğətuənən rəha Kristo,‡ nolən rəhan tatəğətu min məmə Uhgīn təsatigən e nīkin. Məto etəmim pah itəm tatəper-ipən əskasik e nəğətuənən rəha Kristo, in tatos Tata Uhgīn ne Nətin ilau kərən e nīkin.§ ¹⁰ Okəmə suah kit tuwa ron ik, kən məsənən nəğətuənən ətuatip rəha Kristo, asitən in muwin imam ikin, məsənən “təwīr” kəm in.* ¹¹ Məto-inu etəm tatən “təwīr” kəm in, tətəsitə lan matol suatip o rəhan nəğətuənən rat.†

* 1:1: 1 Pita 5:13 † 1:1: Jon 8:32 ‡ 1:2: Jon 14:17 § 1:4: 3 Jon 1:3,4 * 1:5: 1 Jon 2:7 † 1:7: 1 Jon 4:1
‡ 1:7: 1 Jon 2:22; 4:2,3 § 1:7: Jon 1:14 * 1:7: 1 Jon 2:18 † 1:8: 1 Kor 3:8; Hip 10:35,36; 11:26 ‡ 1:9: Jon 8:31 § 1:9: 1 Jon 2:23 * 1:10: Rom 16:17 † 1:11: 1 Tim 5:22

Namnun nəghatən

¹² İatos nəghatən tərət məmə ekəte kəm itəmat, məto esolkeikəən məmə ekəte e mapepe ne pen. Məto nikik tatəht pik mə ekuwa mətag itəmat kən məghat ətuatip kəm itəmat e niganəmtitəmat, pəs nəgienən rəhatat otərioah.‡

¹³ Nənəti piam§ itəm Uhgın təmitəpun, ilat koatən təwir kəm ik.

---

‡ 1:12: Jon 3:29 § 1:13: Pia pətan əh in niməfak kit min, Jon in tətətig ikin əh. Kən nənəti pian u, ilat nimanin rəha niməfak əh.

3 Jon

Naoa itəm tatol ksil lan itəm Jon təmäte

Nəghatən əkuəkir rəha naoa u 3 Jon

?Pah təmäte naoa u? Aposol Jon təmäte naoa u.

?Təmäte tatuwin kəm pah? Təmäte tatuwin kəm Kaius u in etəm-iasol kit rəha niməfak, kən in titun Jon.

?Nəmegəhən tahro nulan nian təmäte? E nian əh, iəgətun min rəha niməfak koatuwin ikin pisin pisin min, kən moatəgətun. Netəmim itəm koatəto rəhalat nəgətunən koatos-ipən nagwənən kəm ilat, kən moatos-ipən ikin rəha napilən, kən motasitu elat.

?Təmäte naoa u o naka? Kaius, in etəmim kit itəm tətəsitə e iəgətun min itəm kotaliwək ikin pisin pisin min. Jon təmäte nammusən kit e nolən təwir rəha Kaius, kən Jon təmäte naoa u məmə otiləs-ipər nətəligən rəhan.

Nətuounən nəghatən

¹ Kaeas, ik piak keike kit. Io, elta* rəha niməfak, iatəte naoa u kəm ik. Nipahrienən u, məmə io ekolkeike pik ik.† ² Piak keike, io enitun rəkis məmə rəham nəmegəhən e niganəmti Uhgın in təwir əm, kən iatəfak məmə onəsimisən mətətig wir əm, kən natigən rafin rəham otəwir. ³ Niki təmagien nian eməto piatat min neen kəmotuwa moatən rəham nətul əskasikən o nipahrienən ne nəkəikeən rəham o naliwəkən e nipahrienən.‡ ⁴ Nian iatəto məmə nenətik min kotaliwək e nipahrienən, kən niki tətəgien pik marioah taprəkis-in natimnat min rafin.

Kaias təmol wək təwir

⁵ Piak ruən, ik natətul əskasik o nat naka itəm ik natol kəm piatat min itəm koatimnə, nat ərnapin məmə ilat netəm ik pisin.§ ⁶ Ilat kəmotamnus rəham nolkeikeən əpəh e niməfak u ikin-u. Ik nəmol-wir kəm ilat, masitu elat. Kən nian okoatuwin e rəhalat suatip, təwir məmə onakasitu elat* e nolən itəm Uhgın tolkeike mihin, ⁷ mətə-inu ilat koataliwək o nən-iarəpən nəghatən rəha Iesu Kristo, kən məsotosən nasituən kit o netəm kəsotəfakən. ⁸ Tol nəhlan, kən kitat u, okotəkəike motasitu e netəm kotol nəhlan, məmə kitat okotos nelmitat min kitəh o nən-iarəpən nipahrienən.

Tiotrefes ne Temitrias

⁹ Eməte naoa kit kəm niməfak rəham, mətə Tiotrefes, in tolkeike pik məmə otiləs-ipər atip in, məmə in etəm-iasol kit, kən in təsətəlig-inən itimat. ¹⁰ Okəmə io ekimnə, kən io oekamnus ətuatip natimnat min neen itəm in tatol, ne nən anionən nikalitimat itəm in tatən. In sənəmə təsitən əm piatat min muwin iman ikin, mətə tatən-iəhau min netəm min un itəm kotolkeike məmə okotit piatat min motuwin iməlat ikin, kən mətəhl-iarəp ilat e niməfak.

¹¹ Piak ruən, sosən o nolən rat rəha netəmim, tərəkın ik. Os əm o etəmim itəm rəhan nolən təwir. Ətəlig-in-tu məmə netəm min u itəm koatol təwir, tatəgətun məmə ilat nenətə Uhgın min,† mətə netəm min un itəm koatol tərət, tatəgətun məmə ilat kotəruru Uhgın. ¹² Mətə netəmim rafin koatənuwi Temetrius.‡ Kən rəhan nolən min u nian rafin kotəgətun min məmə tatətəu-pən nəghatən pahrien. Kən itimat min ekoatən-iarəp kəm netəmim məmə in etəm wir, kən nəkotitun məmə itimat ioatən nipahrienən.§

Namnun nəghatən

* 1:1: 2 Jon 1:1 † 1:1: Inu naoa rəha aposol Jon, mətə in təsən-iarəpən in, mətə tətətəhluag-in in, tahmen-pən əm e nolən kitəh əm itəm in təmol e Nammusən Təwir itəm Jon Təmäte. ‡ 1:3: 2 Jon 1:4 § 1:5: Rom 12:13; Hip 13:2 * 1:6: 1 Kor 16:11; 2 Kor 1:16 † 1:11: 1 Jon 2:29 ‡ 1:12: 1 Tim 3:7 § 1:12: Jon 19:35; 21:24

¹³ Iatos nəghatən tərət məmə oekəte mən-ipinə kəm ik, məto esolkeikeən məmə oekəte e pen, ¹⁴ məto-inu nīkik tatəht pik məmə otəsuwəhən ekəplan ik, kən kilau kuəghat ətuatip kəm kilau min.

¹⁵ Iatəfak məmə pəs Uhgın otasitu lam e nəməlinuən.*

Ik min neen koatən-ipinə “təwir” kəm ik. Kən onakən-ipən “təwir” rəhatimat kəm piatat min neen ikin-un.

---

* 1:15: Rom 1:7; Efes 6:23

Jut Naoa itəm Jut təmäte

Nəghatən əkuəkir rəha naoa u Jut

?Pah təmäte naoa u? **Jut** təmäte naoa u. In pia Jemes ne Iesu.

?Təmäte tatuwin kəm pah? **Kitat kotəruru** ətuatip məmə Jut təmäte naoa u tatuwin kəm pah. Okəm-naka təmäte tatuwin kəm netəm Isrel itəm kotən nīpahrienən e Iesu Kristo.

?Nəmegəhən tahro nulan nian təmäte? **E nian** əh, iəgətun eiuə min neen kəmotuwın motaliwək ikin pisin pisin min, moatəgətun netəmim. Məto ilat kəmoatəgətun rat ilat, moatən məmə təwir əm məmə netəmim rəha niməfak koatol nolən tərət əpnəpin min. Ilat koatən məmə təwir əm o nolən nəhlan, məto-inu nəwīrən rəha Uhgın in iahgin, kən okol təsölən nalpinən kəm ilat.

?Təmäte naoa u o naka? **Jut tolkeike** məmə iəfak min ikin min rafin okotəto məmə nəghatən rəha iəgətun eiuə min in tərət, kən in neiuəən əm. Kən tolkeike məmə niməfak otətul əskasik e nəghatən itəm in nīpahrienən.

Jut təmən təwir kəm ilat

¹ Io Jut, slef rəha Iesu Kristo, kən io pia Jemes, iatən təwir kəm itəmat u Uhgın təmaun-in itəmat. Uhgın Tata tolkeike pik itəmat, kən Iesu Kristo taskəlim wir itəmat. ² Pəs nasəkitunən, ne nəməlinuən, ne nolkeikeən rəha Uhgın otər mərioah e nəmegəhən rəhatəmat.

Nolən min rəha netəm kotəuhlin məntaalat e Uhgın

(2 Pita 2:1-17)

³ Io min neen, aupən, emolkeike pik məmə ekəte naoa u timnə otəmat o nəghat-inən suatip itəm Uhgın tatos o nosmegəhən kitat. Məto roiu, iakatəto məmə ekəike məte nəghatən u timnə otəmat muəh nikitəmat məmə onəkotəluagin əskasik o naskəlimən nəghatən pahrien rəha nahatətəən rəhatat. Uhgın təmələhəu-pən nəghatən u e nelmi iəfak min nian kitəh əm, kən kol təsos-ipən minən. ⁴ Iatən nəhlan məto-inu netəmim neen kəmotuwa anion e nikitəmat. Kəmäte aupən agın məmə ilat okotos nalpinən. Ilat koatəht nəwia Uhgın, kən motəuhlin suatip rəha nəwīrən rəha Uhgın moatən məmə tategəhan-in nakləh-inən pətan. Kən kəmotəuhlin məntaalat e Iesu Kristo itəm in pisin əm in Kig ne Iərəməə rəhatat.

⁵ Nəghatən u, nəkotitun rəkis ilat rafin, məto ekolkeike məmə ekən mau kit min kəm itəmat məmə Iərəməə təmosmegəh rəhan netəmim motiet Ijip, məto uarisig təmərəkın ilat u itəm kəsotahatətəən lan. ⁶ Kən otətəlig-in-tu nagelo min itəm kəmotəmkarəpən-in nepətən rəhalat, məto kəmotapəs ikin ətuatip rəhalat. Uhgın təməlis ilat e sen itəm okol təsitəgītən nian kit, kən mahtosig-in ilat e napinəpən mətoarus-pa Nian Asol itəm otakil ilat lan, kən mol nalpinən kəm ilat. ⁷ Kən tahmen əm e Sotom ne Komora ne taon min titəlau elau. Netəmim ikin min əh kəmotapəs nolən ətuatip motuwın e nolən rəha nakləh-inən pətan ne nolən rəha nəman koatit atip ilat min ne nīpitan koatit atip ilat min. Kən Uhgın təmol nalpinən kəm ilat e nigəm itəm okol təsəpīsən nian kit ne, məmə netəmim okotəplan noan rəha nolən rat min əh.

⁸ Nat əpnəpin netəmim min əh kinotitun natimnat min əh, məto e nolən kitəh əm, ilat koatən məmə kəmotəplan nat kit tahmen e napilaiirən itəm təmegəhan-in nolən rat min rəhalat, kən tol nəhlan kotən məmə təwir əm məmə koatol nolən tərət e nīpətīlat moatuwin əm nulan, kən koatapəs nəməməəən rafin, kən koatən rat nagelo min itəm ilis pik. ⁹ Məto Mikael, nat əpnəpin in etəm-iasol rəha nagelo min, təməsölən nəhlan nian in ne Setan kəmatuərgəhəu o nīpəti Moses. Təməsəhaiən Setan məsətu-pənən nəghatən

kit lan, mæto tæmæn æm mæmæ, “!Pæs Iæræmære otæn ræham nalpînæn!” ¹⁰ Mæto netæm min æh koatæn rat natimnat itæm kotæruru. Kæn e nolæn ræha nat megæh min, ilat koatol natimnat min itæm nipætilat tolkeike mæmæ otol, kæn nolæn æh tatærækin ilat.

¹¹ !Kæsi, nahmææn asol otuwa olat! Ilat koatætæu-pæn suatip itæm næti Atam u Ken tæmætæu-pæn. Kæn ilat kinotos-ipæn rafin nikilat e nolæn rat itæm Palam tæmol aupæn mæto-inu in tolkeike pik mæni. Kæn ilat kæmotol nolæn ræha Kora moatæht næwia netæm-iasol min, kæn e nolæn kitiæh æm itæm Uhgîn tæmærekin Korah ne ræhan min, Uhgîn otærækin ilat.

¹² Nian nækoatol lafet wir min mæto-inu itæmat nakotolkeike itæmat min, kæn ilat kotuwa motagwæn pik ærnapin æm itæmat min ilat, nikilat tæsæhtæn netæmim neen, mæto ilat kotahmen e nimas kit æpæh ihluæ itæm tatæhluaig itæhæi itæm nego titun nilæs pikænæn kæn mæhap. Ilat netæm kæsotehmæn sipsip min, mæto koatun pik æm sipsip. Ilat kotahmen e mal napuæ itæm nimætag tæmilæs muwa, mæto okol nuhuæn tæsæfikæn. Ilat kotahmen e nig min itæm tinuwa e nian ætuatip ræhalat mæmæ okotæ, mæto kæsotoeæn, kæn in tahmen æm mæmæ kæmotimis, kæn netæmim koti uw-pær ilat kæn kotimis agin. ¹³ Ilat kotahmen e peau-peau min itæhæi itæm kotorasilin motæruæn ærnapin æm, kæn koatol-aræp nolæn rat ræha naulisæn e ræhalat næmegæhæn mæmæ netæmim rafin koatæplan. Ilat kotahmen e mæhau min itæm kæmotakiæh e suatip ætuatip ræhalat. Tol næhlan, Uhgîn tætaskælim imælat ikin æpæh e napinæpæn itæm næghagæn tikæ agin ikin.

¹⁴ Suah u Inok u aupæn, in noanol itæm tatol sepîn lan e noanol min ræha Atam, tæmæn-iaræp næghatæn ræha Uhgîn itæm tæmos-ipæn kæm in mæmæ, “Otæplan-tu, Iæræmære tatuwa ilat ræhan nagelo min tepæt tepæt taprækis, ¹⁵ tatuwa mæmæ otakil netæmim rafin, kæn otæn-iaræp nalpînæn ræha netæm rafin min u itæm koatæht næwian. In otol nalpînæn mæto-inu kæmotol nolæn rat min e nolæn tærat pik, kæn iol tæfagæ min æh kæmotærækin næghatæn min itæm tærat kæm Uhgîn.”

¹⁶ Nian rafin, netæm min æh kæmoatæghat-æghat kæm ilat min mæmæ nikilat tæsagienæn o natimnat, kæn moatæn rat natimnat rafin. Ilat koatætæu-pæn atip nætæligæn rat e nikilat itæm ilat atip kotolkeike mæmæ okotol, kæn motæghat ausit elat min, kæn koatæghat næghatæn tætehen mæmæ okotol netæmim okotætæu-pæn ræhalat nætæligæn.

Næghatæn o næhgaiiræn elat

¹⁷ Mæto ræhak min netæmim, nikitæmat tatæht nat naka aposol min ræha ræhatat Iæræmære Iesu Kristo kæmotæn aupæn, mæmæ otuwa. ¹⁸ Kæmotæn kæm itæmat mæmæ, “E nian itæm namnun nian tatuwa iuæhkîr, netæmim itæm koatæghat ausit moatæn rat natimnat rafin, ilat okotætæu-pæn atip æm ræhalat nætæligæn rat e nikilat itæm ilat atip kotolkeike mæmæ okotol.” ¹⁹ Inu netæmim itæm okotæhap itæmat. Ilat kotætæu-pæn atip æm ræhalat nætæligæn ræha nætueintæn, kæn Narmin Ræha Uhgîn tikæ elat.

²⁰ Mæto itæmat, ræhak min netæmim, otol itæmat motæsanæn e ræhatæmat nahatætæn itæm tætuatip wir, itæm tæmisi-pæn o Uhgîn. Kæn otæghat kæm Uhgîn e Narmin Ræhan. ²¹ Kæn motos nolkeikeæn ræha Uhgîn tætatig otæmat nian nakoatæshagin nasækitunæn ræha Iæræmære Iesu Kristo mæmæ in otos itæmat nakotuwîn e næmegæhæn lilin.

²² Otasækitun netæm min u itæm ræhalat nætæligæn tæsætulæn læmætai kitiæh. ²³ Motæmkîrækis netæm kotatig iuæhkîr o nigæm motosmegæh ilat. Otasækitun neen min, mæto nækotægin pik nolæn rat min ræhalat, itæm koatol næmegæhæn rafin ræhalat tamkîmik muwîn mek min nimæhan ræhalat.

Næfakæn o nænwiwiæn Uhgîn

²⁴ Pæs kotænwiwi Uhgîn itæm in titun naskælimæn itæmat mæmæ okol næsotæmææn, kæn titun nolæn itæmat mæmæ næme tæfagæ rat tikæ agin e næmegæhæn ræhatæmat, nian otos itæmat nakotuwîn e næhag-æhagæn ræha niganæmtin, kæn nikitæmat tagien pik agin ikin æh. ²⁵ Uhgîn kitiæh æm, kæn in Iosmegæh ræhatat e Iesu Kristo ræhatat Iæræmære. Pæs kotæn

1:9: Dan 10:13,21; 12:1; Sek 3:2; 2 Pita 2:11; Nol æpæn 12:7   1:10: 2 Pita 2:12   1:11: Jen 4:7-8; Nam 16:1-35; 2 Pita 2:15; 1 Jon 3:12   1:12: 2 Pita 2:13,17   1:14: Jen 5:18,21-24   1:18: 2 Pita 3:3   1:20: Kol 2:7   1:23: Sek 3:2; Nol æpæn 3:4

məmə nənwiwian, ne nepətan, ne nəsanənən, ne nərəmərəən rafin agin, in rəha Uagin,
aupən agin mətoarus-pa u-roiu, matuwın namnun tikə. !Əwəh!

Nol Əpən

Nol əpən natimnat kəm Jon

Nəghatən əkuəkir rəha naoa u Nol əpən

?Pah təmäte naoa u? **Aposol Jon** təmäte naoa u. In pia Jemes, kən ilau nəti Sepeti mil. In netəm tuelef kit rəha Iesu, kən Iesu tolkeike pik in. In təmäte naoa min u: Namnusən Təwir itəm Jon Təmäte, 1 Jon, 2 Jon, 3 Jon, ne Nol Əpən.

?Təmäte tatuwin kəm pah? In təmäte naoa u tatuwin kəm niməfak sepın itəm koatatig e nitən min ikin Esia, ne matuwin min kəm niməfak min ikin min rafin.

?Nəmegəhən tahro nulan nian təmäte? **Nian u itəm təmäte naoa lan**, kapman rəha Rom təmən məmə netəmim okotəkəike motəfak kəm etəm-iasol rəha kapman tahmen əm məmə in uhgin rəhalat. Məto netəm rəha niməfak kotəmə etəmim kitih əm in ilis agin, etəmim u in Iesu Kristo. In əm un, in İərəmərə. Tol nəhlan, kapman rəha Rom tinatol nəratən kəm iəfak min. Kəmotahl-ipən Jon tuwin isəu e nəptən kit u, katən məmə Patmos məmə otətətig in pisin əm. Uhgin tos-ipən napilairən wir agin kit kəm Jon məmə otəplan Iesu Kristo əpəh e nego e neai. Kən in məplan min natimnat itəm otəpanuwa, tahmen əm məmə inu: nolən itəm Uhgin otol win e nəluaginən itəm netəmim ne Setan okotol ilat min, ne nolən rəha Uhgin o nakilən netəmim e namnun nian.

?Təmäte naoa u o naka? In təmäte naoa u məmə otol əp məmə Iesu Kristo in İərəmərə, kənu məgətun rəhan nəsanənən. Kən in tolkeike məmə otən kəm iəfak min məmə okotətul əskasik okəmə nian iəkis min okotuwa, kənu ilat okəsotəfakən kəm etəm-iasol rəha Rom məmə in Uhgin. Otəsuhəhən, kənu Setan tol nəratən kəm iəfak min, məto ilat okotəkəike motətul əskasik, kən in tolkeike məmə otıləs-ipər nətəligən rəha iəfak min ne netəmim u ilat koatatig e nian iəkis min nian u roiu. Nian Iesu Kristo otitəlig-pa min, kən in otıləs-ipər ilat.

Nətuounən nəghatən

¹ Naoa u, in tatəghat-in natimnat min itəm Iesu Kristo təmol əp.* Natimnat min u, Uhgin təmos-ipən kəm Iesu, məmə in otəgətun kəm rəhan iolwək min natimnat itəm otəsuhəhən təike muwa. Kristo təmahl-ipən rəhan kit nagelo tuwa, kən məgətun natimnat min u kəm rəhan iolwək, Jon. ² Jon təmətul-arəp o natimnat rafin itəm in təməplan, kən məte rəkis ilat e naoa u. Natimnat min un itəm in təməplan, in nəghatən rəha Uhgin ne nən-iarəpən rəha Iesu Kristo. ³ Etəm un itəm tətəfin-iarəp nəghatən min u, itəm Uhgin təmos-ipa, in otətig e nəwirən pahrien. Kən netəm min un itəm koatəto kən moatos e nikilat kən moatol, okotətig min e nəwirən pahrien, məto-inu nian rəha natimnat min u, naoa u tatəghat-in, tinəkuəkir agin.

Jon təmäte naoa kəm niməfak min ilat sepın

⁴ Io Jon, etahl-ipən naoa u tatuwin kəm niməfak min ilat sepın əpəh e nitən Esia.

Pəs Uhgin u itəm tətətig roiu, təmətətig lilin, kən otəpanatig lilin min, in otawte-in rəhan nəwirən ne nəməlinuən kəm itəmat. Kən pəs narmin ilat sepın† itəm koatatig aupən e jea rəha kig, ilat min okotol nulan etəmat. ⁵ Kən Iesu Kristo min, in otawte-in min nulan kəm itəmat. Kristo un təmətul-arəp əskasik o nipahrienən, kənu inəh, in

* 1:1: “Təmol əp,” nipətın u, məmə tatəgətun nat kit itəm aupən, nipətın tatəhluaig. E Bislama, katən məmə, “rivilem.” † 1:4: Narmin ilat sepın itəm koatatig aupən e rəhan tiron, (Nol Əpən 3:1; 4:4; 5:6), okəm-naka in suatıp rəha nənən Narmin Rəha Uhgin; məto okəm-naka ilat nagelo sepın u kotəsənən (Nol Əpən 1:20; 8:2) itəm koatatig aupən e tiron. Nampa sepın u, kəmehm mau fifti-foa e Nol Əpən. E Naoa Rəha Uhgin, nian neen tatən “ilat sepın” məto nipətın məmə ilat rafin agin.

etəmim itəm in təmaupən məmegəh lilin e nimisən,[‡] kən in tərəmərə e kig min rəha nətueintən.[§]

Pəs nənwiwian tuwin o Iesu Kristo u, in təmolkeike itat, kən nitan təmaiəh məmə otikis itat e nolən rəha təfagə rat. ⁶ In Kig rəhatat, kən təmol kitat kotatig ahgin rəhan nərəmərəən, kən mol kitat kotuwa pris min rəha Uhgin rəhan, koatol wək rəha Tata rəhan. !Pəs nənwiwian o rəhan nepətən ne nəsanənən tuwin o Iesu Kristo, namnun tikə! !Pəs in otərəmərə lilin! Pəs otol nəhlan. Əwəh.

⁷ !Otəplan-tu! In tatuwa e mal napuə,^{*} kən netəmim rafin okotətag-pən motəplan e niganəmtilat ətuatip, kən netəm min u kəmotaru in aupən, okotəplan min, kən netəmim e noanol min rafin e nətueintən, nikilat otahmə, motasək əfəməh məto-inu kəmotəplan.[†]

In otəkəike mol nəhlan. !Əwəh!

⁸ İərəmərə Uhgin tatən məmə, “Io Nəukətın ne Namnun.[‡] Io u etatig roiu, kən emətatig lilin, kən epanətətatig lilin min, kən io un, Nahgik Tepət PİK Agin.”

Jon təməplan Nəti Etəmim

⁹ Io Jon, piatəmat u, itəm kitat koatos kələh nelmitat min kitiəh e Iesu o nahməən, ne natigən e nərəmərəən rəhan, ne nətul əskasikən e nian rəha nahməən. Kəmərakin-pən io e nəptən u Patmos,[§] məto-inun iatən-iarəp nəghatən min un itəm Uhgin tatos-ıpa, kən matətul-arəp o Iesu. ¹⁰ In Nian rəha İərəmərə rəhatat,^{*} kən emərioah e Narmin Rəha Uhgin, kən rəhan nəsanənən təmol kəm io, kən ekəto nəwian asol kit e mənətaak, tahmen əm e təwi, ¹¹ kən nəwian u tatən məmə, “Əte rəkis e naoa natimnat min rafin itəm natəplan kən mahl-ıpən kəm niməfak sepin. İlat koatuwin kəm Efesas, kən Simana, kən Pekamam, kən Tuatira, ne Satis, ne Filatelfia, ne Laotisia.”

¹² Kən əmun, ekeirair məmə ekəplan-tu, məmə pah tatəghat kəm io. Kən nian emeirair, məplan nat katəhtu-pər lait lan, ilat sepin, kəmol e iaen u kol tatipit-ıpit, ¹³ kən ilugin e nat katəhtu-pər lait min u lan, eməplan suah kit tahmen e Nəti Etəmim,[†] rəhan napən kaifəməh u kaifəməh. Kən kəməlis manikiləhan e kətəut, kəmol e iaen u kol tatipit-ıpit.[‡] ¹⁴ Rəhn-kapə ne noanun tərüən tərüən mə nahwi noan nitəhəi,[§] ^{*} kən niganəmtin tətasiə tahmen e nəmnamin nigəm.[†] ¹⁵ Nelkin tahmen e pırons,[‡] itəm kəmaan e nigəm məmə otaiəh rəkis-in namtəən, mafəl itəm təwir, kən uarisig un, kərəpe məmə in otəwir matipit-ıpit. Kən nəwian iahgin iahgin tahmen e nitəhəi asol kit tatem noanahluəluə; ¹⁶ In tatos məhau ilat sepin e nelmin matip, kənu naip kit rəha nəluəginən in tasilə e nikalın kərən mil,[§] tətisi-pən e nıpəgnoan, kən suah un təhag-əhag mıtasiə, tahmen e mitgar əpə e nərəuiəgən.

¹⁷ Nian eməplan suah əh, eməiuaiu morin io əh nelkin ikin, tahmen əm məmə emimis.^{*} Məto in təmeə-pa mek io e rəhn matip kən məmə, “Əsəginən. Io u, io eməupən matig, kən io iatol namnun agin. ¹⁸ Io u, Etəm Tatəmegəh.[†] !Emimis aupən, kən məto əplan-tu, iatəmegəh lilin! Kən io iatos ki rəha Nımisən ne ki rəha Noanpən.[‡]

¹⁹ “Tol nəhlan, əte rəkis nat naka itəm nəməplan, kən neen natəplan u-roiu, ne natimnat neen min itəm tatuwa. ²⁰ Məto ekuhapik e nıpəti məhau min ilat sepin itəm nəməplan iatos e nelmək matip, ne nat katəhtu-pər lait lan, ilat sepin, kəmol e iaen u kol

[‡] 1:5: Kol 1:18; Sam 89:27   [§] 1:5: Sam 89:27; Nol Əpən 17:14; 19:16   ^{*} 1:7: Dan 7:13   [†] 1:7: Sek 12:10

[‡] 1:8: Nəghatən ətuatip u rəha Iesu, “Io un, Alfa ne Omeka.” Alfa un, in leta tatətul aupən e alfabet rəha nəghatən Kris, kən Omeka un, in leta itəm tatol namnun lan, tahmen e A ne Z e Inglis.   [§] 1:9: Nəptən u Patmos, in aelan kit.   ^{*} 1:10: Nian rəha İərəmərə u, in Santei.

[†] 1:13: Dan 7:13   [‡] 1:13: Napən əh katən, in napən rəha pris asol agin. Iesu in rəhatat pris asol agin.   [§] 1:14: Nəghatən Kris ətuatip tatən məmə, “in tərüən tərüən mə sno.”   ^{*} 1:14:

Dan 7:9   [†] 1:14: Esik 1:28   [‡] 1:15: Pırons, in iaen kit, kala rəhan tahmen e kol.   [§] 1:16: Hip

4:12; Jon 12:48   ^{*} 1:17: Dan 8:17; 10:15; Mat 17:6   [†] 1:18: Sam 42:2   [‡] 1:18: “Io iatos ki rəha Nımisən

ne ki rəha Noanpən,” nıpətın u məmə iatos nepətən o nahtosigən ne nerəhən e ket rəha İmə Netəm Kəmotimıs İkin, kən mol netəmim kəmotimıs ilat kotəmegəh min.

tatipit-ıpit. Məhau min u ilat sepin, nipətin u nagelo min rəha niməfak sepin. Kənu nat katəhtu-pər lait lan, ilat sepin, kəmol e kol, nipətin un, niməfak min un ilat sepin.

2

Nəghatən təmuwin kəm iəfak min ikin Efesas

¹ “Əte naoa kit tuwin o nagelo* rəha niməfak e taon Efesas, mən-ipən məmə,

Nəghatən u rəhan, etəm tatos məhau sepin e nelmin matip† kən mətaliwək ilugin e nat katəhtu-pər lait min lan,‡ u itəm kəmol e iaen u kol tatipit-ıpit, kən ilat sepin.

² Io ekıtun rəhatəmat nolən min. Ekıtun wək pik min rəhatəmat, kən mitun min məmə nəkotətul-iəkis. Ekıtun məmə itəmat nakotahtosig-in netəm rat. Nəmotakil netəm min un itəm ilat kotəmə ilat aposol min, məto sənəmə ilat pahrien. Kən itəmat nəmotəplan rəkis məmə ilat ieuə min. ³ Ekıtun min məmə itəmat nakotos nətəligən əfəməh. Nəratən təmiləs pap itəmat, məto noatətul-iəkis o nərgək, məsotərou-inən.

⁴ Məto iatehm nipəgnəmtin kit əh-ikin nəmotol, təsahmenən e niganəmtək. Nəmotapəs nolkeikeən§ aupən rəhatəmat. ⁵ Nikitəmat tuəh-tu nolkeikeən itəm nəmoatatig lan aupən. Otəuhlin itəmat, kən motol natimnat min u nəmoatol aupən. Okəmə nəsotolən, kən ekuwa, miləs-irəkis rəhatəmat nat katəhtu-pər lait lan e nəmeen. ⁶ Məto nat kitiəh əm əh-ikin, noatol in təwir. Itəmat nakotətəhau nolən rat min rəha netəmim rəha Nikolas,* təhmen əm lak, iatol mihin.

⁷ Etəm matəlgin tatig, in otəkəike mətəlig-in wir nəghatən min itəm Narmin Rəha Uhgın tatən-ipən kəm niməfak min. Etəm otol win e nəluaginən u, io iategəhan-in məmə in otun noa nig rəha nəmegəhən itəm tatəwiə e nasumən rəha Uhgın.”†

Nəghatən təmuwin kəm iəfak min ikin Simana

⁸ Kən in tatəghat əh matən-ıpa kəm io məmə, “Əte naoa kit tuwin o nagelo rəha niməfak e taon Simana, mən-ipən məmə,

Nəghatən u rəhan, etəm təmaupən matig, kən in otol namnun agın.‡ In təmimis kən məmegəh min,§ kən in tatən məmə,

⁹ Netəm Simana, ekıtun rəhatəmat nahməən. Ekıtun məmə itəmat ian-rat min, məto sənəmə itəmat ian-rat min pahrien. †Itəmat, rəhatəmat nautə tepət agın! Ekıtun mə ieuə min neen itəm koatən nəghatən moatalik itəmat lan, moatən mə ilat netəm Isrel, məto kəp.* Rəhalat nimə rəha nuəfiminən in nuəfiminən rəha Setan əm.† ¹⁰ Sotəginən nahməən min itəm otəsuwəhən koatuwa etəmat. İatən-ıpinə kəm itəmat, məmə Setan otəpanəmki-pən itəmat neen e kalapus məmə Uhgın otekəgəwin nahatətəən rəhatəmat, kən itəmat onəkotatig e nahməən o nian ilat ten.‡ Otətul əskasik, nat ənnapın okəmə itəmat neen okotimıs, kən io oekos-ıpinə rəham nətouən, təhmen-pən əm məmə katəfauin-pən nat kit e rəhn-kapə etəm təmol win e nıuən, kən rəham nətouən in nəmegəhən lilin.

* 2:1: Nian suah u tatən “nagelo,” okəm-naka tatəghat-in pasta rəha niməfak. † 2:1: Nol əpən 1:16 ‡ 2:1: Nol əpən 1:12-13 § 2:4: Jon 13:35; Jer 2:2-5 * 2:6: Netəm rəha Nikolas min un, kitat kəsotıtun wirən natimnat tepət elat o rəhalat etəm-iasol. İlat netəmim neen rəha niməfak, məto ilat koatən məmə kitun nəfakən kəm narmi nat min, kənu kitun nit ənnapınən itəm. İlat koatən məmə nolən min əh, təsərəkinən narmıtəm. † 2:7: Jen 2:9; 3:22-24; Rom 5:12,18; 6:23; Nol əpən 22:2 ‡ 2:8: Nəghatən Kris ətuatip tatən məmə, “tol namnun agın,” nipətin u, tətatig nian rafın. § 2:8: Nol əpən 1:17-18 * 2:9: ?Nəghatən u, “moatən mə ilat netəm Isrel, məto kəp,” nipətin naka? In tatəghat-in ətuatip netəm min u noanol rəha Isrel. Məto nian İesu tatən məmə ilat sənəmə netəm Isrel pahrien, nipətin un məmə netəmim pahrien rəha Uhgın, inun, itəm koatəfak kəm in, məto sənəmə netəm Isrel u ilat netəmim min ətuatip rəha Uhgın. (Kal 6:15-16). † 2:9: Jon 8:33-47 ‡ 2:10: Nian ten nipətin un, məmə nian rəha nahməən otəkəike mol namnun.

¹¹ Etəm matəlgin tatig, in otəkəike mətəlig-in wir nəghatən min itəm Narmin Rəha Uhgın tatən-ipən kəm niməfak min. Etəm otol win e nəluaginən u, nimisən otəsuwinən e noanəmnamin nigəm asol.”§

Nəghatən təmuwin kəm iəfak min ikin Pekamam

¹² Kən in tatəghat əh matən-ipa kəm io məmə, “Əte naoa kit tuwin o nagelo rəha niməfak e taon Pekamam, mən-ipən məmə,

Nəghatən u rəhan, etəm tatos naip rəha nəluaginən kit itəm tasılə e nəwtain kərən mil.*

¹³ Ekitun ikin nəkotatig ikin. Ikin əh, Setan tatəpələh, matərəməyə ikin. Məto itəmat noatətul-iəkis ron io. Nəməsotəuhlinən rəhatəmat nahatətəən lak. Imatəmat, Setan tətətig ikin, kən kəməhamnu rəhak etəmin Antipas, itəm təmətul əskasik o nən-iarəpən io. Nat ərnapin məmə nian əh təmiəkis pəp otəmat, məto itəmat nəmotahatətə əskasik lak.

¹⁴ Məto in əm un, iatehm nipeğnəmtin min neen itəm itəmat noatol itəm təsətuatipən e nigənəmtək. Itəmat neen u ikin-un, noatəgətun netəmin u ikin-un məmə okotos nəgətunən rəha Palam. Palam u, in təmol suatip kəm Kig Palak məmə in otos-ipən-os-ipən kəm netəm Isrel, kən pəs ilat kotol nolən rat, moatun nagwənən itəm kəmol sakrifais lan tatuwin kəm narmi nat itəm kəmasgəwin e nig, kən moatit ərnapin ilat min.† ¹⁵ Kən e nolən kitiəh əm ilat netəm Isrel min əh, itəmat neen u ikin nəkoatətəu-pən nəghatən rəha netəmin rəha Nikolas.‡ ¹⁶ !Tol nəhlan, onəkotəkəike motəuhlin wəhai əm nətəligən rəhatəmat o nolən rat min rəhatəmat! Okəmə nəsotolən, otəsuwəhən oekimnə otəmat, kən iakoh netəm min un, kən mətə ilat e naip rəha nəluaginən itəm tətisi-pən e nipeğnoak.

¹⁷ Etəm matəlgin tatig, in otəkəike mətəlig-in wir nəghatən min itəm Narmin Rəha Uhgın tatən-ipən kəm niməfak min. Etəmin itəm tatol win e nəluaginən, io oekos-ipən nagwənən anion u mana§ kəm in. Oekos-ipən min kəpiel ruən kit kəm in, itəm kəməte-pən nərgin wi lan, kən in pisin əm un, itəm otos, titun nərgin.”

Nəghatən təmuwin kəm iəfak min ikin Tuatira

¹⁸ Kən in tatəghat əh matən-ipa kəm io məmə, “Əte naoa kit tuwin o nagelo rəha niməfak e taon Tuatira, mən-ipən məmə,

Nəghatən u, in nəghatən rəha Nəti Uhgın. Nigənəmtin tətasiə tahmen e nəmnamin nigəm, ne nelkin tahmen e piron§* itəm kəməərəpe məmə in otəwir matipit-ipit.† Tatən məmə,

¹⁹ Enitun rəkis nolən min rəhatəmat, netəm Tuatira. Ekitun rəhatəmat nolkeikeən ne nahatətəən, ne nasituən e netəmin, kən ekitun min məmə nətəligən rəhatəmat təfəməh o nətul əskasikən. Ekitun məmə nolən min rəhatəmat noatol roiu, təwir maprəkis-in nolən min rəhatəmat aypən.

²⁰ Məto iatehm nipeğnəmtin kit əh-ikin noatol itəm təsətuatipən e nigənəmtək. Itəmat noategəhan-in nolən rəha pətan əh itəm tahmen e pətan aypən u, Jesepel.‡ In tatən məmə in ien kit, məto nəgətunən rəhan tatit rat rəhak min iolwək, matol məmə ilat koatit ərnapin ilat min, kən moatun nagwənən u itəm katol sakrifais lan kəm narmi nat itəm kəmasgəwin e nig. ²¹ Ematəsağin pətan əh məmə in otəuhlin rəhan nolən rəha nətou-pən ərnapinən iərman, məto in tapəs. ²² Tol nəhlan, roiu əh, oekol in tatimis pik e rəhan pet. Kən netəm min u itəm kəmotit ərnapin ilat min,

§ 2:11: Nol əpən 20:11-15; 21:8 * 2:12: Nol əpən 1:16 † 2:14: Nam 22-24; 25:1-2; 31:16 ‡ 2:15: Əplan-tu futnot e Nol əpən 2:6. § 2:17: Jon 6:31-33,35,48,51 * 2:18: Piron§, in iaen kit, məto rəhan kala tahmen e kol. † 2:18: Dan 10:6; Nol əpən 1:14-15 ‡ 2:20: Pətan u, in pətan kit əh Tuatira. Okəmə naka nərgin pahrien u Jesepel, o okəm-naka, kəməən əm mə Jesepel məto-inu in tahmen e Jesepel u aypən, pətan rəha Kig Ehəp (1 King 21:25-26). In təmit netəmin e suatip kit məmə okotol sakrifais kəm narmin nat min, kən motətəu-pən nolən rəha nit ərnapinən iərman ne pətan. Okəmə naka in tahmen e Nikolas itəm kəməən e 2:6,15.

ilat Jesepel u, okəmә ilat kəsotəuhlinən ilat e nosən nolən rəha pətan əh, oekol ilat min koatəto tərət pık, kən məsou-in ilat e pet u rəha nahmən. ²³ Kən ekau kitiah əm e nenətin min, moh ilat kotimis. Tol nəhlan, kən niməfak min rafin okotitun məmə io əm un, ekitun nətəligən min rəha netəmim, ne nikilat. Kən io ekos-ipən nətouən rəhatəmat tətəu-pən əm rəhatəmat nolən min itəm nəmoatol. §

²⁴ Məto itəmat u, netəm Tuatira itəm nəməsotosən o nəgətunən rəha Jesepel əh, iatəghat kəm itəmat roi. Ekitun məmə itəmat nəməsotosən natimnat itəm katən məmə nat ağin min rəha Setan itəm tətəluaig-in mənətan. Esələhəu-pənən nat figəm kit min kəm itəmat, məto iakolkeike məmə nəkotol nat kitiah əm, inun, ²⁵ otaskəlim tiəkis əm e nat itəm ninotos rəkis, mətoarus io ekitəlig-pa.

²⁶⁻²⁷ Etəm otol win e nəluaginən u, kən tətətul əskasik o nolən nəwiak, matuwın, matuwın mətoarus namnun, kən io ekos-ipən nepətən u kəm in, itəm rəhak tata təmos-ipa kəm io, məmə in otərəmərə e kantri pisin pisin min. Kən in otos rəhan nəlnal itəm in nəmtətin rəha nərig asol rəhan, kəmol e iaen, kən in otatgəhl-atgəhl netəm e nətueintən, təhmen-pən əm məmə iaen itəm təmohapiləs-ohapiləs sospən kəmol e noanisip. ²⁸ Kən io ekos-ipən min məhau u, fetukai kəm in.*

²⁹ Etəm matəlgın tatig, in otəkəike mətəlig-in wir nəghatən min itəm Narmin Rəha Uhgın tatən-ipən kəm niməfak min.”

3

Nəghatən təmuwin kəm iəfak min ikin Satis

¹ “Əte naoa kit tuwin o nagelo rəha niməfak e taon u Satis, mən-ipən məmə,

Nəghatən u rəhan, etəm tatos narmin rəha Uhgın ilat sepın, * kən matos min məhau sepın. † Nəghatən u rəhan itəm tatən-ipinə kəm itəmat məmə,

Ekitun rəhatəmat nolən min. Ekitun məmə katən məmə itəmat noatəmegəh, məto kəpə, itəmat ninotimis rəkis. ² !Otair-ta! Nolən wir min rəhatəmat nəmoatol aupən, otəsuwəhən tikə ağin. Məto itəmat nəkotəkəike motalkut məmə onəkotos-ipər min nolən rəhatəmat, motol tuwa məskasik, məto-inu esəplanən əh nolən wir kit itəm nəmotol motuwın motol namnun lan, kən tətuatip e niganəmti Uhgın rəhak. ³ Tol nəhlan, nikitəmat tuəh nəghatən itəm nəmotos, kən moatəto aupən. Otol, kən motəuhlin itəmat. Məto okəmә nakotapıl əlu-əlu, oekiet-arəp otəmat təhmen e iakləh, kən itəmat okol nəsotitunən məmə nian naka oekimnə otəmat.

⁴ Məto itəmat noan məsin əm un ikin Satis, itəm kəməsotolən napən rəhalat tamkimik. Ilat kotətuatip, motahmen o naliwəkən itimat min io e napən ruən. ⁵ Etəm in otol win e nəluaginən, in otuwın nulan e napən ruən. Kən okol esafəl rəkisən nərgin e naoa rəha nəmegəhən, kən io ekən-iarəp nərgin e niganəmti rəhak Tata ne rəhan nagelo min, məmə in rəhak ətuatip etəmim. ‡

⁶ Etəm matəlgın tatig, in otəkəike mətəlig-in wir nəghatən min itəm Narmin Rəha Uhgın tatən-ipən kəm niməfak min.”

Nəghatən təmuwin kəm iəfak min ikin Filatelfia

⁷ “Əte naoa kit tuwin o nagelo rəha niməfak e taon Filatelfia, mən-ipən məmə,

Nəghatən u rəhan, Etəm Tasim, kən in Nipahrienən. Kən in tatos ki rəha Tefit u aupən. § Okəmә in terəh e toa kit, kən okol suah kit təsahtosig-inən. Kən okəmә in tahtosig e toa kit, kən okol suah kit təserəhən lan.* Nəghatən u rəhan itəm in tatən-ipinə kəm itəmat məmə,

§ 2:23: Jer 17:10 * 2:28: Nol əpən 22:16 * 3:1: əplan-tu futnot e Nol əpən 1:4 † 3:1: Nol əpən 1:16 ‡ 3:5: Mat 10:32; Luk 12:8; Mak 8:38; Luk 9:26; 1 Jon 2:23 § 3:7: “Ki rəha Tefit” u, tatəpsen-pən nepətən itəm otos e Jerusalem wi. In un, in tatos nepətən məmə oterəh kən mahtosig-in suah kit itəm tatuwin imə; Nol əpən 1:18. * 3:7: Aes 22:22

⁸ Ekitun rəhatəmat nolən min, netəm Filatelfia. Ekitun məmə rəhatəmat nəsanənən in noan məsin əm, məto itəmat nəmoatol nəwiak məsotapəsən, kən məsotəhluaginən məmə rəhak u itəmat. Otəplan-tu. Emerəh e toa otəmat. Okol suah kit təsahtosiginən. ⁹ Otəplan-tu. Netəm min un e Nuəfiminən rəha Setan, ilat koatən məmə ilat netəm Isrel, məto kəpə. Ilat ieiua min.† Otəplan-tu. Oekol ilat kotuwa motisin nulilat e nelkitəmat o nisaiien, kən okotən məmə nīpahrienən io ekolkeike itəmat.‡ ¹⁰ Emən-ipinə kəm itəmat məmə itəmat onəkotos nətəligən əfəməh o nətul əskasikən, tahmen əm lak, kən itəmat nəmoatol rəhak nəghatən.§ O nat u, io oekatipal wir* otəmat e nian itəm nərətən otəsuwəhən tuwa e nətueintən min rafin,† məmə otekasgəwin-tu nahatətən rəha netəm rəha nətueintən.

¹¹ Otəsuwəhən ekuwa. Otəskəlim-iəkis natimnat min itəm itəmat ninotos rəkis, məmə suah kit otəsosən rəham nətouən‡ itəm ninol win rəkis lan. ¹² Etəm otol win e nəluaginən, kən io oekol in tahmen e nig asol kit itəm tətəruəsən Nimə Rəha Uhgın rəhak. Kən in okol təsietən e Nimə əh nian kit. Kən io, oekəte-pən nərgi Uhgın rəhak lan, ne nərgi taon rəha Uhgın rəhak lan. Taon u, in Jerusalem wi, itəm Uhgın rəhak otahl-ipa, otisi-pər e nego e neai, meiuaiu-pa. Kən io oekəte-pən min nərgək wi e suah u.

¹³ Etəm matəlgin tatig, in otəkəike mətəlig-in wir nəghatən min itəm Narmin Rəha Uhgın tatən-ipən kəm niməfak min.”

Nəghatən təmuwin kəm iəfak min ikin Laotisia

¹⁴ “Əte naoa kit tuwin o nagelo rəha niməfak e taon Laotisia, mən-ipən məmə, !Nəghatən u rəhan, etəm katən məmə in Nīpahrienən! In un, in etəm kitun nagileən lan məmə tatətul-arəp o nən-iarəpən nīpahrienən əm, kən in nəukətin§ natimnat rafin itəm Uhgın təmol.* Nəghatən u rəhan, itəm in tatən-ipinə kəm itəmat məmə,

¹⁵ Ekitun rəhatəmat nolən min, netəm Laotisia. Ekitun məmə nəmegəhən rəhatəmat tahmen e nəhau itəm tarion əm. Təwir məmə onəkotətul əm e kitiaəh, onəkotətəp o onəkotəgəpan. ¹⁶ Itəmat nəkoatətul əm ilugin, nakotarion əm — nəsoatəgəpanən məsoatətəpən—tol nəhlan, oiakagəh rəkis-in itəmat roiu, ¹⁷ məto-inun itəmat nakotən məmə, ‘Rəhatimat nautə tepət, ioatos məni asol, rəhatimat nəmegəhən təwir, natimnat rafin tatig, kən nat kit təsikəən otimat.’ Məto itəmat nəkotəruru məmə itəmat ninotatig rəkis e nərətən, itəmat nəkotol nasəkitunən, rəhatəmat nautə tikə agin, niganəmtitəmat təpis, kən nakotaiu piəpiə əm. ¹⁸ O nat u, iatən-ipinə ətuatip kəm itəmat, təwir məmə onəkotos-nəmtin iaen u kol tatipit-ipit ron io, itəm kəmuwaan e nigəm tus rəkis namtəən lan,† kən pəs itəmat, rəhatəmat nautə otepət. Kən onəkotos-nəmtin min napən ruən o nuwinən lan, məmə onəkotalpin nīpətəmat un, itəm tol naulisən. Kən moatos-nəmtin min mərisin ron io, motol-pən e niganəmtitəmat, məmə niganəmtitəmat otalien, nəkotəplan wir nat.

† 3:9: Nəghatən u “koatən məmə ilat netəm Isrel, məto kəpə,” in tatəghat-in ətuatip netəm min u noanol rəha Isrel min. Məto nian Iesu tatən məmə ilat sənəmə netəm Isrel pahrien, nīpətin un məmə netəmim pahrienən rəha Uhgın, inun, itəm koatəfak kəm in, məto sənəmə netəm Isrel u ilat netəmim min ətuatip rəha Uhgın (Kal 6:15-16). ‡ 3:9:

Jon 8:44; Nol əpən 2:9 § 3:10: Hip 12:1-3 * 3:10: “Oekatipal,” nīpətin u, məmə, “Oekehm wir etəmat,” inu “protektəm yufala,” e Bislama. † 3:10: Jon 17:15 ‡ 3:11: “Nətouən” əh, tatəghat-in, in hat kit kəmol e nimali nig, o narmi nimali nig kəmol e kol, kən katəfauin-pən e rəhn-kapə etəm təmol win e naiuən. Kən hat itəm Kristo otəfauin-pən e rəhn-kapə etəmim o rəhan nətul-iəkisən, in otəkəike matehm wir o netəm min un itəm kotolkeike məmə okotos-irəkis olat. Inu, in nuwəhən nimaa nəghatən məmə ilat okəsotapəsən nətul əskasikən məmə ilat okəsotəmik-arəpən-inən nətouən rəhalat, inun, nəmegəhən lili ilat Kristo. § 3:14: “Nəukəti natimnat rafin itəm Uhgın təmol,” nīpətin kəiu e nəghatən Kris. Iesu in Nəukətin, nīpətin un, in təmol natimnat rafin; kən in min in İərəməyə e natimnat rafin. * 3:14: Jon 1:1-3; Kol 1:16; Nol əpən 1:17 † 3:18: Job 23:10; Mal:3:2-3; 1 Pita 1:6-9

¹⁹ Netəm min un rafin itəm iakolkeike pik ilat, io iatəghat əskasik kəm ilat matəg-ətuatip-in ilat. Tol nəhlan, təwir məmə nəkitəmat otimis-pa lak, kən motəuhlin-pa e nolən rat min rəhatəmat. ²⁰ !Otətəlig-tu! Io iatətul e nafiluə, matətəht toa o nuwamən imə. Okəmə suah kit tətə nəwiak kən terəh e toa, kən ekuwin imə kən magwən itimlau min.

²¹ Io emol win e nəluaginən kən matəpələh-pər itimlau rəhak Tata e rəhan jea, matuərəmə. Kən e nolən kitiəh əm, etəm otol win e nəluaginən, io ekegəhan-in məmə otəpələh itimlau min e rəhak jea, matərəmə itimlau min io.

²² Etəm matəlgin tatig, in otəkəike matəlig-in wir nəghatən min itəm Narmin Rəha Ughin tatən-ipən kəm niməfak min.”

4

Nəfakən e nego e neai

¹ !Uarisig e natimnat min u, emətag-pən əpəh, kən məplan toa kit təmerəh-pən əpəh e neai! Kən nəwian kitiəh əm itəm eməto əpən, inun itəm in iahgin iahgin tahmen əm e təwi, tinatəghat min kəm io, kən tatən-ipa məmə, “Ər-tu muwa ikin-u, ekəgətun ik e natimnat min un, itəm okəpanol.” ² E nian kitiəh əm, nəsanənən rəha Narmin Rəha Ughin təmol kəm io, kən ekasipən əpəh əpən-in io matəplan kig, tatəpələh-pər e rəhan jea, matərəmə e nego e neai.* ³ Kən etəm tatəpələh ikin əh, eməplan in təwir matəlip, matipit-ipit, tahmen e kəpiel wir kəiu nərgilau un tiaspa ne kanilian. Kən mirai-mirai kit təmuwin mitəlau e jea rəhan, kən mirai mirai əh tətəsiə təhag-əhag tahmen e kəpiel wir kit u, emiral.† ⁴ Kən mitəlau-itəlau e jea asol rəha kig əh, jea neen min ilat tuente-fo, koatətul, kən netəm-iasol min itəm kəmotəwiətən, ilat tuente-fo, koatəpələh-pər elat. Kəmotuwin e natimnat ruən, kən motəfauin hat min rəha nisaiiən, itəm kəmol e iaen u kol tatipit-ipit. ⁵ Kən ikin əh, jea rəha kig tətətig ikin, tatipit, kən kaluəluə titatiperəh matiet ikin. Aupən e jea rəha kig, noanisiə ilat sepin koatəp. Inəh, narmin rəha Ughin ilat sepin.‡ ⁶ Kən ikin əh əpən e jea rəha kig, nat kit min əh-ikin tahmen e nitəhəi, məto tahmen e kilas, itəm tatəlip, matipit-ipit.

Ilugin ikin əh, kən titəlau e jea rəha kig u, nat neen əh-ikin, ilat kuwit, itəm koatəmegəh, koatətul. Kən niganəmtilat tepət tepət, tatəper-ipən əpnapin əm e nərpilat ne məntaalat ne. ⁷ In əpən, tahmen e laion, kən nampa tu lan, tahmen e kau iəwiər, kən nampa tri lan, rəhn-kapə tahmen e etənim, kən nampa fo lan, tahmen e malikim itəm tatiwig. ⁸ Nat min əh itəm koatəmegəh, ilat kuwit, məto nıməlməliat ilat sikis, kən niganəmtilat tirəfin əpnapin əm ilat, muwin əpəh e nəwtain nıməlməliat ləhau ikin ne. Nian rafin ilat kotan napuən lapin ne lenian, məsotamegən, koatan məmə:

“!Iərəmə Ughin Nahgin Tepət Pik Agin
in tasim, tasim, tasim pik agin,
itəm in tətətig roiu,
təmətatig lilin,
otəpanətətig lilin!”§

⁹ Kən nat min əh itəm koatəmegəh, koatən nıpahrienən e nepətən rəha Ughin, kən moatos-ipən nisaiiən kəm in, kən moatən tagkiu kəm kig itəm tatəpələh-pər e rəhan jea, matərəmə, mətatig lilin, namnun tikə. ¹⁰ Kən nian nat min əh itəm koatəmegəh koatol nəhlan, kən netəm-iasol itəm kəmotəwiətən, ilat tuente-fo, koteiuaiu moatisin nulilat kəm in, itəm tatəpələh-pər e rəhan jea, matərəmə, kən moatəfak kəm in itəm tətətig lilin, namnun tikə. Ilat kotisin nulilat kəm in, kən nıpinəgilat taru nisip, kən ilat koatəpeg rəkis rəhalat hat min rəha nisaiiən, kən moatəlin əpən-in rəhan jea, kən moatən məmə, ¹¹ “Rəhatimat Iərəmə Ughin,

* 4:2: Esik 1:26-28 † 4:3: Tiaspa okəm-naka in kəpiel amiəmitə, kən kanilian okəm-naka in kəpiel asiə. Emiral min un, kəpiel amiəmitə min. Kitat kotəruru ətuatip kala rəhalat itəm in tatən, məto nat naka itəm Jon təməplan, inun, kala wir min, kotəwir, moatipit-ipit.

‡ 4:5: Əplan-tu futnot e Nol əpən 1:4. § 4:8: Eks 3:14

Ik nakətuatip, mahmen agin məmə onakos nənwiwiən rafin,
 ne nisaiiən rafin,
 ne nəsanənən rafin,
 məto-inun ik nəmol natimnat rafin.
 Ik nəmol ilat məto-inu ik nəmolkeike məmə ilat okotatig.
 Kən məto-inu ik nəmolkeike nəhlan, ilat kotatig əh.”

5

Nəti sipsip təmurapik naoa itəm kəmaiu-aiu

¹ Kən əmun, eməplan kig tatəpələh-pər e rəhan jea, kən matos naoa kit e nelmin matip itəm kəmaiu-aiu, kən naoa un kəməte-pən nat e nikalın kərən mil, kən kəmaiu-aiu kuwaan ətain mau sepin məmə otaskəlim tiəkis. ² Kən eməplan nagelo əsanən kit tətəgət əfəməh matən-iarəp məmə, “?Pah u in tahmen mətuatip məmə oteatip rəkis nat itəm kəmuwaan ətain e naoa u, kən murapik?” ³ Məto etəmim kit tikə ilis e nego e neai, o ləhau e nətueintən, o niki nıməptən, kit okol təsətuatipən o nurapikən naoa u, mafin. ⁴ Kən emətəsək mətasək, məto-inun kəsəplanən etəmim kit itəm tahmen mətuatip o nurapikən naoa u, mafin. ⁵ Kən etəm-iasol min u kit itəm təməwiətən, tən-ipa kəm io məmə, “!Sasəkən! Mitağ-pən-tu məplan, Laion rəha Noanol rəha Juta,* in nəukəti Təfit,† in tinol win rəkis e nəluaginən rəhan. Tol nəhlan, in tətətuatip agin-əh o nurapikən naoa əh, kən meatip rəkis nat əh ilat sepin itəm kəmuwaan ətain lan.”

⁶ Kən əmun ekəplan Nəti Sipsip, tatətul əpəh ilugin e jea rəha kig ne nat kuwit itəm koatəmegəh ne netəm-iasol min itəm kəmotəwiətən. Nəti Sipsip u, nəkəplan məmə kəmoəhamnu rəkis. Kən rəhniəpat ilat sepin,‡ kən niəganəmtin ilat sepin min, ilat un, koatətul o narmin rəha Uəgin ilat sepin itəm təməhl-iarəp ilat kotuwın e nətueintən. ⁷ Nəti Sipsip əh, təmuwin meə-pən mos-irəkis naoa u e rəhn matip kig itəm tatəpələh-pər e rəhan jea. ⁸ Kən nian in tinaskəlim naoa un, kən nat min un itəm koatəmegəh ilat kuwit, ne netəm-iasol itəm kəmos nəwiətən ilat tuente-fo, ilat kotisin nulilat o Nəti Sipsip, moteiuaiu, niəniəgilat taru nisip. Ilat rafin koatos hap§ min ne pesin min itəm kəmol e iaen u kol tatipit-ipit, tərıoah e nat pien-pien min itəm nəmiəwin təwir. Kən nat pien-pien u, in tahmen e nəfakən min rəha netəmim rəha Uəgin.*

⁹ Kən nat min un itəm koatəmegəh ilat kuwit ne netəm-iasol itəm kəmotəwiətən, kəmotan napuən wi kit məmə,

“Ik nakətuatip, mahmen agin o niələsən naoa u,
 kən meatip rəkis nat min itəm kəmuwaan ətain lan,
 məto-inun kəmoəhamnu ik,
 kən nəmos-nəmtin netəmim e nitam
 məmə ilat rəha Uəgin.

Kən ilat kəmotisi-pən e noanol min rafin,
 ne nəghatən min rafin,

ne kantri min rafin,
 ne netəm nuwigilat tol pişin pişin min,

¹⁰ kən nəmol ilat kotatig əhgin rəham nərəməməən,
 kən ilat rəham pris min,
 koatol wək rəha Uəgin rəhatimat.

Ilat okotərəməmə e nətueintən.”

¹¹ Kən ekətağ-pən min məplan, kən məto min nəwia nagelo min tepət, tepət, okol kəruru nafinən. Kəmotətul, motitəlau e jea rəha kig, ne nat min u itəm koatəmegəh, ne netəm-iasol min itəm kəmotəwiətən. ¹² Kən ilat kotan əfəməh napuən məmə:

“!Nəti Sipsip itəm kəmoəhamnu,
 in tətətuatip mahmen agin məmə kotənwiwi in,

* 5:5: Jen 49:9-10 † 5:5: Aes 11:1 ‡ 5:6: Əplan-tu futnot e Nol əpən 1:4 § 5:8: “Hap,” in nat kit katoh tətən napuən, tahmen e kitar. * 5:8: Sam 141:2

məto-inu tatos rafın nəsanənən,
ne nautə, ne nenatigən,
ne nahgin, ne nepətən əhag-əhag!
!Təwir agin-əh məmə koatisiai-in!”

¹³ Kən eməto min natimnat rafın itəm Uhgın təmol e nego e neai, ne nətueintən, ne Imə Netəm Kəmotimis İkin, ne e niki nitəhəi, ne natimnat min rafın itəm kotatig elat, ilat rafın koatən məmə:

“Pəs nənwıwıən ne nisaiiən tatuwin o kig itəm tatəpələh-pər e rəhan jea ne Nəti Sipsip, məto-inu in tatos nepətən əhag-əhag ne nərəmərən.

!Pəs nənwıwıən ne nisaiiən tuwin olau,
kən tatuwin, matuwin, matuwin, namnun tikə!”

¹⁴ Kən nat min un ilat kuwit itəm koatəmegəh, kotəmə, “!Əwəh!” kən netəm-iasol min itəm kəmotəwiətən kotisin nulilat ron, moteuiui, nıpınəgilat taru nisip, moatəfak kəm in.

6

Nəti Sipsip təmatgəhl nat itəm kəmuwaan ətain naoa itəm kəmaiu-aiu lan

¹ Kən ekatəlkəlik o Nəti Sipsip nian in təmatgəhl rəkis nat kit itəm kəmuwaan ətain e naoa kəmaiu-aiu. Kən əmun, nat koatəmegəh u kit ilat kuwit tagət əfəməh e nəwian kit tahmen e kaluəluə, məmə, “!Wa-tu!” ² Ekətag-pər məplan hos kəruən kit. Etəm tətəsuə-pər lan tatiləs nifagə, kən kəməfauin-pən hat rəha nisaiiən kəm in, tahmen e hat rəha etəm tinol win rəkis e nəluaginən. In təmaiu matuwin tahmen e etəm təmol win e nəluaginən, kən matuwin min məmə otol min win.

³ Nian Nəti Sipsip təmatgəhl rəkis nat tatol nampa tu lan, itəm kəmuwaan ətain naoa lan, kən eməto nat tatəmegəh itəm tatol nampa tu lan təmə, “!Wa-tu!” ⁴ Kən hos pisin kit min itəm tasiə, təmaiu muwa. Etəm titəsuə lan, kəmos-ipən nisa asol kit rəha nəluaginən kəm in. Kən Uhgın təmegəhan-in-pən nepətən məmə otos-irəkis nəməlinuən itəm tətətig e nətueintən, məmə netəmim koatəluagin əm moatəhamnu-ohamnu ilat min ikin min rafın.

⁵ Kən nian Nəti Sipsip təmatgəhl rəkis nat tatol nampa tri lan, itəm kəmuwaan ətain naoa lan, kən ekəto nat tatəmegəh itəm tol nampa tri lan, təmə, “!Wa-tu!” Kən ekətag-pər məplan hos kapın kit. Etəm titəsuə lan tatitol sikel* kit. ⁶ Kənu eməto nəwian kit tətisi-pən ilugin e nat koatəmegəh min ilat kuwit, matən məmə, “Uwin, kəmegəhan-in ik məmə nəkitun nosən nəumis e nitən min, kən ilat okotəkəike motərakin məni asol o nosən nagwənən noan məsin əm. Məto onəsərəkənən nəukəti nig olif min itəm katol oel e noan, kən nəsərəkənən nəukəti nol u krep itəm katol wain lan.”

⁷ Nian Nəti Sipsip təmatgəhl rəkis nat tatol nampa fo lan, itəm kəmuwaan ətain naoa lan, kən ekəto nat tatəmegəh itəm tol nampa fo lan, tatən məmə, “!Wa-tu!” ⁸ Kən ekətag-pər məplan hos kəmtap kit! Etəm titəsuə lan, nərgin u Nəmisən, ilau etəmim kit, nərgin u, Noanpən, tatarisig-in mətian. Kəmios nepətən məmə okəhamnu netəmim e naip ne nəumis ne nəmisən ne nat megəh iarupin min. Kəmios nepətən nəhlan, tahmen-in nəwtain nətueintən kitiəh, məpəs əm nəwtain kisil.

⁹ Kən nian Nəti Sipsip təmatgəhl rəkis nat tatol faif itəm kəmuwaan ətain naoa lan, ekətag-pən əpəh e nəwtain olta,† ləhau ikin, məplan netəm kəməhamnu ilat məto-inu ilat kəmotətul əskasik o nən-iarəpən nəghatən rəha Uhgın. ¹⁰ İlat kotaun əfəməh moatən-ipən kəm Uhgın məmə, “Ik nakərəmərə e natimnat rafın, ik nakasim, kən ik nıpahrienən. ?O nəghan ne kən ik onakələhəu nəghatən məmə netəm rəha nətueintən kəmotol tərət, kən mol nalpınən kəm ilat o nat itəm kəmotol etimat? ?Onagəhən nakalpin nitai nitatimat e netəm min əh?”

* 6:5: E nian rəha nəumis, kən netəmim kotakil natimnat o noorən nagwənən. † 6:9: Olta u, in tepil kit tatətul əpəh e Nəmə Rəha Uhgın, kən katol sakrifais min ikin. Kən netəm min u, okəm-naka ilat kotahmen ətuatip e sakrifais kit itəm tatuwin o Uhgın.

¹¹ Kəmotən nəhlan, kən kəmos-ıpən napən ruən kəm ilat rafin. Məto kəməni-ıpən kəm ilat məmə okotameg min noan məsin əm mətoarus nampa apıəpiə rəha pialat min ne winilat min, otuwa pitən mahmen. Pialat min ne winilat min u, netəmim min rəha İesu, itəm okəpanohamnu ilat o rəhalat nahatətəən. ¹² Kən nian Nəti Sipsip təmatgəhl rəkis nat tatol sikis itəm kəmuwaan ətain naoa lan, kən əmun, namig asol kit təməloal. Mitgar təmapınəp agin, kən məwig təmasiə agin tahmen e nita. ‡ ¹³ Kən məhau min əpəh ilis e neai kəmotisas-pən e nətueintən, tahmen e noa nig u fik, itəm nımətag asol təmatigtig e noan pikəh tisas. ¹⁴ Kən neai təmikə tahmen e nimitiwin kəmaiu-aiu kiləs kəgin. § Kən nitot min ne nəptən min kəmotəgin e nəməlat min.

¹⁵ Kən kig min rəha nətueintən ne iərəmərə min, netəm-iasol min rəha mopael min, netəm rəhalat nautə tepət, ne netəm koatos nepətən, ne slef min rafin, ne netəm sənəmə slef min, ilat rafin kəmotəhluaig e nıpəg kəpiel asol min, ne nıkalı kəpiel min əpəh e nıkalal nitot asol min.* ¹⁶ Kən ilat kəmotasək əfəməh-pən o nitot min ne kəpiel asol min məmə, “Otisas, motoh ətain itimat, motəhluaig-in itimat o nıganəmti kig u itəm tatəpələh-pər e rəhan jea, ne o neməha rəha Nəti Sipsip, † ¹⁷ məto-inun nian asol kəgin əh rəha neməha rəhalau tinuwa. ?Kən pah un in titun nətulən?” ‡

7

Wan-hanrit-foti-fo-taosən
kəmol mak elat
mə rəha Uhgın

¹ Kən əmun ekəplan nagelo kuwit koatətul-pən e kona min ilat kuwit e nətueintən. Kəmotəmkətəin rafin nımətag kuwit e kona kuwit rəha nətueintən, məmə nımətag otikə e nətueintən, ne nitəhəi, ne nig min.* ² Kəmos-ıpən nəsanənən kəm ilat o nərəkinən nəptən ne nitəhəi. Kən ekətag-pən məplan nagelo kit min tətisi-pah, tatiləs nat kit itəm Uhgın u, itəm tətəmegəh, otos o nolən mak rəhan lan. Kən in tətəgət əfəməh-pən kəm nagelo min u kuwit, məmə, ³ “!Otəpəs pitən! Sotəhlmanən nımətag məmə otəsərəkinən nıməptən ne nitəhəi ne nig min, pəs ekotol-pən pitən mak rəha Uhgın rəhatat e nıpinəgi iolwək min rəhan.” †

⁴ Kən eməto nampa rəha netəm kəmosos mak u rəha Uhgın. Netəmim wan-hanrit-foti-fo-taosən kəmotiet rəkis e noanol min rəha İsrel, ilat kəmosos mak əh.

⁵ E noanol rəha Juta, netəmim ilat tuelef-taosən.

E noanol rəha Rupen, netəmim ilat tuelef-taosən.

E noanol rəha Kat, netəmim ilat tuelef-taosən.

E noanol rəha Aser, netəmim ilat tuelef-taosən.

⁶ E noanol rəha Naptali, netəmim ilat tuelef-taosən

E noanol rəha Manase, netəmim ilat tuelef-taosən.

⁷ E noanol rəha Simeon, netəmim ilat tuelef-taosən.

E noanol rəha Lifae, netəmim ilat tuelef-taosən.

E noanol rəha Isakar, netəmim ilat tuelef-taosən.

⁸ E noanol rəha Sepulun, netəmim ilat tuelef-taosən.

E noanol rəha Josep, netəmim ilat tuelef-taosən.

Kən e noanol rəha Benjamin, netəmim ilat tuelef-taosən kəmosos mak əh.

Nımanin netəmim itəm kəmotuwın e napən ruən

⁹ Uarisig e natımnat min u, emətag-pən əpəh əpən-in io, məplan nımanin netəmim tepət tepət, okol kəruru nafinən. ‡ İlat koatısi-pən e kantri min rafin, ne noanol min rafin, ne nəghatən min rafin, kən nuwigilat tol pisin pisin min. İlat koatətul əpən e jea rəha kig, ne Nəti Sipsip. İlat koatuwin e napən ruən min, kən moatos nelmi nəmıl e nelmılət. ¹⁰ Kən moatəgət əfəməh moatən məmə

‡ 6:12: Joel 2:31; Wək 2:20 § 6:14: Aes 34:4 * 6:15: Aes 2:10,19-22 † 6:16: Hos 10:8 ‡ 6:17: Joel 2:11; Mal 3:2 * 7:1: Nımətag kuwit əh, in nımətag rəha nərəkinən tahmen əm e in əh e Dan 7:2 ne Jer 49:36-38. † 7:3: 2 Kor 1:22; Efes 1:13 ‡ 7:9: Jen 15:5

“Uhgın rəhatat itəm tatəpələh-pər e rəhan jea, matərəməra, ilau Nəti Sipsip, ilau əh kəmioal suatip o nosmegəhən kitat.”

¹¹ Nagelo min rafin ilat kotətul motitəlau e jea rəha kig, kən mitəlau min e netəm-iasol min itəm kəmos nəwiətən, ne nat koatəmegəh min u, ilat kuwit. Ilat moatisin-pən nulilat aupən e jea rəha kig, moteiuaiu, nipiəgilat taru nisip, kən moatəfak kəm Uhgın, ¹² moatən məmə:

“!Əwəh! !Nipahrienən! Rəhatat Uhgın təwir pik, matəhag-əhag wir.

!In tenatig tenatig, təsanən, nahgin tepət!

!Pəs kotənwiwi in, motisiai-in, kən motən tagkiu kəm in matuwın matuwın namnun tikə!
!Əwəh!”

¹³ Kən əmun, netəm-iasol itəm kəmos nəwiətən min u kit tətəpəh ron io məmə, “? Pah min əh koatuwin e natimnat ruən? ?Kən ilat kəmotisi-pən hiə?”

¹⁴ Kən ekuhalpin məmə, “Etəm-iasol. Ik əm nəkitun.”

Kən in təmə, “Netəm min əh, ilat un kəmotiet rəkis e nahməən asol; ilat kinəmotaiquas e rəhalat napən kən motol tərüən e nita Nəti Sipsip. ¹⁵ Kən tol nəhlan,

“ilat kotətul aupən e niganəmti Uhgın, itəm tatəpələh matərəməra,

kən moatəfak kəm in e nərauiəgən ne lapin e Rəhan Nimə;

kən kig u itəm tatəpələh-pər e jea,

in otahgil kəm ilat min nian rafin.

¹⁶ Ilat, okol nəumis tisuus minən ilat,

kən okol kəsotoaoa minən.

Kən nərauiə təsəhg minən ilat,

nape-apeən asol rəha mitgar otəsəhg minən ilat,

¹⁷ məto-inun, Nəti Sipsip itəm tatəpələh ilugin e jea rəha kig,

in otatehm ilat tahmen e etəmim rəha nehmən sipsip.

In otit ilat, matuwın o nəmti nəhau megəh, §

kən Uhgın otafəl rafin nahui nəmtilat.”

8

Pesin rəha nat pien-pien

¹ Nian Nəti Sipsip təmatgəhl rəkis nat tatol sepin itəm kəmuwaan ətain naoa lan, kən nagətən təmikə əpəh e nego e neai o nian əkuəkir kit, tahmen e hafaoa.*

² Kən əmun eməplan nagelo sepin u kotətul aupən e niganəmti Uhgın, kən ilat rafin koatos təwi.†

³ Kən nagelo kit min, in tatitol pesin kit itəm kəmol e iaen u kol tatipit-ipit, kəməmkipən nat pien-pien lan. Təmitol muwa mətul aupən e olta. Kəmos-ipən nat pien-pien tepət‡ kəm in, məmə otos-ipən təlmin nəfakən min rəha netəmim rəha Uhgın, kən mosipən ilau kəm Uhgın, muwaan əpəh e olta kəmol e iaen u kol tatipit-ipit, itəm tatətul aupən e jea rəha kig. ⁴ Nəhaniəm rəha nat pien-pien min, ne nəfakən min rəha netəmim rəha Uhgın, itəm nagelo tatəmik e nelmin, kəmotər motuwın o Uhgın. ⁵ Kən əmun nagelo təmitol nat pien-pien u e pesin, kən məmki-pən nigəm lan, itəm tatuəp e olta, kən məhtəg-iarəpən e nətueintən. Kən əmun, kaluəluə təmatiperəh, kənu təmipit, kən nərkərikən, kən namig təməloal.§

Təwi min

⁶ Kən nagelo sepin itəm koatos təwi min, kəmotətul matip o nahlən təwi.

⁷ Kən nagelo itəm tətəupən, təmah rəhan təwi. Kən əmun, ais ne nigəm itəm kəmol pələh-pələh iləhal nita, kəmətəg-pən iləhal e nətueintən. Təmuəp mus nəwtain nəptən

§ 7:17: Sam 23:2; Aes 49:9-10; Jon 4:10; 7:37-38; Nol əpən 22:1,17 * 8:1: Hab 2:20; Sef 1:7-8; Sek 2:13 † 8:2: Təwi min əh e Baebol, sənəmə nuwigı nat itəhəi, məto təwi əh kəmol e rəhnıpat nat kit.

‡ 8:3: Nat pien-pien u in tahmen e nigpis, kən katuwaan məmə okəto nəhaniəm e nəmiəwın u itəm tətəpien wir. § 8:5: Eks 19:16-18

kitiəh, mapəs əm nəwtain kəiu, kənu təmuəp mus nig min nəwtain kitiəh, mapəs əm nəwtain kəiu, kən təmuəp mus ma-kiras mitə kəmotuəp rafin.

⁸ Kən nagelo itəm tatol nampa tu lan in təmahl rəhan təwi, kən nat kit tahmen e nitot asol, itəm tatuəp, kəmərakin-pən əpəh itəhəi. Kən nəwtain nitəhəi kitiəh təmol nita, mapəs əm nəwtain kəiu. ⁹ Kən təmərəkin nat megəh min itəm kotatig itəhəi nəwtain kitiəh, mapəs əm nəwtain kəiu, kən mərəkin min nego min nəwtain kitiəh, mapəs əm nəwtain kəiu.

¹⁰ Kən nagelo itəm tatol nampa tri lan, təmahl rəhan təwi. Kən məhau asol kit təmiet, matuəp tahmen e noanisə. Təmiet əpəh ilis e neai, meiuaiu misas-pən mus nəwtain nəhau min ne nəmti nəhau min nəwtain kitiəh, mapəs əm nəwtain kəiu. ¹¹ Məhau u, nərgin u Tarip Tarip. Kən əmun, nəhau min nəwtain kitiəh kəmotarip motarip, mapəs əm nəwtain kəiu. Kən netəmim tepət itəm kəmotənim nəhau arip, kəmotimis.

¹² Nagelo itəm tatol nampa fo lan, təmahl rəhan təwi. Kən nat kit təmoh mitgar, ne məwig ne məhau min, mol nəwtain mitgar kitiəh təmapinəp, mapəs əm nəwtain kəiu kətiəuəp. Kən nəwtain məwig kitiəh təmapinəp, mapəs əm nəwtain kəiu kətiəuəp, kən nəwtain məhau min kitiəh kəmotamis, kən nəwtain kəiu əm kəmotasiə. E nərauiəgən, kən tatərauia e nəwtain kəiu əm, mapəs kitiəh. Kən nian lapin, tatəmihl e nəwtain kəiu əm, mapəs kitiəh.*

¹³ Kən əmun ematəplan, kən məto malikim kit tatiwig e napuə, kən mətasək əfəməh matən məmə, “!Awe! !Awe! !Awe! !Məto-inun nagelo kisi min əh-ikin okəpanəhlahl min rəhalal təwi roiu, mol nəratən asol okəpanəhaluwa e netəmim rəha nətueintən!”

9

Nagelo itəm tatol faif lan təmahl təwi

¹ Nagelo itəm tatol faif lan, tətahl rəhan təwi, kən eməplan məhau kit itəm tinəmisipər e neai miet-pən e nətueintən. Kəmos-ipən ki kit kəm məhau un, o nerəhən e nipəg asol itəm teiuaiu agin. ² Nian təmerəh e nipəg əh, nəhaniəm təmər, tahmen e nəhaniəm rəha iohe. Mitgar ne napuə kəmuəpinəp e nəhaniəm rəha nipəg asol.

³ Kənu nat kit tahmen e pitip, ilat tepət agin-əh, kəmotiet rəkis e nəhaniəm əh, moteiuaiu e nəptən, kən kəmos-ipən nəsanənən kəm ilat o nusən itəm e nipikilat, kən titəhmə titəhmə.

⁴ Kəmən-ipən kəm pitip min məmə kəsotərəkinən ma-kiras ne nig min, ne natimnat itəm kotəwə e nətueintən, məto okotərəkin əm netəm min un itəm kəsotosən mak rəha Uhgən e nipinəgilat. ⁵ Kən kəmegəhan-in nəsanənən kəm ilat məmə okotus netəmim motol nahməən kəm ilat o məwig faif, məto kəsotohamnuən ilat. Kən nahməən əh, itəm ilat okotəto tərət lan, taprəkis-in agin nəmə nipiki welau itəhəi, nian tatus itəm, kətəhmə.* ⁶ E nian min əh, netəmim okotegəs-in suatip o nimisən, məto okul kəsotehmən. Okotolkeike məmə okotimis, məto okul kəsotimisən.

⁷ Eməplan pitip asol min əh, ilat kotahmen e hos min itəm kəmotətul matip o nəluaginən. Ilat kəmotəfauin nat kit tahmen e hat rəha kig itəm kəmol e iaen u kol tatipit-ipit, kən rəhn-kapəlat tahmen e rəha etəmim. ⁸ Noanulat kaifəməh tahmen e noanu pətan, kən nəluilat tasilə tahmen e nəlu laion. ⁹ Nuwiləgilat tol məmə kəmotəlpin manikiləhalat e nat kit rəha nəluaginən, kəmol e iaen, kən nawin niməlməlilat tatuwa tahmen e hos tepət koatiuw kat min moatuwin e nəluaginən. ¹⁰ Nipikilat tatus itəm kətəhmə taprəkis-in agin welau itəhəi. Ilat koatos nəsanənən e nipikilat o nolən nahməən kəm netəmim o məwig faif. ¹¹ Ilat, rəhalat kit əh-ikin etəm-iasol, in iərəməərə rəha nipəg asol itəm teiuaiu agin. E nəghatən rəha netəm Isrel, katən nərgin mə Apaton, kən e nəghatən Kris, kətaun-in məmə Apolion, nipətin u İərəkin.

* 8:12: Aes 13:10; Mak 13:24 * 9:5: Nəghatən Kris ətuatip təməsənən nahməən rəha nipiki welau itəhəi. In təməən nahməən rəha “skopion,” nat kit tahmen e iəmik nərik, məto rəhan nəmə nəluin ne rəhan nahməən tərət maprəkis-in nəmə nahməən rəha nipiki welau ne nahməən rəha nəmə timar.

¹² !Awe! Nəratən aupən tinol namnun, məto awe, awe, nəratən kəiu min əh-ikin okəpanueia.

¹³ Kən əmun, nagelo itəm tatol sikis lan təmahl rəhan təwi. Kən eməto nəwian kit təmisi-pən əpəh e niki rəhniapat olta u,[†] ilat kuwit, kəmol e iaen u kol tatipit-ipit, kən tatətul aupən e niğanəmti Uhgın. ¹⁴ Kən nəwian əh təmən-ipən kəm nagelo itəm tatol sikis lan u tatiləs təwi, məmə, “İkis nagelo min un ilat kuwit itəm kəməlis ilat kəmki-pən əpəh e nəhau asol İufretes.” ¹⁵ Tol nəhlan, təmikis ilat. Nagelo min əh, ilat kuwit, kəməlin ilat kotətul matip u-roiu o aua ətuatip u, ne nian ətuatip u, ne məwig ətuatip u, ne nup ətuatip u, məmə okotohamnu netənim rəha nətueintən nəwtain kitiəh, motapəs kəiu. ¹⁶ Kən eməto nampa rəha mopael min rəhalat, itəm kotasuə e hos, kən ilat rafin tuhanrit-milian netənim.

¹⁷ Kən e napilairən rəhak, eməplan hos min əh ne netəm kotasuə elat kotol nulan. Rəhalat iaen itəm tatəfətəin manikiləhalat, in tasiə tahmen e nigəm, mol pilu wir, kənu mauiaə. Rəhn-kapə hos min u, kotahmen e rəhn-kapə laion min, kən nigəm ne nəpienən rat[‡] ne nəhaniəm katəhalisi-pən e nipəgnoalat.

¹⁸ Kən nəratən asol miləhal u itəm kəməhaliet e nipəgnoalat, iləhal kəməhalohamnu netənim e nətueintən nəwtain kitiəh, kapəs əm nəwtain kəiu. ¹⁹ Nəsanənən rəha hos min əh, tətisi-pən e nipəgnoalat, ne nipikilat, məto-inun nipikilat tahmen e sinek, itəm rəhn-kapə tətətig e malnipikin. Kən hos min əh, koatus min netənim e mal-nipikilat.

²⁰ Kən netəm min u, nəratən miləhal əh kəməsohamnuən ilat, ilat kəməsotəuhlinən nətəligən rəhalat e natimnat min itəm ilat koatol. Kəməsotapəsən nəfakən kəm iərmis min ne narmi nat min itəm kəmol e iaen u kol tatipit-ipit, ne silfa, ne piron[§] ne kəpiel, ne nig. İlat u narmi nat əm, itəm kəsotəplanən nat, ne məsotətoən nat, ne məsotaliwəkən.

²¹ Kən ilat kəməsotəuhlinən nətəligən rəhalat o nohamnuən itəm, nəmikən nərik, nolən klefa, nolən masig, nitəpən iərman ne pətan, ne nakləhəən.

10

Nagelo itəm təmos naoa əkəku

¹ Kən əmun ekəplan nagelo kit min nahgin tepət tətisi-pər e nego e neai. Tatuwin e malnapuə tahmen e rəhan napən, kən mirai-mirai titəlau e rəhn-kapə. Kən in təhag-əhag mitasiə, tahmen e mit, kən nelkin tahmen e pos asol mil u kətiauəp e nigəm. ² In tatos naoa əkəku kit itəm kinurapik rəkis tatəməhl-pən e nelmin. In təməf-ipən nelkin matip e nitəhəi kən məf-ipən nelkin mol e nəptən, ³ kən in təmagət əfəməh, nakəto nəwian tahmen e laion. Nian təmagət əfəməh, kən kaluəluə təmatipərəh mau sepin, matuhalpin. ⁴ Kən nian kaluəluə təmatipərəh mau sepin matuhalpin rəhan nəghatən, kən nikik natəht məmə oekəte rəkis nəghatən itəm in tatən. Məto enəto nəwian kit tətisi-pər e nego e neai matən məmə, “Əhluaig-in nəghatən u itəm kaluəluə tatən, sətə rəkisən.”

⁵ Kən əmun, nagelo apon itəm eməplan aupən tatətul-pən e nitəhəi ne nəptən, tiləs-ipər nelmin matip, matəhu-pər e nego e neai, ⁶ kən matos noanawil e etəm tətətig lilin, etəm təmol nego e neai ne natimnat rafin itəm koatətig lan, ne nətueintən ne natimnat rafin itəm kotətig lan, ne nitəhəi ne natimnat rafin itəm kotətig lan, kən məmə, “!Uhgın otəsəahgin minən! ⁷ Məto nian nagelo itəm tatol sepin lan otahl rəhan təwi, kən nalpəkəuən anion rəha Uhgın itəm tətəluaig-in, in otuwa mol nipahrienən lan u-roiu. In otiet-arəpa tahmen əm mə in təmən-iarəp aupən kəm rəhan iolwək min u, ien min rəhan.”

⁸ Kən əmun, ekəto min nəwian əh təmisi-pən e nego e neai, matən-ipa min kəm io məmə, “Uwin, miləs naoa kəmurapik əh itəm tatəməhl-pən e nelmi nagelo itəm tatətul-pən e nitəhəi ne nəptən.”

[†] 9:13: Olta u, in tepil kit tatətul əpəh e Nimə Rəha Uhgın, kən katol sakrifais min ikin. Rəhniapat min əpəh e kona min. [‡] 9:17: Nəpienən rat əh, in tahmen e nəpienən rəha iohə. [§] 9:20: Piron, in iaen kit, məto rəhan kala tahmen e kol.

⁹ Kən əmun, ekuwin mətapəh o nagelo məmə otos-ipa naoa əkəku kəm io. In tən-ipa kəm io məmə, “Os mun. Nat u otərəkin nərperəm, məto nian onakun, tətəhen tahmen e sukapak.” ¹⁰ Kən əmun ekiləs-irəkis e nelmi nagelo, kən mun mərge. Emun məto tətəhen tətəhen, tahmen e sukapak, məto nian emərge, təmərəkin nərpiək, nərpiək təmərət lan. ¹¹ Kən kəmən-ipa kəm io məmə, “Ik onakəkəike mən-iarəp mīn nəghatən itəm Uhgīn otos-ipinə kəm ik u, o netəmim nuwigilat pisin pisin mīn, ne netəm e kantri pisin pisin mīn, ne netəm koatən nəghatən pisin pisin mīn, ne kig mīn.”

11

Etəmim mil itəm kəmuətul-arəp o Iesu

¹ Kən əmun kəmos-ipa nuwig kit rəha nosən mak e nat, kən kən-ipa kəm io, məmə, “Uwin, mos mak e Nimə Rəha Uhgīn, ne olta, kənu mafin rafin netəm koatəfak əh imə. ² Sosən mak e iat, məto natos əm mak e nimə. Sosən mak lan məto-inun kinos-ipən rəkis iat əh kəm laihluə mīn. Ilat okoteguafəl-eguafəl rəhak taon asim motuwīn motuwīn motos məwig ilat foti-tu.* ³ Kən io ekos-ipən nəsanənən kəm rəhak etəmim mil itəm katuətul-arəp ron io. Kən okətios əm nəmkapīn, muatətul-arəp o nən-iarəpən rəhak nəghatən mīn o nian wan-taosən tu hanrit sikiste.” ⁴ Ilau u, nokət nig olif mil, ne nat katəhtupər lait lan mil, itəm katuətul aupən e İərəməərə rəha nətueintən. ⁵ Okəmə suah kit tətətkut o nərəkinən ilau, kən nəmnamīn nigəm otisi-pən e nohlilau, kən mus rəhalau tikimīr mīn. Etəmim itəm tolkeike nərəkinən ilau, in otəkəike mīmīs nəhlan. ⁶ Suah mil u, ilau kətios nəsanənən o nahtosig-inən napuə məmə nuhuən otəsəfikən nian ilau okatuəghat matuən-iarəp nəghatən mīn rəha Uhgīn. Kən ilau matios mīn nəsanənən məmə okuəuhlin nəhau mīn kotuwa nita, kənu miatun mīn nərəkinən netəmim rəha nətueintən e nərətən pisin pisin mīn itəm ilau kioalkeike məmə okioal.

⁷ Kənu nian ilau kinuatətul-arəp rəkis, kinuən rəkis natimnat rafin, kən nat megəh† itəm otər e nīpəg teiuaiu aɡin, mərioah moh ilau, mol win elau mohamnu ilau. ⁸ Nīpətīlau otatəmahl əpəh e suatip rəha taon asol əh, ikin əh kəməht-ipən mīn rəhalau İərəməərə e nig kəməluau‡ ikin, kəməuhlin nərgin, məmə Sotom o Ijip, tatəpsen-pən nolən rat ikin əh. ⁹ Kən netəmim nuwigilat pisin pisin mīn, netəmim e noanol rafin, ne netəmim e nəghatən mīn rafin, ne kantri mīn rafin, okoatarəp e nīpətīlau, motos nian apīəpiə kisil, kən haf, kən kəməsotegəhan-inən nītənimən ilau. ¹⁰ Kən netəmim rafin rəha nətueintən okotol lafet, motagien, kən moatos-ipən natimnat kəm ilat mīn, motagien məto-inun ien mil itəm kəmatioal pik nərətən kəm ilat, kiniamis. ¹¹ Məto uarisig e nian apīəpiə kisil ne haf tinuwīn rəkis, kən Uhgīn təmos-ipən nehagən e nīpətīlau kən ilau kəmuətul e nelkilau. Kən netəmim rafin itəm kəmotəplan ilau, niganməpilat təmasiəp, narmilat tikə. ¹² Kən ilat kəmotəto nəwian asol kit təmisi-pər e nego e neai, matən-ipən kəm ilau məmə, “Uər mueia ikin-u.” Kən malnapuə təmiləs ilau mər muwīn e neai. Kən rəhalau tikimīr mīn kəmotətul motalkəlik olau.

¹³ Kən e nian ətuatip əh, namig asol kit təmərəkin rum kitiəh e taon əh, məpəs əm rum nain. Namig təmohamnu netəmim ilat rafin sepīn-taosən, kən netəmim rafin itəm kəməsotimīsən, kəmotəgin motasiəp, kən motən nīpahrienən məmə Uhgīn e nego e neai, tatos nepətən.

¹⁴ !Awe! Nərətən asol itəm tatol nampa tu lan, tinol namnun. Məto, nərətən itəm tatol kisil lan otəsuwəhən tuwa.

Nagelo itəm tatol sepīn lan təmahl təwi

¹⁵ Nagelo itəm tatol sepīn lan təmahl rəhan təwi, kən əmun nəwian asol mīn kəmotisi-pən e nego e neai motən məmə,

* 11:2: Məwig foti-tu, in tahmen əm e tri ne haf yia, kən kuahmen-ahmen mīn e nian wan-taosən-tu-hanrit-sikiste (1,260). † 11:7: Dan 7 ‡ 11:8: “Ikin əh kəməht-ipən mīn İərəməərə e nig kəməluau,” tatəghat-in Jerusalem.

“Rəhatat İərəməyə ne rəhan Kristo, ilau kinatürəməyə[§] e nətueintən rafin agin, kən nərəməyə rəhan, otətətiḡ lilin.”

¹⁶ Kən netəm-iasol itəm kəmotos nəwiətən min ilat tuente-fo, itəm koatəpələh-pər e rəhalat jea min aupən e niganəmti Uhgın, ilat kəmotisin nulilat, moteiuaiu, nipiñəḡilat taru nisip, kən moatəfak kəm Uhgın, ¹⁷ motəmə,

“İakoatən tagkiu kəm ik, İərəməyə Uhgın Nahgim Təpət PİK Agin, etəm un ik nətətiḡ un itəm nətətiḡ roiu, kən nəmətətiḡ aupən,

məto-inu ik nəmos rəham nəsanənən asol, kən minətououn matərəməyə.

¹⁸ “Kantri min, kotautu pik, məto ik rəham neməha asol tinuwa.

Nian tinuwa o nakilən netəm kəmotimis.

Kən onakətou ien min u ilat rəham iolwək min, kən mətou min netəmim rəham, ne netəm koatisiai-in ik, ilat rafin, nat əpnəpin okəmə ilat koatos nəpətən asol o nəpətən əkəku.

Kən nian u rəham, o nərəkinən netəm itəm koatərəkin netəmim e nətueintən.”

¹⁹ Nian kəmerəh e NİMƏ Rəha Uhgın əpəh ilis e neai, kən kəməplan Bokis rəha Nəniəkisən Rəha Nasituən* tatəpələh əpəh imə. Kən təmatipit mıtasiə, kən kaluəluə təmatatipərəh, kən eməto nəḡətən asol min, kən təmatamig, kən ais təmisas-pa.

12

Pətan ne ialkita kəgin

¹ Kən nəmtətin asol kit təmiet e neai, muha-pispis lak. Pətan kit təmuwin e mitḡar tahmen e rəhan nəpən, kən təməpələh məf-ipər nelkin e məwig, kən matəfauin hat rəha nisiiən kit, kəmol-pən məhau tueləf lan. ² In tətəsək əfəməh, tatəto nahməən məto-inun in təpək-əpək kən otəsuwəhən temək. ³ Kən əmun nəmtətin kit min təmiet min əpəh ilis e neai, itəm tatuha-pispis lak. İnəh, ialkita kəgin kit, tasiə, tahmen e niḡəm, rəhn-kapə təmisim-isim ilat sepin, kən rəhnipət ilat ten, kən kəməfauin-pən hat rəha kig asol agin ilat sepin e rəhn-kapə min. ⁴ Nipiḡin tatoh-irəkis məhau min əpəh ilis e neai, matəmki-əhau-pa ilat nəwtain kitiəh e nətueintən, məpəs nəwtain kəiu. Kən e nian əh, ialkita un təmuwa mətul aupən e pətan u itəm otəsuwəhən temək, məmə okəmə nətin tinaiir un, kən in ton.* ⁵ Pətan əh təmiləs nətin iərman, itəm in otərəməyə e kantri min rafin, kənu nəmtətin rəha nərəməyə rəhan tahmen e nəlnal kit kəmol e iaen. Məto Uhgın təmeuw rəkis suakəku u o ialkita, miləs-ipər ilis e rəhan jea, məmə otərəməyə. ⁶ Pətan un, təməḡim-pən əpəh iḡin taruən-aruən iḡin, itəm Uhgın təmol əpen-əpenə lan məmə otətətiḡ iḡin, kən katehm, kətoarus-pən nian wan-taosən-tu-hanrit-sikiste tinuwa minuwın rəkis.†

⁷ Kən əmun, nəluəḡinən kit tinətul əpəh e nego e neai. Mikael‡ ne rəhan nəḡelo min, kinoatəmou ilat ialkita, kən ialkita ne rəhan nəḡelo min kinoatoh min ilat. ⁸ Məto ialkita, nahḡin tikə, təsahmenən. Kən əmun, Mikael ne kinotol win elat, kən kəmahl-iarəp ilat əpəh e nego e neai. ⁹ Kəmotiləs ialkita asol un, motərəkin-iəhau e nətueintən. Kən inu, in sinek nuwəh ilouin aupən,[§] katən mə İərmis, o Setan, itəm təmeiuə-in nətueintən rafin agin. Kəməraḡin-iarəp in,* tuwa e nətueintən, ilat rafin nəḡelo min rəhan.

¹⁰ Kən əmun eməto nəwian asol kit əpəh ilis e nego e neai. Təmə,

“!Roiu əh, Uhgın rəhatat in tinosmegəh itat!

!Roiu əh in tinol-arəp məmə in tatos nəsanənən,

kən roiu əh, in tinatərəməyə!

Kən roiu əh, Kristo rəhan təmol məmə in tatos min nəsanənən ne nəpətən e natimnat min rafin.

§ 11:15: Nəḡhatən Kris ətuatip tatən məmə, “Rəhatat İərəməyə ne rəhan Kristo, in tinatərəməyə,” tatəḡətun-pən məmə Tata Uhgın ne rəhan Kristo, ilau kitiəh əm. * 11:19: Bokis rəha Nəniəkisən Rəha Nasituən u, in “Ark of the Covenant.” Eks 25:10-22. * 12:4: Mat 2:13-14 † 12:6: Məwig foti-tu, in tahmen əm e tri ne haf yia, kən kuahmen-ahmen min e nian wan-taosən-tu-hanrit-sikiste (1,260). ‡ 12:7: Dan 10:13,21; 12:1 § 12:9: Jen 3:1 * 12:9: Jen 3:14-15; Luk 10:17-18; Jon 12:30-31; Kol 2:15

Tol nəhlan məto-inu roiu əh, kinərakin-iəhau Setan e niganəm̄ti Uhḡin. Setan u, itəm tatətu-pən-ətu-pən nat e piətət min lapin ne lenian, mən-iarəp n̄ipəgnəm̄tin min rəhan matətu-pən elat e niganəm̄ti Uhḡin.

¹¹ Kən piətət min kəmotəm̄ou ilat min, kən motol win rəkis lan e nəsanənən rəha nita Nəti Sipsip, motatig motol win min lan e nətul əskasikən o nən-iarəpən nəghatən rəha Nəti Sipsip. Motol win min lan məto-inu n̄ikilat təməsəht pikən nəmegəhən rəhalat, məto kəmotətul matip əm məmə okotimis.

¹² !Nego e neai, ne itəmat u notatig ikin, otagien məto-inu kinərakin-iarəp ialkita!

!Məto awe, kəsi o nətueintən ne nitəhəi, məto-inu Setan təmeiuaiu minə ron ik!
In, neməha təmol pik,

məto-inun in titun məmə nian rəhan təkuəkir əm.”

¹³ Nian ialkita asol u, təməplan məmə kinərakin-iarəp in tuwin e nətueintən, in tinatitəp pətan u itəm təmiləs nət̄in iərman. ¹⁴ Kən kəmos-ipən n̄iməlməli malikim kəiu kəm pətan u, məmə in otos miwig lan muwin əpəh ikin kəmol əpen-əpenə rəkis ikin taruən-aruən ikin. Ikin əh, otətatig ikin, kən in titagim o sinek, kən katehm wir in o taem kitəh, ne taem kəiu min, ne taem haf. ¹⁵ Kən sinek u, təmeoa tahmen e naruəh asol kit, məmə otəu-təlimin pətan u miləs magim. ¹⁶ Məto nisip təmasitu e pətan u. Nisip təmoag kən mərge rafin nəhau itəm ialkita təmeoa-in e n̄ipəgnoan. ¹⁷ Kən əmun, ialkita un, neməha təmol təmol o pətan u, kən in tagim muwin məmə otəluagin ilat rəhan min neen noanol, ilat u itəm koatol nəwia Uhḡin, kən moatətul əskasik o nən-iarəpən məmə ilat netəmim rəha İesu Kristo. ¹⁸ Kən in təmətul əpəh e n̄iməkləkil itəhəi.

13

Nat megəh itəm təməhap nitəhəi mər

¹ Kənu eməplan nat megəh asol kit təməhap nitəhəi mər. Rəhn̄ipət ten, rəhn-kapə təmisim ilat sepin, kəməfauin-pən hat min rəha kig asol agin e rəhn̄ipət min. Kən kəməte-pən nərgin itəm tətəu-iərmis-in Uhḡin e rəhn-kapə min. ² Nat megəh un eməplan, tahmen e wisi kəgin kit u, lepet, məto nelkin min kotahmen e nat megəh kit u, pəa. Kən n̄ipəgnoan tahmen e laion. Kən ialkita u, təmos-ipən rəhan nəsanənən ne rəhan nərəmərən ne nepətən asol kəm nat megəh u.

³ Rəhn-kapə nat megəh u kit, nat kit təmol, kən nəkəplan məmə tinatol pap o n̄imisən, məto tinəwir min. Kən əmun, netəmim rafin e nətueintən narmilat təmiwig pik ron, kən moatuarisig-in nat megəh un. ⁴ Kən ilat rafin kəmotəfak kəm ialkita, məto-inu təmos-ipən nepətən rəhan kəm nat megəh u. Kən ilat kəmotəfak min kəm nat megəh u, kən motəmə, “?Pah in tahmen e nat megəh u? ?Pah titun nohən?”

⁵ Kən kəmegəhan-in nat megəh u, məmə in otəghat ausit, mau-iərmis-in Uhḡin. Kən kəmegəhan-in-pən nepətən kəm in, məmə titun nolən nat naka in tolkeike o məwig foti-tu.* ⁶ Kən in təmən nəghatən rat tepət e Uhḡin, ne nərgin,† ne netəmim itəm kotatig e nego e neai,‡ ilat u, rəhan n̄iməfak. ⁷ Kəmos-ipən min nəsanənən kəm in, məmə otəluagin ilat netəmim rəha Uhḡin, kən mol win elat. Kən kəmos-ipən min nepətən kəm in o nərəmərən e netəmim e noanol min rafin, ne netəmim nuwigilat p̄isin p̄isin min, ne netəmim e nəghatən min rafin, ne kantri min rafin. ⁸ Netəmim rafin rəha nətueintən, okotəfak kəm nat megəh u, inəh, netəmim rafin itəm kəməsətəən nərgilat e Naoa rəha Nəmegəhən, nian nətueintən təmatikə əh. Naoa u, in naoa rəha Nəti Sipsip itəm kəmoamnu.

⁹ Etəm matəlgin tatig, in otəkəike mətəlig-in wir.

¹⁰ Okəmə suah kit otuwin e kalapus, pəs in otuwin əm.

* 13:5: Məwig foti-tu, in tahmen əm e tri ne haf yia, kən kuahmen-ahmen min e nian wan-taosan-tu-hanrit-sikiste (1,260). 2 Tes 2:1-12. † 13:6: Dan 8:10-11 ‡ 13:6: Efes 2:6

Okəmə okətamnu suah kit e nisa,
pəs okətamnu əm in e nisa.

Nəghatən u, nıpətın u məmə netəmim rəha Uhgın okotəkəike motol tiku, kən motahatətə əm e Uhgın.

Nat megəh itəm təməhap nısip mər

¹¹ Kən əmun, eməplan mın nat megəh kit mın itəm təməhap nısip mər. Rəhnıpat kəiu tahmen e nəti sipsip kit, məto tatəghat, nəwian tahmen e ialkita kit. ¹² Nat megəh itəm rəhn-kapə sepin, tatos-ipən rafın rəhan nıpətən kəm in, kən nıan nat megəh itəm rəhnıpat kəiu tətətig ilau nat megəh rəhn-kapə sepin, in tatol nəwian. Kən nat megəh itəm rəhnıpat kəiu tətəkəike kəm netəmim rafın e nətueıntən, məmə ilat okotəfak kəm nat megəh itəm təmaupən, itəm rəhn-kapə kit tınatol pap o nımisən məto tınəwır mın. ¹³ Kən nat megəh u itəm rəhnıpat kəiu, tatol nəmtətın asol mın ne nat pıspıs mın tıpət, matıg mol mın nıgəm tətısı-pər e neai, matuwa e nətueıntən, matol e nıganəmtı netəmim. ¹⁴ Uhgın təmegəhan-in-pən nəsanənən kəm nat megəh u itəm rəhnıpat kəiu, məmə tıtun nolən nəmtətın mın nıan tətətig ilau nat megəh rəhn-kapə ilat sepin. Kən in təmateıuə-in netəmim rəha nətueıntən e nəmtətın mın əh in təmol, kən mən-ipən kəm ilat məmə okotəkəike motətə narmin itəm kasgəwın nat megəh rəhn-kapə sepin, nat megəh u, itəm kəmaru pap rəhn-kapə e nisa, məto tatəmegəh. ¹⁵ Kən Uhgın təmegəhan-in-pən nəsanənən kəm nat megəh itəm rəhnıpat kəiu, məmə otehad-pən e narmin itəm kəmasgəwın e nıg, pəs təghat. Kən narmin itəm kasgəwın e nıg un, təməghat, mən əskasık məmə okəike kohamnu netəmim rafın itəm kəsotəfakən kəm in. ¹⁶ Kən in təmatəkəike kəm netəmim rafın məmə okotos mak kit rəhan e nelmılat matıp o e nıpınəgılat. Netəmim rafın ağın kotəkəike motos, ilat u, netəm-iasol mın, ne netəm əpnarıpın əm, netəm rəhalat nautə tıpət, ne netəm rəhalat nautə tıkə, slef mın, ne netəm sənəmə slef mın, məmə okotos mak kit rəhan e nelmılat matıp o e nıpınəgılat. ¹⁷ Okəmə etəm təsosən mak u, təruru nosən nəmtı nat kit, ne nosalım-inən, mətoarus in təkəike mos mak rəhan. Mak un, in nərgı nat megəh itəm rəhn-kapə ilat sepin, o nampa itəm tatəpsen-pən nərgın.

¹⁸ O nat u, onakəkəike mos nenatıgən tıpət o nıtunən nampa rəha nat megəh u. Kən okəmə ik nakenatıg tahmen, kən nəkıtun nənən nıpətın. Kən nampa u, in sikis-hanrıtsıkıste-sıkıs, kən in tatəpsen-pən etəmim kit.

14

Nəti Sipsip ne netəmim wan-hanrıtfotıfo-taosan

¹ Kən əmun, ekətag-pən əpəh aıpən-in io məplan Nəti Sipsip tatətul-pər əpəh e Nıtot Saeon, kən wan-hanrıtfotıfo-taosan netəmim koatətul ilat mın. Kən kəmətə-pən nərgı Nəti Sipsip ne rəhan Tata e nıpınəgılat. ² Kən ekəto nat kit əpəh ilıs e nego e neai tətəgət, nəwian tahmen e nıtəhəi tatem nonahluəluə, kən mahmen mın e kaluəluə tıtatıperəh, kən ekəto tahmen mın e nəwıa hap* tıpət, netəmim koatoh. ³ Kən ilat koatan napuən wı kit əpəh aıpən e jea rəha kıg, ne nat koatəmegəh kuwıt, ne netəm-iasol itəm kəmos nəwıətən mın. Suah kit təsıtunən napuən əh, netəm mın əm un ilat wan-hanrıtfotıfo-taosan itəm Uhgın təmos-nəmtın ilat,† mos-ırəkıs ilat e nətueıntən. Netəm mın əm un ilat əh, ilat kotıtun nənən napuən əh. ⁴ Netəm mın u ilat u, itəm kəmotehm wır rəhalat nəmegəhən, məmə namkımık tıkə elat, kən ilat kəməsotıtən pətan, ilat netəm wı.‡ İlat koatuarısıg-in Nəti Sipsip u, moatuwın ikın mın rafın itəm in tatuwın ikın. Uhgın tınos-nəmtın rəkıs netəm mın əh. İlat rəha Uhgın əm, ne Nəti Sipsip u. İlat kotahmen e nagwənən itəm kəməfak-in wı əm e nasumən, itəm katos-ipən kəm Uhgın ne Nəti Sipsip. ⁵ İlat kəsoteıuəən nıan kit ne, kən nat əkəku kıtıəh ne tıkə məmə tatol ilat kotamkımık e nıganəmtı Uhgın.

* 14:2: Hap mın un, nat katoh elat o nənən napuən, tahmen e kitar. † 14:3: 1 Pıta 1:19 ‡ 14:4: 2 Kor 11:2; Nol əpən 21:9

Nagelo kisil

⁶ Kən əmun ekatig məplan min nagelo kit min, tatiwig əpəh ilis e magoagəp. In tatən-iarəp namnusən təwir itəm tətətig tətətig namnun tikə[§] kəm netəmim rəha nətueintən, e kantri min rafin, e noanol min rafin, ne nəghatən min rafin, ne netəmim nuwigilat tol pisin pisin min. ⁷ In tatən əfəməh məmə, “Otəgin motisiai-in Uhgın, kən motən nıpahrienən e rəhan nepətən, məto-inun nian ətuatıp rəhan tinuwa, o nos-ipənən nalpinən kəm netəmim. Otəfak kəm in, etəm təmol nego e neai, ne nətueintən, ne nitəhəi, ne nəmti nəhau min.”

⁸ Kən nagelo kit min, itəm tatol nampa tu lan, tatətəu-pən matən məmə, “!Papilon təməme! !Papilon təməme! !Papilon Əsanən Nahgin Tepət təməme, meiuaiu! In tahmen e pətan e suatıp itəm təmiuw-pa nəman e kantri min rafin kotuwa motənim wain ilat min. Wain u nımin, inun, nitəpən nalmələn min, məkəike kəm netəmim məmə koatol nolən rat ilat min. Kən nian nəman kotənim wain u, ilat koatiuw-pa neməha rəha Uhgın olat.”

⁹ Kən nagelo kit min, itəm tatol kisil lan, tatuarisig-in ilau, kən matən əfəməh məmə, “Okəmə suah kit təfak kəm nat megəh rəhn-kapə ilat sepın, ne narmin itəm kəmasgəwin e nig, kən matos rəhan mak e nıpinəgin o nelmin, ¹⁰ kən in təike mənim min wain u inu, in neməha rəha Uhgın. Wain u inu, kəməsəgələkləkən e nəhau. In otəto nahməən e nigəm ne noanəwiwə itəm tatuəp okiaus in əpəh e nıganəmti nagelo asim min ne Nəti Sipsip. ¹¹ Kən nəhaniəm rəha nigəm itəm tatus ilat matol nahməən kəm ilat u, in tatər nian rafin, namnun tikə. Netəm min un itəm kotəfak kəm nat megəh rəhn-kapə ilat sepın ne narmin itəm kəmasgəwin e nig, kən motos mak rəha nərgin, ilat okəsotamegən e nərauiəgən ne lapın.” ¹² Nəghatən u, nıpətın u məmə netəmim rəha Uhgın itəm koatətəu-pən nəwia Uhgın, kən moatahatətə e Iesu, ilat kotəkəike motətul əskasik.

¹³ Kən əmun eməto nəwian kit təmisi-pər e nego e neai matən məmə, “Əte rəkis nat u: roiu ne matuwın, netəmim rəha ləramərə, məto okəmə okotimis, ilat okotatig e nəwirən pahrien.”

Kən Narmin Rəha Uhgın təmə, “!Əwəh! Ilat okotameg e rəhalat wək, məto-inu okotos noa rəhalat wək min.”

Nəulək-inən netəmim e nətueintən

¹⁴ Emətag-pən min əpəh aıpən-in io məplan malnapuə kit tərüən, kən suah kit tatəpələh-pər e malnapuə un. Suah un, tahmen e Nəti Etəmim. In tatəfauin kraun kit, inu hat rəha kig, kəmol e iaen u kol tatıpıt-ıpit, kən matıləs naip eko kit itəm tasilə. ¹⁵ Kən əmun nagelo kit min təmisi-pən əpəh e Nımə Rəha Uhgın muwa, kən maun-in əfəməh suah u, tatəpələh-pər e malnapuə məmə, “Os rəham naip eko mos muwın məulək, məto-inu nian rəha nəuləkən tinuwa, kən nagwənən əpəh e nətueintən tinimətə.” ¹⁶ Kən əmun suah u itəm tatəpələh-pər e malnapuə, təmurin-ego-in nətueintən e rəhan naip eko, kən məulək-in netəmim e nətueintən, tahmen e nagwənən itəm tinimətə o nosən.

¹⁷ Kən nagelo kit min təmiet e Nımə Rəha Uhgın əpəh e nego e neai. In tatıləs min rəhan kit naip eko itəm tasilə. ¹⁸ Nagelo kit min, itəm tatos nepətən rəha nigəm e olta, təmisi-pən əpəh e olta, kən maun-in əfəməh nagelo itəm tatıləs naip eko məmə, “Ləs rəham naip eko un, muwın e nətueintən, kən məte rəkis netəmim itəm kotahmen e noa krep marəg u tipilpıl min, əpəh e nəukətin. Nətueintən tahmen e nəukətin.” ¹⁹⁻²⁰ Tol nəhlan, nagelo un təmoahin rəhan naip eko, tuwın e nətueintən, kən məte rəkis netəm min un itəm kotahmen e noa krep itəm tinəmarəg rəkis. Kən in təmərakin-pən ilat kotuwın ikın asol əh itəm kateguarin-eguarin noa krep min ikın, məmə nahuilat otaiəh. İkın əh, in ihluə e taon, Uhgın tatos-iarəp rəhan neməha, kən matol nalpinən ikın kəm netəmim. Kən kateguarin-eguarin netəm min u, kən nitalat itəm titaiəh mətaiu ikın əh,

§ 14:6: Katəghat-in Namnusən Təwir məmə namnun tikə məto-inun in tatəghat-in nalpəkəuən lili min rəha Uhgın, kən məto-inun in tatən nıpahrienən nian rafin.

in tahmen e nəhau asol kit nəfəməhən rəhan tahmen e tri hanrit kilomita, kən lokamnim lokamnim. Okəmə hos kit tiwig-pən ikin, nita titun nərən mek nohlin.*

15

Netəmim rəha Uhgın kəmotənwiwi in

¹ Ekətag-pən əpəh e nego e neai məplan min nəmtətin kit min itəm tatuha-pispis lak. Nagelo ilat sepin koatos namnu nalpinən min, ilat sepin. Nalpinən min əh, ilat koatol neməha apiapia rəha Uhgın tol namnun lan. ² Kən əmun, eməplan nat kit tahmen e nitəhəi, məto kəmol e klas ne nigəm pələh-pələh, kən netəmim neen koatətul e nikkalkal nitəhəi u, ilat un netəm kəmotəmou ilat nat megəh rəhn-kapə sepin ne narmin itəm kəmasgəwin e nig, kən kotol win elau, ne nampa itəm tatətul o nərgin. Kən Uhgın təmos-ipən hap* min kəm ilat, ³ kən koatoh, motan napuən rəha Nəti Sipsip ne Moses u, iolwək rəha Uhgın, koatan məmə,

“İərəmərə Uhgın Nahgim Təpət PİK Agin
Rəham nolən asol min kotatuha-pispis etimat.
!Kig lilin, nolən min rəham kotətuatip pahrien!

⁴ ?Pah otəsaginən ik, İərəmərə?†
?Kən pah otəsos-ipənən nənwiwien o nərgəm?
Məto-inu ik pisin əm nakasim.

Netəmim e kantri min rafin okotuwa
kən motəfak e niganəmtim,
məto-inun nəmol-arəpa rəham nolən ətuatip min.”

⁵ Kəmotan rəkis napuən u, emətag-pər e nego e neai, məplan kəmerəh-pən İkin Uhgın Tətətig İkin, inu, Nimə Tapolən rəha Uhgın. ⁶ Nagelo ilat sepin kəmotiet e İkin Uhgın Tətətig İkin, koatos nalpinən min ilat sepin. İlat kotuwın e napən wir u, linen, itəm tatipit-ipit, kən kəməlis manikiləhalat e kətəut itəm kəmol e iaen u kol tatipit-ipit. ⁷ Kən əmun, nat koatəmegəh un ilat kuwit kit təmos-ipən pesin min itəm kəmol e iaen u kol tatipit-ipit, ilat sepin, kəm nagelo min u sepin. Pesin min u, kotərioah e neməha rəha Uhgın u, itəm tətətig lilin. ⁸ Kən nəhaniəm təmirəfin İkin Uhgın Tətətig İkin, nəhaniəm-in nəpətən əhag-əhag rəha Uhgın ne nəsanənən rəhan, kən okol suah kit təsuwinən əh imə e İkin Uhgın Tətətig İkin mətoarus nalpinən min ilat sepin itəm nagelo sepin koatəmik, okotol namnun.

16

Pesin ilat sepin, kəmotərioah e neməha rəha Uhgın

¹ Kən əmun, eməto nəwian kit təmagət əfəməh əpəh e İkin Uhgın Tətətig İkin, matən-ipən kəm nagelo min u sepin məmə, “Otuwin, motəhtəg-iarəp e nətueintən pesin ilat sepin itəm kəmotərioah e neməha rəha Uhgın.” ² Nagelo itəm tətəupən, təmuwin məhtəg-iarəp pesin rəhan e nəptən. Kən əmun, netəmim itəm koatos mak rəha nat megəh rəhn-kapə ilat sepin, kən moatəfak kəm narmin itəm kəmasgəwin e nig, niməgəm təmirəfin nipətilat.

³ Kən nagelo nampa tu, təməhtəg-iarəp rəhan pesin əpəh itəhəi. Kən nitəhəi təmol nita lan, tahmen e nita etəm təmimis. Kən nat itəhəi min rafin kəmotimis.

⁴ Kən nagelo nampa tri, təməhtəg-iarəpən rəhan pesin e nəmti nəhau min ne nəlugi nəhau min, kən ilau kueia mioal nita elau. ⁵ Kən əmun eməto nagelo itəm tərəmərə e nəhau min təmə,

“İk pisin əm ik Uhgın, nakətuatip,
ik un itəm nəkətətig kən nəmətətig,
kən tətətuatip əm məmə onəkol nalpinən kəm ilat nəhlan.

⁶ Rəhalat atip əm,

* 14:19-20: Aes 63:1-6 * 15:2: Hap min un, nat katoh elat o nanən napuən, tahmen e kitar.

† 15:4: Jer 10:7; Sam 86:9-10

məto-inun ilat kəmotiu nita rəham netəmim min ne ien min, kən ik nakos-ipən nita nımilat məmə okotənim.”

⁷ Kən ekəto min olta tətəgət əfəməh məmə, “!Əwəh! İərəmərə Uhgın Nahgın Təpət PİK Agın, rəham nəghatən nəmuəh netəmim lan, in tətətip agın, kən nıpahrienən.”

⁸ Kən əmun, nagelo nampa fo, təhtəg-iarəpən rəhan pesin e mitgar, kən kəmos-ipən nəsanənən kəm mit məmə otəhg netəmim tahmen e nigəm. ⁹ Kən nəgəpanən təmus ilat, kən kotau-iərmis-in nərgi Uhgın, itəm in tətərəmərə e nalpınən min u, məto ilat kotapəs nəuhlinən nətəligən rəhalat, kən motisiai-in rəhan nepətən.

¹⁰ Kən nagelo nampa faif təhtəg-iarəpən rəhan pesin əpəh nat megəh tətərəmərə ikin, kən əmun, ikin min rafin in tətərəmərə ikin in təmapinəp. Kən netəmim koatəto nahməən, moatus namilat motoatip-oatip. ¹¹ Kən ilat motau-iərmis-in Uhgın əpəh e nego e neai o nahməən min ne nıməgəm min rəhalat, məto ilat kəməsotəuhlinən nətəligən rəhalat o nat itəm kəmotol.

¹² Kən nagelo nampa sikis, təməhtəg-rəkis rəhan pesin əpəh e nəhau asol, nərgin u, İufretes, kən əmun nəhau təmamir mol suatip rəha kig min kotaliwək lan moatisi-pah.

¹³ Kən əmun, ekəplan min narmin rat kisil kəhalahmen e pırok. Kit təmiet e nıpəgnoa ialkita, kit tiet e nıpəgnoa nat megəh rəhn-kapə ilat sepin, kən kit tiet e nıpəgnoa ien eiueiuə.* ¹⁴ İləhal narmi iərmis min, itəm koatol nəmtətin min, kən iləhal kəhaliet mətəhaluwın o kig min e nətueintən rafin, məhaluəfimin ilat məmə okotəluagin e Nian Asol rəha Uhgın Nahgın Təpət PİK Agın.

¹⁵ Kən İesu təmən məmə, “!Ətag-pa-tu! !İatuwa tahmen e iakləh! Etəmim itəm təsapılən mətaiir, məsapəgən rəhan natınnat o napılən məmə in otəsaipiəriəən kən maulis ron, in otatig e nəwıran pahrien.”

¹⁶ Kən ilat kəmotargətəin rafin kig min əpəh ikin kit, katən e nəghatən rəha netəm İsrəl, məmə, “Amaketon.”

¹⁷ Kən namnun nagelo itəm in nampa sepin, təməhtəg-rəkis-pən rəhan pesin əpəh e nıməgoəgəp, kən əmun əpəh e İkin Uhgın Tətətig İkin, nəwian asol kit tisi-pən əpəh e jea rəha kig məmə, “!Tinol namnun!” ¹⁸ Kən əmun təmatipit, kəməto nagətən asol, kən kaluəluə təmatiperəh-atiperəh, kən namig asol təməloal e nəptən. Namig u, in iahgin iahgin, kəsəplanən namig kit iahgin tol nəhlən nian kit. ¹⁹ Kən taon asol təməhap məsin kisil, kən taon min e kantri min rafin kəmotisas motol nat tikə elat. Uhgın, nıkin təməht nolən rat min rəha Pəpilon Asol, kən tos-ipən panikin itəm tərıoah e wain e neməha rəhan, təməkəike kəm in məmə otənim rafin agın. ²⁰ Nəptən əlkələh min rafin kəmahin rəkis ilat, kotikə, ne nitot min, kəsəplan mınən kit. ²¹ Ais u itəm tahmen e kəpiel asol koatisi-pən e malnapuə, kəmotisas-pən e netəmim. Ais u, kitiəh əm tahmen e fite kilo, kən netəmim kəmotau-iərmis-in Uhgın o nahl-ıpa-mən ais itəm təmatisas-pən elat, məto-inu nalpınən u in tərət tərət agın.

17

Pətan ionəhan tərət agın

¹ Kən əmun, nagelo sepin min u kit itəm kəmoatəmik pesin ilat sepin, təmuwa mən-ıpa kəm io məmə, “Wa-tu, pəs ekəgətun kəm ik nalpınən rəha pətan ionəhan* tərət agın, itəm tətəpələh-pən e nəhau təpət. ² Pətan əh, kig min rəha nətueintən ilat kəmoatit, kən netəmim rəha nətueintən ilat kəmoatənim nımın wain, moatapis ilat min kən moatit.”

³ Kən nəsanənən rəha Narmin Rəha Uhgın təmol kəm io, kən nagelo təmit-irəkis io ekian əpəh ikin taruən-aruən ikin. Kən ikin əh, eməplan pətan un tətəsuə-pər e məntaa nat megəh asiə kit. Kəməte-pən nərig min itəm tatən rat Uhgın, tırfın nıpətin, kən rəhn-kapə təmisim ilat sepin, kənu rəhniapat ten. ⁴ Pətan un, tatuwin e napən itəm tol

* 16:13: “İen eiueiuə” u, in nat megəh itəm təməhap nisip mər, rəhniapat kəiu, itəm təməghat-in e Nol Əpən 13:11-18. * 17:1: Pətan ionəhan, nıpətin pətan rəha suatip.

nəgüi-naris ne tasiə, in təmol malə-malə e nıpətın, tətəanin noanat ne iarig, itəm kəmol e iaen u kol tatıpit-ıpit, ne kəpiel itəm nəmtin tiəkis, ne nat kit təwir pıx u, perel.† Kən in tatos panıkin kit e nelmin, itəm kəmol e iaen u kol tatıpit-ıpit, kən tərıoah e nat tərət min, itəm kotamkımık ağın e nıganəmti Uhgın, kən ilat un, noa nolən rat rəhan. ⁵ Kən inəh e nıpınəgın, kəməte-pən nərig kit əh-ikın, itəm nıpətın tatəhluag u, tatən məmə,

ΤΑΟΝ ƏSƏNƏN NƏHĞİN TƏPƏT U PƏPİLƏN.

IN İTİ NİPİTAN İONƏHAN MİN RAFİN.

KƏN IN NƏUKƏTİ NOLƏN NAT KOTAMKİMİK AĞİN MİN.

⁶ Kən ekəplan məmə pətan u, in tinapıs e nıta netəmim min rəha Uhgın, nıta netəm kəmotətul-arəp o nən-iarəpən İesu.

Nian eməplan, kən narmək təmiwig təmiwig. ⁷ Kən əmun nagelo təmən-ıpa kəm io məmə, “?Narməm tatiwig nulan o naka? İo ekuhapık e nəghatən anion e pətan u ne nat meğəh itəm tətəsuə-pər lan, itəm rəhn-kapə təmisim ilat sepin kən rəhnıpat ten. ⁸ Nat meğəh itəm nəməplan, təmətatıg, kən təsatıgən roiu, kən otəsuwəhən otər e nıpəg asol itəm teıuauı ağın, kən tinətaiu matuwın məmə Uhgın otərəkın.

“Kən netəmim rəha netueintən itəm kəməsətəən nərgilat e naoa rəha nəmegəhən, ilat, narmilat otıwig pıx nian okotəplan nat meğəh u, məto-inu aupən in təmatəmegəh, məto təsatıgən roiu, məto in otiet-arəpa min.

⁹ “Etəmim otəkəike mos nenatıgən o nıtunən nıpəti nəghatən u. Rəhn-kapə nat meğəh u, ilat sepin, koatəpsen-pən nıtot min itəm pətan əh tatəpələh-pər elat.‡ ¹⁰ Koatəpsen-pən min kig ilat sepin. Kig faif ilat kınotiet rəkis, kitiəh tatəmegəh roiu, kən kit min təsuwamən əh. Məto nian tuwa, in otəkəike mətatıg o nian təkuəkır əm. ¹¹ Nat meğəh u itəm təmətatıg, kən roiu in təsatıgən, in min in kig kit, itəm tatol nampa eit lan, məto in min in kig kit rəha kig min u ilat sepin, kən tinətaiu matuwın məmə Uhgın otərəkın.

¹² “Rəhnıpat ilat ten itəm nəməplan ilat, koatəpsen-pən kig ilat ten, itəm ilat kəsotosən əh nərəmərəən rəhalat. Məto ilat okəpanotos nepətən məmə ilat kig min, motərəməərə ilat nat meğəh, məto o nian təkuəkır əm. ¹³ Nətəligən rəhalat kitiəh əm o nos-ıpənən rəhalat nəsanənən ne nepətən kəm nat meğəh. ¹⁴ İlat okotəluagın ilat Nəti Sipsip, məto Nəti Sipsip otol win elat, məto-inu Nəti Sipsip in İərəmərə rəha İərəmərə min, ne Kig rəha kig min. Kən in otuwa ilat min netəm min u, təmitəpun ilat, kən ilat koatətul əskasik e rəhalat nahatətəən.”

¹⁵ Kən əmun, nagelo tən-ıpa min kəm io məmə, “Nəhau min u nəməplan, itəm pətan ionəhan tatəpələh-pər lan, tatəpsen-pən netəmim nuwigilat tol pısın pısın, nımanın netəmim, kantri min, ne nəghatən pısın pısın min. ¹⁶ Nat meğəh ne rəhnıpat ilat ten itəm nəməplan, ilat okotətəhau pətan ionəhan u. Kən ilat okotərəkın in, motol nat ruən lan, taiu piəpiə. İlat okotun noanuwəhın kən motan-ətıp nıpətın e nıgəm. ¹⁷ Okotol nəhlan, məto-inu Uhgın təmələhəu-pən nat u e nıkilat, məmə okotol nətəligən rəhan, kən mol nıkilat kitiəh əm o nos-ıpənən rəhalat nəsanənən kəm nat meğəh, məmə in otərəməərə, mətoarus nəghatən rəha Uhgın tuwa mol nıpahrienən.

¹⁸ “Pətan əh natəplan, in taon nəhğın tətət itəm tatərəməərə e kig min rəha netueintən.”

18

Papilon təməme

¹ Uarisig e natımnat min u, eməplan nagelo kit min təmisi-pər e neai. In tatos nepətən asol, kən in tətasiəgəpın rafın nətueintən e rəhan nəhag-əhagən. ² Təməmərıt əfəməh e nəwian kit itəm iahğın, məmə,

“!Təməme! !Papilon Əsanən Nahğın Təpət təməme!

İərmis min kınotuwa kətatıg ikın.

In noanıpirasıg rəha narmin rat min.

† 17:4: Perel u, in kəpiel wır əpəh e nıki iarou. ‡ 17:9: Netəmim tətət nıkilat təht məmə nat u tatəghat-in Rom, in kəmiləkın-pər e nıtot ilat sepin.

In noanipirasig rəha mənig rat min, kəsonən,
itəm kotamkimik e niganəmti Uhgin.

³ Məto-inun kantri min rafin kinotapis e nimirin wain u, nitəpən nalmələn, moatit in.

Kig min rəha nətueintən kəmoatit min,
kən netəm koatol-salim-in natimnat min e nətueintən,
rəhalat nautə nepət rəkis e rəhan nolən itəm
tətaumis o natimnat rəhan.”

⁴ Kən əmun eməto nəwian kit min e nego e neai təmə,

“Otiet rəkis lan, rəhak netənim,
məmə rəhan nolən rat otəsiləs pikənən itəmat,
kən itəmat onəsotosən rəhan kit nalpinən,

⁵ məto-inun in təmərgətain rəhan nolən rat tər iuəhkir əm tatek neai,
mol Uhgin təsaluinən rəhan nolən rat min.

⁶ Otalpin nitai nat tahmen itəm in təmol kəm rəham netənim.

Otos-ipən rəhan nətouən mau kəiu.

Otiuw rəkis nimirin wain itəm in tarip məskasik,
rəhan nəsanənən tepət maprəkis-in itəm un itəm in təmatos-ipən kəm ilat.

⁷ Pətan un, təmatos-ipər atip in, matəto təwir e nautə rəhan,
məto roiu əh, os-ipən nətouən rəhan e nahməən ne nasəkən,
məto-inu tatəghat ausit e nikin matən məmə, ‘Io kwın kit. İkin-u iatəpələh, matərəməə.

Sənəmə io nəutahlimis. Okol esasəkən nian kit.’

⁸ O nausitən u rəhan, rəhan nalpinən min otələs in o nian kitiaəh əm.

In otatimis, matəto tərət, mətasək.

Kən in otatig e nian iəkis o nosən nagwənən,

kən nigəm otus in,

məto-inun İərəməə Uhgin un, nahgin tepət,

in tatos-ipən rəhan nalpinən.”

⁹ “Kən nian kig min rəha nətueintən itəm kəmoatit kən moatos kələh nautə min rəhan,
kotəplan nəhaniəm e nigəm itəm tatus, kən ilat okotasək, motəto tərət ron. ¹⁰ Rəhan
nahməən otol ilat kotəgin, kən motətul-pən əm isəu moatən məmə,

‘!Kəsi! Kəsi o taon asol!

!Awe, Pəpilon, taon itəm təmatəsanən pik! Məto roiu agin-əh huə, kəmau kitiaəh əm lan,
in tınatos rəhan nalpinən!’

¹¹ “Netənim koatol-salim-in natimnat e nətueintən, ilat min okotasək motasək o
pətan u, məto-inu etənim kit min tikə o nosən nəmtin rəhalat natimnat. ¹² Suah kit
min otəsos-nəmtinən iaen u kol tatipit-ipit, ne silpa, ne kəpiel wir min ne perel* rəhalat,
kən suah kit otəsos-nəmtin minən napən wir u linen, ne napən u itəm tol nəgui-naris ne
napən wir u silik, ne napən u itəm tasiə tasiə, itəm nəmtilat tiəkis agin. Etənim otikə
o nos-nəmtinən nig pisin pisin min itəm koatəpien wir, ne natimnat min itəm katol e
nəlui eləfen, ne nig min itəm nəmtətin tiəkis agin, ne piron,† ne iaen, ne kəpiel wir kit
u, mapil. ¹³ Etənim otikə o nos-nəmtinən nat nəmiwilat tatəpien wir min, inu sinamon,
ne senta, ne insens, ne frankinsens, ne fomat u mir. Netənim otikə o nos-nəmtinən wain
ne oel ne flaoa ne wit rəhalat. Kən etənim otikə min o nos-nəmtinən kau min ne sipsip
ne hos ne kat, ne slef min rəhalat, inu netənim.

¹⁴ “Kən netəm rəha nol-salim-inən natimnat min, ilat okotasək pik, nikilat tahmə. İlat
okotən məmə, ‘Noa wək asol min rəham itəm ik rəham nətəligən təmuwin pik lan, kən
nəmatol, ilat kinotagim kapəs ik. Rəham nautə min ne malə-malə min rəham kinotagim,
okol nəsos minən ilat.’ ¹⁵ Netəm koatol-salim-in natimnat min rəhalat kəm pətan u,
moatos nautə asol min lan, ilat kotətul-pən isəu ron, motasiəp o rəhan nahməən. İlat
nikilat otahmə kən kotasək motasək əfəməh, ¹⁶ motəmə,

* 18:12: Perel u, in kəpiel wir əpəh e niki iarou. † 18:12: Piron in iaen kit, məto rəhan kala
tahmen e kol.

“!Awe, kəsi! Taon əsanən itəm təmuwin e natimnat wir min u linen, itəm tol nəgui-naris ne tasiə ne, kən matol malə-malə e nipətin tətoanin noanat ne iarig, itəm kəmol e iaen u kol tatipit-ipit, ne kəpiel min nəmtin tiəkis, ne nat wir min u perel ne.

¹⁷ Məto roiu agin-əh huə, kəmau kitiəh əm lan, kəmərəkin rafin nautə asol min rəhan.’

“Kən əmun netəm koatıləs nego min rafin, netəm koataliwək e nego, ne kiru min rəha nego, ne netəmim rafin itəm koatos məni rəhalat o natigən e nərpi nitəhəi, ilat okotətul-pən isəu ron. ¹⁸ Nian kotəplan nəhaniəm lan tatuəp, kən ilat okotəmə, ‘!Kəsehmən taon kit təsanən tahmen e taon asol u!’ ¹⁹ Kən ilat okotatip rəhalat-kapə e nimoulul, tatəpsen-pən məmə nikilat titəhmə, kən motasək pik məmə,

“!Awe, kəsi! !Taon asol u itəm netəmim rafin itəm koatos nego min itəhəi ilat rəhalat nautə təmepət e rəham natimnat!

Məto roiu agin-əh huə, kəmau kitiəh əm lam, kəmərəkin agin ik.’

²⁰ “!Məto itəmat e nego e neai, itəmat netəmim rəha Uhgın, ne aposol min ne ien min, itəmat nikitəmat təike magien,

məto-inu Uhgın təmətu rəkis neim otəmat mələhəu-pən o pətan u!”

²¹ Kən əmun, nagelo əsanən kit təmiləs kəpiel asol kit, matipin-pən e nahgin rafin əpəh itəhəi, kən məmə,

“Kəmərəkin-pən nəhlan Papilon Əsanən Nahgin Təpət əpəh itəhəi.

Kən okol in təsətul minən.

²² Kən okol kəsəto minən nəwiali hap‡ min ne napuən min, ne nəwiali nahlən nau ne təwi u ikin-u.

Etəmim rəha nalpəkəu wirən e natimnat otikə ikin-u,

kən okisəto minən natərkərikən rəha kəpiel min itəm kotalkin wit katol flaoa lan.

²³ Nəhag-əhagən rəha lait min okol kəsotasiə minən,

kən okol kəsəto minən nəwia pətan ne iərman itəm kətioal nəniəkisən rəhalau e nian rəha marit,

məto-inu əpən, netəm koatol-salim-in natimnat rəham,

ilat koatol win e nətueintən rafin,

kən ik natəgwən asim netəmim e kantri pisin pisin min məmə kotuwa o rəham nərəmərən, e nolə masig rəham.

²⁴ “Taon asol u Papilon in təmos nalpınən

məto-inun kəmatiu nita ien min ne netəmim min rəha Uhgın ikin min rafin e nətueintən.

Nipahrienən, nita netəmim rafin itəm kəmoəhamnu ilat,

in tətətig e taon asol u.”

19

Netəmim ilis e nego e neai kəmotənwiwi Uhgın

¹ Uarisig e nəghatən rəha nagelo əh, ekəto nəwiali nat kit tahmen e netəmim təpət təpət kotəgət əfəməh əpəh e nego e neai, moatən məmə,

“!Pəs kotənwiwi İərəməərə!

!In Uhgın u, təmosmegəh kitat!

Nəpətən əhag-əhag ne nəsanənən in rəhan pisin əm,

² məto-inu nakilən rəhan in tətətip pahrien.

Rəhan nəghatən tinuəh rəkis pətan ionəhan u, itəm təmit ənpəpin netəmim,

kən tinətəlpin nita rəhan iolwək min.”

³ Kən kəmotəgət əfəməh min motəmə,

“!Pəs kotənwiwi İərəməərə Uhgın! Nəhaniəm e nigəm itəm tatus pətan u, tətər tətər namnun tikə.”

⁴ Netəm-iasol itəm kəmotəwiətən min ilat tuente-fo, ne nat koatəmegəh ilat kuwit, kəmotisin nulilat kəm Uhgın. İlat kəmotəuiəu, nipinəgilat taru nisip, motəfək kəm in,

itəm tətəpələh-pər e rəhan jea, matərəməərə. Kən ilat motəmə,

“!Əwəh! !Pəs Kotənwiwi İərəməərə!”

‡ 18:22: Hap un, nat katoh lan o nanən napuən, tahmen e kitar.

Marit rəha Nəti Sipsip

⁵ Kən əmun, nəwian kit təmisi-pən əpəh e jea rəha kig, matən məmə,
 “!Otənwiwi Uhgın rəhatat!
 !Itəmat rəhan iolwək min rafin, otənwiwi in!
 !Itəmat u, noatisiai-in, moatəgin Uhgın, otənwiwi in!
 !Nat ərnapin okəmə itəmat noatos nepətən asol min, o netəm ərnapin əm, məto
 otənwiwi Uhgın!”

⁶ Kən əmun eməto nəwia nat kit tahmen e netəmim tepət koatagət, kən mahmen min
 e nitəhəi tatem nonahluəluə, ne kaluəluə titatiperəh-atiperəh motəmə,
 “!Pəs kotənwiwi İərəmərə!
 Məto-inun İərəmərə Uhgın rəhatat, Nahgin Tepət PİK Agin, in tinatərəmə.

⁷ Pəs nikitat tərıoah e nagienən,
 kən motən nıpahrienən e rəhan nepətən,
 məto-inu tinuwa e nian ətuatip rəha marit rəha Nəti Sipsip.
 Kən rəhan pətan tatətul matip matəsahgin əm.

⁸ Kən Uhgın təmos-ipən napən wir kəm in, məmə otuwın lan.
 Napən wir u linen, tatipit-ipit, məruən.”

(Napən wir u linen, tatəpsen-pən nolən ətuatip rəha netəmim rəha Uhgın.)

⁹ Kənu nagelo u, tən-ipa kəm io məmə, “Əte rəkis natimnat min u. ‘Netəm min un itəm
 kəmaun-in ilat məmə okotuwın e nagwənən rəha marit rəha Nəti Sipsip, ilat okotatig e
 nəwırən pahrien.’” Kən matig mən min məmə,

“Nəghatən min u, ilat nəghatən pahrien rəha Uhgın.” ¹⁰ Təmən nəhlan, kən emisin
 nulik e nelkin, meiuaiu, nıpinəgək taru nisip, məmə ekəfak kəm in. Məto in tən-ipa kəm
 io məmə, “!Əsəfakən kəm io! Kilau min ik iolwək mil əm, kitat pıam min itəm ilat kotətul
 əskasik o nən-ıarəpən namnusən təwir rəha İesu. Əfak kəm Uhgın əm, məto-inu nətul-
 arəpən rəha İesu, in nəukətin nəghatən min rəha ien min.”

Etəm təmasuə-pər e hos kəruən

¹¹ Kən əmun ekəplan nego e neai təmerəh, kən məplan hos kəruən kit. Etəm
 tətasuə-pər lan, nərgin un, “Etəm Kitun Nahatətə Əskasikən Lan, kən in Nıpahrienən.”

In tatəmou, kən matos-ipən nalpınən kəm netəmim e nolən itəm tətuatip əm.
¹² Nıganəmtin tahmen e nəmnamın nıgəm, kən kəməfauin-pən hat tepət tepət e rəhn-
 kapə, hat min u, ilat hat min rəha kig asol agin. Kəməte-pən nərgin kit lan, məto suah kit
 təsitunən nərgin əh, in pısın əm titun. ¹³ In tatuwin e napən kit itəm kəmeer e nita,* kən
 nərgin un, Nəghatən Rəha Uhgın.† ¹⁴ Kən mopael min rəha nego e neai koatuarisig-in.
 İlat rafin koatəpələh-pər e hos kəruən min, kən moatuwin e napən wir u, linen, təruən
 məwir. ¹⁵ Suah un, rəhan kit əh-ikin naip itəm tətisi-pən e nıpəgnoan.‡ Kən in otətamnu
 netəmim e kantri min e naip əh. “In otərəməyə elat, kən nəmtətin rəha nepətən u, in
 nəlnal itəm kəmol e iaen.”§ In otol təskasik agin kəm ilat, tahmen əm mə katol e noa
 kirep min itəm netəmim kəmoteguarin-eguarin məmə nahuin otaiəh kən kol wain lan.
 Nolən əh inəh, Uhgın Nahgin Tepət PİK Agin tatol-arəp rəhan neməha pik. ¹⁶ Kəməte-pən
 nərgin e rəhan napən, ne nuwaan, məmə,

KIG RƏHA KIG MİN

NE İƏRƏMƏRƏ RƏHA İƏRƏMƏRƏ MİN*

¹⁷ Kən əmun ekətag-pən məplan nagelo kit tatətul-pən e mitgar, in tətasək
 əfəməh matən-ipən kəm mənig min itəm koatiwig əpəh e magoagəp, məmə, “Otuwa,
 motargətain itəmat min o nagwənən asol rəha Uhgın, ¹⁸ məmə itəmat onəkoton
 noanuwəhgi kig min, ne netəm-iasol rəha mopael min, ne netəm nahgilat tepət, ne hos
 min, ne netəm koatasuə-pər elat, ne noanuwəhgi netəmim rafin, netəm sənəmə slef, ne
 slef min, netəm koatos nepətən asol min, ne netəm ərnapin əm.”

* 19:13: Aes 63:1-6 † 19:13: Jon 1:1,14 ‡ 19:15: Aes 49:2; Hip 4:12; Nol Əpən 1:16; 2:12 § 19:15: Sam
 2:9 * 19:16: 1 Tim 6:15; Nol Əpən 17:14

¹⁹ Kən əmun, ekatig məplan min nat megəh əpələ in, ne kig min rəha nətueintən ne rəhalat mopael min. Ilat kəmotargətəin ilat min məmə okotəluagin ilat etəm titasua e hos kəruən, ne rəhan mopael min. ²⁰ Məto kəmotaskəlīm nat megəh əh, ne ien eiua-eiua itəm təmatol nəmtətin pispis min nian təmətatig ilau nat megəh. In təmatol nəmtətin min əh, o neiuə-inən netəm min u itəm koatos mak rəha nat megəh, kən motəfak kəm narmin itəm kəmasgəwin e nig. Kəmotəraikin-pən ilau kərən katuəmegəh əm, əpəh e nipəgnoa nəmnamin nigəm asol itəm təgəpan matuəp matəpien. ²¹ Etəm titatasua e hos kəruən, təmohamnu kig min ne mopael min rafin e naip rəha nəluaginən itəm tətisi-pən e nipəgnoan kən mənig min rafin kəmoton nipətəlat, moton, nərpəlat tasis wir.

20

Kristo təmuwa mol Kig kən mərəməərə e netəmim mətoarus-pən nup wan-taosən

¹ Kən əmun, eməplan nagelo kit tətisi-pər e nego e neai, tatos ki rəha nipəg asol itəm teuiui agin,* ne sen asol kit. ² Kən in təmaskəlīm ialkita asol u, sinek nuwəh ilouin aupən, in İərmis, o Setan, kən məlis ətain o nup wan-taosən. ³ Təməraikin-pən in e nipəg asol itəm teuiui agin, kən mahtosig-in tiəkis, məmə in otəseiua-in minən netəmim rəha kantri min mətoarus-pən nup wan-taosən tol namnun. Nup wan-taosən otol namnun un, okəike kerəh min lan o nian əkuəkər min əm.

⁴ Kən əmun, eməplan jea rəha kig min neen, kən netəmim itəm koatəpələh-pər elat. Uhgın təmos-ipən nepətən kəm ilat məmə ilat okotakil netəmim. Kən ekəplan min netəmim itəm kəmətatip nentoulat məto-inu kəmotətul-arəp o nən-iarəpən namnusən təwir rəha İesu ne nəghatən rəha Uhgın. Ilat kəməsotəfakən kəm nat megəh ne narmin itəm kəmasgəwin e nig, kən məsotosən rəhan mak e nipinəgilat ne nelmilat. Kən roiu ilat kəmotəmegəh min, kən motərəməərə ilat Kristo o nup wan-taosən. ⁵ Nat əh, in naiir-pa-minən e nimisən itəm otaupən. Məto netəm min u neen min itəm kəmotimis rəkis, ilat kəmosotəfakən kəm nat megəh ilouin, kəməsotəmegəh minən mətoarus nup wan-taosən tol namnun. ⁶ Netəm min un, itəm kəmaupən kos ilat e naiir-pa-minən e nimisən, ilat okotatig e nəwirən pahrien, məto-inu ilat netəm asim min rəha Uhgın. Ilat okəsotuwinən e noanəmnamin nigəm asol, məto ilat okotuwa motol pris min rəha Uhgın ne rəha Kristo, kən ilat okotərəməərə ilat min e nup wan-taosən.

Uhgın təmol nalpinən kəm Setan

⁷ Nian nup wan-taosən tinol namnun, okahl-iarəp min Setan e nipəg asol. ⁸ Kən in otuwin əpəh o netəmim e kona kuwit rəha nətueintən, itəm katən məmə Kok ne Makok,† məmə oteiuə-in ilat, kən mos rafin ilat margətəin ilat o nəluaginən. Ilat rafin otepət otepət, nampa rəhalat in tahmen e nıməkləkil əpəh e nıkalı itəhəi. ⁹ Ilat kəmotaliwək motuwin isəu isəu min motirəfin nətueintən. Kən ilat kəmotətul kitəlau-in ikin netəmim rəha Uhgın okotatig ikin, ne taon asol u itəm Uhgın tolkeike pik.‡ Məto nigəm kit təmisi-pər e nego e neai, muwa mus ilat. ¹⁰ Kən kəməraikin-pən İərmis itəm təmatos-ipən os-ipən kəm ilat, kəməraikin-pən əpəh e noanəmnamin nigəm asol itəm tatəpien. İkin əh, kəməraikin-pən rəkis nat megəh ne ien eiueiua. İləhal okətəhaləto nahməən lilin e nərauiəgən ne lapin, namnun tikə.

Namnun nakilən

¹¹ Kən əmun ekəplan min jea asol kit, təruən. Kən kig tatəpələh-pər lan. Nətueintən ne neai kəmuagin o niğanəmtin, miakə agin.

¹² Kən əmun ekəplan netəm kəmotimis, netəm koatos nepətən asol, ne netəm əpnəpin əm. Ilat rafin kotətul aupən e jea rəha kig u, kən kameg naoa min.§ Kən kameg min naoa kit, inu naoa rəha nəmegəhən. Okehm nakilən rəha netəm kəmotimis e naoa min u, kən kınatakil ilat kitəh kitəh o nat ilat kəmotol. ¹³ Nərpə nitəhəi təməhlman netəm

* 20:1: Nol əpən 1:18 † 20:8: Esik 38:2,9,15 ‡ 20:9: “Taon u, itəm Uhgın tolkeike pik,” in tatəghat-in Jerusalem. § 20:12: Natimnat rafin itəm netəmim kəmotol, kəməte rəkis e naoa min u.

kəmotimis itəhəi, kən Nəmisən ne Noanpən kəmuəhlman mən ilat, ilat kinotiet rəkis elau, kən kinatakil ilat kitiah kitiah o nat ilat kəmotol. ¹⁴ Kən kəmiləs Nəmisən ne Noanpən, kərakin-pən ilau e noanəmnamin nigəm asol. Noanəmnamin nigəm asol u, in nəmisən mau kəiu. ¹⁵ Okəmə kəsehmən nərgi suah kit e naoa rəha nəmegəhən, kən okərakin-pən in e noanəmnamin nigəm asol.

21

Jerusalem wi

¹ Kən əmun eməplan neai wi ne nətueintən wi, məto-inu neai oas ne nətueintən oas kiniakə. Kən nitəhəi təkikə mən. ² Kən əmun ekəplan taon asim rəha Uhgın, inun Jerusalem wi, tətisi-pər o Uhgın e nego e neai mateiuaiu-pa. Kəmol malə-malə lan tahmen e pətan itəm kəmol malə-malə kəm in məmə otuwın mehm rəhan iərman mioal marit. ³ Kən əmun ekəto nəwian asol kit təkisi-pən əpəh e jea rəha kig matən məmə, “! Əplan-tu! Roiu əh, Uhgın tınol latuənu rəhan ilat netəmim. In otətətig ilat mən, kən ilat okotuwa rəhan mən netəmim. Kən Uhgın ətuatip in otətətig olat, kən in rəhalat Uhgın. ⁴ In otafəl rəkis rafin nahui nəmtilat. Nəmisən ne nasəkən ne nahməən mən okotikə. Natimnat nuwəh mən u, ilat kinotuwın rəkis, okol kəsotuwa mənən.”

⁵ Kig itəm tatəpələh-pər e rəhan jea, təmə, “Iatəuhlin natimnat mən rafin kotuwa motuwıwi.” Kən məmə, “Əte rəkis natimnat mən u, məto-inu nəghatən mən u, kitun nagileən elat məmə nipahrienən.”

⁶ Kən matig mən-ıpa mən kəm io məmə, “Kinol namnun natimnat rafin. Io Nəukətın ne Namnun.* Io nətuounən, kən io iatol namnun lan. Netəmim itəm koatoaoa, io ekos-ıpən nəhau kəm ilat, itəm okotənim məsotos-nəmtinən. Kən inun, nəmti nəhau itəm tatər matos-ıpən nəmegəhən lilin.† ⁷ Etəmim itəm otətətul-ıəkis mol win e nəluaginən rəhan, io ekos-ıpən natimnat itəm emən-ıəkis rəkis kəm in. Io ekuwa rəhan Uhgın, kən in otuwa nətik. ⁸ Məto netəm koatəgin itəm, məsotətul əskasikən e rəhalat nahatətəən, ilat kotəmkimik, kən moatohamnu itəm, koatit anion əm ilat mən, moatol klefa, moatəmik nərik, motəfak kəm narmi nat mən, ne ieiueiuə mən rafin, iməlat ətuatip un in noanəmnamin nigəm asol, tatəpien ikin. Nat u, in nampa tu nəmisən.”

⁹ Kən əmun, nagelo əpən u kit tatəghat kəm io. In nagelo sepın mən u kit itəm kəmoatəmik pesın ilat sepın itəm kotərioah e namnu nalpınən ilat sepın itəm Uhgın otol kəm netəmim. In təmuwa mən-ıpa kəm io məmə, “Wa-tu, pəs iakəgətun pətan rəha Nəti Sipsip kəm ik, itəm okioal marit ilau mən.” ¹⁰ Kən nəsanənən rəha Nəmin Rəha Uhgın təmol kəm io, əmun nagelo tit-ırəkis io ekian əpəh e nitot asol kit, nitot un, in ilis u ilis. Kən in təgətun kəm io Taon Asim rəha Uhgın u, Jerusalem wi, itəm təkisi-pər o Uhgın əpəh ilis e nego e neai. ¹¹ In təhag-əhag e nepətən rəha Uhgın. Tatipit-ıpit tahmen e kəpiel wir kit u tiaspa, itəm talien mə kilas. ¹² Rəhan fenis təfəməh mər ilis, mıtəlau e taon, ket lan ilat tuelef. Nagelo mən tuelef koatətul o ket mən u. Kəməte-pən nərgi noanol rəha nənəti Isrel ilat tuelef e ket mən u. ¹³ Kən kəməte-pən nərgiləhal kisil e nıkalın pah ikin, kisil mən e nıkalın pəhap ikin, kisil e nıkalın pis ikin, kən kisil e nıkalın par ikin. ¹⁴ Nəukəti fenis e taon u kəmotətul-pər e kəpiel asol ilat tuelef. Kənu kəməte-rəkis-pən nərgi tuelef aposol rəha Nəti Sipsip e kəpiel mən u.

¹⁵ Nagelo itəm tatəghat kəm io, in tatos nat kit kəmol e iaen u kol tatipit-ıpit, o nosən mak rəha taon əh, ne ket mən ne fenis rəhan. ¹⁶ Taon u, kona lan kuwit. Mak rəha nıkalın mən rafin kotahmen-ahmen əm. Taon əh kaifəməh, kən mak rəha nıkalın mən rafin ne nəfəməhən rəhan ilat rafin tu taosen tu-hanrit-tuente kilomita. ¹⁷ Fenis u, tıpik-ıpik, mak rəhan tahmen e sikiste-faef mita. Nagelo əh, təmos mak lan e nolən rəha netəmim, itəm ilat koatos mak mihin e nat. ¹⁸ Fenis u, kəmol e kəpiel wir u tiaspa, kən kəmol taon e iaen u kol tatipit-ıpit, in əm in əm. Kən kol u in təwir, in talien mə kilas. ¹⁹ Kəpiel mən

* 21:6: Nəghatən ətuatip u rəha İesu, “Io un, Alfa ne Omeka.” Alfa un, in leta tatətul əpən e alfabet rəha nəghatən Kris, kən Omeka un, in leta itəm tatol namnun lan, tahmen e A ne Z e Inglis. † 21:6: Aes 55:1-2; Jon 4:10; 6:35; 7:37-39

itəm kəmiləkən nəukəti fənis lan, kəmol malə-malə elat e kəpiel wir min. Kəmotəupən motəlin-pən kəpiel wir min u tiaspa, kən nampa tu lan, kəmotəlin-pən kəpiel wir min u safaiə, kən nampa tri lan, kəmotəlin-pən kəpiel wir min u akat, kən nampa fo lan, kəmotəlin-pən kəpiel wir min u emeral. ²⁰ Nampa faif lan, kəmotəlin-pən kəpiel wir u onikis, kən nampa sikis lan, kəmotəlin-pən kəpiel wir u kanilian, kən nampa sepın lan, kəmotəlin-pən kəpiel wir u krisolait, kən nampa eit lan, kəmotəlin-pən kəpiel wir u malakait, nampa nain lan, kəmotəlin-pən kəpiel wir u topas. Kən nampa ten lan, kəmotəlin-pən kəpiel wir u kalsetoni, kən nampa lepın lan, kəmotəlin-pən kəpiel wir u takuoəs, kən nampa tuelef lan, kəmotəlin-pən kəpiel wir u ametis. ²¹ Ket asol min u rəha fənis, kəmol e tuelef perel. Kəmol ket kitiəh kitiəh e perel[‡] kitiəh kitiəh. Kən suatip min əpəh imə e taon u, kəmol e iaen u kol tatipit-ipit in əm in əm, talien wir, tahmen e kilas.

²² İkin əh, eməsəplanən nimə kit okatəfak ikin kəm Uhgın, məto-inu Uhgın əm, itəm Nahgın Təpət PİK Agın, ne Nəti Sipsip, ilau nimə rəha nəfakən. ²³ Kən ikin əh, nikitəm təsuwəhən mitgar ne məwig, məto-inu nepətən əhag-əhag rəha Uhgın in tətasiəgəpın rafin taon u, kənu Nəti Sipsip un, in lait rəhan.[§] ²⁴ Kən kantri min e nətueintən okotaliwək e nəhag-əhagən rəhan, kən iərəməərə min rəha nətueintən okotuwa, kən motos rəhalat nautə wir min, motuwa e nisaiiən motələhəu e taon u. ²⁵ Kisahtosiğ-inən rəhan ket min nian kit, məto-inu nian lapın tikə ikin əh. ²⁶ Netənim e kantri pişin pişin min e nətueintən, okotos nautə wir min rəhalat, ilat okotəmik motuwa o nisaiiən, motələhəu e taon u. ²⁷ Məto natimnat min itəm kotəmkimik e niğanəmti Uhgın, ne netənim itəm koatol nat itəm tol naulisən, ne netəm koateiuə, netəm min u okol ilat kəsotuwınən imə e taon asol u. Netəm min əm un itəm kəməte-rəkis-pən nərgilət e naoa rəha nəmegəhən itəm Nəti Sipsip tatos, ilat əm un kotitun nuwinən imə.

22

Nəhau megəh

¹ Kən nian nagelo təməgətun rəkis taon wi kəm io, kən təməgətun min nəhau megəh kəm io itəm tətaiu. In talien talien tahmen e kilas. Tatisi-pən əpəh e jea rəha Uhgın ne Nəti Sipsip, ² maiu matuwın matiləs nəlugi suatip asol rəha taon u. Niğ rəha nəmegəhən tatətul u e nikal-kali nəhau u, in tatoe mau tuelef e nup min rafin, e məwig min rafin. Kən netənim e kantri min rafin koatol nimalin o nol-wirən nimisən. ³ Nat tikə agın ikin əh itəm təike mos nalpınən rəha Uhgın. Kən jea rəha Uhgın ne Nəti Sipsip in əh-ikin əh, katuərəməərə ikin. Kən rəhan iolwək min okotəfak kəm in. ⁴ İlat okotəplan niğanəmtin,* kən okəte-pən nərgin e nipinəgilət. ⁵ Nian lapın otikə. Nikilat otəsəhtən lait kit o nasiepənən lan, kən nikilat otəsəhtən min nəhag-əhagən rəha mitgar, məto-inu İərəməərə Uhgın in lait rəhalat. İlat okotərəməərə lilin, namnun tikə.

⁶ Kən nagelo tən-ipa kəm io məmə, “Nəghatən min u inu, kitun nagileən elat məmə nipahrienən. İərəməərə Uhgın təmən-ipən kəm rəhan ien min əupən natimnat min itəm okəpanotuwa, kən in təməhl-ipən rəhan nagelo məmə otəgətun kəm rəhan iolwək min natimnat min itəm otəsəwəhən təike muwa.”

⁷ Kən əmun, İesu tən-ipa kəm io məmə, “!Otətəlig-tu! !Otəsəwəhən ekiet-arəpınə! Netəm min u itəm kəmotaskəlim nəghatən itəm Uhgın təmən-iarəp əupən e naoa u, ilat okotətig e nəwirən pahrien.”

⁸ İo Jon, io u eməto kən məplan natimnat min u. Kən nian eməto kən məplan rəkis ilat, kən emisin nulik e nelki nagelo itəm təmit io muwin məgətun ilat kəm io. Kən emeiuiui, nipinəgək taru nisip, məmə ekəfak kəm in. ⁹ Məto in tən-ipa kəm io məmə, “!Əsəfakən kəm io! Kilau min ik u iolwək mil əm rəha Uhgın, kitat piəm min u ien min, ne netəm min u itəm kotaskəlim nəghatən min e naoa u. !Əfak əm kəm Uhgın!” ¹⁰ Kən in təmən-ipa kəm io məmə, “Suwaan ətainən nat kit e naoa u məmə otaskəlim tiəkis, məto-inu natimnat

‡ 21:21: Perel u, in kəpiel wir əpəh e niki iarou. § 21:23: Aes 60:19 * 22:4: Mat 5:8; 2 Kor 4:6

min u, otəsuwəhən, kotiet-arəpa. ¹¹ Netəm koatol nəratən, pəs ilat kotəkəike moatol nəratən. Netəm rəhalat nətəligən tamkimik, pəs ilat kotəkəike e nətəligən tamkimik rəhalat. Məto netəm wir, pəs ilat kotəkəike e nolən ətuatip. Kən pəs netəm asim rəha Uhgın, okotətuatip nian rafin, motəkəike e nasimən rəhalat.”

¹² Kən İesu tatig mən min kəm io, “!Əplan-tu! !Otəsuwəhən ekimnə! Kən iatos rəhak nətouən wir kən ekos-ipən kəm netəmim rafin u, tətəu-pən natimnat min itəm ilat kəmotol. ¹³ Io Nəukətın ne Namnun.† Io emaupən matig, kən io oekol namnun agin. Io nətuounən, kən io iatol namnun lan. ¹⁴ Netəm itəm kotaikuas e rəhalat napən tərüən, ilat okotatig e nəwirən pəhrien, məmə inu, okegəhan-in nəpətən kəm ilat məmə kotun noa nig rəha nəmegəhən, kən motuwın-pən e ket min rəha taon u. ¹⁵ Məto netəmim neen min əh-ikın itəm okol kəsotuwamən imə. İlat u, netəm kotamkimik, ne netəm min un itəm koatol klefa ne moatəmik nərik, ne koatit anion ilat min, ne moatohamnu itəm, moatəfak kəm narmı nat min, ne netəm rafin itəm kotolkeike neıueıuəən.

¹⁶ “Io İesu, emahl-ipinə rəhak nagelo məmə otən-ıarəpınə natimnat min u kəm niməfak min. Io u, Nəukəti Tefit, məto Noanol min rəhan. Io ekahmen e məhau u fetukai itəm tətasiə wir.”

¹⁷ Narmın Rəha Uhgın ilau Pətan rəha Nəti Sipsip katuən mə, “!Wa!” Kən pəs netəm min u kotəto, ilat min kotən mə “!Wa!” Etəmim pah itəm tatoaoa, pəs in tuwa. Kən etəmim pah itəm in tolkeike, pəs in otənim nəhau megəh kisos-nəmtinən.‡ ¹⁸ Io Jon, iatəghat əskasik matən-ipən kəm netəmim itəm kəmotəto nəghatən rəha Uhgın itəm tətətig e naoa u. Okəmə etəmim kit tətə-pən atip nəghatən kit rəhan e naoa u, Uhgın otos-ipən nalpınən min u naoa u tatəghat-in kən mılpin-pən e nalpınən rəha etəmim u. ¹⁹ Okəmə etəmim kit tos-irəkis nəghatən neen e naoa u, Uhgın otos-irəkis nəwirən min itəm naoa u in tatəghat-in məmə rəha suah u. İnun, noa nig rəha nəmegəhən, kən məsegəhan-inən məmə otatig e taon asim əh. ²⁰ Etəmim itəm tatən-ıarəp natimnat min u, təmə, “əwəh, otəsuwəhən ekimnə.” !əwəh! Wa-ta İərəmərə İesu. ²¹ Pəs Uhgın tawte-in nəwirən rəha İərəmərə İesu tuwın kəm netəmim rəhan. Pəs otol nəhlan. əwəh.

† 22:13: Nəghatən ətuatip u rəha İesu, “Io un, Alfa ne Omeka.” Alfa un, in leta tatətul aupən e alfabet rəha nəghatən Kris, kən Omeka un, in leta itəm tatol namnun lan, tahmen e A ne Z e Inglis. ‡ 22:17: Aes 55:1; Jon 7:37